

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE (DLR)

TOMUL XII

PARTEA I

LITERA Ț

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

ISBN: 973-27-0451-9
972-27-0165-X

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU" DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE" DIN IAȘI

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL XII

PARTEA 1

LITERA Ț

1994
EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R 76100, București, Calea 13 Septembrie nr. 13

Serie nouă întemeiată de:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Române

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Române

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Redactor responsabil:

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Tomul al XII-lea, partea 1, a fost elaborat în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, de următorul colectiv:

Redactori:

Ileana CÂMPEAN
Alexandru INDREA
Rodica MARIAN
Angela MIRA

Redactare parțială:

Ioana ANGHEL
Elena COMȘULEA, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Felicia ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Valentina ȘERBAN
Sabina TEIUȘ, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Emilia TODORAN

Revizie:

Elena COMȘULEA, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Rodica MARIAN
Angela MIRA
Valentina ȘERBAN
Emilia TODORAN

Revizie finală:

Ioana ANGHEL
Vasile BREBAN, COORDONATOR
Felicia ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE
Sabina TEIUȘ, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom:

Vasile ARVINTE, doctor în filologie, profesor, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași; Grigore BRÂNCUȘ, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor docent, profesor, Universitatea din București, membru corespondent al Academiei Române; MURÁDIN László, cercetător științific principal, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iași; Lucia WALD, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București.

Revizia materialului din Atlasul lingvistic român I și II:

Doina GRECU
Ion MĂRII

Operații tehnice:

Mariana ISTRATE
Victoria MOLDOVAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Colaborare la unele operații tehnice:

Dana BUCERZAN
Alexandra DANCIU

Redactori responsabili ai tomului al XII-lea (partea 1):

IOANA ANGHEL
VASILE BREBAN
FELICIA ȘERBAN, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

BIBLIOGRAFIE

(Completare la Bibliografia dată în tomul al VI-lea, p. XXIII ș.u., în tomul al VIII-lea, partea 1, p. V ș.u. și în tomul al X-lea, partea 1, p. V ș.u.)

AGÎRBICEANU, O. I ș.u. = Ion Agîrbiceanu, *Opere*. [Vol.] 1 ș.u. [București], Editura pentru Literatură, 1962 ș.u.

ALIL XVI ș.u. = *Anuar de lingvistică și istorie literară*. [Iași]. Tomul XVI–XXVII (1965–1979/80); *Anuar de lingvistică și istorie literară. A. Lingvistică*. Tomul XXVIII (1981/82) ș.u. Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, Editura Academiei R.S.R.

ALR–T I ș.u. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. [Vol.] I ș.u., de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. București, Editura Academiei Române, 1992 ș.u. (Academia Română. Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu")[1].

ALR–T = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. Material netipărit[2].

ANANIA, R. = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*. [București], Cartea Românească, 1983.

BARIȚ I ș.u. = *George Bariț și contemporanii săi*. Vol. I ș.u. Ediție de Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș. Coordonatori: Ștefan Pascu și Iosif Pervain. București, Editura Minerva, 1973 ș.u. (Studii și documente).

BAR.–MUNT., W. = Georg Baritz und Gabriel Munteanu, *Deutsch-rumänisches Wörterbuch*. Bearbeitet und in dessen romänischen Theile mit etlichen Tausend Wörtern bereichert von... Herausgeber und Verleger Rudolph Orgidan. [Band I–II], Kronstadt, Römer & Kramner. I: 1853; II: 1854.

BĂLCESCU, O. I–IV = N. Bălcescu, *Opere*. Ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane. [Vol.] I–II: *Scrieri istorice, politice și economice 1844–1847, 1848–1852*. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974–1982; [vol.] III: *Românii supt Mihai Voevod Viteazul*. Volum îngrijit de Daniela Poenaru. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986; [vol.] IV: *Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente, note și materiale*. București, Editura Academiei, 1990.

BIBLIA (1688)[2] I ș.u = *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*. Pars I: *Genesis*, Iași, 1988 (Universitatea „Al. I. Cuza" – Iași, Albert-Ludwigs-Universität – Freiburg).

BLAGA, O. I ș.u. = Lucian Blaga, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție critică de George Gană. București, Editura Minerva, 1982 ș.u. (Ediții critice).

BLAGA, T. CULT. = Lucian Blaga, *Trilogia culturii. Orizont și stil. Spațiul mioritic. Geneza metaforei și sensul culturii*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944 (Biblioteca de filosofie românească).

---

[1] Cifrele de la numărător arată numărul de ordine al hărții, cele de la numitor – localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfîrșitul suplimentului bibliografic de față.

[2] Pentru valoarea cifrelor v. nota 1.

BLAGA, T. CUN. = Lucian Blaga, *Trilogia cunoașterii. Eonul dogmatic. Cunoașterea luciferică. Censura transcedentă.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943 (Biblioteca de filosofie românească).

BLAGA, T. VAL. = Lucian Blaga, *Trilogia valorilor. Știință și creație. Gîndire magică și religie. Artă și valoare.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946 (Biblioteca de filosofie românească).

BOTTA, S. I–III = Emil Botta, *Scrieri.* [Vol.] I—III. Ediție îngrijită de Ioana Diaconescu. Prefață de Al. Piru. București, Editura Minerva, 1980—1987.

BRĂTIANU, E. = Gheorghe I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: poporul român.* Cu 5 planșe și 2 hărți afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1940.

BRĂTIANU, T. = Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești.* Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1980.

BRÂNCUȘ, V. A. = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române.* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

V. BREBAN, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române.* [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

BUCOVINA (18...) = *Bucovina.* Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Cernăuți, Tipografia lui Ioan Ekhardt și fiu. Anul I (1848) ș.u.

BUCUȚA, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc.* Cu un adaus de documente, folklor, glosar, foto. grafii, hărți de... Tip. Cartea Românească, 1923-

BUTURĂ, EB. I–II = Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească.* [Vol. I]. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979; vol. II: *Credințe și obiceiuri despre plante.* Paris, 1988 (Sociétés européennes).

BUTURĂ, EG. = Valer Butură, *Etnografia poporului român. Cultura materială.* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978.

CAF I ș.u. = *Caietele Arhivei de Folclor.* [Vol.] I ș.u. Iași, 1979 ș.u. (Universitatea „Al. I. Cuza" — Iași; Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor; Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei).

CANTEMIR, D. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gîlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul.* Iași, 1698.

CANTEMIR, O. C. I = Dimitrie Cantemir, *Opere complete.* [Vol.] I: *Divanul.* Ediție îngrijită, studiu introductiv și comentarii de Virgil Cândea. Text grecesc de Maria Marinescu-Himu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.

CARACOSTEA, E. = D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române.* București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942 (Biblioteca enciclopedică).

CARTOJAN, C. P. I–II = N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească.* Vol. I: *Epoca influenței sud-slave.* București, Editura Casei Școalelor, 1929; vol. II: *Epoca influenței grecești.* Cu 15 planșe afară de text. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1938.

CC I ș.u. = *Codrul Cosminului*. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă. Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura Glasul Bucovinei. Anul I (1924) ș.u.

CHENDI, S. I–III = Ilarie Chendi, *Scrieri*. [Vol.] I–III. Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălăeț. București, Editura Minerva, 1988–1990 (Scriitori români).

CIORAN, C. A. = Emil Cioran, *Cartea amăgirilor*. București, Editura Cugetarea, [1936].

CIORAN, C. D. = Emil Cioran, *Pe culmile disperării*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1934 (Operele premiate ale scriitorilor tineri români).

CIORAN, R. = Emil Cioran, *Revelațiile durerii. Eseuri*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu. Prefață de Dan C. Mihăilescu. Cluj, Editura Echinox, 1990.

CIORANESCU, D. ET. = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*. Fasc. 1–7. Universidad de La Laguna, 1958–1966 (Biblioteca Filológica).

CIPARIU, O. I ș.u. = Timotei Cipariu, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil. Introducere de Gavril Istrate. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 ș.u.

CIPRIAN, S. I–II = G. Ciprian, *Scrieri*. [Vol.] I: *Amintiri. Măscărici și mîzgălici*; [vol.] II: *Teatru*. [București], Editura pentru Literatură, 1965.

CONSTANTINESCU, R. I = Nicolae Constantinescu, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*. [Vol.] I. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987.

CORBEA, D. = Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione* [Manuscris autograf din ultimii ani ai sec. al XVII-lea, ante 1703; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 43].

CORESI, PS. SL.-ROM. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Text stabilit, introducere și indice de Stela Toma. [București], Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976 (Academia Republicii Socialiste România. Comisia de texte românești vechi).

COSERIU, M. B. = Eugen Coșeriu, *Material lingvistic basarabean*, în „Arhiva". Revistă de istorie, filologie și cultură românească. Organul Societății Istorico-Filologice din Iași, XLVII, 1940, p. 93–100.

COSERIU, S. E. = Eugenio Coseriu, *Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen*, în *Verba et vocabula*. Ernst Gamilscheg zum 80. Geburtstag. Herausgegeben von Helmut Stimm und Julius Wilhelm. München, Wilhelm Fink Verlag, 1968, p. 135–145.

N. COSTIN, C. = Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*. Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1976.

N. COSTIN, L.[2] = Nicolae Costin, *Opere*. [Vol.] I: *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 și de la 1709 la 1711*. Ediție cu un studiu introductiv,

note, comentarii, indice și glosar de Const. S. Stoide și I. Lăzărescu. Cu prefață de G. Ivănescu. Iași, Editura Junimea, 1976.

COTEANU, S. F. II — Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. [Vol.] II: *Limbajul poeziei culte*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România. 1985.

COTRUȘ, V. — Aron Cotruș, *Versuri*. Antologie de Ovidiu Cotruș. Prefață de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 1978.

DAP — Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bocșe, *Dicționar de artă populară românească*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.

DELAVRANCEA, O. I–X — Barbu Delavrancea, *Opere*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante, glosar și bibliografie de Emilia Șt. Milicescu. [Vol.] I–V, București, Editura pentru Literatură; [Vol.] VI–X, București, Editura Minerva (Scriitori români).

DENSUSIANU, O. I ș.u. — Ovid Densusianu, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb cu o prefață de B. Cazacu. București, Editura pentru Literatură, 1968 ș.u.

DEX–S — *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române (DEX–S)*. Conducătorii lucrării: Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988 (Academia Republicii Socialiste România. Institutul de Lingvistică din București).

DIACONU, Ț. V. I–IV — Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie*. [Vol.] I–II, [București], Editura pentru Literatură, 1969; [vol.] III–IV: *Miorița*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Paula Diaconu Bălan. București, Editura Minerva, 1989.

DIMOV, T. — Leonid Dimov, *Texte*. Prefață de Mircea Iorgulescu. București, Editura Albatros, 1980 (Cele mai frumoase poezii).

D. ÎMPR. LAT. ROM. — Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421–1760)*. București, Editura Științifică, 1992 (Institutul de Lingvistică din București).

DLRV — Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.

DOSOFTEI, O. I — Dosoftei, *Opere*. [Vol.] I: *Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Studiu introductiv de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1978.

DOSOFTEI, MOLIT. — Dosoftei, *Molităvnic de-nțăles*. Iași, Tiparnița Sfintei Mitropolii, 7189 [1681].

DOSOFTEI, PAR. — Dosoftei, *Parimiile preste an*. [Iași], 7191 [1683].

A. DUMITRIU, E. — Anton Dumitriu, *Eseuri. Știință și cunoaștere. Alétheia. Cartea întîlnirilor admirabile*. București, Editura Eminescu, 1986 (Biblioteca Eminescu).

M. ELIADE, C. — Mircea Eliade, *În curte la Dionis*. Cu un cuvînt înainte al autorului. Ediție și postfață de Eugen Simion. [București], Cartea Românească, 1981.

M. ELIADE, C. B. — Mircea Eliade, *Cosmologie și alchimie babiloniană*. [București], Vremea, 1937.

M. ELIADE, D. — Mircea Eliade, *Domnișoara Cristina*. Roman. București, Editura Cultura Națională, [f. a.].

M. ELIADE, M. — Mircea Eliade, *Maitreyi*. Roman. Ediție definitivă. București, Editura Cugetarea, [f.a.].

EMINESCU, O. VI ș.u. — M. Eminescu, *Opere*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. [Vol.] VI, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963; [vol.] VII ș.u. [Ediție critică întemeiată de Perpessicius, îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române]. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977 ș.u.

EUSTRATIE, PRAV. — Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 41][3].

EV. SL. ROM. — *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551—1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

FL. D. (1693) — *Floarea darurilor* [Manuscris din 1693; Bibl. Acad. Rom., cota 1436].

FLOREA, T. F. — Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova și Bucovina. Glosar*. Iași, 1981 (Universitatea „Al. I. Cuza" Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor).

FLORIAN, R. I–II — Mircea Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii*. Vol. I–II. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Nicolae Gogoneață și Ioan C. Ivanciu. București, Editura Eminescu, 1983–1987.

FOCHI, D. E. — Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea: răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*. București, Editura Minerva, 1976.

FRIEDWAGNER, R. V. — Dr. Mathias Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Band: *Liebeslieder*. Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien, [illegible] in deutscher Übersetzung und einer Karte herausgegeben von ... Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940.

GIUGLEA–VÂLSAN, R. S. — G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia*. Culegere de literatură populară. Cu hartă, fotografii, note, glosar de ... București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fii, 1913.

GOLESCU, S. — Dinicu Golescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, glosar și indice de Mircea Anghelescu. București, Editura Minerva, 1990.

I. GOLESCU, S. A. — Iordache Golescu, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri. Traduceri. Excerpte din Condica limbii rumânești și din Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticești*. Ediție și comentarii de Mihai Moraru. Tabel biobibliografic și repere critice de Coman Lupu. Cuvînt înainte și coordonare de Acad. Al. Rosetti. [București], Cartea Românească, 1990 (Mari scriitori români).

---

[3] [illegible] Bibliografia DLR tomul VI.

GOROVEI, D. — Artur Gorovei, *Descîntecele românilor*. Studiu de folklor. București, Imprimeria Națională, 1931 (Academia Română. Din viața poporului român, XL).

GRAIUL, II — *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Sperantia. Vol. II. București, Socec & Co., 1908.

GRANDEA, S. — Grigore H. Grandea, *Scrieri*. Prefață, text ales și stabilit, note de Pavel Țugui. București, Editura Minerva, 1975.

HERODOT — Herodot, *Istorii*. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu. București, Minerva, 1984 (Ediții critice).

A. HOLBAN, O. I–III — Anton Holban, *Opere*. [Vol.] 1–3. Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram. București, Editura Minerva, 1972–1975 (Scriitori români).

E. IONESCU, E. — Eugen Ionescu, *Eu*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic. Cu un prolog la *Englezește fără profesor* de Gelu Ionescu și un epilog de Ion Vartic. Cluj, Editura Echinox, 1990.

IORGA, O. — N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*. Ediție îngrijită, note, comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. Studiu introductiv de Valeriu Râpeanu. București, Editura Minerva, 1984.

JARNÍK–BÎRSEANU, D. 2 — Ioan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Ediție definitivă (studiu introductiv, inedite, note și variante) de Adrian Fochi. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.

KIRIȚESCU, G. — Alexandru Kirițescu, *Gaițele și alte piese de teatru*. Studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1986.

KOGĂLNICEANU, O. I–V — Mihail Kogălniceanu, *Opere*. [Vol.] I–V. Ediție critică publicată sub îngrijirea lui Dan Simonescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974–1984.

LAMBRIOR, S. — A. Lambrior, *Studii de lingvistică și folcloristică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Nuță. Iași, Editura Junimea, 1976.

LIICEANU, Î. — Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului și a culturii*. [București], Cartea Românească, [1981].

LIICEANU, J. — Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș. Un model paideic în cultura umanistă*. Ediție revăzută și adăugită. București, Humanitas, 1991.

MAIORESCU, P. F. — Titu Maiorescu, *Prelegeri de filosofie*. Ediție îngrijită, note, comentarii și indice de Grigore Traian Pop, Alexandru Surdu. Cuvînt înainte de Grigore Traian Pop. Craiova, Scrisul Românesc, 1980.

MANIU, S. I–II — Adrian Maniu, *Scrieri. Versuri*. [Vol.] 1–2. [București], Editura pentru Literatură, 1968.

MANIU, V. P. — Adrian Maniu, *Versuri în proză (Poeme în proză. Frunze moarte. Însemnări apoetice. Cartea păcii)*. București, Editura pentru Literatură, 1965.

MARINO, D. I — Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*. [Vol.] I. [București], Editura Eminescu, 1973.

MĂRGINEANU, C. U. = Nicolae Mărgineanu, *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural*. București, Editura Științifică, 1973.

MĂRGINENII = *Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească*. Coordonatori: Cornel Irimie, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985 (Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, Muzeul Brukental, Sibiu).

M. E. HORT. = *Mică enciclopedie de horticultură*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

MIHĂESCU, O. I ș.u. = Gib I. Mihăescu, *Opere*. [Vol.] I ș.u. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 1976 ș.u. (Scriitori români).

MIHĂESCU, R. = Gib I. Mihăescu, *Rusoaica. Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaiac*. Cu o prefață de Cezar Petrescu. Postfață de Marian Papahagi. Cluj, Casa de Editură Echinox, 1990.

MINERVA = *Minerva. Enciclopedie română*. Cu peste 1000 de clișee în text, 100 hărți simple, 10 hărți în colori și 50 planșe artistice. Cluj, Editura Comitetului de Redacție al Enciclopediei Române Minerva, 1930.

MIORIȚA = Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*. Cu un studiu introductiv de Pavel Apostol. [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1964].

MOGOȘ–IANC., C. = Gheorghe Mogoș și Alexandru Ianculescu, *Compendiu de anatomie și fiziologie a omului*. [București], Editura Științifică, [1972].

MOXA, C. = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indici de G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1989.

MS I ș.u. = *Manuscriptum*. Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române. București, Anul I (1970) ș.u.

MUȘATESCU, T. = Tudor Mușatescu, *Teatru*. Postfață și note de Mihai Vasiliu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].

NALR – B = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*. Material netipărit[4].

NALR – C = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crișana*. Material netipărit[5].

NALR – MB I ș.u. = *Noul Atlas lingvistic al Românici. Moldova și Bucovina*. [Vol.] I ș.u. de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987 (Academia Republicii Socialiste România; Universitatea „Al. I. Cuza"; Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor Iași).

---

[4] Cifrele de la numărător arată numărul intrebării, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a V-a* de la sfirșitul suplimentului bibliografic de față.

[5] Cifrele de la numărător arată numărul intrebării, cele de la numitor — localitățile anchetate. Pentru aflarea corespondenței acestor din urmă cifre cu numele localității, v. *Anexa a VI-a* de la sfirșitul suplimentului bibliografic de față.

[illegible] — *[illegible] Atlas lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea.* Material netipărit[6].

[illegible] — Sofia Nădejde, *Din [illegible] vieții.* Text ales și stabilit, studiu introductiv și bibliografie de Victor Vișinescu. București, Editura pentru Literatură, 1968.

[illegible] — Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”.* București, Editura Viața Românească, 1921.

NEGULESCU, F. R. = P. P. Negulescu, *Filosofia Renașterii.* Prefață de Răzvan Theodorescu. Ediție îngrijită de G. Pienescu. București, Editura Eminescu, 1983.

NEGULESCU, G. = P. P. Negulescu, *Geneza formelor culturii. Priviri critice asupra factorilor ei determinanți.* Ediție și studiu introductiv de Z. Ornea. București, Editura Eminescu, 1984.

NUȚĂ, D. I = Ion Nuță, *Dicționar de termeni viticoli.* [Vol.] I: *Denumiri pentru soiuri de struguri.* Iași, 1989 (Universitatea „Al. I. Cuza” — Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie, Literatură și Folclor).

OȚĂLEA, A. F. = Nicolae Oțălea, *Alese fabule.* Ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

PANU, A. I, II = G. Panu, *Amintiri de la „Junimea” din Iași.* Vol. I, București, Editura Societății Anonime pe Acțiuni Adevărul, 1908; vol. II, București, Noua Tipografie Brozer & Parzer, 1910.

PAPADAT-BENGESCU, O. I ș.u. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Opere.* [Vol.] I ș.u. Ediție și note de Eugenia Tudor. Prefață de Const. Ciopraga. București, Editura Minerva, 1972 ș.u. (Scriitori români).

[illegible] — Emilia Pavel, *[illegible]*. Iași, Editura Junimea, 1976.

[illegible] — Emilia Pavel, *[illegible]*. Prefață de Romulus Vulcănescu. Iași, Editura Junimea, 1990.

[illegible] — Emilia Pavel, *[illegible]*. București, Editura Tehnică, 1989.

[illegible] — Eugen Pavlescu, *[illegible]*. București, Fundația „Regele Carol I”, 1939.

PAVLESCU, M. N. = Eugen Pavlescu, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII—XIX).* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

E. PETROVICI, S. = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie.* Volum îngrijit de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970.

I. PETROVICI, I. = Ion Petrovici, *Introducere în metafizică.* Ediția II-a completată. București, Editura Școalelor, 1929.

PHILIPPIDE, O. A. = Alexandru Philippide, *Opere alese. Teoria limbii.* Editate de G. Ivănescu și Carmen-Gabriela Pamfil. Cu studiu introductiv și comentarii de G. Ivănescu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984.

---

[6] [illegible]

PLEȘU, M. M. — Andrei Pleșu, *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului.* [București], Cartea Românească, 1988.

PLEȘU, O. — Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile.* București, Editura Meridiane, 1986.

POEN.-AAR.-HILL, V. I–II — P. Poenar, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-românesc.* După cea din urmă ediție a Dicționarului de Academia Franțozească, cu adăogare de multe ziceri, culese din deosebite dicționare de... București, Tipografia Colegiului Sf. Sava Tomul I: 1840; tomul II: 1841.

I. A. POPESCU, O. — Ion Apostol Popescu, *Orații de nuntă. Colăcării, cîntece și strigături culese de pe Valea Someșului.* Ilustrații de Călin Popescu și Marin Muștea. București, Editura Minerva, 1979.

A. POPOVICI–KIRILEANU, B. — A. Popovici și Gh. T. Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni județul Suceava.* București, Instit. de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.

D. POPOVICI, P.E. — D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu.* Prefață de Ioana Petrescu. [București], Editura Tineretului, 1969.

I. POPOVICI, R. D. I — Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte.* [Band] I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat,* Halle a.d. S., Verlag von Max Niemeyer, 1905.

PORUCIC, E. — T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia,* în „Arhivele Basarabiei", revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, sub conducerea d-lor T. G. Bulat și C. N. Tomescu. Publicație trimestrială. Chișinău, Tipografia Eparhială Cartea Românească. Anul X (1930), p. 1–33, 186–202, 315–331, 467–476.

POTRA, D. — George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594–1821).* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, [1961].

PREDETICI, D. — Anton Predetici Nasodi, *Dictionarium trium linguarum. Germano-Latina et Daco-Romana.* [Manuscris autograf din 1793; Bibl. Acad. Rom., Filiala Cluj, cota 457–459].

PRODAN, I. I–III — Acad. D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea.* Vol. I–III. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967–1968.

PRODAN, R. H. I–II — D. Prodan, *Răscoala lui Horea.* Ediție nouă, revăzută. Vol. I–II. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.

PRODAN, S. — Acad. D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum.* Ediție nouă, refăcută. București, Editura Științifică, 1967.

PUȘCARIU, C. S. — Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii.* Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate. București, Editura Minerva, 1974.

PUȘCARIU, D. V. — Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906).* [București], Editura pentru Literatură, 1968.

PUȘCARIU, L. R. II — Sextil Pușcariu, *Limba română.* Vol. II: *Rostirea.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

PUȘCARIU, M. — Sextil Pușcariu, *Memorii*. Ediție de Magdalena Vulpe. Prefață de Ion Bulei. Note de Ion Bulei și Magdalena Vulpe. București, Editura Minerva, 1978.

RĂDULESCU-CODIN, L. P. I — C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*. [Vol.] I: *Cîntece și descîntece ale poporului*. Cu 50 arii populare. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu. București, Editura Minerva, 1986 (Ediții critice de folclor).

RĂDULESCU-MOTRU, P. — Constantin Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*. [București], Editura Casei Școalelor, 1927.

REBREANU, O. I–XIV — Liviu Rebreanu, *Opere*. Text ales și stabilit, note, comentarii și variante de Niculae Gheran și Nicolae Liu. Studiu introductiv de Al. Piru. [Vol.] 1–3, [București], Editura pentru Literatură, 1968; [vol.] 4–14, [București], Editura Minerva, 1970–1989.

ROȘCA, E. T. — D. D. Roșca, *Existența tragică. Încercare de sinteză filozofică*. Ediție definitivă. București, Editura Științifică, 1968.

I. M. SADOVEANU, S. — Ion Marin Sadoveanu, *Sfîrșit de veac în București*. Ediție îngrijită de I. Oprișan. Repere istorico-literare de Ana-Maria Sireteanu. București, Editura Minerva, 1975.

SLAVICI, O. I–XIII — Ioan Slavici, *Opere*. Sub îngrijirea unui colectiv. Prefață de D. Vatamaniuc. [Vol.] 1–2, București, Editura pentru Literatură, 1967; [vol.] 3–13, București, Editura Minerva, 1970–1984 (Scriitori români).

SNOAVA I–IV — *Snoava populară românească*. [Vol.] I–IV. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu. Prefață de Mihai-Alexandru Canciovici. București, Editura Minerva, 1984–1989 (Ediții critice de folclor — genuri).

SORBUL, T. — Mihail Sorbul, *Teatru*. Prefață de Florin Tornea. [București], Editura pentru Literatură, 1963.

STAMATI, V. — Pah. Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română cu adăogirea celor mai obicinuite și în conversăciune primite cuvinte streine*. Iașii, Tipografia Buciumului Român, 1852.

STĂNILOAE, O. — Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și românism*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1939.

STEINHARDT, J. — N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. Ediție îngrijită și postfață de Virgil Ciomoș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

STERE, S. — C. Stere, *Scrieri*. Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea. [București], Editura Minerva, 1979.

ȘA I–II — *Școala Ardeleană*. Vol.] I–II. Ediție critică, note, bibliografie și glosar de Florea Fugariu. Introducere de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. București, Editura Minerva, 1983.

ȘANDRU, F. — Dumitru Șandru, *Folclor românesc*. Ediție îngrijită de Tudora Șandru Olteanu. Prefață de Ovidiu Bîrlea. București, Editura Minerva, 1987.

Ș. TAINE. — Eustratie, *Șeapte taine a besearicii*. Iași, 1644.

TAMÁS, Et. Wb. — Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*

(Unter Berücksichtigung der Mundartwörter). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.

T. DIAL. B. N. = *Texte dialectale și glosar Bistrița-Năsăud.* Publicate de Maria Marin și Marilena Tiugan. [București], 1987 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Seria II. Texte și glosare, 6).

T. DIAL. D. = *Texte dialectale și glosar Dobrogea.* Publicate de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu. [București], 1987 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Seria II. Texte și glosar, 5).

T. DIAL. M. III = *Texte dialectale Muntenia.* [Vol.] III. Publicate de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe. [București], 1976 (Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice. Sectorul de dialectologie. Seria II. Texte și glosare, 4).

T. LINGV. GEN. = *Tratat de lingvistică generală.* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1971.

TZARA, P. = Tristan Tzara, *Primele poeme ale lui ... și Insurecția de la Zürich* prezentată de Sașa Pană. [București], Editura Cartea Românească, [1971].

UNIVERSUL, I ș.u. = *Universul.* Cotidian de informație politică și culturală, cu pagină literară. Anul I (1882) ș.u.

VARLAAM, O. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc.* Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mirela Teodorescu. București, Editura Minerva, 1984.

E. VASILIU, I. = Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului.* București, Editura Științifică, 1990.

VĂTĂȘIANU, I. I. = Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române.* Vol. I: *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului.* [București], Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.

VÂLSAN, O. A. = George Vâlsan, *Opere alese.* Sub redacția prof. dr. docent Tiberiu Morariu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. București, Editura Științifică, 1971.

VICIU, F. = Alexiu Viciu, *Flori de cîmp. Doine, strigături, bocete, balade.* Colecție de folclor inedită, publicată, cu studiu introductiv, note, indici și glosar, de R. Todoran și I. Taloș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.

VINEA, O. I ș.u. = Ion Vinea, *Opere.* [Vol.] I ș.u. Ediție critică și prefață de Elena Zaharia Filipaș. București, Editura Minerva, 1984 ș.u. (Scriitori români).

VULCĂNESCU, D. = Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței. Schiță fenomenologică,* în *Izvoare de filosofie.* Vol. II, 1943. Culegere de studii și texte îngrijită de Const. Floru, Const. Noica și Mircea Vulcănescu. București, Bucovina, 1944.

D. ZAMFIRESCU, O. I–VIII = Duiliu Zamfirescu, *Opere.* [Vol.] I—V, ediție îngrijită, prefață, cronologie, note, glosar, indici și

bibliografie de Mihai Gafița; [vol.] VI, ediție de Ion Adam și Georgeta Adam; [vol.] VII—VIII, ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1970—1985.

[illegible]

Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*. [Vol.] I–II. Ediție îngrijită, note, bibliografie și studiu introductiv de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 1971.

Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția. București, Editura Minerva, 1984 (Restitutio).

ANEXE LA BIBLIOGRAFIA DICŢIONARULUI
(Denumirile localităţilor şi ale oraşului apropiat[1])

ANEXA I

ANCHETELE DIALECTALE

ANCHETA DIN VALEA CRIŞULUI NEGRU (A I)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat	Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
12	Remetea	Beiuş	24	Tărcăiţa	Beiuş
13	Pociovelişte	Beiuş	26	Valea de Jos	Vaşcău
17	Finiş	Beiuş	27	Brădet	Beiuş
20	Ferice	Beiuş	31	Cîmpani (Cîmpanii de Sus)	Beiuş
21	Leleşti	Beiuş	34	Vaşcău (Coleşti)	
22	Totoreni	Beiuş	35	Băiţa	*Nucet[2]
23	Lazuri de Beiuş	Beiuş	36	Poiana	Vaşcău

ANCHETA DIN VALEA SEBEŞULUI (A II)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat	Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Sebeş		7	Purcăreţi	Sebeş
2	Petreşti	Sebeş	8	Loman	Sebeş
3	Sebeşel	Sebeş	9	Căpîlna	Sebeş
4	Săsciori	Sebeş	10	[illegible]	Sebeş
5	Laz	Sebeş	11	[illegible]	Sebeş
6	Răchita	Sebeş	12	Cîlnic	Sebeş

ANCHETA DIN VALEA JIULUI (A III)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat	Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Cîmpul lui Neag	*Petroşani	10	Petrila (Dîlja Mare)	*Petroşani
2	Uricani	*Petroşani	11	Dîlja Mică	*Petroşani
3	Lupeni (Bărbătenii de Sus)	*Petroşani	12	Vulcan (Dealul Babii	*Petroşani
4	Lupeni	*Petroşani	13	Petroşani	
5	Vulcan (Paroşeni)	*Petroşani	14	Petrila	*Petroşani
6	Vulcan (Jiu-Coroieşti)	*Petroşani	15	Petrila (Lonea)	*Petroşani
7	Iscroni	*Petroşani	16	Petrila (Cîmpa)	*Petroşani
8	Livezeni	*Petroşani	17	Petrila (Jieţ)	*Petroşani
9	Aninoasa	*Petroşani	18	Băniţa	*Petroşani
			19	[illegible]	*Petroşani

ANCHETA DIN VALEA HAŢEGULUI (A IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat	Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Petros	Haţeg	5	Rîu-Bărbat	Haţeg
2	Livadia (de Cîmp)	Haţeg	6	Uric	Haţeg
3	Valea Lupului	Haţeg	7	Coroieşti	Haţeg
4	Hobiţa	Haţeg	8	Paroş	Haţeg

[1] Listele din Anexe cuprind toate localităţile identificate în care s-au făcut anchetele asupra limbii române (dialectul dacoromân) sau în care au fost difuzate chestionarele lingvistice. Numele de localităţi au fost actualizate în conformitate cu *Indicatorul localităţilor din România* de Ion Iordan, Petre Gâştescu, D. I. Oancea, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1974. În paranteză sînt menţionate vechile denumiri (sub care au fost citate în *Dicţionarul limbii române)* sau localităţile înglobate în comuna (oraşul) al căror nume precedă paranteza. Toponimele sînt scrise în conformitate cu *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, [Bucureşti], Editura R. S. România, 1982. Oraşul (municipiul) apropiat este indicat în anexele care urmează aşa cum s-a practicat în corpul *Dicţionarului limbii române* (serie nouă) pentru identificarea localităţilor.

[2] Asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşul apropiat indică numele oraşului (municipiului) în care a fost înglobată localitatea de pe coloana iniţială.

ANCHETA DIN VALEA BISTRIȚEI (A V)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Cîrlibaba	Gura Humorului
2	Ciocănești	Vatra Dornei
3	Vatra Dornei	
4	Iacobeni	Vatra Dornei
5	Dorna-Arini	Vatra Dornei
6	Neagra Șarului	Vatra Dornei
7	Șarul Dornei	Vatra Dornei
8	Drăgoiasa	Vatra Dornei
9	Coșna	Vatra Dornei
10	Dorna Cîndrenilor	Vatra Dornei
11	Gura Haitii	Vatra Dornei
12	Păltiniș	Vatra Dornei
13	Poiana Stampei	Vatra Dornei
14	Coverca	Vatra Dornei
15	Crucea	Cîmpulung Moldovenesc
16	Chiril	Cîmpulung Moldovenesc
17	Crucea (Geamăna)	Cîmpulung Moldovenesc
18	Prin sud-vestul județului Suceava	
19	Cojoci	Cîmpulung Moldovenesc
20	Panaci	Vatra Dornei
21	Broșteni	Vatra Dornei
22	Holda	Vatra Dornei
23	Holdița	Vatra Dornei
24	Mădei	Borsec
25	Sabasa	Vatra Dornei
26	Borca	Borsec
27	Soci	Piatra-Neamț
28	Pe teritoriul județului	Neamț
29	Pirîul Pintei	Vatra Dornei
30	Pirîul Cîrjei	Vatra Dornei
31	Farcașa	Piatra-Neamț
32	Piatra Șoimului	Piatra-Neamț
32	Luminiș	Piatra-Neamț
33	Izvorul Alb	*Bicaz
34	Hangu	Piatra-Neamț
35	Buhalnița	Piatra-Neamț
36	Călugăreni	Piatra-Neamț

ANCHETA DIN VALEA MOLDOVEI (A VI)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Vatra Moldoviței	Gura Humorului
2	Fundul Moldovei	Cîmpulung Moldovenesc
3	Ostra	Cîmpulung Moldovenesc
4	Negrileasa	Gura Humorului
5	Stulpicani	Gura Humorului
6	Mălini (Suha)	Fălticeni
7	Văleni	Roman
8	Pîraie	Fălticeni
9	Tîrgu-Neamț (Humulești)	
10	Slatina (Drăceni)	Fălticeni
11	Băișești	Fălticeni
12	Valea Seacă	Tîrgu-Neamț
13	Sasca	Fălticeni
14	Poiana Mărului	Fălticeni
15	Bogata	Fălticeni
16	Baia	Fălticeni
17	Rîșca	Fălticeni
18	Rotopănești	Fălticeni
19	Rădășeni	Fălticeni
20	Hîrtop	Fălticeni
21	Ciumulești	Fălticeni
22	Boroaia	Fălticeni
23	Șoimărești	Tîrgu-Neamț
24	Tătărași	Pașcani
25	Drăgănești	Tîrgu-Neamț
26	Drăgușeni	Tîrgu-Neamț
27	Cristești	Pașcani
28	Ungheni (Sîrbi)	Tîrgu-Neamț
29	Dumbrava	Tîrgu-Neamț
30	Urecheni	Tîrgu-Neamț
31	Bălțătești	Tîrgu-Neamț
32	Pipirig	Tîrgu-Neamț
33	Vînători-Neamț	Tîrgu-Neamț

ANCHETA DIN MARAMUREȘ (A VII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Vișeul de Jos	Vișeul de Sus
2	Vișeul de Sus (Vișeul de Mijloc)	
3	Vișeul de Sus	
4	Moisei	Vișeul de Sus
5	Moisei (Izvorul Negru)	Vișeul de Sus
6	Moisei (Izvorul Dragoș)	Vișeul de Sus
7	Borșa	
8	Borșa (Repedea)	
9	Borșa (Baia Borșa)	

ANCHETA DIN VALEA SUCEVEI (A VIII)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Brodina	Rădăuți
2	Straja	Rădăuți
3	Vicovul de Sus (Laura)	Rădăuți
4	Vicovul de Sus	Rădăuți
5	Putna	Rădăuți
6	Vicovul de Jos	Rădăuți
7	Frătăuții Noi	Rădăuți
7	Frătăuții Vechi	Rădăuți
8	Bilca	Rădăuți
9	Gălănești	Rădăuți
10	Voitinel	Suceava
11	Hurjuieni	Rădăuți
12	Sucevița	Rădăuți

ANCHETA LA CEANGĂI (A IX)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Traian	Bacău
2	Valea Seacă	Bacău
3	Horgești	Bacău
4	Verșești	Tîrgu-Ocna
5	Onești(-Malu)	
6	Buciumi	*Onești

ANEXA a II-a

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN I (ALR I, ALR I I, ALR I II, ALRM I I, ALRM I II)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Jupalnic	Orşova
3	Batinac (rom. Batinţi)	(R. F. Iugoslavia)
5	Berzasca	Moldova Nouă
9	Cărbunari	Moldova Nouă
10	Kovin	(R. F. Iugoslavia)
11	Ovča (rom. Ofcea)	(R. F. Iugoslavia)
12	Borlovenii Vechi	Băile Herculane
18	Cornereva	Băile Herculane
24	Brădişorul de Jos	*Oraviţa[3]
26	Măru	Caransebeş
28	Cîlnic	*Reşiţa
30	Ferendia	Reşiţa
35	Banloc	Timişoara
40	Checea	Jimbolia
45	Bucovăţ	Timişoara
49	Beba Veche	Sinnicolaul Mare
51	Semlac	Sinnicolaul Mare
54	Kétegyháza	(Ungaria)
56	Arad Micălaca	
59	Şimand	Arad
61	Beliu	Beiuş
63	Agrişul Mare	Lipova
65	Almaş	Brad
69	Şiştarovăţ	Lipova
75	Răchită	Lugoj
77	Vermeş	Buziaş
79	Jdioara	Lugoj
80	Vaşcău (Cîmp)	
85	Lăpugiul de Sus	Deva
87	Săvîrşin	Lipova
90	Prăvăleni	Brad
93	Arieşeni	Vaşcău
94	Avram Iancu	Abrud
96	Certege	Abrud (*Cîmpeni)
98	Sălciua de Jos	Aiud
100	Mogoş	Abrud
103	După Piatră	Abrud
107	Veţel	*Deva
109	Orăştie	
112	Hunedoara (Zlaşti)	
116	Ştei	Haţeg
118	Pui	Haţeg
122	Boiţa	Haţeg
125	Sibiu (Poarta Turnului)	
129	Aciliu	Sibiu
131	Rahău	*Sebeş
136	Miceşti	*Alba Iulia
138	Ciumbrud	*Aiud
140	Biia	Blaj
144	Mediaş	
148	Lechinţa	Tîrnăveni
150	Şoimuş	Tîrgu-Mureş
156	Daneş	Sighişoara
158	Mihai Viteazul	Sighişoara
159	Mereşti	Odorhei
160	Ighişul Vechi	Mediaş
164	Fintina	Rupea
166	Calbor	Făgăraş
170	Cîrţişoara (Streza-Cîrţişoara)	Făgăraş
174	Breaza	Făgăraş
178	Şinca Nouă	Făgăraş
180	Braşov (Şchei)	
186	Întorsura Buzăului	
190	Arini	Sfîntul Gheorghe
194	Miercurea-Ciuc	
200	Mărtănuş	Tîrgul Secuiesc
213	Coşna	Vatra Dornei
214	Păltiniş	Vatra Dornei
215	Şanţ	Năsăud
217	Poiana Ilvei	Năsăud
218	Mureşenii Bîrgăului	Bistriţa
223	Şieuţ	Bistriţa
227	Stînceni	Topliţa
229	Hodac	Reghin
230	Praid	Sovata
231	Lăureni	Tîrgu-Mureş
243	Riciu	Tîrgu-Mureş
247	Mociu	Gherla
249	Buru	Turda
251	Feleacu	*Cluj
255	Fundătura	Gherla
257	Bobîlna	Dej
259	Corvineşti	Bistriţa
266	Ciceu-Giurgeşti	Dej
268	Năsăud	
269	Tîrlişua	Năsăud
270	Vima Mare	Dej
273	Ciocmani	Zalău
278	Supurul de Jos	Şimleul Silvaniei
280	Moigrad	Zalău
283	Stupini	Zalău
285	Buciumi	Zalău
289	Someşul Cald	Cluj
290	Săcuieu	Cluj
295	Vadul Crişului	Oradea
298	Cosniciul de Jos	Şimleul Silvaniei
302	Brusturi	Oradea
305	Ceica	Beiuş
308	Meziad	Beiuş
315	Ciumeghiu	Salonta
320	Nojorid	Oradea
324	Nagy-Léta (rom. Leta Mare)	(Ungaria)
333	Pişcolt	Carei
335	Doba	Satu Mare
337	Asuajul de Sus	Baia Mare
339	Valea Vinului	Satu Mare
341	Racşa	Satu Mare
343	Cămărzana	Satu Mare
345	Moişeni	Sighetul Marmaţiei
347	Ieud	Vişeul de Sus
348	Petrova	Vişeul de Sus
350	Budeşti	Sighetul Marmaţiei
351	Berbeşti	Sighetul Marmaţiei
352	Apša (rom. Apşa de Jos)	(Ucraina)
354	Iapa	*Sighetul Marmaţiei
355	Firiza	*Baia Mare
357	Berinţa	Baia Mare
359	Lăpuş	Baia Mare
360	Romuli	Năsăud
361	Borşa	
363	Cîrlibaba	Gura Humorului
364	Şipotele Sucevii	(Ucraina)
370	Pojorîta	Cîmpulung Moldovenesc
375	Vatra Moldoviţei	Gura Humorului
378	Capul Codrului	Gura Humorului
381	Scheia	*Suceava
385	Volovăţ	Rădăuţi
387	Zvoriştea	Dorohoi
388	Straja	Rădăuţi
393	Vijnicioara	(Ucraina)
394	Ibăneşti	Dorohoi

[3]Pentru valoarea asteriscului (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
395	Broscăuţii Vechi	(Ucraina)
396	Iurcăuţi	(Ucraina)
397	Cernăuţi	(Ucraina)
398	Colicăuţi	(Ucraina)
400	Tărăsăuţi	(Ucraina)
401	Larga	(R. Moldova)
402	Păltiniş	Dorohoi
403	Clocuşna	(R. Moldova)
406	Gordineşti	(R. Moldova)
412	Nicşeni	Botoşani
418	Corni	Botoşani
420	Todireni	Botoşani
420	Cerneşti	Botoşani
424	Movila Ruptă	Botoşani
424	Rişca	Botoşani
428	Hijdieni	(R. Moldova)
434	Sîngerei	(R. Moldova)
436	Năduşiţa	(R. Moldova)
440	Plopi	(R. Moldova)
445	Cosăuţi	(R. Moldova)
451	Cuhureştii de Sus	(R. Moldova)
454	Stroieşti	(R. Moldova)
456	Cuizăuca	(R. Moldova)
458	Jura	(R. Moldova)
461	Peresecina	(R. Moldova)
464	Butur	(R. Moldova)
467	Ialoveni	(R. Moldova)
476	Chiţcani	(R. Moldova)
476	Nezavertailovca	(R. Moldova)
480	Coşcalia	(R. Moldova)
486	Gura Galbenă	(R. Moldova)
492	Vorniceni	(R. Moldova)
498	Leuşeni	(R. Moldova)
502	Corneşti-Tirg	(R. Moldova)
504	Costuleni	(R. Moldova)
506	Leuşeni	(R. Moldova)
508	Grumezoaia	Huşi
510	Lipovăţ	Vaslui
512	Dăneşti	Vaslui
516	Iaşi (Ciurchi)	
518	Trifeşti	Iaşi
522	Mădîrjac	Iaşi
526	Dumeşti	Roman
528	Mărăşti	Bacău
530	Şerbeşti	Bacău
532	Tazlău	Buhuşi
536	Miron Costin	Roman
538	Cozmeşti	Paşcani
540	Ceplenița	Paşcani
542	Tătăruşi	Paşcani
550	Tirgu Neamţ	
522	Baia	Fălticeni
554	Broşteni	Tirgu Neamţ
556	Piatra-Neamţ	
558	Gircina	Piatra Neamţ
571	Corbu	Borsec
573	Bicazul Ardelean	Piatra Neamţ
576	Voşlăbeni	Gheorgheni
578	Făget	Moineşti
582	Văsieşti	*Moineşti
584	Hirja	Baile Slanic
588	Gura Văii	*Oneşti
590	Muncelu	Panciu
592	Cîmpuri	Panciu
594	Nistoreşti	Focşani
594	Nistoreşti (Ogoarele)	Focşani
595	Jitia	Rimnicul Sărat
596	Boloteşti	Panciu
600	Nicoreşti	Tecuci
610	Lieşti	Tecuci
614	Adam	Tecuci
618	Stoişeşti	Birlad
631	Cociulia	(R. Moldova)
632	Goteşti	(R. Moldova)
637	Cahul	(R. Moldova)
645	Aluatu	(R. Moldova)
647	Valea Perjei Veche	(R. Moldova)
652	Sadaclia	(R. Moldova)
658	Frumuşica Veche	(Ucraina)
660	Gura Roşie	(Ucraina)
665	Satul Nou	(Ucraina)
667	Borisauca	(Ucraina)
669	Taşlic	(R. Moldova)
672	Ceamaşir	(Ucraina)
675	C. A. Rosetti	Tulcea
677	Beştepe	Tulcea
679	Enisala	Babadag
680	Babele (General Averescu)	(Ucraina)
684	Niculiţel	Isaccea
690	Daieni	Hirşova
691	Giurgiuleşti	(R. Moldova)
695	Făcăeni	Feteşti
700	Viziru	Brăila
704	Braniştea	Galaţi
708	Boldu	Rîmnicul Sărat
710	Săgeata	Buzău
720	Poiana	Slobozia
725	Grindu	Urziceni
727	Tămădăul Mare (Tămădău)	Urziceni
730	Joseni	Buzău
735	Gura Teghii	Buzău
740	Bătrini	Vălenii de Munte
744	Fintinele	Mizil
746	Balta Doamnei	Ploieşti
748	Păuleşti	*Ploieşti
750	Zidurile	Găeşti
760	Lazuri	Tirgovişte
764	Trăisteni Trestieni	Sinaia
768	Runcu	Pucioasa
770	Albeşti	Cimpulung
772	Fundata	Zărneşti
776	Rădeşti	Cimpulung
776	Piţigaia	Cimpulung
780	Valea lui Enache	Curtea de Argeş
782	Arefu	Curtea de Argeş
785	Budişteni	Piteşti
790	Recea (de Sus)	Piteşti
792	Păduroiu	Piteşti
795	Boişoara	Călimăneşti
798	Voineasa	Călimăneşti
800	Costeşti	Rîmnicu-Vîlcea
803	Bercioiu	Rîmnicu-Vîlcea
805	Dumitreşti	Drăgăşani
808	Lăpuşata	Rîmnicu-Vîlcea
810	Bulzeşti	Craiova
815	Vladimir	Tîrgu-Jiu
820	Poienari	Tîrgu-Jiu
825	Bumbeşti-Jiu	Tîrgu-Jiu
831	Livezeni	*Petroşani
835	Cimpul lui Neag	*Petroşani
837	Cloşani	Tîrgu-Jiu
839	Strimba Vulcani	Tîrgu-Jiu
839	Pieptani	Tîrgu-Jiu
840	Costeşti	Băile Herculane
842	Imoasa	Strehaia
846	Butoieşti	Strehaia
850	Cerneţi	*Turnu-Severin
856	Jiana	Turnu-Severin
857	Bregovo (rom. Bregova)	(Bulgaria)
859	Halovo (rom. Alovo)	(R. F. Iugoslavia)
860	Unirea	Calafat
865	Ciupercenii Vechi	*Calafat
870	Bistreţu	Băileşti
874	Sărbătoarea	*Craiova
878	Osica de Jos	Caracal

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
880	Mirşani	Caracal
885	Orlea	Corabia
887	Băbiciu	Caracal
890	Movilenii	Slatina
896	Drăgăneşti de Vede	Roşiori de Vede
898	Poiana	*Turnu-Măgurele
900	Ţigăneşti	Alexandria
922	Petroşani	Zimnicea
926	Drăgăneşti Vlaşca	Alexandria
932	Mihăileşti	Bucureşti
934	Bucureşti (Militari)	
940	Frăteşti	*Giurgiu
954	Radovanu	Olteniţa
960	Ulmu	Călăraşi
980	Unirea	Călăraşi
984	Băneasa	Medgidia
986	Cochirleni	Cernavodă
988	Sibioara	Constanţa
990	Limanu	*Constanţa

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN II (ALR II, ALR II I, ALRM II I, ALR SN I–VII, ALRM SN I–IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2	Pecinişca	Băile Herculane
4	Ždrelo	(R. F. Iugoslavia)
8	Sveti Majlo	(R. F. Iugoslavia)
27	Glimboca	Caransebeş
29	Secăşeni	Oraviţa
36	Ghilad	Timişoara
47	Vălcani	Sinnicolaul Mare
53	Pecica	Arad
64	Ineu	Arad
76	Chizătău	Lugoj
95	Scărişoara	Abrud
102	Feneş	Alba-Iulia (*Zlatna)
105	Dobra	Deva
130	Poiana Sibiului	Sebeş
141	Micăsasa	Mediaş
157	Vinători	Sighişoara
172	Arpaşul de Jos	Victoria
182	Săcele (Cernatu)	
192	Covasna	
219	Prundul Birgăului	Bistriţa
228	Topliţa	
235	Voiniceni	Tirgu-Mureş
250	Petreştii de Jos	Turda
260	Beclean	
272	Boiul Mare	Baia Mare
279	Bocşa	Zalău
284	Sinmihaiul Almaşului	Zalău
310	Roşia	Beiuş
316	Sinnicolaul Român	Oradea
325	Voivozi	Şimleul Silvaniei
334	Moftinul Mic	Carei
346	Negreşti-Oaş	
349	Groşi	*Baia Mare
353	Birsana	Sighetul Marmaţiei
362	Borşa	
365	Ciocăneşti	Vatra Dornei
386	Mărginea	Rădăuţi
399	Boian	(Ucraina)
405	Trebisăuţi	(R. Moldova)
414	Cristeşti	Botoşani
431	Recea	(R. Moldova)
455	Saharna	(R. Moldova)
463	Oniţcani	(R. Moldova)
478	Căuşenii Vechi	(R. Moldova)
514	Coropceni	Iaşi
520	Larga-Jijia	Iaşi
531	Măgura	*Bacău
537	Mirceşti	Paşcani
551	Pipirig	Tirgu-Neamţ
574	Mihăileni	Miercurea-Ciuc
605	Furcenii Vechi	Tecuci
646	Borceag	(R. Moldova)
666	Tuzla	(Ucraina)
682	Somova	Tulcea
705	Giurgeni (Piua Petrii)	Feteşti
723	Căzăneşti	Slobozia
728	Gura Sărăţii	Buzău
762	Valea Lungă-Cricov	Pucioasa
769	Stefăneştii de Jos	Bucureşti
769	Stefăneştii de Sus	Bucureşti
784	Nucşoara	Cimpulung
791	Negreni	Slatina
812	Grădiştea	Rimnicu-Vilcea
833	Petrila	*Petroşeni
836	Peştişani	Tirgu-Jiu
858	Sveti Petăr	(Bulgaria)
872	Măceşul de Jos	Băileşti
876	Balş	
886	Isbiceni	Corabia
899	[illegible]	
928	Ghimpaţi	Bucureşti
958	Turtucaia	(Bulgaria)
987	Topraisar	Techirghiol

ANEXA a III-a

CHESTIONARELE MUZEULUI LIMBII ROMÂNE DIN CLUJ

CASA (CHEST. II)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Nerău	Sinnicolaul Mare
2	Valea Mare	Lugoj
3	Sălciva	Deva
4	Dobra	Deva
5	Făget	Lugoj
6	Jena	Lugoj
7	Jupa	*Caransebeș[4]
8	Brădișorul de Jos	*Oravița
9	Răcășdia	Oravița
9/a	Răcășdia	Oravița
10	Pîrvova	Băile Herculane
10/a	Pîrvova	Băile Herculane
11	Globul Craiovei	Orșova
12	Nadanova	Băile Herculane
13	Cîlcești	Tîrgu-Jiu
14	Negoești	Tîrgu-Jiu
15	Prin fostul județ Mehedinți	
16	Bala (de Sus)	Tîrgu-Jiu
16/a	Bala (de Sus)	Tîrgu-Jiu
17	23 August	Turnu-Severin
18	Crăguești	Turnu-Severin
19	Husnicioara	Turnu-Severin
20	Jidoștița	Turnu-Severin
21	Ghelmegioaia	Turnu-Severin
22	Varodia	Strehaia
23	Plenița	Băilești
24	Cetate (Fîntina Banului)	Calafat
25	Poiana Mare	Calafat
26	Băilești	
27	Giubega	Băilești
28	Bîrca	Băilești
29	Dranovațu (Segarcea)	Băilești
30	Bucovăț	*Craiova
31	Filiași	
32	Argetoaia	Strehaia
33	Secu	Strehaia
34	Delenі	Strehaia
35	Butoiești	Strehaia
35/a	Butoiești	Strehaia
35/b	Butoiești	Strehaia
36	Strehaia Comanda	
37	Mențu din Față (lipsește caietul)	Strehaia
38	Strehaia (lipsește caietul)	
39	Strehaia (Ciochința) (lipsește caietul)	
40	Lupșa (lipsește caietul)	Strehaia
41	Corcova (lipsește caietul)	Strehaia
42	Căpreni	Tîrgu-Jiu
43	[illegible]	Drăgășani
44	[illegible]	Tîrgu-Jiu
45	Runcu	Tîrgu-Jiu
46	Vulcan	*Petroșani
47	Cîmpul lui Neag	Petroșani
48	Hățăgel	Hațeg
49	Unirea	Hațeg
49/a	Unirea	Hațeg
50	Boșorod	Hațeg
51	Aurel Vlaicu	Orăștie
52	Acmariu	Sebeș
54	Pianul de Jos	Sebeș
54/a	Pianul de Jos	Sebeș
55	Sebeșel	Sebeș
56	Mag	Sibiu
57	Rășinari	Sibiu
58	Hocrich	Agnita
59	Racovița	Sibiu
60	Arpașul de Sus	Victoria
60/a	Arpașul de Sus	Victoria
61	Luța	Făgăraș
62	Lisa	Făgăraș
63	Săsciori	Făgăraș
64	Brașov (Dîrste)	
64/a	Brașov (Dîrste)	
65	Brașov	
65	Bran	Zărnești
66	Șirnea	Zărnești
67	Fundata	Zărnești
68	Fieni	
69	Mățău	Cîmpulung
70	Leicești	Pitești
71	Băile Govora	Rîmnicu-Vîlcea
72	Păușești-Otăsău	Băile Govora
73	Scundu	Drăgășani
74	Bradul (de Jos)	Pitești
75	Măgura	Tîrgoviște
76	Bănești	Găești
77	Costești	Pitești
78	Buzoești	Pitești
79	Bircii	Slatina
80	Mogoești	Slatina
81	Voicești (de Mijloc)	Drăgășani
81	Voiceștii din Vale	Drăgășani
82	Ștefănești	Drăgășani
83	Șușani (de Jos)	Drăgășani
83	Șușani (de Sus)	Drăgășani
84	Făurești	Drăgășani
85	Cepari	Slatina
86	Izvoru	Slatina
87	Bărcănești	Slatina
88	Merișani	Roșiori de Vede
89	Scrioaștea	Roșiori de Vede
90	Băduleasa	Roșiori de Vede
91	Alexandria	
92	Gălăteni	Roșiori de Vede
93	Satul Vechi	(Bulgaria)
94	Lehliu	Urziceni
95	Ștefănești	Urziceni
96	Coșereni	Urziceni
97	Tisău (Înfrățirea)	Urziceni
97/a	Tisău (Înfrățirea)	Urziceni
98	Vernești	*Buzău
99	Băești	Buzău
99	Aldeni	Buzău
100	Bozioru	Buzău
101	Beciu	Buzău
102	Beceni	Rîmnicul Sărat
102	Gura Dimienii	Rîmnicul Sărat
103	Popești	Focșani
104	Făurei	
105	Jariștea	Focșani
106	Diochеți-Rediu	Panciu
107	Fitionești	Panciu

[4] Pentru asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu orașele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
108	Crăieşti	Tecuci
109	Tîrgu-Bujor	
110	Tuluceşti	Galaţi
111	Pechea	Galaţi
112	Nămoloasa-Sat	Galaţi
113	Braniştea	Tecuci
114	Smirdan	Galaţi
115	Galaţi	
116	Oancea	Brăila
117	Plopu	Brăila
118	Surdila-Greci	*Făurei
119	Viziru	Brăila
120	Tătaru	Slobozia
120/a	Tătaru	Slobozia
120/b	Tătaru	Slobozia
121	Lunca	Feteşti
122	Săveni	Slobozia
123	Cosîmbeşti	Slobozia
124	Slobozia	
125	Munteni-Buzău	Urziceni
126	Ciochina	Slobozia
127	Independenţa	Călăraşi
128	Gălăţui	Călăraşi
129	Caulia	(Bulgaria)
130	Oltina	Medgidia
131	Tudor Vladimirescu	Medgidia
132	Dobromirul din Deal	Medgidia
133	Caraomir	(Bulgaria)
134	Teche	(Bulgaria)
135	Gargaliie	(Bulgaria)
136	Mangalia	*Constanţa
137	Topraisar	Techirghiol
138	Cringu (Caramat)	Medgidia
139	Cara-Murat	(Bulgaria)
140	Cernavodă	
141	Seimeni	Cernavodă
142	Stelnica	Feteşti
143	Topalu	Hirşova
144	Saraiu	Hirşova
144/a	Saraiu	Hirşova
145	Istria	Constanţa
147	Ismail	(Ucraina)
147	Babele (Ganeral Averescu)	(Ucraina)
148	Cairaclia	(R. Moldova)
149	Taşbunar	(Ucraina)
150	Chitai	(Ucraina)
151	Dumitreşti (Dimitreşti)	(Ucraina)
151/a	Dumitreşti (Dimitreşti)	(Ucraina)
152	Galileşti	(Ucraina)
153	Măgurele	(R. Moldova)
154	Ştefăneşti	(Ucraina)
155	Gura Galbena	(R. Moldova)
156	Boldureşti	(R. Moldova)
158	În R. Moldova — fără indicaţii precise	
159	Domulugeni	(R. Moldova)
160	Stohnaia	(R. Moldova)
161	Zaluceni	(R. Moldova)
162	Popeşti de Jos	(R. Moldova)
163	Bacsani	(R. Moldova)
164	Bădiceni	(R. Moldova)
165	Iarova	(R. Moldova)
166	Tătărăuca Nouă (Tătăruşii Noi)	(R. Moldova)
167	Arioneşti	(R. Moldova)
168	Tabani	(R. Moldova)
169	Ruseni	(R. Moldova)
170	Recea	(R. Moldova)
171	Duruitoarea	(R. Moldova)
172	Bobuleşti	Botoşani
173	Rebricea (Gura Văii) (lipseşte foaia personală)	Vaslui
173	Crăciuneşti (lipseşte foaia personală)	Vaslui

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
174	Chetreşti	Vaslui
175	Bălţaţi	Huşi
176	Pădureni	Huşi
177	Ivăneşti	Huşi
178	Vutcani	Huşi
179	Idrici	Vaslui
180	Rinceni	Huşi
181	Dodeşti	Bîrlad
182	Şuletea	Bîrlad
182/a	Şuletea	Bîrlad
183	Schineni	Bîrlad
184	Băcani	Bîrlad
185	Burdusaci	Bîrlad
186	Corbasca	Adjud
187	Giurgioana	Adjud
188	Tălpigi	Tecuci
189	Cornăţel	Adjud
190	Coţofăneşti	Adjud
191	Borşani	Adjud
192	Oneşti (Borzeşti)	
193	Buciumi	*Oneşti
194	Dumbrava	*Oneşti
195	Mărgineni	*Bacău
196	Secuieni	Bacău
197	Racova	Buhuşi
198	Rediu	Buhuşi
199	Roznov	Piatra-Neamţ
200	Siliştea	Buhuşi
201	Bîrjoveni	Buhuşi
202	Mărgineni	Piatra-Neamţ
203	Girov	Piatra-Neamţ
203 a	Girov	Piatra-Neamţ
204	Birgăuani	Piatra-Neamţ
205	Cordun	*Roman
206	Doljeşti	Roman
207	Hălăuceşti	Paşcani
208	Mogoşeşti	Paşcani
209	Nisporeşti	Roman
210	Bodeşti	Piatra-Neamţ
211	Hangu	Piatra-Neamţ
212	Broşteni	Vatra Dornei
213	Borca	Borsec
214	Crăcăoani	Tirgu-Neamţ
215	Ghindăoani	Tirgu-Neamţ
216	Vinători-Neamţ	Tirgu-Neamţ
217	Ţibucani (de Sus)	Tirgu-Neamţ
218	Cristeşti	Paşcani
219	Răuceşti	Tirgu-Neamţ
220	Drăguşeni	Tirgu-Neamţ
221	Tătăruşi	Paşcani
222	Preuteşti	Fălticeni
223	Bogdăneşti	Fălticeni
223/a	Bogdăneşti	Fălticeni
224	Baia	Fălticeni
225	Berchişeşti	Gura Humorului
226	Deia	Cîmpulung Moldovenesc
227	Cîmpulung Moldovenesc	
228	Vama	Cîmpulung Moldovenesc
229	Mănăstirea Humorului	Gura Humorului
230	Măzănăeşti	Gura Humorului
231	Drăgoieşti	Gura Humorului
232	Stroieşti	Suceava
233	Bosanci	Suceava
234	Corocăieşti	Suceava
235	Lisaura	*Suceava
236	Suceava (Burdujeni)	
237	Pătrăuţi	Suceava
238	Bălăceana	Gura Humorului
239	Humoreni	Gura Humorului
240	Arbore	Rădăuţi
241	Marginea	Rădăuţi
241/a	Marginea	Rădăuţi
242	Rădăuţi	
243	Vicovul de Jos	Rădăuţi

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
244	Vicovul de Sus	Rădăuţi
245	Dumeni	Dorohoi
246	Drepcăuţi	(R. Moldova)
247	Buda	(Ucraina)
248	Boian	(Ucraina)
249	Cotul Ostriţei	(Ucraina)
250	Stinca	(Ucraina)
250/a	Roşa-Mănăstirişte	(Ucraina)
250/b	Roşa-Mănăstirişte	(Ucraina)
251	Ceahor	(Ucraina)
252	Corovia	(Ucraina)
253	Voloca	(Ucraina)
253/a	Voloca	(Ucraina)
254	Cireş	(Ucraina)
255	Crasna-Ilţchi	(Ucraina)
256	Banila	(Ucraina)
257	Borşa	
258	Runcul Salvei	Năsăud
259	Zagra	Năsăud
260	Rebrişoara	Năsăud
261	Singeorz-Băi	Năsăud
262	Maieru	Năsăud
263	Poiana Ilvei	Năsăud
264	Mureşenii Birgăului	Bistriţa
264/a	Mureşenii Birgăului	Bistriţa
265	Tiha Birgăului	Bistriţa
265/a	Tiha Birgăului	Bistriţa
266	Susenii Bîrgăului	Bistriţa
267	Josenii Birgăului	Bistriţa
268	Şieu-Măgheruş	Bistriţa
269	Reteag	Dej
270	Unguraş	Dej
271	Buza	Gherla
272	Galaţii Bistriţei	Bistriţa
273	Filea	Reghin
274	Căcuciu	Reghin
275	Ercea	Reghin
276	Corunca	Tîrgu-Mureş
277	Bolintineni	Tîrgu-Mureş
278	Drăguşeni	Rupea
279	Buneşti	Rupea
280	Saschiz	Sighişoara
281	Şoimuş	Tîrgu-Mureş
282	Laseud	Tirnăveni
283	Corneşti	Tirnăveni
283/a	Corneşti	Tirnăveni
285	Iclandul Mare	Tîrgu-Mureş
286	Căpuşul de Cîmpie	Luduş
288	Papiu Ilarian	Luduş
289	Frata	Turda
290	Ceanul Mare	Turda
291	Tritenii de Sus	Cimpia Turzii
292	Tritenii de Jos	Cimpia Turzii
293	Fărău	Aiud
294	Meşcreac	Aiud
295	Galtiu	Alba Iulia
296	Ciugud (Şeuşa)	*Alba Iulia
297	Oarda (de Sus)	*Alba-Iulia
298	Pîclişa	*Alba-Iulia
299	În judeţul Alba — fără indicaţii precise	
300	Benic	Alba-Iulia
301	Cetea	Alba-Iulia
302	Unirea	Aiud
303	Ormeniş	Aiud
304	Rimeţ	Abrud
305	Mogoş	Abrud
306	Geamăna	Abrud
307	Bistra	Abrud
308	Cîmpeni	
309	Ponorel	Abrud
310	Vadul Moţilor	Abrud
311	Arieşeni	Vaşcău
311/a	Arieşeni	Vaşcău
312	Scărişoara	Abrud

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
315	Albac	Abrud
314	Poşaga de Sus	Turda
314/a	Poşaga de Sus	Turda
315	Muncelu	Abrud
316	Lupşa	Abrud
317	Poşaga de Jos	Turda
318	Lunca	Turda
319	Izvoarele	Aiud
320	Vălişoara	Turda
321	Rimetea	Turda
322	Buru	Turda
322/a	Buru	Turda
323	Borzeşti	Turda
324	Ocoliş	Turda
325	Cacova Ierii	Turda
326	Săcel	Turda
326/a	Săcel	Turda
327	Agriş	Turda
328	Plaiuri	Turda
329	Petreştii de Sus	Turda
330	Cheia	*Turda
331	Mihai Viteazul	*Turda
331/a	Mihai Viteazul	*Turda
332	Poiana	*Turda
333	Turda	
334	Săndulești	*Turda
335	Copăceni	*Turda
336	Miceşti	Turda
337	Ceanul Mic	Turda
338	Aiton	Turda
339	Rediu	Turda
340	Vîlcele	Turda
341	Suceagu	*Cluj
342	Berindu	Cluj
342	Topa Mică	Cluj
343	Sic	Gherla
344	Iclozel	Gherla
345	Bont	Gherla
346	Gherla	
347	Ghirolţ	Gherla
348	Mănăşturel	Dej
349	[illegible]	Dej
350	[illegible]	Dej
351	Popteleac	Zalău
352	Sinmihaiul Almaşului	Zalău
353	[illegible]	Zalău
353/a	[illegible]	Zalău
354	Fetindia	Zalău
355	Românaşi	Zalău
356	Chechiş	Zalău
357	Firminiş	Zalău
358	Popeni	Zalău
359	Jibou	Zalău
360	Tîrgu-Lăpuş	
361	[illegible]	Baia Mare, *[illegible] Lăpuş
362	Făureşti	Baia Mare
363	[illegible]	Baia Mare
364	Finaţe	Baia Mare
365	Vad	*Sighetul Marmaţiei
366	Săpinţa	Sighetul Marmaţiei
367	[illegible]	Baia Mare
368	Asuajul de Sus	Baia Mare
369	Tămăşeşti	Baia Mare
370	Giurtelecul Şimleului	Şimleul Silvaniei
371	[illegible]	Baia Mare
372	[illegible]	Baia Mare
373	Soconzel	Baia Mare
374	Giungi	Satu Mare
375	[illegible]	Satu Mare
376	[illegible]	Carei
377	[illegible]	
378	[illegible]	[illegible]
379	Giorocuţa	Carei

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
380	Supurul de Sus	Carei
381	Bobota	Şimleul Silvaniei
	(lipseşte caietul)	
382	Şimleul Silvaniei	
383	Marginea	Şimleul Silvaniei
384	Bănişor	Şimleul Silvaniei
385	Tusa	Şimleul Silvaniei
386	Lugaşul de Jos	Oradea
386/a	Lugaşul de Jos	Oradea
387	Ortiteag	Oradea
388	Marţihaza	Salonta
389	Cociuba	Salonta
390	Ursad	Beiuş
391	Şomoşcheş	Beiuş
392	Cusuiuş	Beiuş
393	Şuştiu	Ştei
394	Sebiş	Vaşcău
395	Buteni	Vaşcău
395/a	Buteni	Vaşcău
396	Livada	Vaşcău
397	Gurahonţ	Vaşcău

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
398	Brazii	Vaşcău
399	Crişcior	Brad
400	Curechiu	Brad
401	Băiţa	Brad
401/a	Băiţa	Brad
402	Stejar	Lipova
403	Baia	Lipova
404	Nicolae Bălcescu	Lipova
405	Lalaşinţ	Lipova
406	Milova	Lipova
407	Minişul de Sus	Vaşcău
408	Galşa	Lipova
408/a	Galşa	Lipova
408/b	Galşa	Lipova
409	Sintana	Arad
410	Macea	Arad
411	Arad	
412	Pecica	Arad
413	Secusigiu	Arad
413/a	Secusigiu	Arad
414	Şemlac	Sinnicolaul Mare
415	Zahareşti	Suceava

NUME DE LOC ŞI NUME DE PERSOANĂ (CHEST. IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
15	Cornea	Băile Herculane
20	Feneş	Caransebeş
22	Răcăşdia	Oraviţa
29	Ramna	Reşiţa
30	Gherman	Reşiţa
42	Chişoda	*Timişoara
46	Nerău	Sinnicolaul Mare
49	Secusigiu	Arad
62	Sebiş	Vaşcău
66/a	Gurahonţ	Vaşcău
66/b	Brazii	Vaşcău
68	Baia	Lipova
70	Galşa	Lipova
72	Păuşeşti-Otăsău	Băile Govora
73	Scundu Drăgăşani	Băile Govora
86	Sălciva	Brad
89	Stejar	Lipova
91	Vaşcău	
99	Rimeţ	Aiud
101	Rimetea	Turda
102	Feneş	Alba-Iulia (*Zlatna
106	Curechiu	Brad
109	Băiţa	Brad
110	Geoagiu	Orăştie
113	Unirea	Haţeg
114	Fărcadin	Haţeg
115	Tărtăria	Sebeş
132	Cilnic	Sebeş
136	Benic	Alba-Iulia
137	Meşereac	Aiud
139	Decea	Aiud
149	Ungheni	Tirgu-Mureş
159	Paloş	Rupea
161	Şoarş	Făgăraş
162	Boholţ	Făgăraş
164	Fintina	Rupea
166	Calbor	Făgăraş
170	Cirţişoara	Făgăraş
170/a	Cirţa	Victoria
171/a	Porumbacul de Jos	Victoria
171/b	Porumbacul de Sus	Victoria
172	Arpaşul de Sus	Victoria
172/b	Noul Român	Victoria
172/c	Rucar	Făgăraş
172/d	Şomartin	Victoria
173	Viştea de Jos	Victoria

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
174/a	Breaza	Făgăraş
174/b	Pojorita	Făgăraş
174/c	Iaşi	Făgăraş
174/d	Dejani	Făgăraş
174/e	Recea (Nouă)	Făgăraş
174/f	Berivoi (Berivoii Mici)	Făgăraş
175/a	Olteţ	Victoria
175/b	Voivodeni	Făgăraş
175/c	Voila	Făgăraş
175/d	Dridif	Făgăraş
175/e	Beclean	Făgăraş
175/f	Luţa	Făgăraş
175/g	Ludişor	Făgăraş
176/a	Ileni	Făgăraş
176/b	[illegible]	Făgăraş
176/c	Rîuşor	Făgăraş
176/d	Făgăraş	
176/e	Mîndra	Făgăraş
176/f	Făgăraş (Galaţi)	
176/g	Toderiţa	Făgăraş
177/a	Comana de Jos	Rupea
177/b	Părău	Făgăraş
177/c	Grid	Făgăraş
177/d	Bucium	Făgăraş
177/e	Şercaia	Făgăraş
178/a	Şinca Nouă	Codlea
178/b	Şinca Veche	Făgăraş
178/c	Perşani	Făgăraş
179	Zărneşti	
180/2	Braşov (Dirste)	
198	Poiana Sărată	Tirgu-Ocna
232	Corunca	Tirgu-Mureş
236	Tăşnad	Carei
244	Icland	Tîrgu-Mureş
249	Buru	Turda
261	Jidoviţa	*Năsăud
262	Salva	Năsăud
264	Runcul Salvei	Năsăud
	(răspunsurile din Zilişteanca)	Buzău
264/a	Coşbuc	Năsăud
265/1	Zagra	Năsăud
270	Rebra	Năsăud
273	Ciocmani	Zalău
281	Aghireş	Zalău
292	Tritenii de Jos	Cimpia Turzii

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
296	Lugașul de Jos	Oradea
299	Criștelec	Șimleul Silvaniei
302	Brusturi	Oradea
350	Budești	Sighetul Marmației
356	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmației
362/1	Borșa	
369	Tămășești	Cehul Silvaniei
371	Cîmpulung Moldovenesc	
376	Stroiești	Suceava
377	Udești	Suceava
377/1	Udești	Suceava
383	Vîrful Cîmpului	Dorohoi
386/1	Mărginea	Rădăuți
387	Horodnic de Sus	Rădăuți
387/1	Horodnic de Sus	Rădăuți
387/2	Horodnic de Sus	Rădăuți
393	Oprișeni	Rădăuți
394	Cireș-Opaiț	(Ucraina)
396	Buda	(Ucraina)
424	Botoșani	
433	Copăceni	(R. Moldova)
437	Popeștii de Sus	(R. Moldova)
448	Șoimari	Ploiești
452	Rezina Sat	(R. Moldova)
455	Stohnaia	(R. Moldova)
501	Măgureli	
502	Duruitoarea Veche	(R. Moldova)
503	Pereni-Nisporeni	(R. Moldova)
504	Schinoasa	(R. Moldova)
542/a	Tătăruși	Pașcani
542/b	Cristești (lipsește caietul)	Pașcani
542/c	Lespezi	Pașcani
546/a	Miroslăvești	Pașcani
546/b	Miclăușeni	Pașcani
546/c1	Doljești (lipsește foaia personală)	Roman
546/c2	Doljești	Roman
547	Poienari	Roman
548	Răucești (Aprodul Purice)	Tîrgu Neamț
550/a	Siliștea	Buhuși
550/b	Săvinești	Piatra-Neamț
552	Blăgești	Buhuși
556	Tarcău	Piatra-Neamț
556	Ardeluța	Piatra-Neamț
558/a	Piatra-Neamț	
558/b	Tupilați	Tirgu-Neamț
558/c	Dobreni	Piatra-Neamț
560	Bistrița	Piatra-Neamț
560/b	Dragomirești	Piatra-Neamț
566/a	Crăcăoani	Tirgu-Neamț
566/b1	Filioara	Tirgu-Neamț
566/b2	Filioara	Tirgu-Neamț
569	Borca	Borsec
569/2	Borca	Borsec
571	Corbu	Borsec
572	Tulgheș	Borsec
591	Coțofănești	Adjud
591	Lunca	Adjud
592	Scurta	Adjud
626	Crăiești	Tecuci
733	Cislău	Mizil
740	Posești-Pămînteni	Teleajen
740	Posești-Ungureni	Teleajen
742	Drajna de Jos	Vălenii de Munte
772/1	Fundata	Zărnești
778	Mățău	Cîmpulung
782	Bănești	Găești
803	Călina	Drăgășani
807	Cîrlogani	Slatina
808	Oveselu	Drăgășani
816	Păușești-Otăsău	Băile Govora
840	Lumnic (lipsește caietul)	Turnu-Severin
846	Vîrtopu	Tirgu-Jiu
854	Cloșani	Tirgu-Jiu
856	Jidoștița	Turnu-Severin
893	Ștefănești (lipsește caietul)	Drăgășani
916	Băduleasa	Roșiori de Vede
918	Talpa Ogrăzile	Roșiori de Vede
962	Gălățuiul	Călărași
982	Stelnica	Fetești

STÎNA, PĂSTORITUL ȘI PREPARAREA LAPTELUI (CHEST. V)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
1	Arieșeni	Vașcău
2	Băcel	Sfintul Gheorghe
3	Baia de Fier	Tirgu-Jiu
4	Bilca	Adjud
5	Bolotești	Panciu
6	Bănești	Găești
7	Birla	Bistrița
8	Birsana	Sighetul Marmației
9	Beclean	Făgăraș
10	Blăgești	Buhuși
11	Bonț	Gherla
12	Boșorod	Hațeg
13	Bucium	Făgăraș
14	Buru	Turda
15	Cimplung Moldovenesc	
16	Cărpinet	Vașcău
17	Cernădia	Tirgu-Jiu
18	Chiuza	Năsăud
19	Corbu	Borsec
20	Colacu	Panciu
21	Costișa	Buhuși
22	Crăcăoani	Piatra-Neamț
23	Crăiești	Tecuci
24	Crețești (Crețeștii de Sus)	Huși
25	Criștelec	Șimleul Silvaniei
26	Criștiorul de Sus	Vașcău
27	Curățele	Beiuș
28	Dejani	Făgăraș
29	Recea (Nouă)	Făgăraș
30	Recea (Nouă)	Făgăraș
31	Felmer	Făgăraș
32	Ferești	Sighetul Marmației
33	Filioara	Tirgu-Neamț
34	Galșa	Lipova
35	Gherman	Reșița
36	Gligorești	Turda
37	Globul Craiovei	Orșova
38	Gologanu	Focșani
39	Hangu	Piatra-Neamț
40	Hingulești	Galați
41	Herendești	Lugoj
42	Jibou	Zalău
43	Lugașul de Jos	Oradea
44	Luța	Făgăraș
45	Mădei	Borsec
46	Miclăușeni	Pașcani
47	Mintiu	Năsăud

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
48	Năsăud	
49	Negreşti	Piatra-Neamţ
50	Nepos	Năsăud
51	Nimăieşti	Beiuş
52	Cîrţişoara	Făgăraş
53	Orbic	*Buhuşi
53/a	Unirea	Haţeg
54	Pîrîul Cîrjei	Piatra-Neamţ
55	Vulcan (Paroşeni)	*Petroşani
56	Petroşani	
57	Poiana Sibiului	Sebeş
58	Poienari	Tîrgu-Jiu
59	Pojorîta	Făgăraş
60	Porumbacul de Sus	Victoria
61	Răcăşdia	Oraviţa
62	Rimeţ	Aiud
63	Rişca	Fălticeni
63 a	Rişca	Fălticeni
65	Romos	Orăştie
66	Runcul Salvei	Năsăud
67	Runcul Salvei	Năsăud
68	Sălătrucel	Călimăneşti
69	Sălciua de Jos	Aiud
70	Săliştea de Sus	Vişeul de Sus
71	Sîmbotinu	Tîrgu-Jiu
72	Săpînţa	Sighetul Marmaţiei
73	Saraiu	Hîrşova
74	Sarinasuf	Tulcea
75	Scurta	Adjud
76	Sebeşel	Sebeş
77	Secuieni	Bacău
78	Secusigiu	Arad
79	Sibiel	Sibiu
80	Şieu	Vişeul de Sus
81	Simeria	
82	Şimon	Braşov
83	Şimon	Braşov
84	Ciorăşti	Rîmnicul Sărat
85	Şoimuş	Beiuş
86	Stăneşti	Tîrgu-Jiu
86 a	Şinca Veche	Făgăraş
87	Stejar	Lipova
88	Tătăruşi	Paşcani
89	Tarcău	Piatra-Neamţ
89	Ardeluţa	Piatra-Neamţ
90	Tîrgu-Ocna	
91	Ucea de Sus	Victoria
92	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmaţiei
93	Văleni	Craiova
94	Vidra	Panciu
95	Viştea de Jos	Făgăraş
96	Viştea de Jos	Făgăraş
97	Zagra	Năsăud
98	Zărneşti	Braşov
99	Vişeul de Jos	Vişeul de Sus
100	Săliştea de Vaşcău	Vaşcău

STUPĂRITUL (CHEST. VI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Beclean	Făgăraş
2	Berivoi	Făgăraş
3	Cîmpulung Moldovenesc	
4	Cîrţa	Victoria
6	Crişţelec	Şimleul Silvaniei
7	Dejani	Făgăraş
8	Dridif	Făgăraş
9	Făget	Lugoj
10	Făureşti	Drăgăşani
11	Făgăraş (Galaţi)	
12	Gherman	Reşiţa
13	Globul Craiovei	Orşova
14	Hirseni	Făgăraş
15	Hurez	Făgăraş
16	Iaşi	Făgăraş
17	Luţa	Făgăraş
18	Mag	Sibiu
19	Mărgineni	Făgăraş
20	Noul Român	Victoria
21	Răcăşdia	Oraviţa
22	Rimeţ	Aiud
23	Săliştea de Sus	Vişeul de Sus
24	Sîmbăta de Sus	Făgăraş
25	Sebeşel	Sebeş
26	Secuieni	Bacău
27	Stejar	Lipova
28	Cîrţişoara	Victoria
29	Toarcla	Victoria
30	Ucea de Sus	Victoria
31	Vad	Făgăraş
32	Vadul Izei (Vad)	*Sighetul Marmaţiei
33	Veneţia de Jos	Făgăraş
34	Voivodeni	Făgăraş
35	Zagra	Năsăud

MÎNCĂRURI ŞI BĂUTURI (CHEST. VIII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2	Bărăştii Iliei	Brad
2	Bărăştii Haţegului	Haţeg
3	Berivoi (Berivoii Mici)	Făgăraş
4	Boroşneul Mic	Covasna
5	Boşorod	Haţeg
6	Buchin	Caransebeş
7	Zagra	Năsăud
8	Comana de Sus	Rupea
9	Costişa	Buhuşi
11	Dumitreşti	Rîmnicul Sărat
12	Făureşti	Drăgăşani
13	Gingiova	Băileşti
14	Iaşi	Făgăraş
15	Ilva Mică	Năsăud
16	Ludişor	Făgăraş
17	Luţa	Făgăraş
18	Mag	Sibiu
19	Nedeia	Băileşti
20	Obreja	Caransebeş
21	Ohaba	Făgăraş
22	Pianul de Sus	Sebeş
23	Poiana Mare	Calafat
24	Turnul Roşu	Sibiu
25	Sadova (Raeţi)	Corabia
26	Rebrişoara	Năsăud
27	Runcul Salvei	Năsăud
28	Sălişte	Sibiu
29	Tălpigi	Tecuci
30	Fărău	Aiud
31	Var	Caransebeş
32	Voivodeni	Făgăraş
33	Vulcan	*Petroşani
34	Hunedoara	

ANEXA A IV-A

RĂSPUNSURI LA CHESTIONARUL LINGVISTIC AL LUI B. P. HASDEU (H I–XVIII)

VOLUMUL I (H I)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2	Curtea de Argeș	
3–4	Greblești	Rimnicu Vilcea
5–11	Slobozia	Găești
13–14	Lespezi	Pașcani
15–30	Brehuiești	Botoșani
31–40	Călinești	Botoșani
41–49	Cucorăni	Botoșani
50–81	Cristești	Huși
82–89	Poiana	Dorohoi
90–93	Fintinele	Suceava
94–113	Ringhilești	Botoșani
115–124	Cazasu	Brăila
125–164	Tufești	Brăila
165–184	Cotul Lung	Brăila
185–198	Filipești	Brăila
199–230	Lacul Rezii	Brăila
231–250	Latinu	Brăila
251–257	Siliștea	Brăila
258–265	Rușețu	Buzău
266–291	Zăvoaia	Brăila
292–311	Stăncuța	Brăila
292–311	Stanca	Brăila
312–321	Surdila-Greci	Buzău
322–337	Șutești	Rimnicul Sărat
338–357	Tătaru	Slobozia
358–377	Tichilești	Brăila
378–399	Viziru	Brăila
400–409	Indicația de localitate lipsește. Aproximativ prin fostul județ Brăila.	
410–445	Indicația de localitate lipsește. Aproximativ prin fostul județ Brăila (în sud)	

VOLUMUL AL II-LEA (H II)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2–7	Beceni	Rîmnicul Sărat
8–19	Blăjani	Rimnicul Sărat
20–23	Boldești-Scăeni	
24–47	Chiojdu	Vălenii de Munte
48–53	Cilibia	Buzău
54–75	Fundeni	Buzău
76–95	Găvănești	Buzău
96–113	Gherășeni	Buzău
114–123	Glodeanu-Siliștea	Urziceni
124–129	Lipia	Buzău
130–137	Maxenu	Buzău
138–163	Mărăcineni	Buzău
164–173	Pietroasele	Mizil
174–183	Pogoanele	Buzău
184–187	Săgeata	Buzău
188–201	Sărulești	Buzău
202–205	Scurtești	Buzău
206–211	Stîlpu	Buzău
212–215	Tăbărăști	Buzău
216–237	Zărneștii de Slănic	Buzău
238–240	Aliman	Cernavodă
241–248	Viile	Medgidia
249–260	Ciobanu	Hirșova
261–268	Dăeni	Hirșova
269–278	Girliciu	Hirșova
279–284	Dunăreni (Mirleanu)	Cernavodă
285–286	Oltina	Medgidia
287–294	Băneasa	Medgidia
295–306	Rasova	Cernavodă
307–318	Satul Nou	Medgidia
319–320	Topalu	Hirșova
321–326	Luminița (Urum-Bei)	Babadag

VOLUMUL AL III-LEA (H III)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2–7	Băleni	Tecuci
8–27	Balintești	Birlad
28–41	Băneasa	Tecuci
42–60	Berești	
61–82	Braniștea	Galați
83–92	Cuca	Galați
93–99	Rediu (Oasele)	Galați
100–105	Cudalbi	Tecuci
106–113	Cavadinești	Birlad
114–137	Rogojeni	Birlad
138–141	Drăgușeni	Tecuci
142–147	Fîrtănești	Galați
148–189	Foltești	Galați
190–203	Frumușița	Galați
204–223	Galați	
224–237	Gănești	Birlad
238–253	Ionești	Tecuci
254–277	Lupești	Birlad
278–283	Măcișeni	Tecuci
284–297	Mălușteni	Birlad
298–301	Costache Negri	Galați
302–321	Măstăcani	Galați
322–339	Tirgu-Bujor (Moscu)	
340–355	Oancea	Tecuci
356–375	Piscu	Galați
376–381	Prodănești	Birlad
382–395	Șivița	Galați
396–405	Slobozia Conachi	Galați
406–435	Smulți	Tecuci
436–445	Berești	
446–459	Tîrgu-Bujor	
460–467	Tulucești	Galați
468–483	Cuțcani	Birlad
484–493	Vîrlezi	Tecuci
494–509	Vlădești	Galați

VOLUMUL AL IV-LEA (H IV)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—19	Băleni-Sîrbi	Tîrgovişte
20—41	Băleni-Români	Tîrgovişte
42—49	Pucioasa	
50—71	Bilciureşti	Ploieşti
72—79	Bogaţi	Piteşti
80—95	Cobia de Jos	Găeşti
80—95	Cobia de Sus	Găeşti
96—101	Corbşori	Curtea de Argeş
102—111	Fieni (Cucuteni)	
112—129	Finta	Ploieşti
130—137	Izvoarele	Pucioasa
138—141	Măneşti	Tîrgovişte
142—147	Pătroaia	Găeşti
148—171	Pietroşiţa	Pucioasa
172—187	Comloşul Mare	Jimbolia
172—187	Comloşul Mic	Jimbolia
188—215	Raciu	Tîrgovişte
216—237	Runcu	Pucioasa
238—261	Săcueni	Tîrgovişte
262—309	Serdanu	Găeşti
310—315	Slobozia-Moară	Bucureşti
316—331	Titu	

VOLUMUL AL V-LEA (H V)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—7	Prunet	Craiova
2—7	Leu	Craiova
8—13	Argetoaia	Strehaia
14—26	Băileşti	
27—30	Birca	Băileşti
31—44	Bodăieşti	Craiova
45—68	Boteni	Cimpulung
69—78	Breasta	Craiova
79—86	Bucovăţ	*Craiova[5]
87—96	Bulzeşti	Craiova
97—98	Calopăr	Craiova
99—110	Căpreni	Tirgu-Jiu
111—114	Catane	Băileşti
115—118	Stejerei (Cetate)	Tirgu-Jiu
119—128	Cioroiaşi	Băileşti
129—130	Ciuperceni	Tirgu-Jiu
131—132	Ciutura	Craiova
133—136	Comoşteni	Băileşti
137—138	Coţofenii din Dos	Craiova
139—140	Coţofenii din Faţă	Craiova
141—142	Craiova	
143—156	Secui	Craiova
157—162	Dobridor	Băileşti
163—168	Drănic	Craiova
169—172	Cetate (Fintina Banului)	Calafat
173—178	Filiaşi	
179—204	Floreşti	Turnu-Severin
205—218	Galiciuica	Băileşti
219—232	Gingiova	Craiova
233—244	Gherceşti	Craiova
245—254	Goieşti	Craiova
255—264	Gogoşu	Craiova
265—266	Goicea (Mare)	Băileşti
267—270	Goicea (Mică)	Băileşti
271—276	Ostroveni (Grindeni)	Băileşti
277—283	Gubaucea	Corabia
285—292	Işalniţa	*Craiova
293—294	Locusteni	Corabia
295—300	Măceşul de Jos	Băileşti
301—310	Maglavit	Calafat
311—316	Mălăeşti	Craiova
317—322	Melineşti	Craiova
323—328	Murgaşi	Craiova
329—348	Negoieşti	Craiova
349—364	Pieleşti	Craiova
365—372	Piscul Vechi	Calafat
373—378	Pleniţa	Băileşti
379—384	Plosca	Băileşti
385—388	Poiana (Poiana de Sus)	Strehaia
389—390	Rovinari	Strehaia
391—400	Unirea	Calafat
401—402	Salcia	Craiova
403—405	Sălcuţa	Craiova
406—411	Scăeşti	Craiova
412—426	Seaca de Cimp	Băileşti
427—432	Seaca de Pădure	Craiova
433—440	Secui	Craiova
441—444	Siliştea Crucii	Băileşti
445—452	Şimnicul de Jos	*Craiova
445—452	Şimnicul de Sus	*Craiova
453—470	Tălpaş	Craiova
453—470	Mierea	Craiova
453—470	Amărăşti	Craiova
453—470	Zăicoiu	Craiova
471—476	Tencănău	Craiova
477—480	Ţinţăreni	Strehaia
481—486	Vela	Craiova

VOLUMUL AL VI-LEA (H VI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—5	Sirbi	Botoşani
6—13	Herţa	(Ucraina)
15—18	Albeşti	Vaslui
19—42	Viişoara	Birlad
43—46	Bohotin	Huşi
47—54	Boţeşti	Huşi
55—58	Buneşti	Huşi
59—72	Covasna	Iaşi
73—76	Cozmeşti	Huşi
77—88	Deleni	Huşi
89—108	Dodeşti	Birlad
109—110	Dolheşti	Huşi
111—122	Epureni	Huşi
123—127	Găgeşti	Birlad
128—139	Grumezoaia	Huşi
140—147	Hurdugi	Huşi
148—169	Ivăneşti	Huşi
170—175	Mălăieşti	Huşi
176—179	Moşna	Huşi
180—185	Olteneşti	Huşi
186—195	Pihneşti	Huşi
196—203	Roşieşti	Vaslui

[5] Pentru asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
204—213	Şişcani	Huşi
214—218	Stănileşti	Huşi
218 -225	Stoişeşti	Bîrlad
226—229	Zberoaia	Huşi
231—232	Bîlta	Tîrgu-Jiu
233—234	Pîrîul de Vale	Tîrgu-Jiu
235—238	Polovragi	Rîmnicu-Vîlcea

VOLUMUL AL VII-LEA (H VII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—21	Alexeni	Urziceni
22 -45	Borăneşti	Urziceni
46—65	Broşteni	Urziceni
66 73	Grădiştea	Călăraşi
74—79	Ceacu	Călăraşi
80—93	Cegani	Feteşti
94—101	Lunca	Slobozia
102—109	Ciochina	Slobozia
110—117	Borcea (Cocargeaua)	Feteşti
118—125	Copuzu	Urziceni
126—141	Cosimbeşti	Slobozia
142—167	Coşereni	Urziceni
168—179	Bucureşti (Dudeşti)	
180—201	Girbovi	Urziceni
202—217	Grindu	Urziceni
218—241	Iazu	Slobozia
242—249	Ciulniţa (Larga)	Slobozia
250—301	Lupşanu	Urziceni
302—309	Malu	Urziceni
310—323	Mărculeşti	Slobozia
324—331	Ograda	Slobozia
332—351	Perieţi	Slobozia
352—366	Borcea (Pietroiu)	Feteşti
367—378	Giurgeni (Piua Petrii)	Feteşti
379—410	Poiana	Slobozia
411—432	Stejaru	Slobozia
433—474	Reviga	Slobozia
475—478	Slobozia	
479—500	Unirea	Călăraşi
501—517	Ţăndărei	

VOLUMUL AL VIII-LEA
— partea I (H VIII₁)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—3	Andrieşeni	Iaşi
4—31	Aroneanu	Iaşi
32—93	Bădeni	Paşcani
94—105	Băiceni	Paşcani
106 -115	Belceşti	Paşcani
116 -131	Bivolari	Iaşi
132 -135	Ţigănaşi (Blindeşti)	Iaşi
132 135	Ţigănaşi	Iaşi
136—139	Bosia	Iaşi
140—147	Bucium	*Iaşi
148—149	Birleşti	Paşcani
148—149	Erbiceni	Paşcani
148—149	Spinoasa	Paşcani
150—153	Bulbucani	Iaşi
154—161	Bîrnova	Iaşi
162—179	Cîrjoaia	Paşcani
180—198	Chişcăreni	Iaşi
199 -202	Ciurea	Iaşi
203—210	Comarna	Iaşi
211—222	Iaşi (Copou)	
223—230	Corneşti	Iaşi
231 -234	Costuleni	Iaşi
235—240	Crucea	Paşcani
241—248	Cucuteni	Iaşi
249—250	Cucuteni	Paşcani
251—270	Cucuteni	Iaşi
271—280	Cucuteni	Paşcani
281—285	Dăneşti	*Tîrgu Frumos
286—292	Iaşi (Galata)	
293 304	Vîlcelele	Iaşi
305—312	Golăieşti	Iaşi
313—316	Goruni	*Iaşi
317 346	Gropniţa	Iaşi
347—352	Hodora	Paşcani
353—362	Horleşti	*Iaşi

VOLUMUL AL VIII-LEA
partea a II-a (H VIII₂)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—5	Icuşeni	Iaşi
6 9	Lungani	Paşcani
10 19	Măcăreşti	Iaşi
20 23	Minjeşti	Iaşi
24—49	Miroslava	*Iaşi
50 -53	Mogoşeşti	Iaşi
54 57	Moreni	Iaşi
58—63	Movileni	Iaşi
64—71	Osoi	Iaşi
72—77	Perieni	Iaşi
78—88	Podul Iloaiei	Iaşi
89—94	Poieni	Iaşi
95 112	Popeşti	Iaşi
113—116	Podul Iloaiei	Iaşi
117—120	Prisăcani	Iaşi
121—138	Rediu	*Iaşi
139—148	Româneşti	Iaşi
149—158	Rădeni	Iaşi
159—162	Roşcani	Iaşi
163—170	Sculeni	Iaşi
171—176	Sineşti	Iaşi
177—198	Şipote	Iaşi
199 202	Sirca	Paşcani
203—210	Stînca	Iaşi
211—216	Storneşti	Iaşi

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
217—232	Tirgul Frumos	
233—242	Tomeşti	*Iaşi
243—246	Ţuţora	Iaşi
247—248	Valea Adincă	Iaşi
249—262	Voineşti	Iaşi
263—272	Voroveşti	Iaşi
273—294	Zaboloteni	Iaşi
295—304	Horleşti	*Iaşi

VOLUMUL AL IX-LEA (H IX)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2 -15	Baia de Aramă	Tîrgu-Jiu
2 -15	Tismana	Tîrgu-Jiu
16—21	Bistriţa	Turnu-Severin
22—33	Branişte	Calafat
34—37	Cătunele	Tîrgu-Jiu
38—47	Cleşneşti	Tîrgu-Jiu
48—53	Comăneşti	Tîrgu-Jiu
54—57	Cosovăţ	Strehaia
58—65	Isverna	Băile Herculane
66—79	Prunişor	Turnu-Severin
80—111	Rudina	Tirgu-Jiu
112—119	Şişeşti	Turnu-Severin
120—134	Vinjul Mare	
135 136	Prin fostul judeţ Muscel, plasa Dumbrava	
138 -149	Albeşti	Cimpulung
150 -161	Băjeşti	Cimpulung
164—191	Bălileşti	Curtea de Argeş
192—197	Cetăţeni	Cimpulung
198-209	Argeşelu	*Piteşti
210—217	Coteşti	Cîmpulung
218 227	Davideşti	Piteşti
228 -239	Glîmbocel	Piteşti
240-261	Godeni	Cimpulung
262—275	Hîrtieşti	Cîmpulung
276—300	Măţău	Cîmpulung
301-358	Micloşanii Mari	Cîmpulung
301 358	Micloşanii Mici	Cimpulung
359-370	Mihăeşti	Cîmpulung
371—380	Schitu-Goleşti	Cîmpulung
381 -392	Poienari	Cîmpulung
393—402	Rădeşti	Cîmpulung
403—412	Slănic	Cîmpulung
413—426	Stîlpeni	Cîmpulung
427—432	Ţiţeşti	Cîmpulung
433—444	Bălileşti	Cîmpulung
445—463	Valea Mare	Găeşti
464—469	Văleni Dîmboviţa	Cîmpulung
470—479	Văleni-Podgoria	Piteşti
480—489	Vlădeşti	Cîmpulung
490 -505	Voineşti	Cîmpulung
506-507	Vultureşti	Cîmpulung
508 511	Prin fostul judeţ Muscel	

VOLUMUL AL X-LEA (H X)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—13	Bălţăteşti	Tîrgu-Neamţ
14—17	Birgăuani	Piatra-Neamţ
18—75	Bistricioara	Borsec
76—79	Bodeşti	Piatra-Neamţ
80—83	Petricani	Tirgu-Neamţ
84 -89	Bozienii de Sus	Roman
90—93	Budeşti	Roman
94—101	Buhalniţa	Piatra-Neamţ
102—127	Buhuşi	
128—139	Cirligi	Roman
140—145	Costişa	Buhuşi
146—196	Crăcăoani	Piatra-Neamţ
197—200	Davideni	Tirgu-Neamţ
201-242	Doamna	*Piatra-Neamţ
243—250	Dragomireşti	Piatra-Neamţ
251—256	Filioara	Tirgu-Neamţ
257—272	Frumoasa	Buhuşi
257—272	Balcani	Buhuşi
273—286	Galu	Piatra-Neamţ
287-302	Gîrcina	Piatra-Neamţ
303—312	Grumăzeşti	Tirgu-Neamţ
313-322	Hangu	Piatra-Neamţ
323-328	Tirgu-Neamţ	
329 -330	Lunca	Tirgu Neamţ
331 344	Războieni (Marginea)	Tirgu-Neamţ
345 -348	Tirgu-Neamţ	
349-364	Negreşti	Piatra-Neamţ
365 370	Pingăraţi	Piatra-Neamţ
371—381	Petricani	Tirgu-Neamţ
382—385	Dumbrava	Tirgu-Neamţ
386—393	Tirpeşti	Tirgu-Neamţ
394—397	Boiştea	Tirgu-Neamţ
398 408	Petricani	Tirgu-Neamţ
409—414	Preuteşti	Tirgu-Neamţ
415-434	Ceahlău	Piatra-Neamţ
435—438	Roznov	Piatra-Neamţ
439—462	Ghigoieşti	Piatra-Neamţ
463—488	Siliştea	Buhuşi
489-492	Talpa	Piatra-Neamţ
493—504	Tazlău	Buhuşi
505—508	Timişeşti	Tirgu-Neamţ
509—510	Topoliţa	Tirgu-Neamţ
511—514	Urecheni	Tirgu-Neamţ
515—552	Războienii de Jos	Tîrgu-Neamţ
553—564	Valea Albă	Tîrgu-Neamţ
565 -575	Dumbrava Roşie	*Piatra-Neamţ
576-577	Vinători-Neamţ	Tîrgu-Neamţ
578 -593	Zăneşti	Buhuşi

VOLUMUL AL XI-LEA (H XI)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—13	Alimăneşti	Slatina
14—23	Bălăneşti	Caracal
24—35	Chilia	Piteşti
36—43	Constantineşti	Slatina
44—49	Crăciunei	Roşiori de Vede
50—53	Cucuieţi	Drăgăşani
54—69	Vedea	Piteşti
70—83	Ibăneşti	Piteşti

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
84 85	Mereni	Piteşti
86—91	Mogoşeşti	Slatina
92—105	Negreni	Slatina
106—111	Oteştii de Sus	Drăgăşani
112—123	Potcoava	Slatina
124—127	Rădeşti	Slatina
128 -141	Rijleţu Govora	Piteşti
142—162	Săliştea	Piteşti
163—173	Scorniceşti	Slatina
174—185	Segarcea-Vale	Turnu-Măgurele
186 -209	Spineni	Drăgăşani
210—213	Movileni	Slatina
214—217	Cungrea (Ulmasca)	Drăgăşani
218 -225	Valea Merilor	Slatina
226 -243	Vaţa	Piteşti
244—257	Mărunţei (Viişoara)	Caracal
258—263	Vlaici	Piteşti
265—270	Băicoi	
271—309	Brebu	Cimpina
310--315	Călineşti	Băicoi
316 331	Drajna de Sus	Vălenii de Munte
332—348	Măgureni	Băicoi
349 354	Mălăieşti	Ploieşti
355- 358	Măneşti	Ploieşti
359- 370	Mărginenii de Sus	Moreni
371 - 376	Nedelea	Ploieşti
377--386	Ploieştiori	*Ploieşti
387--392	Proviţa de Jos	Cimpina
393 398	Nucşoara de Jos	Vălenii de Munte
399- 406	Boldeşti-Scăeni	
407--414	Sinaia	
415- 424	Starchiojd	Vălenii de Munte
426 --431	Făurei	
432- 465	Livezile	Panciu
466 481	Ireşti	Panciu
482 - 497	Năruja	Odobeşti
498- 514	Paltin	Odobeşti
515 - 520	Răcoasa	Panciu

VOLUMUL AL XII-LEA (H XII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2- 11	Bălăceanu	Rîmnicul Sărat
12—89	Bogza	Rîmnicul Sărat
90 -103	Buda	Rimnicul Sărat
104—107	Budeşti	Buzău
108—131	Corbu	Vălenii de Munte
132 -146	Deduleşti	Rimnicul Sărat
147 152	Mihail Kogălniceanu	Brăila
153 164	Jirlău	Buzău
165 190	Bordeasca Veche (Obileşti)	Focşani
191—199	Răcoasa	Panciu
191 -199	Pădureni	Panciu
200—211	Topliceni	Rimnicul Sărat
212 -222	Coroteni	Rimnicul Sărat
223—232	Tîmboieşti	Rimnicul Sărat
233 252	Vişani	Rimnicul Sărat
254 -256	Cilieni	Corabia
257 -267	Rusăneşti (Rusăneştii de Jos)	Corabia
268 -269	Gostavăţu	Caracal
270—271	Leu	Craiova
273—280	Baia	Fălticeni
281—283	Bogdăneşti	Fălticeni
284—297	Borca	Borsec
298—314	Broşteni	Vatra Dornei
315—318	Brusturi	Tirgu-Neamţ
319 -338	Dolhasca	Fălticeni
339 -348	Dolheşti	Fălticeni
349—352	Dorna-Arini	Vatra Dornei
353—360	Farcaşa	Piatra-Neamţ
361 -362	Foräşti	Fălticeni
363—369	Găineşti	Fălticeni
370 -383	Giurgeşti	Fălticeni
384—389	Horodniceni	Fălticeni
384—389	Rotopăneşti	Fălticeni
390—399	Lămăşeni	Fălticeni
400—407	Lespezi	Paşcani
408—425	Liteni	Fălticeni
426—449	Mălini	Fălticeni
450 -460	Miroslăveşti	Paşcani
461—470	Paşcani	
471—494	Preuteşti	Tirgu-Neamţ
495—502	Dolhasca	Fălticeni
503—544	Rădăşeni	Fălticeni
545—566	Ruginoasa	Paşcani
545—566	Vascani	Paşcani
567—575	Ruginoasa	Paşcani
576—581	Şarul Dornei	Vatra Dornei
582—595	Tătăruşi	Paşcani
596—605	Ţoleşti	Fălticeni
606—613	Valea Glodului	Fălticeni

VOLUMUL AL XIII-LEA (H XIII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2 - 5	Barcea	Tecuci
6 - 19	Bogheşti	Birlad
20—21	Birlad	
22—31	Brăhăşeşti	Adjud
32—39	Buda	Bacău
40 - 45	Corbasca	Adjud
46 58	Matca	Tecuci
46 -58	Corbiţa	Adjud
59 94	Corod	Tecuci
95 110	Cosmeşti	Tecuci
111- 122	Crăeşti	Bacău
123 -140	Fundeni	Galaţi
141 - 164	Găiceana	Adjud
165 186	Recea	Adjud
187—190	Lehancea	Adjud
191- 194	Glăvăneşti	Birlad
195—203	Godineştii de Sus	Bacău
205—212	Homocea	Adjud
213—224	Huruieşti	Adjud
225—241	Ionăşeşti	Tecuci
242—245	Iveşti	Tecuci
246—253	Lespezi	Adjud
254 261	Motoşeni (Fosta Motoşeni)	Birlad
262 283	Movileni	Tecuci
284—285	Muncelu	Adjud
286—299	Nărteşti	Tecuci
300 321	Neguleşti	Adjud
322--341	Nicoreşti	Tecuci
342—357	Ocheni	Adjud
358 -367	Onceşti (Onceştii Noi)	Bacău

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
368 -385	Onceștii Vechi	Bacău
386—397	Poiana	Adjud
398—413	Răchitoasa	Vaslui
414—419	Șendrești	Bîrlad
420—433	Liești (Șerbănești)	Galați
434—441	Spria	Bacău
442—459	Stănișești	Bîrlad
460—465	Valea Mărului	Tecuci
466—477	Țepu	Tecuci
478—485	Țigănești	Tecuci
486—488	Torcești	Tecuci
489—493	Tudor Vladimirescu	Galați
494—499	Umbrărești	Tecuci
500—505	Costișa de Sus	Adjud
500 -505	Costișa	Adjud
506—511	Vizurești	Tecuci
512—517	Bucești (Vultureni)	Galați

VOLUMUL AL XIV-LEA (II XIV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—15	Stejarul	Roșiori de Vede
16—19	Băneasa	Roșiori de Vede
20—25	Brînceni	Alexandria
26 -57	Caravaneți	Roșiori de Vede
58—61	Mîndra	Slatina
62—70	Năvodari	Turnu-Măgurele
71—74	Crîngeni	Roșiori de Vede
75—78	Cucueți	[illegible]
79—92	Dracea	Turnu-Măgurele
93—98	[illegible]	Cîmpulung
99—144	Turnu-Măgurele	
145—155	Brebina	Roșiori de Vede
156—169	Teleormanu	Alexandria
170—182	Urluiu	Alexandria
183—192	Lunca	Turnu-Măgurele
193—205	Scrioaștea	Roșiori de Vede
206—218	Socetu	Roșiori de Vede
219—232	Spătărei (Spătaru)	Roșiori de Vede
233—238	Traian	Turnu-Măgurele
239—278	Tufeni	Slatina
279—280	Urluieni	Slatina
281—292	Viișoara	Zimnicea
[illegible]	Voievoda	Alexandria
334 337	Jurilovca	Babadag
[illegible] -339	Cîrjelari	Tulcea
[illegible] 341	Enisala	Babadag
[illegible]	Garvăn	Măcin
352- 357	Greci	Măcin
358 -361	Agighiol	Tulcea
[illegible] 369	Isaccea	
370—389	Luncavița	Măcin
390—391	Murighiol	Tulcea
[illegible] 412	Niculitel	Isaccea
413 —424	Peceneaga	Măcin
[illegible]	Sarighiol de Deal	Babadag
429 431	Sarinasuf	Tulcea
432 433	Satul Nou	Babadag
434—441	Traian	Măcin
442—451	Somova	Tulcea
452 -459	Turcoaia	Măcin
460 -470	Văcăreni	Măcin
471 [illegible]	Rîndunica	Tulcea

VOLUMUL AL XV-LEA (II XV)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—7	Avrămești	Vaslui
8—13	Băcani	Bîrlad
14 -21	Bălăbănești	Bîrlad
22—47	Bîrlad	
48—59	[illegible]	Bîrlad
60—62	Bogdana	Vaslui
63—78	[illegible]	[illegible]
79—86	[illegible]	Bîrlad
87—96	Brădești	Bîrlad
97—104	[illegible]	Bîrlad
105—126	Lălești	Vaslui
127—134	Cărăpcești	Tecuci
135—190	[illegible]	Bîrlad
191—196	Cîrlomănești	Tecuci
197—210	Chilieni	Bîrlad
211—228	[illegible]	Vaslui
229—238	Costești	Vaslui
239 -260	Docani	Bîrlad
261—270	[illegible]	Bacău
271—294	Epureni	Bîrlad
295—302	Florești	Vaslui
303—312	Fruntișeni	Bîrlad
[illegible] 324	Gilțești	Bîrlad
325 -340	Grăjdeni	Bîrlad
341—350	Ibănești	Bîrlad
351- 356	Ivești	Tecuci
357—366	Lungești	Bîrlad
367 374	Mînzați	Bîrlad
375 - 388	Gherghești (Micești)	Vaslui
[illegible]	Obîrșeni	Vaslui
397 -404	Odaia-Bursucani	Bîrlad
405 -422	Perieni	Bîrlad
423 -431	Plopana	Bacău
432 449	Pogonești	Bîrlad
450 -453	Prisecani	Bîrlad
454 -469	Puiești	Bîrlad
470 479	Puntișeni	Vaslui
[illegible] -488	Rădăești	Bîrlad
489—494	Șendrești	Bîrlad
495 —500	Stîncășeni	Vaslui
501- 504	Cociu	Bîrlad
505 -510	Vinderei	Bîrlad

VOLUMUL AL XVI-LEA (II XVI)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
2—7	Țepești	Drăgășani
8—19	Izvorul Rece	Băile Govora
20—27	Vaideeni	Băile Govora
20—27	Rugetu	Băile Govora
20—27	Racovița	Rîmnicu-Vîlcea
20—27	Slătioara	Băile Govora
28—33	Sutești	Drăgășani
34—61	Zăvoieni	Drăgășani

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
63—72	Birzeşti	Vaslui
73—92	Bereasa	Vaslui
93—100	Bodeşti	Iaşi
101—110	Cuza-Vodă	Vaslui
111—114	Buda	Vaslui
115—122	Buhăieşti	Vaslui
123—126	Ciorteşti	Vaslui
127—140	Codăeşti	Vaslui
141—144	Cozmeşti	Vaslui
145—148	Dăneşti	Vaslui
149—156	Deleni	Vaslui
157—166	Doagele	Vaslui
167—186	Dumeşti	Roman
187—192	Fereşti	Vaslui
193—214	Girceni	Vaslui
215—220	Ipatele	Roman
221—230	Ivăneşti	Vaslui
231—234	Laza	Vaslui
235—244	Lipova	Bacău
245—254	Lipovăţ	Vaslui
255—264	Deleni (Minjeşti)	Vaslui

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
265—268	Micleşti	Vaslui
269—276	Mirceşti	Vaslui
277—284	Muntenii de Jos	Vaslui
285—292	Negreşti	Vaslui
293—298	Poieneşti	Vaslui
299—302	Scheia	Iaşi
303—306	Ştioborăni	Vaslui
307—318	Tungujei	Iaşi
319—324	Telejna	Vaslui
325—334	Ţibăneşti	Roman
335—342	Văleni	Vaslui
343—366	Zăpodeni	Vaslui
378—393	Gogoşu	Craiova
394—399	Dirmăneşti	Piteşti
400—401	Vinjul Mare	
402—403	În Moldova— fără indicaţii precise	
404—409	În Moldova — fără indicaţii precise	
410—417	Prin Moldova — fără indicaţii precise	
418—441	Prin Muntenia — fără indicaţii precise	
442—449	Prin Moldova — fără indicaţii precise	

VOLUMUL AL XVII-LEA (H XVII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—5	Blaj	
6—11	Clopotiva	Haţeg
12—45	Copăcel	Făgăraş
46—53	Cugir	
54—113	Haţeg	
114—131	Lisa	Făgăraş
132—137	Lodroman	Blaj
138—147	Mărgineni	Făgăraş
148—161	Ohaba	Făgăraş
162—248	Orlat	Sibiu
249—252	Ostrov	Haţeg
253—260	Păucineşti	Haţeg
261—265	Rîu de Mori	Haţeg
261—265	Ostrovel	Haţeg
261—265	Valea Diljii	Haţeg
266—267	Sincel	Blaj

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
268—295	Singeorz-Băi	
296—301	Scoreiu	Sibiu
302—326	Cugir	
327—342	Jina	Sebeş
343—346	Spini	Orăştie
347—356	Dumbrăviţa	Codlea
357—384	Zărneşti (Tohanul Vechi)	
385—404	Recea (Vaida-Recea)	Făgăraş
405—408	Veştem	*Sibiu
409—420	Veţel	Deva
409—420	Herepeia	Deva
409—420	Căoi	Deva
421—430	Viştea de Jos	Victoria
431—464	Voila	Făgăraş

VOLUMUL AL XVIII-LEA (H XVIII)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
2—9	Comloşul Mare	Jimbolia
10—23	Birsăul de Jos	Baia Mare
24—31	Borlova	Caransebeş
32—37	Băuţarul Inferior	Caransebeş
32—37	Băuţarul Superior	Caransebeş
38—57	Bucova	Haţeg
58—64	Orăştie şi alte localităţi din jur	
65—84	Făget	Lugoj
85—101	Gîrceni	Zalău
102—107	Sarmizegetusa	Haţeg
108—133	Lipova	
134—221	Bradişorul de Jos	Oraviţa
222—237	Suzani	Sebeş

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
238—255	Nevrincea	Lugoj
256—257	Oraviţa	
258—265	Orşova	
258—265	Mehadia	Orşova
266—273	Sredişţea Mică	(R. F. Iugoslavia)
274—281	Timişoara	
282—286	Teregova	Caransebeş
287—292	Tincova	Caransebeş
293—296	Vermeş	Buziaş
297—318	Visag	Lugoj
297—318	Bobilna	Orăştie
297—318	Baia de Criş	Brad

ANEXA a V-a

ATLASELE LINGVISTICE ROMÂNE PE REGIUNI

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI – BANAT (NALR – B)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
1	Jupalnic	*Orşova[6]
1	Tufări	*Orşova
2	Ieşelniţa	Orşova
3	Ieşelniţa (Ogradena)	Orşova
4	Plavişeviţa	Orşova
5	Berzasca	Moldova Nouă
6	Sicheviţa	Moldova Nouă
7	Pescari	Moldova Nouă
8	Pojejena	Moldova Nouă
9	Cărbunari	Moldova Nouă
10	Şopotul Nou	Moldova Nouă
11	Dalboşeţ	Moldova Nouă
12	Sasca Română	Moldova Nouă
13	Lescoviţa	Moldova Nouă
14	Slatina-Nera	Oraviţa
15	Bănia	Orşova
16	Pecinişca	*Băile Herculane
17	Prilipeţ	Băile Herculane
18	Berlişte	Oraviţa
19	Răcăşdia	Oraviţa
20	Borlovenii Vechi	Băile Herculane
21	Plugova	Băile Herculane
22	Pîrvova	Băile Herculane
23	Vărădia	Oraviţa
24	Brădişorul de Jos	Oraviţa
25	Luncaviţa	Băile Herculane
26	Cornereva	Băile Herculane
27	Gîrlişte	Reşiţa
28	Secăşeni	Reşiţa
29	Văliug	Reşiţa
30	Armeniş	Caransebeş
31	Bucoşniţa	Caransebeş
32	Doman	*Reşiţa
33	Cîlnic	*Reşiţa
34	Biniş	Reşiţa
35	Lăţunaş	Oraviţa
36	Gherman	Reşiţa
37	Ferendia	Reşiţa
38	Berzovia	Reşiţa
39	Berecuţa	Timişoara
40	Denta	Timişoara
41	Banloc	Timişoara
42	Toager	Timişoara
43	Foeni	Timişoara
44	Ghilad	Timişoara
45	Şipet	Buziaş
46	Berini	Timişoara
47	Pădureni	Timişoara
48	Petroman	Timişoara
49	Pustiniş	Jimbolia
50	Checea	Jimbolia
51	Giroc	*Timişoara
52	Chevereşul Mare	Timişoara
53	Bucovăţ	Timişoara
54	Herneacova	Timişoara
55	Cerneteaz	Timişoara
56	Comloşul Mare	Jimbolia
57	Satchinez	Timişoara
58	Seceani	Arad
59	Mănăştur	Arad
60	Pesac	Sînnicolaul Mare
61	Nerău	Sînnicolaul Mare
62	Vălcani	Sînnicolaul Mare
63	Beba Veche	Sînnicolaul Mare
64	Igriş	Sînnicolaul Mare
65	Munar	Arad
66	Felnac	Arad
67	Firiteaz	Arad
68	Delineşti	Caransebeş
69	Turnu-Ruieni	Caransebeş
70	Măru	Caransebeş
71	Băuţar	Caransebeş
72	Rusca Montană	Caransebeş
73	Glimboca	Caransebeş
74	Constantin Daicoviciu	Caransebeş
75	Zgribeşti	Lugoj
76	Fîrliug	Lugoj
77	Vermeş	Buziaş
78	Sacoşul Mare	Buziaş
79	Jdioara	Lugoj
80	Herendeşti	Lugoj
81	Lugojel	Lugoj
82	Boteşti	Lugoj
83	Gladna Română	Lugoj
84	Coşteiu	Lugoj
85	Chizătău	Lugoj
86	Şuştra	Buziaş
87	Hisiaş	Lugoj
88	Cliciova	Lugoj
89	Traian Vuia	Lugoj
90	Bucovăţ	Lugoj
91	Curtea	Lugoj
92	Răchita	Lugoj
93	Coşteiul de Sus	Lugoj
94	Căpălnaş	Lugoj
95	Ţela	Lipova
96	Rădmăneşti	Lipova
97	Cuveşdia	Lipova
98	Şiştarovăţ	Lipova
99	Chesinţ	Lipova
100	Chelmac	Lipova

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI – CRIŞANA (NALR – C)

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
101	Săvîrşin	Lipova
102	Dumbrăviţa	Lipova
103	Şoimoş	Lipova
104	Păuliş	Arad
105	Mîndruloc	*Arad
106	Micălaca	*Arad
107	Pecica	Arad
108	Semlac	Sînnicolaul Mare
109	Şeitin	Arad
110	Macea	Arad
111	Şimand	Arad
112	Sîntana (Comlăuş)	Arad
113	Şiria	Arad
114	Agrişul Mare	Lipova

[6] Pentru asteriscul (*) pus înaintea unui toponim de pe coloana cu oraşele apropiate, v. Anexa I (A I).

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat	Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
115	Hălmagiu	Brad	168	Buciumi	Zalău
116	Pleșcuța	Brad	169	Stupini	Huedin
117	Almaș	Brad	170	Românași	Zalău
118	Păiușeni	Ineu	171	Meseșenii de Sus	Zalău
119	Sebiș	Vașcău	172	Cehei	*Șimleul Silvaniei
120	Dezna	Vașcău	173	Voivozi	Marghita
121	Aldești	Ineu	174	Vășad	Carei
122	Cărand	Ineu	175	Ghenetea	[illegible]
123	Beliu	Beiuș	176	Săuca	Marghita
124	Ineu		177	[illegible]	Marghita
125	Seleuș	Ineu	178	Bobota	Șimleul Silvaniei
126	Berechiu	Ineu	179	Bocșa	Zalău
127	Șepreuș	Ineu	180	Hereclean	Zalău
128	Sîntea Mare	Ineu	181	Dobrin	Zalău
129	Socodor	Ineu	182	[illegible]	[illegible]
130	Pilu	Ineu	183	[illegible]	Zalău
131	Tămașda	Salonta	184	Bălan	Jibou
132	Ciumeghiu	Salonta	185	Ciocmani	[illegible]
133	Criștiorul de Jos	Vașcău	186	Nadiș	*Cehul Silvaniei
134	Cîmp	*Vașcău	187	Băsești	Cehul Silvaniei
135	Cîmpani	Vașcău	188	[illegible]	Șimleul Silvaniei
136	Pietroasa	Beiuș	189	[illegible]	Satu Mare
137	Budureasa	Beiuș	190	[illegible]	Carei
138	Lazuri de Beiuș	Beiuș	191	Pișcolt	[illegible]
139	Pocioveliște	Beiuș	192	Vezendiu	Carei
140	Meziad	Beiuș	193	Căuaș	[illegible]
141	Roșia	Beiuș	194	Sînmiclăuș	Carei
142	Răbăgani	Beiuș	195	[illegible]	Carei
143	Dumbrăvița	Beiuș	196	[illegible]	Satu Mare
144	Ceica	Beiuș	197	Mădăras	Satu Mare
145	Cheșa	Beiuș	198	Homorodul de Mijloc	Satu Mare
146	Ursad	[illegible]	199	[illegible]	Baia Mare
147	Olcea	Beiuș	200	[illegible]	Baia Mare
148	Ripa	Beiuș	201	Boiul Mare	Baia Mare
149	Gurbediu	Salonta	202	Buteasa	[illegible]
150	Homorog	Salonta	203	Remetea Chioarului	Baia Mare
151	Ateaș	Salonta	204	Berința	Baia Mare
152	Sînnicolaul Român	Oradea	205	Ciocotiș	Baia Mare
153	Girișul de Criș	Oradea	206	Groși	*Baia Mare
154	Nojorid	Oradea	207	[illegible]	*Baia Mare
155	Miersig	Salonta	208	Cicîrlău	Baia Mare
156	Săcădat	Oradea	209	Ardusat	Baia Mare
157	Vîrciorog	Oradea	210	Valea Vinului	Satu Mare
158	Vadul Crișului	Oradea	211	Odoreu	Satu Mare
159	Bulz	Huedin	212	Medieșul Aurit	Satu Mare
160	Tinăud	*Aleșd	213	[illegible]	[illegible] Mare
161	Brusturi	Oradea	214	Turț	Satu Mare
162	Ciuhoi	Oradea	215	Cămărzana	Satu Mare
163	Chiraleu	Marghita	216	Bixad	Baia Mare
164	Popești	Marghita	217	Călinești-Oaș	Satu Mare
165	Cosniciul de Jos	Șimleul Silvaniei	218	Racșa	Satu Mare
166	Valcăul de Sus	Șimleul Silvaniei	219	Negrești-Oaș	
167	Cizer	Zalău	220	[illegible]	Negrești-Oaș

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — MARAMUREȘ (ALR — M)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat	Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
221	Mara	Sighetul Marmației	231	Strîmtura	[illegible]
222	Budești	Sighetul Marmației	232	Rozavlea	Sighetul Marmației
223	Giulești	Sighetul Marmației	233	Ieud	[illegible]
224	Berbești	Sighetul Marmației	234	Dragomirești	Vișeul de Sus
225	Vad	Baia Mare	235	Săcel	Sighetul Marmației
226	Iapa	*Sighetul Marmației	236	Moisei	[illegible]
227	Săpînța	Sighetul Marmației	237	[illegible]	
228	Hoteni	Sighetul Marmației	238	Vișeul de Jos	Vișeul de Sus
229	Oncești	Sighetul Marmației	239	[illegible]	Vișeul de Sus
230	Bîrsana	Sighetul Marmației	240	Rona	Sighetul Marmației

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI. TRANSILVANIA (ALR — T)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
241	Romuli	Vișeul de Sus
242	[illegible]	Baia Mare
243	Vima Mare	Tirgu-Lăpuș
244	[illegible]	[illegible]
245	Tirlișua	Năsăud
246	Singeorz-Băi	
247	[illegible]	Năsăud
248	Șanț	Năsăud
249	[illegible]	Singeorz-Băi
250	Poiana Ilvei	Năsăud
251	Mureșenii Birgăului	Bistrița
252	Tiha Birgăului	Bistrița
253	Rusul Birgăului	Bistrița
254	Feldru	Năsăud
255	Năsăud	
256	Chiuza	Năsăud
257	Ciceu Giurgești	Dej
258	Gilgău	Dej
259	[illegible]	Dej
260	Bobilna	Dej
261	[illegible]	Dej
262	Beclean	
263	Blăjenii de Jos	Bistrița
264	Satul Nou	Bistrița
265	Buduș	Bistrița
266	[illegible]	Bistrița
267	Chiraleș	Bistrița
268	Cristur-Șieu	Bistrița
269	Valea Măgherușului	Bistrița
270	[illegible]	Gherla
271	Sinmihaiul Almașului	Zalău
272	Vultureni	Cluj
273	Dăbica	Gherla
274	[illegible]	Gherla
275	Corvinești	Bistrița
276	Galații Bistriței	Bistrița
277	Măgurele	Bistrița
278	Șieuț	Bistrița
[illegible]	[illegible]	Reghin
280	Răstolița	Reghin
281	Meștera	Reghin
282	Bilbor	[illegible]
283	Toplița	
284	[illegible]	[illegible]
285	[illegible]	Reghin
286	[illegible]	Bistrița
287	Sucutard	Gherla
288	[illegible]	Cluj
289	Juculde Sus	Cluj
290	Sinpaul	Cluj
291	Fildul de Jos	Huedin
292	Dumbrava	[illegible]
[illegible]	Ciucea	Huedin
294	Săcuieu	Cluj
295	Mănăstireni	Huedin
[illegible]	Someșul Cald	Cluj
297	Feleacu	Cluj
298	Mociu	Gherla
299	Milaș	Reghin
300	Breaza	Reghin
301	[illegible]	Reghin
302	Corbu	Borsec
303	Miheșul de Cimpie	Turda
304	Ceanul Mare	Turda
305	Ceanul Mic	Turda
306	Beliș	Huedin
307	Săcel	[illegible]
308	Petreștii de Jos	Turda
309	Tăureni	Luduș
310	Grebenișul de Cimpie	[illegible]
311	Riciu	Tirgu-Mureș
312	[illegible]	[illegible]
313	Gornești	Tîrgu-Mureș
314	Chiherul de Sus	Reghin
315	Voșlăbeni	Gheorgheni
316	Izvorul Mureșului	Gheorgheni
317	Livezi	Miercurea-Ciuc
318	Săcădat	*Sovata
319	Lăureni	Tirgu-Mureș
320	Ungheni	Tirgu-Mureș
321	Lechința	Tirnăveni
[illegible]	Chețani	Cimpia Turzii
323	Luna	Turda
324	Măhăceni	Turda
325	Buru	Turda
326	Ocoliș	Turda
327	Ghețari	Cimpeni
328	Avrămești	Vașcău
329	Cocești	Abrud
330	Lunca	Cimpeni
331	Valea Caselor	*Cimpeni
332	Lupșa	Abrud
333	Sălciua de Jos	Aiud
334	Sălcud	Luduș
335	Căpilna de Sus	Tirnăveni
336	Șoimuș	Tirgu-Mureș
337	Singeorgiul de Pădure	Tirgu-Mureș
338	Izvoare	Odorhei
339	Plăieșii de Jos (Doboi)	Miercurea-Ciuc
340	Săcel	Cristurul Secuiesc
341	Nadeș	Sighișoara
342	Gogan	Tirnăveni
343	Cornești	Tirnăveni
344	Fărău	Aiud
345	Ciumbrud	*Aiud
346	Valea Mănăstirii	Aiud
347	[illegible]	Abrud
[illegible]	Cărpiniș	Abrud
349	Giurgești	Brad
350	Prăvăleni	Brad
351	Lunca	[illegible]
352	După Piatră	Abrud
353	Cetea	*Alba-Iulia
354	Pețelca	[illegible]
[illegible]	Biia	Blaj
[illegible]	[illegible]	Blaj
357	Blăjel	[illegible]
358	Ernea	*Dumbrăveni
359	Daneș	Sighișoara
360	Vinători	Sighișoara
361	Bixad	Sfintul Gheorghe
[illegible]	Jimbor	Rupea
363	Paloș	Rupea
364	Mihai Viteazul	Sighișoara
365	[illegible]	Sighișoara
366	Copșa Mare	Mediaș
367	Glogoveț	Copșa Mică
368	Micești	*Alba-Iulia
369	Feneș	Alba-Iulia (*Zlatna)
370	Crișcior	Brad
371	Zam	Deva
372	Vorța	Deva
373	Fizeș	Deva
374	Mada	Deva
375	Bulbuc	Zlatna
376	Secășel	Alba-Iulia
377	Micăsasa	Mediaș
378	Valea Viilor	Copșa Mică
379	Stejărișu	Agnita
380	Retiș	Sighișoara
381	Viscri	Sighișoara
[illegible]	Mateiaș	Sighișoara
383	Augustin	Sfintul Gheorghe
[illegible]	Micfalău	Sfintul Gheorghe

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
385	Mărtănuș	Tirgul Secuiesc
386	Zăbala	Covasna
387	Arini	Sfintul Gheorghe
388	Fintina	Rupea
389	Văleni	Rupea
390	Toarcla	Victoria
391	Ighișul Vechi	Mediaș
392	Buia	Copșa Mică
393	Loamneș	Sibiu
394	Presaca	Blaj
395	Ghirbom	Sebeș
396	Răhău	*Sebeș
397	Lancrăm	*Sebeș
398	Șibot	Orăștie
399	Pricaz	Orăștie
400	Chimindia	Deva
401	Vețel	Deva
402	Dobra	Deva
403	Lăpugiul de Sus	Deva
404	Bătrina	Hunedoara
405	Cerbăl	Hunedoara
406	Laz	Sebeș
407	Poiana Sibiului	Sebeș
408	Aciliu	Sibiu
409	Sibiu	
410	Țichindeal	Agnita
411	Humbav	Agnita
412	Calbor	Făgăraș
413	Șona	Făgăraș
414	Veneția de Jos	Făgăraș
415	Covasna	
416	Barcani (Valea Mare)	*Întorsura Buzăului
417	Băcel	Sfintul Gheorghe
418	Bod	Brașov
419	Vlădeni	Codlea
420	Șercaița	Făgăraș
421	Hurez	Făgăraș
422	Drăguș	Victoria
423	Arpașul de Jos	Victoria
424	Glimboaca	Sibiu
425	Poplaca	*Sibiu
426	Arți	Cugir
427	Sibișel	Orăștie
428	Dincul Mare	Orăștie
429	Hunedoara	
430	Vadul Dobrii	Hunedoara
431	Dăbica	Hunedoara
432	Vilcelele Bune	Călan
433	Grădiștea de Munte	Orăștie
434	Rîul Sadului	Cisnădie
435	Boița	Cisnădie
436	Veștem	*Sibiu
437	Avrig	Sibiu
438	Cîrțișoara	Victoria
439	Breaza	Făgăraș
440	Copăcel	Făgăraș
441	Șinca Nouă	Codlea
442	Brașov	
443	Întorsura Buzăului	
444	Vama Buzăului	Brașov
445	Săcele	
446	Poiana Mărului	Zărnești
447	Ștei	Hațeg
448	Clopotiva	Hațeg
449	Sălașul de Sus	Hațeg
450	Pui	Hațeg
451	Peștera	Zărnești
452	Sohodol	Zărnești
453	Crasna	*Întorsura Buzăului
454	Fundata	Zărnești
455	Petrila (Cîmpa)	*Petroșani
456	Crivadia	*Petroșani
457	Cimpul lui Neag	*Petroșani
458	Petrila (Dilja Mare)	*Petroșani
459	Vulcan (Dealul Babii)	*Petroșani
460	Petroșani	

NOUL ATLAS LINGVISTIC AL ROMÂNIEI MOLDOVA ȘI BUCOVINA (NALR — MB)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
461	Prăleni	Vatra Dornei
462	Coșna	Vatra Dornei
463	Cirlibaba	Gura Humorului
464	Izvoarele Sucevei	Cimpulung Moldovenesc
465	Brodina	Rădăuți
466	Straja	Rădăuți
467	Argel	Cimpulung Moldovenesc
468	Deluț	Cimpulung Moldovenesc
469	Ciocănești	Vatra Dornei
470	Argestru	*Vatra Dornei
471	Șarul Dornei	Vatra Dornei
472	Catrinari	Vatra Dornei
473	Pojorita	Cimpulung Moldovenesc
474	Vatra Moldoviței	Cimpulung Moldovenesc
475	Sucevița	Rădăuți
476	Vicovu de Jos	Rădăuți
477	Frătăuții Vechi	Rădăuți
478	Marginea	Rădăuți
479	Volovăț	Rădăuți
480	Solca	Rădăuți
481	Vama	Cimpulung Moldovenesc
482	[illegible]	Cimpulung Moldovenesc
483	Ostra	Gura Humorului
484	Doroteia	Gura Humorului
485	Mănăstirea Humorului	Gura Humorului
486	Cajvana	Rădăuți
487	[illegible]	Rădăuți
488	[illegible]	Siret
489	[illegible]	[illegible]
490	[illegible]	Gura Humorului
491	Capul Codrului	Gura Humorului
492	Găinești	Fălticeni
493	Horodniceni	Fălticeni
494	Șcheia	*Suceava
495	Pătrăuți	Dorohoi
496	Zvoriștea	Dorohoi
497	Ibănești	Dorohoi
498	Oroftiana	Dorohoi
499	Broscăuți	Dorohoi
500	[illegible]	Dorohoi
501	Dumbrăveni	Suceava
502	Bosanci	Suceava
503	Chilișeni	Suceava
504	Corni	Botoșani
505	Ipotești	Suceava
506	Nicșeni	Botoșani
507	Vorniceni	Dorohoi
508	Mileanca	Dorohoi
509	Concești	Dorohoi
510	Păltiniș	Dorohoi
511	Rădăuți-Prut	Dorohoi
512	Cotușca	Dorohoi
513	Ungureni	Botoșani
514	Rachiți	*Botoșani
515	Cristești	Botoșani
516	Gorbănești	Botoșani
517	Săveni	Botoșani
518	Liveni	Botoșani
519	Hănești	Botoșani
520	Sulița	Botoșani

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
521	Flămînzi	Botoşani
522	Truşeşti	Botoşani
523	Movila Ruptă	Botoşani
524	Ştefăneşti-Sat	Botoşani
525	Todireni	Botoşani
526	Santa Mare	Iaşi
527	Andrieşeni	Iaşi
528	Trifeşti	Iaşi
529	Vlădeni	Iaşi
530	Larga-Jijia	Iaşi
531	Luceni	Iaşi
532	Ciurchi	*Iaşi
533	Comarna	Iaşi
534	Ciurea	Iaşi
535	Grozeşti	Iaşi
536	Coropceni	Iaşi
537	Boroseşti	Negreşti
538	Voineşti	Iaşi
539	Dumeşti	Iaşi
540	Erbiceni	Paşcani
541	Belceşti	Paşcani
542	Plugari	Paşcani
543	Poiana Mărului	Hîrlău
544	Băiceni	Tîrgu-Frumos
545	Ion Neculce	*Tîrgu-Frumos
546	Madîrjac	Iaşi
547	Mironeasa	Iaşi
548	Tansa	Roman
549	Gidinţi	Roman
550	Mirceşti	Paşcani
551	Cozmeşti	Paşcani
552	Sireţel	Paşcani
553	Tudora	Paşcani
554	Preuteşti	Fălticeni
555	Tătăruşi	Paşcani
556	Moţca	Paşcani
557	Miroslovești	Paşcani
558	Ruginoasa	Paşcani
559	Dochia	Piatra-Neamţ
560	Hlăpeşti	Piatra-Neamţ
561	Humuleşti	*Tirgu-Neamţ
562	Brusturi	Tirgu-Neamţ
563	Săcuţa	Fălticeni
564	Baia	Fălticeni
565	Poiana Mărului	Fălticeni
566	Bălţăteşti	Tirgu-Neamţ
567	Gircina	Piatra-Neamţ
568	Vaduri	Piatra-Neamţ
569	Cracăul Negru	Piatra-Neamţ
570	Pipirig	Tîrgu-Neamţ
571	Tarcău	Piatra-Neamţ
572	Ceahlău	Piatra-Neamţ
573	Poiana Largului	Piatra-Neamţ
574	Farcaşa	Piatra-Neamţ
575	Lungeni	Vatra Dornei
576	Poiana	Piatra-Neamţ
577	Bicaz-Chei	Piatra-Neamţ
578	Huisurez	Piatra-Neamţ
579	Palanca	Comăneşti
580	Goioasa	Comăneşti
581	Bolătău	Moineşti
582	Tazlău	Buhuşi
583	Luminiş	Piatra-Neamţ
584	Podoleni	Buhuşi
585	Văsieşti	*Moineşti
586	Dofteana	Tîrgu-Ocna
587	Scorţeni	Bacău
588	Blăgeşti	Buhuşi
589	Miron Costin	Roman
590	Băluşeşti	Roman
591	Şerbeşti	Bacău
592	Măgura	*Bacău
593	Livezi	Tîrgu-Ocna
594	Gura Văii	Oneşti
595	Gioseni	Bacău
596	Odobeşti	Bacău
597	Tuleşti	Bacău
598	Dumeşti	Roman
599	Negreşti	Roman
600	Pungeşti	Vaslui
601	Mărăşti	Bacău
602	Petreşti	Bacău
603	Orbeni	Bacău
604	Godineştii de Jos	Bacău
605	Buda	Bacău
606	Ivăneşti	Vaslui
607	Cănţălăreşti	Vaslui
608	Dăneşti	Vaslui
609	Micleşti	Vaslui
610	Muntenii de Sus	Vaslui
611	Corodeşti	Vaslui
612	Puieşti	Bîrlad
613	Burdusaci	Bîrlad
614	Blaga	Bacău
615	Muncelu	Birlad
616	Băcani	Birlad
617	Bogdăneşti	Bîrlad
618	Lipovăţ	Vaslui
619	Olteneşti	Vaslui
620	Tătărăni	Huşi
621	Ghermăneşti	Huşi
622	Stănileşti	Huşi
623	Grumezoaia	Huşi
624	Vutcani	Huşi
625	Stoişeşti	Birlad
626	Vetrişoaia	Huşi
627	Fălciu	Birlad
628	Epureni	Birlad
629	Fruntişeni	Birlad
630	Bereşti-Sat	*Bereşti
631	Cîrja	Bîrlad
632	Suceveni	Galaţi
633	Oancea	Brăila
634	Vîrlezi	Tecuci
635	Fîrţăneşti	Galaţi
636	Cuca	Galaţi
637	Frumuşiţa	Galaţi
638	Odaia-Manolache	*Galaţi
639	Braniştea	Galaţi
640	Piscu	Galaţi
641	Pechea	Galaţi
642	Costache Negri	Galaţi
643	Cudalbi	Tecuci
644	Corod	Tecuci
645	Adam	Bîrlad
646	Belceşti	Birlad
647	Priponeşti	Bîrlad
648	Tălpigi	Tecuci
649	Matca	Tecuci
650	Lieşti	Galaţi
651	Cimpineanca	*Focşani
652	Umbrăreşti	Tecuci
653	Mirceştii Vechi	Focşani
654	Furcenii Vechi	Tecuci
655	Ionăşeşti	Tecuci
656	Homocea	Adjud
657	Borşani	Adjud
658	Păuneşti	Adjud
659	Străoane	Panciu
660	Boloteşti	Focşani
661	Mera	Focşani
662	Vidra	Panciu

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat	Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
663	Pralea	[illegible]	667	Nistorești	Focșani
664	Cașin	Onești	668	Nereju	Focșani
665	Rotileștii Mari	Panciu	[illegible]	[illegible]	Panciu
666	Negrilești	Focșani	[illegible]	[illegible]	Băile Slănic

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN PE REGIUNI — MUNTENIA ȘI DOBROGEA (NALR — MD)

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat	Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
671	Boișoara	Călimănești	734	Nehoiașu	Buzău
672	Mlăceni	Călimănești	735	Odăile	Buzău
673	Arefu	Curtea de Argeș	736	Murgești	Rimnicul Sărat
674	Nucșoara	Cimpulung	737	Ariciu	Brăila
675	Albești	Cimpulung	738	Cotul Lung	Brăila
676	Lerești	Cimpulung	739	Vadul Sorești	Buzău
677	Rucăr	Făgăraș	740	Boldu	Rimnicul Sărat
678	Scăueni	Călimănești	741	Gemenele	Brăila
679	Cepari	Curtea de Argeș	742	Baldovinești	Brăila
680	Mușătești	Curtea de Argeș	743	Valea Muscelului	Buzău
681	Boteni	Cimpulung	744	Măgura	Buzău
682	Cetățeni	Cimpulung	745	Galbenu	Buzău
683	Bercioiu	Rimnicu-Vilcea	746	Dedulești	Rimnicul Sărat
684	Valea lui Enache	Curtea de Argeș	747	Gura Sărății	Buzău
685	Măluren i	Curtea de Argeș	748	Săgeata	Buzău
686	Pițigaia	Cimpulung	749	Gropeni	Brăila
687	Cotmeana	Pitești	750	Bălteni	Buzău
688	Racovița	*Pitești	751	Viziru	Brăila
689	Păduroiu	Pitești	752	[illegible]	Buzău
690	Ceaușești	Pitești	753	Zăvoaia	Brăila
691	Picior de Munte	Tirgoviște	754	Stăncuța	Brăila
692	Hulubești	Tirgoviște	755	Padina	Buzău
693	Scheiu	Tirgoviște	756	Dealu Láunele	Pitești
694	Gheboieni	Pucioasa	757	Olanu	Drăgășani
695	Brănești	*Pucioasa	758	Topana	Drăgășani
696	Gemenea-Brătulești	Pucioasa	759	[illegible]	Drăgășani
697	Runcu	Pucioasa	760	Alunișu	Drăgășani
698	Valea Lungă-[illegible]	[illegible]	761	[illegible]	Drăgășani
699	Ghirdoveni	Moreni	762	Dumitrești	Drăgășani
700	Lazuri	Tirgoviște	763	Pădureți	Slatina
701	Tăriceni	Ploiești	764	Negreni	Slatina
702	Mănești	Ploiești	765	Comănița	Slatina
703	Dițești	Băicoi	766	[illegible]	Slatina
704	Păulești	*Ploiești	767	[illegible]	Slatina
705	Bănești	Cimpina	768	Mozăcenii-Vale	Slatina
706	Talea	Breaza	769	Movileni	Slatina
707	Șotrile	Breaza	770	Ulmi	Slatina
708	Trăisteni	Sinaia	771	Balaci	Roșiori de Vede
709	Mineciu-Păminteni	Slănic	772	Izvoarele	Slatina
710	Bertea	Slănic	773	Titulești	Slatina
711	Slon	Slănic	774	Stoicănești	Roșiori de Vede
712	Bătrini	Vălenii de Munte	775	Mihăești	Roșiori de Vede
713	Predeal-Sărari	Vălenii de Munte	776	[illegible]	Roșiori de Vede
714	Chiojdeanca	Vălenii de Munte	777	[illegible]	Roșiori de Vede
715	Nisipoasa	Găești	778	Plopii-Slăvitești	Roșiori de Vede
716	Fintinele	Ploiești	779	Salcia	Roșiori de Vede
717	Cioceni	Ploiești	780	Saelele	Roșiori de Vede
718	Balta Doamnei	Ploiești	781	Furculești	Alexandria
719	Cioranii de Jos	Ploiești	782	Dracea	Turnu Măgurele
720	Grădiștea	Mizil	783	Poiana	*Turnu Măgurele
721	Andreiașul de Jos	Odobești	784	Piatra	[illegible]
722	Beciu	Odobești	785	[illegible]	[illegible]
723	[illegible]	Adjud	786	Budișteni	Pitești
724	Jitia	[illegible]	787	Tigveni	Găești
725	[illegible]	Focșani	[illegible]	[illegible]	Găești
726	Gologanu	Focșani	789	[illegible]	Găești
727	Bordeasca Veche	Focșani	790	Recea (de Sus)	Găești
728	Rimniceni	Focșani	791	Fierbinți	Găești
729	[illegible]	Galați	792	[illegible]	[illegible]
730	Siriu-Băi	[illegible]	793	[illegible]	[illegible]
731	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Găești
732	Luncile	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Găești
733	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Zimbreasca	Roșiori de Vede

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
797	Talpa-Bîscoveni	Roșiori de Vede
798	Merenii de Jos	[illegible]
799	Drăcșenei	Roșiori de Vede
800	Moșteni	Roșiori de Vede
801	Vîrtoapele de Sus	Roșiori de Vede
802	Drăgănești de Vede	Roșiori de Vede
803	[illegible]	Roșiori de Vede
804	[illegible]	Alexandria
805	[illegible]	Alexandria
806	[illegible]	Alexandria
807	[illegible]	Alexandria
808	[illegible]	Alexandria
809	[illegible]	Zimnicea
810	[illegible]	
811	Nucet	Tîrgoviște
812	[illegible]	[illegible]
813	[illegible]	Găești
814	Tețcoiu	Găești
815	Butimanu	București
816	M[illegible]reni	[illegible]
817	Uliești	Găești
818	Zidurile	Găești
819	[illegible]	Găești
820	Crevedia	București
821	Crevedia Mare	București
822	Militari	*București
823	[illegible]	București
824	[illegible]	București
825	[illegible]	București
826	Ghimpați	București
827	[illegible]	București
828	[illegible]	Oltenița
829	Drăgănești-Vlașca	Alexandria
830	[illegible]	Giurgiu
831	Greaca	Oltenița
832	Chirnogi	Oltenița
833	Frătești	Giurgiu
834	Putineiu	Giurgiu
835	[illegible]	Giurgiu
836	Ciocîrlia	[illegible]
837	Grindu	Urziceni
838	[illegible]	[illegible]
839	Valea Ciorii	Slobozia
840	[illegible]	București
841	Dridu	Urziceni
842	Giurgeni	Hîrșova
843	Grădiștea	București
844	[illegible]	Urziceni
845	Butoiu	Urziceni
846	[illegible]	Slobozia
847	Amara	Slobozia
848	Frățilești	Slobozia
849	Balotești	București
850	Bucu	Slobozia
851	Făcăeni	Fetești
852	Drăgoești	Urziceni
853	Poiana	Slobozia
854	Ștefăneștii de Jos	București
855	Albești	Slobozia
856	Tămădăul Mare	Urziceni
857	Dor Mărunt	Urziceni
858	Stelnica	Fetești
859	Perișoru	Slobozia
860	Gurbănești	Oltenita
861	Vîlcelele	Titu
862	Podul Pitarului	București
863	Borcea	Fetești
864	[illegible]	Oltenița
865	[illegible]	Călărași
866	Unirea	Călărași
867	Mînăstirea	Călărași
868	Grădiștea	Călărași
869	Roseți	Călărași
870	Ulmeni	Oltenița
871	23 August	Galați
872	C. A. Rosetti	Tulcea
873	Luncavița	Măcin
874	Somova	Tulcea
875	Niculițel	Isaccea
876	Turcoaia	Măcin
877	Cataloi	Tulcea
878	Beștepe	Tulcea
879	[illegible]	Sulina
880	[illegible]	Tulcea
881	Dăeni	Hîrșova
882	[illegible]	Babadag
883	Enisala	Babadag
884	Lunca	Babadag
885	Ciobanu	Hîrșova
886	Dulgheru	Hîrșova
887	Rîmnicul de Jos	Babadag
888	Băltăgești	Hîrșova
889	[illegible]	Constanța
890	Seimenii Mari	Cernavodă
891	Sibioara	Constanța
892	Cochirleni	Cernavodă
893	Dunăreni	Cernavodă
894	Peștera	[illegible]
895	Ostrov	Călărași
896	[illegible]	Călărași
897	Adamclisi	Medgidia
898	Topraisar	Techirghiol
899	Chirnogeni	Mangalia
900	[illegible]	*Constanța

[illegible] OLTENIA [illegible]

Nr.	Localitatea	Orașul apropiat
901	Ciineni	Călimănești
902	[illegible]	Călimănești
903	Malaia	Călimănești
904	Călinești	*Brezoi
905	Bumbești-Jiu	Tîrgu-Jiu
906	Novaci	
907	Vaideeni	Băile Govora
908	Costești (Ferigile)	Rîmnicu-Vîlcea
909	[illegible]	Călimănești
910	[illegible]	Rîmnicu-Vîlcea
911	[illegible]	Rîmnicu-Vîlcea
912	[illegible]	Tîrgu-Jiu
913	Poienari	Tîrgu-Jiu
914	[illegible]	Băile Govora
915	Scoarța	Tîrgu-Jiu
916	Alunu	Tîrgu-Jiu
917	Băbeni (Ungureni)	Rîmnicu-Vîlcea
918	Pojaru	Tîrgu-Jiu
919	[illegible]	Rîmnicu-Vîlcea
920	Peșteana-Jiu	Tîrgu-Jiu
921	Vladimir	Tîrgu-Jiu
922	Băiești	Băile Govora
923	Turburea	Tîrgu-Jiu
924	Slăvuța	Craiova
925	Ghioroiu	Craiova
926	Oveselu	Drăgășani
927	Prundeni	Drăgășani
928	Văcarea (Ușurei)	Drăgășani
929	Fratoștița	*Filiași
930	Bulzești	Craiova
931	Iancu Jianu	Craiova
932	Pleșoiu	Slatina

Nr.	Localitatea	Oraşul apropiat
933	Izvor	*Craiova
934	Balş	
935	Dobriţa	Tirgu-Jiu
936	Obîrşia	Tîrgu-Jiu
937	Cloşani	Tîrgu-Jiu
938	Frinceşti	Tirgu-Jiu
939	Turcineşti	*Tirgu-Jiu
940	Silіştea	Băile Herculane
941	Mărăşeşti	*Baia de Aramă
942	Godineşti	Tirgu-Jiu
943	Stolojani	Tirgu-Jiu
944	Costeşti	Băile Herculane
945	Cireşu	Băile Herculane
946	Şovarna	Turnu Severin
947	Pieptani	Tirgu-Jiu
948	Iloviţa	Orşova
949	Crăgueşti	Turnu-Severin
950	Imoasa	Strehaia
951	Slivileşti	Strehaia
952	Gîrbovu	Strehaia
953	Cerneţi	*Turnu-Severin
954	Cerveniţa	Turnu Severin
955	Strehaia	
956	Butoieşti	Strehaia
957	Hinova	Turnu-Severin
958	Izvoralu	Turnu-Severin
959	Săliştuţa	Strehaia
960	Comănicea [illegible]	Filiaşi
961	Crivina	Turnu-Severin
962	Ostrovul Mare	Turnu-Severin
663	Jiana	Turnu-Severin
964	Iablaniţa	Băile Herculane
965	Gruia	Turnu-Severin
966	Vlădaia	Turnu-Severin
967	Salcia	Craiova
968	Verbiţa	Craiova
969	Seaca de Pădure	Craiova
970	Beloţ	Craiova
971	Sărbătoarea	*Craiova
972	Mărăcinele	Craiova
973	Unirea	Calafat
974	Galicea Mare	Craiova
975	Maglavit	Calafat
976	Ciupercenii Vechi	*Calafat
977	Desa	Calafat
978	Rast	Băileşti
979	Urzicuţa	Băileşti
980	Bistreţ	Băileşti
981	Măceşul de Jos	Băileşti
982	Şegarcea	Băileşti
983	Malul Mare	Craiova
984	Drăgoteşti	Craiova
985	Piatra	Slatina
986	Osica de Jos	Caracal
987	Castranova	Caracal
988	Radomir	Caracal
989	Mirşani	Caracal
990	Sadova	Caracal
991	Amărăştii de Jos	Caracal
992	Băbiciu	Caracal
993	Studina	Caracal
994	Bechet	Corabia
995	Ianca	Corabia
996	Orlea	Corabia
997	Izbiceni	Corabia
998	Islaz	*Turnu-Măgurele

Ț¹ s. m. invar. A douăzeci și treia (iar după reintroducerea literelor *â* și *q*, a douăzeci și cincea) literă a alfabetului limbii române și sunetul corespunzător (consoană semioclusivă dentală surdă).

Ț² interj. **1.** (Adesea repetat) Exclamație care exprimă diverse stări emotive: **a)** mirare, uimire, surprindere. V. a! e i! h e i! i! o! p h i! *Îm aiul alta mai frumoasă, pentru țigări, da' mi-a furat-o... — Ța-ța-ța! Auzi, domnule!?* BACALBAȘA, S. A. I, 95, cf. DR. IV, 886. *Toți (cu mirare). Ei?... Taaci! Ian cată!... Ț-ț-ț-ț!* MIRONESCU, S. 337. *Sînteți gata? ... Ți-ți-ți! ... Mare minune! se miră Sofron.* C. PETRESCU, Î. I, 92. *Oamenii se minunau: — Ț-ț-ț!* SADOVEANU, O. III, 60. *Doamna ... se mira țuguindu-și buzele: — Ț! ț! ț! [illegible]* id. ib. XV, 321. *Este chestie de ore. — Țț, țț, țț! făcea din buze Gaittany cu o falsitate evidentă.* CĂLINESCU, B. I. 657, cf. DL, DM. *„Frumoasă-i?" ... „Ca soarele!" ... „Țțț-țțț!" se minunează ea.* V. ROM. octombrie 1964, 5, cf. DEX; **b)** nemulțumire, neplăcere; dezaprobare. V. a! o! o f! *[illegible] — Țț!... Ce-are a face acuma politica?* CARAGIALE, O. II, 82. *Ț-ț-ț! Mi-am stricat eu singur rostul cărăușiei!* MIRONESCU, S. 110. *Țț, țț, țț, țț, țț, ai inci ori te mănîncă spinarea?* BRĂESCU, A. 61. *Petreceri, beții, zeiefeturi! ... Țț! dar îi lipsea turcului ceva.* C. GANE, TR. V. 213. *Ț! nu așa, nevastă, se amestecă, nemulțămit, domnu Toma.* SADOVEANU, O. X, 634. *Ț! Asta nu-mi place.* id. ib. XI, 266; **c)** (rar) bucurie, plăcere, mulțumire, satisfacție. V. a! a h! o! v a i! *Ț, minunat!* ALR II 3 257/219.

2. (Popular) Exclamație folosită pentru a exprima o negare. *Dar ce-am spus eu ai ascultat? — Ț!* SADOVEANU, O. XIV, 590. *E măritată? — Ț! — Atunci cine-i acel Gogu?* id. ib. XV, 105, cf. ALR II 4 426/928, ALR II/836, 876. *Ț! nu vrea fata, nu vrea fata.* T. DIAL. M. I, 442. *Ai găsit vaca, mă? Celălalt dădu ușor din cap și zise: — Ți!* SNOAVA, III, 350.

— Scris și: *țț, ți, ța.*

— Formație pe baza unui sunet reflex.

ȚA¹ interj. (Pronunțat și cu „a" prelungit; adesea repetat sau în combinație cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă, se alungă sau se mînă caprele și oile. *Mă aplec pe vine-n jos: „Ța-ța!", și chem căprița cu mîna, parcă aș vrea să-i dau tărîțe.* CARAGIALE, O. I, 144, cf. BARCIANU. *Căprarul își îndeamnă capra, ii cîntă domol: Ța-ța-ța! căpriță, ța!* SADOVEANU, O. IV, 46. *Brezaia pereche n-are... Ța, ța, ța și he, he, he.* CĂLINESCU, O. IX, 417, cf. DL, DM, DEX, H XII 26. *Ța, ța, ța oile și caprele mele, că... eu tot mi-oi face din voi brînză și caș.* COM. SAT. IV, 59. *Tot îndemna caprele zicînd: ... Ța, la munte, să facem brînză de frunte.* ib., cf. COMAN, GL. *Ța! rîie!* CV 1949, nr. 9, 33. *Brr, oaie! Ța, oaie!* CHEST. V 77/79, cf. 77/4, 9, 23, 24, ALR SN II h 388/182, ib. h 389. *Ța, ha!* ALR SN II h 389/172. *Ța, mă!* ib. h 389/520. *Ța, țuș!* ib. h 389/605. *Nea, capră, ța, capră!* ib. h 389/705, cf. GLOSAR REG.

— Și: **ță** (CHEST. V 77/44, ALR SN II h 389/228), **țe** (GLOSAR REG.), **țea** (CHEST. V 77/61) interj.

— Onomatopee.

ȚA² interj. v. **cea.**

ȚA³ s. f. v. **țață.**

ȚÁBA interj. v. **țibă.**

ȚABÎNĂ s. f. v. **țapină.**

ȚAC interj. (Adesea repetat sau în combinație cu variantele interjecției) **1.** Cuvînt care redă zgomotul produs de lovirea a două obiecte (metalice), de declanșarea unui mecanism, de copitele calului în mers etc. Cf. POLIZU. *Subprefectul auzi țac! căzînd cocoșul revolverului, fără ca însă să plece lovitura.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Se duce la telegrafu lui cînd dimineața, cînd sara, și toată ziua pesemne că-i face în cap țaca-țac! țaca-țac! că nu mai știe de nimic pe lumea asta.* SADOVEANU, O. III, 381. *Am auzit în aparat „țac"! A depus receptorul.* id. ib. XV, 128, cf. SCRIBAN, D. *Capră... ce-o joacă oamenii la Anul Nou și pe care o fac să clămpănească mereu, sărind: țac-țac-țac.* BĂCESCU, PĂS. 406. *Face „țac" întocmai ca barza cînd deschide și închide ciocul.* H II 154. *Fac cuțîcili... țaca-țac.* ALRT II 13, cf. 320. *Cîn dau cu amnaru-n cremene, auzii și la iel: țac! ... atunci iera pistoale cu cremene.* T. DIAL. M. I, 66. *Avem lumină-n casă, intri cum imurgește, țac, cu lumina, cum să nu spui că ie bine-acuma?* ib. 414. *Văz vulpea cu făzănița-n gură, întinz și io arma frumos, țac! cu stînga.* ib. II, 330.

2. Cuvînt care redă zgomotul produs la tăierea unui material (mai ales cu foarfecele), a unui obiect etc. V. ț i r i, ț i r i ț i c. *A hotărît d. Nae să dea [biletele] la tipografie să i le facă cu numere: l-am ras? țac! îi tai numărul.* CARAGIALE, O. VI, 177, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cum observă ceva ..., o frunză ori un mugure care iese din linie, trage din buzunar foarfecele și țac! face rînduială.* SADOVEANU, O. IX, 302, cf. BUL. FIL. V, 194, SCL 1960, 786. *Scoate cuțitul de la brîu, pune degetul cu inelul pe un tăietor, și ... țac! Îl taie și-l aruncă cu inel cu tot în apă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 40. [Cînepa] *sî usca bine..., treceam cu ea la meliță și dăi cu melița, țac-țac, țac-țac, țac.* T. DIAL. M. II, 377. *Țac, țac, Prin copac, Fîș, fîș, Prin păiș* (Coasa). GOROVEI, C. 114, cf. PASCU, C. 111. ◇ E x p r. **A ajunge la țac** = a ajunge la momentul oportun, a ajunge la țanc. Cf. BUL. FIL. V, 193, 194.

3. Cuvînt care redă zgomotul produs prin lovirea la intervale regulate a pămîntului cu sapa sau cu altă unealtă agricolă pentru a-l mărunți în vederea cultivării. *Și-o luai cu grebla. O luai țac, țac, țac, țac, țac, țac ..., mărunt așa.* T. DIAL. M. II, 284. *Te iei iar cu sapa. Și-i dai țac-țac, țac-țac, mărunțăl așa.* ib. 377.

4. (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează o acțiune bruscă și neașteptată sau o mișcare rapidă care se repetă în mod ritmic. *Primaru țac, numadecît acasă.* O. BÎRLEA, A. P. III, 49. *Rămîne preoteasa acasă, iar vine primaru. Iar și băiatu, țac!* id. ib. 52. *Cu picioru calci într-o iapă, calci și-n ailanti, ș' cu suveica țac încolo, țac încolo.* T. DIAL. M. II, 378.

5. Cuvînt care redă sunetul caracteristic scos de anumite păsări. *Capra-dracului..., nume... sugerat de țăcănitul țac-țac-țac ce-l scoate.* BĂCESCU, PĂS. 43, cf. 406.

6. (Familiar; și cu valoare verbală) Cuvînt care imită vorbirea cicălitoare. Cf. SCRIBAN, D. *Taci odată și nu mă tot țaga-țaga toată ziua!* id. ib. ▭ *Cum vine-acasă, cum începe: țaca-țaca!*

— Și: **țáca, țága, țăc** (SCL 1960, 786) interj.

— Onomatopee.

ȚÁCA interj. v. **țac.**

ȚÁCĂ¹ s. f. **1.** (Prin Olt.) Fiecare dintre scîndurelele (late de 15—20 cm) cu care se lovește mingea într-un joc de copii. Cf. TOMESCU, GL. ◇ E x p r. **A da țaca** = a lovi țăcile¹ **(1)** una de alta. id. ib. ✦ (Art.) Joc de copii în timpul căruia jucătorii își lovesc reciproc scîndurelele cu care bat mingea. Cf. TOMESCU, GL.

2. (Prin Mold.) Obiect făcut din două scîndurele de lemn, imitînd forma ciocului de barză, care se fixează cu o mască pe fața flăcăului deghizat în brezaie. Cf. PAMFILE, CR. 182, DR. I, 100. *În față îi pun la brezaie un cioc sau țacă ... și trăgînd brezaia de dînsa..., face „țac" întocmai ca barza cînd deschide și închide ciocul.* H II 154.

— Pl.: [illegible] TOMESCU, GL.
— Din [illegible].

ȚÁCĂ² s. f. v. **țițacă.**

ȚÁCĂR s. m. (Prin sudul Munt.) **1.** „Bețișor ascuțit rămas din curățirea pomilor". Com. din TURNU [illegible]

2. (La pl.) Vrejuri de rapiță și de fasole (Țigănești — Alexandria). Cf. ALR I 953/900.

— Pl.: *țacări.*
— Cf. [illegible]

ȚACFÉSTRU s. m. v. **sechestru.**

ȚACFESTRÁ [illegible]

ȚÁCHELĂ s. f. (Prin Transilv. și Bucov.) Oaie țigaie. Cf. TDRG.

— Pl.: [illegible]
— Din germ. Zackel.

ȚACHIRĂ s. f. v. **țechiră.**

ȚÁCHISMĂ s. f. **1.** (Mat.; grecism învechit) Fracție. [illegible]

2. (Familiar; de obicei la pl., în forma *țachismete)* Moft, fandoseală, sclifoseală. *Dar asta, domniior, nu* [illegible] CARAGIALE, O. [illegible] ◇ Grimasă, strîmbătură. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU [illegible]

— Scris și [illegible]. — Pl.: [illegible] **chismete** (accentuat și *țachismete* BARCIANU, scris și *țachizmete* SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **țichizmata** (CONACHI, în [illegible]).

— Din ngr. τσάκισμα [illegible] ngr. τσακίσματα [illegible]

ȚACHISMETE [illegible]

ȚAC-ÎN-PAC [illegible]

ȚACLĂ [illegible] **țaglă¹.**

ȚAC-PÁC interj. Cuvînt care sugerează o mișcare [illegible] VLAHUȚĂ, O. [illegible]

— Țac + pac¹.

ȚACSÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚAFANDÁCHE s. m. invar. (Familiar) Bărbat (tînăr) spilcuit, sclifosit, ridicol și ușuratic; filfizon, fante, mutunache. *Un țafandache cu sticla în ochi,* [illegible] *apuce de nas, umblînd parc-ar călca numai în străchini.* CONV. LIT. XVI, 357, cf. JAHRESBER. VIII, 224, DDRF, [illegible]

— [illegible]

ȚAG [illegible]

ȚÁGA interj. [illegible]

ȚAGÁN s. m. (Învechit, rar) Crab *(Carcinus).* [illegible] *sardele, pește roșu..., stridii, raci, ... țaganii.* [illegible]

— Pl.: [illegible]
— [illegible]

[illegible]

ȚAGÁR [illegible]

ȚÁGĂRĂ [illegible]

ȚAGHI [illegible]

ȚAGLĂ [illegible]

ȚÁGLĂ¹ s. f. **1.** Vîrf ascuțit (al unei săgeți, al unei sulițe, al unui par etc.). *În vîrful săgeților acest* [illegible] 1715). ARHIVA R. II, 21/21. *Acest tînăr oștean ... purta o măciucă foarte groaznică, cu multe noduri* [illegible] cf. CIHAC, II, 534. *Partea ascuțită din par, ... cîtă intră în pămînt, se numește țaglă.* ANTIPA, P. 605. [illegible] *glele ochilor au sărit, cu ascuțit m-au lovit ... și cu toți odată foarte au alergat asupra mea.* BIBLIA (1688), [illegible] privirea ațintită. Cf. ALEXI, W. *Cel dintîi plecat cu pieptul pe muchea mesei, cu ochii țaclă pe cel din urmă,* [illegible] XLV, 621. *Rămăsese pironit locului, cu arma pe umăr ... și cu ochii țaclă pe urma lor.* CHIRIȚESCU, GR. 8. *Tudose rămîne cu ochii țaglă în căciula cerșetorului.* DELAVRANCEA, O. II, 280, cf. DR. IV, 859. *Damaschin a rămas cu ochii țaglă la capătul de țigară răsucit ca* [illegible] a se uita țaglă (sau **țiclă**) = a se uita țintă, a se uita fix, atent. [illegible] rămîne cu ochii pironiți la ceva; a rămîne nemișcat, încremenit. *Am rămas țaglă, uitîndu-mă.* PAMFILE, J. II, 168. *Sînt cîteva clipe de extaz general... copiii de o parte rămași țaglă cu ochii pironiți la pom, părinții de alta, cu ochii umezi de fericirea bucuriei lor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 28, cf. CADE. (Regional) **A sta** [illegible] din ochi; a urmări de aproape (ceva sau pe cineva). [illegible] a certa, a cicăli pe cineva. id. ib. ◇ (În forma *țiglă)* [illegible] capăt, în care se înfige carnea pentru a o frige; fri- [illegible] *și curății păstrăii pe dinlăuntru, îi înșirai pe o țiglă* [illegible] *de ceas, prînzul meu fu gata.* HOGAȘ, M. N. 76, cf. DR. IV, 843, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Baba Maria... icsea de la o vatră de jar, c-o țiglă lungă de fier în care erau trecuți, străpunși pe mijloc..., pui rumeniți.* SADOVEANU, O. V, 550, cf. SCRIBAN, D. *A căutat dară în grabă o țiglă lungă și... a început a înțepa din* [illegible] *repede pe culhă afară.* SBIERA, P. 270, cf. ȘEZ. V, 166, VI, 76. *Țigla se face din lemn; în țiglă se frig pui, găini ș.a.* ib. VIII, 87. *Băiatului îi [illegible] inima ca* [illegible] ALR I 740/218, 370, ALR II 3 977/365, 414, 514, 520, [illegible] *țipat în jaru cel mare, și l-a învîrtit ... ca să-l* [illegible] **țiglă** = fript în țiglă deasupra jeraticului. *S-a dus* [illegible] *la cuptor.* C. PETRESCU, R. DR. 173. *Adusese pui* [illegible] cu determinări introduse prin prep. „de" care arată [illegible]

2. (În formele *țiclă, țiglă)* Băț folosit la prinderea racilor, avînd la unul dintre capete o despicătură în care se pune momeala. *Pescarul care stă pe mal... ia țicla de coadă și-o scoate repede afară punînd mîna* [illegible] ANTI[illegible] *Țiglele se pun în apă lîngă mal.* ȘEZ. IV, 117.

3. (Prin vestul Munt.; în forma *țiglă;* mai ales la pl.) Fiecare dintre țepușele **(I 2)** care se fixează între cele două rame ale pătulului de porumb, pentru a ține știuleții să nu cadă; țepușe care se înfig în talpa (sau în ramele) pătulului de cărat snopi. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Vergea de lemn folosită la făcutul gardurilor. Cf. CHEST. II 403/100, A III 1. ✦ (Prin sudul Transilv.) Zăbrea, gratie (de lemn); p. e x t. obiect (portiță, suport etc.) făcut din zăbrele. Cf. ANON. CAR. *În jurul sobei este un stativ de lațuri numit țegle... pe care se atîrnă obiectele și rufele ca să se usuce.* VUIA, Ț. H. 112, cf. H XVII 5. *Fu afară lîngă gard, Lîng-o țagră de fereastră.* RETEGANUL, CH. 24, cf. [illegible]

4. (Prin Transilv. și Ban.) Fiecare dintre cele două prăjini pe care se așază coșciugul pentru a fi dus la [illegible] h 171/27. ✦ (Regional) Carîmb (la loitră) (Vulcan). A III 12.

5. (Regional) Așchie, surcea, bețigaș (avînd diferite întrebuințări). Cf. H IX 90, COMAN, GL., ALR [illegible]

6. (Regional) Zăvor (la ușă) (Rozavlea – Sighetul [illegible]

7. (Prin Ban.; în forma *țagră)* Pirostrie **(1)**. *În casă să mai află un sărcineriu pentru de pus pre el oale...,* [illegible] 99, cf. CADE, ALR SN IV h 1 033/36.

8. (Tehn.) Semifabricat de oțel cu secțiunea dreptunghiulară sau circulară, din care se laminează bare, sîrme etc. și din care se forjează sau se ștanțează diferite piese; biletă. *Țaglele sînt blocuri cu secțiunea pătrată.* IOANOVICI, TEHN. 145. *Țagle de oțel nealiat.* NOM. MIN. I, 79, cf. LTR, DL, DM. *Prin sistemul ... de tăiere a țaglelor cu aparatul de sudură se pierde mult metal.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 861, cf. DER. *Cea mai importantă secție a uzinei [este] aceea în care intră țagla, materia primă venită de la Hunedoara.* V. ROM. iulie 1961, 55, cf. M. D. ENC., DN².

— Pl. [illegible] (pl. *țagre* CADE, A III 12 și *țăgre* A III 1, *țegre* VICIU, GL., GREGORIAN, CL. 63, *țăgri* ALR SN IV h 1 033/36), **țiglă**, **țiclă** s. f.

— Din germ. **Zagel.** — Pentru sensul **7.** cf. și scr. c a g r i j e „pirostrii". — Pentru variantele cu *ți-*, [illegible]

ȚÁGLĂ² [illegible]

ȚÁGLĂ³ [illegible] țiglă¹.

ȚAGRĂ¹ [illegible] țaglă¹.

ȚÁGRĂ² s. f. v. **țaigăr.**

ȚAH interj. (De obicei repetat) Cuvînt care imită lătratul cîinelui. V. h a m. *Un cățăluș sfrijit Asupra* [illegible] cf. TDRG. *Cățelul ... dînd glas: țah-țah! — sui și el pe urma iepurelui și trecu dealul.* SADOVEANU, O. VIII, 452, cf. 435.

— Onomatopee.

ȚÁHĂT s. n. (Prin Olt.) Lătrat continuu și insistent al cîinelui. Cf. LEXIC REG. 32. ✧ (Adverbial; în legătură cu verbul „a ține") *Cînd simțea pe cineva strein, o ținea țahot cu lătratul.* AL. LUPULUI, P. G. 23. (E x p r.) **A se ține țahătă** (după cineva) = a urmări lătrînd continuu și cu insistență. *Cîinii se țin țahătă după lup.* CV 1950, nr. 4, 37.

[illegible] **țahătă** s. f., **țáhot** s. n., **țáhotă** (LEXIC REG. 87) s. f.

— Țah + suf. *-et.*

ȚÁHĂTĂ s. f. v. **țahăt.**

ȚAHI s. n. v. **țaică¹.**

ȚÁHNĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Cîine care latră mult și fără rost. LEXIC REG. 111.

2. Femeie rea de gură. Cf. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țahne.*

[illegible] țăhni.

ȚÁHOT s. n. v. **țahăt.**

ȚÁHOTĂ [illegible]

Ț[illegible] țaică¹.

ȚAIC¹ s. n. v. **țaică¹.**

ȚAIC² s. n. v. **țaig¹.**

ȚÁICĂ¹ s. f. (Regional) Preparat industrial făcut din drojdie de bere sau din drojdie de vin, întrebuințat ca ferment pentru dospirea aluatului. *Pe la Focșani se numește „țaic", „țaici" drojdiile ce se pun la facerea pîinei ca să crească.* CRĂINICEANU, IG. 244, cf. TDRG. *Țaicul ... este cunoscut în orice gospodărie, căci cu el se plămădește coca de cozonaci și aluaturile ce vrem să crească.* VOICULESCU, L. 287, cf. SCRIBAN, D. *Se plămădește de colaci cu aluat anume pregătit, ori cu țaică din tîrg.* ȘEZ. V, 138, cf. VII, 184. *Se cerne făina, seara se plămădește un aluat cu aluățel și cu țaihi.* CHEST. VIII 25/8, cf. 22/32, ALR I 769/150, 166, 170, 289, 550, 552, 592, 594, 595, 596, 610, 708, 710, 725, 730, 740, 744, 746, ALR II, 172, 605, CV 1949, nr. 8, 35, com. din HUDEȘTI – DOROHOI, A V 34, VI 26, LEXIC REG. 95, ib. II, 75, L. ROM. 1964, 117, ALR – M II h 522/227. *Pui într-o căpistere făină..., ici dă doi lei țaic.* T. DIAL. M. II, 52. *Puneam foina și dacaieam ș-un pig dă țaic.* ib. 135, cf. ALIL 1983-1984, 315. ✦ Cantitate mică de aluat dospit, folosit pentru dospirea unui nou aluat; maia¹ **(1)**, plămădeală **(1)**. Com. FURTUNĂ.

— Pl.: *țaice.* SCRIBAN, D. — Și: **țaic** (pl. *țaicuri* SCRIBAN, D. și *țaici)*, **țaig** (ALR I 769/402, 424), **țaihi**, **țai** (ALR I 769/174, 748, 760, ALIL 1983-1984, 315), **țahi** (ALR I 769/158, 164), **țechi** (BORZA, D. 196) s. n.

— Din magh. **cájg** (dial. *cájk).*

ȚÁICĂ² s. f. (sg.) **1.** (Prin Munt. și Olt.) Țață **(1)**. Cf. CADE. *Unde e văru-meu, țaică?* STANCU, R. A. I, 162, cf. SCURTU, T. 287. *Foaie verde, colelie, D-aoleo, țaică Mărie, ... Ia-ți boii de lîngă vie, Că ți-i duc la primărie.* I. CR. III, 153, cf. PASCU, C. 236. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la ea însăși cînd se adresează unei persoane (tinere). *Acuș vă fierbe țaica o cafea.* STANCU, D. 357. *Să nu mă mai cunoști tu pe mine! Să n-o mai cunoști tu pe țaică-ta Sița!* id. R. A. II, 119.

2. (Prin Olt.) Țață **(2)**; termen folosit de o femeie referindu-se la ea însăși cînd se adresează iubitului. *Ad' la țaica, s-o spăl eu, Cu apă din aleșteu,... Cu săpun din sînul meu.* MAT. FOLK. 264. *Despăgubește-mă lele, De părăluțele mele ... — Țaica te-ar despăgubi, Da ni-e bărbățălu-aci, Așteaptă pîn-o adurmi.* GRAIUL, I, 70. *Las' neică, să nu-i duci, Cine-i duce ala-i aduce, C-are țaica gură dulce.* I. CR. III, 153.

— De la **țață**, prin analogie cu *maică, taică.*

ȚÁICĂ³ [illegible] **țaig¹.**

ȚAICĂU s. m. (Ornit.; prin nord-estul Transilv.) Gaiță *(Garrulus glandarius). Țaicăii ... strică la*

[illegible] BĂCESCU, PĂS. 289. *Ța[illegible]* [illegible] ib., cf. L. ROM. 1970, 206.

— Pl.: *ța[illegible]*.

— Din magh. **szajkó**.

ȚÁIE¹ s. f. v. **țaig¹**.

ȚÁIE² s. f. v. **ițale**.

ȚAIG¹ s. n. **1.** (Regional) Țesătură deasă, subțire și rezistentă, din care se fac de obicei haine de lucru. *Haine de țaig.* MÎNDRESCU, I. G. 96. *Purta un costum ieftin, de țaig, și bocanci mari, militărești.* T. POPOVICI, S. 159, cf. PORȚILE DE FIER, 349.

2. (Prin vestul Munt. și prin Olt.; în forma *țaie, țîu*) Obiect de îmbrăcăminte sau de rufărie de calitate inferioară ori vechi, uzat și rupt; buleandră, zdreanță. *[illegible] plouă!* BOCEANU, GL. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O țaie de fustă.* CIAUȘANU, V. 206. *Mi-am făcut o țaie de flanel.* UDRESCU, GL. ✦ Haină subțire (TOMESCU, GL.) și uzată (LEXIC REG. II, 33); haină scurtă și strîmtă (ib. 17). ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *I-a făcut un țîu de haină.* ib. ✦ (Regional; în forma *țaică*) Cămașă subțire (Brădișorul de Jos — Oravița). *O cămașă subțire se numește țaică ori [illegible] țaică.* H XVIII 146.

3. (La pl.; în forma *țaie*) Țoale, straie. *I-a luat perceptorul toate țaiele din casă.* UDRESCU, GL. ✦ Fel de îmbrăcăminte caracteristic locuitorilor unor anumite regiuni, unor anumite categorii sociale; veșminte. *Alte țaie poartă mocanii, altele la noi.* UDRESCU, GL. *Moarte sînt fetele noastre după d-ăi cu țaie albastre (= straie de oraș).* id. ib.

— Și: **țaie** (PORȚILE DE FIER, 349) s. n., **țáică**, **țáie** (pl. *țăi* și *țăi* CIAUȘANU, V. 206, LEXIC REG. II, 33) s. f., **țîu** s. n.

— Din săs. **zaich** (germ. **Zeug**).

ȚAIG² s. n. v. **țaică¹**.

ȚAIG³ s. n. v. **țaigăr**.

ȚÁIGĂL s. n. v. **țaigăr**.

ȚÁIGĂR s. n. **1.** (Regional) Arătător la ceasornic; limbă, (regional) manoș. Cf. CADE, com. din TIMIȘOARA, CV 1950, nr. 2, 30, ALR II/I MN 140, 3 906/27, 36, 53, 64, 76, 105, 172, 362, ALRM II/I h 375, A I 23, 26, 31, 34, 35, 36, II 9, 10, V 14, 15, 20, VI 4, LEXIC REG. II, 42, GLOSAR REG., TEAHA, C. N. 276.

2. (Prin Ban.) Limba pendulului. ALR II/I MN 140, 3 907/29, 47, ALRM II/I h 376.

— Pl.: *țaigăre* (ALR II/I MN 140, 3 906/27, 105, 172, 353, 365) și *țaighere* (ALR II/I MN 140, 3 906/362), *țaigăruri* (ib. 3 906/2). — Și: **țaig** (A V 14, GLOSAR REG.; pl. *țaiguri* ALR II/I MN 140, 3 906/386), **țáigăl** (GLOSAR REG.), **țáighiș** (ib.), **țágăr** (CADE, CV 1950, nr. 2, 30, ALR II/I MN 140, 3 907/47, A I 31, 35, TEAHA, C. N. 276), **țágăl** (A I 36) s. n., **țágără** (com. din TIMIȘOARA, ALR II/I MN 140, 3 906/64, 76, ib. 3 907/29, ALRM II/I h 375, A I 23, 26, LEXIC REG. II, 42; pl. *țagăre* ALR II/I MN 140, 3 906/64, A I 23 și *țăgări* ALR II/I MN 140, 3 906/76, LEXIC REG. II, 42), **țágră** (ALR II/I MN 140, 3 906/36, ALRM II/I h 375/36; pl. *țăgri* ib.), **țángără** (ALR II/I MN 140, 3 906/53, ALRM II/I h 375/53) s f., **țégher** (TEAHA, C. N. 277) s. n.

— Din germ. **Zeiger**.

ȚÁIGHAUZ s. n. (Germanism învechit, prin Ban.) Arsenal. [Crucea] *încă în țaighauz stă.* N. STOICA, C. B. 151.

— Pl.: ?

— Din germ. **Zeughaus**.

ȚÁIGHIȘ s. n. v. **țaigăr**.

ȚÁIGRAM s. n. (Germanism învechit, prin Mold.) Dulap de ținut scule. Cf. ALIL 1976, 79, cf. 83.

— Pl.: *țaigramuri* și *țaigrame*.

— Din germ. **Zeugrahmen**.

ȚAIHI s. n. v. **țaică¹**.

ȚÁISĂL s. m. (Ornit.; prin Transilv.) **1.** Scatiu (**1 a**); (regional) tiscăn *(Carduelis spinus)*. Cf. PĂCALĂ, M. R. 30. *Țaițării sînt galbeni.* BĂCESCU, PĂS. 297, cf. 166.

2. (În forma *țaizăr*) Pițigoi *(Parus maior)*. Cf. L. ROM. 1970, 206, 208.

— Pl.: *țaisăli*. — Și: **țáizăr** (BĂCESCU, PĂS. 166, 297, L. ROM. 1970, 206, 208), **țáițăr**, **țáițăl** (BĂCESCU, PĂS. 405) s. m.

— Cf. germ. Z e i s i g.

ȚAITÚNG s. n. v. **țăitung**.

ȚÁIȚĂL s. m. v. **țaisăl**.

ȚÁIȚĂR s. m. v. **țaisăl**.

ȚÁIZĂR s. m. v. **țaisăl**.

ȚAL s. m. (Ieșit din uz) **1.** (Cu valoare de interjecție) Cuvînt cu care era chemat chelnerul pentru a încasa costul consumației într-un local; plata! *Țal! țal!! strigă Mache bătînd foarte tare în masă.* CARAGIALE, O. II, 55. *Un rom și țal!* id. ib. VI, 206, cf. MÎNDRESCU, I. G. 96, JAHRESBER. X, 216, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM. ✦ Achitarea consumației într-un local public; plată¹ (**4**). (F i g.) *Am consumat frumos, n-am ce zice; îți mulțumesc ... — Cum se poate să pleci așa, fără țal? ... Are Graziella să citească un studiu nou al ei; nu ți-am spus că, după masă, e și o surpriză?* CARAGIALE, O. II, 146.

2. Chelner care încasa costul consumației într-un local public. *În localurile mari, așezate la vad bun, trebuiesc și trei țali.* CARAGIALE, O. II, 144, cf. MÎNDRESCU, I. G. 96. *E pustiu localul. Pe-un scaun lăturalnic stă dus pe gînduri țalul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. 96. *Țalul ... îți schimbă un bilet de 20 de lei.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Trebuie să trec prin Viena, după cum mă informase țalul, ca să ajung la Gänsdorf.* BRĂESCU, A. 241. *Tănăsache, țalul, își luase toate măsurile, ... dacă pică vreun client.* P. CONSTANT, R. 140. *Chelnerii, bucătarii și țalii i-au oferit... un banchet.* ARGHEZI, S. XI, 97, cf. DL, DM. *Un țal aduse o listă de mîncare.* BARBU, G. 326, cf. DEX, SCL 1978, 321.

— Pl.: (**2**) *țali*.

— Din germ. **Zahlen**. — Pentru sensul **2**, cf. și Z a h l[kellner].

ȚÁLA interj. v. **cea**.

ȚÁLĂR s. m. v. **țeler**.

ȚÁLEAR s. n. v. **țeler**.

ȚALIGRĂDEAN, -Ă adj. v. **țarigrădean**.

ȚÁLINĂ¹ s. f. v. **țelină¹**.

ȚÁLINĂ² s. f. v. **țelină²**.

ȚALOÁNTE subst. (Învechit) Vopsea galbenă. *Deaca vei pune țaloante, văpseală galbenă,* [lazurul] *se face verde.* GRECU, P. 396.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚAM interj., s. n. v. **mulțam.**

ȚAMBÁL s. n. **1.** Instrument muzical de percuție asemănător cu talgerele **(3)**; chimval. *Lăudați cu bune viersuri De chimvale într-alesuri, Lăudați și-l strigați tare În țimbale de cîntare.* DOSOFTEI, PS. 497/4. *Ieșiră ... întru timpinarea lui Saul împăratul, cu timpene și cu veselii și cu țimbale.* BIBLIA (1688), 209²/8. *Fiii lui Israil jucînd... cu alăute și cu timpene și cu țimbale.* ib. 224¹/6. *S-au stins lămpile de baluri. Și țimbalele-au tăcut.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 111. *Muzica pornește c-o izbucnire de țimbale și clarinete.* id. ib. III, 168, cf. TDRG. *Se băteau țimbale și alămuri.* BARBU, PRINC. 146.

2. Instrument muzical (lăutăresc) de percuție, alcătuit dintr-o cutie de rezonanță de formă trapezoidală, prevăzută cu coarde de metal care sînt lovite cu două ciocănele speciale; (regional) țumbulumbă. *Lăutarul acum lovește o strună în țimbula sa, acum alta.* MAIOR, P. 97/17, cf. ISER, PONTBRIANT, D. *Lăutari cu țambalul, ... e o plăcere!* CARAGIALE, O. I, 281. *Știe să cînte cu ghitara, cu flautul și cu țimbalul.* id. ib. III, 17. *Peste puțin sosiră trei țigani la cîrciumă, unul cu vioara, altul cu clarinetul și al treilea cu țimbala.* SLAVICI, N. II, 83, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M. *Un acord zglobiu de țimbal.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 137. *În crîșmă-i vuiet mare De țimbal și de vioare!* IOSIF, T. 233, cf. TDRG, CADE. *Sunau țambale, tîrzia noapte... De cabaret.* BACOVIA, O. 168. *Tăcerea se spinteca deodată de chiote de nai, de bocete de viori, de gemete surde de țambal.* I. BOTEZ, B. I, 64. *Imita acompaniamentul țimbalului.* TEODOREANU, M. II, 182. *Își repara ciocănelele țambalului.* P. CONSTANT, R. 139. *Niște lăutari negri își instrunară coardele și-și sunară țambalele.* SADOVEANU, O. X, 387. *Țiganii cu diblele și cu țimbala lor începură a cînta.* id. ib. 53. *În muzica militară nici nu este țimbală.* DAN, U. 133, cf. SCRIBAN, D. *Au auzit cîntec de țimbal și nai Și s-au întors.* ARGHEZI, VERS. 159. *Russe Danilo trecuse...în mijlocul roții* [horei], *cu țambalul atîrnat pe după gîtul tuciuriu.* V. ROM. februarie 1954, 243. *Țambalul mare ... este numit ... în Ardeal țimbal.* ALEXANDRU, I. M. 99. *Țambalul biziia nesimțitor ca o femeie arțăgoasă pusă pe sfadă.* V. ROM. mai 1958, 46. *Vîntul se iscă iar. Se încorda în trestiile înalte și drepte, care sunau ca un țambal.* BARBU, G. 56. *Începu să-și încerce țambalul.* BĂNULESCU, I. 23. *Patru lăutari, cu țambalele, cîntau să ridice cîrciuma în sus.* NEAGU, Î. 56, cf. H II 33, 120, VII 9, 273. *Lăutele, țambalele, cobzele se îngînară pînă-n cîntatul cocoșilor.* PÎRVESCU, C. 94, cf. A IX 1, 2, 3, 6. *La țimbulă strunele se lovesc cu două ciocănele.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG.

3. (Rar) Instrument muzical de percuție asemănător cu toba; timpan. Cf. JAHRESBER. II, 211, BARCIANU.

4. (Rar; în forma *țimbal)* Țiteră. Cf. ISER. ✦ (Regional; în forma *țambar)* Cobză (Vladimir — Tîrgu Jiu). ALR I I 462/815. ✦ (Regional; în forma *țimbal)* Contrabas (Fibiș—Lipova). LEXIC REG. 120.

5. (Rar) Trîmbiță (STAMATI, D.) mică de tinichea (ALR II 2).

6. (Prin nord-vestul Munt.) Numele unui dans popular, asemănător cu sîrba, care se joacă de către două, trei sau cel mult patru persoane, care se prind una de alta pe după mijloc; melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, J. R. 50, id. D. 148.

7. (În argoul frizerilor; prin analogie cu corzile țambalului **2)** Barbă cu fire groase și tari. *Cînd vei auzi pe lucrătorul care te servește strigînd ... ucenicului „țambal", să știi că ți-a calificat barba „foarte tare și deasă", care necesită un brici cu lama mai groasă.* DR. VII, 164.

8. (În argoul militarilor) Pat de la arest. L. ROM. 1982, 36. ✧ E x p r. **A sta pe țambal** = a face arest. ib. 37.

— Pl.: *țambale* și (regional) *țambaluri* (SCRIBAN, D., A IX 2). — Și **țimbál.** (învechit și regional) **țămbál** (A IX 3, 6; pl. *țămbaluri* ib.) s. n., (regional) **țambálă** (A IX 1), **țimbálă,** (prin Transilv.) **țimbúlă, țimbólă** (ALEXANDRU, I. M. 99) s. f., (regional) **țambár, țimblón** (ALEXANDRU, I. M. 99), **timbál** (CR 1829, 237¹/27), **zambál** (H VII 229) s. n.

— Din lat. **cymbalum,** pol. **cymbal,** germ. **Zimbel.** Pentru **țimblon,** cf. magh. c i m b a l o m.

ȚAMBALAGIOÁICĂ s. f. (Rar) **1.** Femeie care cîntă la țambal **(2).** UDRESCU, GL. *Tița țambalagioaica vrea să cînte ceva.* id. ib.

2. Soție de țambalagiu **(1).** UDRESCU, GL.

— Pl.: *țambalagioaice.*

— **Țambalagiu** + suf. *-oaică.*

ȚAMBALAGÍU s. m. Muzicant care cîntă la țambal **(2)**; (rar) țambalist, (învechit și regional) țimbular, (regional) țimbulaș. *Taraful lăutarilor de supt Sotir Ciupitul, țambalagiul Olănitei, împodobise din preziuă un cap mare de porc.* DELAVRANCEA, S. 182, cf. BARCIANU. *Țimbalagiul se da de ceasul morții, bătînd din ciocănașe, doar o aduna vioarele răzlețe.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un lăutar și un țambalagiu ne cînta și la prînz și seara.* CAMIL PETRESCU, P. 112. *Merse să mănînce la birtul cu grătar și țambalagii.* C. PETRESCU, Î. II, 249. *La birtul cu mesele acoperite cu hîrtie ... plîngea pe strune un țambalagiu bătrîn și singur.* I. BOTEZ, B. I, 66. *Lăutarii mergeau pe jos, pe lîngă trăsura hamalului — viorisul prim și muscalagiul în stînga, secundul și țambalagiul în dreapta.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 234. *Lăutarii aceștia — scripcari, țambalagii, naiști ... se îmbrăcau de obicei în curate anteree de postav.* C. GANE, TR. V. 363. *Țambalagiul negru ... lovea mecanic ciocănașele pe strunele stăpînite de niște degete uscate.* BART, E. 197, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 240. *Doi țambalagii cu mustățile mari băteau coardele instrumentelor cu bețișoare.* STANCU, R. A. II, 138. *Am început să urmăresc cu interes mișcările iscusite ale țambalagiului.* V. ROM. februarie 1954, 243. *Este țambalagiu, dar cîntă și din contrabas.* ALEXANDRU, I. M. 329. *Bietul tatsău..., ce om la casa lui, țambalagiu cunoscut.* PREDA, R. 207. *Laliu, țambalagiu, nu mai e de-un an și-o lună, și țambalul tot mai sună.* BĂNULESCU, I. 58.

— Pl.: *țambalagii.* — Și **țimbalagiu,** (rar) **țimbelegiu** (DDRF) s. m.

— **Țambal** + suf. *-agiu.*

ȚAMBÁLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚAMBALÍST s. m. (Rar) Țambalagiu. *Ioji, țambalistul, le trîntise o înjurătură.* P. CONSTANT, R. 139. *Acesta a alcătuit cu ei o orchestră formată din doi viorişti..., un toboșar și un țimbalist.* ALEXANDRU, I. M. 17.

— Pl.: *țambaliști.* — Și **țimbalist** s. m.

— **Țambal** + suf. *-ist.*

ȚAMBÁR s. n. v. **țambal.**

ȚAMBERÉLE s. f. pl. (Prin sud-estul Mold.) „Stofe din Istambul". COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

ȚAMBÓI s. m. v. **țimboi.**

ȚÁMBRĂ s. f. Construcție de lemn care căptușește pereții unei galerii de mină sau ai unei fîntîni, g h i z d;

[illegible]
[illegible] *lemne pentru trebuința ocnii* (a. 1830). DOC. EC. 458. *Acea ocniță ... erea întocmai ca o ocnă, adică la gură* [illegible] *Aducerea țambrelor..., tăierea și lucrarea lor în pădure* (a. 1848). DOC. EC. 949, cf. CIHAC, II, 428, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Lucrătorii ... prind țambrile în păretele de sare.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, [illegible] *lucram în ocnă ne băga cu o praștie..., a plecat praștia și s-a aninat d-o țambră.* GR. S. III, 347. *[Puțul de petrol ... se țămbruia, se ghizduia, ca fîntîna,* [illegible] ALR II 75? ✦ (Regional) [illegible] losită la făcutul gardurilor, coșarelor etc. Cf. DDRF. *Se văruiește ... tavanul caselor, dacă e bagdadie (făcut* [illegible] PESCU, CROM. 227, cf. SCRIBAN, D. *Ulucele de garduri ascuțite la vîrf mai poartă în fosta regiune a săcu-* [illegible] 116, cf. SCL 1978, 321, GEORGESCU-TISTU, B. 89, CHEST. IV 19/742. [La temelie] *bați țambre de brad; umpli cu pămînt moale.* ALR II 3 763/531. [Coșarul se face] *de nuiele; de țambre de brad.* ib. 5 320/531. [Cînepa] *o puneam ... pi garduri, așa, pă fiecare țambră cîte-o mănușă.* T. DIAL. M. II, 552. *M-a luad de lîngă mama și m-a așăza[t] cu burta-n țambre.* ib. 728. ✦ P. e x t. (Regional) [illegible] sau „țambri". STOIAN, PĂST. 49.

— Pl.: *țambre.*

— Din pol. cembra, ucr. цімбра, цямра.

ȚAMBRICÓS, -OÁSĂ adj. [illegible] supără repede, căruia îi sare repede țandăra; supărăcios. Cf. SCRIBAN, D., SCL 1975, 349.

— Pl.: *țambricoși, -oase.*

— **Țambră** [illegible]

ȚÁMBROS, -Ă adj. (Prin Transilv.) [illegible] luxos (COMAN, GL.); împodobit fără gust (com. din URCA — CÎMPIA TURZII); mîndru, îngîmfat (com. din [illegible] DIALECT. I, 289). *De cînd a ajuns om mare așa-i de țambroș, că nu mai poți vorbi cu el.* MAT. DIALECT. I, 289.

— Pl.: [illegible]

— Etimologia [illegible]

ȚAMPARÁ [illegible] **geamparale.**

ȚÁMPURĂ s. f. (Regional; în l o c. a d v.) **De-a țampura** = rostogolindu-se la vale; de-a berbeleacul [illegible] *S-a dus de-a țampura.* H XVII 182.

— Etimologia necunoscută.

ȚAMȚÁR [illegible] **samsar.**

ȚANC¹ interj. Cuvînt care redă un zgomot ascuțit, produs prin lovirea unui obiect din metal sau (mai rar) din lemn. Cf. BARCIANU [illegible] *o lovitură de fier în fier.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., SCL 1960, 789. *Cîn sal[t] cocoșu la pușcă, țanc!... a simți[t] lupu!* T. DIAL. M. II, 25. *Vij, vij, prin păiuș, Țanc, țanc, prin copaci* (Coasa). ȘEZ. IV, 84, cf. GOROVEI, C. 114. *Icea banc, icea țanc, devale ninge* (Sita). [illegible]

— Onomatopee.

ȚANC² s. n. **1.** Băț sau vergea cu care se măsoară, însemnîndu-se cu cîte o crestătură, cantitatea laptelui muls de la oi cu ocazia alcătuirii stînii, uneori cantitatea vinului, a țuicii etc. dintr-un vas; (regional) țăncușă **(I 2)**. V. r ă b o j **(I 1)**, ț e n c h i³ **(2)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 453, [illegible] SCRIBAN, D., BUTURĂ, EC. 181, H XVII 95, XVIII 34, DENSUSIANU, Ț. H. 112, CHEST. V 6/52, 61/55, 132/52, 55, 60. *Măsuratu* [laptelui] *să faś-așa: să pune o ʒumătaśe măsură în śubăr și bagă țancu. Și-l scuośe afară țancu și-l crestadză pănă und'e-i ud.* ALRT II 16 [illegible] 165 [illegible] **La** [illegible] **pe) țanc** = la momentul potrivit, exact cînd (sau cum) trebuie. *Vrea să i se potrivească toate la țanc.* SLAVICI, ap. CADE, cf. ZANNE, P. V, 618, TDRG, PAMFILE, CR. 248. *Avem timp berechet ... Că eu nu plec niciodată pe țanc.* BRĂESCU, O. A. II, 270. *Am crezut că am sosit prea devreme la întîlnire...; dar pe urmă am observat că ești la țanc.* SADOVEANU, O. IX, 490, cf. SCRIBAN, D. *Nea Sandule, la țanc ai picat!* GALAN, B. II, 202. *Am sosit la țanc, să te împiedic de a săvîrși un sacrilegiu.* VINEA, L. II, 153. *Am căzut la țanc.* H. LOVINESCU, T. 150. *La țanc, tocmai atunci, hopa și Miai, se întorcea de unde se dusese.* PREDA, Î. 121, cf. SCL 1978, 321. *Ai zis la țanc vorba care trebuie.* NEAGU, Î. 196. *Se vede că era un făcut ca Sgîmboiu să sosească tot la țanc, cînd era îndrăgostiților lumea mai dragă.* POPESCU, B. III, 143. *Te-i pricepe tu cum să potrivești treaba, să iasă numai la țanc.* VASILIU, P. L. 141, cf. A V 26. **Pe** (sau **în**) **țanc** = tocmai, fix, exact. *Ce ore sînt? — În țanc, sînt tocmai nouă.* MACEDONSKI, O. II, 91, cf. DDRF. *Stama, cu chef, plăti Izvoreanului pă țanc: un cerceaf, trei bumășci ... și o firfirică.* CHIRIȚESCU, GR. 182, cf. ȘĂINEANU, D. U., I. CR. V, 376. *Erau doi tovarăși ... Au slujit ei un an pe țanc.* FURTUNĂ, C. 57. (Adverbial) *Automobilul se oprise țanc în fața primăriei.* V. ROM. februarie 1954, 37. ✦ E x p r. (Învechit și regional) **A lua țanc** (sau **țancul**) [illegible] **a da cu țancul** [illegible] **a da țanc** (la un vas) = a măsura cu țancul **(1)** cantitatea de lichid dintr-un vas. Cf. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 429, DDRF, CIAUȘANU, GL. (Regional) **A vorbi cu țanc** = a vorbi prin semne; a vorbi fără șir. Cf. VALIAN, V., CIHAC, II, 429. ✦ (Învechit) Semn făcut pe un vas în locul pînă unde ajunge lichidul conținut; (regional) țăncușă **(I 4)**. Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 429. ✦ (Regional) Bețișor cu ajutorul căruia, cînd se țese o velință, se măsoară lățimea unei vergi. L. ROM. 1961, 24. ✦ P. e x t. Unitate de măsură; obiect cu care se măsoară. *M-am tocmit cu dumnealui ca să-i fac ... cărămidă... într-acest chip: zece mii după țancul Băleanului și prețu cîte taleri trei* (a. 1813). DOC. EC. 150. *Să taie bolovanii după țancul cel obicinuit al ocnii, iar nu mai mici* (a. 1827). ib. 383, cf. POLIZU, COSTI- [illegible] *de vară se măsura cu țancul.* VUIA, PĂST. 87, cf. ALR II 6 675/76. ✦ (Regional) Semn distinctiv constînd dintr-o bucată de lemn sau de material textil care se pune pe [illegible] la vopsit. *Țancul se da și la cănuri..., ca să-și poată găsi fiecare pe a sa.* CIAUȘANU, GL.

2. (Regional) Crestătură, de anumită formă, făcută la urechea oii ca semn de recunoaștere; (regional) țăncușă **(III 1)**. V. r ă b o j **(I 3)** (Măceșul de Jos — [illegible] 267/872.

3. (Regional; la unele jocuri de copii) Loc sau semn la care trebuie să ajungă sau pe care trebuie să-l atingă cei ce se întrec la un joc (de obicei, cu mingea). Cf. DDRF, ZANNE, P. V, 618, SCRIBAN, D., COMAN, GL. ✦ (Și în construcția *în țanc.* ALR SN V [illegible] **(1 a)**. [illegible]

4. (Regional; la pl.) Bețișoare cu crestături sau bilețele numerotate cu care se trage la sorți; (regional) țăncușă **(I 5)**. Com. LIUBA, GL. OLT. *Face țancurle-alea și le pune-ntr-o căciulă colea, le-amestecă ș-apoi* [illegible]

5. (Regional; în e x p r.) **A da ţanc la pepene** = a tăia şi a scoate o bucată dintr-un pepene pentru a gusta dacă e bun. Cf. DDRF.

6. (Regional) Fîşie îngustă, porţiune de pămînt, de holdă etc. Cf. PAMFILE, J. II, 168. *Pe la asfinţitul soarelui a mai rămas un ţanc de orz de secerat.* Com. din ŢEPEŞ VODĂ — CERNAVODĂ.

7. (Regional) Ciob (Poiana Mărului — Zărneşti). ALR — T 755/446.

8. Instrument de care se servesc dogarii la asamblatul doagelor. Cf. DDRF.

— Pl.: *ţancuri*. — Şi: (regional) **ţenchi** (COMAN, GL.), **ţeane** (H XVII 95, XVIII 34) s. n., **ţáncă** (com. LIUBA, COMAN, GL.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŢANC³ s. n. (Regional) Vîrf ascuţit şi înalt de stîncă, creastă pietroasă, colţ de stîncă; p. a n a l. vîrf de deal, c u l m e. V. ţ i c⁴ **(1)**. *Munţii îşi desfăşură podoabele lor de o măreţie sălbatecă, ţancuri ascuţite ies vinete din întunecimile pădurilor de brazi.* VLAHUŢĂ, R. P. 124, cf. BARCIANU. *Nu erau limanuri..., ci doar coaste De ţancuri şi de stînci prăpăstioase.* MURNU, O. 92, cf. TDRG, PAMFILE, CR. 248. *Căprioara ... sare în picioare şi porneşte spre ţancurile de stîncă din zare.* GÎRLEANU, L. 25, cf. DR. III, 746, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Floarea-reginei culeasă de pe un ţanc pietros... e ca şi o medalie de aur.* SIMIONESCU, FL. 121. *Nămestii de ţancuri se sprijineau pe vînt, încît muntele ţinea mai mult de cer decît de pămînt.* VOICULESCU, POEZII, I, 260. *Urcă un ţanc oblu, păşind rar şi domol ca muntenii.* SADOVEANU, O. IX, 79. *Din ţancul pe care stam, contemplam în zarea luminoasă... grădinile unui liman fericit.* id. A. L. 171, cf. SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 21. *O formaţiune geologică... lua cu asalt, vertical, toate ţancurile.* BLAGA, H. 54. *Strîmtorile, ţancurile şi codrii sînt de partea mea.* V. ROM. septembrie 1970, 16, cf. L. ROM. 1986, 216. *S-o suit pe un munte cu ea şi i-o dat drumu pe un ţanc.* ŞEZ. III, 188, cf. H X 315. *Se făcea că era într-o pădure mare... Ajunseră la valea apii, la un priboi, lîngă un ţanc.* PLOPŞOR, C. 48, cf. CHEST. IV 34/172 c. *Sub unele ţancuri (stînci) sunt peşteri de poţi băga...7—800 oi.* ib. V 9/44, cf. ALR I 400/125, 129, 138, 554, 798, 820, ALR SN III h 814/130, A V 15, LEXIC REG. II, 33, FOLC. OLT. — MUNT. I, 468. *N-am făcut nimic pe ţenchiurile alea de deal.* UDRESCU, GL. ✦ (Prin nordul Mold.) Perete (înalt şi drept) de stîncă; mal abrupt, prăpăstios. Cf. DDRF, ŞEZ. III, 91. ✦ (Prin Mold.) Loc pietros. Cf. ALR II 2 483/551, A V 8. ✦ (Prin Olt.) Ridicătură mică de pămînt. Cf. CADE, PAŞCA, GL.

— Pl.: *ţancuri*. — Şi: (regional) **ţenchi** s. n.

— Din germ. dial. **Zanken** (germ. **Zinken**).

ŢÁNCĂ¹ adj. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Ţanţoşă. Cf. BUD, P. P. 6, 83. *Pe cea verde de cîmpie Merge-şi o verde cocie. Da-n cocie cine şede? Şede o ţancă nevăstancă.* id. ib. 6.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ţ a n c o ş.

ŢÁNCĂ² s. f. v. **ţanc²**.

ŢÁNCOŞ, -Ă adj. (Regional) Ţanţoş. Cf. VICIU, GL., ALR I 1 564/896.

— Pl.: *ţancoşi, -e*. — Şi: **ţincoş** adj. ALR SN V h 1 255/27.

— Cf. ţ a n ţ o ş.

ŢANDÁC s. n. (Regional) Bucată (de smalţ) plesnită sau sărită (de la o oală) (Măţău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *ţandacuri*.

— Cf. ţ a n d ă r ă.

ŢÁNDARĂ s. f. v. **ţandără**.

ŢÁNDĂR¹ s. n. (Regional) Grămadă de gunoi (Rîmnicul Sărat). CV 1949, nr. 9, 33.

— Pl.: *ţandăre*.

— Etimologia necunoscută.

ŢÁNDĂR² s. n. v. **ţandără**.

ŢÁNDĂRĂ s. f. **1.** Bucată mică (subţire şi lunguiaţă) care se desprinde sau sare dintr-un lemn, dintr-un os, dintr-o piatră etc., prin cioplire, spargere sau lovire; aşchie, surcea, (învechit) oţapoc, (regional) salcă¹, sălîngă, scăborcă, sclepeniţă, ţaşcă. *Îndreptînd un tun supt cort ..., au lovit o ladă ... şi ţandările lăzii au omorît pă Timuş.* RADU POPESCU, CM I, 365, cf. MOLNAR, D. 50/4. LB. *Lovitura cade Pe un pilastru ... Sar ţandări şi schinteie la răpedea izbire.* HELIADE, O. I, 316, cf. VALIAN, V., ISER. *Cotoiul ..., sărind ..., să-nfipse-n ţandara unui copaciu rupt de vînt.* PANN, P. V. III, 62/19, cf. POLIZU, HEM 1 178. *E destul de o singură greşeală de lopată, pentru ca ...* [din plută] *să nu mai rămîie ţanduri.* CONV. LIT. I, 267, cf. CIHAC, II, 429, COSTINESCU, LM. *El se opri la o depărtare cît arunci cu o bucăţică de ţandără.* ISPIRESCU, L. 334. *Mîlogul ..., înhăţînd vioara de lîngă dînsul, o trînti cu mînie şi o făcu ţăndări.* DELAVRANCEA, T. 179. *Ia apoi unul dintre jucători o surcică, ţandură ori un beţişor uscat ... şi, aprinzîndu-l la un capăt, îl dă vecinului său.* MARIAN, Î. 202. *Vîntul izbeşte* [corăbiile] *... Ţandări le sfarmă.* COŞBUC, AE. 13. *Un mănunchi de stuf uscat sau de ţandări lungi de brad uscat ... ce se aprinde noaptea.* DAMÉ, T. 126, cf. BARCIANU, ALEXI, W., MUSCEL, 104, BIANU, D. S., TDRG, DR. III, 709. *În lipsă de lemne mai groase, focul se face şi cu ţanduri.* SEVERIN, S. 25, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Acest copac stîrni mînia cerului şi o palmă înfricoşată îl risipi în ţăndări.* GALACTION, O. 79. *Vasile Mogrea muta scaunul de la stînga la dreapta, trîntindu-l de tresăriră toţi, aşteptînd să-i vadă sărind ţăndurile.* C. PETRESCU, Î. II, 108. *Lîngă trunchiurile sparte ţăndările-a strîns.* VOICULESCU, POEZII, I, 109, cf. SCRIBAN, D. *În fracturile prin arme de foc poate exista o sfărîmare în ţăndări.* ABC SĂN. 166, cf. DSR. *A luat baltagul ce-l purta cu sine şi a răsărit cu el o ţandură din pod, spre semn că a trecut pe-acolo.* SBIERA, P. 142. *Un trăsnet îngrozitor detună stejarul şi numai ţanduri sări din trupina lui.* ŞEZ. III, 235, cf. GRAIUL, I, 306. *Şi de-oi putea să mă-ntind să pocnească copacu şi să sară ţănduri din el, apoi să ştii că-i numai bun.* VASILIU, P. L. 66, cf. ALR I 982/270, 528, 880, ib. 985/158, 229, 418, ib. 1 988/790, 880, ALR II I h 275, ALRM II I h 381, A V 25. *Cînd pe pămînt îl trîntea, Ţăndări din cobuz sărea.* BALADE, III, 90. *Caută neşte uscături, neşte ţăndări di corlăzi.* O. BÎRLEA, A. P. II, 548, cf. NALR — O II h 221, ib. h 222, ALR — M II h 290. *Făcem focu cu ţăndări.* T. DIAL. M. II, 106, cf. NALR — B I h 69/75, ALR — T 732, ib. 733. *Ţandăra nu sare departe de trunchi,* se zice (mai ales defavorabil) despre copiii care seamănă cu părinţii lor. Cf. ZANNE, P. I, 294. *Ţandăra bradului în vrajba satului* (Scripca). GOROVEI, C. 338. (Glumeţ) *De ai norocire a fi ... vlastare de viţă aleasă, ţandură de os sfînt ..., fii sigur că ai să fii bine primit.* NEGRUZZI, S. I, 238. ✧ (Prin analogie) *Fulmicotonul, în jocul bizar al morţii, răspîndise în toate direcţiile ţăndări de trupuri omeneşti.* BART, S. M. 75. *Şi aşa mi ţi l-oi arunca o dată, de nu s-alege nici urmă de ţandările şi pulberea lui* [a zmeului]. MERA, L. B. 211. ✧ E x p r. **A-i sări** (cuiva) **ţandăra** = a se supăra, a se infuria. V. şi s ă r i² **(6)**. *Cînd stau de vorbă la vreo adunare, Din ceva atuncea ţandara îmi sare Şi încep îndată ca să-mi cert bărbatul.* PANN, P. V. II, 99/12, cf. POLIZU. *Cînd îi sărea lui ţandăra, era sărită şi pace bună.* SLAVICI, O. I, 228. *Te-ai şi supărat? Da' iute-ţi mai sare ţandăra!*

VLAHUȚĂ, S. A. III, 167, cf. ZANNE, P. I, 294, BARCIANU. *Lui [illegible] țandăra* AGÎRBICEANU, S. 68. *Parcă prevăd de pe acum un scandal ... Din nimica îi sare țandăra.* BASSARABESCU, S. N. 190. *Cînd îi sărea țandăra, nu mai ținea în samă nimic.* SADOVEANU, O. II, 416, cf. SCRIBAN, D. *Nu se știe niciodată din ce le sare țandăra.* BLAGA, H. 112. *Lui Toma Ocî, om iute din fire, i-a și sărit țandăra.* STANCU, D. 42. *Șoseau aghesmuiți, cu limba ascuțită, gata să le sară țandăra și să se supere.* BARBU, G. 140, cf. I. CR. IV, 86, com. din PIATRA NEAMȚ, CIAUȘANU, GL. (Rar) **A avea o țandără în cap** = a fi indispus. Cf. BARCIANU. ✦ (Rar) Schijă. *Cît colo plesnește un groaznic obuz ... și țăndările lui scormonesc aprig țărîna.* ODOBESCU, S. III, 565. *Fusese lovit în șold de o țandără de bombă.* SLAVICI, O. II, 250. *Se farmă iar un obuz ... O țandură îmi ia o bucată de [illegible].* SADOVEANU, O. XV, 175. ✦ (Regional) Țeapă (**II 4**) (care intră sub piele sau sub unghie). Cf. KLEIN, D. 442, ALR I 1 207/194, 550, 552, 582, 594, 600, 746, 768, 790, 896, 934, ALR II/I h 93. ✦ (Regional) Bucată mică, neînsemnată. Cf. CADE. *Erai cît o fărîmă de fulg și de nimic, O coajă de tărîțe, o țandără, o pleavă.* ARGHEZI, C. O. 27. *O țandără de pîne.* PAMFILE, ap. CADE. *Muncea pîntr-o țandră dă măligă.* GRAIUL, I, 227. *Mai avem cîte-o țandără de pămînt.* ib. 231.

2. Bucată dintr-un obiect de sticlă, de faianță, de lut etc. spart; ciob, hîrb, spărtură, (regional) breanc, tioc (v. **t o c³ I 5**). *Țandere de sticle pe care adese le nesocotește cineva, dar care poate vătăma rău.* MOZAICUL (1838), 192/3. *Trîntește paharul de masa de marmură, prefăcîndu-l în țăndări.* CARAGIALE, O. II, 61. *Țăndări de vas frînt.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 44. *A căzut împreună cu galeria ei, răsturnînd niște oale cu flori, făcute țănduri.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 33. *I-a scăpat din mînă clopotul de sticlă ... și s-a făcut țăndări.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 306. *S-au băut paharele pînă la fund ca să le trîntească de pămînt, să le sfărîme în țăndări.* ARDELEANU, V. P. 258, cf. CADE. *Zgomotul sticlei zdrobite păru o tînguire prelungă ... Cîteva țîndări îl plesniră peste obraji, zgîriindu-l ca niște gheare de pisică.* REBREANU, R. II, 203. *Adesea ... ieșea la iveală cîte o țandără de oală roșie.* GALACTION, O. 115. *Luă sticla de bere neîncepută, făcînd-o țăndări de pămînt.* TEODOREANU, L. 91. *Și țăndări fă oglinda în care s-a privit.* VOICULESCU, POEZII, I, 231. *Zvîrli între ei oala, care se făcu țănduri.* SADOVEANU, O. X, 56, cf. SCRIBAN, D. *Tuci sărit în țăndări.* BOGZA, A. Î. 221. *Gloanțele ... mușcau din parapet și țăndări de cărămidă zburau în toate părțile.* T. POPOVICI, S. 403. *Am luat un pahar și ... am vrut să-l trîntesc pe masă și să-l fac țăndări.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 31, cf. DSR. *Voica-n beci năvală da ... Năstrăpioara că-mi scăpa, Numai țandări c-o făcea.* TEODORESCU, P. P. 674, cf. ALR SN IV h 1 036, ALR—T 755/326, 443, 444, 453. ✧ (Prin analogie) *Numai fotografiile lunii mai pot oferi priveliști atît de intense și de ireale, munți plesniți în țăndări, văi stranii.* BOGZA, A. Î. 194. ✧ F i g. *Aș sfărîma soarele în țăndări de aur, L-aș presăra-n cărarea ca de neauă.* EMINESCU, O. IV, 108. *Cearcă a se scula ..., dar nu reușește decît să trezească o durere vie in tot trupul, capul mai ales e în bucăți, în țăndări.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 172. *Cerul parcă-n țăndări își surpa tavanul.* VOICULESCU, POEZII, I, 45. *Își văzu universul minat, orgoliul de comentator redus în țăndări.* ARGHEZI, S. XI, 172. *Insectele mi le fixam în ace ... Se aliniau în cutia mea așchii de smarald, țăndări de opal ..., tot atîtea ființe fără nume.* BLAGA, H. 59. *În jurul meu, un ocean de fulgere ... Și zboară-n țăndări stele și comete!* BENIUC, V. 11. *[illegible] țandări de cer albastru. Soarele ... se arătă roșu.* CAMILAR, N. II, 250.

3. (Regional) Bucată despicată dintr-un lemn sau dintr-o scîndură, avînd diferite întrebuințări. Cf. POLIZU. *I-ați făcut cruce numai dintr-o țandără.* CAMILAR, C. 82. *Pe sania asta nu-s 20 de țandări.* VICIU, GL., cf. ALR I 1 418/363, 898. ✦ Șipcă sau vergea care se bate pe pereții de bîrne ai clădirilor pentru ca să stea tencuiala sau lipitura. Cf. PAMFILE, I. C. 420, CHEST. II 208/1, ib. 369/167, ALR II/I MN 124, 3 785/365, A V 22. ✦ Fiecare dintre bucățile de lemn așezate orizontal într-un gard. Cf. A III 12, V 28.

4. (Învechit; cu sens colectiv) Lemn pentru foc. *Și mai multă cheltuială merge la țandăra care arde necontenit 8 luni* (a. 1819). DOC. EC. 199. *Să avem a face pă an cîte două mii stînjeni țandără din pădurea noastră* (a. 1827). ib. 394.

5. (Prin Ban.; art.; în forma *țîndăra)* Numele unui dans popular din Banat. Cf. VARONE, JOC. ROM. N. 128, id. D. 148.

— Pl.: *țăndări* și (regional) *țandări, țăndăre* (ALR II/I h 275/27). — Și: (popular) **țándură** (pl. și *țănduri, țandure* ib. h 93/53), (învechit) **țándară, țánderă,** (regional) **țándîră** (ALR II/I h 93/531, ALR I 1 207/594, 600), **țîndără, țéndură** (CHEST. II 208/1) s.f., **țándăr** (MOLNAR, D. 50/4, ALR I 985/125, 178, ALR II/I h 93/2), **țándur** (ALR II/I h 93/551, ib. h 275/365, A V 14, 31, GLOSAR REG.; pl. m. *țanduri* ALR II/I h 93/551, ib. h 275/365) s. m., s. n., **țándră** (ALR I 985/28), **zándură** (A V 8; pl. *zăndure* ib.) s. f., **zándur** (ALR II/I h 93/228) s. n.

— Din săs. **zander** (germ. **Zunder**).

ȚÁNDERĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDÎRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÁNDUR s. m., s. n. v. **țandără.**

ȚÁNDURĂ s. f. v. **țandără.**

ȚANGALẮU s. m. v. **țingălău.**

ȚANGATÉU s. m. (Regional) Băiețandru; (popular) țingăuaș (Săcel-Cluj). ALR I 517/307.

— Pl.: *țangatei.*

— De la **țangău.**

ȚÁNGĂR s. m. (În formulele de eliminare la jocurile de copii, de obicei în corelație cu m a n g ă r; cu sens neprecizat). Cf. GRAUR, E. 19. *Țangăr, mangăr, na cartof.* MAT. FOLK. 517. ✧ (Glumeț) *Perpelița hacana, țangăr, mangăr, berlengher, buf! Turcul rămase cu ochii holbați, fără să priceapă.* SADOVEANU, O. II, 98.

— Cf. m a n g ă r.

ȚÁNGĂRĂ s. f. v. **țaigăr.**

ȚANGẮU s. m. v. **țingău.**

ȚANGHÍLE s. f. pl. (Regional) **1.** Boarfe, calabalîc (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 64. *Și-o luat țanghilele și s-o dus.* ib.

2. (În forma *țangile)* Țesături sau haine care constituie zestrea miresei. *[illegible] — ne spun [illegible] bătrîni — aducerea hainelor miresii ... nu se făcea cu carul, ca astăzi, ci fiecare invitat lua care o pernă, care o scoarță, cărînd astfel țangilele.* DR. V, 27, cf. 32.

— Și: **țangíle** s. f. pl.

— Cf. săs. **Zeuch**, germ. **Zeuge.**

ȚANGÍLE s. f. pl. v. **țanghile.**

ȚANGÍU s. m. v. **țingău.**

ȚANTÍMĂ s. f. v. **centimă.**

ȚANTINÉLĂ s. f. v. **santinelă.**

ȚANȚ s. n. (Regional) „Țurțure de aur masiv" (Crișcior — Brad). PAȘCA, GL. *Am găsit țanțuri de aur azi cînd s-or slobozit găurile.* id. ib.

— Pl.: *țanțuri.*

— Cf. germ. Z a i n „lingou".

ȚANȚAVÁI s. n. (Prin estul Mold.) Petrecere, chef cu lăutari. I. CR. IV, 85. *Trei zile țonțovai, Iar de acolo chiu și vai!* ZANNE, P. IV, 668.

— Pl.: [illegible] — Și: **țonțovái** s. n.

— Cf. rus. т а н ц о в а т ь.

ȚANȚĂRÚȘ s. m. v. **țînțăruș[1].**

ȚÁNȚOȘ, -Ă adj. (Adesea adverbial) Care se impune prin aspect, prin ținută etc.; care este plin de sine, care are purtare sfidătoare; fălos, mîndru **(I 3)**, (învechit și popular) măreț **(1)**, (regional) ostru[1], țancoș, țunțurliu. V. f u d u l, î n c r e z u t, î n g î m f a t, s e m e ț **(1)**, t r u f a ș **(1)**, ț o n ț o r o i. Cf. KLEIN, D. 442. *Coconul Drăgan e mîndru ..., țanțoș, mojîcos, nu-i ajunge nimeni nici cu strămurarea la nas.* HELIADE, O. II, 425. *Mergi tot țanțuș, dîrz cu capul, pasu-n vînt, ochii la cer.* PR. DRAM. 362. *Vezi trecînd pe promenadă feluri de figuri care de care mai țanțoșe.* NEGRUZZI, S. I, 327. *Trece un boier țanțuș cu un arnăut după el.* ALECSANDRI, T. 141, cf. CIHAC, II, 534. *Cîte ființe Ar trebui să treacă pe-a ta cale: Unele mîndre, țanțoșe, regale, Cu-ncoronată frunte.* EMINESCU, O. IV, 85. *Între-un poet nemernic, ce vorbele înnoadă Ca în cadență rară să sune trist din coadă, Și-ntre-ofițerul țanțoș cu spada subsuoară Alegere nu este.* id. ib. 289. *Cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta țanțoș printre oameni de colo pînă colo.* CREANGĂ, A. 56. *Zi cu zi, cocoana se făcea ... mai țanțoșă.* CARAGIALE, O. II, 224. *Băiet deștept, gureș și curățel, ... era țanțoș.* SLAVICI, N. II, 228. *Nu te supăra, domniță, și nu fi așa țanțoșă.* ISPIRESCU, L. 307. *Venea țanțoș, aducînd două pahare și o garafă de vin.* CONTEMPORANUL, IV, 137. *Își turtește pe ceafă pălăria spartă ... și calcă țanțoș, militărește, ca în tactul unui marș.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 4. *Colonelul mergea spre casă, țanțuș și pieptos, ai fi zis că se crede după asaltul Plevnei.* CONTEMPORANUL, VI_2, 200, cf. DDRF. *A doua zi își găta feciorul, stramăn și țanțoș ca un păun.* N. REV. R. I, supl. II, 29, cf. BARCIANU. *O coconiță grăsulie ... mergea țanțoș, de parcă-ar fi călcat pe sloi.* ADAM, S. 81, cf. ALEXI, W., TDRG. *Vorbea, ținîndu-se țanțoș cînd pe vîrful picioarelor, cînd pe călcîie.* BUJOR, S. 98. *Duducilor, zise Andrei, intrînd fără ceremonie și oprindu-se drept în mijlocul lor, țanțoș și cu mînile în buzunare.* HOGAȘ, H. 84. *Eu nu vreau să știu de alde calici țanțoși care umblă să-i împuieze capul.* REBREANU, I. 27, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Aici își vor frînge oasele tocmai cei care se țin mai țanțoși.* C. PETRESCU, C. V. 111. *Căpitanului îi plăcea să meargă oamenii țanțoși, veseli și să bată talpa la pămînt.* SADOVEANU, O. II, 403, cf. SCRIBAN, D. *Olimpia ieși suspinînd, iar Stănică o urmă țanțoș.* CĂLINESCU, E. O. I, 95. *Maiorul, foarte țanțoș și năbădăios, căruia nu-i place să se treacă așa ușor peste el, întreabă furios.* CAMIL PETRESCU, O. II, 239. *Ne-a întors spatele și s-a depărtat țanțoș ca un cocoș.* STANCU, R. A. IV, 370. *E o demnitate onorifică, dar care nu se capătă decît dacă ești țanțoș și înfipt.* VINEA, L. I, 326. *Venea de la București în două trăsuri. În una era el, țanțoș, și-n ailaltă bastonul și pălăria.* SORESCU, L. L. I, 142. *De la o vreme nu-și mai schimba hainele, era mai țanțoș în uniformă.* V. ROM. aprilie 1971, 49. *În mod firesc a învins cel care trebuia să predea o lecție despre pacturi unor grupe de studente blonde, ... țanțoșe și pupeșe.* STĂNESCU, R. 371, cf. DSR. *Se mai schimbă oleacă în toată înfățișarea lui. Se făcu mai țanțoș și începu să mîie oile.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 162, cf. ȘEZ. IX, 149, ALR SN V h 1 254/762. *Dar și cînd e bucuros, Merge țanțoș și voios.* FOLC. MOLD. II, 283. ✧ (Glumeț) *Țanțoș, cu pieptul în platoșă ..., venea un cocoș.* GÎRLEANU, L. 14. *Găinile ... începură să cotcodăcească de bucurie și să umble țanțoșe de colo pînă colo.* STĂNOIU, C. I. 200. *Bondarul, ieșind țanțoș și zdravăn ..., o îmbie pe biata albină.* FURTUNĂ, V. 4. ✧ F i g. (Substantivat) *Țanțoșii sînt pahare plăpînde de rozol, cu temelia slabă.* MOZAICUL (1838), 192/15. ✦ Care exprimă mîndrie, semeție, aroganță. *Victoria, enervată de felul țanțoș cu care vorbea Dudescu, voi să schimbe îndrumarea convorbirii.* D. ZAMFIRESCU, R. 16. *Pălăria-beretă țanțoșă, aninată peste claia castanie de păr.* REBREANU, NUV. 6. *Lîngă prefectul Boerescu ședea ... căpitanul de jandarmi Tiberiu Corbuleanu cu o mustață țanțoșă.* id. R. II, 83. *Se înălța un nas țanțoș, rece, cu linii tăioase, argăsit de tabac și de ger.* KLOPȘTOCK, F. 211. *Folosește un stil țanțoș.* CĂLINESCU, I. 89. *Ridică mîna ... spre a-și potrivi mai bine pe cap chipiul care-i dădu deodată o înfățișare strașnic de țanțoșă.* CAMILAR, N. I, 262.

— Pl.: *țanțoși, -e.* — Și: (regional) **țánțuș, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută.

ȚANȚOȘÍ vb. IV v. **țănțoși.**

ȚANȚOȘÍE s. f. v. **țănțoșie.**

ȚÁNȚURĂ s. f. (Regional) Haină rea, zdreanță (Uricani). VICIU, GL. *Aruncă-te, fleandură, Că te-ajunge țanțură.* id. ib.

— Pl.: *țanțuri.*

— Cf. r a n ț u r ă.

ȚÁNȚUȘ, -Ă adj. v. **țanțoș.**

ȚAP s. m. **I. 1.** Masculul caprei. *Unt de vacă și lapte de oaie, cu grasul mieilor și berbecii, fiii giuncilor și țapi.* PSALT. 314. *Că nu iaste amu puteare ... sîngele juncilor și al țapilor să lase păcatele.* CORESI, EV. 392. *Adu mie trei giunci ... și trei țapi.* PO 51. *Pentru hîrtie, au fost scriind pe piei de oaie și de țap în zilile vechi.* HERODOT[2], 273. *Nu-ți voi lua de la casă Vițăl, nice vacă grasă, Nice țap hrănit din turmă.* DOSOFTEI, PS. 165/11. *Și împărți întru ziua aceaia țapii cei bălțați și cei albi și toate caprele ceale bălțate și albe.* BIBLIA (1688), 22[1]/58, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 213, KLEIN, D. 442. *Bătrînul au cumpărat în tîrg un țap pentru ca să facă praznic.* ȚICHINDEAL, F. 547/18, cf. LB, VALIAN, V. *El visă că picase în niște turme de țapi furioși.* BĂLCESCU, M. V. 392, cf. STAMATI, D. *La ea oricine-a mers Și capul său plecîndu-și ... cu coarne s-a ales, Precum berbecii, boii și țapii dau dovadă.* NEGRUZZI, S. II, 296, cf. POLIZU. *3 țapi mari, 20 areți, 80 de berbeci, 300 de oi cu miei* (a. 1793). URICARIUL, XVI, 209, cf. ISER, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, II, 429. *Ruben însuși se zbîrci, barba-i deveni lățoasă și-n furculițe, ca două bărbi de țap.* EMINESCU, N. 56. *Boii din pădure, un țap și două capre slabe și rîioase ... era toată averea Irinucăi.* CREANGĂ, A. 27. *Încălecă pe un țap și plecă la curtea boierească.* ISPIRESCU, L. 179. *Noi avem șase capre și un țap.* SLAVICI, O. I, 98, cf. DDRF. *La capră și țap numai sugarii se deosebesc în nume, zicîndu-le ied, iadă.* DAMÉ, T. 68, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Capricornul din constelațiunea astronomică e monstrul mitologic jumătate țap și jumătate pește.* OTESCU, CR. 29, cf. TDRG, JAHRESBER. XVI, 226, DHLR I, 353, DR. II, 551, DIACONU, P. 38, ȘĂINEANU, D. U., DR. VII, 526, DRĂGANU, ROM. 175, DS. *Pe cîmpia noastră,*

[illegible] ... *capră* ... *țap*. PRIBEAGUL, P. R. 72, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 180, ROSETTI, L. R. II, 120, SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 20, SCL 1950, 24. *Capre, țapi, berbeci și oi ... Cu toate vitele cornute Plecau grămadă să se mute.* ARGHEZI, S. V, 95, cf. RUSSU, L. T. 123. *Și mi-a cere piei de zmeu Să-ncalțe piciorul său, Că de capră Lesne crapă, Și de oaie Se despoaie Și de țap Îți sare-n cap!* ALECSANDRI, P. P. 363, cf. H I 206, III 96, 265, XII 26, XV 127, JARNÍK—BÎRSEANU, D. 437. *Iar caprele și oile știți cum le păzea? Trimetea un țap și un berbece de le întorcea și le strîngea către tîrlă.* RĂDULESCU-CODIN, L. 74. *Și unde mi-l ie Vasile, frumușel, de barbă, ca pe țapi.* VASILIU, P. L. 127, cf. ALR II 5 342. *Și i-a dat, ca simbria lui, un țap.* O. BÎRLEA, A. P. I, 130, cf. ALR—T 904. *Țapu mamii, țap, sare pe copac, toacă noaptea pe uscat* (Ghionoaia). PASCU, C. 51. *La cap țap, La coadă hap, La mijloc nimic* (Furnica). GOROVEI, C. 163, cf. PAMFILE, C. 33. ◊ (În comparații) *Barba deasă ... pe supt bărbia ca de țap* (a. 1779). GCR II, 118/28. *Își uită că e-ncărcat Și, sărind sus ca un țap, Dete tabla peste cap.* PANN, ap. GCR II, 361. *Ca fulgul, ... un balaur, Cu barbă ageta ca de țap.* COȘBUC, P. II, 245. *Pe-Ardiu că-l vedea, Nainte-i că-i sărea, Ca țapii prișnea.* BALADE, I, 444. *Să te duci până colea ... La casăli lui Novac, Ce-are barbă ca un țap.* ib. II, 20. *Și căprarul, mare-n cap, Stă-nainte ca un țap.* FOLC. TRANSILV. II, 292. *E bătut la cap Tocmai ca un țap*, se zice despre un om prost, greu de cap. Cf. ZANNE, P. II, 41. *Nu se vede că-i gol nap, Ci mi-și sare ca un țap.* id. ib. 714. *Ce-i mic ca și un fir de mac și sare în sus ca și un țap?* (Puricele). PASCU, C. 57. ◊ (Precedat de prep. „de", depreciativ, despre barbă) *Dintr-o tuf-ivește Satyr capu-i chel, barba-i de țap.* EMINESCU, O. IV, 118. *Are o bărbuță albă și lungă, curat barbă de țap.* SADOVEANU, O. I, 479. ◊ *Țap sălbatic* = masculul caprei sălbatice. *Cerbu și căprioară și bivol și țap sălbatic și inorodul și zîmbrul.* BIBLIA (1688), 136²/39, cf. POLIZU, CONV. LIT. XXIII, 345, BARCIANU. ◊ Expr. **Țap ispășitor** v. ispășitor. (Familiar) **Ca un țap logodit** = **a)** nemișcat, țeapăn, amuțit, prostit; dus pe gînduri, visător. *Și tu? Ce stai ca un țap logodit?* DELAVRANCEA, O. II, 12. *Ce ai tu, Graure, de stai așa ca un țap logodit?* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. TDRG. *Ce te [illegible] așa la mine ca un țap logodit? ... Poate-i fi amorezat.* SADOVEANU, O. IV, 508; **b)** supărat, îmbufnat fără motiv. *Ei, ce mă mai întrebi! răspunde ea, răstită, ca un țap logodit.* FURTUNĂ, C. 29. *Șede ca un țap logodit.* ZANNE, P. IX, 721. **Parcă ești un țap logodit**, se spune unui om îngîmfat, plin de sine, prost. Cf. ZANNE, P. I, 666. *Nu te vezi, rînjești întruna, parcă ești un țap logodit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 297. (Familiar) **A jupui** (sau **a beli**) **țapul** (sau **țapii**) = **a)** a vomita la beție. Cf. ZANNE, P. I, 666, CADE, SCRIBAN, D.; **b)** a se juli într-o căzătură, la beție. Cf. I. CR. II, 247. (Familiar) **A ține țapul de coarne** = a vomita la beție. Cf. ZANNE, P. I, 667. ✦ Epitet depreciativ pentru un om (de obicei mai în vîrstă) desfrînat, hain, îngîmfat etc. *Marț, zeul oștilor, ... după mintea lui era un amăgitoriu și un îngînătoriu, ... Atlas, un țap bătrîn.* OȚĂLEA, A. F. 198/18. *S-a sborșit țapul ... Auzi poznă! ... cică i-au luat moșiile din vîrfu catargului.* ALECSANDRI, T. 138. *Nu cumva să vă împingă Mititelul să intrați înaintea mea, unde ne-a duce omul țapului celui roș, că nu mai ajungeți să vedeți ziua de mîne.* CREANGĂ, P. 250, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Ia seama la profilaxie, țap bătrîn.* VINEA, L. I, 421, cf. CIAUȘANU, V. 206. ✦ (Cu aluzie la barbă) Epitet depreciativ pentru un preot sau un călugăr. Cf. BARONZI, L. 150, TDRG, com. din TEPEȘ VODĂ – CERNAVODA.

2. (Și în sintagmele *țap roșu*, DL, DM, regional, *țap sălbatic*, VALIAN, V., H IV 499, ALR I 1 163/594, *țap de pădure*, ALR SN III h 682, *țap de capră sălbatică*, ALR I 1 163/80, ALR SN III h 682, *țap de capră sălbatică*, ALR SN III h 682/53) Masculul căprioarei; căprior. STOICA, VÎN. 25. *De coarnele țapilor bătrîni, ca și de lovitura copitelor lor, din goană, se teme nu numai vulpea, dar și lupul.* SIMIONESCU, FL. 40. *Erau trei: un căprior și două căprioare. Țapul sta cu cornițele înălțate.* SADOVEANU, O. XI, 118. *Venise la Prelunci ... ca să dobîndească cel dintăi trofeu de țap roș.* id. ib. XV, 13. *Pășunatul vitelor și oilor în păduri ... a deranjat ieșirea țapilor în poieni.* VÎN. PESC. februarie 1964, 3, cf. ALR I 1 163/96, 522, 526, 584, 679, 764, 768.

3. (Și în sintagma *țap negru*) Masculul caprei negre. Cf. STOICA, VÎN. 25. *Munții sînt încă plini de urși uriași, cerbi falnici, misterioși țapi negri și mistreți primejdioși.* VOICULESCU, P. I, 103. *Dar țapul negru și bărbos, deoparte, Chioriș aprinde galben ochi de drac.* PILLAT, P. 117. *Ce-i pasă țapului din munte, cu coarnele întoarse înapoi, că-l urmărește vînătorul?* ARGHEZI, S. VIII, 75. *În Arcadia de brume Țapii negri-s fără griji.* BLAGA, POEZII, 389, cf. ALR I 1 163/554.

4. (Regional; și în sintagmele *țap sălbatic*, ALR I 1 163/200, NALR — O III MN 240, 1 355/993, *țap de pădure*, ALR I 1 163/164, 266, 359, *țap mistreț*, NALR — O III MN 240, 1 355/988) Cerb. Cf. ALR I 1 163/5, 18, 51, 63, 107, 158, 231, 295, 418, 420, 772.

5. Blană sau piele de țap (**I 1**). *Mircea, mic cioban, Mic cioban de nouă ani, Cu clăbăț de țap în cap.* BALADE, I, 359. *Dă-mi opinca Țărănească ... Și na-ți cizmele-mi de țap, De țap de la capră stearpă.* ib. II, 276. *Își dă căciula de țap bălțat Făcută hap pe cap.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 203.

6. (Prin Mold.) Brezaie; (regional) turcă¹ (**1**). *De sărbătorile de iarnă cocea mătușa Săftica cuptioare peste cuptioare de colaci pentru colindători ..., flăcăi ce îmblau cu țapul, cu mireasa, dă, cum se obișnuiește la țară.* CONTEMPORANUL, V_1, 100.

II. 1. (Prin Mold.) Butuc sprijinit pe două picioare pe care se leagă plutele. Cf. ARVINTE, TERM. 173.

2. (Regional) Fiecare dintre căpriorii de la colțurile acoperișului unei case (Scundu — Drăgășani). Cf. CHEST. II 229/73. ✦ Căpriorul din mijlocul acoperișului unei case (Țibucanii de Sus — Tîrgu Neamț). Cf. CHEST. II 228/217.

3. (Regional) Dispozitiv pentru ridicat piatra morii cînd se ferecă (Hangu — Piatra Neamț). GLOSAR REG.

4. (Regional) Par¹ (**1**); țăruș (**2**). *Cîteva lemne clădite laolaltă, ... un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pămînt.* SLAVICI, N. I, 9. *Un bordei hîrbuit, sprijinit de patru țapi bătuți în pămînt.* F (1888), 277, cf. TDRG, CADE. ✦ Fiecare dintre parii care, la casele cu pereții din împletitură de nuiele, se bat în scobiturile din talpa casei și pe care se împletesc nuielele (Bonț — Gherla). Cf. CHEST. II 102/345.

5. (Prin Mold.; la jocul de arșice) Ichi. Cf. ȘIO II_1, 223, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DSR.

III. (Entom.; prin Transilv.) Nume dat mai multor insecte din familia lăcustelor: **a)** (și în sintagmele *țap de iarbă*, LEXIC REG. II, 103, *țap de cîmp*, ALR I 1 896/80) cosaș (*Tettigonia viridissima*). Cf. KLEIN, D. 442, ALR I 1 896/61, 65, 87, 90, 94, 96, 103, 107, 109, 112, 118, 290, 308, FD I, 201, MAT. DIALECT. I, 271, TEAHA, C. N. 276; **b)** cosaș mic, căluț (*Locusta cantans*) Cf. ALR II 6 554/53, 102, 105, 310; **c)** călușel (*Decticus verrucivorus*). Cf. ALR SN III h 749, ALRM SN II h 569; **d)** greier de cîmp (*Gryllus campestris*). Cf. VICIU, S. GL.

IV. (Astron.; popular) Capricorn. Cf. OTESCU, CR. 29, PAMFILE, CER. 172, CADE, DL, DM, DSR.

V. (Calc după germ. *Bock*[bier].) Pahar special de bere, cu o toartă, avînd capacitatea de 300 ml; conținutul unui astfel de pahar. Cf. TDRG, CADE. *Am beut cîte un țap de bere.* VLASIU, D. 155. *Răsunau contradictorii orchestre sentimentale pentru „țapii de guler" și alunele prăjite care se beau și se mănîncă total.* TEODOREANU, M. II, 49, cf. SCRIBAN, D., SCL 1950, 24. *Îi dete un țap cu bere.* PARASCHIVESCU, C. I, 59, cf. DL, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D.

— Pl.: *țapi*.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. cjap.

ȚAPALÍGĂ s. f. v. **țepeligă¹**.

ȚAPÁN s. n. v. **sapan**.

ȚAPÁP s. n. v. **țapapie**.

ȚAPÁPIE s. f. Parimă înfășurată pe arborada unei nave, pe care își sprijină picioarele marinarii cînd lucrează la pînze. Cf. LTR², ABC MAR., DEX.

— Pl.: *țapapii*. — Și: **țapáp** (pl. *țapape*) s. n. LTR, DEX.

— Cf. s a p a n.

ȚAPARÍNĂ s. f. (Prin Dobr.) Unealtă de pescuit formată dintr-o prăjină de 5—8 metri de care se leagă o sfoară cu 10—15 cîrlige de undiță și o greutate care le coboară spre fundul apei; (regional) țapaligă (v. ț e p e l i g ă¹ **I 6**). V. p e t a c t a r. *Saparina ... e tot un fel de undiță de mînă, cu care se pescuiește scrumbia, stavrida și barbunul.* ATILA, P. 100, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țaparine*. — Și: **saparínă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚAPARÍȘ, -Ă adj. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; despre vin, fructe etc.) Pișcător **(I 4)**; acru. Cf. GHEȚIE, R. M., PASCU, S. 356. *Mere țaparișe.* VICIU, GL. [Vinul care pișcă se numește] *d'in țapariș.* ALR SN I h 242/279, cf. h 242/272. *Brînză usturoaie ori țaparișă.* ib. II h 425/272. *Ardei țapariș.* Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

2. (Regional; despre oameni) Iute (în acțiuni). Com. din CUZDRIOARA — DEJ.

— Pl.: *țapariși, -e*. — Și: **țăpăríș, -ă** (PASCU, S. 356), **țăparíș, -ă** (GHEȚIE, R. M.), **sapariș, -ă** (ALR SN I h 425) adj.

— Etimologia nesigură. Cf. magh. s z a p o r a „repede, precipitat".

ȚAPERÍG s. n. v. **țipirig²**.

ȚAPÍN s. n. v. **țapină**.

ȚAPINÁR s. m. Muncitor forestier care lucrează cu țapina **(1)**; (regional) țăpinaș. Cf. NOM. PROF. 14, IORDAN, L.R.A. 163. *Fostul țapinar manevrează un pod rulant.* V. ROM. iulie 1960, 48, cf. M. D. ENC., DEX, ARVINTE, TERM. 173. *Țapinarii ... îl încarcă în vagoane.* T. DIAL. M. II, 550.

— Pl.: *țapinari*. — Și: (regional) **țăpinár** (A III 19), **sapinár** (A II 11) s. m.

— **Țapină** + suf. *-ar*.

ȚAPÍNĂ s. f. **1.** Unealtă formată dintr-o cange de oțel fixată la capătul unei cozi de lemn și întrebuințată la manevrarea buștenilor; (regional) cioc, ciocancă, ciocoroi, clasibocru. V. h a u e. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 103, CADE. *Strigătul laolaltă al oamenilor cînd răsucesc un trunchi greu cu țapinele.* C. PETRESCU, Î. II, 203. *Cu țapinile înfipte în trunchiul de brad, făceau mișcarea de ansamblu ca să salte lemnul.* SADOVEANU, O. XIV, 555, cf. IORDAN, L.R.A. 163, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 267. *Cînd bușteni ... sînt descărcați ..., operația se va face numai cu ajutorul țapinelor.* PREV. ACCID. 41, cf. LTR. *Doi bușteni sînt buni de pus pe foc, exclamă el ciocănindu-i cu pliscul țapinei.* IL martie 1960, nr. 3, 38, cf. M. D. ENC., SCL 1978, 321, VICIU, GL., GRAIUL, I, 433, com. FURTUNĂ, com. din POIANA — VAȘCĂU. *Facem bușteni ... Dăm după iei cu côcu și cu sapinu ..., pînă-i aducem la ferestrău.* ALRT II 251, cf. ALR SN II h 617, ALRM SN I h 422, A I 26, II 6, 7, 8, III 3, V 1, VI 22, ARVINTE, TERM. 173. *El lucrează la țapină.* FOLC. MOLD. II, 603, cf. T. DIAL. M. II, 383. ✦ P. r e s t r. Partea metalică a țapinei **(1)**. Cf. LTR². ✦ (Prin Transilv.; în formele *țapin, țîpin*) Cîrlig mare de fier. Cf. VICIU, GL.

2. (Prin Ban., vestul Transilv. și Bucov.) Pîrghie **(1)**; rangă¹. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, TEAHA, C. N. 277, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

3. (Regional; în forma *țapin*) Unealtă cu care se sparge gheața la moară (Beclean). Cf. ALR II 6 795/260.

— Pl.: *țapine* și (rar) *țapini*. — Și: **țapín** (CADE, SCRIBAN, D., LTR, VICIU, GL., com. P. POP, ALR SN II h 617, ALRM SN I h 422, A II 12, III 3, 12, 17, 18, V 33, ARVINTE, TERM. 173; accentuat și *țápin* T. PAPAHAGI, M. 235, A III 1; pl. și *țapinuri* ALR SN II h 617, A III 17, 18) s. n., (regional) **țabínă** (ALR SN II h 617/346, ARVINTE, TERM. 173), **țăpínă** (PAMFILE, I. C. 103, SCL 1978, 321, ALR SN II h 617, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 23, 35, III 19) s. f., **țăpín** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, ALR SN II h 617, A III 16, 19), **țîpín** (VICIU, GL., ALR SN h 617, A III 2, 5, IV 2, 3) s. n., **țipínă** (ALR SN II h 617/574) s. f., **țubín** (com. din MARAMUREȘ, PAȘCA, GL.) s. n., **sapínă** (ARVINTE, TERM. 173) s. f., **sapín** (pl. și *săpinuri* A III 3), **săpín** (ALR SN II h 617/2; pl. *săpinuri* ib.), **sabín** (LEXIC REG. 85) s. n., **salpínă** (A II 12) s. f.

— Din germ. dial. **Zappin**, slov. **capin**.

ȚAPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă¹**.

ȚÁPOȘ, -Ă adj. (Prin Mold., Transilv., Ban. și Dobr.; despre coarnele animalelor) Ridicat drept în sus; (despre animale) cu coarnele ridicate drept în sus; (regional) țepoiat. *Pe la noi, coarnele la vite se deosebesc în: țapoșe, greblеșe, aduse.* ap. HEM 407. *Avea și el o păreche de boi, dar colea: porumbi la păr, tineri, nalți de trup, țapoși la coarne.* CREANGĂ, P. 37, cf. BARCIANU. *Vaca ședea culcată, priponită de coarnele țapoșe la un țăruș.* SĂM. IV, 766. *Un bou porumb-plăvan, țapoș.* MON. OF. 1906, 5 963, cf. JAHRESBER. XII, 145, PASCU, S. 287, ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 63. *Moldova mai avea altă sălbăticiune a ei, cu numele zimbru... Nalt în ciolane și sprinten, cu coarnele țapoșe.* SADOVEANU, O. XII, 238, cf. SCRIBAN, D., DEX, H I 58, III 37, 399, VI 94, X 141, XII 274, XVI 104, com. MARIAN, ȘEZ. V, 165, GR. S. VI, 63, CHEST. V 68/74, ib. 76/94, com. din BERZOVIA — REȘIȚA. ✧ (Substantivat) *Mînîncă și pe țapoș ..., de n-are romănul încotro și-i dă și pe boghean.* SEVASTOS, P. 81. ✧ (Prin analogie) *Iepurele a apărut în vîrful dealului, cu urechile țapoșe.* SADOVEANU, O. VIII, 452. *Du-te și mulge-o, că are țîțele țapoșe.* Com. din GURA ARIEȘULUI — OCNA MUREȘ. (Despre păr sau despre mustăți) *Zărind la lumina lunii ochii fioroși și mustățile țapoșe ale haiducului, își simți balamalele slăbind.* GANE, ap. CADE. *De ce se uita la mine, de ce i se ridica părul mai țapoș.* GANE, N. III, 112, cf. TDRG, CADE.

— Pl.: *țapoși, -e*. — Și: **țápuș, -ă** (H XII 274, ȘEZ. V, 165), **țăpoș, -ă** (JAHRESBER. XII, 145, H VI 94) adj.

— **Țap** + suf. *-oș*.

ȚÁPUȘ, -Ă adj. v. **țapoș**.

ȚAR s. m. Titlu purtat în trecut de monarhii [illegible]

cuvînt [illegible] NECULCE, L. 159. *Vezirul încă au* [illegible] *țarul și oștile lui de primejdie.* R. POPESCU, CM I, 480. *Cu sfatul lor au îmblat de au fostu adus pe țariul moschicescu* (a. 1712). BUL. COM. IST. IV, 44, cf. STAMATI, D. *În* [illegible] *c-ai agiuns Și numai țarul este mai mare decît tine.* NEGRUZZI, S. II, 254, cf. POLIZU. [Dimitrie Cantemir] *trecu în... serviciul țarului rusesc.* ODOBESCU, S. III, 368, cf. CARAGIALE, O. IV, 31, DDRF. *Domnii slavoni ... erau țari.* XENOPOL, I. R. III, 75, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *În curînd va fi țarul Rusiei.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 184, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Căpeteniile armatei învingătoare luară măsuri ... să se strămute peste Dunăre, parte în țara noastră, parte mai-nainte, în împărăția țarilor.* GALACTION, O. A. I, 273. *Căsuța ... unde marele țar a locuit cînd s-a hotărît să vie în Olanda ca simplu lucrător teslar.* SADOVEANU, O. IX, 260, cf. SCRIBAN, D. *Eram serviți de ... fiica unui șambelan de la curtea țarului.* MIHĂESCU, D. A. 81. *Mărite țar, te-nșeli cu ce-ți văzură Privirile, de sus și de departe.* ARGHEZI, S. V, 226, cf. M. D. ENC., DEX. *Din „han", Boris a devenit „țar".* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 35. ✦ (Învechit, rar) Împărat. *Împărăția lui Sevir țar.* MOXA, 362/29. *Împărăția lui Anastasie țar.* id. ib. 369/24.

— Pl.: *țari.* — Și: (învechit, rar) **țear** s. m. SEVERIN, S. 46.

— Din slavonul **цѣрь**, rus. **царь**.

ȚARABALÍE s. f. v. **sarabalie.**

ȚARAFLEÁȘCĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Persoană dezordonată. Cf. CV 1951, nr. 1, 37.

— Formație expresivă. Cf. c i o r o f l e ț.

ȚARASOÁRE s. f. [illegible] (regional **farasoare** [illegible]) (Dăeni — Hîrșova). Cf. T. DIAL. D. 841.

ȚARÁT s. n. (Învechit, rar) Stat condus de un țar. *Aceste nume ... fură înlocuite în familia domnitoare munteană prin nume dinastice venite din țaratele de peste Dunăre.* BUL. COM. IST. II, 183, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *țarate.*

— **Țar** + suf. *-at.*

ȚÁRĂ s. f. **I. 1.** (Învechit și regional) Suprafața globului pămîntesc, p ă m î n t (**I**): p r e s t i [illegible] uscat. *Ție ți să pleacă ceriul și te-ascultă, Cînd pogori în țară, și stă-n groază multă.* DOSOFTEI, PS. 50/14, cf. DRLU, GR. S. V, 154. *Dar foc cine le da? Dracii mării și ai țării.* MAT. FOLK. 691. *Mirel mi se-mbărbăta, Zgarda-n cap la leu țipa, Jos la țară îl urla.* FOLC. TRANSILV. I, 88. ✦ (Învechit) Pămînt (**4**), țarină[1] (**1**). *Țeara* [lui Oanea] (a. 1515). ap. MIHĂILĂ, D. 168. *Și măncară* [illegible] p ă m î n t u l u i [illegible] PSALT. 221. *Țarile noastre și viile noastre și casele noastre noi ne chizășuim.* BIBLIA (1688), 344 [bis][2]/37, cf. TDRG, DHLR II, 484. ✦ (Învechit) Pămînt (**3**), țărînă. *Elu cunoscu făptura noastră; pomeni că țeară* [illegible] PSALT. 212, cf. DRLU, DHLR II, 484, TDRG.

2. Întindere de pămînt (delimitată) pe care se exercită o anumită autoritate, t e r i t o r i u ; porțiune relativ omogenă din cuprinsul învelișului geografic, căreia îi sînt specifice anumite caracteristici (etnice, etnografice, de relief, de climă, ape, resurse economice etc.), r e g i u n e (**1**), ț i n u t[1] (**II 3**), z o n ă, (învechit) oblaste (**1**). V. p ă m î n t (**5**). [illegible] 1574, 203. *Acesta însuș lucrează și-ș face apostoli și păstori ... prespre toate țările aceiea.* CORESI, EV. 334. *Și-i băgă* [illegible] 349/28. *Cîtă țară și cetăți a Moldovei au luat leșii, toate s-or închina la dînsul.* NECULCE, L. 140, cf. KLEIN, D. 442. *Rămîi, țeară, sănătoasă, În al tău leagăn firesc, Nu-n deșert că ești muntoasă, Încît ție nu-ți sosesc Caldele soarelui raze.* MUREȘANU, P. 20/1, cf. CIHAC, I, 292. *Dacii ... își întindeau domnia peste țara Mureșului, peste Oltenia.* ODOBESCU, S. II, 282. *Ce ades mă porți pe lacuri și prin crînguri! Unde ai văzut vrodată aste țări necunoascute?* EMINESCU, O. I, 155. *Îmi vine a crede că aiasta-i țara spînilor.* CREANGĂ, P. 203, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Acuma Vitoria se abătea iarăși într-o țară cu totul necunoscută, cu nume de sate și munți pe care nu le mai auzise.* SADOVEANU, O. X, 602. *Inima ei era în țara copilăriei, în lunca și ostroavele Dunării.* id. ib. XXI, 450. *Prin munții cu păduri de epopee, Spre țări de calcar și de capre-n turme.* VULPESCU, P. 25. *Ținutul nostru e recunoscut ca țara hoților de cai.* NEAGU, Î. 84. *Neculae, pui păun, Din țeara cu vinul bun, Chica ta-i toată inele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 21. *Să tragă clopotele În tuspatru părțile,... Ca s-audă mîndrele De prin toate țările.* BALADE, III, 179. ▭ *Toamna păsările călătoare zboară spre țările calde.* ◇ F i g. *Imaginația este o țară foarte mare; acela care trece printr-însa se rătăcește adesea, dacă mintea nu-i va sluji de călăuză.* MOZAICUL (1839), 607/12. ◇ *Țara făgăduită* v. f ă g ă d u i t. ◇ (Învechit și popular; art.; intră în denumirea unor regiuni, ținuturi) (Cu determinări substantivale în genitiv sau adjectivale) *Îmbla pren ... țara Galileiului.* EV. SL.-ROM. 126/6. *În țara Araviei vor fi ploi și pîine nu va fi.* PARACLIS (1639), 257. *Țara tătărască.* MOLNAR, D. 387/15. *Cu gîndul pe Anghelina să găsască, Măcar de ar fi și în țara tătărască.* BUDAI-DELEANU, T. V. 88. *Vila... de pe via Salaria, în țeara sabină, la 24 de mile de Roma.* ODOBESCU, S. III, 26. *Alt soi de bălauri... locuiesc prin prăpăstii, se pare că prin țara armenească.* PAMFILE, DUȘM. 313. *Țara Anadolului.* DR. III, 1 089. *Am învățat de atunci toate farmecele... Nu e om mai meșter ca mine în Țara Ardealului!* DAN, U. 213. *La apus de orășelul Cîmpeni, pe văile celor două Arieșuri... și peste munții dintre aceste văi, se întinde „Țara Moților" propriu-zisă.* ARH. FOLK. V, 111. *În Țara Moților nu sînt decît brazi, oameni, topoare și stînci.* BOGZA, A. Î. 133. *Cuvintele... sună azi în Țara Moților și Bihor și la macedoromânii de pe muntele Olimp.* IVĂNESCU, I. L. R. 314. (Cu determinări substantivale de care se leagă prin prep. „de") *Boiarii cei mari, ...Lupul dvornicul de Țara de Sus* (a. 1631). ap. GCR I, 75/34. *Țeara de Foc.* BARCIANU. *La crîșma cea nouă..., chiar ieri s-a descărcat vin nou din Țara de Jos.* SADOVEANU, O. XIV, 43. *După Cantemir, meiul de cea mai bună calitate creștea în Țara de Jos.* IST. ROM. III, 43. *Podgoria cea mai întinsă a Țării de Jos era în ținutul Putnei.* C. GIURESCU, P. O. 22. *Aide, mîndro, aide dragă... Hai, de joi, de la Sin-Geors, Tocmai în Țara de Jos.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 62. ✦ Denumire generică a unor regiuni în care s-a păstrat multă vreme organizarea social-politică dezvoltată din instituția obștii sătești; cîmp, ocol. *Să să știe această carte, cum au venit nește boiari de la Țara Făgărașului* (a. 1587). DOC. Î. (XVI), 203. *În Țara Ovașului, anume în satul Cămărzana* (a. 1737). D. POP, M. 34. *Țara Amlașului.* IST. ROM. I, 802. *Rămășițele organizației prefeudale ale asociațiilor de sate libere se regăsesc și în Transilvania sub denumirea de țări.* PANAITESCU, [illegible] 32. *Țara* [illegible] DLR. *Țara* [illegible] ib., cf. M. D. ENC. ✦ (În graiul locuitorilor de la munte, în opoziție cu m u n t e, d e a l) Șes (**II 1**): depresiune; (în opoziție cu p ă d u r e, c o d r u) loc deschis. *Ei n-au o hraan[ă], pentru căci că sînt acolo la acel munte..., ci să duc in țeară de-ș cumpără pîine și mălai* (a. 1676). IORGA, S. D. VII, 51. *Dintre toate paserile acestea..., numai una singură se află* [illegible] *la munte, cît și la țeară.* MARIAN, O. I, 2, cf. TDRG, DR. II, 718. [illegible]

tare de pe regiunile muntoase în care trăiește. VUIA, Ț. H. 90, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Te duci pe țară după bucate.* DAN, U. 204. *„Țară", în înțeles de „șes întins"..., și „țăran" sînt denumiri pe care transilvănenii le-au dat* [illegible] *al Munteniei.* PUȘCARIU, L. R. I, 209. *Țară, într-adevăr, aceasta înseamnă peste tot, pentru păstorii carpatici și, în genere, pentru populația românească de la munte* [illegible]. MG I, 84. [illegible] *se rărește, Hai să coborîm în țeară, Pîn' la mîndra primăvară.* ALECSANDRI, P. P. 316. *Lăsa-voi țeara-n pară Și m-oi duce-n cordu iară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 290. *Du-mă, Doamne, -n pace-n țară, Cu cercuri și cu ciubare.* PAMFILE, I. C. 168, cf. GR. S. VI, 246. *Ion a plecat la țară cu mere.* CHEST. IV supl., cf. ALR II 3 460/95, ALR II/102, 130, 310, 365, 551, 833, ALR SN I h 52, ib. h 74 [illegible] ALR SN V h 1 485/219, cf. A III 1. *Sus la munte ninge, plouă, Jos la țară cade rouă.* BALADE, II, 219. *A plecat moțul la țară Cu cercuri și cu ciubară.* FOLC. TRANSILV. I, 12. *Venim din țară, din jos, venim acasă ... și plecăm la munte-n sus.* GL. OLT. [Cărămida nearsă] *se folosește la țară, adică în satele de la șes.* ALR — M II h 246/237. ◇ (În denumirea unor zone depresionare) *„Țara Vrancei", partea cea mai frumoasă a depresiunei sud-estice carpatice.* DIACONU, VR. XI. *Via era cultivată în multe locuri, începînd de la miazăzi, din Țara Făgărașului, pînă în marginea de nord-est.* C. GIURESCU, P. O. 17. *Culturile „în răzoare" pe terasele înălțimilor, ale căror reminiscențe sînt semnalate în diverse locuri... (Bran, Țara Loviștei, Munții Apuseni, Poiana Ruscăi etc.).* IST. ROM. I, 802. *Țara Dornelor.* DER. *Țara Oltului.* ib. *Depresiunea Oaș sau Țara Oașului.* M. D. ENC. ✦ (În graiul ciobanilor) Locul unde ciobanii de la munte își au casele, familiile și gospodăriile lor stabile. V. s a t **(1)**. *Vii din țară și nu-mi aduci tutun, mă Ioane, parcă s-ar fi dărîmat hanu din colț.* CV 1950, nr. 2, 31. *Păcurarul din munte merge la țară, adecă merge acasă, la sat.* CHEST. IV supl.

3. Teritoriul unui stat; statul însuși. *Și trecură din limbă în limbă și de împărății (țară* H) *întru alți oameri.* PSALT. 219. *Neguțătoriul ... se duce în țăr departe și-ș părăsește moșia.* CORESI, EV. 78. *Să ne tocmim binișor, că iaste sminteală amînduror țărilor* (a. 1592). DOC. Î. (XVI), 174. *Nu se poate întoarce a veni în țara Măriei sale lui craiu* (a. 1593). ib. 181. *Iaste o țară ca alaltă și domneavoastră simțeți priiatenii noștri* (a. 1595). ib. 196. *N-am rădicat sabiia spre craiul leșesc sau spre țeara lui* (a. 1600). ib. 143. *Au avut svadă multă cu domnul latinesc... Apoi se împăcară și împărțiră loc de țară.* MOXA, 355/5. *Dintr-altă țeară, străin, de alt neam* (a. 1600 — 1630). CUV. D. BĂTR. I, 306/19. *Mi-au dat învățătură domnu mieu, carele iaste mai mare pre o țară.* PRAV. 277. *Să va rădica limbă spre limbă și țară spre țară.* N. TEST. (1648), 58v/17. *Al patrulea biruitor, care biruiaște a patrulea parte de țară.* ST. LEX. 172r1/12. *Dragoș Vodă ... au descălecat din Maramureș această țară.* M. COSTIN, O. 43. *Scăzură cei buni și să-mpuținară, De nu-i dereptate nice într-o țară.* DOSOFTEI, PS. 37/8. *Mărirea rumânilor scriind, numai pre ostașii... care era asupra vrăjmașilor țării îi numără.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/30, cf. ANON. CAR. *Aici în țară n-am venit de voia mea.* ANTIM, P. XXIV. *Să nu mai îmble din țară în țară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 79, cf. DRLU, LB. *Voiește a-și ispiti norocul călătorind prin țări străine.* DRĂGHICI, R. 5/4, cf. POLIZU. *Craiul ... ceru coroana și sceptrul acestei țări.* ODOBESCU, O. I, 3. *Tot ce mișcă-n țara asta ... Mi-e prieten numai mie.* EMINESCU, O. I, 147. *Craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă țară.* CREANGĂ, P. 183. *După legea timpului de-atunci, feciorii luați la oaste... erau duși în țări străine și depărtate.* SLAVICI, O. II, 203. *Pribegind în țări străine, Ani întregi am suspinat.* MACEDONSKI, O. I, 7, cf. DDRF. *Și n-ai fi dat d-ajunsul preț Al salbei, dînd o țara.* COȘBUC, P. I, 68, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Privighitori din alte țări Vin doina să ne-asculte.* GOGA, P. 12, cf. TDRG. *De aici înainte, încep luptele acestor două țeri.* HOGAȘ, DR. II, 167, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-a întîmplat ca tocmai în lagărul lor din Germania să fie anunțată o vizită a unor gazetari... din țările neutre.* C. PETRESCU, Î. II, 66. *Sorbea c-o singură privire întreg cuprinsul larg al țării.* VOICULESCU, POEZII, I, 6, cf. SCRIBAN, D. *Strădania de a face cunoscute valorile românești dincolo de granițele țării.* V. ROM. ianuarie 1966, 172. *O țară frumoasă La o margine de mare.* SORESCU, P. 87, cf. ALR SN V h 1 433. *Ce-ar fi cerul cu doi sori, Așa-i țara cu doi domni.* BALADE, III, 59. *Ochii ei plătesc o țară.* FOLC. TRANSILV. II, 319, cf. O. BÎRLEA, A. P. I, 258. *Și te ia de lîngă mine Și te duce-n țări striine, Unde nu e dor și milă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 585. *Țeara piere, și ea să piaptănă.* ZANNE, P. III, 301. *Țeara piere de tătari, Și el bea cu lăutari.* id. ib. 453. *(Doar) nu-i țara în pradă,* se spune despre o faptă abuzivă. *Cum se poate una ca asta? Doar nu era țara în pradă.* SADOVEANU, O. V, 272. *Nu pot să lăs... să-mi calce dreptul meu..., că nu-i țara-n pradă.* id. ib. VIII, 89. ◇ F i g. *Furnici peste a căror țară se abătuse... o margine din poalele nesfîrșit de lungi ale mantalei mele.* HOGAȘ, M. N. 11. (Cu sens abstract) *Treci granița dintre țara gîndului și țara faptei.* GALACTION, O. A. I, 223. *Deodată intri-n țara basmului.* PILLAT, P. 152. ◇ *Țara nimănui* = **a)** (în basme) țară **(3)** fără stăpîn. *E o greșeală a crede că... tot acest ținut, după anul 107, ar fi rămas un fel de țară a nimănui, pe unde se preumbla cine voia.* PÂRVAN, G. 126. *O să ne vedem de treburile noastre fără să mai întrebăm pe nimeni. Portul ăsta parcă ar fi țara nimănui.* TUDORAN, P. 82, cf. DL, DM; **b)** spațiu, neocupat de armate, între două fronturi de luptă. Cf. DL, DM. (Învechit) *Talpa țării* v. t a l p ă **(II 1)**. (Învechit, prin Transilv., Ban. și nordul Mold.) *Drum de țară* sau *drumul țării* = șosea națională. Cf. LB. *De la Ineu, drumul de țară o ia printre păduri și peste țarini, lăsînd la dreapta și la stînga satele așezate prin colțurile văilor.* SLAVICI, O. I, 115. *Hoții nu umblă ziua pe drumul țării.* AGÎRBICEANU, S. P. 191. *Aceste sate au o formă lungăreață, cu o singură stradă principală, care este de obicei drumul țării.* VUIA, T. H. 97. *Han vestit la drum de țară.* PILLAT, P. 124. *În drumul țării, se lasă într-o dungă la umbra unui măr pădureț.* DAN, U. 16. *Iese mîndra pin-afară Și-mi arată-un drum de țeară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 123. *S-o dus pă drumu țării călare.* ARH. FOLK. I, 190, cf. ALR I 801. ◇ E x p r. **Țara lui Cremene** (sau **a lui Han-Tătar, a lui Papură-Vodă**) = loc fără stăpîn, unde fiecare face ce vrea, fără să dea nimănui socoteală. Cf. ZANNE, P. VI, 67, 338, DL, M. D. ENC., DEX. **Țara lui Papură-Vodă** = loc în care e sărăcie mare. Cf. ZANNE, P. VI, 255. **Țara lui Papuc** = loc în care domnește hoția și jaful. *Cum te lasă inima să vii cu osmanlăii, să ne iei laptele de la gurile copiilor? Ptiu! ... Țara lui Papuc.* CAMILAR, C. P. 85. **Țara e largă!** = ești liber să faci ce-ți place, să pleci unde vrei. Cf. ZANNE, P. VI, 347, DL, DM. **Cap de țară** v. c a p. **La colț** (sau **la capăt**) **de țară și la mijloc de masă** sau **la mijloc de masă și la colț de țară** = într-un loc prielnic, comod și ferit de primejdii. *De vrei să trăiești bine și să aibi ticnă, să te sălești a fi totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țeară.* ZANNE, P. VI, 342, cf. DL, DM. *Să trăiești la capăt de țară și la mijloc de masă.* Com. din PIATRA NEAMȚ. **A pune țara la cale** = **a)** a organiza, a conduce, a administra o țară; p. e x t. a îndruma o afacere, a aranja treburile. *Aleodor, după ce se urcă în scaunul tătînă-său, deși copilandru, puse țara la cale ca și un om matur.* ISPIRESCU, L. 42, cf. DDRF. *Cu una cu două nu pui țeara la cale.* ZANNE, P. VI, 350, cf. 349, DL, DM, DEX. (Glumeț) *Vrînd să pui la cale țara, N-am de lucru și m-apuc Să-ntorc scara.* COȘBUC, P. I, 201; **b)** (glumeț) a discuta o chestiune importantă (de ordin politic)

fără a avea competența necesară; p e x t. a sporovăi. [illegible] *pun țara la cale*. AGÎRBICEANU, O. II, 386. *Îmi adusei aminte de bunici ... În salonul acesta puneau țara la cale*. SADOVEANU, O. I, 702, cf. DL. [illegible] *Mai unul, altul. Punem țara la cale*. T. POPOVICI, S. 173, cf. DM, DEX. *Mai stau de vorbă și mai pun țara la cale*. VASILIU, P. L. 77. (Cu parafrazarea expresiei) *Oamenii... vorbesc și vorbesc, parc-ar pune la cale țările lumii!* SADOVEANU, O. III, 34. **A bate toba-n țară** v. t o b ă. **A da sfară-n țară** v. s f a r ă. **A ajunge** (sau **a se face, a rămine**) **de poveste în țară** = a i se duce cuiva vestea, a ajunge de pomină. Cf. ZANNE, P. V, 511, DL, DM. **A plăti (cît) un colț** (sau, regional, **un corn**) **de țară** = a valora foarte mult. *Vom vedea ce [illegible] — Un corn de țară, [illegible], nu așa, ca un doftor de ăștia: frunză-n buză*. AGÎRBICEANU, O. I, 125, cf. ZANNE, P. VI, 348, DL, DM. (Familiar) **Te joci cu țara-n bumbi?** formulă prin care se atrage atenția cuiva că greșește atunci cînd subestimează o persoană sau o problemă. Cf. DL, DM, DEX. **A nu mai avea țară cu** (cineva) = a nu mai avea trai liniștit cu cineva. Cf. CIAUȘANU, V. 206. **A sta prost** (sau **rău**) **cu țara** = a nu avea bani. *Stăm prost cu țeara*. ZANNE, P. VI, 347, cf. DL, DM. **A da ocol țării** (sau **țărilor**) v. o c o l (**I 1**). (Popular) **A se duce** (sau **a pleca**)**-n țară** (sau **în țări, în lume și în țări**) = a se duce în lumea largă, pe meleaguri străine. Cf. DDRF. [illegible] *Savinca*. COȘBUC, P. II, 227, cf. DL, DM. *Eu mă duc, mîndruță,-n țări, Da te rog să nu porți flori*. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 110. *Teara îndată ce-o gătai, Spata-n foc o aruncai. Decît să mai pun o teară, Mai bine m-oi duce-n țeară*. BUD, P. P. 46. *Io m-oi dușie-n lume Și în țară Și-oi ridica nouă ficiori*. COM. SAT. I, 16, cf. CHEST. IV supl. **Peste (nouă** sau **șapte) mări și (nouă** sau **șapte) țări** or **peste nouă țări și mări** sau **peste nouă mări, peste nouă țări** v. m a r e[2] (**1**), ș a p t e[1] (**I 1**). **A cutreiera țara în lung și-n lat** = a călători foarte mult. [illegible] SADOVEANU, O. III, 166. ◊ C o m p u s (regional) **țară-lungă** = persoană care se ocupă de mai multe lucruri deodată și nu termină nici unul. Cf. CHEST. IV supl. ◊ (Art.; urmat de determinări substantivale sau adjectivale, denumește țări **I 3**) (Învechit și popular; cu determinări substantivale în genitiv sau adjectivale) *I-au dat împăratul slobozie lu Mahamet-beg ... pren Țeara Românească, iară el să treacă* (a. 1521). HURMUZACHI, XI, 843. *Mărturie în Iosifu puse lui, cîndu ieși din țeara* (p ă m [î] n t u l H) *Eghypetului*. PSALT. 168. *Atunce era despuitoriu în toată Țara Rumânească ... Mihnea*. CORESI, EV. 1. *Scoaseră cartea den limba sîrbească pre limba rumânească, ... cu știrea ep*[i]*sc*[o]*pului Savei, țăriei unguręști*. id., în TEXTE ROM. (XVI), 607/6. *Au adus ... Domnedzău pren Moisi is*[rai]*lteanii din țara Eghipetului*. PO 4/24. [illegible] *descălecat Țara Mulduoei* (a. 1592). DOC. Î. (XVI), 174. *Prentru dătorii, au fugit în Țara Muntenească* (a. 1593). ib. 180. *Solii din țara Moscului, de la împăratul* (a. 1600). ib. 129. *Au fost lepădat de supt coruna țării unguręști și au fost închinat turcilor* (a. 1600). ib. 130. *Au dat de știre pre la toate cetățile țărăi leșęști*. PRAV. 278. *De acesta împărat să pomeneaște în istoriia de domnii Țării Moldovei* (a. 1651). GCR I, 150/5. *I-au răspunsu craiul că, după ce să va pogorî în țara rusască ..., îi va da răspunsu* (cca 1650—1675). id. ib. 190/33. *Cetatea ... au fost parte de Țara Rumânească*. BIBLIA (1688), [prefață] 7/29. *N-am fost numai cu episcop și mitropolit* [illegible] XXVIII. *Țara anglizască*. MOLNAR, D. 385/22. *Din toate părți* [illegible] T. 173, cf. DRLU. *În țara nemțască încă nu era cu-*[illegible]

[illegible] BĂLCESCU, M. V. 8, cf. POLIZU. *Nu e nici o lege în Țara Românească ... De-a controla pe-aceia ce merg pe la palat*. BOLINTINEANU, O. 174. *Moșneagul ce privești Nu e om de rînd, el este domnul Țării Românești*. EMINESCU, O. I, 147, cf. DDRF. *Cică departe, prin țara muscălească, s-ar fi ivit sămne-n soare și-n lună*. AGÎRBICEANU, O. I, 101. *Legăturile tipografiei lui Coresi cu Țara Românească au fost neîntrerupte*. IST. LIT. ROM. I, 298. *Vinul din țara turcească ... în tranzit prin Moldova*. C. GIURESCU, P. O. 131. *Că io mi-am umblat Lumea-n lung și-n lat, Țara Românească și Moldovenească*. BALADE, I, 284. *Zvonul ajungea Pînă-n țeara turcului*. JARNÍK—BÎRSEANU, D.[2] 378. *Cîntă puiul cucului În țara franțezului*. id. ib. 419. (E x p r.) **Atita pagubă în țara Moldovei**, se zice pentru a arăta că ceva este lipsit de importanță. Cf. ZANNE, P. V, 468. **A se duce în țara latinească** v. l a t i n e s c. (Cu determinări substantivale de care se leagă prin prep. „de") *Țerile de Jos*. BARCIANU. *Țările de Jos*. M. D. ENC. (Învechit, rar: cu determinare apozitivă) *Țara Austriia* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 177. ✦ (Regional) Nume dat României înainte de primul război mondial de către românii din Transilvania. *„Mă duc în țeară" se zice de românii transilvăneni, cu înțelesul că se duc în România*. ZANNE, P. VI, 348. *Trec în „țară" și, de la Govora, se urcă în compartimentul meu doi tineri*. SANDU-ALDEA, A. M. 82. *Unde-i norocul să pot trece și eu în țară! suspină Titu*. REBREANU, I. 214. *Dragă bărbate, ai tot vrut să mergi în țară să cîștigi bani*. AGÎRBICEANU, P. M. 164, cf. BL VII, 171. *De-ar fi lună de cu seară, M-aș duce la badea-n țeară! ... De-ar fi noaptea ca ziua, Aș trece la Moldova*. JARNÍK—BÎRSEANU, D. 141, cf. 341. *Și mi-am pus picior în scară Să mă duc în țară iară*. ȘEZ. I, 267. *Peste munte ... treci în țară*. GR. S. VI, 246, cf. CHEST. IV supl. ✦ (Învechit) Așezare statornică întemeiată într-o regiune nelocuită. *Și-ș făcea cetați, carii unde descăleca, ocine și țerr*. MOXA, 348/32. *Nouă* [răzeșilor] *ne-au dat domniile ocini și ne-au așezat spre goliști, ca să facem țară și să ținem rînduială*. SADOVEANU, O. XIII, 954.

4. (Adesea determinat printr-un adj. pos.) Locul în care s-a născut sau trăiește cineva; patrie (**1**), (învechit și popular) moșie[1] (**2**). *Că lauda țarilor tu ești și în voie bunră ... înrălța-se țarra noastră*. PSALT. HUR. 75r/4. *Și ucise tot întîiniu născutul în țeara* (p ă m î n t u l u i H) *lor*. PSALT. 221. *Veți lăcui cu tărie în țara voastră*. CORESI, EV. 459. *Ce am greșit ..., cum așa mare păcat ai vrut pre mine și pre țara mea a aduce*. PO 65/16. *Amu făcut și de muiare mărturie, că nu-i iaste dată prespre voia lui, nice l-ai luat cu de-a sila den țară* (a. 1593). DOC. Î, (XVI), 182. *De veț întreba Domniia-voastră și de vro veste din țara noastră, ... să știț că de cătră turci avem pace* (a. 1599—1600). ib. 120, cf. GCR I, 234/20. *S-au învîrtejit iar la țara lor*. N. COSTIN, ap. DDRF. *Potoțchi hatmanul ... s-au răscumpărat și s-au dus la țară-și*. R. POPESCU, CM I, 336. *De vei fi tu împărat și vei veni la noi, milostiv să fii țării noastre*. ALEXANDRIA (1794), 29/15. *Dulce-i cînd poate cineva zice: Asta-i țara mea, eu-s dă aice*. BUDAI-DELEANU, Ț. 81, cf. DRLU. *Să scape numai Țeara din curse de resboi!* MUREȘANU, P. 41/18. *O! țara noastră, noi pentru tine Jurăm cu toții ca să murim!* ALECSANDRI, T. II, 26, cf. COSTINESCU. *Se făcea luntre și punte și-și scapa țeara de nevoie*. ISPIRESCU, L. 11. *El deșteaptă-n sinul nostru dorul țării cei străbune ..., Vremea lui Ștefan cel Mare*. EMINESCU, O. I, 35, cf. DDRF. *Cîntînd libertatea și numele sfînt Al țării străvechi și-al acestui pămînt*. COȘBUC, P. II, 103, [illegible] ŞĂINEANU [illegible] *din Țara mea*. EFTIMIU, Î. 149. *Vom cădea la sinul* [illegible] VLAHUȚĂ [illegible] FILIMON [illegible] P. 168, cf.

SCRIBAN, D. *Ești de trei ani în țară ..., și la cursul meu n-ai catadixit să te arăți.* VINEA, L. I, 114. *Scrie numai că e foarte grav și că va fi transportat în țară.* H. LOVINESCU, T. 258, cf. I. GHEȚIE, B. D. 152. *Oi muri ... Fără lumină de ceară, Fără om dintr-a mea țeară.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 194. *Cui i-e dor de a lui țară Mult i-e viața amară.* BUD, P. P. 26. *Ăsta-i Gruia lui Novac, Care țara ne-a prădat.* BALADE, II, 11. *Pasăre din țara mea, N-ai văzut pe măicuța?* FOLC. TRANSILV. I, 9. *Fie pîinea cît de rea, Tot mai bună în țeara mea.* ZANNE, P. VI, 345. ◇ *Țară mamă* (sau *mumă*) = țara din care s-a desprins o altă țară (o provincie etc.), care este legată de prima prin unitate națională, de limbă, de cultură etc.; patrie mamă (v. p a t r i e). *Țara mamă își abandonase fiica supusă ... Ar fi fost neînțelept din partea Australiei să mențină o încredere oarbă în promisiunile guvernului englez.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 48. ▭ *Împlinirea a șaptezeci și cinci de ani de la unirea Basarabiei cu țara-mumă.* ◇ L o c. a d j. (Învechit) **De țară** = (despre oameni) pămîntean **(2)**, băștinaș; (despre animale, bunuri etc.) indigen. *Aceste toate nu-ți scriu lăudînd vreo parte, ce tocma cum au fost, ... am prea mulți de țară martori.* M. COSTIN, O. 161. *Scriptura cea nouă ... aflată a să citi de preoții cei de țară.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/56. *Au ales din curteni de țară pre Racovițăști și pre Sturdzești.* NECULCE, L. 15. *Săpunul cel de țară are o calitate mai bună la spălat decît cel strein.* PENESCU, M. 55/21. *Patru lei de ocaoa de tabac strein ce să va aduce ..., cincisprezece parale de ocaoa tabac de țară.* REGUL. ORG. 164/8, cf. CADE. (În sintagme) *Oșteni de țară* v. o ș t e a n. *Roșii de țară* v. r o ș u **(II 1)**. *Roșiori de țară* v. r o ș i o r **(III)**. (Ornit.) *Rîndunică de țară* v. r î n d u n i c ă **(I 1)**. (Bot.; regional) *Bostan* (sau *lobeniță*) *de țară* = dovleac (*Cucurbita pepo* și *Cucurbita maxima*). Cf. PAMFILE, A. R. 179, BORZA, D. 54, ALR I 856/129, 144, 148, 156. *Pere de țară* = nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141. *Prune de țară* = nume dat unei varietăți de prune nedefinite mai îndeaproape. id. ib. 139.

II. 1. Locuitorii unei țări **(I 3)**, p o p o r **(2)**, (învechit și popular) n o r o d[1] **(2)**, o b ș t e **(1)**; p. e x t. oameni, lume. *În cei șapte ani de foamete vietori ..., țara de foame să nu piiaie.* PO 143/4. *Măriia lui cu țara împreună acea grijă să aibă* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 131. *Turbura-se-va o țară și va ucide pre un om mare.* PARACLIS (1639), 255. *Rugă pre sfîntul ca să vie ..., că-l pohtește țara foarte tare.* GAVRIL, NIF. 35. *Acesta au priceput că preste puțin s-a-ntoarce țara de la Vavilon.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 187r/31. *Să facă și seraschiiariul carte la viziriul, adeverind că țara au venit la el și l-au pohtit.* IST. Ț. R. 9. *Nu vru ... să ia asupră-ș domnia ... cu blăstăm de la țară.* N. COSTIN, L. 563. *La drum ... i-au ieșit mulțime de [illegible] și toată [illegible].* NECULCE, L. 18. *Să fie în pace acești poslușnici ... și de podvoadă, și de conace, și de toate dările ce ar fi pe altă țară* (a. 1714). URICARIUL, V, 252/18. *Puterea d-a face legi, d-a scoate dăjdii, sta în Adunarea sau Soborul a toată țeara.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Ce-ți lipsește Măriei tale? N-ai cu nime război; țara este liniștită și supusă.* NEGRUZZI, S. I, 146. *Dar toate ale țării și plîngeri și blăsteme Ajungă-te de-a pururi!* COȘBUC, P. II, 79, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Înalt și năprasnic, la față smolit, Se teme o țară de brațu-i cumplit.* VOICULESCU, POEZII, I, 28, cf. SCRIBAN, D. *Multă țară e îngrozită, glasuri s-au ridicat în sobor.* BLAGA, M. M. 139. *Lumea, țeara-mi strigă [illegible]* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 291. *Eu îs om cu [illegible] Nu mă știu teme de-un sat ... Nu mă știu teme de-o țară.* BUD, P. P. 19, cf. GR. BĂN. *La tîrg a fost multă țară.* CHEST. IV supl. *Multă țară [illegible]* BALADE III, 170. *[illegible]* cură lumea și țara. FOLC. TRANSILV. II, 13. *Vai sărmana, biată țară, Tătarii mi te omoară.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 409. ✦ E x p r. **A afla tîrgul și țara** = a afla toată lumea. Cf. DL, DM. *Am iubit-o numai seara Ș-au aflat tîrgul și țeara.* POP., ap. ZANNE, P. VI, 401. **A se pune cu țara** = a intra în conflict, a se pune rău cu toată lumea. Cf. ZANNE, P. VI, 348, DL, DM. ✦ (Prin Transilv.) Fel de om. V. n a ț i e. *Copilul de mic se cunoaște ce țară o fi.* DAN, U. 283. ◇ E x p r. **Nu e țară caldă** = se spune despre un om care nu e bun, care nu e de nădejde. *Eu l-am văzut atunci că nu-i țară caldă: un fecior tînăr care ar mînca somnul cu mămăligă.* id. ib. 284. ✦ (Familiar) Termen cu care cineva se adresează unei persoane. *Hei, țară, nu mă auzi?* Com. din CHEȚANI — CÎMPIA TURZII. ◇ E x p r. **Ho, țară!** v. h o.

2. (Învechit) Țărănime; popor **(3)**. *Au rădicat domn pre Constantin Vodă slujitorii și boierii și țara.* NECULCE, L. 22. *Cînd o fi să se scoale țara, tot noi om scula-o.* GHICA, A. 546. *De o parte sta ceea ce cronicele noastre numesc țară; de altă parte sta ceea ce nu era „țară": boierii și călugării.* HASDEU, I. V. 35, cf. CADE.

3. (Învechit) Armată alcătuită din țărani; p. e x t. (cu sens colectiv) oșteni proveniți din țărani. *Semețindu-să Ștefan Vodă pentru vîlhva ce-i mergea cu noroc la războaie, strîns-au țara.* URECHE, L. 136. *Strîns-au țara și slujitorii săi și au intrat ... de au prădat.* SIMION DASC., LET. 51. *S-au slobozit turcii la cealaltă spuză de țară de i-au tăiat.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Caimacanii ... îndat-au răpedzit țara ... la saraschierul.* NECULCE, L. 326. *Adunîndu-și boierii și țara, le ceru jurămînt statornic ca să se lupte.* ODOBESCU, S. I, 159. *În acest letopiseț revine adesea cuvîntul „țară" cu înțeles de oameni de oaste.* PANAITESCU, O. T. 49.

III. (În opoziție cu d e o r a ș; în l o c. a d j. și a d v.) L o c. a d j. **De** (sau **de la**) **țară** **a)** care trăiește sau care se află la sat; de la sat. *Pentru lăcuitorii de țară, sosirea unui vecin bogat este o întîmplare ... de care cu două luni mai nainte își petrece cineva în închipuirea sa.* MOZAICUL (1838), 250/21. *I se prezintă înainte un individ care, după îmbrăcăminte și alte amărunte, semăna a fi boier de țară.* FILIMON, O. I, 242. *Cum o să-mi dau fetele după niște boierinași de țeară?* ALECSANDRI, T. 420, cf. COSTINESCU. *Gătelile încărcate și impestrițate ce lipscanii ... vînd cocoanelor de țară drept marfă de Paris.* ODOBESCU, S. I, 385. *Abia dă de pragul vilei de țară și caută ... alte petreceri.* EMINESCU, O. IV, 340. *Un neam al lui de la țară.* CARAGIALE, O. II, 367. *Stai dreaptă-n strana vechii biserici de la țară.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 65, cf. DDRF. *La ce te gîndești? — La viața noastră, a celor de la țară — răspunse profesorul.* SANDU-ALDEA, A. M. 86. *Atunci a oprit pe un băiețaș plăviu, care i se părea mai de înțeles, adică mai de țară, ca el.* POPA, V. 171. *El răni inima vreunei fete de țară, cu care jucă.* CĂLINESCU, E. 58. *Ciudat Ca-n vila de la țară să fiți asediat.* id. O. IX, 221. *Cine sînteți Domniile voastre? Poate sînteți boieri de țară?* SADOVEANU, O. V, 520. *Oamenii de la țară, preoți și tîrgoveți.* VIANU, L. R. 662. *Fiu de popă de țară ..., ajunsese aghiotant domnesc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 10. *Noi sîntem toți oameni de la țară.* STANCU, D. 149. *Chiar mormintele-n cimitirul de țară Vor fi ca niște mici grădini multicolore.* ISANOS, V. 71. *Copil dă la țară.* O. BÎRLEA, A. P. II, 351; **b)** specific satului; țărănesc **(1)**. *Mi-ar plăcea să te văz cu cireadă de ghite, să le dai nume de țară.* JIPESCU, O. 49. *De-a lungul zidului se-ntindea un pat acoperit cu velințe vărgate de țară.* ODOBESCU, S. I, 153. *Schimba apa de prin paharele cu verbine, cu busuioc ... și alte flori de țară.* MACEDONSKI, O. III, 9. *Firea lui blajină și îndulcită de povești n-au fost știrbit-o nici nevoile, nici greul vieții de la țară.*

PĂUN-PINCIO, P. 105. *Un ștergar de țară.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 101. *Viața de la țară e zugrăvită în trăsături tragice.* LOVINESCU, S. I, 31. *O operă literară dovedește o dragoste atît de reală pentru viața de țară.* id. ib. 304. *Sosise în dosul gării o vastă [illegible] de țară, veche și ponosită.* TEODOREANU, L. 9. *Eram într-o căruță de țară cu doi cai cu clopot.* SADOVEANU, O. IV, 189. *Se ținea în fața lor dreaptă și prevenitoare, pătrunsă de rolul de gazdă de țară.* VINEA, L. II, 306. *Avea case mari, adevărate vile de țară.* PREDA, R. 302. *Gura mea-i clopot de țară, Auzi, mîndro, ieși afară.* FOLC. TRANSILV. II, 254. (În sintagme) *Drum de țară* = cale de importanță locală care leagă mai multe comune și sate. *De-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul cîmpului.* EMINESCU, P. L. 152. *Drumurile de țară sînt pline de care încărcate.* SLAVICI, O. II, 84. *Un drum de țară umbrit de sălcii.* SADOVEANU, O. V, 49. *Strămutații cotiră la stînga, pe un drum de țară.* NEAGU, Î. 27. *Ei intraseră pe un drum de țară albicios care ocolea satul.* V. ROM. martie 1970, 6. *Tîrg de țară* v. t î r g. ◊ L o c. a d j. **La țară** = care se află, care se petrece la sat. *E tristă ... iarna la țară, cînd crivățul viforos urlă peste cîmpii.* ODOBESCU, S. I, 152. *Viața la țară* [Titlu]. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. *Asta-i doctoria plictiselii și a zilelor rele la țară ..., tabla de șah.* SADOVEANU, O. XI, 579. ◊ L o c. a d v. **(De) la țară** = (de) la sat. *Călugărul ... va ieși din mănăstire și va lăcui la țară, pentru să-ș hrănească părinții.* PRAV. 298. *La țară tot au jăcuit, și bucate, și borfe.* NECULCE, L. 374. *Și de mă va cerca cineva, spune cum că, fiind bolnav, zac oareunde la țară.* AETHIOPICA, 34r/15. *Acesta ... lăcuia la țară, fiind din satul Pilusie.* MINEIUL (1776), 191v2/11. *Nu tîrî picioarele, precum este obiceiul pe la țară.* MOZAICUL (1839), 616/3. *Neaflînd minută de răgaz, am fugit la țară.* NEGRUZZI, S. I, 60, cf. POLIZU. *Acea piață mare ... se acoperi în curînd cu sute de panere pline de provizii și cu o poporație întreagă de precupeți veniți de la țară.* ALECSANDRI, O. P. 185, cf. COSTINESCU. *O distracție ... pentru un cerc de oameni închiși în casă la țară este un mare eveniment.* BOLINTINEANU, O. 414. *La țară aleargă c-o grabă Parcă gonește cu zor să stingă vro casă aprinsă.* EMINESCU, O. IV, 340, cf. DDRF. *Tu ce locuiești la țeară ..., de-i ridica Către cer, la luna nouă, rugătoare mîna ta.* OLLĂNESCU, H. O. 248. *Îi adusese de la țară o coșniță cu de-ale gurii.* SANDU-ALDEA, D. N. 12. *Cînd cineva de la oraș se ofilește ... și are mare lipsă de sînge, îi zicem să se ducă pentru cîtva timp la țară, la aer curat.* BIANU, D. S. *Am ieșit într-o zi dintr-o redacție și, prins ca de o spaimă, am plecat la țară, la un prieten.* ANGHEL, PR. 56, cf. TDRG. *Pe noi să ne iertați, că de! ... ca la țară.* BASSARABESCU, S. N. 78, cf. CADE. *Moș Vasile ... venise de la țară.* SADOVEANU, O. XII, 612, cf. SCRIBAN, D. *La mine la țară există gară.* SAHIA, N. 30. *Femeia țipă să fie dusă la oraș, nu-i place la țară.* STANCU, D. 17. *Mă duc la țară ca să te primesc.* VINEA, L. II, 302. *Eram o fetișcană ... venită de la țară.* H. LOVINESCU, T. 323. *Au mers la țară ca să ia parte la campania de recoltare.* V. ROM. februarie 1964, 97, cf. CHEST. IV supl.

IV. (Regional) **1.** (Și în construcția *de-a țara*) Numele unor jocuri de copii: **a)** joc ce se desfășoară între două grupuri ai căror participanți, așezați în două șiruri față în față, se țin strîns de mînă, membrii fiecărui grup încearcă, pe rînd, să rupă lanțul advers pentru a cîștiga prizonieri în favoarea propriului grup. Cf. PAMFILE, J. I, 36; **b)** șotron **(1)** (Secuieni — [illegible]). Cf. ALR SN V h 1 300/29. ✦ (La jocul de-a [illegible]) Locul unde stă [illegible] jucător din echipa [illegible]. Cf. ALR SN V h 1 [illegible].

2. Art. Numele unui joc de brîu; melodie după care se execută acest dans (Ciorogîrla — București). Cf. VARONE, D. 149.

— Pl.: *țări* și (învechit) *țări*, art. și (regional) *țările* (D. POP, M. 155), *țarele* (ALR II 2 591/386). — Gen.-dat. sg. și: (învechit) *țăriei*. — Și: (învechit) **țeară** (pl. *țeri* și *țere* LM) s. f.

— Lat. **terra**.

ȚARC s. n. **1.** Împrejmuire de scînduri, de nuiele etc., cu diferite utilizări, î n g r ă d i t u r ă, g a r d; p. e x t. loc îngrădit, închis. *De-acii-ș feace* [sfîntul] *un țarc de vergeale fără acoperemînt ..., pentru să nu-l vază cînd face rugă.* DOSOFTEI, V. S. mai 130r/27. *La capătul șanțului despre Dunăre fac țarcă și pre dînsa pun o leasă prin care apa se scurge, iar peștele rămîne în ea.* I. IONESCU, M. 530, cf. COSTINESCU, LM. *Ambele vînători... sînt coprinse în două cadre pătrate, închipuind țarcuri îngrădite cu taraci,... spre a încinge tot ocolul unde se petrece vînătoarea.* ODOBESCU, S. III, 109, cf. II, 280, DDRF. *Băligarul în ogradă și țarc e în straturi groase.* CRĂINICEANU, IG. 54, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 223. *La picioarele muntelui, o suprafață de pămînt împrejmuită cu nuiele și pietre, ca un țarc.* ARDELEANU, U. D. 44. *Grupul meu a fost oprit... în dosul unei gări, într-un țarc mare de sîrmă ghimpată.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 156. *O groapă adîncă de un stînjen; împrejurul gropii, două țarcuri de nuiele.* SADOVEANU, O. I, 474. *A construit apoi un soi de țarc de scînduri.* CĂLINESCU, C. O. 72, cf. IST. L. ROM. II, 348, 351, 356, 365. *Din țăndările bărcii au îngrădit un țarc.* VULPESCU, P. 9, cf. CL 1978, 154. *El se va pedepsi precum urmează: ... Închis să fie-n lume ca-ntr-un țarc.* DOINAȘ, A. P. 131, cf. L. ROM. 1980, 457, 458, 460, PANAITESCU, C. R. 38, CIAUȘANU, V. 206, CHEST. V. 3 supl., ib. 82 supl., ib. 83 supl., ib. 89 supl., ALR II/I MN 124, 3 836/723, A III 16, NALR — O II MN 257, 711/919, 931, 983. ◊ F i g. *Țîșnesc izvoare dă-mbunătățiri, cît e țarcu țării, trai măsurat și dă rîmnit și-o repide-naintare... a lumii rumânești.* JIPESCU, O. 107. *Dincolo, din țarcul îngustelor belșuguri, Dă orisont tristeții imensul cîmp culcs.* VOICULESCU, POEZII, II, 136. *Luînd și lumina-n țarcul lui de zestre, O potcovi și-o puse în căpestre.* ARGHEZI, VERS. 98. *Liniștea sufletească nu și-o poate cîștiga decît fugind din țarcul închis al naturii.* BLAGA, Z. 53. *Fata..., cu o ținută corectă și modestă..., ca aceea pe care o are zilnic în bucătăria largă, în țarcul ei de scînduri, la casă.* DEMETRIUS, A. 38, cf. RUSSU, L. T. 130. *Norii, scăpați parcă din țarcurile tăriilor, alergau acoperind pretutindenea cerul.* V. ROM. mai 1963, 24, cf. SCL 1976, 279.

2. Loc îngrădit (uneori acoperit), lîngă casă ori în cîmp, unde se adăpostesc sau se închid vitele, oile, porcii etc.; (învechit și popular) ocol **(I 4)**, (popular) obor[1] **(II)**, (învechit și regional) ogradă **(II 2)**, (regional) țircol **(2)**. V. c o r l ă, c o ș a r, o l u m, s t a u l, ț ă r c o t e i **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Dupa [illegible] gazie vine șopronul în care se ține carul, apoi șura ... și, în fine, țarcul sau ocolul de vite.* I. IONESCU, M. 435, cf. CIHAC, I, 50, LM. *Se alese ca loc de bătaie țarcul rotund al tîrlei împărătești.* ODOBESCU, S. III, 244. *Ocoale sau țearcuri de vite.* URICARIUL, X, 401, cf. DDRF. *Casele... au la un loc o coteață pentru păsări sau un țarc (oborel) pentru vreun grăsun.* MANOLESCU, I. 17. *Femeile, împrejurul țarcului din vale, se văietau blestămînd.* N. REV. R. I, nr. 2, 74. *Lețurile de la țarcul oilor erau înlocuite cu nuiele.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 55, cf. TDRG. *Gardul... determină locul destinat țarcului sau ocolului pentru vite.* PAMFILE, I. C. 430. *Vacile tot mai des scoteau cîte-un muget gutural, întorcînd capetele spre țarc.* AGÎRBICEANU, S. 15. *Fiecare [illegible] îl mută din loc în loc pentru ca astfel să-și gunoiască terenurile.* VUIA, PAST. 86, cf. ȘĂINEANU, D. U. *În dosul [illegible]*

(„strunga"). STOIAN, PĂST. 48. *La unele stîni mai bogate..., se găseşte şi un mic ţarc sau coteţ pentru porci.* id. ib. 49. *Ciobanii intrau cu turmele lor ceva mai devreme decît de obicei... În toate părţile, la ţarcuri şi perdele, era o activitate mai însufleţită.* SADOVEANU, O. XVI, 72, cf. SCRIBAN, D. *Poteca peste mirişti coboară-n drumul strîmb Pe care-l ştiu şi ţarcuri şi casele de lut.* STANCU, C. 122. *Au fost prinşi iezi de căprior, care acum se află în ţarcurile de creştere.* VÎN. PESC. august 1964, 20. *Vacile rupseseră ţarcul... şi porniseră sălbatice.* BĂNULESCU, I. 35, cf. H XIII 207, XVII 121, XVIII 141, com. MARIAN. *Începu să mîie oile spre o leasă, că s-apropia de iarnă şi vrea să le facă un ţarc.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 162, cf. VICIU, S. GL. [Ciobanii] *i-arătă-n ţarcu oilor un bulgăre dă sare.* GRAIUL, I, 237. *Peste ţarc te-arunci, La oi mari... Oi şi mieluşei, Cîţi mai brînduşei.* PĂSCULESCU, L. P. 65, com. din BANAT. *S-o tras într-o poiani, o făcut un ţarc mari di vreascuri, o-nchis oili-n el.* ŞEZ. XIX, 2. *Oile se ţin... vara în ţarc.* CHEST. II 429/194. *În spatele strungei se află un ţarc, în care sînt închise oile cu lapte.* ib. V 8/23. *Ţarc se zice la iernatecu îngrădit în liber cu gard.* ib. 14/61. *Oile înaintea mulsului se închid în ţarcul strungei.* ib. 48/38, cf. CHEST. II 429, ib. V 8/88, ib. 14/4, 19, 68, 75, 88, ib. 36/33, 79, 87, 92, ib. 48/98, ib. 28 supl., ib. 65 supl., ib. 66 supl., ib. 73 supl., ib. 84 supl., ib. 95 supl., ALR I 1 122/590, 710, 839, ib. 1 792/112, 170, 378, 588, 596, 600, 760, 856, ib. 1 796/112, 285, 337, 552, 588, 710, 750, 808, ALR SN II h 318/605, ib. h 392, ALRM SN I h 210/605, ib. h 259, A I 35, III 17, V 6, 20, 27, 31, 34, VI 4, 16, 22, 26. *Oile-avea ţarc, obor aşa la oi.* T. DIAL. M. II, 211. ✦ (În trecut) Ocolul autorităţii comunale, unde se închideau vitele găsite păscînd în locurile oprite, pînă cînd proprietarul lor plătea amenda; obor¹ **(I 1)**. *Cînd păzitorii găsesc... vitele mari... în ţarină, le duc la ocolul, oborul sau ţarcul primăriei.* PAMFILE, A. R. 28. ✦ Loc îngrădit, de obicei acoperit, sau despărţitură în grajd unde se ţin mieii, viţeii sau mînjii pentru a fi înţărcaţi sau pentru a fi feriţi de gerul iernii; înţărcătoare. Cf. JAHRESBER. XVI, 229. *Viţeluşii lor erau într-un ţarc, într-un ungher al poieţii, în fund.* AGÎRBICEANU, S. 10. *Şi-a ales tot omul întîi mieii, punîndu-i în ţarcuri anume făcute.* LUNGIANU, ap. CADE. *Pentru miei este un staur deosebit, unde aceştia se aleg şi dorm peste noapte, care se cheamă ţarcul mieilor.* PRECUP, P. 14, cf. CADE, PUŞCARIU, L. R. I, 358. *În ţarcuri zăvorîte, trişti mînjii mi se plimbă.* STANCU, C. 14, com. MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. *Mieluşeilor* [le face]... *o îngrăditură bine acoperită, numită ţarc.* BÎRLEA, B. 131, cf. CHEST. V 41, ib. 45 supl., ib. 54 supl., ib. 66 supl., ib. 67 supl., ib. 74 supl. [Mieii] *să-nţarcă la ţărc.* ALR I 1 775/270, cf. ALR SN II h 402, ALRM SN I h 264, A V 15, 29, NALR — O IV h 777. [illegible] (Dinţii). PĂSCULESCU, L. P. 81. ✦ [illegible] (Învechit; în forma *ţerc*) Înţărcare (la animale). Cf. LM. ✦ (Prin Transilv.) Loc (îngrădit) unde fată oile. Cf. CHEST. V 46/1, 55, 66. ✦ Teren împrejmuit şi prevăzut cu rigole de scurgere, care serveşte la recepţia şi la trierea animalelor înainte de tăiere. Cf. LTR², M. D. ENC.

3. Gard de nuiele, de spini etc. făcut în jurul unei clăi de fîn sau al unui stog pentru a le feri de animale; (regional) ţărcotei **(2)**. *Împrejurul stogului se face ţarc ori gard.* DAMÉ, T. 37, cf. TDRG. *Spre a feri clăile de fîn de stricăciunile vitelor, fac împrejur... un ţarc, ţărcotei sau gard de nuiele.* PAMFILE, A. R. 163. *Ţarcul e o împrejmuire de pari făcută în jurul clăii de fîn.* PĂCALĂ, M. R. 447. *Fînul stă în clăi cu ţarcuri în jur.* LUNGIANU, CL. 83. *Apar ţarcuri pentru jirezile de fîn.* VUIA, PĂST. 97, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H XVII 95, com MARIAN. *Claia rămîne... în deal. O-nchiz, fac ţarc pi lîngă ea să n-o mînce vitile.* GRAIUL, I, 37. *Eu mă duc să dau foc La ţarcurile cu fîn, La codri cu frunzele.* PĂSCULESCU, L. P. 141, cf. CHEST. V 12 supl., ib. 15 supl., ib. 17 supl., ib. 76 supl., ib. 94 supl., ALR II 5 037/2, 130, 414, 531, 537, 551, 574, 605, 762, 784, 833, 836, A II 3, 6, III 2, 7, 12, 16, 17, 18, 19. ✦ Spaţiu îngrădit unde se păstrează nutreţul. Cf. COSTINESCU. *Un colţ din grădină se îngrădeşte şi, sub numele de ţarc sau ocol, slujeşte ca loc pentru păstratul nutreţului.* PAMFILE, A. R. 161. *Alături de curte era „ţarcul" cu clăile de fîn şi paie, închis cu gard sau cu răslogi.* DRAGOMIR, O. M. 218. *Se gîndi să iasă în dimineaţa de Florii cu calu-n luncă... N-avea în tot ţarcul un fir de pai, de leac.* SADOVEANU, O. IV, 461, cf. VICIU, GL. *Porţi mai mici se fac la ocolul de vite, la grădină, la ţarcul cu nutreţ.* CHEST. II 412/156, cf. ib. 414/5, 13, 156, V 10 supl., ib. 21 supl., ib. 22 supl., ib 49 supl., ALR I 336/800, ALR II 5 275/105, 514, 520, 531, 537, 605, 836, A V 34.

4. Mică îngrăditură făcută din stinghii sau din plasă¹ **(I 1)**, în care sînt ţinuţi copiii mici cînd încep să umble. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (Prin nordul Munt.) Partea de deasupra a pătulului **(2 a)**. *Partea de sus* [a pătulului] *se numeşte ţarc şi este făcut din grădele, îngrăditură sau din şipci* PAMFILE, A. R. 222. ✦ (Regional) Despărţitură în pivniţă unde se păstrează merele. Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 14, CV 1950, nr. 4, 34, A VI 19. ◇ E x p r. **A vinde (merele) cu ţarcul** = a vinde (merele) măsurînd după cantitatea care încape într-un ţarc. *Posesorul vinde roada anului... iarna cu ruptul (adică cu ţarcul).* FRÎNCU — CANDREA, M. 14.

6. (Regional) Coş sau ladă la teascul de struguri. Cf. DAMÉ, T. 82, TDRG, PAMFILE, I. C. 222, ŞĂINEANU, D. U., CADE, PĂSCULESCU, L. P. 382.

7. (Prin Mold.) Îngrăditură de formă cilindrică, lipită cu baligă, în care se face foc pentru a usca fructele aşezate deasupra pe o leasă. *Fac un ţarc, ca o coteneaţă de găini... şi deasupra acestui ţarc cilindric pun leasa cu perjele.* PAMFILE, I. C. 233.

8. (Prin nord-vestul Transilv.) Răsadniţă **(1)**. Cf. VAIDA, com. V. BREBAN.

9. (Regional) Îngrăditură din stîlpi, crengi şi pietre, cu care se abate apa spre moară. V. d i g, z ă g a z (Malul Mare — Craiova). NALR — O IV MN 275, 2 402/983.

10. (Regional) Cadru format din drugii care se pun peste loitre la car cînd se transportă grîu sau fîn; corlată, (regional) pătul¹ **(4 b)** (Osica de Jos — Caracal). NALR — O IV h 653/986.

11. (Prin Mold.) Arie pentru îmblătit cereale. Cf. PAMFILE, A. R. 143, DL, DM.

12. (Regional; în construcţiile) *În ţarc* sau *de-a ţarcul* = numele unui joc de copii; şotron **(1)**. Cf. PAMFILE, J. III, 48. *Giocurile copiilor români sînt foarte diverse...: în dupi, în ţarc, cu mingea sau cu zmeii.* ALECSANDRI, P. P. 393, cf. ALR SN V h 1 300, ALRM SN III h 1 100.

13. (Astron.; regional) Vizitiul. Cf. OTESCU, CR. 18, PAMFILE, CER. 169, DL, DM.

— Pl.: *ţarcuri.* — Şi: (învechit şi regional) **ţearc** (H XVII 95), (învechit) **ţerc** (LM), (regional) **ţărc** s. n., (neobişnuit) **ţárcă** s. f.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. c a r k, t h a r k.

ŢARCALÁM s. n. v. **ţărcălam¹.**

ŢARCALÁN¹ s. n. v. **ţărcălam¹.**

ŢARCALÁN² s. n. v. **ţărcălău².**

ŢARCALÉU s. n. v. **ţarcalău².**

ŢÁRCĂ¹ s. f. **1.** (Mai ales în Transilv., Mold., Bucov.) Pasăre din familia corvidelor, de mărimea unui porumbel, cu coada lungă, cu penele de pe spate

negre, lucioase, iar cu cele de pe piept și de pe partea inferioară a aripilor albe; coțofană, (regional) țărcușă *(Pica pica)*. Cf. MOLNAR, D. 89/14, KLEIN, D. 442. *Să [illegible]* a. 1821. IORGA, S. D. XVII, 79, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *[illegible] din [illegible] Griviței.* GANE, N. II, 109. *Dacă în zori de zi ies amîndouă țarcele din cuibul lor afară, ... va să fie [illegible].* MARIAN, S. R. I, 120, cf. DDRF, MIN-DRESCU, UNG. 186, BARCIANU. *Sîngele de țarcă [illegible] de [illegible].* N. LEON, MED. 109, cf. ALEXI, W. *Cînd aruncă dintele de lapte pe casă, ... copiii se adresează și ei unei păsări, țarca sau coțofana.* CANDREA, F. 80, cf. TDRG, PAMFILE, VĂZD. 5, GOROVEI, CR. 3, PĂCALĂ, M. R. 30. *Pe [illegible] măcieș sălbatic, țărcile se adunau gîlcevitoare.* GÎRLEANU, ap. CADE. *Cînd întoarserăm capul, văzurăm pe Axinia scoborînd iute și sărind ca o țarcă peste bolovănișul dealului.* HOGAȘ, DR. I, 136, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În popor țarca este foarte cunoscută și multe credinți sînt legate de ea.* SIMIONESCU, F. R. 134. *Ascult cum țărcile fac haz. Alung o broască ce se suie Pe capul soarelui din iaz.* LESNEA, A. 16. *De fiecare glonț, cădea o cioară, uneori chiar cîte o țarcă din cele cu pene albastre.* VLASIU, A. P. 47. *Cînd lătra ..., știam că s-a lăsat undeva aproape țarca.* VOICULESCU, P. I, 67, cf. APOSTOL, LEX. ZOOL. 24. *Văzu într-un brăduț de aproape o pasere ciudată, în strai alb și negru. Era o țarcă.* SADOVEANU, O. XI, 109. *Deasupra pădurii ... zbura o țarcă, încolo totul era tăcut, împietrit.* DAN, U. 31, cf. SCRIBAN, D., DOMBROVSKI, P. 62, BĂCESCU, PĂS. 151, 166. *Gătită cu negrul și albul ceremoniei, țarca fură puiul cu o simplicitate comercială.* ARGHEZI, S. VIII, 167. *O țarcă se așeză pe arin și cirîi des.* V. ROM. mai 1955, 26. *Ciripitul ... nu îl întrerupe decît cirîiala țărcilor ce zbîrniie peste pădure.* VÎN. PESC. august 1964, 15. *Te iei la harță cu țărcile, pentru că îți tot cîrîie la ureche.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 341, cf. L. ROM. 1990, 230, H VI 215, X 152, 187, XII 287, XVII 35, TEODORESCU, P. P. 259. *Tîlharul a furat un ou de subt o țarcă, așa încît nici n-au simțit ea.* SBIERA, P. 262, cf. CONV. LIT. XX, 1 017. *A prins a să aduna pasări fel de fel: vulturi, ... corbi, țărci.* RETEGANUL, P. V, 65. *Cîte-n codru păsărele, Tot surori și mătușăle Și cînd ea se bolnăvește, Țarca la cap o păzește.* SEVASTOS, C. 212, cf. BRAN, S. *Cînd țarca (coțofana) bate (cîrîie ori strigă), îți vor veni musafiri.* ȘEZ. II, 65. *Coada lingurei s-a prefăcut în coada sarcei, pentru că pînă atunci sarcele erau fără coadă.* ZANNE, P. I, 667, cf. VICIU, GL., ȚIPLEA, P. P. 116, CABA, SĂL. 100. *Joacă, lele, de-i juca, Nu sări ca și sarca.* BÎRLEA, C. P. 316. *Dacă cîntă țarca pe biserică, e a ploaie.* COM. SAT. I, 23, cf. T. PAPAHAGI, M. 235, com. din MONOR – REGHIN, ALR I 1 041, ALR SN III h 692, ib. h 693, ALRM SN II h 505, A V 15, VI 26. *Io-s acela om care fură ouli di su țarci.* O. BÎRLEA, A. P. I, 280. *Mai bine mă prăpădeai Pe rîul cu sălciile, Mă mănînce țărcile.* FOLC. MOLD. II, 494. *Unde-i alb, nu-i omăt; unde-i negru, nu-i pămînt (Țarca).* SBIERA, P. 321. *Ce-i la cap ca o doamnă, Iar la coadă ca o daltă? (Țarca).* ȘEZ. IV, 96. *Am o rață Dulubață, Coada singură-și negoață (Țarca).* GOROVEI, C. 109. *Am o țarcă, bulearcă, tot cîmpul aleargă* (Coasa). PASCU, C. 98. ✧ (În credințele populare, strigătul păsării înseamnă veste) *Să [illegible] unde [illegible] țării barcă Și ce rău ne prorocește A cobiei neagră țarcă.* EMINESCU, O. IV, 496. *Veste bună, sarcă! Dacă e de bine, Adă-o la mine.* ZANNE, P. I, 642. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *[illegible] Mi-au lipsit găina țarcă și-o moțată.* ARGHEZI, S. V, 220. ♦ Expr. **A-i umbla cuiva gura ca la (o) țarcă** (sau **ca la țărci**) sau **a vorbi ca o țarcă** = a vorbi mult și fără rost, a fi limbut. *[illegible] o țarcă înaintea doctorului.* CONTEMPORANUL, II, 250, cf. MARIAN, O. II, 60, DL, DM, DEX. **A sta ca țarca în par** [illegible] ZANNE, P. IX, 721, DL, DM, DEX. **Sare ca țarca din par în par**, se zice despre cineva care n-are astîmpăr. Cf. ZANNE, P. IX, 721. **Cap de țarcă**, se zice despre un om prost. Cf. PAMFILE, C. 53. ✧ Compuse (regional): **țarcă-de-mare** = **a)** scoicar *(Haematopus ostralegus)*. BĂCESCU, PĂS. 167, cf. VÎN. PESC. septembrie 1964, 10; **b)** pescărel **(II 1 a)** *(Alcedo atthis)*. Cf. ȘINCAI, în DR. V, 556; (Transilv. și Mold.) **țarcă-de-iarnă** = numele unei păsări din genul sfrinciocilor, nedefinită mai îndeaproape *(Lanius)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 166. ♦ Epitet depreciativ dat unei persoane (mai ales unui bărbat) care merge iute și săltat. *Pre bărbații lungi în picioare, carii merg prea iute și tot sar încolo și-ncoace, românul îi numește ... țarcă sau sarcă.* MARIAN, O. II, 60, cf. DL, DM. ♦ Epitet depreciativ dat unei femei limbute, guralive. *Pre femeile limbute, cărora li îmblă gura prea des, le poreclesc „țărci".* MARIAN, O. II, 60, cf. DL, DM, DEX.

2. (Regional) Nume dat unui obicei practicat de Anul Nou. V. brezaie, capră. Cf. PAMFILE, CR. 183.

3. (Regional) Nume dat unei capre de culoare neagră cu alb. Cf. PRECUP, P. 25.

4. (Prin sudul Ban.) Dansul popular chindia. Cf. VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 128.

5. (Prin Transilv.; în construcția) *De-a sarca* = numele unui joc de copii, nedefinit mai îndeaproape. Cf. ALR II 4 381/272.

— Pl.: *țărci* și (regional) *țarce*. — Și: (regional) **țearcă** (LM, ALEXI, W., BĂCESCU, PĂS. 167), (Transilv. și Maram.) **sarcă** s. f.

— Din magh. **szarka**.

ȚÁRCĂ² s. f. v. **țarc**.

ȚARCĂLÍCI subst. pl. v. **țircalici**.

ȚÁRCĂN s. n. v. **cearcăn**.

ȚÁRENĂ s. f. v. **țarină¹**.

ȚARÉVICI s. m. Titlu purtat de fiul țarului desemnat a fi moștenitorul tronului; persoană care purta acest titlu. Cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU. *„Ca moștenitorul Spaniei ... și ca țareviciul", explica Madona.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 145, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *țárevici* (CADE, DEX), (rar) *țarevíci* (BARCIANU). — Pl.: *țarevici*. — Și: (învechit) **țarovici** s. m. ALEXI, W.

— Din rus. **царевич**. Țarovici < fr. **czarowitz**.

ȚARÉVNĂ s. f. (Învechit) Țarină². Cf. GHEȚIE, R. M., ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *țarevne*.

— Din rus. **царевна** „fiica țarului".

ȚARFÓI s. m., s. n. v. **țițloaie**.

ȚÁRGĂ s. f. (Prin Munt.) Fiecare dintre cele două scînduri sau cei doi drugi care formează marginea patului. Cf. ARHIVA, XXIV, 237, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țargi*.

— Din germ. **Zarge** „ramă, bordură".

ȚARIGRĂDEÁN, -Ă s. m. și f., adj. (Învechit) **1.** S. m. și f. Persoană care făcea parte din populația Țarigradului sau era originară din Țarigrad. *[illegible] țarigrădeanii [illegible] în colibi.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 37ᵛ/15. *Să omoare [illegible] țarigrădenii.* CANTEMIR, HR. 339, cf. DDRF, TDRG. *[illegible] de judecată.* SADOVEANU, O. X, 92. *Așa-i obiceiul țărigrădenilor [illegible]* id. ib. 108, cf. DL, DM, DEX.

2. Adj. Care aparținea Țarigradului, privitor la Țarigrad, originar din Țarigrad. *Chemă Domnul și pre Theoliptu țărigrădeanul, care easte patriarhu a toată lumea.* GAVRIL, NIF. 115. *Era grec țarigrădean de felul lui, neam de-mpărat creștinescu.* NECULCE, L. 54. *Aceasta numai de la un grec țarigrădean o am auzit.* C. CANTACUZINO, CM I, 10. *Au găsit pă un fecior dă boiariu țarigrădean.* R. GRECEANU, CM II, 162. *Tot așa o să fii și tu, măre Ano, că o să iei ciocoi țărigrădean.* PELIMON, I. 157/25. *Dimitrie mai număra printre cunoscuții săi țărigrădeni pe profetul și astrologul Nefi-Ogli.* IORGA, L. I, 334. *Se îmbulzeau amarnic ... bașbabalîci vechi în vechile lor spălăcite giubele țărigrădene.* C. PETRESCU, A. R. 7. *Numai Iana mi-a rămas. Tot Iana țaligrădeana.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 307.

— Pl.: *țarigrădeni, -e.* — Și: **țărigrădeán, -ă** s. m. și f., adj., **țaligrădeán, -ă** adj., **țăligrădeán, -ă** (FOLC. OLT. — MUNT. I, 591) s. m. și f.

— **Țarigrad** + suf. *-ean.*

ȚARIGRĂDEÁNCĂ s. f. (Învechit) Femeie care făcea parte din populația Țarigradului sau era originară din Țarigrad. *Am cerut ca să-mi dea voie să merg la Țarigrad ..., că soția mea era și țărigrădeancă.* VĂCĂRESCUL, IST. 295, cf. TDRG, PL. DM. ◇ (Adjectival) *Fete mari pînze-nălbind, ... Fete mari beligrădence, Neveste țeligrădence.* MAT. FOLK. I, 80.

— Pl.: *țarigrădence.* — Și: **țărigrădeáncă, țeligrădeáncă** s. f.

— **Țarigrădean** + suf. *-că.*

ȚARIGRĂDENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Care aparține Țarigradului, din Țarigrad. *Căzură zidurile Țarigradului. Și o parte de case ț[a]rigrădenești.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 37ᵛ/6.

— Pl.: *țarigrădenești.*

Țarigrădean + suf. *-esc.*

ȚÁRINĂ¹ s. f. **I. 1.** (Atestat prima dată în 1400, cf. DERS) Bucată de pămînt, teren, loc cultivat sau cultivabil (după o perioadă în care a fost lăsat necultivat), o g o r **(II 2).** (regional) o g r a d ă **(III 1)** (v. a g r u, a r ă t u r ă, c î m p, r e z o r¹ **2**, s a t **III**, ț a r i n c ă); cîmp semănat cu același fel de plante, de obicei cereale, o g o r **(II 4)** (v. l a n); (mai ales la pl.) semănăturile de pe o porțiune de teren, o g o r **(II 4)**; totalitatea terenurilor aparținînd unei localități, (invechit și regional) ț i n u t¹ **(II 1).** (regional) h o t a r. *Țarina* (a. 1443). DERS. *Săturăei de vipturile fsatelor (țarinilor* D). PSALT. 314. *Din vatra satului și din cîmp și din țarină și din apă și din pădure ... au vîndut* (a. 1591). GCR I, 38/29, cf. D. BOGDAN, GL. *Co tot venitol, și de țarină, și de în cimpo, și de în pădure, ... au co[m]părat* (a. 1609). GCR I, 43/24. *Tot soborul de la sfînta mînăstire a sfîntului Nicolae din țarina Iașilor* (a. 1619). I. BIANU, D. R. 49. *Mulți oameni de frica lui-ș lăsase țarinele și viile ce era aproape de acela loc.* VARLAAM, C. 425. *Pre unii* [copii] *îi duc ... la caraimani, de să învață la țarină.* URECHE, L. 122. *Au făcut mănăstirea în țarina Iașilor.* id. ib. 210. *Va secera neștine în țarină și-și va strînge snopii.* PRAV. 17. *Va avea neștine niște pămînturi în țarină.* ib. 28, cf. ST. LEX. 209ʳ¹/12. *Au vîndut la Blănești „și cu amîndoi țîrmurii Bîrladului și cu pămînturi în țarină" lui Evstratie Dabija Vodă* (a. 1663). BUL. COM. IST. IV, 168. *În al 12-le anu a războiului, aprinzînd o țarină de pîine cu pojar ostașii, ... s-au aprins o biserică.* HERODOT², 9. *Le dă, pre la sate, locuri de țarini și vii.* M. COSTIN, ap. DDRF. *Am și țarine destule, De-mi sînt slugile sătule.* DOSOFTEI, PS. 165/19. *Fiii tăi vor fi ca toată iarba țarenii.* BIBLIA (1688), 365²/6. *Țarină mai nainte de vreame ... au secerat.* ib. 373¹/46. *Nu rămînea nime nice cu bou, nice cu vacă, ... nice cu pîne, că călca țarinile cu caii săi.* N. COSTIN, LET. II, 86/30. *Să fie volnici ... a se hrăni pe locul și pe țarina Sucevei* (a. 1730). URICARIUL, XX, 134. *Puindu-și orășănii păzitori la vite, și ferind locul cu țarine și fănațe, ca să nu facă păgubire* (a. 1779). ib. II, 237. *Florile țarenii cu frumseață ca aceaea le împodobeaște.* VARLAAM — IOASAF, 46ᵛ/1. *S-au tras la locuri strimte și în păduri, și arzind țerinile, dobitoacele le-au mînat la munți.* ȘINCAI, HR. II, 41/24, cf. MOLNAR, D. *Puvoiul, pe țarina coaptă Căzind, ... Strică truda plugarului dreaptă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 170. *Numa ... s-au minunat văzind acolo țarine, ... pășunile pline de turme.* BELDIMAN, N.P. I, 143/17. *M-au dus la o țarină numai în poale ... și cu copila în brațe ... și m-au legat de car* (a. 1825). IORGA, S. D. XII, 211, cf. DRLU, LB. *Să simță plăcerea ... d-a găsi în țarina sa toate cîte trebuie ca să-i facă viața cumpătată și fericită.* PLEȘOIANU, T. IV, 26/15. *Nu să pricep a face ceva, ori să zidească casă, sau țarini să are.* DRĂGHICI, R. 39/6, cf. VALIAN, V. *Sămînța de grîu ... în cele mai multe țarine se îngroapă de 2 palmace.* I. IONESCU, C. 178/5. *Obiceiul pîrjoalelor ce să dă la țarine de către unii cu rău cuget.* REGUL. ORG. 157/30, cf. ISER. *Tatăl tău ți-au lăsat de moștenire o țarină și arme.* RUSSO, S. 143. *Plugarul bun ... curăță de mărăciuni țearina sa pănă a nu semăna în ea semănța cea bună.* NEGRUZZI, S. I, 8, cf. POLIZU. *Coastele-i sînt învălite De vii, de semănături, De țarine felurite.* ALEXANDRESCU, O. I, 132, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *Rădica de pin sate toți vecinii cu gloata, de rămîneau țearinele nearate.* ODOBESCU, S. I, 64. *Treaba ei era să ducă de mîncare în țarină.* EMINESCU, L. P. 205, cf. CREANGĂ, A. 52. *Plugarul ... și-a cules recolta datorită binecuvîntatei țarine și sudorilor lui.* CARAGIALE, O. III, 85. *Drumul apucă pe o vale mai strîmtă, ... acum printre țarine și fînețe, mai departe printre livezi și rariști.* SLAVICI, P. 27. *Pășește-n țarină semănătorul.* VLAHUȚĂ, O. A. 28. *Femeii care a născut nu-i este defel iertat pînă la 40 de zile să intre în țarină.* MARIAN, NA. 125, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 21, 181, BARCIANU. *O șuviță subțire de fum mai tremura prin porumb ..., dar în curînd pieri, și pacea învălui din nou țarina înfiorată.* SANDU-ALDEA, U. P. 21, cf. ALEXI, W., CANELLA, V. 16. *Cădeau sfărmate-n pulbere de rază Pe revărsarea țarinei.* GOGA, POEZII, 78, cf. TDRG. *În țarină fiecare neam are ... pămînt de muncă.* PAMFILE, A. R. 17. *Nimeni nu mai scoate plugul să are țarinele.* PÂRVAN, G. 100. *Se auzeau ... chemările scurte pe țarină ..., șoaptele oamenilor ce soseau de la lucru.* REBREANU, I. 68. *În jurul satului se afla țarina cu arături în terase și cu finețe.* VUIA, PĂST. 64. *Pe o întindere mai redusă, se afla țarina, pămînt cultivat mai des cu cucuruz.* id. ib. cf. 83, BOCĂNEȚU, T. A. 215, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Peste țarini zdrențuite, A venit așa, deodată, Toamna cea întunecată.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 40. *Mama ... tocmai pusese mîna pe sapă, să frămînte țarina.* VLASIU, A. P. 24. *Trimba de oameni se-nșiră, s-așază pe țarina toată.* VOICULESCU, POEZII, I, 30. *Mîni mergem iar în țarnă cu cărucioara.* SADOVEANU, O. IV, 317, cf. SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 51, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 226. *Grăbea spre țarina boierească s-ajungă.* CAMILAR, N. I, 214. *Moșia din jurul tîrgului se compunea din două părți distincte: hotarul sau țarina tîrgului stăpînită de orășeni, pe care-l cultivau ei, apoi ocolul stăpînit de domn.* PANAITESCU, C. R. 287. *Prăjina ... am văzut-o întrebuințată în mod curent la măsurători de livezi, finețe, locuri în „țarnă" (arabile).* C. GIURESCU, P. O. 93, cf. L. ROM. 1977, 186, ib. 1985, 232, ib. 1988, 121, H I 385, II 3, 13, 50, 117, 262, VII 358, 484, X 499, XII 2, 117, 173, 288, 356, XIII 362, XVI 217. *Viile și țarinile badei Ion rodesc mai bine decît ale altor oameni.* RETEGANUL, P. IV, 62, cf. BUD, P. P. 46, GR. S. I, 352. [Solomonarii] *locuiesc în munți prin peșteri, prin păduri, în colibe sau prin țarine.* COM. SAT. III, 126. *Prin țarînă, prin imaș, Io cu mîndra duce-m-aș.* PODARIU, FL. 77. *Mergînd*

în ... pe valea Cristorului, ... îi zicem la „țarină", cum numesc cristorenii hotarul pe care e așezat Cristiorul de Sus. ARH. FOLK. VII, 38, cf. ALR I 408, ib. 880/590, ib. 1 229/385, 424, 592, ALR SN I h 3, ib. h 6, A I 22, V 23, 26, VI 26, 32, IX 5, 6. *Atita mi-a fost mie Pînă trec trei podurele: Unu-n sat, unu-n țarină, Unu-n țara cea străină.* FOLC. TRANSILV. I, 163. *Ziua bună și-a luat Și-nspre țarină-a plecat.* FOLC. MOLD. I, 275, cf. ALR—M III h 793, NALR — O III h 431/909, ib. IV h 591. *Omu ńeu a fost aiča ... pi țarnă.* T. DIAL. M. II, 598, cf. T. DIAL. D. 841. *Am o cățea albă. Toată țarna o aleargă* (Coasa). GOROVEI, C. 111. ◊ (Ca simbol al satului) *Literatura scriitorului ... ne-a schițat figura bătrînului Dinu Murgulet și a tînărului Matei Damian, rămași în religia țarinii.* LOVINESCU, S. I, 305. *Tema dezrădăcinării flăcăului plecat de la țarină, care se întoarce însă la vatră ca să se căsătorească.* CIOCULESCU, C. 101. ◊ F i g. *Cu curgerile lacrămilor adăpînd țarina sufletului tău, ai secerat bogată răsplătire.* MINEIUL (1776), 53v2/11. *Cu grîul cel curat al învățăturii sale ... au sămănat țarinile inimilor noastre* (a. 1889). CAT. MAN. II, 301. *Tronul dar să fie țarină-arzătoare Unde veștejește a credinței floare?* BOLINTINEANU, O. 60. *Varsă o lacrimă fierbinte pe mormîntul proaspăt al tovarășului de muncă în țarina ... folclorului românesc.* COM. SAT. IV, 50. *Vreau țarina prezentului s-o samăn Cum tatăl meu țăranul, holda.* BENIUC, V. 87. ◊ *Ciocîrlie de țarină* v. c i o c î r l i e. *Poarta țarinii* = loc (cu poartă) la marginea unui sat prin care se iese în țarină **(1)** sau se intră din țarină în sat; p. e x t. poartă făcută la intrarea (sau la ieșirea) unui drum într-un sat. *Rada ieși înaintea lui Dinu la poarta țarinei și pînă acasă nu i-a mai tăcut gura.* VLAHUȚĂ, CL. 58. *Om străin de intră-n sat, Poarta țarinei îi zice: „N-ai ce căuta pe-aice".* BELDICEANU, P. 97. *Convoiul celor douăzeci de sortași iese pe poarta țarinei.* N. REV. R. I, nr. 1, 31, cf. TDRG. *Dintr-un sat ies două sau mai multe drumuri; la aceste ieșiri se face cîte o poartă numită poarta țarinii.* PAMFILE, A. R. 28. *Moș Sandu, după trei zile de drum, ajunse la poarta țarinei.* BUJOR, S. 53. *Nu era prea tîrziu ca să nu întîlnească din loc în loc oameni, pe cărări, ... înainte de poarta țarinei.* SADOVEANU, O. IX, 143. *Costan strînse pumnii și se opri în poarta țarinei.* CAMILAR, N. I, 23. *Cum ajunse la poarta țarinei, și începu a cunoaște ... drumurile pe unde în copilărie spulbera colbul de pe ele.* ȘEZ. VII, 5. *La poarta țărnii, doi oameni ... îmblătesc cu îmblăciile în vînt.* I. CR. III, 235. *Gardul țarinii* sau *gard de* (ori *la, de la*) *țarină* = gard în jurul țarinii **(1)**; gard (cu șanț de o parte și de alta) care împrejmuiește un sat, despărțindu-l de țarină **(1)**. *Iată luncile-nainte; Gardul țarinei mai sus!* COȘBUC, O. I, 261, cf. TDRG. *Gardul țarinii ... care împrejmuie satul, despărțindu-l de ogoare, are dincolo sau dincoace șanț.* PAMFILE, I. C. 430. *Toamna, după strînsul recoltelor, gardul țarinii era desființat.* L. ROM. 1985, 236, cf. 235, ALR II 5 078/27, 29, 64, 76, 102, 105, 219, 228, 272, 349, 386, 414, 514, 520. *N-are a face banul birului cu gardul țarinei* = nu există nici o legătură, n-are a face una cu alta. Cf. ZANNE, P. V, 81. (Regional) *Gard de țarină* = gard care desparte locul cu arături de pășuni. *Hotarul satelor era împărțit, printr-un gard de țarină, în două. O parte era țarina cu arături, a doua era izlazul.* VUIA, PĂST. 29, cf. id. ib. II, 83. ◊ L o c. a d j. **De țarină** = (despre pămînt) care se cultivă. *Capitalul în pămînt de țearină, adică cultivat, raportă 7 la sută.* I. IONESCU, D. 96, cf. ALR I 1 229/35. ◊ E x p r. (Regional) **A deschide** (sau **a închide**) **țarina** = a permite (sau a interzice) pășunatul pe terenul de fîneață sau pe cel cultivabil din apropierea satului. Com. din VIȘEUL DE SUS. **A face țarină** = a interzice pășunatul animalelor pe întreg teritoriul unei localități. Com. din DRAGOMIREȘTI — VIȘEUL DE SUS și din SĂLIȘTEA DE SUS — VIȘEUL DE SUS. ✦ Loc în afara satului, folosit pentru pășunat sau pentru fîneață. V. i m a ș, i z l a z. *Să-i împrumute carul: ba să-și aducă lemne din pădure ..., ba căpiți din țarină.* CREANGĂ, P. 38. *La țarină, adică la fînețe, oamenii stăteau cu vitele toamna și iarna.* VUIA, PĂST. 124, cf. L. ROM. 1985, 234. *Am intrat într-o țarină cu niște iarbă mîndră și mare ... cît tot de-a dragul s-o paști.* SBIERA, P. 161, cf. ALR I 410/12, 18, 227, 270, 347, 350, 361, 375, 554, ib. ALR II 5 260/551, A V 15, GLOSAR REG., NALR — O IV h 591. ✦ (Prin sudul Olt.) Loc la marginea satului. Cf. L. ROM. 1985, 234, NALR — O IV h 591. ✦ (Prin Ban.) Pămînt nearat, țelină. Cf. NALR — B 2 010/55, 91. ✦ (Regional) Loc plan pe vîrful unui munte (Ceahlău — Borsec). Cf. GLOSAR REG.

2. (Regional) Gard sau șanț în jurul unui sat sau în jurul țarinii **(1)**. *Țarinile trebuie să fie bune ... căci, dacă se întîmplă să fie răsturnate sau sparte de vite, proprietarul terenului este dator să plătească despăgubiri.* în L. ROM. 1985, 236. *Toamna își smulge fiecare om țarina și o duce acasă, folosind-o pentru foc sau păstrînd-o pentru anul viitor, cînd va fi din nou așezată la locul destinat.* ib., cf. ALR II 5 078/130, 157, 172, NALR — O IV h 591. *Merg să fac țarină.* NALR — O IV h 591/957. *Pe marginea satului se ridica țarină.* ib. h 591/972. ✦ (Prin sudul Transilv. și prin sudul Olt.) Răzor[1] **(1)** servind ca hotar între două ogoare sau între proprietățile a două comune. Cf. CHEST. IV 29/162, NALR — O IV h 591. ✦ (Prin Olt.) Șanț făcut la capătul unui teren pentru a opri vitele să treacă dintr-o parte în alta. Cf. NALR — O IV h 591. ✦ P. e x t. Gard (din mărăcini). Cf. L. ROM. 1985, 236, ALR II/I MN 125, 3 838/157, NALR — O IV h 591/910. ✦ Gard făcut în jurul unei clăi de fîn pentru a o feri de animale. V. ț a r c **(3)** (Vînători — Sighișoara). Cf. ALR II 5 037/157. ✦ (Prin vestul Olt.) Drum la marginea satului. Cf. NALR — O IV h 591.

3. (Regional) Loc împrejmuit în care se păstrează nutrețul (Borca — Borsec). Cf. A V 26. ✦ Loc împrejmuit unde dorm mieii (Beclean — Făgăraș). Cf. CHEST. V 41/9.

4. (Regional) Zăgaz la moară (Arefu — Curtea de Argeș). Cf. ALR I 1 842/782.

II. (Mai ales art.; și în sintagmele *țarina de la Abrud*, VARONE, D. 149, rar, *țarina Munților Apuseni*, id. ib., *țarina mocanilor*, DER, *țarina minerilor*, ib., *țarina văsarilor*, ib.) Numele unui dans popular de perechi, cu mișcări moderate, care se dansează însoțit de strigături cîntate sau recitate; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. III, 11. *Se auzeau în răstimpuri de liniște acorduri vesele, senine de țarină.* AGÎRBICEANU, A. 109. *Joacă hora și bătuta și n-o mai schimbă pe țarină.* HOGAȘ, DR. II, 173, cf. VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 129. *Țarina, jocul Abrudului ..., lăutarii abrudeni o cîntă și în zilele noastre.* ALEXANDRU, I. M. 320. *Jocul s-a întețit ... Ilie i-a dat drumul la o țarină, pe nerăsuflate.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 46. *Bărbații se așază la mese, feciorii încep jocul cu „țarina".* COM. SAT. I, 51, com. D. POP, cf. ALR II 4 336/250, 728, 987.

— Pl.: *țarini* și *țarine*, (învechit și regional) *țărini* (PLEȘOIANU, T. II, 195/24, L. ROM. 1973, 40, ALR I 408/375, ALR II 5 078/130, 157, ALR SN I h 6/76, NALR — O IV h 591). — Și: (învechit) **țărenă**, **țeárină**, (învechit, rar) **țérină**, (regional) **țárnă** (pl. și *țarnuri* A V 23, 26, VI 9), **țắrnă** s. f.

— **Țară** + suf. -ină.

ȚARÍNĂ² s. f. Soție de țar; titlu dat împărăteselor Rusiei; persoană care purta acest titlu; (învechit) țarevnă, tariță. Cf. BAR. — MUNT., W. 232²/22, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Dansînd într-un costum sumar ..., displăcu, se zice, ța-*

rnei și fu silit să demisioneze. CĂLINESCU, C. O. 224.

— Pl. : *țarine.*

— Din fr. **tsarine.**

ȚARÍNCĂ s. f. (Prin Maram.) Loc cultivat sau cultivabil. V. ț a r i n ă¹ **(I 1)** (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. L. ROM. 1977, 185, ALR SN I h 6/353. ✦ Loc delimitat în apropierea satului (ALR — M III h 793/232), folosit pentru pășunat (ALR I 410/361, ALR — M III h 793/231).

— Pl. : *țarinci.*

— Din ucr. **царинка.**

ȚARÍSM s. n. Formă de guvernămînt monarhică, în care puterea supremă aparține țarului; regimul țarist. Cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D.

— Din rus. **царизм,** fr. **tsarisme.**

ȚARÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține țarului, privitor la țar sau la țarism, adept al țarismului. *S-a făcut cunoscut ... în timpul ocupației țariste.* BOLINTINEANU, O. 251. *În tinerețea lui zbuciumată a făcut îndelung cunoștință cu închisorile țariste.* CAZIMIR, GR. 163, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX. *O cronică rimată ... unde se pomenește de soldățimea țaristă.* CIOCULESCU, C. 152, cf. V. BREBAN, D. *A-și păstra autonomia și ... a-și apăra integritatea teritorială în fața pretențiilor imperiilor vecine, țarist sau habsburgic.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 27.

2. S. m. și f. Partizan al țarului sau al țarismului. Cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl. : *țariști, -ste.*

— Din fr. **tsariste.**

ȚARÍȚĂ s. f. (Învechit, rar) Țarină². *Vrea lua pă toți robi și pe țari și pă țarița, că era cu dînsul aicea.* R. POPESCU, CM I, 480.

— Pl. : *țarițe.*

— Din rus. **царица.**

ȚARÎNGÎNĂ s. f. v. **țăringănă.**

ȚARLATÁN s. m. v. **șarlatan.**

ȚÁRMURĂ s. f. v. **țărm.**

ȚÁRNĂ¹ s. f. v. **țarină¹.**

ȚÁRNĂ² s. f. v. **țărînă.**

ȚAROGEÁSCĂ adj. (Învechit ; în sintagma) *Funie țarogească* = veche unitate de lungime pentru măsurarea pămîntului ; funie împărătească. Cf. ARH. OLT. III, 429. *Eu, Dincă Buileanu, martor de funia țarogească* (a. 1802). ib.

— Pl. : *țarogești.*

— Cf. ț a r.

ȚAROLĂ s. f. (Cu sens neprecizat, probabil) Opincă **(1).** Cf. PAMFILE, C. T. 355. *Mă duce la nouă Cu țarolă nouă, Țarola cu clopoței ... Cu țarola zurnai, zurnai!* id. ib. 297.

— Accentul necunoscut. — Pl. : ?

— Cf. bg. цървули „opinci".

ȚÁROVICI s. m. v. **țarevici.**

ȚARSÁM s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚÁR s. m. v. **țirțar.**

ȚARȚÁM s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚÁN s. n. v. **sărsam.**

ȚARȚARÍȚĂ s. f. v. **țirțăriță.**

ȚARȚOÁNE subst. pl. = **sărsam.** (Regional) Zdrențe, petice. *De sărac ce era, n-avea ... decît o cergă ruptă de care se țineau țarțoanele șir.* PAMFILE, S. T. 166.

ȚARÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚARVÁNĂ s. f. v. **cervană.**

ȚARVÁNE s. f. v. **cervană.**

ȚÁSTĂ s. f. v. **țașcă.**

ȚÁȘCĂ s. f. (Prin Mold.) Țandără **(1).** [Copacul] *sări într-o țașcă.* ALR I 985/556, cf. GLOSAR REG. ✦ Așchiuță care intră sub piele sau sub unghie ; țeapă **(II 4),** țepușă **(I 5).** *Mi-a intrat o țașcă sub unghie.* CV 1950, nr. 5, 32, cf. ALR I 1 207/558, 610.

— Pl. : *țăști.* — Și : **țástă** (ALR I 1 207/610 ; pl. *țaste* ib.), **țáșpă** (ib. 1 207/558) s. f.

— Cf. ț e p u ș c ă.

ȚÁȘPĂ s. f. v. **țașcă.**

ȚAȚÁCĂ s. f. v. **țîțacă.**

ȚAȚÁIE s. f. v. **țîțaie.**

ȚÁȚĂ s. f. **1.** (Regional ; adesea însoțit de numele persoanei la care se referă) Termen de respect folosit la țară pentru a vorbi cu (sau despre) o soră mai mare, cu (sau despre) o mătușă, o verișoară ori cu care se adresează o persoană (tînără) unei femei mai în vîrstă sau vorbește despre aceasta ; lele, (regional) țaică² **(1),** țîțaie. V. d a d ă, d a i c ă, m ă t u ș ă **(1, 2),** n a n ă¹, t a n t i. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 709. *Ei ! țațo, eu mă duc... Culcă-te și matale, nu mai lucra dacă ți-e rău.* CARAGIALE, O. VI, 22. *Mă-ntorc săptămîna viitoare, cu cine credeți ? cu ța' Katia ! Soacră-mea ! ! !* id. ib. VII, 25, cf. DDRF, BARCIANU, JAHRESBER. VIII, 318, ALEXI, W., TDRG. *Țață Sultano, la Viena nu ne oprim decît la întoarcere.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 311, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Serafima... alergă să vestească : — Țață Didino, țață Didino !* BASSARABESCU, S. N. 76, cf. CADE. *Noi copiii, patru fete și trei băieți, am fost crescuți de o soră a tataiei, țața Eliza.* BRĂESCU, A. 19. *Mi le împrumută țața Tinca.* SADOVEANU, O. II, 176, cf. GÁLDI, M. PHAN. 259, BUL. FIL. VII—VIII, 282, SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 353. *Ce zici, țață Raveca, unde am putea sta puțin de vorbă ?* CAMIL PETRESCU, O. II, 93. *De pe valea Oltului ne-a căzut oaspete numai unchiu-meu Găbunea, cu țața Aretia, nevastă-sa.* STANCU, D. 178, cf. 357. *Udă-i buzele, țață Mariţo.* H. LOVINESCU, T. 227. *Ceilalți, oricît de veri și verișoare, erau pentru mine bădie, tușă, țață.* V. ROM. ianuarie 1966, 62, cf. SCURTU, T. 283, L. ROM. 1975, 617, ib. 1983, 126, H IV 12, ALR I/II h 164, ib. h 167, ib. h 168, ALRM I/II h 231, ib. h 236, A V 15, 16, 31, VI 26. *Busuioc de la Viana, Samănă cu țața Ana.* FOLC. MOLD. I, 376. *Nene și țațo, io mă duc acasă.* T. DIAL. M. I, 37. *Vari-sa era d-aij, verișoar'sa... „Unde-i țați-ta, Fifi ?"* ib. II, 294. ✧ (Glumeț) *Nenea Acul, țața Ața Își pierdură dimineața Pe un cot De postav sau șeviot.* ARGHEZI, S. P. 27. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la sine însăși, cînd se adresează unui copil. *Taci cu țața !* ARHIVA, XXXIII, 182.

2. (Regional) Mîndră **(II 1),** iubită ; (regional) țaică² **(2).** *Foaie verde lobodă, Țațo, Gura lumii-i slobodă, Țațo.* TEODORESCU, P. P. 319. *Duminică dimineață Bati țața la fereastră. Las' să bată că nu-mi pasă, Că mai am v-o șăpti-n casă.* GRAIUL, I, 288. *Pîrîiaș cu apă rece, Pe la poarta țații trece.* PÎRVESCU, C. 46. ✦ Termen folosit de o femeie referindu-se la

sine însăși cînd se adresează iubitului sau cînd vorbește despre el. *Costică cu ochii verzi, Ce te plimbi* [illegible] P. P. 381. *D-ar fi cucul d-un voinic, L-aș prinde d-un ibovnic... Cintă, cuce, limba-ți pice S-o ia țața s-o mănînce.* ȘEZ. IV, 139. *N-are țața flori de dat, C-astă vară n-a plouat Și-am plătit de le-a udat Cu bani după sărutat.* MAT. FOLK. 223. *Dragă, puișorul meu, Ad' la țața s-o spăl eu, Cu apă din eleșteu.* GR. S. VI, 36. *Mi-e dor si sece, ... Dar asară mi-l vadzui,* [illegible] – MUNT. I, 31.

3. Epitet pentru o femeie flecară sau pentru o femeie vulgară, lipsită de gust și de finețe. V. m a h a l a g i o a i c ă, m a h a l a g i ț ă. *Fantezia țațelor și a cumetrelor din mahala era liberă... să închipuie întîmplări și să dezgroape taine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 59. *Îl ocări o țață lăbărțată.* ARGHEZI, S. XI, 24. *Polcovnicul, furat și tulburat de cele ce auzise, are o poftă de vorbă, de parcă ar fi o țață.* CAMIL PETRESCU, O. II, 239. *Limba tot de viperă i-a rămas. Gura tot rea, bănuitoare și bîrfitoare, ca de țață stearpă.* STANCU, R. A. V, 301.

4. (Argotic) Patroană a unei case de toleranță; proxenetă. *Căsătorie de interes, aranjată fie de un mijlocitor plătit, fie... de o cunoștință binevoitoare, ce se complace în rolul „țaței".* în SCL 1978, 321. *Se rugau înfricoșate „țața" și femeile acelea cu buzele ca focul pentru el.* I. BOTEZ, B. I, 74, cf. IORDAN, L. R. A. 96.

5. (Bot.; regional; în compusul) **Țața Marghioala** = rujă-galbenă *(Rudbeckia laciniata)*. Cf. BORZA, D. 150.

— Pl.: *țațe*. — Și: (familiar) **ța** s. f.

[illegible] **τσάτσα**.

ȚĂ[1] [illegible] **cea**.

ȚĂ[2] interj. v. **ța**[1].

ȚĂBÚ[illegible] [illegible] **țohie**.

ȚĂ[illegible] [illegible] **țac**.

ȚĂCÁ vb. I. I n t r a n z. (Regional; la jocul de [illegible]

— Prez. ind.: *țăchez.*

[illegible] **țac**.

ȚĂCÁLĂ[1] s. f. (Prin nord-estul Olt.) Pușcă veche, uzată, ruginită (CIAUȘANU, V. 206); pușcă de vînătoare (LEXIC REG. II, 33). ✦ Obiect vechi, uzat, stricat. Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *țăcale.*

[illegible]

ȚĂCÁLĂ[2] s. f. **1.** (Prin nord-estul Olt.) Clopot mic de fier care se pune la gîtul oilor. CV 1951, nr. 1, 37. *Țăcala se aude de departe.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Persoană cicălitoare, plictisitoare. Cf. UDRESCU, GL. (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Urîtă țăcală de om, te pisează cu toate prostiile.* id. ib. *Uf, ce țăcală de muiere, tare îi umblă melița.* [illegible] **A-i sta** [illegible] **țăcală pe cap** [illegible] a cicăli întruna pe cineva, a plictisi. Cf. UDRESCU, GL. *Nu-mi mai sta țăcală pe cap, dacă vrei să-ți fac o treabă ca lumea.* id. ib.

[illegible]

[illegible] **țăcăli**.

ȚĂCĂITOÁRE s. f. (Ornit.) Sfrîncioc mare *(La-*[illegible] DOMBROWSKI [illegible]

— Pl.: *țăcăitori.*

[illegible] **țac**.

ȚĂCĂLÁȘ [illegible] **săcăluș**.

ȚĂCĂLÍ [illegible] **1.** [illegible] A produce scîntei prin lovirea cremenei cu amnarul. V. s c ă p ă r a[1] **(1)** (Remetea — Beiuș). Cf. A I 12.

2. T r a n z. A cicăli, a plictisi, a bate pe cineva la cap (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Nu-l mai țăcăli, că-i ajunge, s-a săturat.* id. ib.

— Prez. ind.: *țăcălesc.*

Țac [illegible]

ȚĂCĂLÍE[1] s. f. **1.** (Regional) Frigare în care se înfige slănina, carnea etc. pentru a le frige; țaglă[1] **(1)**. [illegible] ȘĂINEANU [illegible] VICIU, GL. CADE. ◇ L o c. a d j. **La țăcălie** = fript la frigare deasupra jeratecului. *Crap la țăcălie.* SCRIBAN, D. *Avat... la „țăcălie".* VÎN. PESC. august 1964, 13. ✦ Bucată de lemn, băț, crăcană care servește pentru fixarea ceaunului cînd se mestecă mămăliga (Trăisteni — Sinaia). T. DIAL. M. II, 217. *Făcam mămăliguța acolo pă cujbă, puneam ĉaunu-acolo și aveam țăcălii, dă țineam ĉaonu ca să nu vină roată, ca să putem mestica mămăliguța.* ib. ✦ (Prin nord-estul Olt. și nord-vestul Munt.; mai ales la pl.) Leațuri mici, stinghii (GL. OLT.); așchiuțe, surcele (LEXIC REG. 87, UDRESCU, GL.). *Adună cîteva țăcălii să ațițăm focul.* UDRESCU, GL.

2. (Prin sud-estul Transilv.) Ridicătură înaltă de teren; vîrf (ascuțit) de deal. V. ț i c l ă u[1] **(1)**. Cf. L. ROM. 1985, 201.

3. (Familiar) Barbișon. *Împăratul s-a tras de țăcălie scrîșnind groaznic.* CARAGIALE, O. II, 217. *E unu nalt cu mustăți negre. Are o țăcălie în loc de cioc.* BACALBAȘA, S. A. I, 72. *Suspina cu o duioșie grozavă, mîngîindu-și țăcălia.* SĂM. IV, 367, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cu două degete ale dreptei începu să-și muncească țăcălia.* ap. TDRG. *Înfățișarea nobilă ce-i întipărea mata paloare a feței smede și trase, prelungită de o țăcălie moale ca mătasea porumbului.* M. I. CARAGIALE, C. 34. *Cum era să trec eu vreodată pe lîngă franțuzul cel cu cioc... și să nu-i fac ochi dulci spre țăcălie!* MIRONESCU, S. 415, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Frunza îi e măruntă și rară ca perii din țăcălia domnului Iancu.* I. BOTEZ, B. I, 18. *Profesorul de franceză... începea să-și mîngîie, rîzînd, țăcălia.* SADOVEANU, O. III, 358, cf. SCRIBAN, D. *A trecut vreme de cînd paraclisierul cocoșat, cu țăcălie roșie, suia treptele învîrtite ale clopotniței.* ARGHEZI, S. VIII, 229. *La un doftor cu barbă m-a dus. Barba, mai mult țăcălie.* STANCU, D. 177. *Vizitiu fără să pocnească din bici e ca un popă fără țăcălie.* CONTEMP. 1954, nr. 430, 3/3. *Din întreaga făptură a omului atîta-ai desprins: ochii și țăcălia.* PAS, Z. I, 318. *În casa prietenului Cocea îmi retezasem coada capului..., reducîndu-mi și barba la țăcălie.* V. ROM. ianuarie 1966, 39, cf. SFC VI, 122, COMAN, GL., ALR II/I MN 18, 6 932/705, 723, 987, ALRM II/I h 77. (Glumeț) *Capra din satul nostru... avea țăcălie, și în țăcălie un clopoțel mititel.* I. CR. III, 81. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Epitet (depreciativ) dat unei persoane care poartă cioc. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Epitet (depreciativ) dat unei persoane cu chelie. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țăcălii.* — Și: (regional) **țicălie** (CADE, VICIU, GL.), **cățălie** (DA) s. f.

Țacă[1] [illegible] **Cățălie**, [illegible] metateză.

ȚĂCĂLÍE[2] s. f. (Regional) **1.** Străgălie la car. Cf. DAMÉ, T. 8, TDRG. *Între opor și capătul dinăuntru al osiei se pune adesea... țăcălie sau strangalie.* PAMFILE, I. C. 130, cf. ȘĂINEANU, D. U.

2. Clopoțel care se pune la gîtul unor animale [illegible] L. ROM. 1961, 318.

Pl.: [illegible]

Cf. ț ă c a l ă[illegible]

ȚĂCĂLÍȘ s. n. (Prin vestul Munt. și estul Olt.) **1.** Amestecătură de așchii, surcele etc.; grămadă de

coji mărunte. *Adu niște țăcăliș d-afară de foc.* L. ROM. 1959, nr. 1, 64, cf. UDRESCU, GL.

2. Tufăriș **(1)**, lăstăriș, mărăciniș. Cf. CIAUȘANU, V. 206, UDRESCU, GL. *A intrat aici în țăcălișu-ăla.* id. ib.

— Pl.: *țăcălișuri.*

— Cf. ț a c ă r.

ȚĂCĂLÚȘ subst. (Regional) Uvulă. Deluț (Cîmpulung Moldovenesc). NALR — MB I h 42/468.

— Pl.: ?

— Cf. ț ă c a l ă².

ȚĂCĂLÚȘĂ s. f. (Învechit, rar) = **săcăluș (1).** *Am mai trimis o seamă de oaste cu foc, haiducii călări, pedeștri, siimeni și țăcălușă.* ANON. CANTAC., CM I, 158.

ȚĂCĂNEÁLĂ s. f. **1.** Zgomot scurt, (repetat) ritmic; țăcănire, țăcănit¹ **(1)**, țăcănitură, (regional) țocăneală. V. p ă c ă n e a l ă. Cf. POLIZU. *Auzi țăcăneala unui pas de cal, care se stinse degrab în zgomotul valurilor Oltului.* CARAGIALE, O. II, 323, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Țăcăneala potcoavelor... îmi izbea neplăcut urechile.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Venea tăcut, necunoscut decît de pe țăcăneala măruntă a calului.* MIRONESCU, S. 65. *Se aude mereu un zgomot neîntrerupt, un fel de țăcăneală cadențată.* BART, S. M. 49. *Viața și-a dus-o liniștit, între țăcănelile aparatului morse.* V. ROM. octombrie 1954, 85, cf. SCL 1981, 377. ◇ L o c. a d v. **La** (sau **în, pe**) **țăcăneală** = cu pas sau cu mers ritmic; la pas. *Poștalionul meu înainta pe țăcăneală, ... tot echipajul pășa cu o moale legănătură.* ODOBESCU, S. I, 381. *Tovarășul meu... începu să tropote în fața mea, jucînd foarte serios și pe țăcăneală un danț englezesc.* id. ib. III, 251, cf. DDRF. *Merg în pas, la țăcăneală. Au ieșit din oraș și acum țin șoseaua drept.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 56, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✦ F i g. Cicăleală. *Viața și-a dus-o... între țăcănelile... nevestei, care-l certa pentru fiecare fleac.* V. ROM. octombrie 1954, 85.

2. (Regional) Mărunțirea unui teren arat, în vederea cultivării. Cf. ț ă c ă n i **(2)** (Chiojdeanca — Vălenii de Munte). T. DIAL. M. II, 283.

3. F i g. (Familiar) Tulburare a minții; sminteală **(1)**, (familiar) țicneală. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *țăcăneli.*

— **Țăcăni** + suf. *-eală.*

ȚĂCĂNÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. A produce un zgomot scurt (repetat), prin lovirea unor obiecte de metal, de lemn etc. sau prin declanșarea unor mecanisme; (despre mecanisme) a produce un zgomot (ritmic) prin funcționare; (regional) a țocăni **(1)**. V. p ă c ă n i, ț i c ă n i. *Acest pendul bate, țăcănește bine.* POEN. — AAR. — HILL, V. I, 502²/30, cf. POLIZU. *Scoate mîndru un pistol, ochește, pistolul țăcănește și nu ia foc.* GHICA, S. 393, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 428. *Ceasornicul țăcănea în perete.* CARAGIALE, O. I, 63. *Mărgelele albastre și roșii... le țăcăneau la gituri.* MACEDONSKI, O. III, 25. *Printre degetele-i slabe, Țăcănind, cad somnoros Din șiragul de mătănii Boabele de chiparos.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 161, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Vînătorii începură a șopti, oțelele țăcăniră.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Scoase briceagul, îl deschise de țăcăni în prăsele.* SĂM. IV, 808, cf. ALEXI, W. *Mătăniile țăcăneau și ceasurile umpleau pe nesimțite măsura vîrstei lor.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 76, cf. TDRG. *Patinele ii țăcăneau în mînă, lucind luminoase.* AGÎRBICEANU, L. T. 161. *În biroul băncii țăcănea o mașină nou-nouță.* id. O. IV, 150. *Țăcănii de cîteva ori cu furculița în marginea farfuriei.* ARDELEANU, V. P. 98. *Un tren săgetează noaptea, pămîntul se cutremură o dată cu el, în depărtarea ninsă unde țăcăne din ce în ce mai stins.* C. PETRESCU, S. 53, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țăcăni cu cuțitul într-un pahar și rugă să se facă tăcere.* MIRONESCU, S. A. 110, cf. 35. *Fata întoarse ochii spre ceasul de buzunar care țăcănea ușurel pe masă.* SADOVEANU, O. II, 190. *Doi cai mărunți... mergeau liniștiți, în trap domol..., din cînd în cînd țăcănind din potcoave.* id. ib. V, 127. *Se auzeau în cadență țăcănind încărcătoarele de cartușe.* BART, S. M. 91. *Se îndreaptă spre cafeneaua unde țăcănesc mereu zarurile șefului de poliție.* DAN, U. 231, cf. BL VI, 151, SCRIBAN, D. *Ce-ai zice însă dacă limbile ar merge alandala,... aci sfîrîind repede, aci țăcănind încet.* CĂLINESCU, C. O. 140. *Carul țăcăne, zdroncăne.* STANCU, D. 186. *Foarfeca începu să țăcăne pe ceafa groasă cu dungi.* CONTEMP. 1954, nr.402, 4/1. *Cu grabă țăcănea telegraful.* CAMILAR, N. I, 17. *De la geamul direcției țăcăni iarăși mitraliera.* T. POPOVICI, S. 386, cf. SCL 1981, 372, 377, L. ROM. 1985, 389. *Carii... cîteodată bate sau țăcăne întocmai ca ceasornicu.* H IV 270. ◇ E x p r. (Prin Munt.) **A țăcăni după** (sau **de**) **ceva** = a căuta ceva cu mare interes, de zor. *Țăcăne lumea după lapte.* COMAN, GL. *A țăcăni de foame.* UDRESCU, GL. ◇ T r a n z. *Își țăcăni dantura cu o altă unghie.* KLOPȘTOCK, F. 321. *Calul își țăcănea potcoavele pe prundul drumului.* SADOVEANU, O. I, 562. *Țăcăneau veseli piesele de os pe mesuțele de marmură.* DEMETRIUS, A. 58. *Santinelele, țăcănind închizătoarele, îi somară să se depărteze.* NEAGU, Î. 32. (E x p r.) **A țăcăni** (pe cineva) **(la cap)** = a cicăli, a plictisi pe cineva cu vorba; a bate pe cineva la cap; (regional) a țăcăli **(2)**. *De ce mă tot țăcănește?* DDRF, cf. UDRESCU, GL. ✦ R e f l. (Rar; despre cai) A se lovi cu copita dinapoi de partea din spate a copitei dinainte. *Calul se țăcănește cînd fruntea copitei dinapoi ajunge și se izbește de călcîiile dinainte.* ENC. VET. 137. ✦ T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Familiar) A bate la mașina de scris; a dactilografia. *Aici, în arhivă, unul țăcăne la mașina Yost.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 63. *Cînd s-a adunat numărul cuvenit de pagini, le țăcănesc la mașina de scris.* C. PETRESCU, C. V. 25.

2. T r a n z. (Prin nord-estul Munt.; complementul indică un teren arat) A mărunți în vederea cultivării; (regional) țăncăni **(2)**. *Țăcăneam ogoru bine, puneam gunoi pă el și-l țăcăneam bine dă tot.* T. DIAL. M. II, 248. *Pă urmă-l țăcănei mărun, mărun, mărun, mărun cu sapa.* ib. 283. (În metonimie) *Semănam cinepa și o țăcăneam după aceea cu o grebluță ca s-o astupăm.* ib. 228. ✦ (Prin sudul Dobr.; complementul este „iarba") A tăia cu sapa. *Țăcănesc iarba de pe lîngă casă.* Com. din TEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

3. I n t r a n z. (Prin nord-vestul Munt.) A lucra cite ceva; a-și face de lucru. Cf. UDRESCU, GL. *Mai țăcăn și eu, așa ca să nu stau degeaba.* id. ib.

4. R e f l. F i g. (Familiar) A-și pierde puterea de judecată; a se sminti **(1)**, (familiar) a se țicni **(2)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *țăcănesc* și (rar) *țacăn.* — Și: **țăcări** vb. IV. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— **Țac** + suf. *-ăni.*

ȚĂCĂNÍRE s. f. Acțiunea de a ț ă c ă n i; zgomot scurt (repetat și ritmic), ț ă c ă n e a l ă **(1)**, ț ă c ă n i t¹ **(1)**, ț ă c ă n i t u r ă. V. p ă c ă n i r e. Cf. PONTBRIANT, D., POLIZU, DDRF.

— Pl.: *țăcăniri.*

— V. **țăcăni.**

ȚĂCĂNÍT¹ s. n. **1.** Zgomot scurt (repetat, ritmic); țăcăneală **(1)**, țăcănitură, (regional) țocănit **(1)**. V. p ă c ă n i t¹, ț i c ă n i t, ț o c n e t **(1)**. Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 290¹/27, PONTBRIANT, D. *Lucrătorii tac... și vorbiește numa țăcănitu sapilor și al tîrnăcoapelor.* JIPESCU, O. 39. *Suflarea de monstru astmatic a locomotivei și țăcănitul din ce în ce mai obosit al roatelor.* CARAGIALE, O. II, 161, cf. DDRF, TDRG. *Țăcănitul castagnetelor... nu făcea decît să mărească aerul vrăjit din preajma ei.* CONV. LIT. XLV, 382, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Stam încă în sufragerie,*

[illegible] 247. *Țăcănitul aparatului telegrafic a recomandat încă o dată răbdare.* C. PETRESCU, A. 277. *Zvonul necurmat de fierării pare a crește... într-un țăcănit monoton.* SADOVEANU, O. VI, 209, cf. IV, 35. *Se aude un țăcănit de clopoțel.* DAN, U. 244. *Erau zece soldați, sfîșiați de oboseală și de foame, năuciți de țăcănitul mitralierelor.* BOGZA, A. Î. 300. *Hîrșiitul picioarelor lui și țăcănitul rar al cîrjii lui ieșiră afară din biserică.* CAMILAR, C. 99. *Lucu auzi țăcănitul repetat al unei brichete.* VINEA, L. I, 290. *Intră într-un birou, de unde se auzea țăcănitul unei mașini de scris.* T. POPOVICI, S. 81. *De la etajul al doilea se auzea țăcănitul unei mașini de scris.* BARBU, Ș. N. II, 231. *Se auzea bocănitul copitelor... și, uneori, cînd băteau din potcoave, un țăcănit mai ascuțit.* V. ROM. septembrie 1970, 56. *Umblau tăcuți, dar repede, cu mișcări nervoase, se cunoștea asta după țăcănitul sec al cataramelor lovite între ele.* NEAGU, Î. 126, cf. SCL 1981, 238, 377.

2. (Regional) Prășitul dintîi (Pina Petrii — Fetești [illegible]).

— Pl.: [illegible] BRIANT, D.).

— V. **țăcăni**.

ȚĂCĂNÍT², **-Ă** [illegible] **1.** [illegible] cailor) Care produce un zgomot scurt (repetat și ritmic). [illegible] *tînăr în buiestru țăcănit.* CARAGIALE, O. I, 219. *Șoimaru și Magda lui Stroie coborau în trap țăcănit un drumușor lin de costișă.* SADOVEANU, O. V, 557, cf. SCRIBAN, D. *In trap țăcănit calcă la nevoie și cinci poște pă zi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 16, cf. DL, DM, DEX, SCL 1981, 238. ◊ F i g. *Debitul lui egal și țăcănit, de belfer deprins să vorbească de buiestru, aproape că-l toropise.* VINEA, L. I, 370. ✦ (Regional) Dejenat, [illegible]

2. F i g. [illegible] pierdut puterea de judecată; smintit² (1), (familiar) țicnit² (2). [illegible] ✦ [illegible] pre manifestările oamenilor) Care denotă lipsă de judecată, de rațiune; nebunesc (2), nechibzuit. *I-au* [illegible] *care mai țăcănite, mai aurite.* PAS, Z. III, 71.

— Pl.: *țăcăniți, -te.*

— V. **țăcăni**.

ȚĂCĂNITÓR, [illegible] **1.** [illegible] produce un zgomot scurt (repetat ritmic), care țăcăne (1). *Un funcționar aplecat între aparate țăcănitoare o primise ș-o descifrase.* SADOVEANU, O. VIII, 309.

2. S. f. (Ornit.; regional) Ciocănitoare *(Dendrocopus maior)* (Derna — Oradea). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *țăcănitori, -oare.*

— **Țăcăni** + suf. *-itor.*

ȚĂCĂNITÚRĂ s. f. Zgomot scurt (repetat, ritmic); țăcăneală (1), țăcănire, țăcănit¹ (1), (rar) țăn[illegible] Cf. BAR. — MUNT., W. 389¹/3. *Se auzea țăcănituri pripite.* ap. TDRG. *Auziră țăcăniturile cucoașelor. În depărtare, jos, ... sună de cîteva ori chețnitul unui cîne.* SADOVEANU, O. V, 216. *Dinăuntru se auziră niște țăcănituri metalice.* CĂLINESCU, S. 436. *Ar fi executat o perfectă mînuire de armă cu toate țăcăniturile reglementare.* CAMILAR, N. I, 156. *Printre scînteile neputincioase și țăcăniturile scurte ale aparatului, ... o cerceta pieziș.* VINEA, L. I, 9. *Să se audă țăcănitura de armare a cocoașelor interioare.* VIN. PESC. martie 1964, 19, cf. SCL 1981, 372, 377.

[illegible]

— Pl.: *țăcănituri.*

— **Țăcăni** + suf. *-itură.*

ȚĂCĂRĂÍE s. f. Sunet subțire produs de un clo[illegible] *o țăcăraie de clopot.* LUNGIANU, CL. 109.

— Pl.: ?

— Cf. ț a c.

ȚĂCĂRĂȘ s. m. sg. (Într-o ghicitoare; cu sens neprecizat, probabil) Căpiță de fîn. *Am un țăcăraș; Lîngă țăcăraș, Este o poieniță; Lîngă poieniță, Două păduri dese;... Lîngă două gogoși, O cioară mucoasă; Lîngă o cioară mucoasă, O curte-ngrădită cu gard* (Capul). GOROVEI, C. 44, cf. PASCU, C. 214.

— Cf. magh. t a k a r á s „adunare de fîn".

ȚĂCĂRÍ [illegible] v. **țăcăni**.

ȚĂCLĂU¹ [illegible] v. **clăţău**.

ȚĂCLĂU² [illegible] v. **țelău²**.

ȚĂCNÍT, **-Ă** adj. v. **țicnit²**.

ȚĂCORNIE [illegible] v. **țircovnie**.

ȚĂF [illegible] v. **țeh²**.

ȚĂFLOÁSCĂ [illegible] v. **țîfloască**.

ȚĂFLOÁSCĂ [illegible] v. **țîfloască**.

ȚĂGĂ [illegible] v. **țigă¹**.

ȚĂGĂRĂȘ s. m. = (prin nord-vestul Munt.) **sechiraș**. *Tudor, Tudorel... Slugulița să băga, Slugulița pă hăinuță, Țăgăraș pă măgăruș, În coada teciunilor, Pă mîna streinilor.* GR. S. V, 258.

ȚĂGHÍU, **-IE** [illegible] v. **țăgui³**.

ȚĂGLER [illegible] v. **țeler**.

ȚĂGNÍ [illegible] v. **țăbni**.

ȚĂGNÍRE s. f. (Prin Transilv.) Strigăt, țipăt, [illegible]

— Pl.: [illegible]

— V. **țăgni**.

ȚĂGÚI¹ subst. (Prin vestul Munt.) Lacăt. UDRESCU, GL. *Cine a atîrnat țăguiul la magazie?* id. ib.

— Pl.: [illegible]

— Cf. ț e c.

ȚĂGÚI², **-IE** adj. (Prin vestul Munt.; în e x p r.) A fi **țăgui la cap** [illegible] UDRESCU, GL. *E cam țăgui la cap băiatul ăsta.* id. ib.

— Pl.: *țăgui, -ie.*

— Cf. t e h u i.

ȚĂGÚI³, **-IE** [illegible] **1.** [illegible] 1 787/837, 840, ALR II 5 342/2); (prin Munt., Olt. [illegible] III, 329, II IV 247, XI 6). ✦ (Prin Olt. și vestul [illegible]

2. S. m. (Prin vestul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om cu barbă. Cf. UDRESCU, GL. ◊ (Precedă termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un țăgui de unchiaș.* id. ib.

— Pl.: [illegible] **țăguí**, **-ie** [illegible] **țăgui**, **-ie** [illegible] III, 329, [illegible]

— Cf. germ. Z i e g e.

ȚĂGÚR s. n. v. **țeh**[2].

ȚĂHÁRCĂ s. f. v. **țigarcă.**

ȚĂHĂÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Prin Mold.) A lătra, a hămăi. V. ț ă h n i **(1).** Cf. H XII 309. *Toată noaptea au țăhăit cînii în grădină.* CV 1951, nr. 6, 28.

2. (Prin Maram. ; în forma *țîhăi)* A striga, a zbiera de durere. *Cum n-aș răgi, Cum n-aș țîhăi, Că m-am loghit cu nouădzăci și nouă de deochitori.* ARH. FOLK. I, 201.
— Prez. ind. : *țăhăiesc.* — Și : **țîhăi** vb. IV.
— **Țah** + suf. *-ăi.*

ȚĂHĂLUÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. (Prin nordul Mold. ; despre ciini) A chefni ; (regional) a țăhni **(1).** Cf. A VI 32, LEXIC REG. 111. ✦ F i g. A vorbi mult și fără rost. LEXIC REG. 111.
— Prez. ind. : *țăhăluiesc.*
— **Țah** + suf. *-ălui.*

ȚĂHĂLUÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Regional) A chinui. PAMFILE, C. 52.
— Prez. ind. : *țăhăluiesc.*
— Cf. ț u h ă i.

ȚĂHNÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Prin Mold. ; despre ciini) A chefni ; (regional) a țăhălui[1]. V. ț ă h ă i **(1).** *Deprinde ... pre căpoieș s-alerge țăhnind după găină.* NEGRUZZI, S. II, 264, cf. CIHAC, II, 534. *Copoii țăhneau, cînd cu glasuri înalte pe pripoane, cînd cu glas stins, în adincuri.* SADOVEANU, O. XIII, 496. *Alți copoi ... au prins a țăhni adulmecînd altă sălbăticiune.* id. O. XV, 415, cf. SCL 1978, 323, ib. 1981, 240, H VI 30, 182, X 356, com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 215/375, ALR II/520. ✦ F i g. A vorbi mult, a face cuiva observații. Cf. CIHAC, II, 534. *Toată ziua țehnesc și tot nu mă înțelegeți.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI.

2. (Regional ; mai ales despre ciini) A chelălăi ; a mîrîi **(1).** Cf. CIHAC, II, 534, ȘĂINEANU, D. U. ✦ F i g. A țipa, a striga (de necaz, de durere). Cf. CIHAC, II, 534. *Te bătea ca ... pe-o slugă, De țăgneai ca un copoi.* BUGNARIU, N. 263/122.
— Prez. ind. : *țahne c.* — Și : **țehni, țeheni** (CIHAC, II, 534), **țihni** (SADOVEANU, O. VII, 412, H VI 182, L. ROM. 1964, 84), **țăgni** vb. IV.
— **Țah** + suf. *-(ă)ni.*

ȚĂHNÍT s. n. (Prin Mold.) Chefnit. *Țihnitul copoilor străini suna departe.* SADOVEANU, O. VII, 416. *În codrul posomorit ... sunau aceleași țihnituri fantastice de copoi alungînd căprioarele.* id. ib. 418. *Nu înălța capul decît cînd se apropia țăhnitul unui prepelicar corcit.* id. ib. XI, 403, cf. 212, XIII, 500. *Să iasă grasă Îngrozată, Frică înfricoșată, Spaimă înspăimîntată, Cu țehlit, Cu răsărit, Cu spăimat, Cu spăriet.* PAMFILE, B. 43.
— Pl. : *țăhnituri.* — Și : **țihnit, țehlit** s. n.
— V. **țăhni.**

ȚĂIFÓS s. m. (Regional ; depreciativ) Om foarte gras (Boiul Mare — Baia Mare). Cf. ALR II/I MN 49, 2 266/272.
— Pl. : *țăifoși.*
— Cf. ț i f o i.

ȚĂIȘTÓC s. m. v. **tirștoc.**

ȚĂITÚNG s. n. (Învechit, prin Ban.) **1.** Ziar, gazetă. Cf. BĂNUȚ, T. P. 54. *I scris în cărț, în țăitunguri.* ARH. FOLK. III, 108, cf. CV 1950, nr. 5, 31, ALR SN IV h 926/2, ib. VI h 1 737/2, ALRM SN II h 756/2.

2. Veste, știre, noutate. *La noi or picat ... Țăitunguri din ceri Pe la-amiazăzi, ieri ; Trei zile c-o ninge, Trei, ploaia-o ploua.* BALADE, I, 433.
— Pl. : *țăitunguri.* — Și : **țaitúng** s. n. BĂNUȚ, T. P. 54.
— Din germ. **Zeitung.**

ȚĂLÁN[1] adv. (Regional) Larg deschis, în lături ; vraiște (Cîrța — Victoria). Cf. VICIU, GL. *O lăsat ușile țălan.* id. ib. *O lăsat tot țălan.* id. ib.
— Etimologia necunoscută.

ȚĂLÁN[2] s. n. (Prin nord-estul Olt.) Turmă **(1)** ; cireadă. CIAUȘANU, V. 206. *Țălan de capre (oi).* id. ib. ◊ E x p r. **A se ține țălan** = a merge unul după altul, în șir. Cf. ARH. OLT. XXI, 276. *Caii se țin țălan.* ib.
— Pl. : *țălane* (CIAUȘANU, V. 206) și *țălanuri* (id. ib.).
— Etimologia necunoscută. Cf. ț ă c l ă u[1].

ȚĂLĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv. și Olt. ; despre ciini) A lătra întruna în timpul nopții. *Cînii începură a țilăi și hămui.* RETEGANUL, P. IV, 47, cf. T. PAPAHAGI, C. L., LEXIC REG. 43.
— Prez. ind. pers. 3 : ? — Și : **țilăi** vb. IV.
— Formație onomatopeică. Cf. ț ă h ă i.

ȚĂLĂIÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Certăreț ; guraliv (Severinești — Strehaia). Cf. L. ROM. 1960, nr. 5, 36.
— Pl. : *țălăioși, -oase.*
— **Țălăi** + suf. *-os.*

ȚĂLĂÍT s. n. (Prin Ban.) „Vorbire des repetată". NOVACOVICIU, C. B. I, 21.
— V. **țălăi.**

ȚẮLĂR s. m. v. **țeler.**

ȚĂLĂRÁTĂ adj. (Regional ; în sintagma) *Față de masă țălărată* = mușama ; (regional) pînză ceruită (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II/I MN 147, 3 925/386, ALRM II/I h 401/386.
— Pl. : *țălărate.*
— Cf. c e r a t.

ȚĂLEGRÁF s. n. v. **telegraf.**

ȚĂLEGRĂFÁ vb. I v. **telegrafia.**

ȚẮLER s. m. v. **țeler.**

ȚĂLIGRĂDEÁN, -Ă s. m. și f. v. **țarigrădean.**

ȚĂLÍNDURĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Așchie, țandără **(1).** Cf. ALR — T 732/329, com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.
— Pl. : *țălînduri.*
— Cf. ț a n d u r ă.

ȚĂMĂRMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚĂMBÁL s. n. v. **țambal.**

ȚĂMBELÁR s. m. v. **țimbular.**

ȚĂMBRUÍ vb. IV. T r a n z. A căptuși, a întări cu țambre pereții unei galerii de mină sau ai unei fîntîni. V. g h i z d u i. Cf. CIHAC, II, 428, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ◊ R e f l. p a s. *Puțul de petrol ... se țămbruia, se ghizduia ca fîntîna cu țambre.* ALR II/762.
— Prez. ind. : *țămbruiesc.* — Și : (rar) **țimbrui** vb. IV. GHEȚIE, R. M., BARCIANU.
— **Țambră** + suf. *-ui.*

ŢĂMBRUÍT¹ s. n. Faptul de a ţ ă m b r u i. *Ţămbruitul* [illegible] ap. CIHAC, II, 428.
— Pl. : *ţămbruituri*. — Şi : (rar) **ţimbruit** s. n. BARCIANU.
— V. **ţămbrui.**

ŢĂMBRUÍT², -Ă adj. (Despre pereţii unei galerii de mină sau ai unei fîntîni) Care este căptuşit cu ţambre. *Pereţii de* [illegible] *ţămbruiţi* [illegible] *o adîncime de 8 – 9 tuciere* [illegible]. ap. TDRG.
— Pl. : *ţămbruiţi, -te.*
— V. **ţămbrui.**

ŢĂMBRUITÚRĂ s. f. Căptuşire, întărire cu ţambre a pereţilor unei galerii de mină sau ai unei fîntîni. *Lucrătorii, o dată cu săpătura în pămînt, merg în jos şi cu ţămbruitura.* ap. CIHAC, II, 428, cf. TDRG. ✦ (Concretizat) Parte a unei galerii de mină sau a unei fîntîni căptuşită cu ţambre. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl. : *ţămbruituri.*
— **Ţămbrui** + suf. *-tură.*

ŢĂMÍR subst. v. **ţimir.**

ŢĂMIRÁŞ s. m. v. **ţimiraş.**

ŢĂNĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţineros.**

ŢĂNCĂNÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Regional, despre clopoţei sau alte obiecte de metal) A produce, prin izbire sau prin lovire, un sunet metalic, specific ; a zîngăni. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Banii se durigară ţăncănind pe podele, pe supt pat.* AGÎRBICEANU, P. M. 95. *O ţăncănd clopotu.* ALR II 2 057/172.

2. T r a n z. (Prin nord-estul Munt. ; complementul indică un teren arat) A mărunţi în vederea cultivării ; (regional) a ţăcăni **(2).** *Ţîncăneam ogoru mărunţel ..., dup-aea presăram sămînţa di cînipă.* T. DIAL. M. II, 552. [illegible] *Îl ţăncăneam cu sapa.* ib. 610, cf. 283. (A b s o l.) *Semănăm cinipa şi pe urmă ţăncănim înapoi, s-o acoperim cu pămînt.* ib. 722. ✦ R e f l. p a s. *Se sapă, se ţăncăneşte, se greblează frumos ... semănăm cînipa.* ib.
— Prez. ind. : *ţăncănesc.* — Şi : **(1) ţăngăni** LB, POLIZU, ISER, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., **(2) ţincăni** vb. IV.
— **Ţanc¹** + suf. *-ăni.*

ŢĂNCĂNÍRE s. f. (Regional) Acţiunea de a ţ ă n c ă n i. Cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D.
— Pl. : *ţăncăniri.* — Şi : **ţăngănire** s. f. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D.
— V. **ţăncăni.**

ŢĂNCĂNÍT s. n. (Regional) Operaţia de punere în pămînt cu sapa a cartofilor, a porumbului, a fasolei etc. (Chiojdu – Vălenii de Munte). Cf. H II 28.
— V. **ţăncăni.**

ŢĂNCĂNITÚRĂ s. f. (Rar) Ţăcănitură. Cf. BAR. – MUNT., W. 389¹/₆.
— Scris şi : *ţincănitură.* BAR. – MUNT., W. 389¹/₆.
— Pl. : *ţăncănituri.*
— **Ţăncăni** + suf. *-tură.*

ŢĂNCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A însemna pe ţanc² **(1)** nivelul lichidului dintr-un vas ; a măsura cu ţancul². [illegible] *a. 1829)*, IORGA, S. D. XII, 195, cf. CONSTINESCU, G. L. [illegible]
— Prez. ind. : *ţăncuiesc.*
— **Ţanc²** + suf. *-ui.*

ŢĂNCÚŞ s. n. v. **ţăncuşă.**

ŢĂNCUŞÁT, -Ă adj. (Rar) Ascuţit. *Aceeaşi gură de om ambiţios şi aceeaşi bărbie ţăncuşată.* IL, septembrie 1961, 48.
— Pl. : *ţăncuşaţi, -te.*
— **Ţăncuşă** + suf. *-at.*

ŢĂNCÚŞĂ s. f. **I. 1.** (Regional) Bucata mai mică tăiată din răboj **(I 1)**, care se păstrează, ca mijloc de control, de către cel care are de primit anumite drepturi. *Baciul îşi ţine socotelile cu ciobanii pentru caşul ce se vinde cu răboj (răbuş), din care o parte numită ţencuşă rămîne la ciobani.* DAMÉ, T. 70, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Răboj, format din două părţi (cotorul şi ţăncuşa).* PANAITESCU, O. Ţ. 210, cf. CL 1980, 42, CHEST. V 55/90, NALR – O IV h 769.

2. (Regional) Băţ sau vergea cu care se măsoară, însemnîndu-se cu cîte o crestătură, cantitatea laptelui muls de la oi cu ocazia alcătuirii stînii, şi uneori a vinului, a ţuicii etc. dintr-un vas ; ţanc² **(1).** *Măsurarea laptelui cu carîmbul sau ţîncuşa.* VUIA, PĂST. 76, cf. CHEST. V 7/15, 8/50, MAT. DIALECT. I, 196. *Ieste un ţăncuş, aşa-i spunem noi, făcut dintr-o scîndurică, care ieste gradat.* GL. OLT. *Ia vezi unde e ţăncuşul, că nu-l mai văd la locul lui.* UDRESCU, GL.

3. (Prin Mold. şi prin Transilv.) Răboj **(I 1).** Cf. MÎNDRESCU, I. G. 97, PAMFILE, I. C. 36. [illegible] *un lemn în formă de piramidă patrunghiulară, care* [illegible] DRAGOMIR, O. M. 207, cf. ŞĂINEANU, D. U.

4. (Prin nord-vestul Munt. ; în forma *ţăncuş)* Semn care se face pe un vas în locul pînă unde ajunge lichidul conţinut ; (învechit) ţanc² **(1).** Cf. UDRESCU, GL.

5. (Regional) Fiecare dintre beţişoarele cu crestături sau bileţelele numerotate cu care se trage la sorţi ; (regional) ţanc² **(4).** Cf. ALR SN V h 1 436, LEXIC REG. II, 114. ✧ E x p r. **A trage ţăncuşă** (sau **ţîncuşa**) ori **a face ţăncuşă** = a hotărî, prin tragere la sorţi, o împărţeală. Cf. ALR SN V h 1 436, LEXIC REG. II, 114.

6. (Prin estul Transilv.) Adeverinţă, autorizaţie pentru vînzarea vitelor la tîrg. Cf. ALR SN II h 322, ALRM SN I h 209. *Mi-am scos ţîncuşă să-mi duc vaca la tîrg.* MAT. DIALECT. I, 196.

7. (Prin Transilv.) Recipisă ; chitanţă (PAŞCA, GL., com. din BISTRA – ABRUD şi din LUPŞA – ABRUD, L. ROM. 1973, 47) ; act, document. ALIL 1983-1984, 315).

II. (Prin analogie cu ţăncuşa I 1)

1. (Regional ; în forma *ţincuşă)* Beţişor făcut din scîndură uscată şi folosit pentru aprinsul lămpii (Şieu Măgheruş – Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 289.

2. (Regional ; în forma *ţincuşă)* Beţişor, ascuţit la capete, cu care se fixează pielea de miel (la gît, la picioare şi în partea dinapoi), ca s-o ţină întinsă în timp ce se usucă (Şieu Măgheruş – Bistriţa). MAT. DIALECT. I, 289.

3. (Prin Tansilv.) Pană¹ folosită de mineri pentru a despica piatra (FD I, 177, com. din ROŞIA MONTANĂ – ABRUD) ; daltă (ib. 178). ✦ Bucăţică de lemn, aşchie cu care se completează un gol, o spărtură. Cf. SCRIBAN, D. [illegible] *ţăncuşă de lemn în gaura făcută cu ţinta* [în butoi]. NEAGU, I. 74, cf. ALR II/I h 254/362.

4. (Regional) Bucăţică lunguiaţă care se taie şi se scoate din pepene, din pîine etc. pentru a verifica dacă produsul respectiv este copt, dulce etc. *Scoate preotul ţîncuşe den prescure cînd pomeneşte.* ap. TDRG. *Dacă ţencuşa este coaptă, pepenele se taie.* PAMFILE, A. R. 178, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fă-i ţăncuş să vedem dacă e roşu.* UDRESCU, GL.

5. (Regional; în formă *țăncuș)* Lacăt (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Pune-i țăncușul la magazie, încuie și nu te mai doare capul.* Id. ib.

6. (Prin Munt.; în expr.) **A sări de pe țăncuș** = a-și pierde cumpătul, a se enerva; a nu mai avea răbdare. Cf. UDRESCU, GL.

III. (Prin analogie cu semnul care se face pe țăncușă **I 2**)

1. (Regional) Crestătură, de o anumită formă, făcută la urechea oii, ca semn de recunoaștere; (regional) țanc² **(2)**. Cf. SCRIBAN, D., CHEST. V 156/3, 17, 74, 86, GR. S. VI, 246, ALR SN II h 403/130, ALRM SN I h 267/130, GL. OLT., NALR — O IV MN 270, 2 307/907, ib. 2 312/902, 908, ib. 2 317/902, 908, T. DIAL. B. N. 352. ✦ (Învechit, rar, prin Transilv.) Lobul urechii. MOLNAR, D. 363/13.

2. (Prin sudul Transilv.; la pl.; în forma *țincușe)* Motive ornamentale, lucrate în lemn, care împodobesc blidarele. *Podoabele aplicate, ... colțișorii, ... ocîndura crestată și țincușele în formă de cruci arcuite sri de scîndurele, ce se încrucișează oblic.* PĂCALĂ, M. R. 485.

3. (Prin sudul Transilv.; la pl.; în forma *țincușe)* Motive ornamentale în cojocărie. *Se mai aplică la marginea exterioară a pojiților, de la brațe în jos, niște ornamente mărunte, țincușele.* PĂCALĂ, M. R. 515, cf. LEXIC REG. II, 64.

4. (Regional) Mică ruptură făcută într-o haină în locul unde a fost atîrnată în cui. Cf. SCRIBAN, D.

5. (Regional; în forma *țincușă)* Gaică prin care trece cureaua la pantaloni. Com. din CORVINEȘTI — BISTRIȚA.

6. (Prin vestul Munt.; în forma *țăncuș)* Mică gaură făcută în doaga sau în dopul unui vas (cînd vrana este cetluită). UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A da țăncuș la ...** = a face gaură la ceva. *Dă-i un țăncuș la dop și vezi [illegible].* UDRESCU, GL.

IV. 1. Nume dat mai multor jocuri (de copii): **a)** (Prin Mold. și Olt.; și în construcția [illegible] *țăncușu*, ALR SN V h 1 291/872, ALRM SN III h 1 093/872, GL. OLT., *în țincușă*, ALR SN V h 1 291/414, ALRM SN III h 1 093/414) țintar **(1 a)**. *[illegible] noi cu [illegible] cînd [illegible] tăbăcărcasca sau concina.* CREANGĂ, A. 104. *Aha! jucați țăncușa ... Care pe care? ... Mîinile se întindeau, mișcau, pe liniile scrijelate pe scînduri, grăunțele, și glasurile mormăiau întruna.* SADOVEANU, O. II, 491, cf. SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 291/520, ALRM SN III h 1 093/520.

b) (Regional; art.; în forma *țăncușul)* Un fel de joc asemănător cu țintarul **(1 c)** (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR II 4 346/812.

c) (Prin Mold.; și în construcția *de-a țăncușa*, ȘĂINEANU, D. U.) Numele unui joc de copii care constă în înfigerea unui cuțit în pămînt. Cf. ȘEZ. VIII, 161.

2. (Regional) Zar folosit în anumite jocuri. Cf. CIHAC, II, 434, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 97, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43. ✧ Expr. **A da țăncușa** = a arunca zarurile. Com. din ORAVIȚA.

— Pl.: *țăncușe.* — Și: **țencúșă, țincúșă, țîncúșă** (pl. și *țincuși* LEXIC REG. II, 114, NALR — O IV h 769/975) s. f., **țăncúș** (pl. și *țăncușuri* ALR I 1 418/782, UDRESCU, GL.), **țincúș** (DDRF, CHEST. V 7/15, ALR SN II h 322/574, FD I, 177, com. din ROȘIA MONTANĂ — ABRUD, L. ROM. 1973, 47, ALIL 1983-1984, 315, **țîncúș** (pl. și *țîncușuri* com. din LUPȘA — ABRUD, ALR II/I h 254/362) s. n.

— Țanc² + suf. *-ușă.*

ȚĂNDĂRÍ vb. IV. **1.** Tranz. și refl. A (se) preface în țăndări **(1)**; a (se) sfărîma, (regional) a țăndărui. Cf. MOLNAR, D. 300/22, [illegible] *îmi dedeseși ... Țăndărite de războaie ți le-aduc* CONACHI, P. 219, cf. ISER. *Iar măzdracele s-au rupt. În așchii s-au țăndurit.* C. STAMATI, ap. CADE, cf. BAR. — MUNT., W. 13²/38, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd va trăsni, ologi-vă-va caii ... Și țînduri-vă-va carul.* MURNU, I. 166, TDRG. *Din diferitele părți ale învrăjbitului popor de brazi, din trupurile țăndărite de trăsnet, se-naltă uriașe limbi de foc.* CIOCÎRLAN, P. P. 224, cf. CADE, SCL 1970, 19, ib. 1978, 322, ALR SN IV h 1 036/551. ✧ Refl. pas. *Un lemn verde ... se țăndurește ..., făcîndu-se ca o măturiță cu care se șterge fundul căldării.* CHEST. V 45/88.

2. Tranz. (Regional) A bate șipci în pereții casei de lemn înainte de a-i lipi cu lut; a cercui (Seaca de Pădure — Craiova). NALR — O II h 194/969.

— Prez. ind.: *țăndăresc.* — Și: (popular) **țănduri,** (regional) **țîndări** (PONTBRIANT, D.), **țînduri** vb. IV, **țăndurá** (BAR. — MUNT., W. 729¹/36) vb. I.

— V. țandără.

ȚĂNDĂRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui țandără **(1)**; așchiuță, surcică, (rar) țăndărice. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Alții fac gropițe în pămînt [și] împlîntă într-însele țăndurele de lemn aprinse.* MARIAN, ap. CADE. *O țăndurică din pragul de jos al ușii de la odaia de culcare.* CANDREA, F. 245, cf. CADE. *Un mănunchi de țăndărele de brad, pentru aprins focul, așteptau la gura sobei.* GALACTION, O. A. I, 67, cf. ȘEZ. VII, 121, CHEST. II 231/32, ALR II/I h 275/192, ALRM II/I h 381/192. *Țăndurica bradului, veselia satului* (Scripca). SBIERA, P. 320, cf. PÎRVESCU, C. 109. *Țăndurică lemn uscat, Face larmă-n Țarigrad* (Pușca). GOROVEI, C. 313. ✦ (Regional) Țandără **(1)** mică, așchiuță care intră sub piele sau sub unghie. Cf. ALR II/I h 93/886. ✦ (Și s. m.) Fig. Om mic de statură; copil. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *țăndărele.* — Și: (popular) **țăndurícă,** (regional) **țîndărícă** (PONTBRIANT, D.; pl. *țîndărele* id. ib., ALR II/I h 275/192) s. f.

— Țandără + suf. *-ică.*

ȚĂNDĂRÍCE s. f. (Rar) Țăndărică **(1)**. Cf. REBREANU, NUV. 211.

— Pl.: *țăndărici.*

— Țandără + suf. *-ice.*

ȚĂNDĂRÍRE s. f. Acțiunea de a țăndări și rezultatul ei. Cf. LB, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *țăndăriri.* — Și: (popular) **țăndurire** (LB, ISER), (regional) **țîndărire** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— V. țăndări.

ȚĂNDĂRÍT, -Ă adj. **1.** Prefăcut în țăndări **(1)**; sfărîmat. Cf. ISER, BAR. — MUNT., W. 729¹/35, LM. *Topoarele curgeau ca ploaia, pînă cînd ușa țăndărită căzu cu totul din țîțîni.* CONV. LIT. XIV, 205, cf. DDRF, TDRG. ✧ (Prin exagerare) *Se dă cu praf de spermanțet pe parchetul țăndărit.* P. CONSTANT, R. 166. *O bucată de lemn țăndurită la capăt.* ȘEZ. II, 227. ✧ Fig. *L-au legat de coama fugarilor, pe ulíți Trăgîndu-i mișelește cadavrul țăndurit.* COȘBUC, P. II, 178.

2. (Familiar) Care și-a pierdut puterea de judecată; (familiar) țicnit² **(2)**. *N-are ce căuta ..., la casa de nebuni e păcat, fiindcă nu e nebună, e numai țăndărită.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 83.

— Pl.: *țăndăriți, -te.* — Și: (popular) **țăndurít, -ă,** (regional) **țîndărít, -ă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— V. țăndări.

ȚĂNDĂRÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care se desface în țăndări **(1)**, care se poate țăndări; așchios, sfărîmicios. Cf. POLIZU, BAR. — MUNT., W. 729¹/34, PONTBRIANT, D., LM, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, DEX. ✦ (Regional) Aspru (la pipăit), zgrun-

turos (Petreştii de Jos — Turda). Cf. ALR II/I MN 30, 2 180/250.

2. Fig. Despre oameni care se supără din nimic, căruia îi sare repede ţandăra; supărăcios. V. a r ţ ă - g o s, ţ i f n o s (**2**). Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ce-ţi veni ...? întrebă el ţăndăros.* PREDA, D. 21, cf. DL, DM, L. ROM. VIII, 187, CIAUŞANU, GL., ALR SN V h 1 247/784.

3. (Regional; despre cai) Bătrîn, slab şi urît. Cf. DR. V, 235.

— Pl.: *ţăndăroşi, -oase.* — Şi: (popular) **ţănduróṡ, -oásă** (ALR — MN 7291/34, SCRIBAN, D., ALR II/I MN 30, 2 180/250), (regional) **ţindăróṡ, -oásă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— **Ţandără** + suf. *-os.*

ŢĂNDĂRUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-estul Olt.) A ţ ă n d ă r i (**1**). Cf. LEXIC REG. II, 33.

— Prez. ind.: *ţăndăruiesc.*

— **Ţandără** + suf. *-ui.*

ŢĂNDĂRÚICĂ s. f. (Regional; depreciativ) Om arţăgos (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL.

— **Ţandără** + suf. *-uică.*

ŢĂNDĂRÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.) Ţăndărică (folosită la aprins focul). Cf. CL 1985, 121, ALR — I 733/332.

— Pl.: *ţăndăruţe.*

— **Ţandără** + suf. *-uţa.*

ŢĂNDORÉL s. m. v. **ţăndurel.**

ŢĂNDURÁ vb. I v. **ţăndări.**

ŢĂNDURÁŞĂ s. f. (Regional) Surcică (Călugăreni — Piatra Neamţ). GLOSAR REG.

— Pl.: *ţănduraşe.*

— **Ţandură** + suf. *-aşă.*

ŢĂNDURÉL s. m. (Regional) Beţişor cu care se fixează resteul de lemn (GLOSAR REG.) sau otincul la jug (A V 14) (Coverca — Vatra Dornei).

— Pl.: *ţăndurei.* — Şi: **ţăndorél** s. m. A V 14.

— **Ţandură** + suf. *-el.*

ŢĂNDURÍ vb. IV v. **ţăndări.**

ŢĂNDURÍCĂ s. f. v. **ţăndărică.**

ŢĂNDURÍRE s. f. v. **ţăndărire.**

ŢĂNDURÍT, -Ă adj. v. **ţăndărit.**

ŢĂNDURÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţăndăros.**

ŢĂNEC s. n. v. **senic.**

ŢĂNGĂLÁŞ s. m. v. **ţingăuaş.**

ŢĂNGĂLÁŞ s. m. (Regional) Băieţandru; (popular) [illegible] Cf. ALR — I 517/345.

— Pl.: [illegible]

— **Ţângău** + suf. [illegible]

ŢĂNGĂLĂU s. m. v. **ţingălău.**

ŢĂNGĂNÍ vb. IV v. **ţăncăni.**

ŢĂNGĂNÍRE s. f. v. **ţăncănire.**

ŢĂNGĂU s. m. v. **ţingău.**

ŢĂNGĂUÁŞ s. m. v. **ţingăuaş.**

ŢĂNIC [illegible] **senic** (**1**) [illegible]

ŢĂNTERÍM s. n. v. **ţintirim.**

ŢĂNTERÍN s. n. v. **ţintirim.**

ŢĂNTÍN subst. v. **ţenti.**

ŢĂNTUÍ vb. IV v. **ţintui.**

ŢĂNŢĂNÍ vb. IV v. **ţinţăni.**

ŢĂNŢOŞÉL adj. (Rar) Diminutiv al lui ţ a n ţ o ş. *Sosi şi Zăgreanu din Armadia, ţănţoşel, învîrtind în dreapta umbrela de ploaie de care nu se despărţea niciodată.* REBREANU, I. 400.

— Pl.: *ţănţoşei.*

— **Ţanţoş** + suf. *-el.*

ŢĂNŢOŞÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se arăta ţanţoş. Cf. SCRIBAN, D., ALR SN V h 1 255/762.

— Prez. ind.: *ţănţoşesc.* — Şi: **ţanţoşí** vb. IV. ALR SN V h 1 255/762.

— V. **ţanţoş.**

ŢĂNŢOŞÍE s. f. (Rar) Faptul de a fi ţ a n ţ o ş. *Cîştigul debitantului trebuia să fie mai mare decît al institutorului, şi lui Creangă îi veni inima la loc şi ţanţoşia pe buze.* CĂLINESCU, I. C. 129, cf. IORDAN, L. R. A. 176, SCRIBAN, D.

— Şi: **ţanţoşie** s. f.

— **Ţanţoş** + suf. *-ie.*

ŢĂPÁICĂ s. f. v. **ţăpoaică[2].**

ŢĂPARÍŞ, -Ă adj. v. **ţapariş.**

ŢĂPĂRÍŞ, -Ă adj. v. **ţapariş.**

ŢĂPERÍG s. n. v. **ţipirig[2].**

ŢĂPÍ vb. IV. R e f l. r e c i p r. (Regional; despre capre) A se împreuna (în vederea reproducţiei); a se pîrci[4] (Prăvăleni — Brad). Cf. ALR I 1 784/90.

— Prez. ind. pers. 3: *ţăpeşte.*

— V. **ţap.**

ŢĂPÍN s. n. v. **ţapină.**

ŢĂPINÁR s. m. v. **ţapinar.**

ŢĂPINÁŞ s. m. (Prin vestul Transilv.) Ţapinar. Cf. A I 13, 17.

— Pl.: *ţăpinaşi.*

— **Ţăpină** + suf. *-aş.*

ŢĂPÍNĂ s. f. v. **ţapină.**

ŢĂPÍŞ, -Ă s. n., adj. v. **ţipiş.**

ŢĂPÍRDEA s. m. art. (Regional) Om care îşi iese repede din fire, om certăreţ, gălăgios (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ✦ Copil neastîmpărat (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. *Mă,* [illegible]

— Etimologia nesigură. Cf. ţ a p.

ŢĂPLEÁN s. m. v. **ţăpulean.**

ŢĂPLUŞÍNĂ s. f. v. **ţiplusină.**

ŢĂPOÁICĂ[1] s. f. **1.** (Zool.) [illegible] Cf. TDRG. *De o fi (cutare) deochiat de strigoi, ...* [illegible] 147 [illegible] II h 494/886.

2. [illegible]

[illegible]

ȚĂPOÁICĂ² [illegible]

2. [illegible] de nuiele de forma unui trunchi de con, fără fund, [illegible] *necesare.* id. ib. 534, cf. ENC. AGR. IV, 245, CADE, [illegible] h 572.

[illegible] țopoaică [illegible] **țopăică** (COMAN, GL., ALR I 1 735/842, ALR II/47; [illegible]

ȚĂPOAIE [illegible]

ȚĂPOAIE² [illegible] țipău[1].

ȚĂPÓC s. m. (Prin Maram.) **1.** Țap (**I 1**) de talie mică. Cf. CL 1987, 44. *Aiesta țăpoc ii mnic, dar ii tare lotru.* ib.

2. [illegible]

ȚĂPOI¹ [illegible] *deochiat de strigoi ... De strigoi cu strigoaică De* [illegible] 554.

2. [illegible]

ȚĂPÓI² s. n. **1.** (Regional) Bucată (lungă) de lemn [illegible] ratul finului, fiind ținute cu mîinile de către două [illegible]

2. Furcă de obicei de lemn, avînd două sau trei coarne și coadă lungă, cu care se ridică snopii de grîu, fînul, paiele etc.; furcoi, (regional) țăpoaică² (**1**). [illegible] *cotit.* CREANGĂ, P. 38. *Țăpoiul ... cu care se strînge* [illegible] *ei multe de cînd erau la grajd ... mai cu seamă* [illegible] MIRONESCU, S. 71. *Alungau dihăniile servindu-se de țepoaie.* CAZABAN, V. 7. *Un bărbat spătos ... clădea un stog. Rezemă țăpoiul de fîn.* C. PETRESCU, Î. II, 205. *Tăie o grămadă* [de mărăcini] *cît ai sumete-o zdravăn într-un țepoi.* VISSARION, B. 14. *Aveau în mîini țepoaie tari de lemn.* VOICULESCU, P. II, 169. *Eu ascuțitam și priveam uimit; rămăseră și flăcăii sprijiniți în țăpoaie.* SADOVEANU, O. VI, 605, cf. SCRIBAN, D. *Strigoi, Rupt din veacul de apoi, ... Din bici ud și din țăpoi Hăituit de Miazănoapte.* I. BARBU, J. S. 136. [Dezgropatul viei] *se poate face de asemenea cu ajutorul furcii de fier ... sau* [cu] *un țăpoi.* C. GIURESCU, P. O. 102. *Un moșneag și o babă ... abia biruiesc movilele de paie, repezindu-le cu țăpoaiele.* CAMILAR, N. I, 313, cf. SCL 1960, 585, CL 1984, 47, H III 140, 266, IV 253, VII 390, X 323, XIV 417. *Și-ntr-o vie am intrat ... Dar vierul a simțit Și la mine a venit C-un țăpoi de arie Ca să mă sparie.* MARIAN, SA. 322. *Cu 99 de țepoaie Te-oi nțepoia Și te-oi speria.* CANDREA, F. 124, cf. SEVASTOS, P. 184. *Aveau tinda plină cu nuci și se pusese ... cu țăpoiul ca să le urce în pod.* ȘEZ. I, 190. *Eu pun mîna pe țăpoi, Oile se fac purcoi, Crede că le dau tri-* [illegible] 421 [illegible] RĂDĂUȚI, CHEST. II 256/51, 103, ALR I 937/516, 526, 538, 540, 550, 740, ALR II 5 033/531, ib. 5 034/531, ib. 5 035/365, 386, 414, 514, 551, 605, 682, 762, 784, ALR SN I h 65, ALRM SN I h 90, A VI 16, 22, 26, IX 1, 4. (Ca termen de comparație) *Unghiile de la mînă păreau ca niște țepoaie.* N. A. BOGDAN, ap. DDRF. *Vipera ... își scoate limba lungă, la vîrf ca* [illegible] A fi pus [illegible] rău, fără nici o ordine, a fi aruncat la întîmplare. Cf. SCRIBAN, D. *La dînșii în vatra satului cît îs mai dese casele, încolo parcă-s zvîrlite din țepoi; una ici pe o rîpă, alta pe un deal, altele prin cele înfundă-* [illegible] de fîn care se poate lua o dată cu țăpoiul² (**2**): pală[1] (**1**). Cf. ALR I 933/418, 424, 516, 518, 526, 550, 554, 556, 588, 614.

3. Unealtă de pescuit de forma unei furci cu mai mulți dinți, care se înfige în corpul peștilor; ostie[1] [illegible] cului de pescuit avînd forma unei furci de lemn cu [illegible] („țăpoiul") *este o furcă de lemn mai lungă sau mai scurtă, terminată la capătul ei cu două coarne.* ANTIPA, P. 104, cf. DL, DM. *De bețele crucișete se leagă un țăpoi lung, de care poartă crisnicul.* ȘEZ. IV, 114, cf. ALR I 1 737/418.

4. Par[1] (**1**) lung și gros, prevăzut cu un vîrf meta- [illegible] 123. *Cu paveze și cu țăpoaie ... sînt înarmați și* [illegible]

5. (Regional) Fiecare dintre căpriorii așezați la mijloc, între sape (**II 1**), la cele două capete ale acoperișului caselor țărănești. Cf. DAMÉ, T. 94, [illegible]

6. (Rar) Ghimpe (la plante). *Au dat și subsuorile spinilor o încolțire ... Și pintenii roșcovului sălbatec, îmbrăcat în țăpoaie, surîd.* ARGHEZI, S. VIII, 325.

7. (Regional) Tîrnăcop (Crihalma - Rupea). Cf. [illegible] *îndată ce s-a săvîrșit masa de cununie, toți nuntașii se prind la joc ... cam cu următoarele jocuri: ... trepac, țăpoiul, țărăneasca.* SEVASTOS, N. 282, cf.

PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 128, DL, DM.
— Pl.: [illegible] — Și: țepói s. n.
— Țeapă + suf. [illegible]

ȚĂPOȘ, -Ă adj. v. **țapoș.**

ȚĂPÓȘNIȚĂ s. f. (Regional) Vin de calitate inferioară; (regional) torea. V. l i u r, p o ș i r c a, t i ș p o a c ă[1] **(1)** (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN I h 241/2.
— Pl.: [illegible]
Cf. t ă p o v i n ă.

ȚĂPOTÉI s. m. (Regional) Țăpușor (Vladimir — Tîrgu Jiu). Cf. NALR — O IV h 749/921.
— Pl.: [illegible]
— Țap + suf. [illegible]

ȚĂPOVÍNĂ s. f. (sg.) (Regional) Țuică slabă; (regional) pîrșoacă (Peștișani — Tîrgu Jiu). GL. OLT.
Cf. t e s c o v i n ă.

ȚĂPȘÁN s. m. (Regional) Țăpușor (Boița — Hațeg). Cf. ALR I 1 787/122.
— Pl.: *țăpșani.*
— Țap + suf. [illegible]

ȚĂPȘOÁRĂ s. f. v. **țăpușor.**

ȚĂPÚC s. m. (Regional) **1.** Țăpușor. V. v ă t u i. *18 capri fătate, însă: 8 țăpuci, 10 ieduțe* (a. 1820). IORGA, S. D. XXI, 522, cf. TDRG, PASCU, S. 131, SEC VI, 95, ȘEZ. V, 165, com. din MURĂRENI — REGHIN și din SIEUT — BISTRIȚA, ALR I 1 785/573, ib. 1 787/259, 351, 764, ALR II 5 342/574, A V 15, 16, 31, VI 4.

2. Epitet depreciativ dat unei persoane a cărei figură este asemănătoare cu a unui țap **(I 1)** (Coșbuc — Năsăud). Cf. COMAN, GL.
— Pl.: [illegible]
— **Țap** + suf. *-uc.*

ȚĂPÚGĂ s. f. (Regional) Oaie cu coarne lungi (Văleni — Roman). ANT 7, GLOSAR REG.
— Pl.: [illegible]
— **Țap** + suf. *-ugă.*

ȚĂPÚI s. m. (Regional) Ied de un an. V. ț ă p u c **(1)**; țap **(I 1)** tînăr. Cf. LEX. MARS. 212, JAHRESBER. XII, 145, 161, ALR II 5 342/833.
— Pl.: [illegible]
— **Țap** + suf. *-ui.*

ȚĂPULEÁN s. m. (Regional) Țap **(I 1)** tînăr. DL, DM, DEX, ALR II 5 342/172.
— Pl.: [illegible] — Și: (regional) **țăpleán** s. m. DL.
— Țap + suf. [illegible]

ȚĂPULÉI s. m. (Regional) Țăpușor (Studina — Caracal). Cf. NALR — O IV h 749/993.
— Pl.: [illegible]
— Țap + suf. [illegible]

ȚĂPUȘÓR s. m. Diminutiv al lui t a p **(I 1)**; ied de un an; (regional) țăpuc **(1)**, țăpotei, țăpșan, țăpulei. V. [illegible] [illegible] PĂCALĂ, S. II, 264. [illegible] SĂDOVEANU, O. II, 101, com. MARIAN. [illegible] [illegible] ALR I 1 785/381, ib. 1 787/582, ALR II 5 342/260.
— Pl.: *țăpușori.* — Și: (regional) **țăpșoáră** s. f. ALR I 1 786/381.
— **Țap** + suf. *-ușor.*

ȚĂPÚȚĂ s. f. (Zool.; regional) Ieduță (Scheia — Suceava). Cf. ALR I 1 786/381.
— Pl.: *țăpuțe.*
— **Țap** + suf. *-uță.*

ȚĂR interj. v. **țir².**

ȚĂRÁI s. n. v. **țirai.**

ȚĂRÁN, -Ă s. m. și (rar) f. **1.** S. m. (Învechit și regional) Locuitor al unei țări **(I 3)**. *Și-l iubea* [pe împărat] *boiarii și toți țăranii de pre în toată lumea.* MOXA, 360/4. *Vom putea noi craii ..., cu sfatul și învoirea domnilor, prelaților, baronilor și a celorlalți țerani din amăndouă crăimile, cerca să facem tocmeală despre țeara și voievodul Moldovei.* ȘINCAI, HR. II, 110/21. *Nu s-au obicinuit aici biruitorii a aprinde lăcașurile țăreanilor.* MAIOR, IST. 8/19, cf. LB. *Țărenii din țara asta* [alcătuiesc națiunea]. ALR II 2 866/260. ✦ (Învechit) Nume dat în Transilvania și Banat românilor din Țara Românească și Moldova înainte de 1918. V. r e g ă ț e a n. Cf. CADE, SCRIBAN, D. [Locului de pășunat] *țărenii (locuitorii din Țară) îi zic suhat.* CHEST. V 21/44. ✦ (Prin Ban.) Nume dat românilor veniți din Țara Românească și stabiliți în unele regiuni din Banat; bufan. Cf. N. STOICA, C. B. 328. *Coloniști din Țara Românească, numiți și „bufani" ori „țărani".* MARIAN, Î. 381. *Copiii de „țăreni" de la Bocșa ... ies și ei la țărm și sar într-un picior.* CANDREA, F. I. ✦ (Adjectival) Care aparține unei țări **(I 3)**. *Judecătoriile ceale mari provinciale seau țereane, adecă care nu se țin de oaste.* MAIOR, IST. 42/10.

2. S. m. (Învechit) Băștinaș. *Primejdiile care pot veni creștinătății din Ungaria sînt acestea, ... că* [illegible] *cari nu numai streinilor, ci și țărenilor le sînt groaznici.* ȘINCAI, HR. I, 281/1, cf. LB, DDRF. ✦ (Învechit, rar) Compatriot, concetățean. V. p ă m î n t e a n **(2)**. Cf. LB.

3. S. m. și (rar) f. Persoană care locuiește la țară **(III)**, avînd ca ocupație principală agricultura; sătean, (familiar) opincar **(2)**, (popular) român **(I 2)**, (învechit și regional) mojic **(1)**, (regional) paur. V. p l u g a r. *Țărani* (a. 1586). D. BOGDAN, GL. 112. *Orcare țăran va lua cu voia lui pămîntul să dea la altul, sau casa-și, sau alt lucru.* PRAV. 54. *Cînd să pîrăște un curtean c-un țăran, mai de cinste să fie curteanul și la cuvîntu și la căutătura domnului.* M. COSTIN, O. 89, cf. ANON. CAR. *Țăranul mearse neiscoditoriu ... și șăzu la masă nechiemat* (cca 1705). GCR I, 352/11. *Pentru îndrăzneala ce-au făcut ... să să certe, spre pilda lor și altor țărani asemene lor* (a. 1771). IORGA, S. D. VII, 95. *Țăranul nu samănă nimic pentru dînsul, ci pentru boierul său.* IST. CAROL XII, 27v/13. *I-au poruncit Leon Vodă ca să scoată birul de la țereani din giudețul Romanați.* ȘINCAI, HR. III, 20/4, cf. MOLNAR, D. 48/22. *Într-un sat ... era un țăran anume Bertoldo* (a. 1799). GCR II, 168/31. *Zicea că boierii sînt supuși Așa domniei ca și țăranii.* BUDAI-DELEANU, Ț. 152. *Vor fi toți oamenii un chip, ... nu va fi împărat, nici domn, nici să va cunoaște boierul din țăran* (a. 1815). GCR II, 218/5, cf. LB, VALIAN, V. *Tomșa orînduisă țărani spre a închide trecătorile.* IST. M. 176/5. *S-au întîlnit cu un țărean.* BĂRAC, T. 63/25. *Boierul vorbea cu țeranul precum ar fi vorbit cu alt al său necăftănit.* RUSSO, S. 35, cf. POLIZU. *Un țăran se dusese să-și ia lemne* [illegible] ALEXANDRESCU, O. I, 195. [illegible] 1881, 102, cf. [illegible]

lor ... că-s strănepoți de împărați, că se trag din Troian, țăranii o luat-o de bună. ALECSANDRI, T. 692, cf. CIHAC, I, 292, COSTINESCU, LM. *Raporturile guvernatorului ... asupra rescoalei țeranilor români sub Horia și Cloșca.* CAT. MAN. I, 468. *Țăranul ... Bagă mîna pe sub scoarță Și scoate-o măciucă groasă.* EMINESCU, L. P. 82. *Cucoana ... întrebă cu milă pe cei doi țărani.* CREANGĂ, P. 329. [Boierul] *se apropie de țăran și începe să-i care la pumni în cap.* CARAGIALE, O. IV, 109. *În ușa prăvăliei stă, cu capul rezemat de umărul stîng, un țăran nalt, spătos.* DELAVRANCEA, S. 6. *Dinaintea morii, aproape că nu e ceas cînd doi-trei țărani să nu se opintească să-și descarce din care sacii cu porumb sau cu grîu.* MACEDONSKI, O. III, 3, cf. DDRF, BARCIANU. *Era o reclamație a țăranilor de la Ciulnițel.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 65. *Se procopsise furînd zi cu zi și pe țărani și pe fruntași.* SANDU-ALDEA, D. N. 10, cf. ALEXI, W., TDRG, DHLR I, 251. *Țăranii se dau în lături, făcînd loc lui moș Trifu.* BUJOR, S. 125. *Țărenii își încredințau turmele mai mult ciobanilor de meserie.* VUIA, PĂST. 13, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Atît în descrierea boierului, cît și a țăranului, lirismul stă în atitudinea scriitorului.* LOVINESCU, S. I, 30. *Mă puteți crede pe cuvînt ... că am o experiență veche de tot în chestii de agricultură și de țărani.* REBREANU, R. I, 13. *Apar din nou țăranii pe hăul din cîmpie, În infinit pămîntul se simte tresăltînd.* BACOVIA, O. 54. *Locul ... l-au netezit țăranii cu sapele și semănau cînepă.* VLASIU, A. P. 19, cf. DS. *Între arhondaric și ciădirile scunde ale slugilor și ale robilor, se învălmășea o mulțime amestecată de țărani, de tîrgoveți și de boieri tineri.* SADOVEANU, O. III, 193. *Veneau domol ... plăvanii cuminți, și-n vîrf de car, Țăranul.* PILLAT, P. 104, cf. BUL. FIL. V, 43, PUȘCARIU, L. R. I, 345, SCRIBAN, D. *Nimeni nu se mai înfricoșează, domnule ministru, nici intelectualii, nici țăranii.* ARGHEZI, S. XI, 60. *Acești țărani ardeleni sînt crescători de vite, pe înălțimile aspre ale munților.* BOGZA, C. O. 26. *Ar fi fost mai normal să-mi încredințeze mie procesul cu țăranii.* VINEA, L. I, 220. *Un țăran dacă vine la București, tot țărani caută.* PREDA, M. S. 7. *Așa-i, se gîndea, eu mi-s țărană, ci domni ...* T. POPOVICI, SE. 46. *Psihologia țăranului care-și păstrează nealterată demnitatea umană.* V. ROM. decembrie 1964, 126. *Caporale, tu nu ești țăran?* BĂNULESCU, I. 92, cf. L. ROM. 1984, 224, V. BREBAN, D. *Țărana își alege (sortează) cînepa.* BREBENEL, GR. P., cf. ALR II 2 874/250, 334, ib. 4 851/219, ALR SN III h 898, ib. h 899, ALRM SN II h 733. *Scoate ruble, hîrtii mari, Să le dăm pe la sărmani, Că-s muncite de țărani.* BALADE, II, 411. *Duce-m-oi și n-oi veni Să văd cine m-o dori, Dori-m-or țărănile, Le-am purtat inelele.* FOLC. TRANSILV. I, 52. *E-he! tu băiat, cum te-afli tu, dă țăran, să iei fată dă-mpărat!* O. BÎRLEA, A. P. II, 349. *Țăranul fațte vaca și arendașul o mulge.* ZANNE, P. V, 14. *Țăranul, cu cît mai mulți copii are, cu atît mai bogat se socotește.* id. ib. VIII, 740. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Caută încoace și încolea împrejurul tîrgului și văzu pre un om țăran șezînd singur* (a. 1705). GCR I, 352/8. *Sute de mii de familii țărane rămîn împroprietărite definitiv pe moșioarele lor.* BARIȚIU, P. A. II, 692. *Pentru românii țărani primejdie* [de catolicizare] *nu încape.* RUSSO, S. 74. *Unul deîntre cele mai frumoase costumuri națiunali e al poporului țeran.* FM (1855), 6. *Bucuria mea fu a vedeā poporul țăran la tîrgul de săptămînă.* F (1881), 253. ✧ (Prin estul Mold.; în construcția) *Noi țăranii de la țară* = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. II, 34. ✦ (Adjectival; în opoziție cu o r ă ș e a n **1**, u r b a n) De (la) țară (**III**). *Mare masă mi-este întinsă, De mulți boieri mi-e cuprinsă, Șed boierii țărieni, Căimăcanii tîrgului, Feșnicii-mpăratului.* MAT. FOLK. 164. ✦ (Învechit și regional) Iobag. *Cînd va fugi țăranul de la locul și de la stăpînu-său ..., acesta ce l-au priimit ... să plătească la domnie.* PRAV. 5. *În Moldova pînă tîrziu țăran a însemnat om neliber.* PANAITESCU, O. Ț. 49. *În catastiful de dări al lui Petru Șchiopul (1591) întîlnim, ca o categorie fiscală, cea mai numeroasă din țară, țăranii istov ... în acest catastif țăranii istov înseamnă oamenii dependenți, vecinii.* id. ib., cf. ALR SN III h 883/762. ✦ (Peiorativ) Om lipsit de educație, de maniere, mojic (**2**). Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U. *Nu fi țăran!* SCRIBAN, D.

4. S. m. (Regional; în opoziție cu m u n t e a n¹ **1**). Cîmpean. Cf. T. PAPAHAGI, C. A. 87, TDRG, CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 209, SCRIBAN, D. *Casele* [celor din Munții Apuseni] *sînt ca și ale acelora de la poalele munților, cu deosebire numai că pentru mocan e cămara ceea ce e pentru țeran odaia de primire.* FRÎNCU — CANDREA, M. 23, cf. S. GHEȚIE — VÂLSAN, R. S. 36, ALR II 4 851/102, ALR II/102.

— Pl.: *țărani, -e* și (regional, f.) *țărăni.* — Și: (învechit și regional) **țăreán, -ă** (pl. și *țăreni, -e*), (învechit) **țereán, -ă** s. m. și f., **țerán** s. m.

— **Țară** + suf. *-an.*

ȚĂRÁNCĂ¹ s. f. **1.** Femeie care locuiește la țară (**III**); săteancă, (rar) țărăniță, (popular) romancă (**2**). *O scoase den domnie, deci o tremease de fu țărancă measeră și de nemică.* MOXA, 382/30, cf. MOZAICUL (1839), 533/23, RUSSO, S. 49, POLIZU, COSTINESCU, LM. *Farmecul artistic al țărancelor romănce se reflectă cu o nouă grație pe veșmintele tradiționale.* ODOBESCU, S. II, 237. *Condurul nu se potrivi la nici o fată de împărat, la nici o cucoană..., la nici o țărancă.* ISPIRESCU, L. 306. *Țărancele, cu fotele roșii și cu cămășile albe, ... nălbeau pînzile.* DELAVRANCEA, T. 204. *Mergînd lîngă vergele înnoadă un fir rupt Și repede țăranca s-apucă de țesut.* BELDICEANU, P. 68, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 228, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O țărancă îmbrobodită cu un șal de lînă... înaintă și se opri.* BRĂESCU, V. A. 170. *Dincolo de curtea gării, staționează șiruri de căruțe. Au venit țărăncile să-și încarce bărbații.* SAHIA, N. 47. *A fost toamnă lungă. Veneau țărăncile din Oarba cu struguri ce miroseau ca busuiocul.* VLASIU, A. P. 57. *Stă de vorbă la gard cu niște țărance.* DAN, U. 130. *Jos, lîngă linia ferată, în așteptarea trenului, stau chincite două țărănci.* CĂLINESCU, C. O. 103. *Doamna s-a culcat, răspunse fata cu accentul ei gros de țărancă.* PREDA, R. 287. *Țărăncile tinere i se par surprinzător de frumoase.* V. ROM. noiembrie 1964, 115, cf. ALR II 2 874/130, 182, 386, 514, 520, 605, 728, 762, 769, 791, 812, 876, 899, 928. *Era țărancă de-a noastră adevărată.* T. DIAL. M. II, 743. *Țăranca e albina casei.* ZANNE, P. IV, 664. ✦ (Peiorativ) Femeie lipsită de educație, de maniere, mojică (**2**). *Anca nu e deloc țărancă, ea e fină, e cochetă cu Gheorghe.* GHEREA, ST. CR. II, 238.

2. (Familiar; în trecut) Bancnotă de 500 de lei, avînd pe ea chipul unei țărănci¹ (**1**). Cf. CL 1985, 60, ALR II 4 277/728, 791, 987.

— Pl.: *țărănci* și *țărance,* (regional) *țărence* (ALR II 2 874/219, 228, 235, 836). — Și: (învechit) **țeráncă** s. f. RUSSO, S. 49.

— **Țăran** + suf. *-că.*

ȚĂRÁNCĂ² s. f. (Iht.; regional) Ocheană *(Rutilus rutilus).* [Ochenei] *în Delta Dunării și la Galați i se zice... țărancă.* ANTIPA, F. I. 181, cf. ATILA, P. 330, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Cf. ț ă r a n c ă.

ȚĂRĂ s. f. v. **țiră¹**.

ȚĂRĂI vb. IV v. **țirii¹**.

ȚĂRĂIT s. n. v. **țiriit¹**.

ȚĂRĂNÁȘ s. m. Diminutiv al lui ț ă r a n (3): fiu de țăran, țăran tînăr. [illegible] Fata ta-i de măritat, ... S-o dai dup-un țărănaș. PR. DRAM. 311. [illegible] SADOVEANU, O. VIII, 84.

— Pl.: *țărănași*.

Țăran + suf. *-aș*.

ȚĂRĂNÁTEC, -Ă adj. v. **țărănatic**.

ȚĂRĂNÁTIC, -Ă adj. (Învechit, rar) ț ă r ă n e s c (1). Cf. LB. ✦ (Depreciativ) Mojic (2), (depreciativ) țărănos. [Împăratul] *dintr-aceastea cuvinte pornit* [illegible] DOSOFTEI, V. S. decembrie 244/32, cf. ȘCRIBAN, D.

— Pl.: [illegible] — Și: **țărănátec, -ă** adj.

Țăran + suf. *-atic*.

ȚĂRĂNCÚȘĂ s. f. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 149.

— **Țărancă¹** + suf. *-ușă*.

ȚĂRĂNCÚȚĂ¹ s. f. Diminutiv al lui ț ă r a n c ă¹.

1. Cf. ț ă r a n c ă¹ (1): fată de țăran (3); țărancă¹ tînără. *Țărăncuțe, mocăncuțe Pă lingă cimpoi să-nșiră*. I. VĂCĂRESCUL, G. 14/11, cf. BARONZI — MUNTEANU, W. 112¹/47. *Fetele mele ... negreșit cu toaletele lor ... or să umileze pe bietele țerăncuțe*. NEGRUZZI, S. I, 104, cf. POLIZU. *Țărăncuța o fi plîns poate altă dată*. FILIMON, O. II, 256. *Salba sărbătorească Pe un grumaz de țărăncuță*. HASDEU, R. V. 11, cf. COSTINESCU. *Iată o țărăncuță cu o cofă pe umere*. BOLINTINEANU, O. 321, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *O țărăncuță dintr-un grup ... își făcu cruce bătîndu-se apoi cu mîna peste gură*. PĂTRĂȘCANU, S. A. 164, cf. TDRG. *Marița, o țărăncuță de vreo zece ani, desculță, intră cu două scaune*. BASSARABESCU, V. 178, cf. CADE. *A venit numaidecit, cu oala cu supă pusă pe o tavă de argint, o țărăncuță măruntă, oacheșă și buzată*. STANCU, R. A. V, 322.

2. (Familiar) Cf. ț ă r a n c ă¹ (2). Cf. DR. VII, 165, BUL. FIL. IV, 130, IORDAN, L. R. A. 497. *Spre a* [illegible] *umble cu doi deputați..., pe care i-a plătit „din gros" și să împingă la „țărăncuțe" și la icre negre ... pe la toți*. ULIERU, C. 57, cf. CL 1985, 60.

3. (Entom.; popular) Specie de libelulă cu aripile albastre strălucitoare, care trăiește în apropierea apelor (*Calopteryx virgo*). Cf. MARIAN, INS. 559, JAHRESBER. XII, 122, TDRG. *Mult mai zveltă, mai delicată, este țărăncuța zisă și drumețul*. SIMIONESCU, F. R. 257.

— Pl.: *țărăncuțe*. — Și: (învechit) **țerăncúță** s. f.

Țărancă¹ + suf. *-uță*.

ȚĂRĂNCÚȚĂ² s. f. Diminutiv al lui ț ă r a n c ă². Cf. ANTIPA, F. I. 181.

Pl.: *țărăncuțe*.

— **Țărancă²** + suf. *-uță*.

ȚĂRĂNÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. Care aparține țăranilor (3), care este făcut de sau pentru țărani, privitor la țărani, de țăran; de la țară (III), rural, rustic (2), sătesc, (învechit, rar) țărănatic. *Dumelui m-au scos den dajde curtenească și țărănească* (a. 1700). IORGA, S. D. V, 226. *Țăranul ... intră în casă și șăzu la masă nechiemat, cu îmbrăcămente țărănești care avea* (a. 1705). GCR I, 352/13. *Turcii uimiți ca și de-o nălucă De-abia vreme avură a să precepe Că aicea nu-i treabă țărănească, Ci caută în arme să să ocrotească*. BUDAI-DELEANU, T. 250. *Mer-* [illegible] *țărănească*. id. T. V, 146. *Trebuie să caut să-m găsesc* [illegible] 1839, 402/29, cf. VALIAN, V. *Vezi într-acea vale frumoasă ... acel palat gotic împregiurat de modeste case țărănești!* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. POLIZU. *Departe d-acele locuri ... De țărăneștile jocuri, Ce-adesea m-au încintat*. ALEXANDRESCU, O. I, 128. *Dacă vrei să găzduiești într-o casă țărănească, ca toată lumea, pot să te slu-*[illegible] ALECSANDRI, O. P. 263, cf. [illegible] COSTINESCU. *Vederea cuprindea toată lunca, cu bordeiele și coșarele țărănești, răsipite prin tufișe*. ODOBESCU, S. I, 64. *Sub căciula-i țărănească Pe-a lui umeri plete cad*. EMINESCU, O. IV, 476. *Palmele aceste țărănești ... pline de bătături, cum le vedeți, vă țin pe dumneavoastră de-atita amar de vreme!* CREANGĂ, A. 156. *D. Savu Georgescu, un băiat voinic, era în cămașa de noapte țărănească, cu papucii-n picioare*. CARAGIALE, O. IV, 121. *Plecă ... îmbrăcat fiind în haine proaste țărănești*. ISPIRESCU, L. 90. *Între oraș și ogoarele țărănești, să intindea înflorind mahalaua grinarilor*. DELAVRANCEA, S. 215. *Floarea, ... frumoasă ca o zînă, în zevelcă țărănească*. MACEDONSKI, O. III, 8. *Abia cusută, cămașa țărănească Scăldată-i în sudoarea acelor ce prășesc*. BELDICEANU, P. 69. *Casele țărănești sînt de mai multe feluri*. DAMÉ, T. 93, cf. BARCIANU. *Slăveau pildele înțelepte și ascuțimea glumelor țărănești*. ADAM, R. 121. *Pe sub streșinile țărănești sfiriiau vrăbioi, zgribuliți de frig*. D. ZAMFIRESCU, Î. 34. *Casa-i plină de nuntași — o nuntă țărănească în fundul Moldovei*. SANDU-ALDEA, A. M. 171, cf. ALEXI, W., TDRG. *Se potrivesc de minune la aranjamentul cu gust țărănesc al odăii*. VUIA, Ț. H. 112. *N-am pomenit atita ce se vorbește pe-aici despre țărani ..., întruna: chestia țărănească, problema țărănească*. REBREANU, R. I, 44, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din mediul țărănesc al Ardealului, scriitorul ne fixează diferite chipuri în plină mișcare*. LOVINESCU, S. I, 33. *Stam mai mult pe afară, ... mă depărtam pe cimp, unde era o casă țărănească*. VLASIU, A. P. 391. *Avea obraji sănătoși de ulcică țărănească plină de căpșune*. TEODOREANU, L. 17, cf. SCRIBAN, D. *Statul sau obștile țărănești își întăreau puterile*. MIHĂESCU, D. A. 24. *Se leapădă de lumea semenilor săi, se îmbracă în straie țărănești, ară pămîntul*. SADOVEANU, E. 230. *Un schelet de scînduri, acoperit cu pături țărănești*. DAN, U. 137. *Vlahuță ... caută să fixeze în limba literară vorba țărănească*. PUȘCARIU, L. R. I, 384. *Răscoale țărănești au fost în Europa în acele veacuri*. CĂLINESCU, C. O. 175. *Pe un pat larg de lemn, țărănesc, se afla o femeie cam trecută*. STANCU, R. A. III, 378. *Era un vlăjgan zvelt, îmbrăcat în haine scumpe, țărănești*. VINEA, L. I, 378. *Culoarea... face parte din viziunea țărănească a frumosului*. MĂN. SUCEVIȚA, 172. *Ilrana proaspătă..., scoasă dintr-un înveliș curat de pînză, după obiceiul țărănesc, îi făcea poftă*. BARBU, PRINC. 93. *Prezenta lucrare, tratind despre obștea țărănească în Țara Românească și Moldova..., este un studiu din istoria socială*. PANAITESCU, O. Ț. 5. *Mămăliguța nu-i plăcea nici acasă, era mîncare țărănească*. PAPADAT-BENGESCU, R. I, 137, cf. [illegible] 147/89, 109. *Dă-mi opinca Țărănească, Cu tîrsina Mocănească*. BALADE, II, 276. *Čorbă țărănească-am făcut..., an turnat-o în oală toată*. T. DIAL. M. II, 369. ✧ *Mere țărănești* = numele unui soi de mere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 106. (Prin vestul Transilv.) *Vite țărănești* = rasă de vite mari cu coarnele lungi și răsucite. *Rasa vitelor de muncă e mică, îndesată și cu coarnele mici și se numesc vite mocănești, pe cînd cele mari, cu coarnele lungi și răsucite..., se numesc vite țărănești*. FRÎNCU — CANDREA, M. 26. ✦ (Depreciativ) Lipsit de educație, de maniere, mojic (2); (depreciativ) [illegible]

2. S. f. [illegible] Numele unor [illegible] melodiile după care se execută aceste dansuri. Cf. SE-[illegible]

— Pl.: [illegible]

— **Țăran** + suf. *-esc*.

ȚĂRĂNÉȘTE adv. **1.** Ca țăranii **(3)**, în felul țăranilor. *Petrecînd țărănească la viață... numai într-o cămeașe.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 28r/36. *Au dat desetină de stupi și de mascuri cîte doi potronci, țărănește.* NECULCE, L. 185. *Călugării carii vor ave bucatele lor deosebi de a monăstirii vor da țărănește* (a. 1728). URICARIUL, I, 53. *Neguțitorii... le cer camănă cîte 2 bani de vadra de vin, adecă țărănește* (a. 1760). N. A. BOGDAN, C. M. 60, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *Țăranul [illegible] nostru vorbește în adevăr țerănește, ... cu înțelepciunea răbdătoare.* IORGA, L. I, 543, cf. TDRG. *Își lăsase pălăria la arhondaric și-și pusese, țărănește, o broboadă albastră de mătasă.* IBRĂILEANU, A. 154, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Începu să cutreiere capitala... îmbrăcat în toate felurile, țărănește, popește, turcește.* C. GANE, TR. V. 177. *Avea obicei să umble îmbrăcat jumătate țărănește, jumătate orășenește.* SADOVEANU, O. XIV, 101, cf. SCRIBAN, D. *Fata aduse un scăunel ... și învățătorul se urcă pe prispă și se așeză pe el țărănește.* PREDA, M. 410. *Pastorul protestant se îmbrăcase țărănește.* POPOVICI, SE. 29. *Și eu pornesc, țărănește pe jos.* BRAD, O. 117. *Oșteanul a apucat pîinea în brațele-i vînjoase și-a potrivit-o țărănește la piept, într-o dungă.* V. ROM. octombrie 1964, 27, com MARIAN. *Mireasa... să-mbracă cu fotă, țărănește.* T. DIAL. M. I, 77.

2. (Popular) În felul dansului țărăneasca (v. ț ă r ă n e s c **2**). Cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, H X 318, 426, ALR II 4 336/228, 365.

Și : (învechit) **țerănéște** adv.

Țăran + suf. *-ește*.

ȚĂRĂNÍ vb. IV. R e f l. (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al țăranilor **(3)**; (rar) a se țăraniza. Cf. BUL. FIL. III, 91, IX, 30.

— Prez. ind. : *țărănesc*.

— V. **țăran**.

ȚĂRĂNÍE s. f. **1.** (Învechit) Țărănime. [illegible] *de mazili, iar pe giumătate i-au dat la țărănie.* NECULCE, L. 319, cf. PONTBRIANT, D., TDRG, CADE. ✦ Condiție, stare, viață de țăran **(3)**. *Aceasta parte era o domniie de 18 ai și împărăției cu bivșug și cu cinste sămănătoare, iară ceealaltă parte de doi ani ieșită den țărănie.* M. COSTIN, O. 135. *Striga cîndva măria sa Vasilie Vodă că are palmele bătătorite de sapă și țărănie.* SADOVEANU, O. XI, 349.

2. Vorbă, faptă, atitudine, comportare țărănească **(1)**. *Un boț cu ochi ce te găsești, o bucată de humă însuflețită din sat de la noi, și nu te lasă inima să taci ; asurzești lumea cu țărăniile tale!* CREANGĂ, A. 71, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Creangă adună în scrierile lui mult vocabular țărănesc, dar mai cu seamă, proverbe, zicători, care alcătuiesc așa-zisele lui „țărănii".* CĂLINESCU, I. C. 340. *Să audă urechile mele, în casa mea, țărăniile pe care musiu fiul tău le-a învățat la Păstrăveni?* SADOVEANU, O. XVII, 371, cf. IORDAN, L. R. A. 178, SCRIBAN, D.

— Pl. : *țărănii*.

— **Țăran** + suf. *-ie*.

ȚĂRĂNÍME s. f. Totalitatea țăranilor **(3)**; mulțime de țărani; (rar) opincărime, (învechit) țărănie **(1)**. *Alerga tătarîi, lovind prin Țara Leșască țărănimea și le aducea capetele și lua bani.* M. COSTIN, O. 82, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Noi țărănimea de la coarnele plugului, avem să știm ce-i bine și ce-i rău?* CREANGĂ, A. 163. *Prin calitățile sale, Coșbuc rămîne ceea ce este, poetul țărănimii, cel mai mare poet al țărănimii române.* GHEREA, ST. CR. III, 383, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Curtenimea era ... privită ca o clasă socială intermediară între boierime și țărănime.* BOGDAN, O. 404, cf. 405, IBRĂILEANU, SP. CR. 134, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Simpatia scriitorului merge, firește, către țărănime.* LOVINESCU, S. I, 304. *Aruncau dări de tot felul pe care țărănimea nu le putea plăti.* VLASIU, D. 27, cf. SCRIBAN, D., ROSETTI, L. R. I, 121. *Prin memoriile liniștite ale unui fiu de țăran..., Ion Creangă făcea cunoscută... prezența țărănimii române.* CĂLINESCU, C. O. 185. *Răscoalele înzestrează țărănimea săracă cu o conștiință de clasă.* VIANU, L. R. 530. *Răscoala lui Tudor Vladimirescu de la 1821 n-a adus nici țărănimii ușurarea prestațiilor feudale la care era îndatorată.* V. ROM. noiembrie 1954, 140. *În 1906 m-am ales în opoziție ca reprezentant al țărănimii.* VINEA, L. I, 384. *Cînd e vorba de țărănime,... îl vedem într-o atitudine de simpatie.* CIOCULESCU, C. 39. *Portul era la țărănime una peste tot, nu fel de fel de cotrențe ca amu.* COM. SAT. IV, 35. *Țărănimea e talpa casei.* ZANNE, P. IV, 663.

— **Țăran** + suf. *-ime*.

ȚĂRĂNÍSM s. n. (Rar) Tendință sau preocupare a unor scriitori de a trata în operele lor aspecte din viața țărănească. *Țărănismul..., cîntarea trecutului ca și reformismul său* [al lui Alecsandri]*... se conciliază în tendința lui permanentă și dominantă : naționalismul.* IBRĂILEANU, SP. CR. 151, cf. DL, DM, DEX.

— **Țăran** + suf. *-ism*.

ȚĂRĂNÍȚĂ s. f. (Rar) Țărancă[1] **(1)** (Groși — Baia Mare). Cf. ALR II 2 874/349.

Pl. : *[illegible]*.

— **Țăran** + suf. *-iță*.

ȚĂRĂNIZÁ vb. I. R e f l. (Rar) A-și însuși felul de viață sau de comportare al țăranilor **(3)**; (rar) a se țărăni. Cf. IORDAN, L. R. A. 241, BUL. FIL. IX, 30.

Prez. ind. : *[illegible]*.

— **Țăran** + suf. *-iza*.

ȚĂRĂNÓI s. m. Augmentativ depreciativ al lui ț ă r a n **(3)**; persoană lipsită de educație, de maniere, mojic **(2)**. *Bărbatu-tău ii un țărănoi, un prost, ... nu-i făcut să aibă o floricică ca mata.* NEGRUZZI, S. III, 21. *Chirița (după ce a alungat țăranii...) : Vai de mine, cu niște țărănoi, că n-ai cap să trăiești de răul lor!* ALECSANDRI, T. 471. *Mă, țărănoiule, ce faci tu acolo? Țăranul se închină pînă la pămînt.* CARAGIALE, O. I, 6. *Cum, pe mine să mă bată? ... Un mojic de țerănoi, un mazil!* CONTEMPORANUL, IV, 300. *A îndrăznit țărănoiul ... să gîndească că va lua pe fata mea?* I. NEGRUZZI, S. III, 174, cf. DDRF, BARCIANU. *Nu-i prost, dar e un țărănoi îmbogățit.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 32, cf. ALEXI, W., TDRG. *O s-ajungem pe drumuri, ...din pricina unui țărănoi mișel.* REBREANU, I. 329, cf. CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 111. *Un țărănoi... ar fi încurcat cu carul lui drumul unei calești boierești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 453. *Ne usucă punîndu-ne la biruri mai abitir decît pe țărănoi.* PAS, L. I, 108, cf. SCL 1970, 347.

— Pl. : *țărănoi*. — Și : (înv.) **țerănói** s. m.

— **Țăran** + suf. *-oi*.

ȚĂRĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Depreciativ) Lipsit de delicatețe, n e c i o p l i t **(2)**, m o j i c **(2)**, (învechit, rar) ț ă r ă n a t i c, (depreciativ) ț ă r ă n e s c ; dur, aspru. *Gavatiia acea necredincioasă și țărănoasă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 16v/22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 75, SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Rudimentar, grosolan. *Te întîmpină în noapte un turn sumbru cu orologiu, gros, fioros, semănînd puțin... cu turnul palatului della Signoria din Florența. [illegible]* CĂLINESCU, C. O. 159.

— Pl. : *[illegible]*.

— **Țăran** + suf. *[illegible]*.

ȚĂRĂNÚȘ s. m. (Rar) Diminutiv al lui **ț ă r a n** **(3)**: copil de țăran. *Da țărănușu* [illegible] *de* [illegible] *arata* [illegible] *strugari.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 316.

— Pl.: *țărănuși.*

— **Țăran** + suf. *-uș.*

ȚĂRC s. n. v. **țarc.**

ȚĂRCALÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚĂRCÁT[1], -Ă adj. (Învechit) Care suge lapte, alăptat, sugar. (Substantivat) *Ca un țărcat la* [illegible] *sa* cca 1650, ap. HEM 1 323.

— Pl.: *țărcați, -te.*

— De la **țarc.**

ȚĂRCÁT[2], -Ă adj. v. **țărcat.**

ȚĂRCĂDĂU s. n. (Regional) Țarc **(1)** pentru înțărcat mieii (STOIAN, PĂST. 49, SCRIBAN, D.) sau unde sînt închise oile sterpe (STOIAN, PĂST. 49); gaura pe unde ies oile la muls (ALR I 1 797/986). *În* [illegible] *se mai află un țarc pentru sterpe... Acest țarc se mai numește și „țărcădău", pentru că în el se ințarcă mieii primăvara.* STOIAN, PĂST. 49. ✦ (În forma *țercădău)* Colibă unde stau ciobanii (Unirea — Călărași). Cf. H VII 484. ✦ P. a n a l. Cușcă (Stîlpu — Buzău). H II 209. *Cineva găsește o aricioaică cu pui, și-i închide puii într-un țărcădău de scînduri și la ușă pune lacăt, lăsînd aricioaica afară.* ib. ✦ (În forma *țîrcădău)* Corlată care se pune deasupra loitrelor pentru căratul păioaselor; (regional) țărcălău[2] **(3)** (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.

— Pl.: *țărcădaie* ALR I 1 797/986. — Și: **țercădắu** (H VII 484), **țîrcădău** (LEXIC REG. 87; pl. *țîrcădaie* ib.) s. n.

— De la **țarc.** Cf. **ț ă r c ă l ă u[2].**

ȚĂRCĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin nord-estul Transilv. și prin Mold.; despre țarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăli[2], a țărcălui[2], a țărcui[2]. Cf. BĂCESCU, PĂS. 377, 404, ALR SN III h 693, ALRM SN II h 506.

— Prez. ind. pers. 3.: *țắrcăie* și *țărcăiește.* — Și: (prin Maram.) **sărcăí** vb. IV. ALR SN III h 693/353, ALRM SN II h 506/353.

— **Țarcă[1]** + suf. *-ăi.*

ȚĂRCĂLÁM[1] s. n. **1.** (Regional) Unealtă asemănătoare cu compasul, avînd diferite întrebuințări, mai ales în dulgherie; (regional) țărcuș[2]. Cf. MOLNAR, D. 55/7, ISER, LM. *Cinci cruci stau înaintea morii, două de piatră și trei altele cioplite din lemn de stejar, împodobite cu țircălamul și vopsite.* SLAVICI, N. II, 51, cf. DDRF. *Locul pe unde se bat parii îl desemnează cu un țircalam (circin) original.* MÎNDRESCU, UNG. 113, cf. JAHRESBER. V, 138, BARCIANU, ALEXI, W. *Țărcălăul ... înlesnește măsurarea distanțelor egale dintre piatră și veacă* [la moară]. PĂCALĂ, M. R. 468, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, H XVII 123. *Piatra morii să cearcă de e bine așezată la loc și la egală depărtare de la veacă, cu țărcălăul.* Com. din SĂLIȘTE — SIBIU, cf. ALR II 6 681/141, 172, 228, 250, 272, 284, 349, 353, 362, 784, ib. 6 682/784. *Cercurile se desemnează cu țărcălamul.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG. ✧ (Învechit) *Țărcălamul cerului* = (probabil) astrolab. HERODOT[2], 114. *Țărcălamul cerului și țencurile și pasul di la vaviloneni au luat grecii.* ib. ✦ (Prin sud-estul Transilv.) Arătător la ceasornic. Cf. BREBENEL, GR. P. *I-amiazi, că țărcălăul stă pe doisprezece.* id. ib. ✦ (Regional) Un fel de [illegible] Sfîntului Gheorghe. Cf. ALR I 1 691/190.

2. [illegible]

Și sosim la un... stîlp de piatră... și scria în țărcălam: acest stîlp au rădicat Alexandru. DOSOFTEI, V.S. octombrie 79[v]/8. *Țărcălam* (cca 1686). în L. ROM. 1989, 45. *Au este, din fața pămîntului pînă în țircalamul lunii, duh ca acela, carile gînd împotrivnic spre nebiruita noastră putere să puie?* CANTEMIR, IST. 186, cf. JAHRESBER. V, 138, TDRG.

3. (Regional) Cerc luminos care se observă în jurul unui astru (mai ales al lunii) sau al unei alte surse de lumină. Cf. LM. *De cealaltă parte se arăta luna în crai nou cu un țercalan galben împrejur.* GANE, N. I, 133, cf. DDRF. *Ea se uita tot la stele, mai ales la cercălanul albui de pe ceri.* SBIERA, F. S. 6, cf. ALEXI, W., TDRG. *Mai des decît soarele, luna are cîteodată împrejurul ei un cerc, cercuț sau țărcălan galben.* PAMFILE, CER. 66, cf. id. VĂZD. 4. *Cînd luna-i în țarcalam, are să fie vreme rea.* GOROVEI, CR. 373, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prin țărcălanele felinarelor se zărea cernerea ploii.* SADOVEANU, O. II, 79. *Cînd s-a arătat luna, ... am cunoscut o că avea un țărcălan de abur.* id. ib. XIII, 859, cf. SCRIBAN, D. *Un cerc luminos și colorat ca un curcubeu, pe care-l numim halo, iar în popor țărcălan.* CIȘMAN, FIZ. I, 558, cf. DL. *Țarcalam — un inel de lumină împrejurul lunei.* ȘEZ. V, 165. *Cînd luna are în juru-i țărcalan (un cerc gălbui), va vremui.* ib. VI, 38, cf. COM. SAT. I, 78, ALR I 1 261/552, A V 15, 16. ✧ (Prin analogie) *Vijelia șerpuia cu șuiete prelungi și asfințitul se închise într-un țărcălan de spaimă.* SADOVEANU, O. XVI, 74. ✦ (Prin Bucov.; mai ales la pl.; în forma *țarcalan)* Nume dat norilor mărunți, roșietici. *Dacă pe cer sînt țarcalani..., e a vînt.* COM. SAT. I, 78.

4. (Învechit) Întindere, suprafață, cuprins (de formă circulară). *Slujitorii românești, ca cum peste țircălamul lumii, de Traian în mijlocul varvarilor ar fi fost puși.* CANTEMIR, HR. 15. *Toate din fire așea sînt tocmite și orînduite, ca fietecare în țircalamul hotarelor sale să se continească.* id. IST. 152. ✧ F i g. *Neștiința lucrului și a adevărului... de tot din țircalamul minții îi izgonea.* id. ib. 50. ✦ F i g. Îngrădire, limită. [illegible] CANTEMIR, IST. 337.

5. (Învechit, rar; mai ales la pl.) Cheotoare la haină. MOLNAR, D. 368/6.

6. (Regional; în forma *țărcălău)* Rariță **(1)** cu care se mușuroiește (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

7. (Regional) Ferăstrău circular. ALR SN II h 622.

— Pl.: *țărcălamuri.* — Și: **țărcălán** (pl. și *țărcălane),* **țărcalán, țărculám** (ALR SN II h 622/362), **țarcalám, țarcalán, țercălán** (MÎNDRESCU, UNG. 113, CIHAC, II, 535), **țercalán, țîrcălám, țîrcalám, țîrcălám** (SCRIBAN, D.), **țîrcalám, țîrcalóm** (ALR II 6 681/310), **țîrcălán** (CIHAC, II, 535, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 113; pl. și *țîrcălame* ALR II 6 681/334), **țurcălám** (ALR SN II h 622/64; pl. *țurcălame* ib.), **țărcălắu, țîrcălắu** (LB, CIHAC, II, 535, ALR II 6 681/47), **țîrcalắu** (L. ROM. 1973, 46, ALR II 6 681/325), **țîrcălắu** (ALR II 6 681/47), **cercalám** (DDRF), **cercălán, circălán** (CIHAC, II, 535), **cercălắu** (BARCIANU; pl. *cercălaie* ib.), **cercalắu** (ALEXI, W.) s. n.

— Din magh. **cirkalom.** — Formele cu *c-* sub influența lui *cerc.*

ȚĂRCĂLÁM[2] s. n. v. **țărcălău[2].**

ȚĂRCĂLÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚĂRCĂLÁT[1] s. n. **1.** (Învechit, prin Transilv.) Control, verificare, cercetare (ecleziastică) făcută prin deplasare la fața locului. *Purtînd grije de lucrurile dumnezăești ..., părintele sfinție-sa, cu acest prilej,* [illegible] 1675 [illegible] 17/11, cf. [illegible] III, 171, [illegible] SCRIBAN, D.

2. (Învechit, prin sud-estul Transilv.; în forma *țercălat)* Dare, constînd în cereale, mai ales grîu sau ovăz, pe care o adunau preoții pentru a o da vicarului sau protopopului. Cf. REV. CRIT. III, 171.
— Pl.: *țărcălate*. — Și: **țercălát** s. n. REV. CRIT. III, 171.
— Din magh. **cirkálat.**

ȚĂRCĂLÁT[2], -Ă adj. (Rar) De formă circulară, rotund. Cf. DDRF.
— Pl.: *țărcălați, -te.*
Cf. ț ă r c ă l u i[1], ț ă r c ă l a m[1].

ȚĂRCĂLÁU s. n. v. **țărcălău[2].**

ȚĂRCĂLĂU[1] s. m. (Învechit, prin Transilv.) Persoană care umbla pentru a însemna dările sau pentru a verifica felul cum erau încasate. Cf. LB.
— Pl.: *țărcălăi.*
— Din magh. **cirkáló.**

ȚĂRCĂLĂU[2] s. n. **1.** (Regional) Țarc (mic) pentru animale. *La numărătoare, oile ... se băgau în niște țarcuri mici din dreapta și din stînga comarnicului, numite ... țărcălău.* VUIA, PĂST. 169, cf. CADE, H IX 89, CIAUȘANU, V. 206. *Locului îngrădit unde dorm mieii i se zice țarc, țărcălău, stăureanc.* CHEST. V 41/11, cf. ALR I 1 792/865, ALR SN II h 402/872, ALRM SN I h 264/872, NALR — O IV h 777. ✦ (Prin Olt.; în forma *țărcăleu)* Gard de nuiele făcut în jurul grămezii de gunoi de grajd. *De jur împrejur bat niște țăruși ... Pe aceștia îi împletesc cu nuiele pînă sus... Acesta ... se numește țărcăleu.* CHEST. II 427/15, ib. 427/13.

2. (Învechit și regional) Patul[1] **(I 2a)** (Segarcea — Băilești). NALR — O III h 444/982.

3. (Prin Olt.) Corlată care se pune deasupra loitrelor pentru căratul snopilor sau fînului; (regional) țărcădău. Cf. LEXIC REG. 87, NALR — O IV h 653/932.

4. (Prin Mold.) Movilă rotundă de pămînt împrejmuită cu un gard mic de nuiele, care servește ca semn de hotar. Cf. A VI 9, GLOSAR REG.
— Pl.: *țărcălaie.* ALR I 1 792/865, LEXIC REG. 87, NALR — O IV h 777. — Și: **țărcăléu**, **țarcaléu** (H IX 89), **țărcăláu** (NALR — O IV h 777/904), **țărcăláu** (GLOSAR REG.), **țarcalán** (A VI 9) s. n.
— **Țarc** + suf. *-ălău.*

ȚĂRCĂLĂU[3] s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚĂRCĂLÉU s. n. v. **țărcălău[2].**

ȚĂRCĂLÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul este „vițelul") A înțărca (Prăvăleni — Brad). ALR I 1 077/90.
— Prez. ind.: *țărcălesc.*
— **Țarc** + suf. *-ăli.*

ȚĂRCĂLÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv. și Maram.; despre țarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăi, a țărcălui[2], a țărcui[2]. Cf. ALRT II 154, 333, ALR SN III h 693/284, ALRM SN II h 506/284.
— Prez. ind. pers. 3: *țărcălește.* — Și: **sărcălí** (ALRT II 154, 333, ALR SN III h 693, ALRM SN II h 506), **sarcăli** (ALR SN III h 693/279, ALRM SN II h 506/279) vb. IV.
— **Țarcă[1]** + suf. *-ăli.*

ȚĂRCĂLÍ[3] vb. IV v. **țircăli.**

ȚĂRCĂLÍU subst. (Regional) Îngrăditură mică (Ponoarele — Baia de Aramă). Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.
— Pl.: ?
— De la **țarc.**

ȚĂRCĂLUÍ[1] vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin Transilv.) A trasa cu țărcălamul[1] **(1)** (MOLNAR, D. 123/18) liniile curbe după care urmează să se taie obezile roții (ALR II 6 682/172, 228, 353); (regional) țircăli, țircui.

2. (Învechit, prin Transilv.) A controla, a verifica, a cerceta anumite activități prin deplasare la fața locului. *Părintele sfinție-sa ieșind în țară, să țărcăluiască pre protopopi, purtatu-s-au bine în deregătorie lor* (a. 1675). GCR I, 218/4. *La toți popii românești, ... putere întreagă să aibă a-i țercălui.* ȘINCAI, HR. II, 262/38, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.) A țărcui[1] **(1).** *Pe cît pămînt s-o dat la 64, încă pe-atita se țărcăluise, ca să le deie-ndoit [illegible] de cum s-o dat la țară.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 647.
— Prez. ind.: *țărcăluiesc.* — Și: **țercălui** vb. IV.
— Din magh. **cirkál.**

ȚĂRCĂLUÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv. și Maram.; despre țarcă[1]) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăi, a țărcăli[2], a țărcui[2]. Cf. ALR SN III h 693/228, ALRM SN II h 506/228.
— Prez. ind. pers. 3: *țarcăluiește.* — Și: **sărcălui** vb. IV. ALR SN III h 693/362, ALRM SN II h 506/362.
— **Țarcă[1]** + suf. *-ălui.*

ȚĂRCĂRÉL s. n. (Regional) Diminutiv al lui ț a r c **(2)**, loc îngrădit unde dorm mieii (Gologanu — Focșani). Cf. CHEST. V 41/38.
— Pl.: *țărcărele.*
— **Țarc** + suf. *-ărel.*

ȚĂRCĂTÓRI s. f. pl. (Prin Mold.) Moment al zilei cînd ciobanii duc oile în țarc pentru a le mulge. Cf. DR. V, 550, 551, 552, SCRIBAN, D. *Suie și coboară Zi mare de vară, Din vărsat de zori, Pîn' la țărcători, Și din țărcători Pîn' la ciniori, Trei cîrduri de [illegible].* BALADE II, 480, cf. FOLC. MOLD. I, 82.
— **Țarc** + suf. *-ătoare.*

ȚĂRCÉSC, -EÁSCĂ adj. (Prin Transilv.; în sintagma) *Mere țărcești* = numele unui soi de mere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BULET. GRĂD. BOT. I, 80.
— Pl.: *țărcești.*
— **Țarcă[1]** + suf. *-esc.*

ȚĂRCÓI s. m. (Ornit.; regional) Masculul țarcii[1] **(1).** *Bărbățelul acestei paseri se cheamă în Transilvania ... sarcoi, iară în Bucovina țarcoi.* MARIAN, O. II, 48, cf. DDRF, TDRG, DOMBROWSKI, P. 62, BĂCESCU, PĂS. 151, 167, DL, DM, ALR SN III h 692. ✦ Epitet dat unui bărbat care merge iute și săltat. *Pre bărbații lungi în picioare, carii merg prea iute și tot sar încolo și-ncoace, românul îi numește „țărcoi" seau sărcoi.* MARIAN, O. II, 60.
— Pl.: *țărcoi.* — Și: (Transilv. și Maram.) **sărcói** s. m.
— **Țarcă[1]** + suf. *-oi.*

ȚĂRCOTÉI s. n. (Regional) **1.** (În forma *țorcotei)* Țarc **(2)** pentru oi (Liești — Tecuci). Cf. ALR I 1 792/610.

2. Țarc **(3).** *Pe alocurea, spre a feri clăile de fîn de stricăciunile vitelor, fac ... un țarc, țărcotei sau gard de nuiele.* PAMFILE, A. R. 163, cf. PASCU, S. 312.

3. Un fel de scaun făcut din țăruși bătuți în pămînt, împletiți cu nuiele, și umplut cu pămînt. Cf. PAMFILE, I. C. 31. *Mulge un mocan sau doi, ... stînd jos pe un țărcotei.* id. ib.
— Pl.: *țărcoteie.* — Și: **țorcotéi** s. n.
— **Țarc** + suf. *-otei.*

ȚĂRCÓVNIC s. m. v. **țircovnic.**

ȚĂRCUÍ¹ vb. IV. T r a n z. **1.** A închide de jur împrejur cu o îngrăditură; a împrejmui, a îngrădi, (regional), a țărcălui¹ **(3)**. Cf. F (1877), 374, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. [illegible] *[illegible] un grup de oameni să țărcuiască [illegible] cu garduri înalte din plase de sîrmă.* V. ROM. august 1954, 24. *Mi-am țărcuit semănătura.* PAMFILE, C. 53, cf. FOLC. TRANSILV. II, 281. (Prin analogie) *[illegible] într-o poiană țărcuită larg de sălcii vechi.* SADOVEANU, O. XVIII, 575. (Prin extensiune; complementul indică ființe) *El țărcuise copiii cu sîrmă ghimpată.* BRĂESCU, O. A. II, 354. ◇ F i g. *Mi-am făurit o bătrînețe bravă, Cu părul alb ca faldul unui steag, Cu crîngul bărbii țărcuind șirag Un chip uscat.* VOICULESCU, POEZII, II, 221. ✦ A da ocol, a înconjura. *Cositorii îi vedeau* [pe țigani] *de pretutindeni, le zăreau capetele, vedeau învăluirile porumbiștei, se chemau cu glasuri aspre și-i țărcuiau, risipindu-se, dîndu-le ocol.* SADOVEANU, O. III, 302. *Lupii țărcuiau* [oile]. PAMFILE, C. 53.

2. A închide, a adăposti vitele, oile într-un țarc **(2)**. *Zărești ... coliba ciobanilor de pe aici în preajma căreia sînt țărcuite oile tunse de curînd.* SANDU-ALDEA, D. P. 65. *De prin șure ori de prin țarini, ... mînate din urmă toate* [vitele] *erau adunate și țărcuite departe de sat.* ANGHEL, PR. 109, cf. DL, DM.
— Prez. ind.: *țărcuiesc.*
— Țarc + suf. -ui.

ȚĂRCUÍ² vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv.; despre țarcă¹) A scoate strigătul caracteristic speciei; (regional) a țărcăi, a țărcăli², a țărcălui². *Cînd sărcuiește, adică cînd cîntă sarca, spun românii din Transilvania că prevestește venirea unui oaspe.* MARIAN, O. II, 55, cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 404.
— Prez. ind. pers. 3: *[illegible]*. — Și: **sărcuí** vb. IV.
— Țarcă¹ + suf. -ui.

ȚĂRCUIÁLĂ s. f. (Prin Olt.) Totalitatea nuielelor sau leaturilor bătute pe pereții casei de lemn, pentru a fixa lutul din care se fac aceștia. Cf. GL. OLT.
— Pl.: *[illegible]*
— Țărcui¹ + suf. -eală.

ȚĂRCUÍRE s. f. Acțiunea de a ț ă r c u i¹; împrejmuire, îngrădire.
— Pl.: *țărcuiri.*
— V. **țărcui¹**.

ȚĂRCUÍT, -Ă adj. Închis, îngrădit. *Peștii ... rămîn țărcuiți ca și oile la strungă.* SIMIONESCU, F. R. 243. ◇ F i g. *[illegible] la căminul [illegible] cunoscută, fără familie, fără bucurie, țărcuit numai în laboratorul lui.* SADOVEANU, O. XII, 684.
— Pl.: *țărcuiți, -te.*
— V. **țărcui¹**.

ȚĂRCULÁM s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚĂRCÚLĂ s. f. v. **țirculă**.

ȚĂRCULÍCĂ s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Numele a două păsări: **a)** sfrîncioc mic, v. s f r î n c i o c *(Lanius minor)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 167; **b)** (și în sintagmele *țărculice de iarnă* sau *țărculice mare*, BĂCESCU, PĂS. 167) sfrîncioc mare *[illegible]*. id. ib. 406.
— Pl.: *[illegible]*
— Țarcă¹ + suf. [illegible].

ȚĂRCURÁR s. n. v. **cîrcular**.

ȚĂRCURARÍST s. m. (Prin Bucov.) Persoană care lucrează la ferestrăul circular. Cf. LEXIC REG. 111.
— Pl.: *[illegible]*
— Țărcurar + suf. -ist.

ȚĂRCÚȘ¹ s. n., s. m. (Regional) Diminutiv al lui ț a r c.

1. S. n. Cf. ț a r c **(2)**. *În dosul ușilor celor mici e [illegible] „țărcușul", o închisoare mai mică, în care se închideau* [oile] *pentru a nu fugi.* DRAGOMIR, O. M. 205, cf. CADE, GR. S. VI, 246. *Țărcuș se zice la iernatecu îngrădit în liber cu gard.* CHEST. V 14/61. *Strunga ... e făcut*[ă] *din gard și are 2 părți: stîna și țărcușul.* ib. 50/79, ib. 49/supl., ib. 65/supl., ib. 73/supl., ib. 94/supl. *În jurul iernatecului ... se face un gard, care îngrăditură se zice: „țărcuș".* ib. 61/supl., cf. GL. OLT. ✦ Țarc mai mic în interiorul strungii de unde ies oile la muls. *Strunga ... și țărcușul, ocolul mai mic din interiorul strungei ..., se construiesc foarte simplu.* PĂCALĂ, M. R. 449, cf. CADE. *Țărcușul e tot din pari împletiți cu cetină. În țărcuș oile intră prin portiță.* CHEST. V 50/44, ib. 17/supl. *În țărcuș mînătorul bagă 50—100 de oi.* ib. 44/supl. ✦ Țărcușor. Cf. CHEST. V 41/61, 70, 96. *Țărcușul mieilor e așezat în dosul casei.* ib. 15/supl. *Fă ... un țărcuș pintru mielul cel mic.* ib. 32/supl.

2. S. n. Gard mic făcut în jurul plantelor de curînd altoite pentru a le proteja (Filioara — Tîrgu Neamț). Cf. CHEST. V 33/supl.

3. S. m. Botniță de pînză care se trage peste botul mielului pentru a-l împiedica să sugă (Bonț — Gherla). Cf. CHEST. V 11/supl. *[illegible]* ib.

4. S. m. Miel înțărcat (Bonț — Gherla). Cf. CHEST. V 11/supl.
— Pl.: (n.) *țărcușuri* și *[illegible]* (ALR [illegible] CHEST. V 44/supl.), (m.) *țărcuși.*
— Țarc + suf. -uș.

ȚĂRCÚȘ² s. n. (Regional) Țărcălam¹ **(1)** (Criștiorul de Sus — Vașcău). Cf. CHEST. V 26/supl.
— Pl.: *țărcușuri.*
— De la **țărcălam¹**, prin apropiere de *țarcuș¹*.

ȚĂRCÚȘĂ s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Coțofană; (regional) țarcă¹ **(1)** *(Pica pica)*. *Paserea, despre care se face amintire ..., e țarca ... Poporul român din unele părți ale Transilvaniei o numește țărcușă.* MARIAN, O. II, 47, cf. BĂCESCU, PĂS. 167.
— Pl.: *țărcuși.*
— Țarcă¹ + suf. -ușă.

ȚĂRCUȘÓR s. n. Diminutiv al lui ț a r c; țarc **(2)** mic în care se țin mieii pentru a fi înțărcați sau pentru a fi feriți de frig; (regional) țărcuș¹ **(1)**. *Închise mieii în țărcușorul lor, căptușit cu trestie și coceni.* MIHALE, O. 65, cf. ȘEZ. IV, 106, ALR SN II h 402/605, ALRM SN I 264/605. *Am un țărcușor Plin de mielușori* (Dinții). GOROVEI, C. 132, cf. PASCU, C. 80.
— Pl.: *țărcușoare.*
— Țarc + suf. -ușor.

ȚĂRCÚȚ s. n. (Prin Maram. și Transilv.) Țărcușor. *Pe mine mă-ngropați: În strungu͡ța oilor, ... În țărcuțu' meilor.* BÎRLEA, B. 22, cf. T. PAPAHAGI, M. 78, COM. SAT. V, 10, CHEST. V 66/supl. *[illegible] mi-o sape. Și să mă îngroape ... În țărcuț de miei.* FOLC. TRANSILV. I, 78.
— Pl.: *[illegible]*
— Țarc + suf. -uț.

ȚĂRCÚȚĂ s. f. (Ornit.; prin Transilv.) Sfrîncioc mare, v. s f r î n c i o c *(Lanius excubitor)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.
— Pl.: *țărcuțe.*
— Țarcă¹ + suf. -uță.

ȚĂREÁN s. m. v. **țăran**.

ȚĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional; în sintagma) *Drum țăresc* = cale de importanță locală care leagă mai multe comune și sate; drum de țară, v. **ț a r ă (III)** [illegible] Agrișul Mare — Lipova). Cf. ALR I 801/63.
— Pl.: *țărești.*
— Țară + suf. [illegible]

ȚĂRHÓC s. n. (Regional) **1.** Tîrnăcop (Remetea — Beiuș). Cf. A I 12.
2. (În forma *țerhouc)* Teslă **(1)** (Moftinul Mic — Carei). ALR II 6 635/334.
Pl.: [illegible] — Și: **țerhóuc** s. n. ALR II 6 635/334 (pronunțat *țer-houc* ib.; pl. *țerhoucuri* ib.).
— Cf. germ. z e r h a c k e n „a toca mărunt, a sfărîma".

ȚĂRICÚȚĂ s. f. v. **țiricuță.**

ȚĂRIGÁR s. m. (Regional) Groapă din care se scoate nisip (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR II/36.
Pl.: [illegible]
— Țărigă + suf. [illegible]

ȚĂRÍGĂ s. f. (Prin Ban.) Nisip (ALR II/36, NALR — B 1 654/47, 51, 53, 54, 85, 86, 87), un fel de pămînt galben (ALR I 397/77), pămînt afinat (NALR — B 1 654/69, 78, 84, 88). ✦ (Prin vestul Transilv.; în forma *țăringă)* Pămînt uscat și fărimițat. V. ț ă r i n ă, ț ă r i n g ă [illegible] TEAHA, C. N. 277.
— Pl.: [illegible] — Și: **țăringă** s. f. TEAHA, C. N. 277, NALR — B 2 002/37.
— De la **țărină**, cu [illegible]

ȚĂRIGÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Nisipos **(1).** [illegible] ALR II 4 381/76, cf. ALR SN [illegible] 10/76, NALR — B 2 002/86. ✦ (În forma [illegible]) Afinat (Bucovăț — Lugoj). NALR — B 2 002/90. ✦ (Prin vestul Transilv.; despre pămînt; în forma *țăringos)* Uscat și sfărîmicios. TEAHA, C. N. 277. *Pămînt țăringos.* id. ib.
— Pl.: *țărigoși, -oase.* — Și: **țăringós, -oásă** adj. TEAHA, C. N. 277, NALR — B 2 002/90.
— Țărigă + suf. *-os.*

ȚĂRIGRĂDEÁN, -Ă [illegible] v. **țarigrădean.**

ȚĂRIGRĂDEÁNCĂ s. f. v. **țarigrădeancă.**

ȚĂRINĂ s. f. v. **țărînă.**

ȚĂRÍNGHINĂ s. f. v. **țăringână.**

ȚĂRINÓI s. n. (Prin Ban.) Pămînt nisipos; nisip **(1).** *După ce să uscă țirfa ..., să spoiește cu muruială sau spoială făcută din var și piesăc (țărinoi* [illegible] LIUBA — IANA, M. 98.
— Țărînă + suf. *-oi.*

ȚĂRINÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărînos.**

ȚĂRINÚȚĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui ț a r i n ă[1] **(I 1).** Cf. [illegible]
Pl.: [illegible]
— Țarină[1] + suf. [illegible]

ȚĂRIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ț a r ă.
1. Cf. **ț a r ă (I 2).** *Pentr-aceaea de un avgar toparh a unii țărișoare fu bătut cu toiage.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 8r/7. *Au mai dobîndit vreo două, trii țărișoare.* NECULCE, L. 296. [Oștile împărătești] *mai luat-au și alte doă țărișoare.* R. POPESCU, CM I, 554.
2. Cf. **ț a r ă (I 3).** *Căci lung nu va sprijini povoiul Oștilor păgîne o țărișoară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 228, cf. POLIZU. *Enrice, stăpînitorul unei țărișoare mici.* ISPIRESCU, U. 58, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 63, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Era o țărișoară vecină aproape fără nici o însemnătate politică.* CĂLINESCU, C. O. 26, cf. BIRLEA, A. P. I, 314.
3. Cf. **ț a r ă (I 4).** *Românul liberează iubita-i țărișoară.* CREȚEANU, M. 14/7. *Pentru libertate, pentru țărișoară Cine n-ar pieri?* BOLINTINEANU, O. 15. *Ca orice fiu al țării sale... în aceste momente solemne... mă gîndesc... la țărișoara mea..., la fericirea ei!* CARAGIALE, O. VI, 141. *Umblînd amîndoi alături..., vorbeau în limba țărișoarei lor îndepărtate.* SADOVEANU, O. VIII, 315.
— Pl.: *țărișoare.*
— Țară + suf. *-ișoară.*

ȚĂRÎNĂ s. f. Pămînt mărunțit, (regional) ț ă r i n g ă n ă; p. e x t. pămînt **(3),** sol. V. ț î r f ă **(1).** *Unora le va fi fața ca țărîna pămîntului* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 469/27. *Uscă-se ca urcioru vărtutea mea și limba mea lepi-se de grumadzul mieu, și în țeară* [illegible] PSALT. 37. *Dulce vrură șerbii tăi pietrile lui și țerina* (l u t u l H) *lui* [al Sionului] *miluiră.* ib. 208. *Întru înviere miluiși Sionul... Și țărîna lui miluiră.* CORESI, PS. 276/6. *Începu a plînge... și-și aruncă țărînă în capul său* (a. 1600—1625). GCR I, 64/24. *Pizmașii miei, Doamne, ... Și-i voi călca-n țărnă și-n prav fără milă.* DOSOFTEI, PS. 55/6. *Și zise D[o]mnul către Moisi: ... întinde cu mîna toiagul tău și lovește țărîna pămîntului.* BIBLIA (1688), 44[1]/59, cf. ANON. CAR. *Vrăjmașii lui țărînă vor linge* (a. 1710). GCR I, 367/19. *Cu zdrobirea mădulărilor tale, pătimitoriule Terentie, ai supțieat ca țărîna oasele înșălătoriului.* MINEIUL (1776), 171r2/18. *Iar în loc dă nisip și țărînă Tot grăunță dă aur iai în mînă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 325. *Am eu aicea o grămadă de țărînă.* PETROVICI, P. 215/14. *Țărîna ce eu calc.* MARCOVICI, C. 14/14. *Omul ... Întocma ca buruiana ce în țărnă împlîntată Se naște, crește, înfloare.* CONACHI, P. 276, cf. ISER, POLIZU. *D-astăzi munca-ne e-a noastră Ș-o schimbăm pentru pămînt! Mîncați voi țărîna voastră! — Munca noi n-o dăm în vînt.* BOLLIAC, O. 204, cf. PONTBRIANT, CANELLA, COSTINESCU. [illegible] *țărîna jucind.* ODOBESCU, S. I, 39. *Moș Nichifor... începe a turna la țernă peste foc și-l înădușă.* CREANGĂ, P. 132. *Nu-i departe clipa cînd ii va da pe cerbice ultima lovitură de călcîi, strivindu-i gura în țărîna africană.* CARAGIALE, O. IV, 70. *Țărîna era muma lui; și el avea darul ca, de cîte ori va osteni și-l va trînti cineva, de atîtea ori muma lui să-i dea puteri.* ISPIRESCU, U. 61. *Călcînd această țărînă mută Văd ce nu vedeți voi: Umbrele-acelor eroi Ai căror urmași sîntem noi.* MACEDONSKI, O. I, 13, cf. DDRF. *În țărnă plînge un copilaș cu plete, Asemeni unui înger cu-aripele tăiete.* FĂLCOIANU-PINCIO, P. 44, cf. BARCIANU. [illegible] *lor..., lustruite în țărîna ogoarelor, soarele vărsa străluciri de oglinzi.* SANDU-ALDEA, D. N. 24, cf. ALEXI, W. *Vor presăra țărînă pe capul lor și vor striga tare, ca să se vadă și ca să se audă.* IORGA, P. A. II, 41. *Frați buni ai frunzelor din codru..., Sfințiți cu lacrimi și sudoare Țărîna plaiurilor noastre!* GOGA, P. 10, cf. TDRG. *În poală purta cîțiva pumni de țărînă.* AGÎRBICEANU, S. P. 100, cf. T. PAPAHAGI, C. A. 46, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Floarea-soarelui, bătrînă, De pe-acum se sperie C-au să-i cadă în țărînă Dinții, de mizerie.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 36. *Frunzele moarte putrezesc, se schimbă în țărnă.* SIMIONESCU, FL. 24. *Știți voi ce fac în cremenea bătrînă Atîtea ploi, cu munca lor grozavă? O spală doar de clisă și țărînă.* VOICULESCU, POEZII, I, 43. *Pe țărîna proaspătă se înălțau ici-colo pîlcuri de zambile.* SADOVEANU, O. II, 169. *Vița peste iarnă adoarme în țărînă.* PILLAT, P. 145, cf. SCRIBAN, D. *Aș vrea ca sănătatea mirosului țărînii Să-ți umple de dogoare și-nsuflețire sînii.* ARGHEZI, S. V, 32. *Se strînge în țărnă De nu știu ce chin, Ca o mînă crispată, Amarnicul spin.* BLAGA, POEZII, 142. *Cîțiva copilași... se jucau în țărîna pe care o aduceau din mijlocul umblat al uliței.* CAMIL PETRESCU,

[illegible] FUNDESCU, V. 84. *L-am văzut, l-am văzut Pe Abel, în țărînă căzut.* ISANOS, V. 335. *A netezit pămîntul cărînd țărîna-n spate Redîndu-i sănătatea din plina-i sănătate.* LABIȘ, P. 22. *Ici e țărînă cu glod . . . Ici e bărbatul nerod.* ALECSANDRI, P. P. 355. *Și-au făcut o groapă-n drum . . ., s-au băgat într-însa . . ., au tras țărnă pe împrejurul său și au început să șadă acolo.* SBIERA, P. 287. *Ți-a fost gura fermecată Cu țerină de sub prag Ca să nu-ți mai poci de drag.* [illegible] *basma la gîtul băiatului.* PAMFILE, B. 34. *Cînd gată de sămănat, aruncă în formă de cruce peste sămănătură o mînă de țărînă.* COM. SAT. I, 35, cf. ALR I 396, ib. 1 989/600, ALR II 5 132/386, ib. 6 109/235, 414, 514, [illegible] ◊ F i g. [illegible] *rivnă, pe locul părintesc, Fiu al astor ruine, țărîna lor slăvesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 68. *Gîndul e cenușiu și de multe ori pana scrie cu țărînă.* ARGHEZI, S. VIII, 335. ◊ (Adverbial) *Pe locul unde și-a răpus vrăjmașii Iar slava lor țărînă a căzut, S-au arătat, în urmă, -n sînge, pașii Curtenilor șireți ce l-au vîndut.* ARGHEZI, VERS. 61. ◊ (Regional) *Țerină gunoioasă* sau *țarnă neagră* = țărînă amestecată cu gunoi, întrebuințată la [illegible] ogorului. Cf. [illegible] ◊ L o c. a d j. **Cu țărîna în gură** = mort, răposat. *În jud. Vîlcea și în Oltenia, în genere, adevărata gospodină nu gustă din pârga fructelor și nu mănîncă nimic pînă nu împarte pentru „cei cu țărîna în gură".* SUFL. OLT. I, 3. ◊ E x p r. **Praf și țărînă** = nimic; praf și pulbere. *Praf și țărînă rămase și din fata cea mai mare de zmeu.* ISPIRESCU, L. 225. (În imprecații) *Praful și țărîna să să aleagă dă tot neamul lor!* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 85. (Regional) **A-l face țărnă** (pe cineva) = a nimici, a ucide pe cineva. *Se opintea Și cînd mi-l izbea, Țărnă mi-l făcea, De nu mai sufla!* BALADE, II, 206. **A-și închina fruntea în țărînă** = a muri. *A făcut destule răutăți, pînă ce a venit vremea să-și închine și el frun-*[illegible] SADOVEANU, O. VII, 347. **A mușca din țărînă** = a cădea la pămînt rănit sau mort; p. e x t. a muri[1] (1): v. și m u ș c a. *Î*[illegible] *săgețile într-o mulțime de pilieni pe care-i făcuse să mușce din țărînă.* PLEȘOIANU, T. IV, 56/18. **A se așterne țărînii** = a se întinde, a se culca pe pămînt. *Moșul . . . Cit e de lung, cu povara-i cea multă, s-aș-*[illegible] COȘBUC, AE. 94. **A ridica** (pe cineva) **din țărînă** = a ajuta (pe cineva) să-și creeze o situație mai bună. *Căpetenia aceștii familii vechi și vestite . . . te ridică din țărînă și-ți dă mîna fiicei cu o diplomă de nobil.* MOZAICUL (1839), 601/22. **A da cu țernă în ochii cuiva** = a înșela pe cineva, dîndu-i iluzia că lucrurile sînt altfel decît în realitate. Cf. ZANNE, P. I, 295. (Prin vestul Munt.) **A face țărîna praf** = [illegible] nimic; a se lăuda. [illegible] GL. (Regional) **Se laudă** (sau **minte**) **de cură țărîna din pod**, se spune despre un om foarte lăudăros sau mincinos. Cf. CIAUȘANU, V. 206, MAT. DIALECT. I, 237. (Regional) **Blastămă de pică țărna**, se spune cînd cineva blestemă foarte tare. Cf. PAMFILE, J. II, 168. (Regional) **Se găsește cîte-o mînă să-l scuture de țărînă** = se găsește cineva care să-l mustre, să-l bată. Cf. PANN, P. V. I, 95/7, ZANNE, P. II, 728. ◊ (Cu referire la pămîntul care acoperă sicriul sau cu care se umple mormîntul) *Să îngroapă cu morții și să dă groapei și cu țărînă să va acoperi* (a. 1669). GCR I, 185/8. *Iar el nici partea de țărîna odihnitoare trupului lui n-au avut.* N. COSTIN, LET. II, 77/32. *I-au stătut țărna pre piept, ochii i-au astupat, fața i-a ponegrit* (a. 1773). GCR II, 95/3. *Visurile spăimîntătoare nu turbură și țărîna mormînturilor.* MARCOVICI, C. 7/6. *Cioclii au coborît săcriul în groapă, au aruncat țărînă și, isprăvind, s-au dus.* NEGRUZZI, S. I, 32. *Au pus-o într-o groapă, au arun-*[illegible] *Parcă tot nu-mi vine-a crede că ești dusă pe vecie.* [illegible] *o mînă de țărînă peste sicriu.* BUJOR, S. 110, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țerna afînată de pe nesfîrșita groapă a osindiților se lăsase la fund.* CAMILAR, N. I, 133. *De ți-e bărbatul urît Ie țernă de la mormînt Și-i presare-n așternut Să se scoale surd și mut.* ALECSANDRI, P. P. 333. *Cine strică-așezămînt N-aibă țărnă pe mormînt.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 282. *De-i zăbovi mai mult Mi-i găsi moartă-n pămînt Și te las cu jurămînt . . . Să-mi dai țerna într-o parte, Să-mi vezi moartea cu dreptate.* SEVASTOS, C. 66. *Cîntă cucul pe șindrilă, Pe Barbu trage țărîna. De jelit cine-l jelea: Mumă-sa și soru-sa.* ȘEZ. I, 144. *Boala să-ți tămăduiesc, . . . Cu țărnă de la mormînt, Cu mătănii la pămînt!* PAMFILE, C. T. 138. *Mamă am și nu mă cată, Tata-i supt țirna uscată.* T. PAPAHAGI, M. 7. *Cînd e în groapă, iau țărnă și își freacă mîna cu țărnă și o aruncă pe mort.* ALR II/I MN 89, 2 712/219, ib. 2 712/334. *Cînd pe el țerna turna, Maică-sa amar striga, Tot poporul lăcrăma.* BALADE, III, 181. *Hai, arată-mi mormîntu, Să-mi stîmpăr eu sufletu! . . . Hai, arată-mi barămi țărna!* FOLC. TRANSILV. I, 205. *Cîntă cucu pe fîntînă, Pe Bujor trage țărînă.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 208. *Să tragi carul la mormînt, Să dai țărna la o parte, Să vezi dragostea ce poate.* FOLC. MOLD. I, 105. (Fig.) *Florile care aș vra s-arunc pe țărîna proaspătă a trecutului sînt culese.* RUSSO, S. 14. ◊ (Prin Olt.; în imprecații) *De te-ar aduna (strînge) într-o țărînă!* sau *de ți-ar aduna (strînge) oasele într-o țărînă!* CIAUȘANU, GL. ◊ E x p r. **Fie-i** (sau **să-i fie**) **țărîna ușoară!** formulă folosită cînd se vorbește despre un mort (mai ales decedat de curînd); odihnească-se în pace! *Să-i fii ușoară țărna Aice în mormînt* (a. 1846). IORGA, S. D. XXI, 21. *El apucă drumul pribegiei și muri . . . Țărîna să-i fie ușoară!* ODOBESCU, S. I, 154. *S-a săvîrșit din viață și coconul Miron, fie-i țărîna ușoară.* GANE, N. II, 163. *Soacră-mea — fie-i țerina ușoară! — așa a făcut cu mine.* CREANGĂ, P. 4. *Am biruit noi, cei răniți, și mai ales cei care au murit, fie-le țărîna ușoară oriunde ar dormi!* DELAVRANCEA, O. II, 227. *Dar a murit . . . D-zeu s-o ierte, fie-i țărina ușoară!* GHEREA, ST. CR. II, 55, cf. DDRF, PUȘCARIU, [illegible] *Așa le-a fost scris . . . Dumnezeu să vă ierte, fraților, să vă fie țărîna ușoară!* SADOVEANU, O. I, 302, cf. SCRIBAN, D. (Cu schimbarea topicii) *Așa m-au deprins Ștefan, ușoară țerna-i fie!* ALECSANDRI, P. III, 295. **A sta cu țerna în gură**, se zice despre cei morți ale căror rude n-au împlinit obiceiurile cuvenite în legătură cu aceștia. Cf. MUSCEL, 26, ZANNE, P. I, 295. ◊ (Simbolizînd pămîntul din care, după concepția biblică, a fost făcut omul și în care el se preface după moarte) *Să va spoveadi țerrina sau va vesti adevărul tău.* PSALT. HUR. 23ᵛ/22. *Voi înșivă sînteți oameni cu inimă de țărînă, ca și noi, și cu fire neprecepătoare de toate.* CORESI, EV. 6. *Adu-ți aminte, Doamne, că sînt țărînă și e măsurată viața mea* (a. 1633). GCR I, 82/17. *Avraam . . . s-au mărturisit că iaste țărînă și cenușă.* VARLAAM, C. 261, cf. GCR I, 233/21. *Nu-ți ajunge că vreme puțină De a viețui în lume ț-e dată Ș-acuș Iară te-ntorci în ță-*[illegible] *Omul* [illegible] *a dumnezeirii . . ., fiul țărînii și moștenitorul slavei.* MARCOVICI, C. 11/14. *Mușchiul, care anii repezi în țărîn-a prefăcut, Pe părinții voștri-ascunde în mormîntul cel tăcut.* ASACHI, S. L. I, 72. *Ce alt vom fi noi toți . . . peste o sută de ani, decît țărînă și pămînt.* [illegible] *suverani, Țărînă jumătate și alta zeități.* C. A. ROSETTI, [illegible] *rina-i depun.* CRETEANU, M. 202/2. *Trupul tău ce-au fost țărînă în țărînă s-a preface.* ALECSANDRI, P. I, [illegible] *noastre să se odihnească în același mormînt.* BOLINTINEANU, O. 465. *Țărînă frumoasă și moartă, . . . moartea ta n-o pling, ci mai fericesc O rază fugită din chaos* [illegible] EMINESCU, O. I, 38. [illegible]

E de prisos orice trufie. MACEDONSKI, O. I, 36. *Această ... piatră aceste trei țărîne acopere: a bătrînului Șerban Băsărab voievod, a lui Drăghici Cantacuzino ... și a lui Constandin vel păharnic.* IORGA, C. I. I, 20. *Țărîna trupurilor noastre S-o scurmi de unde ne-ngropară.* GOGA, P. 18, cf. TDRG. *Cînd voi fi și eu țărînă, Albastră floare zîmbitoare, Atunci mînuța ei cea mică Te-o smulge-ncet alinătoare.* PETICĂ, O. 102. *Doamne, mă-ntorc la țărmul de unde-am plecat ... Îngăduie să-ți pun la picoare Posomorîta, muta țărînă.* VOICULESCU, POEZII, II, 218. *Păstrează-ți sărutarea, ca florile otrava, Ca să o dăm țărînii întreagă înapoi.* ARGHEZI, VERS. 85. *Așază-ți în cruce Gîndul și mînile. Stele curgînd Ne spală țărînile.* BLAGA, POEZII, 119. *Te vei mira și tu Că frumusețea a pierit în unde, Țărîna trupurilor însă nu ...* DOINAȘ, A. P. 48. *Sufletul îl va părăsi ... și trupul lui se va schimba în țărînă.* FURTUNĂ, C. 74. *Că tu, Doamne, ș-a ta mînă, Vrînd, ne-ai zidit din țărînă.* TEODORESCU, P. P. 113. *De azi într-o săptămînă Mă găsești numa țărînă.* FOLC. MOLD. II, 308. ◇ (În legătură cu ritualul de înmormîntare și de pomenire a celor morți) *Cin ... moare-i dă sărindar dă țărînă la popa, iese la jumătatea dă an.* T. DIAL. M. I, 201. ◇ *Cap de țărînă* = colac (mai mare) care se face pentru ceremonia înmormîntării. *Îi faș colaci, ... să zice un cab di țărînă.* T. DIAL. M. I, 466, cf. 401. ◇ E x p r. **A face** (cuiva) **pomana de țărînă** sau **a (-i) face (la) țărînă** = a face mortului pomană în ziua înmormîntării. *Femeia, după ce l-a jelit, ... i-a făcut la țărînă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 276. *Îl duce la groapă și îi face pomana di ... țărnă cum să zice.* T. DIAL. M. II, 506. *După ce-l îngropam, veneam acasă, i făceam țărînă.* ib. 695. ✦ F i g. Pămînt strămoșesc; glie. *În țărna melancolicei Moldove.* CAZIMIR, L. U. 81. *Se-mbină pretutindeni versete de lumină Cu-ncondieri de-azururi pe țărna bătrînească.* VOICULESCU, POEZII, II, 52. *Ca un bujor pe sînul țărnii Cuvîntul vreau să-mi înflorească.* BENIUC, M. 36. ✦ Stratul de la suprafață (sau de la o mică adîncime) al pămîntului. *Oameni! pești și păserele, Lăcuitori de prin țernă, din aer și umezele!* CONACHI, P. 270. *Ș-atunci inima numai de-a bate să încete Cînd voi culca sub țernă a dușmanilor cete!* ALECSANDRI, P. III, 283. *Apoi îl izbi de pămînt și-l băgă în țărînă pîn' în glezne.* EMINESCU, P. L. 9. *Sub țerna rece a pămîntului zace pentru o veșnicie o lume care a fost.* HOGAȘ, H. 46. *Noi avem sub brazdă, în țărîna neagră, mai mulți Șoimărești decît cei care trăiesc astăzi.* SADOVEANU, O. VII, 101. *Tresaltă-n țărînă voioasă Cîrtița oarbă și surdă.* CĂLINESCU, L. L. 10. *Sub o țernă de pămînt Este-un bujor înflorit.* MARIAN, Î. 547. ✦ (Regional) Nisip. Com. din VALE—SIBIU, cf. ALR I 396/28, 131, 508, 516, 675. ◇ (Regional) Pietriș (Arieșeni—Vașcău). Cf. ALR I 396/93. ✦ (Regional) Praf (de pe drum). Cf. MOLNAR, D. 357/16. *Ca să-ți ferești copilul de deochiu, îi faci un benchiu în frunte, adecă o pată, cu țărînă ori funingină.* PAMFILE, B. 28, cf. ALR I 396, ib. I 365/708, 746, 870, 885. *Dar cu ce l-au fermecat?... Cu țărînă Din uliță, Cu păr galben Din cosiță.* FOLC. TRANSILV. II, 325, cf. NALR—O II h 342. ◇ F i g. *Fetele, albinele, Au furat sulfinele, Țărîna de soare, De pe flori ușoare.* ARGHEZI, VERS. 179. ✦ (Regional) Nămol (ALR I 396/257) adus de apă (ib. 396/926).

— Pl.: (rar) *țărîne.* — Și: (învechit și regional) **țărînă, țerină, țărnă,** (regional) **țérnă, țárnă** (A V 15), (rar) **țeárnă** (DDRF), (regional) **țîrnă** s. f.

— Lat. ***terrina.**

ȚĂRÎ́NGĂ s. f. v. **țărigă.**

ȚĂRÎ́NGĂNĂ s. f. (Regional) Pămînt mărunt; țărînă (Chișindia — Vașcău). CV 1952, nr. 2, 37. *Mi-a aruncat țaringină în ochi.* ib. ✦ (Prin Ban.; în forma *țăringhină*) Pămînt afînat. NALR—B 2 002/92, 97. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.) „Praf ridicat de vînt de pe calea zbicită" (ALR I 396/85); praf, țărînă rămasă după topirea zăpezii (ib. 396/90).

— Și: **țaringină, țăringhină** (NALR—B 2 002/92, 97) s. f.

— Cf. ț ă r î n ă, ț ă r i g ă.

ȚĂRÎNGĂNÓS adj. (Regional; despre pămînt) Afînat (Curtea—Lugoj). NALR—B 2 002/91.

— Pl.: *țărîngănoși.*

— **Țărîngănă** + suf. *-os.*

ȚĂRÎNGÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărigos.**

ȚĂRÎNIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ț ă r î n ă. (Cu referire la pămîntul care acoperă sicriul sau cu care se umple mormîntul) *Pămînte, pămînte, ... Să te lași ușor Pe-al mîndru trupșor. Și tu țărînioară Să-i fii surioară.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 271.

— Pl.: (rar) *țărînioare.*

— **Țărînă** + suf. *-ioară.*

ȚĂRÎNÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are aspectul țărînii, a f î n a t; nisipos; prăfos. Cf. ANON. CAR., LB, VALIAN, V. *Prășitura* [este] *moale și țărnoasă.* I. IONESCU, C. 177/26, cf. BAR. — MUNT., W. 311²/46, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., ALR I 396/243. *Nu mă pot băga-n pămînt, Că pămîntu-i țărînos, Nu primește om frumos.* FOLC. TRANSILV. II, 546, cf. ALR—M III h 785.

2. (Învechit; cu aluzie la concepția religioasă asupra creării omului) Făcut din țărînă. *Nu trebuie să plîngi neîncetat asupra mormîntului în care s-a coborît numai țărînosul trup.* MARCOVICI, D. 15/11. *Țărînosul meu trup fu trebuincios a-ți mobila nemărginitul palat.* BOLLIAC, M. 34/4. *Sufletul meu se îmbată de o dezmierdare cerească ... Ah! cum aș voi atunci ... să nu mai cobor în coperămîntul țărînos în care sînt legat.* BOLINTINEANU, O. 345.

— Pl.: *țărînoși, -oase.* — Și: (învechit și regional) **țărnós, -oásă** (ALR I 396/243, ALR—M III h 785), (învechit) **țărinós, -oásă** (LB), **țerinós, -oásă** (ANON. CAR.) adj.

— **Țărînă** + suf. *-os.*

ȚĂRÎNÚȘ s. n. (Regional) Mușuroi făcut de cîrtiță (Ștei—Hațeg). ALR—T I 398/447, CL 1987, 35.

— Pl.: *țărînușe.*

— **Țărînă** + suf. *-uș.*

ȚĂRLĂU s. m. v. **țîrlău.**

ȚĂRM s. n. **1.** Fîșie de pămînt de-a lungul unei ape (mari), mai ales lîngă mare; p. e x t. regiune situată lîngă o întindere de apă. V. c o a s t ă, f a l e z ă, l i m a n, l i t o r a l, m a l¹, m a r g i n e (**I 3**), p l a j ă, p r i s t a n i ș t e, r i p ă¹ (**2**), s c h e l e (v. s c h e l ă **1**), v a d. *Iaca turbă... turma de porci, den țermure în mare.* EV. SL.-ROM. 162/5. *Se porni toată turma... den țărmurile mării și muriră într-apă.* CORESI, EV. 237. *Se porni turma toată de în țermure în mare.* id. TETR. 16. *Înmulți-voi sămînța ta ca stealele ceriului și ca năsipul ce iaste pre țărmurele mariei.* PO 72/6. *Ță[r]murele* (a. 1593). DERS. *Țermurile* (a. 1618). D. BOGDAN, GL. 113. *Dacă au sosit la Galați, s-au tăbărît la țărmurile apei.* URECHE, L. 151. *Slăbiră funile cîrmelor și, rădicînd veatrila cătră suflarea vîntului, siliia la țărmure.* N. TEST. (1648), 171ᵛ/22. *Țermurele mării.* MARDARIE, L. 201/4. *Acolo Laslău craiu..., stînd în țermurile apei, au strigat* (a. 1650 — 1670). GCR I, 235/2. *Dispot, îmblînd călare pre țermure, văzu toată oastea lui Alexandru Vodă.* N. COSTIN, LET. I A, 62/16. *Vrînd să-și facă calea c[ă]tră Sirnion în vremea de iarnă și sosînd la țărmurii Dunării.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 87ʳ/3. *În somnul mieu gîndiiam că stau pre țărmurile rîului.* BIBLIA (1688), 31¹/20, cf. ANON.

[illegible] *piatră vechi* (a. 1704). IORGA, S. D. XVI, 207, cf. LEX. MARS. [illegible] 1773). GCR II, 93/7. *Sosind la țărmurile apei Istrului și viind apa foarte* [illegible] (1776), 160[v1]/37. *Acumu-l vedeai pe țermurile Eufratului și acumu-l vedeai pe țermurile Dunării.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. [illegible] *ostrov* (a. 1783). GCR II, 130/4, cf. MOLNAR, D. 357/6. *Corăbiile ... s-au înecat cu oameni cu tot, altele goale* [illegible] III, I, 27/16. [illegible] *i-au rămas în țărmuri* (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 215. *Nice din cei mai dinainte nu știm oarecare să fi mers cu corabia pre lîngă țermuru acest spre răsărit pînă la gura mării Caspic.* MAIOR, IST. 277/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Tocma era să treacă Părăul* [illegible] *înguste. Nu să putu răbda să nu guste.* id. T. 186. *Și ne primblam de mînă... pre țărmurile apii Rinului.* KOTZEBUE, U. 37r/12. *A triia zi va fi sămn că fiiarăle și gadenile mării celi spurcate și veninate vor ieși la țărmurile mării* (a. 1815). GCR II, 217/12. *Oamenii* [illegible] PETROVICI, P. 118/1, cf. DRLU, LB. *Bătălia pe mare de la țărmurile evropienesc numit Actium.* AR (1829), 204[1]/1. *În timpi d-odinioară Copiii oceanului cu forța descindură Pe țărmii Inisfailei.* HELIADE, O. I, 353. *Trebuie dus... pre țermurea apei.* DIETET. 133/17. *În vremea ce vîslea cu toată puterea ca să agiungă la țărmuri..., s-au auzit deodată în urma lor un val ca un munte.* DRĂGHICI, R. 33/30. *Acest fum se întinsă în aer pă dasupra țărmului mării.* GORJAN, H. I, 41/20. *Flota frîncească și englezească să adună... cătră țărmurii Siriei.* GT (1839), 111[1]/5. *În curînd să înființă mai multe sate și politii, așezate cea mai mare parte pe țărmurile rîurilor.* IST. M. 40/3. *Țărmurii mării... sînt mai înalți* (a. 1842). L. ROM. 1981, 325, cf. ISER. *Locuitorii traseră podul îmblătoriu la țermurea lor.* BARIȚIU, P. A. II, 154. *Prin mai multe cetăți ale țărmilor Balticei.* MAN. SĂNĂT. 71/10. *Așteptînd calul, m-am dus la malul Prutului... M-am pus pe țerm.* NEGRUZZI, S. I, 66, cf. POLIZU. *Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate; Către țărmul dimpotrivă se întind, se prelungesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 71, cf. PONTBRIANT, D. *Acele animale... pe țermuri năsipoși a mărilor intru atîta se sporesc, cît mai jumătatea năsipului o fac ei.* F (1870), 127, cf. COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *Aceste țărmuri, unde infloresc Stele de aur peste marea lină.* BOLINTINEANU, O. 103, cf. LM. *Ovidiu... a murit pe țărmurile sălbatice ale Mării Negre.* ODOBESCU, S. III, 116. *O luntriță se apropia de țermurea Mureșului spre cetate.* F (1874), 304. *Apa... își arunca din cînd în cînd undele sclipitoare spre țărmii adormiți.* EMINESCU, P. L. 101. *Sloi de gheață din țermure.* id. L.P. 72. [Împresurătorii] *sînt ca nisipul pe țărmurile mării, ca lăcustele în pustiuri!* CARAGIALE, O. IV, 257. *Liber peste țermii Rodanului să trec.* id. ib. VI, 322. *Aici drumul apucă pe o vale mai strîmtă, ținîndu-se mereu de țărmurii unui rîuleț zgomotos.* SLAVICI, O. I, 222. *Dunărea, lărgită, taie o curbă în țărmul românesc.* VLAHUȚĂ [illegible] *și-ntoarcem și ciocul spre maluri. Strîmb cum e arcul și-ntins spre țermurul ostic e portul.* COȘBUC, AE. 61. *Te voi vedea mereu, Cum te jucai tu, mică, pe-un țermure de vale.* id. S. 91, cf. BARCIANU. *Țărmuri care pe hartă se înfățișează sub formă de linii ovale.* MEHEDINȚI, G. F. 146, cf. ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. [illegible] *Marea-n neastîmpăr-acum amorțise la țărmuri.* ANGHEL [illegible] *iute ca un gîndac de apă, leagă... cele două țărmuri.* CONV. LIT. XLIV[2], 82. *Arini deși... creșteau de zeci* [illegible] 763. *În sălciile de sub țărm pasările își încearcă glasul.* C. PETRESCU, S. 42, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, BL. I, 28, 43, 46. *Eu vin... Din lumea ultimului cintec, Purtat pe-a berzelor aripă Din țărm în țărm.* MINULESCU, VERS. 7. *Lîngă țărmul tristei mări M-am oprit pe-o stîncă.* TOPÎRCEANU, B. 84. *Nimeni nu se apropie de țărm.* SAHIA, N. 39. *Acolo, țărmurea Mureșului era înaltă cît casa.* VLASIU, A. P. 19. *Spre alte țărmuri plutele coboară.* VOICULESCU, POEZII, I, 23. *Luminile ... se înșirară între cer și apă și-ntre țărmurii tăcuți.* SADOVEANU, O. VII, 340. *Și singura-mi dorință e ca pe țărm de mare Să urmăresc cu ochii corăbiile-n zare.* PILLAT, P. 13. *Podurile care leagă* [illegible] PUȘCARIU, L. R. I, 7, cf. SCRIBAN, D., GHEGILA, C. 25, 112. [illegible] *mul unui rîu zărește Că un sutaș prinsese pește.* ARGHEZI, S. V, 226. *Pulbere de scoici pe țărmul mării.* CĂLINESCU, C. O. 30. *Niște flori se oglindesc de pe țărm în lac.* BLAGA, Z. 15. *Un sunet auzi, precum ni l-ar da Pe-un țărmure-al Mării de Est mătăsoase nisipuri.* id. POEZII, 230. *Aceste păsări cuibăresc și ele în țărmurile abrupte ale apelor.* LINȚIA, P. II, 32. *Țărmurile defileului sînt dantelate.* V. ROM. noiembrie 1954, 71. *Pe mese improvizate, uneori lungi cît țărmul, ei... pun la sărat în butoaie imensele grămezi de pește.* TUDORAN, O. 280. *Prin valurile zdrobite De-a țărmilor stîncă Lopeți aurite Cufundă pirații.* HOREA, P. 18. *Apele Murășului erau mari și tulburi, din țărmure în țărmure.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 139, cf. IST. L. ROM. II, 144. *Lopătau din răsputeri către țărmurile vechi.* V. ROM. ianuarie 1970, 15. *Fii gata de dus Sus, colo în sus, Într-o depărtare, Către țărm de mare.* POP., ap. GCR II, 328, cf. MARIAN, V. 154. *Să duc, să duc, pănă la țermul mărei.* SEVASTOS, P. 114. *Apă rece din Dunăre, Sloi de gheață din țermure!* HODOȘ, P. P. 77. *Io m-am dus Pă țărmurea apii-n sus.* ALEXICI, L. P. 176. *Deodată numa ce să mișca apa-n lac și iasă pe țărmure o zînă.* FRÎNCU — CANDREA, M. 249. *Eu-s Ionu Moșului, ... Din țermurul rîului.* BUD, P. P. 14. *Mergea gîndul pe țărmurea unei ape.* COM. SAT. V, 112. *Șăd pă țărmurii mării.* O. BÎRLEA, A. P. II, 365. *O lăsat cofele-n prund, Pă țărmuri le-o lăsat Și-n Dunăre s-o aruncat.* T. PAPAHAGI, M. 115, cf. PODARIU, FL. 37, ALR SN III h 824, ALRM SN II h 643, A II 6, 10, III 8, V 21. *Lacul cu lapte dulce, ... Cu țărmuri de pită albă.* BALADE, I, 342. *Și voinicește-nota, De țărmuri se-apropia.* FOLC. TRANSILV. II, 555. *Apa lină spală țărmul*, se zice atunci cînd un om tăcut și ipocrit reușește să facă [illegible] cf. ZANNE, P. I, 104. *Se bate ca apa de țărmure*, se zice despre cineva care muncește mult pentru a agonisi ceva. id. ib. IX, 532. *Am două surori; se tot uită una la alta și nu se pot întîlni* (Țermurii apei). COM. SAT. II, 27. [illegible] *tei vieți. El are maiestatea augustei bătrîneți.* ALECSANDRI, P. III, 325. *Cuget revărsat peste țărmi de poezie.* VOICULESCU, POEZII, II, 7. *La început a fost țărmul meu, țărmul tău, Iar între noi Iubirea ca un ocean mort.* DOINAȘ, A. P. 3. (Sugerează ideea de țintă in viață, de refugiu, adăpost, liniște) *Către nici-un țărm al vieții n-am s-ajung să odihnesc.* MACEDONSKI, O. I, 95. *E geniul care-i face să întindă mîinile spre țărmurile viitorului, spre pămîntul făgăduinței.* GHEREA, in PLR I, 429. *Cîți pornit-au furtunatic Spre țărmi doriți, împinși de-nalte-avînturi?* NECULUȚĂ, T. D. 25. *Spre care țărm, Stăpîne, spre care Ararat Din bruma depărtării mă poartă-adînca undă?* I. BARBU, J. S. 8. *Simțeam totuși că sînt și eu dusă spre un țărm.* H. LOVINESCU, T. 324.

2. [illegible] (II 3), meleag (1), tarim (1). *Visul zboară pe țărm nemărginit.* ALECSANDRI, P. I, 134. *Eu sînt în voia soartei un vecinic călător..., Purtat printre popoare din țărmuri depărtate.* id. T. II, 80. [illegible] BOLINTINEANU, O. 180. [illegible]

țărmuri depărtate. ODOBESCU, S. I, 154. *Cîte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți, Străbătute de al tău farmec, ție singură-ți arăți!* EMINESCU, O. I, 130. *După atîta înconjur prin valuri și pe țărmuri depărtate, ... se reîntorcea vechiul artist dramatic la casa de care, pe drumuri străine, trebuie de multe ori să-și fi amintit cu dor adînc.* CARAGIALE, O. III, 300. *Pe cînd ninsoarea rătăcește... Ca pe un țărm necunoscut..., Din nou gîndesc că ești frumoasă.* BACOVIA, O. 178. *Firea și sufletul lor au blîndeța acelor țărmuri îmbielșugate.* SADOVEANU, O. XII, 18. *Se trezește cu ea în brațe, pe-un țărm necunoscut.* VINEA, L. II, 74, cf. DL, DM, DEX.

3. F i g. Graniță, margine **(2)**; parte a unei suprafețe de teren, a unui teritoriu, aflată la margine. *Alte eventualități dinlăuntru și în afară de țărmurii monarhiei.* FM (1861), 109, cf. ȘĂINEANU, D. U. ◊ L o c. a d j. **Fără de țărmuri** = fără margini, nețărmurit **(1)**, nemărginit. *Un gol imens, ca prin văzduhul fără de țărmuri, i se așeza în suflet.* D. ZAMFIRESCU, A. 177. ✦ (Abstract) Limită, margine. *Subjugarea românilor nu a mai avut țărmuri.* FM (1861), 59.

4. (Învechit și regional) Coastă abruptă a unui deal, r î p ă[1] **(1)**; prăpastie. *Nu veade cel orb înaintea sa nemică, nice țărmure, nice șearpe, nice armă, nice altă nemică de cîte-i aduc lui moarte.* VARLAAM, C. 188. *Mulțime de oști... tîrîndu-se pe țermurile dealurilor ce sînt de... piatră goală.* DIONISIE, C. 175, cf. ALR I 394/61, 118, ALRM SN II h 628/235, A II 5, III 9.

5. (Învechit și regional) Ridicătură de pămînt (ALR I 1 072/768, A II 8); coamă de deal (FOLC. OLT. — MUNT. I, 468); deal (ALR I 406/18) cu rîpă (ib. 394/118); munte. *Țermuri veacinice* (î n ă l ț i i l o r PO). BIBLIA (1688), 38^1/55. *Malurile acestei ape sînt, pe alocuri, împîslite de iarbă și se fac, pe altele, țărmi de nisip.* MACEDONSKI, O. III, 3. ◊ (Regional) *Țirmure de zăpadă* = troian[1] **(2)**. ALR I 1 252/302.

6. (Regional; în formele *țărmur, țărmure*) Ridicătură de pămînt în mijlocul unei ape (GLOSAR REG.); insulă pe un lac (LEXIC REG. II, 42).

7. (Regional; în forma *țirmure*) Zăgaz la moară (Brusturi — Oradea). Cf. ALR I 1 842/302.

— Scris și: *țerm.* — Pl.: *țărmuri* și (învechit) *țărmure*, (astăzi rar, m.) *țărmi.* — Și: (învechit și regional) **țărmur** s. n., s. m., **țărmure** s. n., s. m., s. f., (învechit) **țérmure**, (regional) **țármor** (NALR — B 1 634/5), **țărmore** (LEX. MARS.) s. n., **țirmure** (ALR I 1 252/302, ib. 1 842/302) subst., (învechit, rar) **țirm** (BARCIANU) s. n., **țármură** (REGUL. ORG. 199/8) s. f.

— Sg. refăcut după pl. **țărmuri** al lui *țărmur.* — **Țărmur:** probabil lat. ***termulus.** Cf. și lat. t e r m i n u s.

ȚĂRMĂR s. m. (Regional) Cartof (*Solanum tuberosum*). Cf. HEM 2 462, CONV. LIT. XXIII, 1 056, BRANDZA, FL. 342, GRECESCU, FL. 421, N. LEON, MED. 29, BIANU, D. S., TDRG. *Cartofii, ca nici un alt lucru cunoscut de poporul român, au cea mai bogată terminologie. Într-adevăr, ele se mai numesc: alune, ... barabule, ... țermer.* PAMFILE, A. R. 189, cf. DR. I, 337, PANȚU, PL., BORZA, D. 162.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țărmeri.* — Și: **țermer** s. m.

— **Țăr(i)nă** + **măr** (după germ. *Erdapfel*). **Țermer:** sg. refăcut după pl.

ȚĂRMÓNIE s. f. v. **ceremonie.**

ȚĂRMOR s. n. v. **țărm.**

ȚĂRMORE s. n. v. **țărm.**

ȚĂRMUÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Astăzi rar) A trage la țărm **(1)**, a se opri la țărm; a aborda, a acosta, (învechit) a țărmuri **(5)**. Cf. BARONZI, L. 98. *Cînd țermuirăm, era de tot seară.* PELIMON, I. 265/6, cf. PONTBRIANT, D. *Acolo țărmuirăm noi.* MURNU, O. 145, cf. DEX.

2. T r a n z. (Rar) A mărgini **(1)**. *Un fluture mare trecea ca o umbră împrejurul lămpii, țărmuită de cristale strălucitoare.* BRĂESCU, A. 93.

— Scris și: *țermui.* — Prez. ind.: *țărmuiesc.*

— **Țărm** + suf. *-ui.*

ȚĂRMUÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a ț ă r m u i.

1. Acostare. Cf. ț ă r m u i **(1)**. Cf PONTBRIANT, D.

2. Mărginire. Cf. ț ă r m u i **(2)**. BAR. — MUNT., W. 291/37.

— V. **țărmui.**

ȚĂRMUITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care mărginește **(1)**; înconjurător. *Mările țărmuitoare și cetăți lîngă limanuri, — Toate se întind nainte-i.* EMINESCU, O. I, 144, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-mu-i-.* — Pl.: *țărmuitori, -oare.*

— **Țărmui** + suf. *-itor.*

ȚĂRMUR s. n., s. m. v. **țărm.**

ȚĂRMURÁ vb. I v. **țărmuri.**

ȚĂRMURÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Litoral. *Plutirea țermurală pe Marea Neagră era și mai nainte practicată.* CALENDAR (1855), 96/24.

— Scris și: *țermural.* — Pl.: *țărmurali, -e.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-al* (după fr. *littoral*).

ȚĂRMURÁR s. m. (Ornit.; regional) Codobatură (*Motacilla alba*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167, VICIU, GL.

— Pl.: *țărmurari.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-ar.*

ȚĂRMURÁȘ s. m. (Ornit.; regional) Lăstun-de-mal (*Riparia riparia*) (Pecica — Arad). Cf. ALR SN III h 702/55.

— Pl.: *țărmurași.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-aș.*

ȚĂRMURE s. n., s. m., s. f. v. **țărm.**

ȚĂRMUREÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (Astăzi rar) Persoană care locuiește pe țărmul unei ape; riveran **(1)**. *Țermurenii nevoiți a înota seau pluti către locurile pescoase aflară luntrea.* SĂULESCU, HR. I, 31/1. *În adevăr apa este, pe alocurea, adîncă...; țărmurenii chiar nu se avîntă pe dînsa fără de oarecare sfială.* ODOBESCU, S. I, 386, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DEX.

2. Adj. (Învechit; despre o țară, o regiune, o așezare etc.) Riveran **(2)**. *Cei din ostrovul Eubeea,... Din țărmureanul Kerintos, din Dios cu-naltele ziduri Și din cetatea Caristos.* MURNU, I. 39.

— Scris și: *țermurean.* — Pl.: *țărmureni, -e.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-ean.*

ȚĂRMUREÁNCĂ s. f. (Rar) Femeie care locuiește pe țărmul unei ape. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țărmurence.*

— **Țărmurean** + suf. *-că.*

ȚĂRMURÉL s. n. Diminutiv al lui ț ă r m u r (e). V. ț ă r m. *Cine șede-n țărmurel? Șede Gheorghe tinerel, Pieptănat și retezat Și-n măciucă răzimat.* BIBICESCU, P. P. 365.

— Pl.: *țărmurele.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-el.*

ȚĂRMURÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit) A amenaja, a consolida țărmul unei ape. *Țărmuri apa Eufratului tot.* HERODOT (1645), 77.

2. T r a n z. (Complementul indică un lucru, o suprafață etc.) A forma marginile, limitele, a d e l i m i t a, a l i m i t a, a m ă r g i n i **(1)**, rar a ț ă r m u i **(2)**; p. e x t. a îngrădi. *Mirislăul ... e așezat în capătul de dincoaci al unei cîmpii ..., țărmurită de o parte de munți, iar de cealaltă de Mureș.* BĂLCESCU, M. V. 492. *La aripa stîngă, care era țărmurită de munte, venea rămășița călărimei.* id. ib. 504. *Dunărea țermurează județul de la Vîrciorova.* I. IONESCU, M. 75, cf. COSTINESCU. *Se află ... dinaintea unei mari întinderi de apă, țărmurită în depărtare, jur împrejur, de păduri dese și-ntunecoase.* ODOBESCU, S. I, 386, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Nici un pic de dungă nu se zărește sus, pe covîltirul sprijinit de ridicături ce țărmuresc cuprinsul.* LUNGIANU, CL. 51, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am ajuns într-o poiană mare, țărmurită de jur împrejur cu mesteceni falnici.* MIRONESCU, S. 158, cf. SCRIBAN, D. *Îndată și-ncepu a vorbi, în cercul de lumină țărmurit de zidul negru al nucilor.* SADOVEANU, O. VI, 519, cf. BL VI, 162. ***Pînă la vremea zaverei, pădurile au țărmurit din toate părțile orașul.*** G. BARBU, A. V. 9, cf. DEX. ◇ R e f l. p a s. *Peștii simt că se știrbește larga lor împărăție, țermurindu-se cu pietre.* OLLĂNESCU, H. O. 178.

3. T r a n z. F i g. A reduce **(I 2)**, a restrînge **(1)**, a mărgini **(4)**. *În lipsa de instituțiuni care să țărmurească absolutismul domnesc, populațiunea avea numai mijlocul extrem: revolta.* RĂȘCANU, L. LVII. *A înțeles că ceva îl amenință, că cineva vrea să-i țărmurească libertatea.* GÎRLEANU, L. 112. *Sfîrșitul sosește totdeauna ... A vieței culme verde își țărmură minciuna.* EFTIMIU, C. 215. ✦ R e f l. F i g. A se mărgini **(4)**, a se limita, a se rezuma **(1)**. *Dar las aceste considerațiuni prea-nalte și mă țermuresc la lucrul nostru cel cu totul modest.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 156.

4. R e f l. (Învechit; despre țări, regiuni) A se învecina, a se mărgini cu ... *Partea cea mai frumoasă ... se țărmurea de către nord și răsărit cu Someșul și cu Mureșul.* FM (1861), 53, cf. DM, DEX.

5. R e f l. (Învechit) A trage la țărm **(1)**; a acosta, (astăzi rar) a țărmui **(1)**. *Ajunsărăm la un ostrov și ne țărmurirăm ca [illegible] mai odihnim.* GORJAN, H. II, 57/19, cf. DL, DM, DEX.

— Scris și: *țermuri.* — Prez. ind.: *țărmuresc.* — Și: (învechit) **țărmurá** (scris și *țermura;* prez. ind. *țărmurez)* vb. I.

— V. **țărmur(e).**

ȚĂRMURÍRE s. f. Acțiunea de a ț ă r m u r i și rezultatul ei. Cf. ț ă r m u r i **(2)**. Cf. DDRF, ALEXI, W. ✦ F i g. Reducere **(II 2)**, restringere, mărginire **(2)**. *În realitate, tocmai marea complexitate și întinderea a cîmpului de [illegible] o țărmurire riguroasă.* PETICĂ, O. 456.

— Scris și: *țermurire.* ALEXI, W. — Pl.: *țărmuriri.*

— V. **țărmuri.**

ȚĂRMURÍT, -Ă adj. (Rar; despre abstracte) Limitat; restrîns. *Cercul țărmurit al unei foi literare* (a. 1865). PLR I, 211. *Îmi este teamă ... să nu mă expun, prin lipsa de o formă bine țărmurită a ideelor, de a risipi dinainte-vă, în vorbe neroditoare, atîtea cugetări.* ODOBESCU, S. I, 235. *Creați cuvinte ... neauzite, — Fiind aceste-ngăduiri cu totul țărmurite —* [illegible] OLLĂNESCU, H. A. P. 5.

— Scris și: *țermurit.* ALEXI, W. — Pl.: *țărmuriți, -te.*

— V. **țărmuri.**

ȚĂRMURÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Care are țărmuri **(1)** abrupte și înalte; m a l u r o s **(2)**, r î p o s; care formează țărmul unei ape; care se află aproape de țărm. *Iar de la o vreme, ...au început a-i răsipi și a căde acolo în pîrău, fiind țărmuros.* NECULCE, L. 287. [illegible] *țărmuroase a fugi luă.* CANTEMIR, IST. 197, cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 293, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. (În toponime compuse) *Lacu[l] Ță[r]muro[s]* (a. 1593). DERS.

— Scris și: *țermuros.* LB, POLIZU, CIHAC, I, 293, ALEXI, W. — Pl.: *țărmuroși, -oase.*

— **Țărmuri** (pl. lui *țărm)* + suf. *-os.*

ȚĂRMURÚȘ s. m. (Regional) Mușuroi făcut de cîrtiță (Bătrîna — Hunedoara). CL 1987, 35.

— Pl.: *țărmuruși.*

— **Țărmur(e)** + suf. *-uș.*

ȚĂRNÁR s. m. (Prin Bucov.) Numele unei plante căreia i se atribuie, în credințele populare, puterea de a reda vacilor laptele. *Țarnariul crește pe sub poalele munților... Luat cu soroc, se dă vacilor cărora li s-a luat mana, ca să li vie laptele înapoi.* ȘEZ. XV, 137.

— Cf. ț a r n ă².

ȚĂRNĂ¹ s. f. v. **țărină¹.**

ȚĂRNĂ² s. f. v. **țărînă.**

ȚĂRNÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se face țărînă **(1)**; (regional) a se țărnui **(I)** (Ieud — Vișeul de Sus). Cf. ALR I 396/347.

— Prez. ind. pers. 3: *țărnește.*

— V. **țărnă².**

ȚĂRNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărinos.**

ȚĂRNUÍ vb. IV. **1.** R e f l. (Regional) A se face țărînă **(1)**, (regional) a s e ț ă r n i; p. e x t. a se sfărîma. *Ai fi crezut că întăriturile erau de cîlți, ridicăturile să țernuiau sub picioarele lor, iar peste șanțuri săreau ca la joacă.* SĂM. II, 456, cf. ALR I 396/257.

2. T r a n z. (Prin Mold.; complementul indică porumb, cartofi etc.) A prăși, a mușuroi. *Cineva prășește cartofi... Țărnuiește de zor tufele grase cu flori mov.* IL august 1960, 17. *A învățat a prăși pe cind era băiețandru, ținînd porumbul firav între degetele piciorului ca să-l poată țărnui.* ib. octombrie 1961, 21, cf. GLOSAR REG.

— Scris și: *țernui.* — Prez. ind.: *țărnuiesc.*

— **Țărnă²** + suf. *-ui.*

ȚĂRNUÍT s. n. (Prin Mold.) Prașila a doua; mușuroit, (regional) ogorît¹ **(3)**. *Prășitul de-al doilea, care cîteodată împrumută și unele numiri ale celui dintîi, se mai cheamă și... mușiroitul..., țărnuitul, ogorîtul.* PAMFILE, A. R. 76, cf. ALR SN I h 101/414.

— V. **țărnui.**

ȚĂRSÁM s. n. (Prin Ban.) **sărsam (1)**. Cf. LEXIC REG. II, 38.

ȚĂRȚALĂU s. m. v. **țurțalău.**

ȚĂRȚÁR s. m. v. **țîrțar.**

ȚĂRȚÁRE s. f. v. **țîrțar.**

ȚĂRȚÁRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚĂRȚĂRIC subst. v. **țîrțărică.**

ȚĂRȚĂRÍCĂ s. f. v. **țîrțărică.**

ȚĂRȚĂRÍCHE s. f. v. **țîrțîriche.**

ȚĂRȚĂRÍȚĂ s. f. v. **țîrțăriță.**

ȚĂRȚÍRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ȚĂRȚÎRĂ s. f. v. **țîrțîră.**

ŢĂRÚCĂ¹ s. f. (Maram.) Ţărişoară. Cf. SFC VI, 93. *Care fecior s-ar găsi să prădeze ţăruca.* BÎRLEA, C. P. 200.
— Pl.: ?
— **Ţară** + suf. *-ucă*.

ŢĂRÚCĂ² s. f. v. **ţîrucă**.

ŢĂRUMẤNĂ s. f. (Creaţie spontană; într-o poezie populară) Ţărancă. *N-aţi văzut la o fîntînă Un ţăran c-o ţărumână?* Com. din judeţul VÎLCEA.
— Pl.: *ţărumâne*.
— Contaminare între **ţăraneă** şi **rumână**.

ŢĂRÚŞ subst. **1.** S. m. Bucată scurtă de lemn sau de metal, ascuţită la un capăt (care se înfige în pămînt şi serveşte pentru a lega sau a fixa ceva de el); (regional) ţuleap **(1)**. V. p ă l i m a r **(I 1)**, p o c i u m b **(1)**, p o t e r a ş **(II 2)**, p r i p o n¹ **(1)**, s ă c ă l u ş **(2)**, s t ă n o g, ş t e a m p¹ **(1)**, ţ e p ă r u i e **(1)**. *Şi luo Iair, fămeaia lui Haver, ţăruşul cortului.* BIBLIA (1688), 176¹/49. *Fiind boierii orînduiţi de purta grije ce era treaba: pîne, ordzu, iarbă, lemne, ţăruşi... şi de alte multe ce trebuie la conace.* NECULCE, I, 43. *Luînd ţeruşul cortului, adecă un cuiu mare într-o mînă, şi într-alta maiul.* CALENDARIU (1814), 110/15. *Au batut ţăruşi lîngă zid, cu piei de boi întinsă.* BĂRAC, ap. GCR II, 241/33, cf. POLIZU, CIHAC, II, 432, COSTINESCU, LM. *Chiajna... adăsta pe boierii moldoveni într-un falnic cort rotat de covor alb, cusut cu fir şi legat jur împrejur cu ţăruşi poleiţi.* ODOBESCU, S. I, 173. *Şi copacul mi-l încearcă... Ş-a cioplit din el ţăruş.* EMINESCU, L. P. 147, cf. DDRF, BARCIANU. *Îl trase îndărăt şi-l legă de un ţăruş mai la o parte.* SANDU-ALDEA, D. N. 222, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 151, TDRG. *Îi bat ţăruş cu usturoi în inimă* [strigoiului]... *şi după aceea îl îngroapă.* PAMFILE, DUŞM. 184. *Eu luai şaua şi desagii din spatele Pisicului şi o priponii de un ţăruş.* HOGAŞ, M. N. 66, cf. DR. V, 357, ib. VI, 326, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pămîntul e bătătorit, cu iarbă rară..., cu urme de ţăruşi de corturi.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 153. *Aşezi blana la limpeziş pe apă lină, cu lina în sus, şi o întăreşti în albie cu cîţiva ţăruşi.* VOICULESCU, P. II, 271, cf. SCRIBAN, D. *Spiridon Nedelea ascuţea nişte ţăruşi.* V. ROM. martie 1954, 69, cf. IST. L. ROM. II, 351, DEX. *Un cort mare şi rotat, Poleit şi nărămzat, Cu ţeruşi de-argint legat.* ALECSANDRI, P. P. 77. *Cort... Cu ţăruşe De aramă, Cu cîrlige De alamă Şi cu steagul sus în vînt.* TEODORESCU, P. P. 477, cf. BIBICESCU, P. P. 285. *Copiii* [zmeilor]... *umblau ca să le destupe cu ţeruşe urechile, ca să audă şi să le dea carne de mîncare.* CĂTANĂ, P. B. I, 80. *A prins-o şi d-un ţăruş, că tot i-era c-o veni îndărăt la el.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 81. *Regele, gelos, le îngroapă din nou deosebit şi înfige cîte un ţăruş în fiecare corp.* ŞEZ. XIII, 137. *Să legi trei ţăruşi... şi să le înfigi la ţîţîna porţii, căci atunci bolile nu mai vin.* GOROVEI, CR. 24, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, ALR I 1 711/780, ALR II 6 109/728, 848, BALADE, III, 76. *Multe corturi sînt întinse Cu măciuge de alamă Cu ţăruşuri de argint.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 293. [Pomişorul] *să leagă pă un ţăruş, ... să nu-l doboare vîntu.* T. DIAL. M. I, 182. (F i g.) *Ne năpădise dorul de ducă şi tristeţea că eram în pripon la ţăruşul şcoalei.* CIAUŞANU, R. SCUT. 14. *Orice fixare de ţăruşul istoric al unui stil contrazice destinul creator al omului.* BLAGA, T. VAL. 501. ◊ E x p r. **A bate ţăruş** = a-şi întinde cortul; a-şi face tabără; a se stabili undeva, a bate par (v. p a r¹). *Nici să cutezăm a face pe pămîntul Moldovei lăcaş au sălaş pentru păstorii noştri..., pe locurile acele să nu fim volnici a bate par sau ţăruş.* AMIRAS, LET. III, 172/12. ✦ (Regional) Unealtă cu vîrf ascuţit cu care se fac găuri în pămînt pentru înfipt aracii la vie, pentru semănatul porumbului etc.; (regional) chitonag, par¹ **(3 a)**, ţeapă **(I 1)**. V. ţ e p u ş ă **(I 3 a)**. *Aceste borte* [de pus păpuşoiul] *se fac cu ţăruşul.* PAMFILE, A. R. 70, cf. LTR², ALR II 5 046/192, 520, 682, 723, 728, 987, ib. 6 109/36, 723, 987, NALR — O IV h 667. *Face gropiţa cu ţăruşe, ...pune firu de tutun acolo.* T. DIAL. M. II, 841.

2. S. m. Fiecare dintre parii care se înfig în pămînt, servind ca element de susţinere, de fixare în diferite construcţii rudimentare etc.; (învechit şi popular) pociumb **(1)**, (regional) ţap **(II 4)**, ţuleap **(2)**. V. ţ e a p ă **(I 1)**, ţ u i a c **(1)**. *Poporul, voind a se sănia, face munţi artificiali, adecă pe ţăruşi (alaşe) treptaţi în pantă lină potriveşte un scoc de scînduri.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 191. *Colibe înălţate pe ţăruşi.* ap. ODOBESCU, S. II, 148. *Împrejur gard nu era, ci numai nişte lungi ţeruşe ascuţite, din cari şase aveau fiecare în vîrf cîte un cap.* EMINESCU, L. P. 183. *Toată averea-i era o cosniţă, o manta, nişte hîrbuni şi un pat de scînduri făcut pe ţăruşi bătuţi în pămînt.* DUNĂREANU, CH. 65. *Împletitura se face pe ţeruşi sau fuştei bătuţi în pămînt.* PAMFILE, I. C. 136. *Drumul e-mpietrit, cu şanţuri adînci şi des curăţite, iar pe marginea lor, ţăruşi de mesteceni.* LUNGIANU, CL. 189. *Ştiai că sînt şanţurile cu ţăruşi şi cu sîrme.* C. PETRESCU, Î. II, 4. *Am coborît în vale şi am tăiat atîtea nuiele că de-abia le-am adus. Am făcut ţăruşi înalţi de un stat de om şi am început să îngrădim.* VLASIU, A. P. 92. *Sui trepte îngrădite şi se sprijini cu mîna de un parmalîc şubred aşezat pe ţăruşi.* SADOVEANU, O. IX, 187. *Luntrea se opri la debarcaderul făcut din scînduri bătute pe ţăruşi.* NEAGU, Î. 23, cf. CHEST. II 133/31, ib. V 8/49, ALR II/I MN 126, 3 840/836, 872, A IX 1, NALR — O II h 214. ✦ Par¹**(1)** înfipt în pămînt în mijlocul unei arii de treierat cu cai, în jurul căruia se înfăşura funia în timpul treieratului; (popular) steajăr. Cf. ALR SN I h 72, ALRM SN I h 53. **A-şi strînge funia de ţăruş** = a îmbătrîni, a-şi aştepta moartea. Cf. ZANNE, P. V, 623.

3. S. m. Par¹ **(1)** scurt şi gros care se înfige în pămînt (pe o movilă), pentru a marca hotarul dintre două proprietăţi sau pentru a servi la măsurarea unui teren; (regional) ţuleap **(3)**. *Un isnaf de meşteri mari băteau ţăruşii.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 53. *Inginerii tirau lanţuri şi băteau ţăruşi provizorii de hotar.* C. PETRESCU, R. DR. 257, cf. DS. *Avea acolo groapa ei, Pămînt măsurat cu Ţăruşe.* SORESCU, L. L. II, 80. *A început să bată ţăruşi împrejurul locului.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 192, cf. ALR 5 069/514, 762. ◊ F i g. *Nouă ne rămîne numai ca să-i aplanăm* [cititorului] *puţin calea şi să-i punem unele semne sau aşa-numite ţăruşe dintr-un stadiu pînă la altul.* BARIŢIU, P. A. III, 194. *Cuvintele sînt ţăruşile, idiotismul este marca, iar stilul este naţionalitatea unei limbi.* RUSSO, S. 93. *Nenumărate cotituri anticul povestitor elen le-a însemnat numai prin ţăruşii plăpînzi ai particulelor sale.* ODOBESCU, S. II, 485.

4. S. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Par¹ **(1)** înfipt în pămînt (avînd din loc în loc crăcane scurte) pe care se pun, la ţară, oalele spălate ca să se usuce; prepeleac **(I 1)**. Cf. A II 1, 3, 6.

5. Subst. (Regional) Par¹ **(1)** care se înfige în vîrful clăii de fîn pentru ca vîntul să nu împrăştie fînul. Cf. ALR SN I h 137/723, 791.

6. Subst. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor ţărăneşti, la cele două capete ale acoperişului, pentru a fixa leaţul cel mai de sus al scheletului acoperişului; (regional) săgeată **(III 11)**, ţeapă **(I 3)**, ţulifendru (Bolintineni — Tîrgu Mureş). Cf. CHEST. II 265/277.

7. Subst. (Regional) Fiecare dintre cei patru stîlpi ai stăvilarului morii, care se bat în fundul gîrlei; (regional) bogdan, ţuleap **(4)** (Pipirig — Tîrgu Neamţ). Cf. ALR II 6 723/551.

8. Subst. (Regional; şi cu determinarea „de lemn") Butucul nicovalei de bătut coasa; (regional) ţăruşel **(2)**. Cf. ALR SN I h 53.

9. S. m. (Regional) Fiecare dintre cele patru lumînări care se pun în patru colțuri, la capul și la picioarele mortului (Schei — Zimnicea). Cf. T. DIAL. M. I, 466.

10. Subst. (Mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 149, id. J. ROM. N. 129, H XVI 161, 313.

— Pl.: [illegible] (regional, n.) *țărușe*, *țărușuri*. — Și: (învechit) **țerúș** s. m., s. n., (învechit, rar) **țirúș** (BIBLIA 1688, 177[1]/18), (regional) **țurúș** (CHEST. II 265/277) s. m.

— Probabil cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. t h u r r „a împleti nuielele la gard".

ȚĂRUȘÉL s. m. **1.** Diminutiv al lui ț ă r u ș (1). *[illegible] scurți, cari în Bucovina se mai numesc altminterea și pociumbi.* MARIAN, D. 170, cf. GL. OLT.

2. (Regional) Butucul nicovalei de bătut coasa; (regional) ț [illegible] (8) [illegible] — Bacău). ALR SN I h 53/531.

— Scris și: *[illegible]* — Pl.: *țărușei*.

— **Țăruș** + suf. *-el*.

ȚĂRUȘÍ vb. IV. (Regional) A înfige țăruși (în pămînt). Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Prez. ind.: *[illegible]*.

— V. **țăruș**.

ȚĂRÚȚĂ[1] s. f. (Regional) Țărișoară. *Șahul de acum al Persiei, . . . voind să supuie pe căpetenia unei țăruțe . . ., anume Herat, au ridicat război asupra lui.* GT (1839), 74[2]/33.

— Pl.: *țăruțe*.

— **Țară** + suf. *-uța*.

ȚĂRÚȚĂ[2] s. f. v. **țiruță**.

ȚĂRVEÁN s. m. v. **țîrvlan**.

ȚĂRVENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional; în sintagma) *Piparcă țărvenească* = ardei gras. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: *țărvenești*.

— **Țărvean** + suf. *-esc*.

ȚĂRVENÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A grădinări. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: *[illegible]*.

— V. **țărvean**.

ȚĂRVENÍT s. n. (Regional) Grădinărit. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— V. **țărveni**.

ȚĂS interj. v. **țist[1]**.

ȚĂSÁRCĂ s. f. (Ornit.; prin Mold. și nordul Dobr.) Bibilică *(Numida meleagris)*. Cf. BĂCESCU, [illegible] 167, ALR SN II h 383/682.

— Pl.: *[illegible]* — Și: (regional) **țățárcă** BĂCESCU, [illegible], **țițarcă** (ALR SN II h 383/682, pl. *[illegible]* ib.) s. f.

— [illegible] picapătra.

ȚĂȘTI interj. v. **țist[1]**.

ȚĂȘTÓC [illegible] **țîrstoc**. [illegible] I 651/18.

ȚĂȚÁCĂ s. f. v. **țițacă**.

ȚĂȚÁRCĂ s. f. v. **țăsarcă**.

ȚĂȚĂCÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț ă ț a c ă. V. ț [illegible] (1). [illegible], SEVASTOS, [illegible], 237.

— Pl.: *țățăcuțe*.

— **Țățacă** + suf. *-uță*.

ȚĂȚĂÍ vb. IV v. **țițîi[2]**.

ȚĂȚÉI s. n. v. **țițel**.

ȚĂȚÉICĂ s. f. v. **țițeică[1]**.

ȚĂȚÍCĂ s. f. (Regional) **1.** Diminutiv al lui ț a ț ă (1); (regional) țățucă. V. l e l i ț ă. *Vin și eu după tine numaidecît, numai să [illegible] cu țațica.* CARAGIALE, O. VI, 19, cf. CADE. *Eu, cucoane, sînt nepotul lui Cozadini . . ., care se rudește cu țicu Eliza.* BRĂESCU, O. II, 270. *O pun pe „țățica Raluca" să stropească nisipul.* TEODOREANU, M. II, 75. *Se depărtează femeile în mijlocul drumului. . . „Nu te uita, țățicule!"* PAS, L. I, 100. *Îmi spune ea țățica Vetina, dac-o vrea.* NEAGU, Î. 92. *Țățico Stanco . . ., ala-i lupu.* T. DIAL. M. II, 597.

2. Termen de dezmierdare cu care o soră se adresează fratelui ei, imitînd felul în care el i se adresează în mod obișnuit. *Neicule, țățică, strigă ea la frate-su, scoate damigeana aia din coș și ad-o-ncoa!* NEAGU, Î. 26.

— Pl.: *țățici*. — Voc. și: (familiar, prin analogie cu t ă t i c u l e, m ă m i c u l e) *țățicule*. — Și **țicul** subst. art.

— **Țață** + suf. *-ică*.

ȚĂȚÚCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț a ț ă (1); (regional) țățică (1). V. l e l i ț ă. *Ia vezi, țață, e destul? — Nu știu. — Uită-te, țățucă.* BRĂESCU, O. A. II, 31.

— Pl.: ?

— **Țață** + suf. *-ucă*.

ȚĂU s. n. v. **țeh[2]**.

ȚĂÚCĂ s. f. (Iht.) **1.** (Prin nordul Mold.) Nume dat unui pește cu corpul alungit, turtit lateral, cu pete brune, avînd o dungă aurie pe mijloc, și care scoate un fel de sunet prin evacuarea reflexă a gazelor din intestin; (regional) cîră, ribiță[1], țițioagă *(Cobitis aurata balcanica)*. BĂCESCU, P. 55, cf. 85, H XII 386.

2. (Prin Bucov.; în formele *țuică, țugă*) Obleț (II) *(Alburnus alburnus)*. Cf. BĂCESCU, P. 56, 135, S. C. ȘT. (Iași), 1958, 148, CL 1971, 276.

— Pl.: *țăuce*. — Și: (prin nordul Mold.) **țăúgă** (BĂCESCU, P. 85), (prin Bucov.) **țuícă** (S. C. ȘT. Iași, 1958, 148), **țúgă** (BĂCESCU, P. 56, 135; pl. *țugi* id. ib.) s. f.

— Cf. ț ă u i.

ȚĂÚGĂ s. f. v. **țăucă**.

ȚĂUÍ vb. IV v. **țiui**.

ȚĂUJÍNĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Unealtă (ALR II 3 535/2), agricolă (ALR SN I h 17); nume generic dat unor unelte de lucru din gospodărie (com. LIUBA, com. din GRĂDINARI — ORAVIȚA), totalitatea uneltelor pe care ciobanii și muncitorii le poartă cu ei. (L. ROM. 1959, nr. 6, 52). *[illegible] de lucru, adică barda, [illegible] ghildie sau obluri și alte ciuble (vase) neapărat de lipsă la facerea lucrurilor mai mici de pe lîngă casă, dar cu deosebire la [illegible] și alte unelte de lucru.* LIUBA — IANA, M. 100. *Am lăsat țujina la sălaș.* L. ROM. 1959, nr. 6, 52.

2. Mobilă; mobilier. Com. din GRĂDINARI — ORAVIȚA.

— Pl.: *țăujine* și (2) *țăujinuri*. — Și: **țujínă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ŢĂVÁC s. m. v. **ţuiac.**

ŢĂVLÍ vb. IV v. **ţivli.**

ŢĂVLÍT, -Ă adj. v. **ţivlit.**

ŢC interj. v. **ţiţă[1].**

ŢE interj. v. **ţa[1].**

ŢEA interj. v. **ţa[1].**

ŢEÀC-UN-PÀC subst. v. **ţoc-in-poc.**

ŢEÁFĂ s. f. v. **ţeapă.**

ŢEÁLA interj. v. **cea.**

ŢEANC s. n. v. **ţanc[2].**

ŢEAP s. m. v. **ţeapă.**

ŢEÁPĂ s. f. **I. 1.** Par[1] **(1)** lung, avînd diferite întrebuinţări (în construcţii rudimentare, pentru a se clădi clăile de fîn sau de grîu, ca armă de luptă etc.); s p e c. par înfipt în pămînt folosit în trecut ca instrument de execuţie; bucată de lemn sau de metal, lungă şi ascuţită la capăt, folosită ca instrument de tortură; p. r e s t r. vîrful unui astfel de instrument. V. b o l d, ţ ă r u ş **(2)**, ţ e p ă r u i e **(1)**, ţ e p u ş ă **(I 1, 5).** *[illegible] a călca?* COD. VOR[2]. 39r/4. *Că moarte fără de [illegible] vine ... cu tuate armelea ..., cu săcure şi cu ţapă* (a. 1581). CUV. D. BĂTR. II, 452/21. *Diavolul ... nu putu răbda rana şi slăbiciunea, cu carea să junghe ca cu o ţapă ascuţită.* GAVRIL, NIF. 31. *De-acia feaceră o groapă ... şi băgară într-însă ţăpi ascuţite şi aruncară pre sfîntul într-însă.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 213v/32, cf. ANON. CAR. *Arşi pre spinare cu ţepi arse în foc.* MINEIUL (1776), 173v2/24. *I-au pătruns preste tot trupul cu ţepi de fier arse.* ib. 115v1/28. *Se vedea furci şi ţape încărcate de bărbaţi, [illegible] şi prunci.* ŞINCAI, HR. II, 40/18, cf. KLEIN, D. 442. *Mii de mii de ţape Des lîngă olaltă s-afla înşirate.* BUDAI-DELEANU, T. 295. *Parii sau ţiepile podului de pe Dîmboviţă, ce au fost, au ars pînă în faţa apei.* DIONISIE, C. 204, cf. LB. *[illegible] lui fiecărui deputat să se înfigă cîte o ţeapă.* F. AARON, I. I, 109/4, cf. VALIAN, V. *Se vedea ... şi cîte o ţeapă de lemn înţepenită bine alăturea cu furcile în pămînt.* BARIŢIU, P. A. II, 67. *Tot cu ţepi prin ea împunsă.* PANN, P. V. I, 115/21, cf. POLIZU. *Snopii se pun pănă la 40 în cruce într-o ţeapă.* I. IONESCU, M. 409. *Vlad Ţepeş îl priveşte şi zice cu gînd rău: „Ce de mai ţepi aş face, stejar, din codrul tău!".* ALECSANDRI, P. III, 325, cf. CIHAC, II, 430, COSTINESCU, LM. *Capul pus în ţeapă.* EMINESCU, P. L. 16, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Vlad ... cugetă ce ţepi li se cuvin.* ARGHEZI, VERS. 81, cf. M. D. ENC., H IV 52. *Pe Gruia îl pălmuiau ... Şi alţii ţeapa îi pregăteau.* POP., ap. GCR II, 302. *Nu ştiu e-n ţapă-mplîntat Sau în temniţă băgat.* ŞEZ. II, 36. *Să mi-l văd în ţapă pus!* HODOŞ, P. P. 132, cf. CHEST. II 102/5, A II 12. *Pe Corbiţă că mi-l lua Şi-n ţapă că-l înfigea.* BALADE, II, 19. (În descîntece) *Mă-ntîlnii c-o fată mare Cu ţapa-n spinare. Mă-nţapă ... Eu cu limba le-oi descînta.* ŞEZ. V, 48. *Ţapă înţăpată, În creieri băgată.* COM. SAT. III, 130. (În imprecaţii) *Las' să vie, ţapa-l ştie, Furcile calea să-i ţie.* FRÎNCU — CANDREA, M. 93. ◊ E x p r. **A trage** (sau **a pune, a înfige, a împlînta, a sui) în ţeapă** = a omorî pe cineva străpungîndu-l cu o ţeapă **(I 1)** fixată în pămînt. *Voiu să te puiu în ţeapă ca să te vază oamenii* (a. 1691). GCR I, 294/23. *Robul să fie spînzurat ..., iar Sereschi pus de viu în ţapă.* MOZAICUL (1839), 738/15, cf. VALIAN, V. *Ar mai fi astăzi vreunul din ei nepus în ţeapă?* FILIMON, O. I, 158, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Prinse trei robi... Ştiţi ce le-a făcut? — I-a pus în ţeapă, apoi le-a scos căpăţînile.* BOLINTINEANU, O. 435. *Pe toţi i-au tras în ţeapă slujitorii lui Ţepeş.* ODOBESCU, O. I, 408. *Să ştie că pe toţi megiaşii lui îi pune în ţeapă.* ISPIRESCU, L. 323, cf. TDRG. *Nu-s buni de nimic! Ar trebui traşi în ţapă.* AGÎRBICEANU, S. 133, cf. CADE. *Asculta... ca Vlad Ţepeş, la ospăţul lui, în mijlocul celor proaspăt traşi în ţeapă.* GALACTION, O. A. I, 149. *Să tragem în ţeapă... cincizeci la sută din precupeţi şi nouăzeci şi nouă la sută din cîrciumarii care ne otrăvesc.* BRĂESCU, O. II, 360. *Hamza Paşa şi toţi oştenii lui fuseseră suiţi în ţepi, lîngă Tîrgovişte.* SADOVEANU, O. XII, 228, cf. SCRIBAN, D. *Unii zicea să-l omoare Cu laţ de spînzurătoare. Alţii să-l cufunde-n apă, Alţii să-l înfigă-n ţeapă.* ALECSANDRI, P. P. 136. (Regional) **Doar nu e (chiar) ţeapa,** se spune pentru a arăta că nu e ceva urgent, că nu e grabă mare. Cf. PAŞCA, GL. *Doar nu-i chiar ţapa.* Com. din JINA — SEBEŞ. ✦ Ţăruş **(1)**; aşchie de lemn. *Primitivul, cînd vrea să scape de un adversar..., plăsmuieşte un chip de om în lut sau alt material şi străpunge cu o ţeapă inima simulacrului.* BLAGA, Z. 298. *Morţii despre cari se crede că sînt strigoi... se îngroapă cu faţa în jos... sau li se împlîntă în inimă o ţeapă.* MARIAN, Î. 419. ✦ (Învechit) Frigare. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 442. *Împregiurul focului muncesc bucătarii; micii întregi se întorc în ţepe de lemn.* RUSSO, S. 103. *Petrişor găsi o frigare: un pui sta pe o măsuţă în lumină; îl puse în ţapă.* SADOVEANU, O. IV, 294. ✦ (Regional) Ţăruş cu care se fac găurile în pămînt pentru semănat; (regional) chitonag (Pecinişca — Băile Herculane). Cf. ALR II 5 045/2.

2. Fiecare dintre cei patru pari înfipţi vertical la extremităţile oplenelor saniei, care servesc la sprijinirea încărcăturii; m ă n u ş ă **(II 2 b)**, (regional) m î n ă **(II 2 a)**, [illegible] ţ e p u ş e, ţ e p u ş c ă (DAMÉ, T. 22, ALR I 833/790, 805, 808, 810, 874, ALR SN II h 357, [illegible] NALR — O IV MN 258, 2 126); fiecare dintre parii aşezaţi la car, vertical, care servesc la susţinerea unei încărcături mai mari, (regional) ţ e p i e (ALR II 5 231/812, 836, ib. 5 633/2, 47, 876, PORŢILE DE FIER, 349, NALR [illegible]), ţepuşă **(I 2)**, (regional) ţepăruie **(2)**, ţepigă **(2)**, ţepuşcă. ✦ Parte prelungă şi ascuţită a unui obiect (de lemn). *Ţepele s[au] coarnele furcii.* DA I[2], 863.

3. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor ţărăneşti, la cele două capete ale acoperişului, pentru a fixa leaţul cel mai de sus al scheletului; (regional) săgeată **(III 11)**, ţoghie (v. ţ e h[2] I 9), [illegible] V. b o l d, m ă g a r **(III 1)**, ţ ă r u ş **(6)**, ţ e p ă r u i e **(4)**, ţ e p u ş ă **(I 1)**. Cf. DAMÉ, T. 93. *De la cele două stinghii ale căprioarelor se bate cîte un bold care străbate prin acoperiş şi rămîne afară... În alte părţi, boldul se mai numeşte şi ţep, ţeapă.* PAMFILE, I. C. 422, cf. CHEST. II 227/1, ib. 265/26.

4. (Regional) Fiecare dintre cei doi stîlpi pe care se reazămă perna morii; undrea **(III 1 b)** (Glimboca — Caransebeş). Cf. ALR II 6 746/27. ✦ Fiecare dintre stîlpii de la stăvilarul morii; (regional) boglum, ţăruş **(7)** (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR II 6 723/76.

5. (Regional) Săgeată **(I 1)** (din stuf); (regional) ţepuşă **(I 4 g)**. Cf. ALR I I 418/542, ALR II 4 953/235, 833, NALR — O III MN 239, 1 345/936.

II. 1. Prelungire subţire şi ascuţită care porneşte de la învelişul bobului unor graminee; aristă, barbă, (popular) mustaţă **(II 2)**, (regional) ţepaşniţă (v. ţ i p a n i ţ ă **2**), ţepăruie **(6)**, ţepligă (v. ţ e p e l i g ă[1] **II 1**), ţepoc **(5)**, ţepuc, ţepuşă **(II 1)**. *Se*

lucrează pe arate peste 40 de soiuri de grîu tunse sau cu țăpi. I. IONESCU, C. 17/8, cf. PONTBRIANT, D., DAMÉ, T. 57, TDRG. *La treieratul orzului mai ales, despărțirea bobului de țepul ce îl are se face cu greu.* PAMFILE, A. R. 211, cf. CADE, M. D. ENC., H IV 268, XII 169, com. MARIAN, ȘEZ. X, 62, ALR I 929, ALR II 5 182, ALR SN I h 42, A I 12, 22, 23, 26, II 12, IV 5, NALR—O III MN 218, 1 024, ALR—T 1 204. ✦ (Mai ales la pl.) Partea tulpinilor unor păioase care rămîne înfiptă în pămînt după ce plantele au fost cosite; (regional) șteap[1] **(2)**, ștopleag, tuleu **(1)**, țeapcă **(2)**. V. ț e p u ș ă **(II 3)**. *În ierburile care începeau să se usuce, în țepile gălbii ale miriștilor, sfîriiau cosașii.* SADOVEANU, O. III, 500, cf. M. D. ENC.

2. (Mai ales la m. pl.) Formație tare și ascuțită de pe tulpinile, ramurile, frunzele sau fructele unor plante; ghimpe, spin[1] **(I)**, (rar) țepăruc **(1)**, (popular) țepușă **(II 2)**, (învechit) țepăruie **(6)**, (regional) țepeligă[1] **(II 2)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 421[1]/17, COSTINESCU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Frunză și iar frunză, țepi de pălămidă, Ce te-ntinzi pe holde, grea, ca un blestem.* VOICULESCU, POEZII, I, 54. *Unele achene prezintă la exterior cîrlige, țepi, care ajută la răspîndirea lor.* BOTANICA, 79. *Țepii sînt niște excrescențe ale scoarței și ele apără planta de a fi mîncată de vite.* ib. 170, cf. DEX, ALR I 1 207/218, 347, 790, 900, A IX 3. (F i g.) *Știu, geniul e țepul urît de-ntreaga lume.* VOICULESCU, POEZII, II, 331. ✧ E x p r. (Regional) **A avea țepi pe limbă** = a fi malițios, ironic, rău de gură. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Bot.; regional) Holeră; (regional) scai[1] **(I n)** *(Xanthium spinosum)*. TDRG.

3. (Mai ales la m. pl.) Fiecare dintre prelungirile epidermice ghimpoase care acoperă corpul unor animale; (rar) țepăruc **(2)**, (regional) țepăruie **(7)**. V. g h i m p e. Cf. BARCIANU, CADE. *Fata se strînse ghem, scoțînd parcă țepi ca un arici.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 75. *Țepile unui arici.* GALACTION, O. 272. *Ies ghearele din teacă, țepii, solzii.* VOICULESCU, POEZII, II, 123. *Se încruntase și se zbîrlise dintr-o dată, parcă i-ar fi ieșit țepi de arici.* SADOVEANU, O. XII, 663, cf. M. D. ENC., DREV. *Arzi țepi sau carne de arici.* PAMFILE, B. 67. [Ariciul] *cîn s-o strînz grămadă, țepele elea or împuns-o.* O. BÎRLEA, A. P. I, 124. *Este-un arici lătăreț, Tot cu țepi pe trupuleț; El pămîntul răscolește Și pămîntul învelește* (Grapa). PAMFILE, C. 24. ✧ F i g. *Și maică-sa asta s-a schimbat. Se uită numai cu supărare și i-au crescut țepi de aricioaică.* SADOVEANU, O. X, 546. ✧ (Adverbial) *Fiara ... era pătată de sînge, cu coama ridicată țepi.* SĂM. II, 793. ✦ (La pl.) Fire aspre de barbă; țepușă **(II 5)**. *Pe sub țepele mari și dese ... ale bărbii, obrajii lui abia avură loc unde să se înroșească de plăcere.* AGÎRBICEANU, S. 17. *Într-un geam, un cap tuns, cu barba înnegrită de țepi nerase de mult, stătea nemișcat.* REBREANU, I. 394. *Lacrimile lunecă, lunecă, sfărîmîndu-se în țepii bărbii.* SAHIA, N. 98. *Are fața suptă, pielea cu țepi, întinsă pe maxilare.* BOGZA, A. Î. 143. *Un bărbat scund și oacheș, cu barbă nerasă, neagră și numai țepi ..., apăru gîfîind.* VINEA, L. I, 329. *Fața mică, stafidită și strîmbată de bătrînețe, cu țepi rari și albi.* BĂNULESCU, I. 72. ✦ (La pl.) Prelungiri subțiri, rezistente, mobile sau imobile, situate pe tegumentul unor nevertebrate. Cf. D. BIOL.

4. Țandără de lemn foarte mică; așchiuță care intră sub piele sau sub unghie; țepușă **(I 5)**, (rar) țeplie, (regional) ațapcă, oțapoc, scărimbă, spin[1] **(II 4)**, țașcă, țepeligă[1] **(I 1)**, țepoc **(4)**, țipaniță **(1)**. Cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 430, BIANU, D. S. *Dacă ți intră o țeapă într-un deget și o lași, se formează acolo puroi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 193, cf. CADE, M. D. ENC., com. din ZAGRA—NĂSĂUD, ALR I 1 207/596, 725, 730, 890, ALR II I h 93. ✧ (Prin analogie) *Ploaia ... înăbușă cerul. Prin ea se scurg, vînzolindu-se, pete albe și țepi de zăpadă.* BĂNULESCU, I. 12. ✦ (La pl.) Resturi lemnoase care cad din tulpina cînepei sau a inului la melițare și la scărmănare; puzderie **(1)**. Cf. A II 8.

5. Bucată mică de metal subțire și ascuțită la un capăt. *Aveau ... țepi și cuie pe armură.* CĂLINESCU, C. O. 47, cf. A II 12. ✦ (Regional) Os de pește; (regional) spin[1]. ALR II 5 659/310, 386.

6. (Regional) Bucată îngustă de pămînt (Chișoda—Timișoara). CHEST. IV 96/42.

III. (Popular) Junghi; p. e x t. nume dat unor boli manifestate prin junghiuri. *Spre Teleorman, junghiul mai are denumirea de țeapă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 95, cf. CANDREA, F. 220, H V 29, XVII 75, ȘEZ. V, 48. *Du-ți, țapa ți-ar mînca, Cî nu mne-i făcut triaba.* VASILIU, C. 38. *Cum cade și se scurge apa de pe gard, așa să se scurgă toată durerea, junghiurile, țeapa.* ȘEZ. XIX, 162, com. din DEDA—REGHIN, NALR-B I h 103/9.

Pl.: *țepi* și (regional) *țepe, țeape.* — Și: **țep** (pl. *țepi* și, regional, n., *țepuri* NALR—O III MN 212, 1 024/934), (regional) **țeap** (pl. *țepi* ALR II 5 659/386 și, n., *țeapuri* A I 12) s. m., **țeáplă** (ALR I 929/112, ALR—T 1 024/363, 432), **țeápră** (ALR I 929/98, ALR—T 1 024/333), **țeáfă** (ALR—T 1024/446) s. f.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. t h e p „vîrf ascuțit de stîncă".

ȚEÁPĂN, -Ă adj. **1.** Care este lipsit de elasticitate sau de maleabilitate, care nu se încovoaie; rigid **(1)**. V. t a r e **(A I 2)**, v î r t o s. Cf. ANON. CAR., MOLNAR, D. 123/16, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 431, LM. *Copacii ... și-ntindeau crengile țepene, ... în aerul pîclos și greu al toamnei.* VLAHUȚĂ, O. A. 128, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Coacăza ... cu frunzele mai mici, înguste, țapene ca ale bradului.* SIMIONESCU, FL. 108. *Cu puf de miei care zburdă stîngaci și hazlii în piciorușe țepene de lemn.* POPA, V. 298. *Auzea ... o respirație căznită: e din pricina gulerului prea țeapăn și îngust.* VINEA, L. II, 18. *Se așeză pe patul bătrînesc, larg și moale ... Lui nu-i plăcea să șadă pe scaunele acelea țapene de stejar.* V. ROM. februarie 1956, 84. *Din întuneric, răsăriră șiruri de cruci mohorîte și țepene.* NEAGU, Î. 62. *Perie din coamă de porc, rotundă și bătută între peri cu aluat de grîu, ca să stea peri[i] țapeni.* BREBENEL, GR. P. *Aveam o perii ... cu un fel dă păr țeapăn.* T. DIAL. M. II, 362. ✧ (Adverbial) *Cu trupul arcuit țeapăn pe speteaza scaunului.* GALAN, Z. R. 304. ✧ E x p r. (Învechit) **A avea cerbice țeapănă** = a avea o atitudine de neclintit, a fi dîrz. *Cela ce avea cerbice țapănă ... se muie ca boul de jug.* MOXA, 372/30. ✦ Care nu se mișcă, care nu efectuează o anumită mișcare pe care în mod obișnuit o face, î n c r e m e n i t, î n l e m n i t, n e m i ș c a t; p. e x t. lipsit de viață, i n e r t. Cf. LB. *Furia dușmanului întîmpină un curaj deopotrivă de mare în pedestrimea noastră, care sta țeapănă, fără a-și strica linia.* BĂLCESCU, ap. TDRG. *Șezînd în fața pianului — mîinile repozau țepene pe clape.* EMINESCU, P. L. 129. *L-a apucat de mînă și a simțit că mîna îi era țeapănă și rece ca gheața.* CARAGIALE, O. II, 368. *Trupul meu are să-mi fie rece ca gheața, amorțit și țeapăn.* ISPIRESCU, L. 147. *Țapîn pînă mîine să te văd.* CONTEMPORANUL, III, 163. *Împăratul sta țeapăn, cu ochii închiși.* DELAVRANCEA, V. V. 29. *Văzînd-o țeapănă, cu gura pe jumătate deschisă, înțelese.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 50. *Mitule, stai acasă, nu te duce. Că pînă vii mă afli țapănă.* AGÎRBICEANU, P. M. 155. *Cele patru degete țapene ale dreptei sale ... surpau din malul mămăligii.* HOGAȘ, M. N. 69. *Omului i se umflă fața ..., respiră des ..., fălcile* [illegible]*, tebea, transpirație.* ENC. VET. 842, cf. VLASIU,

A. P. 168. *Boierul, gîfîind sfîrșit, rămase țapăn în jilț.* SADOVEANU, O. I, 87. *Avea degetele țapene ca de statuie.* BART, S. M. 76, cf. SCRIBAN, D. *Ședea țeapănă și mîndră, cu mîinile încrucișate pe piept.* CĂLINESCU, S. 751. *Cu arătătorul său țeapăn și acuzator, punctă spre un bătrînel grăsun.* VINEA, L. I, 137. *Olga a rămas, țeapănă, în picioare.* H. LOVINESCU, T. 337. *Obrajii îi rămaseră țepeni încă o clipă.* PREDA, D. 100. *Vulpea se oprește, cu urechile țapene, atentă.* VÎN. PESC. august 1964, 15. *Omul de lîngă ea ședea țeapăn, tăcut, stors de viață.* V. ROM. ianuarie 1965, 85. *S-au dus la el și l-au găsit țeapăn.* SORESCU, L. L. II, 97. *Rămase țeapăn, cu fața gravă.* BĂNULESCU, I. 23. *Frica-i îngreuiase mîna și degetele îi erau țapene.* ȘEZ. I, 151, cf. ALR I 250/768 ◇ F i g. *Din mers, Laura dădu să-și ia țigara înfiptă în surîsul ei țeapăn.* VINEA, L. II, 66. ◇ (Adverbial) *Curînd au început a sta* [oile] *țapăn pe picioare ..., ba și a pica la pămînt.* CALENDARIU (1814), 190/22. ◇ (Substantivat) *Gîndurile morții ... parcă tot se strecurau prin ușa întredeschisă, unde era cel țeapăn.* AGÎRBICEANU, S. 116. ✦ Care nu este obișnuit cu o anumită mișcare. *Așa a intrat Cocor la învățătură. La început i-a fost greu. Îi era mîna țeapănă.* SADOVEANU, O. XVII, 232. ✦ (Popular) Înțepenit, anchilozat. *Dimineața îi găsea înghețați țapini.* N. COSTIN, LET. II, 66/17. *În caz că boala e veche, încît încheietura amenință să rămînă țeapănă (anchiloză), se va face electroionizare.* ENC. VET. 21. *S-a întors pe jumătate, țapăn de gît, țapăn în toate articulațiile.* C. PETRESCU, A. 460. *A luat apoi trestia de mare de pe masă și ne-a dat fiecăruia cîte două peste palmele țepene ca cocenii degerați.* I. BOTEZ, B. I, 62. *Degetele îmi erau umflate și țepene, iar unghiile roșii* [de oboseală]. VLASIU, A. P. 363. *Picioarele îmi erau țepene de frig; numai mîinile îmi erau calde.* id. D. 354. *A căzut dintr-un car cu fîn și și-a rupt gîtul. De fapt a rămas cu el țeapăn.* SORESCU, L. L. I, 8. *E țapăn de ger.* ARH. OLT. XXI, 276, cf. ALR SN III h 800/325, NALR—O I h 143, ib. h 144, ALR—M I h 170/238, ib. h 171/238. *De bini de rău m-am sculat, da țeapăn, țeapăn di tot.* T. DIAL. M. II, 544, cf. NALR—B I h 122, ib. h 123, NALR—MB I h 104, ib. h 105, ALR—T 456/275, 280, 318, 352, 375, 460, ib. 457/275, 280, 352, 375, 460. ◇ (Despre mers, mișcări) *Se ivi o bolnavă de vreo cincizeci de ani, cu mișcări țepene.* PREDA, R. 262. *Îl urmă cu mersul lui țeapăn, de picioare fără glezne și genunchi.* V. ROM. martie 1970, 4. ◇ (Prin analogie) *Cînd văzu că ușa stă țeapănă, ... împinse ... cu toată puterea lui.* SLAVICI, O. II, 170. *Balamalele țepene se mișcară odată cu stîlpii.* ARGHEZI, S. XI, 183. ◇ F i g. *Paginația noastră e sinistră! E țeapănă, e mereu aceeași.* VINEA, L. I, 351. ✦ (Despre corpuri cerești) Care aparent nu-și schimbă locul. *Stelele țapene sînt foarte de la noi depărtate.* M. DRĂGHICI, F. III, 3^v/27. *Ușuratica stea cu coadă a trecut peste o planetă: aceasta n-a pățit nimic și, stînd țeapănă, a forțat pe cometă să se despartă-n două.* CARAGIALE, O. IV, 44. ✦ (Despre stînci) Drept, vertical. *Pe de o parte stînci surpate — unele țepene, altele răsturnate — de alta brazi acățați de vîrfuri de stînci.* EMINESCU, O. IV, 58. *Munții țeapăna lor frunte o suiau-n albastre bolți.* id. ib. 134. ✦ (Rar; în opoziție cu l i c h i d) Solid. *Părțile trupului nostru anatomice ... unele sînt țapene, iar altele picurătoare.* ANTROP. 12/12. *Mare plăcere era pentru noi ... de a călca pămîntul țeapăn sub picioare.* ODOBESCU, S. III, 250.

2. F i g. (Despre oameni) Cu o ținută voit rigidă; bățos. *A găsit acasă pe celalalt eu, odihnit, țeapăn, ... fără grijă.* HELIADE, AMF. 36/13. *Am văzut că el, stînd țeapăn, ardea niște hîrtii.* MOZAICUL (1838), 323/16. *Țapăn, drept, cu schiptru-n mînă, șede-n perine de puf.* EMINESCU, O. I, 85. *Priviți-l cum stă mîndru și țeapăn, hotărît să zdrobească pe oricine s-ar apropia.* CARAGIALE, O. III, 63. *Mara se ridică și rămase-n fața patului, stînd dreaptă, țeapănă.* SLAVICI, O. II, 196. *Stătea... țeapănă și torcea cu înverșunare.* AGÎRBICEANU, S. 49. *Trecu... ca printre două șire de oameni țepeni, cu priviri reci și nemiloase.* REBREANU, NUV. 184. *Boiangiu stătea țeapăn, cu dreapta la cozorocul chipiului.* id. R. II, 83. *Îl văzusem de mai multe ori cum lucra, țeapăn, cu mișcări simple, dacă din cînd în cînd n-ar fi scos cîte-o vorbă, ai fi zis că e un robot.* VLASIU, D. 149. *Cucoanele ședeau pe bănci, țepene ca în ghips, în corsetele încordate.* TEODOREANU, M. II, 68. *Umbla țeapăn, cu fălcile încleștate.* SADOVEANU, O. XXI, 434, cf. SCRIBAN, D. *Se întorcea beată de o beție numai a minții și țeapănă pe picioare.* ARGHEZI, S. XI, 16. *Intră un om..., care, după ce rămase numai în haină, se așeză țeapăn pe scaun.* CONTEMP. 1954, nr. 402, 4/3. *Țeapăn și convins de înalta lui misiune, pune rînduială pe divan.* T decembrie 1964, 31. *Printre femeile țepene, ... n-am deslușit-o pe fata pe care o știam.* BĂNULESCU, I. 59. ◇ (Adverbial) *Călca însă țeapăn și mărunt ca maica econoama.* SLAVICI, O. II, 88. *Bătînd militărește din călcîie, se înclină țeapăn și scurt.* VINEA, L. I, 68. *Cînd se despărțiră, Cassin îi spuse, aplecîndu-se țeapăn spre dînsul.* VORNIC, P. 159. ✦ Care exprimă rigiditate. *Și vînători, și cîini, și gospodine, și vînat au o înfățișare țapănă.* SADOVEANU, O. VII, 280. *Sub înfățișarea lui țeapănă, „președintele" reușea să ascundă atîta perfidă elasticitate.* BENIUC, M. C. I, 24.

3. (Popular; despre obiecte, construcții etc.) Trainic[2] **(1)**. *O butcă... frumoas*[ă], *țapăn*[ă], *ușurică și mai ieftioar*[ă] (a. 1784). IORGA, S. D. VIII, 9. *Să-mi facă baglamalele de nouăsprezece ferești, cîte se vor putea mai zarife și țapene* (a. 1805). id. ib. 41. *Pod stătător, foarte țeapăn și frumos.* GOLESCU, Î. 122, cf. LB. *Cărufe... bune, țepene, spre a nu să fărîma pe drum.* CR (1833), 94^1/45, cf. ISER. *Nodul snopului... este mult mai țapăn și mai trainic decît acel ce să face în Moldova și care ține de azi pînă mîni.* I. IONESCU, C. 126/13. *Mănăstirile clădite... cu țepene ziduri de apărare.* ODOBESCU, S. II, 41, cf. DDRF. *De jos el ridică marele-i, țapănul scut.* MURNU, I. 60, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Anichit își făcu planul să lege o frînghie țeapănă în creasta muntelui.* STĂNOIU, C. I, 153, cf. SCRIBAN, D. *Roțile proaspăt văpsite la spițe arătau lucru țeapăn, englezesc.* BARBU, PRINC. 117. *Tu vei face un staul țeapăn de fier.* RETEGANUL, P. III, 40. ◇ F i g. *Fătul meu! ... nu te lăsa! ... Fii stîlp țeapăn casii noastre și nu-ngădui să cază biata moșie părintească.* ODOBESCU, S. I, 66. ✦ F i g. (Învechit) Temeinic **(1)**, solid. *Fără de ontologhie, mintea omenească nu poate să aibă țapănă cunoștință.* MICU, ap. BLAGA, G. 157. ◇ (Despre documente, acte, scrieri) *Acea scrisoare dogmaticească iaste țapănă, adecă: oare toate supunerile sînt întărite cu bune arătări și dovediri.* MICU, L. 186/22.

4. (Popular; despre ființe) Robust. *Că și boierii Moldovei pe cie vreme era niște boieri mai țapeni, mai putincioși.* NECULCE, L. 185, cf. LB. *Un om țeapăn... a luat unul din butoaiele acestea pe subțioare și a plecat.* GT (1838), 40^1/54. *Sultan este adevărat un cîine țeapăn.* VOINESCU II, M. 29/11, cf. VALIAN, V. *Aceste șanțuri sînt pline de mușchi care întrec creasta spinării la oameni țepeni, în vreme ce... la oameni slabi creasta întrece mușchii.* KRETZULESCU, A. 32/24. *Femeile... își ia rodnicia lor și produc copii țeapeni.* MAN. SĂNĂT. 265/9, cf. PONTBRIANT, D. *O ceată de dulăi țepeni, lătrînd cu înverșunare.* ODOBESCU, S. III, 18. *Sămăna ... cu ea, dar era mai înaltă, mai voinică, mai țeapănă.* SLAVICI, N. II, 284, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Moșul era țapăn încă, drept, cu capul sus, cu pasul îndesat.* SADOVEANU, O. II, 103, cf. SCRIBAN, D., H IV 54. *De ostași e ocolit, De ostași țepeni, vîrtoși, Români tineri și vînoși.* TEODORESCU, P. P. 478. *A răzbit el alții mai mari și mai țapeni.* RĂDULESCU-

COBUZ, I, 208, cf. ARH. OLT. XXI, 276, ALR I 250/764, 770, 808, 874, 880, 896, ib. I 421/764, 790, 885, 896, 909, ALR II/I h 85, ib. h 86, ib. MN 50, 2 276/27. ✧ (Urmat de determinări introduse prin prep. „la") *Om țapăn la mini.* ALR II/I h 86/157.

5. (Popular) Strașnic, grozav (de tare, de mare, de ...). *Lovitura nu fu destul de țapănă ca să-și ... scopul.* MOZAICUL (1839), 500/22, cf. ISER. *... doza de calomel a fost destul de țeapănă, ... dureri în ... încetează.* MAN. SĂNĂT. 9/20. *Dimineața dulceață și cafea, la amiază prînz țapăn cu ciorbă și cu rasol.* GHICA, S. 261. *Trase o bătaie țeapănă lui Cărăbuș.* FILIMON, O. I, 235, cf. COSTINESCU. *O muncă țapănă ce ținu cît se ridică soarele încă de o suliță.* CARAGIALE, O. IV, 259. *Să-i dai ... o săpătură țeapănă.* ISPIRESCU, ap. GCR II, 368. *Pe lingă toate se stîrni și un război de cele țapene.* F (1889), I, cf. DDRF, TDRG. *I-am tras o spaimă țeapănă.* ... DR. I, 70, cf. SCRIBAN, D. *Omul ... țapăn.* PAS, L. I, 128. *Fă un foc țeapăn, că vor fi înghețați de frig.* CAMILAR, C. P. 57. *Minca ... țapăn ... la întățător.* PREDA, R. 224. *Intră într-o cetate mare tocmai cînd era tîrgul mai țapen.* SBIERA, P. 225. *Ce-i veni țiganului că trînti o palmă țapănă la ... boierului.* FUNDESCU, L. P. II, 18. *Ploatănele... dau căldură tepenă.* DENSUSIANU, T. H. 117. *Recoltă de prune, țapănă ca estimp, n-am văzut.* UDRESCU, GL. *Mai ... încă-om petec țapăn și dă ...* O. BÎRLEA, A. P. II, 457. *Făcea-i dădeai foc țapăn, să pornea cu totu* [ţuica]. T. DIAL. M. II, 40. ✧ (Adverbial) *S-... sună țeapăn pala, Nălțînd la ... brațul.* HELIADE, O. I, 224. *Și bevi — o dată țeapăn.* GORJAN, H. II, 62/20. *Descoperi lîngă dînsul ... ce ... țapăn de ... scîndură.* MOZAICUL (1839), 807/14. *Eu te-ntreb de curtea ce faci de ... — Merg țapăn.* ALECSANDRI, T. 430. *Prăvește ... țapăn, ... și nu-ți mai ... vitele.* JIPESCU, O. 48. *Ce mai așteptăm? Hai ... și să-l ferecăm țapăn.* ODOBESCU, S. III, 271, cf. GCR II, 258. *Se legară țapăn de grinzile groase.* EMINESCU, P. L. 185. *Cînd îi vedea pe nebun că... se arată în toată mintea, să mă crezi că e tocmai ... țeapăn.* CARAGIALE, O. IV, 274. *Țapen înfipt ... pacul în stînci.* COȘBUC, AE. 77. *Ion îl lovi a doua oară mai țapăn.* REBREANU, I. 39. *Toată vremea între cazaci a petrecut-o..., bînd țapăn.* SADOVEANU, O. I, 327, cf. SCRIBAN, D. *E tare ... să mergi repede, țeapăn, ca și cum n-ai ști că ...* V. ROM. noiembrie 1963, 6. *... lui Mirza, Pe fereastră se uita Și pe Mirza mi-l vedea, Țapăn napoi cît trăcnea.* COMAN, B. 65. *A luat ... o roată de car, ferecată țapăn, drept armă pentru ... locuri primejdioase.* MERA, L. B. 68. *Flăcăul... a legat țapăn pe la ochi pe biata babă și s-au pornit ei.* FURTUNĂ, V. 3, cf. ALR I 74/35, ib. I 563/35. *Ploaie țapănă ...* ALR II/848, cf. ib. 3 568/848. *Țapăn Gruia poticnea.* BALADE, II, 50. ✦ (Regional) Care s-a îmbătat foarte tare; beat turtă, beat mort. Cf. ARH. OLT. XXI, 276, ZANNE, P. II, 676.

6. (Învechit și regional) (Foarte) plin, îndesat. *Se ia ... o lingură de sirop de ...* MAN. SĂNĂT. 282/10, cf. ALR II 5 673/36, 141, 157, 228, 235, 386. *Am ... țapăn de ...* UDRESCU, GL. *I-a ... un lup, țapăn, și a ...* O. BÎRLEA, A. P. I, 191.

— Pl.: țepeni, -e. — Și: (învechit și popular) **țeápen, -ă**, (învechit și regional) **țeápin, -ă** (PHILIPPIDE, ap. ... 278), (regional) **țeápin, -ă, țépen, -ă** adj.

— Din v. sl. цѣпкъ.

ȚEÁPCĂ s. f. **1.** (Prin Munt. și ... Transilv.) Așchie de lemn ...; ... (1). Cf. SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 34, ALR I 1 207/748, ALR II/I h 93. *I-a intrat o țapcă afurisită drept în ochi.* UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Țeapă (II 1) (la plantele cosite). Cf. ALR I 929/748, UDRESCU, GL.

— Pl.: țepci. — Și: **țeápucă** s. f. ALR II I h 93/182.

— Țeapă + suf. -că.

ȚEÁPEN, -Ă adj. v. țeapăn.

ȚEÁPIN, -Ă adj. v. țeapăn.

ȚEÁPIȘ, -Ă adj. (Învechit, rar) Cu vîrf ascuțit. Cf. KLEIN, D. 442.

— Pl.: țeapiși, -e.

— Țeapă + suf. -iș.

ȚEÁPÎN, -Ă adj. v. țeapăn.

ȚEÁPLĂ s. f. v. țeapă.

ȚEÁPRĂ s. f. v. țeapă.

ȚEÁPUCĂ s. f. v. țeapcă.

ȚEAR s. m. v. țar.

ȚEÁRĂ s. f. v. țară.

ȚEARC s. n. v. țarc.

ȚEÁRCĂ s. f. v. țarcă[1].

ȚEÁRINĂ s. f. v. țarină[1].

ȚEÁRNĂ s. f. v. țărînă.

ȚEÁSĂLĂ s. f. v. țesală.

ȚEÁSCĂ s. f. v. țeastă.

ȚEÁSTĂ s. f. **1.** (Popular; și în sintagmele *țeasta capului, țeasta craniului*) Craniu, cutie craniană, (învechit și regional) s c a f ă (II), ț e s t (II 1); p. e x t. cap. *Ceea ce se află în ... se numește bolta sau țeasta craniului.* KRETZULESCU, A. 123/2, cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CIHAC, I, 293. *O să-ți rupă carnea, să-ți smulgă dinții și unghiile, să-ți descheie țeasta capului.* CARAGIALE, O. VI, 293. *Pe d-asupra lui trecu un vultur c-o broască țestoasă în ghiare, — și, socotindu-i țeasta capului drept o piatră, desclestă ghiarele, dădu drumul broaștei.* DELAVRANCEA, T. 83. *Locul unde fundul țestii se înjugă cu șira spinării ne durea.* ib. H. T. 110. *Cînd scrum îmi va fi țeasta.* VLAHUȚĂ, P. 28, cf. PHILIPPIDE, P. 40, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB., CANDREA, F. 32, BIANU, D. S. *... țeasta ...* ap. TDRG. *Au căzut ... țeasta ...* REBREANU, I. 59. *Dar să nu mă prostești... că te sucesc și-ți strivesc țeasta.* id. NUV. 7. *În țeasta ...* IBRĂILEANU, A. 190, cf. DR. V, 277, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mari ... fără număr.* ARGHEZI, V. 27. *Cuțitul răpezit afund, până-n prăsele, în țastă, ..., criscii scurt în întuneric.* MIRONESCU, S. 63. *Am niște ... și niște bănuieli care îmi bat în țeastă piroanele nebuniei.* GALACTION, O. A. I, 46. *Avea impresia că-i plesnește țeasta.* C. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 198. *... țestele ...; dar nu pierisera.* SADOVEANU, O. XIII, 941. *Avea pe țeastă o căciuliță după moda bulgărească.* id. ib. XVI, 117, cf. SCRIBAN, D., BL VIII, 140. *Poartă în loc de coif cizelat un fel de țeastă ... de ...* CĂLINESCU, ... O. 149. *Merg cu capul gol, fără pălărie, fără joben și mai ales fără*

nici unul din fesurile sub care oamenii zilelor noastre îşi adăpostesc ţeasta. BOGZA, A. Î. 434. *Dacă nu fugeam îmi crăpa ţeasta.* STANCU, D. 28. *Pricepe şi singur cît mai are-n ţeastă o uscătură de creier.* GALAN, B. II, 160. *Cu un creion dermatograf, Cyrus îşi desena dimineaţa pe ţeastă o chică iluzorie.* VINEA, L. I, 339. *Se auzeau loviturile seci în capetele animalelor... Aveau ţestele zdrobite.* BARBU, PRINC. 145. *Stai, bunicule, stai — că-mi crapă ţeasta.* T decembrie 1964, 26. *Părul a început să crească, se colora ţeasta.* V. ROM. aprilie 1970, 69. *Dascălul, un bătrînel cu ţeasta ascuţită, complet cheală, stropea pereţii cu două fire de busuioc înmuiate în căldăruşa [illegible].* NEAGU, I. 95. *Stai [illegible]* — *îl sprijină Voinea, primind pe ţeastă lovitura.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 14/4. *Iorgu Iorgovan..., Pe cal de cîrlan... Şeuliţa lui, Ţasta zmeului.* ŞEZ. I, 113, cf. ALR I/I h 7. *Măciuchiţa-o repezea Drept în ţeasta capului Unde-i pasă şarpelui.* BALADE, I, 337, cf. ALR I/I h 7, ALR — M I 7/237, NALR — B I h 6, NALR — MB I h 5. *I-o spart [illegible]* ib. h 5/600, cf. ALR — T I h 8. ◇ F i g. *A [illegible] gînduri uriaşe într-o ţeastă de furnică, ... Grămădind nemărginirea în schipita-unui atom.* EMINESCU, O. IV, 147. *El caută mari comerţuri să facă În proslăvita noastră ţeastă dacă.* STĂNESCU, D. S. 76. ◇ E x p r. **A-i veni** (cuiva ceva) **prin ţeastă** = a gîndi (ceva), a bănui, a-şi imagina, a-i trece prin cap, v. t r e c e (III 3). *Ce-i veni într-o zi moşneagului prin ţastă, că deschise gura mare, holba ochii.* ap. TDRG. ✦ Craniu descărnat de om mort. V. h i r c ă, s c a f i r l i e, ţ i g v ă. *[illegible]* EMINESCU, O. IV, 139. *Ai să bei doar... peste-un an Din ţeasta mîndrului Traian.* COŞBUC, P. II, 304. *S-a găsit şi la Crăsani..., nu departe de singura ţeastă de om păstrată aproape întreagă în această staţiune de cultivatori ai ritului incinerării.* PÂRVAN, G. 208. *Bea din ţeste De oameni sînge la chiolhanul Ce îngroapă vremurile acestc.* V. ROM. septembrie 1954, 5.

2. (Popular; şi în sintagma *ţeasta broaştei*) Carapace; (învechit şi popular) ţest (**II 2**). *Au pus un miel şi cu o broască cu ţîstă şi le-au fiert într-o căldare.* HERODOT[2], 20. *Zdrobindu-i* [broaştei] *ţesta cu toporul său, au spintecat-o.* DRĂGHICI, R. 85/2, cf. COSTINESCU, DDRF, TDRG, PAMFILE, J. C. 126, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ce-am adus din larg: ... Ţeasta broaştei cu bagi. Chihlimbare.* PILLAT, P. 201, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALR I 1 178/387, ALR II 2 504/316.

3. (Regional) Obline (**1**). Cf. [illegible], ALR SN II h 283/414, ALRM SN I h 181/414.

— Pl.: *ţeste*, (regional) *ţea[illegible]* [illegible] VIII, 101, ALR I/I h 7/770), *ţesti* (ALR I/I h 7/960). — Şi: (**2**) (învechit) **ţîstă, ţéstă**, (regional) **ţeúscă** (ALR II 2 504/316), pl. *ţeşti* ib.), **ţîscă** (ALR I 1 178/387) s. f.

— Lat. **testa**.

ŢEÁVĂ s. f. **I. 1.** Piesă de metal, de material plastic, de cauciuc etc., de formă cilindrică şi goală în interior, de diverse lungimi, care are numeroase întrebuinţări, în special pentru transportul de fluide. V. t u b (**I 1**). *Robii pre atuncea i-au fost orbind, pentru lapte, pentru că îi punea, cu nişte ţăvi de os, de sufla în ţiţăle epilor, pentru ca să să pogoari laptile mai tare să le mulgă.* HERODOT[2], 193. [Apa] *din carea ca prin ţevi izbucnesc izvoarăle pentru viaţa noastră.* DOSOFTEI, V. S. aprilie 92[v]/20. *[illegible] o ţava de rachiu* (a. 1732). IORGA, S. D. XIV, 49. *S-au mai găsit şi un cazan vechi, spart, cu ţevil*[e] *sparte* (a. 1771). IORGA, S. D. VII, 39, cf. MOLNAR, D. 65/22, KLEIN, D. 443. *Să se facă cazane... şi ţevile lor să fie tot cu aramă lipite* (a. 1811). IORGA, S. D. XII, 168. *Dacă calul... nu poate să bea, trebuie cu o ţeve să-i turnăm... în gură.* CALENDARIU (1814), 176/17. *[illegible] apă bună în Cetate, pră supt pămînt, pră ţăvi.* N. STOICA, C. B. 171, cf. LB. [Aburii] *ies prin o ţăvie îndreptată asupra roatei.* AR (1829), 35[1]/44, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Areometrul este o ţeavă de sticlă gradată care... înlesneşte d-a preţui densitatea unui licuid.* MAN. SĂNĂT. 82/1. *Canulă (ţeavă).* TURNESCU, MED. OP. 15[r], cf. PONTBRIANT, D. *Ian priveşte, parcă-s umflată cu ţevia.* ALECSANDRI, T. 920, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 431. *Apa ciuruia din ţeve aurite.* ISPIRESCU, L. 38. *Un frig de gheaţă-i şerpuia prin şira spinărei, împrăştiindu-se, ca prin nişte ţeve, în tot trupul.* DELAVRANCEA, S. 127, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se [illegible] la ţeava maşinii, [illegible] tocată.* AGÎRBICEANU, S. 174, cf. NICA, L. VAM. 255, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Parcă ar fi suflat „majorul" cu ţevia duh de-al lui în Rostopască, aşa şi-l făcuse după chip şi asemănare.* MIRONESCU, S. 30. *Se uita... ispitit să le percheziţioneze la ţevile de calorifer, la încheietura saltelelor, la termosul cu cafea.* EFTIMIU, N. 125. *[illegible] ţevi.* IOANOVICI, TEHN. 208. *Omul vîrît între două rînduri de ţevi [illegible]* C. V. 139. *Mă trezea pocnetul ţevilor de la calorifer.* VLASIU, D. 18. *Ţevi plesnite, cu rugini şi pete.* VOICULESCU, POEZII, I, 206, cf. DS, SCRIBAN, D. *Ţevile de gaz au pereţii subţiri.* SOARE, MAŞ. 20. *Oameni, locomotive, cai, vagoane şi căruţe se amestecau... între munţi de ţevi.* ARGHEZI, S. XI, 75. *A fost o inundaţie de pe urma unor ţevi sparte.* VINEA, L. I, 79. *Intra şi-şi arunca rochia peste ţevile cazanului şi se întindea goală pe rogojină.* NEAGU, I. 163, cf. D. MEC. *În secolii de înainte, buciumul nu era numai o ţevie de cireş.* ALECSANDRI, P. P. 61. *Zahăr pisat, ... suflat cu o ţevie.* ŞEZ. IV, 122. *Cum iese trupul mielului cînd sufli cu ţăgia pe supt piele după ce l-ai tăiet.* VASILIU, P. L. 101, cf. ARH. FOLK. III, 42, CHEST. IV 446/4, V/173, ALR II 6 161/219, 228, 260, 386, 531, 574, ib. 6 355, ib. 6 356/95, 141, 172, 235, 250, 334, 514, 520, 537, 723, 872, 876, LEXIC REG. 95, ALR — M II h 488. *[illegible] În pripă pielea ţi-aş lua!* BALADE, III, 129. *Să scurge pă o ţavă-n jos, într-un vas.* T. DIAL. M. I, 118, cf. T. DIAL. B. N. 352. ◇ *Ţeavă de eşapament* = tub prin care gazele de ardere ies din toba de eşapament a unui motor cu ardere internă. *Niciodată să nu pierdeţi din vedere ţeava de eşapament.* MIRONESCU, S. 90. *Ţeavă de extracţie* = tub de oţel cu diametrul relativ mic, utilizat la sondele de extracţie a petrolului în vederea formării unei conducte prin care fluidul iese la suprafaţă. Cf. M. D. ENC. ◇ E x p r. (Familiar) **A-i trage** (cuiva) **o ţeavă de bătaie** = a bate pe cineva foarte tare; a trage cuiva o mamă de bătaie. *[illegible] o ţeavă de bătaie [illegible] pomenească.* P. CONSTANT, R. 148. ✦ Tub din care se confecţionează instrumente muzicale de suflat sau părţi ale acestora. *Ei avea*[u] *dobe şi fluiere de trestii cu doao sau trei ţăvi.* IST. AM. 56[v]/18. *S-ar părea că-n ţevi de orgă Suie slavă.* BLAGA, POEZII, 391. *[illegible] la amîndouă capetele.* ALEXANDRU, I. M. 12, cf. H XII 142. ✦ (Învechit şi regional) Burlan prin care iese fumul din sobă. *[illegible] din ţavă.* MOZAICUL (1838), 284/14, cf. ALR I 684/218, 227, 259, 348, ALR II/I MN 129, 3 866/228, ALRM II/I h 311/228. ✦ (Regional) Uluc pentru scurgerea apei. *Urloaiele sau ţevile ce servesc pentru conducerea apelor.* HAMANGIU, C. C. 119, cf. ALEXI, W., ALR II/I h 233/574, ALR II 2 552/250, 514, 531, 551, 605, 723, 728, A I 12, II 3.

2. Tub de lemn (de soc sau de trestie) pe care se înfăşoară, de obicei cu ajutorul sucalei, firele de bătătură, şi care se introduce în suveică. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Ţevi de făcut la sucală.* CREANGĂ, A. 62, cf. MARIAN, S. R. II, 163. *Mai încet, Hera. Dai peste ţeavă... Iar ai încurcat firele.* DELAVRANCEA,

A. 2, cf. DAMÉ, T. 136, 140, TDRG. *Se fac mai ales țevi de pus în suveică.* PAMFILE, I. C. 260, cf. 277. *Mai sînt de lipsă țeghiile cari vin puse în suveică.* PĂCALĂ, M. R. 310, cf. 431. *Țevile de bumbac nu se fac cu sucala.* APOLZAN, P. I. 72, cf. 58, ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 60. *„Țevie" care se află vîrîtă pe cuiul din vîrful „sulului" de la „socală".* PRIBEAGUL, P. R. 94. *Am venit, mămucă, să iau un mosor de bumbac, să fac țevi.* SADOVEANU, O. VII, 314, cf. SCRIBAN, D. *Cînd țeava din suveică s-a golit ..., războiul să fie imediat oprit.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 460, cf. MIHĂILĂ, Î. 35. *Mi le citea... cu condiția să-i fac țevi pentru țesut.* SORESCU, L. L. I, 8, cf. H II 81, 89, 147, III 50, 73, IV 56, 65, X 500. *Letcă, țevii asvîrlite, Pe sub lăiți îndosite.* SEVASTOS, ap. CADE, cf. ALR I 1 293, ALR II 6 327, ib. 6 355/130, A I 22, 23, 26, 34, 35, II 12, III 1, 4, 16, V 2, 14, 15, 19, 30, VI 9, 16, 19, 22, 26, NALR — O III MN 235, 1 281, ALR — M II h 513. *Băgam pă sucală, știi, țevele.* T. DIAL. M. II, 299. ◇ *Țeavă oarbă* v. o r b² (6). ✦ Tub cilindric sau conic, avînd suprafața netedă sau cu rifluri, folosit în întreprinderile textile ca suport pentru înfășurarea firelor. *Întreprinderile producătoare de țevi din carton necesare industriei textile.* LEG. EC. PL. 27, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Parte a unei arme de foc, în formă de tub, prin care iese proiectilul aruncat de explozia pulberii. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *Cumpără un pistol cu două țevi.* MOZAICUL (1838), 63/18, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Iată pistolul..., razămă țeava de inima mea.* NEGRUZZI, S. I, 23, cf. PONTBRIANT, D. *Un tun cu șepte țevii purtat pe roți ușoare.* ALECSANDRI, P. III, 26. *Colonelul... îmi dărui o pușcă cu două țeve.* ODOBESCU, S. III, 22. *Recruții noștri... cutează a păși fără sfială sub bătaia cu mult mai lungă și mai sigură a țevilor Martini mînuite de nizami.* id. ib. 587. *Pe atunci purta de toată întîmplarea un pistol cu două țevi.* GANE, ap. DDRF, cf. BARCIANU. *Luă o pușcă, puse cartușe în amîndouă țevile și ieși afară.* D. ZAMFIRESCU, Î. 34, cf. ALEXI, W., TDRG. *Aveam pușca numai c-o țavă.* LUNGIANU, C. 57, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Burghiul plat... se întrebuințează la găurirea... în special a țevilor de tun.* IOANOVICI, TEHN. 292. *Pușca scoate fum pe țeavă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 182. *Soldații cu frunze de tei în țeava puștilor.* C. PETRESCU, Î. I, 125, cf. STOICA, VÎN. 25. *Ehei, ce frică purtam noi din pricina puștii ăleia cu două țevi.* VLASIU, A. P. 46. *Desprinse cu luare aminte din cui pușca scurtă cu două țevi.* SADOVEANU, O. X, 564, cf. SCRIBAN, D. *Parcă... țevi lungi de tun ar azvîrli o ploaie de obuze.* BOGZA, C. O. 180. *În mîna lui Stînjinel luci țeava pistolului.* STANCU, R. A. III, 319. *O clipă țeava revolverului fu între ei.* VINEA, L. II, 293. *Uite țeava mitralierei la fereastră.* H. LOVINESCU, T. 223. *Văzura țeava unui tun mic.* BARBU, S. N. II, 290. *Văd țevile armelor... scuipînd cu înverșunare focuri roșii.* VÎN. PESC. februarie 1964, 15. *A venit într-o noapte de i-a băgat țeava puștii pe gît.* SORESCU, L. L. I, 13. *Merg cu baioneta la armă și cu cartușul pe țeavă.* BĂNULESCU, I. 93. *Ioane, ține pistolu, are glonț pe țeavă.* NEAGU, Î. 145. *Da' ce fel de pușcă?... Țâgea așa de largă, că-ncăpea pumnul în ea.* VASILIU, P. L. 237, cf. ALR II 4 992, ALR SN V h 1 486/172, ALRM SN III h 1 210/172. *Tot cu flinte d-ale lungi Și cu țâvile de-argint.* BALADE, III, 337. *Făcea hoțu [illegible] flinta de [illegible].* FOLC. OLT. — MUNT. II, 263. *Șorice! Rode țâgile de la pușcă!* O. BÎRLEA, A. P. I, 156. *[illegible] țeava tonului [illegible].* FOLC. MOLD. I, 520. *Îndrept [illegible].* T. DIAL. M. II, 25.

II. 1. Partea în formă de țeavă (**I 1**) a lulelei. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *[illegible] în partea de [illegible] țeavă.* ODOBESCU, S. II, 295, cf. BARCIANU. *Pepașii știu ce-i țeghe: pentru rest voi lămuri că e aceea ce numesc mai puțin comun și scurt — țeavă de lulea.* ATILA, P. 29. *Strîngea țeava pipei între dinți.* REBREANU, NUV. 98. *Baciul mormăi pe lîngă țeava lulelii.* SADOVEANU, O. IX, 25. *Mormăi prin țava lulelii bătrînul.* id. ib. XII, 640. *Vor ținea țeava pipei în gură.* RETEGANUL, P. II, 67, cf. ALR SN IV h 1 148, ALRM SN III h 968. ✦ (Regional) Țigaret. Cf. ALR I 1 541/283, 345, 361.

2. (Regional) Parte proeminentă (în formă de cioc sau de tub) a unui vas, prin care se bea sau se toarnă conținutul vasului. *Feciorul... începu... a trage cîte o gură bună de vin pe țeava de la balercă.* MARIAN, T. 330, cf. ALR II 3 953/157. ✦ Canea (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II/I h 290/95. ✦ (Învechit, rar) Prelungirea în formă de tub a pîlniei. *Iară în mîna stîngă ținea o leică a căreia țevie pînă gios... agiungea.* CANTEMIR, IST. 135.

3. (Regional) Vrană (la moară) (Beclean). Cf. ALR SN I h 175/260.

III. 1. (Regional) Partea tubulară a tulpinei unor plante. V. ț i v l o a i e (**5**). *Prometeu se răpezi în cer, răpi de acolo foc, îl ascunse în țeava unei trestii și îl aduse oamenilor.* ODOBESCU, S. III, 266. *Turnă un păhărel de rachiu printr-o țeavă de trestie.* SANDU-ALDEA, D. N. 108. *Fierbea sub brazdă seva și se urca durută În țevile tulpinei vrăjmașe de cucută.* LABIȘ, P. 22, cf. ALR II 6 161/235, 605.

2. (Anat.; învechit și regional) Canal sau conduct natural care se găsește în diferite țesuturi și organe, prin care circulă aer, hrană etc.; tub (**II 1**). *Aceste sînt... vase de țevii ori duciri mici.* AMFILOHIE, G. F. 260r/14. *Sîngele cel roșu să află în inimă și să împrăștiază în trup prin arteriile ei, ce răsar dintr-însa în două țevi mari.* EPISCUPESCU, A. 56/23. *Trahee (țâvii pentru răsuflare).* J. CIHAC, I. N. 204/23. *Acest aparat, ce se află mai tot în pîntice, se compune de o țeavă lungă...ce se încovoaie mai de multe ori.* KRETZULESCU, A. 6/29, cf. 162/4, ALR I/I h 38/156. ◇ *Țevia mîncării* (sau, regional, *țeava gîtului*, ALR I/I h 38, *țevia grumazului*, ib. h 38/125, *țava mică*, NALR — B I h 85/37) = esofag. *Fibrele cărnoase... a canalului nutrețului (țevia mîncării).* ANTROP. 23/24. *Țevia lui Eustache* = trompa lui Eustache, v. t r o m p ă¹ (**3**). Cf. ANTROP. 185/1. *Țevia udului* = uretră. Cf. POLIZU, ALBINEȚ, M. 186/6. *Țevile mitrei* = trompele uterine, v. t r o m p ă¹ (**4**). Cf. KRETZULESCU, A. 10/14. *Tubele sau țevile mitrei.* POLIZU, P. 127. *Țevi semicirculare* = canale semicirculare, v. s e m i c i r c u l a r. *Urechea internă... se compune de trei țevi osoase: țevile semicirculare și de un fel de melc.* POLIZU, P. 136/3. (Regional) *Țevile nasului* (sau *ale nărilor*) = nări. *Vărs uneori văpăi prin țeava nării.* CODREANU, S. I, 255. *Mătrice mătricată, Du-te... Din fețele obrazului, Din țeghile nasului.* ARH. FOLK. I, 206, cf. ALRM I/I h 38/295, 302. *Țevile plămînilor* = bronhii. *Apoi a intrat... În țevile plămînilor.* ȘEZ. II, 92. ✦ (Prin Ban.; și în sintagma *țeava piciorului*, NALR — B I h 130, sau *țeavă de picior*, ib. h 130/8) Fluierul piciorului. Cf. ALR I I h 58/35, ALRM I I h 89/35, NALR — B I h 130/150.

— Pl.: *țevi* și (învechit și regional) *țeve*, (regional) *țeave* (ALR II 6 355/130). — Și: (învechit și popular) **țévie** (pronunțat: *-vi-e*), (regional) **țéve, țéłve** (ALR I 1 293/174, 178, 582, ALR — M II h 488, ib. h 513) s. f.

— Din v. sl. ***céva** (cf. bg. цева).

ȚÉBEȘ, -Ă adj. (Prin Maram.) **1.** (Despre vînt) Iute, puternic. *Un vînt țebeș a sufla, Fluierul și a fluiera.* T. PAPAHAGI, M. 80.

2. (În forma *sebeș*) Cu pantă repede, abrupt, prăpăstios. *Munte sebeș.* CV 1951, nr. 3—4, 44.

— Pl.: *țebeși.* — Și: **sébeș, -ă** adj.
— Din magh. **sebes.**

ȚÉBRĂ s. f. v. **zebră.**

ȚÉBU s. m. v. **zebu.**

ȚEC s. n. v. **țeh².**

ȚÉCĂR s. n. v. **țechiră.**

ȚÉCHE s. f. v. **țeh².**

ȚECHÉRĂ s. f. v. **țechiră.**

ȚECHÉRE s. f. v. **țechiră.**

ȚECHERÚICĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Diminutiv al lui *ț e c h e r e,* v. *ț e c h i r ă;* (regional) țecheruță. Cf. BREBENEL, GR. P.
— Pl.: *țecheruici.*
— **Țechere** + suf. *-uică.*

ȚECHERÚȚĂ s. f. (Prin sudul Transilv.) Diminutiv al lui *ț e c h e r e,* v. *ț e c h i r ă;* (regional) țecheruică. Cf. BREBENEL, GR. P.
— Pl.: *techeruțe.*
— **Țecheră** + suf. *-uță.*

ȚECHI¹ s. n. v. **țaică².**

ȚECHI² s. n. v. **țeh².**

ȚECHÍN s. m. Veche monedă arabă și italiană, de aur sau de argint. *Lista de banii ... Irodor, țechini* (a. 1822). IORGA, S. D. VIII, 91. *O mie de țechinuri aceluia ce-mi va aduce pachetul.* MOZAICUL, (1839), 476/3. *Moldavia plătea Porței 62 000 scuzi ..., prințul Transilvaniei plătea 15 000 țechini.* BĂLCESCU, M. V. 57. *Iechiu ce ai găsit pe tema ta ... caut ... a da zece mii țechini de aur.* NEGRUZZI, S. III, 402. *Speculantul nostru își umplu scrinul cu țechini napolitani.* FILIMON, O. II, 247, cf. DDRF. *O mie de țechini primești?* COȘBUC, P. I, 109, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În doi ani ți s-au încredințat pentru flota 24 de milioane de țechine.* CAMIL PETRESCU, T. II, 262. *M-am vîndut, Cellino, ... pentru o țechină de argint.* id. ib. 241. *A venit asupra mea cu stiletul, ca să-mi ridice viața și partea mea de țechini.* SADOVEANU, O. XI, 176, cf. SCRIBAN, D. *Cumpărătorul ... îl plătise pe norocosul ginere în țechini de Veneția, monede de aur.* BARBU, PRINC. 187, cf. DN³.
— Pl.: *țechini* și (învechit, rar, n.) *țechinuri.* — Și: (rar) **țechínă** (pl. *țechine*) s. f., (învechit, rar) **sechin** s. m.
— Din it. **zecchino.**

ȚECHÍNĂ s. f. v. **țechin.**

ȚECHÍRĂ s. f. (Prin Transilv., Ban. și Olt.) Coșniță (folosită la tîrguieli, la transportarea alimentelor etc.). *Să-m[i] tîrguiască chir Zamfir de la Sibiu ... 2 țichire* (a. 1779). FURNICĂ, I. C. 92, cf. MOLNAR, D. 77/19, LB, ISER, POLIZU, CIHAC, II, 534, JAHRESBER. X, 216, MÎNDRESCU, I. G. 97, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 142, CADE, SCRIBAN, D. *Mînc un măr și două pere ... Să mînc o țechiră plină, Inima nu mi-o alină.* JARNÍK – BÎRSEANU, D. 155. ◊ *Copil din țechiră* = bastard. Cf. PĂCALĂ, M. R. 142.
— Pl.: *țechire* și *țechiri* (TDRG). — Și: **țechéră** (H XVII 240, GR. S. I, 139; accentuat și *țécheră* com. din BOARTA – MEDIAȘ), **țechére** (BREBENEL, GR. P.), **țichíră, țichíre, țícheră** (LEXIC REG. 87, com. din SIBIU), **țícără** (MAT. DIALECT. I, 196), **țécheăre** (H XVII 39, LEXIC REG. 95) s. f., **țécăr** (CV 1952, nr. 4, 34, com. din BERZOVIA – REȘIȚA, LEXIC REG. 120), **țégăr** (LEXIC REG. II, 42) s. n., **țachiră** (H XVII 427, IZV. IV, 7, 8) s. f.
— Din săs. **zeeker** (germ. **Zöger**).

ȚÉCLĂ s. f. (Bot.; prin Transilv.) = **sfeclă: a)** (și în sintagma *țeclă roșie,* ANON. CAR., BORZA, D. 30) sfeclă roșie *(Beta vulgaris).* Cf. ANON. CAR., BORZA, D. 30, ALR I 858/40, 61, 80, 90, 96, 109, 116, 118, 290, 295, 298, 302, 305, 315, 320, 333, 335, 363, ALR II 4 111/279, 316; **b)** (în sintagma *țeclă albă)* sfeclă albă *(Beta cicla).* ANON. CAR., BORZA, D. 30; **c)** (în sintagma *țiclă de țucur)* sfeclă de zahăr *(Beta altissima).* ALR II 6 265/64.
— Pl.: *țecle.* — Și: **țéglă** (BORZA, D. 30, ALR I 858/80, 90, 96, 116, 290, 295, 305, 315, 335, TEAHA, C. N. 277), **țíclă** (ALR I 858/61, ALR II 6 265/64), **țíglă** (ALR I 858/298, 302, 320, ALR II 4 111/279, 316, LEXIC REG. 73), **țéiglă** (ALR I 858/333), **țfeclă** (ib. 858/40, 109), **țvéclă** (ib. 858/363), **țúlcă** (BORZA, D. 30) s. f.
— Din magh. **cékla** (dial. *cégla*). — **Țfeclă, țveclă,** prin apropiere de *sfeclă.*

ȚÉCI interj. Cuvînt cu care se strigă măgarul (Roșia – Beiuș). Cf. ALR II 5 525/310.
— Formație expresivă.

ȚED s. n. v. **țeh².**

ȚEDÍL s. n. v. **sedilă¹.**

ȚÉDRU s. m. v. **cedru.**

ȚÉDRUS s. m. v. **cedru.**

ȚEDÚLĂ s. f. v. **țidulă.**

ȚEDULĂRÍE s. f. v. **țidulărie.**

ȚEDULÍCĂ s. f. v. **țidulică.**

ȚEDULÍCE s. f. (Învechit) Țiduliță **(1).** *300 florinți ceru, și-i deate, însă de la cutare știut negustoriu în ... să-l aducă. Și dîndu-i o țedulice nouă, M... să-l petreacă noaptea peste Dunăre.* N. STOICA, C. B. 236.
— Pl.: *țedulice.*
— **Țedulă** + suf. *-ice.*

ȚEDULÍȚĂ s. f. v. **țiduliță.**

ȚEDULÚȚĂ s. f. (Regional) Țiduliță **(1).** Cf. LB, ISER.
— Pl.: *țedulute.*
— **Țedulă** + suf. *-uță.*

ȚEF¹ s. n. v. **țeh¹.**

ȚEF² s. n. v. **țeh².**

ȚEFELÉICĂ s. f. v. **țifleică.**

ȚEFLÍU s. m. (Bot.; prin Transilv.) = **secfiu¹ (1 b).** Cf. BUL. GRĂD. BOT. V, 57, PANȚU, PL., BORZA, D. 58.

ȚEFRÁNG s. n. (Învechit, rar) Ornament la harnașamentul cailor, mai ales la al cailor de călărie. *Sangiacul sau prefectul cetății l-au cinstit cu multe daruri, adecă cu ... zece astrucani înșelați, înfrînați cu țefranguri tot într-aținte.* ȘINCAI, HR. II, 264/27.
— Pl.: *țefranguri.*
— Din magh. **cafrang.**

ȚEFT¹ s. n. v. **țeh¹.**

ȚEFT² s. n. v. **țeh²**.

ȚEG s. n. v. **țeh²**.

ȚÉGĂR s. n. v. **țechiră**.

ȚEGĂRÉTĂ s. f. v. **țigaretă**.

ȚÉGHER s. n. v. **talgăr**.

ȚEGHI s. n. v. **țeh²**.

ȚEGLÁR¹ s. m. v. **țiglar¹**.

ȚEGLÁR² subst. (Regional) Gard cu leațuri (Uricani). A III 2.
— Pl. : ?
Țaglă¹ + suf. -ar.

ȚÉGLĂ¹ s. f. v. **teclă**.

ȚÉGLĂ² s. f. v. **țiglă¹**.

ȚEH¹ s. n. (Învechit și regional) Breaslă, corporație de meșteșugari. *Să amestecă în meșteșugul țehurilor* (a. 1703). IORGA, S. D. X, 253. *Are mare supărare de țeihiul croitorilor și al cojocarilor* (a. 1767). id. ib. 99. *Înainte de a se deschide o prăvălie, să se înscrie la „țeh"* (a. 1726). id. ib. V, 141. *Să dai dumneata veste la țefii de coj[o]cari* (a. 1748). id. ib. XII, 50. *Se îndatorește către ... „orășani din cinstitele țăihuri și alții de opște"* (a. 1783). id. ib. 186, cf. MOLNAR, D. 54/10. *Un om de cinste, fiind din țehiul tăbăcarilor* (a. 1805). IORGA, S. D. XII, 197. *S-au scos din lada cinstitului țeh și au plătit pentru lada feciorilor* (a. 1820). id. ib. 216. *Era fata celui mai bătrîn din țehiul taurilor.* BĂRAC, ap. TDRG. *Guvernul se informase despre o mulțime de taxe ... ale țehurilor.* BARIȚIU, P. A. II, 682, cf. CIHAC, II, 431, 432, MÎNDRESCU, I. G. 97, JAHRESBER. II, 211, BARCIANU, TDRG. *În afară de acești meseriași breslași, Brașovul mai dispunea de un număr de 709 meseriași cari nu erau înregimentați în țehiuri.* GOLOGAN, C. R. 43, cf. ARHIVA, XL, 112, SCRIBAN, D., I. CR. II, 219.
— Pl. : *țehuri.* — Și : **țehi, țeih, țeihi, țef** (pl. *țefi*), **țeft** (ARHIVA, XL, 112) s. n.
— Din germ. **Zeche**, magh. **céh.**

ȚEH² s. n. **I.** Bucată (lungă) de lemn, par etc. avînd diferite întrebuințări.

1. (Învechit și regional) Bucată de lemn (sau alt obiect) folosit pentru a marca ceva, pentru a delimita un hotar, o graniță, un ogor etc. Cf. MOLNAR, D. 357/8, MÎNDRESCU, I. G. 97, RĂDULESCU-CODIN, JAHRESBER. X, 216. *A zis că acolo să-l caute unde o fi țogu la poartă.* DENSUSIANU, Ț. H. 337, cf. COMAN, GL., CHEST. IV 129/110, 171b, L. ROM. 1962, 263. *[illegible] cu țițe locul pentru cînepă.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional; în formele *țed, țăf)* Răzor² **(1)** servind drept hotar și potecă între două ogoare, două proprietăți etc. *Casele spre uliță se pun la așa-zisul țed, ceea ce e mejdia.* COMAN, GL., cf. CHEST. II 399/1, ib. IV 29/46, 174c, ib. 129/46. ✦ (Regional; în formele *țeghi, țag)* „Țintă" (PAȘCA, GL.), „țintă, țel" (LEXIC REG. II, 42).

2. (Popular; în formele *țef, țeft)* Par¹ în mijlocul unei arii de treierat cu cai, în jurul căruia se înfășoară funia în timpul treieratului; steajăr. *Ca o arie cu țeftul la mijloc.* I. GOLESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, DAME, T. 62, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◊ L o c. a d v. **La țeft** = la momentul potrivit, la timp. Cf. ZANNE, P. V, 619. *Îl găsi somnul tocmai la țeft.* id. ib. ◊ E x p r. **A ieși** (sau **a scoate**) **la țeft** = a (se) scoate la iveală, la lumină, a da în vileag. *Poliția ... scoate ... la maidan, la țeft, alegători din morți.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 619, TDRG, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar; în forma *țenc)* Cadran solar; gnomon. *Țărcălamul cerului și țencurile și pasul di la vaviloneni au luat grecii.* HERODOT², 114.

3. (Prin vestul Transilv.; în forma *țov)* Bucată lungă de lemn, bîtă (CONV. LIT. XX, 1 020, ARH. FOLK. VII, 70, 122, com. din VAȘCĂU); (prin vestul Transilv. și prin Mold.; în forma *țog)* prăjină pe care o au ciobanii (CHEST. V 63/26), (în forma *țuc)* cu cîrlig la vîrf, folosită pentru a prinde oile, c a ț ă (I. CR. I, 60).

4. (Regional; în formă *țău)* Băț cu care se măsoară țuica în butoi (Păușești Otăsău—Băile Govora). COMAN, GL.

5. (Prin vestul Transilv.; în forma *țov)* Băț împodobit cu dantele și panglici, purtat la nuntă. Com. din LUGAȘUL DE JOS—ORADEA, TEAHA, C. N. 278.

6. (Regional; în forma *țăf)* Furcă de tors (Mățău—Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Aruncă țăfu din brîu că-i vineri!* id. ib.

7. (Regional; la f.; în forma *țeche)* Vargă, băț de undiță (ATILA, P. 29); (în forma *țoghie)* undiță (ALR I 1 739/874). *Spre a putea înșela teama păstrăvului, atît de sălbatic și bănuitor, o țeche cît mai lungă nu strică.* ATILA, P. 33.

8. (Regional; în limbajul plutașilor, în forma *țec)* Cui de lemn în care se fixează cîrma plutei (Cîrlibaba—Gura Humorului). Cf. ARVINTE, TERM. 173. ✦ (Regional; în forma *țenchi)* Cui de care se leagă pluta la mal; (regional) ciocîrlie, iapă. Cf. DSR.

9. (Regional; la f.; în forma *țoghie)* Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor țărănești, la cele două capete ale acoperișului, pentru a fixa leațul cel mai de sus al scheletului; (regional) țeapă **(I 3)**, săgeată **(III 11)** (Bărcănești—Slatina). Cf. CHEST. II 265/87.

10. (Regional; la pl.; în forma *țocli)* Stîlpi care se pun, ca element de susținere, la colțurile caselor țărănești. V. p o p¹ **(I 1 b)**, s ă g e a t ă **(III 6)** (Brașov). Cf. CHEST. II 112/64.

11. (Prin Olt. și Munt.; la f.; în formele *țoghie, țoglie)* Armă de luptă (H IX 29); lance (CONV. LIT. XLIV₂, 396, H V 17); săgeată **(I 1)** (NALR—O III MN 239, 1 343/963, 965, 975, 981, 986, 998). *La vreme de primejdie ... știa să se apere, ... cu țoghiile și arcurile.* RĂDULESCU-CODIN, L. 12.

12. (Popular; în forma *țeft)* Orcic. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 627, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, H II 88. ✦ (Regional; în forma *țofl)* Verigă de metal care leagă orcicul de crucea căruței. Com. din ȚEPEȘ VODĂ—CERNAVODĂ.

13. (Regional; în formele *țeg, țăit)* Nuia (de salcie, de mesteacăn, de tei, de carpen sau de orice alt lemn mlădios și subțire) pîrlită în foc și răsucită sau sîrmă groasă (uneori împletită) folosită la legatul bîrnelor unei plute între ele. *Bîrnele sînt legate între ele cu niște gînjuri numite țeguri.* PAMFILE, I. C. 106, cf. ARVINTE, TERM. 173. ✦ (Regional; în formele *țeit, țenchi)* Gînj făcut dintr-un copac subțire, pîrlit în foc și răsucit, sau pripon care servea la ancoratul plutei la mal. Cf. REV. PĂD. XXVII, 238, PAȘCA, GL., ARVINTE, TERM. 173.

14. (Regional; în forma *[illegible]*) Șoldu. Cf. DAME, T. 50.

II. 1. (Regional) Nume dat unor jocuri de copii: **a)** (în construcția *de-a țațui)* joc de copii (H V 17, XI 8) în care se scot cu bățul cantități mici de pămînt din gaura celui care este trimis să aducă țurca aruncată de ceilalți (COMAN, GL., CV 1951, nr. 9—10, 47); **b)** (în construcția *de-a dragea și țog)* joc de copii,

în care participanții se înșiră de-a lungul unei linii și bat pe rînd mingea [illegible] de un jucător aflat de cealaltă parte a liniei și care încearcă să o prindă. Com. din BERZOVIA [illegible] REȘIȚA.

2. (Regional; în forma *țog)* Loc anumit spre care trebuie să fugă cel care a bătut mingea la oină; (regional) țel (I) (Chizătău [illegible] Lugoj). Cf. ALR SN V h 1 295/76. ♦ E x p r. **A fi în țechi** = (la jocul de oină) a se afla la bătaie. Cf. ALR SN V h 1 294/130.

3. (Prin Ban.; în formele [illegible]) Groapă în pămînt la jocul de copii numit de-a poarca, v. p o a r c ă¹. Cf. ALR SN V h 1 302/29, 36.

III. (Învechit) **1.** (În formele *țef, țeft)* Punct de plecare al unei acțiuni; centru (al unei acțiuni). *Țeful* (a. 1615). D. BOGDAN, GL. 113. [illegible] *bine* (a. 1720). BV II, 3. *Capitala împărăției era* ... [illegible] 130/7, cf. [illegible] AAR [illegible] 239/30. [illegible] *ntr-al fericirei țef.* I. VĂCĂRESCUL, P. 175/24, cf. ISER, [illegible] PONTBRIANT, D., COSTINESCU. [illegible] *prăpăd făcură atunci tătarii ... pînă ce prinseră de* [illegible] ISPIRESCU [illegible] ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., [illegible] SCRIBAN, D. ♦ E x p r. **A fi la țeft** = a fi, a se găsi într-o poziție-cheie, de care depinde totul, de unde se poate conduce totul. Cf. DDRF, ZANNE, P. V 619.

2. Moment culminant, decisiv; capăt; scop², țel (3). Cf. MARDARIE, L. 178/26. *Spăsenia ... iaste* [illegible] (a. 1691). BV I, 323. *Se uită ... către un săvîrșit și țef neclătit și nemișcat* (a. 1691). ib. 320. [illegible] *și conețul vieții mele.* FN, 51. *Moldaviia au păzit cu toată întregimea neclintirea ei de țeful credinții* (a. 1821). IORGA, S. D. XI, 206, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U.

Pl.: [illegible]. – Și: (învechit și regional) **țef, țeft,** [illegible] **țene,** (regional) **țec, țechi** (ALR SN V h 1 294/130), **țeg, țeghi** (PASCA, GL.), **țéche** s. f., **țenchi, țed, țeit** (PASCA, GL., ARVINTE, TERM. 173), **țăf, țăn** (COMAN, GL.; pl. [illegible]) id. ib.), **țif** (UDRESCU, GL., s. n.), **țifă** id. ib.), **țiflă** (RĂDULESCU-CODIN, s. f.), **țag** (PASCA, GL., LEXIC REG. II, 42), **țaghi** (CHEST. IV 129/110), **țăgur** (LEX. REG. 1962, 263), **țog, țov** (TDRG, LL., ALR SN V h 1 029, ARH. FOLK. VII, 70, 122, com. din [illegible] JOS—ORADEA și din VAȘCĂU, TEAHA, C. N. 278; pl. [illegible] com. din [illegible] DE JOS—ORADEA, s. n.), **țof** (com. din VAȘCĂU) subst., **țoft** (DAMÉ, T. 50, com. din [illegible] VODĂ—CERNAVODĂ), **țole** (ALR SN V h 1 302/35, pl. [illegible] ib.), s. n. **țue** (ALR [illegible]) subst., **țoágă** (ALR SN V h 1 302/29, pl. [illegible] ib.), **țóghle** (pl. [illegible]) [illegible] SN IV, 398, NALR—O III MN 239, 1 343/998; pl. *țoglii* ib.) s. f., **țóclí** (CHEST. II 112/64) subst. pl.

– Din săs. **zĕcho**, germ. **Zeichen)** [illegible] la ogoare [illegible]. **Țăgur:** [illegible] refăcut după pl. lui [illegible]

ȚEHĂUS s. n. v. țuhaus.

ȚEHENÍ vb. IV v. țăhni¹.

ȚEHI s. n. v. țeh¹.

ȚEHIMÉȘTER s. m. v. țehmeșter.

ȚEHLÍT s. n. v. țăhnit.

ȚEHMÉȘTER s. m. (Învechit) Conducător de breaslă; membru al unei bresle. [illegible] *Pătraș* [illegible] *țehmeșter* (a. 1766). IORGA, S. D. XII, 214. *Axentie Comănaru, țehi-meșteri* (a. 1799). id. ib. *Ghiță Șărbănuț țehimeșterul* (a. 1809). id. ib. 200.

– Scris și: [illegible]. – Pl.: *țehmeșteri.* – Și: **țehiméșter** s. m.

– Din magh. **céhmester.**

ȚEHNÍ vb. IV v. țăhni.

ȚEI interj. v. ții.

ȚÉICHERE s. f. v. țechiră.

ȚÉIGLĂ s. f. v. țeclă.

ȚEIH s. n. v. țeh¹.

ȚEIHI s. n. v. țeh¹.

ȚEILANÍT subst. (Învechit) Rubin. *În năsipul* [illegible] AR (1828), 104/24.

– Pl.: *țeilanituri.*

– Din germ. **Zeilanit.**

ȚEIȘTÓC s. n. v. tirștoc.

ȚEIT s. n. v. țeh².

ȚEITOÁRE s. f. v. ținor.

ȚEITUÍ vb. IV. [illegible] indică o plută) A lega cu sîrmă groasă; a priponi. [illegible] ARVINTE, TERM. 173.

– Prez. ind.: *țeituiesc.* – Și: **țiltui** vb. IV. ARVINTE, TERM. 173.

Țeit + suf. -ui.

ȚÉIVE s. f. v. țeavă.

ȚEL s. n. **1.** (Învechit și regional) Punct, semn care este ochit, care trebuie nimerit cînd se trage [illegible] țintă¹ (II 1). [illegible] *cu cuiet și ... săgeata ajunse la țăl, iar unul din* [illegible] III, 301. *Săgețile lui Cama drept țel mi-au ales pieptul* [illegible] P. III, 18, cf. CABA, SĂL. 101, MAT. DIALECT. I, [illegible] *țăl* [illegible] să lovească un semn (o cărămidă așezată pe muchie) și, dacă reușește, trece el la bătaie. Cf. PĂCALĂ, [illegible] 292. ♦ [illegible] spre care trebuie să fugă cel care a bătut mingea. Cf. ALR SN V h 1 295. ♦ [illegible] Hat, răzor între două ogoare; miezuină (I) (Vașcău). Cf. CHEST. IV 29/91.

2. [illegible] III SR 225 [illegible] SN III 137, cf. [illegible] ♦ L o c. a d v. **În țel sau în țelul puștii** = în bătaia puștii. [illegible] *în țel.* [illegible] N. I, 130. [illegible] *pt, în unghiul de la vale al poienii, el o și avea în țel.* SADOVEANU, O. XI, 212. *Mai bine le-aș avea în țelul puștii.* id. ib. XVI, 14. ♦ E x p r. (Regional) **A lua țelul** (ori **pe țel**) sau **a ține țelul** (ori **la țel**) [illegible] a se uita (ori a căuta) pe țel [illegible] a ochi cu pușca. Cf. ALR I 1 217/65, 107, 118, 223, 251, 257, 266, 308, 355, ALR II/I h 11/346.

3. Punct, loc la care cineva vrea să ajungă, spre care se îndreaptă cineva sau ceva, ț i n t ă¹ (II 3); p. e x t. obiectiv către care tinde cineva, punct final, s c o p², ț i n t ă¹ (III). [illegible]

fericire este cel întăi țăl al statornicilor voastre îndeletniciri (a. 1835). URICARIUL, XIV, 50. *Mîndrul pohodnic va să țelul pentru care Au fost supus.* CONACHI, P. 261. *Amîndoi ... a prefăcut mijlocul în țel.* RUSSO, S. 84. *Văd că mă depărtez de țelul meu.* NEGRUZZI, S. I, 262, cf. PONTBRIANT, D. *Iată, lumea se deșteaptă din adînca-i letargie! Ea pășește cu pas mare către-un țel de mult dorit.* ALECSANDRI, P. II, 6, cf. CIHAC, II, 432, COSTINESCU. *Către țelu-ți-nainte să te-avînți.* BOLINTINEANU, O. 184, cf. 227, 346, LM. *Căruța ... înaintează încetinel și rătăcește fără țel.* ODOBESCU, S. III, 16. *Către țelul care-n noapte le lucește ca un soare Ei se duc prin zeci de lupte.* EMINESCU, O. IV, 146. *Se aruncă în mare puindu-și drept țel de ajuns niște stînci.* id. N. 131, cf. CARAGIALE, O. VI, 476. *Aceasta era pentru domn a realiza deodată un dublu țel.* RĂȘCANU, L. LXIII. *El e gata să-și jertfească pentru acest țel toată viața.* GHEREA, ST. CR. II, 280, cf. DDRF. *Oceanul Atlantic pune un țel vieții lor rătăcitoare.* XENOPOL, I. R. II, 18. *Spre soare ni-e gîndul și mergem spre el, Lumina ni-e țintă și binele țel.* COȘBUC, P. II, 103. *Ar fi dorit să se ducă trăsura mai departe ... fără țel.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 108. *De la țel cu putere m-abat.* MURNU, I. 28, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ajunsă la țelul spre care tindea de atîta vreme, Răsvan îi poate spune, în sfîrșit: Ești doamnă, Vidro.* LOVINESCU, S. I, 84. *Trebuie să știi cum să atingi acest țel esențial.* TITULESCU, D. 642. *Îmi luasem ca țel malul dimpotrivă, unde mă obișnuisem să văd singurul liman de scăpare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 35. *Nu te-ai avut decît pe tine unică dragoste și țel.* VOICULESCU, POEZII, I, 24. *Căutam un țel nedeslușit pe drumul Din mlaștinile cîmpului latin.* id. ib. II, 152. *N-am nici un țel și nici un plan.* SADOVEANU, O. IX, 93. *Această jucărie a noastră avea o socoteală și un țel.* id. ib. XI, 378. *Își arată amăgirea unor aripi fără țel.* PILLAT, P. 33, cf. SCRIBAN, D. *Corabia se-nclină și-aleargă fără țel.* I. BARBU, J. S. 8. *Viața poate să primească Un țel de care să răspunzi.* ARGHEZI, S. XI, 160. *Lăsînd la o parte țelurile îndepărtate.* CĂLINESCU, C. O. 144. *Victoria individualismului liric își desăvîrșise țelurile.* CONSTANTINESCU, S. II, 315. *În gestul suveran ghicesc un țel subțire.* T iulie 1964, 44. *Nu-și propun ... țelul ... de a reconstitui ... limba strămoșilor.* H. DAICOVICIU, D. 17. *Această ediție și-a atins țelul.* V. ROM. decembrie 1970, 144. *Nu se pot despărți problemele comediei de țelurile educative.* RL 1977, nr. 10 248.

4. (Regional; în forma *țulă*) Termen, dată, soroc (Șoimuș - Beiuș). Cf. CHEST. V 46/85. [Vitele] *fată unde le prinde țulu.* ib.

— Pl.: *țeluri.* — Și: (regional) **țil** (ALR I 1 217/308), **țîr, țul, țuli, țev** (ALR SN V h 1 295/172), **țeu** (ALR II/I h 11/346) s. n.

— Din germ. **Ziel**, rus. **цель**, magh. **cél.**

ŢELÁȘ s. m. (Regional) Țintaș (Voiniceni - Tîrgu Mureș). Cf. ALR SN III h 725/235, ALRM SN II h 540/235.

— Pl.: *țelași.*

— **Ţel** + suf. *-aș.*

ŢELĂLUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Transilv.) A ținti **(II 1)** pe cineva sau ceva cu o armă (sau cu un obiect); a nimeri, a lovi ținta[1] **(II 1)**; (regional) a țeli, a țelui. Cf. ALR I 1 219/190, 227.

— Prez. ind.: *țelăluiesc.*

— **Ţel** + suf. *-ălui.*

ŢÉLĂR s. n. v. **țeler.**

ŢELĂZÍ vb. IV v. **ţilăzui.**

ŢELELÉŢ adv. = (prin vestul Mold.) **teleleț.** (În expr.) **A se lua țeleleț după cineva** = a urma pe cineva pas cu pas. *Se ia țeleleț după mine, ce să le faci? Așa-s copchiii!* I. CR. VII, 252.

ŢÉLENĂ s. f. v. **țelină[2].**

ŢELENÍ vb. IV v. **țelini.**

ŢELENÍȘ s. n. v. **țeliniș.**

ŢELENÍT, -Ă adj. v. **țelinit.**

ŢÉLER s. m. (Bot.; prin Ban., Transilv. și Bucov.; și în sintagma *seler de grădină*, BORZA, D. 21) Țelină[1] **(1)** *(Apium graveolens)*. *Cere ... țelină sau țeler* (a. 1806). IORGA, S. D. VIII, 41, cf. MOLNAR, D. 382/24, BARONZI, L. I, 144, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *O econoamă harnică se silește ... să adune ce-i trebuie pe iarnă: varză, ... țeler.* PĂCALĂ, M. R. 116, cf. PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 21, H XVII 423. *La noi se mai găsesc și morcovi, țeler, tarcăn.* CHEST. VIII 87/32, cf. ALR I 859, ALR II 4 113/284.

— Pl.: *țeleri* (ALR I 859/129, 131) și (rar, n.) *țelere* (BARCIANU). — Și: **țélăr** (BORZA, D. 21, H XVIII 168, ALR I 859/5, 229) s. m., **țéleră** (BORZA, D. 21, ALR I 859/156) s. f., **țélir** (LEXIC REG. 115), **țálăr** (BORZA, D. 21, com. din GRĂDINARI—ORAVIȚA, ALR I 859/100), **țăier** (ALR I 859/12, 30, 375), **țálăr** (BORZA, D. 21), **țálear** (id. ib.), **țăgler** (ALR I 859/573), **zéler** (ȘEZ. XV, 141, ALR I 859/61, 80, 278, 295, 298, 302, 305, 315, 333, 335, 337, 339, 343, 355, 359; accentuat și *zelér* ALR I 859/320), **séler** (ȘINCAI, în DR. V, 556, BARONZI, L. I, 144, BRANDZA, FL. 221, BIANU, D. S., CADE, BORZA, D. 21), **sélăr** (BORZA, D. 21), **céler** (BRANDZA, FL. 221, BARCIANU, BIANU, D. S., PANȚU, PL., BORZA, D. 21) s. m.

— Din săs. **zäller**, germ. **Sellerie**, magh. **celler.**

ŢÉLERĂ s. f. v. **țeler.**

ŢELÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) A ținti **(II 1)** cu o armă sau cu un obiect; a nimeri, a lovi ținta[1] **(II 1)**; (regional) a țelălui, a țelui. *Acolo, în prăpastia aceea, ce ochi omenesc l-ar fi putut țeli?* AGÎRBICEANU, S. P. 122, cf. CABA, SĂL. 101, ALR I 1 217, ib. 1 219/49, 107, 118, 131, 140, 150, 227, 259, ALR SN III h 725/141, ALR—M III h 568/223. *A țălit o pasăre cu praștia.* LEXIC REG. II, 103, cf. MAT. DIALECT. I, 271, 289. *Am țiglit o pasăre.* L. ROM. 1961, 129. *Stăm unul la perete și celălalt să ne țălească cu mingea.* T. DIAL. B. N. 352. *Să-l țălim noi pe el* [cu mingea]. ib. ◇ Intranz. *Teleguțenii, cînd îl văd cu urecheatu, zic așa: popa nostru țelește bine.* AGÎRBICEANU, P. M. 81. *Cînd s-o băgat în apă, unu o țălit cu băltagu ș-o tăiat mîna prunciu[lui] hamului.* T. PAPAHAGI, M. 159.

— Prez. ind.: *țelesc.* — Și: **țăli** (ALR I 1 217/9, 56, 61, 80, 280, 298, 305, 363, LEXIC REG. 10, ib. II, 87), **țigli, țuli** (ALR I 1 217/59, 302) vb. IV.

— V. **țel.**

ŢELÍC s. n. v. **cilic.**

ŢELIGRĂDEÁNCĂ s. f. v. **țarigrădeancă.**

ŢÉLINĂ[1] s. f. **1.** (Și în sintagma *țelină de grădină*, BORZA, D. 21) Plantă legumicolă bienală din familia umbeliferelor, cu frunze mari, penate, cu flori albe și cu rădăcina globuloasă, cărnoasă, albă în interior, folosită în alimentație; (regional) țeler, (neobișnuit) achi *(Apium graveolens)*. *Acolo era iarbă, de o chema sealină, multă; și prinzind ei, unul gustă sealină.* MOXA, 354/27, cf. COTEANU, PL. 18. *Cinzeci rădăcin[i] de conopidi, cinzeci rădăcini selină de cea groas[ă]* (a. 1800). IORGA, S. D. VII, 113. *Morcovi, selină, pătrănjel* (a. 1808). id. ib. 44, cf.

LB. *Sfecla, morcovii, țelina ... îndulcesc sîngile.* PISCUPESCU, [illegible] *Salada de* [illegible] SĂNĂT. 40/1, cf. POLIZU. *Grădinarii seamănă ... morcovi, celină, patlagele vinete.* I. IONESCU, M. 357, cf. CIHAC, II, [illegible], CONV. LIT. XXIII, [illegible] CHEȚIE, R. M., [illegible] D. 180, DAMÉ, [illegible] BARCIANU, ALEXI, W. *Țelina ... crește prin grădini, cultivată.* CATANELE, 30, cf. BIANU, D. S., TDRG. *Prin verdețuri poporul ... înțelege toate zarzavaturile, dar mai ales morcovii, pătrunjelul, țelina.* PAMFILE, A. R. 197, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SIMIONESCU, FL. 355. *Țelina scoate și viermii din intestin, chiar cînd* [illegible] VOICULESCU, I. 287, cf. BUJOREAN, B. L. 396, SCRIBAN, D. *Planta are o rădăcină asemănătoare cu cea de țelină.* BELEA, P. A. 142, cf. BORZA, D. 21, 146. *Așa sînt: pătrunjelul, păstîrnacul și țelina, cultivate pentru frunzele și rădăcinile lor.* BOTANICA, 145. *Se curăță țelina, se taie felii care se prăjesc în puțin ulei.* S. MARIN, C. B. 180, cf. V. BREBAN, D., H III 139, IV 115, 268, VI 214, X 464, XI 5, 326, XIV 173, XVI 320. *Țălina se cultivă mai mult în bulgării.* ȘEZ. XV, 137, cf. ALR I 859. *Adunăm ... ardei verde, morcov, țelină.* T. DIAL. M. II, 679.

2. Compuse: [illegible] regional **țelină-sălbatică** = [illegible] (2) [illegible] ... *e bună pentru boalele de rinichi.* VOICULESCU, I. 287, cf. BORZA, D. 119; (regional) **țelină-de-izvor** = floare-de-leac *(Ranunculus repens).* BORZA, D. 145; (învechit, rar) **selină-roșie** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. *Semințile ce iaste să să aducă dănăuntru ... mușățel învolt, frusil, selină-roșie, micșunele roșii* (a. 1784). IORGA, S. D. VIII, 82.

— Pl.: *țelini.* — Și: învechit și regional **célină**, (învechit) **sélină**, (regional) **țălină** BORZA, D. 21, **țilină** H X 150, **țelnă** ALR I 859/387, 418, 424, 735, 865, 900, 954, 980 s. t.

— Din slavonul **сєлина**, bg. **целина**.

ȚÉLINĂ[2] s. f. (Atestat prima dată în 1595, cf. DERS) **1.** Pămînt, teren, loc care nu a fost lucrat niciodată sau care a fost lăsat multă vreme nelucrat, neîngrijit; paragină[1] **(1)**, (învechit și regional) ogor **(I 1)**, (regional) câțea, rit[2] **(2)**. *Țealinea* (a. 1595). DERS. *Să se știe că am vîndut 11 pogoni de țealin[ă] și cu 11 stînjeni* [illegible] (a. 1638). [illegible] *va prileji vreun om sărac să-și facă casă sau să răsădească vie pre locul altuia, să se apuce să facă tot de în țealină.* PRAV. 25. *Țealină și mărăcini va fi tot pămîntul.* BIBLIA (1688), 459[2]/3. *Un pogon de țelin[ă] în pădure* (a. 1695). [illegible] *Să să știe că i am vîndut* [illegible] *Mușelului, însă părăgină, țelină* (a. 1696). BUL. COM. IST. V, 223. *I-am vîndut o vie ..., însă pogoane cîte au fi părăgina* [illegible] (a. 1737). ib. 244. *Jumătat[e] țelină curată și jumătate cu păduri* (a. 1768). IORGA, S. D. VII, 56. *I-am dat o țealină la stupina Pascului, zălog pe 11 florinți și 15 creițari* (a. 1778). id. ib. XIII, 197, cf. MOLNAR, D. 94/22. *Să le dea ispravnicii din loc de țălină, atîta parte de loc, încît să fie după analoghia mărimii moșiei* (a. 1805). URICARIUL, II, 141. *Mărăcina sau* [illegible] *... și în țelină creaște de* [illegible] PETROVICI, F. 241/23, cf. LB. *În acest chip vom putea ara cu un plug într-o zi la moină 40 de prăjini și la țălină 20.* I. IONESCU, C. 29/28. *Arătura de opt prăjini pogonești arate în loc spart* [illegible] *de 5 în țelină* [illegible] *lucru de o zi.* REGUL. ORG. 80/4, cf. ISLER, POLIZU, PONTBRIANT, D., HEM 1474, CIHAC, II, 432, COSTINESCU, LM. *Țelina se sapă și se face stratul. Și sămînța întră-n proaspetul pămînt.* F (1883), 37. *Să are* [illegible] *semene grădini în țelina* [illegible] *lor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 315, cf. DDRF, DAMÉ, T. 61, BARCIANU. [illegible] *țelina* [illegible] [illegible] V. T. 197, cf. ALEXI, W., TDRG. *Locul cel mai ne-*[illegible] *acel loc care este sau a fost mult timp nelucrat.* PAMFILE, A. R. 175. *Boii păsteau liniștiți și, în răstimpuri, vreunul mugea prelung ori răscolea țelina* [illegible] *Să se* [illegible] *necăutate.* N. A. BOGDAN, C. M. 106, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DS. *Boii, cînd aud doina, ară lesne țelina* [illegible] 629. *Mai încolo, unde se isprăvea pămîntul negru al bătăturii ..., începea țelina.* DAN, U. 198, cf. SCRIBAN, D. *A doua zi însă, tractoarele n-au mai putut smulge plugurile din țelină.* V. ROM. iulie 1954, 149, cf. PANAITESCU, O. T. 125. *Amestecuri de pămînt formate din: pămînt de frunze, turbă, pămînt de țelină.* [illegible] II 80, 88, 186, 214, 262, 271, III 4, 38, 71, 96, 266, V 478, VII 184, 358, IX 123, X 69, 465, 539, XII 7. *Ute, mergem să arăm, Țelina să despicăm.* TEODORESCU, P. P. 484, cf. MAT. FOLK. 1210, com. din [illegible] 102, ib. 125/20, 29, 42, ALR I 915, ib. 950/56, 148, 270, 528, 618, 677, 727, 790, 880, 887, 890, 896, [illegible] III h 789, ib. h 790, ib. h 801/239, A I 22, V 7, 33, NALR—O IV h 587. *Boii mei cînd aud doina, Ară țelina și moina.* FOLC. MOLD. II, 597. *L-o mai sătura țelina,* se spune la adresa celor [illegible] -tatea ca un adjectiv) *Cheltuiala căratului de pămînt și a pregătirii locurilor țeline* (a. 1841). DOC. EC. 750. [illegible] **În țelină** = nelucrat, necultivat; neîngrijit, părăsit **(4)**, părăginit **(2)**. *Pe întinsul terenului aflat în stăpînirea satului ... se aflau încă multe suprafețe lăsate în țelină sau în paragină.* PANAITESCU, [illegible] **A rupe țelina** (sau **țelinile**) [illegible] **(2)**. **A sparge** (sau **a tăia**, **a strica**, **a desfunda**) **țelina** [illegible] h 791. (Cu parafrazarea expresiei) *Îl întrebă, apoi, cum au spart cele peste două mii de hectare de țelină.* V. ROM. iulie 1954, 170. ✦ (Regional) Glie (cîtă se poate lua o dată cu hîrlețul). Cf. ALR I 950/51, 59, 150, 402, 727, 885. ✦ (Rar) Cantitate de pămînt **(3)**. V. țărină. *Săriră cu toții ca să astupe spărtura și să oprească apa — unii ducînd gunoi în brațe, alții scoțînd țelina cu ghiarele.* SLAVICI, V. P. 163.

2. (Regional) Teren arabil lăsat nelucrat și necultivat timp de unul sau mai mulți ani în scopul refacerii fertilității solului; ogor **(I 2)**, pîrloagă **(1)**. *Locul popușoiului nu este hotărît la noi, îl sămănăm în pîrloagă, toloacă, țălină.* I. IONESCU, C. 63/5, cf. [illegible]

3. (Regional) Loc pe care [illegible] *Orășul se face foarte roditor într-o țălină de fînaț.* I. IONESCU, C. 23/3. *Cu plugul de lemn să ară țelină (o livade).* LIUBA — IANA, M. 108, cf. H VI 96, ALR I 410/30, 40, 107, ib. 915/90, 107, 136, 542, ib. 935/890, [illegible] ✦ [illegible] de pe care s-au tăiat [illegible] Zărnești. Cf. ALR I 955/77.

4. (Regional) Pășune **(1)**; p. restr. iarbă. Cf. KLEIN, D. 443. *Sta întinse bucate Pe țelina verde și ierboasă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 304, cf. H I 269. *Țalină (acea iarbă ce crește pe loc nearat niciodată).* H III 143, cf. 326, VI 96. *Dă de o poiană c-o țelină* [illegible]

5. (Învechit și regional) Pămînt desțelenit de curind, arat și semănat după ce a stat mai multă vreme nelucrat; ogor (II 1). *In ob... plugarii a ... boile ..., ... o dată arat.* ECONOMIA, 29/25, cf. II IX 320, X 109, XVI 10, 22, ALR II 5 061/414.

6. (Prin Bucov.) Cîmp, ogor (II 4) semănat cu in. Cf. A V 14, 15, GLOSAR REG.

— Pl.: *țelini* și (învechit și regional) *țelne*. — Și: (regional) **țélenă** (com. din STRAJA – RĂDĂUȚI), **țélnă** (H I 403, ALR I 915/85, 370, 381, 387, 418, 588, 700, 900, 980, ib. 939/900, ALR II 5 072/102), **țérlnă** (ALR I 915/100, 230, 363, 573), **țálină** (A III 1) s. f.

— Din v. sl. **цѣлина**.

ȚELÍNDĂR s. n. v. **cilindru**.

ȚELÍNDRĂ s. f. v. **cilindru**.

ȚELINÍ vb. IV. Intranz. (Învechit și regional; despre pămînt) A se preface în țelină² (1); a se înțeleni. V. părăgini (2). *Casa i s-a pustii, Ogoru i-a țeleni.* ȘEZ. IV, 135. ◇ Refl. *Țelini-s-a lumea și spini crească-vor pre tot pămîntul.* DOSOFTEI, PAR. 130r/22. (Fig.) *Ca o arătură e omul fără de minte... De l-vei lăsa pre el țelenî-se-va și se va împlini tot.* BIBLIA (1688), 442²/3.

— Prez. ind.: *țelinesc*. — Și: **țelení** vb. IV.

— V. **țelină²**.

ȚELINIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui țelină². *Mindre flori mi-am sămănat Pe o verd'e țălinioară, ... Lingă o ... țirtiinioară.* T. PAPAHAGI, M. 21. *Eu, mîndră, că t'e-oi mina, ... Pă cea verd'e țălinioară.* id. ib. 106.

— Pl.: *țelinioare*.

— **Țelină²** + suf. *-ioară*.

ȚELINÍȘ s. n. (Regional) Pămînt nelucrat; țelină² (1). *Acum pămîntul e uscat de aceea pentru... a se ara ... țeliniș.* ap. TDRG. *O să spargem țelenișu ... din pîrloaga oilor.* ALAS 28 XI 1937, 7/4, cf. SCRIBAN, D., II 1 367, II 203, VII 406, XII 146, XIII 489, XIV 436.

— Pl.: *țelinișuri*. — Și: **țeleniș** s. n.

— **Țelină²** + suf. *-iș*.

ȚELINÍT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre pămînt) Întărit, uscat din cauza secetei sau a necultivării; prefăcut în țelină² (1); înțelenit. V. părăginit (2). *Mărăcinii... de în rădăcină-i smulseră și noră pămîntul țelenit și aruncară sămința.* MOXA, 381/20. *Au doară pustiei m-am făcut..., au pămînt țelinit.* BIBLIA (1688), 493¹/58. *De-ar fi drumu țelenit Aș mere de unu am vint.* PAULETI, C. 116, cf. ALR – M III h 788/223. *Țintirimu-i îngrădit... Și mormîntu-i țelinit.* BÎRLEA, L. P. M. I, 185.

— Pl.: *țeliniți, -te*. — Și: **țelenít, -ă** adj.

— V. **țelini**.

ȚELINÓS, -OÁSĂ adj. (Despre pămînt) Nelucrat, necultivat; învîrtoșat, tare; înțelenit. Cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Pe un șes întins și galben, sub arșița de soare, Cinci sute pluguri ară pămîntul țelinos.* ALECSANDRI, P. III, 233. *De cu ziuă pînă-n sară, Pe o coastă țelinoasă, adînc plugurile ară.* BELDICEANU, P. 64, cf. DDRF, BARCIANU. *Roatele tocară mai departe pe pămîntul țelinos al cîmpului.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 106, cf. ALEXI, W. *Să răstoarne cu fierul ...i mai late, mai înguste, după cum era și pămîntul țelinos ori afînat.* LUNGIANU, CL. 170, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., H II 244. *De mor astă..., de mor mîine, Or pune pămînt pe mine. Și pămîntu-i țelinos, Nu-i pentru omu frumos.* FOLC. TRANSILV. I, 24.

— Pl.: *țelinoși, -oase*.

— **Țelină²** + suf. *-os*.

ȚÉLIR s. m. v. **țeler**.

ȚÉLNĂ¹ s. f. v. **țelină¹**.

ȚÉLNĂ² s. f. v. **țelină²**.

ȚELOVÁNIE s. f. (Învechit; în practicile religiei ortodoxe) Moment al slujbei religioase în care, înainte de rostirea Crezului, preoții din altar se îmbrățișează ca semn al înfrățirii; în trecut și credincioșii din biserică se îmbrățișau, obicei păstrat astăzi doar în unele zone; sărutarea păcii. *Cîntă preoții... pren pregiurul sfîntului prestol și să face țealovanie în mijlocul lor.* EUSTRATIE, PRAV. 89/19. ◆ (Învechit, rar) Moment al slujbei de înmormîntare în care se dă ultima sărutare la despărțirea de cel decedat. *Fac țealovanie de sărută mortul și cîntă stihurile.* DOSOFTEI, MOLIT. 148r/23.

— Pl.: *țelovanii*.

— Din slavonul **цѣловаініе**.

ȚELȘTÓC s. n. v. **tirștoc**.

ȚELT s. n. (Regional) Cort de pînză; p. ext. pînză din care se face cortul. Cf. ALR II/I MN 122, 3 819/29, 47, 353, 386, ib. 3 822/386, ALRM II/I h 291, A II 12.

— Pl.: *țelturi*.

— Din germ. **Zelt**.

ȚELTÉNI s. m. pl. (Învechit, rar) Celți. *Franțozii, ce să chema mainte galateni și țelteni.* N. COSTIN, L.², 27, cf. D. I. LAT.-ROM. 353.

— Din lat. **Celtae**.

ȚELUÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) A ținti (II 1) cu o armă sau cu un obiect; a nimeri, a lovi ținta¹ (II 1); (regional) a țelălui, a țeli. Cf. TDRG, CADE, VAIDA. *Vornicii mirelui pe rînd se opintesc a-l țelui și pușca oul.* DENSUSIANU, T. H. 237. *Orișicine de-a veni, Pușca mea l-a țălui, Buzduganul l-a turti.* COM. SAT. I, 60, cf. ALR I 1 217, ib. 1 219/18, 77, 79, 100, 215, 255, 268, 347, 359, ALR II/I h 11/353, ALR II/130, ALR – M III h 568/227. *Am țeluit o pasăre.* MAT. DIALECT. I, 196. ◇ Intranz. *Luîndu-și pușcuța... se pune-n rînd ca să țăluiască și el.* RETEGANUL, P. III, 18. *Un hoț de poteraș, El în Petru țeluia, Mațele i le vărsa.* DENSUSIANU, T. H. 295. *Am țeluit drept în mijloc.* MAT. DIALECT. I, 196.

— Prez. ind.: *țeluiesc* și *țélui*. — Și: **țăluí** vb. IV. ALR I 1 217/5, 30, 40, 51, 63, 69, ALR SN III h 725/53.

— **Țel** + suf. *-ui*.

ȚELUITÓR s. m. (Regional) Țintaș (1). Cf. ALR SN III h 725/272, ALRM SN II h 540.

— Pl.: *țeluitori*. — Și: **țăluitór** s. m. ALR SN III h 725/53.

— **Țelui** + suf. *-tor*.

ȚELULÁR, -Ă adj. v. **celular**.

ȚELULÁRIU, -IE adj. v. **celular**.

ȚELÚLĂ s. f. v. **celulă**.

ȚELULÓS, -OÁSĂ adj. v. **celulos**.

ȚEMÉNT s. n. v. **ciment**.

ȚEMENTÁ vb. I v. **cimenta**.

ȚENC s. n. v. **țeh²**.

ȚÉNCHI¹ s. m. (În formulele de eliminare la jocurile de copii; cu sens neprecizat, probabil) Numărul 5.

Ana, Mana, Două, Pana, Trei Hulup, Trosc i, Broscoi, ... Caprița, Țelelenchi, Țenchi. PAMFILE, J. III, 29, cf. II, 67.

— Etimologia necunoscută.

ȚENCHI[2] s. m. v. **tenchi[2]**.

ȚENCHI[3] s. n. **1.** (Învechit, astăzi în e x p r.) Semn care marchează granița, hotarul unui teritoriu; p. e x t. graniță, hotar, margine. *Acesta Mahmet Țara Muntenească și Machidonia au supus, și țenchiul sau hotariul turcesc pînă la Madenanici l-au mutat.* SIMION DASC., LET. 105. *Dionisie Vacchos au pus stîlpii și țenchiul armelor sale în ostroavele ochianului despre răzsărit.* CANTEMIR, HR. 88, cf. TDRG, ZANNE, P. V, 618. ◇ F i g. *Precum prietșugul, așa și vrăjmășugul hotarele și țenchiurile sale are.* CANTEMIR, IST. 215. ◇ E x p r. **A umbla din țenchi în țenchi** = a umbla din loc în loc după ceva. Cf. SCRIBAN, D. *Umblă din țenchi în țenchi ... și nu găsește ce să mănînce.* I. CR. V, 280. (Prin nord-estul Olt.) **A umbla în țenchi după** (ceva sau cineva) = a căuta cu orice preț să obții ceva (sau să găsești pe cineva) de care ai mare nevoie. Cf. MAT. DIALECT. I, 237. (Prin nord-vestul Munt. și prin Olt.) **A da din țeenhi în țenchi** = a se frămînta, a se zbate pentru a ieși dintr-o situație dificilă; a da din colț în colț. Cf. ZANNE, P. IV, 341, LEXIC REG. II, 32, UDRESCU, GL. ✦ (Învechit) Capăt, limită în timp. *Strîmtoarea vremii și mai vîrtos lipsa a unor istorici foarte de treabă, țenchiul sfîrșitului ne-au abătut.* CANTEMIR, HR. 49. ◇ E x p r. **A pune țenchi (sau țenchiul)** (unui lucru, unei situații) = a face să înceteze, a pune capăt. *Letopiseț întreg să aștepți de la noi de om avea dzile și nu va hi pus prea vecinicul sfat puternicului Dumnedzău țării aceștiia țenchi și soroc de sfîrșire.* M. COSTIN, O. 42. *Supt acesta împărat, istoricii grecești ..., ca cum ar pune țenchiul pentru numele Dachiii a pomeni ..., tac; apoi iarăș supt numele vlahilor, de romanii din Dachia încep a pomeni.* CANTEMIR, HR. 337. *Nu se punea țenchi sau hotar supărărilor, grelelor și nevoilor ce venea țării.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 152/12. ✦ F i g. Perioadă, răstimp al vieții; limită, sfîrșit al vieții. *Moartea Iancului Vodă au fost cu învățătura împăratului turcesc, de i-au tăiat capul... Așa au petrecut Iancul Vodă țenchiul său.* SIMION DASC., LET. 251, cf. 234, DDRF. *Să nu spuie nepoții ... că nu am fost rîvnitori a scrie ale noastre, ce ne-am trecut țenchiul pre acest pămînt asămine herelor și dobitoacelor celor proaste.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 64, cf. SCRIBAN D.

2. (Învechit și regional) Semn făcut pe un vas în locul pînă unde ajunge vinul. V. ț a n c[2] **(1)**, ț ă n c u ș ă **(1 1)**. *La o bute de vin să i se ție în samă din țenchiul vasului, atît pentru scădere, cît și pentru băutul lui* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 353. *„Țănciul" era semnul pînă unde turna vinul în vas.* C. GIURESCU, P. O. 139, cf. COMAN, GL. ◇ E x p r. **A lua țenchi de la un vas** = a măsura cu țancul[2] **(1)** cantitatea de lichid dintr-un vas. *Am pus de au loat țănchiuri de la vasăle cu vin din pivniță* (a. 1835). IORGA, S. D. XXI, 223.

3. (Învechit) Țel, scop, țintă. *Ei singuri ... din toată socoteala carea înainte își punea, departe de la țenchiu-i se abătea.* CANTEMIR, IST. 30. *Înainte puind noi socoteala și tot țenchiul osteninței noastre ..., că Dachia noastră au fost de la Traian... descălecată și lăcuită ... să dovedim.* id. HR. 181, cf. DDRF, ȘĂINEANU, D. U. ◇ F i g. *Mai aproape de țenchiul voroavei meale să mă lipesc.* CANTEMIR, IST. 47.

— Pl.: *țenchiuri.*

— Etimologia nesigură. Cf. ț e h[2].

ȚENCHI[4] s. n. (Prin Mold.; în e x p r.) **A da țenchi** = a închina cu paharul, ciocnind. Cf. ALR I 1 726/552, 558, 582.

— Formație onomatopeică.

ȚENCHI[5] s. n. v. **țanc[2]**.

ȚENCHI[6] s. n. v. **țanc[3]**.

ȚENCHI[7] s. n. v. **țeh[2]**.

ȚENCÚȘĂ s. f. v. **țăncușă**.

ȚÉNDURĂ s. f. v. **țandără**.

ȚENEÁ vb. II v. **ține**.

ȚENGĂNÍ vb. IV v. **țingăni**.

ȚENGĂNÍRE s. f. v. **țingănire**.

ȚENGHIÁR s. n. (Învechit, rar) Numele unui fel de vopsea. *În loc de lolachiu, pune lazur persicesc sau țenghiar și puținel ou* (a. 1805). GRECU, P. 91.

— Pl.: ? — Și: **ținghiár** (pronunțat *-ghi-ar*) s. n. GRECU, P. 99, 101, 394.

— Etimologia necunoscută.

ȚENÍT s. n. v. **zenit**.

ȚÉNSOR s. m. v. **cenzor**.

ȚENSORÍN s. m. (Învechit, rar) Persoană care a îndeplinit (de două ori) funcția de cenzor. D. Î. LAT.-ROM. *Cato, țînsorinul... au văzut pe un bătrîn suspinînd și lăcrămînd.* N. COSTIN, C. 199. *Cnei Flavie, țensorin, grăie.* id. ib. 621.

— Pl.: *țensorini.* — Și: **țînsorín** s. m.

— Din lat. **censorinus**.

ȚENSÚRĂ s. f. v. **cenzură**.

ȚENT[1] s. n. v. **cent**.

ȚENT[2] s. n. v. **țintă[1]**.

ȚENTÁUR s. m. v. **țintaură**.

ȚENTÁURUS s. m. v. **centaur**.

ȚENTERÍN s. n. v. **țintirim**.

ȚÉNTI s. m. (Prin Transilv. și Bucov.) Centimetru. LEXIC REG. II, 55. *N-am găsit nici un țenti de pînză la prăvălie.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. T. DIAL. B. N. 352.

— Pl.: *țenti.* — Și: **țíntă** (GLOSAR REG.) s. f., **țăntín** (com. din STRAJA – RĂDĂUȚI) subst.

— Din germ. **Zentl**, magh. **centl**.

ȚENTNÁR s. n. v. **țentner**.

ȚÉNTNER s. m. (Învechit) Unitate de măsură echivalentă cu 50 de kg (în Germania) sau cu 100 de kg (în Austria); p. e x t. cantitate de marfă egală în greutate cu această unitate de măsură. *Și mai scump cumpăra țitnariul de pîine coaptă.* N. COSTIN, L. 505. *Aceste șăici pot purta o greutate de cinci sute de țentneri.* IST. AM. (1795), 61r/5. *3 țentnari jumalt cîte 60 lei* (a. 1825). FURNICĂ, D. C. 303. *Ori în ce altă vreme se va putea aduna o povară de cel puțin 800 țentneri, o corabie va fi numaidecît gata a pleca.* CR (1836), 44/39. *Țentnarul... Viena.* I. IONESCU, C. 222/13, cf. TDRG, T, PAPAHAGI, C. L. 49. ◇ (Învechit; în sintagma) *Țintă mare* = majă **(1)**. *706 bucăți ce cîntăresc două miie cinci sute optzeci și trei țințe mari (măji)* (a. 1846). DOC. EC. 895.

— Pl.: *țentneri.* — Și: **țentnár** s. n., **țitnár** s. m., **țíntă** s. f.

— Din germ. **Zentner**.

ȚENTRÁL, -Ă adj. v. **central**.

ȚÉNTROM s. n. v. **centru.**

ȚÉNTRU s. n. v. **centru.**

ȚENTRUFUGÁCI adj. v. **centrifug.**

ȚENȚELÁT, -Ă adj. v. **țințelat.**

ȚENÚT s. n. v. **ținut**[1].

ȚENZÁR s. m. v. **țînțar.**

ȚENZÚRĂ s. f. v. **cenzură.**

ȚEOLÍT s. n. v. **zeolit.**

ȚEP[1] s. m. v. **țeapă.**

ȚEP[2] subst. **1.** (Învechit, rar) Rînd **(1)**, șir **(I 1)** (mai ales de soldați). Cf. CIHAC, II, 432, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43.

2. (Prin Mold.) Izolare preventivă a animalelor din cauza unei epidemii; carantină. Com. din CÎNDEȘTI – [illegible]. ◊ Expr. **A pune sub țep** = a ține în carantină; a izola; (învechit și regional) a țepui **(2)**. *Boala de vite bîntuind aceste locuri... vitele sînt puse supt țep... și oamenii sînt împiedecați a avea liberă circulațiune.* I. IONESCU, D. 384. *De îndată* [illegible] *atît vitele cît și oamenii.* id. ib. 472.

— Pl.: ?

– Din rus. цепь.

ȚEPÁ vb. I v. **înțepa.**

ȚEPÁR[1] s. m. v. **țipar**[1].

ȚEPÁR[2] s. n., s. m. **1.** S. n., s. m. (Regional) Țapoș[2] **(2)**. Cf. CHEST. II 256/288, 348, ib. 265/258, ALR II 5 034/346, com. din [illegible] GL. OLT. (Glumeț) *C-au să capet'e O vale d'e lapt'e, Un furcoi d'e slănină Ș-un țăpar d'e ouă.* T. PAPAHAGI, M. 84, cf. NALR – O IV h 627/940. ◊ [illegible] *Cantitate de fin care se poate lua o dată cu țapoșul*[2] **(2)**. V. [illegible] **(1)**. Com. MARIAN.

2. S. m. (Regional) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** ascuțite; (regional) țepușă **(I 3 b)**. V. țepeniguț, țepușe **(3)**. [illegible] Cf. ALR II 6 795/349.

3. S. n. (În limbajul muncitorilor forestieri) Lemn înfipt în pămînt care sprijină marginile ulucului pe care vin buștenii de pe munte. [illegible] TERM. 173.

4. S. n. (Prin Maram.) Crestătură făcută în urechea oilor ca semn de recunoaștere. *Păcurarii își însamnă* [illegible] CHEST. V 156/8, ib. 156/90.

— Pl.: (n.) *țepare,* (m.) *țepari.*

– Țeapă + suf. -ar.

ȚEPĂȘNIȚĂ s. f. v. **țipenită.**

ȚEPĂLĂU [illegible] **de** [illegible] 1964, 47, T. PAPAHAGI [illegible]

— Pl.: [illegible]

– Țeapă + suf. -ău.

ȚEPĂRLÚI s. n. v. **țepăruie.**

ȚEPĂRLUÍE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPĂRÓS, -OÁSĂ adj. [illegible] **(Înv.)** țepos **(1)**. Cf. JAHRESBER. XVII, 90.

— Pl.: *țepăroși, -oase.*

– Țeapă + suf. -oș.

ȚEPĂRÚC s. m. (Rar) **1.** Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)**. Cf. ALEXI, W.

2. Țep[1] (v. țeapă **II 3**) (la animale). Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *țepăruci.*

– Cf. țepăruș.

ȚEPĂRÚI s. n. v. **țepăruie.**

ȚEPĂRÚIE s. f. **1.** (Regional) Băț sau vargă de lemn ascuțită la un capăt. V. țăruș **(1)**. Cf. CIHAC, II, 430, ALEXI, W. *Se înfig niște țăpîrlui de trestie.* PAMFILE, J. III, 42, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Și-a facut un țăpîrlui lung și de călare-l înfige-n lubeniță.* PLOPȘOR, C. 92. *O îngrăditură făcută din pari... prevăzută cu streșină (făcută din țăpîrlui împletite cu nuiele).* CHEST. II 402/7. *Nește țăpîrloaie mič d'e ... l'emn ca semnalizare, ca să știe omu un'e să facă gropile.* GL. OLT. ✦ (Prin Transilv.) Așchie mică. Cf. VALIAN, V., ALIL 1983-1984, 315.

2. (Regional) Fiecare dintre parii[1] **(1)** așezați vertical la car, care servesc la susținerea unei încărcături mai mari (MARIAN, NU. 365, TDRG, PĂCALĂ, M. R. 142, PAȘCA, S. 135, CADE, PRÎNCU, CANDREA, S. 152, ALR II 5 231/27, ib. 5 232/105); fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** înfipți vertical la extremitățile oplenelor saniei, care servesc la sprijinirea încărcăturii (ALR I 833/98, ALR SN II h 357, ALRM SN I h 239); teapă **(I 2)**, țepușă **(I 2)**. *Dacă se cară fin, se prind acești drugi pe la colțuri cu cîte o țepușă ... sau țăpăruie, cam de un metru, ascuțită la vîrf.* PAMFILE, I. C. 136. *Pun țăpăruile că ne ducem după griu.* VICIU, GL.

3. (Regional) Par[1] **(1)** pe care se clădește claia de fin; (regional) țepușă **(I 1)**. V. prepeleac **(I 2 e)**. Cf. A VIII 1, 2, 4, 12, 17, 19, IV 5.

4. (Prin sud-vestul Transilv.) Fiecare dintre parii[1] ascuțiți care se așază în vîrful caselor țărănești (și de care se prind paiele de pe acoperișul casei). V. săgeată **(III 11)**, țeapă **(I 3)**, țepușă **(I 1)**. Cf. CHEST. II 252/4, ib. 253/4, ib. 265/4, 49.

5. (Prin sud-vestul Transilv.) Bucată mică de leaț care se fixează la streașină într-o scîndură mai lată pentru a susține paiele de pe acoperiș. Cf. GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 252/4, ib. 253/4, ib. 265/4.

6. (Învechit) Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)**. Cf. [illegible] BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Învechit și regional) Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. KLEIN, D. 442, [illegible] PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 430, [illegible] JAHRESBER. XIX-XX, 87, ȘĂINEANU, D. U., ALR I 929/144, ALR II 5 180/141, ALR [illegible] 1 024/374, 375.

7. (Regional) Țep[1] (v. țeapă **II 3**) (la animale). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., JAHRESBER. XIX-XX, 87.

— Pl.: [illegible] Și **țepirúie** PONTBRIANT, D., **țepurúie** (scris *țăpuruie* VALIAN, V.), **țepirlúie** (ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., scris [illegible] [illegible] HILL, V. I, 187), **țepirlíe** (ALR I 929/144) s. f., **țepărui** [illegible] ALEXI, W. s. n., **țepărlui** CIHAC, II, 430, **țepirlui** s. n., **țepărluie** ALR II 5 180/141, **țepirloáie** GL. OLT., s. n. pl. **țepluie** [illegible]

– Țeapă + suf. -ăruie.

ȚEPĂRÚȘĂ s. f. (Regional) Par[1] **(1)** pe care se clădește claia de fin; (regional) țepușă **(I 1)**. V. prepeleac **(I 2 e)**. [illegible] Cf. A VIII 17.

— Pl.: [illegible]

– Țepar[2] + suf. -ușă.

ȚEPCĂRÍE s. f. (Prin vestul Munt.; cu sens colectiv) **1.** Mulțime de țepi[1] (v. ț e a p ă **II 1**) rămase după secerat sau după cosit. Cf. UDRESCU, GL. *E numa țepcărie pe cositură (sau pe miriște); nu e de umblat desculț.* id. ib.

2. Grămadă de așchii de lemn. Cf. UDRESCU, GL. *Adu niște țepcării de ațițat focul, de la tocător.* id. ib.

— Pl.: *țepcării.*

— **Țeapcă** + suf. *-ărie.*

ȚEPCHIN s. m. (Bot.; prin Bucov.) Tulichină (*Daphne mezereum*). Cf. PANȚU, PL. 319.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȚEPELEGÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A curăța răzoarele de buruieni cu ajutorul unei săpăligi (Balș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64.

— Prez. ind.: [illegible].

— V. **țepeligă**[2].

ȚEPELÍGĂ[1] s. f. **I. 1.** (Prin Ban. și Olt.) Bucată (mică) despicată dintr-un lemn sau dintr-o scindură (de obicei ascuțită la un capăt). V. ț a n d ă r ă **(1)**. Cf. PASCU, S. 249. *M-am [illegible] săgeți ... dar nu arc așa de mîntuială, o nuia îndoită legată cu ață și o țepeligă de șindrilă drept săgeată, o arc adevărat!* AL. LUPULUI, P. G. 62, cf. CADE, com. din FĂDIMAC — LUGOJ. ✦ (Regional) Țeapă **(II 4)** (care intră sub piele sau sub unghie). Cf. POLIZU, [illegible] AAR. [illegible] HILL. V I 530, [illegible] II 130 *I-a vîrît țăpliji sub unghiile de la mînă.* N. REV. R. I, nr. 2, 155 (supl.), cf. BIANU, D. S., BL IV, 97, SCRIBAN, D. *Mi s-a băgat în dești o țăpligă.* VICIU, GL. *Mi-a intrat o țăpligă în picior.* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, GL., com. din FĂDIMAC — LUGOJ, ALR II/I h 93.

2. (Prin Olt. și vestul Munt.) Frigare de lemn; (regional) țepușă **(I 3 e)**. *Teofil Frumosu mînca pește fript în țăpligă.* V. ROM. decembrie 1963, 52. *Fă-mi o țăpligă din [illegible]* UDRESCU, GL.

3. (Prin Olt.) Par[1] **(1)** ascuțit cu care se fac găuri în pămînt pentru semănatul porumbului. V. c h i t o n a g, p a r[1] **(3 a)**. Cf. LEXIC REG. 87, com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE.

4. (Prin Ban. și Olt.) Bucată dintr-un trunchi de copac (com. din ORAVIȚA, ALR I 984/12, 79), avînd lungimea de un metru (A III 6), care servește ca lemn de foc (com. din CARANSEBEȘ, com. PETROVICI). *Hercules ... pre grămada de țăpligi aprinse să aruncă și însuși arse.* N. STOICA, C. B. 71. *Lemnele de ars grămădite în strinjăn constau din țăpligi.* Com. din SASCA MONTANA — MOLDOVA NOUĂ. ✦ (Prin Olt. și prin sudul Transilv.; mai ales la pl.) Așchii, surcele, vreascuri cu care se aprinde focul. Cf. NALR — O II h 221, ib. h 222, ALR — T 733/430, 455, 457.

5. (Regional) Rangă de fier, cu vîrful lat, întrebuințată la săparea gropilor pentru stîlpii de telegraf (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.

6. (Prin Dobr.; în forma *țapaligă*) Unealtă de pescuit formată dintr-o prăjină de 5—8 metri de care se leagă o sfoară cu 10—15 cîrlige de undiță și o greutate care le coboară spre fundul apei; (regional) țaparină. Cf. SCRIBAN, D.

7. (Regional) Una dintre cele două pîrghii ale joagărului care servește la punerea în mișcare a acestuia (Rășinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 462.

8. (Prin sudul Transilv. și nordul Olt.) Bucată despicată dintr-un lemn, cu care se curăță fierul plugului de pămînt (ALR SN I h 23, ALRM SN I h 17); otic **(1)** (NALR — O IV h 639).

9. (Regional) Bucată de lemn, de forma unui cuțit, care se întrebuințează la desfacerea pănușilor de pe știuletele de porumb. Cf. VÎRCOL, V. 101, com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE.

10. (Prin Olt.; în forma *țepligă*) Epitet dat unui om arțăgos. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

II. 1. (Regional; în forma *țepligă*) Țeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. ALR I 929/108, NALR — O III MN 218, 1 024/911, ALR — T 1 024/400, 429.

2. (Regional) Ghimpe (la plante); țeapă **(II 2)** (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 207/49.

3. (Prin vestul Munt.; în forma *țipiligă*) Parte a tulpinii unei plante rămasă în pămînt după ce planta a fost tăiată. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepeligi.* — Și: **țapalígă** (SCRIBAN, D.), **țapligă** (ALR I 984/12), **țepligă** (pl. și *țeplige* ALR I 929/108), **țeplică** (NALR — O II h 222/977), **țopligă** (com. din FĂDIMAC — LUGOJ, ALR II/I h 93/76), **țîpiligă** (LEXIC REG. 87, UDRESCU, GL.), **țipligă** (ALR II/I h 93), **țîpîrígă** (ALR II 6 795/219, GL. OLT.) s. f.

— **Țeapă** + suf. *-ăligă.*

ȚEPELÍGĂ[2] s. f. = **săpăligă.** (Prin Olt. și vestul Munt.) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** (CIAUȘANU, V. 207, UDRESCU, GL.) ascuțite (ALR II 6 795/219, 812), folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături (LEXIC REG. 87); (rar) plivitoare (v. p l i v i t o r **3**), (regional) țeperiguță, țepigă **(3)**. V. ț e p a r **(2)**, ț e p u ș ă **(I 3 b)**. [illegible] *cuțit sau c-un fier ascuțit.* T. DIAL. M. I, 202.

ȚEPELÍN s. n. v. **zepelin.**

ȚÉPEN, -Ă adj. v. **țeapăn.**

ȚEPENEÁLĂ s. f. (Regional) Scrobeală **(2)** (Voivozi — Șimleul Silvaniei). Cf. ALR SN IV h 1 230/325.

— **Țepeni** + suf. *-eală.*

ȚEPENÍ vb. IV. (Învechit și regional) **1.** I n t r a n z. (Despre ființe; p. e x t. despre corpul lor sau părți ale corpului lor) A deveni țeapăn **(1)**, a nu se mai putea mișca sau îndoi din cauza frigului, a unei boli etc.; a înțepeni. *Adus-am un fiu al mieu la tine, că are duh mut... și scîrșcă în dinți și țepenează.* VARLAAM, C. 51. *Caii la cară... cum sta înhămați așea, au țăpenit de răceală* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 58/6, cf. KLEIN, D. 442, LB, ISER, PONTBRIANT, D. *D-apoi ce-i asta, de mă faci să stau atîta la poartă, de tot țăpenesc.* COM. SAT. V, 95, cf. ALR I/I h 149/357, ib. h 150, ALR I 152/24, ALR SN III h 800, NALR — B I h 125/88. ✧ (Construit cu dativul pronumelui personal) *Îndatăș ii... țăpăniră miinile ca di her și nu pute să le întoarcă cătră dînsul după fire lor* (cca 1750). GCR II, 57/2, cf. ALR I/I h 150, ALR I 152/347, ALR SN III h 800. *Mi-o țepenit d'ejet'ile d'e frig.* ib. h 800/279. ✧ R e f l. *Baba tot mai tare se țepenea, pînă și-a dat sufletul.* MARIAN, S. R. II, 122, cf. ALR I/I h 149/333. ✧ T r a n z. (În descîntece) *Potcă d'in pădure ..., D'e spate nu-l țăpeni, D'e cap nu-l ameți.* T. PAPAHAGI, M. 130. ✦ A înlemni, a încremeni (de mirare, de frică, de groază etc.). *Zaharia se spăimîntă și de frică țepeni.* VARLAAM, C. 460. (F i g.) *Sufletul, ... deaca veade pre muncitoriul diavolul, să sparie și de frică țepenească și moare.* id. ib. 176.

2. T r a n z. A face să nu se miște, a fixa; a înțepeni. *Funea ceaea mai groasă ce e la corabie, ... ce cu nusa leagă cătușile de o țepenesc.* CORESI, EV. 294, cf. MOLNAR, D. 300/28, KLEIN, D. 442, ISER.

Ţăpeneşte bine masa [să nu se mişte]. ALR SN V h 1 317/36, cf. ALRM SN III h 1 117/36. ◇ Refl. pas. *Dopurile ... se pot pune pre vranele buţilor, numai să nu se ţepenească în vrane, pînă cînd nu se va afla mustul.* ECONOMIA, 164/24. ◇ Refl. Fig. *Şi tu... ţepenitu-te-ai întru ei şi parte ai avut de rădăcină.* CORESI, L. 259/16. ◇ Intranz. *Una ară, Doi se miară, Patru ţepeneşte, Unu sgîţîieşte* (Porcul). GOROVEI, C. 303. (Fig.) *Ceia ce ... vor fi întru credinţă ţepeniţi.* CORESI, L. 260/13.

3. Refl. (Regional; despre substanţe grase) A se sleì (Voivozi — Şimleul Silvaniei). Cf. ALR SN IV h 1 121/325. [Untura] *să ţepeneşte.* ib., cf. ALRM SN III h 939/325. ✦ (Despre sînge) A se coagula (Voivozi — Şimleul Silvaniei). Cf. ALR II 4 127/325. ✦ A se întări, a se usca (Moisei — Vişeul de Sus). Cf. GLOSAR REG. *Tocmagii se mai ţepenesc.* ib.

4. Refl. (Învechit, rar) A deveni rezistent, viguros. *Bolnavul se însănătoşază, nepriiatinul se învîrtoşază, lîngedul se ţăpineşte, slabul paşii îşi sprijeneşte.* CANTEMIR, IST. 325. ✦ A se păstra, a se conserva mai bine. *Nece să bagi vin nou în foale vechiu, că ... acela foale se va topi şi vinulu se va vărsa ..., ce bagă vinul nou în foale nou şi amindoi se vor ţepeni.* TETRAEV. (1574), 13.

— Prez. ind.: *ţepenesc.*

— V. **ţeapăn.**

ŢEPENÍE s. f. (Învechit şi regional) Putere, forţă, tărie; vigoare, robusteţe. *Domnul însuşi ... destinge pre pămînt cu tăriia sa şi cu putearea şi cu ţepeniia.* CORESI, EV. 461, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CADE. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Ţăpenie de om ca ... asta, mai rar.* UDRESCU, GL.

— Accentuat şi: (regional) *ţépenie.* UDRESCU, GL. — Pl.: *ţepenii.*

— **Ţeapăn** + suf. *-ie.*

ŢEPENÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a (se) ţepeni; soliditate; rigiditate. *Obiectul pipăirei sînt proprietăţile trupurilor ceale mehanice: tărimea, molimea, ţepenirea.* ANTROP. 172/17, cf. ISER.

V. **ţepeni.**

ŢEPENÍT, -Ă adj. (Regional) Care nu se poate mişca sau îndoi din cauza frigului, a unei boli etc., înţepenit. KLEIN, D. 442; (despre oameni) care nu-şi poate mişca miinile sau picioarele, fiind schilod din naştere (NALR — B I h 122, ib. h 123/62). *Sv[î]nt[u]l, intrînd, deşchisă uşile cămărilor împărăteşti. Şi fugiră toţi, iară unii de departe prăviia ţepeniţi de frică.* DOSOFTEI, V. S. februarie 324^v/29. *A fost stat (băiatul) la poartă şi a tot bătut, de tot a fost ţăpenit.* COM. SAT. V, 95.

— Pl.: *ţepeniţi, -te.*

— V. **ţepeni.**

ŢEPENITÚRĂ s. f. (Regional) Înţepenire din cauza unei boli, a frigului etc. *Fugi, potcă cu măiirare, Cu strigare, Cu siori, Cu ţăpeñituri.* T. PAPAHAGI, M. 130. ✦ (În forma *ţepinitură*) Piele îngroşată, întăritură. Cf. DR. V, 306.

— Pl.: *ţepenituri.* — Şi: **ţepinitúră** s. f.

— **Ţepeni** + suf. *-itură.*

ŢEPERÍG[1] s. n. v. **ţipirig**[1].

ŢEPERÍG[2] s. n. v. **ţipirig**[2].

ŢEPERIGÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Munt.) Cu ţipirigul[1] (1). ŞERBAN, D. I 362. [illegible] id. ib.

— Pl.: *ţeperigoşi, -oase.*

— **Ţeperig**[1] + suf. [illegible]

ŢEPERIGÚŢĂ s. f. (Prin Olt.) Unealtă folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături; (rar) plivitoare (v. plivitor 3), (regional) ţepeligă[2] (v. săpăligă 1), ţepigă (3). V. ţepar[2] (2), ţepuşă (I 3 b). Cf. GL. OLT.

— Pl.: *ţeperiguţe.*

— **Ţepeligă** + suf. *-uţa.*

ŢEPÍE s.f. (Regional) Ţepuşă (I 2) la sanie (ALR SN II h 357/334, ALRM SN I 239/334) sau la car (ALR II 5 633/334); ţeapă (I 2) (Moftinul Mic — Carei).

— Pl.: *ţepii.*

— **Ţeapă** + suf. *-ie.*

ŢEPÍGĂ s. f. (Regional) **1.** Aşchie (Butoieşti — Strehaia). Cf. GL. OLT.

2. Ţepuşă (I 2) la sanie (ALR SN II 357/64, ALRM SN I h 239/64) sau la car (ALR II 5 633/64); ţeapă (I 2) (Ineu — Arad).

3. Unealtă agricolă folosită pentru scoaterea buruienilor din semănături; (rar) plivitoare (v. plivitor 3), (regional) ţepeligă[2] (v. săpăligă 1), ţeperiguţă. V. ţepar[2] (2), ţepuşă (3 b) (Ghioroiu — Drăgăşani). Cf. GL. OLT.

— Pl.: *ţepigi.*

— **Ţeapă** + suf. *-igă.*

ŢEPINITÚRĂ s. f. v. **ţepenitură.**

ŢEPÍŞ, -Ă s. n., adj. v. **ţipiş.**

ŢEPÎLÚIE s. f. v. **ţepăruie.**

ŢEPÎRLÍE s. f. v. **ţepăruie.**

ŢEPÎRLOÁIE s. n. pl. v. **ţepăruie.**

ŢEPÎRLÚI s. n. v. **ţepăruie.**

ŢEPÎRLÚIE s. f. v. **ţepăruie.**

ŢEPÎRÚIE s. f. v. **ţepăruie.**

ŢEPLÍCĂ s. f. v. **ţepeligă**[1].

ŢEPLÍE s. f. (Rar) Aşchiuţă (care intră sub piele sau sub unghie); ţeapă (II 4). Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Scris şi: *ţeplie.* VALIAN, V. — Pl.: *ţeplii.*

— **Ţeapă** + suf. *-ie.*

ŢEPLÍGĂ s. f. v. **ţepeligă**[1].

ŢEPLIGÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Olt.; despre oameni) Arţăgos. Cf. CIAUŞANU, V. 206.

— Pl.: *ţepligoşi, -oase.*

— **Ţepligă** + suf. *-os.*

ŢEPOÁCĂ s. f. v. **ţepoc.**

ŢEPÓC s. m. s. n. **1.** S. m. (Prin Bucov.) Băţ ascuţit la un capăt, care se întrebuinţează la facerea gardurilor; (regional) ţepuc. Cf. GLOSAR REG. ✦ Leaţ la gard. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI.

2. S. m. (Prin Bucov.) Fiecare dintre cei doi drugi lungi de la scară în care sînt fixaţi fusceii. Cf. CHEST. II 220/243, LEXIC REG. 111.

3. S. m. (Prin Bucov.) Fusceí la scară. Cf. GLOSAR REG.

4. S. m. (Prin vestul şi nord-estul Transilv.) Aşchiuţă (care intră sub piele sau sub unghie); ţeapă (II 4). Cf. VAIDA, ALR II/I h 93/310.

5. S. n. (Prin Bucov.) Ţeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. ALR I 929/387, 394, 402.

— Pl.: (m.) *ţepoci*, (n.) *ţepoace*. — Şi: **ţepoácă** s. f. ALR I 929/259, 424.

— **Ţeapă** + suf. *-oc*.

ŢEPOCÍ v. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) „A bate ţepoci la scară". LEXIC REG. 111.

— Prez. ind.: *ţepocesc*.

— V. **ţepoc**.

ŢEPOCÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre persoane) Rău; arţăgos. Cf. LEXIC REG. 111. *Da ţepocit mai eşti.* ib.

— Pl.: *ţepociţi, -te*.

De la **ţepoc**.

ŢEPÓI¹ s. n. v. **ţăpoi²**.

ŢEPOÍ² vb. I n t r a n z. (În descîntece, subiectul indică o parte a corpului animalelor) A sta drept în sus. V. ţ e p o ş i. *Cînd îi veni deseară, Să vii cu coarnele ţăpoind, Cu părul netezind, Cu faţa roşind, Cu ugerul împlinut de lapte.* CHEST. V 171/4. ◊ R e f l. *Urechile s-or ţepoi.* GR. S. VI, 104.

— Prez. ind.: *ţepoiesc*.

— V. **ţepoi¹**.

ŢEPOIÁŞ s. n. (Regional) Diminutiv al lui ţ ă p o i² **(2)**. *La 9 zile să mergi şi să cauţi şi găseşti ... un ţăpoieş şi o grebluţă.* ap. CADE, com. MARIAN, ALR I 937/556.

— Pl.: *ţepoiaşe*.

Ţepoi¹ + suf. *-aş*.

ŢEPOIÁT, -Ă adj. (Regional; despre coarnele animalelor) Îndreptat în sus şi ascuţit; (despre animale) care are coarnele îndreptate în sus şi ascuţite; (regional) ţapoş. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Vacile noastre erau de soi, cu părul vînăt, ţăpoiate.* ALAS 28 XI 1937, 8/2, cf. SCRIBAN, D., SCL 1978, 322, H I 344, II 117, VII 149, 224, CHEST. V 68/38. ✦ (Despre păr) Cu firul ţeapăn, ridicat în sus, băţos. Cf. PAMFILE, A. R. 262. ✦ (Despre plante) Care are ţepi¹ (v. ţ e a p ă **II 2**). Cf. DDRF.

— Pl.: *ţepoiaţi, -te*.

Ţepoi¹ + suf. *-at*.

ŢÉPOR, -Ă adj. v. **ţepur**.

ŢEPORÁŞ s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. pl. Spini (Bocşa). LEXIC REG. II, 38.

2. S. m. (În forma *ţepureş*; mai ales la pl.) Cotor care rămîne pe cîmp după seceratul grîului. Com. din ORAVIŢA.

3. S. m. (În forma *ţeporeş*) Ţăruş cu care se făceau găuri în pămînt, pentru a semăna porumb (Ghilad — Timişoara). Cf. ALR II 5 046/36.

4. S. m. (În forma *ţeporeş*) Par¹ **(1)**, lung de 1—2 m care se înfige în vîrful clăii de fîn şi de care se leagă funiile ce ţin fînul pentru a nu fi luat de vînt. V. ţ e p u ş ă **(I 1)** (Ghilad — Timişoara). Cf. ALR SN I h 137/36.

5. S. n. (În forma *ţeporeş*) Frigare; (regional) ţepuşă **(I 3 e)** (Ghilad — Timişoara). Cf. ALRM SN II h 852/36.

— Pl.: (m.) *ţeporaşi* şi (n.) *ţeporaşe*. — Şi: **ţeporéş** (ALR II 5 046/36, ALR SN I h 137/36, ALRM SN II h 852/36) s. m., s. n., **ţepuréş** (com. din ORAVIŢA) s. m.

— **Ţepor** + suf. *-aş*.

ŢEPORÉŞ s. m., s. n. v. **ţeporaş**.

ŢEPÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Cu vîrf care înţeapă; ascuţit; (rar) ţepăros, (învechit, rar) ţepuşos. Cf. PONTBRIANT, D. *Acul vespei e foarte ţepos şi veninos.* LM, cf. DDRF, JAHRESBER. XVII, 90. *Cerul se cunoaşte... după mugurii pufoşi, iar cupa ghindei cu solzi ţepoşi.* SIMIONESCU, FL. 41. ◇ (Prin analogie; despre litere) *Fragmente de idei, aruncate pe toată hîrtia în caractere ţepoase.* CĂLINESCU, C. N. 228. ✦ (Despre coarnele viţelor) Lung şi ascuţit la vîrf; (despre vite) cu coarne lungi şi ascuţite. [La bou şi la vacă] *coarnele, după întorsăturile lor, iau felurite denumiri ...: ţăpoase, cînd sînt mai lungi şi ascuţite.* DAMÉ, T. 28. [Boul] *poate fi bătrîn, tînăr, ..., plaviţ, ţepos, ciut.* H III 14.

2. (Despre plante, frunze, flori, tulpini sau fructe) Care are ţepi¹, g h i m p o s, s p i n o s¹ **(1)**; p. e x t. care înţeapă cu un vîrf ascuţit, î n ţ e p ă t o r; (învechit, rar) ţepoşat, ţepuşos. *Scoarţa ţepoasă a castanei.* LM. *Vrejurile de dovleci se încolăciseră unu peste altu, acoperind gardurile cu foi ţepoase.* DELAVRANCEA, S. 54. *Tufari despoiaţi de frunze şi ... mărăcini ţepoşi.* GHEREA, ST. CR. II, 87, cf. ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Un scai ţepos lîngă o dalie tîrzie.* I. BOTEZ, B. I, 118, cf. SCRIBAN, D. *Uşor de cunoscut este şovarul ..., prin fructele, măciuci ţepoase ca de arici.* SIMIONESCU, FL. 276. *A putut să-şi strecoare ... pipăitul prin troscotul ţepos.* ARGHEZI, S. VII, 44. *Iarba ţepoasă e lăsată şi ea de ... duhul cel dintru-nceput.* CĂLINESCU, O. IX, 18. *Se aşeză pe jos, în iarba ţepoasă.* STANCU, R. A. III, 264. ✦ F i g. (Despre oameni) Ironic, batjocoritor, sarcastic; înţepător; răutăcios, maliţios. *Îmi păreai un tip cam ţepos.* C. PETRESCU, Î. I, 114. *Jupîneasa Ilisafta se minuna văzîndu-l aşa de ţăpos şi cu clonţ aşa de tare.* SADOVEANU, O. XIII, 648, cf. SCRIBAN, D. ✦ F i g. (Despre relaţiile dintre oameni) Neprietenos, ostil; încordat, tensionat. *Raporturile ţepoase dintre membri, păstrate îndeobşte la un nivel amical, explodară o dată într-o insurgenţă subită.* CĂLINESCU, E. 299.

3. (Despre cereale sau despre spicele acestora) Care are ţepi¹ (v. ţ e a p ă **II 1**); p. e x t. înţepător. *Grîul ... e mai de multe fealiuri: a) roşu, carele e ... păros (ţăpos) sau golaş.* ECONOMIA, 32/23, cf. PONTBRIANT, D. *Spicile răscoapte şi ţepoase, încărcate cu bob mare şi greu, se clătenau alene.* DELAVRANCEA, S. 195, cf. BARCIANU, TDRG. *După ce ajunse şi la ovăs, îi întărea şi cu grăunţele acesto ţepoase.* AGÎRBICEANU, P. M. 192, cf. ŞĂINEANU, D. U. ✦ (Despre mirişte) Acoperit cu cotoare de păioase care rămîn în pămînt după recoltarea plantelor. *Întinse o velinţă pe miriştea ţepoasă.* SANDU-ALDEA, D. N. 109. *Cîteva ceasuri de rătăcire în fineţele cosite şi de-a curmezişul miriştilor ţepoase.* C. PETRESCU, S. 24. *Miriştea ţepoasă şi spinii ... se muiau sub pasu-i.* DAN, U. 290. *Umblam mult pe miriştile ţepoase.* V. ROM. noiembrie 1969, 19.

4. (Despre pielea ariciului) Acoperit cu ţepi¹ (v. ţ e a p ă **II 3**). Cf. LM, CADE. *I dete să mai îmbrace nişte haine urîte din piele ţepoasă de arici.* MERA, L. B. 222.

5. (Despre părul animalelor) Cu firul aspru, ghimpos, sîrmos **(1)**; (despre corpul animalelor; p. e x t. despre animale) acoperit cu păr aspru, ghimpos. *Ţeposul păr al porcului.* LM, cf. BARCIANU. *Mistreţul se ivi ... Era o fiară uriaşă, neagră, ţepoasă.* BARBU, PRINC. 211. *Un lup a trecut pe lîngă soare ... tăind cu spinarea ţepoasă şi cu coada sură discul galben de pe cerul vînăt.* BĂNULESCU, I. 85. ✦ (Despre barbă sau mustaţă sau despre firele de păr ale acestora) Ca nişte ţepi¹; (despre obraji, maxilare, faţă) acoperit cu fire aspre de barbă; (despre oameni) cu barbă aspră, n e r a s, n e b ă r b i e r i t. *Musteaţa*

lui păscută și țepoasă, crescută în toate părțile, îi dădea o înfățișare de răutate. ADAM, R. 49, cf. TDRG, CADE. *Fața-i amărîtă și spînă, cu cîteva fire țepoase în barbă ... i se încrețise de tot.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 94. *Poetul suav și nostalgic, cu o barbă țepoasă de trei nopți.* C. PETRESCU, C. V. 59. *I-a crescut barba țepoasă și roșcată.* id. Î. I, 128. *Se adunau patru holtei îmbătrîniți, țăpoși ca niște arici.* BRĂESCU, A. 125. *Moș Gherasim ... umbla cu barba țăpoasă, păscută parcă de giște.* SADOVEANU, O. I, 559. *Un trup voinic ..., fruntea masivă, înclinată puțin îndărăt și barba țepoasă.* DAN, U. 69. *Sînt oameni cu fețe mari, osoase..., cu mustățile țepoase și aspre.* BOGZA, A. Î. 165. *Cîteva lacrimi îi șiroiau ... în barba lui țepoasă, nerasă de trei zile.* VINEA, L. I, 161. *O barbă țepoasă și sură îi mînjea obrajii scorojiți.* V. ROM. ianuarie 1965, 64. *Întoarce violent barca spre pădure ... strîngînd din maxilarele supte și țepoase.* BĂNULESCU, I. 13. ✦ [illegible] despre capul oamenilor [illegible] Acoperit cu păr scurt și aspru; (despre părul capului) cu fire aspre, care înțeapă. *Avea păr roșu, țepos, ochelari ... și o expresie acră.* TEODOREANU, L. 156. *Capetele tunse, țepoase, se aplecară asupră-le, socotind înde-* [illegible] 175.

6. (Regional; despre timp) Răcoros, friguros (Rășinari [illegible]). [illegible] Adverbial [illegible] *țăpos, ia-ți ceva în spate.* id. ib.

— Pl.: *țepoși, -oase.*

— **Țeapă** + suf. *-os.*

ȚEPOȘÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit, rar) În formă de ac. *Păduri de munte sau păduri cu frunză țăpoșată ... precum: bradul, molidvul.* COD. SILV. 16.

2. (Prin Ban.; despre păr, lînă) Creț, încrețit. Cf. NALR – B I h 16/8, ib. h 17/19.

— Pl.: [illegible] — Și: **țepușát, -ă** adj. NALR – B h 17/19.

— Pl: *țepoșați, -te.*

— **Țepușă** + suf. *-at.*

ȚEPOȘÍ vb. IV. T r a n z. [illegible] complementul indică urechile unui animal) A ridica drept în sus. V. ț e p o i[2]. *Mistreții ... s-opresc o clipă, ridică în sus capetele lor grele, țepoșindu-și urechile cu atenție.* ADAM, R. 266.

— Prez. ind.: [illegible]

— V. **țepușă.**

ȚEPOȘÍCĂ s. f. **1.** Plantă din familia gramineelor, cu tulpina rigidă și aspră în partea superioară și cu spice lungi; (regional) cipcinar, costrei, iarbă-alunecoasă, iarbă-aspră, iarbă-țeapănă, năgară, parlac, păișiță, păiuș, păiușiță, păr-de-lup, păr-de-porc, părul-porcului, părușcă, pernej, știm, tiptină [illegible] 1 056 [illegible] 504 [illegible] 187 [illegible], GRECESCU, FL. 640, JAHRESBER. VIII, 124, ALEXI, [illegible] *Sînt și paiuri stricătoare, de calitate proastă, ... astfel e țăpușica.* SIMIONESCU, FL. 117, cf. ENC. AGR. IV, 415, SCRIBAN, D., BORZA, D. 115. *Țăpoșica și păiușul ... sînt nelipsite.* BOTANICA, 181, cf. L. ROM. 1972, 427.

2. Plantă păroasă din familia umbeliferelor, cu flori albe sau trandafirii dispuse în umbele compacte și cu fructul acoperit de peri aspri *(Tordylium maximum).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 856, BRANDZA, FL. 2[illegible] [illegible] BORZA, D. 170.

— Pl.: [illegible] — Și: **țepușícă** s. f. SIMIONESCU, FL. 117.

— **Țepușă** + suf. *-ică.*

ȚÉPTĂN s. n. (Prin Maram.) Streașină (la casă). LEXIC REG. 15.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÉPTER s. n. (Germanism învechit, prin Ban.) Sceptru **(1).** *Izabela din Ardeal, solilor crăiești, trimișilor, ea în mînă le dete țepteru, coroana și alte insignii a crăirii.* N. STOICA, C. B. 132.

— Pl.: *țeptere.*

— Din germ. **Zepter.**

ȚEPȚÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚEPÚC s. m. (Prin Bucov.) Băț ascuțit la un capăt întrebuințat la facerea gardurilor; (regional) țepoc **(1).** Cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional; la f., în forma *țepucă)* Țeapă **(II 1)** (la cereale) (Bod — Brașov). Cf. ALR – T 1 024/418.

— Pl.: *țepuci.* — Și: **țepúcă** s. f. ALR – T 1 024/418.

— **Țeapă** + suf. *-uc.*

ȚEPÚCĂ s. f. v. **țepuc.**

ȚEPÚF s. m. (Prin Dobr. și prin sud-estul Munt.) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. Cf. II II 273, VII 83.

— Etimologia necunoscută.

ȚEPUÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Rar) A încercui printr-un cordon de soldați; a străjui. Cf. CIHAC, II, 432, DDRF, JAHRESBER. XXVI-XXIX, 43. *Clădirea mare de piatră ... era țăpuită de sentinele.* SADOVEANU, O. VII, 49, cf. SCL 1978, 322. ◇ R e f l. p a s. *Îndată după asta, porunca domniei a fost să se țăpuiască cetatea, să se tragă cu săgeata în orice tîrgoveț ori oștean care ar ieși.* SADOVEANU, O. XII, 261.

2. (Prin Mold.) A ține în carantină; a izola. *Boala de vite bîntuind aceste locuri, oamenii și vitele sînt țepuiți, comunicațiunea este încetată.* I. IONESCU, D. 384.

— Prez. ind.: *țepuiesc.*

— **Țep[2]** + suf. *-ui.*

ȚEPUÍ[2] vb. IV. T r a n z. (Rar) A bate un șir de pari[1] **(1)** pentru a închide, a îngrădi etc. Cf. BAR. — MUNT., W. 10[1]/25, cf. 96[1]/47. *După ce-a fost intrat ursu-n vizunie, ca să-și doarmă somnu iernii, moș Calistru a venit cu alți pădurari și l-au închis țăpuind și pecetluind intrarea.* SADOVEANU, O. VIII, 348.

— Prez. ind.: *țepuiesc.*

— **Țeapă** + suf. *-ui.*

ȚEPÚIE s. f. (Regional) Fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** care se înfig vertical la extremitățile oplenelor saniei sau în perinoacele carului pentru a susține încărcătura. V. ț e a p ă **(I 2)**, ț e p u ș ă **(I 2)** (Uricani). Cf. A III 2. ✦ Par[1] **(1)** [illegible] de fîn; (regional) țepușă **(I 1)** (Bănița — Petroșani). Cf. A III 18.

— Pl.: [illegible]

— **Țeapă** + suf. [illegible]

ȚEPUÍRE s. f. Încercuire, împrejmuire a unui loc cu scopul de a împiedica răspîndirea unei epidemii; izolare preventivă a oamenilor și a animalelor din cauza unei epidemii, c a r a n t i n ă, (regional) țep[2] **(2).** [illegible] *în contra boalei sînt țepuirea locului unde se ivește, îngroparea vitelor moarte.* I. IONESCU, D. 188. *O boală,* [illegible]

suri pentru țăpuirea locurilor infectate și împiedecarea lățirii mai departe a molimei. C. GANE, TR. V. 343.

— Pl. *țepuiri.*

— V. **țepui¹.**

ȚEPULÍCĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ț e a p ă **(II 4)**; (învechit, rar) țepuliță. *Vîrîrea unui ghimpe, unui os de pește, unei țepulice și unui spic de cereale ... fac, tăind, fărîmînd și frigînd cărnurile, descompozițiunea.* MAN. SĂNĂT. 200/8.

— Pl.: *țepulice.*

— **Țeapă** + suf. *-ulică.*

ȚEPULÍȚĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui ț e a p ă **(II 4)**; (învechit, rar) țepulică. [Pulberi compuse din] *țepulițe ascuțite ... : astfel este pulberea care se ridică în mori și grînarii, ... din camerele îngrijite rău și podite cu scînduri învechite.* MAN. SĂNĂT. 69/16.

— Pl.: *țepulițe.*

— **Țeapă** + suf. *-uliță.*

ȚÉPUR, -Ă adj. **1.** (Regional; despre coarne, urechi, fire de păr etc.) Îndreptat în sus și ascuțit; p. e x t. (despre animale) care are coarnele îndreptate în sus și ascuțite. *Un junc bălan, puțin codalb, coarnele țăpure.* MON. OF. (1907), nr. 205, 7 599. *Aci le vedea* [coarnele dracului] *largi ca de bou, aci cu spate ca de țap, aci țepure ca de taur, aci boante ca de vițel mic.* ALAS 15 IV 1928, 5/4, cf. H XI 5, ARH. OLT. XXI, 276. *Am tăiat-o p-aia țăpora care mi-a făcut doi miei.* CV 1952, nr. 1, 34, cf. CHEST. V 68/6. [Iepurele fuge] ... *cu urechile țăpuri.* ALR I 341/890, cf. NALR — O I h 13. [illegible] *țăpure era gata să vă împungă.* UDRESCU, GL. *Are niște mustăți țăpure, ca două cornițe.* id. ib. *Coada caprii pică de rîie, dar tot țăpură stă,* se spune despre cineva sărac, dar fudul. Cf. UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 302. ◇ (Prin analogie) *Iablanicioara, după ce se învîrtea și se svîrcolea sus, printre stîncile țăpure, cobora acum de-a dreptul.* GALACTION, O. 159. *Coastă țăpure.* ALR II 2 476/833, cf. ALR SN III h 810/833, A III 18. ◇ E x p r. **A-și face urechile țăpuri,** se spune despre caii care-și ciulesc urechile. Cf. ALR II/I MN 8, 6 855/812, 872, ALRM II/I h 27. ✦ (Despre țîțele animalelor sau despre mamele) Țeapăn, tare, pietros, dînd impresia că înțeapă. *Țîțe bourii, care stau tari și țepure de se văd sub ie ca niște cornițe.* REV. CRIT. III, 90. *A venit căprița (sau vaca) cu țîțele țăpure de lapte.* UDRESCU, GL.

2. F i g. (Regional; despre privire) Ațintit, pironit, fixat asupra cuiva sau a ceva (Talpa Ogrăzile — Roșiori de Vede). Cf. COMAN, GL. *Cu privirea țăpură.* id. ib.

3. F i g. (Prin Olt.; despre ardei) Cu gust înțepător, pișcător, iute. Cf. PLOPȘOR, C. 43.

4. F i g. (Prin vestul Munt.; despre oameni) Robust, viguros. Cf. UDRESCU, GL. *E încă țăpur și năvîrlios unchiașul.* id. ib. ✦ (Prin Munt. și Olt.) Țanțoș, mîndru, fudul. Cf. RĂDULESCU-CODIN, I. CR. XIII, 82, CIAUȘANU, V. 206. *Se ține țăpur.* UDRESCU, GL. ◇ (Adverbial) *Merge țăpor al lui Ioniță, parc-ar fi înghițit un par!* CV 1952, nr. 1, 34.

— Scris și: *țăpur.* — Pl.: *țepuri, -e,* (f.) și *țepuri.* — Și: **țépor, -ă, țépure** adj.

— De la **țeapă.**

ȚEPURÁN s. m. (Regional) Ardei iute (Rast — Băilești). NALR — O III h 466/978.

— Pl.: *țepurani.*

— **Țepur** + suf. *-an.*

ȚEPURÁT, -Ă adj. (Regional) Mîndru, fudul, îngîmfat, înțepat, bățos; supărat, arțăgos, furios (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Să uită țăpurată la mine, parcă să mă ia-n pene.* id. ib.

— Scris și: *țăpurat.* — Pl.: *țepurați, -te.*

— **Țepur** + suf. *-at.*

ȚÉPURE adj. v. **țepur.**

ȚEPUREÁ s. f. v. **țepurică.**

ȚEPURÉL s. m. (Regional) Ardei iute (Galicea Mare — Craiova). GL. OLT., NALR — O III h 466/974.

— Scris și: *țăpurel.* GL. OLT. — Pl.: *țepurei.*

— **Țepur** + suf. *-el.*

ȚEPURÉȘ s. m. v. **țeporaș.**

ȚEPURÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț e a p ă (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepurici* și *țepurele.* — Și: **țepureá** s. f. UDRESCU, GL.

— De la **țeapă.** — **Țepurea:** cu schimbare de sufix.

ȚEPURÍU, -ÍE adj. (Regional; despre acul albinelor) „Gata de înțepat" (Păușești Otăsău — Băile Govora). COMAN, GL. *Cu acul țăpuriu.* id. ib.

— Scris și: *țăpuriu.* — Pl.: *țepurii.*

— **Țepur** + suf. *-iu.*

ȚEPURÚIE s. f. v. **țepăruie.**

ȚEPÚȘ s. m., s. n. v. **țepușă.**

ȚEPUȘÁT, -Ă adj. v. **țepoșat.**

ȚEPÚȘĂ s. f. **I. 1.** Bucată de lemn sau de metal, lungă și ascuțită la un capăt, avînd diferite întrebuințări. V. p a r¹, ț ă r u ș **(1)**, ț e a p ă **(I 1)**, ț e p o r **(1)**. Cf. DR. VALIAN, V., COSTINESCU, LM. [illegible] *cărți de cetit, două țepușe, arcul și tolba cu săgețile.* ISPIRESCU, L. 83. *În loc de arme, ei întrebuințau ... bolovani de piatră, tăciuni aprinși și țepușe.* id. U. 39, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Parii sau țepușii ... au o lungime de 2—4 m — după cum fundul Dunărei e de nisip sau de nomol.* ANTIPA, P. 350. *În vîrful clăii se înfige adesea cîte o țepușă ca să-l ție mai [illegible]* PAMFILE, A. R. 165. [illegible] *sînt în jur, nici țăpuși pe la garduri, și nu zice nimeni nimic.* LUNGIANU, CL. 86. *Am să străpung inima strigoiului. Cu un țepuș de lemn am să i-o străpung.* M. ELIADE, D. 136. *După ce am virit mistrețul în strîmtoare, noi ne pregătim țepușile cele mari, așa cum am învățat să le tocmim, lungi și groase, pîrlite la vîrfuri.* SADOVEANU, O. XIII, 370. *Onofrei a și pălit cu țăpușa de stejar pe cel dintîi călăreț care năvălea cu sulița asupra sa.* id. ib. 619. *Dacă ... pe înserate vine o broască la ușă ..., o împlîntă în o țăpușă și o pune în pod la fum.* ȘEZ. VI, 23, cf. ALR II 4 250/848, ALR SN I h 137. ◇ (Adverbial) *Se ridică țăpușă-n sus și, lung cum era, se răsturnă.* HOGAȘ, DR. II, 38. ✦ Par¹ **(1)** înfipt în pămînt, folosit în trecut ca instrument de execuție. V. ț e a p ă **(I 1)**. *E un frate-al meu omorît, pus într-o țăpușă și păzit de doisprezece străjari.* LUNGIANU, CL. 138. *Căruțele oștirii aduceau țepușile gata făcute și pîrlite la vîrfuri ... Toți răii au putrezit în pari cu capu-n jos, înțepați prin creștet.* SADOVEANU, O. XII, 266. *Măria sa Hamza să fie ridicat din nou într-o țăpușă mai înaltă, așa cum se cuvine unei căpetenii.* id. ib. 268. *Pe urmă ... i-o băgat țăpușa de-a lungul trupului pînă ce-o ieșit prin creștetul capului.* VASILIU, P. L. 55. ✦ (Regional) Par¹ **(1)** ascuțit la capete și înfipt în pămînt, în jurul căruia se clădește claia de fîn; (regional) țepăruie **(3)**, țepărușă, țepuie. V. p r e p e l e a c

(I 2 e), ţ e p o r a ş **(4)**. Cf. ALRM SN I h 93. ✦ (Regional) Fiecare dintre prăjinile, legate două cîte două, care se aşază de o parte şi de alta în vîrful unei clăi, pentru ca vîntul să nu împrăştie fînul (Cîlnic — Sebeş). Cf. A II 12. ✦ (Regional) Fiecare dintre parii[1] **(1)** care se înfig în vîrful caselor ţărăneşti, la cele două capete ale acoperişului, pentru a fixa leaţul cel mai de sus al scheletului; (regional) ţeapă **(I 3)**. Cf. DAMÉ, T. 93.

2. Fiecare dintre cei patru pari[1] **(1)** care se înfig vertical la extremităţile oplenelor saniei sau în perinoacele carului, servind la sprijinirea încărcăturii; m a n u ş a **(II 2 h)**, (regional) m î n a **(II 2 a)**, r ă c o a n ţ ă, ţ e p u i e, ţ e p u ş e l; fiecare dintre parii[1] **(1)**, aşezaţi vertical, care servesc la susţinerea unei încărcături mai mari la car; ţeapă **(I 2)**, (regional) ţepăruie **(2)**, ţepie, ţepigă **(2)**, ţepuşcă **(2)**. *În opleni ... două găuri în care se înfig ... ţepuşi sau ţepuşei ce slujesc a ţine lucrurile de cărat.* DAMÉ, T. 22. [Pretcele] *sînt înlocuite prin patru pînă la zece ţepuşi.* PAMFILE, A. R. 160, cf. CADE. *Un drum iarna... într-o sanie cu oplene. Românul... umblă împrejurul ţepuşilor şi potriveşte lese pe fund şi pe margini. Grămădeşte fîn mult.* SADOVEANU, O. IV, 224, cf. SCRIBAN, D. *În borţile drugilor şi stinghiilor se pun ţepuşi pentru snopi mai lungi şi pentru fîn foarte scurt.* H III 73, com. MARIAN, cf. ŞEZ. V, 165, com. din RĂDĂUŢI, ALR I 820/412, 550, 558, 582, 594, 596, 710, 764, 768, ib. 833/290, 298, 302, 394, 516, 552, 590, 594, 727, 748, 980, ALR II 5 633/228, 279, 325, 414, 551, ALR SN II h 357, ALRM SN I h 239, A I 13, 23, II 8, 12, III 4, V 14. ✦ (Regional) Fiecare dintre ţăruşii care se înfig în capătul ruditelor sau în fiecare colţ al corlatei pentru sprijinirea încărcăturii la căratul griului sau al fînului. Cf. ALR II 5 231/250, ib. 5 232/95, 250, ib. 5 236/141, 250, 284, 414, 520, 531, 537, 605, 723, 728, T. DIAL. M. II, 654.

3. Nume dat unor unelte sau unor părţi ale lor făcute dintr-un ţăruş **(1)** sau dintr-o vergea mai lungă de lemn, ascuţită la un capăt.

a) (Prin sud-vestul Transilv. şi estul Ban.) Ţăruş cu care se făceau găuri în pămînt pentru semănatul porumbului. V. c h i t o n a g. *... cucuruzu.* ALR II 5 046/47, cf. A III 4, IV 5.

b) (Regional; în forma *ţepuş*) Unealtă agricolă de forma unei săpăligi **(1)** ascuţite; (regional) ţepar[2] **(2)**. V. ţ e p e r i g u ţ ă, ţ e p i g ă **(3)** (Feneş — Alba Iulia). Cf. ALR II 6 795/102.

c) (Regional) Unealtă de forma unei răngi cu vîrful lat şi tăios, cu care se sparge gheaţa. V. c e a - g l ă (Micăsasa — Mediaş). Cf. ALR II 6 794/111.

d) (Prin Ban. şi nord-estul Munt.) Băţ ascuţit, nuia sau prăjină cu vîrf de fier cu care se îndeamnă vitele la mers; (popular) strămurare. Cf. CADE, ALR II 5 663/723.

e) (Regional) Frigare; (regional) ţepeligă[1] **(2)**, ţeporaş **(5)**, ţepuşcă **(4)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Ileană, ...* [illegible] ...ESCU, M. ... 25. *...* [illegible] *du-ne cu lacrimi la peştele de mai înainte, fript aici în ţăpuşă.* SADOVEANU, O. IX, 400, cf. ALR I 740/24, 79, ALRM SN II h 852, A III 4, IV 5, VII 2. ✦ L o c. a d j. ş i a d v. **În (sau pe) ţepuşă (sau ţepuş)** = fript în ţepuşă deasupra jăraticului. *Adulmecau miros ...* [illegible] ...ESCU, S. 449. *... se frige în tavă ori pre ţăpuş (frigare).* H XVIII 145. [illegible] ... VII 111.

f) (Regional) Un fel de ... de obiect de lemn, cu care se fac găuri la opinci, pentru a le strînge ... [illegible] V. p r e d u c e a **(1)**. Cf. PASCU, S. 362. *Se cinchi jos iar, ... lîngă* [illegible] ...VEANU, O. V, 410, cf. SCRIBAN, D., VICIU, GL., ALR II 6 618/872, UDRESCU, GL.

g) Fiecare dintre dinţii furcii folosite la strînsul fînului, la clăditul şirelor etc. Cf. CADE. *Iordache purta o furcă cu trei ţăpuşe.* SADOVEANU, O. I, 627.

4. Vergea scurtă de lemn, băţ, beţişor, ţandără de lemn, ascuţite la (unul dintre) capete şi avînd diferite întrebuinţări.

a) (Prin sudul Transilv.) Vergea de lemn pe care se întind pieile de oaie sau de miel puse la uscat. Cf. BREBENEL, GR. P.

b) (Prin sudul Transilv.) Vergea de lemn care se împlîntă în bucata de slănină, pe partea dinspre şoric, pentru ca acesta să nu se usuce strîmb. id. ib.

c) (Regional) Fiecare dintre beţişoarele care susţin fagurii în interiorul stupului; (regional) pretcă (Stejar — Lipova). Cf. CHEST. VI 112/27.

d) (Regional) Beţişor cu care se împinge dopul la puşca de soc (Glimboca — Caransebeş). Cf. ALR SN V h 1 306/27.

e) (Prin Mold.) Bucată de lemn cu care se răsuceşte sfoara ce leagă strîns gura sacului. Cf. SCRIBAN, D.

f) Bucată mică de lemn folosită spre a astupa o spărtură dintr-un butoi. Cf. CADE. *Orice lemn nu face ţepuş la bute.* ZANNE, P. V, 103.

g) (Prin Mold. şi estul Munt.) Săgeată (din stuf); (regional) ţeapă **(I 5)**. Cf. ALR I 1 418/558, 720, NALR — O III MN 239, 1 343/948.

5. Aşchiuţă care intră sub piele sau sub unghie; ţeapă **(II 4)**, (rar) ţeplie, (regional) scărimbă, ţaşcă, ţepeligă **(I 1)**, ţepoc **(4)**, ţipaniţă **(1)**. *Alerga desculţ, pe miriştile abia cosite..., cu obrajii arşi de soare şi cu tălpile sparte de spini şi de ţăpuşi.* VLAHUŢĂ, N. 123, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Mi-a intrat o ţepuşă-n deget.* SCRIBAN, D. *În picioare cu ţepuşe De nouă feliuri de lemn.* MARIAN, V. 198. *Spărgînd buba, iese şi copturile şi spinele, ţepul sau ţepuşa.* PAMFILE, B. 40, cf. ALR I 1 207/186, 528, 592, 594, 595, 735, 740, 764, ALR II I h 93. ✦ (Învechit) Aşchie de trestie sau de lemn, ascuţită la un capăt, care se folosea ca instrument de tortură. V. ţ e a p ă **(I 1)**. *Împăratul feace 20 de ţăpuşi de trestie şi i le-au bătut în unghii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 63v/29. *Aşternutul lui, ţăpuşi ascuţite.* BIBLIA (1688), 381[2]/9. *Făcu doaozeci de ţepuşi de trestii ascuţite şi i le băgă pre supt unghiile mîinilor.* MINEIUL (1776), 78v[2]/37. *I-am spînzurat ... le-am bătut ţepuşi ... unghii.* FILIMON, O. I, 288.

6. Vîrf ascuţit de lemn sau de metal. Cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *...* [illegible] *du-şi enorma greutate a trupului pe vechiul baston de cireş, cu ţăpuşă la vîrf.* BART, E. 339. *Pilonii liniilor aeriene de înaltă tensiune vor fi prevăzuţi cu ţepuşe pentru a-i face inaccesibili.* PREV. ACCID. 33. *Au rămas urme arheologice cumano-pecenege: coifuri de fier aurit cu o ţepuşă la vîrf şi apărătoare ale nasului.* PANAITESCU, C. R. 252. *Am să poroncesc ca să i se taie capul şi să-l pună, ia acolo, într-o ţăpuşă de şarampoi din gardul de prim-...* SBIERA, P. 139. ✦ Fiecare dintre dinţii ascuţiţi sau dintre vîrfurile ascuţite montate pe anumite piese ale unor maşini. *Alt meca-...* [illegible] *ace în locul lanţului fără sfîrşit cu ţepuşuri.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 474. *Cartelele... se construiesc din plăci de lemn prevăzute cu ţepuşi. Ţepuşii (ştifturile)... se construiesc din lemn ori din metal.* id. ŢES. 299.

II. 1. (Regional) Ţeapă **(II 1)** (la cereale). Cf. DAMÉ, T. 57. *Spicul... avînd în vîrf, afară de ovăz, ţepii, ţepuşele sau musteţile.* PAMFILE, A. R. 96, cf. ALR I 929/186, 528, 578, 584, 588, 594, 595, 764, 990, A III 4, IV 4, NALR — O III MN 218, 1 024/908.

2. (Popular) Ghimpe (la plante). Cf. MOLNAR, D. 42/13, 58, KLEIN, D. 442. *Arma la om e ca țăpușa La scaiu.* BUDAI-DELEANU, Ț. 112, cf. LB, ISER, DDRF, BARCIANU, CADE. ✦ (Rar) Frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor; ac. *Frunzele* [bradului] *:... ace, țepușe.* DA I_1, 636.

3. (Regional) Ardei iute (Băbiciu — Caracal). NALR — O III h 466/992.

4. (Regional) Cotor de porumb rămas pe cîmp după tăierea tulpinilor. Com. din VAȘCĂU.

5. (La pl.) Fire aspre de barbă; țepi[1]. *Încordat, cu țepușele bărbii în piept, își fărîma ura în pumni.* VORNIC, P. 207.

III. (Art.; în forma *țepușul)* Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 149, id. JOC. ROM. N. 128, I. CR. I, 155.

— Pl. *țepușe* și (regional) *țepuși, țepușuri.* — Și: **țepúș** s.m., s. n.

— **Țeapă** + suf. *-ușă.*

ȚEPÚȘCĂ s. f. Diminutiv al lui ț e p u ș ă.

1. (Prin Maram.) Țeapă **(I 1)** folosită în trecut ca instrument de tortură și de execuție. *Dar grea lege i s-o dat, Ori să-l taie, Ori să-l pușțe, Ori să-l puie-ntre țăpușțe.* BÎRLEA, L. P. M. I, 158, cf. T. PAPAHAGI, M. 121.

2. (Prin nord-estul Transilv.) Țeapă **(I 2)**, țepușă **(I 2)** (la car sau la sanie). Cf. H XVII 273, CHEST. II 265/258.

3. (Regional) Par[1] **(1)** ascuțit care se pune pe acoperișul caselor țărănești (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. II 265/258.

4. (Prin nord-estul Transilv. și prin Maram.) Frigare; (regional) țepușă **(I 3 e)**. Cf. ALR I 740/268, ALR II 3 976/362, ALRM SN II h 852/362.

5. (Prin Transilv. și Maram.) Scobitoare. Cf. CADE, PASCU, S. 227, VICIU, GL.

— Pl.: *țepușțe* și *țepușți* (CHEST. II 265/258, T. DIAL. B. N. 352).

— **Țepușă** + suf. *-că.*

ȚEPUȘEÁ s. f. v. **țepușică[1]**.

ȚEPUȘÉL s. m. (Prin estul Munt.) Fiecare dintre cei patru pari[1] **(I)** care se infig vertical la extremitățile oplenelor saniei. V. ț e a p ă **(I 2)**, ț e p u ș ă **(I 2)**. *În opleni mai sînt două găuri în care se înțepenesc ... țepi, țepuși sau țepușei, ce slujesc a ține lucrurile de cărat.* DAMÉ, T. 22.

— Pl.: *țepușei.*

— **Țepușă** + suf. *-el.*

ȚEPUȘÍCĂ[1] s. f. Diminutiv al lui ț e p u ș ă. [Cașcavalul] *să-l împungă cu o țăpușică și să toarne cu mîna salamură deasupra, că să-și iaie sare în borticele.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 29/22. *De multe ori leagă românii gura sacilor ... nu numai cu ațe, ci și cu un fel de țăpușele mici.* MARIAN, S. R. I, 28. *Hai, ciocoi, încoaci la mine, Să vîr țepușica-n tine!* POP., ap. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țepușici.* — Și: **țepușeá** (pl. *țepușele)* s. f.

— **Țepușă** + suf. *-ică.* — **Țepușea**: cu schimbare de sufix.

ȚEPUȘÍCĂ[2] s. f. v. **țeposică.**

ȚEPUȘÓS, -OÁSĂ adj. (În dicționarele din trecut) Care are țepi[1]; care are vîrf ascuțit; care înțeapă; țepos **(1, 2)**, ghimpos. Cf. LB, ISER, CIHAC, II, 430, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: ?

— **Țepușă** + suf. *-os.*

ȚERÁN s. m. v. **țăran.**

ȚERÁNCĂ s. f. v. **țărancă[1].**

ȚERĂNCÚȚĂ s. f. v. **țărăncuță.**

ȚERĂNÉȘTE adv. v. **țărănește.**

ȚERĂNÓI s. m. v. **țărănoi.**

ȚERĂÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ȚÉRBER s. m. v. **cerber.**

ȚERC s. n. v. **țarc.**

ȚERCALÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚERCĂDẮU s. n. v. **țărcădău.**

ȚERCĂLÁN s. n. v. **țărcălam[1].**

ȚERCĂLÁT s. n. v. **țărcălat[1].**

ȚERCĂLUÍ vb. IV v. **țărcălui.**

ȚÉRCLU s. n. v. **cerc.**

ȚERCÓVNIC s. m. v. **țircovnic.**

ȚERCULÁRNICĂ s. f. v. **țircularnic.**

ȚEREÁLE s. f. pl. v. **cereale.**

ȚEREÁN s. m. v. **țăran.**

ȚEREMONIÁL[1] s. n. v. **ceremonial.**

ȚEREMONIÁL[2], -Ă adj. v. **ceremonial.**

ȚEREMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚEREMONIÉR s. m. (Învechit, rar) Persoană care conduce o ceremonie religioasă. (Adjectival) *Diacon țeremonier pentru această sfîntă biserică* (a. 1860). ȘCHEI, 244.

— Pronunțat: *-ni-er.* — Pl.: *țeremonieri.*

— Din germ. **Zeremoniarius**, lat. med. **caeremoniarius.**

ȚEREMONIÓS, -OÁSĂ adj. v. **ceremonios.**

ȚERFELÓG s. n. v. **terfelog.**

ȚERHÓUC s. n. v. **țărhoc.**

ȚERIMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚERIMONIÓS, -OÁSĂ adj. v. **ceremonios.**

ȚÉRINĂ[1] s. f. v. **țarină[1].**

ȚERÍNĂ[2] s. f. v. **țărînă.**

ȚÉRINĂ[3] s. f. v. **țelină[2].**

ȚERINÓS, -OÁSĂ adj. v. **țărînos.**

ȚERMER s. m. v. **țărmăr.**

ȚERMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ȚÉRMURE s. n. v. **țărm.**

ȚÉRNĂ s. f. v. **țărînă.**

ȚERSÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚERTÍN [illegible] n. (Învechit; prin Transilv.) [illegible] Sitzel [illegible] Big [illegible] XIII, 1983-1984, 315.

Pl.: [illegible]

— Din lat. **circinus.**

ȚERÚ[illegible]Ă s. f. v. ** țeruză.**

ȚERÚLIC s. m. v. **țirolie.**

ȚERÚȘ s. m., s. n. v. **țăruș.**

ȚERÚZĂ s. f. **1.** (Învechit; prin Transilv., Maram. și Ban.) Creion. Cf. MOLNAR, D. 385/9. *Obiecturi cu* [illegible] MAN. INV. 183/10, cf. CLEMENS, 230, LB 112. *La dosul cărței aflai un con-* [illegible] FM 1843, 37/17, cf. ISER [illegible] O. I, 197, cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, ALR II 3 749/102, 574, ALR — M h 691, LEXIC REG. 23, MAT. DIALECT. I, 100.

2. (Prin Transilv. și Maram.; și în sintagmele [illegible] ALR SN IV h 915/279, [illegible] ALR — M h 700/228) Un fel de condei cu care scriau copiii pe tăbliță. Cf. ALR SN IV h 915, ALRM SN II h 747, ALR — M h 700.

— Pl.: [illegible] — Și: (regional) **țirúză** (ALR — M h 691/227, ib. h 700/231), **țarúză** (ib. h 691), **țerújă** (pl. [illegible] ALR SN IV h 915/362, ALRM SN II h 747/362), **țerăúză** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200), **cerúză** (L. COSTIN, GR. BĂN. II, 200, com. V. BREBAN, ALR SN IV h 915, ALRM SN II h 747), **cerusă** s. f.

— Din magh. **ceruza,** lat. **cerussa.**

ȚERVÁNĂ s. f. v. **cervană.**

ȚERVÁNE s. f. v. **cervană.**

ȚERVÍȘ s. n. v. **cerviș.**

ȚESÁ vb. I v. **tese.**

ȚESÁLĂ s. f. (Atestat prima dată în 1508, cf. MIHĂILĂ, D. 168, DERS) **1.** Unealtă formată dintr-o placă de metal, având pe una dintre fețe lamele dințate [illegible] de lemn sau de metal, și cu care se curăță pielea și părul vitelor și al cailor. *Țeseli cu periile lor..., piepteni de cai* (a. 1787). IORGA, S. D. XII, 110, cf. MOLNAR, D. 91/2, KLEIN, D. 443. *5* [lei] *25* [parale] *pe o săcelă* (a. 1815). BUL. COM. IST. IV, 140, cf. LB. *Căpestre..., perie și țesală.* REGULAMENT, 31/8. *O săceală și o perie di cai* (a. 1837). IORGA, S. D. XXII, 337, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *Prin prețul cu care il acoperim* [pe cal]*... îl facem a-i plăcea țesala.* PENESCU, M. 69/1, cf. PONTBRIANT, D., HEM 677, CIHAC, II, 48, COSTINESCU, LM, DDRF, GHEȚIE, [illegible] *Ai s-o pui pe grăunțe și pe săceală și, în două săptămâni, n-ai s-o mai cunoști.* HOGAȘ, M. N. 9, cf. PASCU, S. 290, D. BOGDAN, GL. *Țesala servește de a desprinde praful și noroiul lipit de piele, de unde apoi e scos cu ajutorul periei.* ENC. VET. 162, cf. ȘĂI[illegible] *ajung cu țesala pînă pe spinarea lor.* VLASIU, A. P. 246. *Calul cel roib ... n-a cunoscut săceala și ovăsul pînă la intrarea lui în oaste.* SADOVEANU, O. VII, 299, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL. *Îți vine să intri noaptea pe furiș în grajdul lui cu țesala în mînă și să-i țesali tu în locul lui.* PREDA, R. 257, cf. DM, MIHĂILĂ, Î. 52, M. D. ENC. *De căpăstru mi-l scotea,* [illegible] *mînă-ai luat și la grajdu ai alergat.* ȘEZ. II, 78, cf. ALR I 418/18, 80, 100, 347, 554, 720, 772, 810, 830, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A V 14, VI 10, 16, 26. *Numai caii-s cam urîți ... Hai, să-ți dau țășala ... și peria, Să mi-i faci ca lebăda.* FOLC. TRANSILV. IV, 341, cf. NALR — O III MN 204, 841. ✦ (Învechit, rar; în forma *cesală*) Instrument de tortură asemănător cu o țesală **(1).** *Rădzindu-i coastele-i cu cesale de her fără milă.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 36r/36. ✦ F i g. (Familiar) Neînțelegere, ceartă; scandal; bătaie zdravănă. *I-am tras* [iepei] *de vro două-trei ori niște ceseli zdravene cu ceatlăul.* ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Însurare fără stare,* [illegible] ZANNE, P. IV, 397. ◊ E x p r. **A-i trage** (sau **a-i da**) (cuiva) **o țesală** (sau, regional, **o săceală**) = a bate zdravăn pe cineva. Cf. LM, SCRIBAN, D. *Noi n-am găbjit încă adevărul ăsta. Că de l-am găbji, Doamne, ce țășală i-am mai trage!* BENIUC, V. CUC. 53. (Regional) **A mînca săceală** = a primi bătaie, a fi bătut. Cf. ZANNE, P. V, 544.

2. Grapă ușoară, cu dinți deși și lungi, folosită la curățirea terenurilor, mai ales a pășunilor naturale, în primele faze de vegetație. *Pășuni naturale... Uti-*[illegible] N. M. MIN. I 17 [illegible] III, [illegible] M. D. ENC.

3. (Text.) Dispozitiv la mașina de cardare a bumbacului, asemănător cu o țesală **(1),** care curăță unul din valțurile acestei mașini. *Tamburul și colectorul... se curăță de 2—6 ori pe zi, pentru că garniturile se încarcă cu fibre scurte. Curățirea se face cu un valț îmbrăcat cu ace lungi, periat la rîndu-i de o țesală,* [illegible] IONESCU-MUSCEL, FIL. 136.

— Pl.: *țesale* și (regional) *țesăli* (BUL. FIL. VI, 103, ALR SN II h 315, NALR — O III MN 204, 841, ALR — T 841), *țeseli* (ALR SN II h 315/836, ALR — T 841/337, 358, 366, 390, 423, 435, 438, 452, 453), *țesele* (ALR SN II h 315, ALR — T 841). — Și: (învechit) **țeseálă** (LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, COSTINESCU), **țesélă** (LM, DDRF, DAMÉ, T. 62), (regional) **țeásălă** (ALR SN II h 315/95, NALR — O III MN 204, 841/917, ALR — T 841/327, 328, 329, 330, 331, 340, 348; pl. *țeasăle* NALR — O III MN 204, 841/917, ALR — T 841/327, 328, 329, 330, 331, *teasele* ALR — T 841/348, *țeasăli* ib. 841/340), **țășălă** (ALR SN II 315/130, ALR — T 841/319, 320, 321, 334, 335, 336, 342, 343, 383; pl. *țesăle* ALR SN II 315/130, ALR — T 841/321, 334, 343, 383, *țesăli* ALR — T 841/319, 320, 335, 336, 342), **țersálă** (ALR — T 841/314, 332; pl. *țersăli* ib.), **țacsálă** (ib. 841/456; pl. *țacsăli* ib.), **țepțálă** (ib. 841/428; pl. *țepțăli* ib.), **țeșălă** (ALR SN II h 315/723, ALRM SN I h 201/723), **cesală, ceseala** [illegible] **ceásălă** ALR I 418/347, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201; pl. *ceasăli* ALR SN II h 315 și *cesăle* ib. h 315/362), **ceoasală** (ALR SN II h 315/64, ALRM SN I h 201/64), **cersálă** (BL IV, 90, com. MARIAN, com. din BILCA — RĂDĂUȚI, ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201), **cearsală** [illegible] **ceársăla** [illegible] ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A I 24; pl. *cearsăli* ALR SN II h 315/272, 284, *cerseli* ib. h 315/325, *cersăli* ib. h 315/349), **ceorsálă** (com. [illegible] ALR SN II h 315/310, ALRM SN I h 201/310), **ceorseálă** (ALR SN II h 315/316, ALRM SN I h 201/316), **cerceálă** (com. din [illegible] ALR I 418/554, ALR SN II h 315/219, ALRM SN I h 201/219), **cereala** (ALR I 418/18), **ceseala** (ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201; pl. ALR SN II h 315 și [illegible] ib. h 315/682), **săceálă, sarceala** (ALR SN II h 315, ALRM SN I h 201, A V 33, 35, VI 9), **sălceálă** (ALR SN II h 315/228), **sărsálă** (ALR I 418/100) s. f.

— Din v. sl. **чесало.**

ȚESĂLÁ vb. I. Tranz. **1.** A curăța un animal cu țesala **(1).** Cf. MOLNAR, D. 300/12, KLEIN, D.

443. *Mînzii tineri trebuie... țeselați, periați, frecați,* [illegible] *zădar umbli mințind pre lingă mine, spălîndu-mă și țăsălindu-mă.* ȚICHINDEAL, F. 120/20. *Nici cociașii, nici cătana caii nu țăsală.* N. STOICA, C. B. 211, cf. LB. *Slujba sa erea a purta grija de o iapă,... a o țesăla.* GORJAN, H. IV, 183/9. *Caii să fie săcelați, scaldați și primblați cîteva ceasuri pe zi.* I. IONESCU, C. 91/13, cf. VALIAN, V., ISER. *Bivolițele trebuiesc ținute bine nu numai cu nutreț, dar și cu curățenia, trebuiesc secelate.* I. IONESCU, M. 558, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Murgul și l-a cersălat Și l-a înșeuat.* SEVASTOS, N. 135, cf. MARIAN, NU. 333, DDRF, DAMÉ, T. 62, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Cînd îi țesela, abia le ajungea la mijlocul spinării.* AGÎRBICEANU, S. 10, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țesălam vitele de le făceam albe ca spuma.* VLASIU, A. P. 270. *Vezi de țesală caii după moda nouă care am aflat-o aici.* SADOVEANU, O. X, 662, cf. SCRIBAN, D. *Îți vine... să-i țesali tu în locul lui, că lui nu-i e milă de cai.* PREDA, R. 257. *Apoi am țesălat vacile.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 352. *De căpăstru mi-l scotea, Cu țesala-l țesăla.* TEODORESCU, P. P. 53, com. MARIAN. *Fata ... și-a ales un cal bun și-l hrăni bine și-l țesălă frumos.* RETEGANUL, P. III, 13. *Murgule, ... Să-ți dau fin, să-ți dau ovăs Și să te țesăl frumos.* DOINE, 179. *Dar Gruie n-a ascultat, Pe șarga și-o cesălat..., Pe dînsa c-o-ncălecat.* ȘEZ. I, 108. *Fata... se duse să-și adape și să-și țesale singură călușelul.* POPESCU, B. I, 59. *Apoi murgul și-l scotea, Slugile i-l țesăla, Cu șeaua mi-l înșela.* CĂTANĂ, B. 126. *Toți caii să-i țeselați.* MAT. FOLK. 209. *Hei, stăpîne,... săcelă-mă și dă-mi de mîncare.* I. CR. II, 255. *Parolița, într-aieste trei zile, grijea caii: le da mîncare, îi adăpa, îi sărcela.* VASILIU, P. L. 44, cf. ALR I 417 [illegible] A II 12, III 2, 17, 19, V 20, VI 26. *În grajd de piatră că intrai, Frumos murgu-mi țăsălai.* BALADE, III, 227. *Orz în traistă că-mi punea Și pe roibu-mi țesăla.* FOLC. [illegible] ✦ [illegible] (Familiar sau glumeț; în forma *cesela*; complementul indică oameni) A (se) curăța, a (se) spăla; a (se) pieptăna; a (se) îmbrăca curat și frumos; a [illegible] piului) *Foică foaie lată, Suveicată, fluturată, Și la* [illegible] *...alexandrinele curat țesălate și frumos dichisite ale unui poet.* ODOBESCU, S. III, 155. ✦ R e f l. F i g. (Regional) A umbla de colo-colo [illegible] Pitești). UDRESCU, GL. *Ce vă tot țăsălați pe ușile-ălea; mai stați locului.* id. ib.

2. (Învechit, rar) A rade, a zgiria carnea de pe corpul cuiva, pentru a-l tortura. *Fură... arși cu jigale înfocate de her și căliți cu oțăt și sare preste* [illegible]

3. F i g. (Familiar) A lovi, a bate (tare) pe cineva. Cf. BAR. — MUNT., W. 264[1]/4, LB, POLIZU, COSTINESCU, LM. *Toți treziți pun pe el mina, unu-l leagă, altu-l ține, Unu-l țasălă o leacă, cetluindu-l colea bine.* EMINESCU, L. P. 127. *Dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mițe.* CREANGĂ, A. 37, cf. DDRF, BARCIANU [illegible] *grajduri țeselă bine pe băiețandrul care se culcase.* AGÎRBICEANU, S. P. 196, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

4. (Regional; subiectul este „mașina de cusut") A lăsa firul de ață neîntins pe dedesubt, formînd un fel de lațuri, de la o împunsătură la alta (Șapata de Sus — Pitești) [illegible] *sită mașină! A țăsălat toate cusăturile.* id. ib.

5. (Învechit, rar) A da cuiva mîncare și băutură pe săturate. Cf. LB. *Țeasăl ... cu vin, cu mîncare.* ib.

— Prez. ind.: *țésăl* (accentuat și, regional, *țesắl* ALR I 418, UDRESCU, GL., ALR — T 842) și (re[illegible] ALR I 418 [illegible] ALR — T 842), *țesắl* (ALR I 418/129, 760, 764, 790, 872, 878, 880, 896, 926, 984 ALR — T 842), *țesălez* (ALR I 418/26, 116, 576, 800, 874, A III 2, 17, 19, UDRESCU, GL., ALR — T 842/315, 372, 402, 430, 431, 447). — Și: **țeselá** (prez. ind. *țésel*, accentuat și, regional, *țesél* ALR I 418/584, 900, 922, ALR — T 842, *țeásel* LB, ALR — T 842/327, 328, 329, 331, 340, 341, 348, *țeselez* LB, ALR I 418/750), (regional) **țisălá** (ALR I 418/725, 960), **țersălá** (ALR — T 842/314), **țeesălá** (ib. 842/456), **țepțălá** (ib. 842/428), **țeșălá** (A III 5), (învechit și regional) **cesălá** (prez. ind. și *ceásăl* ALR I 418/65, 270, 273, 278, 298, 333, 337, 339, 345, 348, 351, 361, ib. 1 092/348), (regional) **cisălá** (ib. 418/418), **cesĕlá** (ib. 418/677, 679, 684, 735, 986, ALR II/705), **cesălá** (ALR I 418/690, 695, 700, 708, 710, 980), **cersălá** (prez. ind. și: pers. 1 *ceársăl* ALR I 418/59, 80, 257, 280, 283, 285, 289, 290, 335, 350, 355, 357, 359, 363. A I 20, 22, 23, 24, 35, pers. 3 *ceársălă* A I 23 și *cearsălează* ALR I 418/370) vb. I, **cersălí** (A VI 4), **cearsălí** (ALEXI, W.) vb. IV, **cercelá** (ALR I 418/214, 215, 217, 218, 223, 229, 243, 259, 360, 381, 385, 402, 542, 552, 554, 571, 573, ib. 1 092/259, A V 15, VI 16, 19, 22, 26), **cecelá** (ALR I 418/12, 18,) **cercină** (ib. 418/227), **ciosălá** (ib. 418/343), **ciosolá** (ib. 418/302; prez. ind. *ciosoál* ib.), **ciorsălá** (ib. 418/305, 308, 320, prez. ind. și *cioársăl* ib. 418/315), **ciorsolá** (prez. ind. *cioársol* ib. 418/61), **săcelá** (DDRF, ALR I 418) vb. I, **secelí** (DDRF) vb. IV, **sețelá** (DDRF, TDRG), **sărcelá** (ALR I 418/268, 550, 558, [illegible]) **siecelá** [illegible] **săsălá** [illegible] 418/49) vb. I.

— V. **țesală.**

ȚESĂLÁRE s. f. [illegible] a ț e s ă l a.

1. Cf. ț e s ă l a **(1)**: (învechit) țesălătură **(1)**. Cf. [illegible]

2. F i g. (Familiar) Cf. ț e s ă l a **(3)**; bătaie; (învechit) țesălătură **(2)**. Cf. COSTINESCU.

[illegible] **săcelare** [illegible]

— V. țesăla.

ȚESĂLÁT[1] s. n. Faptul de a ț e s ă l a **(1)**. Cf. ISER. *Țesălatul trebuie a fi de două ori pe zi.* PENESCU, [illegible] *se opri din țesălat și întoarse capul.* AGÎRBICEANU, S. 184. *Prin țesălat urmărim să obținem curățirea pielei, să prevenim ivirea diferitelor boale.* ENC. VET. 161. *După ce terminase cu țesălatul, intrase în vîrful* [illegible]

— V. țesăla.

ȚESĂLÁT[2], **-Ă** [illegible] **(1)**. [illegible] GL. *Caii țesălați și periați păreau de steclă.* BARBU, PRINC. 100. *Fuga la grajd că îmi da, Scotea murgu țăsălat, Țăsălat și înșelat.* BALADE, II, 49. ✦ F i g. (Familiar; în forma *săcelat*) Bătut. Cf. CREANGĂ, GL.

— Pl.: *țesălați, -te.* — Și: (regional) **săcelát, -ă** [illegible] **țesălát, -ă** [illegible]

— V. țesăla.

ȚÉSĂLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESĂLĂTÚRĂ s. f. (Învechit) **1.** Țesălare **(1)**. Cf. POLIZU. *O țesălătură nu ajunge pre zi la cai.* LM. ✦ Fire de păr, praf și alte impurități care rămîn în țesală **(1)** după curățirea animalelor. *Țesălăturile sau praful scos prin țesală să-l înșire pe scînduri.* PENESCU, M. 66/.

2. F i g. (Familiar) Țesălare **(2)**: bătaie. *Copilul ia, pentru nebuniile sale, mai multe rele țeselături pri- i și tot nu se învață minte.* LM.

— Pl.: *țesălături.* — Și: **țeselătúră** s. f.

— **Țesăla** + suf. *-ătură.*

ȚESĂLÚȚĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui ț e s a l ă. Cf. LB, ISER, POLIZU.

— Pl.: *țesăluțe.* — Și: **țeselúță** s. f. LB, ISER.

— **Țesală** + suf. *-uță.*

ȚESĂRÍE s. f. (Neobișnuit) **1.** Țesătorie **(1)**. Cf. POLIZU.

2. Țesătorie **(2)**. Cf. CL 1990, 142.

— Pl.: **(2)** *țesării.*

— De la **țese.**

ȚESĂTÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m. și f. Persoană care țese **(1)**, care se ocupă cu țesutul; muncitor care lucrează la un război de țesut. V. t o c a c i[1], ț e s ă t o r e a s ă. Cf. ST. LEX. 56r2/1. *Și cortului vei face zeace garduri de mătase împletită și vînătă și mohorîtă și roșu împletit herovim, lucru de țăsătoriu să faci.* BIBLIA (1688), 57²/26, cf. ANON. CAR. *Țesătoriului e mai lungă ziua decît argintariului.* PETROVICI, P. 90/11, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CARAGIALE, O. III, 88. *Lucrul este cam slab, dară nici n-a fost făcut pentru țesătoare mănioase.* SLAVICI, N. I, 55, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se trăgea dintr-un neam de țesătoare vestite.* AGÎRBICEANU, S. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 34. *Eu am rămas singur la socrul lui, un bătrîn subțirel, cu ochi tulburi, țesător de meserie.* VLASIU, D. 189. *Multe le dădea să le lucreze în sat pe la cele mai iscusite țesătoare.* MOROIANU, S. 38, cf. SCRIBAN, D. *În secolul al XIII-lea, Flandra a devenit o țară de țesători.* OȚETEA, R. 46. *Țesătoarele se strecurau grăbite printre mașini.* V. ROM. februarie 1955, 160. *Colegiile de meseriași, fierari, lemnari, ... țesători existau în toate orașele* PANAITESCU, C.R. 55, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, CL 1990, 142. *Asta-i mîndra mîndrelor, Țesătoarea pînzelor.* PAULETI, C. 128. *Fata nu ți-oi lua. Nu-mi trebui țesătoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 435. *Mamii-i trebe țesetoare.* MARIAN, S. A. 24. *Fata care-i în mătasă N-ai ce o duce la casă, Că-i trebuie țesătoare.* BUD, P. P. 49, cf. ALR II 5 943, ib. 5 944/130, 272, 362, 682, 987, A I 22, 23, 26, 34, 35, II 12, V 15, FOLC. TRANSILV. II, 75. ◇ (Adjectival) *Tot nu-ți iau fata acasă, Că fata e vrăjitoare, Nu e d-alea țesătoare.* HODOȘ, P. P. 148. ◇ F i g. *Toamna, mîndră țesetoare.* ALECSANDRI, P. III, 261. *Ei, țesătorii vieții și ai morții, Mi-au dat ce-ngăduie soarta.* BLAGA, O. II, 160.

2. S. f. (Rar) Război de țesut. Cf. CORBEA, D. 343v1/1. *Măriuca ... Iarna toarce la fuioare, Țese firu-n țesetoare.* ALECSANDRI, T. 272, cf. TDRG.

— Pl.: **(1)** *țesători, -oare,* **(2)** *țesători.* — Și: (învechit și regional) **țesetór, -oáre** subst.

— **Țese** + suf. *-ător.*

ȚESĂTOREÁSĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Țesătoare **(1)**. Cf. CL 1990, 142, ALR II 5 943/682, UDRESCU, GL.

— Pl.: *țesătorese.*

— **Țesător** + suf. *-easă.*

ȚESĂTORÍE s. f. **1.** Meseria țesătorului **(1)**; meșteșugul țesutului[1] **(1)**; activitatea de a țese **(1)**; (învechit și regional) țesătură **(1)**, (neobișnuit) țesărie **(1)**. Cf. DRLU, COSTINESCU, BARCIANU, TDRG. *Termenii de țesătorie sînt în majoritatea lor de origine latină.* DR. I, 404, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Lucra într-o fabrică de țesătorie.* ARGHEZI, S. XI, 16. *Voia să afle ce se mai întîmplă la fabrica de țesătorie.* V. ROM. 1954, nr. 3, 106, cf. M. D. ENC., DEX, DSR, H IX 19. ◇ *Scai de țesătorie* v. s c a i[1].

2. Atelierul țesătorului **(1)**; (neobișnuit) ț e s ă r i e **(2)**; intreprindere sau secție a unei întreprinderi în care se fac diferite țesături **(2)**. Cf. DRLU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Fabrici de textile: ... Torcătoria, Țesătoria.* NOM. PROF. 34, cf. SCRIBAN, D. *La țesătorie ... sînt în fierbere de cîteva zile.* CONTEMP. 1953, nr. 369, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX, CL 1990, 142.

3. (Cu sens colectiv) Diferite sortimente de țesături **(2)**. Cf. TDRG, CADE.

— Pl.: **(2)** *țesătorii.* — Și: (învechit) **țesetorie** s. f. DRLU, COSTINESCU, ALEXI, W.

— **Țesător** + suf. *-ie.*

ȚESĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Țesătorie **(1)**. *Cine au dat muierilor învățătura țeseturii?* BIBLIA (1688), 380¹/24. *Noema ... au deprins toate torcăturile de lînă, de in, și țăsătura, și alt lucru tot în casă femeiesc.* N. COSTIN, LET. I, 44/13, cf. COSTINESCU, TDRG. *Meșteșugurile cunoscute pe la țeară sînt: cismăria, cojocăria ... și țesătura diferitelor materii de lînă și de bumbac.* H II 168. ✦ F i g. Umblătură, alergătură de ici, colo. *Au urmat sfaturi după sfaturi, ... au urmat țesăturile iuți în trăsuri, pe la case, pe la crîșme, în ajunul alegerilor.* SADOVEANU, O. III, 400.

2. Produs textil obținut la războaiele de țesut din firele de urzeală și cele de bătătură; pînză, stofă sau alt obiect țesut din fire textile; (rar) țesut[1] **(2)**. Cf. MARDARIE, L. 261/4, MOLNAR, D. 98/7, KLEIN, D. 443, DRLU, LB. *O ușoară țesătură de aur ce vei avea pe gulerul hainelor tale.* PLEȘOIANU, T. II, 182/8. *Părul ei cel negru ... se lăsa pe spate ținut de o țesătură de mătase.* MOZAICUL (1838), 754/30, cf. VALIAN, V. *Cele ce trebuiesc să se intinză și să se aerisească, precum stofe, osebite feluri de țesături.* REGUL. ORG. 191/16, cf. ISER, POLIZU. *Cele mai prețioase țesăture de mătasă sosesc din Arabia.* HASDEU, I. C. I, 100, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Țesăturile și cusăturile ocupau o parte din ... această expozițiune națională.* ODOBESCU, S. I, 482. *Smucește c-o mînă pînza ... Și țesătura neagră d-un fin și gingaș tort Lăsînd să cadă-n flăcări, șoptește-adînc: „E mort!"* EMINESCU, O. IV, 415, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 183, DAMÉ, T. 62, BARCIANU, ALEXI, W. *Nevestele și fetele se întreceau care de care în horbote și țesături.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 177, cf. TDRG. *Inu[illegible] țesătorul, care desigur constituie un lux pe lîngă țesătura ... inului sau a cînepii.* PAMFILE, I. C. 251. *Pe ruzi lungi erau atîrnate țesături mai mici, în felul ștergarelor.* AGÎRBICEANU, S. 19. *Toate țesăturile și cusăturile se lucrează pentru îmbrăcăminte și necesitățile gospodăriei.* APOLZAN, P. I. 40. *Țesături groase ... de lînă pentru zăbunuri.* GOLOGAN, C. R. 41. *Țesături vopsite.* NICA, L. VAM. 249, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Un car de țesături de zestre.* GALACTION, O. A. I, 275. *Țesături naționale.* NOM. PROF. 57. *Nu de mult a trecut drumul ăsta, în car împodobit cu țesături, tras de boi cu clopote.* VLASIU, A. P. 174. *Sufletu-mi întinde tainica-i năframă, Să-ți apeși pe dînsa ochi, obraji și gură, Dornic să-ți cuprinză fața ca-ntr-o ramă Și să-ți prinză chipul tot în țesătură.* VOICULESCU, POEZII, I, 68. *A băgat de seamă că acel covor scump era țesătură de Buhara.* SADOVEANU, O. XVIII, 308, cf. SCRIBAN, D. *Un cilindru subțire, îmbrăcat cu țesătură plușată, reține praful și tocătura de fibre.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 132. *Un stihar din sec. al XVII-lea e dintr-o țesătură ca de aur și argint [illegible].* CĂLINESCU, C. O. 250. *Pereții albi ... lăsau să se vadă minunate țesături venețiene.* BARBU, PRINC. 101. *O*

masă rotundă acoperită cu o țesătură care amintea odăjdiile preoțești. V. ROM. octombrie 1970, 32. *Din Imperiul turcesc aduceau coloniale, mirodenii, pielărie, țesături.* C. GIURESCU, P. O. 133, cf. M. D. ENC., DEX. *Țesăturile țărănești se numesc straie, velințe, cergi ... și pînză.* H II 3, cf. ib. 168, IV 11, 75. *Se strecoară c-un coș încărcat cu fel de fel de țesături ieșite din mîna miresei.* PÎRVESCU, C. 114, cf. ALR I 1 289/600, ALR SN IV h 1 178/157. ◇ P. a n a l. *Puse ..., înaintea unei adunări, deosebite țeseturi de sticlă.* MOZAICUL (1839), 508/4. ◇ F i g. *Și timpul ... Întinde pe creneluri ..., Din mușchiul de paragini, o fină țesătură.* MACEDONSKI, O. I, 24. *O mînă genială ... făcea ca aceste ... animale și ființe mitologice să se înfrățească într-o țesătură de culori.* BARBU, PRINC. 127. ◆ Regional Natră (1 1) (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). ALR I 1 289/49.

3. Fel, mod în care e țesută o pînză, o stofă etc. Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Începui să cercetez fotografiile și țesătura covorului din perete.* MIHĂESCU, D. A. 103, cf. M. D. ENC., DEX. *Și cu brîu-i de mătasă, Brîu cu țesetura deasă.* ALECSANDRI, P. P. 135. *Țeseturile în patru ițe cînd au numai o față se zic: în scripete.* H II 254. *Bunătatea stofei nu stă în infloritură, ci în țăsătură.* ZANNE, P. III, 385. ◇ L o c. a d v. (Învechit) **În țesătură** = în stivă. *Așezarea materialelor în stivă se va face astfel ca să asigure stabilitatea materialelor (așezare în țesătură).* PREV. ACCID. 60. ◆ Reparație făcută la un obiect de îmbrăcăminte, la o pînză etc. țesînd **(3)** cu acul. Cf. M. D. ENC., DEX.

4. F i g. Structură, alcătuire a unui lucru, a unui fenomen, a unei opere literare etc.; urzeală. *Prin multe locuri a țăsiturii Hronicului, unde trebuință a fi s-au părut, adeasă învățătură am dat.* CANTEMIR, HR. 49. *Însă slovenii de țesetura limbei românești cea dinlontru nice cum nu s-au atins.* MAIOR, IST. 236/26. *Toatele limbele au o țesătură.* MUMULEANU, C. 60/4. *Simplicitatea țeseturei române putea să ne deie nădejdea că osebirea între limba scrisă și limba zilnică nu ar fi fost niciodată mare.* RUSSO, S. 54. *Țesătura intrigei este aceasta.* FILIMON, O. II, 275. *Toată scena e tot așa de naturală și tot așa de adevărată, ca țesătură sufletească.* GHEREA, ST. CR. II, 160. *Îi fusese destul ... ca să i se lumineze și mai bine țesătura ascunsă a aparențelor.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 81. *Fără să intre în țesătura unei acțiuni, ... acest popă trăiește prin cuvintele pline de vibrația unui suflet energic.* LOVINESCU, S. I, 37. *Scriitorul a pătruns mai adînc în țesătura complexă a realității.* CONTEMP. 1949, nr. 160, 2/4. *Țesătura* [acestui roman] *e modestă.* CĂLINESCU, S. C. I, 150. [illegible] *pre „țesătura cea dinlontru" a limbii.* BLAGA, G. 203. *Țesătura anecdotică a întîmplărilor ascunde nenumărate arcane.* IST. LIT. ROM. 73. *Un citat a cărui țesătură este mai vizibilă.* CL 1957, 234. *Trebuie să-și sporească expresivitatea jocului printr-o țesătură mai personală.* T iunie 1964, 90. *Izbînda ultimului său poem stă chezășie pentru țesătura trainică a versurilor viitoare.* V. ROM. ianuarie 1965, 140. *O anumită „grosime" a „stratului" de viață prins într-o țesătură narativă anunță vocația autenticului romancier.* V. ROM. august 1970, 63, cf. DEX. ◆ (Urmat de determinări de obicei introduse prin prep. „de") Împletire, încrucișare, întretăiere de lucruri de același fel. *Scurta epohă a domnirei lui ... Ciubăr nu au stătut altă, decît o țesătură de intrigi.* IST. NAT. 77/9. *Face printr-o țesătură de netrebnice cuvinte Tot zisuri îngăimătoare prin rezoane iscusite.* CONACHI, P. 277. *În partea a doua din acest studiu al nostru curmaserăm țesătura evenimentelor cu intrarea în anul 1860.* BARIȚIU, P. A. III, 1. *Ce impresie însă a putut produce ... descoperirea țesăturei de neștiință și neadevăr cu care jurnaliștii au crezut că e bine să ne întîmpine.* MAIORESCU, CR. I, 362, cf. DDRF, BARCIANU. *Romanul lui Bojer mi se păruse o țesătură de copilării lirice pretențioase.* IBRĂILEANU, S. L. 71, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Prin țesătura de ramuri, luna strecura fîșii palide de lumină.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 57. *Vasul ... înainta greu, prins într-o țesătură de bărci ce roiau mici.* BRĂESCU, A. 212. *Țesăturile ramurilor parcă joacă în umbra care tot mai mult le cucerește.* SADOVEANU, O. III, 65. *În asemenea țesături de crengării ... nu poate intra.* id. ib. XV, 234. *Ca niște paianjini începură a depăna în goană prin țesătura de pînze și frînghii.* BART, S. M. 51. *Cuvintele cu atîta vor fi mai bine legate la un loc, cu cît se va strînge mai tare țesătura ideilor.* D. GUSTI, în RET. ROM. 168, cf. SCRIBAN, D. *Copilăria mea ... e o țesătură de amintiri dureroase.* VORNIC, P. 12. *Țesătura de reacții și raporturi umane ... nu se rărește în momentele aparent neutre.* T mai 1964, 88. *Țesătura de simboluri, în care dramaturgul înscrie fiecare episod și fiecare personaj.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 25. *O chemare spre adorația lumii ca țesătură de miracole.* V. ROM. august 1970, 68, cf. DEX. ◆ Intrigă, uneltire. *Necredincioși! ispitiți Țesături vrednici d-osîndă asupră-mi să mai urziți?* HELIADE, O. I, 462. *Intrigantul e lăsat în închisoare, ca pedeapsă pentru infama lui țesătură.* CARAGIALE, O. IV, 54, cf. DEX.

5. (Învechit) Țesut[1] **(3)**. Cf. TEODORI, A. 68/6. *Este țesetura țeluloasă (textus cellulosus) o pînză.* ANTROP. 128/15. *Mănuchii precum și fibrele se află împreunați printr-o țesătură celuloasă.* KRETZULESCU, A. 161/7. *Un mușchi este ... o țăsătură de fire sau fibre legate laolaltă.* I. IONESCU, V. 61/7. *Un vîrf ascuțit ... a deschis aerului din afară drum pînă la țesăturele care erau protegiate de piele.* MAN. SĂNĂT. 18/25, cf. 73/22, 250/24. *Capul copilului este încărcat de umezeli, care, căzînd în gură, slăbește ... țesătura gingiilor.* PENESCU, M. 18/6, cf. TURNESCU, C. 5^v, 47^r. *Țesătura fibroasă, care se numește și țesătura lemnoasă, se compune de celule foarte lungi.* BARASCH, B. 6. *Putem considera ... țesătura celulară ... un adevărat laboratoriu chimic.* F (1875), 314. *Un sfredel mare se aude rozînd țesăturile uscate ale blănii bătrîne* [illegible] SCRIBAN.

— Pl.: *țesături* și (învechit) *țesături*. — Și: (învechit și regional) **țesetúră**, (învechit) **țesitúră** s. f.

Țese [illegible]

ȚESE vb. III. **1.** [illegible] A realiza o țesătură **(2)** prin încrucișarea firelor de urzeală cu cele de bătătură, cu ajutorul războiului de țesut. *La dînșii muierile vînd și pricopăsc și cumpără, iar bărbații șăd acasă de țăs.* HERODOT (1645), 104, cf. [illegible] I 118/27, [illegible] 217, [illegible] CAR., MOLNAR, D. 300/18, KLEIN, D. 443. *Muierili ... s-au făcut leneșe spre a țăse* (a. 1802). GCR II, 197/8, cf. LB. *Au tăiat pînza fiind țesută numa jumătate* (a. 1827). IORGA, S. D. XII, 213, cf. VALIAN, V. *Și viermele de mătasă dascăl la țesut să-ți fie.* CONACHI, P. 298, cf. POLIZU. *Ea poartă haine scumpe, ușoare, descîntate. Din fire de painjen țesute și lucrate.* ALECSANDRI, P. III, 310, cf. CIHAC, I, 293. *Straiele țesute și împodobite cu măiestrie de femeile românce.* ODOBESCU, S. I, 480. *Haina ta cea minunată Nu-i în stative țesută, Căci ușoară-i ca de neguri.* EMINESCU, O. IV, 523. *Biata fata unchiașului torcea, țesea.* ISPIRESCU, L. 347. *Betele-nguste cusute cu mărgele, ițarii de dimie albă — toate sunt țesute și lucrate-n casă.* VLAHUȚĂ, R. P. 93, cf. DDRF. *Războiul ... este unealta de care întotdeauna s-au slujit femeile române ca să țese.* DAMÉ, T. 133. *Cum țeseam, nici n-am știut Cum am sărit și m-am zbătut Să ies de la război.* COȘBUC, P. I, 93, cf. BARCIANU. *Se juca lumina în palii strălucitoare, parcă o mînă nevăzută ar fi țesut o pînză de argint.* D. ZAMFIRESCU, Î. 40. *Părea o vărgătură lată*

[illegible] SANDU-ALDEA, D. N. 57, cf. [illegible] când nu le trecea să le poruncească femeilor să țese. AGÎRBICEANU, A. 115. *Țese pînza de cînepă.* PÂRVAN, G. 135, cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Peste brăcire se încinge cu* [illegible] IA, P. 25, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Mama țesea la război pînzături.* VLASIU, A. P. 34, cf. [illegible] *tat[illegible] de țesut.* SADOVEANU, O. XI, 510. *Țăranul stilizează la fiecare pas . . . cînd își țese scoarțele.* BLAGA, Z. 138. *Îi țesea în război și pînză de in.* CAMIL PETRESCU, O. I, 337. [illegible] V. ROM. iunie 1955, 57. *Lega betele înflorate, țesute cu drag de muiere.* SORESCU, L. L. I, 45, cf. DEX. *Maica Domnului țesea pînză de cămăși.* NEAGU, Î. 80. *Pănă țese-un cot de pînză, Mîncă 7 funți ae brînză.* PAULETI, C. 128, cf. H IV 11, 75. *Și să ne mai dați, se știe, Și cîte-o sangulie, De in supțire țesută Și cu flori de fir cusută.* POP., ap. GCR II, 315. *Pînă țese-un cot de* [illegible] JARNIK — BÎRSEANU, D. 423. *A pus stativele-n casă Și s-a apucat să țeasă.* MARIAN, SA. 59. *Poate fi lelea făloasă : Podu-i țeasă, podu-i coasă.* RETEGANUL, CH. 151. *Țese pînza fără rost.* DOINE, 44. *Că io țes la brăciri noi.* HODOȘ, P. P. 45. *Să țeasă pînza făr' de rost.* FUNDESCU, ap. GCR, II, 370. *Două paturi fața-n față . . . sînt îmbrăcate numai cu pernițe și cu macaturi țesute în argea.* PÎRVESCU, C. 117. *Io n-am fată pentru voi, Am ca să-m țasă la război.* GR. S. V, 276, cf. ALR I 288. *Am țăsut straiele d'i pe noi.* ib. 288/363, cf. ib. I 283/24, 40, 59, 79, 190, 243, 315, 357, ib. I 289/100, 215, 357, 530, 536, 584, 596, 790, 932, 960, 984, ib. I 295, ALR II 5 943/47, 141, 260, 514, 605, 762, 899, 987, ib. 5 944/2, A I 22, II 12, III 16. *Fi-i-ar sufletul în oasă, Voica nu știe să țasă.* BALADE, II, 303. *Pin o țese-un val de pînză, Mînc-o cumpănă de brînză.* FOLC. TRANSILV. II, 75. *Țasă, Jană, țasă Iie de mireasă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 86, cf. NALR — O V h 965. *O urzești și te-apuș și țeși.* T. DIAL. M. I, 40. *Ne-așezăm războiu, înnăvădim și țesim.* T. DIAL. D. 189. *Nu știi să torci, nici să țeși, Numai la horă te-ndeși.* ZANNE, P. IV, 384. *Unii țes la pînză și alții o poartă.* id. ib. V, 624. *Și-a găsit vremea a țese pînza!*, se zice despre cineva care face un lucru într-un moment nepotrivit. id. ib. III, 272. ◇ (Prin analogie) *Paturi pentru viermii de mătasă . . . se pot face . . . cu fuștei . . . în două leațe sfredelite băgați și foarte des țesuți sau îngrădiți cu papură.* ECONOMIA, 219/19. ◇ F i g. *L-au împodobit cu haina țesută de dar dumnezeiesc.* MOLNAR, în RET. ROM. 6. *Acea ghirland-a vieții Țesută de năluciri.* ALEXANDRESCU, O. I, 135. *În lăcașul vieții moartea se-ntroduce, Ea le țese viața cu aur și argint.* BOLINTINEANU, O. 100. *Alunecă-n odaie, Țesînd cu recile-i scîntei O mreajă de văpaie.* EMINESCU, O. I, 165. *Ar vrea să rătăcească cîmpia înflorită Unde ale lui zile din visuri le-au țesut.* id. ib. IV, 319. *Pe un fond fantastic, în imagini admirabile, poetul a țesut cele mai adevărate sentimente omenești.* GHEREA, ST. CR. I, 165. *Dimineața . . . mă trezeam din somnul meu țesut din razele de lună.* PETICĂ, O. 277. *Sfîrîitul fuselor . . . reușea totuși să țese un cîntec armonios.* AGÎRBICEANU, S. 20. *Noaptea-și țese negura subțire.* CODREANU, S. I, 119. *Zăpușeala ce plutește prin văzduh* [illegible] REBREANU, I. 9. [illegible] *aer joacă A țesut pe barba popii Fire lungi de promoroacă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 11. *Frunzele . . . țes sus sită deasă, care lasă să străbată prin ea tot mai puțină lumină.* SIMIONESCU, FL. 8. *Și cîmpul țese drumul la verdele război.* LESNEA, A. 11. *A trecut o ploaie de primăvară și a țesut în zare brîul frînt al curcubeului.* TEODOREANU, L. 370. *Fulgii de nea au țesut lințoliul alb peste negrele ogoare.* PRIBEAGUL, P. R. 16. *De la munte veni iar furtună, cu mai mare repeziciune, țesind fulgi mari și moi.* SADOVEANU, O. X, 583. *Vălul serii Țesut în borangicuri albastre-vișinii.* PILLAT, P. 200. *Amurgul începe să țeasă păienjeniș.* MIHĂESCU, D. A. 172. *M-ai înțelege pentru care motiv, în loc de-o ină plasă De dragoste, eu țes povestea batistei albe de mătasă.* PERPESSICIUS, S. 120. *Cînd anemonele de mare . . Vor țese lumea lor suavă.* BENIUC, V. 69. *Amurgu-și țese umbrele grăbit.* JEBELEANU, S. H. 13. *A cui e oare mîna ce țese-n Univers?* V. ROM. decembrie 1964, 29. ◇ R e f l. p a s. *Caierul de burungic din furcă și suveica stativelor unde se țesea filaliul stau părăsite.* NEGRUZZI, S. I, 107. *Lîna tunsă se spală, se piaptănă, se duce la scărmănătoare, apoi se toarce, se urzește și se țese.* PRECUP, P. 22. *Pînza pentru îmbrăcăminte se țesea în casă.* SIMIONESCU, FL. 318. *Pînza nu se țese fără spată*, se zice despre cele neapărat trebuincioase în anumite împrejurări. ZANNE, P. III, 269. *Cînd s-ar țese pînza-n drum fără ițe, fără drug* (= niciodată). id. ib. V, 624. ◇ R e f l. i m p e r s. *Prin unele părți se spune anumit că în aceste zile nu trebuie să se țese.* PAMFILIE, S. T. 149. ◇ R e f l. F i g. *Pe-al codrilor verde, prin bolțile dese, Prin mreje de frunze seninul se țese.* EMINESCU, O. IV, 328. *Se țese-n jurul meu Nemărginirea Cu fire toarse din necunoscut.* CODREANU, S. I, 232. *Cuvîntul parcă destrămase din vraja ce se țesea în jurul lor.* REBREANU, R. I, 246. *Rămîne o ninsoare grea, care se țese încrucișat.* SADOVEANU, O. IX, 201. *Un zvon s-a întins de la un om la altul, o vrajă s-a țesut pe deasupra satelor obidite.* BOGZA, C. O. 306. *Afară se țesea o ploaie măruntă, rece.* CONTEMP. 1954, nr. 413, 4/1. *Dinspre răsărit se țesea ca o pînză cenușie întunericul amurgului.* VORNIC, O. 107. ◇ E x p r. (Rar) **A țese iute din picioare** = a merge repede. *Ea își căuta însă de drum, țăsînd iute din picioare și lunecînd ca o zvîrlugă.* HOGAȘ, DR. I, 91. (Rar) **A țese drumul** = a umbla des pe același drum. *Prietenă bună, Nory țesea mereu drumul între Gîrla și București, între București și Prundeni.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 294. (Rar) **A țese pînzele** v. p î n z ă. (Regional) **A-i țese** (cuiva) **ițele** = a unelti împotriva cuiva. Cf. ZANNE, P. V, 358. (Regional) **A țese vorba** = a aduce vorba despre ceva, a înfiripa o discuție. *Între altele, au țesut boierul vorba și despre haine.* SBIERA, P. 264. ✦ (Regional) A fi prevăzut cu . . ., a fi ințesat cu . . . (Maxenu — Buzău). Cf. H II 130. *Trunchiul său de jos pînă sus este țesut cu ghimpi.* ib. ✦ (Regional; despre fiare) A împresura, a încolți (Ciobanu — Hîrșova). T. DIAL. D. 401. [illegible] [lupii] *sî-l țeasî une i-a fost ișindi-nainte.* ib. ✦ T r a n z. și r e f l. F i g. A (se) crea, a (se) alcătui, a (se) constitui. *Eu adunai această hronică în scurt, că altfel n-am putut. Dădei străminături rudițe cu urzeală, alții să o țeasă.* N. STOICA, C. B. 311. *Vîrtutea lui Ion Vodă își va fi avut izvorul în oasele din cari fusese țesut și în sîngele ce-i circulase prin vine.* HASDEU, I. V. 166. [Morții] *sînt din atome nevăzute Țesuți.* MACEDONSKI, O. I, 33. *Planurile pe cari le țesem prea departe de noi.* AGÎRBICEANU, A. 171. *Între cei doi tineri se țesuse o afecțiune delicată.* VORNIC, P. 63. *Marea lui așteptare, țesută în nopțile reci ale deșertului Anatoliei.* BARBU, PRINC. 61. *Și filmul va fi o poveste cît mai romanțată, țesută și împletită din noile date aflate post-mortem.* V. ROM. mai 1963, 145. *Între aceste personaje, excelent reliefate . . ., se țese un amor ciudat.* ib. august 1970, 134. *Intriga de farsă, bine țesută și vioi condusă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 16/1. ◇ R e f l. (Despre discuții, convorbiri etc.) *Deșartă născocire E vorba ce se țese.* BLAGA, POEZII, 333. *Vorbele . . . s e țeseau în jurul său și-al messerului Ottaviano.* BARBU, PRINC. 65. ✦ F i g. (Rar) A intercala, a introduce; a integra într-un text. *Cele două circularie . . . le țesem aici în text pe amîndouă, întocmai în stilul original uzitat în acele zile.* BARIȚIU, P. A. III, 173. *Felul acesta curios cum biografia este țesută în cronică exclude ipoteza unei interpolări.* BUL. COM. IST. II, 158.

2. T r a n z. (Prin analogie; subiectul este „păianjenul") A-și face pînza, a-și întinde pînza. *A țesut secu de paianjen o pînză (mreajă) ... de nu te saturi mirîndu-te.* JIPESCU, O. 117. *Un paianjăn prins de vrajă A țesut subțire pînză străvezie ca o mreajă.* EMINESCU, O. I, 76. *Sub bolți încenușate păianjenul își țese Dantela lui subțire.* MACEDONSKI, O. I, 23. *Păianjenul ... Țesînd în umbră caldă.* ARGHEZI, VERS. 95. *Păianjenul, care-și întinde pînza ... și și-o țese din nou ... cînd i-o sfîșii.* CĂLINESCU, C. O. 153, cf. M. D. ENC., DEX. (R e f l. p a s.) *În odaie, prin unghere, S-a țesut păinjeniș.* EMINESCU, O. I, 105. ◇ F i g. *Păianjeni țes covorul Uitării-ntunecate.* IOSIF, PATR. 75.

3. T r a n z. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, pînzeturi etc.) A cîrpi, făcînd cu acul o împletitură de fire; a stopa, (regional) a știopoli, a țîrîi[2]. Cf. POLIZU, DDRF, TDRG. *Elena Lipan pirotea, țesînd găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn.* C. PETRESCU, C. V. 99, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ A broda, a împodobi (prin țesut). *Haine țăsute cu fir.* DOSOFTEI, V. S. martie 3^{v}/26. *Feliuri de feliuri de așternuturi, țăsute cu fir și cu pietri scumpe* (a. 1800). GCR II, 178/32. *La una din ferestre stă doamna Chiralina, îmbrăcată cu haine de aur țesute cu mărgăritar.* ISPIRESCU, L. 115. *Dar ce comori Pe rochii lungi țesute-n flori!* COȘBUC, P. I, 55. *Catrințe țesute numai cu fir.* IST. LIT. ROM. I, 87, cf. M. D. ENC., DEX, V. BREBAN, D. *Iar perina după șea ... Numai cu pietre scumpe țesută.* ȘEZ. III, 64. *Ia-mă tu pe mine, Că te-oi ținea bine Și ți-oi da eu ție ... Și un așternut Cu aur țesut.* BALADE, III, 223. ◇ I n t r a n z. *Doamna Evanghelina țesea la gherghef cu fetele de curte.* BARBU, PRINC. 45. ◇ F i g. *Pe jos e un verde covor Țesut cu mii tinere flori.* EMINESCU, O. IV, 3. *Am început să-i țin Adelei o prelegere de astronomie sentimentală ..., țesînd expunerea cu melancolii după anii de altădată.* IBRĂILEANU, A. 90.

4. R e f l. F i g. A se încrucișa, a se întretăia (ca firele la țesut[1] **1**); p. e x t. (despre o mulțime) a se mișca în toate părțile, a m i ș u n a. *Într-un oraș oarecare ... Unde lumea în piaț iese Și-ncoaci, încolo să țese.* PANN, P. V. I, 16/5. *Peștișorii cei mici ce se țes încoace și încolo în apă.* REV. CRIT. III, 159. *Robi cu capetele rase, îmbrăcați în caftane lungi cafenii, se țeseau încolo și încoace la felurite slujbe.* SADOVEANU, O. XI, 253. *Prin gîndurile mele căile se țes Mereu, pe unde spinii mi-am cules.* ARGHEZI, VERS. 92, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Despre privire) *Ochi întrebători s-au țesut de la unul la altul și au rămas fără răspuns.* POPA, V. 17. ✦ A se lega, a se îmbina strîns. Cf. ASACHI, S. L. II, 31. *Celulele organice ... se țes între ele înseși pentru a forma organele.* CARAGIALE, O. V, 248. *Sunetele se țes cu razele soarelui.* IBRĂILEANU, A. 192. ✦ T r a n z. (Rar) A întipări, a imprima (o urmă). *Pelița* [feței lui] *era galbenă, iar pe ea țesuse ... trăsuri cari mai fine, cari mai adînci.* EMINESCU, P. L. 132.

5. T r a n z. F i g. (Complementul indică un plan, o intrigă, un complot etc.) A pregăti **(1)**, a pune la cale; a unelti, a urzi. *Mintea ta laturi neîncetat țese Ca să te încurce fără scapare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 241. *Căci omul ce nu simte e demn d-a sa perire, Țesută de ursită, ce nu mult va lipsi!* MUREȘANU, P. 57/10. *Cel rău profită de buna credință a naivului bătrîn, țese o intrigă infernală și pierde pe cel mai mic în ochii tatălui.* CARAGIALE, O. III, 61. *Trufașii ... țesură fel de fel de zizanii și îi întinseră mreji ca să-l prinză.* ISPIRESCU, M. V. 49, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG. *Vezi, niciodată nu mi-ai spus de planurile ce le țeseți.* AGÎRBICEANU, L. T. 285, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Oamenii aceștia țesuseră în jurul fermei un lanț întreg de falsuri.* GALAN, B. I, 62, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ R e f l. p a s. *Să afle cele ce se țes în dosul lor spre răsturnarea întregului plan.* BARIȚIU, P. A. III, 304. *Vă uitați numa-nainte; la spate ce se țese pentru capu-vă, nici vă gîndiți.* JIPESCU, O. 84. *Să nu se țeasă vro urzeală.* DELAVRANCEA, A. 150. *Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație.* CĂLINESCU, E. O. II, 150.

6. T r a n z. (Regional; complementul indică un cuibar; subiectul este „cloșca") A pregăti **(1)**, a face (Filiași). Cf. GL. OLT. *O cloță, cînd ea începe să țeasă cuibar.* ib.

7. T r a n z. (Regional; în jocuri de copii) A arunca o piatră pe deasupra apei astfel încît să atingă suprafața apei de cît mai multe ori și să ajungă cît mai departe. Cf. VICIU, GL.

— Prez. ind.: *țes*, pers. 4 accentuat și (regional) *țesém* (ALR I 1 295), (Ban.) *țesúm* (ib. 1 295/30, 49). — Și: (regional) **țesá** (TDRG, ALR I 1 295) vb. I, **țesí** vb. IV.

— Lat. **texere.**

ȚESEÁLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESELÁ vb. I v. **țesăla.**

ȚESÉLĂ s. f. v. **țesală.**

ȚESELĂTÚRĂ s. f. v. **țesălătură.**

ȚESELÚȚĂ s. f. v. **țesăluță.**

ȚÉSERE s. f. Acțiunea de a ț e s e. Cf. DRLU, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Cu începerea păresimilor se începe ... și țeserea sau țesutul pînzei pentru cămăși.* MARIAN, S. R. II, 2.

— Pl.: *țeseri.*

— V. **țese.**

ȚESETÓR, -OÁRE subst. v. **țesător.**

ȚESETORÍE s. f. v. **țesătorie.**

ȚESETÚRĂ s. f. v. **țesătură.**

ȚESÍ vb. IV v. **țese.**

ȚESIONÁR s. m. v. **cesionar.**

ȚESITÚRĂ s. f. v. **țesătură.**

ȚESIÚNE s. f. v. **cesiune.**

ȚEST s. n. **I. 1.** Obiect de lut ars, de fontă etc., avînd de obicei forma unui capac adîncit (prevăzut cu o toartă sau cu un cîrlig), cu care, după ce este bine încălzit, se acoperă aluatul de pîine, mălaiul **(II 3)** etc. pentru a se coace. Cf. DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, COSTINESCU, LM, DDRF. *Plecîndu-mă să pui azima sub țest, s-a vărsat putineiul peste dînsa.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Mîine dimineață să arzi țestul pentru azimă.* DELAVRANCEA, T. 143. *Pînea și mălaiul să coace în țest.* MOLDOVAN, Ț. N. 82. *Cei ce nu coc pită și mălai în cuptor o coc sub țest.* LIUBA—IANA, M. 97. *La munte se mai face și mălai în țest.* CRĂINICEANU, IG. 197, cf. DAME, I 75, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 32, 238. *Un fel de azimă pe care o coc pe vatră cu țestul deasupra.* ANTIPA, P. 388. *Femeile ... își fac țeste pentru copt turta sau mălaiul.* MUSCEL, 56, cf. TDRG. *Fetele fură ... un țest.* PAMFILE, VĂZD. 127, cf. GOROVEI, CR. 166. *Ca să plouă, fetele fură de la o femeie însărcinată un țăst.* COM. SAT. II, 19. *Fiind tare lipsiți, se nutreau rău: cu mămăligă de mei ... și cu mălai copt în țest.* DRAGOMIR, O. M. 231. *În ținuturile acestea atît mălaiul cît și pita s-au copt și se coc și azi subt țăst.* VUIA, Ț. H. 117. *Țestul e un fel de capac mai mare din fier ori din piatră.* id. ib.

cf. MOLIN, R. B. 288. *Întindea doda Sevastița masa,* [illegible] P. G. 18, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Simțind pîntecele umflat ... și găsindu-l cît un țest, rise sănătos.* STĂNOIU, C. I. 165. *Închină apoi străchinile, ... oalele, cuțitul, țestul.* VISSARION, B. 175. *Hrana ... să fie numai pește și turtă coaptă în țest.* SADOVEANU, O. XVIII, 581. *Dumicau cuminți, ... ca să simtă mai bine gustul mălaiului făcut la țest.* CAMIL PETRESCU, O. II, 380. *S-au înfierbîntat și vatra și țestul deodată.* STANCU, D. 84. *Bîlea era un măgădău cu o față colțuroasă, pătrată, ca un cărpător de țest.* PREDA Î. 147. *Era în curte, cocea pîine afară, în țest, se simțea mirosul de departe.* id. M. 368. *O altă unealtă care aparține fazei primitive a tehnicii agricole românești este țestul, un con de pă-* [illegible] PANAITESCU, C. R. 149, cf. H IV 92, 146, V 369, VI 233, IX 62, XVIII 70, 145, 269, 284. *Pune țestul de copt mălai pe foc să să înfierbinte.* RETEGANUL, P. II, 46, cf. REV. CRIT. III, 171. *Mă-sa îi făgădui că-l va țirea* [illegible] 274. *Apoi, chema baba, care în vremea asta robotea un „țest" pentru turtă.* CONV. LIT. XLIV_2, 79. *Țăstul spart să nu-l arunci în drum.* ȘEZ. XII, 158. *Peste aluat se așază țăstul, care se acoperă cu jeratec.* DENSUSIANU, Ț. H. 336. *Tot aici pe vatră: țestul și o oală ciublă.* PLOPȘOR, C. 39, cf. GR. S. V, 123. *Cînd se coace pîne, țestul se ridică ..., se arde pînă ce roșește, cînd se scoate focul din el se pune pînea.* CHEST. II 489/3, cf. VIII 22/13, 33, ALR I 661/860, ib. 766/782, 842, 860, 878, ALR II 4 012/791, 872, ib. 4 015, ib. 4 024/876, ib. 5 755/833, ALR II/I MN 133, 3 883/886, ALR SN IV h 1 057, ib. h 1 058, UDRESCU, GL. *Puneam și țăstu ăla dasupra lemnilor ... și-ardea dă să-nroșea.* T. DIAL. M. I, 93. *Îi dă zestre nouă țeste,* [illegible] zestre. MUSCEL, 56, cf. TEODORESCU, P. P. 191. [illegible] **A fi ca țestul** [illegible] III, 396. **A pune (cuiva) țestul în cap** = **a)** a prosti, a îmbrobodi (pe cineva); a supune. *Îl îmbrobodești, știi, chiar ca p-o muiere. Îi pui în cap țestul și rabdă-n tăcere.* PANN, P. V. I, 56/2, cf. ZANNE, P. III, 396; **b)** a călca credința conjugală, a înșela, a pune coarne. [illegible] **A fi cu țestul în cap** = **a)** a fi retras, ascuns față de ceilalți oameni. Cf. ZANNE, P. III, 396; **b)** a fi prost. id. ib.; **c)** a fi leneș, trindav. id. ib.; **d)** a se lăsa condus de femei, a fi îmbrobodit de [illegible] **A fi cu țestul în spate** [illegible] **umblă tot cu țestul** [illegible] se spune despre o femeie care poartă vorbe de colo-colo [illegible] **A mînca cît ține țestul** [illegible] *cît ține țestul.* CĂTANĂ, P. B. II, 94. **Ca țestul, din vatră în vatră**, se spune despre cineva care se mută [illegible] **A face un țest** [illegible] *plină și nu știu cum am alunecat, dar am făcut un țăst, că s-au topit de rîs și-ăi care n-au văzut.* id. ib. ✦ Conținutul unui țest **(I 1)**. *Gămanul mînca căzăcește nouă țeste de azimă, o găină întreagă.* DELAVRAN- [illegible] Olt.) Epitet dat unui om prost, bleg, necizelat, primitiv (UDRESCU, GL.) sau unui om leneș, nesimțitor (CIAUȘANU, GL.). ✦ F i g. (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om încăpățînat. Cf. MUSCEL, 57, TDRG. ✦ F i g. (Prin nordul Munt.) Epitet depreciativ dat unui om care se înfurie ușor. Cf. RĂDU- [illegible]

2. (Regional) Cuptor de pîine făcut în curte [illegible] fel de cuptor de ciment care se folosește numai la [illegible]

3. [illegible] să dospească atunci cînd se face pîine în casă. SCRIBAN, D.

II. 1. (Învechit și regional) Craniu; (popular) țeastă **(1)**. *Țestul capului lui Adam.* MARDARIE, L. 130/20. *I-au făcut țestul capului păhar ș-au ridicat de-au băut.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 237^r/1. *Un țest de cap a unui popă idolesc.* id. ib. ianuarie 19^r/2, cf. id. MOL. *Domnitorul acestora, carele-și făcu din testu-i o cupă.* SĂULESCU, HR. I, 158/7. *Ferecă ... țestul capului lu Nichifor cu aur.* MOXA, 383/12, cf. DDRF, CANDREA, F. 32, TDRG, DHLR II, 484, ALR — T 61/322. ◇ (În texte bisericești, în traducerea numelui topic *Golgota*) *Merseră la ... Golgota, ce iaste de se grăiaște locul țăstului.* TETRAEV. (1574), 251. *Ieșiră într-un loc, chema-se al țestului* (cca 1580). CCR 15/18. *Locul țestului, a capului lui Adam.* MARDARIE, L. 162/8, cf. 130/19.

2. (Învechit și popular) Carapace; țeastă **(2)**. *Și-i era pielea ca de țăstul de broască.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 81^r/30. *Pielea trupului său era ca țestul de broască.* MINEIUL (1776), 137^{r2}/16. *Într-aceste părți se găsăsc broaște cu țist, care umblă și prin apa mării.* AMFILOHIE, G. 159/8, cf. KLEIN, D. 443, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, PONTBRIANT, D. *Ea se duse apoi, luă un țest de broască ... și începu să adune în el alifia.* SLAVICI, ap. CADE. *Descleștă ghearele, dădu drumul broaștii să-și spargă țesturile.* DELAVRANCEA, T. 83, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Fluteau și se mișcau fără încetare cap lîngă cap și țest lîngă țest, între putreziciunile ... bălții.* SADOVEANU, O. VIII, 416, cf. SCRIBAN, D. *Broască cu țist.* H XII 287, cf. IV 196, XVI 352. *Broască în țăstru.* ALR I 1 178/51, ib. 1 178/59, 542. *Broască cu țăst.* ib. 1 178/63, 90, 103, 125, 136, 140, 170, 178, 795. *Broască cu țîst.* ib. 1 178/402, cf. ALR II 2 504/316. *Broști mari, cu țăst cît casa, balauri ca boii.* O. BÎRLEA, A. P. I, 246. ✦ Cochilie, scoică. *Ostracă, ... țest.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Lacurile aruncă ... un feliu de scoice, cum și alte țisturi de vietăți trăitoare în mare.* AR (1829), 12^2/17, cf. VALIAN, V. *Pe-o masă acoperită ... steteau risipite creioane, pensule, palete și colori în cutii mari sau unse pe țeste de scoici marine.* EMINESCU, G. P. 90, cf. DR. VII, 291. *În acest banc de gresie se întîlnesc extrem de numeroase țesturi de Echinoconus.* ONCESCU, G. 79, cf. L. ROM. 1974, 132. ✦ (Învechit, rar) Coajă, găoace a alunei. *Țăstul or coaja alunei* (a. 1773). ap. HEM 952.

III. 1. (Învechit) Partea superioară a unui stîlp, a unei coloane; capitel. *Și vor lua țisturile a doi stîlpi și nime n-a ști unde sînt.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 187^v/4, cf. TDRG.

2. (Regional; în sintagma) *Țestul trupului* = [illegible] **(4)**. [illegible] *nasc se plîng că au dureri la vintre] unde să-ncepe* [illegible]

3. Scheletul de lemn al șeii, peste care se întinde [illegible] **(3)**. [illegible]

4. [illegible] subarbelor. *Țest de subarbe.* ABC MAR.

5. (Prin Mold.; în forma *țestru*) Capacul sicriului. [illegible]

6. [illegible] rie deasupra vetrei țărănești pentru colectarea fumului. Cf. PAMFILE, A. R. 261.

7. (Prin sud-vestul Transilv.) Gaură în țărmul rîurilor unde se ascund peștii și racii. Cf. REV. CRIT. III, 171.

[illegible] țist, (regional) **țéstru, țest** s.n.
[illegible] testum.

ȚESTAR [illegible] țistar.

ȚESTĂ [illegible] țeasta.

ȚESTÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are țest **(II 2)**, care este acoperit cu un țest **(II 2)**, cu o carapace. Cf. MARDARIE, L. 140/13, ȘINCAI in [illegible], 502, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, DDRF, BARCIANU, COSTINESCU, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ◊ (În descîntece) *Bubă țăstoasă, Bubă petroasă.* DENSUSIANU, Ț. H. 165. *Pocitură pietroasă, Pocitură țestoasă.* GR. S. V, 63. ◊ F i g. *Că nu cuprinde altă dulceață și minune Orașul zmeu, orașul țestos și ferecat.* I. BARBU, J. S. 25. ◊ *Gîrdac țestos* v. g î n d a c. *Păduche țestos* v. p ă d u c h e. ◊ (Substantivat) *Țestosul prunului* = insectă parazită care atacă prunul *(Quadraspidiotes marini).* Cf. POTLOG, D. A. 142. ✦ (Substantivat, f.) Broască-țestoasă. *În călătoria sa au descoperit ... o insulă ... pe care au aflat o mulțime de țestoase.* AR (1829), 126[1]/15. *Pescarii sosesc cu povara pe creștet. În coșuri : țestoase, țipari, curcubee.* BLAGA, POEZII, 183. *Țestoasele stăteau poate-n mîl [illegible].* SORESCU, L. I. II, 135. ✦ (Prin nord-estul Olt. ; despre pămînt) Greu de muncit, tare, înțelenit. Cf. CIAUȘANU, GL.

2. F i g. (Prin Olt. și Munt.) Îndărătnic, încăpățînat. Cf. PUȘCARIU, ET. WB., MUSCEL, 57, TDRG, SCRIBAN, D., H [illegible] 55, RĂDULESCU-CODIN, [illegible], VIII, 318. *Nu se poate înțelege cu ei nimeni, pîn nu le face gustu : sînt țăstoși.* ȘEZ. XIII, 182, com. din TURNU MĂGURELE, TOMESCU, GL. ✦ Cu capul mare ; deștept. *Mă, țestosule, ai luat primu întîi, mă?* PREDA, M. 317. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Ursuz. Cf. CIAUȘANU, GL. ✦ (Prin vestul Munt.) Obraznic **(I 2)**, impertinent, nerușinat **(2)**. Cf. SCRIBAN, D., com. din TURNU MĂGURELE. ✦ (Învechit, rar) Supărător, plictisitor. Cf. VALIAN, V.

— Pl. : *țestoși, -oase.* — Și : (învechit și regional) **țistós, -oásă** (ASACHI, ap. I. GHICA, [illegible], 451, [illegible], GCR II, 296, ALR I 1 178/764), (regional) **țeștós, -oásă** (ALR I 1 178/740), **țîțtós, -oásă** (ALR I 1 178/550) adj.

— Țest + suf. *-os.*

ȚESTRÁI subst. (Prin Bucov. ; cu sens neprecizat, probabil) Zestre. *Am prins a mă lăuda Cu țestrai de la mama. Am acasă șesă boi Și din șesă nu-s nici doi.* Com. din RĂDĂUȚI.

— Etimologia nesigură. Cf. s t r a i.

ȚÉSTRU s. n. v. țest.

ȚESÚT[1] s. n. **1.** Faptul de a ț e s e ; meșteșugul țesătoriei **(1)**. *Cu munca ei, cu torsul, adică țesutul, cu livada, cu stupii ... ține casa.* I. IONESCU, D. 248. *Cu începerea păresimilor se începe, mai ales în Banat, și țesutul pînzei pentru cămăși.* MARIAN, S. R. II, 2, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PAMFILE, I. C. 251. *Brîie negre împletite cu bețe, o tehnică foarte veche ... care a fost prima etapă în evoluția țesutului.* VUIA, P. 25. *Firele de cînepă ... se înmoaie devenind accesibile țesutului.* APOLZAN, P. I. 58, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se pricepe la țesut și la ales scoarțe.* SADOVEANU, O. XV, 79, cf. SCRIBAN, D. *Principiul țesutului a rămas același.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 31. *Din toată această trudă, căreia îi trebuie adăugată aceea a țesutului la război, fiecare ... se alege în primăvară cu un cearceaf.* BOGZA, A. Î. 155. *Se dezvoltă ... țesutul și alte meserii.* H. DAICOVICIU, D. 31, cf. H II 4. ✦ (Rar) Faptul de a broda. *Rămîne orișicînd răzleț un fir Din cusătura unui trandafir. Dacă și cade mîna la țesut, O mînă nouă firul îl ia, unde-a căzut.* ARGHEZI, VERS. 316.

2. (Rar) Țesătură **(2)**. *Tinichele aruncate de pretutindeni strălucesc în raza soarelui ca briliante într-un țesut de preț.* ARDELEANU, D. 11. *Cuibul, cît pumnul de mare, e un țesut larg de fire.* SIMIONESCU, F. R. 391. *Era îmbrăcată într-un halat de baie cu țesutul roș și creț.* TEODOREANU, M. II, 146. *Că prin ițe și prin spată Merge-o iapă-mpiedicată, Iar prin țesutul pînzii Merge closca cu puii.* MARIAN, SA. 169. ◊ F i g. *Înțelegeam totuși că un portret trebuie să fie un țesut bogat de sentimente.* VLASIU, A. P. 488. *Omul e un țesut de contradicții și absurd.* TEODOREANU, L. 359.

3. Acumulare de celule, similare ca formă și funcție, unite prin substanța lor intercelulară ; (învechit) țesătură **(5)**. Cf. EL. AN. 5, 6, 11. *Piramida e de granit, insecta de niște țesuturi mucoase.* CARAGIALE, O. III, 51. *Cunoști organismul, ... descoperi desfășurarea bolilor, examinezi țesuturi.* AGÎRBICEANU, O. I, 303. *Am avut grija de a studia ... leziunile ... țesutului conjunctiv.* BABEȘ, O. A. I, 133. *Celulele în corpul animal formează ceea ce se cheamă țesuturi.* ENC. VET. 4, cf. DS 287, ENC. AGR. V, 661, SCRIBAN, D. *Revărsarea de sînge în țesuturi.* A. POP, CHIRURG. 92. *Mușchii păturii profunde a gambei sînt reduși și ei la un țesut adipos.* PARHON, O. A. I, 218. *Funcțiunile tuturor țesuturilor organismului sînt interdependente.* DANIELOPOLU, F. N. II, 49. *Într-un asemenea caz, filamentele sporilor nu mai pot pătrunde în țesuturi.* V. ROM. august 1954, 45. *Proteinele repară în schimb uzările suferite de țesuturi.* BELEA, P. A. 235. *Țesuturile ... pot fi grupate în mai multe categorii.* BOTANICA, 13. *Fiecare toxină acționează asupra unor anumite țesuturi.* ABC SĂN. 358. *Țesutul osos are o substanță intercelulară numită oseină, îmbibată în săruri de calciu.* ib. 370. *Cel mai puternic cîmp magnetic, generat de un țesut nervos, este cel al creierului.* CONTEMP. 1971, nr. 1 616, 5/2, cf. D. BIOL., D. ME ◊ F i g. *Tac și sufăr ..., pînă în cele mai lăuntrice țesuturi sufletești.* TEODOREANU, M. II, 517.

— Pl. : *țesuturi* și (învechit, **3**) *țesute* (EL. AN. 11, BUL. FIL. V, 23, 44).

— V. țese. — Pentru sensul **3**, cf. fr. t i s s u.

ȚESÚT[2], -Ă adj. **1.** Care este țesut (v. ț e s e **1**). Cf. [illegible] 444, DRLU, PONTBRIANT, D. *Chimiru tău ar gifui înțesat de sute și de mii de galbini din vinitu dobitoacelor mari și frumoase, din lîna țesută, din piei.* JIPESCU, O. 50. *Cu darnică voie, Biata-l încarcă de daruri țesute.* COȘBUC, AE. 60. *Dacă ... are ... șărvete țăsute, le pune-aiicea la măr.* T. DIAL. M. I, 379.

2. (În sintagma) *Hora țesută* = numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape. Cf. SEVASTOS, N. 281, VARONE, D. 97.

— Pl. : [illegible]

— V. țese.

ȚEȘÁLĂ s. f. v. țesală.

ȚEȘĂLĂ s. f. v. țesală.

ȚEȘCOÁVĂ s. f. v. teșcoavă.

ȚEȘCOVÍNĂ s. f. v. tescovină.

ȚEȘT s. n. v. țest.

ȚEȘTÍ vb. IV v. cești.

ȚEȘTÓS, -OÁSĂ adj. v. țestos.

ȚETAȚÍE s. f. v. cetaceu.

ȚÉȚE s. f. invar. (Entom.) Musca-țețe *(Glossina palpalis).* *Îndeosebi sînt de temut pentru om unele insecte ... cum e țețe.* MEHEDINȚI, G. F. 182.

— Pl. : țețe.

ȚEȚUÍ s. n. v. **țițel.**

ȚEU s. n. v. **țel.**

ȚEV s. n. v. **țel.**

ȚEVÁR s. n., s. m. **I.** S. n. Dispozitiv, aparat care servește la răcire, la înghețare; cadă de răcire prin care trec țevile la cazanul de fabricat țuică; (regional) durbacă. Cf. LB, ISER, POLIZU, SCRIBAN, D. *Capacul* [cazanului] *era prevăzut cu trei țevi, tot de aramă, prin care treceau vaporii de spirt; condensarea lor se făcea în țevier sau durbacă.* C. GIURESCU, P. O. 150, cf. DEX, CV 1949, nr. 9, 34, ALR II 6 355/728, ib. 6 356/272, ALR II/95, L. ROM. 1959, nr. 3, 67, A I 12. [Cînd se face țuica] *'ncepea și colo ... la* [illegible] *... și curgea* [illegible] T. DIAL. M. II, 263, cf. 241.

II. S. m. (Rar) Muncitor specializat în montarea țevilor dintr-o instalație. Cf. L. ROM. 1983, 124.

— Pl.: (n.) *țevare* și (m.) *țevari.* — Și: (regional) **țevér** (LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., ALR II 6 356/272, A I 12), **țevlér, țivér** (SCRIBAN, D., ALR II 6 355/728, ALR II/95) s. n.

— **Țeavă** + suf. *-ar.*

ȚEVĂRÍE s. f. **1.** Totalitatea țevilor unei instalații, ale unui aparat etc. Cf. NOM. PROF. 27. *Cada pentru pastă se construiește din fier și e înzestrată cu țevărie de cupru prin care se face încălzirea.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 146, cf. DEX.

2. Atelier, secție într-o întreprindere în care se fabrică și se prelucrează țevi **(I 1)**; p. ext. depozit de țevi. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *țevării.*

— **Țeavă** + suf. *-ărie.*

ȚÉVE[1] s. f. (Regional) Dîmb mai ridicat (Corbi — Făgăraș). ALIL 1983–1984, 470, cf. 500.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i u.

ȚÉVE[2] s. f. v. **țeavă.**

ȚEVEÁ s. f. (Prin Olt.) „Ulucă subțire" (COMAN, GL.), vergea de lemn, șipcă subțire (BĂCESCU, PĂS. 369); creangă de salcie (COMAN, GL.). *Gratia de prins păsări ... este o cutie ca cea de struguri cu capac din țivrele.* BĂCESCU, PĂS. 369. ✦ Prăjină groasă, despicată în două, întrebuințată la gard ca legătură între stîlpi. LEXIC REG. 87.

— Scris și *țavea.* BĂCESCU, PĂS. 369, LEXIC REG. 87. — Pl.: *țevele.* — Și: **țevleá** (scris și *țivlea* COMAN, GL.), **țivreá** s. f.

— **Țeavă** + suf. *-ea.*

ȚEVÉR s. n. v. **țevar.**

ȚEVIE s. f. v. **țeavă.**

ȚEVIÉR s. n. v. **țevar.**

ȚEVIOÁRĂ s. f. (Rar) Țevișoară. *Aborii aceștia* [illegible] *în capete și aprinzîndu-să fără feștilă fac cea mai* [illegible] AR (1829), 14[1]/34.

— Pl.: *țevioare.*

— **Țeavă** + suf. *-ioară.*

ȚEVIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui ț e a v ă **(I)**; țevușoară, (rar) țevioară, teviță, (regional) țevucă, țevuică. Cf. DEX.

— Pl.: *țevișoare.*

— **Țeavă** + suf. *-ișoară.*

ȚEVÍT s. n. v. **civit.**

ȚEVÍȚĂ s. f. (Rar) Țevișoară. *Aceste țevițe petrec mustul cel lăptos.* PETROVICI, P. 218/20.

— Pl.: *tevițe.*

— **Țeavă** + suf. *-iță.*

ȚEVLEÁ s. f. v. **țevea.**

ȚEVOÁIE s. f. Augmentativ al lui ț e a v ă. L. ROM. 1969, nr. 1, 85.

— Pl.: *țevoaie.*

— **Țeavă** + suf. *-oaie.*

ȚEVÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) De forma unei țevi **(I 1)**, ca țeava. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DEX.

— Pl.: *țevoși, -oase.*

— **Țeavă** + suf. *-os.*

ȚEVȘOÁRĂ s. f. v. **țevușoară.**

ȚEVÚCĂ s. f. (Regional) Țevișoară (Rebrișoara — Năsăud). Cf. CHEST. II 342/260.

— Pl.: *țevuci.*

— **Țeavă** + suf. *-ucă.*

ȚEVUÍ vb. IV. T r a n z. A înfășura firele textile de pe bobine, sculuri etc. pe țevi **(I 2)** în vederea țesutului. *De pe sculuri, firele de in sînt bobinate ori țevuite, în vederea țesutului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 357, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *țevuiesc.*

— **Țeavă** + suf. *-ui.*

ȚEVÚICĂ s. f. (Prin vestul Munt. și Olt.) Țevișoară. *Dacă tîlvul nu mai ajunge, pune-i o țăvuică-n gură și-ajungi cu ea și la fundul butoiului.* UDRESCU, GL., cf. GL. OLT.

— Pl.: *țevuici.*

— **Țeavă** + suf. *-uică.*

ȚEVUÍRE s. f. Acțiunea de a ț e v u i. *Operațiunile pentru pregătirea bătăturii sînt mai simple și anume: țevuirea, dublarea și răsucirea firelor.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 63. *Firele de* [illegible] *de bătătură sînt transpuse pe țevi într-o formă care să permită introducerea* [illegible] *în* [illegible] id. ib. 183, cf. LTR[2].

— Pl.: *țevuiri.*

— V. **țevui.**

ȚEVÚȘI subst. pl. (Regional) Zambilă (*Hyacinthus orientalis*) (Reșița). Cf. BORZA, D. 85.

— Scris și *țăvuși.*

— **Țeavă** + suf. *-ușă.*

ȚEVUȘOÁRĂ s. f. **1.** Țevișoară. *O țevșoară de os* [illegible] PISCUPESCU, O. 222/15, cf. SCRIBAN, D., ALR II 2 552/723, ib. 6 138/682, T. DIAL. P. 841.

2. (Învechit) Canal sau conduct natural care se găsește în diferite țesuturi sau organe și prin care circulă sevă, secreții etc. *Dintr-aceste bășicuțe să* [illegible] *runte.* PISCUPESCU, O. 136/3.

— Pl.: *țevușoare.* — Și: (rar) **țevșoáră** s. f.

— **Țeavă** + suf. *-ușoară.*

ȚEZARÉVICI s. m. (Învechit, rar) Țarevici. Cf. STAMATI, D.

— Pl.: *țezarevici.*

— Din rus. **цесаревич.**

ȚFÁNȚIC s. m. = **sfanț.** DA I_1, 472.

ȚFÁNȚIH s. m. v. **sfanț.**

ȚFÉCLĂ s. f. v. **teclă.**

ȚI¹ interj. (De obicei repetat) Cuvint care redă sunetele caracteristice scoase de șoareci, de unele păsări, de unele insecte etc. V. ț i ț² **(I).** Cf. SĂGHINESCU, V. 74. *Ați ajuns ... să ciripiți ca puhoierii?! ... Țu-țu-țu! ... Ți-ți-ți! ... I-ți-ți!* MIRONESCU, S. 281. *Pițigoii mici ... făceau țițițiți-țițiți-ți.* BĂCESCU, PĂS. 333, cf. 307, 332, ALR II 6 202/605, UDRESCU, GL. *On șorecel îș făce culcuș în gunoiu ușî. — Ți-ți-ți; ți-ți-ți!* O. BÎRLEA, A. P. I, 141, cf. PASCU, C. 113, 118.

— Și: **ți, țiì** (ALR II 6 202/605) interj.

— Onomatopee.

ȚI² interj. v. **țiì.**

ȚÍBA interj. v. **țibă.**

ȚIBÁIE s. f. (Regional; depreciativ) Cîine (Iași). BUL. FIL. IV, 110.

— Pl.: [illegible]

Contaminare între **țiba** și **potaie.**

ȚÍBĂ interj. (Prin Mold. și prin Transilv.) Cuvint cu care se alungă cîinii; marș **(II 2).** *Cine hiriie între copaci? ... A fi vrun zăvod, poate ... Țibă, cotarlă!* ALECSANDRI, T. 657, cf. CIHAC, II, 534. *Țibă! tio! cotarlă, turbă, pentr-un lucru de nemică!* CONTEMPORANUL, I, 835. *Țibă! Hormuz, na! Balan, nea! Zurzan, dați-vă-n laturi, cotarle!* CREANGĂ, P. 147, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. II, 169. *Nea, potaie! Țibă de-aici!* AGÎRBICEANU, O. IV, 405, cf. DR. I, 79, III, 647, 886, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Calicul ..., dulău de curte, ... apropiindu-se bănuitor, mirosi crema ... înainte ca Olimpia, cuprinsă de panică, să strige cu voce denaturată, pe moldovenește: „Ți-bă!“.* BRĂESCU, O. A. II, 31. *A intrat jigăraia de cîne în casă! Diha ... țibă, potaie!* SADOVEANU, O. I, 243, cf. SCRIBAN, D., H X 498, com. MARIAN. *Cel care purtase furca, strigă: țibă, țibă, hii de acole! Apoi scoate baba de la cîini.* ȘEZ. II, 61, cf. CHEST. V 77/24, 73, 74, 88, A IX 4.

— Scris și: *ți-bă.* — Și: **țíba** (BARCIANU, TDRG, DR. IV, 886, CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 114, com. MARIAN, ȘEZ. V, 165, CABA, SĂL. 93, CHEST. V, 77/4, 45, A IX 2, MAT. DIALECT. I, 100, ALIL 1983—1984, 315), **țába** (BUL. FIL. IV, 77), **cíba** (DR. I, 300, PRIBEAGUL, P. R. 53, BUL. FIL. IV, 77, MAT. DIALECT. I, 281) interj.

— Formație onomatopeică. Cf. ucr. ц и б а, magh. c s i b a.

ȚIBĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; cu complementul „hainele“, „părul“ etc.) A rupe (în timpul unei bătăi) (Girișul de Criș — Oradea). Cf. LEXIC REG. 73.

— Prez. ind.: *țibălesc.*

Din magh. **cibál.**

ȚÍBĂRĂ s. f. (Prin Maram.) Magiun subțire de prune. Cf. LEXIC REG. 25.

Din magh. **cibere.**

ȚIBELÍNĂ s. f. v. **zibelină.**

ȚIBÉT s. m. v. **zibetă.**

ȚIBLÁN s. n. v. **țițlan.**

ȚIBOÁCĂ¹ s. f. (Prin Transilv.) Veveriță *(Sciurus vulgaris).* Cf. ALR I 1 173/285, 289, 290, 295, ALR II 4 972/284, LEXIC REG. II, 75.

— Pl.: *țiboace* și *țiboaci* (ALR I 1 173/295). — Și: **țibócă** (ALR I 1 173/289, LEXIC REG. II, 75) s. f., **țibóc** (com. din TRANSILV., ALR I 1 173/285) s. m., **țibóucă** (ALR II 4 972/284), **țibúcă** (ALR I 1 173/290) s. f., **țimbóc** (com. din TRANSILV.) s. m.

— Din magh. dial. **cibóka.**

ȚIBOÁCĂ² s. f. v. **țobie.**

ȚIBÓC s. m. v. **țiboacă¹.**

ȚIBÓCĂ¹ s. f. v. **țiboacă¹.**

ȚÍBOCĂ² s. f. v. **țibroc.**

ȚIBOCÚȚĂ s. f. (Entom.; prin Transilv.) Viespede-drumuri; (regional) țiboacă² *(Pompilus viaticus).* Cf. MARIAN, INS. 228, TDRG. *Cînd umblă tare țibocuțele — e semn de vreme bună.* COM. SAT. I, 38. *Țibocuță, Fata temniței, ... Unde m-ai mușcat, Lasă locul curat.* POP., ap. MARIAN, INS. 229.

— Pl.: *țibocuțe.*

— **Țiboacă²** + suf. *-uță.*

ȚIBÓUCĂ s. f. v. **țiboacă¹.**

ȚIBRÍC s. n. v. **chibrit.**

ȚIBRÓC s. m. (Regional) **1.** Numele unei păsări de mărimea unei rațe, cu pene negre și aripi albe, care trăiește la munte, hrănindu-se cu iarbă și cu cetină. V. c o c o ș - d e - m e s t e a c ă n. Cf. MARIAN, O. II, 405, BĂCESCU, PĂS. 167.

2. (În forma *țibocă)* Numele unei păsări de noapte, nedefinite mai îndeaproape (Cizer — Zalău). Cf. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *țibroci.* — Și: **țíbocă** s. f. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Etimologia necunoscută.

ȚIBÚCĂ s. f. v. **țiboacă¹.**

ȚIBÚLCĂ s. f. v. **țigulcă.**

ȚIC¹ interj., subst. **I.** Interj. **1.** Cuvint care redă zgomotul produs prin ciocnirea a două obiecte (de lemn, de metal etc.). *Aista-i un cuțit... L-a deschis* [illegible] *... țic.* SADOVEANU, O. XII, 612, cf. SCL 1960, 792.

2. (Repetat) Cuvînt care redă strigătul specific al unor păsări. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 305, ALR SN III h 701. *Țiclenii fac țic-țic-țic.* Com. din CĂLIMĂNEȘTI. ◇ (Substantivat) *Țic-țic-ul ce a premers apariția unui ticlean, scoborînd în grabă... pe trunchiul carpenului din față.* BĂCESCU, PĂS. 332.

II. S. n. Numele unor jocuri de copii și tineri.

1. (Prin nordul Munt., prin Mold., Bucov. și nordul Transilv.; și în construcțiile *de-a țicul,* ȘĂINEANU, D. U., *de-a mingea-n țic)* Joc cu mingea între patru, șase sau opt jucători, în care cel aflat „la bătaie“ lovește mingea cu un băț, încercind să o trimită cît mai departe de cel aflat „la prindere“, pentru a avea timp să pună piciorul într-o gropiță făcută în pămînt; după lovirea mingii, jucătorii aflați „la bătaie“ își lovesc bețele între ei; (regional) de-a ciocota,

v. [illegible] II 452. *Sînt [illegible] trei jocuri cu mingea : ţicul, hoina şi poarca.* CONV. LIT. IX, 7, cf. DDRF, TDRG. *Ţicu-n patru.* PAMFILE, J. II, 38. [illegible] *începe jocul lor obişnuit, de-a mingea-n ţic.* BUJOR, S. 21, cf. CADE, SCRIBAN, D., H II 14, 82, III 173, [illegible] ALR I 1 697/540, T. DIAL. D. 842. ✦ Lovirea mingii cu băţul la jocul descris [illegible] beţelor. *Cînd vreun porcăraş prinde mingea „din ţică"..., prinză-* [illegible] PAMFILE, J. I, 21. *Ţica s-a auzit.* id. ib. 22. *Acum le poruncesc cei din urmă : „mă ! ieşiţi la ţic !"* ŞEZ. II, 63. ◇ E x p r. A da [illegible] despre jucătorii „de la bătaie") a-şi lovi beţele unul de altul prin încrucişare. [Jucătorii] *dau ţica (dau ţică) ... şi pleacă fiecare să puie piciorul în gaşca lui.* PAMFILE, J. I, 22. *Cît unul din porcari fuge după minge,* [jucătorii „de la bătaie"] *au de dat două ţîci.* id. ib. *Oi da ţica ori n-oi da, Asta-i după voia mea.* id. ib. 23, cf. ŞEZ. II, 63, ALR SN V h 1 294/982, ib. h 1 295. ✦ (Regional ; în forma *ţic)* Băţ scurt, ascuţit la un capăt, folosit la jocul descris mai sus (Tătăruşi — Paşcani). Cf. ALIL 1983 —1984, 500. ✦ (Regional ; în forma *ţic)* Minge (Chiuza — Năsăud). T. DIAL. B. N. 352.

2. (Regional ; în forma *ţic)* Ţurcă (Bascovele — Piteşti). LEXIC REG. II, 18.

III. Subst. (Ornit. ; la f. ; în forma *ţîcă)* **1.** (Prin vestul Transilv.) Ciocănitoare ; (regional) ţicăitoare *(Dryobates maior).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, ALR I 1 028/87.

2. (Regional) Bibilică (*Numida meleagris)* (Marginea — Rădăuţi). ALR SN II h 383/386.

— Pl. : **(II)** *ţicuri.* SCRIBAN, D., LEXIC REG. II, 18. — Şi : **(II, III) ţîcă** (pl. *ţîci)* s. f., **(I 2, II) ţic** interj., s. n., **ţîcă** (pl. *ţîci)* s. f., **(I 2) ţig** (BĂCESCU, PĂS. 329) interj.

— Onomatopee.

ŢIC² [illegible] v. **ţica⁴**.

ŢIC³ s. n. (Prin Transilv. şi Mold. ; de obicei precedat de num. card. „un" şi urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul) Cantitate, măsură etc. (foarte) mică ; fărîmă, pic¹ **(II 2).** *Mi-a* [illegible] ◇ E x p r. **O ţîcă (sau un ţic) de ...,** se spune despre ceva (foarte) mic. *O ţîcă de fîntînică.* ALR I 793/98. *Ce să fac eu cu ţicu ăsta de creion ?* ALIL 1983—1984, 501. *Ce să* [illegible] ib. 500. **Pe ţîcă pe nimică** = foarte des. Cf. BENIUC, V. CUC. 87. *Cum aţipeam, mă trezeam pe neaşteptate şi ieşeam afară pe ţîcă pe nimică.* id. M. C. I, 92. ✦ (Adverbial ; regional ; în forma *ţîc)* Deloc, defel (Baia — Fălticeni). Cf. ALR I 1 564/552. *Nu-m vini* [în gînd] *ţîc.* ib.

— Şi : **ţîc** (ALR I 1 564/552) s. n., **ţîcă** s. f.

— Cf. ţ i c¹.

ŢIC⁴ s. n **1.** (Prin Transilv. şi nordul Dobr.) Vîrf mai înalt, ridicătură de teren (L. ROM. 1975, 216, ib. 1985, 200), vîrf de deal uşor rotunjit (ALIL 1983—1984, 462), muchie de deal (ib.) ; deal mic (L. ROM. 1985, 200) ; pantă (foarte) abruptă (ib. 201) ; loc [illegible] **(I).**

2. (Anat ; prin sud-vestul Transilv) Vîrf cărnos ; [illegible] numeşte] *ţicul sau sfîrcul de la perdeaua ţalatului* [illegible] *on ţic.* L. ROM. 1985, 201. ◇ (Regional) *Ţicul gî-* [illegible] **(2).** [illegible] ALIL 1983—1984, 500.

— Pl. : *ţicuri.* L. ROM. 1985, 200. — Şi : **ţic** s. n., (prin nordul Dobr.) **ţigă** (ALIL 1983—1984, 462) s. f.

— Cf. c i u c ă „măgură".

ŢICA interj. v. **ţigă¹.**

ŢICÁNIE s. f. (Prin Ban.) Neam **(I 2),** viţă ; soi, fel ; (regional) ţică². Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. II, 199, SCURTU, T. 65.

— Cf. ţ i c ă².

ŢÍCĂ¹ interj. v. **ţigă¹.**

ŢÍCĂ² s. f. **1.** (Prin Olt. şi Ban.) Neam **(I 2),** viţă ; (adesea determinat prin „rea") soi, fel ; (regional) ţicanie. Cf. CADE, CHEST. II 60/11 supl. *Să cunoaşte că e ţica noastră.* PLOPŞOR, V. O. 15. *E din ţică rea.* L. COSTIN, GR. BĂN. II, 199. *E o ţică a dracului de om.* CIAUŞANU, V. 206, cf. NOVACOVICIU, [illegible] I, 21, ARH. OLT. VII, 158, SCURTU, T. 65.

2. (Prin Ban.) „Fiere". L. COSTIN, GR. BĂN. 209, NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Şi : **ţîcă** s. f.

— Cf. [illegible]

ŢÍCĂ³ s. f. v. **ţic¹.**

ŢÍCĂ⁴ s. m. sg. (Familiar, mai ales în Mold.) Termen cu care cineva se adresează unui copil ; băieţică, (regional) cică. *Da de unde eşti tu, măi ţică ?* CREANGĂ, P. 147. *Apoi bine că ştiu a cui eşti, măi ţică.* id. A. 58, cf. DDRF, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Şezi colea..., măi ţicule, să nu-ţi deie fumul în ochi, zise moş Irimie, întinzînd sumanul drept aşternut.* MIRONESCU, S. 76. *Cum te cheamă pe tine, măi ţică ?* SADOVEANU, O. VII, 333, cf. SCRIBAN, D. *Hai, măi ţică, ... uite, pe ziua' de ieri mă jur, Îţi dau pe crăiasa fără cusur.* CĂLINESCU, O. IX, 422. *Ce cauţi pe-aici, măi ţicule ?* CAMILAR, C. 59. *Ce spui, mă ţică ?* H. LOVINESCU, T. 224, cf. SCURTU, T. 64, 65, DEX, SCL 1978, 322, ŞEZ. II, 45, com. din BRAŞOV, PASCU, C. 234, PAMFILE, C. 53.

— Şi : **ţic** s. m. sg.

— Cf. ţ i c³.

ŢICĂÍ vb. IV. I n t r a n z. A produce un zgomot scurt, uneori repetat. *Buzele îi ţicăiau.* REBREANU, NUV. 155. ✦ (Prin Ban.) A ridica cocoşul armei. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Prez. ind. : *ţicăi.*

— **Ţic¹** + suf. *-ăi.*

ŢICĂITOÁRE s. f. **1.** (Ornit. ; prin Transilv. şi Maram.) Ciocănitoare ; (regional) ţică¹ *(Dryobates maior).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, com. din TĂRCĂIŢA—BEIUŞ, ARH. FOLK. I, 131, ALR I 1 028/315, 343, ALR SN III h 705/64, A I 24.

2. (Ornit. ; regional) Cinteză *(Fringilla coelebs)* (Ceica — Beiuş). ALR I 1 047/305.

3. (Iht. ; prin vestul Transilv. ; în forma *ţicîitoare)* Ţipar¹ *(Misgurnus fossilis).* BĂCESCU, P. 163.

4. (Zool. ; prin vestul Transilv. ; în forma *ţicîi-* [illegible]

— Pronunţat : [illegible] ţicăitoare, (prin Maram.) **ţicătoáre** [illegible] ALR I 1 028/343), (prin vestul Transilv.) **ţichitoáre** [illegible] **ţichitoáre** [illegible] s. f.

— **Ţicăi** + suf. *-toare.*

ŢÍCĂ-LEÁ interj. v. **ţighile.**

ŢICĂLEAN s. m. v. **ţelean.**

ȚICĂNÍ vb. IV. Intranz. Rar; (despre obiecte de metal, de sticlă etc.) A produce un sunet scurt și ascuțit (prin ciocnire, prin lovire etc.). V. țăcăni (1). *Detunătura răsună în sală, țicăni în geamuri.* AGÎRBICEANU, L. T. 407.

— Prez. ind.: *țicănesc*.

— **Țic**[1] + suf. *-ăni*.

ȚICĂNÍT s. n. (Rar) Sunet scurt și ascuțit produs prin ciocnirea sau lovirea unor obiecte de metal, de sticlă etc. V. țăcănit[1] (1). *Traista-i alunecă d[illegible]* AGÎRBICEANU, P. M. 167.

— Pl.: *țicănituri*.

— V. **țicăni**.

ȚÍCĂRĂ s. f. v. **techiră**.

ȚICĂRĂU s. n. (Prin sudul Olt.) Clopoțel care se pune la gîtul cailor. Cf. GR. S. VII, 247, LEXIC REG. 43.

— Pl.: *țicăraie*.

— Cf. țic[1].

ȚICĂITOÁRE s. f. v. **ticăitoare**.

ȚICĂU s. n. (Prin Mold.) Vîrf de deal sau de munte. V. țiclău[1] (1). *Pe zările alburii dinspre țicăul ce spînzură la miazănoapte asupra satului, se-nșira pojejie boierească.* N. REV. R. II, 225. ✦ Loc greu accesibil, izolat, ascuns (în pădure). *Se strecoară țigăncile spre țicăurile din pădure.* SADOVEANU, O. IV, 230.

— Pl.: *țicăuri*.

— **Țic**[4] + suf. *-ău*.

ȚICĂUCĂ s. f. v. **sacaucă**.

ȚÍCHERĂ s. f. v. **techiră**.

ȚICHÉRNIC s. m. (Regional) Om care mînă boii la nuntă. Com. din [illegible]

— Cf. sechiraș.

ȚÍCHI interj., s. m. (Prin Mold.) **1.** Interj. (De obicei repetat) Onomatopee care redă strigătul pitulicii. Cf. [illegible] 317 [illegible] **țichidrac** = pitulice *(Troglodytes troglodytes)*. id. ib. 168, 317, FORM. CUV. I, 129.

2. S. m. Pitulice *(Troglodytes troglodytes)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 167, 317.

— Pl.: (2) *[illegible]*

— Onomatopee.

ȚICHIITOÁRE s. f. v. **ticăitoare**.

ȚICHILEÁN s. m. v. **ticlean**.

ȚICHILĂU s. n. v. **țiclău**[1].

ȚICHILÍE s. f. v. **ticlie**.

ȚICHINDEÁL s. m. (Regional) Numele unei păsări nedefinite mai îndeaproape. Cf. DR. IX, 499.

— Pl.: ?

— Probabil formație onomatopeică. Cf. țichi.

ȚICHÍRĂ s. f. v. **techiră**.

ȚICHÍRE s. f. v. **techiră**.

ȚICHITOÁRE s. f. v. **ticăitoare**.

ȚICHÎZMATA s. f. [illegible] v. **tachismă**.

ȚICILEÁN s. m. v. **ticlean**.

ȚICÎITOÁRE [illegible] **ticăitoare**.

ȚICLÁMEN s. n. v. **ciclamă**.

ȚICLEÁN s. m. v. **ticlean**.

ȚICLÁURĂ s. f. v. **țiclău**[1].

ȚÍCLĂ[1] s. f. **1.** (Prin Maram., nordul Transilv. și vestul Mold.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte, [illegible] H X 534, [illegible] 215, com. din CIZER — ZALĂU, CL 1977, 67, 69, L. ROM. 1985, 207); (prin nordul Transilv.) ridicătură înaltă de pămînt (L. ROM. 1985, 203, 207), (prin Maram. și nordul Transilv.) vîrf ascuțit de stîncă, stei (CADE), stîncă (L. ROM. 1985, 207). V. ți[illegible] (1), [illegible] *de umblat prin țicle, soci și rugi.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 7. *Zd'eară puii șoimnilor Pă țicl'el'e pt'etrilor.* [illegible] 117.

2. (Regional; în forma *țuclă*) Moțul de pe capul ciocîrlanului; (regional) țugui[1] **(4)** (Morăreni — Reghin). GLOSAR REG. *Ciocîrlan cu o țuclă în cap.* ib.

3. (Regional; în forma *țoglu*) Țugui[1] **(3)** (Islaz — Turnu Măgurele). Cf. GL. OLT. [Țestului] *îi facem [illegible]*

4. (Regional; în forma * țiclu*) Unealtă de tăiat și de scobit, de forma unui ciocan, cu capetele lungi și ascuțite. DA I_2, 431.

— Pl.: *ticle*. — Și: **țíclu** (L. ROM. 1975, 246; pl. *ticluri* ib. 1985, 203) s. n., **țíglă** (H X 534, com. din CIZER — ZALĂU, CL 1977, 67, 69, L. ROM. 1985, 207), **țíhlă** (L. ROM. 1985, 207), **țúclă**, **țúglă** (ib.) s. f., **țóglu** s. n.

— Cf. țic[1], [illegible]

ȚÍCLĂ[2] s. f. (Prin vestul Transilv.) **1.** (Ornit.) Ciocănitoare *(Dentrocopus medius)*. BĂCESCU, PĂS. 168.

2. (Iht.) Ciră; (regional) ribiță[1], țăucă, țițioagă *(Cobitis aurata balcanica)*. BĂCESCU, P. 55, cf. 85.

[illegible] — Și: (2) **ticra** s. f. BĂCESCU, P. 55, 85.

— Formație onomatopeică. Cf. țic[1].

ȚÍCLĂ[3] s. f. v. **taglă**[1].

ȚICLĂ[4] s. f. v. **teclă**.

ȚÍCLĂ[5] s. f. v. **țiglă**[1].

ȚICLĂU[1] s. m., s. n. **1.** S. n. (Prin Mold. și Transilv.) Vîrf de deal sau de munte (CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., [illegible] 121, SCRIBAN, D., DEX, PASCA, GL., CHEST. IV 88/546 a), (foarte) ascuțit și înalt (H X 353, ȘEZ. V, 165, com. FURTUNĂ, LEXIC REG. 23, ALIL 1983—1984, 489); creastă ascuțită a unui munte, a unui deal (DDRF, PAMFILE, DUȘM. 392, ALIL 1983—1984, 489); vîrf ușor rotunjit de deal sau de munte (L. ROM. 1979, 66); deal mai înalt decît cele din împrejurimi (COMAN, GL.); stîncă ascuțită și înaltă (DR. III, 747, CADE, DL, DM, DEX, ALIL 1983—1984, 489). V. cucă, pisc[2] (1), titilă, țanc[3], țeapă [illegible] (2), țic[4] (1), țicău, țiclă[1] (1), țiclet, ticlie, țiclon (1), țiclui, țic-

man, ţ i c m ă, ţ i c m a u, ţ i c u i, ţ i f e r e i e, ţ i f l a n, ţ i f l ă¹, ţ i t l e i c ă, ţ i f l e u¹, ţ i f l i c **(I)**, ţ i g m a n d ă u, ţ i u³ **(I)**, ţ u c u d a n, ţ u c u l e u, ţ u g u i¹ **(I)**, ţ u h a n², ţ u h ă **(I)**, ţ u h ă u **(I)**, ţ u ţ u d a n¹ **(I)**, ţ u ţ u i¹ **(I)**, ţ u ţ u l ă, ţ u ţ u r² **(I)**. *Să fie* [illegible] (de hotar) *de la deal de drum* [illegible] *aproape de Jina* (a. 1759). URICARIUL, VIII, 7. *Se repezi cătră munţi, îndreptindu-să dupre ţiclăul Vergurei.* ASACHI, S. L. II, 64. [Vrancea] *este mărginită ... la miazănoapte de ţiclăurile Carpaţilor.* ap. TDRG, cf. H X 534. *Spuneau bătrînii că în ţiclăul de lîngă comuna Tătăruşi, demult, a fost balaur.* ŞEZ. III, 111, cf. CHEST. IV, 91/383. *Mă duc după lemne şi trec pe lîngă ţîclaură.* ALIL 1983–1984, 489. *Din văioagă te urci într-o ţiclaură.* ib. ◊ E x p r. (Regional) **A se duce la ţiclaură** = a se duce undeva foarte departe; (familiar) a se duce la dracu-n praznic. ib.

2. S. m. (Geol.; la pl.; în forma *ţiglăi*) Alunecări de teren de mari dimensiuni în formă de movile. M. D. ENC. ✦ Martor de eroziune diferenţiată cu aspect de turn de cetate. M. D. ENC.

— Pl.: *ţiclăuri*. — Şi (regional) **ţigláu** (CADE, SCRIBAN, D., H X 353, COMAN, GL.; pl. şi m. *ţiglăi* M. D. ENC.), **ţicléu** (L. ROM. 1985, 204, LEXIC REG. 23), **ţichiléu** (L. ROM. 1985, 202; pl. *ţichileie* ib. 203 şi *ţichileuri* ib.), **ţighiléu** (ib. 202) s. n., **ţicláură** (pl. *ţiclăuri* ALIL 1983–1984, 489) s. f., **ţucláu** (CADE, PAŞCA, GL.), **ciclắu** (URICARIUL, X, 400, CIHAC, II, 536) s. n.

— **Ţiclă¹** + suf. *-ău*. — **Ţiclaură**: sg. refăcut după pl.

ŢICLĂU² s. m. Nume dat mai multor păsări: **a)** (prin sud-vestul Transilv.) ţiclean **(1)** *(Sitta europaea)*. BĂCESCU, PĂS. 167, 302; **b)** (prin sud-vestul şi vestul Transilv.) piţigoi *(Parus maior)*. MARIAN, O. II, 143, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 168, 329, DENSUSIANU, Ţ. H. 337, ALR I 1 027/118; **c)** (prin sud-vestul Transilv.) vrabie *(Passer domesticus)*. ALR II/833, A III 1, 12, 17, 18. ◊ C o m p u s e: (regional) **ţiclău-mic** = sticlete *(Carduelis carduelis)*. ALR I 1 045/835; (regional) **ţiclău-verde, ţiclău-de-munte** = nume date unor păsări nedefinite mai îndeaproape. BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *ţiclăi*. — Şi (regional) **ţigláu** (MARIAN, O. II, 143, JAHRESBER. XII, 157, TDRG, DR. IV, 843, ENC. AGR., BĂCESCU, PĂS. 168, 329), **ţăcláu** (A III 1) s. m.

— Cf. ţ i c¹, ţ i c l ă², ţ i c l e a n.

ŢICLEÁN s. m. **1.** (Mai ales în nordul Olt., al Munt. şi sud-vestul Transilv.) Pasăre insectivoră, căţărătoare, sedentară, din ordinul paseriformelor, puţin mai mare decît o vrabie, cu ciocul conic, drept, şi cu penajul cenuşiu pe spate şi alburiu pe pîntece; scorţar **(III 1)**, (regional) bocănitoare, căţărătoare, ciocănitoare-mică, ciocîrleţ, oiţă **(III 1)**, ţiclău², ţiclete **(1)**, ţicloi **(1)**, ţînc¹ (v. ţ i n c¹ **II**), ţînţăruş¹ **(2)**, ţiţiduş, ţoi¹ **(II 1)** *(Sitta europaea)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 301, 303. *Ţicleanul este o păsărică din cele mai cunoscute poporului nostru.* id. ib. 304. *Ţicleanul face în dovleac o gaură mică, atît cît se strecoară prin ea, şi-l goleşte complet de sîmburi.* ap. BĂCESCU, PĂS. 305, cf. M. D. ENC., DEX, com. din IZVORU [illegible] GOVORA.

2. (Prin Transilv.) Piţigoi **(1)** *(Parus maior)*. Cf. [illegible] 443, II, ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 534, LM, CONV. LIT. XXIII, 345, MARIAN, O. II, 43, BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., TDRG 1 585, JAHRESBER. XVII–XVIII, 133, DR. V, 560, ŞĂINEANU, D. U., CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, 329. *Cînd cîntă piţigoii, numiţi şi piţiguşi, domnişori şi ţiglani, înainte de răsăritul soarelui, ... e semn de ploaie.* COM. SAT. I, 23, cf. ALR I 1 027, LEXIC REG. [illegible] III h 700.

3. (Prin Transilv.) Sticlete *(Carduelis carduelis)*. Cf. SCRIBAN, D., com. din SĂLIŞTE — SIBIU, ALRI 1 045/156, LEXIC REG. II, 79.

4. (Regional) Ciocănitoare (Bumbeşti Jiu — Tîrgu Jiu). ALR I 1 028/825.

5. (Iht.; prin vestul Olt.) Obleţ *(Alburnus alburnus)*. BĂCESCU, P. 55, cf. 186. *Ţiclanii cad uşor a bijuică (= undiţă) şi cristaş.* id. ib. 134, cf. ALIL 1986–1987, 225.

— Pl.: *ţicleni*. — Şi: **ţigleán** (LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 534, LM, CONV. LIT. XXIII, 345, MARIAN, O. II, 143, BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., TDRG 1 585, JAHRESBER. XVII–XVIII, 133, DR. IV, 843, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 168, 329), **ţiclán**, **ţiglán** (KLEIN, D. 443, LB, ISER, CADE, BĂCESCU, PĂS. 169, 329, ALR I 1 027/138, 150), **ţighileán** (BĂCESCU, PĂS. 167, 331, ALR I, 1 207/158, 249, 251, ALR SN III h 700, LEXIC REG. II, 79, MAT. DIALECT. I, 100), **ţichileán** (TDRG 1 585, BĂCESCU, PĂS. 167, 329, ALR I 1 027/160, 164), (**ţicileán** (ALR I 1 027/166), **ţicăleán** (ib. 1 027/190), **ţigileán** (ib. 1 027/98, 156, 229, ib. 1 045/156), **ţigăleán** (ib. 1 027/144), **ţigirleán** (ib. 1 027/243), **ţlighéu** ib. 1 027/231), **ţigleán** (BARCIANU), **ţighileán** (BĂCESCU, PĂS. 165) s. m.

— Cf. ţ i c¹, ţ i c l ă², ţ i c l ă u².

ŢICLÉT s. n. (Regional) Vîrf de deal sau de munte (de formă conică); (regional) ţiclă¹, ţiclău¹ **(1)**. Cf. DL, DM, L. ROM. 1985, 205.

— Pl.: *ţicleturi*.

— Cf. ţ i c l ă¹.

ŢICLÉTE s. m. **1.** (Prin nord-estul Olt.) Ţiclean **(1)** *(Sitta europaea)*. Cf. APOSTOL, LEX. ZOOL. 24, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 168, 302.

2. (Prin Transilv. şi Ban.) Piţigoi *(Parus maior)*. Cf. MARIAN, O. II, 143, JAHRESBER. XII, 157, TDRG, CADE, ALR I 1 027/18, 112.

3. (Prin nordul Olt.) Sticlete *(Carduelis carduelis)*. Cf. ALR I 1 045/820, 837, 840.

— Pl.: *ţicleţi*. — Şi: **ţicléţ** (ALR I 1 045/116), **ţicléte** (BĂCESCU, PĂS. 165) s. m.

— Cf. ţ i c l e a n, s t i c l e t e. — **Ţicleţ**: sg. refăcut după pl.

ŢICLÉŢ s. m. v. **ţiclete**.

ŢICLÉU s. n. v. **ţiclău¹**.

ŢICLÍE s. f. (Regional) Deal sau munte ascuţit L. ROM. 1985, 202), teren de formă conică (ib. 208); coastă (ib.); vîrf de deal (ib. 202). V. ţ i c l ă u¹ **(1)**. [illegible] ib. 208.

— Pl.: ? — Şi: **ţichilíe** (L. ROM. 1985, 202), **ţighilíe** (ib.) s. f.

— **Ţiclă¹** + suf. *-ie*.

ŢICLÍN s. n. v. **ţiglină**.

ŢICLÍNĂ s. n. v. **ţiglină**.

ŢICLÍNG s. n. v. **ţiglină**.

ŢICLIÓI subst. v. **ţicloi³**.

ŢICLÓI¹ s. m. (Ornit.) **1.** (Prin Ban., Transilv. şi nordul Munt.) Ţiclean *(Sitta europaea)*. Cf. MARIAN, O. II, 153, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, TDRG, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 168, 302, 303, CONV. LIT. XXIII, 345.

2. (Prin Ban. şi sudul Transilv.) Piţigoi *(Parus maior)*. ALR I 1 027/24, 26, 107.

3. (Prin Ban.; cu determinările „mare de pădure" sau „d-ai mari") Ciocănitoare *(Dryobates maior).* ALR I 1 028/24, 26.

Pl.: *ţicloi.* — Şi: (prin Transilv.) **ţuclói** (BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 303), (suspect) **ţiclón** (id. ib. 302), **ciclói** (id. ib. 49, 301), **cinclói** (id. ib. 50, 301, 303) s. m.

— Cf. ţ i c l e a n, ţ i c l ă[2], ţ i c l ă u[2].

ŢICLÓI[2] s. m. pl. (Prin vestul Olt.) Peşti mărunţi, albitură. BOCEANU, GL.

— Cf. ţ i c l ă[2].

ŢICLÓI[3] subst. **1.** Subst. (Prin Transilv.) Vîrf ascuţit de deal; vîrf inalt de deal; deal mai ascuţit. V. ţ i c l ă u[1] **(1).** L. ROM. 1985, 204.

2. Subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Tîrnăcop. Cf. LIV. CRIT. III, 171.

3. Subst. (Regional) Parte de la marginea unei pîini formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) cursură, răsunoi **(1)** (Secăşeni — Oraviţa). ALR SN IV h 1 063/29.

4. S. m. (Regional) Ţurţur[1] **(1)** (Rădmăneşti — Lipova). NALR — B 1 615/96.

— Pl.: **(4)** *ţicloi.* NALR — B 1 615/96. — Şi: **(3)** **ţiclăói** ALR SN IV h 1 063/29, **(2)** **ţuclói** ([illegible] 873), **ţiglói** L. ROM. 1985, 204 subst.

— **Ţiclă[1]** + suf. *-oi.*

ŢICLOIÁT, -Ă adj. (Regional) Ţuguiat **(1)** (Roşia — Beiuş). Cf. ALR SN V h 1 509/310.

— Pl.: *ţicloiaţi, -te.*

— **Ţicloi[3]** + suf. *-at.* Cf. ţ u c l u i a t.

ŢICLÓN s. m. v. **ţicloi[1].**

ŢÍCLOŞ s. n. v. **ţicluş.**

ŢÍCLU[1] s. n. v. **ţiclă[1].**

ŢÍCLU[2] s. n. v. **ţviclu.**

ŢICLÚI s. n. (Regional) Vîrf ascuţit de deal sau de munte (L. ROM. 1975, 246, ib. 1985, 205, com. V. BREBAN); deal mai inalt (L. ROM. 1985, 205); movilă (ib.). V. ţ i c l ă u[1] **(1).**

— Pl.: *ţicluiuri* şi *ţicluie.* L. ROM. 1985, 205. — Şi: **ţiglúi** s. n. ib.

— **Ţiclu[1]** + suf. [illegible]

ŢICLÚŞ s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin vestul Transilv.; cu determinarea „de piatră") Vîrf de stîncă. TEAHA, C. N. 277. *Ţincluş de piatră.* id. ib.

2. S. m. (Regional) Ţurţur[1] **(1)** (Rădmăneşti — Lipova). NALR — B 1 615/96.

— Pl.: (m.) *ţicluşi.* NALR — B 1 615/96. — Şi: **ţinclúş, ţisclúş** (TEAHA, C. N. 277), **ţicloş** (id. ib.) s. n.

— **Ţiclu[1]** + suf. *-uş.*

ŢICLÚŢĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ţ i c l ă[1] (Dîngăul Mare — Cluj). L. ROM. 1985, 208. *O ţicluţă de dimb.* ib.

— Pl.: *ţicluţe.* L. ROM. 1985, 208. — Şi: **ţigluţă** s. f. ib.

— **Ţiclă[1]** + suf. *-uţă.*

ŢICMÁN subst. (Prin Mold.) Vîrf foarte ascuţit de deal (ALIL 1983—1984, 464), cu stinci de piatră (ib.); deal foarte ascuţit (ib.) sau cu spinarea ascuţită (PAMFILE, DUŞM. 392). V. ţ i c l ă u[1] **(1).** *Numai ce* [illegible] *deal.* SĂM. V, 128. *Am găsit oile în ţigmana aceea.* ALIL 1983—1984, 463. *Sînt mai multe ţigmane la noi.* ib.

— Pl.: ? — Şi: **ţigmánă** (pl. *ţigmane)* s. f., (suspect) **ţicmău** subst.

— **Ţicmă** + suf. *-an.*

ŢÍCMĂ s. f. (Prin Mold.) Vîrf ascuţit de deal sau de munte (CHEST. IV 88/198, ALIL 1983—1984, 459, 461), mai inalt decît cele din jur (ALIL 1983—1984, 459, 460), creastă ascuţită (ib. 459); deal inalt şi ascuţit (ib.); munte prăpăstios (ib.); stîncă ascuţită (ib. 459, 460) şi inaltă (ib. 460). V. ţ i c l ă u[1] **(1).** *Are pămînt [= păşune] în ţigmă, în vîrful dealului, care nu-i prea inalt.* ib. 459. *Este o ţigmă goală, un ţugui.* ib.

— Pl.: *ţicme.* — Şi: (regional) **ţigmă, ţignă** (ib. 461), **ţigmnă** (ib. 462), **ţibmă** (ib.), **ţijmă** (ib.) s. f.

— Cf. ţ i c l ă[1].

ŢICMĂN subst. v. **ţicman.**

ŢÍCMĂU subst. (Prin Mold.) Vîrf inalt şi ascuţit de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 462, 463); deal inalt, costiş, ascuţit (ib. 489); pantă abruptă (ib.). V. ţ i c l ă u[1] **(1).** *De ceea parte, ... stătea ţigmăul nemăsurat al Măgurii, care-şi inălţa în golul cerului albastru broboada sură de molizi.* MIRONESCU, S. 200, cf. 622. *A răcnit din ţigmău cît a putut.* I. CR. VII, 252, cf. SCRIBAN, D. *Mă duc cu oile la poalele ţigmăului.* ALIL 1983—1984, 463. *Dealul cel mai inalt, care vine mai imprelungat, mai inalt decît ţigmăura şi ascuţit ca o căpiţă.* ib. 466. *S-a suit pe ţignaura ceea.* ib. 490.

— Pl.: ? — Şi: **ţigmău, ţigmnău** (ALIL 1983—1984, 463) subst., **ţigmăúră, ţignáură** s. f.

— **Ţicmă** + suf. [illegible]

ŢICNÁL s. n. v. **semnal.**

ŢÍCNĂ s. f. (Prin Mold.) **1.** Numele unui joc de copii nedefinit mai indeaproape, probabil ţic[1] **(II 1)** (Războienii de Jos — Tîrgu Neamţ). Cf. H X 542. ◇ (În construcţia) *Ţicna-patra* = de-a ţicul (v. ţ i c[1] **II 1)** jucat în patru. Cf. ALIL 1983—1984, 500.

2. Băţ scurt, ascuţit la un capăt, folosit la jocul de-a ţicul (v. ţ i c[1] **II 1)** (Cîmpineanca — Focşani). Cf. ALIL 1983—1984, 500.

— Postverbal de la **ţicni.**

ŢICNEÁLĂ s. f. (Familiar) Tulburare a minţii, s c r i n t e a l ă **(2),** s m i n t e a l ă **(1),** (familiar) ţ ă c ă n e a l ă **(3):** idee fixă, bizară, m a n i e **(1).** *Am dat-o pe seama ţicnelii..., am lăsat-o într-ale ei.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 103. *În ţicneala asta e ceva din setea de necunoscut.* ARDELEANU, D. 255. *Vii de la birou cu ţicneli în creier ş-acu vrei să-ţi verşi necazul pe mine.* REBREANU, NUV. 273. *Drăguţa de ea, trebuia să lupte cu toată lumea pentru ţicneala nepotului.* VLASIU, A. P. 481. *Era numai, dusă la paroxism, anglomania de totdeauna a vărului meu, excentric şi original de cînd îl cunoşteam. Sau, mai bine zis, ţicneala lui.* VOICULESCU, P. II, 65. *Cred că, în ţicneala lui, Arghir ăsta avea şi niţică dreptate.* VINEA, L. I, 164, cf. DEX.

— Pl.: *ţicneli.* — Şi: **ţigneálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Ţicni** + suf. *-eală.*

ŢICNÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Popular) A lovi uşor un obiect (producind zgomot sau fisurindu-l); (regional) a ţocni **(1).** Cf. PASCU, S. 371, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Din ţic se poate prinde mingea cînd, aruncată de la unul, cel ce se aţine o atinge puţin (numindu-se că a ţicnit-o).* ŞEZ. II, 64. ✦ (Regio-

n.d., cu complementul „paharele") A ciocni în semn de uitate (Gura Văii — Onești). Cf. ALR I 1 726/588. ✦ I n t r a n z. (Învechit, rar; despre arme de foc) A produce un rateu. Cf. MOLNAR, D. 300/20, CIHAC, II, 433. ✦ I n t r a n z. (Învechit, rar; despre artere) A plesni **(II 1)**. Cf. CIHAC, II, 433. ✦ I n t r a n z. (Regional; despre animale) A crăpa; a [illegible] **(1)**. Cf. [illegible], CIHAC, II, 433, BARCIANU, [illegible] SAINEANU, D. [illegible]

2. R e f l. F i g. (Familiar) A-și pierde puterea de judecată; a se scrînti **(3)**, a se sminti **(1)**, (familiar) a se țăcăni **(4)**. *[illegible]* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 99. *Florica se țicnise și suferea ușor durerea pe care altfel n-ar fi putut-o duce.* DEMETRIUS, A. 21. *Și mama, parcă s-o țicnit, se ia cu miinile de cap și-ncepe să se tolvăie!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 20, com. din [illegible] CERNAVODĂ, [illegible], GL.

3. T r a n z. (Regional) A găsi pe cineva din întîmplare (Săveni — Dorohoi). *La rău timp m-ai [illegible]* Com. [illegible].

4. I n t r a n z. (Regional; despre pluta undiței sau despre undiță) A face o mișcare bruscă atunci cînd peștele mușcă din momeală. *Cînd peștele mușcă din nadă, atunci bucățica de papură care plutește la [illegible] că undița țicnește — [illegible] pescarul, observînd, o smucește repede afară.* ANTIPA, P. 299. *Cînd peștele încearcă să înghită nada, pluta țicnește și cel ce undește este făcut atent.* AN. DOBR. V—VI, 69. ✧ T r a n z. f a c t. *Cîte-o plută, pe alocuri, începea să tremure, stîrnind cercuri pe luciul neclintit: o țicnea peștele.* SADOVEANU, O. I, 569.

5. I n t r a n z. (Regional; despre oameni) A se mișca din loc; a se clinti, a se urni (Baia de Criș — Brad). Cf. H XVIII 317.

— Prez. ind.: *țicnesc.* — Și: **țigni** vb. IV.

— De la **țic**[1].

ȚICNÍRE s. f. [illegible] Faptul de a se ț i c n i. Cf. ț i c n i **(2)**. *[illegible] mele surde și placide ale neurasteniei..., țicnirile relative, întorsătura de spirit, melancoliile.* ARGHEZI, S. IX, 37.

— Pl.: *[illegible]*

— V. **țicni.**

ȚICNÍT[1] s. n. Faptul de a ț i c n i. Cf. ț i c n i **(1)**. ✧ L o c. a d v. **Pe țicnite** (sau **pe țicnitele**) = (la jocuri cu bile) (care se face) prin ciocnire (cu zgomot). *[illegible]* [illegible], D. I 364.

— V. **țicni**

ȚICNÍT[2], **-Ă** adj. **1.** (Rar; despre obiecte) Plesnit[2] **(1)**; (regional) țocnit[2]. Cf. BARCIANU. *Pahar țicnit.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM. ✦ (Regional; determinat prin „la piept") Atins de tuberculoză. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Familiar; despre persoane; uneori determinat prin „de cap" sau „la cap") Care și-a pierdut puterea de judecată; s c r î n t i t **(3)**, s m i n t i t[1] **(1)**, [illegible] ț ă c ă n i t **(2)**; [illegible] **(I 4)**. *[illegible] țicnit... adică, ce nițel! ești bine de tot; de mult ți-ai pierdut sărita.* CARAGIALE, O. VI, 274. *Ce visezi... stimabile? Mi se pare că ești țăcnit.* BACALBAȘA, S. A. [illegible] *Numai păcat de băiet, că parcă-i olecacă cam țicnit.* MIRONESCU, S. A. 140. *Moșneag țicnit! îl întîmpină [illegible] zice chiar că-i cam țicnit.* SADOVEANU, O. III, 561, cf. BUL. FIL. VI, 180, IORDAN, STIL. 23, SCRIBAN, D. [illegible]

E I h 155/5, NALF — MB I h 107. ✧ (Substantivat) *Un țicnit, răspunse Niculae.* PREDA, M. S. 22. ✦ (Regional; despre persoane) Care s-a îmbătat puțin (Berivoii Mici — Făgăraș). Cf. CHEST. VIII 108/3.

— Pl.: *țicniți, -te.* — Și: **țignít, -ă** (SCRIBAN, D., CHEST. VIII 108/3), **țăcnít, -ă** adj.

— V. **țicni.**

ȚICNITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. (Rar; despre materii) Care crapă cu zgomot; care pocnește, care pîrîie. *O mînă nepătată de altar de s-a atins, Orzul sacru și cu sarea țicnitoare l-a aprins.* OLLĂNESCU, H. O. 24[illegible].

2. S. f. (Ornit.; prin Ban.) Ciocănitoare *(Dryobates maior).* Cf. CADE 1 360, ALR I 1 028/75.

— Pl.: *țicnitori, -oare.* — Și: (regional) **țignitoáre** (pl. *țignitori)* s. f. ALR I 1 028/75.

— **Țicni** + suf. *-itor.*

ȚICÓI s. m. (Ornit.; regional) Bărbătușul bibilicii; (regional) bibiloi, picheroi (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II 5 744/386.

— Pl.: *țicoi.*

— **Țică**[3] + suf. *-oi.*

ȚICÓRIE s. f. (Regional) **1.** (Bot.) Numele a două plante erbacee: **a)** cicoare de grădină *(Cichorium endivia).* Cf. COTEANU, PL. 28, PANȚU, PL., BORZA, D. 48; **b)** (în forma *cicorie)* cicoare *(Cichorium intybus).* Cf. MOLNAR, D. 382/22, PANȚU, PL., BORZA, D. 48.

2. (În forma *țigure)* Surogat de cafea obținut din rădăcină de cicoare; cicoare. PORȚILE DE FIER, 350. ✦ (În forma *țigorie)* Surogat de cafea obținut din orz prăjit. V. m a l ț (Bistrița — Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: *[illegible]* — Și: **țigórie** LEXIC REG. 50, **țigúre**, **cicórie** COTEANU, PL. 28, PANȚU, PL., s. f.

— Din germ. **Zichorie**, scr. **cikorija**. **Țigure** < scr. **cigura**. **Cicorie** < lat. **cichorium**.

ȚICÓRNIC s. m. v. **țîrcovnic.**

ȚICÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Ban.; despre oameni) Nervos **(3)**; supărăcios, certăreț. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 209, NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Pl.: *țicoși, -oase.*

— **Țică**[1] + suf. *-os.*

ȚICSÁC s. n. v. **zigzag.**

ȚICȚÁC s. n. v. **zigzag.**

ȚICUI s. n. (Prin Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte (COMAN, GL., L. ROM. 1985, 206); muchie de deal (COMAN, GL., L. ROM. 1985, 206); [illegible] (L. ROM. 1985, 206). V. ț i c[1] **(1)**.

— Pl.: [illegible] (L. ROM. 1985, 206) și [illegible] n.

— **Țic**[1] + suf. [illegible]

ȚÍCUL subst. art. v. **țâțică.**

ȚICULÁ [illegible] **țigulcă.**

ȚICULEÁN, -Ă [illegible] (Regional; cu valoare afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țușculean, țușcuț. Cf. [illegible] *te răpune?* id. ib.

— Pl.: [illegible] — Și: **țuculeán, -ă** s. m. și f. UDRESCU, GL.

— **Țică**[1] + suf. *-ulean.*

ȚICURÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Prin nord-vestul Munt. și sud-vestul Transilv.; subiectul indică insecte) A pișca **(4)**. Cf. REV. CRIT. III, 171, DENSUSIANU, Ț. H. 337, UDRESCU, GL. ✦ (Prin nordul Olt. și sud-vestul Transilv.; subiectul indică ființe) A pișca **(1)**. Cf. ALR I/I h 93/839, ALRM I/I h 134/839, ALR II/I MN 42, 2 228/833, ALRM II/I h 128/833, ALR – I h 120.

2. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Prin Olt. și Ban.; subiectul indică de obicei băuturi) A pișca **(6)**. [Vinul] *ticura*. ALR SN I h 242/27, cf. ALRM SN I h 162/27, com. din fostul județ Olt.

3. T r a n z. (Prin Olt., sud-vestul Transilv. și nord-vestul Munt.; la pers. 3; urmat de determinări introduse prin prep. „la", „prin" sau „în", care indică organe sau părți ale corpului) A provoca o durere vie, acută; a înjunghia, a înțepa. *Mă țicură la foale.* DENSUSIANU, Ț. H. 337. *Mă țicură la glezne.* CIAUȘANU, GL., cf. ALR II/I MN 37, 2 206/812, ib. h 41/848. *M-a țicurat azi în inimă, scurt ca un licăr.* UDRESCU, GL. ✧ A b s o l. (În descîntece) *Vivor învivorat, În măsele la (cutare) băgat, ..., Nu junghia, Nu țicura, Nu* [illegible] MAT. FOLK. 1 582, cf. 1 574.

4. I n t r a n z. i m p e r s. (Prin nord-vestul Munt.) A burnița subțire. UDRESCU, GL. *Țicura* [illegible] id. ib.

— Prez. ind.: *țicur.*

Cf. p i ș c u r a[1].

ȚICUȘÓR s. m. (Familiar) Diminutiv al lui ț i c ă[4]. *Dar a cui ești tu, mă țicușor?* POPA, V. 47, cf. SCL 1978, 323.

— Pl.: *țicușori.*

Țică[4] [illegible]

ȚIDEÁ s. f. v. **giudea.**

ȚIDÍL subst. = **sedilă[1]**. (În limbajul tipografilor) Nume dat literei *ț*. Cf. V. MOLIN, V. T. 65.

ȚIDÍLĂ s. f. v. **sedilă[2]**.

ȚIDOXÍE s. f. **1.** (În forma *sidoxie*) Taxă plătită de credincioși, mai ales de cei greco-orientali, pentru susținerea curții episcopului, a mitropolitului sau a patriarhului. Cf. ENC. ROM.

2. (Regional) Plată care se dă preotului cînd umblă cu botezul (Podeni — Turda). COMAN, GL.

— Și: (literar) **sidoxie** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚIDÚLĂ s. f. **1.** (Popular) Bucată (mică) de hîrtie care cuprinde o însemnare scurtă (și care servește ca permis, dovadă, chitanță etc.). V. b i l e t, r ă v a ș **(III 1)**, r e c i p i s ă. *Vei ști dumneata că-ți trimit și țidula a sasului din Sighișoră, pentru vulpi, să-i iai bani* (a. 1725). IORGA, S. N. 93. *Mă rog ca să să trimată țidule de la priemetoriul zaherelei de la Galați pi griul ce am să dau eu și satul* (a. 1776). id. S. D. XXI, 160, cf. MOLNAR, D. 92/7, KLEIN, D. 443. *Pristavii lui vodă... căuta să vază și ca ce preț dau fieșcare taraf pentru săvîrșirea socotelei sale și, luînd țidule iscălite, mergea de le înfățișa măriii sale.* ZILOT, CRON. 73. *Țedulile episcopești de cununiile oamenilor erau toate de episcop iscălite.* N. STOICA, C. B. 192, cf. LB, ISER, POLIZU. *Capul vinovatului se spînzura în poarta curții, cu o țidulă vestitoare greșalei lui.* NEGRUZZI, S. I, 143. *Trimis-ai haraciul la Poartă?... Da, măria ta... Aștept din ceas în ceas să pice lipcanul cu țidula pașii de la Rusciuc.* GHICA, S. 506, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 293, COSTINESCU, LM. *Spune-mi, spune, pui de cuc, Pe ce cale să apuc, Pe calea* [illegible] *țidulă*. EMINESCU, L. P. 41. *Ședința se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia țidula, o îndoaie și vrea să plece.* CARAGIALE, O. III, 145. *M-apucase pentru șușe, noroc că bietul Neculai a găsit țidula.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 494. *Stăpînul face atunci țidulă la crîșmă de o vadră sau două de rachiu, pe care o dă în mîna mirelui.* SEVASTOS, N. 255, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Scoțînd din brîu călămarea, a scris o țidulă și i-a dat-o.* N. A. BOGDAN, C. M. 92, cf. TDRG, PASCU, S. 279, DR. V, 140, 235, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *De cîte ori mă trimite tata să-i iau cu țidulă, pe datoric, un sfert de drojdie, jupînul nu se lasă pînă nu-mi dă două, trei bomboane.* REBREANU, NUV. 89. *Iacă numărul de aprobare a gradației! zic eu țanțoș și vîrîi țidula sub nasul omului.* I. BOTEZ, ȘC. 138. *Se mai întîmplă să piardă omul, pe drum* [illegible] *țidula*. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 237. *Era o țidulă de la poștă.* TEODOREANU, M. II, 73. *A venit să scoată niște țidule de la primărie.* SADOVEANU, O. III, 336. *De unde știe asta că Simion e dus cu vaca la tîrg? Țidula o făcuseră aseară tîrziu, de încă l-a sculat din somn pe primar.* DAN, U. 219, cf. SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 5, 31. *Păi, nu-mi dai o țidulă cum că am adus animalul și că sînt scutit?* PAS, L. I, 298. *Țineam în mînă o țidulă cu numărul dosarului cu pricina.* VINEA, L. II, 81. *Îmi dai ori nu-mi dai țidulă pentru boi, să mă duc să-i vînd?* LĂNCRĂNJAN, C. III, 436. *Mergi iute cu țidula* [illegible] *de carne.* RETEGANUL, P. III, 86. *Ieșise întîi balurile...; unul, țăran de-ai noștri, luase o dată țidulă de intrare.* FURTUNĂ, C. 60. *Hai, mă-nvaț-a fura cai... Și tu du-i pe sub pădure, Unde nu se fac țidule.* COM. SAT. I, 53, cf. ALR SN II h 322, ib. III h 876/27, ALRM SN I h 209, ib. II h 694/27. ✦ (Prin nord-vestul și sudul Transilv., prin Ban., prin Maram., prin Mold. și prin Bucov.) Rețetă medicală. Cf. ALR II/I h 111, ALR — M I h 149/232, NALR — MB I MN 278, 436/480. ✦ (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Bilet de tren. Cf. ALR SN III h 870, ALRM SN II h 688. ✦ P. e x t. (Regional) Loc sau clădire, la intrarea în oraș, unde se plăteau taxele pentru mărfurile aduse spre vînzare la tîrg și se elibera chitanța respectivă. V. ț i d u l ă r i e, r o h a t c ă (Groși — Baia Mare). Cf. ALR SN III h 907/349, ALRM SN II h 740/349.

2. (Învechit și regional) Înștiințare, comunicare, dispoziție dată în scris de către o autoritate. *Au sosit un mirzac de la hanul..., aducînd domnului iarlic și o țidulă scrisă cu însuși mîna hanului, întru care scriia măriii-sale... să nu să mai trudească cu călătoriia.* R. POPESCU, CM I, 570. *Cu țedulă vicleană, supt iscălitură mincinoasă, au luat hoțește oareșcare cărți* (a. 1766). IORGA, S. D. XIII, 259. *Din poronca... veliților boieri, fiind noi rînduiți prin țidulă să mergim la mahalaoa de supt vamă, să prețăluim o casă* (a. 1781). FURNICĂ, I. C. 117. *Poruncit-am prin domneasca noastră țidulă de s-au adunat... toți de obște dumnealor veliții boiari pămînteni* (a. 1785). SOB. HRIS. 18. *A doua luminată poruncă a înălțimii tale, ce prin țidulă ni s-au dat, ca să ne adunăm iarăși la un loc* (a. 1802). URICARIUL, I, 10. *Țidulă gospod a măriii sali..., ci s-au scris cătră... vornicu Manolachi Dimachi cînd s-au rînduit vornic de obștie* (a. 1803). CAT. MAN. I, 4. *Fiind orînduiți prin țidulă, s-au adunat la sfînta Mitropolie* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 97. *Porunca înălțimei tale este dată prin țidulă cătră d-lui vel-agă* (a. 1814). N. A. BOGDAN, C. M. 111. *Pă cîțiva dintr-înșii, care s-au găsit de la fevruarie așezați cu țidulile isprăvnicatului dă streini, i-am și dus satelor ajutoare* (a. 1818). DOC. EC. 187. *Papila, cu plaivasu, țedulă scrisă, spusă că oaste mare turcească l-au atachiruit.* N. STOICA, C. B. 238. [Feciorilor] *le venea țidulă la cănțălarie și a doua zi, cu cîte-o străițucă sau cu vreo lădiță în mînă, apucau* [illegible] VLASIU, A. P. 142. ✦ Dispo-

ziție de plată [illegible] a impozitului, a birului etc.). *Satelor de [illegible] le [illegible] după putința lor, dîndu-le țidule de cîți bani să deie pe an* (sfîrșitul sec. XVIII). IST. III, 261/29. *[illegible] o țedulă de [illegible] la principele [illegible] și plătește [illegible]*. I. IONESCU, D. 317. *Nu ți-e cald, Moș-Gheorghe, cu căciula aia mare? ... — Nu, că-s [illegible] ... [illegible] țidulele de bir, pe care le păstrez în fund.* VLAHUȚĂ, R. P. 172, cf. GR. S. VI, 68.

3. (Învechit, rar; și cu determinarea „de bani") Bancnotă. *[illegible] țidule sau [illegible] galbeni voi face și voi plăti* (a. 1803). FURNICĂ, I. C. 229. *[illegible] cu aur sau argint, [illegible] țidulele* (a. 1815). IORGA, S. D. XII, 179, cf. LB.

4. (Învechit) Bucată (mică) de hîrtie pregătită pentru a se scrie ceva pe ea. *Au dzis să scrie întîi [illegible] doar vinduți, să vadă cum scrie.* NECULCE, L. 221. *În loc de cărți de vizită..., el taie din hîrtie albă țidule în formă de cărți și scrie caligrafic... numele lui pe fiecare hîrtiuță.* I. NEGRUZZI, S. I, 294.

5. (Învechit, rar) „Rubrică în condica birurilor". ȘCRIBAN, D.

— Pl.: *țidule* și (învechit și regional) *țiduli* DOC. EC. 187, ALR II/I h 111/349, ALR SN II h 322, ib. III h 870. — Și: **țedulă**, (învechit) **țudúlă**, **cedúlă** (accentuat și *cédulă* LM, ȘCRIBAN, D.), **ședúlă** (GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.; accentuat și *șédulă* BARCIANU), (învechit, rar) **scedúlă** COSTINESCU s. f.

— Din ucr. **цідула**, pol. **cedula**, magh. **cédula**, lat. med. **cedula**, **scedula**.

ȚIDULĂRÍE s. f. (Prin vestul Transilv.) Loc sau clădire, la intrarea în oraș, unde se plăteau taxele pentru mărfurile aduse spre vînzare la tîrg, ț i d u l ă (1). [illegible] ALR SN III h 907, ALRM SN II h 740. [illegible] clădire din preajma tîrgului unde se transcriau biletele de vite de pe numele vînzătorului pe cel al cumpărătorului (DR. V, 96).

— Pl.: *țidulării*. — Și: **țedulărie** s. f. ALR SN III h 907/53, ALRM SN II h 740/53.

— Țidulă + suf. *-ărie*.

ȚIDÚLCĂ s. f. (Învechit, rar) Însemnare, act care cuprinde un adaos, o completare ulterioară la un alt act sau document. V. c o d i c i l, ț i d u l ă (1). *De va face neștine zapis și va uita să scrie [illegible] ca să nu strice zapisul cel dentîi, ce să facă o... țidulcă [ce] să cheamă lătinește codichelos, ce să dzice adaos.* EUSTRATIE, PRAV. 577/18.

— Pl.: [illegible]

— Din rus. **цедулка**, ucr. **цедулка**.

ȚIDULÍCĂ s. f. (Regional) 1. Diminutiv al lui ț i d u l ă (1): țidulița (1) (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 196.

2. Diminutiv al lui ț i d u l ă (4): țiduliță (2). *[illegible]* MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl.: *țidulici*. — Și: **țedulică** s. f. CIHAC, II, 431.

— Țidulă + suf. *-ică*.

ȚIDULÍȚĂ s. f. (Popular) 1. Diminutiv al lui ț i d u l ă (1): (învechit) țedulice, (regional) țidulică (1), țeduliță [illegible] *Volfoaie* (a. 1734). IORGA, S. D. X, 335. *Se poate [illegible]* PETROVICI, P. 59/3, cf. LB, 1825, CIHAC, II, 431. *[illegible]* MARIAN, O. II, 240, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd treci Lade, pe [illegible], Uită-te colo-n portiță, Că-i o țeduliță scrisă.* FOLC. TRANSILV. II, 39.

2. Diminutiv al lui ț i d u l ă (4): (regional) țidulică (2). *Faceți-vă niște țedulițe mici... și scrieți [illegible] cu siguranță.* PETROVICI, P. 61/13.

— Pl.: *țidulițe*. — Și: **țeduliță**, (învechit) **țuduliță**, **ședuliță** s. f.

— Țidulă + suf. *-iță*.

ȚÍLERE s. f. v. **ținere**.

ȚILTÓR, -OÁRE adj., subst. v. **țiitor**.

ȚILTORÍE s. f. v. **țiitorie**.

ȚILTÚRĂ s. f. v. **țiitură**.

ȚIU s. n. v. **țiu**³.

ȚIFÁR s. m. sg. (Regional) „Stuf tînăr" (Bîrlad). CV 1951, nr. 9—10, 44.

— Țif + suf. *-ar*.

ȚÍFĂ¹ s. f. v. **țiu**³.

ȚÍFĂ² s. f. v. **țirfă**.

ȚIFERBLÁT s. n. (Germanism învechit, rar) Cadran la ceas. *Tablă, țiferblat, suprafață pe care sînt în-[illegible] de ceasornic.* POLN. — AAR. — BILL, V. I, 200¹/31.

— Pl.: *țiferblaturi*.

— Din germ. **Zifferblatt**.

ȚIFERÉIE s. f. (Regional) Vîrf de deal sau de munte; pisc² (1). V. ț i c l ă u¹ (1) (Vadul Izei — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. IV 88/356.

— Pl.: [illegible]

— Cf. ț i f a¹.

ȚÍFILIS s. n. v. **sifilis**.

ȚÍFILIST¹ s. n. v. **sifilis**.

ȚIFILÍST², **-Ă** adj. v. **sifilitic**.

ȚIFLÁN s. n. (Prin sudul Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte, p i s c² (1) (CHEST. IV 88/175c, L. ROM. 1979, 608, ALIL 1983—1984, 470); stîncă (com. VARONE) ascuțită (L. ROM. 1979, 608, ALR — T 1 648/454, ALIL 1983—1984, 470); loc înalt (ascuțit) (L. ROM. 1979, 608), deal ridicat, mai înalt decît celelalte din jur (ib.) sau deal mic, de formă conică (CHEST. IV 91/174 d); ridicătură de pămînt (L. ROM. 1979, 608) mai mică decît dealul, m o v i l ă (1) (CHEST. IV 78/175 d). V. ț i c l ă u¹ (1). ✦ (Prin Olt.; în forma *țilfan*) Partea piezișă a unei creste. ALIL 1983-1984, 470.

— Pl.: *țiflane*. — Și: **țilfán** pl. și *țilfanuri* CHEST. IV 91/174 d, rar, m. *țilfani* L. ROM. 1979, 608), **țimfán** (ALIL 1983-1984, 470), **țiblán** (CHEST. IV 88/572), **țulfán** (CHEST. IV 88/572, L. ROM. 1979, 608) s. n., **țulpánă** (com. VARONE) s. f.

— Țiflă¹ + suf. *-an*.

ȚÍFLĂ¹ s. f. 1. (Prin Munt., Mold., Bucov., Transilv.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de munte (DR. III, 452, CADE, BL VI, 38, SCL 1958, 340, L. ROM. 1975, 214, ib. 1979, 607, CV 1951, nr. 9—10, 47, H IX 435, XI 322, ȘEZ. V, 166, CHEST. IV 88/742, ALR — T 1 648/454, ALIL 1983—1984, 469); loc înalt (L. ROM. 1979, 607, TOPORAN, G. L.), deal (H XI 388) nu prea înalt, de formă conică (CHEST. IV 91/569, ALIL 1983—

1984, 469); ridicătură de pămînt (ascuţită) (L. ROM. 1979, 607, ŞEZ. V, 166), în mijlocul unui şes (DR. III, 452, RĂDULESCU-CODIN), movilă mică (FURTUNĂ, V. 93, L. ROM. 1979, 607, ALIL 1983—1984, 469). V. ţ i c l ă u¹ **(1)**. *Au sodonit dau în gorbă ţirna de deal.* ALAS 7 III 1937, 4/9, cf. SCL 1978, 323. *Colo-n luminiş şăde o lighioaie mică, mică de tot, numai cît un pumn, şi mănîncă... pe alta mare cit o ţiflă.* FURTUNĂ, V. 37. *Vara stau în ţilfa dealului.* ALIL 1983—1984, 469. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.) Pantă domoală şi ingustă prin pădure. LEXIC REG. II, 103.

2. (Anat.; regional; în formele *ţifnă, ţignă*) Omuşor **(2)** (Fundata — Zărneşti) ALR — T 166/454, cf. CL 1986, 56.

— Pl.: *ţifle*. — Şi: **ţíflu** (ALIL 1983—1984, 470) s. n., **ţílfă**, **ţífnă** (CV 1951, nr. 9—10, 47, SCL 1978, 323), **ţignă** (CL 1986, 56) s. f.

Cf. ţ i c l ă u¹, ţ i f [illegible]

ŢÍFLĂ² s. f. v. **ţiplă¹**.

ŢÍFLĂ³ s. f. v. **ţivlă**.

ŢIFLÉICĂ s. f. (Prin Mold. şi sudul Transilv.) Vîrf ascuţit de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 471); ridicătură mare de pămînt, dîmb (ascuţit) (A VI 7, LEXIC REG. II, 118, ALIL 1983—1984, 471). V. ţ i c l ă u¹ **(1)**. ✦ Coasta prăpăstioasă, rîpă¹ **(1)**. *Hotarul acestui loc să începi dintru întii dispre Straje sus, la vîrvul Măgurii şi ..., printr-o ţifleică, drept în vale spre Straje, într-o bătcuţă ce este cu groapă* (a. 1714). [illegible] 24, cf. [illegible] RAN, GL., ALIL 1983—1984, 471.

— Pl.: *ţifleici*. — Şi: **ţefeléică** (ALIL 1983—1984, 471), **ţufléică** (A VI 7), **ţufléă** (A VI 7, LEXIC REG. I, 118) s. f.

Ţiflă¹ + suf. [illegible]

ŢIFLÉU¹ s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf ascuţit de deal (ALIL 1983—1984, 491); ridicătură de pămînt mare şi ascuţită (ib.). V. ţ i c l ă u¹ **(1)**. *Titiana este o ţifleură.* ib.

— Pl.: *ţifleuri*. — Şi: **ţifléură** s. f.

De la **ţiflă¹**. **Ţifleură**: sg. refăcut după pl.

ŢIFLÉU² s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Fluier din lut cu zece găuri (ALIL 1983—1984, 500); fluier lung din lemn de salcie (ib.). *Mi-am făcut o ţifleură.* ib.

— Pl.: *ţifleuri*. — Şi: **ţifléură** s. f.

De la **ţifli**. **Ţifleură**: sg. refăcut după pl.

ŢIFLÉURĂ¹ s. f. v. **ţifleu¹**.

ŢIFLÉURĂ² s. f. v. **ţifleu²**.

ŢIFLÍ vb. IV v. **ţivli**.

ŢIFLÍC s. n. (Regional) **1.** Vîrf conic de deal sau de munte. V. ţ i c l ă u¹ **(1)** (Seini — Satu Mare). SCL 1978, 323, ALIL 1983—1984, 470.

2. (În forma *ţivlic*) Băţ scurt, ascuţit la un capăt, cu care se joacă copiii, lovindu-l cu alte beţe; (regional) popic² **(I 2)** (Sîntioana — Gherla). Cf. PAMFILE, J. III, 19, VICIU, GL.

3. (În forma *ţivlic*) Colţul mai lung al basmalei, atîrnînd de sub cel mai scurt, cînd basmaua este legată neglijent. Com. din BONŢIDA — GHERLA. *Te-ai îmbrodobit cu ţivlicul în afară.* CL 1986, 56.

4. (În forma *ţivlic*) Omuşor **(2)**, uvulă (Sucutard — Gherla). ARL — T 166/287, cf. CL 1986, 56. *Ţivlicul din fundul gurii.* ib.

5. (În forma *ţuflic*) Moţ de păr. Com. din PIATRA NEAMŢ. *Dacă nu te astîmperi...* [illegible] *învîrt.* ib.

— Pl.: [illegible] — Şi: **ţivlíc** pl. [illegible] CL 1986, 56 şi *ţivlicuri* ib.), **ţuflíc** s. n.

— **Ţiflă¹** + suf. *-ic*.

ŢIFLICÁT, -Ă adj. (Prin Bucov.; despre voce, glas, sunete) Ascuţit, subţire; strident; (regional) ţivlit, ţivlitor **(1)**. Cf. ŞEZ. XX, 107. ✧ (Adverbial) *Grăieşte ţiflicat.* ib.

— Pl.: *ţiflicaţi, -te*.

— V. **ţivlica**.

ŢIFLÍCĂ s. f. v. **ţivlică**.

ŢIFLINDÉR s. m. v. **ţiflingar**.

ŢIFLINGÁR s. m. = (prin Transilv.; depreciativ) **cioflingar**. [Oamenii] *se vedeau încolţiţi cu baioneta de nişte ţiflingari cu pene de cocoş la pălării,* [illegible] VLASIU, A. P. 201.

— Pl.: *ţiflingari*. — Şi: **ţiflindér** s. m. Com. din ALBAC — ABRUD [illegible]

ŢIFLITÓR, -OÁRE adj. s. f. v. **ţivlitor**.

ŢIFLOÁIE subst. **1.** S. f. (Prin Olt., Munt., Mold. şi Bucov.; adesea adverbial, ca determinant al adjectivelor „plin", „sătul" etc., cărora le dă valoare de superlativ absolut) Pîntece umflat de mîncare. V. b u r d u f. *Ţărănimea să fie bine hrănită, nu pepene, ţifloaie, adică îngrăşată.* JIPESCU, ap. TDRG. *Mîncam din belşug, de plini ţifoaie, tologiţi abia suflam.* CONTEMPORANUL, I, 833. *Cîte-un copil mînă spre casă o vacă, sătulă ţifoaie, ce-şi bălăbăneşte în mersu-i domol ugerul încărcat de lapte.* SANDU-ALDEA, D. P. 65, cf. CADE, SCRIBAN, D., com. [illegible], LEXIC REG. 63.

2. S. n. (Prin Olt.; în forma *ţarfoi*) Burtă mare; (familiar) burduhan. Cf. CIAUŞANU, GL.

3. S. n. (Regional; în forma *ţifoi*) Vită cu burta umflată de mîncare (Nemţişor — Tîrgu Neamţ). Cf. I. CR. III, 346.

4. S. m. (Prin Olt.; în forma *ţarfoi*) Epitet pentru un om bătrîn, ramolit. Cf. CV 1951, nr. 5, 26. *Este un ţarfoi Andrei ... şi nu mai poate nimic.* ib.

— Pl.: *ţifloi*. — Şi: **ţifoáie** s. f., **ţifói** (pl. *ţifoiuri* ŞEZ. V, 166, I. CR. III, 346) s. n., **ţivoáie** (SCRIBAN, D., LEXIC REG. 63) s. f., **ţarfói** s. m., s. n.

— Cf. f o a l e.

ŢIFLOÁŞCĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Ploscă **(1)**. Cf. CV 1950, nr. 2, 30, A I 13, 20, 21, 23, 26, 31, 35, 36, TEAHA, C. N. 277.

— Pl.: [illegible] — Şi: **tătloáşcă** (A I 12), **ţăfloáşcă** (A I 35), **ţirifloáşcă** (A I 17, TEAHA, C. N. 277), **ţirăfloáşcă** (TEAHA, C. N. 277) s. f.

Din magh. **szilaska**, **szijjlaska**.

ŢIFLÓC s. n. (Anat.; regional) Omuşor **(2)** (Petrova — Vişeul de Sus). ALR — M I h 62/239.

— Pl.: *ţiflocuri*.

Ţiflă¹ + suf. [illegible]

ŢIFLOIÁ vb. I. T r a n z. (Regional; cu complementul „pîntecele") A umple peste măsură cu mîncare; a indopa; a umfla. *Ţifloindu-şi pîntecele cu mîncări streine.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Şi-au ţifloiat pîntecele nouă zile şi răbdară nouăzeci şi nouă de zile,* se spune despre cei ce cheltuiesc repede ceea ce au şi apoi trăiesc în lipsuri şi nevoi. Cf. JIPESCU, O. 132, ZANNE, P. II, 391.

— Prez. ind.: *ţifloiez*.

V. **ţifloaie**.

ȚIFLOIÁT, -Ă adj. (Regional; despre pîntece) Plin peste măsură cu mîncare; îndopat; umflat. [illegible] *pleacă cu pinticili țifloiate.* JIPESCU, O. 126, cf. CADE.

[illegible]

— V. **țifloia.**

ȚIFLÓS, -OÁSĂ adj. v. **țifnos.**

ȚÍFLU s. n. v. **țiflă**[1].

ȚÍFNĂ s. f. v. **țifnă**[1].

ȚIFNÍ vb. IV v. **țifni**[1].

ȚIFNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țifnos.**

ȚIFOÁIE[1] s. f. v. **țifloaie.**

ȚIFOÁIE[2] s. f. v. **țivloaie.**

ȚIFÓI s. n. v. **țifloaie.**

ȚIFÓN s. n. v. **sifon.**

ȚIFRÁ vb. I v. **cifra.**

ȚIFRÁR s. n. (Învechit, rar) Cifru. Cf. TDRG.
— Pl.: *țifrare.*
— **Țifră**[2] + suf. *-ar.*

ȚIFRÁRE s. f. v. **cifrare.**

ȚIFRÁȘ[1] s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Persoană care lucrează cu cifre, care face calcule; socotitor. Cf. LEXIC REG. II, 103.
— Pl.: *țifrași.*
— **Țifră**[2] + suf. *-aș.*

ȚÍFRAȘ[2], **-Ă** adj. (Prin Transilv.) **1.** Cu multe culori; pestriț **(1)**. Cf. BL II, 46.

2. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Ornamentat, împodobit; cu prea multe podoabe; înzorzonat. Cf. KLEIN, D. 443. *Ceptar țifraș.* MAT. DIALECT. I, 100.

3. (Despre persoane) Îmbrăcat bine, dichisit, cochet (DDRF, MÎNDRESCU, I. M. 112, LEXIC REG. II, 79); gătit peste măsură, î n z o r z o n a t (LEXIC REG. 10); mîndru **(I 3)**, trufaș[1] **(1)**, țanțoș (VICIU, COL. 127, DENSUSIANU, Ț. H. 111, LEXIC REG. II, 79). [illegible] com. din MUSCA [illegible] [illegible] 88.

— Pl.: *țifraș, -e.*
— Din magh. **cifrás.**

ȚIFRÁT, -Ă adj. v. **cifrat.**

ȚÍFRĂ[1] adj. invar., s. f. sg. **1.** Adj. invar. (Regional; despre obiecte de îmbrăcăminte) Ornat, împodobit; pestriț **(1)** (Gledin — Toplița). Cf. CL 1990, 172, VICIU, COL. 129.

2. S. f. sg. (Prin vestul Transilv. și prin Maram.; de obicei art.) Nume dat unor animale domestice: **a)** vacă. A I 12; **b)** oaie. CHEST. V. 76/92; **c)** cățea. ib.

3. Adj. invar. (Regional; despre oi) Cu coarne lungi (Cetea — Lupșa). [illegible] *țifra.* ib.

— Din magh. **cifra.**

ȚIFRĂ[2] s. f. v. **cifră.**

ȚIFRĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A împodobi, a face ornamente pe ceva; a cresta (Vîlcele — Turda). Cf. CL 1990, 712, MAT. DIALECT. I, 100. *Șă-ți țifrălești fain bota.* ib.

— Prez. ind.: *țifrălesc.*
— Din magh. **cifrál.**

ȚIFRĂȘÁG s. n. (Prin Transilv. și Maram.) **1.** Podoabă, ornament (constînd mai ales din crestături în lemn). *Numai eu că am visat: Cal fără țifrățag.* BÎRLEA, L. P. M. I, 13, cf. CHEST. II 241/275, ALR I 790/231, A III 18. *Bâtă cu țifrășaguri.* MAT. DIALECT. I, 100, cf. GLOSAR REG.

2. (La pl.) Nazuri, fasoane; mofturi **(2)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 100. *Mie să nu-mi faci atâtea țifrășaguri!* ib.

3. (În forma *țifrișag*) Mîndrie. ALIL 1983—1984, 315.

— Pl.: *țifrășaguri.* — Și: **țifrișág** s. n. ALIL 1983—1984, 315.
— Din magh. **cifraság.**

ȚIFRĂȘÍT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre persoane) Gătit cu multe podoabe; înzorzonat. *Muierea . . . deșartă, țifrășită, . . . sloboade graiurile întinse ca balmoșu.* ȚICHINDEAL, F. 400/5, cf. DL, DM.

— Pl.: *țifrășiți, -te.*
— **Țifraș**[2] + suf. *-it.*

ȚIFRIȘÁG s. n. v. **țifrășag.**

ȚIFTÓS, -OÁSĂ adj. v. **țestos.**

ȚIG interj. v. **țic**[1].

ȚÍGA interj. v. **țigă**[1].

ȚIGÁI s. m., adj. v. **țigaie.**

ȚIGÁIE subst., adj. **1.** S. f. Oaie sau rasă de oi cu lînă scurtă, creață, moale și fină. Cf. KLEIN, D. 443, VALIAN, V. *Scărmănați la lînă, Lînă de țigaie.* PR. DRAM. 253, cf. ISER, PONTBRIANT, D., ENC. ROM., DR. IV, 438. *Majoritatea . . . oilor . . . o formează cele două rase indigene românești: țigaia și țurcana.* ENC. VET. 507, cf. ȘĂINEANU, D. U., STOIAN, PĂST. 63. *Trec turme de țigăi.* VOICULESCU, POEZII, I, 172, cf. IONESCU-MUSCEL, FIL. 400. *Majurul răspunde cu capul de fiecare țigaie, de fiecare berbec caracul.* CAMILAR, N. I, 451, cf. POTLOG, D. A. 294, L. ROM. 1979, 102, H II 3, 12, 117, 131, III 68, 399, V 223, VII 209, X 109, XI 5, XIV 176, 307, com. MARIAN, CHEST. V 67/2, 4, 5, 21, 22, 33, 38, 46, 49, 65, 67, 77, 78, 79, 81, 83, 87, 94, ib. 75/82, A VI 19, 26, NALR — O IV h 780.

2. Adj. (Despre oi) Cu lîna scurtă, creață, moale și fină. *Au cerut ca să i se dea voie să cumpere din sud, Vlașca, Teleorman și Olt, 1 000 oi țigăi* (a. 1812). DOC. EC. 148. *S-au făcut cercare cu oile țigăi.* AR (1829), 56^2/32. *10 oi țigăi cu berbecii lor* (a. 1833). IORGA, S. D. XXI, 216. *Turma sa de oi trece [illegible] parte țurcane.* I. IONESCU, D. 352, *Un țigan . . .* [illegible] CANL, sp. CADE, cf. TDRG, PASCU, S. 204. *Lîna cea mai moale o aveau oile „țigări" (țigăi).* DRAGOMIR, O. M. 202. *În timpul din urmă, dar în număr cu totul redus, au introdus și oile țigări, adică țigăi, cu lînă fină.* VUIA, PĂST. 156, cf. CADE. *Gospodarii aduseră plocoane: mioare țigăi și găini.* SADOVEANU, O. VIII, 58, cf. SCRIBAN, D. *Două oi țigăi [illegible]* ALECSANDRI, P. P. 302, cf. L. ROM. 1979, 102, H I 139, II 27, 59, X 151, 465, 582, XI 273, XII 5, XIII 449, XVII 36, 349. *Urcă și scoboară Și drumul măsoară Trei turme de oi, De oi tot țigăi.* TEODORESCU,

P. P. 435, com. MARIAN [illegible] 24, 31, 44.

3. Adj. Despre lînă [illegible] țigaie **(2)**. [illegible] (a. 1649). IORGA, S. D. X, 48, cf. POLIZU, COSTINESCU, [illegible] LAPCIANU, ALEXI, W. [illegible] *În afară de lîna produsă în interior, se mai importa din Țara Românească cca 500 000 kg lînă țigaie, țurcană și stogoșă.* GOLOGAN, C. R. 26. *Mioriți lai, Cu lîna țîgai, Di trii zîli-ncoaşi Gurița nu-ț taşi.* DIACONU, VR. 35, cf. [illegible] 24. *Atît în Moldova, cît și în Valahia, se produce multă lînă ordinară și un soi deosebit, numit țigaie, care e mai lungă la păr și mult mai moale.* N. A. BOGDAN, C. M. 127, cf. H II 59, IV 53, 85, com. MARIAN. ✦ (Substantivat, f.; regional) Lînă obținută de la oaia țigaie **(2)** (Amărăștii de Jos — Caracal). Cf. NALR — O IV h 818/991. ◇ F i g. *Hornurile toate dau puțină ceață, Cîlți cîte-o fărîmă și țigaie creață.* ARGHEZI, VERS. 283. ✦ (Învechit, rar) Lînă de calitate inferioară. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

4. S. f. Stofă fabricată din lînă țigaie **(3)**. *Văzîndu-ne pe mai toți de-a rîndul îmbrăcați cu cămeșuice . . . , cu ițari de țigaie . . . , aruncă o privire părintească spre noi.* CREANGĂ, A. 75. ✦ (Adjectival) Care este făcut din lînă țigaie **(3)**. *Postav țigai.* SCRIBAN, D.

5. S. m. (Regional; în formele *țigai, țigar, țigău*) Berbece sau miel de rasă țigaie **(1)**. Cf. KLEIN, D. [illegible] ◇ (Adjectival) Cf. SCRIBAN, D., H X 582, com. MARIAN. *Iar dragostea de flăcău, Ca zeama de miel țigău.* FOLC. MOLD. II, 249.

— Pl.: *țigăi*. — Și: (regional) **țigău** s. m., **țigái** s. m., adj., **țigaie** [illegible] adj., **țigare** (KLEIN, D. 443, H V 381, VÎRCOL, V. 101, DENSUSIANU, [illegible] 799; pl. [illegible] H XVIII 277), **țigîră** [illegible] 220, H V 150 [illegible] adj., **țigár** (KLEIN, D. 443) s. m., **țigără** (ISER, COMAN, GL.) s. f., adj., **țigîră** (PAȘCA, GL.; pl. *țigire* CHEST. V. 67/48) s. f., **țighiră** (CHEST. V 67/66; pl. [illegible] ib.), **cigaie** [illegible] **cigare** (H IV 176) adj.

— Etimologia necunoscută.

ȚIGÁN, -Ă, subst., adj. **I.** S. m. și f. **1.** (Adesea cu determinări care indică ocupația sau modul de viață) Persoană care face parte dintr-o populație originară din India (vorbind o limbă indo-europeană) și răspîndită în Europa și în alte părți ale lumii; (la m. pl.) populație alcătuită din aceste persoane; rom[1]. *Ațigani* (a. 1385). DERS. *Țigani* (a. 1448). ib. *19 salași de țigani* (a. 1588). DOC. Î. (XVI), 166. *Am făcut un schimbu cu niște țigani* (a. 1593). ib. 185, cf. D. BOGDAN, GL. 210. *Țiganul sau țiganca lui sau copilul . . . să să iarte.* PRAV. 37. *Să se (știe) că, avînd eu la dînșii o copilă de țigan zălog, . . . pusu-ne-am zi de acum o săptămînă, ca să aibă a-i dare 10 lei* (a. 1672). GCR I, 207/29. *Să fie . . . purtători de grij[ă] peste țiganii rudari, să-i puie să lucreze la aur* (a. 1701). IORGA, S. D. V, 356, cf. ANON. CAR. *S-au pîrît . . . înaintea domniei mele pentru niște țigani* (a. 1720). URICARIUL, XXV, 146. *Am dat și domnia mea Oprii vătaful . . . ca să fie lui moșiile și rumânii și țiganii stătători și ohabnici* (a. 1744). ARH. OLT. II, 213. *Anafora pentru țigani* (a. 1785). CAT. MAN. I, 3. *Un țigan sau o țigancă . . . de la stăpînii lor au cîștigat iertare de robie.* SOB. HRIS. 59. *De acum înainte, țiganii lingurari și ursari danie de către domni să nu-i mai dea* (a. 1793). URICARIUL, I, 285, cf. MOLNAR, D. 388/30, KLEIN, D. 443. *Între altele îndrăgisă pe o țigană, Destul chipeșă, naltă și sumeață.* BUDAI-DELEANU, T. V. 126. *Era din țara întreagă Strînși țiganii cu mic și cu mare.* id. Ț. 79. *Țiganii celor particulari stăpîni vor fi slobozi de toate de obște* (a. 1818). GCR II, 222/15, cf. LB. *Țigani de vatră.* CR (1833), 220[1],8. *A lăpti pruncul, precum țiganei așa și doamnei cei mai mari, este datorința.* ANTROP. 269/1. *Un puțin număr de lăcuitori . . . plătesc, dimpreună cu țiganii aurari, a lor dajdie în aur.* REGUL. ORG. 46/17, cf. VALIAN, V., ISER. *Proclamarea libertății personale a iritat și pe mulțimea proprietarilor de țigani.* BARIȚIU, P. A. II, 569. *Țiganii, pînă și bucătarul, se fuduleau în cămeșe din întîmplare curate.* RUSSO, S. 21. *Cumpără vreo zece moșii, cîteva familii de țigani, case, vii și altele.* FILIMON, O. I, 103, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mi se păru că văd o laie de țigani în călă-* [illegible] *o țigană bătrînă.* F (1873), 16. *Dac-ar pleca toți țiganii . . . odată din sate, nu te gîndești cin' ți-ar mai cînta de joc?* JIPESCU, O. 51. *Un băiet de țigan . . . schingiuia c-un arcuș . . . niște coarde false.* EMINESCU, N. 34. *Țiganul, cînd i-e foame, cîntă, boierul se primblă cu mîinile dinapoi, iar țăranul nostru își arde luleaua* [illegible] *scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea.* id. P. 253. *Țiganii, drumeții cei vecnici ei sînt!* COȘBUC, P. I, 143, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Taci, că vine acuma țiganul cu traista și te ia!* PAMFILE, DUȘM. 275. *Bidinelele . . . se fac de către . . . țiganii căldărari.* id. I. C. 1. *Se abătu acolo în sat o laie de țigani corturari.* AGÎRBICEANU, S. P. 62. *Văzu la spatele preotului un țigan bătrîn, bărbos, cu pălăria în mînă.* REBREANU, I. 266. *Cineva fură de la țiganii cărămidari o cărămidă nearsă . . . și o aruncă în apă și ploile se dezleagă.* COM. SAT. II, 19. *Tinerele țigane își împletesc cununi de bozii pe cap . . . și merg să joace din casă în casă.* ib. 21. *S-a oprit lîng-o poiată Un țigan răzleț de ceată.* TOPÎRCEANU, C. A. I, 93. *Țiganii, doi viorişti bătrîni, un țambalagiu adolescent tuciuriu și un muscalagiu voinic, cu albeață la un ochi, ridicau din umeri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 232. *Nu era nimeni pe drum; nici muieri la poartă, nici țigani în ușa cortului.* VLASIU, A. P. 47. *Vînzoleala se potolise. Țiganii, îmbuibați, plecaseră la șatre.* VOICULESCU, P. II, 78. *Bordeiele țiganilor erau împrăștiate sub deal.* SADOVEANU, O. I, 40, cf. SCRIBAN, D. *Vasul părea mai mult o șatră de țigani.* BOGZA, A. Î. 329. *Țiganii ursari . . . le bat [tobele] cu mîna în timp ce joacă ursul.* ALEXANDRU, I. M. 34. *Existența unui mare număr de țigani robi meșteșugari făcea ca domeniile feudale să rămînă . . . independente de industria meșteșugărească din orașe.* PANAITESCU, C. R. 285. *De-aș ajunge pin' la toamnă, Să mă-nsor să iau o doamnă, Fie doamna de țigan, Numai să aibă vigan.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 438, cf. RETEGANUL, CH. 63, ȘEZ. I, 281. *Măi înainte au fost și . . . țigani „nătoți" sau lăieți.* ȘEZ. III, 36, cf. ALEXICI, L. P. 266. *Pe su' mînă, Că-i rumână, Pe su' geană, Că-i țigană.* MAT. FOLK. 930. *Deoache cei cu ochii negri și prin urmare și țiganii.* PAMFILE, B. 28, cf. CHEST. V 171/100, ALR [illegible] II 2 899, ib. 4 295/172, ib. 6 517/142, 250, 310, 325, ib. 6 518/47, 76, 95, ib. II/848, ALRM SN II h 718, A IX 2. *Un țigan, intrat în ceată, Prins de ciu și el s-arată.* FOLC. TRANSILV. I, 424. *Mai mulț țigani . . . i-avea robi la mînăstire.* T. DIAL. M. I, 149. *Ce știe țiganul ce e șofranul* (sau *știe țiganul ce e șofranul?*), se spune cînd cineva nu știe să aprecieze valoarea unui lucru deosebit. Cf. TDRG, CADE, ZANNE, P. VI, 371. (Cu parafrazarea proverbului) *Iar țiganul, ca țiganul, Nu știe ce e șofranul.* TEODORESCU, P. P. 136. *Țiganul, cînd a ajuns împărat, Întîi pe tatăl său a spînzurat.* PANN, P. V. III, 28/12, cf. PAMFILE, J. I, 135, ZANNE, P. VI, 356. *A murit ca și iapa țiganului*, se spune despre cineva care încearcă să facă lucruri peste puterile lui și pretinde că puțin lipsea ca să izbutească. ZANNE, P. VI, 393. *Îi sporește ca laptele țiganului*, se spune despre

cel care se așteaptă la cîștig și se alege cu pagubă. id. ib. III, 589. *[illegible]* sau *[illegible] omenia, leftereaua) ca țiganul biserica,* se spune despre cel care și-a pierdut onoarea. Cf. PANN, P. V. I, 51/14, CADE, ZANNE, P. V, 378, VI, 382. *[illegible] cînd vrea bucătaru.* ZANNE, P. VI, 283. *Crapă pietrele de frig și țiganii în ilic,* se spune despre oamenii foarte săraci. id. ib. 363. *Țiganului nu-i e frig, numai ar frige clisă,* se spune cînd cineva nu vrea să recunoască că dorește mult un anumit lucru. id. ib. 363. *În ziua de Blagovește, Toți țiganii mîncă pește,* se spune cînd cineva dobîndește un lucru prea tîrziu, cînd nu mai are nici o însemnătate pentru el. Cf. TDRG, ZANNE, P. VI, 370. *Țiganul, după ce [illegible],* se spune despre cei ce renunță de nevoie la un lucru pe care nu-l pot obține sau despre cei zgirciți (care fac pomană fără voia lor). ZANNE, P. VI, 393. ◊ (Ca termen de comparație) *Se jura mai diha decît țiganii că el nu l-a văzut.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Ce-ai avut aseară de-ai strigat și-ai înjurat ca un țigan?* PREDA, M. 182. *Ești obraznic ca un țigan.* ȘEZ. I, 213. *Negru ca un țigan.* ALR II I h 5/29, ALR SN IV h 1 214. *A cere ca un țigan.* ZANNE, P. VI, 395. *Oamenii proști se cert ca țiganii.* PANN, P. V. III, 23/8, cf. ZANNE, P. VI, 396. ◊ (Regional; glumeț) *Luna țiganilor* = februarie. ALR I 201/255. ◊ (În construcții) (Prin sudul Mold.) *Cînd se duc țiganii la lemne* = numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. I, 17. *Jocurile din Țepu sînt: ... Brîul ursăresc, Ca la ușa cortului, Cînd se duc țiganii la lemne.* id. ib. (Prin sudul Transilv.) *În țigan* = numele unui joc de cărți nedefinit mai îndeaproape. Cf. H XVII 241. ◊ C o m p u s: (Entom.; regional) **țigan-de-pămînt** = scripcar **(2)** *(Saperda [illegible])*. Cf. ALR II 6 574/414. ◊ E x p r. **A arunca moartea în țigani** = a arunca vina pe altul și nu pe adevăratul vinovat. Cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX, ZANNE, P. VI, 394. **Povestea** (sau **vorba) țiganului** = formulă cu care vorbitorul introduce o expresie, o zicătoare, un proverb; cum se zice, vorba ceea, vorba ăluia, povestea cîntecului. Cf. PANN, P. V. I, 113/9, PAMFILE, J. I, 135, ZANNE, P. III, 437, VI, 392. **A se îneca ca țiganul la mal** = a eșua, a nu reuși intr-o acțiune tocmai cînd era pe punctul de a o duce la bun sfîrșit. Cf. PAMFILE, J. I, 135, CADE, DL, DM, DEX. *Ia sama să nu te îneci ca țiganu la mal.* ȘEZ. II, 72, cf. MAT. FOLK. I 170, ZANNE, P. VI, 380. (Cu parafrazarea expresiei) *Țiganul cînd a ajuns la mal atunci s-a înecat.* PANN, P. V. II, 86/19. **A se duce unde a dus mutu iapa și țiganu cîrlanu** = a se duce foarte departe. ZANNE, P. VI, 378. (Cu aluzie la faptul că miercurea este zi de post) **A nimeri** (sau **a brodi) ca țiganul miercurea la stînă** = a nimeri într-un loc în momentul cel mai nepriellnic. id. ib. 390. **A se îndesa ca țiganul la praznic** = a se înghesui (foarte tare) unde e rost de mîncare și băutură fără plată. id. ib. 391. **A se muta** (sau **a umbla) ca țiganul cu cortul** (sau **ca țiganul de laie cu cortul în spinare)** = a se muta, a umbla din loc în loc; a fi nestatornic. Cf. DDRF, DL, DM, DEX, ZANNE, P. III, 130, VI, 390. **A-și da în petic ca țiganul** = a-și da pe față, fără voie, anumite cusururi, vicii; (familiar) a-și da arama pe față. ZANNE, P. VI, 379.

2. Persoană, mai ales țigan **(I 1)**, care practică una din ocupațiile obișnuite ale țiganilor (fierar, lăutar, căldărar, cărbunar, zidar etc.). *Pusă cărbuni și-i aprinsă, pusă țigan cu foii de-nherbîntă cleaște.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25ᵛ/18. *Grafu loja rîndui și făcu cu arme, puști mici și tunuri tari, care atuncea [illegible]* [illegible] 123. *[illegible] noastră nu-i veselia, caii, vinul, țiganii, femeile și huietul; petrecerea noastră e gîndul posomorît.* RUSSO, S. 23. *[illegible]* [illegible] *alta, țigane!", îi cîntă cîntecul lui favorit.* CARAGIALE, O. VII, 122. *Sosiră trei țigani la cîrciumă, unul cu vioara, altul cu clarinetul și al treilea cu țimbala.* SLAVICI, N. II, 83. *Trei țigani, două cobze și-o lăută trăgeau să moară „mărunțica craiului".* DELAVRANCEA, S. 55. *C-ar veni, veni, Țigane, Toate stelele s-asculte Glasul strunei năzdrăvane.* GOGA, P. 73. *Fetele aduc atîta mîncare, ... o mare parte i se dă țiganului, adecă ceterașului.* COM. SAT. V, 65. *Seara ne plăcea să mîncăm mititei la birt, ... ascultînd țigani pirpirii ce scîrțîiau din vioară.* BRĂESCU, O. A. II, 110. *Din alăuta țiganului izvora o melodie mîhnită.* SADOVEANU, O. I, 55. *Zi, țigane, pînă mîne, Că mîndruții-i pare bine; Zi, țigane, zi drăguț, Pin' ce-oi rămînea desculț.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 364. *Cuți, cuțitașule, De cînd te-am alămat Și te-am plăsălat, Și la țigan te-am lucrat, ... Nici o slujbă nu ți-am dat.* MAT. FOLK. 691. *Zi, zi, zi, țigane, zi, Că la vară ți-oi plăti.* PÎRVESCU, C. 49. *Mă duc la țigan să-mi facă un bleah.* I. CR. II, 287, cf. DR. III, 444, CHEST. II, 10/32, ALR II 4 257/192, 574, ib. 6 501/95, 130, 537, 727, 848, 872, 899, 928, ib. 6 507/2, 192, 353, 784, 836, 848, 872, ib. 6 520/192, 219, ALR SN V h 1 342/728, ib. h 1 343, ALR—M III h 752/235, A V 2, 15, 20. *Mă țigane, dumneata Poți să-mi faci cîntarea mea, Să-ți dau un pol ferecat, Pe fund de chimir băgat?* BALADE, II, 509. *Cîntă bine, măi țigane!* FOLC. MOLD. I, 175. *Apucai pe drum la vale, Găsii un țigan cu foale.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 391. *S-a făcut o nuntă la noi, ... o nuntă dă lăutar, dă țigan, cum să spune pă românește.* T. DIAL. M. I, 325. *Tot țiganul își laudă ciocanul,* se spune despre cei care se laudă cu ceea ce le aparține (marfă, meșteșug etc.). Cf. NEGRUZZI, S. I, 249, BARONZI, L. 55, PAMFILE, J. I, 135, VIANU, L. R. 49, ȘEZ. I, 220, ZANNE, P. VI, 364. ◊ E x p r. **A îi deprins** (**cu nevoile) ca țiganul cu scînteile** (sau **scînteia)** sau **a îi învățat** (la ceva) **ca țiganul cu ciocanul,** se spune despre cei ce înfruntă în viață multe greutăți și necazuri. V. și s c î n t e i e **(I 1)**. *Dă, cum s-o ducă? ... Acu ne-am deprins, ca țiganu cu scînteia, și ei cu noi, și noi cu dînșii.* SADOVEANU, O. VII, 274, cf. ȘEZ. I, 219, ZANNE, P. VI, 381. **A-i fi milă ca țiganului de pilă** = a nu avea milă deloc. ZANNE, P. VI, 387.

3. Epitet pentru o persoană brunetă, oacheșă. Cf. DL, DM, DEX, ALR II I h 5, NALR — O I h 9, NALR — MB I h 9, ib. h 10.

4. Epitet pentru o persoană cu înfățișare urîtă sau cu apucături rele. *Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine ... De nu cumva s-ar răzgîndi; dar parcă nu era țigan să-întoarcă.* CREANGĂ, P. 41, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Că-mi iau altu mai frumos, [illegible].* [illegible], 55. ◊ (Comparat ca un adjectiv) *Ici-colea mai vedem și cîte un om mai țigan decît toți țiganii.* RETEGANUL, P. I, 59. *Celui care tot cere de multe ori se zice: tare-i țigănos, îi țigan din cale-afară.* ȘEZ. II, 47.

II. Adj. Care aparține țiganilor **(I 1)**, privitor la țigani; de țigan; țigănesc **(1)**. *Ca să poată mai cu plăcere Călătorî țiganele gloate, Au pus în frunte să meargă bucate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 105. *Ne ieși înainte un flăcău țigan, înalt, sprinten, voinic, cu [illegible].* ALECSANDRI, O. P. 63. *[illegible] țigani.* ODOBESCU, S. II, 13. *Tot în această seară ... [illegible].* PAMFILE, CR. 49.

III. 1. S. m. (Regional) Nume dat unor animale domestice care au părul sau lîna de culoare neagră: **a)** cal. DAMÉ, T. 182, com. MARIAN, CHEST. V 76/49, 66, 70, 99; **b)** câine. CHEST. V 1/64.

2. S. f. (Regional) Varietate de struguri cu boaba neagră. [illegible] — Caransebeș. Cf. H XVIII 291.

3. S. f. (Ornit.; regional) Vrabie, [illegible] (II 2) *(Passer domesticus)* (Dîrlos – Mediaş). Cf. BĂCESCU, PAS. 157.

4. S. m. (Iht.; regional) Peşte-lup *(Aspius aspius)*. Cf. BĂCESCU, P. 138.

5. S. m. (Iht.; regional) Guvid *(Gobius [illegible])*. Cf. BĂCESCU, P. 113.

6. S. m. (Entom.; regional) Numele unei insecte cu corpul negru, cu dungi albe pe spate, care, cînd e atinsă, scoate un ţiriit specific, probabil ţigănaş (II 1). Cf. PAMFILE, J. II, 89, H III 264.

7. S. m. (Prin Ban.; la pl.; în legătură cu verbe ca „a ploua", „a ninge", „a pica") Măzăriche (3): (regional) ţurţuri (v. **ţ u r ţ u r¹ 5**). *Pică ţigani.* NALR – B I 613/40. *Ploaie ţigani.* ib. *Ninge cu ţigani.* ib. I 613/41.

8. S. m. (Prin Transilv.; la pl.) Bucăţi mici de funingine care se ridică în aer de la paiele cu care se pîrleşte porcul. Com. din BOARTA – MEDIAŞ şi din OCNA MUREŞ. (Glumeţ) *Urmărea ... şperla neagră, ce se-nălţa ca nişte hoaspe în văzduh. – De-acum au plecat ţiganii la tîrg! zicea vesel.* AGÎRBICEANU, O. III, 45.

9. S. m. (Regional) Bucată mică de teren, în formă de triunghi, ce rămîne nearată, **c l i n**, **c o l ţ a r**, **i c**; petec de pămînt nearat între două brazde, **g r e ş** (Banıţa – Petroşani). Cf. A III 18.

— Pl.: *ţigani, -e.* — Şi: (învechit, rar) **aţigán** s. m.

— Din bg. **циганин**. — Aţigan: [illegible] mediobulg. **АЦИГАНИНЪ**.

ŢIGÁNCĂ s.f. **1.** Femeie care face parte din neamul ţiganilor (I 1); soţie de ţigan. *Ţiga[n]ca* (a. 1533). DERS. *Aţiga[n]ca* (a. 1548). ib. *Să-i dea Dragna o ţigancă* (a. 1591–1600). DOC. Î. (XVI), 101. *Au zis jupîneasa Maria că aceale doao ţigance au fost ale ei* (a. 1628). I. BIANU, D. R. 159. *Şi [illegible] dat 10 lei... ce au cheltuit şi să-m iau ţiganca* (a. 1672). GCR I, 208/1. *Ţiganca, ce ştie dumneaei singură [illegible]* (a. 1773). IORGA, S. D. XII, 87. *Meşteşugul ţigăncilor [illegible] ţigancii.* SOB. HRIS. 25. *Ar cununa vreun ţigan al [illegible] doamnească* (a. 1793). URICARIUL, I, 288. *Ţigăncile de prin casă n-avea încă vreme să rupă rochiile ... de la Paşti.* RUSSO, S. 22, cf. POLIZU. *Două ţigance tinere şi frumuşele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul.* FILIMON, O. I, 187. *Ţiganca scoase îndată din sîn o cutie mică de plumb ... şi, cînd [illegible] a descînta.* ALECSANDRI, O. I, 225, cf. COSTINESCU. *Ţiganca [illegible]* [illegible]RESCU, L. 64. *Bătrîna ţigancă, acolo sub brazi, Descîntece-nvaţă pe negrii nomazi.* COŞBUC, P. I, 143, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. DDRG. *Ţiganii [illegible]* AGÎRBICEANU, S. 149. *Să nu zică nimeni că fata lui Vasile Baciu s-a măritat ca o ţigancă.* REBREANU, I. 270. *Ploile sînt legate ori de ţiganii cari fac cărămidă – de ţigancele lor mai ales, cari ştiu cîte moşmoande toate.* COM. SAT. II, 19, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Pre-[illegible]* PÎRCEANU, O. A. II, 11. *A citea oară vedea oare... [illegible]* [illegible], I, II, 227. *Ţiganca s-a lăsat pe vine şi i-a lustruit, cu un colţ al şorţului, bocancii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 19. *[illegible] crăpătura lui cu mirare.* ARGHEZI, S. XI, 72. *O ţigancă, lăsată pe genunchi îndărătul unui coş cu flori, îi oferă un buchet.* VINEA, L. I, 7. *Fost-am fost cu oile... Şi-am pierdut cimpoile Şi le-au găsit ţigancele.* JARNÍK – BÎRSEANU, D. 399. *Mai daţi cu stropitura, Să-şi ude ţiganu gura, Şi să-mi daţi cîte-o fata, S-o duc la ţiganca mea!* MAT. FOLK. 24, cf. ALR I/II h 242, ALR II 4 295/29, 886, ALRM SN II h 718. *Di-n [illegible]* [illegible]. *Cu Gherghina [illegible]* [illegible] 125. *Cînd [illegible] ţigănci [illegible] dusă.* FOLC. TRANSILV. I, 191. *Doi găibiori mi-şi scotea, În mîna ţigăncii-i da.* FOLC. OLT. – MUNT. II, 343. *Ţigance de-alea cu păpăruda... joacă.* T. DIAL. M. II, [illegible] *O ţigancă [illegible] cu [illegible] masă* (Varza). MAT. FOLK. 1 216. (Ca termen de comparaţie) *Cotrobăia cu ochii, ca o ţigancă cu mîinile, tot ce vedea în jurul ei.* TEODOREANU, L. 15. ◇ F i g. *O, iartă-mă, ţigancă cu ochi de vrăjitoare, noapte, care mă amăgeşti cu ziua care vine.* BACOVIA, O. 231. ◇ (Adjectival) *O roabă ţigancă... se înfăţişă ca să primească porunca.* SADOVEANU, O. X, 122. (În sintagme) *Mere ţigănci* (sau *ţigance*) sau *mere ţigănci roşii* = varietate de mere de culoare roşie-închisă, cu gust dulce dar uşor înecăcios. Cf. BORZA, D. 106, ŞEZ. V, 42. *Prune ţigănci* = nume dat unei varietăţi de prune nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139.

2. Epitet pentru o femeie brunetă. Cf. NALR – O I h 10, NALR – MB I h 10.

3. Epitet pentru o femeie cu apucături rele. Cf. ŞĂINEANU, D. U.

4. (Regional) Nume dat unor animale domestice care au părul sau lîna de culoare neagră: **a)** oaie. [illegible], T. 182, [illegible] 24, STOIAN, PAST. 63, CHEST. V 75/72, ib. 76/8, 46, 92; **b)** vacă. Com. MARIAN, A. V. 11; **c)** capră. [illegible]

5. (Bot.; regional) Nume dat unor plante erbacee, avînd, de obicei, frunze şi flori viu colorate şi miros pătrunzător: **a)** varietate de begonie; gheaţă *(Begonia semperflores)*. Cf. PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 412, BORZA, D. 29; **b)** urzică-moartă *(Lamium purpureum)*. Cf. PANŢU, PL., CADE, ENC. AGR., BORZA, D. 96; **c)** (la pl.; în forma *ţigance*) crăiţe *(Tagetes patula)*. Cf. BORZA, D. 167; **d)** numele unei buruieni nedefinite mai îndeaproape. Cf. H II 220, XI 502.

6. (Iht.; regional) Numele a doi peşti: **a)** peşte de culoare neagră-albăstruie pe spate, apreciat pentru carnea sa gustoasă; văduvioară *(Leuciscus idus)* (Furcenii Vechi – Tecuci). Cf. BĂCESCU, P. 19. *Orice pescar este încîntat cînd prinde o ţigancă.* id. ib.; **b)** (prin sud-vestul Olt.) peşte migrator, răpitor, cu aspect de clean. Cf. BĂCESCU, P. 186. *Cînd trage ţiganca, toţi pescarii ies la Dunăre.* id. ib.

7. (Mai ales art.) Numele unui dans popular (care se joacă repede) şi melodia după care se execută. *La românii din toate părţile, de-ndată ce s-a săvîrşit masa de cununie, toţi nuntaşii se prind la joc... cam cu următoarele jocuri:... ţărăşul, ţiganca.* SEVASTOS, N. 282, cf. PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 150, [illegible]

— Pl.: [illegible] — Şi: [illegible] **aţigáncă** s. f.

— Ţigan + suf. [illegible]

ŢIGANOLÓG s. m. [illegible] ţiganologie. *Ţiganologii nu sînt mulţi în ţară, dar sanscritiştii... sînt şi mai puţini.* S aprilie 1958, 124, cf. [illegible]

— Pl.: *ţiganologi.*

— Ţigan + suf. *-olog.*

ŢIGANOLOGÍE s. f. (Rar) Disciplină care se ocupă de studiul istoriei, al limbii şi al vieţii ţiganilor (I 1). *[illegible] de cercetări chestiunile de ţiganologie.* S aprilie 1958, 124.

— Ţigan + [illegible]

ŢIGÁR s. m. v. **ţigale.**

ŢIGÁRĂ¹ s. f. Mic sul făcut dintr-o foiţă de hîrtie umplută cu tutun tăiat mărunt şi care, aprinsă la un capăt, se fumează; ţigaretă (1), (regional) ţi-

[illegible]

[illegible]
pădă Cu himere! EMINESCU, O. I, 46. Aprinde chibritul, trage din țigară. CARAGIALE, O. VI, 81. Cumpăra țigări de damă. id. ib. 519. Își fuma țigarea, repezind [illegible]
[illegible]
DELAVRANCEA, S. 124. Trase din țigară și-ncepu să scrie. VLAHUȚĂ, N. 159, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. Băiatul care-mi adusese țigările mă întrebă, pomenindu-mi numele, dacă mai doresc ceva. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. Trage... dintr-o țigară, s-o dea gata mai iute. AGÎRBICEANU, S. P. 52. Liniștit, îmi sorbeam cafeaua și îmi fumam țigara. HOGAȘ, M. N. 39. Dete din umeri și lepădă țigarea, căreia, de liniștit ce povestise, îi rămăsese scrumul întreg. M. I. CARAGIALE, C. 87, cf. CADE. Azi nu mai scriu nimic... Un vin și-o țigară — Și-amiezuri de zile se duc Ca o simptomă fugară. BACOVIA, O. 169. Găsesc, în buzunarul vestonului, două țigări aproape uscate. CAMIL PETRESCU, U. N. 286. Pe grilaj, in echilibru, se prelingea o pisică de culoarea fumului de țigară. C. PETRESCU, Î. I, 21. Îl invitase... în birou și-l onorase cu o țigare scumpă și cu o cafea cu caimac și rom. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 212. Aprinse o nouă țigară de la focul celei pe sfîrșite. TEODOREANU, L. 12. Își aprinse țigara și, pufăind fumul spre jaratic, își trecu stinga prin mustață. SADOVEANU, O. III, 69. Se apucă să-și sucească o țigară. DAN, U. 27, cf. [illegible] cerut fără introducere 2 lei pentru țigări. CĂLINESCU, C. O. 20. Oamenii din fața fabricii string țigările. BOGZA, A. Î. 66. Îmi permiți să-ți ofer o țigară? ... Țigări superioare! Țigări extra! V. ROM. februarie 1954, 25. Mai are... și patima țigărilor ieftine și fumate pe îndelete de-a lungul discuțiilor. VINEA, L. I, 57. Ieșise și el la drum cu țigarea în gură. PREDA, M. 7. Dă-mi o țigare și-ți răspund. SORESCU, D. 54. Trăgeau din țigările lungi, făcute din jurnal. BĂNULESCU, I. 87. Cine-n lume a mai văzut... Iepure suind pe scară Și găină cu țigară? RETEGANUL, CH. 48. Te-ai uitat, mîndră, din șură, Pînă m-o pus sub măsură Și mi-o [illegible] 1 539, ib. 1 540, ib. 1 541, ALR II 4 292, ib. 4 295. Vine Coste de pe deal Călare pe-un negru cal, Din țigară fum trăgind, Buzduganu-n sus săltind. BALADE, [illegible] cf. NALR - B I h 17. Sus fum, Jos scrum (Țigara). PAMFILE, C. 34. (Determinat prin „de tutun") Trei țigări de tutun la șir. id. B. 64. N-are omu o țigară de tutun. C. PETRESCU, Î. II, 6. ◊ Țigară de (sau, învechit, rar, în) foi sau țigară de Havana, (regional) țigară de frunză (de duhan) (ori de frunze, de foaie), țigară de duhan, țigară groasă (de frunză), țigară de [illegible] altă și care se fumează; trabuc. Aprinserăm două țigări rumene de Havana. ALECSANDRI, O. P. 280, cf. DDRF, TDRG. Țigara de foi i se stinsese. AGÎRBI[illegible] ARDELEANU, V. P. 9. M-a rugat s-o las să intre în odaie, Că-mi aduce... țigări de foi din Rotterdam. MINULESCU, VERS. 178. Pipăi în cutia de lemn cafeniu o țigare de foi uscată. C. PETRESCU, Î. I, 3. Își scot o țigară de foi, o aprind ș-o fumează cu liniște. [illegible] 1 539. Țigări medicinale (sau antiastmatice) = țigări făcute din frunze de mătrăgună (sau din alte plante medicinale), care se fumează pentru efectul lor calmant în afecțiunile astmatice. Cf. BIANU, D. S., ABC [illegible] pregăti o țigară, umplînd cu tutun foița făcută sul. Tu, cu mîinile-ncleștate, mai cu degetele țepeni, Mai [illegible] O. I, 155. Moșneagul răsucește țigări groase după țigări. C. PETRESCU, S. 52. Deocamdată dă-mi tabachera să-mi răsucesc o țigară. STANCU, R. A. IV, 273. Își răsuci [illegible]

[illegible] (o) țigară (sau țigări) [illegible] Cît ai sinsi [illegible] ai bea) o țigară [illegible] în cîtă vreme ai bea o țigară — foarte repede, într-un timp foarte scurt. Cf. PAMFILE, J. II, 169. Și-n cîtă vreme ai be o țigară, o fost la moșneag. VASILIU, P. L. 65. (Cu parafrazarea expresiei) Timp cît firșești o țigare Să făcură hora mare Lîngă focul ce ardea. ȘEZ. IV, 131. (Regional) A trage țigară = a fuma. Cf. ALR II 4 295/192. ✦ (În dicționare din trecut) Țigară de foi. Cf. STAMATI, [illegible] ✦ [illegible] țigară. Cf. ALR I 1 540/129, 345.

— Pl.: țigări și (regional) țigheri (ALR II 4 292/ 284 [illegible] și țigăre, (regional) țigarie [illegible] 720, 808, 810, 846, 850, 856, 860, 874, 880, 954, 984, 986, ALR II 4 292/848, 886, LEXIC REG. 58; pl. țigării ALR I 1 539/808, 846, 850, 856, 860, 874, 880, ALR II 4 292/848), (mai ales în Maram.) țiglără, țiglăre (ALR I 1 539/90, 347, 350, 351, ALR II 4 292/353), (prin Transilv.) sigără (ALR I 1 539/59, 283, 285), țigără (ib. 1 539/59) s. f.

[illegible] Zigarre [illegible]

ȚIGARĂ² [illegible] țigare.

ȚIGARĂU s. n. (Prin Transilv., Maram. și Ban.) [illegible] (2). [illegible] 1 541/257 [illegible]
[illegible] țigărău [illegible] I 1 541/40), sigarău (ib. 1 541/285) s. n.
[illegible] țigară¹ [illegible]

ȚIGÁRCĂ s. f. Prin Mold. [illegible] 1978, 322. (Determinat prin „de tutun", „de marhotcă") Să mai duhănim o țigarcă de tutun. C. PETRESCU, Î. II, 12. O țaharcă de marhotcă. I. CR. IV, 305.
[illegible] — Și: țihárcă [illegible] țăhárcă (I. CR. IV, 305) s. f.
Din rus. цигарка, [illegible] цигарка.

ȚIGARE¹ [illegible] țigară.

ȚIGARE² [illegible] țigare.

ȚIGARET [illegible] ebonită, de os, de lemn etc. (îngustat la un capăt), în care se introduce țigara¹ pentru a o fuma; portțigaret, țigaretă (2), (regional) sipcă, șpiț⁴, șpițigare, [illegible] (II 1). [illegible] (2). Cf. CADE. Scotea din gură țigara cu țigaret lung. SADOVEANU, O. XVII, 251, cf. IORDAN, L. R. A. 54. Pascalopol [illegible] de chihlimbar. CĂLINESCU, E. O. I, 27, cf. GRAUR, [illegible] ALR I 1 541 [illegible] Țigaret de piparos, Care-n lume n-a mai fost. BALADE, II, 33.
[illegible]
[illegible] 1 541/98, 100, 103, 186, 424, 984.
[illegible] țigaret.

ȚIGARÉTĂ s. f. 1. Mic sul făcut dintr-o foiță de hîrtie umplută cu tutun tăiat mărunt (uneori avînd o parte de carton) și care, aprinsă la un capăt, [illegible] fumul țigaretei, ce zboară în spirale, Văd eroi prinși la luptă pe cîmpul de onor. ALECSANDRI, P. III, 5. Am stat toată ziua în mijlocul focurilor... cu țigareta în dinți. ODOBESCU, S. III, 595. Maiorul și-a fumat [illegible] 37. Scoasă din portțigaretul îngust de platină, cu [illegible]

pierduţi în norii fumului de ţigarete. MIHĂESCU, D. A. 84. *Scoase din căptuşeala chipiului o ţigaretă... pe trei sferturi carton alb.* CAMIL PETRESCU, O. II, 22. *În semn de aşteptare, îşi aprinse o ţigaretă.* VINEA, L. I, 28. *O să fumez şi o să ţin ţigareta uite aşa.* H. LOVINESCU, T. 95, cf. ALR I 1 539/56, 302, 308, ib. 1 540/56, 278, 302, 350, ALR II 4 292/316, 346.

2. Tub subţire de chihlimbar, de ebonită, de os, de lemn etc. (îngustat la un capăt), în care se introduce ţigara[1] pentru a o fuma; portţigaret, ţigaret, (regional) sipcă, şpiţ[4], şpiţigare, ţigarău, ţigărnişte, ţigăruşă (**2**). Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU. *[illegible] alegea o pană să-şi curețe ţigareta.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 26, cf. ALEXI, W., TDRG. *Îşi puse pe măsuţă, alături de ceaşca de cafea golită, ţigareta de chihlimbar.* C. PETRESCU, S. 104, cf. NICA, L. VAM. 256, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Un căpitan oacheş..., elegant îmbrăcat, cu ţigaretă mare de chihlimbar.* BRĂESCU, M. B. 52. *Fuma o ţigară enormă într-o ţigaretă gigantică.* TEODOREANU, M. U. 32. *Am pierdut o frumuseţă de ţigaretă de chilimbar.* SADOVEANU, O. IX, 89. *Sta la umbră, ţinînd în colţul gurei ţigareta lui făcută dintr-un ciolan de picior de iepure.* BART, S. M. 59, cf. IORDAN, L. R. A. 54, SCRIBAN, D., GRAUR, E. 46, ALR I 1 541.

— Pl.: *ţigarete.* — Şi: (regional) **ţigărétă** (ALR I 1 539/56, ib. 1 540/56, ib. 1 541/12, 418, 526, 538, 542, 831, 837, 842, 850, 856) s. f., (prin Mold.) **ţigăréte** (ib. 1 541/387, 402, 412, 550, 552, 558), **ţigaréte** (ib. 1 541/550) s. n., **ţegărétă** (ib. 1 541/810), (prin vestul Transilv.) **ţigorétie** (LEXIC REG. 73; pl. *ţigoretii* ib.) s. f.

— Din germ. **Zigarette.** Pentru sensul **2**, cf. germ. Z i g a r e t t e n s p i t z. **Ţigoretie** < magh. **cigaretta.**

ŢIGARÉTE s. n. v. **ţigaretă.**

ŢIGĂRIE s. f. v. **ţigară[1].**

ŢÎGĂ[1] interj. (Prin Bucov., vestul Mold. şi prin Transilv.; adesea repetat, în combinaţie cu prima parte a cuvîntului sau cu alte interjecţii) Strigăt cu care se cheamă, se mînă sau se alungă caprele şi oile. V. ţ a[1], ţ i g h i l e. *Ţigă, ţîgă, ţîgîlie!* DR. I, 79. *Ţigă, ţa!* Com. din BOARTA — [illegible], com. V. BREBAN, com. din ZAHAREŞTI — SUCEAVA, CHEST. V 77/84. *Ţîgă, de-acolo!* CHEST. V 77/25. *Ţigă, na!* ib. 77/85. *Ţighi, ţig!* ALR SN II h 388/219. *Ţigî, na!* ib. h. 388/279. *Ţigî, ţi!* ib. h 389/279. *Ţăgă, ţă.* ib. h 388/574. *Ţîcă, ţîcă, ţîcă, ţc, ţc...!* ib. h 388/605. *Ţigă, na!* A I 35, cf. GLOSAR REG., ALIL 1983—1984, 316.

— Şi: **ţîga** (CHEST. V 77/51, ALR SN II h 389/272, A I 23, 35, GLOSAR REG.), **ţîghe** (CHEST. V 77/66), **ţîghi, ţắgă** (ALR SN II h 388/574), **ţógă** (ib. h 385/334), **ţîcă, ţîca** (ib. h 388), **ţîc** (CHEST. V 77/90, ALR SN II 388/987), **ţc** interj.

— Din germ. **Ziege** „capră".

ŢÍGĂ[2] s. f. v. **ţic[4].**

ŢIGĂIEŞ s. m. v. **ţigănaş.**

ŢIGĂLÍ vb. IV v. **ţigili.**

ŢIGĂNÁŞ s. m. **I.** Diminutiv al lui ţ i g a n (**I 1**); ţigănuş (**I 1**), (rar) ţigănel (**1**), ţigănică. *Bine ai venit, ţigănaş! ... Pasă numa sus în polată.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 128. *Trăsurile... trăgea la scară; în una se suia cucoana, ... în alta sofragiul cu talgerile, cuţitile, tacîmurile şi ţigănaşul.* RUSSO, S. 22. *Patru ţigănaşi, curat îmbrăcaţi, aduceau bucate la masă.* FILIMON, O. I, 187. *Era ... ţigănaş, descendent dintr-o familie de robi.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 81. *Unii [illegible] schimba sacul de drum al călătorului cînd într-o mînă, cînd în alta.* BACALBAŞA, S. N. I, 171, cf. CADE, com. MARIAN. *Voi oameni, omenaşi, muieri, muieraşelor..., ţigani, ţigănaşilor..., nu vă miraţi.* ŞEZ. IV, 191. *Să s-aleagă din nuntaşi, ... Şi din dalbii coconaşi, Şi din negrii ţigănaşi, Care sînt lăutăraşi.* BALADE, I, 403.

II. 1. (Entom.; regional) Scripcar (**2**); (regional) ţîţ[1] (*Saperda carcharias*). Cf. MARIAN, INS. 100, JAHRESBER. XII, 141, TDRG, ALR II 6 574/886.

2. (Bot.; prin Ban.; la pl.) Crăiţe (*Tagetes patula*). BORZA, D. 167.

3. (Regional) Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape (Ghimpaţi — Bucureşti). Cf. ALR II 6 239/928.

III. (Art.; regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149.

— Pl.: *ţigănaşi.* — Şi: (regional) **ţigăiéş** s. m. ALR I 1 226/255.

— Ţigan + suf. *-aş.*

ŢIGĂNÁTEC, -Ă adj. v. **ţigănatic.**

ŢIGĂNÁTIC, -Ă adj. Care seamănă cu un ţigan (**I 1**); brunet; negricios, oacheş (**I 3**). V. ţ i g ă n o s (**2**). *Amîndoi cu ochii bulbucaţi şi ţigănateci la înfăţişare.* CONTEMP. 1948, nr. 104, 7/1.

— Pl.: *ţigănatici, -ce.* — Şi: **ţigănátec, -ă,** (prin Bucov.) **ţigănétic, -ă** [illegible]

— **Ţigan** + suf. *-atic.*

ŢIGĂNĂRÍT s. n. Impozit care se plătea pentru ţiganii (**I 1**) robi. *Au rădicat ţigănăritul şi morăritul şi prisăcăritul şi circimăritul.* NECULCE, L. 304. *Neavînd de unde mai lua... acest ţigănărit* (a. 1725). IORGA, S. D. V, 103. *Numai o dată au scos ţigănăritul* [illegible] 109/8. *L-ar fi plătit Ilie şi de ţigănărit* (a. 1733). IORGA, S. D. XVI, 322, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— **Ţigan** + suf. *-ărit.*

ŢIGĂNCOÁSĂ adj. (Regional; despre femei) Neagră (**1**), oacheşă (**3**) (Săpata de Sus — Piteşti). UDRESCU, GL.

— Pl.: *ţigăncoase.*

— **Ţigancă** [illegible]

ŢIGĂNCÚŞ s. m. (Regional) Nume dat unui peşte de apă dulce, cu corpul lunguieţ; peşte-ţigănesc. Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 591. *La toţ veste că le da, Iar ştiucile pi la crapi, Ţigăncuşi la oclei.* ib. 557.

— Pl.: [illegible]

— Din [illegible] **ţigăncuşă.**

ŢIGĂNCÚŞĂ s. f. **I.** Diminutiv al lui ţ i g a n c ă (**1**); ţigăncuţă.

1. Cf. ţ i g a n c ă (**1**). Cf. TDRG, CADE. *O ţigăncuşă murdară, zdrenţuită, cu ochi de mure, cu părul încîlcit.* BRĂESCU, M. B. 22. *Ca să-l vază ţigăncuşele ..., dădu motocicletei viteză şi mai mare.* VISSARION, Î. 110. *Ţigăncuşe zburdalnice se-ntorceau cu cofe pline de fragi şi zmeură.* VOICULESCU, P. II, 93. *Se strecură în cerdac cu grijă, cu paşi nesimţiţi de pîslă, una din ţigăncuşile domniţei.* SADOVEANU, O. XII, 419. *Ţi-[illegible] un viers tărăgănat.* PILLAT, P. 207, com. MARIAN.

2. Epitet pentru o persoană (tînără) foarte brunetă. *Am văzut-o de cîteva ori. O ţigăncuşă foarte nostimă.* C. PETRESCU, Î. II, 24. *Am întîlnit ochii duduii Maricel, o prietenă a surorii mele, ţigăncuşă cu ochi*

[illegible] 152. [illegible] albă care asculta povești. TEODOREANU, L. 19. Cine-i [illegible] cînd o găsi într-o zi în cancelarie. BART, E. 39, com. MARIAN [illegible]

II. (Regional) **1.** (Bot.; mai ales la pl., în forma *țigăncuși)* Crăițe; (regional) țigance **(5 c)**, țigănași **(II 2)**, țigănuțe *(Tagetes erecta* și *Tagetes patula).* [illegible] 167 [illegible] XI 527.

2. (Ornit.) Vrabie; (regional) țigan **(III 3)**, țiganul **(2)**, țigănuș [illegible]. Cf. JAHRESBER. XII 122, 141, BĂCESCU, PĂS. 167, VICIU, GL., CL 1987, 35.

3. (Ornit.) Sticlete [illegible] (Vișinelu — Reghin). VICIU, GL.

4. (Ornit.) Pescăruș *(Cinclus cinclus)* (Mîneciu — Ploiești). BĂCESCU, PĂS. 167.

III. (Mai ales art.; prin Munt. și Olt.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 150, ALR II 4 336/886.

— Pl.: [illegible]

— Țiganca + suf. [illegible]

ȚIGĂNCÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț i g a n c ă **(I)**; țigăncușă **(I 1)**. Cf. POLIZU, CADE. *Fira, o* [illegible] *altceva decît niște purici năzdrăvani.* VLASIU, A. P. 72 [illegible]

— Pl.: [illegible]

— Țiganca + suf. [illegible]

ȚIGĂNEÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Faptul de a s e ț i g ă n i **(I)**; discuție înfierbîntată; ceartă; scandal [illegible] GL.

2. [illegible]

— Pl.: [illegible]

— Țigăni + suf. *-eală.*

ȚIGĂNEL [illegible] **1.** [illegible] **(I 1).** [illegible]

2. (Ornit.; regional) Vrabie *(Passer domesticus).* [illegible] PĂS. 167.

3. [illegible] **(3)**: [illegible] **5)**. [illegible] NALR — B I 613/43, 49, 50, 55, 57, 62.

— [illegible]

— Țigan [illegible]

ȚIGĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Care aparține țiganilor **(I 1)**, al țiganilor; care este caracteristic țiganilor, de țigan. Cf. ANON. CAR. *S-au amestecat* [illegible] *dea din viță, Despre ai săi strămoși, tocma țigănească.* [illegible] POLIZU. *Aceasta este încă o taină a gustului țigănesc.* [illegible] 65, cf. COSTINESCU. *Acea copilă înțeleaptă din pito-*[illegible] *trei case țigănești, care aveau și ceva avere.* AGÎRBICEANU, P. M. 177. *În casa lui Petrea nu s-aude vorbă țigă-*[illegible] *care loc cerșesc în formă țigănească, și pînă nu capătă ceva nu merg de acolo.* COM. SAT. II, 57, cf. DRAGOMIR, O. M. 201. *Cîteodată se rătăcea pe drumul ăsta* [illegible] *unei tagme țăpinitoare... din belșug altoită cu sînge* [illegible] [illegible] *Nicolaie.* GALACTION, O. A. I, 264. *Ele ne-au prăznuit, voioase, în cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme.* VOICULESCU, P. II, 72. *Un element caracteristic pentru toate argourile europene îl constituie cuvintele de origine țigănească.* IORDAN, STIL. 339. *Limbă țigănească.* SCRIBAN, D. *Taraful țigănesc... îi desfăta, vrînd-nevrînd, de două ori pe zi.* VINEA, L. I, 324. *Care fată-i rumenită Trebe bine ocărită, Cu ocară țigănească, Să nu se mai rumenească.* POP., ap. GCR II, 310. *Pe ulița armineasci Esti o șatrî țigăneasci.* MAT. FOLK. I 332, cf. ALR II 4 295/812. *Nu te bănui De portul fetesc, Că-i port țigănesc. Portul nevestesc Îi port românesc.* FOLC. TRANSILV. I, 99. *Din iapă țigănească, cal boieresc.* MAT. FOLK. I 205. *Dintr-un cal țigănesc iese unul boieresc, și, mai des, dintr-unul boieresc, unul țigănesc.* ZANNE, P. I, 344. *Tocmeală țigănească, Dar plată negustorească.* Cf. ZANNE, P. V, 631. ◇ *Mușchi țigănesc* = preparat alimentar din mușchi de porc, condimentat în vederea conservării. *Cal țigănesc* = cal mic și sprinten. Cf. DR. V, 237. (Regional) *Ciorbă țigănească* = un fel de ciorbă făcută cu sînge de iepure. Cf. DDRF. (Mai ales în Munt., Dobr., Olt. și Mold.) *Joc țigănesc* = (adesea substantivat, m. și f.) numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. JIPESCU, O. 52, MARIAN, S. R. I, 87, DDRF. *Cînd începea țigăneasca, lanțul flăcăilor, ca un vîrtej, zbura spre dreapta, ridicînd mîinile, sucind cîrligele.* PÎRVESCU, C. 51, cf. PAMFILE, J. II, 17, VARONE, D. 150, CADE, H II 82, 168, 276, 320, VII 121, 187, X 87, 467, 506, 512, XII 44, 149, 242, XIV 32, 162, XVIII 22, VAIDA, ȘEZ. V, 165. *Țiganu cîntă o țigănească.* MAT. FOLK. I 255, cf. I. CR. I, 155, ALR I I 477/270, 273, 710, 727, 870, 887, 896, 900, 922, 932, 940, 960, 980, 990, ALR II 4 336/64, 260, 723, 928, PORȚILE DE FIER, 350. (Bot.) (Prin Munt. și Olt.) *Mînătărci* (sau *mirtăți) țigănești* = nume dat unor bureți necomestibili, nedefiniți mai îndeaproape. Cf. ALR II 6 405/762, 812, 848. (Mai ales în sudul Transilv. și Ban.) *Mere țigănești* = nume dat unor varietăți de mere de toamnă (DR. II, 706, ALR II 6 068/27), cu coajă negricioasă (com. MARIAN), cu miezul tare (DR. II, 706). Cf. DR. I, 360, BULET. [illegible] dat unei varietăți de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 105. (Prin Munt.) *Prune țigănești* [illegible] varietate de prune nedefinită mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139, ALR II 6 [illegible] 791 [illegible] (Regional) *Pere țigănești* — nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141. *Struguri țigănești* = struguri cu negi. Cf. H VII 437. *Păpușoi* (sau *cucuruz) țigănesc* = varietate de porumb cu boabele de culoare neagră. PAMFILE, A. R. 69, cf. DA I_2, 950. (Zool.; regional) *Melci țigănești* = nume dat unei specii de gasteropode fără cochilie, cu corpul de culoare neagră, probabil limax. *Melcii cu casă (culbecii, Moldova), iar nu cei țigănești, negri* [illegible] A împrumuta (sau a lua) bani țigănești [illegible] a face rost de bani cu orice preț. Cf. ZANNE, P. VI, 397. *De-aș împrumuta bani țigănești și nu mă las,* [illegible] A sta ca o pomana țigănească [illegible] A se pune [illegible] ca o plăcintă țigănească [illegible] pasăre-țigănească a) (prin Bucov.) codobatură *(Motacilla alba).* V. [illegible] **(I 4)**: **b)** [illegible] JAHRESBER. XII 141 [illegible] pește-țigănesc **a)** (Iht.) țigănuș *(Umbra krameri).* BĂCESCU, P. 157; **b)** (Zool.) mormoloc **(I)**. Cf. SIMIONESCU, FL. 76. ✦ (Substantivat, f.; prin Mold.) Numele unui joc de copii la care se folosesc arșicele. Cf. PAMFILE, J. II, 47.

2. [illegible]

şi care complimente, deşi neaoşe, se cheamă ţigăneşti. [illegible], R. II, 150. *[illegible] ţigănească.* SCRIBAN, D.

— Pl. : *ţigăneşti.*

— **Ţigan** + suf. *-esc.*

ŢIGĂNÉŞTE adv. **1.** [illegible] **(I 1)**, în felul ţiganilor; în limba ţigănească. Cf. KLEIN, D. 443. [illegible] Ţ. 277, cf. LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, COSTINESCU. *Soarele zîmbeşte printre nori, iar eu, emancipat la rîndul meu de orice pietate faţă cu Apoline, înjur ţigăneşte.* CARAGIALE, O. VII, 119, cf. DDRF. *Fierarul . . . o înjură tot ţigăneşte.* AGÎRBICEANU, S. P. 54. *M-a ocărît dăscăliţa ţigăneşte.* REBREANU, I. 292, cf. CADE. *Ceaunul cu mîncare de cartofi . . . fierbea în clocot, ridicat ţigăneşte pe pari încrucişaţi.* BRĂESCU, O. A. II, 52. *Ce cîntai tu? Cîntai ţigăneşte? . . . Şi ce spuneai tu în limba ta?* SADOVEANU, O. VII, 277, cf. SCRIBAN, D. *A învăţat să vorbească ţigăneşte.* BOGZA, A. Î. 225. *Îţi vine să crezi uneori că o să se încaiere ţigăneşte.* VINEA, L. I, 331. *Zmăul, cînd l-a auzit că vorbeşte ţigăneşte, l-a izbit o dată de pămînt.* ŞEZ. I, 226, cf. [illegible] **A cere ţigăneşte** [illegible] ZANNE, P. VI, [illegible] **A cinsti ţigăneşte** [illegible] (despre persoane) a se cinsti, la o petrecere, unul pe altul la nesfîrşit. id. ib. III, 524. **A mîna caii ţigăneşte** = a mîna caii în galop scurt. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 70. ✦ (Substantivat) Limba ţigănească. *Ca să fii secretarium, trebuie să ştii nemţeşte, ungureşte, greceşte, ruseşte, franţozeşte, ţigăneşte, turceşte, tătăreşte* (cca 1780). LL VII, 371. *Petrea o rupea pe ţigăneşte şi vorbea aşa de înfocat.* AGÎRBICEANU, S. P. 55. *Angheluş îi zise în ţigăneşte.* id. O. II, 264. *Începe iar să se necăjească cu ceilalţi lăutari, pe ţigăneşte.* REBREANU, I. 17. *Sergentul coti pe o uliţă goală, desfundată, îndemnînd mereu caii, pe ţigăneşte.* T. POPOVICI, S. 425. *Stai cu ţiganul, inveţi ţigăneşte, cu turcul — turceşte, cu neamţul — nemţeşte.* ZANNE, P. VI, 375. ✦ (Prin nordul Transilv. şi vestul Mold.) În felul dansului ţigănesc **(1)**. Cf. VARONE, D. 150, H X 163, 278, 436, VAIDA, ALR II 4 336/260.

2. F i g. Vulgar, grosolan. Cf. PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D.

— **Ţigan** + suf. [illegible]

ŢIGĂNETE s. m. [illegible] **(I 1)**. [illegible] *era un ţigănete firav şi ofticos.* SADOVEANU, O. XVII, 188.

— **Ţigan** + suf. *-ete.*

ŢIGĂNÉTIC, -Ă adj. v. **ţigănatic.**

ŢIGĂNÍ vb. IV. **1.** R e f l. A cere (ceva) cu insistenţă, ca un ţigan **(I 1)**; [illegible] a se tîrgui **(3)**, a se tocmi **(3)** îndelung, excesiv. Cf. KLEIN, D. 443, LB. *Ştii tu ce gîndesc, Şi nu mă mai ţigănesc.* PANN, P. V. II, 38/15. *Cît m-am ţigănit . . . pînă ce mi-a dat.* ALECSANDRI, ap. DDRF. *Nu era destul că lua 21 banițe în chilă în loc de 20, apoi se ţigănea pînă i se ura românului, cerînd să-i mai adaoge pe deasupra cîte o jumătate de baniţă.* ISPIRESCU, ap. TDRG, cf. ZANNE, P. VI, 399, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., com. MARIAN, com. din ŢEPEŞ VODĂ — CERNAVODĂ, TEAHA, C. N. 277. ✧ T r a n z. (Învechit)(Complementul indică obiectul cerut) Cf. ANON. CAR. 333. *Ţigănesc . . . de la cineva ceva.* LB. (Complementul indică persoana de la care se cere ceva) *A ţigăni pe cineva.* ZANNE, P. VI, 399.

2. R e f l. A se comporta ca un ţigan **(I 1)**. [illegible] de ţigan. [illegible] PONTBRIANT, D., IORDAN, L. R. A. 242.

3. T r a n z. (Rar; depreciativ) A numi pe cineva ţigan **(I 1)**. *Eu ştiu să ţigănesc, dar să şi plătesc artistul!* ALAS 5 I 1930, 7/2, cf. SCL 1978, 322.

— Prez. ind.: [illegible]

— V. **ţigan.**

ŢIGĂNÍCĂ s. m. sg. (Glumeţ) Termen diminutival de adresare către un ţigan **(I 1)**. V. ţ i g ă n u ş **(I 1)**. *Şi-ncotro stă dracu, mă ţigănico, mai întrebă Ion mirat.* VISSARION, B. 115.

— **Ţigan** + suf. *-ică.*

ŢIGĂNÍE s. f. **I. 1.** Fel de a fi al ţiganilor **(I 1)**: viaţă de ţigan. Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 443, LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., [illegible], CADE. [illegible] *mai lasă limba şi obiceiurile . . . Da' cînd le vine lor, tot o dau pe ţigănie.* SADOVEANU, O. IV, 230, cf. SCRIBAN, D. *Cîntă-mi, diblă, cîntă-mi mie Dalba noastră ţigănie.* V. ROM. iulie 1954, 226. *Ţiganul de ţigănie Nu-şi mai uită pe vecie.* ŞEZ. V, 151.

2. F i g. Faptă, comportare urîtă. *Dară aceasta numai ţigănie au fost.* ŞINCAI, HR. II, 308/37, cf. POLIZU. *Să se îmbrebenească ea cu gălbenele şi bujori, cu creiţe şi cu ochiul-boului, aida-de, nu scrie la dînsa aşa ţigănie.* DELAVRANCEA, S. 10, cf. SCRIBAN, D. ✦ Tîrguială **(3)** excesivă; scandal **(7)**. *De s-ar sfîrşi odată cu tratativele astea, cu ţigănia asta!* PAS, Z. IV, 3, cf. DEX, DSR. ✦ Zgîrcenie. Cf. COSTINESCU, DDRF, ZANNE, P. VI, 399, CADE, SCRIBAN, D.

II. 1. Totalitatea ţiganilor **(I 1)** care trăiesc în aceeaşi colectivitate; mulţime de ţigani; ţigănime **(1)**. *Mi-au dat ţigance . . . de în ţigănie sventei mănăstiri* (a. 1625). I. BIANU, D. R. 100. *Aşa fu pănă acu modă, De care mîndra ţigănie Nu să cade să să depărteze.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 336. *Iar noi, toată ţigăniia, n-am făcut nici doo-trei cară de porumbi* (a. 1830). IORGA, S. D. VII, 19, cf. ISER. *Curtea era . . . cu trupuri de clădiri multe, pentru a putea sălăşlui toată liota şi ţigănia.* M. I. CARAGIALE, C. 22. *Noi şi-a noastră ţigănie Ne-om lăsa de-a ta popie.* MARIAN, SA. 310. *Într-o zi moare starostele ţigăniei.* PÎRVESCU, C. 122.

2. Aşezare de ţigani **(I 1)**; parte a unei localităţi locuită de ţigani; ţigănime **(2)**. *Ţigănie* (a. 1570). DERS. *Ţigăniia* (a. 1596). D. BOGDAN, GL. 113. *Aceşti ţigani sîntu din ţigănia noastră* (a. 1743). URICARIUL, XXIII, 279. *Zbură din locurile străine Drept acasă în dalba ţigănie.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 212, cf. VALIAN, V. *Mă duc în ţigănie ori la circiumă la Anton.* PR. DRAM. 237, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Din ţigănia de la capul satului roiau, în seara de Ajun, toţi bărbaţii şi toate femeile.* AGÎRBICEANU, S. 198, cf. CADE. *Treceam prin ţigănie. Colibele se deosebeau anevoie din ceaţă şi fum.* VLASIU, A. P. 376. *Am să mă reped eu pînă în ţigănie.* SADOVEANU, O. X, 271, cf. SCRIBAN, D. *Vreo trei uliţe, la fel ca asta, înghesuite una într-alta, ca un fel de „ţigănie".* CAMIL PETRESCU, O. II, 492. *Locuiau . . . într-o cocioabă, aproape de ţigănie.* T. POPOVICI, SE. 37. *A fost în ţigănie.* NEAGU, Î. 117. *Daţi şi voi pîn ţigănie Şi luaţi un cal de călărie.* MAT. FOLK. 663. *S-o dus înt-o vale, înt-o ţigănie, şi s-a pus de i-a topit acolo pă toţ ţiganii.* GRAIUL, I, 21, cf. CHEST. II 24/144.

— Pl.: *ţigănii.* — Şi: (învechit, rar) **aţiganie** s. f. DERS.

— **Ţigan** + suf. *-ie.*

ŢIGĂNÍME s. f. **1.** Totalitatea ţiganilor **(I 1)** care trăiesc în aceeaşi colectivitate; mulţime de ţigani; ţigănie **(II 1)**. *Oricine va fi avut hrisoave mai denainte pe nume de ţigani lingurari şi ursari, şi n-au apucat a-i ridica din ţigănimea gospod, să nu li se deie în stăpînire* (a. 1802). URICARIUL, I, 300. *Pleacă voioa-*

[illegible] BUDAI-DELEANU, [illegible] BARCIANU, [illegible] toată *țigănimea . . . ascunsă în fundul văilor, la adăpost de acea asprime a vînturilor.* PÂRVAN, G. 177. *Scotea surle de pe unde erau. Le aduna lîngă balta sacă din țigănime.* AGÎRBICEANU, O. I, 66. *Ulița din dos . . . face un ocol mare . . . dincolo de grădina popii, printre bordeiele țigănimii.* REBREANU, I. 50, cf. CADE. *Înapoia carului . . ., curgea gloata mare a sătenilor, a țigănimii desculțe, a femeilor sărace.* DAN, U. 107, [illegible] *Da și țigănimea-i groasă.* MARIAN, SA. 333. [Îl învață] *să se ducă acasă la dînsu cu toată țigănimea cîntînd din daiule.* SEVASTOS, P. 53. *Se zvîrcolea țigănimea, urla țigăncile, își frămînta mînile.* PÎRVESCU, C. 122.

2. [illegible] de țigani; țigănie (II 2). Cf. COSTINESCU, TDRG. *Chiar aici în țigănime, unde îi spuneau „domn", aici să-și audă el porecla asta afurisită?* AGÎRBICEANU, P. M. 178, [illegible]

[illegible]

— Țigan + suf. *-ime.*

ȚIGĂNÍSM s. n. Termen împrumutat din limba țigănească (și neasimilat). Cf. ENC. ROM.

[illegible]

— Țigan + suf. *-ism.*

ȚIGĂNÍT, -Ă adj. (Neobișnuit) Înnegrit, bronzat. *Obrazul . . . copilei mele, țigănită la soare.* ARGHEZI, S. VIII, 41.

— Pl.: *țigăniți, -te.*

[illegible] țigan.

ȚIGĂNÓC [illegible] (I 1). [illegible] *știi cum s-o învii, zise celalalt țigănoc.* CĂTANĂ, P. B. III, 59.

— Pl.: *țigănoci.*

— Țigan + suf. *-oc.*

ȚIGĂNÓI s. m. 1. Augmentativ al lui țigan (I 1); (regional) țigănoc. *Luase în servițiul său . . . pe mai mulți țigănoi căldărari.* BARIȚIU, P. A. I, 108, cf. DDRF. *Răsări de pe scări . . . un țigănoi gras și scurt, cu fălcile mari.* SADOVEANU, O. I, 213.

2. (Regional) Meșter țigan (Crivina — Vînjul Mare). GL. OLT. [Pieptănușii] *i-aducea . . . țigănoii ăștia.* ib.

3. F i g. Bărbat negricios și mare de statură. *Cînd am trecut spre fîntînă, țigănoiul Dochiei stătea la* [illegible] CERDA.

— Pl.: *țigănoi.*

— Țigan + suf. *-oi.*

[illegible] 1. [illegible] tocmește mult, insistent, cu obrăznicie; care se comportă sau vorbește ca țiganii; calic, zgîrcit. Cf. KLEIN, [illegible]

[illegible] *Ce le pasă lor că noi crăpăm acolo, după dealuri, spuse un soldat țiganos.* II, septembrie 1960, 8, cf. NALR — [illegible]

[illegible]

[illegible]

ȚIGĂNÚȘ s. m. I. 1. Diminutiv al lui țigan (I 1); [illegible] *pleacă și bea apă rece din ulcica pe care o poartă un țigănuș pe la toți.* LUNGIANU, CL. 46, cf. CADE. *Țigănușul își dogorea la jăratec palmele.* C. PETRESCU, C. V. 118. *Mă duceam la bucătărie să scol . . . pe Gheorghiță, băiatul Ilenei, țigănuș de seama mea.* BRĂESCU, O. A. II, 35. *Vînzătorul ne-a mărturisit că i-au venit numai niște țigănuși ca să cumpere cîteva cîrlige.* SADOVEANU, O. IX, 351, cf. SCRIBAN, D. *Țigănușii străbăteau zdrențăroși străzile capitalei.* STANCU, R. A. IV, 216. *Țigănuși de toate vîrstele . . . alergau în zigzaguri scurte, oprindu-se ici și colo.* VINEA, L. I, 20.

2. Epitet pentru un copil (sau bărbat mic de statură) brunet. *Unde-ai fost, țigănușul mamei?* SADOVEANU, O. IV, 565. *Ofițerul delegat era un țigănuș bărbos, cu manta prea largă.* id. ib. XVII, 256. ✦ Nume dat unui cîine cu părul negru. Cf. GR. S. VI, 64.

II. 1. Pasăre călătoare din ordinul ciconiiformelor, cu cioc lung și curbat în jos, cu penajul negru avînd reflexe ruginii și verzi; (regional) corobaică, sitar-negru *(Plegadis falcinellus).* Cf. CADE. *Neam cu culicul e țigănușul . . ., reprezentantul păsării sfinte pentru vechii egipteni.* SIMIONESCU, F. R. 83, cf. 99. *Bîtlani, cocori și țigănuși de la Eghipet.* SADOVEANU, O. XVIII, 77, cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 167, [illegible]

2. (Ornit.; regional) Pescăruș *(Cinclus cinclus).* BĂCESCU, PĂS. 323, ALR I 1 046/695, 932.

3. (Regional) Pasăre (H VII 84) călătoare nedefinită mai îndeaproape (BĂCESCU, PĂS. 167); pasăre mică cu ciocul lung, nedefinită mai îndeaproape (ALR II 6 217/682).

4. (Regional) Vrăbioi (Mănăstireni — Cluj). CL 1987, 35.

5. Pește teleostean lung pînă la 12 cm, cu spatele negricios, cu corpul stropit cu puncte negre, și care trăiește în ape mocirloase; (regional) corovatic, pește-negru, pește-țigănesc *(Umbra krameri).* Cf. BĂCESCU, P. 157, DL, M. D. ENC., V. BREBAN, D.

6. (Regional) Nume dat unui pește nedefinit mai îndeaproape, probabil boiștean *(Phoxinus phoxinus)* (Beiuș). Cf BĂCESCU, P. 185.

7. (Prin sudul Munt.) Numele unei insecte cu antene lungi și cu dungi albe în formă de cruce pe spate. Cf. H VII 481, XIV 303.

— Pl.: [illegible]

— Țigan + suf. *-uș.*

ȚIGĂNÚȘĂ s. f. (Regional) Vrabie *(Passer domesticus)* (Mănăstireni — Cluj). Cf. CL 1987, 35.

— Pl.: [illegible]

— Țigănuș + suf. *-ă.*

ȚIGĂNÚȚE s. f. pl. (Bot.; regional) Crăițe *(Tagetes patula).* BORZA, D. 167.

— Țigan + suf. *-uț.*

ȚIGĂRÁR [illegible] 1. S. m. Insectă coleopteră [illegible] reflexe metalice vii; femela depune ouăle în frunzele de viță de vie, de păr, tei, plop etc., pe care le răsucește în forma unei țigări de foi *(Byctiscus betu-*[illegible] BREBAN, D.

2. [illegible] ALR I 1 541/129.

— Pl.: (1) [illegible]

— Țigară[1] + suf. [illegible]

ȚIGĂRĂ[1] s. f., adj. v. **țigaie.**

ȚIGĂRĂ[2] s. f. v. **țigară[1].**

ȚIGĂRĂU s. n. v. **țigarău.**

ȚIGĂRÉT s. n. v. **țigaret.**

ȚIGĂRÉTĂ s. f. v. **țigaretă.**

ȚIGĂRÉTE s. n. v. **țigaretă.**

ȚIGĂRÍ vb. IV. Intranz. (Prin sudul Transilv.) A fuma. Cf. GR. S. I, 139. *Io țigăresc cu pipa.* ALR I 1 543/186.

— Prez. ind.: [illegible].

— V. **țigară**[1].

ȚIGĂRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui ț i g a r ă[1]; țigărnic, țigăruşă **(1).** *[illegible] estrul să tragă țigărica lui.* CARAGIALE, O. VII, 454. *Stau închis în casă ca un urs care iberneazä, cu țigărica și bericica mea la birou, în fața pozelor dumitale.* id. ib. 459, cf. [illegible] VII–VIII, 73, [illegible] 1977, 571.

— Pl.: *țigărici.*

— **Țigară**[1] [illegible].

ȚIGĂRÍRE s. f. v. **jigărire.**

ȚIGĂRÍȘ s. n. [illegible]

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚIGĂRÍȘCĂ s. f. (Regional) Țigaret (Șcheia — [illegible]). Cf. ALR I 1 541/[illegible].

— Pl.: [illegible].

— **Țigară**[1] + suf. *-ișcă.*

ȚIGĂRÍT, -Ă adj. v. **jigărit.**

ȚIGĂRNÍȘTE s. f. (Regional) Țigaret (Vicovul de Sus — Rădăuți). GLOSAR REG.

— Pl.: [illegible].

— Cf. ț i g a r ă[1].

ȚIGĂRÚIE s. f. [illegible] VII–VIII 73.

— Pl.: [illegible].

— **Țigară**[1] + suf. *-uie.*

ȚIGĂRÚȘ s. n. v. **țigăruşă.**

ȚIGĂRÚȘĂ s. f. **1.** [illegible] *în odăița lui singur, fumînd cu patimă o țigăruşă.* SADOVEANU, O. III, 314. *Țigăruşă, țigăruşă, fum albastru și cenușă.* V. ROM. iulie 1969, 19.

2. (Regional; la n.; în forma *țigăruș*) Țigaret (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). ALR I 1 541/49.

— Pl.: [illegible]. — Și: (regional) **țigărúș** [illegible] s. n. ALR I 1 541/49.

— **Țigară**[1] + suf. *-ușă.*

ȚIGĂI s. m. v. **țigaie.**

ȚÍGHE interj. v. **țigă**[1].

ȚIGHÉR s. n. v. **sicheră.**

ȚÍGHI interj. v. **țigă**[1].

ȚIGHIDÍȘ s. m. (Învechit, prin Transilv.) Mic funcționar însărcinat cu publicarea ordonanțelor date de primar. Com. din AVRIG — SIBIU.

— Pl.: [illegible].

— Din magh. **segédtiszt.**

ȚÍGHILE interj. (Prin Bucov., vestul Mold. și estul Transilv.; adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă caprele. V. ț a[illegible], ț i g ă[1]. Cf. TDRG. ✦ Cuvînt cu care se alungă caprele. V. ț a[1], ț i g ă[1]. Cf. ALR SN II h 389.

— Și: **țighi-lea** ([illegible] SN II h 388/25[illegible]), **țighili** (ib. h 388/284), **țigîlea** (ib. h 389/157; accentuat și *țigî-leá* ib. h 388/157), **țigilió** (ȘEZ. III, 190, ib. V, 166, ALR SN II h 389/141), **țigilíu** (MÎNDRESCU, I. G. 97, ȘEZ. III, 190, ib. V, 166, GLOSAR REG.), **țigì-lèi** (ALR SN II h 388/514), **țigîlie** (DR. I, 79), **țigîlí** (ALR SN II h 388/520, 521, GLOSAR REG.), **țigle** (H X 498), **țică-leá** (ALR SN II h 388/762), **țileá** (ib. h 388/386), **țilé** [illegible].

— Din germ. dial. **Ziegele.**

ȚÍGHI-LEA interj. v. **țighile.**

ȚIGHILEÁN s. m. v. **țicleau.**

ȚIGHILEÁNĂ s. f. v. **țigleană.**

ȚIGHILENOÁIE s. f. (Regional) Femeiușca pițigoiului **(1)** (Voiniceni — Tîrgu Mureș). Cf. ALR SN III h 700/235, ALRM SN II h 512/235.

— Pl.: ?

— **Țighilean** + suf. *-oaie.*

ȚIGHILÉU s. n. v. **ticlău**[1].

ȚIGHILÍ interj. v. **țighile.**

ȚIGHILÍE s. f. v. **țicle.**

ȚIGHÍR[1] s. n. v. **cighir.**

ȚÍGHIR[2] s. n. v. **sicheră.**

ȚIGHÍRA s. f. sg. art. v. **țigiră**[3].

ȚIGHÍRĂ s. f. v. **țigaie.**

ȚIGÎLA s. f. sg. art. v. **țigiră**[3].

ȚIGÍI s. m. (Entom.; prin Transilv.) Gîndac cu corpul lunguieț, negru cu pete galbene, cu capul mic avînd o prelungire foarte ascuțită, în vîrful căreia se află mandibulele, și care atacă brazii tineri; (regional) țigîinat *(Hylobius abietis).* Cf. MARIAN, INS. 88, PAMFILE, S. V. 142, CADE, SIMIONESCU, F. R. 303, DEX.

— Pl.: *țigii.*

— Cf. ț i g ă[1].

ȚIGÍIE adj. v. **țigaie.**

ȚIGÎINÁT s. m. (Entom.; prin Transilv.) Țigii [illegible]. Cf. MARIAN, INS. 88, PAMFILE, S. V. 142.

— Pl.: ?

— Din **țigii.**

ȚIGÎLEÁ interj. v. **țighile.**

ȚÍGÎ-LÈI interj. v. **țighile.**

ȚIGÎLÍ interj. v. **țighile.**

ȚIGÎLÍE interj. v. **țighile.**

ȚIGÎLIÓ interj. v. **țighile.**

ȚIGÎLÍȘU interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă caprele (Poiana Grințieșului — Borsec). GLOSAR REG.

— **Țigîli** + suf. *-iș.*

ȚIGÎLÍU interj. v. **țighile.**

ȚIGÎRĂ [illegible] v. **țigiră².**

ȚIGÎRĂ s. f. v. **țigale.**

ȚIGÎRLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLÁR¹ s. m. **1.** Persoană care face țigle¹ **(1)**; lucrător care acoperă casele cu țiglă¹ **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., [illegible] TROP. 39, JORDAN, L. R. A. 163, M. D. ENC., DEX, H XVIII 144.

2. (Mai ales în Ban.) Cărămidar. Cf. MARDARIE, L. 1[illegible]5/18, CL 1966, 343, H XVIII 144, ALR II/I h 243, ALR SN II h 515, ALRM SN I h 351. ◊ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Credința cea mai lățită e* [illegible] COM. SAT. II, 19.

— Pl.: [illegible]. — Și: [illegible] **țeglár** s. m. BAR. — MUNT., W. 867[illegible].

— **Țiglă¹** + suf. -ar.

ȚIGLÁR² s. m. (Prin Munt.) Numele unei păsări nedefinite mai îndeaproape, probabil țiclean **(1)**. Cf. RĂDULESCU-CODIN, BĂCESCU, PĂS. 167.

— Pl.: *țiglari.*

— Cf. **ț i g l e a n.**

ȚIGLÁR³ s. n. (Prin vestul Transilv.; cu sens colectiv) Rămășițe, resturi de vreascuri, de fructe de proastă calitate etc. TEAHA, C. N. 277.

— Cf. **ț i g l ă.**

ȚIGLÁRĂ s. f. v. **țigară¹.**

ȚIGLÁRE s. f. v. **țigară¹.**

ȚÍGLĂ¹ s. f. **1.** (Adesea cu sens colectiv) Piesă de argilă arsă, de sticlă sau de ciment, de obicei în formă de placă dreptunghiulară, folosită pentru executarea unor învelitori de acoperiș; (regional) cirip. V. o l a n **(II 1)**, o l a n **(I)**. [illegible] *țigle ca să coperim casa, că ploaie înlăuntru, ... am cerut de la frate-mieu* (a. 1795). IORGA, S. D. XII, 119, cf. KLEIN, D. 443. *Umblînd pre uliță, i-au căzut o țiglă pre cap, l-au omorît.* MAIOR, P. 24/24, cf. LB. *Palaturi ... Foarte frumos coperite, Tot cu țigle poleite.* BĂRAC, A. 74/10, cf. ISER, POLIZU. *Țigla ... de acoperit casele în loc de olane.* I. IONESCU, M. 740, cf. BARONZI, L. 121, CIHAC, II, 433, COSTINESCU, [illegible], I. G. 97, DAME, T. 75, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Aproape întocmai se fac și țiglele* [illegible] PAMFILE, I. C. 386. [illegible] *curte, sub streașina acoperișului de țiglă, erau fixate scocuri de lemn.* AGÎRBICEANU, S. 63. *Circiuma ...* [illegible] I, 32 [illegible] *Înspre drumul țării, erau niște căsuțe acoperite cu* [illegible] *prin sate cu acoperișuri de țiglă roșie.* SADOVEANU, O. IX, 200. *Peste țigla căzărmii au căzut primii fulgi* [illegible] *al cărei acoperiș de țiglă roșie era ca o uriașă floare de mac.* DAN, U. 2, cf. SCRIBAN, D. *Vîntul mi-a rupt toată ziua țiglele, a zguduit cu urlete și gemete casa.* ARGHEZI, S. VIII, 22. *Un pod pentru fîn acoperit cu țiglă.* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Era o casă la marginea satului, învelită cu țiglă.* PREDA, Î. 133. *Albind acoperișurile de tinichea și făcînd să sticlească geamurile caselor și să lucească galben țiglele, trecea luna* [illegible] h 231, A I 31, III 2, V 15, VI 26, IX 2, NALR — O II MN 256, 703. *Să copere cu șiță, cu țiglă.* T. DIAL. M. I, 10, cf. II, 68.

2. (Mai ales în Ban.; și în sintagma *țiglă arsă*, ALR II/I h 242/47) Cărămidă. Cf. MARDARIE, L. 195/17, ST. LEX. 114^{VI}/10, ALR II/I h 242. ◊ *Țiglă de pămînt* (sau *nearsă, crudă*) = chirpici. ALR II/I h 242.

— Pl.: *țigle.* — Și: (în dicționare) **țéglă** LM, BAR. — MUNT., W. 467²/9, 866²/51, TDRG), (regional) **țielă** ALR II/I h 231/574, A IX 2), **țáglă** ALR II/I h 231/192) s. f.

— Din germ. **Ziegel**, sas. **zägəl**. — Pentru sensul **2**, cf. și scr. **c i g l a** „cărămidă".

ȚIGLĂ² s. f. v. **țaglă¹.**

ȚÍGLĂ³ s. f. v. **țeclă.**

ȚÍGLĂ⁴ s. f. v. **țielă¹.**

ȚIGLĂRÍE s. f. **1.** Loc unde se fac sau se vînd țigle¹ **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, JAHRESBER. X, 216, ALEXI, W., DR. V, 98. *Sînt folosite, de asemenea, unele argile sarmatice pentru cărămidării și țiglării.* ONCESCU, G. 33, cf. DEX.

2. (Prin Ban.) Cărămidărie. CL 1966, 343.

— Pl.: *țiglării.*

— **Țiglă¹** + suf. *-ărie.*

ȚIGLĂU¹ s. m. v. **țiclău¹.**

ȚIGLĂU² s. n. v. **țiclău².**

ȚIGLE interj. v. **țighile.**

ȚIGLEÁN s. m. v. **țiclean.**

ȚIGLEÁNĂ s. f. (Prin Transilv.) Femeiușca pițigoiului **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 294.

— Pl.: *țiglene.* — Și: **țighileánă** s. f. BĂCESCU, PĂS. 294, ALR SN III h 700/250, ALRM SN II h 512/250.

— **Țiglean** + suf. *-ă.*

ȚÍGLEDĂ adj. f. (Prin Ban.; în sintagma) *Lebeni țiglede* = nume dat unui soi de pepene verde. Cf. BORZA, D. 49.

— Pl.: *țiglede.*

— Din magh. **ceglédi** „lunvei".

ȚIGLÉDIE s. f. (Prin Transilv.) Tagmă, societate. ALIL 1983—1984, 315.

— Pl.: *țiglédii.*

— Cf. **c i l e d.**

ȚIGLEȘ s. m. (Prin Munt.; regional) Vagonetar. Petrila. Cf. FD I, 171.

— Pl.: *țigleși.*

— Din magh. **csilles.**

ȚIGLI vb. IV v. **țeli.**

ȚIGLIN s. n. v. **țiglină.**

ȚIGLÍNĂ s. f. Unealtă constituită dintr-o lamă de oțel [illegible] folosită la [illegible] pieselor de metal, de lemn sau de mase plastice [illegible] **(1)**. Cf. TDRG, CADE, CV 1949, nr. 9, 28, ib. 1951, nr. 5, 24, LTR², M. D. ENC., GLOSAR REG. ✦ (Regional) [illegible] Unealtă cu care se curăță doagele murdare ale butoaielor; gripeă (Pecica — Arad). [illegible]

— Pl. : *țigline* și *țiglini* (TDRG). — Și : **țicline** (DL, DM ; pl. *țiclincuri* ib.), **țicling** (DT, LTR²; pl. *ticlinguri* LTR²), **țiclin** (LTR²), **țigling** (CV 1949, nr. 9, 28, LTR²), (regional) **țiglín** (MÎNDRESCU, I. G. 97, TDRG), **țihling** (L. ROM. 1972, 406), **ţitling** (ALR II 6 701/52) s. n.

Din germ. **Ziehklinge.**

ȚIGLÍNG s. n. v. **țiglină.**

ȚIGLÍȘ s. n. v. **sihliș.**

ȚIGLIȘOÁRĂ¹ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i c l ă¹ **(1)** (Epureni — Bîrlad). Cf. L. CR. II, 91. [illegible] *rele pădurii trei zile.* ib.

— Pl. : *țiglișoare.*

— **Țiglă¹** + suf. *-ișoară.*

ȚIGLIȘOÁRĂ² s. f. Diminutiv al lui ț i g l ă² (= ț a g l ă¹ 1) : frigare. *Țigli, țiglișoară! Sa[illegible]* ... [illegible] O. BÎRLEA, A. P. II, 505.

— Pl. : *țiglișoare.*

— **Țiglă²** + suf. *-ișoară.*

ȚIGLIȘÓR s. m. (Ornit. ; prin nord-estul Transilv.) Sticlete *(Carduelis carduelis).* BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl. : *țiglișori.*

— De la **țiglean.**

ȚIGLÓI subst. v. **țicloi³.**

ȚIGLÓS, -OÁSĂ adj. v. **tiglos.**

ȚIGLOȘ adj. v. **tiglos.**

ȚIGLÚI s. n. v. **țiclui.**

ȚIGLÚȚĂ s. f. v. **țicluță.**

ȚIGMÁNĂ s. f. v. **țeman.**

ȚIGMANĂU s. n. (Regional) Vîrf ascuțit de munte (Tulnici — Panciu). ALIL 1983—1984, 464.

— Pl. : ?

— **Țigmană** + suf. *-ău.*

ȚIGMANDÁ s. f. v. **țigmandău.**

ȚIGMANDÁNE s. f. pl. v. **țigmandău.**

ȚIGMANDĂU s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf (foarte) ascuțit (și înalt) de deal sau de munte (ALIL 1983—1984, 464, 465), pietros, de obicei neîmpădurit (ib. 464, 465) ; muche ascuțită (ib. 465), stîncă ascuțită (ib. 464). *Urc tocmai pe țigmandăul muntelui.* ib. 464. *Am văzut caprele în țigmandăul cela.* ib. 465. *Uită-te tocma-n țigmandaua aia.* ib.

— Pl. : *țigmandăuri* și *țigmandaie.* ALIL 1983—1984, 464. — Și : **țigmîndău** (ib. ; pl. *țigmîndăuri* și *țigmindaie* ib.), **țigmăndău** (ib.), **țimîndău** (ib.) s. n., **țigmandá** (ib. 465 ; pl. *țigmandale* ib. 464) s. f., **țigmandáne** (ib. 464) s. f. pl., **țugmandău** (ib. 472), **țugmîndău** (ib. 473) s. n.

— Cf. ț i g m a n ă u.

ȚÍGMĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚIGMĂNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚIGMĂU subst. v. **țiemău.**

ȚIGMĂURĂ s. f. v. **țiemău.**

ȚIGMÎNDĂU s. n. v. **țigmandău.**

ȚÍGMNĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚIGMNĂU subst. v. **țiemău.**

ȚIGNÁL s. n. v. **semnal.**

ȚIGNÁURĂ s. f. v. **țiemău.**

ȚÍGNĂ¹ s. f. v. **țiemă.**

ȚÍGNĂ² s. f. v. **țifnă¹.**

ȚIGNEÁLĂ s. f. v. **țieneală.**

ȚIGNÍ vb. IV v. **țieni.**

ȚIGNÍLĂ s. m. (Familiar ; în forma *țignilă)* Om zăpăcit, aiurit ; om țienit. Cf. UDRESCU, GL.

— **Țigni** + suf. *-ilă.*

ȚIGNÍT, -Ă adj. v. **țienit.**

ȚIGNITOÁRE s. f. v. **țienitor.**

ȚIGORÉTIE s. f. v. **țigaretă.**

ȚIGÓRIE s. f. v. **țicorie.**

ȚIGRÍE s. f. (Prin Ban.) Număr mare, mulțime, desime (de fructe, de plante, de insecte etc.). Cf. ANON. CAR., NOVACOVICIU, C. B. I, 8, com. LIUBA. ✧ (Adverbial) *Prunele stau în prun țigrie.* NOVACOVICIU, C. B. II, 7.

— Etimologia necunoscută.

ȚIGÚLCĂ s. f. (Prin Dobr.) Vioară. *Țigulca o să îngîne în ison de țînțar o melodie slabă.* PÎRVESCU, C. 12.

— Pl. : ? — Și : **țibúlcă** (T. DIAL. D. 841), **ți-cúlcă** (ib. 842) s. f.

— Din bg. **цигулка.**

ȚIGÚRE s. f. v. **țicorie.**

ȚIHÁRCĂ s. f. v. **țigarcă.**

ȚIHÍR s. n. v. **sicheră.**

ȚÍHLĂ¹ s. f. v. **sihlă.**

ȚÍHLĂ² s. f. v. **țiclă¹.**

ȚIHLÍNG s. n. v. **țiglină.**

ȚIHLÍȘ s. n. v. **sihliș.**

ȚIHLOÁCĂ s. f. (Regional) Pădure tînără și deasă ; sihlă **(1)** (Voinești — Iași). GLOSAR REG.

— Pl. : *țihloace.*

— **Țihlă¹** + suf. *-oacă.*

ȚIHLÓS, -OÁSĂ adj. v. **sihlos.**

ȚÍHMĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚII interj. **1.** (Prin Mold. ; adesea repetat sau în combinație cu alte interjecții) Strigăt cu care se alungă caprele (ȘEZ. III, 190, ib. V, 166, ALR SN II h 389, GLOSAR REG., PASCU, C. 120) sau oile (CHEST. V 77/87, com. din fostul județ NEAMȚ, A III 1) ; strigăt cu care se mînă caprele (com. din fostul județ NEAMȚ). ✦ (Rar) Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. ALR SN II h 388.

2. (Regional) Strigăt cu care se alungă măgarii [illegible]

3. [illegible] ciinele (Meria — Hunedoara). DENSUSIANU, Ț. H. 337.

[illegible] ții, ței (com. din fostul județ NEAMȚ) interj.

[illegible]

ȚII[illegible]

ȚIIȘ [illegible] (-a) țiiș = ținînd cu mîna ceva, în miini. *Căzacii... au* [illegible] *de țiiș cu sînețăle.* M. COSTIN, O. 78. *Apucînd drugi, hloabe, sinețe de-a țiiș, au împins pre nemți de la șanțuri.* id. ib. 163, cf. ARHIVA, XXVIII, 166, T. PAPAHAGI [illegible] 238.

2. [illegible] Pe țiiș (sau ținiș) = permanent; statornic, stabil. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. *Are* [illegible] *tor care lucră în toată ziua la mine, atunci... lucră la mine de ținiș.* ib. *Locuitor de ținiș.* LEXIC REG. II, 103.

3. (Învechit, rar; în sintagma) *Zi de ținiș* = zi care trebuie sărbătorită (prin odihnă, post, rugăciune [illegible]

4. (Prin Maram.) Îngrijire, întreținere. Cf. T. PAPAHAGI, M. 235. *Țiișul vitelor.* id. ib.

[illegible] ținiș s. n.

— Ține + suf. -*iș*.

ȚIITOÁRE s. f. (Ornit.; regional) Mărăcinar (*Saxicola torquata rubicola*) (Stiguița — Strehaia). BĂCESCU, PĂS. 168. *Numele de pietroșel și-l trage de la glasul de alarmă, des repetat, ce aduce cu cel al unor pietricele izbite între ele..., iar cel de țiitoare sau capradracului, de la alt glas: tic-tic-tic, interpretat și ți-ți-ți — repetat nervos și însoțit de mișcări din codiță.* id. ib. 307.

— Pronunțat: *ți-i-*. — Pl.: *țiitori*.

[illegible]

ȚIITÓR, -OÁRE [illegible] adesea substantivat) (Persoană) care stăpînește, care [illegible] care deține ceva. *Că eu biruii lumea și țietoriul lumiei (ce se zice vrăjmașul), cela ce aducea păcatele în lume.* CORESI, EV. 127. *Domnul Dumnezeu, țiitoriul ceriului și al pămîntului.* PO 50/2. *Ștefan Vodă... însuși țiitoriu preste toată țara.* URECHE, L. 112. *Cela ce am fost singur țiitoriu, marele împărat Iustiniian.* PRAV. 134, cf. MARDARIE, L. 172/19. *Petru Vodă... ajutorit de Ioan Huniad, țiitorul țării ungurești, au venit cu oaste.* SIMION DASC., LET. 33. *Și întăi ales asupra dachilor, țiitoriul acestor părți.* M. COSTIN, O. 255. *S-au apucat de oști împrotiva tuturor carii ieșisă de supt ascultarea împărățiii... și întăi asupra daților, țiitorii acestor părți.* N. COSTIN, L. 116. *Pentru aceasta s-au numit mare, pentru căci tuturor celor mai mari ai pămîntului el era singur țiitoriu.* ANTIM, P. 192. *V-ați scîrbit de slava ceea ce să strică și să trece, și de toată lumea, și de țiitoriul lumii.* MINEIUL (1776), [illegible] *lui țiitori de lume (zice-roi a vicleanului diiavol).* [illegible] *piat și se apropie neîncetat de idealul bunătații.* FM (1840), 198²/10. *Este poprit țiitorilor acestor patente să împuternicească cu drepturile lor și pe alții.* REGUL. [illegible]

țiitoriul gînd. BIBLIA (1688), 740²/10. ✦ (Învechit despre oameni; ca termen de politețe) Puternic, tare; ales, cinstit. *Și scrise carte aibîndu acesta chipu: Clavdie Lisia, țietorului* (cinstitului N. TEST. 1648, celui prea tare BIBLIA 1688) *ghemonu Filicu, a se bucura.* COD. VOR. 54/6, cf. 58/12, 80/11, GCR I, *5/25, CORESI, L. 115/7.

2. S. m. (Învechit și regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de") Persoană care ține, care crește animale; posesor, proprietar (de ceva). *Pînă acmu am fost oameni țietori de dobitoace, noi și părinții noștri.* PO 165/18, cf. DRLU, CONSTINESCU; *Țietori de cai și căruță.* DR. V, 66.

3. S. m. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") Persoană însărcinată cu o funcție, cu o dregătorie, cu o demnitate; persoană care administrează sau conduce un serviciu public sau o avere particulară; funcționar. *Banii dați țiitorilor menzilurilor și în alte trebuinți a menzilului* (a. 1806). IORGA, S. D. VI, 203, cf. DRLU. *Un cinovnic țiitor de condică.* REGUL. ORG. 107/19, cf. COSTINESCU. *El fusese rînd pe rînd țiitor de registre la primăria din Caracal.* GANE, N. III, 180. *Căpitan Costache, țiitorul de registre.* KLOPȘTOCK, F. 23. *Era la percepție țiitor de registre.* P. CONSTANT, R. 180. ✧ (Învechit, rar; în sintagma) *Țiitor de cinste* = (calc după magh. *tiszttartó*) persoană însărcinată cu o funcție înaltă; supraveghetor. *Ținetori de cinste.* PO 142/24. *Mearseră afară derept acea țiitori de cinste și șpanii și dziseră oaminilor.* ib. 193/10. *Întrară lăuntru derept acea țietorii de cinste.* ib. 193/25, cf. FORM. CUV. I, 101.

4. S. m. și f. (Învechit și regional; rar la m.) Persoană cu care cineva are legături de dragoste în afara căsătoriei; concubin. *Să`o lase pre acea țiitoare.* EUSTRATIE, PRAV. 489/5. *Doauă din țiitoarele împăratului Neron, carile era lui mai dragi, crezură în Hristos* [illegible] TDRG. *De va fi avînd tatăl vreo muiare țiitoare.* PRAV. 98. *Zugrumă pre o țiitoare de a împăratului și o îngroapă.* HERODOT², 212. *Nu i-au fost frate drept, ci dintr-o țiitoare născut.* M. COSTIN, O. 278. *Și țiitoarea lui, anume Reima, au născut și ea.* BIBLIA (1688), 15¹/43. *Și feciorilor țiitorilor lui au dat Avraam daruri.* ib. 17²/23. *Iară muiarea, țiitoarea, a doao zi au mers la împăratul.* FL. D. (1693), 85ᵛ/13. *Ș-au fost luat o slujnică țiitoare dintru aceli țări streine.* NECULCE, L. 23. *Patul tătăne-tău... l-ai spurcat cu țiitoare* (a. 1760). GCR II, 70/13. *Fimeie cu lege nu era mestecată cu țiitorile bărbatului său.* IST. AM. 50ᵛ/11, cf. 55ʳ/7. *Mircea acesta culcîndu-se mai adeseori cu țiitoare, dintr-însele au avut mulți feciori de căpătat.* ȘINCAI, HR. I, 370/12, cf. KLEIN, D. 443, DIONISIE, C. 180. *Bărbatul hrănea țiitoare.* CARAGEA, L. 48. *Între dinșii intră vrajbă de la niște țiitori.* BELDIMAN, E. 39/33, cf. DRLU, LB. *Niște turci... s-au așezat acolo în sate, luînd casă și* [illegible] *țiitoare găzdoaie în casă.* BĂRAC, T. 45/11, cf. ISER. *Ia-o, ia-o țiitoare, Dar femeie, ba!* PR. DRAM. 411. *Ești țiitoare publică a bărbată-meu.* NEGRUZZI, S. III, 481. *El se gîndește oare la păcat cînd ține șapte-opt țiitori în casă?* FILIMON, O. I, 157, cf. COSTINESCU, LM. *Întîlnim pe postelnicul și țiitoarea lui.* BOLINTI[illegible] *toare în brațele unei țiitori.* ODOBESCU, S. I, 4. *O, regi, ce puși pe tronuri de Dumnezeu sînteți Să plătiți balerine și țiitori s-aveți!* EMINESCU, O. IV, 221. *Du-te de-ți bate țiitoarele de pin fundul mahalalelor.* CARAGIALE, O. II, 228. *Căci pe mine mă avuse țiitoare, cu il iubeam cu foc.* I. NEGRUZZI, S. III, 291, cf. DDRF, [illegible]

D. U., CIAUȘANU, R. SCUT. 15, CADE. *Popa Gligore... are țiitoare de cînd i-o murit preuteasa.* C. PETRESCU, Î. II, 176. *Era țiitoarea unui boier de neam mare.* I. BOTEZ, ȘC. 69. *Creangă fu fericit cînd, redevenit țăran, își luă o țiitoare din prostime.* CĂLINESCU, I. C. 101, cf. SCRIBAN, D. *A chemat în judecată Și pe fosta țiitoare.* ARGHEZI, VERS. 568. *O vreme se îngriji să le dea pruncilor o meserie, apoi își găsi țiitoare... cu care-și mînca toți banii.* T. POPOVICI, S. 74. *Împăratul însă avea mai înainte ca țiitoare o țigancă.* SBIERA, P. 108, cf. GRAIUL, I, 98, PAMFILE, J. I, 136, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, CIAUȘANU, GL., ALR II 4 392/876, ib. 4 718/728, 899, A VI 4. *Cîrciuma cine-mi ținea Și de ea cine-ngrijea? Lidva, muma Marcului, Țiitoarea turcului.* BALADE, II, 66.

II. 1. S. m. (Regional; în forma *ținător*) Persoană care ține în păstrare lucrul altuia (Petrila). Cf. ALR II 4 718/833.

2. Adj. (Învechit; și substantivat) Care păzește, care respectă; păstrător. Cf. ANON. CAR., DRLU, LB, ISER. *Cunoașteți-mi neamul latinic, Neam iubitor al dreptății,... ținător la bătrîne obiceiuri.* COȘBUC, AE. 134, cf. BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Determinat prin „aminte") Care nu uită, care păstrează ceva în memorie. [illegible] *țămitori și aminte țiitori milelor împărătești.* M. COSTIN, O. 296. *Țiitor aminte de greșeala ce a făcut strămoșul Adam.* GORJAN, H. IV, 166/22.

3. S. m. (Regional) Persoană care ține copii în gazdă (Prundul Bîrgăului — Bistrița). Cf. ALR II 4 718/219.

4. S. f. (Învechit și regional) Femeie care are grijă de cineva sau de ceva (în special de menaj). *Vor fi* [illegible] *țiitoare de* [illegible] MAN. ÎNV. 84/3, cf. DRLU, LB, ALR II 4 718/219. ✦ (Regional) Doică. Cf. ALR I/II h 222/510, ALRM I/II h 307/510, ALR — T 546/248, 252.

5. Adj. (Învechit și regional) Care rezistă la diferite solicitări sau care rezistă mult timp; durabil. V. **r e z i s t e n t**, **s o l i d**, **t r a i n i c**. *În pămîntul tare vinul încă crește mai tare și țiitoriu.* ECONOMIA, 146/18, cf. KLEIN, D. 443, DRLU, LB, ISER. *Linia* [de cale ferată] *dusă p-aice nu va putea fi țiitoare, ci trebuie să se mute la Turda.* F (1877), 603. *Și tot din această cauză, crede poporul că mortul trebuie să aibă vestminte nouă și țiitoare.* MARIAN, Î. 70. *Sumanul îl coasă femeile cu tort de lînă foarte țiitor.* MOLDOVAN, Ț. N. 299, cf. BARCIANU, ALEXI, W. [Gorunul] *ii țiitoriu, are inimă bună.* ALR I 1 948/337, cf. ALR II 4 718/228. *Nu lăcomi la iosag, Că iosagu-i trecător, Și urîtu-i țiitor.* FOLC. TRANSILV. I, 186. [Fagul] *ie un copac care-i mai slab, însă-i mai țiitor la apă..., nu prea să lipește apa de iel.* GL. OLT. [La construcția casei, varul] *ie mai ținător, mai trainic* [decît pămîntul]. PORȚILE DE FIER, 350. ✦ (Regional; despre oameni) Rezistent, viguros. Cf. CIAUȘANU, GL. ✦ (Regional) Cu saț, sățios (Vașcău). TEAHA, C. N. 277. *Harana cari-i mai țiituare.* id. ib.

III. 1. S. n., s. f. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") Obiect, suport în care sau pe care se pun, pentru a fi păstrate, diferite lucruri. Cf. DRLU, LB, POLIZU, BARCIANU. *O ținetoare de flori în care să fie un buchet.* F (1881), 60.

2. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Băț cu care se duce o sarcină pe umăr (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II/I MN 148, 3 927/95.

3. S. m. (Regional) Stîlp care susține patul morii. Cf. A V 22, GLOSAR REG.

4. S. n. (Prin vestul Transilv.) Par de lemn cu care se sprijină carul încărcat cu fîn cînd merge pe un teren înclinat. Cf. TEAHA, C. N. 277.

IV. 1. S. m., s. f. Balustradă la scară, la o punte, la un pod etc. V. **p a r m a c l î c**. Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, PASCU, S. 128, CHEST. II 220/242, A V 15, GLOSAR REG., L. ROM. 1963, 155. ✦ (Prin Bucov.; la pl.) Bare de protecție de pe marginea șoselei. Cf. LEXIC REG. II, 127.

2. S. f. (Regional) Fiecare dintre bucățile de frînghie, de lemn etc., care susțin scaunele scrînciobului. Cf. PAMFILE, I. C. 471.

3. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Mîner la sabie (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. ALR SN IV h 949/353, ALRM SN II h 764/353.

4. S. n. (Regional; în forma *țietor*) Scoabă[1] (I 1) (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II 6 673/95, ib. 6 674/95, ALR SN II h 566/95. ✦ (Regional; la f., în forma *ținătoare*) Bucată de fier fixată în ușorul ușii, în care intră zăvorul (Secășeni — Oravița). Cf. ALR II/I MN 121, 3 809 bis/29.

5. S. f. (Regional; în forma *țeitoare*) Piesă la cotiga plugului, cu ajutorul căreia se potrivește lățimea brazdei (făcîndu-se mai lată sau mai îngustă); schimbătoare. Cf. BOCĂNEȚU, T. A. 149, 187, H XVII 66.

6. Adj. (Învechit; urmat de determinări introduse prin prep. „de", „la") Care aparține cuiva; care depinde de cineva sau de ceva; care face parte integrantă din ceva. *Țiitoare una de alta numim cîte între dînsele să țin una de alta, cît una nu să poate arăta fără ceealaltă, ... cum: ucenic și dascăl, tatăl* [illegible] MOLNAR, in [illegible] 25. *Să se ridice șase gimnazii mari pe sama românilor transilvăneni de legea noastră țiitori* (a. 1851). ȘCHEI, 134. *Ne interesa foarte aici în Transilvania ... numărul bărbaților români declarați, ținetori la sîngele lor.* BARIȚIU, P. A. III, 61. *Comitatul Zarandului, nici de Ungaria, nici de Transilvania ținătoriu.* FM (1861), 121.

V. 1. S. m. (Regional; în forma *ținător*) Persoană care, la vînătoare, așteaptă vînatul într-un loc bine ales, pentru a-l ucide (Micloșanii Mari — Cîmpulung). Cf. H IX 309. *Vînătorii (pentru urși ...) se împart în două părți: ținători și bătăuși; ținătorii se ascund la cîte un loc îndeminatic, iar bătăușii ... merg huiduind ... către ținători, vînat*[ul] *fuge înaintea lor pînă la ținători ...,* [care] *dau cu armele și ucid.* id. ib.

2. S. f. Loc unde stau la pîndă, unde se ațin vînătorii; loc pe unde trece vînatul. *Vînătorul se oprește ... „Fiți deștepți la țiitori!"* ap. ODOBESCU, S. III, 92, cf. CONV. LIT. XLIV$_2$, 3. *Ne-am pus la pîndă ... Da' n-am apucat să ne așezăm bine-n țiitori și-l și zărim că iese de la mișună.* LUNGIANU, CL. 112. *Țiitoarele bune sînt deșălăturile dealurilor, potecile și cărările bătute de animale.* STOICA, VÎN. 25. *Zadarnic vor să-i iasă pieziș în cale Toți cîți pîndeau la țiitori.* VOICULESCU, POEZII, I, 162. *Noi, în țiitorile noastre știute la izvoare, pușcăm cîteodată capre.* SADO[illegible] IX, 32, cf. SCRIBAN, [illegible] X 260, VÎRCOL, V. 28, 101, A V 31. *A plecat într-o zi la vînătoare ..., în pădure, țiitorile sîn departe una de alta.* T. DIAL. M. II, 267. *Stînd el în țiitoare, urmărea* [illegible] ib.

3. Adj. (Învechit, rar) Care își impune să se abțină de la ceva; care se înfrînează, care se stăpînește; abstinent. *Răbdător la năpăști și țiitoriu de toate pohtele lumii.* FL. D. (1693), 37^v/10, cf. ISER. ✦ (Învechit, rar) Care ajunează, care ține post[3]. Cf. MARDARIE, L. 120/10. ✦ (Prin Transilv.) Cruțător; strîngător; zgîrcit. Cf. ALR II 4 718/284, ALR SN V h 1 260, ALRM SN III h 1 068.

VI. S. f. (Prin vestul Munt.; familiar; în e x p r.) **A se rupe țiitoarea** = a muri. Cf. UDRESCU, GL. *Te ții, te ții, pînă se rupe țiitoarea.* id. ib.

VII. S. f. (Regional) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape. Cf. H XVI 51, L. ROM. 1963, 155.

— Pronunțat: *ți-i-.* — Pl.: *ții tori,* [illegible] și (învechit și regional, f.) *ții tori.* — Și: (învechit și regional) **ținătór, -oáre** adj., s. m. și f., **țietór, -oáre** adj., subst., **ținetór, -oáre** adj., s. m. și f., (învechit) **ținietór** (COD. VOR. 58/12) s. m., (regional) **ținitór, -oare** [illegible] ALR II 4 718/157, 784 [illegible] **țeitoáre** [illegible], T. A. 149, 187, [illegible]

— **Ține** + suf. [illegible].

ȚIITORÍE s. f. (Învechit și regional) Concubinaj; (regional) țiitură **(8)**. *Singur domnul Vasilie Vodă,* [illegible] *voia părinților la țietorie.* M. COSTIN, O. 120. *Nu* [illegible] *în* [illegible] [illegible], ap. TDRG, cf. DDRF, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *ți-i-.* — Pl.: *țiitorii.* — Și: (învechit) **țietorie** s. f.

— **Țiitor** + suf. [illegible].

ȚIITÚRĂ s. f. **1.** (Învechit, rar; în formele *țină-*[illegible]) Faptul de a ț i n e **(I 2)**. Cf. ANON. CAR., COSTINESCU.

2. (Învechit) Domnie, stăpînire; putere, tărie. *Făcu țiitură brațelor lui.* CORESI, EV. 492, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

3. (Regional) Legătură afectivă, atașament. *Era tare credincer băiatu și cu țiitură către cine-i șoptea o vorbă bună.* PÎRVESCU, C. 92.

4. (Învechit; în forma *țietură)* Menținere, păstrare; ținere **(V 2)**. *Domnedzeu gîndi cum acela rău să-l facă bun, aceaea făcu, ... pre țietura a multe limbi.* PO 179/3. *Socotiți această dzi în semințele voastre cu țietură de vecie.* ib. 216/13. ✦ (Concretizat; în forma *ținetură)* Loc în care se ține, se păstrează ceva; ladă; cămară. *Ținеturii lor plinri dezlupindu de în cea* [illegible]. PSALT. HUR. 121v/9.

5. (Regional) Întreținere, ținere **(VI)**; hrană. Cf. LB, ISER. *Sărăcuții diecii, Negri-s ca călugării! Nu-s negri de țîitură, Da-s negri de-nvățătură!* PAULETI, C. 102, cf. 141.

6. (Învechit, rar) Dăinuire, trăinicie; ținere **(VII 1)**. Cf. POLIZU.

7. (Popular) Femeie de moravuri ușoare. V. ț i i t o a r e **(I 4)**. Cf. PAMFILE, J. I, 136, II, 169, PASCU, S. 63.

8. (Regional) Concubinaj; (învechit și regional) țiitorie. *Trăiesc în „țiitură". Întreg satul a rămas zăpăcit de-așa nelegiuire.* IOVESCU, N. 144, cf. SCRIBAN, D.

9. (Regional) Loc unde pîndesc, unde se ațin vînătorii; loc pe unde trece de obicei vînatul; țiitoare **(V 2)**. *Ne așezăm noi în țiitură, mai în vale, așa, după un brad.* în SCL 1978, 322, cf. H IV 154.

10. (Regional) Durere ascuțită, junghi (Rimnicul Sărat). Cf. CV 1951, nr. 9—10, 43, NALR — B I h 103/23.

11. (Regional) Acompaniament din vioară sau din alt instrument muzical; hang, ison. Cf. SCRIBAN, D. *Un cobzar trebuie să cunoască un număr ... de formule de acompaniament, de „țiituri" cum li se spune.* ALEXANDRU, I. M. 110. *S-au folosit ... o țiitură de horă și una de sîrbă.* id. ib. 112. ✦ Sunet prelung, continuu. *Sunetele curgeau dintr-nții ca dintr-o cas-*[illegible]

12. [illegible] melodie după care se execută acest dans. *Măi, bă-*[illegible] A. 82. *Celelalte jocuri (brîul, sîrba, căzăceasca, ții-tura ...) se mai schimbă după locuri.* VLAHUȚĂ, R. P. 94, cf. SEVASTOS, N. 282, DDRF, PAMFILE, J. II, 169, TDRG, VARONE, D. 150, id. JOC. ROM. N. 129, ȘĂINEANU, D. U. *Zău de n-aș sări acu din pat și-aș juca țiitura cea îndrăcită!* MIRONESCU, S. 99, cf. 276, 622. *Zi, țigane, țiitura, zi, ... zi, ... Da p-a jandarului. Țiganul o începu din cobză să zdrăngăne și jandarul să joace.* VISSARION, FL. 132, cf. SCRIBAN, D. *Unii cobzari știu să cînte ... jocul numit țiitura.* ALEXANDRU, I. M. 106, cf. H II 120, III 210, VI 183, VII 121, 187, 426, IX 312, XII 359, XVI 161, 228, 373, MARIAN, SA. 319, ALR I 1 475/825, ib. 1 477/596, ALR II 4 336/836.

— Pronunțat: *ți-i-.* — Pl.: *țiituri.* — Și: (învechit și regional) **ținătúră** (ANON. CAR., BAR. — MUNT., W 314/36, NALR — B I h 103/23), (învechit) **ținetúră, țietúră** s. f.

— **Ține** + suf. [illegible].

ȚIIÚȘ s. n. (Regional) Ținere **(III 2)**, păstrare **(1)**. MAT. DIALECT. I, 27. *Orice lucru ... sau unealtă de casă, care-s bune de țiiuș.* ib.

— **Ține** + suf. *-uș.*

ȚÎJMĂ s. f. v. **țiemă.**

ȚIL¹ s. n. (Regional) Ștampilă¹ (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN IV h 987/2, ALRM SN II h 795/2.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚIL² s. n. v. **țel.**

ȚILĂI vb. IV v. **țălăi.**

ȚILĂZUI vb. IV. Tranz. (Regional) [illegible] **(5)** cu pușca. Cf. ALR I 1 217/285, 289, 298, 576.

— Prez. ind.: [illegible]. — Și: **țilozi** (ALR I 1 217/298), **țelăzi** (ib. 1 217/285, 289) vb. IV.

— Din magh. **célоz.**

ȚILÉ interj. v. **țighile.**

ȚILEÁ interj. v. **țighile.**

ȚILÉNDĂR s. n. v. **cilindru.**

ȚILENDRÁ vb. I v. **țilindra.**

ȚILENDRU s. n. v. **cilindru.**

ȚILFÁN s. n. v. **țiflan.**

ȚILFĂ s. f. v. **țiflă¹.**

ȚILFĂNÉL s. n. (Regional) Diminutiv al lui ț i l f a n (Berivoi — Făgăraș). L. ROM. 1979, 608.

— Pl.: ?

— **Tilfan** + suf. [illegible].

ȚILFĂ s. f. v. **silhă.**

ȚILI vb. IV v. **țeli.**

ȚILIBÍS s. m. (Grecism învechit, rar) Termen de politețe folosit pentru a vorbi cu sau despre un profesor. *C. D. Aricescu ... e dat în urbea natală* [illegible] *în versuri ..., la un „țilibis" Apostol.* CĂLINESCU, S. C. L. 86.

— Din ngr. τσιλι(μ)πής. Cf. rom. c i l i b i u.

ȚILIC s. n. v. **cilic.**

ȚILÍCĂ interj. (Regional ; repetat) Cuvînt cu care se cheamă [illegible] Botoșani. Cf. ALR SN II h 388/414.

Țile [illegible]

ȚILIDÓNIE s. f. (Bot. ; regional) Rostopască (I) *(Chelidonium majus)*. BR. IV, 849. *[illegible] bei și cu zeamă de țilidonie să te ungi pe lîngă gît.* GREGORIC-RIGO, M. P. I, 5.

— Pl. : *țilidonii*. — Și : **hilindunea** s. f. BORZA, D. 45.

— Din **Chelidonium** [maius], numele științific al plantei.

ȚILIGÁIE s. f. (Prin Olt.) Așchie, surcică. LEXIC REG. II, 33.

— Pl. : *țiligăi*.

— Cf. p i ț i g a i e[2].

ȚILIGHÉU s. m. v. **țelean**.

ȚILIGÓM s. n. sg. v. **țiligon**.

ȚILIGÓN s. n. (sg.) (Prin Olt. ; în construcția) [illegible] de a prinsecea v. [illegible] (I). Cf. GL. OLT.

— Și : **țiligóm** s. n. sg. [illegible]

— Etimologia necunoscută.

ȚILIGÓȘ s. m. (Regional) Cel care într-un joc de copii încearcă să-i prindă pe acei jucători care [illegible] Băilești). Cf. [illegible] 1951, nr. 12, 37. [illegible] ib.

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i l i g o n.

ȚILIGRÁM s. n. v. **telegramă**.

ȚILÍNDĂR s. n. v. **cilindru**.

ȚILINDRÁ vb. I. T r a n z. (Prin Mold. și Olt.) A triora ; (regional) a țilindrui. Cf. ALR SN I h 90/514. [illegible] R e f l. p a s. [Griul] *se țulindrează.* ib.

— Prez. ind. : [illegible]. — Și : **țilendra** [illegible] I h 90/514, **țulindrá** vb. I.

— V. **țilindru**.

ȚILÍNDRĂ s. f. v. **cilindru**.

ȚILÍNDRIC, -Ă adj. v. **cilindric**.

ȚILÍNDRU s. n. v. **cilindru**.

ȚILINDRUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Mold.) A triora ; (regional) țilindra. Cf. ALR SN I h 90/520, L. ROM. 1964, 117.

— Prez. ind. : [illegible]

— **Țilindru** + suf. *-ui*.

ȚILÍȚIUM s. n. (Învechit) Veșmînt [illegible] penitență. *[illegible]* (a. 1702). ap. [illegible]

— Din lat. **cilicium**.

ȚILOZÍ vb. IV v. **țilăzui**.

ȚÎLP-ȚÁLP s. m. (Ornit. ; regional) Pitulice *(Phylloscopus collybita)*. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl. : ?

— Onomatopee.

ȚILȚÁN s. n. (Prin sudul Transilv.) Ridicătură de pămînt (ascuțită), mai mică decît dealul (L. ROM. 1979, 608) ; vîrf, stîncă (ib.).

— Pl. : *țilțane* și (m.) *țilțani*.

— Contaminare între **tilian** și **țurțan**.

ȚILȚI s. n. pl. v. **celt**.

ȚILUÍ vb. IV v. **țelui**.

ȚILUITÓR s. m. v. **țeluitor**.

ȚILVÓI s. n. v. **țivloaie**.

ȚIM[1] s. n. (Maghiarism, prin vestul Transilv. și Maram.) Adresă (pe un plic, pe un colet etc.). Cf. ALR II 4 846/310, 316, 349, ALRM SN III h 1 223.

— Pl. : [illegible]

— Din magh. **cím**.

ȚIM[2] s. [illegible] **tin**[2].

ȚIM[3] s. n. v. **zinc**.

ȚIMÁR s. [illegible] v. **țimir**.

ȚIMÁRĂ s. f. v. **țimir**.

ȚIMARÍSME subst. (pl.) (Învechit, rar) „Cîrpe destrămate". GRECU, P. 414. *Luînd țimarisme cîte voiești, pune-le întru leșie și să fiarbă bine, cît să o vezi cum că s-a făcut ... leșia ca văpseala țimarismelor* (a. 1805). id. ib. 89.

— Etimologia necunoscută.

ȚÍMĂN s. n. (Învechit, rar) Cartier (al unui oraș). [illegible] I. PANȚU.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÍMĂR[1] s. m. (Prin vestul Transilv.) Copil care lucrează la stînă. V. c i o r î n g. Cf. CHEST. V 31/1, 51.

— Pl. : *țimări*.

— Etimologia necunoscută.

ȚÍMĂR[2] s. n. (Germanism, prin Transilv. și Bucov.) Cameră într-o clădire. *Făcură ... o casă mare cu 24 [illegible]* [illegible] 64, cf. JAHRESBER. X, 216, GLOSAR REG. *Iel o rămas într-on țimăr sîngur cu fata.* O. BÎRLEA, A. P. II, 399.

— Pl. : [illegible] — Și : **țimbra** [illegible] GLOSAR [illegible]

— Din germ. **Zimmer**.

ȚIMĂRMÁN s. m. **1.** (Prin Ban., Transilv., Maram., Bucov.) Dulgher. *Puind țimermani, podul Cernii diregîndu-l, oastea ... o trecu.* N. STOICA, C. B. 277, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 374, FD I, 160, III, 179, CHEST. II 10/46, 403, ALR I 1 824/5, 18, 40, ALR II/I h 221, LEXIC REG. II, 105, PORȚILE DE FIER, 350.

2. (Regional ; în forma *țirmoman*) Persoană care îngrijește un drum sau o șosea. V. p i c h e r[1] (Mureșenii Bîrgăului — Bistrița). Cf. ALR I 805/218.

— Pl. : [illegible] — Și : **țimerman** ALR I 1 824/24, **țămărmán** (ib. 1 824/357, ALR II/I h 221/349, LEXIC REG. II, 105), **țimirman** (CHEST. II 10/244), **țimormán** (ib. 10/11, 261, 262, 307, 309, 400, ALR I 1 824/87, 223, 385, ALR II/I h 221, PORȚILE DE FIER, 350), **țimărmón** (ALR II/I h 221/2), **țimormón** (ib. h 221/27), **țimărmán** (CHEST. II 10/2), **țimurmán** (ib. 10/5), **țirmumán** (ALR II/I h 221/219), **țirmomán** ALR I

805/218, ib. 1 821/103; țirmermán ib. h 221/365; sămărmán CHEST. II 10/367 s. m.
— Din germ. Zimmermann.

ȚIMĂRMÓN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMĂRMÚN s. m. v. **țimărman.**

ȚÍMĂT s. m. (sg.) (Regional; mai ales în Ban.; și [illegible]) în sintagma *[illegible]*, ALR SN IV h 1 141/47, Scorțișoară (I 1). *1 lot țimeat* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *[illegible]* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 81, cf. JAHRESBER. X, 216, T. PAPAHAGI, C. L., GĂMULESCU, E. S. 198, ALR SN IV h 1 141, ALRM SN III h 958, LEXIC REG. II, 12, MAT. DIALECT. I, 271, PORȚILE DE FIER, 350.
— Și: **țimet** s. m. sg.
— Din germ. Zimmet, [illegible] cimet.

ȚIMBÁL s. n. v. **țambal.**

ȚIMBALAGÍU s. m. v. **țambalagiu.**

ȚIMBÁLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚIMBALÍST s. m. v. **țambalist.**

ȚIMBĂRÁȘ s. m. v. **țimboraș.**

ȚIMBELEGÍU s. m. v. **țambalagiu.**

ȚIMBÍRĂ s. f. (sg.) v. **ghimber.**

ȚIMBIRLÍC subst. v. **țimburuc.**

ȚIMBÍSTRĂ s. f. v. **cimbistră.**

ȚIMBLÓN s. n. v. **țimbal.**

ȚIMBÓC s. m. v. **țiboacă**[1].

ȚIMBÓLĂ s. f. v. **țimbal.**

ȚIMBOLÍCĂ s. f. (Bot.; prin Mold.) Floarea-miresei *(Cymbalaria muralis)*. Cf. POLIZU, CONV. LIT. XXIII, 512.
— Și: **cimbolică** s. f. CONV. LIT. XXIII, 512.
— Țimbolă + suf. -ica.

ȚIMBORÁȘ s. m. (Prin nord-vestul Transilv. și Maram.) Camarad; prieten. *[illegible]* ARH. FOLK. VI, 277. ✦ Tovarăș, ortac de drum. Cf. ALR II 4 385/325, 334, ALR SN V h 1 375/325. ✧ S p e c. Persoană care se însoțește cu alta în vederea aratului; (învechit și regional) sîmbraș (Mortunul Mic — Carei). Cf. ALR SN I h 15/334, ALRM SN I h 9/334.
— Pl.: *țimborași.* — Și: **țimbăráș** s. m.
— Din magh. **cimborás.**

ȚÍMBRĂ s. f. (Prin nordul Mold.; în e x p r.) **A se pune în țimbră** = a se îmbrăca de sărbătoare. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚIMBRÍ s. m. pl. v. **cimbri.**

ȚIMBRIȘOÁRI s. f. pl. v. **cimbrișor.**

ȚIMBULÁR s. m. (Învechit, prin Transilv.) Țambalagiu. *[illegible]* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. XI, 251, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *țimbulari.* — Și: **țămbelár** s. m.
— Țimbulă + suf. -ar.

ȚIMBULÁȘ s. m. (Prin Transilv.) Țambalagiu; p. e x t. muzicant. Cf. COSTIN, GL., ALR II/235, GLOSAR REG.
— Pl.: *țimbulași.*
— Țimbulă + suf. -aș.

ȚIMBÚLĂ s. f. v. **țambal.**

ȚIMBURÚC s. n. v. **țimburuc.**

ȚÍMEN s. n. v. **ciment.**

ȚIMÉNT[1] s. n. **1.** (Prin Ban. și prin nord-estul Transilv.) Măsură de capacitate cu care măsoară circiumarul băutura (PAȘCA, GL.), echivalentă cu 0,5 l (CHEST. V 6/61).
2. (Regional) Cană, ulcică (Ianova — Timișoara). CV 1951, nr. 9-10, 47. *[illegible]*
— Pl.: ?
— Din săs. zimät (germ. Ziment).

ȚIMÉNT[2] s. n. v. **ciment.**

ȚIMENTÁ vb. I v. **cimenta.**

ȚIMENTUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A cimenta (Costești — Băile Herculane). Cf. GL. OLT. *Nu m-am mai apucat să îl țimentuiesc [bunarul], l-am zidit.* ib. (Glumeț) *Mînați băieți, Că trebuie să ne ducem, La casele noastre ... Cu pămînt lipite, Cu baligă țimentuite.* COM. SAT. I, 29.
— Prez. ind.: *țimentuiesc.*
— Țiment[2] + suf. -ui.

ȚIMERMÁN s. m. v. **țimărman.**

ȚIMEȘ subst. (Învechit, prin sudul Transilv.; cu sens neprecizat, probabil) Numele unui articol de postăvărie. *Piepteni de postăvar[i] păr[e]chi 4, ... țimeș, strămătur[i]* (a. 1747). IORGA, S. D. XII, 46.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚÍMET s. m. sg. v. **timăt.**

ȚIMFÁN s. n. v. **țifan.**

ȚIMÍNT s. n. v. **ciment.**

ȚIMÍR subst. **1.** S. n. (Învechit, prin Transilv. și Mold.) Blazon, stemă; ecuson (reprezentînd elemente heraldice). *Țimir* (a. 1621). D. BOGDAN, GL. 114. *Lacul să fie pre dinsul în fața granatului ..., cu țimire mitiutele, cinașă.* MOLNAR, D. 422/8. *Capul [illegible]* SINCAI, HR. I, 287/11, cf. KLEIN, D. 433, LB, ISER. *Oameni ... care nu au nici țimară, nici stolă, nici [illegible]* NEGRUZZI, S. III, 405, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ◊ E x p r. **A se face țimir la lume** = a se face de rîs. VICIU, GL. ✦ (Învechit, rar) Surguci (la turban, la ișlic etc). *[illegible]* (a. 1591). HURMUZAKI, XI, 398, cf. DHLR II, 533. ✦ (Prin Bucov. și sudul Transilv.) Mănunchi de flori artificiale sau alte podoabe pe care le poartă mirele la pălărie sau la căciulă în ziua nunții. *Cînd se cununa și toată ziua de nuntă, ginerele sta tot cu căciula în cap, fie cald, fie frig, toată*

[illegible] TDRG, ȘEZ. III, 91.

2. [illegible] sau insoțitor oficial al călătorilor străini; (invechit și regional) țimiraș. *Lui Dumitru vameșul ... s-aibă* [illegible] *[sic] să aibă a asculta de dinsul* (a. 1741). IORGA, S. D. VI, 244, cf. M. D. ENC.

— Pl.: (n.) *țimire* și *țimiruri*, (m.) *țimiri*. — Și: **țămír** subst., **țimár** (ȘINCAI, HR. I, 387/22) s. n., s. m., **țimáră** s. f., **cimír** (DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.) s. n., s. m., **zimír** (ȘINCAI, HR. I, 363/9) s. n.

— Din germ. *cimer*, [illegible] *cymer*.

ȚIMIRÁȘ [illegible] Persoană în serviciul administrației publice, avind insărcinarea să ducă ordine și mesaje sau să însoțească pe călătorii străini; (învechit și regional) țimir (2). *Birul țimirașului* (a. 1760). IORGA, S. D. XXII, 11[illegible] (a. 1776). URICARIUL, XIX, 360. *Cu acelaș hac să nămească 15 țămirași care să-i aibă spre purtarea cărților visteriei* (a. 1814). ib. I, 45, cf. CIHAC, II, 535. *Slujitorii ținuturilor se împărțeau în: 490 panțiri* ..., [illegible] ✦ Curier poștal care purta ca semn distinctiv un coif cu țimir (1). Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țimirași*. — Și: **țămiráș** s. m.

— **Țimir** + suf. *-aș*.

ȚIMINDÁI [illegible] v. țighindău.

ȚIMIRIGAN [illegible]

ȚIMN s. m. (Zool.; latinism învechit) Lebădă [illegible]

— [illegible] cygnus.

ȚIMORMÁN [illegible]

ȚIMOSMON [illegible]

ȚIMP [illegible] țimp.

ȚIMPAR [illegible] țipar.[1]

ȚIMPĂRÉL s. m. (Iht.; regional) Zvirlugă; (regional) țipar (1) [illegible] Beiuș). BĂCESCU, P. 85.

— Pl.: *țimpărei*.

— **Țimpar** + suf. *-el*.

ȚIMPÍSTRĂ s. f. v. [illegible]

ȚIMPOR [illegible]

ȚIMȚIRIM [illegible] țintirim.

ȚIMȚURMÁN [illegible] țintirim.

ȚIN[1] interj. (Repetat) Cuvint care redă sunetul [illegible] (1 I 1).

— Și: **țin** interj. BĂCESCU, PĂS. 317.

[illegible]

ȚIN[2] s. n. = **zinc**. (Prin Ban. și Transilv.) Staniu. [illegible] ALR SN [illegible] 575 [illegible]

— Și: țin [illegible] h 389.

— Din germ. Zinn.

ȚINÁ [illegible] plementul indică un copac) A tăia incomplet de la rădăcină, așa incit abia să se mai țină (Cărbunari — [illegible]

ȚINÁBĂR s. n. v. **ținober**.

ȚINÁBOR s. n. v. **ținober**.

ȚINÁIG [illegible]

ȚINÁT, -Ă adj. [illegible] copaci) Tăiat incomplet de la rădăcină, așa încit abia se mai ține (Cărbunari — Moldova Nouă). Cf. ALR I 985/9. *[Copacul] stă ținat.* ib.

— Pl.: *ținați, -te*.

ȚINĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin Maram. și nord-vestul Transilv.; despre obiecte) A produce un sunet ascuțit și prelungit. V. ț i u i (1), z u r u i. *Durduia de țînăiau blidele in cuiere.* PAȘCA, GL. 56, cf. GLOSAR REG. ✧ (Prin Bucov.; despre clopote) *Trei clopote zinăia.* Com. din RĂDĂUȚI. ✧ E x p r. **A-i țînăi** (cuiva) **urechea** (sau **urechile**) = a-i țiui (cuiva) urechea. Cf. PAȘCA, GL., ALR II I h 22/362.

— Prez. ind. pers. 3.: *țînăie*. — Și: **zinăi** vb. IV.

— Formație onomatopeică.

ȚINĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. [illegible] **ținător**.

ȚINĂTÚRĂ [illegible]

ȚINC[1] interj., s. m. **I.** Interj. (Repetat) **1.** Cuvint care redă strigătul specific al pițigoiului. Cf. ALR SN III h 701/310.

2. (În forma *țînc*) Cuvint care redă strigătul specific al țicleanului (1). Cf. BĂCESCU, PĂS. 305.

II. S. m. (Ornit.; prin nordul Munt.; în forma *țînc*) Țiclean (1) *(Sitta europaea)*. BĂCESCU, PĂS. 303. *Țîncii țipă scurt.* id. ib. 305.

[illegible]

— Onomatopee.

ȚINC[2] [illegible]

ȚINC[3] s. n. Fiecare dintre dinții, alternind cu [illegible]

ȚINC[4] [illegible]

ȚINCÁN s. m. v. **țincan**.

ȚINCÁR[1] [illegible]

ȚINCAR[2] s. n. (Regional) Clopoțel care se atirnă la gitul vitelor; (regional) țingălău (1) (Chizătău — Lugoj). ALR II 5 669/76.

— Pl.: *țincare*.

ȚINCĂ [illegible]

ȚINCĂLĂU[1] [illegible] țingălău.

ȚINCĂLĂU[2] s. n. v. **țingălău**.

ȚINCĂNI [illegible] **țingăni**.

ȚINCĂNÍT s. n. v. **țingănit.**

ȚINCĂU s. m. v. **țingău.**

ȚÍNCLU s. n. v. **zinc.**

ȚINCLÚȘ¹ s. m. (Ornit.; prin vestul Transilv.) Pițigoi (*Parus major*). BĂCESCU, PĂS. 168, cf. 329.

— Pl.: *țincluși.*

— Formație onomatopeică. Cf. ț i c¹.

ȚINCLÚȘ² s. n. v. **țicluș.**

ȚINCȘÓR s. m. v. **țincușor.**

ȚINCUÍ vb. IV. T r a n z. A executa, manual sau mecanic, dinți pentru îmbinări de colț la produsele din lemn. *Mașină de țincuit.* NOM. MIN. I, 342.

— Prez. ind.: *țincuiesc.*

— Țincuș² + suf. *-ui.*

ȚINCUÍRE s. f. Executarea, manuală sau mecanizată, a dinților pentru îmbinări de colț ale produselor de lemn. M. D. ENC.

V. **țincui.**

ȚINCÚȘ¹ s. n. (Min.; învechit, prin vestul Transilv.) Unealtă de fier, în formă de pană, pentru despicat piatra. Cf. FD I, 154, 177.

— Pl.: ?

— Din magh. **cinkus.**

ȚINCÚȘ² s. n. v. **țăncușă.**

ȚINCÚȘĂ s. f. v. **țăncușă.**

ȚINCUȘÓR s. m. v. **țincușor.**

ȚÍNCVAIS s. n. Alb de zinc. Cf. BL III, 21, M. D. ENC., CL 1973, 23, DEX, DN³.

— Din germ. **Zinkweiss.**

ȚÍNDĂR¹ s. n. (Min.; în Transilv.) Fitil care servește la aprinderea încărcăturilor de exploziv. V. p r i s l u g ă. Cf. FD I, 170. *În capsulă înțepenesc un capăt al țîndernlui, care este un șinor (găitan) uns cu rășină și găurit pre mijloc. Prin gaura aceasta, țînderul este umplut cu praf de pușcă.* VICIU, GL. 94, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, PAȘCA, GL.

— Pl.: *țindăre.* — Și: **țînder** s. n.

— Din germ. **Zünder,** germ. dial. **Zinder.**

ȚÎNDĂR² subst. (Prin Transilv.) Încumetare. LEXIC REG. 95. ◊ E x p r. **A nu avea țîndăr** = **a)** a nu avea voie. *N-avem țîndăr a ne duce la ...* MAT. DIALECT. I, 217; **b)** a nu avea trecere, a fi rău primit. ib. 100, com. din ABRUD.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNDĂU s. n. (Regional) Bucata lungă de lemn cu care se reglează mersul sulului din față la războiul de țesut (Cîmpofeni — Tîrgu Jiu). L. ROM. 1962, 263.

— Pl.: *țîndaie.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNDÉLȚ s. n. v. **țînbelț.**

ȚÎNDER s. n. v. **țîndăr¹.**

ȚÍNE vb. III. **I.** T r a n z. **1.** A avea ceva în mînă (sau în brațe etc.) și a nu lăsa să cadă sau să scape; a nu da drumul. *Cruce o țin în mînile sale, iară din [illegible]* (ante 1550). GCR I, 2/9. *Să ție în m[îna] dereaptă stiharinl.* CORESI, LIT. 1ᵛ, 15. *În picioarele voastre să aveți ... și ținînd toiag în mînile voastre.* PO 215/12. *Carele ... pre arhistratigul Mihail au vădzut țiind a mîna spată.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 1ᵛ/28. *Bătrînii carii ținea întru mînele sale cății de aur.* CHEIA ÎN. 3r/18. *De-ai ținea în mînile tale tină, oare cutezare-ai să te atingi de haina împăratului?* (a. 1691). GCR I, 293/36, cf. LEX. MARS. 248, ANON. CAR. *În mîini ținea o piatră* (cca 1750). GCR II, 51/3. *Țiind în mîini sabii de foc și păzind locurile acelea ca să nu treacă nimeni.* MINEIUL (1776), 137ᵛ¹/8, cf. MOLNAR, D. 300/21, KLEIN, D. 443. *În mînă țiind o hîrtie, Într-acest chip le ceti.* BUDAI-DELEANU, Ț. 197. *Au stătut ca un stîlp neclătit, țiind în mîna sa focul ce ardea* (a. 1809). GCR II, 204/28. *Mahomet prin a lor zgomot, maslinu-n mînă țiind, Cu o frunte prea senină nainte neîngrijind.* HELIADE, O. I, 416. *Au venit ... țiind deasupra capului o umbrelă.* DRĂGHICI, R. 59/25. *Șezind în baie, este bine să ținem dinaintea gurei o pînzătură muiată în apă rece.* FĂTU, D. 71/21. *Precum monahul ține la peptu-i scumpe moaște, Așa săpată-n sînu-mi păstrez figura ta.* CREȚEANU, M. 157/23. *El ... ținea mînele tinerei dame strînse întru ale sale.* NEGRUZZI, S. I, 37, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Copii ... ținînd în mînă o morișcă ... aleargă din casă în casă.* ODOBESCU, S. I, 233, cf. III, 74. *Ușor el trece ca pe prag Pe marginea ferestei Și ține-n mînă un toiag Încununat cu trestii.* EMINESCU, O. I, 170. *Trică mergea ... cu sticla de vin ținută în sus și chiuind ca la nuntă.* SLAVICI, O. II, 228. *Să-l lovească cu un măr de aur ce-l va ține în mînă.* ISPIRESCU, L. 153, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *El își ține în mînă pălăria, stînd Ca lipit de ziduri.* COȘBUC, P. I, 253, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *O amenința cu toporul, pe care-l ținea înălțat cu dreapta.* SADOVEANU, O. VII, 330. *O fată ... Cu ochi de căprioară și obrăjori de nea ..., ținînd o roză în mînă.* PILLAT, P. 95, cf. SCRIBAN, D. *În mînă, cetățeanul meu ținea ziarul „Liberalul", pe care îl silabisea cu o mare evlavie.* CĂLINESCU, C. O. 85. *Tocul pe care îl țineam în mînă era legat cu un lanț subțire de alamă.* BOGZA, A. Î. 643. *Are și un fel de scutier bătrîn, care îi ține mantoul și poșeta cînd e nevoie.* VINEA, L. I, 178. *Bărbatul ținea în mînă o oală de pămînt.* T. POPOVICI, S. 449. *Un om bărbos ținea o floare albă În aspre palme, mîngîind-o blînd.* LABIȘ, P. 7. *Necunoscutul ... ținea între degete un trandafir galben.* BARBU, PRINC. 34. *A luat cîteva perne pe braț ..., dar nu le mai poate ține bine.* T decembrie 1964, 32. *Cu o mînă la cozoroc și cu alta ținînd tava, părea un mecanism.* V. ROM. decembrie 1966, 23. *În mînă ținea un bici din fîșii de curele unse cu catran.* BĂNULESCU, I. 56. *Nu mai ținea cartea sub braț.* V. ROM. octombrie 1970, 33. *S-aud moara vîjîind, Pe badea boii mînînd Și ținînd zbiciu-ntr-o mînă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 144. *Aproape de oraș dormea un popă într-un șanț, ținînd în mînă căpăstrul unui măgar ce păștea lîngă el.* RETEGANUL, P. III, 85, cf. SEVASTOS, C. 174, O. BÎRLEA, A. P. I, 312, FOLC. MOLD. I, 75. *Cine ține doi pepeni într-o mînă [illegible].* DDRF, cf. CADE, ZANNE, P. I, 246. *Ce ții în mînă nu e minciună.* ZANNE, P. II, 246. *Mai ușor e a ține un bostan în mînă decît o albină.* id. ib. 237. *Unul ține frigarea și altul mănîncă friptura.* id. ib. III, 566. *Nebunul ține lingura, iar înțeleptul mănîncă.* id., ap. CADE. *Tri mă țin și tri mă poartă, Tri mă duc [illegible]* (Pana cu tocul). COM. SAT. I, 148. ◊ F i g. *Fieștecare ceas ține în mînă-i o sabie cu care jertfește plăcerile noastre.* MARCOVICI, C. 17/23. *Viața, moartea noastră noi le ținem în mîni.* EMINESCU, O. IV, 388. *Cugetarea [illegible] le de sub picioare.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *În loc de [illegible] În [illegible] aer de abur.* DOINAȘ, A. P. 4. ◊ (Subiectul este „mîna", „degetele") *Și au văzut ... ca o mînă de om țiind-o [illegible]* (a. 1775). GCR II, 106/32. *Mi-*

na-i dreaptă ținea pală. ALECSANDRI, P. II, 10. *Priviră în jos la degetele înmănușate care țineau blana.* C. PETRESCU, Î. I, 194. ◊ E x p r. **A-i ține** (cuiva) **lumînarea** (sau, regional, **lumina)** = **a)** a-i fi naș (cuiva) la cununie. *O, nănașă, draga mea, De ț-ar fi secat mîna Cînd mi-ai pus tu cununa Și mi-ai ținut lumina!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 171; **b)** a veghea pe cineva în ultimele clipe ale vieții cu o lumînare aprinsă în mînă (după un vechi obicei creștin). *E rece ca gheața, vorbi el încet; am împărtășit-o. Bătrînele îi țin lumînarea.* SADOVEANU, O. VI, 524. *Cînd îi colea pi la cină, Lui Vălean ii țin lumină; Cînd îi pe la miez de noapte, Văleanu trăgea de moarte.* MÎNDRESCU, L. P. 179, cf. DOINE, 14, BIBICESCU, P. P. 357. *Dacă a murit într-o casă veche cineva și altul îi ține luminarea, apoi Dumnezeu trimite pe cel ce a murit înainte ca să ia sufletul celuilalt.* COM. SAT. III, 88. *Mă-sa lumina-i ținea, Tat-său sicriu-i cioplea.* BALADE, III, 219. *Că de ieri, de la ujină, Soru-sa-i ține lumină.* FOLC. TRANSILV. I, 183. *Măi soldat, cînd vei muri, Cin' ți-o ținea lumînarea?* FOLC. MOLD. I, 129. **A-i ține** (cuiva) **cununa** = a-i fi naș (cuiva) la cununie. *Soarele și luna Mi-au ținut cununa.* ALECSANDRI, P. P. 2, cf. BALADE, II, 465, **A ține frînele țării** (sau **ale împărăției)** = a conduce, a stăpîni, a guverna o țară. *Eu țiu frînele crăiei În părțile Arăpiei.* TEODORESCU, P. P. 105. **A ține în mînă sforile** v. sfoară (1). **A ține pîinea și cuțitul** = a fi stăpîn pe situație, a dispune după bunul său plac, a avea conducerea. Cf. ZANNE, P. IV, 47. **A ține doi pepeni într-o mînă** = a căuta să obțină profituri din două părți. *Diavolița de greacă vrea să ție doi pepeni într-o mînă.* FILIMON, O. I, 129. **A ține în** (sau, învechit, **supt) mînă** (sau **mîini)** pe cineva (sau ceva) = a avea pe cineva (sau ceva) în puterea sa, a dispune de cineva (sau de ceva) după bunul plac. *Vlădicul au luat de la Dumnedzău de ține supt mîna lui tot credinciosul norod.* EUSTRATIE, PRAV. 37/1. *Doamne! tu care ții soarta mea întru a ta mînă.* MARCOVICI, D. 1/15. *Dar este o vătășiță bătrînă Ce toate ține supt a sa mînă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 147. *Favoritele din harem țin în mînă soarta împărăției turcești.* FILIMON, O. I, 126, cf. CADE. **A ține împrejurările în mînă** = a stăpîni situația, a dispune, a hotărî. *Vei ține împrejurările în mînă, cum purta Jupiter fulgerile.* ADAM, S. 156. **A ține** (cuiva) **ursita** = a fi stăpîn pe viața cuiva și a dispune de ea după bunul său plac. *Sîntu Nichita, Ținîndu-ne ursita, Stă-n mijloc de casă Cu sabia scoasă.* TEODORESCU, P. P. 189. (Regional) **A-i ține** (cuiva) **foc la spate** = a-i fi naș cuiva la cununie. Com. din TROIANU — ROȘIORI DE VEDE. **A ține furcă cu** (cineva) v. f u r c ă. **A ține clanț** (sau **fuior) cu** (cineva) = a se lupta cu vorba (într-o dispută, într-o conversație etc.), a nu se lăsa intimidat de cineva, a nu se da bătut. *Am ajuns a putea ținea clanț cu oricare avocat.* ALECSANDRI, T. 257. *Filozoful acela ținea fuior cu boierul și nu se lăsa întru nimică mai pe jos decît dînsul.* SBIERA, P. 246, cf. ZANNE, P. III, 117, V, 299. **A ține cleşte** v. c l e ş t e. ✦ (La imperativ) Ia! Poftim! Primește! *Ține, ea mi-au zis, iubite, taie cest gaj de iubire.* HRISOVERGHI, P. 35/5. *Ține — zise ea — bea acest spirt în sănătatea mea!* FILIMON, O. I, 141. *Ia, ține inelu-acesta și mantia de la mine Și zboară spre scăpare-i.* BOLINTINEANU, O. 225. *Ține, frate, partea dumitale și fă ce vrei cu dînsa.* CREANGĂ, A. 45. *Dă-mi apă . . . mi-e sete! . . . — Ține, Ioane.* CARAGIALE, O. VI, 290. *Știuca îi mai zise: ține acest solzișor.* ISPIRESCU, L. 43. *Dă-mi și mie un „gît" de vin! — Da pe urmă spui ceva? — Spui. — Ține!* SANDU-ALDEA, A. M. 139. *Uite, dă-mi și mie; ține, na și ție.* ARGHEZI, S. V, 171. *Corbe, corbe, frate corbe! . . . Ține inelușul meu Și du-l unde voiesc eu.* POP., ap. GCR II, 302. *Ține, soacre mare! Ia astă rădăcină uscată.* TEODORESCU, P. P. 176. *Dar să-ți dau și eu trei lucruri: ține, aici ai o ceteră (lăută, diblă), un pieptene și-o cute.* REтEGANUL, P. V, 37. *Ține penele aceste și cînd îi avea nevoie să vii la mine.* SEVASTOS, P. 83. *Frate, îi zise lui, eu mă duc în lume, ține năframa asta.* STĂNCESCU, B. 204. *De tot omul un pahar îi da, Dar Niculchii două-i da: — Ține, fa, Niculco, fa, Că mi-ai secat inima.* BALADE, II, 194. ◇ (Substantivat) *Un ține valorează mai mult decît două îți voi da.* ap. COSTINESCU.

2. A prinde, a apuca (pe cineva sau ceva) cu mîna sau într-un anumit fel și a nu lăsa să scape. *Ținut-ai măra dereaptă a mea, și cu sveatul tău deresu-me-ai, și cu slavă preimiși-me.* PSALT. 145. *Diaconul să ție cu mîna sfîntul potiri.* CORESI, LIT. 38r/5. *Să pogorî den corabie Pătru, de îmbla pre apă. . . Și începînd a să afunda, strigă zicînd: Doamne, ține-mă. Deci numai cît I[isu]s tinse mîna și apucă pre el.* N. TEST. (1648), 19r/12. *Să jucăm în giur, mînă de mînă, Tot frățiorul ținînd o soră Spre care simte dragoste lină.* BUDAI-DELEANU, Ț. 134, cf. POLIZU. *În van cu mîni uscate se roagă, ținînd strana, De-asupra lui cu aripi întinse stă Satana.* EMINESCU, O. IV, 218. *Madam'! pentru Dumnezeu, țineți-l să nu se dea la mine!* CARAGIALE, O. II, 96, cf. BARCIANU. *Tabla ținută între degete se dezdoi.* SĂM. IV, 808. *Atinse prin întunerec mîna Sorei și voi să i-o țină.* AGÎRBICEANU, S. 40. *Mîna stîngă Să ți-o frîngă, Să ții dîrlogii cu dinții.* ALECSANDRI, P. P. 17. *Ține calu, te rog, să mă duc fuga după dînsul.* STĂNCESCU, B. 188. *Fata care duce cununa ține cu mîinile de cele două capete ale brîului, ca să nu pice de pe cap.* COM. SAT. IV, 102. *Ține ușa să mă-mbrac, Să vezi strejii ce-o să-i fac.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 389. ◇ E x p r. **A ține** [illegible] **în cleşte** [illegible] cineva în situația de a nu mai scăpa, a prinde pe cineva la strîmtoare; a forța pe cineva să cedeze. Cf. ZANNE, P. V, 193. **A ține cu dinții să . . .** = a dori foarte mult să . . ., a face totul pentru a . . . *Și, domnul meu, iți mai spun și de ce țin eu cu dinții să mergi cu mine.* V. ROM. decembrie 1963, 55. **A-și ține sufletul în buze** = a fi pe moarte, a trage să moară. Cf. ZANNE, P. II, 440. **A-și ține inima în dinți** (sau **cu dinții)** = a se stăpîni și a nu se lăsa doborît sau cuprins de o emoție puternică (de frică, de durere etc.). *Oricît il durea de tare, el tot își ținu inima cu dinții.* CREANGĂ, P. 58, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 205. ◇ R e f l. p a s. *Nu se ține lingura cu stînga.* ARGHEZI, S. VII, 52. ◇ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", „de după" sau „pe după", care arată partea de care se apucă) *Și de mînă-l ținu și-l rădică.* CORESI, EV. 81. *Mearse de o sculă, ținîndu-o de mînă.* N. TEST. (1648), 42r/15. *Sui[n]du-să pre scară, Îl sprijine. . .; Iar alții îl ține de poale* (a.1777). GCR II, 115/13. *Atunci el crezu tare vîrtos Cum că doar un turc de cap îl ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 276. *Fiecare își ținea ibovnica sa de mînă.* GORJAN, H. I, 5/11. *Îl suii în trăsură lîngă mine, ținîndu-l strîns de mînă, căci cel mai mic hop îl obora.* RUSSO, S. 30. *Cu o dulce zîmbire vine, ținînd de mînă Icoana fericirei. Dai s-o prinzi . . . A scăpat.* ALEXANDRESCU, O. I, 118. *Mi-i ținea de subsuoară, Te-oi ținea de după gît.* EMINESCU, O. I, 55. *Țugulea. . . cu măciuca roșie ca focul. . ., ținînd-o de coadă.* ISPIRESCU, L. 319. *Îl lăsă să iasă. . . și cu dulăul de Cerber, pe care îl ținea de zgardă.* id. U. 67. *Și tata strîns de piept ținea Pe fiul său.* COȘBUC, P. I, 269. *Cu stînga femeia ține leul de coamă.* PÂRVAN, G. 12. *Ne întorceam încet, pe cînd asfințea soarele, și țineam pe bunic de mînă.* SADOVEANU, O. III, 9. *Îl ajunge și îl oprește, ținîndu-l de mînă.* H. LOVINESCU, T. 109. *Și-n mînă ținea de coadă un dovleac alb.* SORESCU, L. L. I, 52. *Merge mîndra cam descinsă Prin iarbuța pînă-n brîu Și ține murgul de frîu.* ALECSANDRI, P. P. 49. *Șede-un bade c-o mîndruță, Ș-o ține de cingătoare, Ș-o jură la sfîntu soare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 51. *Boieriul au luat iapa și au mers cu dînsa la pășune și-au păscut-o. . ., tot ținîndu-o de căpăstru.* SBIERA, P. 58. *Ține-mă de subsuori, Că la vară ți-oi da flori.* DOINE, 292. *Pleacă-te colea pe marginea lacului,*

[illegible] STĂNCESCU, B. 208. [illegible] 1 480/27 [illegible] ALEXANDRESCU [illegible] 118. ◊ E x p r. **A ține** [illegible] **de păr** [illegible] (1 1). **A ține** [illegible] **de chică** [illegible] (1 1). Cf. ZANNE, P. II, [illegible] **A ține** (pe cineva) **de nas** v. n a s[1] (1). **A ține pe dracul de coadă** = a intra într-o încurcătură și a nu mai putea ieși din ea; a decădea materialicește, a ajunge rău; a trage pisica de coadă. Cf. ZANNE, P. VI, 696. Familiar. **A ține țapul de coarne** v. ț a p (1 1). **Ține lupul de ureche**, [illegible] despre un om slab care vrea să se opună unuia mai puternic. Cf. ZANNE, P. I, 527. **A ține** pe cineva **de guler** v. g u l e r. **Învățată să țină oala de toarta** v. o a l ă. (Regional) **A ține** (pe cineva) **de mînă** = a pune pe cineva ca martor, a invoca pe cineva drept martor. Cf. CIAUȘANU, GL. ◊ R e f l. r e c i p r. *Ținîndu-se de mînă în mutuali afecții, Adam duce pe* [illegible] HELIADE, O. I, 372. *Se duseră cîtva timp așa, ținîndu-se de mînă ca doi copii.* SLAVICI, O. II, 97. *Ei se scoborau încet, ținîndu-se de mînă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 178. *Pe la mese mai rămaseră destui, cari cîntau ținîndu-se de după cap.* AGÎRBICEANU, A. 93. *Un bătrîn și o bătrînă . . . Merg ținîndu-se de mînă.* MINULESCU, V. 136. [illegible] *de zăpadă.* C. PETRESCU, Î. I, 200. *Mergeau, . . . Ca doi copii, ținîndu-se de mîini, Pe sub umbrare de* [illegible] *o noapte întreagă amîndoi. . . și se întorseseră ținîndu-se de după cap și chiuind.* SADOVEANU, O. I, 434. *Trec patru chipuri șterse ținîndu-se de mînă.* [illegible] *fiecare cu gîndurile lui.* VINEA, L. II, 19. *Prea se țineau toată vremea de mînă.* H. LOVINESCU, T. 115. *Mere-o tinerea copilă Cu drăguțu ei de mînă, De mînă* [illegible] MINULESCU, [illegible] P. 60. *Trecea un feciorandru cu o fetișoară, ținîndu-se pe după cap.* RETEGANUL, P. I, 38. *Mere badea cu* [illegible] FOLC. TRANSILV. I, 183. ◊ E x p r. **A se ține de mînă** v. m î n ă[1]. **A se ține de brîu** (sau **de gît**) **cu** (cineva) = a fi prieten foarte bun cu cineva. V. [illegible] Cf. ZANNE, P. II, 163, III, 32. ◊ I n t r a n z. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată partea sau capătul de care este apucat un obiect ori care arată obiectul însuși) *Ah, d-aș putea vreodată să am învrednicire Să țin de a ta mînă.* PANN, E. V, 123/13. *E pămîntul gras, merge plugul singur, tu doar te faci că ții De coarne.* SORESCU, L. L. I, 57. *Maică! ține de cela capăt de țiglă și eu oi ține de cestalalt.* SBIERA, P. 34. [illegible] A. P. III, 20. [La pescuit] *omul ține de nuia și, cînd se cufundă pluta, rădică în sus.* ȘEZ. IV, 116. *Ține bine dă ou să nu-l schepi.* ALR II 3 451/53, cf. 3 451/102, 325, 833. [illegible] ◆ (Adesea determinat prin „în mînă", învechit, „a mînă"; complementul indică o armă, un instrument, o unealtă) A folosi (cu pricepere, cu îndemînare) cu ajutorul mîinilor; a mînui (1). [illegible] *proști. . . , cîndu se vor încelepți, ținînd ei de pururea* [illegible] PETROVICI, P. 6/15. *Mîna românului lăsa atît de puțin* [illegible] *scriitor* (a. 1867). RET. ROM. 230. *Acuma nu mai vezi pe preot ținînd coarnele plugului cîtu-i hăul!* CONTEMPORANUL, III, 651. *Dar măria sa n-a ținut numai sabie* [illegible] *nici ceafa trăgînd, nici coarnele ținînd*, spune cineva [illegible]

și de-ar mai afla Cum se ține și coasa. FOLC. TRANSILV. I, 316. ◆ (De obicei determinat prin „în brațe", „îmbrățișat") A cuprinde pe cineva cu brațele (în semn de dragoste, de prietenie); a îmbrățișa. *Au fost întru nește căsi străine. . . , ținînd pe Romica în brață.* BUDAI-DELEANU, Ț. 179. *Toți au putut vedea pe tînăra nevastă. . . cu capul rezămat pe umărul unui frumos tînăr ce o ținea strîns îmbrățoșată.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Sînuri albe și rătunde El le ține-mbrățișate.* EMINESCU, O. I, 109. *În toată neagra vecinicie O clipă-n brațe te-am ținut.* id. ib. 212. *Cînd am văzut că Nuțu plînge, iar mumă-sa îl ține în brațe și-l sărută, m-am oprit cuprins de fiori.* SLAVICI, O. I, 84. *Mîndra . . . Să mă ducă-n șezătoare, Să mă ție-n brățișoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 368.

3. (Subiectul indică o ființă) A susține, a purta un obiect sau un corp greu (ridicat de la pămînt) și a nu-l lăsa să cadă. *Icoana sf[i]ntei născătoarei de D[u]mnezeu ținînd în brațe pre D[o]mnul nostru.* MINEIUL (1776), 109[v1]/10. *El ca un Atlas... ține pre umere... tot pămîntul.* MOLNAR, în RET. ROM. 14, cf. DRLU. *Vro cîteva momente stătu . . . ca lovit de trăznet, ținînd în brațe pe leșinata Fatima.* MOZAICUL (1839), 764/22. *Pe cînd era mic, îi povesteau în timp de iarnă, ținîndu-l pe genunchi, povești fantastice.* EMINESCU, P. L. 37, cf. BARCIANU. *Strîns la piept în scutec ține Un copil; și-n sîrg ea vine, Vine-n goană.* COȘBUC, P. I, 221. *Subsuoară ține o geantă imensă.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 130, cf. CADE. *Cînd mă duceam la buna, mă jucam cu fetele ei, care mă drăgosteau, ținîndu-mă în brațe cînd una, cînd alta.* VLASIU, A. P. 33, cf. SCRIBAN, D. *O ține* [pe pisică] *pe genunchi.* STANCU, D. 270. *Și l-am găst* [pe badea] *la poartă-nchisă Unde-s mîndrulițe strînse, Una-n poală mi-l ținea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 52. *Dacă ești tu așa de tare, . . . putea-mă-vei tu ținea pe mine pe palmă?* SBIERA, P. 98. *Într-o vreme, peștii care țin pămîntul în spinare, înfuriindu-se, au început să se zvîrcolească tare, și atunci pămîntul ... a crăpat tare, formînd văile.* ȘEZ. I, 232. *Țiganul ... ținuse pe fată și în brațe cînd era mică.* STĂNCESCU, B. 341. *Știi tu, bade, ce ziceai, Cînd seara la noi veneai? Pe genunche mă țineai: Doamne, amar te jurai!* BIBICESCU, P. P. 52. *Boboteaza-l ține-n brață, Iordanul îl botează. Și* [illegible] *îl țin în spate patru pești uriași, cari sunt pe fundul mării.* ib. III, 8, cf. 98. *Iar birăul cel mai mare Ținea pe dracu-n spinare.* FOLC. TRANSILV. II, 543. *M-a pus niște hoți dă oameni să țin salcia asta în spinare, să nu cază în fîntînă.* O. BÎRLEA, O. A. III, 183. *Duminică dimineață, Mă ținea puica pe brațe.* FOLC. MOLD. I, 100. *Parcă l țin în spinare*, se spune despre cineva nedorit, greu de suportat. Cf. ZANNE, P. II, 432. *Oaia care nu poate să-și ție lîna trebuie tăiată*, se spune despre cineva care nu este în stare să-și ducă la îndeplinire obligațiile asumate. id. ib. I, 368. ◊ R e f l. p a s. [illegible] CADE. ◊ F i g. *Tu nu poți vedea ... corzile ... A căror* [illegible] *s-a legănat o clipă ca ținută De tremurate fire* [illegible] ◊ E x p r. **A ține** (pe cineva) **(numai) pe** (sau **în**) **palme** (sau **pe brațe, pe mîini** sau [illegible] **pe mînă**) = a avea o grijă deosebită față de cineva. *Pentru că mi-ai* [illegible] CREANGĂ, O. 141. *Te-aș fi ținut pe palme și-n sîn te-aș fi culcat.* COȘBUC, S. 81. *Nevasta, ca-n palmă o ține.* [illegible]

ma vingiii. Și pe brațe să mă ții. FOLC. OLT. – MUNT. I, 31. *Cît fu-ii cu fuga [illegible], Mă [illegible] mîndra pe mînă.* ib. 102. ◊ (Subiectul indică o parte a corpului ; în construcție cu adverbul „abia") *Picioarele mele slabe abia mă țin.* BOLINTINEANU, O. 338. *Era zdrobit. Nu-și mai da seamă de nimic și abia îl țineau picioarele.* BART, E. 257. ◊ Expr. **Cît îl țin picioarele** (sau **puterile**) = cu toată forța, din răsputeri, foarte tare. *Fără să dea nici un țipăt, fugi cît îl ținură picioarele în casă.* T. PAPAHAGI, C. A. 39. *Țip cît mă țin puterile.* STANCU, D. 128. *Alergînd cît o țineau picioarele.* STĂNCESCU, B. 151. *Apîi țipă-n gura mare cîtu-l țîn puterile.* O. BÎRLEA, O. A. III, 84. **A nu-l (mai) ține picioarele** sau **a nu se (mai) putea ține pe picioare** v. p i c i o r. **A nu-l mai ține șalele** = a nu mai putea, a nu mai rezista, a nu mai fi în stare să continue o activitate. *Pe cal, neică, -ncăleca, O dată că-l săruta, Șalele nu-l mai ținea.* BALADE, II, 62. **A nu-l mai ține spatele** = a nu mai rezista, a abandona o activitate. *Mult s-a [illegible] ținut spatele să ajungă pînă acasă.* FURTUNĂ, C. 102. **A-l ține părul** = a fi în stare, a fi capabil să facă un lucru. Cf. ZANNE, P. II, 405. **A-l ține puterile** = a-l ajuta pe cineva puterile, a rezista. *Calu ... îl pui la ham și-l mîi mai tare decît îl țin puterile.* MIRONESCU, S. A. 141. *Avu norocul să-l țină puterile pînă acasă.* V. ROM. ianuarie 1969, 38. (Învechit) **A (nu)-l ține** (pe cineva) **inima să...** = a (nu) se putea stăpîni să..., a (nu) se îndura să..., a (nu)-l răbda (pe cineva) inima să... *Acest olăcari atîta au zis și s-au întors îndărăpt. Iar Mardonie, auzind aceasta, nu-l mai ținea inima să mai aștepte la Athina.* HERODOT, 480. ◊ (Subiectul indică un obiect) *Cum e piatra în unghiul zidului dedesupt, de ține amîndoi păreții.* CORESI, EV. 300. *Bolțile-s ținute-n aer de columne luminoase.* EMINESCU, O. IV, 112. *La un cerdac ținut în aer de stîlpi de zid în patru muchi duceau dintr-o lature niște scări nalte.* id. P. L. 40. *Scîndura asta nu te ține.* SCRIBAN, D. *Și cuibul mi l-am mutat Jos pe-o creangă de alun, Dar și ai' o fost uscată, Nu m-a ține pîn-odată.* MÎNDRESCU, L. P. 164. *Credința de la tine E ca gheața de subțire, Cînd treci și nu te ține.* DOINE, 135. *Rădăcina pe ramuri ține, iar nu ramurile pe rădăcină.* ZANNE, P. I, 270. *Banii din mînă îi scapă, Ca ciurul cum ține apă.* id. ib. V, 62. *Suflet ține, suflet n-are* (Leagănul). GOROVEI, C. 198. *Ce-i mai mic decît oul și ține cît și boul?* (Cîntarul). id. ib. 60. (A b s o l.) *De undiță stă legată o plută, care ține să nu se cufunde greutatea fierului și a nadei.* ȘEZ. IV, 116. ◊ E x p r. **A nu-l (mai) ține balamalele** = a-și pierde vigoarea, a fi fără putere, a îmbătrîni. Cf. DL. **A nu-l ține proptelele** = a fi gîrbov și neputincios. Cf. ZANNE, P. III, 324. **A nu-l ține bine scările** v. s c a r ă. ✦ F i g. (Regional) A răbda **(1)**. *În loc să-mi dea pace, că i-am fost așa slugarnic, acum mi-a dat cincizeci de nuiele. — Și tu și astea le-ai ținut? — Ce aveam să fac? Le-am răbdat.* RETEGANUL, P. II, 57.

4. A prinde pe cineva sau ceva ca să nu cadă ; a sprijini. *Și acie măra ta dereage-me și ține-me* (m ă v a s p r i j e n i D) *dereapta ta.* PSALT. 289. *Un om de-a hirea, cu alț 2 înș, țiindu-mă și sprejinind, au venit tot cu mine... pre mare pînă aicea.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/10. *Iară monarhina cu adîncul inimii atîta s-au fărămat, cît era îndoială de viața ei, și, de nu* [o] *ar fi ținut, ar fi căzut* (a. 1757). GCR II, 54/30. *Pînă au mers un cliric cunoscut al lui, de l-au ridicat de jos și l-au ținut de ș-au venit în fire.* MINEIUL (1776), 162v2/19. *Părul ei cel negru... se lăsa pe spate ținut de o țesătură de mătase.* MOZAICUL (1838), 754/30. *Dacă n-o țineau surorile, își și spărgea capul căzînd.* ISPIRESCU, L. 51. *Și, cum îl țineam de subțiori, mîinile îi căzură moi, legănîndu-se din umeri, iar capul i se dete pe spate.* DELAVRANCEA, T. 42. *Îl suie slugi [illegible] ținîndu-l de subsuori [illegible] l-ișară smerite îl cinstesc.* PILLAT, P. 95. *Hai de ține scara, Să mă sui eu colo pe casă.* SORESCU, L. L. II, 93. *Am tăiet un copac și s-o oprit, s-o-nținat, nu mărg cu umăru să-l țin.* ALR I 985/268. *Ține-mă, Ghincule,* se spune ironic celui care se laudă că va face ceva peste puterile sale. Cf. ZANNE, P. VI, 125. ◊ I n t r a n z. [S-au apucat] *de ținut la car, unul cu mînile, altul cu spatele.* SBIERA, P. 11.

5. A (putea) cuprinde în sine ; a conține ; a încăpea. *Gotovit-ai între mere masă, ainte dodeiaște-mi ; uns-ai cu untu capul mieu și scafa ta ce me adăpă, cătu țirut* (c ă t u e ț i e t o r i u H, p r e c î t u - i d e t a r e D). PSALT. 39. *Uns-ai cu unt capul mieu și păharul tău ce mă adapă cât ținut.* CORESI, PS. 56/7, cf. DRLU, LB. *Cea dintiiu ține toate trupurile ce le numim minere.* ANTROP. 10/11. *Din mîncăruri... cele animale nutresc cu mucu, albușu, untura și fibra, carea o țin.* ib. 40/21. *Biletul împăratului ... ținea și cuvintele : „Niciodată nu voi uita imensele tale merite".* BARIȚIU, P. A. I, 72, cf. COSTINESCU. *Veșmintele țin asemeni forme și desemnuri antice.* ODOBESCU, S. I, 412, cf. DDRF. *Vasul ține zece litri.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *O ferdilă ș-o jumata di ferdilă țirea patrariul.* ALR II/95. *Da' Novac, Baba-Novac, Tăman bea la cafenea Cu frati-su Banabac, C-o ploschiță de dud verde, Ce ținea vro șapte vedre.* BALADE, II, 20. *Am un cojoc și ține patru frați în el* (Nuca). GOROVEI, C. 240. ◊ E x p r. **A nu-l mai ține pielea** = **a)** a fi foarte gras. Cf. ZANNE, P. II, 417 ; **b)** a nu-și mai putea stăpîni bucuria. id. ib. ; **c)** a fi foarte îngîmfat. id. ib. **A nu-l mai ține cămașa** = **a)** a fi neliniștit, nerăbdător. Cf. ZANNE, P. II, 417 ; **b)** a fi foarte ocupat, a avea multe treburi. id. ib. **Întinde-te cît te ține plapuma** v. p l a p u m ă. **A nu-l mai ține pămîntul** = **a)** a nu mai avea loc pe pămînt. *Așa mulțime de spurcați erau, încît nu-i mai putea ține pămîntul.* ISPIRESCU, M. V. 21. *Doamne, fată hăi, d-apoi dacă n-ar mai muri* [oamenii], *nu i-ar ținea pămîntul.* CONTEMPORANUL, V, 296 ; **b)** a nu fi tolerat, suportat, răbdat (din cauza răutăților pe care le face). *De-aș fi așa blăstămat Precum îs de judecat, ... Pămîntul nu m-ar ținea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 186. *Cine-a sămănat uritul Să nu-l mai țină pămîntul.* HODOȘ, P. P. 124, cf. FOLC. TRANSILV. II, 295. (Cu parafrazarea expresiei) *Tot mă mir bade de tine Ce pămînt negru te ține, De nu mai vini și la mine.* DOINE, 50. **A nu-l (mai) ține locul** (sau **pămîntul**) = a fi neliniștit, agitat, a nu avea astîmpăr. *Cînd gîndesc că am să merg la București, ca să-mi petrec iarna, nu mă ține locul de bucurie.* ALECSANDRI, T. 852. *Fata ieși din curte ca fulgerul ; n-o mai ținea pămîntul de bucurie.* ISPIRESCU, L. 13. *De-amar năvalnic n-o mai ține locul.* COȘBUC, P. I, 251, cf. TDRG. *Aceasta cum îl văzu, nu o ținea pămîntul de nerăbdare să cumpere și cloșca.* BOTA, P. 11. *Pe bietul bătrîn nu-l mai ținea pămîntul de frică.* id. ib. 95, cf. ZANNE, P. IX, 500. **A nu-l ține drumurile** = a nu mai putea merge pe drum de beat ce este. *Ș-acum bea dobînzile, De nu-l țin drumurile.* TEODORESCU, P. P. 545. ✦ (Învechit ; rar) A împresura (pe cineva). *Încungiurară-me viței mulți, giunci grași țirură-me* (c u p r i n s ă r ă - m ă D). PSALT. 36.

II. 1. R e f l. (Urmat de un complement indirect introdus prin prep. „de") A se prinde cu mîinile (pentru a nu cădea, pentru a nu fi despărțit de cineva sau de ceva). V. a g ă ț a, c r a m p o n a. Cf. LB. *Ea se ținu strîns de M. Robert și cerca a o trage cu sine.* MOZAICUL (1839), 573/13. *Cum se ține un om în primejdie de a se [illegible] scăpare* (a. 1840). PLR I, 93. *M-am ținut de strană ca să nu cad.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Cezara ... se ținu cu amîndouă mînile de spata bancei.* EMINESCU, P. L. 94. *De-acum numai să te ții bine de carîmbi și de speteze, că am să mîn iepele iestea de au să scapere*

fugind. CREANGĂ, P. 126. *Încălecînd, să te ții bine ...* [illegible] AGÎRBICEANU, S. 532, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Mergea* [illegible] *mobile.* VINEA, L. I, 197. *Se ținea de speteaza unui* [illegible] 1964, 5. *Ținîndu-mă cu amîndouă mîinile de marginile de lemn putred, Sorbeam apa rece.* SORESCU, L. L. I, 21. *Orbul ... se ținea de zdrențele lui* [ale șchiopului]. STĂNCESCU, B. 73. *Cu o mînă să ținea de coama porcului.* ȘEZ. II, 68. *Să suie pînă ce o ajuns cu mînile ca să se țină de vîrvul zidului.* COM. SAT. V, 98. *Mă ții tare cu mîna de cleangă.* ALR II 3 568/250, cf. ALRM SN III h 1248. [illegible] complementul indică noțiuni abstracte) *Ah! unde-i o speranță, de care* [illegible] EMINESCU, P. L. [illegible] ◊ E x p r. **A se ține cu dinții de** (ceva) = a persevera, a nu ceda cu nici un preț, a nu renunța la ceva în ruptul capului. *Era un băiat liniștit... care se ținea cu dinții de coroană de premiant.* VLAHUȚĂ, N. 29. **A se ține ca orbul de gard** v. o r b. **A se ține de poalele** (sau **poalpana, fustele**) (cuiva) = a căuta să fie mereu împreună cu cineva sau în preajma cuiva (insistînd sau stăruind pentru a-i cere ceva). *Da' ce-o să mă țiu de fustele popii ăstuia toată ziua?* CAMIL PETRESCU, O. II, 649, cf. ZANNE, P. III, 313, 324. ✦ (De obicei urmat de determinări modale) A se menține într-un loc; a nu se prăbuși, a nu cădea de undeva. *Cu toții s-au buimăcit de frică, încît, de nu s-ar fi ținut, trebuiau negreșit să cadă* [de pe corabie]. DRĂGHICI, R. 33/6. *Stăpîne, ține-te bine pe mine, că am să zbor lin.* CREANGĂ, P. 212. *Încălecînd, să te ții bine ... în scări.* ISPIRESCU, L. 7. *El se ținea pe cal cu mare îndemînare.* [illegible] *ten și se ținea tare în șa.* SADOVEANU, O. XVIII, 428. *Copiii lui..., ținîndu-se bine în șa, îl urmau mîndri.* BARBU, PRINC. 200. *Urcă-te pe cal. Ține-te bine călare.* [illegible] *coama, sai pe mine Și de-acum te ține bine!* ALECSANDRI, P. P. 73. *Bine! îi zise bălaurul; încalică dar pe mine și te ține bine!* SBIERA, P. 311. *Feciorul de împărat ... abia se ținea să nu alunece* [de pe spinarea ciocîrlanului]. STĂNCESCU, B. 62. *Ține-te pe mine, Să te port prea bine.* BALADE, I, 397. *Nu-i greu să te sui în sus, îi greu să te ții acolo.* ZANNE, P. II, 750. [illegible] *locu-i prin rău și prin asprime, Cu-atîta e mai mare.* EMINESCU, O. IV, 61. ✦ A apăsa, a comprima o parte a corpului (pentru a-i încetini funcția, pentru a potoli o senzație dureroasă etc.). *De ne-ar da Dumnezeu tot atîta supărare, luminarea voastră, zise atunci Flămînzilă, ținîndu-se cu mînele de pîntece.* CREANGĂ, P. 259. *Boierii ... riseră pînă se ținură cu mîinile de inimă.* ISPIRESCU, L. 248. *Lordul John privind cu jale Și ținîndu-se de șale: „Să-mi azvîrli te rog, creștine, Și cel cal, să pot pleca".* COȘBUC, P. I, 145, cf. CADE. *Cînd intrai în casă, trebuia să te ții de nas, că* [illegible] *în apă, ținîndu-mă de nas.* SADOVEANU, O. III, 8. *De poreclele ce-și pun..., trebuie să te ții cu mîna de inimă cît rîzi.* ȘEZ. III, 182. *Lovi cu mărul în cap pe cheleș, care... fugi ținîndu-se cu mîinile de cap.* FUNDESCU, L. P. I, 86. *Atunci... a rupt-o la fugă răcnind și țiindu-se cu mîna de cap.* VASILIU, P. L. 99, cf. ALR II/I h 58/987.

2. R e f l. și i n t r a n z. A fi susținut, prins, fixat, legat. *Cuiul ține bine.* POLIZU. *Iar pe-a ei umeri albi abia se ține Haina cea lungă și bogată.* EMINESCU, O. IV, 107. *Nu mai țineau de ele nici vilnic, nici peștelcă.* [illegible] *deschide.* CADE. *Larva... cu greu poți s-o scoți din* [illegible] *ținea numai într-o balama.* SADOVEANU, O. I, 628. [illegible] *se țineau doar într-o nojiță de picior.* SORESCU, L. L. III, 110, cf. ALR I 985. *Mi-am rup*[t] *picoru-ăsta...,* [illegible] *de tot căzut de o proptă numai nu se poate ține,* se spune despre cei care, intemeindu-se pe puțin, vor să facă lucruri mari. Cf. ZANNE, P. III, 159. ◊ E x p r. **A se ține (numai) în ață** (sau **într-un** [illegible] **de ață**) = (despre țesături) a fi pe punctul de a se rupe; (despre viață) a fi oricînd gata să se curme. *A omului viață ... Se ține-ntr-un fir de ață și se rupe gînd cînd n-ai.* PANN, P. V. II, 89. *Cu anteru de canavață, Ce se ținea numa-n ață, Și cu nădragi de anglie, Petece pe ei o mie.* CREANGĂ, P. 148, cf. CADE, ZANNE, P. III, 12. *Necăjita lui viață Se ține-ntr-un fir de ață.* ZANNE, P. II, 800. **A nu se ține nădragii pe** (cineva), se spune despre cineva foarte sărac. *Mai săraci decît noi sînt olarii ..., nu se țin nădragii pe ei.* [illegible] **A nu se ține petec de petec** (sau **zdreanță de zdreanță**) sau **a nu se ține pe** (sau **în**) **spate** = (despre obiecte de îmbrăcăminte) a fi foarte uzat, a se rupe. *Priviți hăinuța, abia se ține petec de petec.* CONTEMPORANUL, VI, 480. [Iile] *Trei sînt rupte, patru sparte, Două nu se țin pe spate!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 442. [Cămașa] *nu se ține-n spate.* [illegible], cf. ZANNE, P. III, 372.

3. R e f l. A se afla în imediată apropiere unul de altul; a urma unul după altul, a se lega unul de altul, a s e î n ș i r u i. *Că se țin amu una cu alaltă (ce se zice că legate sînt aceste doao porînci).* CORESI, EV. 390. *Cel întîi cuprinde versuri ce se înșiră și se* [illegible] *nu pun condiție ca chiticul să lovească pe al celuilalt, ci să fie de cel puțin o palmă aproape „ca să* [illegible] ◊ E x p r. **A se ține lanț** v. l a n ț. **A se ține cîrd** = a urma neîntrerupt unul după altul, a se înșirui. *De, mă, ce vă țineți cîrd Și intrați așa cîntînd!* TEODORESCU, P. P. 129. (Prin [illegible]) **A se ține țălan** v. ț ă l a n. **A se ține tot (de) una** (sau **unul**) = a fi unul lîngă altul, formînd un tot. *Apoi au mers la conac, și acolo au întins vro cinci, șese corturi unul lîngă altul, de să ținea tot unul.* NECULCE, L. 232. *Biala, sfîrșitul Galiției și Biliț, începutul Sileziei, să țin tot una.* KOGĂLNICEANU, S. 9. *Humuleștii..., sat mare și vesel, împărțit în trei părți, cari se țin tot de una.* CREANGĂ, A. 1.

4. R e f l. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", „după" sau prin loc. prep. „în urma", [illegible]) A merge în urma cuiva sau a ceva, [illegible] cît mai aproape, a urma pe cineva sau ceva; p. e x t. a fi mereu împreună cu cineva, a fi nelipsit de lîngă cineva; a stărui pe lîngă cineva pentru a obține ceva. *Nime nu poate a doi dom*[ni] *sluji... Sau de unul se va ține, pre altul va părăsi.* EV. SL.-ROM. 144/12. *Oarecare bolnav, atingîndu-se de cojocul său, zăcînd de atîta vreame, numaidecît să sculă, țiindu-se de dînsul ca și oarecînd ologul după Petru și Ioan.* [illegible] (1776) [illegible] cf. LB. *Și se ține după mine (n-ar fi să mai zic). Întocma ca dracu după copil mic.* PANN, P. V. II, [illegible] *de ea, pînă ce ... o faceți de își ... uită vîrtutea.* NEGRUZZI, S. I, 48, cf. POLIZU. *Trebuia să mă țin de dînsa după ordinul ce-mi dase.* BOLINTINEANU, O. 347. *Cine poate ție-se după mine!* ODOBESCU, S. III, 178. *Nu ne-am ținut noi după birja lor?* CARAGIALE, O. VI, 233. *Băgă de seamă că o broască țestoasă se ține după vîrful nuielii lui.* ISPIRESCU, L. 34. *Zise vizi-* [illegible] *credincios?* DELAVRANCEA, O. II, 202, cf. DDRF, BARCIANU. *Feciorul se ținuse după el de la scară.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 7. *Bastarnii cearcă să se împace cu el, trimițînd soli cu rugămintea să nu se mai* [illegible]

ție. REBREANU, I. 146, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Sub cer de zgură și aramă, Eu mă țineam în urma lui cuminte.* TOPÎRCEANU, B. 94. *Mă Nistore, iar se țin copii după tine prin sat.* CAMIL PETRESCU, U. N. 222. *Iar se ține Ion de mine... Dar Manlache i-a răspuns: — Ia-l, bre fată, și liniștește-te și tu odată.* POPA, V. 311. *Îi era drag tare Ţîlie, care se tot ținea de el și-l ruga să ne spună povești.* VLASIU, A. P. 55. *Se ține de ea cum se ține musca de-un cal sîngerat.* SADOVEANU, O. XIII, 702. *Ce te ții, frate, după mine, am și eu nevoie de liniște, după atîta zbucium.* CĂLINESCU, E. O. II, 195. *Abia reușea să se țină în urma birjei.* V. ROM. aprilie 1955, 168. *Nu mai vreau să te pierd. Învață-mă, ce să fac? ... — Nimic mai simplu: ține-te de mine.* VINEA, L. I, 152. *Pînă colo se ținu o haită de lupi după noi.* SORESCU, L. L. I, 118. *O gloabă de moș începuse zilele trecute să se țină după fete tinere.* BĂNULESCU, I. 41. *O să mă țin după voi, tot la distanță de două sate.* NEAGU, Î. 29. *D-ei fugi de mine, Mă țiu după tine Și, und' te-oi ajunge, În brațe te-oi strînge.* TEODORESCU, P. P. 455. *Ai să mi-l plătești! Eu de-acuma de tine am să mă țin.* SBIERA, P. 254. *Să pot, aș zbura pînă acasă, dar văd că nu te poți ține de mine.* RETEGANUL, P. IV, 20. *Ea se ținu de dînsa [illegible].* SEVASTOS, P. 35 [illegible] *ținîndu-se după el..., se depărtă de casă.* STĂNCESCU, B. 149. *Hai că de acuma se ține și baba de dînsul să meargă la judecată.* FURTUNĂ, C. 6. *Cojile de la ouă să le pui pe un băț, ca să se ție puii de cloșcă.* GOROVEI, CR. 134, cf. ALR II I/MN 46, 2 243. [illegible] *căruță.* BALADE, II, 329. *Un cîrlănel dă oaie să ținea după iel.* O. BÎRLEA, A. P. II, 441. *Ţin'te di el, să ai grijă, să nu fugă.* T. DIAL. M. II, 532. *Sărăcia se ține de el ca pulberea după cîine.* ROMÂNUL GLUMEŢ, 23. *Lupii se țin după oi și corbii după hoit.* ZANNE, P. I, 527. *Eu fug de tine, și tu te ții de mine* (Umbra). GOROVEI, C. 379. ◇ (În imprecații) *Ce-ai gîndit sara, he! he! ea știe a doua zi, pe semne că-l are pe Nichiduță, ție-se de dînsa!* CONTEMPORANUL, VI_1, 482. *Cîte se vorbesc de curtea ceea, ție-se de dînsa!* ib. VI_2, 8. *Ţie-se de el (farmecele pe cari le face).* PAMFILE, C. 53. ◇ (La conjunctiv pers. 2 sg., cu valoare de imperativ impersonal, intensificînd ideea de urmărire) *Muma zmeului ... trecu muntele, cățărîndu-se din colț în colț, și să te ții după dînșii!* ISPIRESCU, L. 25. ◇ F i g. *Relele ce facem altora se țin dupe noi ca umbra dupe trupul nostru.* MOZAICUL (1839), 606/19. *[Amorul] se ținea de mine și mă făcea a cerca toate chinurile despărțirii.* NEGRUZZI, S. I, 61. *Mă scuzam acuzînd o fatalitate, care mereu se ținea de mine.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 254. *Luna se ține mereu după noi... aici, la Varatic, pe drum, acasă, chiar și ziua.* IBRĂILEANU, A. 200. *Un miros pătrunzător de creolină... se ținea de om.* BRĂESCU, A. 114. *Spectrul morții se ținea de noi ca umbra.* id. O. A. II, 140. *În fiecare zi puneam zenitul la încercare, dacă se mai ține pe urmele mele sau nu.* BLAGA, H. 26. *Fir de boală nu se mai ținea de biata gospodină.* FURTUNĂ, V. 20. *Cît îi omul tinerel, Tinerel și frumușel, Dorul se ține de el.* FOLC. MOLD. I, 99. ◇ E x p r. **A se ține de capul** (cuiva) v. c a p. **A se ține de pasul** (cuiva) v. p a s². **A se ține de cira** (cuiva) v. c i r ă. **A se ține coadă** (sau **mînz**) **după** (cineva) v. c u v. **A se ține drug** (sau **lipcă**) **de** (cineva sau ceva) v. c u v. **A se ține grapă de** (cineva) v. g r a p ă. **A se ține gaie** (sau **gaia**) **după** (sau **de**) (cineva) v. g a i e. **A se ține** (de cineva sau, rar, de ceva) **ca scaiul** sau **scai** (**de...**) v. s c a i¹. **A se ține droaie după** (cineva sau ceva) = a urma în ceată, în număr mare pe cineva sau ceva. *Și se țineau copiii droaie după ei.* SORESCU, L. L. III, 93. **A se ține ca rîia de om** = a fi nedespărțit, nelipsit de lîngă cineva; a urmări pe cineva pretutindeni. *Și nici tu junghi, nici tu friguri, nici o altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de rîie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca rîia de om".* CREANGĂ, A. 28, cf. ZANNE, P. II, 697. **A se ține după** (cineva) **ca dracul după călugăr** v. c ă l u g ă r. (Regional) **A se ține roanță** v. r o a n ț ă¹. ✦ A acționa păstrînd ritmul impus de cineva sau ceva. *Sînt alte zeci de mașini mergînd repede, în ritm mecanic, lucrătorul trebuind să se țină după ele.* BOGZA, A. Î. 107. *Alerga Rafira, abia ținîndu-se cu fuga de pașii mari și iuți ai fratelui ei.* PREDA, M. 352. ▭ *Noul meu coleg de echipă lucrează foarte repede și eu trebuie să mă țin după el.* ✦ A se orienta, a se ghida după cineva sau ceva. *Întru păgînătate au grăit prorocul acela, să nu vă țineț de dinsul.* BIBLIA (1688), 140¹/8. *Dalba țigănie, Care acum ca și friptă de spuză Nu știa de ce să se mai ție.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 233. *Izgonesc întîi mintea curată Și pre toți care se țin de minte.* id. ib. 371. *Cei ce se ocupă cu istoria noastră nu trebuie a se ținea numai de ceea ce au lucrat și au zis istoricii noștri cei moderni* (a. 1845). PLR I, 107. *Mă țineam după sîrmele de telefon ca să nimeresc la primărie.* V. ROM. august 1955, 74. ✦ R e f l. (Urmat de determinări care arată un text, introduse prin prep. „de") A urma, a respecta cu fidelitate. *Vechii traducători ai textelor bisericești s-au ținut strict de versiunea slavonă.* CADE. ✦ A lua ca exemplu, ca model pe cineva sau ceva. *Coconul Drăgan e un fel de bădăran boierit, care se ține mereu de moda veacului.* HELIADE, O. II, 425. *Tu te ții după cei mai buni bucătari.* ISPIRESCU, U. 25. *Nu trebuie să ne ținem de modă.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 133, cf. SCRIBAN, D.

5. T r a n z. (Cu complementul „drumul", „calea" sau un echivalent al acestora; adesea determinat prin „înainte", „drept" etc.) A urma una și aceeași direcție, același drum, a nu se abate din drum. Cf. DRLU. *Noi ținurăm calea înainte, pînă cînd, sub seară, ajunserăm la Leurdeni.* PELIMON, I. 15/13. *N-am ținut drum drept.* id. ib. 178/13. *Ţapul nu ținea drumul drept.* ISPIRESCU, L. 179. *A doua zi ne scoborim în Răpciuni și ținem în sus drumul de șleau, ce se așterne pe malul drept al Bistriței.* VLAHUŢĂ, R. P. 188. *Merge ca un voievod, Ţinînd cărarea către pod.* COȘBUC, P. II, 245. *Cei doi frați ținură înainte malul.* SANDU-ALDEA, U. P. 48. *Au ieșit din oraș și acum țin șoseaua drept.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 60. *Și totuși ține-n goană cale dreaptă Spre-a nepăsării tale neagră stîncă.* CODREANU, S. I, 113. *Lungi stoluri grăbite țin calea spre nord.* PILLAT, P. 48. *O țineam cîteodată singur în lungul zidurilor vechi și puternice.* BLAGA, H. 48. *Mă, să n-o luați în vale, Că nimeriți în baltă. Ţineți drumul pînă dați în Trintorul.* SORESCU, L. L. II, 123. *Îndărăt, ținînd coama Dunării, un vapor de pasageri trecea spre Brăila.* NEAGU, Î. 22. *Cînd acasă se-ntorcea, Drumul mare că ținea.* TEODORESCU, P. P. 618. *Ea nu s-au oprit, ci au tot ținut drumul înainte.* SBIERA, P. 142. *Voi, drumari, drumarilor, Drum aveți, Drumu-l țineți, Cu mine nimic n-aveți.* HODOȘ, P. P. 134. *Ţinu cărarea drept și se afundă în bunget.* STĂNCESCU, B. 141. *Tu să mă asculți pă mine, Că-ți vine pribeagu-n mînă: Dăsară, știi, cam pă lună, Să ții calea la fîntînă, Că el vine atuncea.* ŞEZ. III, 215, cf. ALEXICI, L. P. 43. *Băietanul o ținut drumul înainte pînă ce-o ieșit din codru.* VASILIU, P. L. 95. *Ciobanul ține drumu-n sus.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 71. *Unul e învins, și atunci celălalt își ține mai departe calea.* COM. SAT. II, 135. *Măi voinice, măi voinice, Ţine-ți drumu, bate-ți murgu.* FOLC. OLT.— MUNT. II, 549. *Și pe murgu-ncălica, Drum d-a lungul apuca, Potecuța că-mi ținea.* BALADE, III, 148. *El lua pă o potecă, io țîneam șoseaua.* T. DIAL. M. II, 540. *Ștefan, lungul, Ţine drumul, Ștefăneasa Întră-n casă* (Cărările). GOROVEI, C. 56. ◇ I n t r a n z. (Urmat de determinări care arată direcția) *Flăcăii însă rămîneau liniștiți, înaintau rar..., ținînd mereu la dreapta.* PÎRVESCU, C. 42. *Doi boieri d-ei mari, Leru-mi Doamne! Ca și doi drumari, Vin din Rusalim, La Vitleem țin!* POP., ap. GCR II, 326. *Și-n pădure ne-am băgat, Și-am ținut tot spre dreapta, Doar așa cumva om scăpa* [de dușmani]. RETEGANUL, TR. 72. *Ia turma de oi și de capre înainte și ține*

ață către pădure. COM. SAT. IV, 59. *Moldovean calu-și bătea Și-nainte tot ținea, În tătari că mi-și ieșea.* [illegible] **A o ține spre** ... = a [illegible] *Cînd o țin spre locul sfînt.* BLAGA, POEZII, 422. ◇ R e f l. (Urmat de determinări care arată direcția, introduse prin prep. „de") *Laconii ... să ținea de țărmuri și de poala muntelui, iar athinei[i] era la cîmpu.* HERODOT², 452. *Intrăm prudent cu o pensă în spațiul subpectoral, ținîndu-ne mereu de fața lui posterioară, pînă ce apare puroiul.* A. POP, CHIRURG. 308. *Vezi tu drumul acesta? Tot ține-te de dînsul, nu da-n lăturì, că cu timpul îi ajunge la tată-tău acasă.* SBIERA, P. 299. (E x p r.) **A se ține ața de un drum (de o cărare** etc.) [illegible] *o ajunge în ostrovul mării.* F (1885), 79. ◇ P. a n a l. (Subiectul indică un drum) *Tîrgul ... îi tot a zisului grof, precum și aleiul ce ține drumul împărătesc.* KOGĂLNICEANU, S. 8. *Pe lîngă desișuri bogate, printre gropi și printre cioate, ținînd poala pădurii, drumeagul urca și cobora.* SADOVEANU, O. III, 501. (R e f l.) *Drumul* [illegible] DAN, I, 195. *La poalele dealului, drumul se despica în două: unul o lua peste creastă, iar altul se ținea pe poală.* V. ROM. februarie 1952, 98. ◇ E x p r. **A ține dreapta** (sau **stînga**, regional, **hăisa**) (sau, i n t r a n z., **la dreapta**) = a merge pe partea dreaptă (sau stîngă) a unui drum. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Neculai ținu dreapta* [illegible] *de camionete sanitare.* C. PETRESCU, Î. II, 50. *De ce nu ținuși dreapta, camarade? Ești chior?* BRĂESCU, V. 59, cf. ALR SN II h 325/520, ib. III h 861. **A ține marginea** = a merge, a înainta pe (sau aproape de) marginea unui drum, a unei suprafețe. *Călca cu băgare de seamă..., ferind noroiul și băltoacele, ținînd marginea.* REBREANU, R. I, 298, cf. A VI 26. **A ține urma** (cuiva) v. u r m ă. **A ține (tot) marginile** v. m a r g i n e **(I 5)**. (Învechit) **A ține marea** sau (i n t r a n z.) **a ține spre plina mare** = a naviga în sau spre larg. *Intră oastea într-însă, în 600 de cătarge, și mearsă la Ioniia, și așa nu să dideră la uscat, ce ținură tot marea.* HERODOT², 318. *Am trebuit să ținem marea trei zile și trei nopți.* GHICA, S. 382. *De frică să nu cădem pe vreo stîncă, despre coastă, căpitanul dete ordin să ție spre plina mare.* BOLINTINEANU, O. 270. (Regional) **A ține șir (de... sau la...)** sau **a-și ține șirul** v. ș i r **(II 2)**. (Regional) **A ține țel** (sau **țelul**) sau i n t r a n z. **a ține la țel** = a ochi cu pușca. Cf. ALR I 1 217/65, 251, 266. ✦ (Popular; construit cu pronumele personal în dativ, cu valoare de posesiv; cu complementul „drumul") A-și continua drumul. Cf. DDRF. *Drumul coardă că-și ținea Și mergea, măre, mergea, ... Pîn' la Mihnea c-ajungea.* TEODORESCU, P. P. 475. *Și-și ținu drumul mai departe printr-o pustietate unde* [illegible] SBIERA, P. 227. [illegible] *ţină drumul, se bagă-n băltoacă și prinde pești.* RETEGANUL, P. IV, 23. *Nu-și ține drumul, ci apucă pe de lături*, se spune despre cei care nu-și văd de treabă. [illegible] VI [illegible] 101.

6. [illegible] introduse prin prep. „de", sau, învechit și regional, „la", învechit, „cu") A face parte integrantă dintr-un tot; a aparține cuiva sau la ceva. *La cine te ții și* [illegible] *ce se ținu de Ardeal* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 114. *Cine a birui, lor tot li-i un stăpîn, și de acela se vor ținea.* N. COSTIN, LET. II, 109/31. *Făcut-am această scrisoare fiilor mei, pentru să știe pe unde avem moșie* [illegible] *rinți* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 255. *Teascul cu* [illegible] 165/7, cf. DRLU, LB. *Insulile (ostroavele) toate cîte vor fi în Dunăre, în malul cel din stînga, vor fi socotite că țin de pămîntul Țării Rumânești.* CR (1829), [illegible] *nură de districtul Brașovului.* FM (1861), 33. *Damele ce țin de corpul diplomatic ... au cîte un cavaz ce merge înainte.* BOLINTINEANU, O. 287. *Multe opere ale acestui literat se țin de literatura nepublicată.* MAIORESCU, CR. I, 217. *Era de lucru pentru o Siminä, pentru tatăl ei și încă pentru doi-trei oameni ce se țin de dînșii.* SLAVICI, O. I, 213. [Craiul] *cutezase să zică că țara Moldovei ținea de dînsul.* CONV. LIT. XII, 186. *E sărăcie lucie la o vatră de care țineau opt perechi de boi unguresti.* DELAVRANCEA, S. 4. *Unele întîmplări trăite de curînd i se par rămase departe, străine, ca și cînd n-ar mai ținea de viața ei.* VLAHUȚĂ, D. 240, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Intrase grija de biata răzeșiță în toate sufletele, parcă era o adevărată stăpînă și casa din deal un loc de durere pentru întreaga obște a satului, de care ținea moșioara răzeșească.* N. REV. R. I, 65. *Nu țin de nici o școală literară.* CODREANU, S. I, 325. *Crassus se crede dator să atace și pe ceilalți geți vecini, deși nu țineau de Dapyx, nici nu-i făcuseră nimic.* PÂRVAN, G. 89, cf. CADE. *Nu țin de nici o sectă, sînt ateu.* BRĂESCU, O. A. II, 318. *Atitudinea lui ține de prostie; explicațiile ... țin de poveste.* IORDAN, L. R. A. 354. *De nici un stil arhitectura ta nu rîvnește ca să ție.* ARGHEZI, S. I, 113. *Ambele consoane țineau de silaba a doua.* IST. L. ROM. I, 25. *Prin aceasta, ei țin de lumea stilizată a basmului.* V. ROM. septembrie 1970, 4. *Laptele din seara zilei împreunării se ține de cel de la împreunare și este al aceluia care l-a luat la licitație.* COM. SAT. III, 59. *La ce om se ține calu ăsta?* A II 12. ◇ E x p r. **A ține una cu** (ceva) = a face parte integrantă dintr-un tot. *Casele din mahalaua Colții d. maiorului Cîmpineanul se dau cu chirie, precum și un loc de 16 stînjeni ce ține una cu locul acestor case se vinde de tot.* CR (1832), 160²/31. ◇ (Rar, construit cu dativul) *Această sfîntă carte, anume strașnic, s-au cumpărat ... ca acest numitei biserici să ție* (a. 1799). D. POP, M. 19. ✦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") A se referi la ..., a fi în legătură cu ...; a privi, a interesa pe ...; a depinde de ... *Țiitoare una de alta numim cîte întru dînsele să țin una de alta ... ca cum: ucenic și dascăl.* MOLNAR, în RET. ROM. 25, cf. DRLU. *Să se cunoască mai deplin gustul și trebuințele românilor ... în cele ce țin de știință și literatură* (a. 1837). PLR I, 62. *Ți se răspunde „că așa ceva se ține de Roma în puterea concordatului".* BARIȚIU, P. A. III, 305, cf. POLIZU. *Certitudinea este o stare sufletească, a cărei explicare se ține de psihologie.* MAIORESCU, L. 108. *Ce a fost mai înainte și ce era să mai fie după aceea era ceva care nu mai ținea de mine.* VLAHUȚĂ, O. A. 150. *Însă aceasta e o problemă mai delicată, Ține de viitor.* SORESCU, D. 18. *Nuvelistica lui Caragiale ține și ea de geneza romanului românesc.* V. ROM. decembrie 1964, 115. *Mi se lua ceea ce ținea de mine însumi, de persoana mea.* ib. aprilie 1971, 33.

7. R e f l. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", regional „pe", învechit „pentru") A nu se lăsa de ..., a se preocupa neîntrerupt numai de ..., a se îndeletnici mult (numai) cu ...; a persevera în ... *Ucenicii ... tot să ținea de meșteșug,* [illegible] VARLAAM, C. 258. [illegible] *eu să mă ții[u], fiind stăpîn a vasă mai multe.* HERODOT², 378. *Iară ea să feace cu totul hiară, țiindu-să* [illegible] DOSOFTEI, V. S. [illegible] 123ʳ/6. *Cătră care lucrur[i] ce nu sînt, inema ta, îm-* [illegible] *de acealeaș mă țineam* (a. 1648). GCR I, 131/39, cf. POLIZU. *Te ții de fleacuri ..., om bătrîn.* DELAVRANCEA, O. II, 212, cf. BARCIANU. [illegible]

obicei. D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 111. *Îi bine de care se țin de carte, da' de noi care rămînem la muncă nu s-alege nimică.* CONV. LIT. XLIV, 649. *Literatura română a suferit o pagubă imensă prin faptul că marele critic nu s-a ținut și de literatură.* AGÎRBICEANU, S. P. 248. *S-a înfrățit cu Bachus și mereu Se ține numai de beție și de glume.* CODREANU, S. I, 394. *Avea o fire șăgalnică, glumeață, ținîndu-se tot de ghidușii pe cari le fereca în stihuri scăpărătoare.* COM. SAT. III, 3, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *La Londra, unde plecase să învețe gimnastica..., s-a ținut de stricăciuni inocente.* I. BOTEZ, B. I, 42. *Nu se mai ținea nimeni de carte.* BRĂESCU, A. 136, id. O. A. II, 68. *Ana se ținea de dragostea ei, pe care o aflase de mult satul întreg.* VLASIU, A. P. 308. *Nu spun eu? Se țin de vizite.* SADOVEANU, O. X, 612. *Doamnele ... se țin de cancanuri.* DAN, U. 231, cf. SCRIBAN, D. *E prea fricos și prea venal ca să se țină de răzbunări.* VINEA, L. I, 55. *Toamna cînd se cam isprăvesc trebile, ăi mai tineri se țin De hore.* SORESCU, L. L. I, 128. *Cine dracul ți-a șoptit Să te ții tot de iubit?* TEODORESCU, P. P. 339. *Păcală ... își făcea de cap și se ținea numai de lucruri poznașe.* FURTUNĂ, V. 65. *Ne țineam dă rele că ieram ... și mulți.* T. DIAL. M. I, 361. ◇ (Cu valoare de impersonal) *Băiatului îi mai durară un acoperămînt și apoi ține-te pe gospodărie.* SEVASTOS, N. 2. ◇ I n t r a n z. (Învechit) *Ținum într-una pentru jelanie scripturеei sfinte, că vădzum cum toate limbile au ... numai noi românii pre limbă nu avem.* PO 10/10. *Iar de veți ținea întru slăbăciune și întru nesocotință, nici o nedejde nu am cătră voi, ce veți fi certați de împăratul pentru vicleșug.* HERODOT², 293. ◇ E x p r. **A se ține de ale sale** = a-și vedea de treabă. V. și s ă u[1]. Cf. ȘĂINEANU, D. U., DL, DM.

8. I n t r a n z. (Urmat de determinări introduse prin prep. „la") A fi legat sufletește de cineva sau de ceva; a-i fi pe plac cineva sau ceva; a avea afecțiune pentru cineva sau ceva; a iubi. *Țin la botez.* DRLU, cf. POLIZU. *Țin la țară, țin la neatîrnare.* BOLINTINEANU, O. 46. *Nu țin la nimica, căci nu mai cred nimic.* EMINESCU, O. IV, 386. *Majoritatea oamenilor țin la viață.* id. ib. 361. *Aveam, zic, în casa noastră, o slugă veche și credincioasă, la care tata ținea foarte mult.* GANE, N. III, 28. *Căci, dă, care om nu ține la viață înainte de toate?* CREANGĂ, P. 206. *Nu rîde, cucoană, după ce că paț un afront tocmai la ce-am ținut eu, nu rîde!* CARAGIALE, O. VI, 38. *Budulea era din sat de la noi și ținea la mine.* SLAVICI, O. I, 86. *Pe multă lume ajuta la nevoie acest bogătaș al satului și de aceea și oamenii țineau la el.* SANDU-ALDEA, A. M. 134. *Domnul Vucea ... ținea la viață ca un pusnic la Dumnezeu.* DELAVRANCEA, O. I, 323. *Dacă părinții voiesc ca un copil să țină mai mult la tatăl său, îl înfășoară ... într-o cămașă de-a tatălui său.* MARIAN, NA. 91, cf. GOROVEI, CR. 46. *La Sora se vedea că ține.* AGÎRBICEANU, S. 152, cf. TDRG. *Ca și geții, sacrifică soțului pe soția la care a ținut mai mult.* PÂRVAN, G. 233. *Nu vreau să țină la calitățile mele, ci, fără nici un discernămînt, la mine.* IBRĂILEANU, A. 105. *Cît am ținut la el ...* ARDELEANU, D. 165, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ținea și ea la Sandu, ca la copilul ei.* MIRONESCU, S. A. 47. [Gîndacii sînt] *adevărată pacoste pentru gospodina care ține la curățenie.* SIMIONESCU, F. R. 260. *Mă crescuse de mic și ținea la mine.* BRĂESCU, O. A. II, 96. *Sătenii țineau mult la bătrînul acela hazos și cuminte.* POPA, V. 96. *Ați trăit o viață întreagă împreună; e harnic și ține la casa asta.* VLASIU, D. 227. *Oamenii țin mult la datina asta.* DAN, U. 71, cf. SCRIBAN, D. *Poporul nostru — onoare lui — a ținut și ține cu sfințenie la obiceiurile strămoșești.* COM. SAT. I, 33. *Țin la nevastă-mea, cum știi bine.* CĂLINESCU, S. 552. *Deseori ținem la o credință nu fiindcă ea ne pare cert demonstrată, ci fiindcă nu ni s-a demonstrat contrariul ei.* BLAGA, Z. 11. *Ești singurul om la care țiue.* H. LOVINESCU, T. 10. *Nu spunea că nu ține la ea, dar nici nu se străduia să arate că ține.* PREDA, M. 21. *Ținea la viață din răsputeri.* T. POPOVICI, S. 374. *Nu apare ca un egoist, decît în măsura în care poate fi egoist un om care n-a încetat să țină la o femeie.* V. ROM. ianuarie 1965, 135. *Țineam și eu la demnitatea mea și îmi era frică să nu mă fac de rușine.* ib. februarie 1971, 19. *Unchiu Petrea Dună, care ținuse mult la sor-sa, o visa des.* NEAGU, Î. 6. *Dacă tu nu ții la mine, Nici eu n-am habar de tine.* TEODORESCU, P. P. 338. *Împăratul ... ținea mult la cerb.* ȘEZ. I, 164. *Mi-a mai spus încă o dată să țin în viața mea la drept și la adevăr.* id. II, 162. *Maică-sa d-a dooa oară nu ținea la fat-aceasta.* T. DIAL. M. I, 228. *Este o vorbă doar: la ce ții, n-ai parte.* FURTUNĂ, C. 22. *Cîinele care ține mai mult la om, el latră mai mult la oameni.* BARONZI, L. 52, cf. ZANNE, P. I, 367. ◇ E x p r. **A ține la (cineva) ca la ochii din cap** v. o c h i[1] (**AI 1**). **A ține la (cineva) ca la pingele** = a nu avea pentru cineva decît foarte puțină afecțiune, a nu iubi pe cineva aproape deloc. Cf. ZANNE, P. III, 302. **A ține** (sau, r e f l., învechit, **a se ține greu**) **la preț** v. p r e ț (**1**). (Învechit) **A ține la un cuvînt** = a fi toți de o singură părere, a fi înțeleși, a avea aceeași opinie. *Iară boierii moldoveni, carii era cu dînsul, ... sfătuitu-s-au și ei în de ei și s-au agiunsu și cu toate capetile ... să ție la un cuvînt.* NECULCE, L. 53. *Visternicul au și legat frăție cu Bogdan hatmanul, vădzînd că-i gineri lui Cantemir, de ține la un cuvînt.* id. ib. 101. (Regional) **A ține la un loc** = a fi uniți, solidari. *Se crede că dacă are cineva mai mulți copii, și-i botează pe toți în una și aceeași cămașă, aceștia, crescînd, vor ține la un loc.* GOROVEI, CR. 46. *Ei ținea la un loc și sta foarte tare unul pentru altul.* SBIERA, P. 121. (Regional) **A ține furcă** (**la ceva**) v. f u r c ă.

9. I n t r a n z. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „cu", învechit, „lîngă") A apăra, a susține pe cineva sau ceva, a fi de partea cuiva. *Turcii țin cu scaunul crăiei.* SIMION DASC., LET. 113. *Să nu-l creadză, că el este ca și un turcu și ține cu turcii.* NECULCE, L. 210. *Întărindu-se partea ce ținea cu Olbrecht, au rămas craiu leșesc Olbrecht.* N. COSTIN, LET.² I, 168. *Secuii au ținut lîngă craiul Ioann.* ȘINCAI, HR. II, 159/13, cf. DRLU, VALIAN, V., POLIZU. *Principele putea să-și aleagă ... sau să țină cu boierii ... ori să țină cu poporul.* HASDEU, I. V. 37, cf. COSTINESCU. *Eu țin întotdeauna cu Traian și nu pot să las ca să i se ia ce este al lui.* ODOBESCU, S. III, 71. *Șezi, cumătre, și mănîncă, nu te îngriji de noi. Mai ținem noi cu flămînzii pănă-ncolo mai de-apoi.* CONTEMPORANUL, I, 132. *Cîte fete mîndre-n sat, Toate țin cu tine.* COȘBUC, P. II, 23, cf. BARCIANU, CADE. *Dumneata cu care ții: cu cei ce se duc sau cu cei ce sosesc?* GALACTION, O. A. I, 242. *Foc și pe mine, că de ce țin cu Eliz.* BRĂESCU, O. A. II, 307, cf. SCRIBAN, D. *Pînă țineam cu codrul, Eram roșu ca focul.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 290. *Oamenii ... s-au încredințat ... că acest flăcău, măcar că-i vinitic, dară ține cu dînșii ca și cel mai bun flăcău din sat.* SBIERA, P. 152. *Numai unul Dumnezeu Mai ține cu dorul mieu.* SEVASTOS, C. 164. *Tu, nevastă, cu cin' ții? — Eu țin, Pinteo, cu cei mulți.* BIBICESCU, P. P. 319. *Numai unu-i străinel, Nu ține nime cu el.* ȘEZ. V, 91. *Cu cine ții? Cu Dumnezeu ori cu mine?* COM. SAT. IV, 1. *Marcul, măre, de-mi vedea Că Turcul cu el ținea.* BALADE, II, 67. ◇ T r a n z. (Învechit, rar) *Nimenea nu poate a doi domni lucra; că să unul va iubi, iară altul va urî, și unul va ținea, iară altul a nu-l socoti va începe.* CORESI, EV. 215. ◇ R e f l. (Învechit) *Eu sînt fapta și plăzmuirea ... și mă țin cu oamenii, și oamenii cu mine* (a. 1698). CANTEMIR, ap. GCR I, 324/5. *Poruncă au dat* [omului] *ca, întru soțiirea ce să află, să să ție ... unul cu altul, ajutînd și sprijinind* (a. 1702). GCR I, 344/4.

◇ E x p r. T r a n z. **A-i ține** (cuiva) **partea** (sau **parte**, învechit și regional, i n t r a n z., **de parte**) [illegible] (III 1).

10. I n t r a n z. și (familiar) r e f l. (Urmat de un verb la conjunctiv, rar, la infinitiv) A dori, a vrea [illegible], a intenționa să . . . ; a se [illegible] *[illegible] ba nici o frază, înlocuind unele expresii galicizante prin vorbe românești* (a. 1886). PLR I, 375. *Țin ca să-mi fac neamul lăudat și mare.* BOLINTINEANU, O. 46. *Omul . . . ținea să-și descoase tovarășul.* GANE, [illegible] *ținea să aibă prăsilă.* CREANGĂ, P. 106. *Orașul București a ținut ca pentru apariția „Moftului Român" să se îmbrace în haine de sărbătoare.* CARAGIALE, O. III, 200. *Tot românul vrea să-și aibă cojocul, dar ține să-i mai fie și frumos împodobit cu flori.* SLAVICI, O. II, 84. *Ținem a da o idee mai cu samă despre acele suferinți.* RĂȘCANU, L. IV. *Nu ținem nici să facem noi singuri, nici să dirijăm Vatra* (a. 1894). PLR I, 431. *Țineam să știu dacă ai vreun interes.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 41, cf. TDRG. *Mereu m-am ținut, dar nu m-am învrednicit, să-mi cumpăr un aparat de fotografiat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 155. *Ținea morțiș să citească și să cînte.* AGÎRBICEANU, S. 67. *Țin numaidecît ca această copilă să reușească.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 101. *Deși nu mă simt încă în stare cu totul normală, am ținut să iau parte la această adunare* (a. 1927). PLR I, 251, cf. CADE. *Băiatul a ținut să se întoarcă acasă.* REBREANU, R. I, 192. *Reprezentantul român ține să constate că n-a fost . . . nici imposibilitate logică, nici fizică, nici juridică.* TITULESCU, D. 113. *Țin să răspund fiecăruia dintre onorații oratori.* CAMIL PETRESCU, U. N. 146. *[illegible] prieteni care țineau să te cunoască.* C. PETRESCU, C. V. 183. *Și nevastă-mea ținea morțiș să facem cameră separată.* BRĂESCU, O. A. II, 343, cf. 81. *E la grădiniță și mama a ținut ca el să-l întîmpine pe tata cu ghiozdanul.* SAHIA, N. 50. *Ținea morțiș să scoată un personaj literar dintr-un ucigaș banal și etichetat.* POPA, V. 93. *Țineam să vorbească și-o stimulam.* VLASIU, D. 315. *L-am lăsat făcînd comentarii pe care nu țineam deloc să le aud.* SADOVEANU, O. XIV, 118, cf. SCRIBAN, D. *Această dezinteresare bănească am ținut s-o subliniez în două rînduri.* MIHĂESCU, D. A. 38. *Au păstrat cu dîrzenie . . . cosițele cu care țin să meargă în mormînt.* APOLZAN, P. I. 107. *Îmi lipsește din casă grozav un termometru. De zece ani mă țin să cumpăr și am uitat mereu.* ARGHEZI, C. J. 185. *Tata a fost la Viena . . ., apoi a ținut morțiș să meargă în Elveția.* CĂLINESCU, S. 100. *Gînditorii . . . țineau totuși să mai construiască o concepție integrală despre lume.* BLAGA, Z. 101. *Ținea să dezlege taina doamnei.* VINEA, L. I, 166. *Țineam doar ca Anca să afle că eu n-am nimic împotrivă.* H. LOVINESCU, T. 386. *Țineam încă să ne salvăm.* BĂNULESCU, I. 221. *A ținut mult să-l facă învățător.* NEAGU, Î. 12. *Fiecare ține să aivă cunună de la secerat.* COM. SAT. IV, 101. *De cînd mă tot țin să viu și nu m-ajung.* UDRESCU, GL. (În formule de politețe) *Domnule Vartolomeu Diaconu, țin să-ți mulțumesc pentru ospitalitate.* C. PETRESCU, A. 298. ◇ (Cu completiva subînțeleasă) *Să mergem să culegem ciorele! . . . — Dacă ții, răspunse Persida alene.* SLAVICI, O. II, 30. *Du te dacă îți face plăcere. Eu nu țin.* [illegible]

A fi ținut să . . . (sau **a . . ., la . . ., asupra . . .**) [illegible] *ia* SEVASTOS, N. 64. *Chiar dregătorii cei mari, cu* [illegible] I. R. IV, 146. *Orașul Paris și toți locuitorii lui, fără distincție, vor fi ținuți să se supună neîntîrziat.* CAMIL PETRESCU, T. II, 362. *Bacii și oierii erau ținuți să-i puie la țiitorile poruncite tainul.* SADOVEANU, O. XVI, 111. *Statul român este ținut și el moralicește a interveni acum în criza financiară.* D. GUSTI, P. A. 217. *Eu sînt ținut să fac pe năzdrăvanul ca să mă depărtez de gravitatea solemnă a belferiei.* VINEA, L. I, 358.

III. 1. T r a n z. (Complementul este corpul sau o parte a corpului) A face să stea mai mult timp într-o anumită poziție. *Mănile lui le ține întinse spre văzduh* (a. 1808). GCR II, 199/22. *Așa plîngînd, ținea ochii închiși Ca să nu-și vadă cruda perire.* BUDAI-DELEANU, Ț. 276, cf. DRLU. *Au stătut în genunchi, țiind mînele înălțate către cer.* DRĂGHICI, R. 89/17, cf. POLIZU. *Merge . . . Cu ochii-n cer, pe șuierate, Țiindu-și mînile la spate.* EMINESCU, O. IV, 194. *I-ai fi auzit clănțănirea dinților, dacă nu ar fi ținut gura strîns încleștată.* id. P. L. 84. *Iară cînd îl ținea închis* [ochiul], . . . *spunea că vede cu dînsul și în măruntaiele pămîntului.* CREANGĂ, P. 243. *Ținînd mîinile la spate și uitîndu-se la o cadră din perete.* CARAGIALE, O. I, 138. *Nu știa cum să calce, cum să-și țină trupul.* SLAVICI, O. II, 30. *Picioarele să le ții lipite pe lîngă supțioara mea.* ISPIRESCU, L. 7. *Ea-și ține brațul stîng pe piept Și-ncetișor dezmiardă fruntea Flăcăului cu brațul drept.* COȘBUC, P. I, 182. *Copiii . . ., dacă le-a intrat apă în urechi, ies și ei la țărm și sar într-un picior, ținînd urechea răzimată pe o mînă.* CANDREA, F. 1. *Ea-și ținea trupul drept ca o statuie.* AGÎRBICEANU, L. T. 390, cf. CADE. *Ține o mînă sub haină.* H. LOVINESCU, T. 102. *Romanticul ține o mînă în sus.* SORESCU, D. 39. *Cine mă obligă Să nu țin ochii deschiși toată viața?* id. ib. 143. *Își prinde fluierele picioarelor cu brațele și rămîne așa, privind străin peste cîmpie, ținîndu-și bărbia sprijinită pe genunchi.* BĂNULESCU, I. 135. *Ținea capul dat pe spate, ochii pe jumătate închiși.* V. ROM. martie 1969, 30. *Nu mai era în stare să țină mîinile întinse.* SBIERA, P. 285. *Mîrtanul ținea gura închisă, temîndu-se să nu scape mărgeaua.* RETEGANUL, P. V, 14. *Cînd dulacul a dat peste vită, ea ține capul în jos.* ȘEZ. IV, 122. *Cînd își lasă mămăruța aripile cele dedesupt icșite afară, are să fie căldură mare, iar dacă și le ține sub aripile din afară, are să fie frig.* COM. SAT. I, 39. *Mărioară de la munte, Nu ținea părul pe frunte.* FOLC. TRANSILV. I, 36. *Omul nevinovat ține capul sus.* STĂNCESCU, B. 340. *Capul în jos, cînd în sus nu-l poți ținea.* ZANNE, P. II, 38. *Caprei îi pică coada de riie, și ea tot sus o ține,* se spune despre cei săraci, dar fuduli. Cf. ZANNE, P. I, 393. ◇ (Prin analogie) *Rid brebeneii cei albi, iar crinul cîmpiei deoparte Ține potirul plecat, că-i greu de adunatele-i lacrămi.* COȘBUC, P. II, 62. *Am un pom frumos, Cu ramurile în jos, Iar rădăcina o ține Drept în sus, ca mine* (Omul). GOROVEI, C. 257. ◇ E x p r. **A ține coada sus** v. c o a d ă. **A-și ține nasul** (**pe** sau **în**) **sus** v. n a s[1] (I). **A-și ține gura** (sau **limba**, depreciativ, **pliscul**, regional, **fălcile** etc. sau, i n t r a n z., **de gură**) = a tăcea, a se abține să vorbească, [illegible] impune tăcere, discreție. *Cinreva va . . . să vadză dzile bunre, se-ș ținie* (să-și o p r e a s c ă N. TEST. 1648, [illegible] BIBLIA 1688 [illegible]) COD. VOR. 154/13. *Ținie-și* (o p r e a ş t e D) *limba sa de rău, și cu rostul său să nu grăiască hiclenșigure.* PSALT. 60, cf. LB. *Blestemata de vecină Mă văzu de la fîntînă, Gura nu-ș putu să-ș țînă. Ea la maică-mea* [illegible] NOIU, C. I. 132. *Dacă vă țineați gura . . . și nu se afla nimic, era bine.* DAN, U. 37. *Ține-ți pliscul!* se răsti [illegible]

gura! SBIERA, P. 254. *Cioara de țigancă nu-și mai ținea gura.* RETEGANUL, P. II, 26, cf. ALR I 69, ib. I 383. *Ține-ț dă gură.* ib. 69/320. *Ține-ț fălcile și taci.* ib. I 383/122. *Cine nu-și ține limba își pierde capul.* ZANNE, P. II, 220. (Familiar) **Ține-ți clanța** (sau **clențaica**) v. cuv. **A-și ține gura cusută** (sau **strînsă**) = a nu vorbi. *Aceia ce făceau cele de trebuință se juraseră să-și țină gura cusută.* BARBU, PRINC. 137. *Să vă țineți gura strînsă și să tăceți ca pămîntul.* TEODORESCU, P. P. 169. **A ține piept (la** ceva sau cuiva sau, rar, **cu** cineva) = a se împotrivi cuiva sau la ceva; a nu se da bătut. V. și piept (I 1). *La prigonirea sorții, virtute e a ști Să ținem piept: tribune, dă-ți inimă.* CARAGIALE, O. VI, 309. *Trică nu se simțea destoinic să ție piept cu acesta.* SLAVICI, O. II, 9. *Mihai însuși ținu piept lui Mustafa pașa.* ISPIRESCU, M. V. 16. *Deștept și vrednic, făcut să ție piept nevoilor, pururea semeț, încrezător în el.* VLAHUȚĂ, R. P. 117. *Tovarășii mei au ținut piept cît au ținut.* PETICĂ, O. 234, cf. CADE. *Știam că cel puțin spre Antimora, unde era o largă spărtură a frontului nostru, nimeni nu le mai ține piept.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 24. *În discuțiile lor, studenta ținea piept cu încăpățînare.* C. PETRESCU, Î. I, 21. *Uneori soțul încerca să-i țină piept.* BRĂESCU, O. A. II, 291. *Aveam poruncă hotărîtă să ținem piept ori să murim.* VOICULESCU, POEZII, I, 41, cf. SCRIBAN, D. *Vreau să-i țiu piept. Învață-mă cum să fac!* VINEA, L. I, 370. **A ține urechea la** (cineva) = a fi atent la ceea ce spune cineva. *Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost De-mi țin la el urechea — și rîd de cîte-ascult?* EMINESCU, O. I, 71. **A ține mîna căpătîi** = a pune mîna sub cap drept căpătîi. *Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă ... La pămînt dormea ținîndu-și căpătîi mîna cea dreaptă.* id. ib. 142. **A ține ochii** (sau **privirea**) **la** ... (ori **către, spre, pe, în** ...) = a se uita îndelung, cu insistență la cineva sau la ceva. *Ochii înfipți tot la bucate ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 128. *Plin de bucurie, ținea ochii pe dînsa.* MOZAICUL (1839), 445/16. *Nurorile cele mari ale împăratului țineau ochii țintă la zînă.* ISPIRESCU, L. 39. *Ochii-i ții la soare țintă Și cu ochii tu-l dezmierzi.* COȘBUC, P. I, 218. *Nu pot înțelege de ce Țin privirile-n pămînt.* ISANOS, V. 122. *Își ține ochii albaștri, spălăciți, pironiți undeva înainte.* BĂNULESCU, I. 7. *Măi, bădiță, stăi de boi, Nu ținea ochii la noi.* PAULETI, C. 108. *Mițișorul ... ținea ochii ațintiți drept la boier.* SBIERA, P. 247. *Mînă, bade, boii bine, Nu ținea ochii la mine.* MÎNDRESCU, L. P. 49. *Mîndruță cu ochi micuți, Ce ții ochii la drăguț? Ține ochii la bărbat.* RETEGANUL, CH. 129. *Eu fusei fată bolindă, Că ținui ochii la grindă. Maica îmi dete un pălmoi Să țiu ochii la război.* DOINE, 51. *Te-aș iubi ș-acum nevastă, Dar bărbatu-i tot cu tine, Și ține ochii la mine.* HODOȘ, P. P. 149. *Mînă-ți, bade, boii bine, Nu ținea ochii la mine.* COM. SAT. IV, 126. *Mireasa intrînd în casa socrilor, toți țin ochii pe dînsa să vadă cum se poartă.* ZANNE, P. IV, 450. (Regional) **A ține ochii de** (cineva) = a supraveghea pe cineva, a fi atent la cineva. *Ține [illegible] de frate-tău!* CIAUȘANU, GL. **A-și ține cumpăna** = a sta în echilibru, a-și păstra echilibrul un timp oarecare. *În adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se [illegible] în [illegible].* D. ZAMFIRESCU, T. S. 5.

2. Refl. (Urmat de determinări modale) A sta într-o anumită poziție, a avea o anumită ținută; a lua o anumită atitudine. *Maiorul se ținea în picioare în apropierea unei mese, pe care își spriijnea o mînă lungă și dispoietă.* RUSSO, S. 28. *Ea se ținea drept, vorbea rar și chibzuit.* SLAVICI, O. II, 46. *Nu se mai poate ținea drept, ci e îndoit ca o salcie, dar stă.* GHEREA, ST. CR. II, 88. *Cam trist, cam singuratic, se ținea încă drept bătrînul.* D. ZAMFIRESCU, Î. 22. *Trunchiul nostru nu să mai poate ține drept și rămîne strîmb pentru toată viața.* BIANU, D. S. 85. *Ține-te drept, căpitane ...!* BRĂESCU, O. A. II, 315. [illegible] *să-l ispitească pe englezul care se ținea înfipt și mut.* BART, S. M. 102. *Se ținea dreaptă, cu capul în sus.* DAN, U. 43, cf. SCRIBAN, D. *Se ținea în fața lor dreaptă și prevenitoare.* VINEA, L. II, 306. *Degeaba! răspunse omul, care nu se putea ține drept.* ARGHEZI, S. XI, 22. *Tot bățos se ținea. Îl toacă minerii ca pe urzici și el tot cu nasu pe sus.* V. ROM. ianuarie 1965, 48. ◊ (În construcție cu adverbul „abia" sau „greu") *Abia se puteau ținea pe picioare.* DRĂGHICI, R. 26/13. *Obosit și înfierbîntat cum era, de-abia se mai ținea pe picioare.* SLAVICI, O. I, 169. *Înghețat, prăpădit și abia ținîndu-se pe picioare de beat, suduie.* SĂM. I, 387. *Cu ochii în cearcăne vinete, Andrei abia se mai ținea pe picioare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 178. *Prefăcîndu-mă că abia mai mă țin pe picioare, izbucnii în rîs.* MIHĂESCU, D. A. 177. *De inimă rea pe tălpi abia mă țin.* CĂLINESCU, O. IX, 389. *Se ținea greu pe picioare și tot căuta sprijin.* CAMIL PETRESCU, O. I, 13. ◊ Expr. **A se ține cu capul pe sus** = a fi mîndru, orgolios; a fi încrezut. DL. **A se ține cu nasul (pe) sus** (sau **în vînt**) v. nas (I). **A se ține cu coada în** (sau **pe**) **sus** v. coadă. **A nu se (mai) putea ține pe picioare** v. picior (I 1). ✦ (Rar) A sta pe picioare. *[illegible] dzut în pat dzăcînt. Și vădzu I*[isu]*s credănța lor, dzise scădzutului: ține-te, fotul miu, iartate-ț sămt pacatele tale.* EV. SL.-ROM. 163/8.

3. Tranz. (De obicei cu determinări locale) A face (pe cineva sau ceva) să stea o perioadă de timp într-un anumit loc. *El iară zise lor: nu mă țineareți, că domnul au nărocit calea mea, sloboziți-mă să merg la domnu-mieu.* PO 81/7. *Atunce acel staroste îl va ținea la închisoare.* PRAV. 278. *L-au ținut la-nchisoare mult ai.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25v/25. *S-au obicinuit a fi în unile locuri de a duce trupurile morților ... la besearică, și acolo a le ține sub slujba cea dumnezeiască* (a. 1808). IORGA, S. D. XII, 200. *Acolo își ținea o parte din turma sa.* DRĂGHICI, R. 160/26. *Iar oștile moldovene ... le ținea pe margeni.* NEGRUZZI, S. I, 143, cf. 44. *Dacă te-ai potrivi tu acestora, îi ținea mult și bine pe mămuca afară.* CREANGĂ, P. 23. *Să rămîi aici și să-l ținem și pe el pînă ne-om gîndi la altceva.* CARAGIALE, O. VI, 288. *Era hotărîtă să-și ducă fata la Arad ... și s-o ție cît de mult acolo.* SLAVICI, O. II, 32. *Vrea să te ție aici, ca să-i fii ginere.* id. ib. 218. *Împăratul ... o ține într-o colivie de aur.* ISPIRESCU, L. 75. *Un gînd o ține-o clipă-n drum, Ar vrea să-ntîrzie un pic, Suntem așa de-aproape-acum...* PĂUN-PINCIO, P. 70, cf. ȘĂINEANU, D. U. *M-am săturat de ținut trupa în bordeie.* C. PETRESCU, Î. I, 8. *Pe cine-l prindea, îl ținea captiv de nasturul hainei.* id. ib. 132. *Lutul cleios ține fierul, Cînd boii, speriți, cad sub bice pe brazda cu greu începută.* VOICULESCU, POEZII, I, 30. *Cantemir își ținu hoarda la tomnatic, pe marginile Lehiei.* SADOVEANU, O. V, 615, cf. SCRIBAN, D. *Îți face loc, te ține, te petrece ... În fel și fel de chipuri Te-nvăluie cu ciripiri și cu tertipuri.* ARGHEZI, S. V, 44. *Te împrumută boierul după ce te ține un ceas, două la scară.* STANCU, D. 74. *Se prăpădește dacă o lași. Moare! Cu asta te ține.* VINEA, L. II, 41. *Să mă ții întotdeauna lîngă tine, să nu mă lași singură.* H. LOVINESCU, T. 413. *Dragostea ... Venea din pămînt, din ape, Poruncindu-ne să ne ținem aproape.* ISANOS, V. 325. *Noi fuseserăm ținuți toată ziua în a doua linie, între aceste regimente.* V. ROM. octombrie 1964, 3. *Se întîmpla deseori ca aceștia* [medicii] *să fie ținuți pe lîngă temutul bolnav.* G. BARBU, A. V. 224. *De trei ani e ținut bine Într-o boltă-ntunecată.* ALECSANDRI, P. P. 106. *La Macovei în sat Nici că mai este de stat, Că te ține-n munc-afară.* TEODORESCU, P. P. 297. *Ține-o, Doamne, lîngă mine, Să mă-nvețe jocul bine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 420. *Apoi l-au ținut* [pe băiat] *pînă a doua zi dimineața și, pentru că n-avea copii, l-au dus acasă.* SBIERA, P. 35. *Nimeni nu te-a-ntreba că de ce-ți ții turma pe-acolo.* RETEGANUL, P. III, 57. *Cînd tună* [illegible] *să nu ții mîții în casă.* ȘEZ. I, 126.

[illegible] *puțin o zi trebuie să ploaie.* COM. SAT. II, 20. *Voinicu' știu că-l aveți, Dar acasă nu-l țineți.* ib. III, 96. *Și-n temniță îl ducea, ... Și aici cît îl ținea?* BALADE, II, 13. *Mariuțo, Marioară, Coboară din deal în vale,* [illegible] MUNT. II, 466. [illegible] *Tot la mine o să iasă.* id. ib. 469, cf. O. BÎRLEA, A. P. I, 219, ZANNE, P. I, 556. ♢ F i g. *Melancolia mă ține-n* [illegible] O. 86. ♢ E x p r. **A ține** (ceva sau [illegible]) **sub obroc** v. o b r o c (1). **A ține pe cineva la distanță** (sau **departe**) = a impune [illegible] rezervă, a nu lăsa (pe cineva) să devină (prea) familiar, a se arăta distant (față de cineva). *Lică e om rău din fire—acum vă zic să-l țineți mai departe de voi.* SLAVICI, O. I, 194, cf. DL. *Reușeau să țină la distanță* [illegible] SORESCU [illegible] L. II, 129. **A ține** pe cineva **la pastramă** v. p a s t r a m ă. ♢ R e f l. [illegible] *putut scăpa au fugit, nemții au intrat în m*[ănă]*stire, în ziduri, țiindu-se la metereze cu tunuri mai mici.* DIONISIE, C. 173. *Îți pas' atuncea să știi de mai plutește Catartul fără pînze... Să vezi dacă pe unde se ține, se clătește?* ALEXANDRESCU, O. I, 118. *Căta să liniștească zburdările iepei de soi..., iar alăturea* [illegible] ALECSANDRI, O. P. 137. [illegible] *pe drumuri.* SLAVICI, O. I, 138. *Mihai ... nimici pîlcurile de turci ce se ținea prin preajma locului.* ISPIRESCU, M. V. 33. *Și-n codrii ei lăsat-au, de-ar fi vreo mișelie, Cu opt centurii Quintus pe-aproape să se ție.* COȘBUC, P. I, 161. [illegible] *mereu un cerc de trupuri plecate.* AGÎRBICEANU, A. 399. *Bărbații se țin mai pe departe* [de horă]. REBREANU, I. 13. *Le împărțea iarbă și alice..., desemnînd fiecăruia locul unde să se ție.* ap. CADE. *Un sătean ... se ținea nepăsător lîngă o păreche de trăgători uriași.* SADOVEANU, O. IV, 198. *M-a făcut maica fecior, ... Să mă țin pe la strîmtori, Pe la munți în trecători.* TEODORESCU, P. P. 292, cf. BALADE, II, 313. (E x p r.) **A se ține la o parte** (sau **deoparte, la distanță, în rezervă**) = a nu lua parte la ceva, a se abține de la ceva. [illegible] *mai bun să se țină departe de sfera ce dă loc unor asemenea trivialități* (a. 1871). PLR I, 234. *Mărgărita se ținea deoparte, în tăcere, ca o statuie de marmură albă.* ALECSANDRI, O. P. 87, cf. CADE. *Căpitanul vaporului se ținuse pe tot timpul conflictului la distanță, într-o prudentă rezervă.* BART, S. M. 91. *N-a zîmbit niciodată, fără să aibă totuși vreo crispare și fără să se țină neapărat la distanță.* TUDORAN, O. 178. *Nu lipsea de la ceremonie ... comisul Alexandru Văcărescu, drept și țeapăn, ținîndu-se deoparte de cei ce sărutau cu mare zel mîna domnitorului.* BARBU, PRINC. 116. **A se ține locului** v. l o c. **A se ține departe de apă curgătoare** = a se feri de primejdii. Cf. ZANNE, P. I, 107. ✦ A primi pe cineva în casa sa o anumită vreme, dîndu-i adăpost și mîncare, a nu lăsa (pe cineva) să plece în altă parte. Cf. PRAV. 179. *Mi-au* [illegible] *fiul spatarului Alecsandri.* KOGĂLNICEANU, S. 67, cf. POLIZU. *Nu zic să fi venit toți, că n-ai unde să ții atita mulțime de copii.* PREDA, M. 308. *Împăratul ... il ospătă și-l ținu la dînsul.* STĂNCESCU, B. 205, cf. ALR II 4 841/47, 346, 362, 531. *Toată viața noastră t'i ținem aici, numa sî ni cînț.* O. BÎRLEA, A. P. I, 23[illegible]. ♢ L o c. v b. **A ține în gazdă** [illegible] Cf. CADE [illegible] ♢ E x p r. **A ține** (pe cineva) **pe lîngă sine** = a [illegible] pe cineva [illegible] aproape de sine. *Luă hotărîre nestrămutată a ținea feciorii și viitoarele nurori pe lîngă sine.* CREANGĂ, P. 3. *Pe credincios...* [illegible] *ținut pînă la sfîrșitul vieții lui.* id. ib. 102. ✦ (Comple- [illegible]

[illegible] ✦ [illegible]

duce traiul, a trăi, a viețui (undeva); a locui (într-un anumit loc). *Să dusă și să ținu acolo, hrănindu-să cu rădăcinile ierbilor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 122ʳ/8. *Cela ce lăcuiaște la apus, țiindu-se ... aproape de stejarul cel nalt.* BIBLIA (1688), 134²/53. *Îndată trimise la crăiasa ce se ținea în Buda.* N. COSTIN, ap. TDRG. *Atacul nenumăratelor păsări hrăpitoare ce se ținea în acest loc prăpăstios.* MOZAICUL (1839), 749/19. *Urgisita cucuveică se ține la locuri deșerte.* MARIAN, Î. 6, cf. BARCIANU. *La Comănești, atunci ca și azi, se ținea în păduri mai mult vînat mare decît în alte părți.* SADOVEANU, O. X, 466. [illegible] *aici în pădurea de lîngă sat.* RETEGANUL, P. IV, 41. *Era om de statură mijlocie... Se ținea cam prin pădurile comunelor.* COM. SAT. I, 105.

4. T r a n z. (Uneori determinat prin „pe loc" sau „în loc") A face să rămînă în același loc, a i m o b i l i z a; a face ca cineva sau ceva să nu se poată mișca din loc (prinzîndu-l cu mîinile sau legîndu-l); a opri pe cineva sau ceva din mersul său, a-l împiedica să-și urmeze drumul. *Trupul* [lui Hristos]... *nu l-au ținut nice zidiu, nice uși încuiate.* VARLAAM, C. 96. *Cînd va sudui neștine pre altul și de să va atinge de trupul lui... să-l împingă sau să-l ție și să-l suduiască, atunce nu să va putea ierta.* PRAV. 243. *Vădzînd eu că n-am nici o puterea de a-i ținearea* (a. 1661). IORGA, S. D. V, 221. *Care de mîni, care de picioare L-apucă, îl leagă și-l țin.* BUDAI-DELEANU, Ț. 252. *Eu nu poci să-l mai țin. Iată-l, suie scara.* KOTZEBUE, [illegible] 20/9, cf. DRLU. [illegible] *ține, Nimic a mă speria, Mă desparț pe loc de viață, Cum m-ei despărți de ea.* I. VĂCĂRESCUL, P. 248/9, cf. POLIZU. *Cînd caii..., Mușcînd de neastîmpăr zăbala ce-i ținea, ... pe cîmp își lua zborul.* ALEXANDRESCU, O. I, 82. *Am văzut cu ochii mei o ceată de munteni ... pornind cu toată otărirea să ardă flota Engliterei și apostrofînd ... pe gazetarii și diplomații ce se sforțau a-i ținea în loc.* FM (1862), 9. *Măi tatare, ține-ți calul, Măi tatare, strînge-i frîul, Măi tatare, lasă malul, Nu cerca a trece rîul.* ALECSANDRI, P. I, 74. *Îi înfipsei fierul în gît și-l ținui la o distanță oarecare.* BOLINTINEANU, O. 331. *Ea... vru să se retragă, dar brațul lui o ținea cu tărie.* EMINESCU, P. L. 63. *Odată mi ți-o și înșfacă de cozi, o trîntește la pămînt și-o ține bine.* CREANGĂ, P. 177. *Îl ținea țintuit în loc.* ISPIRESCU, L. 47. *Cătălin și-a ținut calul.* DELAVRANCEA, O. II, 89, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Dincă îi spuse cu vocea mai ridicată: — Atunci, ține cîinii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 8, cf. SCRIBAN, D. *Izbutiseră să țină iarna soarele pe loc.* CĂLINESCU, C. O. 28. *Săriră pe Ilie și încercară să-l țină.* PREDA, D. 152. *Și l-au prins și l-au legat Și-n carantină l-au dat, De mi-l țin jos răsturnat.* ALECSANDRI, P. P. 238. *Ce focul, bade, te ține, De nu vii seara la mine...?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 237, cf. SEVASTOS, C. 159. *Mîna pe dînsa punea ... Liteanul, dacă vedea, El din gură că striga: — Ține-o, ține-o, n-o lăsa, C-aia este mireasa.* PĂSCULESCU, L. P. 207. *Iovan Iorgovane, Ține-ți șoimeii Și ogăreii, Că m-au apucat Și mi-au zgîriat Fața Cu albeață.* BALADE, I, 321. *Ieu la uși țin ușa.* O. BÎRLEA, A. P. I, 433. *Ține ușa să mă-nbrac, Să vezi strejii ce-o să-i fac.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 389. ♢ (În forma negativă) *Să fie văzut un cal prea frumos înșălat ... la rădăcina stîlpului, de nime nețînut stînd.* CANTEMIR, ap. GCR I, 361/22. ♢ F i g. *Unde-i Anhises, ce locuri îl țin?* COȘBUC, AE. 122. *Clopotul sîngelui... Ține veștile* [illegible] ISANOS, V. 48. *Eu mă duc să-l duc acasă, Șapte rădăcini nu-l lasă;* [illegible] HOINE [illegible] *poate ține... Numai io, cu inima.* HODOȘ, P. P. 36. ♢ E x p r. **A-i ține** (cuiva) **calea** (sau **drumul,** [illegible] **drumurile**) = **a)** a opri pe cineva din drumul [illegible] lui să treacă mai departe; a sta

în calea cuiva. *Ținețĭ-i calea de-l prindeț*[i]. DOSOFTEI, V. S. octombrie 88ᵛ/26. *Alergîndu de la strajă moscalii să-i ție calea, el mai pri din gios au ieșit în Moldova.* NECULCE, L. 199. *Dar cine cutează... a ținea drumul lui Arghin, Care de nime nici teamă, nici groază Pănă acum avu?* BUDAI-DELEANU, Ț. 141. *De cînd s-a făcut obicei... a ținea calea unui orășan cinstit, asemenea unui hoț?* MOZAICUL (1838), 184/14. *Parcă anume se pusese matahalele să-mi ție calea.* GANE, N. III, 169. *Auzi, mizerabilul! Să-ndrăznească să-mi ție drumul ca să-mi facă un atac.* CARAGIALE, O. VI, 20. *Un diavol șchiop carele ținea calea drumeților ca să le facă neajunsuri.* ISPIRESCU, L. 226, cf. TDRG, CADE. *Lasă, vie, Dracu-l știe, Furcile calea i-o ție, Ferăle pe mîni să-i fie.* POMPILIU, B. 26. *Boieriul... i-au ținut calea, și cînd au dat zmeul să iasă, i-au și ras capul.* SBIERA, P. 65. *Soacra mare... le ține calea și-i servește cu ... dulceață.* T. DIAL. M. I, 219; **b)** a pîndi trecerea cuiva, a aștepta pe cineva în drum și a-l opri pentru a-i adresa o rugăminte, a-i pune o întrebare etc. *Tîlnindu-l ... o femeaie și-i ținu calea, rugîndu-l să margă pre la casa ei să-i bl*[ago]*s*[lo]*vască casa.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 43ʳ/16. *Într-o zi, venind împăratul de la Scudari, ... i-au ținut calea boierii și, aprinzind rogojina în cap, au dat rucaoa.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 135/18. *Mi-a ținut calea și repede s-a interesat dacă nu-s cumva feciorul lui nea cutare.* V. ROM. decembrie 1958, 70, cf. DL. *Baba... drumul lui vodă-i ținea, De departe-ngenunchea.* TEODORESCU, P. P. 519. **A-i ține** (cuiva) **calea** (sau, rar, **cărarea)** = a urmări pe cineva în mod insistent (pentru a-i ciștiga bunăvoința, dragostea); a fi sau a umbla mereu în drumul cuiva. *Și eu l-am prins țiind calea Măriucăi.* ALECSANDRI, T. 470. *E rușinos să ții calea bărbatului.* BRĂESCU, O. A. II, 200. *Chiar dulce pretină-ta Mi-a ținut mie calea Să nu mai am grija ta.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 69. *Frumosul fuge de mine, Urîtul calea mi-o ține.* RETEGANUL, CH. 97. *Eu am bătrînit: Pe sub umbra sălciilor, Ținînd calea mîndrelor.* DOINE, 4. *Eu mă duc în deal și-n vale, Ea-mi ține calea-n cărare.* ȘEZ. V, 12. *Frunză verde colilie, Spune-m mie, fă, Mărie, Cine-ț ține calea ție.* VÎRCOL, V. 83. *Foaie verde și-o lalea, Oi, sărmana mîndra mea, Cum îmi ține cărarea!* PAMFILE, C. Ț. 132, cf. PODARIU, FL. 63. *Badeo, trandafir cu rouă, Nu ține calea la două.* FOLC. TRANSILV. II, 223. *Eu mă căznesc să fac bine, Și uritu calea-mi ține.* ZANNE, P. II, 791, cf. VI, 36. **A ține drumurile** (sau **drumul, calea)** = a opri pe cineva din drum pentru a-l jefui sau a-l ucide; a practica tîlhăria la drumul mare. *Cînd vor fi niște soții multe de vor ținea drumul de vor tilhări sau vor fura,... pre toți să-i spînzure.* PRAV. 35. *Gavriliță vornicul ... avea slugi tălhari la casăle lor, de ține drumurile, de ucide turcii și fura bucate din Bugeac, cai, iepe.* NECULCE, L. 94. *Să sfătuia între ei ca să ție drumurile și să se apuce de furtușag.* BELDIMAN, N. P. II, 83/10. *Ministrul ce despoaie pe văduvă și pe orfan ..., ucigașul ce ține drumurile... merg* [la mormînt] *cu paradă.* NEGRUZZI, S. I, 31, cf. CADE, DL. *Cînd eram de-un an mai mic, Țineam calea la culnic.* PÎRVESCU, C. 48. *Bată-mi-l-ar Dumnezeu pe el și pe tatăl său, Că ei ne-au făcut mult rău, Că ne-au ținut drumurile Și ne-au tăiat capetele!* BALADE, II, 11. *Tot voinici de-a Pintii gata ... Toți țin calea la strîmtori, Prind pe nemeși călători.* FOLC. TRANSILV. I, 423. *Ciugurele mititele Merg pe drum înșirățele, Ciugur Mugur șede-n drum Și să uită pe-nprejur. Halea, palea Ține calea* (Oile, ciobanul și lupul). ȘEZ. I, 198, cf. GOROVEI, C. 77. **A ține** (pe cineva) **de vorbă** (sau, învechit, **cu cuvinte)** = a vorbi, a discuta cu cineva, reținîndu-l de la ceva. *Cela ce va ținea pre neștine cu cuvinte și-l va zăbîvi, pentru să vie mai curund vrăjmașul lui a-l ucigă, și să cearte ca și ucigătoriul.* PRAV. 310, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Încercau ... să oprească repetarea acelui gest, ținînd de vorbă pe cei doi.* AGÎRBICEANU, S. 21. *Dar eu te țin de vorbă, domnule, ... și poate dumneata ai venit cu alte gînduri.* C. PETRESCU, Î. II, 167, cf. SCRIBAN, D. *Dacă adorm la volan se poate întîmpla o mare nenorocire. Ține-mă de vorbă.* V. ROM. septembrie 1970, 58. *Pîn' de vorbă i-ei ținea, O sosi și Neculcea.* TEODORESCU, P. P. 545. *Și... să nu vă țin mult de vorbă, Ivan iar dormi noaptea la Ițic.* ȘEZ. I, 206. *Să văd, n-oi putea-o ținea de vorbă?* RĂDULESCU-CODIN, Î. 315. *Zîna iar îl ținea de vorbă.* PÎRVESCU, C. 93, cf. FOLC. OLT. — MUNT. II, 435. *Eu la tine cînd să viu Și de vorbă să te țiu?* FOLC. MOLD. I, 116. **A ține** (pe cineva) **cu vorba** (sau **cu minciuna,** învechit, **cu cuvinte)** = a duce pe cineva cu vorba, v. d u c e. *Trimis-au leșii sol la crăiasa Elisaveta să nu-i mai ție cu cuvinte.* N. COSTIN, ap. TDRG. *Eu mă tem că ne ține cu minciuna.* SLAVICI, O. I, 133, cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D. *De ce să mă faci de rîs, să țin omul cu vorba?* CĂLINESCU, B. I. 194. **A ține** (pe cineva) **sub picior** (sau **papuc)** = a avea pe cineva în puterea sau în stăpînirea sa, a-l domina. Cf. ZANNE, P. III, 276. (F i g.) [Cîștigul] *apasă-asupra lumii ș-o ține sub picior.* MACEDONSKI, O. I, 45. **A-i ține** (cuiva) **ușa** = a-i ajuta cuiva să săvîrșească o faptă rea. Cf. ZANNE, P. III, 425. **A ține mingea** = (la volei, polo pe apă etc.) **a opri** mingea în miini mai mult timp decît este reglementar, înainte de-a o pasa sau de-a o trimite adversarului. DL, DEX. ✦ A face pe cineva să aștepte. *Dar bine, Ivane, una-i vorba, alta-i treaba; mult ai să mă ții?* CREANGĂ, P. 322. *Cei doi domni așteptau... — Hai, cît ne ții? reluă d. Jean.* SAHIA, N. 101. *Știi ce? du-te-n păcate cu glumele tale și adă traista..., nu mă ținea atîta, să mîncăm ... și să ne vedem de cale.* RETEGANUL, P. I, 21. ✦ (Despre o parte a corpului) A produce jenă; a durea. *Mă ține coșul pieptului cînd răsuflu.* DELAVRANCEA, O. II, 362. ✧ (Subiectul subînțeles este „durerea") *Mă ține-n pieptul bolnav ... Și-n brațul încă tare.* EMINESCU, O. IV, 175. *Mă ține la lingurică.* ap. TDRG. ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A deranja la mișcări (prin croiul prea strimt). ▭ *Haina mă ține la subsuori, trebuie răscroită mai mult.*

5. T r a n z. (Urmat de determinări modale) A face ca cineva sau ceva să stea sau să rămînă un timp oarecare într-o anumită stare; a menține **(1).** *De-l va slobozi* [cineva], *cîndu-l va ținea legat, acela să se cearte ca un tălhariu.* PRAV. 319, cf. 12. *Cantemir Vodă, după ce au murit, ținutu-l-au mort tăinuit o dzi și o noapte.* NECULCE, L. 115. *Dumitrașco Vodă ... cîțiva feciori de boieri grijiți își ținea gata în Iași.* id. ib. 207. *Stîlpul voroavei neamestecat a'ținea de vii pofti.* CANTEMIR, I. I. I, 4. *Sînt ținut nebuneaște întru întunearecul păcatelor.* MINEIUL (1776), 199ʳ¹/30. *Îi hrănește foarte bine și-i ține curați.* ECONOMIA, 219/1. *Pentru monarh legi, ce în frică Oarecum de-a pururea să-l ție.* BUDAI-DELEANU, Ț. 358, cf. 228, DRLU. *Natura, dorind să ție prieteșugul între oameni, îi silește să împărtășească fericirea lor ca să o simță mai bine.* MARCOVICI, C. 40/7. *Dacă vrăjmașii vor voi a-l ținea mai multă vreme împresurat, ce era să facă la o așa întîmplare?* DRĂGHICI, R. 165/6. *Toate acestea era îndestule de a-l ținea neutral și a dori după cea mai dinainte odihnă a lui.* MOZAICUL (1838), 167/3. *Trebuie să ne ținem în unire, trebuie să sporim în bine* (a. 1840). PLR I, 93. *A sa ființă pătrunde pămînt, cer și lumea toată, Le umple, le sprijinește, le ține în starea dată.* CONACHI, P. 272, cf. 267. *Îi ținuse într-o robie aspră.* BĂLCESCU, M. V. 393. *Bucovina . . . ani îndelungați în cătuși ținută de o biurocrație obraznică* (a. 1848). PLR I, 132. *Obrazul vesel țiind.* PANN, E. III, 57/9. *Boierii, cîți i-au mai lăsat vii, numai frica morții îi mai ține, dară cum vor vedea că măria-ta vii cu putere, îndată vor alerga și-l vor lăsa.* NEGRUZZI, S. I, 138, cf. POLIZU. *Surioară dragă, . . . eu te țin de un ceas în picioare.* ALECSANDRI, T. 419. *Î țin*

lucrurile în bună stare. COSTINESCU. *Condamnații . . . erau ținuți în fiare.* BOLINTINEANU, O. 433. [Coră-[illegible]. EMINESCU, O. I, 63. *Ș-apoi mai am cu totul pentru mine Un alt maestru, care viu mă ține.* id. ib. IV, 239. *Dacă visez, mă ține în vis . . . să nu mă mai deștept!* id. ib. 433. *Intram în țintirim, țineam ceaslovul deschis și, cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele.* CREANGĂ, A. 4. *Și totuși voia s-o țină ascunsă și tresărca adeseori cuprinsă de gîndul că are să i-o răpească cineva.* SLAVICI, O. II, 23. *Ea se făcea că se joacă cu copca de la umăr ce-i ținea rochia închisă.* ISPIRESCU, U. 9, cf. 71. [illegible] *se varsă deodată în oceanul nesfîrșit* (a. 1882). PLR I, 274. *Dar ce? Îl țiu legat de mine? Îl trag de mînecă? Ba bine!* COȘBUC, P. I, 129, cf. BARCIANU, TDRG. *Turgheniev, pictînd pe eroinele sale cît mai seducătoare prin figură, temperament, conduită, ține ascunse gîndurile lor.* IBRĂILEANU, S. L. 23, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Și-n van m-abate-n jos furtuna Și strîns mă țin cătușe grele.* VOICULESCU, POEZII, I, 26. *Interogațiunea însuflețește discursul, ține pe ascultători în curiozitate.* în RET. ROM. 154. *Ministrul de justiție a dat ordin să te ținem închisă.* ARGHEZI, S. XI, 28. *Îl ținea sub pază.* CĂLINESCU, C. O. 57. *Dorința de a vedea orașul, teama ca nu cumva zorile să mă găsească adormit m-au ținut treaz.* STANCU, D. 338. *Primejdia te ține treaz.* H. LOVINESCU, T. 9. *Existența lor în apropiere mă ținea legat de viața lăsată în urmă.* TUDORAN, O. 17. *Părinții lor i-au ținut fără carte.* PREDA, M. 312. *Se făcuse a treia noapte* [illegible] *să te țin cu picioarele pe pămînt.* SORESCU, D. 120. *Mă ții de tine legat Și eu mult m-am săturat A trăi tot depărtat.* ALECSANDRI, P. P. 252. *Codre frumos înverzit, Ține-mă-n tine ferit, Cu frunză acoperit.* TEODORESCU, P. P. 295. *Soare, soare, sfinte soare, Ține, ține ziua mare.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 121. *Arde-te-ar focul, cetate! . . . Că prea mulți ții în bănate Fără nici o dereptate!* id. ib. 313. *El ținea la casa sa toate în cea mai bună rînduială.* SBIERA, P. 246. *Împăratul . . . o ținea* [pe fiica sa] *închisă într-o chilie din curțile lui.* RETEGANUL, P. V, 68. *Numai sănătatea să ni-o țină bunul Dumnezeu.* id. ib. III, 4. *Părinții au zis că nu te-or da Și că fată te-or ținea.* SEVASTOS, N. 125. *Ține, Doamne, noaptea mare.* id. C. 194. *Am scăpat, stăpîne, zise calul, ține-mă strîns în frîu.* STĂNCESCU, B. 174. *Strică, mîndro, ce-ai făcut, Și-mi dă calea să mă duc, Nu mă ținea zăbovit, Ca ș-un cal legat la birt, Nu mă ținea fermecat, Ca ș-un cal legat de gard.* HODOȘ, P. P. 98. *Dacă cineva e lovit de trăznet . . ., trebuie numaidecît îngropat în pămînt pînă în umeri și ținut astfel o zi.* COM. SAT. II, 91. *Fură băieți de pe pămînt și îi duce la școala de solomonărit, unde îi ține închiși 7 ani.* ib. III, 128. *Care nu avea cu ce plăti îl ținea cu tălpile goale în omăt ca la două-trei ceasuri.* ib. IV, 34. *Tu-n temniță m-ai băgat Și m-ai ținut nemîncat.* BALADE, II, 251. *Căpitane din Ardeal, Ce mă ții închis d-un an.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 395. *Îl mînă la lucru d'in greu, îl ține dezbrăcat.* O. BÎRLEA, A. P. III, 10. *Carnea . . . o ține trei zile la sare.* T. DIAL. M. II, 107. ◇ F i g. *Noaptea ține universul înfășurat în umbrele sale.* MARCOVICI, C. 66/3. *Sau bestiilor, care pe azi îl țin în fiară, Cum lingușiți privirea cea stearpă și amară, Cum cădeți în genunchi!* EMINESCU, O. I, 24. *Cuvîntul tău a sfărîmat toate farmecele ce mă țineau înlănțuită.* ISPIRESCU, L. 35. *Slujba mea mă face să umblu mult pe la țară și mă ține astfel departe de învălmășagul și gălăgia capitalei.* SANDU-ALDEA, A. M. 121. *Această interesantă și unică epopee a literaturii noastre, cu toate silințele* [illegible]

din luptă lumina obosită . . ., Ținînd întreaga lume mai strîns încercuită. VOICULESCU, POEZII, I, 52. *Strîns ținută sub surdină, . . . Inima tresare.* BLAGA, POEZII, 251. ◇ R e f l. *Gîtul putea să-i joace, ca un cerc de bute, iar cravata se ținea la cîteva degete departe de trup.* BASSARABESCU, V. 45. [La cinepă] *rămîn . . . fibrele tari, care se țin întregi.* APOLZAN, P. I. 52. *Abia se ținea în poziția de drepți, sub ghionturile lui Vieru.* CAMILAR, N. I, 281. ◇ (Complementul indică un abstract) *Hotărîrea asta a ținut-o închisă în inima lui cît a junit.* AGÎRBICEANU, S. 23. *Slăbiciunile umane el le ține sub observație.* BLAGA, Z. 96. *Cu cuvinte meșteșugite încercase să-i țină atenția trează.* BARBU, PRINC. 81. *Triumful e al celui mai bun povestitor, . . . ținînd trează atenția tuturor.* V. ROM. septembrie 1970, 5. ◇ R e f l. p a s. *Dînd strînse* [illegible] BUDAI-DELEANU, Ț. 159. ◇ E x p r. **A ține** (pe cineva) **în** (sau **din**) **frîu** (sau **în nouă frîne**, **în hățuri**, **în strună**, **din** sau **de scurt**) sau (învechit) **a ține** (pe cineva) **scurt** = a nu lăsa cuiva libertate de acțiune sau de mișcare, a supraveghea de aproape sau cu severitate (pe cineva), a domoli avîntul sau pornirile cuiva. V. și s c u r t **(3)**. *Acesta era iute și pornit foarte, țiind și lucrul tare, și pre ieniceari ținea foarte scurt* (a. 1650). GCR I, 150/2. *Rînduiala-i bună păntru hăi mari, — Zicea, — ce în frîu țin pă hăi mai mici.* BUDAI-DELEANU, Ț. 335, cf. DRLU. *Noua curte . . . era plină de o gloată posomorîtă pe care abia o ținea în strună un șireag îndesat de dorobanți.* ODOBESCU, S. I, 107. *Ia, deacum ai femeie cumsecade, numai s-o cam ții din frîu . . . ca nu cumva să-ți pună coarne.* CREANGĂ, P. 178, cf. 209. *Se ruga să-l ție din scurt și să fie foarte sever cu el.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 52. *Busuioc nu știe să-și ție feciorul în frîu.* SLAVICI, O. I, 212, cf. BARCIANU. *Îl ținea de scurt; vrea să știe tot ce face.* D. ZAMFIRESCU, Î. 10. *Sarmații . . . erau acum . . . ținuți în frîu de castrele legionare și de castelele de pe malul Dunării.* PÂRVAN, G. 106, cf. CADE. *A fost numai un călugăr cu ei și n-a putut să-i ție din scurt.* STĂNOIU, C. I. 85. *Prea eram năzdrăvan, trebuia să fiu ținut din scurt.* BRĂESCU, O. A. II, 60, cf. 293. *Tocmea . . . fete curate de la țară — pe care le învăța gospodăria, ținîndu-le din scurt pînă cînd se măritau.* TEODOREANU, L. 139. *Te ține-n nouă frîne Și nu poci veni la tine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 60. *Numai eu mai țiu cîte pe unul în frîu.* RETEGANUL, P. IV, 22, cf. ZANNE, P. V, 297, 298. **A ține** (pe cineva sau ceva) **sub** (sau **în**) **ochi** = a supraveghea, a urmări îndeaproape (pe cineva sau ceva). *Ea privind pe cel rămas Ne-ncetat în ochi îl ține.* COȘBUC, P. I, 184. *Miroseau numaidecît pe călătorul îndoielnic, de-l țineau apoi tot timpul subt ochii lor, fără ca el să bănuiască.* CAMIL PETRESCU, O. II, 147. **A ține** (pe cineva) **de aproape** = a supraveghea, a controla pe cineva cu strictețe, permanent. Cf. CADE. **A ține** (pe cineva) **în evidență** = a înregistra pe cineva în actele unei instituții pentru a-l avea sub supraveghere. *Am fost pus sub supraveghere polițienească . . ., trebuind să mă prezint săptămînal la poliție, unde eram ținut în evidență.* V. ROM. februarie 1971, 12. **A ține** [illegible] **pe loc** = a împiedica să se dezvolte, să evolueze. *Statul roman și cultura înaltă ar fi ținut limba pe loc.* IVĂNESCU, I. L. R. 7. **A ține** (pe cineva) **în șah** v. ș a h[2] **(I 2)**. **A ține** (pe cineva) **în** ([illegible] **la**) **curent** v. c u r e n t. **A ține** (pe cineva) **la** ([illegible] **în**) **respect** v. r e s p e c t **(1)**. **A ține balanța dreaptă** v. b a l a n ț ă. **A ține (în) cumpănă** v. [illegible] ✦ (Învechit; complementul este „corabia") A menține în stare de plutire. *Abiia putumu* [illegible] 1648 [illegible] BIBLIA [illegible] VIII [illegible]

6. [illegible] A intrina [illegible] [illegible] IST. AN 30/21. [illegible] BUDAI-

DELEANU, T. 311, [illegible] 13. *Mihai Vodă ... nu-și putu ține mînia și le răspunse ...* [illegible] BĂLCESCU, M. V. 419, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Se uită lung la Irina, care abia își ținea lacrimile.* DELAVRANCEA, H. T. 148, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Cînd mă uit la tine, Nu-mi țin rîsu-n mine.* TEODORESCU, P. P. 648. [illegible] *la inimă și-i spuse că vrea să-l ia de bărbat!* FUNDESCU, L. P. I, 96. ◇ E x p r. **A-și ține firea** v. f i r e. **A (-și) ține cumpătul** v. c u m p ă t. **A-și ține răsuflarea** (sau **răsuflul, suflarea, sufletul, respirația**) = a se sili să nu respire sau să respire ușor, fără zgomot; a-și opri respirația. [Î]*și ținea răsuflarea ca* [illegible] MOZAICUL (1839), 561/17. *El își ținu suflarea, să nu-l simtă că e viu.* PANN, P. V. III, 20/17. *În vîrful degetelor..., ținîndu-și răsuflul, au trecut prin un șir de odăi.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Atunci calul, ținîndu-și răsuflarea,* [illegible] *răsuflarea.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 57. *Înaintau greu..., ținîndu-și răsuflarea.* BRĂESCU, O. A. II, 190. *Tudor își ținuse sufletul, pînă ce trimesul își isprăvi cuvîntul.* SADOVEANU, O. V, 679. *Ținîndu-mi răsuflarea, deschid.* CĂLINESCU, L. L. 68. *Plecă fruntea și își ținu răsuflarea, ca un înotător cînd vede talazul care o să-l acopere.* VINEA, L. II, 135. (F i g.) *Și munții și norii își țin respirația.* BOGZA, C. O. 61. *Deodată, pe coline Scade animația ... De mirare parcă-și ține Vîntul* [illegible] 51. [illegible] **A-și ține mîinile de către** (sau **despre**) (cineva) = a se stăpîni de-a ucide pe cineva. *Nu-i vărsareți sîngele, ce-l aruncați în fîntîna veache, carea iaste în pustie și vă țineți mînile de cătră el.* PO 129/4. *Să-l vindem izmailteanilor și să ne ținem mînule noastre despre el, că-i fratele nostru.* ib. 129/20. (Învechit și regional) **A-și ține mîinile** sau **a-și ține mînile de (la)** [illegible] = a se abține, a nu face ceva. V. și m î n ă[1] **(I 1)**. *Nu-i zice badei pe nume, Ci-i zi badea cinele, Car' nu-și ține mînile, Că sparge ferestrile.* DOINE, 240. ✦ (De obicei urmat de un verb la conjunctiv sau de determinări introduse prin prep. „de" sau „de la") A [illegible] a feri pe cineva să facă ceva. *Nărodul să nu se rădice, să-l ție să nu ucigă pre el.* CORESI, EV. 547. *De nu-l ținea într-acea clipită Bălăban, ... Cu floace cu tot îi tăia capul.* BUDAI-DELEANU, Ț. 235, cf. DDRF. *Hulpavii oaspeți ar fi mîncat tot..., dar îi ținea cuviința.* BARBU, PRINC. 213. ✦ R e f l. (De obicei în construcții negative, urmat de un verb la conjunctiv sau de determinări introduse prin prep. „de") A se stăpîni, a se abține (de la ceva). *Postul iaste nu numai să ne ținem de bucate, ce de toate păcatele să ne ferim.* CORESI, EV. 51. *Iosif iară pre sine mai mult nu se putu ținea, ce înaintea tuturor acelora carii era de făptiș aceasta strigă: tremeateți afară tot omul de icea.* PO 159/3. *Ceia ce să au ținut... Și ceia ce s-au postit și ceia ce nu se-au postit, bucurați-vă astăzi* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 80/4. *Bărbatul va zice că nu poci să mă țin de voia trupului și va vrea să ia alta* (a. 1652). ap. TDRG. *Nu mai poate acum să se mai ție Văzînd acea cătare feroce, furioasă.* HELIADE, O. I, 316. *Mă ținui, risei, ca [și] cînd n-aș crede.* MOZAICUL (1838), 90/19. *Se mai ținu el; dară... parcă-i da cineva brînci să scoață din gură vorba.* ISPIRESCU, U. 112. *Întins pe spate, mă uitam la el și-mi era somn ... Mă țineam să nu închid ochii, ca să n-adorm.* VLAHUȚĂ, O. A. 479, cf. BARCIANU. *Omul s-a ținut cum a putut, că îi era* [illegible] SAM. V, 117. *M-am trezit... cu niște musteți, înaintea cărora însuși bărbierul nu s-a putut ținea de rîs.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 35, cf. TDRG. *Și numai cînd nu se mai putea ținea de rîs... se considera învinsă.* IBRĂILEANU, A. 19, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. [illegible] *ținea să nu rîdă.* SADOVEANU, O. II, 453, cf. SCRIBAN, D. *Boierul... se tot sîlea ca să nu pufnească de rîs, dar..., la urmă, nu s-au mai putut ținea.* SBIERA, P. 266. *Femeie era, și lighioanele urlau... de te lua groaza, dar se ținu, și... le scăldă frumos.* STĂNCESCU, B. 150. *Împăratul biet se mai ținea..., dar numai el știa... ce era în inima lui.* id. ib. 326. *Împăratul nu se mai putu ține de rîs.* PÎRVESCU, C. 99. ◇ I n t r a n z. *Zic celor ce nu-s măritate și văduălor că, de iaste lor bine, să petreacă ca și mene, iară de nu vor putea ținea, să se mărite* (a. 1618). GCR I, 46/6.

IV. T r a n z. **1.** (Învechit; cu complementul „moșie", „pămînt", „casă" etc.) A dobîndi (prin moștenire), a m o ș t e n i; a pune stăpînire pe ceva; a avea (și a păstra) în proprietatea și folosința sa, a p o s e d a. *Dereptii vor ținea* (o c i n a - v o r D, m o ș t e n i - v o r C[2], d o b î n d e s c u H) *pămîntul.* PSALT. 70. *Cești păcătoși și ce înmulțiră în veacu, ținură* (c u p r i n s ă r ă D) *bogăție depreună.* ib. 144. *Acestuia iaste viia, veniți se-l ucidem și vom ținea ce se cade lui.* EV. SL.-ROM. 284/8. *Acesta este moșteanul; veniți să ucidem el, și vrem ținea moșteniia lui.* CORESI, EV. 296. *Noi boiarii ce ne au fost luat pre răvașele domnești... de să cătăm prentu rîndul unui țigan anume... al cui au fostu și cui se cade de să-lu ție* (a. 1583 – 1585). CUV. D. BĂTR. I, 42. *Neminele din rudile lui să n-aibă treabă a ține partea lui di ocină* (a. 1587). DOC. Î. (XVI), 160. *Dă domnia mea această poruncă călugărilor de la sînta mănăstire din București... să fie tari... a-și ținearea morile de la Dîlga, cum au fost ținut și mai denainte vreame* (a. 1602). CUV. D. BĂTR. I, 117. *Să lepede banii Didea și să-și ție el oc*[ină] (a. 1619). I. BIANU, D. R. 45. *Noi am întrebat...: mai țănut-au până acum acel sat au ba? Iară ei au zis: că nu l-au mai țănut* (a. 1620). GCR I, 62/31, cf. VARLAAM, C. 226. *Doo sate de vor avea svadă pentru hotarul său pentru pămînturi..., acesta* [giudețul] *să-l dea celora ce să va afla că l-au țănut mai multă vreame.* PRAV. 3. *Să ție Andonie blănariul cu giupăneasa sa toate satele Iorgii postelnicul* (a. 1662). IORGA, S. D. V, 37. *Tot pămîntul acesta care ai zis să-l dai seminției lor și vor ținea pre dînsul în veaci.* BIBLIA (1688), 62[2]/52. *A patra parte de sat de Rotompănești ..., cum au ținut moșii și părinții ei* (a. 1709). IORGA, S. D. VII, 110. *Și el mi-a spus cum ținem* [moșie] *la Berești, așa mărturisesc și eu* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 255. *Împărți D[u]mnezeu israilteanilor pămîntul cel făgăduit, ca fieștecarele neam dintr-înșii se țină cîte o bucățea.* MAIOR, P. 46/9, cf. LB. *Și noi... să fim frați, ... nice cum să nu fie sloboz mai tîrziu a-ș căuta parte precum ținem moșia* (a. 1833). IORGA, S. D. XII, 217. *De mult ții moșia asta-n posesie?* ALECSANDRI, T. 605. *Aud că țineți comori ce-ar mîngîia privirile mele.* BARBU, [illegible] **A ține fumul de pe urma** (cuiva) = a trage tot folosul de pe urma cuiva. [illegible] BARONZI, L. 55, cf. ZANNE, P. IV, 282. ✦ (De obicei urmat de determinări circumstanțiale ca „în arendă", „în" sau „cu chirie", „ca zălog", „cu anul" etc.) A avea în folosință pe timp limitat o proprietate, o întreprindere; a deține (ca arendaș, chiriaș etc.). *Le-au fost tocmeala să ție acel loc cu chirie.* PRAV. 82. *Cei ce nu vor voi a se supune... să se lase de a mai ține moșii cu anul* (a. 1803). URICARIUL, IV, 155/11. *Am o soră... care trăiește foarte bine cu bărbatu său ce ține moșii cu anul.* NEGRUZZI, S. I, 199, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Sfoara de moșie din Poienița pe care o ține taică-său în arendă.* CARAGIALE, O. I, 222. *Starostele cojocarilor... ținea tăierea cărnii în arindă.* SLAVICI, O. II, 6, cf. ȘĂINEANU, BARCIANU. *Ține la cucoana R. de douăzeci de ani odaie cu chirie.* SĂM. III, 505. *Ne-am mutat din casele mari ce țineam cu*

[illegible] BRĂESCU, A. 20, cf. SCRIBAN, D. *[illegible] ținuse o cameră de* [illegible] AFGHIZI, S. XI, 161.

2. (Cu complementul „cîrciumă", „pensiune", „restaurant", „băcănie" etc.) A avea un local în proprietate sau în chirie și a exercita meseria de comerciant în ramura respectivă. *Să aibă drept de a unelti negutătorie cu de-amănuntul, să ție prăvălie de vînzare.* REGUL. ORG. 33/18, cf. POLIZU. *N-a [illegible] vreodată tatăl dumitale orîndă în sat undeva ?* CREANGĂ, P. 129. *Omul ăsta ține și pension de fete ?* VLAHUȚĂ, O. A. III, 9, cf. CADE. *Negustorii care umblau prin [illegible] au han în București.* SADOVEANU, O. I, 139, cf. SCRIBAN, D. *Are prăvălie peste drum de noi. Ține și cîrciumă. Ține și cojocărie. E doldora de bani.* STANCU, D. 195. *Mama fetei ține o prăvălie de umbrele.* V. ROM. ianuarie 1965, 184. *Eu mă duc la Brăila, mai ales de Anul Nou, ca să [illegible].* NEAGU, Î. 90. *Lîngă apă era căsuța unui om care ținea crîșmă.* RETEGANUL, P. II, 11, cf. ȘEZ. I, 14. *Cîrciuma cine-mi ținea Și de ea cine-ngrijea ?* BALADE, II, 66. ◊ Expr. **A ține negustorie** [illegible] a face negoț. *[illegible] și noi am rămas din aceste price cu puține vite.* BARBU, PRINC. 103. ✦ (Complementul indică o marfă) A avea de vînzare sau a vinde ceva în mod obișnuit în prăvălie. *Acești negustori țineau și marfă străină, importată.* PÂRVAN, G. 414. *Undelemn ai ? . . . Da-i bun ? — Rău nici nu ținem.* BRĂESCU, O. A. II, 9. *Am auzit din bătrîni, Marfă bună să nu țini, Marfa bună se deoache. [illegible]* DOINE, 234.

3. (Complementul indică animale) A avea, a crește. *Sînt iară păstori de dobitoace, că-s oameni carii țin dobitoace.* PO 164/11. *Să ție în ograda lui cel puțin o lamă.* DRĂGHICI, R. 165/11, cf. VALIAN, V., DR. V, 64. *Dacă ții oi, să nu dai sare, căci pot să piară.* ap. CADE. *Ei . . . țin turme de vite.* BARBU, PRINC. 103. *Vaca . . . o țineam de prăsilă.* BĂNULESCU, I. 16. *Eram numai noi, singuri în curte, puteam ține păsări și un porc.* V. ROM. februarie 1971, 12. *Ian du-te afară de prinde păunul acela, căci, cîtu-i de frumos, tot de-a dragul să-l ții la curte.* SBIERA, P. 33, cf. CHEST. V 2/6, 7, 8, 15, 16, 17, 44, 48, 53, 58, 61, 63, 66, 67, 69, 70, 73, 76, 85, 88, 90, 97, VI 1/1. *Că de cînd murgu mi-l țin, Nici un pinten nu i-am dat, Dar acum pinteni i-oi da Și noi codru l-om zbura !* BALADE, II, 226. ✦ (Rar) A agonisi, a strînge (și a păstra) bunuri materiale. *Pînă și vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, și, întrebîndu-l cu cine mai ține atîta amar de bucate, el ar fi răspuns : [illegible]* CREANGĂ, A. 20.

4. (Învechit ; cu complementul „țară", „ținut", „cetate" etc.) A stăpîni, a ocupa (guvernînd, administrînd). *Îngăduit-au pre voia împăratului cum să ție Ardealul cu nume de gobărnator* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 145. *Pombie Magnea să rădică voevod Rimului . . . Și au domnit 45 de ai ; și s-au mînat de la Tulie pînă la Chesar 464, de au ținut Rimul tot sveatnici.* MOXA, 357/15. *Cleopatra împărăteasa au ținut împărăția Eghiptului.* id., ap. DDRF. *Deci noi am întrebat pre călugări : mai țănut-au pănă acmu acel [illegible]* (a. 1620). I. BIANU, D. R. 56. *[illegible] . . . acest sat . . . l-au ținut în silă și fără dereptate* (a. 1623). id. ib. 87. *Află vreme Ștefan Vodă ca să să curățească de frati-său Iliaș și să ție toată țara [illegible].* URECHE, L. 76. *[illegible]* SIMION DASC., LET. 113. *[illegible] și cîte țări țin turcii în ceasta parte de lume, care să cheamă Evropa.* M. COSTIN, O. 260. *Leon . . . [illegible]* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 109/35. *[illegible] care acmu să știe că o țin năroadele ghepidilor.* CANTEMIR, HR. 78. *Crăimea aceea ce țin comanii.* ȘINCAI, HR. I, 280/38. *Nu puțin [illegible] avarii, pănă au ținut avarii Dachia, în toată Dachia au lăcuit.* MAIOR, IST. 185/19, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Ținutul fu al nostru cîndva . . . Pămînt și mare Cu care drept le țineți? Cu dreptul celui tare !* EFTIMIU, C. 39. ✦ (Astăzi popular ; complementul indică poziții strategice) A apăra de invazia dușmanului, a opri (cu armele) intrarea într-un loc. *Trimisără partea cea de oaste ci era cu savromații . . . ; o trimisără la ioni cum să vorovască cu dînșii, carii ținea podul Dunării.* HERODOT[2], 231. *Și stau păn-acmu la noiemvrie tot pe marginea țării lor, unii pre la Pol[illegible] . . . [illegible] ieșit, tot îl țin.* NECULCE, L. 343. *Iar mai virtos armătura toată A lui Argineanu n-au vrut să ție Nici o minută locul, ci . . . Merseră care încătro în răsipă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 206. *Armata grecească pornește spre Slatina ca să ție valea Oltului în contra lui Hagi Ahmet aga.* GHICA, S. 114. *Au sosit [illegible] Să ținem codrii și calea Noi [illegible]tejii amîndoi. La neferi să-nchidem calea, Să dăm groaza [illegible] !* ALECSANDRI, P. I, 63. *Nimenea nu s-afla . . . Să se ducă Sa-l aducă. Făr' de număr [illegible]. Care țin [illegible]-n D[illegible] .* TEODORESCU, P. P. 665. *Ține tu marginile, Să bat eu [illegible].* FOLC. OLT. — MUNT. II, 119. ✦ (Învechit) A avea în puterea sa, a pune stăpînire pe cineva sau ceva ; a stăpîni. *Vrăjmașii miei sufletul meu ținură.* PSALT. 23. *[illegible]* (biruitoriului c[2]. II. aceluia ce stăpîniaște D) *cu vîrtutea sa veacurile.* ib. 123. *Și aducea lui toți bolnavii, în multe chipure bolele, și cu chinure țenuți de draci.* EV. SL.-ROM. 126/19. *Se voiniceaște lu chesariu . . . ce ține lumea.* CORESI, EV. 228. *Sosim la vamele acealea ce țin căile și opresc pre ceia ce să suie.* VARLAAM, C. 381. *Taina cununiei . . . o ține beseareca.* PRAV. 132. *De Dumnezeu ținut.* ST. LEX. 176/2. *Sf[i]ntului d[u]h depreună ține toate vădzutele și nevădzutele.* MOLITVENIC (sec. XVII), 303. *Țiind toate [illegible] cuprinzind [illegible] D[u]mnezeu [illegible] și împăra[t].* MINEIUL (1776), 97[r2]/26. *Apele-atitor viltori vuitoare prin vaduri grozave Charon le ține, luntrașul zbîrlit în vestminte murdare.* COȘBUC, AE. 112. *Și el se va mîntui sus, înaintea strălucirii cerurilor, de unde [illegible] bunătate a Celui ce ține toate.* FURTUNĂ, V. 19. ◊ Fig. *Amorul îi ținea pieptul, nicidecum nu-l mai slăbea.* PANN, E. I, 4/21. ◊ (Și astăzi ; subiectul indică dureri fizice, boli, stări sufletești, sentimente etc. ; de obicei cu determinări temporale) *Că mă ținrură realele cîte nu avea număr.* PSALT. HUR. 34r/24. *[illegible]* (cuprinsără-mă D) *[illegible].* PSALT. 25. *[illegible]* (ce mă împreginură H). ib. 55. *De vor fi și nescari nevoi țiind pre noi, cuviință ne iaste a face cinste mai virtos de toate duhovnicilor.* CORESI, EV. 306. *[illegible] de săgetătura drăcească.* PARACLIS (1639), 247. *Tu ești scăparea mea de scîrbile cele ce mă ținură* (a. 1710). GCR I, 365/32. *Ce negrijă acum te ține, o, tată?* BUDAI-DELEANU, Ț. 76. *[illegible] capătă oarece umflătură.* CALENDARIU (1814), 162/11. *[illegible] a doua zi.* DRĂGHICI, R. 138/19. *Sărmana copilă! . . . [illegible]* ALECSANDRI, T. 521. *Ei cerură să se dezbrace chiar de cămăși . . ., [illegible] le tăiară cămășile după ele.* BOLINTINEANU, O. 301. *[illegible]* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. CADE. *Fiori din tălpi la creștet mă*

[illegible] umăr. Îl ținea, parcă îi prinsese spinarea. PREDA, D. 227. Pe bietul Zorilă îl coprinse . . . frica . . ., dar nu-l ținu mult. STĂNCESCU, B. 93. Baliga se coace . . . Și se pune pe partea bolnavă sau unde ține pe om junghiul. ȘEZ. III, 194. Cînd ți-o fi pînea mai bună, Să te ție boala-o lună. BIBICESCU, P. P. 145, cf. ALR II 2 205/36. ◇ (Subiectul logic indică dureri fizice, boli, stări sufletești, sentimente etc.) Aceaia de dracul hitleanul cuprinși sînt și ținuți. CORESI, EV. 82. Și cine destingea după clătitul apeei sănătoșiia-se de toate boalele ce era ținut. id. ib. 142. Nu-l poate purta diavolul pre voia sa, nice-l poate mina in păcate, căci că iaste [omul] ținut de frica lui Dumnedzău și oprit de învățătura lui. VARLAAM, C. 16. ◇ (Cu subiectul logic neexprimat) Grăi Domnul că „n-au murit, ce doarme". Riseră cei ce auziră . . . că [fata lui Iair] „n-au murit, ce ținută au fost". CORESI, EV. 385. El i-au răspuns că tare i-i rău și de l-a ținea mult așa, apoi . . . trebuie să moară. SBIERA, P. 131.

5. (Complementul indică un loc, o poziție, o situație) A ocupa (13). Fietecare în partea împăratului său . . . locul cel mai de frunte și stepăna cea mai denainte ținea. CANTEMIR, I. I. I, 32. Otoman . . . ținea rangul cel dintîi între principii ce era supuși la Aladin. [illegible] besearicii cea dreaptă la cîntare (a. 1796). IORGA, S. D. XII, 192. Să-i dea afară, ca pe unii ce țin locul fără treabă (a. 1803). URICARIUL, III, 29. Ca un inel strălucitor el [omul] ține mijlocul lanțului celui nemărginit al ființelor. MARCOVICI, C. 11/10. Între . . . dobitoace și omul ține o treaptă. CONACHI, P. 260. Interesele materiale țin astăzi cel întii loc în viața popolilor (a. 1855). PLR I, 158, cf. POLIZU. Loc puțin eu țin în lume, Rău puțin eu pot să fac. BOLINTINEANU, O. 57. Fiecare din noi să ne ținem locul împrejurul carului lui de triumf, fără să căutăm a lua cumva loc alături de el în car. CARAGIALE, O. VII, 430. ◇ E x p r. **A ține loc de . . .** = a fi intrebuințat ca . . ., a servi drept . . . La unele [vietăți] sprinteneala cumpănește slăbiciune, Iar la altele virtutea ține loc de-nțelepciune. CONACHI, P. 267. Să privim acum și la sărăcia iluminată de razele unei luminări de său, băgate în gîtul unui clondir, ce ținea loc de sfeșnic. EMINESCU, P. L. 32. Fumigația cu sămînță de cinepă . . . ca un fel de narcotizare specială, ținînd loc de beție. PÂRVAN, G. 145. Îi făcea pască, . . . groasă de două degete, ca să țină loc și de cozonac la sărbătorile Paștilor. BRĂESCU, A. 124. Să nu poată O umbră între noi să se strecoare Și astfel să-mi întunece c-o pată Surisul care-mi ține loc de soare. ISANOS, V. 290, cf. ȘEZ. III, 84. **A ține locul** (cuiva sau a ceva) = a înlocui pe cineva sau ceva. După aceea se duce de-i ține locul lîngă frumoasa greacă. FILIMON, O. I, 129. Jocul cărților ține locul conversației spirituale. BOLINTINEANU, O. 288. Din acest șir lasă pe unul să-ți ție locul. EMINESCU, P. L. 41, cf. BARCIANU. Grozavele cromolitografii țin locul tablourilor de artă (a. 1895). PLR I, 437. Planta zisă în Deltă pașă . . . ține locul în apele noastre vestitelor alge marine. SIMIONESCU, FL. 265, cf. CADE, DL, DM. Zici că ai lăsat soarele să-mi țină locul. SORESCU, D. 124, cf. [illegible]

6. (Complementul indică o funcție, o dregătorie, o demnitate etc.) A avea sub conducerea, direcțiunea sau administrația sa; a deține. Atunce au fost vameș Alexa și Manea . . . Și într-acela anu ce au ținut ei vama, fost-au pace prespre toată vreamea (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. Au ținut scaunul păn la venirea lui Aron Vodă. URECHE, L. 209. Și cîte dregătorii la margine, tot grecii le ținea, iar boierii de țară era numai cu numele, că la nemică nu-i mai întreba. NECULCE, L. 320. Iaste protopop în protopopia lui, ținută . . . mai nainte de dizmembrația legii (a. 1763). IORGA, S. D. IV, 93. Toți . . . îndemnară pe Mihai ca să țină domnia acestei țări, fiind numai tributară către împăratul. BĂLCESCU, M. V. 412. Mă rog, cine ține poștele? ALECSANDRI, T. 397. Ține un rol la teatru. ap. CADE. ◇ A b s o l. Atunce au fost vameș Alexa și Manea și au ținut ei pînă la anul (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. Fu ridica[t] patriarh T[a]rigradului, ș-au ținut 11 ai. DOSOFTEI, V. S. octombrie 78r/28. ◇ R e f l. p a s. Vama țăriei Moldoveei pururea să înceape dentru august 15 dzile și să ține prespre anu (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 179. ◇ E x p r. **A ține socoteala** (sau **socotelile**) = a însemna veniturile și cheltuielile, a avea în grijă evidența banilor. Socotelile . . . trebuiesc ținute cu cea mai mare dreptate. I. IONESCU, C. 247/6. Ținîndu-se socotelile după chipul ce s-au zis, vistierul . . . va supune Domnului . . . bilanț. REGUL. ORG. 71/9. De cînd mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban și huzuresc de bine. CREANGĂ, A. 18. **A-i ține socoteala** (sau **seama, răboj**) = a păstra evidența unor date, a unor întîmplări etc. Mai are încă vreo șase luni, răspunse Hubăr. — Așì! Parcă-i mai ține cineva socoteala! ? SLAVICI, O. II, 110. Țin răboj în duh arhaic, Număr ca ciobanul Cîte-s albe, cîte-s negre. BLAGA, POEZII, 368. De-atunci înainte n-am mai ținut seama ce-a adus fiecare. TUDORAN, O. 104. **A ține socoteală** (sau **seamă, seama**) **de . . .** = a avea în vedere ceva sau pe cineva, a lua în considerare; a urma întocmai, a respecta. Voim a ține seamă de greutățile particulare ale fiecăreia (a. 1855). PLR I, 158. Atît criticii, cît și poeții trebuie să țină socoteală de aceasta (a. 1880). ib. 341. Dacă n-am ținut samă de vorbele lui, am ajuns slugă la dirloagă. CREANGĂ, P. 212. Hubăr însă nu ținu seamă de întreruperea aceasta. SLAVICI, O. II, 133. Trebuie să ținem seamă și de greutățile cu cari a avut să lupte (a. 1887). PLR I, 353. Vom ține în toate lucrările noastre seamă de gustul poporului (a. 1894). ib. 431. A gîndi numai fără a ține socoteală de întreaga gamă a vieții este un viciu (a. 1897). ib. 468. Se măritase după un om cumsecade . . ., dar ce folos că ea nu ținea nici o samă de bărbat. SĂM. I, 120. E banul Severinului . . . — Ce-mi pasă! Clara doamna-s eu! . . . [illegible] V. V. 69. De astăzi înainte trebuie să ținem samă de regulile higienice în toate lucrurile. PĂTRĂȘCANU, S. A. 119. Geto-dacii în toate timpurile ținuseră seamă de progresele tactice și strategice ale vecinilor. PÂRVAN, G. 150, cf. CADE. Există deci o psihologie a meseriei care trece peste particularitățile etnice . . . Arta ține seamă de ea. LOVINESCU, S. I, 318. În lucrarea sa recentă . . . ne face unele obiecțiuni, de care vom căuta să ținem seama. PARHON, O. A. I, 27. Nimeni n-a ținut socoteală de cum și în ce fel muncește. V. ROM. aprilie 1955, 175. Nu mai putea să țină seama de prezența doamnelor. VINEA, L. I, 406. Trebuie să ținem seama de aceste declarații. PANAITESCU, O. Ț. 119. [illegible] I. 57. Vom ține seama de această imposibilitate. BĂNULESCU, I. 95. Spițerul nu a ținut seama de porunca stăpînirii. G. BARBU, A. V. 240. Trebuie să ținem seama de momentul istoric. V. ROM. aprilie 1970, 119. El au început a nu ține seamă nici de oameni, nici de Dumnezeu. SBIERA, P. 149. Dumnezeu ț-ajute cu cele bune . . . și ține samă de cuvîntul meu. VASILIU, P. L. 95. Tat-al mieu nu prea ținu socotială dă noi. T. DIAL. M. I, 207. (R e f l. p a s.) Să se țină pe deplin seama de voințele ctitorilor. ODOBESCU, S. II, 50. De protestele deznădăjduite ale lumii civilizate nu s-a ținut seamă. BOGZA, A. Î. 636. De celelalte evenimente ale trecutului nu se mai ține seama. MIHĂESCU, D. A. 23. **A ține socoteală** (sau **seamă**) **că . . .** = a avea în vedere că . . . Nu ține însă soco- [illegible]

[illegible] 1897 [illegible] că în antichitate raportul aur-argint era de 1'12, observăm că legendara bogăție a căpeteniilor trace era o realitate. MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 39. Ține socoteală că eu te-aș împușca acu. T. DIAL. M. II, 528. [illegible] noiembrie 130v/36. (Învechit și regional) **A-i ține** (cuiva) **în seamă** (ceva) = a-i lua (cuiva) în considerare (ceva). *Oricîte tocmeale va face cu cineva ..., toate sînt stricate și fără de ispravă, ca unui om de ocară, ce nu-i ține nime în samă cuvîntul.* PRAV. 170. *Împăratul nu-i ține în samă vorbele.* SEVASTOS, P. 34. *Dar cine îi ținu* [illegible] STĂNCESCU, B. 203. [illegible] **A i se ține** (cuiva) **în seamă** (ceva) [illegible] (cuiva) în considerare (ceva). *Am multe de mi s-ar ținea în samă, carele nu sînt făr' cale.* ANTIM, P. XXVIII. *De să va scula cineva din neamuri sau răzeșii aceluia ce au zălojit, pentru ca să răscumpere,* [illegible] SOB. HRIS. 22. [illegible] *tănchiul vasului atît pentru scădere, cît și pentru băutul lui* (începutul sec. XIX). URICARIUL, IV, 202/20. *Tot ce-aș vrea ca mîngîiere într-a mea dezmoștenire E să mi se țină-n seamă că am plîns ș-am suferit.* MACEDONSKI, O. I, 11. **A (nu) ține în seamă** (sau **nici într-o seamă** ori **la nici o seamă**) = a (nu) lua în considerație; a (nu) recunoaște. *Și Neculai Vodă n-au vrut să ție în samă nice un ban dentr-acea orînduială, nice ce-u dat la Mihai Vodă.* NECULCE, L. 194. *Cuvîntul femeii înaintea bărbatului nu va fi ținut la nici o seamă.* SEVASTOS, N. 260. *Ce mici și nevrednice de ținut în seamă ți se înfățișează toate frămîntările și netrebniciile vieții.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 156. [illegible] *dumisale ..., toate s-au ținut în samă* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 180. *Vînzarea ... pentru cei nevrîstnici nu să ține nici într-o seamă.* PRAVILA (1814), 46/10. *Mărturisirea unui martur singur nu să ține în seamă.* ib. 74/8. *Această parte de oameni se va ținea în seamă la următorul soroc de luare în slujbă.* REGULAMENT, 10/1. *De voi cădea, să va ținea în seamă c-am cîștigat și voi beți pentru odihna sufletului meu.* MOZAICUL (1839), 491/11. **A-i ține** (cuiva) **toate în seamă** = a avea evidența faptelor cuiva. *Mie soacra nu mi-e mamă, Ca să-mi ție toate-n samă.* FOLC. MOLD. I, 134. **A ține casa** = a îndeplini funcția de casier. Cf. POLIZU. [illegible] *care ținea casa.* SLAVICI, O. II, 24, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. **A ține contabilitatea** = a îndeplini funcția de contabil. Cf. SCRIBAN, D. **A ține registrele** (sau **catastifele, listele** etc.) = a fi însărcinat cu evidența registrelor, listelor etc. Cf. POLIZU, CADE. *Ai cercetat ... listele ce le țin ca să nu fie încurcătură.* BARBU, [illegible] 178. **A ține cont de** [illegible] **A ține jurnal** = a însemna zilnic evenimente, cheltuieli, activități etc. *Va ținea jurnal, după orînduială, de toate lucrările sale.* REGUL. ORG. 18/26. (Învechit) **A ține foaie de ...** = a face listă cu ... *Sfatul oră-* [illegible] *lăcuitorii orașului cari vor fi destoinici a fi alegători sau deputați.* REGUL. ORG. 161/16. **A ține evidența** = a înregistra situația bunurilor, lucrărilor și per- [illegible] **A ține** (**registrele, dosarele** etc.) **la zi** = a însemna cu regularitate, în fiecare zi, schimbările survenite față de situația cuprinsă într-un registru, într-un dosar etc. *La noi, urmă notarul, saltarele sînt goale, registrele ținute la zi.* SADOVEANU, O. XIV, 204.

7. [illegible] cineva) în casa sa într-o anumită calitate. *Mihaiu* [illegible] *acei hoți ci ține* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 112. *Sluga* [illegible] PRAV. 105. *Hotru se cheamă cela ce are muieri la casa lui, de le ține pentru dobînda lui.* ib. 171. *Să fie volnic cu această carte a domniii meale să aibă a-și ținerea la schitu lui ... 4 oameni cari sînt fără de bir* (a. 1700). IORGA, S. D. XIV, 4. *Cel ce ține marturi plătească și cheltuiala lor.* PRAVILA (1814), 76/10. *Se văzură în stare a ținea lîngă dînșii pe buna văduvă ca pe o mumă.* MOZAICUL (1839), 399/16. *Ea ține oameni care să i le păzească un an.* EMINESCU, P. L. 15. *De ce nu-ți ții o slujnică?* SLAVICI, O. I, 137. *Oană, pe tine te ține degeaba la curte!* DELAVRANCEA, O. II, 13. *A ținut ca director al ephoriei pe repauzatul Maiorescu* (a. 1893). PLR I, 413, cf. CADE. *[Boierul] ținea o mulțime de pușcași, cari cutreierau pădurile și-i grijeau de sălbătăciune pentru masă.* SBIERA, P. 66. *Și eu oi fi boier și mi-oi ținea și eu porcar ca să-mi pască turmele de porci.* id. ib. 251. *Pahon nu s-a mai însurat în veci, ci-și ținea numai găzdoaie.* RETEGANUL, P. V, 15. *Părinții-mi, puțină avere,* [illegible] I, 14.

8. (Popular) A avea de soție (sau, rar, de soț) (pe cineva). *La înviere ... a căruia den cei șaptă [frați] va fi muiare, că toți țenură-o.* EV. SL.-ROM. 292/19. *Cînd țin doi frați doo femei.* ST. LEX. 174v²/2. *Andonie ... ține o nepoati de sor a Iorgăi postelnicul* (a. 1662). IORGA, S. D. V, 37. *Acestora amîndurora hatman era Arthomis, carile ținea fata lui Darie.* HERODOT², 358. *Au ținut Scarlat fata lui Ilieș Vodă celui turcit.* NECULCE, L. 16. *Au ținut-o Constantin stolerul* (a. 1743). URICARIUL, XXIV, 444. *Ferdinandru din Austria, ce ținea pe sora lui Ladislau, cercă să moștenească crăiia.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Mariei ..., ce au ținut-o Mihalce* (a. 1798). IORGA, S. D. VII, 96, cf. KLEIN, D. 443. *Acum ținea el a șeptea muiere.* BUDAI-DELEANU, Ț. 93, cf. POLIZU, ȘĂINEANU. *Lațco ținu, desigur, pe o româncă, și poate să fi fost și el însurat la coborîrea din Maramureș.* IORGA, C. I. I, 72. *Al doilea fecior, Ștefan, s-a înstrăinat puțin; ține o nemțoaică din Posen.* REBREANU, I. 175, cf. CADE. *Domnul Nicolae Isoftescu era cumnatul lui Marin Isoftescu — țineau două surori.* BRĂESCU, O. A. II, 301, cf. SCRIBAN, D. *Unchiu-meu Voinea Militaru, care o ține pe tușa Sorana.* STANCU, D. 46. *La curte mai apăruse și un fel de cumnat ... O* [illegible] PRINC. 110. *Se certaseră, că el mai ținuse o muiere.* SORESCU, L. L. II, 185. *Fiind druid, va trăi după înțelepciunea și legea druizilor. Iar druizii nu țineau decît o femeie.* V. ROM. ianuarie 1970, 13. *E necăjită, ... că-i la fel ca mine, tot o stîrpitură de bărbat ține.* NEAGU, Î. 93. *Cumnatul său ... ținea pe sora lui cea mai mare.* RETEGANUL, P. III, 45. *Au ajuns în sfîrșit la curtea zmeului care ținea de nevastă pe sora lui cea mai mare.* MERA, L. B. 245. *Omului ăluia îi murise fumeia ce dintîi și ținea fumeie de al doilea.* COM. SAT. V, 72. *Mă duceam ... cu bărbatu-mieu* [illegible] DIAL. M. I, 261. [illegible] *n-o lăsat Dumnedzău Șe-oi iubi să fie-al mieu! Șe-o* [illegible] OLT.-MUNT. I, 23. ◇ Expr. **A ține** (pe cineva) **fără cununie** = a trăi cu cineva nelegitim, în concubinaj. *Să nu fure ... fete ... spre a le ține fără cununie.* SOB. HRIS. 37. ✦ (Cu complementul „amant", „drăguț", „țiitoare" etc.; uneori construit cu pronumele în dativ) A avea (pe cineva) ca amant, ca iubit. *Era acest domn și curvar. Multe țiitori fete mari ține și apoi le îndzăstra și le mărita.* NECULCE, L. 319. *Țin niște netrebnice libovnice.* IST. AM. 70v/13, cf. VALIAN, V. *Că eu nu sînt învățată Ca să-mi* [illegible] *bărbate, bărbățuț, Lasă-mă să-mi țin drăguț.* MÎNDRESCU, L. P. 106. *În post popa m-o jurat Să nu-mi țin drăguț* [illegible] *lîngă struț, Ca să nu-mi mai țiu drăguț.* COM. SAT. III, 135, cf. ALR II 4 392/876. *Păcurari cu oi băluțe,*

Nu-ți ține multe mîndruțe. FOLC. TRANSILV. I, 37. ✦ Refl. (Urmat de determinări introduse prin prep. „cu" sau, regional, cu determinarea „laolaltă") A avea (cu cineva) relații de dragoste în afara căsătoriei; a trăi (cu cineva) în concubinaj. *Un cetățean, carele (precum era vestea) se ținea cu muierea lui Busa.* ȘINCAI, HR. I, 113/25, cf. KLEIN, D. 443. *Acela și-au lăsat soția lui și se ținea cu alta străină și căuta a se cununa cu ea.* DIONISIE, C. 233, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU. *Directorului îi mergea numele că se ține cu acea cucoană.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Ei spun așa, că s-a ținut Cu văduva.* COȘBUC, P. I, 243, cf. BARCIANU. *Femeia mea se ține cu logofătul.* SĂM. IV, 89. *Ea-i o blestemată fără pereche ... Dacă a fost ea în stare să se țină pînă și cu practicantul notarului ...* REBREANU, I. 249. *Nu există berărie, Nici regie ... Doar un hoț de cîrciumar, Care are marfă proastă Și-o nevastă Ce se ține c-un jandar!* TOPÎRCEANU, O. A. I, 86. *Ba încă îmi spune în față că m-oi fi ținut și eu cu ea.* BRĂESCU, O. A. II, 307. *S-a ținut cu una din Cergănești.* P. CONSTANT, R. 194. *Știa, ca toată lumea din împrejurimi, că de cîțiva ani Nica se ține cu un flăcău mai tînăr decît ea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 206. *Are și ea un vecin cu care se ține.* STANCU, D. 13. *L-ai cunoscut bătrîn și numai cu păcatul băuturii. Avusese în tinerețe și altul: se ținea cu femei.* PAS, Z. I, 208. *Se ținea cu judecătorii și cu sergenții.* BARBU, G. 264. *Vetina s-a ținut cu tata și-o să mi-l dea în palmă pe Neicu.* NEAGU, Î. 59. *Gurile rele vorbeau că împăratul se ține cu găzdoaia.* RETEGANUL, P. II, 22. *Că mă țiu cu o cătană, Și mă țiu și mă iubesc, că-i cătană-mpărătesc.* BIBICESCU, P. P. 214, cf. GRAIUL, I, 219. *Istina Platoș ... Se ține cu Ștefan Marcu, Lăpădatu.* COM. SAT. II, 39, cf. ALR II 4 392/130, 157, 182. *Fie cît de mititică, De-ar purta-o neica-n cîrcă, Să mă țiu cu ibomnică.* FOLC. OLT.—MUNT. II, 447. ◇ Intranz. Regional. [illegible] ARH. FOLK. I, 218. [illegible] *ține cu Ioan.* Com. din FRATA—TURDA. ◇ Expr. (Tranz.) **A ține dragoste cu** [illegible] dragoste cu cineva. *Și nu ți-e păcat să ții dragoste cu toată lumea?* AGÎRBICEANU, S. P. 22.

V. 1. Tranz. A păstra la loc sigur păzind cu grijă, a pune bine; a păstra mai departe în posesia sa; a păstra un lucru într-un anumit loc pentru a-l avea la îndemînă în caz de trebuință; a păstra un anumit timp un lucru primit de la cineva. *Lăsă la mine haina sa și fugind mearse afară. Ținu derept aceaea la sine haina lui* [illegible] *acasă.* PO 136/6. *Era o besearecă ... și era strînse cărți într-însa ..., a toată lumea filosofii într-înse adunate, de le ținea 4 dascali.* MOXA, 380/11. *Theodora pre ascuns ținea sfintele icoane și se închina lor.* id. ib. 386/13. *Lacomul ... al său ține și altuia nevoiaște să cheltuiască.* VARLAAM, C. 68. *Cela ce va ținea la sine bani răi, știindu-i că sînt răi, să să certe după cum va fi voia giudețului.* PRAV. 79. *Cînd să va afla neștine la vro ucidere fără arme, iară armele va fi dat la altul să i le ție, pentru ... să dzică c-au fost fără arme.* ib. 315. *Să-m ții bine ceastă năframă cu ce iaste într-însă și, cînd voi sosi la-mpăratul, să mi-o dai.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 145ᵛ/2, cf. ANON. CAR. *Un lucru ce tu îl ai de-ț iaste de trebuință ține-l și-l păzește bine* (a. 1764). GCR II, 77/28, cf. MOLNAR, D. 300/27. *Dar, fiindcă odată armele am prins, Să le ținem numa dă o tîmplare Cînd doară altă n-am avea scăpare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 110, cf. DRLU. *Precum monahul ține la peptu-i scumpe moaște, Așa săpată-n sînu-mi păstrez figura ta.* CREȚEANU, M. 157/23, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Haide, ia-ți-o, dar o ține ca odor din partea mea.* CONTEMPORANUL, I, 568. *Eu nu țin banii în ladă, ci îi bag în negutătorie.* SLAVICI, O. II, 210. *Prometeu ... se apropie de locul unde ținea Joe focul.* ISPIRESCU, U. 87. *Mercur îi duse ... tronișorul sau cutia cu pricina, îl rugă să i-l ție la dînsul pînă s-o întoarce să și-l ia.* id. ib. 94. *Na, Trotușene, inelul pe care-l țin de la Ștefan cel Sfînt.* DELAVRANCEA, O. II, 143. *Ladă brașoveană de ținut zestrea.* SEVASTOS, N. 46. *Țineam pușca la-ndemînă, cu capsa pusă.* LUNGIANU, CL. 109. *Ține banii la bancă.* ap. CADE. *Răpede își scoase inelul din deget și i-l dădu, să i-l țină.* MIRONESCU, S. A. 50. *Păi, le-ar fi trimis el, da a venit un domn ... și a zis să le țină acolo.* SEBASTIAN, T. 54. [Armele] *le ține în cui, deasupra laiței unde doarme.* SADOVEANU, O. VII, 356. *Am ținut banii în ladă.* CĂLINESCU, C. O. 38. *Răposata, cînd trăia, Tot la dînsa le ținea* [cheile]. TEODORESCU, P. P. 625. *Ia cea de sărbători Și-o ține după cuptoriu!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 443. *Copilul nu știa unde țin eu cheile de la cămară.* SBIERA, P. 71. *Găzdoaia împăratului ... ținea cheile pivnițelor și ale cămărilor.* RETEGANUL, P. II, 26. *Apoi trase basmaua de la brîu și i-o dădu, spunîndu-i s-o ție atîrnată în cui.* STĂNCESCU, B. 234. *Și te-o trece ulița ... La mîndruța peste punte, Că ține rachiu de frunte; La mîndruța peste vale, Că ține rachiu tare.* BIBICESCU, P. P. 194. *Piatră scumpă ... e greu a o afla și e și mai greu s-o ai, căci șerpii o țin în mijlocul lor.* COM. SAT. III, 77. *Mă dusei la mîndra mea, O găsii c-o rochie rea; ... Iară cea de sărbători O ținea după cuptori.* ib. V, 76. *Le-o băgat în helesteu cela a lui. Și li țîni acolo.* O. BÎRLEA, A. P. I, 199. *Esti un cufăr acolo ... undi ține ea haincle ei.* T. DIAL. M. II, 445. ◇ Fig. *Muma lui ținea toate cuvintele aceastea întru inima ei.* N. TEST. (1648), 69ʳ/24. *Tu mintea ta o ții în cap doar ca să te strîmbi!* PREDA, M. S. 7. *Bădiță cu cușma lungă, Nu ținea doruțu-n pungă, Ci îl țipă piste oi, Vină sara-n sat la noi.* MÎNDRESCU, L. P. 66. *Vai de mine multe știi, Mult mă mir unde* [illegible] *(riza aia care o spălat vasăli) pînă la Sîmț, ca să* [illegible] Expr. Absolut [illegible] ține în el [illegible] țin în mine, ții în tine etc.), se spune: a) despre un om tăcut care nu-și exteriorizează sentimentele. Cf. CIAUȘANU, GL.; b) despre un om discret care știe să păstreze un secret. id. ib. ✦ (Complementul indică alimente) A conserva în bună stare, ferind de alterare. *În spatele casei ..., hambarul pentru ținut bruma de grîu.* STANCU, D. 19. *Să nu le putrezească piersicile și prunele ținute în talaș.* BARBU, PRINC. 17. *Un gospodar s-apucase să-și facă un beci ... pentru ținut zarzavaturi.* ȘEZ. I, 286. ◇ Refl. pas. *Vinul nou nu să ține în foi vechi.* ZANNE, P. IV, 179. ✦ (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A nu scoate, a nu da jos, a păstra asupra sa. *Pe cap ținea foarte înțepat un melon.* CĂLINESCU, C. O. 20. *La masă ..., mirele* [illegible] 167. ▭ *Ține paltonul pe el chiar și lîngă foc.* ✦ (La jocul de cărți; complementul este „banca", „banii") A mînui suma de bani pusă ca miză la un joc de noroc. *Sînt 100 de galbini în caniotă ... cine-i ține, domnilor?* ALECSANDRI, T. 187. *Jocu se cheamă copcica. Mișu Atu ține banca. Cîștigă, ia banii cu lopățica, pierde, face semn și un băiat al lui aduce banii pe o tavă de argint.* NEAGU, Î. 90. ✦ (Regional; subiectul este „femeia") A purta, a duce sarcina. (Absol.) *Femeia ține nouă luni.* PAMFILE, J. I, 136.

2. Tranz. A opri (ceva) la sine sau pentru sine. *Popa să ție și el ce-au luat sfînta parte și să-ș plea*[c]*e* [c]*apul înnain*[t]*ea sfintei mease.* CORESI, LIT. 39ʳ/10. *Zise Isav: destule am eu, drag frate, ține ție a tale.* PO 114/11. *Să aibă slobozie a-și ținea olatele și bucatele* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 136. *Sînt 7 învățături sufletești ... carele eu văzîndu-le așa, nu am vrut să le las acoperite, ca să ... le țiu numai pentru mine, ce am vrut să le tipăresc* (a. 1642). GCR I, 94/21, cf. MOLNAR, D. 300/27. *Voinice! — zisă — astă săcurică Poate pe drum îți va prinde bine... — Pretene, ține-ți a ta unealtă!* BUDAI-DELEANU, Ț. 247. *De nu-i fi vîndut vaca, să o vinzi, iar bivălița și vițaoa*

să o țin (a. 1815). IORGA, S. D. XIII, 170. *Constantin îi lasă ... tot răsăritul ..., iară ceilaltă împărăție o [illegible] pentru sine.* N. STOICA, C. B. 90, cf. DRLU. *[illegible] adevăr să l deu sau să l ție pentru totdeauna.* MOZAICUL (1838), 35/16. *Unii săriră ca să ajute pe Paris ca să-și ție prada.* ISPIRESCU, U. 10. *Dacă la sărbătoare este vreme bună, atunci păpușa o ține învingătorul, dacă este vreme rea, o arde ca să se îndrepte vremea.* COM. SAT. II, 58. *Cele mai multe sculpturi le-am spart. Am ținut numai cîteva ca să încapă într-o trăsură.* VLASIU, D. 170. *E floare, nălucă ...? ... nu știu: De n-o culeg se strică și moare de o țiu.* PILLAT, P. 96. *Una și-a ținut-o sieși, iar celelalte* [săbii] *le-a dat fraților săi.* id. ib. III, 69. *Tu* [soare] *ai douăzeci și patru de raze, și douăzeci ți le ține ție, și patru să mi le dăruiești mie.* ȘEZ. II, 165. ✦ (Popular; complementul este „soția", „iubita", „soțul", „iubitul") A nu părăsi **(1)**, a nu se despărți de ... *I-ar fi poruncit Cara Georgie mai intii să părăsească muierea străină și să-și ție soția lui.* DIONISIE, C. 233. *Bade, mîndrulița ta ... E neagră ca și noaptea ... Iubește-o, bade, ș-o ține, Că-i de gazdă, nu-i ca mine!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 248. ◇ A b s o l. *Cine iubește și ține, Să-i deie Dumnezeu bine; Cine iubește și lasă, Deie-i Dumnezeu pedeapsă!* id. ib. 281. ✦ (Mai ales construit cu dativul) A rezerva un lucru pentru cineva sau pentru o împrejurare oarecare. Cf. DRLU. *Ține-mi-l, Păstrează-mi pîn' la moarte un suflet de copil.* PILLAT, P. 144. *Uite ce necazuri a avut și taică-tău, cu pămîntul, Ca să vi-l țină. Pe vremea aia pămîntul nu era ca acum Să te strîmbi la el și să nu-ți pese.* SORESCU, L. L. II, 121. *Mîndră, buze marmanzii, Dar pe-a cui seamă le ții?* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 368. *Lelicuța di la belți, Nu da gura pi la tăț. Șî mi-o țîni numa mnii.* ȘEZ. IV, 137. *Apoi cealaltă jumătate am ținut-o pentru vremea cînd vei fi bătrîn, tată.* FURTUNĂ, C. 12. *Urda aia ... o ținea pentru iarnă.* I. DIAL. M. I, 295. ◇ L o c. a d j. (Regional) **De ținut** = care este destinat unei utilizări viitoare, care este cruțat și păstrat pentru anumite ocazii sau rezervat pentru un anumit scop. Cf. COSTINESCU. *Îmbrăcase costumul de ținut, cusut la comandă, se bărbierise dis-de-dimineață.* CONTEMP. 1955, nr. 476, 3/1. *Cămăși de ținut.* Com. din RĂDĂUȚI, cf. ALR SN IV h 1 156. *Țoale de ținut.* ib. SN IV h 1 156/36, 76. ✦ A reține pe nedrept ceva. *Și nu [illegible] minciună, ... nici să ținem cuiva simbria lui.* CORESI, EV. 313. *Să-mi scot calabalîcurile mele din căsuță-m, să nu mi le țeie oprite* (a. 1827). ȘCHEI, 76. *Începe Toderaș a se ruga de împăratul ... să nu-i țină [illegible].* REBREANU, P. II 75. *Birău ăl mic îi cine, Cartea la el că o ține.* DOINE, 241.

3. T r a n z. A păstra neschimbat, a nu lăsa să dispară, să se distrugă, să se altereze, să se modifice; a conserva. *Noi le-am lăsat* [unele cuvinte] *cum au fost la izvodul grecesc, văzînd că alte limbi încă le țin așa* (a. 1648). GCR I, 126/17. *Și cei bogați așa să îngroapă: trii zile țiu mortul și întru acestea mănîncă și beau și-l pling.* HERODOT², 257. *Am mers de i-am văzut și-și ținea limba lor.* id. 325. *Nu[illegible] în curățiie.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13ᵛ/15. *Romănii ... în suta 5 de la Hristos încă ținea slovele ceale lătinești.* MAIOR, IST. 254/4, cf. DRLU, LB. *Avea cel mai de căpetenie lucru a-și ținea portul său cel vechi.* MOZAICUL (1839), 550/6. *Cărările-acelea ... or ține spre pomenire urmele-nsemnate.* CONACHI, P. 103. *Parfumul lor să-l țină cenușa ei ușoară.* PILLAT, P. 172. (Fig.) *Verde, verde sălcioară, Marințo, Marioară, Mai ții gura de-astă vară?* FOLC. OLT. — MUNT. II, 166. ◇ L o c. a d j. (Regional) **De ținut** (despre animale domestice) de prăsilă. Cf. DR. V, 65. ◇ [illegible]

nemeri aceaste căzanie, schimbați-vă mintea acea rea carea țineți (a. 1644). GCR I, 111/14. *Singur H*[risto]*s au ținut iubirea de striini, cînd au venit la dînsul năroade multe la un loc pustiiu.* CHEIA ÎN. 17r/3. *Iară pre Antonie, de-mi voi ținea mintea, nu-l voi numi patriarh.* MINEIUL (1776), 78r²/33. *Ia aminte sfaturile ei și le ține aceale înlăuntrul inimei tale.* TEODOROVICI, M. 17/4. *Poarta se silește neîncetat spre a ținea cele mai prietenești relații cu curțile streine.* CR (1830), 40¹/1. *Nu mai ține mintea-ntreagă.* HODOȘ, P. P. 38. *Bădișor, de cînd te-ai dus Ți-am ținut dorul ascuns.* FOLC. TRANSILV. II, 67. *Obliceiu aiesta-l ții de la tata și de la strămoși.* ALR II 3 229/250, ib. 3 229/36. *A ține ca calul năravul* (= a nu se putea dezobișnui de o deprindere rea). Cf. ZANNE, P. I, 358. ◇ E x p r. **A ține minte** (sau, rar, **în minți, în minte**) = a nu uita, a-și întipări în memorie, a-și aduce aminte de cineva sau ceva. *Care cum au ținut mente* (a. 1516—1536). TEXTE ROM. (XVI), 432. *Tată-său ținea minte acest cuvînt.* PO 128/2. *Țineți mente că asinul am dzis că sintem noi.* VARLAAM, C. 73. *Mulți s-au găsit de-au făcut multe și minunate lucruri în somn, și dacă se deșteapta, nu ținea minte nemecă, ce au făcut.* PRAV. 283. *Toți veți ținea minte cum ne poroncea și ne blăst*[ăm]*a.* HERODOT², 164. *Învițătura apostolilor ... n-o poate deprinde lesne, nice pot ține minte* (a. 1710). GCR I, 364/2. *Căzuse și iarnă care de multă vreme nu ținea minte oamenii iarnă ca aceasta.* LET. III, 219/6. *Eu nu voiu să-ț mai dau nici o învățătură, căci nu știi să o ții în minte* (a. 1765). GCR II, 78/13. *Întru mînie te-am întors pre tine ... carele nu ții minte răul.* MINEIUL (1776), 158v²/14. *Nu țiu minte, opt au noao gălbiori mi-a dat* (a. 1778). IORGA, S. D. XII, 95. *Și cel 1 îl pune deasupra lui 2 ori îl ține în minte și începe iar de la 6.* AMFILOHIE, E. 16/6, cf. KLEIN, D. 443. *Să le ție mai lesne în minte iubitoriul de învățătură.* MOLNAR, în RET. ROM. 27. *Auzit-am (și țîn minte) odată De la dada, Dumnezeu să-l ierte, Că mare nevoie va să pată Ahăla ... Asupra căruia corbul coboară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 86. *Țiind în minte răul cari (l-au făcut), ... cad în iazărul iadului* (a. 1808). GCR II, 199/37, cf. DRLU. *Am putut să fac niște lucruri ... care nicidecum nu le țiu minte.* HELIADE, AMF. 7/54. *Robinson îl învață niște cuvinte ... care papagalul le ținea minte.* DRĂGHICI, R. 161/29, cf. VALIAN, V. *Mai ții minte ziua-n care a ta față ... au zîmbit?* CONACHI, P. 100, cf. POLIZU. *O, sărmane! ții tu minte cîte-n lume-ai auzit, Ce-ți trecu pe dinainte, cîte singur ai vorbit?* EMINESCU, O. I, 134. *Ține minte foarte bine Tot ce-i spuneți.* id. ib. IV, 534. *Cu mine ți-ai pus boii în jug? Apoi ține minte că ai să-i scoți fără coarne!* CREANGĂ, P. 28. *D-abia mai țin minte.* CARAGIALE, O. III, 2. *El ținea minte ce-i spusese tătîne-său și se silea să-i păzească cuvintele cu sințenie.* ISPIRESCU, L. 42. *Pragul sfintelor biserici n-am călcat de nu țin minte!* MACEDONSKI, O. I, 11, cf. BARCIANU. *Mai ții-le tu minte oare?* GOGA, P. 34. *Țineți minte cuvintele lui Ștefan care v-a fost baci pînă la adînci bătrînețe.* DELAVRANCEA, A. 122. *Multe lucruri frumoase am învățat, pe care și astăzi le țin minte.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 176. *Ține minte ce-ți spun.* AGÎRBICEANU, A. 112. *Prea mic cînd a murit ca s-o țin minte.* IBRĂILEANU, A. 13. *Nu țiu minte prin ce împrejurare precisă am ajuns în redacția Epocei.* LOVINESCU, S. I, 56. *Ții minte, tu, iubita mea, O noapte de argint [illegible]* TOPÎRCEANU, P. O. 243. *Mi-ai rămas dator jumătate de galbăn, ții minte?* BRĂESCU, O. A. II, 74. *Îmi place curajul tău, dar ai să suferi mult, ține minte.* VLASIU, D. 109. *Fiecare își face fală din ospătarea unui străin, așa, ca „să-l țină minte".* PRIBEAGUL, P. R. 17. [illegible] SADOVEANU, O. XIV, 508. [illegible]

[illegible] I. BARTH [illegible] 144. [illegible] ROMUL [illegible] 44. [illegible] D. 259. *Țin minte însă timpul ... cînd ... navigatorul trebuia să stea ... afară, pe pasarelă, în viscol.* TUDORAN, O. 91. *De ani de zile, nici nu mai ține minte de cînd, toate amintirile se rînduiesc in același fel.* T. POPOVICI, SE. 7. *Nu-i mai țin minte numele, da așa trebuie că-i zicea.* NEAGU, Î. 39. *Nu ții minte, frate, Că făceam bucate, Iar tu le cărai La masă de crai?* TEODORESCU, P. P. 418. *Să ții bine minte,* [illegible] *numai la mine!* SBIERA, P. 70. *Nu mai țin minte de cînd nu-mi deteră nici mîncare, nici băutură.* RETEGANUL, P. I, 35. *Doru-i dor și de părinți, Dar nu mult il ții in minți.* DOINE, 99. *Cu noi ceva vorbește: Măcar două, trei cuvinte Ca să le ținem in minte.* MARIAN, Î. 114. *Ții tu minte ... pe boierul cel bogat?* ȘEZ. I, 261. *Două vorbe să-i vorbesc, Două vorbe tăinuite, Să le țină mindra-n minte!* HODOȘ, P. P. 105. *Ții minte cînd era lună, Ne plimbam pe bătătură.* COM. SAT. V, 100, cf. ALR II/I h 153/723, ALR II 3 [illegible], ALR [illegible] FOLC. OLT. — MUNT. I, 165. [illegible] *toate alea!* T. DIAL. M. II, 786. *Cel ce are să ia pururea ține minte, iar cel ce are să dea nu-și mai aduce* [illegible] ZANNE, P. VIII, 740. [illegible] (= **n-am să uit niciodată**). id. ib. II, 616. (R e f l.) [illegible] MOZAICUL (1838), 348/18. *De cînd se ținea minte se urmase astfel și cel veșnic îi răsplătise cu toate darurile vieții.* SADOVEANU, O. XII, 190. **(De) să mă ții (sau țină) minte**, se spune [illegible] *de părete să mă ții minte.* ALR I 1 441/5. ▭ *I-oi spune două, de să mă țină minte.* (Regional) **A da pe ține-minte** [illegible] a da in credință pe vers [illegible] GL. **A ține minie** (sau **pizmă, supărare, alean, rar, urgie, dușmănie**) (cuiva sau, regional, **pe** cineva, invechit, **asupra** cuiva ori **spre** cineva) = a păstra pentru cineva sentimente de ură, de minie. *Iară să văm ținea pizmă spre frații noștri, ținea-*[illegible] 47 [illegible] AM, C. 265. *Iar Radul Vodă tot ținea pizmă neschimbat pre sfintul.* GAVRIL, NIF. 47. *Acestuia sv[î]nt ținîndu-i pizmă ereticii ... în toate dzile năvăliia asupra sv[i]nției sale.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128v/18. *Nu va ține mult minie* (a. 1760). GCR II, 67/7. *Luptătoriul carele din început ținea vrăjmășie și pizmă neamului nostru.* VARLAAM-IOASAF, 11r/26. *Oară nu va ierta...,* [illegible] MARCOVICI, D. 443/17. *Singur ține mînie intruna el lui* [illegible] EMINESCU, O. IV, 515. [illegible] *țin minie, Că n-am avut, părinte, cui.* COȘBUC, P. I, 199. *Ea știe Că, dacă-i ceri iertare, tu nu-i mai ții* [illegible] cf. PARCIANU. [illegible] *de vecina lui și ar fi alergat în grabă, dacă ar fi* [illegible] STĂNOIANU [illegible] 75. *Și joacă care cum știe Și minie să nu ție.* PÎRVESCU, C. 45. [illegible] *ăia.* COM. SAT. V, 72. *Cite-s de la noi la deal Toate* [illegible] *pe mine-alean.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 68. [illegible] *ținea lungă mînie.* SEVASTOS, C. 149. *Tu ții urgii pi mini.* ALR II 3 712/537, ib. 3 712/386. *Îi ține alean.* ALR II 4 410/64. *Ține dujmănie.* ib. 4 410/833, ib. 4 410/95, 235, 279, 310, 316, 362, 537, 551, ALR II/95. *Și Marița să nu știe, C-aude și se minie. Și* [illegible] FOLC. OLT. — MUNT. II, 481. **A-i ține credință** (cuiva) = a-i fi (cuiva) credincios. [illegible] *dată îi ținea credință.* GANE, N. I 210. **A ține recordul** (sau **un record**) v. r e c o r d. **A-și ține rangul** = a duce un fel de viață sau a avea un fel de a fi potrivit cu rangul pe care-l ocupă în societate. *Într-o bună zi ... într-o trăsură cu doi cai — țața Eliza știa să-și țină rangul — am trecut prin tîrg.* BRĂESCU, A. 113, cf. SCRIBAN, D., DL. **A-și ține gîndul la** (ceva) = a se gîndi permanent la ceva. *Ți-ai uitat lucrul? — Ba nu mi l-am uitat; tot la el mi-am ținut gîndul.* CONV. LIT. III, 118. (Învechit) **A ține păcatele** (cuiva) = a nu permite ca păcatele cuiva să fie uitate și șterse, a nu ierta păcatele cuiva. *Cui veți lăsa păcatele, lăsate vor fi lor; cui le veți ținea, ținute vor fi.* CORESI, EV. 125, [illegible] **A-și ține lucrul (său)** = a-și păstra neschimbate obiceiurile, obișnuințele. *Nicolai Vodă tot ca și in domnia dintăi își ținea lucrul; pe nime din boieri nu credea, ușa lui inchisă.* MUSTE, LET. III, 57/11. (Rar) **A ține (la mînă) 1, 2, 3, ... 9,** se spune in limbajul elevilor, în operația de adunare, despre cifrele care nu se scriu sub linia de adunare, ci se rețin in memorie pentru operația următoare. *8 și* [illegible] *dreptul altui 8, și ține 1.* AMFILOHIE, E. 11/17. *Nu înțelegeam cu nici un chip cum se poate ca, scriind cifrele unele sub altele, să zici: atit și cu atit fac atit, scriem atit și ținem la mînă atit.* PREDA, D. 23. ◇ R e f l. *Viața locală, cu bazele ei străvechi, cu formele ei singuratec originale, se mai ține doar ici și colo în fața aprigului vînt de răsturnare și în*[illegible] *sat ... spun că se trag din ... Transilvania. Soiul li se ține înainte: față gălbăgioasă, ochi tulburi.* ȘEZ. [illegible] *Toate merg în bună rînduială; ... Iar domnia mai* [illegible] *s-ar ține orînduiala lucrurilor.* BOLINTINEANU, O. 325. *Parcă știți cu cită trudă se ține curățenia.* BRĂESCU, O. A. II, 294. *Nevestele-s bătrîne, Știu dragostea cum se ține; Nu-s ca fetele de proaste, Nu știu dragostea s-o poarte.* DOINE, 246. ✦ (Și cu complementul „viața" sau cu determinarea „in viață") A menține in viață; a lăsa pe cineva să trăiască. *Ținre Domnul toți ce iubesc el și toți greșiții pierde-i-va.* PSALT. HUR. 122v/16. *Fereaște* (f e r i - v a D, h r ă n e a ș t e C², ținre H) *Domnul toți cei ce iubesc elu.* PSALT. 301. *Ceasta e muiarea lui, mine vor omori și tine vor ținea.* PO 44/17. *Mai mult cinstesc folosul de obște decit răsuflarea ce-mi ține viața.* MINEIUL (1776), [prefață] 5/19. *L-au prins și l-au tăiat cu unul dintre feciorii lui, iară celuilalt fecior i-au ținut viața.* ȘINCAI, HR. II, 10/36, cf. DDRF. *Un gînd numai o ține, un gînd neisprăvit: Pe fiu să și-l mai vadă.* COȘBUC, P. II, 190. *Nu doresc de la Dumnezeu să mă țină pînă atunci.* AGÎRBICEANU, S. 155. [Copilul] *numai m-au mai ținut în viață și m-au mîngăiat.* SBIERA, P. 229. *Pînă ii omului bine Nu ști-n lume cine-l ține.* RETEGANUL, CH. 144. *Bătrinii ... se rugau lui Dumnezeu sfîntu să-i mai ție să-l vadă și om.* STĂNCESCU, B. 312. ◇ (Complementul indică un pom, o plantă etc.) *Tată, atîția ani l-ai ținut* [pomul], *... mai lasă-l, rogu-te, și anul acesta.* ISPIRESCU, L. 82. ◇ (La imperativ sau conjunctiv, avînd de obicei valoarea unei urări) *Ține-mă, Doamne, încai, Dacă vrei să mai mă ai.* PANN, P. V. I, 102/2. *Alah să te ție!* BOLINTINEANU, O. 37. *Dumnezeu să ne ție, că, cuvîntul din poveste, înainte mult mai este.* CREANGĂ, P. 199, cf. DELAVRANCEA, S. 225. *Trece băutura bătrînului, care mormăie scurt „să ne ție Dumnezeu pe toți".* REBREANU, I. 14, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Dă-mi o leacă de făină de mălai. Dumnezeu să te țină.* DAN, [illegible] SCRIBAN, D., JARNÍK — BÎRSEANU, D. 477. *Am auzit că dumneavoastră aveți Niște copii de omenie, Care Dumnezeu să vi-i ție.* MÎNDRESCU, L. P. 196, cf. MARIAN, D. 211. *Ține-mă, Doamne, un an, Să pun mina pe dușman.* RETEGANUL, CH. 40, cf. DOINE, 156. *Ține-mi, Doamne, ce mi-ai dat: Voinic*

tînăr și curat. BIBICESCU, P. P. 29. Doamne, ține-mi puicuțu, Că-i micuț, sărăcuțu. COM. SAT. II, 79. Ține, Doamne, [illegible], Să mai [illegible]. ib. III, 39. Ține, Doamne, părinții, Ca să-și crească copiii. FOLC. TRANSILV. II, 10. Ține-mi, Doamne, zilele. FOLC. OLT. – MUNT. 377, cf. FOLC. MOLD. II, 180, ZANNE, P. VI, 547. ✧ (Urmat de determinări modale) Dumnezeu să-i ție sănătoși și într-u pace [illegible] (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 113. Am fost blagoslovită cu șapte băieți ... Dumnezeu să-i ție sănătoși pe toți! SADOVEANU, O. XIV, 17. Însoară-te dumneata, Să văd pe cine-i lua? De-i lua una ca mine, Dumnezeu s-o ție bine. ALECSANDRI, P. P. 329. Ține-l, Doamne, ca p-o floare, Ca p-o floare mirositoare. BALADE, I, 406. ✦ (Popular; subiectul indică o plantă, un copac etc.; complementul indică frunze, fructe etc.) A păstra, a menține, a nu lăsa să cadă. Pînă codru frunza-și ține. Toți [illegible]. JARNIK – BÎRSEANU, D. 289, cf. RETEGANUL, TR. 34. Codru-i jelnic ca și mine, Că nici frunza nu și-o ține. HODOȘ, P. P. 154, cf. BIBICESCU, P. P. 165. Mîndră, cînd ne iubeam noi, Ținea busuiocul foi; Dar de cînd noi ne-am lăsat, Busuiocul s-a uscat. ȘEZ. V, 93. Ține-ți, codre, frunza bine, Să nu rămîi ca și mine. FOLC. TRANSILV. II, 214. Nu le puțe ține părul perele, numa tă pk'ica. O. BÎRLEA, A. P. II, 95. ✧ R e f l. (Despre frunze) Frunza-n codru cît se ține, [illegible]. ALECSANDRI, P. P. 287. ✦ (Complementul indică o taină, un secret) A păstra, a nu dezvălui, a nu da pe față, a nu destăinui; a ascunde, a tăinui (1). Și de aciia i socotiia că vor putea acoperi și a ținea ciudesa, ca nemunuia să nu spuie. CORESI, EV. 532. Că un om și nu poate ține taina, dar atîta! NECULCE, L. 127. Mătușă-mea n-a putut ținea acea grea încredințare de tăcere. MOZAICUL (1838), 394/5. Hotărî ... a ținea această descoperire numai pentru sine. ib. (1839), 781/25. Îl puse de se și jura ... că va ține-n sine taina aceasta. ISPIRESCU, U. 111, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. Că doară n-oi fi candriu Nici o taină să nu țiu! PARASCHIVESCU, C. Ț. 45. Am să-ți destăinui o mare taină. Cugetul mă îndeamnă ... să n-o mai țiu. CĂLINESCU, O. IX, 24. N-am prea ținut secretul. BARANGA, I. 217. Mă jur ... că, ținînd taina foarte, Ce-oi auzi de la tine ... n-o să mai știe nime! TEODORESCU, P. P. 112. Muierea să ție taina! STĂNCESCU, B. 72. (Cu complementul subînțeles) Bărbierul ... ținu o săptămînă, ținu două ...; și să turbeze omul că nu putea spune nimănui ce văzuse el! ISPIRESCU, L. 112. ✧ R e f l. p a s. O taină care s-a ținut ca un sfînt lucru din generație în generație. MOZAICUL (1838), 348/18.

4. T r a n z. (Folosit și a b s o l.; complementul indică o calitate sau o stare) A păstra vreme mai îndelungată, a nu lăsa să treacă sau să dispară prea repede. Strălucoarea ... carea-i ținu lumină pre cale. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133v/8. Cătră aceea ar mai ajuta trintorii, ... ținînd mai mare căldură între faguri. TOMICI, C. A. 24/19, cf. DRLU, LB. Datoriile miliții sînt ... a săvîrși slujba înăuntru, a ținea liniștea obștii prin orașe și județe. REGULAMENT, 38/28. Ținînd tot întruna acest umblet iute șasă și șapte zile, [cămila] poate să meargă cale de trei sute de leghe. MN (1836), 117¹/14. Pămînturile cele lutoase ce din firea lor sînt plecate a ține umezeală prea multă. I. IONESCU, C. 179/2. Oamenii domnești, plătiți ca să ție liniștea și să protege pe cei săraci. FILIMON, O. I, 159. Vinul ține cald. DELAVRANCEA, O. II, 171. Nu ne temem de umbra nimănui și nimănui nu vrem să-i ținem umbră (a. 1907). PLR I, 245. Tot salcimii de odinioară țineau umbră în fața Săcuiului. PÎRVESCU, C. 54. A ține mirosul, culoarea. TDRG. Nucii bătrîni de lîngă [illegible]. [illegible] I, 11, cf. [illegible] Mînușile nu-mi mai țin nimic. CAMIL PETRESCU, U. N. 341. În noaptea asta ne vin mantăile ... Am că-ți opresc și ție una. Una largă și lungă, să-ți țină [illegible]. SAHIA, N. 117, cf. [illegible], SCRIBAN, D. Asta-i sobă bătrînească ... Cînd se încălzește, apoi ține. SADOVEANU, O. IV, 227. Tavanul plin de stele, cu boltă joasă ținea răcoare. BARBU, PRINC. 28. Mi-ai încurcat părul de-atîta fierbințeală, că îmi ține cald ca o blană. SORESCU, D. 49. Trebuie să ții focul mereu sub burta oalei. id. L. L. II, 25. Își prinde cu mîinile piciorul drept de lemn și-l așază pe marginea bărcii, ca să țină mai bine echilibrul lotcii bătute de furtună. BĂNULESCU, I. 8. Cu obiele de bumbac, ... că ține la ger mai cald. TEODORESCU, P. P. 474. Codrule, frunză rotundă, Pice bruma, nu te-ajungă, Că mi-ai ținut cîndva umbră. RETEGANUL, CH. 51. Du-te, bade, și te culcă, Nu-mi ține umbră la furcă. id. ib. 85. Las' să mă spună frunza, Că ea mi-a ținut umbra. DOINE, 41. Bălaurii, cari poartă norii, au un pieptar, care le ține căldură. COM. SAT. II, 6. Strugurii nu să mai coace, că-i ține umbră. T. DIAL. M. II, 176. ✧ E x p r. (I n t r a n z.) **A(-i) ține** (cuiva) **de cald** = a păstra căldura cuiva, a încălzi pe cineva; a-i fi de folos cuiva, a prinde bine cuiva. V. și c a l d. Cf. TDRG. Barem să-l văz [focul] cu ochii, că tot îmi ține de cald. TOPÎRCEANU, O. A. II, 13. Mojicul bogat e ca și cîinele lățos care numai lui își ține de cald. ROMÂNUL GLUMEȚ, 27, cf. 11, 45. Hainele împrumutate nu țin de cald. ZANNE, P. III, 182, cf. 431, I, 368, IV, 461, V, 24, VI, 329. (I n t r a n z.) **A-i ține** (cuiva) **de frig** = a apăra pe cineva de frig. Fumul îmi ținea ... de frig. ODOBESCU, S. III, 595. De frig îmi ține [cojocul], dară șede slut de tot. CONTEMPORANUL, I, 567. Purta un mundir cu alțițe negre, să-i țină de frig. BARBU, PRINC. 95. (I n t r a n z.) **A-i ține** (cuiva) **de rece** = a răcori (pe cineva). Rîu îmi ține de rece, Fîntîneaua doru-mi trece. COM. SAT. III, 135. (I n t r a n z.) **A nu-i ține** (cuiva) **nici de cald, nici de rece** v. r e c e (I 1). **A ține cumpăt la** (ceva) = a păstra moderație, cumpătare la ceva. Prahova, să fii cuminte! Ține cumpăt la cuvinte. COȘBUC, P. I, 165. **A ține saț** (sau, i n t r a n z., **de saț**) v. s a ț (1). (I n t r a n z.) **A(-i) ține de foame** (cuiva) = a sătura pe cineva, a face să treacă foamea cuiva (pentru un timp mai îndelungat). Fumul îmi ținea de foame. ODOBESCU, S. III, 595, cf. CADE. Trăind în lună și preocupat de abracadabrante idei generale, ce nu țin de foame. C. PETRESCU, Î. II, 215. Le toc vrej ... Ca să le ție de foame. SORESCU, L. L. III, 52, cf. ALR I 781/820. (I n t r a n z.; regional) **A ține bine la rînză** = (despre o mîncare) a sătura, a cădea bine (cuiva). De-ar fi ... Gloanțele de mămăligă ... să țină bine la rînză. RETEGANUL, CH. 64. (I n t r a n z.) **A(-i) ține** (cuiva) **de urît** = a sta împreună cu cineva, vorbindu-i, distrîndu-l, pentru a-i alunga urîtul, plictiseala. Și eu vin ... de urît să-ți țin. PANN, E. I, 70/6. Va fi barim o slugă în curte care să ție de urît mă-si, în lipsa lui. ISPIRESCU, L. 123. Zi unui copil de casă să-ți ție de urît. DELAVRANCEA, O. II, 88, cf. ZANNE, P. IV, 117. Ședeau pe laviță lîngă ea, grăbindu-se să-i țină de urît. AGÎRBICEANU, S. 22, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. A trimis pe băiețelul cel mai mărișor, pe Costică, să mai stea pe la bunică-sa, să-i ție de urît. REBREANU, R. I, 151. N-ai să mă refuzi să-mi ții de urît la mîncare. MIHĂESCU, D. A. 102. Ține-le de urît pînă ce vor isprăvi treaba. CĂLINESCU, O. IX, 62. [illegible] coborît. BLAGA, POEZII, 154. Noi avem să rămînem uitați în lumea noastră, cu păsurile noastre să ne ție de urît. C. PETRESCU, A. R. 54. Ții de urît unei femei [illegible]. VINEA, L. I, 221. [illegible] lui îi țineau de urît. id. ib. II, 159. Învață pe mama lui Busuioc ... să-l roage să-i lase cățeii să-i mai ție de urît. STĂNCESCU, B. 199, cf. 121. (Cu parafrazarea expresiei) Și de urît tot timpul ea singură își ține. VOICULESCU, POEZII, I, 64. (F i g.) Colo sus, culcat pe-o rînă, Stă Negoiul mohorît Cu-a lui negură bătrînă Care-i ține de urît. TOPÎRCEANU, O. A. 18. **A ține tovărășie** (sau **companie**) (cuiva) = a nu lăsa pe cineva singur; a fi mereu în preajma lui. Ținea

tovărășie la masă, permanentul său interlocutor. TEODOREANU, L. 230. *Darul ei atunci este să-ți țină tovărășie și să te încălzească.* TUDORAN, O. 33. *Dacă vrei, îți țin tovărășie.* NEAGU, Î. 60. (F i g.) *Șoaptele ei cele mai umile se fac auzite și țin tovărășie dorului.* VIANU, L. R. 264.

5. T r a n z. (Complementul indic[illegible] norme [illegible] învoieli, angajamente etc.) A păzi cu strictețe, a împlini întocmai; a respecta **(2).** *Țînruiu porăncitele tale și mărturia ta.* PSALT. HUR. 109r/19. *Neînțelepții ... cuventele tale nu țirură* (f e r i r ă V, l e f e r i r î D). PSALT. 266. *Ș[illegible]* (a. 1560). GCR I, 4/11. [illegible] *iubești aproapele teu ca sine insăși ... tot aceste am țenut den tinereațele mele.* EV. SL.-ROM. 263/9. *Dereptul Lazar și în vecie viu va fi, căce au păzit ș-au ținut leagea.* CORESI, EV. 98. *Au părăsit toate realele și porîncile lu Dumnezeu tare le-au ținut în viiața sa.* id., în TEXTE ROM. (XVI), 11v/17. *Avraam au ingăduit gl[a]sului mieu și au ținut giudecarea mea și porîn[illegible]* [illegible] 85/27. *Iară aceasta este legătura care voi țineți între mine și între voi.* ib. 54/8. *Pînă cînd nu vreți a țenea poruncitele meale și leagea mea?* ib. 234/7. *Iară ce va grăi. scrie și faci pentru nevoia noastră giupînul Bruni, noi ține-vom* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 183. *Jurămăntul nu-ș ținu* (a. 1618). GCR I, 50/33. *Iaste dzisă ... cătră toți carii cred în H[risto]s și-i țir leagea.* IEUD. 252/4. *Atâta iaste mai mare mînie cătră ceea ... de nu ține credința mirelui său.* VARLAAM, C. 234. *Cade-se să asculte și să se pleace boiarenului și mai marelui nărodului ..., iară ... de va greși și va vătăma foarte mult pe aproapele fieșcui, atunce nu se cade ascultătoriul să ție această ascultare.* PRAV. 276. *Varecine va ținea toată leagea și într-una să va poticni, în toate-i* [illegible] N. TEST. (1648), 177v [illegible] *Doamne, direapte, ... pentru aceea șerbul tău le ține.* DOSOFTEI, PS. 59/8. *Către stăpînul ... țiindu-și credința și mintea cea bună.* id. V. S. noiembrie 112v/21. *Dară cu îmbrăcămintele meale să nu greșesc, ce lucruri trebuie să țiu?* (a. 1685). GCR I, 276/5. *Cantemir Vodă n-au ținut parola ... cînd l-au pus domnu.* NECULCE, L. 99, cf. ANON. CAR. *Trei învățături ... vei fi fericit tu de le vei ști a le ținea* (a. 1764). GCR II, 77/22. *Nu-mi zică nime că a lega pace Cu păginul mai rea treabă este. Fiindcă de multă vreme încoace Credința nu-și ține.* BUDAI-DELEANU, Ț. 300, cf. DRLU, LB. *Îmi voi ține jurămîntul.* HRISOVERGHI, P. 36/4. *Cele mai multe traduceri metrice jărtfesc ... cuprinsul lucrului, numai ca să poată ținea eufonia* (a. 1838). PLR I, 64. *Trebuie să-m țiu făgăduiala.* MOZAICUL (1839), 836/12. *Nu e așa anevoie de a face o revoluție, pe cît e anevoie de a o ține* (a. 1851). PLR I, 143. *Ostenit de furtunoasele cișlegi ale acestui an, carele nu seamănă a ține toate frumoasele făgăduinți ce bucurase inimile ..., m-am dus spre țară.* RUSSO, S. 166. *Nu m-am înșălat și ț-ai ținut juruința.* NEGRUZZI, T. 19/49, cf. POLIZU. *Convorbirile își pun toată silința a ținea această măsură* (a. 1871). PLR I, 232, cf. COSTINESCU. *Leșii n-au ținut invoiala.* DELAVRANCEA, O. II, 17. *Angajamentele luate de noi vor fi pe viitor ținute în toată puterea lor* (a. 1884). PLR I, 368. *Poporul ține rudenia de sînge pînă la al treilea neam.* SEVASTOS, N. 27. *Însă pentru a-l cunoaște, nu voim a cerceta Vîrsta lui și meseria, ci de-și ține legea sa Cum stă scris, dacă postește și de s-a spovăduit.* I. NEGRUZZI, S. I, 150, cf. BARCIANU. *Eu am demult scriptura mea Și-mi țiu scriptura.* COȘBUC, P. I, 174, cf. TDRG. *După ce-și ținu rămășagul, ieși în drum și porni la vale.* AGÎRBICEANU, S. 114, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu mi-am ținut jurămîntul, din păcate, și, în aceeași toamnă, am luat iar drumul spre Ogra.* VLASIU, A. P. 329. *Sultanul de Argint îi dăruise mult de tot, ținîndu-și făgăduința.* TEODOREANU, L. 265, cf. SCRIBAN, D. *I se pare cu neputință să ție un jurămînt ca acela pe care l-a făcut.* CAMIL PETRESCU, O. II, 29. *Țiganca cu surorile ... izbutiră a da unele îndrumări, ce avea să țină împărăteasa cînd va naște.* RETEGANUL, P. II, 28. *Jurămîntu l-am ținut, P-altu-n lume n-am avut.* HODOȘ, P. P. 117. *De badea nu m-aș lăsa, Că ș-o ținut credința.* DOINE, 47. *A ține prieteșugul ca lupul cu oaia.* ZANNE, P. I, 514. *Am o cătănuță tare, legea ține* (Lacătul). GOROVEI, C. 194. ◊ A b s o l. *Iară cîți întru credința ceaea dereapta și adeverita sînt păziți și neclătinați au ținut, pre aceia și Hristos mai tare-i întăreaște.* CORESI, EV. 3, cf. 67. *Noao creștinilor iaste tocmită dumineca în locul sîmbeteei, să nu ținem într-una ca jidovii* (a. 1579 — 1580). GCR I, 24/12. *Nește eretici scornisea-se o eresă ... carea au rămas la ... armeani de țin și pînă astăz[i].* DOSOFTEI, V. S. septembrie 27v/33. *De ce ai făgăduit atît de mult și ții atît de puțin?* GALACTION, O. A. I, 254. *Dar Stăncuța ce-mi făcea? Nouă ani că-mi văduvea, Nici mai mult că nu ținea Și cu altul logodea.* BALADE, III, 307. ◊ R e f l. p a s. *Porunceaște fiilor lu Israil cum să aducă ție uleiu cumu-i mai curat ... Această slujbă în toată vreamea vieției fiilor lu Israil între toată sămînța lor să se ținie.* PO 270/2. *Unde nu iaste leage scrisă, acolo trebuie să imblăm tot după obiceaiele ceale bătrîne ce s-au ținut pînă aci.* EUSTRATIE, PRAV. 19/7. *Despre rîndul sărbătorilor, cum le-mu datu odată ... așe să se ție* (a. 1675). GCR I, 220/9. *Contractul încheiat cu dumneata se va ținea întocmai.* MOZAICUL (1838), 100/7. *Pravilile și legiuirile ... să fac a se păzi și a să ținea întru toată virtutea lor.* REGUL. ORG. 15/14. *Așa să ținea datina bătrînească, cîn îmflorește mărăcinili începe însămînțatu porumbului.* T. DIAL. M. II, 508. ◊ (În forma negativă a gerunziului) *Pre care așezămînt nețiindu-l turcul la urmă și deschidzînd el război cu pricinuiri de alte cereri, l-au bătut Mircea Vodă* [illegible] ZILOT, CRON. 333. ◊ L o c. v b. **A ține post** = a posti. *Și să ne ținem cu usîrdie postul, fraților.* CORESI, EV. 535. *Postorele să le țireți cu m[i]lostenie și cu lacrîmi* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 50/14. *Grecii ... ocărăsc pre cei ce au tocmit ... sfinte posturi să le ție creștinii.* MUSTE, LET. III, 20/8. *Ținuse post desăvîrșit întreaga zi.* SADOVEANU, O. XII, 252. *Și mulți nu vor să mai ție posturile cum trebuie.* SORESCU, [illegible] 79. ◊ E x p r. **A (-și) ține cuvîntul** (sau **vorba**, popular, **vorbele**) = a îndeplini o promisiune făcută, a se ține de angajamentul luat. *Nu țin nici ei niciodată cătră creștin cuvîntul dat.* M. COSTIN, O. 285. *Cine făgăduiești în păduri, trebui să ții cuvăntu în cetate* (a. 1779). GCR II, 121/8. *Vezi că-m țiu cuvîntul?* MOZAICUL (1838), 134/25. *Și mi-am ținut cuvîntul.* NEGRUZZI, S. III, 455. *A nu-ți ține cuvîntul cînd nu-ți vine-ndemînă ... Aceasta nu e nobil.* EMINESCU, O. IV, 391. *Să nu credeți că nu mi-am ținut cuvîntul.* CREANGĂ, A. 70. *Dacă vrei să mergi cu mine, eu te iau de soție, numai să-ți ții cuvîntul.* ISPIRESCU, L. 62, cf. 43. *Ercule ... nu-și ținuse cuvîntul.* id. U. 75, cf. ȘĂINEANU, CADE. *De cînd însă trăia alături de Luli, simțea categoric că nu-și mai poate ține cuvîntul.* TEODOREANU, L. 32. *Surda ți-a fost jurămîntul, Căci nu ți-ai ținut cuvîntul.* TEODORESCU, P. P. 328. *Cum iți plîngi păcatele Că n-ai ținut vorbele!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 260. *Boierul ... era gata să-și țiie cuvîntul.* SBIERA, P. 145. *Să fii tu ca soarele, Dacă nu ții vorbele!* HODOȘ, P. P. 111. (Cu parafrazarea expresiei) *Iar eu jurămînt ți-oi jura pre sfînt C-oi ținea cuvînt pănă la mormînt.* BUDAI-DELEANU, Ț. 307. **A ține rîndul** v. r î n d **(2).** **A ține pasul** (sau, regional, **pas**) v. p a s[2] **(II 2).** **A ține pasul** (sau **pas**) **cu** ... v. p a s[2] **(II 2).** **A ține pas cu vremea** (sau **pasul vremii**) = a fi la modă sau în spiritul vremii, a nu rămîne în urmă. *Avea rochii pe care le modifica mereu, să țină pasul vremii.* PAS, Z. I, 90, cf. DEX. **A ține zile** sau **miercurea, joile, vinerea, vinerile, sîmbetele, soroacele)** (pe cineva) sau **a-i ține** (cuiva)

sîmbăta [illegible]; sîmbetele, lunile, vinerile) = a posti (și a nu lucra) în anumite zile, cu un anumit scop (în folosul cuiva, pentru a evita o nenorocire sau pentru a atrage asupra cuiva o nenorocire). *Iară miercurea și venreri să postiți și să le ținreți cu curăție* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 48, cf. HEM 611. *Mai nainte mă* [illegible] *lui Dumitru.* CARAGIALE, O. VI, 274. *Se crede că acela ce ține vinerile este scutit de furtuni.* GOROVEI, CR. 355, cf. CADE. *Maico, zile n-ai ținut Și pe mine m-ai vîndut ... În satu cu străinii.* PAULETI, C. 114. *Mult, măicuță, te-am rugat, Rîu de lacrimi am vărsat.* [illegible] JARNÍK — BÎRSEANU, D. 174, cf. MÎNDRESCU, L. P. 29, ȚIPLEA, P. P. 117, BUD, P. P. 83, ALRT 10, 11. *Și joili le ținem că ie rău dă trăznit.* ALR II/I MN 112, 2 834/762. *Îi ține lunile.* ALR II 4 410/157. *Îi ții sîmbetile sau vinerile să-l blastăm.* ib. 4 410/250. *Oi ține sîmbetile pă el.* ib. 4 410/325. *Îi țîn sîmbăta.* ib. 4 410/353, cf. A VI 16, 26. *Eu ținui vinerile Ca să-l lase frigurile.* FOLC. TRANSILV. I, 68. *Precum țin cîinii vinerea*, se spune despre cineva care face numai lucruri rele. ZANNE, P. I, 387. **A (-i) ține** (cuiva) **sîmbetele** = a pizmui, a urî pe cineva, a-i purta cuiva pică. *Multe dintre paseri ... îi țin pănă și-n ziua de astăzi sîmbetele, adică îl pizmuiesc.* MARIAN, O. I, 308. *Țiganca, care de mult ținea împărătesei sîmbetele, căută toate mijloacele doară-și ajunge mai degrabă scopul.* id. ib. II, 362. (A b s o l.) **A ține creștinește** (sau **jidovește, elinește, păgînește**) = a respecta preceptele religiei creștine (sau ale celei ebraice, grecești, păgîne etc.). *Nu ținea păgînească cu goții, ce... creștinească.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 18ᵛ/19. *Aflînd pre mulți, unii jidovește, alții elinește țiind, și aceia ce ținia jidovește foarte săruta acela gînd și leage.* id. ib. noiembrie 179ʳ/34. **A ține tactul** = a marca, prin mișcări regulate (făcute cu mîna, cu piciorul sau cu o baghetă), accentele unui text scandat, v. t a c t¹ (**II 1 b**). Cf. POLIZU. *Sta singură în mijlocul lor și părea că ține tactul.* BOLINTINEANU, O. 298, cf. DDRF. *Iar el, în catedră, ne ținea, dus pe gînduri, tactul cu nuiaua.* I. BOTEZ, B. I, 11. (Prin analogie) *Pristanda ține cu mîna tactul uralelor.* CARAGIALE, O. VI, 169. **A ține măsura** = a respecta cu strictețe măsura unei piese muzicale. ✦ R e f l. (Adesea urmat de determinări ca „sfatul", „credința", „porunca", „cuvîntul" etc., introduse prin prep. „de", rar, „la", „cu", învechit, „întru") A nu se îndepărta de..., a nu se abate de la..., a rămîne consecvent cu... *Carel[e] dintre noi nu s-ar ținea de acela giudeț, să aibă a da hatalmu 1 000 ug[ri]* (a. 1674). IORGA, S. D. V, 43. *Pănă la sîngele său s-au ținut de credință.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 10ʳ/15. *Iov..., ferindu-se de tot răul, și încă să ține de nerăutate.* BIBLIA (1688), 363²/44. *Întru aceastea doao porunci, toată leagea și prorocii să țin* (a. 1700—1725). GCR II, 21/18. *Eu mă țin de această socotință.* BUDAI-DELEANU, Ț. 144, cf. LB. *Pe drumul meu m-oi ținea de adevăr pe cît l-am cunoscut și socotesc că nu s-o supăra nimeni.* HELIADE, O. II, 18. *Nu ne-am ținut de făgăduință.* DRĂGHICI, R. 108/29. *Această poezie cu atîta ne este nouă mai bincvenită cu cît poetul s-a ținut mai mult de formele vorbirei norodului* (a. 1838). PLR I, 75. *Să ne ținem de limba, de istoria noastră.* KOGĂLNICEANU, S. A. 45, cf. POLIZU. *Apoi să ne și ținem de cele ce le otărîm.* FM (1861), 44. *Nu știu dacă în ziua de astăzi ei se țin de postu mare și de postu Sîn-Petrului.* ALECSANDRI, T. 94. *Care va să zică hatmanul tot se mai ține de jurămîntul pe care l-a făcut cucoanei.* CARAGIALE, O. VI, 425. *Cînd se face vro măcelărire de oameni carii se țin tare de vro cugetare..., s-a* [illegible] ISPIRESCU, L. 84. *Mai erau ... cîțiva bărbați cari nu se țineau de zicătoarea „capul plecat nu-l taie sabia".* RĂȘCANU, L. LIII. [illegible] DDRF.

S-a mai jurat el și altă dată și nu s-a ținut. [illegible] BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 55. *Fetele se țin cu sfîntul Anton, sfîntul Pafnutie ajută bețivilor.* BRĂESCU, O. A. II, 329. *Petrea voinicul s-au ținut de sfatul prietenii sale și nu s-au uitat îndărăpt.* SBIERA, P. 28. *Au văzut că el se ține cu tot dinadinsul de ceea ce au spus.* SEVASTOS, P. 83. ✧ I n t r a n z. *Lipovenii ... țin de credința veche.* [illegible] I, 25. ✧ T r a n z. *Dar dacă* [illegible] *cu o broască, mai c-aș ținea prinsoarea.* CARAGIALE, O. II, 333. ✧ F i g. *Văratica pădure reînvață fremătarea ... Și crîngul tot se ține de biblicul cuvînt.* PILLAT, P. 63. ✧ E x p r. **A se ține de cuvînt** (sau **de vorbă, de parolă, de jurămînt**) = a-și îndeplini o promisiune făcută, a-și respecta angajamentul luat. *Eu m-am ținut de cuvînt precum m-am făgăduit.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 97ᵛ/25. *Iarăși se împăca, și da parolă, și mergea unii la alții pănă cînd se ținea de parolă, și iarăși ieși la război.* MUSTE, LET. III, 19/18. *M-am ținut de cuvînt și am făcut precum m-am făgăduit.* MINEIUL (1776), 192ᵛ¹/19. *Sultanul Mehmet..., pentru multa rîvnă ce avea să se ție de cuvînt nesilit..., a dat mult ipolipsis la obște.* VĂCĂRESCUL, IST. 255. *Ocărăște pre meșterii cei mincinoși, carii nu să țin de cuvînt* (a. 1812). GCR II, 211/25. *Arvonă (carea iaste ca o închiezășluire pentru ca să se ție părțile de cuvînt).* PRAVILA (1814), 42/14. *Stănică pe la toaca popilor se ținu de vorbă.* PELIMON, I. 152/18. *Ținîndu-se de parola sa regească..., trimite prin mine corpului legislativ adunat salutarea sa.* FM (1861), 105. *Da te-ai ținut de cuvînt, moș Nichifor. — Apoi dă, jupîne, ... vorba-i vorbă.* CREANGĂ, P. 114. *Zeița Vinerea... se ținu de cuvînt.* ISPIRESCU, U. 10. *Să silească pe Turcia a se ține de cuvînt.* RĂȘCANU, L. XV, cf. ȘĂINEANU. *Te-ai ținut de vorbă, Vlade; ești bun fiu.* DAVILA, V. V. 96. *Și într-adevăr că s-a ținut de cuvînt!* PĂTRĂȘCANU, S. A. 119. *Vezi că nu te ții de cuvînt?* IBRĂILEANU, A. 60. *Numai de s-ar ține cro-* [illegible] *de cuvînt* [illegible] *rochia gata în termen.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Ar fi fost de vină soarta că nu s-a ținut de vorbă.* BRĂESCU, O. A. II, 93, cf. SCRIBAN, D. *Supărat și necăjit împăratul, dar trebuia să se țină de vorbă.* RETEGANUL, P. I, 33, cf. II, 26. *Ea se ținuse de vorbă.* STĂNCESCU, B. 157, cf. 257. *Sărăcia s-a ținut de vorbă.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 82. *Doar așa s-au învoit, ș-apoi și ei se țin „la adecă" de vorbă.* COM. SAT. III, 14. *Iel s-o ținut ği žurămînt.* ARH. FOLK. III, 60. *O trăbuit ca să să țînă d'e cuvînt.* O. BÎRLEA, A. P. II, 381. I n t r a n z. **A ține la vorba sa** = a rămîne nestrămutat într-o hotărîre. *Nu, pe acesta-l voi — zise Făt-Frumos, țiind la vorba lui.* EMINESCU, P. L. 18. ✦ (Complementul indică sărbători, mai ales religioase, sau anumite zile însemnînd o aniversare) A sărbători, a prăznui, a cinsti o zi prin odihnă, post, rugăciune sau mîncînd și bînd. *Sărbătorile nu le-au ținut* (a. 1815). URICARIUL, II, 233, cf. LB, VALIAN, V. *Ai ținut sărbători multe și nimica n-ai lucrat.* PANN, P. V. I, 140/26, cf. POLIZU. *Triste ca noaptea în iatacul lor, țin pe sfînta vineri de azi.* DELAVRANCEA, O. II, 81, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nevastă-sa ținea toți sfinții, era un fel de calendar.* SORESCU, L. L. I, 7. *Săraci mîndruțele mele! De-ar ținea vreo sărbătoare, Doar scap și eu din prinsoare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 289. *Sînta duminică... n-au vrut s-o mai ție.* SBIERA, P. 210. *Nu țin oamenii sărbătorile.* ȘEZ. II, 142. [illegible] *sărbătorile* [illegible] *le ținem.* FURTUNĂ, V. 86. *Cît ce soarele a asfințit nu mai lucrează, temîndu-se că Sîn-Toaderul descarcă primejdii peste casa care nu-i ține zilele.* COM. SAT. II, 41. *Țin sărbătoare așa că nu lucră nimic ce s-ar face cu sucire sau învîrtire.* ib. V, 3. *O săptămînă-i* [illegible] Sintoaderu [illegible] ARH. FOLK. III, 43, cf. ALR II/I h 217. *Noi ținem o săptămînă Rusăliili.* ALR II 2 814/769. *Sfîntă Mă-* [illegible] ALR II/I MN 113, 2 840/414.

ib. 2 842/605, 705, 987, ib. 2 845/812, ib. 2 850/95, 250, 260, 812. ◇ A b s o l. *Cela ce va ținea . . . și va posti cu curăție, aceluia se va da dulceața raiului* (a. 1550—1600). GCR I, 9/17. *Lunea, marțea n-am lucrat, A ținea n-am apucat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 425, cf. ALR II/I MN 112, 2 835/95. *Joile și marțili . . . după Paște, da acu nu mai ține nimenea.* T. DIAL. M. II, 61. ◇ R e f l. p a s. *De atunce s-au apucat de să ține această sărbătoare.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 18r/16. *Sf. Haralambie se ține pentru sănătatea vitelor și a oamenilor dar mai ales femeile nu lucrează nimic în această zi.* MARIAN, S. R. II, 24. *Vinerea nu se coasă, nu se croiește . . ., se ține, în sfîrșit, ca o zi sfîntă.* ȘEZ. III, 200. *Sărbătoarea „Parilia“ . . . se ține și astăzi în Italia sub numele de „Il natale di Roma“.* COM. SAT. III, 23. *Ziua lupului, serbătoare băbească, se țin trei (3) zile.* ib. V, 1.

6. R e f l. și (rar) i n t r a n z. (De obicei determinat prin „bine“, „tare“, dîrz“) A se împotrivi, a nu ceda, a nu se lăsa învins sau înduplecat; a rezista (**2**). *Pentru aceea, să zicu: țineți-vă tare a nepriiateni, pentru că . . . altă oaste nu ne va mai putea sta împotrivă.* HERODOT², 353. *Carele au răbdat multe cazne . . ., țiind tare ca un adamant.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 246r/16, cf. KLEIN, D. 443. *Toți cu el aci, păn la răsuflarea din urmă să vor ținea și cetatea sa vor apăra-o.* N. STOICA, C. B. 135, cf. DRLU. *Eu însă o să mă țiu grea; să mă fac că m-am supărat.* HELIADE, AMF. 15/52. *Vom da reguli cum să ne ținem sub boale.* DIETET. 88/4. *Să nădăjduim că se va putea ținea orașul . . . pînă ce va sosi vremea ca să secere bucatele.* MOZAICUL (1838), 210/6. *Ungurii acum pierduseră bătaia; armia lor în risipă fugea în toate părțile; rezerva singură mai ținea.* BĂLCESCU, M. V. 317. *Deși ca pe o tînără amorul m-a săjetat, Dar mă voi ținea vitează, cum și pîn-acum am stat.* PANN, E. I, 96/16, cf. POLIZU. *Negustorul bea și-mbie pe tînăr, și tînărul, voinic, se ține bine.* CARAGIALE, O. I, 220. *Începu să-l iscodească în fel și chip pe Irimie, dar omul se ținea bine.* AGÎRBICEANU, S. 157. *M-am ținut bine să nu tresar.* VOICULESCU, P. I, 77. *Intrară în șir, în vad . . . Apa venea tare și se izbea în pîntecele cailor cu vuiet. Caii pășeau cuminți și se țineau bine.* SADOVEANU, O. I, 203. *Deși hărțuiți ziua și noaptea de arapi, ei au ținut pînă toamna.* OȚETEA, T. V. 97. *Trebuie să mă țin tare, să mă bucur de viață pînă la ultima clipă.* STANCU, D. 309. *Ai făcut bine că te-ai ținut tare în situația asta.* PREDA, D. 136. *S-a ținut tare pînă aproape de sat.* SORESCU, L. L. III, 121. *Să nu te sinchisești că sînt bătrîn . . . Dar nici o grijă, tot mă țin eu tare.* V. ROM. august 1966, 6. *Vecinul, om răbdător și hîtru, s-a ținut tare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 451. *Dalbeștenii de felul lor se țin cam dîrji în apărarea drepturilor.* ȘEZ. IV, 17. *Te-a cuprinde o sete în care vei crede că ți se mistuiesc toate măruntaiele, dar tu te ține în putere și să nu te încumeți a bea un strop de apă, că, de-i face-o aceasta, ești pierdut!* MERA, L. B. 204. *Zmău s-o ținu' tare, c-o fo cu cinsprece capuri amu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 375. ◇ (La conjunctiv, pers. 2 sg., cu valoare de imperativ impersonal și cu rol stilistic) *Trecea cît trecea, se stăpînea lumea cîteva secunde și iar pufnea ori cineva din public, ori chiar un actor, și să te ții apoi!* CARAGIALE, O. I, 3. ◇ (La imperativ sau la conjunctiv, pers. 2 sg., rar, pers. 3, de obicei urmat de adv. „bine“; ca formulă de încurajare, de îndemn sau de amenințare) *Ține-te, săracă Moldovă, de acmu înainte de jac și mîncari!* NECULCE, L. 100. *Dar fiți bărbați și vă țineți bine.* BUDAI-DELEANU, Ț. 204. *Începe a striga: . . . Măi, iaca lupul! după el, ține-te bine, să-l prindem.* ȚICHINDEAL, F. 108/9, cf. 46/11. *Țin'te bine, arhon postelnice!* FILIMON, O. I, 170. *De-acum te ține bine, C-a să fie rău de tine!* ALECSANDRI, T. 792, cf. 920. *Acum ține-te bine și de aci înainte!* ODOBESCU, S. III, 63. *Ține-te bine și nu te teme.* GANE, N. III, 18. *Dacă asemenea flăcări s-or întoarce în favoarea patriei, să te ții bine, Doria!* I. NEGRUZZI, S. V, 367. *El a crezut că nu se poate, Și iacă poți! Dar să te ții!* COȘBUC, P. I, 88. *Să se țină bine de aici înainte țopîrlanii, am să-i calicesc pe toți.* ap. TDRG. *Țin'te bine, părințele!* DELAVRANCEA, O. II, 332. *A copt lelea Ana de trei ori, dar să se țină! Nu știu dacă i-or ajunge.* AGÎRBICEANU, S. 124, cf. CADE. *Vrei să-mi dai pe Cosînzeana ori în săbii să ne tăiem? Țin'te, Zmeule, că-s gata: nu te temi și nu mă tem!* EFTIMIU, Î. 119. *Badiule, te ține bine. Că urdia-ntreagă vine!* ALECSANDRI, P. P. 124. *Ni, mă, ursu! Țin'te, mă! Prinde-l mă!* T. DIAL. M. II, 203. *Ține-te, Stane, că-i noaptea mare.* ZANNE, P. VI, 315. ◇(Familiar; la conjunctiv sau la imperativ, pers. 2 sg., urmat de un substantiv, accentuează calitatea sau sugerează intensitatea unei acțiuni) *După aia, ține-te tămbălău trei luni de zile pe la Văcărești, pe la instrucție, pe la jurați . . . Pe Mișu l-a achitat.* CARAGIALE, O. VI, 521. *Să fi văzut jocuri . . . Și țin'te, neică, Învîrteli și chiuituri.* SĂM. III, 716. *El se aruncă pe cal și să te ții sfărîitură de copite.* STĂNCESCU, B. 294. *Să te ții fugă! Să te ții ceartă! Să te ții chef!* UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A se ține gata** = a sta pregătit (pentru a face ceva). *Am s-anunț pe Gusti să se țină gata a veni să te vază îndată după sosirea ta.* CARAGIALE, O. VII, 262. *Ține-te, stăpîne, gata, că iată se apropie Gheonoaia.* ISPIRESCU, L. 4. *Dete poruncă fiecărei cete care și pe unde să se țină gata.* id. M. V. 37. **Ține, măi!** (sau **hăi!**, **ha!**), formulă cu care se alungă cîinii sau lupii. *„Ține, măi!!“ . . . strigă atunce și pe gard se acăță, Strigă cîinii și pre socri arătîndu-i, amuță . . . „Ține, măi și nea, hărămuri“, de pe gard la ei striga.* CONTEMPORANUL, I, 199. *Deodată și stăpînii tot cu cînii amuțind, Înspre dinșii* [înspre lupi] *vin la fugă și tot „ține, măi“ strigînd.* ib. 686, cf. ȘEZ. III, 189. **Ține-te, pîrleo!** (sau **băiete!**) sau **să te ții, pîrleo!**, formulă folosită pentru a intensifica acțiunea exprimată de verbul propoziției pe care o însoțește. V. și p î r l e a. *O luaiu la picior prin crîng, ș-apoi țin'te, pîrleo, de îmi sfîrîia călcîiele.* GORJAN, H. I, 107/30. *D-or mai hi-ntr-însa și oameni leneși, stricați, nevoiași, atunci țin'te, pîrleo, că te rupi rău!* JIPESCU, O. 33. *Abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pîrleo! îi sfîriia călcîiele dinaintea feții mele.* ISPIRESCU, L. 13, cf. 79, CADE. *Și țin'te, băiete, aleargă feciorul de împărat.* STĂNCESCU, B. 60, cf. ZANNE, P. VI, 260. (La vînătoare) **Ține-te!**, formulă de avertisment dat vînătorului vecin, prevenindu-l de ivirea sau trecerea unui vînat. Cf. STOICA, VÎN. 25.

7. T r a n z. (Învechit) A susține, a afirma cu tărie. *Mai de crezut sînt aceia carii țin că Traian împăratul au săpat acesta șanț.* M. COSTIN, O. 264. *Să vedem și să știm carii dintr-înșii țin adevărul și carii țin înșălăciunea.* VARLAAM — IOASAF, 125v/8, cf. MOLNAR, D. 300/21. *Numai cu puține cuvinte voi spune ce țin cei mai mulți scriitori.* ECONOMIA, 176/19. *O lege a dietei din 1681 ținea că tezaurariu poate fi numai seculariu și nu persoană bisericească.* BARIȚIU, P. A. I, 20. *Ceea ce credem și ținem noi crede și ține imensa maioritate.* id. ib. III, 391. *Și cei iubiți d-un rege sînt vecinic cei ce țin Că regii toți sînt monștri cu suflet de venin.* COȘBUC, S. 54.

VI. T r a n z. **1.** (De obicei cu determinări care arată modul sau sursa de întreținere, introduse prin prep. „cu" sau, regional, „pe", „de", „întru") A suporta toată cheltuiala necesară întreținerii cuiva sau a ceva, a î n t r e ț i n e; a aproviziona cu cele necesare traiului. *Domnul hrăneaște* (f e r e a ș t e D, *ține* H [illegible] PSALT. 303 [illegible] *Dragș* [illegible] [illegible] 1620, I. BIANU, D. R. 114. *C* [illegible] *nesc de-m țiiu casa.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 134r/8. *Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui ca un craiu ține.* NECULCE, L. 80. *Toată agonisita acestui pămînt stupii sînt, și cu acestii . . . boierii . . . își țin casele.* MUSTE, LET. III, 42/3. [illegible] *boiari în cheltuial*[ă] (a. 1768). IORGA, S. D. XII, 226, cf. DRLU, LB. *Marele logofăt C. Golescul . . . a întemeiat și ține cu a sa cheltuială o școală la moșia sa Golești pentru învățătura copiilor sărmani.* CR (1830), 340¹/14. *Ținea familii multe scăpătate cu toată cheltuiala sa.* GORJAN, H. IV, 66/13. *N-am în lume decît a mea mumă Ce, fiind bătrînă, singură, o țiu.* CREȚEANU, M. 92/8. *Cu mica leafă ce avea . . . își ținea casa.* NEGRUZZI, S. I, 333. *Cine trebuie să cunoască . . . bine economia casnică? . . . orice femeie . . . care ține casă.* PENESCU, M. 1. *Armată regulară nu țineau și administrarea se făcea prin domnii feudali.* MARȚIAN, S. 38. *Cîtă armie ține vecinul său cel păros.* ALEXANDRESCU, O. I, 308. *Eu cred că tocmai acum ești bun de însurat, pentru că ai cu ce să ții nevasta și copiii.* CREANGĂ, P. 154. *Țin și părinții copii săraci, care umblă din mănăstire la școală.* SLAVICI, O. II, 19. *Dar cîștigînd la loterie . . . Atuncea poate-n gînd mi-ar trece Să țin în lume tren și casă.* MACEDONSKI, O. I, 68. *Ușor e de zis mă-nsor, dar greu de ținut casa.* CONTEMPORANUL, VI₁, 496, cf. DDRF, BARCIANU. *Arată-i că nu ești prost să-i ții copiii ei.* AGÎRBICEANU, P. M. 164, cf. CADE. *Dar ce soartă, Luminițo, cînd ți-e tot părul alb, . . . să te țină copiii!* C. PETRESCU, Î. II, 239. *Nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să ții trenul unei femei.* BRĂESCU, O. A. I, 127. *Își ține copiii cu dovleac, Fiindcă e om sărac!* VISSARION, B. 155, cf. SCRIBAN, D. *Fotografia de pe măsuță reprezintă într-adevăr pe fetița lui, pe care o ține la pension.* MIHĂESCU, D. A. 179. *Cu ce să te ținem? . . . vezi bine că șomăm.* CĂLINESCU, S. 238. *Ne trebuie bani Să ținem copiii la școală.* SORESCU, L. L. I, 87. *Cucule, vin lîngă mine, Că mă jur să te țiu bine, Cu vin dulce strecurat.* ALECSANDRI, P. P. 299. *De foame de-abia mă duc . . . Na, drace, bărbatu ție, . . . Că nu-i harnic* [illegible] JARNIK [illegible] *gul pe mălai . . . să țîn toanta.* MÎNDRESCU, L. P. 113. *Pe cioban și pe baba lui să-i țină împărăția cu toate cele trebuincioase.* RETEGANUL, P. III, 7. *De-ar vrea și el să mă ia pe mine, i-aș ține casa-ntr-un fus de tort.* STĂNCESCU, B. 154. *Nu te duce, măi băiete, că eu îs bătrîn și n-are cine mă ținea.* ȘEZ. I, 154. *Eu i-aș ținea casa numai cu o pîine.* FUNDESCU, L. P. I, 163. *Și la vreme de bătrînețe, m-or ținea și ei pe mine!* FURTUNĂ, C. 27. *Las' să vie, să mă miie, Că n-am tată să mă țiie.* FOLC. TRANSILV. II, 299. *El cu graiu* [illegible] MUNT. II, 341. *Pî la doi ai d'e dzile, țîne orașu-ntreg cu ouă proaspet'e.* O. BÎRLEA, A. P. II, 356, cf. FOLC. MOLD. I, 127. *Să vez și tu c-avem cu ĉ-o țînea . . ., avem porumb, avem grîu, avem de toate.* T. DIAL. M. I, 21. [illegible] ib. II, 711. ◊ E x p r. **A ține** (pe cineva) **pe mîncare și pe băutură** (sau **a ține** (pe cineva) **pe mîncat(e) și pe băut(e)**) = a întreține (pe cineva) cu mîncare și băutură. *I-am ținut pă mîncare și pă băutură.* PETICĂ, O. 238, cf. BENIUC, V. CUC. 15. *Uri-* [illegible] *băutură.* FUNDESCU, L. P. I, 167. **A ține casă mare** = a duce un trai bogat și luxos. Cf. TDRG, DL. **A ține casă** (sau **masă**) **deschisă** = a primi bucuros și adesea oaspeți. Cf. SCRIBAN, D., DL, ZANNE, P. III, 654. **A ține masă întinsă** = a primi la orice oră persoane la masă. *Ținea masă întinsă pentru toți ofițerii regimentului.* MOZAICUL (1838), 242/3. **A ține casă (cu** cineva) = **a)** a fi căsătorit (cu cineva). *Ba zău, încă mă mier c-am avut răbdare să țin casă cu baba pîn-acuma.* CREANGĂ, P. 118, cf. SEVASTOS, N. 271, CADE. *Ba, pe Vidra nu ți-oi da Pîn' ce capul sus mi-o sta, Că mi-a dat-o soacra mea Ca să țin casă cu ea.* ALECSANDRI, P. P. 99, cf. 318, TEODORESCU, P. P. 628, SEVASTOS, C. 302. *Cine-n lume au văzut Să ții casă cu urît Și boi grași fără pămînt?* ȘEZ. I, 289, cf. BIBICESCU, P. P. 325. *Ei, măi fumeie, eu — zice — te-am luat ca să ținem casă.* COM. SAT. V, 73, cf. FOLC. TRANSILV. I, 70. *Foaie verde avrămească, Nici cu tine nu țin casă!* FOLC. MOLD. I, 165. *De-ar ști bărbatul cîte știe satul, pînă-i lume n-ar ținea casă.* ZANNE, P. IV, 257. (F i g.) *Căutat-am pădurea deasă Ca să țin cu dînsa casă.* ALECSANDRI, P. P. 225; **b)** a forma o singură familie, a trăi în aceeași casă. *A văzut că nu mai poate să ție casă cu dînșii, ca să-i îmbrățușască . . . ca o mamă.* COM. SAT. V, 73. (Regional) **A ține tîrlă împreună** = a trăi (sau a locui) împreună în aceeași casă. Cf. CHEST. II, 47/88. ◊ R e f l. *Eu hiind lipsit de mă țiiu cu un meșteșug sărăcesc.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 133v/21, cf. POLIZU. *Părinții mei, oameni de jos, se țineau cu o livede mică de măslini.* CARAGIALE, O. II, 220, cf. BARCIANU, CADE. *Cum avea el să trăiască cu o jumătate de pogon de pămînt, cînd alții cu un lot întreg abia se țineau.* PREDA, M. 244. *Eram și eu cum putea fi un copil de țăran care se ținea la oraș cu truda lui.* VLASIU, D. 343. *Eu mai bine m-oi ținea Cu hrana ce mi-a plăcea.* ALECSANDRI, P. P. 299. *Ei avea o casă de copii, dară se ținea hăt binișor, pentru că cu toții era harnici.* SBIERA, P. 251, cf. MÎNDRESCU, L. P. 177. *Cară-te de aici, mergi în lume și te ține cum poți.* RETEGANUL, P. V, 45. *Moșnegii se țineau bine, batîr că erau singurei.* ȘEZ. II, 200. ◊ R e f l. p a s. *Toți școlarii oricării școale . . . să vor ținea cu cheltuiala statului.* REGULAMENT, 52/19. *Tu crezi că numai așa se ține femeia?* CREANGĂ, P. 155. *Cum crezi că se ține o femeie ca nevastă-ta?* CAMIL PETRESCU, U. N. 41. *Fetele care-s mărețe Nu se țin cu corobețe.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 432, cf. RETEGANUL, CH. 93, FOLC. TRANSILV. I, 528. *Obrazul* (sau *fața*) *sub-* [illegible] (sau [illegible]) *cheltuială se ține.* Cf. PANN, P. V. III, 71/17, DELAVRANCEA, S. 6, CADE, SADOVEANU, O. IX, 310, ROMÂNUL GLUMEȚ, 8, 35, ZANNE, P. II, 136, 305. *Ibovnica nu se ține cu stafide și smochine.* ZANNE, P. IV, 385. *Boieria și prostia cu mare cheltuială se țin.* id. ib. 283. ✦ (Complementul indică animale) A da de mîncare; a hrăni. *Slugile tale n-au cu ce ținea dobitoacele sale, așa se-au tare puternicit foametea în pămîntul Cana*[a]*nului.* PO 166/7. *Cheltuiala proprietarului pe vremea cît au ținut acel dobitoc.* REGUL. ORG. 135/23. *Avea un țap pi-acolo pin grădină, îl țînusă cam bine, iera gras țapu.* O. BÎRLEA, O. A. III, 106. *N-o să pot să țîu . . . oili icstea.* T. DIAL. M. I, 277. *Unul o ține* [vaca] *și altul o mulge,* se spune despre cineva care profită de munca altuia. Cf. ZANNE, P. I, 685.

2. A avea față de cineva o anumită comportare, a se purta cu cineva într-un anumit fel; a trata **(1).** *Împarte-să muiarea de la bărbat cu voia ei, . . . cînd . . . nu o ține cum să cade.* PRAV. 166. *Și lui Ștefăniță Vodă îi era pre drag și-l ține pre bine și* [illegible] NECULCE, L. 27. *Ia privit pre țările megieșilor cum țin*

pre cei străini! Le dau di mîncat, iar la sfat sau în capul mesii nu-i pun. id. ib. 360. *Și-l hrăni și-l ținea foate bine.* ALEXANDRIA (1794), 12/5. *Mîndruliță, Mă jur p-astă cruciliță Să te țin ca un bădiță!* ALECSANDRI, P. I, 5, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Avea automobil și o ținea numai în mătăsuri.* BRĂESCU, O. A. II, 325, cf. IST. LIT. ROM. I, 88. *Zică lumea ce va zice, Ea n-a putea să ne strice, . . . Că mă ține badea bine. Ț*[illegible] ALECSANDRI, P. P. 267. *Vino, bade, zău, la mine, Că te-oi ținea foarte bine!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 74. *Împăratul . . . îl ținea acuma și mai bine pe băiat și-l iubea și mai tare.* SBIERA, P. 77, cf. MÎNDRESCU, L. P. 135. *Da-s de bărbat rău ținută.* SEVASTOS, C. 218. *Pîn' fusei la maica fată, Mă ținu ca măru-n ladă.* DOINE, 253. *Și-l țineam ca pe-un puiuț Și-l iubeam ca pe-un drăguț.* HODOȘ, P. P. 121, cf. BIBICESCU, P. P. 230. *Rămas bun, tată și mumă, Și vă mulțumesc de toate Că m-ați ținut bine foarte.* COM. SAT. IV, 79. ✧ A b s o l. *Scris-au foarte bine către noi cu ci*[tă] *milă au priimit împăratul și au ținut* (a. 1593). DOC. Î. (XVI), 186. ✦ A avea grijă de ceva; a îngriji; a gospodări. *Bărbate Mătei, . . . dau-ț de știr*[e] *cum eu-s beteagă și de cas*[ă] *nu-s de a ținere, iar tu, de-ț va trebui fămeie, tu să-ț iai altă fămeie* (cca 1650). IORGA, D. B. I, 86. *Voi începe a-mi ținea casa mai bine și cu băgare de seamă.* MOZAICUL (1838), 138/19. *Cine ține casa, cine îi spală . . . și le face mîncare . . . ?* PREDA, M. 74. *Ce să fac cu găzdoaia și cu surorile tale? — Lasă-le, împărate, să trăiască, că cine îți va ținea curtea?* RETEGANUL, P. II, 40. *Ți-a fi, soră, și păcat, Că prea mic tu l-ai lăsat . . . Cum și-o ține casa el, Singurel și prostănel?* MARIAN, Î. 127. ✧ (La participiu, întărit de adverbele „bine", „rău") *Ce colibă rău ținută!* PR. DRAM. 315. *La Brustureni . . . ea găsi . . . o grădină bine ținută.* NEGRUZZI, S. I, 109, cf. COSTINESCU. *Ambulanțele noastre sînt însă relativ bine ținute.* MAIORESCU, D. II, 98. *Îi plăcea să vadă casa bine ținută, ca să se știe că era bogat, iar pe de altă parte îl durea inima de banii risipiți.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 12, id. V. Ț. 54. *Își amintea acum de prima oară cînd dejunase în casa de pe Plantelor, făcînd cunoștință cu o casă bine ținută.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 165.

VII. 1. I n t r a n z. (De obicei cu [illegible] care arată timpul) A continua să existe, să se mențină, a d u r a, a d ă i n u i; (subiectul indică o acțiune) a avea o anumită desfășurare, o anumită evoluție, a se produce într-un anumit fel, a s e d e s f ă ș u r a. *Și* [illegible] *dzile, că în atîta vreame ținea dzioa de unsură.* PO 176/20. *Și s-începus-a să faci multe sate pe margine și s-ar hi fost întemeiat țara de oameni, numai nu ținu mult domnia.* NECULCE, L. 197. *Început-au pop*[a] *cel mare al lor predicație a face ca la o jum*[ă]*tate de ceas țiind* (a. 1700). GCR I, 335/15. *Minciuna ține numai într-o cirtă, iară adevărul rămîne pînă la* [illegible] ANTIM, ap. GCR I, [illegible] *oștirilor ce au ținut peste cinci ani, . . . au fost rămas la mare scăpăciune . . . domnii mazili* (a. 1774). GCR I, 102/11. *Stăpînirea chalifilor . . . a ținut ca la 690 de ani.* VĂCĂRESCUL, IST. 248, cf. KLEIN, D. 443. *Limba-boului . . . în iunie mereu înflorește și pînă în toamnă ține.* TOMICI, C. A. 25/33, cf. DRLU. *Pomenirea ta să piară sau, și de va mai ținea, Pe minciuni să șovăiască, p-astfel de temei să stea.* HELIADE, O. I, 459. *Cît ține ziua se tăvălesc în plăceri rușinoase.* MARCOVICI, C. 60/11. *Această dulce nălucă nu ține multă vreme.* DRĂGHICI, R. 150/12, cf. VALIAN, V. *Napul se poate sămăna . . . cît ține măsălar și pînă pe la jumătate din vinicer.* I. IONESCU, C. 152/12. *Dacă acest jurnal ar fi putut ținea, noi nici am fi gîndit a întreprinde o altă publicație* (a. 1847). PLR I, 112. *O luptă care trebuia să țină aproape patru secoli începu atunci.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Fără îndoială că iubirea lor n-ar ține numai pînă ce se usucă sărutul nostru de pe buzele lor!* NEGRUZZI, S. I, 56, cf. POLIZU. [Ploaia] *ținu pînă aproape de ziuă.* PELIMON, I. 110/8. *Unirea . . . va ținea în inimile românilor cît va ținea și existența lor ca națiune* (a. 1858). PLR I, 177. *Soartea ta cu soartea mea A legat o prietinie, Care cred că va ținea.* MUREȘANU, P. 3/6. *Această criză morală ținu cîteva momente.* FILIMON, O. I, 126. *Un vînt repede, o ploaie furioasă . . . ținură așa pînă aproape de ziuă.* BOLINTINEANU, O. 414. *Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adîncă, Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă.* EMINESCU, O. I, 133. *Astă nemărginire de gînd ce-i pusă-n tine O lume e în lume și în vecie ține.* id. ib. IV, 161. *Cîte amoruri se jurau Să ție pe toți vecii, Pe cînd de flori se scuturau Alături liliecii.* id. ib. 447. *A ținut veselia trei zile și trei nopți și mai ține și astăzi, dacă nu cumva s-a fi sfîrșit.* CREANGĂ, P. 102. *A pornit un viscol turbat, care a ținut trei zile.* CARAGIALE, O. VII, 129. *Cît a ținut postul Paștilor, Mara a rînduit mereu.* SLAVICI, O. II, 23. *Se încinse o bătălie . . . de ținu zece ani de zile.* ISPIRESCU, U. 10, cf. BARCIANU. *Alții îngrijiți se tem că ploile or să mai ție încă ș-or să le-nece tot.* SĂM. I, 324. *Noroc că mișcarea inițială nu ținu mult.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 149. *Păpănăriile țin, adecă dăinuiesc . . . cam pînă pe la Sîntămărie.* PAMFILE, A. R. 179. *Și-n funerara ei singurătate, Cît ține noaptea, geme îngrozită.* CODREANU, S. I, 140. *Chefurile . . . se începeau azi și țineau cu săptămînile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 57. *N-au fost ploi, . . . care să ție.* AGÎRBICEANU, S. 533. *„O scrisoare pierdută" ține cîteva zile, se petrece la Trahanache, plus întrunirea.* IBRĂILEANU, S. L. 33. *Mîhnirea lui pentru plecarea mea din Iași a ținut încă o bucată de vreme* (a. 1927). PLR I, 256, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Gerul ținea de patru săptămîni . . . și nici gînd să se mai înmoaie.* REBREANU, R. I, 233. *Cîteva ore au ținut aceste minuțioase cercetări.* EFTIMIU, N. 121. *Vara n-a ținut decît trei luni.* MINULESCU, V. 183. *Cîntecele . . . și doinele de la masa boierească au ținut pînă într-o zi.* GALACTION, O. 70. *Cît ține vara au ce mînca din belșug; pajiștile sunt grase.* SIMIONESCU, F. R. 45. *Hora o să țină toată noaptea.* BRĂESCU, O. A. II, 192. *Ar fi dorit ca drumul să fie lung. Să mai țină.* SAHIA, N. 94. *Oare are să mai ție mult războiul?* SADOVEANU, O. II, 71, cf. SCRIBAN, D. *Pe tema însurătorii lui, corespondența ținea o bună bucată.* MIHĂESCU, D. A. 189. *Uneori, întunecimea nu ține decît cîteva clipe.* BOGZA, C. O. 237. *Această bruscă încăierare cu sentimentul datoriei nu ținea mult.* VINEA, L. I, 8. *Am plecat . . . într-o călătorie care avea să țină aproape șase luni.* TUDORAN, O. 8. *Iernile țineau cîte-o jumătate de an.* SORESCU, L. L. III, 143. *Roua ține pînă spre amiază.* BĂNULESCU, I. 40. *Cît ține ziua de vară, Cete de flăcăi muncesc.* TEODORESCU, P. P. 311. *Dragostea noastră cea bună Nu ținu mai mult de-o lună.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 162. *Dară și această fericire a țigăncii n-au ținut mult.* SBIERA, P. 111. *Dar nu ținu lupta pînă la prînzișor, și cătanele galbine ale Împăratului-Galbin erau bătute.* RETEGANUL, P. I, 31. *Porniră nuntă împărătească, care ținu șapte zile.* STĂNCESCU, B. 155. *Cînd cad negurile și țin mult, pune o tivdă în foc, că pier.* ȘEZ. II, 194. *Cît ținea anul de vară, Ne mîna din țară-n țară.* HODOȘ, P. P. 209. *Dragostea babei pentru bietul băiat nu ținu multă vreme; curînd i se urî cotoroanței cu copilul său cel vitreg.* POPESCU, B. IV, 34. *Cînd pe un mort îl plouă pe drum, are să mai ție mult ploaia.* GOROVEI, CR. 212. *Cînd ține toamna lungă, atunci cîmpul e tot verde.* COM. SAT. I, 117. *Cît ține cina, muzica cîntă, iar după cină se încinge un joc.* ib. IV, 107, cf. ALR I 1 228/116, 174, ALR SN III h 783. *Foaie verde ș-o lalea, Dimineața cît ținea, Întreba, tot întreba.* BALADE, II, 87. *O venit o iarnă lungă, nu s-o mai făcut vară, ținut-o d'e cu primăvară, tăt iarnă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 396. *Micșuneaua,*

[illegible] *se ține.* ZANNE, P. I, 218. [illegible] *bală* [illegible] *sînt* [illegible] id. ib. IV, 378. ◇ Refl. *La hramul* [illegible] *se ținea praznicul cîte o săptămînă încheiată.* CREANGĂ, A. 11. *În toată împărăția se ținu veselie mare o săptămînă* [illegible] ISPIRESCU, L. 2. *D*[illegible] *pînă la alta a țării se ținură veseliile trei zile și trei nopți.* [illegible] ALR SN III h 783. ✦ Tranz. fact. [illegible] *ție viața în vecie, dar cine iară poate să mi-o rădice pe deplin?* MARCOVICI, C. 12/6. *Nește păsări de apă și pești zburători le mai ținea viața.* MOZAICUL (1839), 807/21. *Gheonoaia, de bucurie, ținu masa trei zile.* ISPIRESCU, L. 5. *Fiecare, după meseria lui, cumpărase marfa care-i trebuia și cu care era să-și ție negustoria pînă la anul, cînd s-o face iarăși tîrg la Rîureni.* GALACTION, O. 263, cf. ALR SN III h 783. [illegible] *să ție...* *nunta.* T. DIAL. M. I, 281. (Expr.; regional) **Cît ține Dumnezeu lumea** = tot timpul, la nesfîrșit. *În căsuța aceea și în curte, se izbesc, cît ține Dumnezeu lumea, o grămadă de copii.* VÎRTEJEANU, O. II, 299. ◇ Refl. pas. *Împărățiia să ține cu oameni mulți.* ALEXANDRIA (1794), 40/7. *Un stat iară nu se poate ține numai cu puterea armată.* HELIADE, O. II, 407. *Încît prin a lor virtute, ce fu arma lor și scut, În un curs de ani o mie astă țară s-a ținut.* ASACHI, S. L. I, 130. *Cînd averea e multă, ea se ține Cu mult necaz!* COȘBUC, S. 89. ✦ Intranz. A ajunge (pentru un timp oarecare), a fi destul; a nu se termina (mai mult timp). *Săpunul cel de țară... este mai ieftin și ține mai mult.* PENESCU, M. 55, cf. DDRF. *Pleacă-ți gura s-o sărut, S-o sărut o dată bine, Să-mi ție-o lună de zile.* TEODORESCU, P. P. 308. *Nu mult i-au ținut cracul acela de lemne care-l tăiase.* SBIERA, P. 286. *Bani îi mai rămăsesеră ei nițel, dar ce să facă, nu erau să mai ție mult.* STĂNCESCU, B. 130. *Că gurița d-zi la* [illegible] *Îți ține un an d*[illegible] FOLC. OLT. - MUNT. I, 58. *Săruta-te-ar neica, dulce, Să-mi ție până m-oi duce.* FOLC. MOLD. I, 112. ◇ Expr. Tranz. (În metonimie) **A (nu)-l ține** (pe cineva) **punga** (sau **buzunările**) = a (nu) face față la o cheltuială, a (nu) fi în stare să plătească ceva. *Radu Ralet, cît fusese în puteri și-l țineau bunzunările, ... cumpărase o sanie întreagă de blănuri.* BARBU, PRINC. 233.

2. Refl. (Despre oameni; de obicei determinat prin „bine") A se conserva în deplină sănătate și putere. *Ai trăit... supt neîncetate schimbări de soartă și tot te-ai ținut așa de bine și tînăr.* MOZAICUL (1838), 55/2, cf. POLIZU. *Dau mărturie că te ții mai bine decît mine.* SLAVICI, O. I, 137. *Paisie era bătrîn, dar se ținea bine.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 131, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Da' bine te ții, prea cuvioase! Eu am început să gîfîiesc și sfinția-ta parcă te plimbi prin ceardacul mănăstirii!* GALACTION, O. 206. *Se ține încă bine moșneagul.* C. PETRESCU, C. V. 104. *Era locotenent pe atunci, se ține bine, ticălosul.* BRĂESCU, O. A. II, 198. *Se ținea încă tînără și frumoasă.* SADOVEANU, O. XI, 281, cf. SCRIBAN, D. *Însă se ține bine, iar mie mi-e simpatică.* MIHĂESCU, D. A. 109. *Pînă iubeam la copile, Mă țineam voinic în fire. De cînd iubesc la neveste... Păru-n cap mi se albește Și puterea-mi* [illegible] TEODORESCU, P. P. 327. ◇ Tranz. fact. *Lume, lume, ce-ai cu mine, Că mult dor mai ai pe tine, Și d-ai ținea omu-n floare, Dar, de-i vine* [illegible] TEODORESCU, P. P. 287. ◇ Expr. **A (nu) se (mai) ține sufletul** (sau **suflet de om**) **în** (cineva) = a (nu) mai fi în viață, a (nu) mai trăi. [illegible] DOSOFTEI, V. S. octombrie 74r/29. *Stau și mă mir, cum de se mai ține suflet de om într-o ființă așa de* [illegible] SBIERA, P. 78, cf. 239. (Prin exagerare) *Nu se mai ținu sufletul în om de frică.* SEVASTOS, P. 82. **A se ține în păr** v. păr[1] (I 1). **A se ține abanos** = a se conserva foarte bine, a arăta mai tînăr decît vîrsta pe care o are. Cf. ZANNE, P. I, 95. ✦ (De obicei determinat prin „viu", „în viață", „cu viață" etc.) A se menține în viață, a trăi (1); a ființa. *Cineși se va ținea den feciorii lui, să le fie* [illegible] (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 130. [illegible] *i cu D*[u]*mn*[e]*dzău intru carele era de să ținea vie.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 114r/13. *Lumea să ține și toate făpturile să zidiră dintr-un cuvînt a lui.* id. ib. noiembrie 163r/35. *După această lege nemutată Făptura toată merge, să ține; În toate libov și dor s-arată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 131. *Universul să ține prin buna orînduială care d-ar lipsi, tot ar peri.* MARCOVICI, în RET. ROM. 85. *Într-un șir de șeapte ani de-abia a putut să se ție puține gazete politice* (a. 1852). PLR I, 150. *Noroc chiar și să nu fie, Lumea poate să se ție, Iar amorul să lipsească.* PANN, P. V. II, 130/13. *Te afli zdravăn, jupîn Pîrcule?... — Slavă Domnului, măria ta; ne ținem și noi cum putem.* ODOBESCU, S. I, 74. *Abia te mai ții.* DELAVRANCEA, O. II, 342. *Te minunai cum se mai ține cu viață o ființă atît de istovită și așa lipsită de hrană.* ap. TDRG. *Ți-a-nflorit la gît o salbă De trandafiri stacojii, De mă mir cum te mai ții.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 121. *Lasă-mă să beu rachiu, Că cu-atita mă mai țiu.* TEODORESCU, P. P. 330. *Zice lumea că-s bețiu, Și eu beau ca să mă țiu.* CIAUȘANU, V. 113, cf. ARH. FOLK. VI, 300. ◇ Tranz. (Cu complementul „viața", „zilele", „sufletul", „capul") *Cît au mai trăit, cu milostenie îș ținea viiața lui, și ficiorii lui, la mare lipsă, să hrănea cu păscăria în Țarigrad.* NECULCE, L. 66. *Un blăstămat și de nimică, fără de nici o meserie, numai cît își ținea capul cu minciunile și cu milosteniile ce-i da.* MUSTE, LET. III, 46/26. *Mai bine voi să mor de foame, decît să-m țin viața prin sîngele cel nevinovat.* MOZAICUL (1838), 93/21. *O fată a unei bahnițe de țigancă ce-și ținea zilele prin curtea boierului cu ce se îndurau stăpînii.* ISPIRESCU, L. 63. *Dintr-o zi pînă într-alta, cît ne ținem viața.* ap. DDRF. *Doar baba Catrina de se îndura din cînd în cînd să vie s-o vadă de-și mai ține sufletul.* ap. TDRG. *Cu cîteva măsline, cu struguri, cu smochine, mai rar cu puțină carne de capră, își ținea zilele.* CĂLINESCU, C. O. 37. *Maică, parcă tot sînt viu, Dar numai sufletu-mi țiu. În temniță m-am uscat.* TEODORESCU, P. P. 518. *De-aici înainte numai cu aceste alunele ... și-au ținut ea zilele.* SBIERA, P. 297, cf. ZANNE, P. II, 51. (Tranz. fact.) *Hrănind o* [illegible] *ie..., numai cît o ținem cu zile.* I. IONESCU, C. 223/6. (Expr.) **A-și ține sufletul** (sau **inima**) = a mînca atîta cît să-i treacă de foame, a se hrăni puțin, numai atît cît să-și întrețină viața. *Mîncarea îi era ... trei unghii ... de pîine și puțină apă, cît* [illegible] DOSOFTEI, V. S. noiembrie 99r/20. [illegible] ANINIȘ, URICARIUL, LET. II, 171/5. *Ține, Voico, pita-asta, Să-ți mai ții tu inima.* BALADE, II, 305. ✦ (Refl. și intranz.; despre construcții, clădiri etc.) A rezista timpului; a se conserva. *Pe lîngă ruinele curței se mai ține vreo biserică?* BĂLCESCU, M. V. 189. [illegible] *mai ține.* EMINESCU, O. IV, 116. *Ca să ție mai mult* [groapa], ... *s-o facem cu ciment.* POPA, B. 208. [illegible] *sute ori o mie cinci sute de ani.* V. ROM. septembrie 1970, 21. ✦ Intranz. și refl. (Despre materiale, obiecte de îmbrăcăminte, încălțăminte etc.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „la") A nu se deteriora, a nu se distruge, a nu se modifica sub influența unor factori externi; a rezista (1). Cf. VALIAN, V. [illegible] *apa,* [illegible] *ține în aceste* [illegible]

este vătămătoare [illegible]*elor.* I. IONESCU, C. 229/27. *D*[illegible] *pivnița este prea uscată, cercurile* [*buților*] [illegible] *multă vreme.* PENESCU, M. 62. *Pant*[illegible] *mai țin.* DELAVRANCEA, O. II, 354. *B*[illegible] *din mediul ei, nu ține, ci-și apleacă capul pe brațul ce o poartă.* SIMIONESCU, FL. 270. *Băgase în apă... cămașa lui cea mai bună și nu ținuse la spălat, plesnise la umeri.* PREDA, D. 6. *Era numai landră, buruiană d-aia care se ține cînd tragi cu coasa.* SORESCU, L. L. I, 26. *Pantalonii se-nvechiseră, dar mai țineau.* V. ROM. aprilie 1971, 33. *D-un arcan m*[illegible] *din funie bătrînă, Să ție la udătură.* TEODORESCU, P. P. 688. *Cuiele de sîrmă-ntoarsă, Ție la pulbere groasă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 174. *C*[illegible] *Ce ține la oase groase.* FOLC. MOLD. I, 79. ♢ E x p r. (T r a n z.) **A-l ține** (pe cineva) **cureaua** (sau **brăcinarul, chingile, meșii)** v. c u v. (Regional) **A nu-l ține** pe cineva **teiele** v. t e i **(2)**. ✦ I n t r a n z. (Despre ființe; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „la") A suporta bine, a rezista la o incercare. *Ținea la băutură de rîdeai pînă nu mai puteai.* MOZAICUL (1839), 421/20. *Iepurele ține la fugă cu ogarul.* COSTINESCU. *Pașa turc, care ținea la mare, ... avu nenorocita idee să se scoale în picioare, zicînd că el poate sta.* BOLINTINEANU, O. 285. *Și-acum, că a mai slăbit gerul, pe la fetii nu mai ține calul.* AGÎRBICEANU, S. 186. *Caii moldovenești... sînt de o rasă minunat de bună și pot ține la drumuri lungi.* N. A. BOGDAN, C. M. 36. *O să caut un loc mai liniștit. Nu mai pot ține... Obosesc repede.* BRĂESCU, O. A. II, 293. *Dar mai avem opt poște și jumătate, și asta nu e glumă... N-o să țină caii...* CAMIL PETRESCU, O. II, 149. *Tu cu mine vrei să te întreci la fugă? Hm! tu nu poți să ții nici cu frate-meu cel de țîță.* SBIERA, P. 260. *Bade, unde te gătești, De murgul ți-l potcovești, Cu potcoave de argint, Ca să ție la fugit?* ȘEZ. I, 9. ♢ E x p r. (Familiar) **(Nu) ține figura,** se spune pentru a arăta că o intenție a cuiva nu are sorți de izbîndă. Cf. UDRESCU, GL. ♢ (Subiectul indică o parte a corpului) *E cald. De drum îndelungat Picioarele de-abia-i mai țin, Și-i cale pînă-n sat!* COȘBUC, P. I, 227. ♢ E x p r. **Cît îl ține** (cuiva) **gura** sau (t r a n z.) **cît (sau ce) îl ține gura** (sau, rar, **gîtlejul, capul)** = pînă la epuizare, cît timp va rezista. *Strigă tu ... cît ți-a ținea gura, pedantule, că nu te slăbesc.* ALECSANDRI, T. 713, cf. 374. *Deodată căpitanul Strigă ce-l ține gura: Vivat!* EMINESCU, O. IV, 543. *Nu prea se lasă rugate și cîntă mereu, lin și tare, cît le ține gura.* LUNGIANU, CL. 54. *Cîntau tare, cît le ținea gura.* DAN, U. 107. *A început să urle cît o ținea gura.* STANCU, D. 27. *Negustorii de parfumuri urlau cît îi ținea gura.* BARBU, PRINC. 123. *Însă în sac avea mătasa broaștii și striga și el cît îl ținea capul.* FURTUNĂ, V. 75. *Țiganul nostru... striga cît îl ținea gîtlejul.* id. C. 101. *Daapăi strigă ... cîtu-l ține gura: — Uoo! bărbate...* O. BÎRLEA, O. A. III, 83.

3. I n t r a n z. A se întinde, a se prelungi (într-o direcție). *Ieste, cum ințăleg, de aicea o dumbravă de ține cîtva. Deci, pănă om trece dumbrava, va merge încet oastea.* M. COSTIN, O. 160. *Iar piscul lui Beldiman ține 20 de prăjini* (a. 1715). URICARIUL, XVII, 257, cf. LB. *Cît ținu antretul birtului de lung, auzii în urma lor numai un rîs și un chiot.* GANE, N. III, 102. *Cît ține răsăritul se-nalț-un munte mare — El de două ori mai nalt e decît depărtarea-n soare.* EMINESCU, O. IV, 129. *În cîteva zile, cît ține locul din Murăș și pînă în părțile Orăzii . . ., nu mai rămîn în sate decît moșnegii.* SLAVICI, O. I, 211. *Căci, de ținea drumul mai lung, te miră de nu rămînea cu gîtul strîmb de atîta uitat înapoi.* ISPIRESCU, L. 36, cf. BARCIANU. *Jur împrejur cît ținea zarea . . ., de-a lungul rîului, holde cu grîu verde.* SĂM. I, 299. *Moșia Săndulești care ținea mai bine de-o jumătate de plai.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 309, cf. CADE. *Cît ține Țara Făgărașului, podarii de pe Olt își reprezentau lumea.* BOGZA, C. O. 288. *Și ce e bine e că nu se termină la o sută de metri, Ci poate ține kilometri întregi.* SORESCU, D. 52. *O pălălaie de foc ce ținea cît lumea întreagă.* ȘEZ. II, 162. *Acolo găsesc un ok'* [de apă] *cam cît ține curtea asta.* T. DIAL. M. II, 788. *A se întinde cît ține salteaua.* ZANNE, P. II, 590. ♢ T r a n z. *Zări pe bătrînul armaș . . ., zăcînd . . . în căpătîiul unui pat ce ținea d-o parte toată întinderea odăii.* ODOBESCU, S. I, 66.

4. T r a n z. (Complementul indică sunete; și în e x p r. **a o ține)** A face să dureze mai mult timp; a prelungi **(1)**. *Al odei cei înfocate ton înalt nu poți să-l ții.* ALEXANDRESCU, O. I, 177. *O lua de jos, lung, tărăgănat, și se urca la deal . . . și iar o mai ținea, și iar se urca, pînă prindea două note ascuțite, pe care le sfrichidea un ceas.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 67. ♢ I n t r a n z. *Să judece el se puse Păserile ce cînta. Că de loc nu suie bine, Că glasul ei prea lung ține, Filomelii* [illegible] ALEXANDRESCU, O. I, 304. ♢ E x p r. **A ține isonul** (sau **ison, hangul, bîzoiul)** = a susține, a executa acompaniamentul unei melodii. *Începură a cînta; Una în coarda subțire, altul bîzoiul ținea.* PANN, P. V. III, 83/23. *Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.* EMINESCU, O. I, 85. *Încep a mă da și la scris, și la făcut cădelnița în biserică, și la ținut isonul.* CREANGĂ, A. 7. *Tudorache asculta, dădea capul pe spate, dădea din mîini, pe urmă începu să ție hangul cu un glas gros, ca un răget.* DUNĂREANU, CH. 33. *Și cîtor cîntece la joc Țineam cu glasul meu ison.* GOGA, P. 21, cf. CADE. *Moș Simion . . . cînta, cu măiestrie, cîntece de alean, cu ison ținut din coșul pieptului.* BRĂESCU, A. 52. *Cobza ținea hangul zumzăind, cînd mai tare, cînd mai înăbușit: zumba-zumba, . . . zumba-zumba.* SADOVEANU, O. I, 236. *Lăutarii . . . apucau țambalul și cobzele să țină isonul.* BARBU, PRINC. 246. *Să-mi ții isonul, dacă vrei Ca să-ți mai* [illegible] TEODORESCU, P. P. 130. **A ține secunda** v. s e c u n d[1] **(3)**. **A-i ține** (cuiva) **isonul** (sau **ison, isonuri, hangul)** = a însoți cu acompaniament o melodie. *Iar ai început octoihul ista: dă-i înainte, că nu-ți țin isonul.* ALECSANDRI, T. 1 233. *Lîngă lăutari . . . ședeau vreo patru-cinci femei îmbrăcate foarte ciudat; una din ele cînta o arie turcească și celelalte îi țineau isonul.* CONTEMPORANUL, IV, 137. *Dascălul din strana stîngă . . . nu mai contenea să cînte „Doamne miluiește", în loc de a lăsa pe dascălul din strana dreaptă și a-i ține numai isonul.* I. NEGRUZZI, S. I, 16, cf. DUMITRAȘCU, STR. 15, CADE. *Cînd nu cîntau împreună, își țineau una alteia ison.* STĂNOIU, C. I. 193. (F i g.) *Valurile, cu vîjîitul lor legănător, țin ison orchestrei de pe mal.* VLAHUȚĂ, R. P. 59. *Cumpăna puțului . . . ține isonul berzelor de pe coșare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 13. *Nemic din cîte ținuseră hangul iubirei . . . Totul pierise.* CONTEMPORANUL, V_2, 503. *Îți mai aduci aminte . . . cum stăteam alături, noi doi cu fericirea, — Doar greierii ținîndu-i isonu-n depărtări.* PILLAT, P. 84. *Roiau, vibrînd pe apă, spre noi ciudate zvonuri; Corbi rari pluteau pe zare, ținîndu-le isonuri.* PERPESSICIUS, S. 7. **A-i ține** (cuiva) **isonul** (sau **hangul, bîzoiul, coarda)** = a aproba vorbele sau faptele cuiva, a spune sau a face la fel cu cineva pentru a-i fi pe plac. *Mă miram eu de ce-s și ei așa de cuminți, mititeii; că tu le dai nas și le ții hangul.* CREANGĂ, A. 39. *Ba c-ai zice, îi ținu coarda Lisandru.* LUNGIANU, CL. 134. *Ai văzut ce rău îi venea pălăria? . . . Pe cine crede că orbește cînd se laudă că a cumpărat-o de la „Papagal" și a dat pe dînsa cinsprezece franci? . . . Și dumnealui îi ține isonul.* BASSARABESCU, V. 9. *Celelalte-i țineau isonul, grăbite, vesele.* IL decembrie 1960, 11. *A-i ține bîzoiul.* ZANNE, P. IV, 277. **A-i ține** (cuiva) **șanțul** v. ș a n ț[2]. (I n t r a n z.) **A o ține în coarda de sus** v. c o a r d a.

VIII. 1. T r a n z. În e x p r. cu valoarea stilistică a unui prezent de durată: ◊ **A (o) ține una (și bună)** sau **a ține întruna** (sau **morțiș**) sau **a o ține (coardă ori sfoară) înainte** (sau, familiar, **ca prostul** ori **ca prostul înainte**) = a susține cu insistență, stăruitor, cu încăpățînare ceva. *Și-i dă cît îi e glasul . . . o* [illegible] ALECSANDRI, T. [illegible] *apără în dulcea limbă a poeziei și ținea una că: De c curcă, Ce se-ncurcă La revărsatul zorilor, În calea* [illegible] *că băiet ca băiatul ei nu mai este altul.* CREANGĂ, P. 76. *El o ținea una, să-i aducă pe fata lui Verdeș împărat, dacă vrea să scape.* ISPIRESCU, L. 43. *Ceilalți zei țineau întruna, ba că uneia, ba că celeilalte se cuvine mărul.* id. U. 7. *Oamenii . . . rîdeau, dar moșul una o ținea.* SĂM. IV, 686, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 646. *Alții . . . țineau morțiș că Livaridi găsise într-un beci o căldare plină cu lire turcești.* SANDU-ALDEA, D. N. 9, cf. TDRG. *Avocata ține morțiș să vin la ele.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 167, cf. CADE. *Te-ai fi îngropat cu mine? Tu o ții una și bună.* SORESCU, D. 53. *Baba una c-o ținea: — Nu mi-e Roșul de vînzare, . . . Ci-mi este de dăruială.* TEODORESCU, P. P. 523. *Tu s-o ții înainte că* [soarele] *de la apus răsare.* RETEGANUL, ap. TDRG. *Băiatul o ținea una, că să i le dea și mai multe nu.* STĂNCESCU, B. 84. *Și-o ținut-o coardă înainte pînă l-o scos pe românaș din răbdări.* COM. SAT. IV, 3. *El ținea întruna că cel din aluniș îi furase traista.* FURTUNĂ, V. 18, cf. BALADE, II, 244, UDRESCU, GL. *Aldișa! el o ținea-ntruna.* T. DIAL. M. I, 288. ◊ **A o ține talpă** v. t a l p ă (2). ◊ **A o ține întruna (cu)** sau **a o ține una** = a vorbi fără întrerupere, repetînd același lucru. *În vremea asta, Serghe . . . o ținea întruna: „Dar ce e de făcut? Dumnezeul meu! ce e de făcut?".* CARAGIALE, O. I, 12. [illegible] SANDU-ALDEA, A. M. 136. *O ține întruna cu: „Eu spui adevărul".* ARGHEZI, S. XI, 31. ◊ **A o ține pe-a mea** (sau **pe a ta, pe a lui** etc.) = a nu ceda, a nu-și schimba atitudinea, a nu vrea să admită că altul ar putea avea dreptate. *Eu o țiu mereu pe-a mea; Că n-am gust de-ngropăciune!* PARASCHIVESCU, C. T. 73. ◊ **A o ține așa (ca gaia mațul)** sau **a o ține în . . .** (sau **într-un . . .** ori **tot într-o . . .**) sau **a ține maț** = a persista în aceeași atitudine. *O ții așa ca gaia mațu, la gard am prins-o, la gard am legat-o.* M. I. CARAGIALE, C. 139, cf. ZANNE, P. II, 272. *Suferea mult de pe urma încăpățînării. Dar o ținea așa, mai departe, împotriva lui și a firii.* V. ROM. octombrie 1958, 56. *Pînă în iarnă tot așa au ținut-o.* BARBU, G. 406. *Așa o ținea toată ziua.* SORESCU, L. L. I, 41. *Noi o ținem într-un iureș.* id. ib. 52. *Punțile și burțile vaselor gemeau de concentrați, care o țineau tot într-o petrecere.* NEAGU, Î. 63. ◊ **A o ține drug (înainte)** v. d r u g. Regional: ◊ **A o ține vlog** v. v l o g. Regional: ◊ **A o ține sfoară** (sau **ață**) = a merge fără oprire, a merge întins. *Se coboară în curte și-o țin ață pînă la crîșmă.* PÎRVESCU, C. 114. *Am dat drumul cailor și am ținut-o sfoară, trap întins,* [illegible] UDRESCU, GL. ◊ **A o ține (tot una cu . . .)** = a face fără întrerupere ceva. *De trei zile o țin tot una cu mesele și cu lăutarii.* ALECSANDRI, T. 552. *Iar după nuntă se așezară pe chef ș-o ținură: Șapte zile și șapte nopți Cum se cade să facă-mpărații toți.* STĂNCESCU, B. 236. ◊ **A o ține (așa** sau **într-o copce)** sau **a ține (tot) un suflet** sau **(numai) o fugă** sau **a ține fuga tot întruna** = a fugi fără oprire. *Iară lupul, cînd scăpă cu viață afară . . ., într-o copce a ținut-o încotro s-a întîmplat.* CONTEMPORANUL, I, 687. *Mă puteam repezi din cînd în cînd . . . în Humulești . . ., ținînd tot o fugă ca telegarii.* CREANGĂ, A. 116. *Boierul . . . se azvîrle pe-un cal și ține numai o fugă, pînă pe lanuri.* id. P. 159. *Dar la crîșmă . . . trebuiau să steie . . ., nefiind pe vremea aceea pojarni-* [illegible] *tot întruna.* id. ib. 109. *O rupse la fugă încordată și o ținu așa cale de cîteva împușcături.* SLAVICI, O. I, 207. *El a încălicat și a ținut o fugă pînă aici, oprindu-se numai ca să schimbe caii.* SADOVEANU, O. X, 92. *Cum au scăpat aceștia, au ținut tot o fugă pînă la grămada aceea.* SBIERA, P. 122. *Ș-o fugă a ținut, de-a socotit că s-au înșirat toți turcii după el.* COM. SAT. I, 70, cf. NALR – MB I MN 272, 385, 544, 545. ◊ **A ține tot un plîns** (sau **numai o gură**) = a plînge fără întrerupere. *Copilul ceala a ținut numai o gură.* CONTEMPORANUL, VII_2, 4. *Pînă la miezul nopții ținu tot un plîns.* RETEGANUL, P. I, 53. *Trintitura . . . produce o durere așa de mare, că cel bolnav numai o gură ține.* ȘEZ. I, 252. ◊ **A ține numai o gură** = a face gălăgie. Cf. NALR – MB I MN 252, 228. ◊ **A o ține într-un cîntec** = a cînta fără întrerupere. *Tot drumul, acești doi o țineau într-un cîntec.* V. ROM. ianuarie 1970, 14. ◊ **A o ține forfota** = a forfoti vreme îndelungată. *Iar se dălăcîră la vorbă și iar băură și iar făcură socotelile . . . și-o ținură forfota, pînă pe la ziua jumătate.* IOVESCU, N. 92. ◊ **A o ține una** sau **a ține strună** = a continua în același ritm, neîntrerupt. *Afară ninsoarea o ținea una.* CONTEMPORANUL, V_2, 144. *De cîteva zile furtuna o ținea una.* ib. VI_1, 20. [Fata] *e luată la joc și ține strună pînă cînd s-a strîns tot tineretul.* COM. SAT. V, 63. ◊ **A ține** (pe cineva) **(tot** sau **numai) în . . .** = a nu slăbi pe cineva cu . . . *Șoimul . . . de-atîta vreme în rîs și în batjocură țiindu-mă.* CANTEMIR, IST. 270. *Mă ține neamțul numai în telegrame.* PETRESCU, Î. I, 8. (Învechit) ◊ **A ține tot un glas** = a vorbi monoton, nenuanțat. *Să nu ție tot un glas, ci să-l schimbe după cum poftesc lucrurile care le povestește.* MOLNAR, RET. 23/14.

2. T r a n z. În e x p r. ◊ **A ține o vorbire** (sau **o cuvîntare, un cuvînt, un discurs, o orație, un toast,** regional, **vorbiri**) sau, rar, **a ține cuvînt** = a vorbi în fața unui auditoriu (la ocazii festive etc.). *După ce sfîrși cîntarea, ținu un cuvînt în versuri către duca.* MOZAICUL (1838), 260/24. *D-l președinte . . . au* [illegible] FM (1861), 22 [illegible] *nimeni o orație funebră!* EMINESCU, O. IV, 228. *A ținut cu această ocazie . . . un discurs în care a arătat gratitudinea și admirația sa.* CARAGIALE, O. III, 213. *După discursul important, pe care l-a ținut respectabilul nostru concetățean . . ., eu cred că ar fi bine să suspendăm ședința.* id. ib. VI, 134. *Nu știu să se fi ținut, la „Orfeu" sau la Teatrul Dacia, un discurs politic* (a. 1896). PLR I, 417. *Am stăruit să mă lese pe mine să țin discursul ocazional.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 27. *Colegii mă însărcinaseră pe mine să țiu o cuvîntare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 20, cf. CADE. *Arhimandritul Pafnutie ținu cuvînt pentru dragoste.* STĂNOIU, C. I. 221. *Unul dintre noi, n-aș putea spune cine, i-a ținut o cuvîntare demnă de cel mai bun român.* BRĂESCU, O. A. II, 71, cf. 84. *Co-* [illegible] *mulțumire pentru modul binevoitor și călduros cu care am fost primiți.* BART, S. M. 28, cf. SCRIBAN, D. *Ținuseră cîte o cuvîntare la înmormîntarea unui tovarăș al lor.* BOGZA, A. Î. 487. *Vrea să ne țină un discurs.* PREDA, D. 103. *Al treilea toast îl ținu mitropolitul.* BARBU, PRINȚ. 222 [illegible] ALRM II/I h 208/64. (R e f l. p a s.) *S-a ținut o cuvîntare.* FM (1861), 78. ◊ **A ține o conferință (o prelegere, un curs)** = a prezenta o conferință, un curs etc., în fața unui auditoriu. [illegible] *asupra temei „individualitatea poporului și cosmopolitismul"* (a. 1872). PLR I, 267. *În conferințele ce le țin la Ateneu . . . se sfîșie unii pe alții* (a. 1896). ib. 416. *În cursul de psihiatrie . . . (curs, ca toate pe care le ținea acest distins profesor, foarte spiritual și documentat), regăsesc un caz distractiv.* CĂLINESCU, C. O. 13. *Și doar nu se rupea învățînd la cursurile ținute de inginer.* V. ROM. decembrie 1963, 69. *Într-o* [illegible] *1892 la București.*

vorbește despre decăderea Junimii. CIOCULESCU, C. 21. (R e f l. p a s.) *În conferințele umilitoare, care s-au ținut după ce m-am îmbolnăvit, toți au vorbit despre mine la trecut.* T iunie 1964, 40. *S-au ținut prelegeri de istoria artei, studiul stilurilor ș. a.* V. ROM. ianuarie 1966, 174. **A ține convorbire cu** (cineva) = a vorbi, a discuta (cu cineva). *Ținu cu* [illegible] (1838), 204/14. **A ține judecată** (sau **județ**) = a judeca sau a prezida un consiliu judecătoresc. *Divanul, de teamă ținîndu-i județ.* VOICULESCU, POEZII, I, 28. *Jidovenciu în haine scurte, Ține judecata-n curte* (Lacătul). COM. SAT. I, 133. **A ține divan** = a se întruni în divan; p. e x t. a sta de vorbă, a sta la taifas. *De prin morminte umbre mari se scoală . . . Și țin divan sub bolțile surpate.* IOSIF, P. 24. [illegible] NESCU, O. IX, 398. *În divanurile iute ținute în drum se arătau binevoitori.* BARBU, PRINC. 203. **A ține (o) adunare** (sau **ședință, consiliu, sobor** etc.) = a se întruni (într-o adunare, ședință etc.). *Comunele acestea să aibă dreptul a ținea adunări de cerc.* FM (1861), 33, cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *În orice caz, socotesc că va trebui să ținem o adunare cu poporul.* VORNIC, P. 155. *Ținut-au drept aceea dracii sobor, cum ar putea supune și pe . . . părinte?* RETEGANUL, P. II, 65. **A ține sfat** = a delibera, a se sfătui, a se consfătui. *Solii . . . ținînd tainice sfaturi . . . făcură jurămîntul de legătură între . . . domni.* ISPIRESCU, M. V. 11. *Vor ține-atuncea sfat suprem toți zeii.* CODREANU, S. I, 347. *În fiecare seară ținea sfat cu Glanetașu.* REBREANU, I. 267. *Vînătorii ținură din nou sfat, barbă lîngă barbă.* SADOVEANU, O. XIV, 407. *S-au adunat și au ținut sfat.* V. ROM. martie 1970, 12. *Sfetnici și filozofi Au stătut Și sfat au ținut.* TEODORESCU, P. P. 163. *Să se adune . . . toți învățații și să ție sfat ca să afle ce feliu de pasere să fie aceasta.* SBIERA, P. 69. *Sătenii . . . ținură sfat in ascuns . . . cum țin toți păcătoșii și ticăloșii-n ascuns.* RETEGANUL, P. I, 8. *Într-o zi sta împăratul pe tron și ținea sfat cu sfetnicii săi.* STĂNESCU, B. 334. *Strîngeți-vă cîtetrele Ca să-mi ți*[illegible] *Florile toate s-adunară . . . și ținură sfat lung.* EMINESCU, P. L. 28. *Și tufele de iarnă țin tainic sfat cu vîntul.* VOICULESCU, POEZII, I, 66, cf. SCRIBAN, D. *Umbrele lungi . . . țin un sfat tainic, în șoapte afunde.* V. ROM. august 1966, 9. **A ține război** (sau **luptă, bătălie**, regional, **foc**) (cu cineva sau împotriva cuiva) = a se război, a se bate, a se lupta (cu cineva), a dezlănțui focul (împotriva cuiva). *Le-u dat leșilor războiu pre tare și frumos. Care leșii n-au putut ține războiul, și peste noapte pe-ntreg-au tăiat lunca ș-au trecut peste Prut.* NECULCE, L. 96. *Huniad, cu unguri și români, a ținut o bătălie cruntă cu sultanul Amurat.* BĂLCESCU, M. V. 614. *Ș-apoi . . . mergem* [illegible] 112. *S-au pornit cătră dușmanii săi și, întălnindu-i, au ținut o bătălie cruntă și i-au învins de istov.* SBIERA, P. 51. *Împăratul le poruncește să stea-n loc și stau cătanele să țină luptă dreaptă cu Trifon.* RETEGANUL, P. I, 10. *Stați, ai mei feciori, pe loc, Să mai ținem înc-un foc.* id. TR. 73. *Scrie . . ., ca să-i trimeată oameni, că nu are cu cine ținea bătaia.* BOTA, P. 94. *Am ținut foc în Colonia.* GLOSAR REG. 77. **A ține strajă** = a veghea, a sta de strajă; a străjui. *Nu te teame nimic: ci mergi la margine, și ține straja acolo, și la mine trimite glas.* ALEXANDRIA, 4/7. (F i g.) *Sus în brazii de pe dealuri, Luna-n urmă ține strajă.* EMINESCU, O. I, 104. *Suflete, . . . de-acuma ține strajă, Căci coboară* [illegible] PILLAT, P. 59. **A ține predică** = a) a predica (în fața unui auditoriu). *Vedem pe preoții lui Zalmoxis ținînd adevărate predici de abstinență puritană.* PÂRVAN, G. 158; **b)** a dăscăli, a povățui (pe cineva). *Lasă-l, nu-i mai ține predici, — zisei.* BĂNULESCU, I. 79. **A ține slujbă** (sau **liturghie**) = a oficia slujba religioasă. *Șapte popi țin și azi Liturghie.* BLAGA, POEZII, 95. *Popa nu vru să meargă acasă nici cînd ea îi spuse că a doua zi era sărbătoare și el trebuia să țină slujbă la biserică.* V. ROM. noiembrie 1964, 33. *Slujba avea s-o țină protopopul.* NEAGU, Î. 110, cf. BIBICESCU, P. P. 255. (R e f l. p a s.) *În toate bisericile se ținea slujbe dumnezeiești ca să întoarcă minia cerului.* MOZAICUL (1839), 482/8. **A ține iertăciune** = (în obiceiurile de la înmormîntări) a rosti o cuvintare prin care se amintesc faptele bune din viața decedatului. (R e f l. p a s.). *Dacă răposatul a fost un fruntaș . . ., după sfirșirea rugăciunelor . . . i se ține și o iertăciune, adecă o cuvintare.* MARIAN, Î. 310. **A ține corespondență** = a coresponda cu cineva. *Dumnealui ține corespondență cu tata.* AGÎRBICEANU, A. 341. **A ține un jurnal** = a-și însemna zilnic într-un jurnal diferite întîmplări, evenimente etc. *Să țin un jurnal intim.* CĂLINESCU, C. O. 74. (Învechit) **A ține vrăji** = a face vrăji. *Sărbătorile drăcești, marțe și miercure, cine va ține vrăji, aceia să să de șpanilor, că nu să vor lăsa* (a. 1675). GCR I, 218/36. (Regional) **A ține șcort** v. ș c o r t.

3. R e f l. p a s. A se face, a avea loc. *Di s-ar ținea astăz această giudecată, mulți părinți făr' de cinste s-ar îngropa* (a. 1830). GCR II, 359. *Se mai ținură ședințe pînă în 15 dec.* BARIȚIU, P. A. III, 289. *Acolo s-au ținut ședințele Asociațiunii literare.* ODOBESCU, S. I, 446. *Toamna se țin tîrgurile cele bune.* SLAVICI, O. I, 235. *Șezătoarea . . . se ținea la văduva Nastasia.* AGÎRBICEANU, S. 18. *Porni sprintenă către casa unde se ținea șezătoarea.* id. ib. 44. *Bilciul se ține o dată pe lună.* ȘĂINEANU, D. U., cf. CADE. *Nu se țineau meditații, profesorii nu mai veneau la școală.* BRĂESCU, A. 136, cf. SCRIBAN, D. *Locul unde se ține tîrgul e o imensă movilă de zăpadă.* BOGZA, A. Î. 138. *De Sfînta Măria Mare, se ținea cel mai mare tîrg al anului.* NEAGU, Î. 38. ◊ I n t r a n z. (Învechit) *Nenorocirile întîmplate în urma unei furtune mari, ce au ținut pe la mijlocul lui avgust.* AR (1829), 139²/34. ◊ T r a n z. f a c t. *Am ținut șezătoare un dărab de vreame* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 206. *La clacă ori seara cînd țin șezători . . . Ea nu-și dezlipește nici ochii de el.* COȘBUC, P. II, 206. *Unul din elevii școlilor ținute pe prispa bisericilor.* VIANU, L. R. 52. *S-au înțeles tinerii cînd și cum să-și ție nunta.* MERA, ap. CADE. *În Bănat la „zăpostit" (prinderea postului) este obiceiul că-și petrec cu joc („țin bal") în noaptea aceea.* COM. SAT. II, 39.

IX. 1. T r a n z. și (regional) r e f l. (Popular; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") A considera, a socoti. *Iară de-aciia nici ca un proroc nu-l ținea ei pre el, ce mai mare de toți și mai bun.* CORESI, EV. 104. *Acel om carile-i acolo acelui pămînt domn . . . ne ținu așa ca cînd am vrut fi iscoade.* PO 149/15. *El ne miluiaște, noi ținem că-i din binele nostru.* VARLAAM, C. 248. *Numai știm cum și această vrajă au ținut-o Crisos în locu de adevărată.* HERODOT², 20. *Neci a-l înșela țin păcat.* M. COSTIN, O. 285. *Iară sv[i]nt[u]l, văzîndu-o* [pe soția lui], *o ținea ca un sor.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 70ᵛ/30. *Dacă stătu împărat Adrian, se arăta blînd, ca să-l ție de bun sfetnicii lui.* N. COSTIN, ap. CADE. *Multă milă și dragoste și cinste arăta către dînsul, ținîndu-l mai în frunte de toți boierii săi.* NECULCE, L. 230. *Așe ține ei că or lua și or bate puterea împărăției turcești.* id. ib. 234. *Alții auzindu-le în loc de basnă*

[illegible] de [illegible] CANTEMIR, IST. 93. Și [illegible] CANTACUZINO, CM I, 10. *Toți turcii ținea că este norocos, orguliu, împăratul acesta, și avea nădejde să-i meargă lucrul tot înainte.* ANON. BRÎNCOV., CM II, 308. *Mă ții cu tot dinadinsul greșit măriei tale.* ANTIM, P. XXVIII. *Fiind eu fugit[ă] . . ., dumnealor m-au ținut perită* (a. 1719). IORGA, S. D. VII, 53. *Mai multe a scrie nu o țiu de folos.* ECONOMIA, 208/9. *Darurile cam rare să fie, . . . ca să nu rîdă pruncii de iale, ținîndu-le de nimica.* PETROVICI, P. 60/18. *Bani p-aceia ei nu-i țin, Ci drept moaște de să-nchin.* MUMULEANU, C. 112/7. *M-ar ținea cineva nebun, de aș zice să nu duhăr[illegible] numerea.* DIETI, T. 42/26. *După cheltuielile lui cele mari, îl ținea de bogat putred.* MOZAICUL (1838), 135/11, cf. VALIAN, V. *Țin ei de ocară . . . numirea de valach, nevoind a fi chemați altfel decît români.* BĂLCESCU, M. V. 250. *Te țineam că ești cuminte.* PANN, E. I, 7/13, cf. POLIZU. *Românul ține de cel mai mare tezaur pre lume naționalitatea și limba.* FM (1861), 66. *Ba nu, prietene, [illegible] cu [illegible] parte dreaptă.* CREANGĂ, A. 145. *Tu ești fiul meu pe care toată lumea îl ține de perdut?* ISPIRESCU, L. 301. *Uneori te țin departe și mă-ntreb de ce nu-mi scrii.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 9. *Cel ce nu se interesează de sufletul său . . . e ținut de [illegible].* MARIAN, Î. 21, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Țineam, dintru-ntîi, că plînsorile ei Sînt lacrimi de care plîng mulți farisei.* COȘBUC, P. II, 207. *Pînă nu pipăia lucrul, nu se ținea că l-a văzut.* D. ZAMFIRESCU, Î. 61. *Cînd m-am întors înapoi, eu țineam că-i înăuntru.* id. T. S. 104, cf. TDRG. *Ținu de mare fericire să poată saluta . . . pe doamna Olimpia.* AGÎRBICEANU, L. T. 326, cf. CADE. *Mama poetului, Raluca, ținea pe soțul ei de rutean.* CĂLINESCU, E. 6. *Moș Vasile, ce, dumneata ești mai tînăr decît moș Neculai? Eu te țineam mai în vîrstă.* SADOVEANU, O. V, 234, cf. SCRIBAN, D. *Să știi, Feciori de domni să ne ții, De domni și de împărați.* TEODORESCU, P. P. 104. *Cîți îl auzea îl ținea de nebun, măcar că . . . are minte.* SBIERA, P. 243. *D[illegible]* DOINE, 105. *De-aș muri . . . să-nviu iară, Să văd lumea cum mă ține [illegible].* HODOȘ, P. P. 172, cf. SEVASTOS, C. 164. *Abia după două zile se trezi în mijlocul tovarășilor, cari-l deplînsă ținîndu-l mort.* ȘEZ. V, 78. *Poporul ține roua de lucrul cel mai curat și sfînt.* COM. SAT. III, 7, cf. 64, 135. *Se mai scîrbește rău, bietul Alexandru, că-l țineau frații așa de prost.* VASILIU, P. L. 148. *Mă țineam că cheia e la mine.* CIAUȘANU, V. 207, cf. ALR II 6 228/141. *Eu te țineam cîrciumar Și-acum te văd măcelar.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 242. *Noi țineam comuna noastră dă la Urluieni pînă la Bălaă.* T. DIAL. M. I, 285. *Fetele și femeile n-au Și nici doresc să aibă; Bărbații o țin de o podoabă, Iar cînd o au, Cearcă să se curățească de ea* (Barba). GOROVEI, C. 21. ◇ R e f l. pas. [illegible] *în samă de moarte, ce să ține în samă de somn.* VARLAAM, C. 297. *Să nu mă să [illegible] mea-n loc de nebunie.* DOSOFTEI, PS. 64/17, id. V. S. noiembrie 155v/4. *Obrăznicia [illegible] fie.* CANTEMIR, IST. 284. *Monanac, ce se ținea de [illegible].* GORJAN, H. II, 185/19. ◇ R e f l. impers. *Dacă [illegible] întîia dată cucul . . . pe pămînt, se ține ca semn că [illegible].* [illegible] CR. 85. ◇ L o c. v b. **A ține (de) rău** (pe cineva) [illegible] a-i reproșa (ceva); a fi supărat pe cineva. V. și r ă u (C 1). *Și nu l-au priimit pre popă ce încă l-au ținut rău și l-au gonit.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 98v/31. *Și-ncă au ținut și pe ficiorul lui Batiște de rău.* NECULCE, L. 39. *Ține rău și pre boierii și gheneralii moschicești, pentru ce îndeamnă pre împăratul să facă pace cu păginii.* id. ib. 247. *Începu nevasta să-l ție de rău, Zicînd vai de tine! ce-ți veni să lași Să țipe de foame bieții copilași.* PANN, P. V. I, 32/14, cf. BARONZI, L. 43. *Iartă-mă, amice autorule, să te țiu de rău, fiindcă în cartea ta n-ai spus nimic despre acest vinat.* ODOBESCU, S. III, 23. *Nimic nu mi-a fost mai drag decît bărbatul. Nu cred să mă ții de rău pentru că mi l-am luat.* ISPIRESCU, L. 182, cf. DDRF. *Îl ține de rău pentru mîndria și ușurința cu care făcea datorii, pentru birurile multe ce pune.* IORGA, L. I, 259, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Văzînd aceasta Busuioc, ținu frățini-său de rău, pentru că au stricat un lucru așa de frumos.* SBIERA, P. 106. (R e f l.) *Am căutat să mă liniștesc și m-am ținut de rău pentru inspirația mea nenorocită.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 151. **A ține de rău** (pe cineva) = a opri pe cineva de la ceva, a-i interzice cuiva ceva. *Era o femeie deosebită și . . . se înțelegea totuși mai bine cu oamenii decît el și avea grijă ca din cînd în cînd să-l țină de rău.* PREDA, M. 149. *Mama-l ținea dă rău să nu mai fumeze.* T. DIAL. M. I, 176. **A (nu) ține** (cuiva ceva) **în nume de rău** = a (nu) se supăra, a (nu) interpreta greșit sau cu rea-voință ceva, a (nu) atribui cuiva o intenție răuvoitoare. Cf. MOLNAR, D. 404/1. **A-și ține de datorie** (sau **de datorință**) **să . . .** = a se considera obligat să . . ., a avea datoria să . . . *De două ori își ținu de datorie reprezentantul statului să-l îndrume pe Ion Florea la ordine.* AGÎRBICEANU, L. T. 233. *Ca țesătoarele „să aibă noroc", o oarecare vecină își ține de datorință să se apropie și să le salute.* PRIBEAGUL, P. R. 94. (Învechit) **A-l ține** (pe cineva sau ceva) **în** (sau **la**) **(mare, multă) cinste** sau **a-l ține** (pe cineva) **în mare prețuire** = a da cuiva o considerație deosebită, a trata pe cineva sau ceva cu mult respect și grijă, a socoti pe cineva sau ceva demn de stimă. *Ei răspunseră că spun de folos cetăției aceale cărți; deaciia le ținea la cinste* (a. 1620). MOXA, 356/14. *La care mînă va cădea această sf[î]ntă carte, acela să aibă a o ținea în mare cinste* (a. 1640). GCR I, 88/14. *Pe hatmanul Buhuș îl ține la mare cinste Dumitrașco Vodă pentru vitejiile ce făcusă acolo la cetăți.* NECULCE, L. 59. *Cine vrednicia capului nu priceape, acela lungimea cozii la mare cinste ține.* CANTEMIR, IST. 106. *Noroadele . . . au ținut . . . în mare prețuire bunele moralicești învățături.* ȚICHINDEAL, F. [illegible] **A nu-l ține** (pe cineva) **întru nimica** (sau **într-o nemică**) sau **a nu-l ține** (pe cineva) **nice într-o cinste** = a nu da nici o considerație cuiva, a nu lua în serios pe cineva, a desconsidera pe cineva. *Iară de va fi avut* [fata] *veaste rea și vecinii nu o vor fi ținînd nice într-o cinste, atunce nu-i vom creade nice giurămîntul.* PRAV. 206. *Nu lăsa pre moldoveni necăiuri din tîrgu să iasă . . . Și cu căzacii de loc iară să învrăjbisă rău, că nu-i ține într-o nemică.* NECULCE, L. 258. *Pre domni [illegible] a blestemăm, pe aceia nu-i ținem întru nimic.* ANTIM, P. 130. (Regional) **A nu-l ține** (pe cineva) **nici în două bețe** = a disprețui pe cineva, a nu da importanță cuiva. Cf. LEXIC REG. II, 96. *[illegible] nu-l ține nici în două bețe [illegible].* ib. (I n t r a n z.) **A-și ține de** (cineva) = a bănui, a suspecta pe cineva. LEXIC REG. II, 87. ◇ (Popular; cu pronumele în dativ) *Văzînd de pe deal cît de vitejește se poartă oastea lui Doria, ș-au ținut rușine [illegible].* SINCAI, HR. III, 156/3. *Se face pre sine*

mai cuminte și mai înțelept și își ține cu rușine a încăța ceia de la cineia. ȚICHINDEAL, F. 23/14. *Și acesta, deschizînd ședința, își ținu de mare fericire să poată saluta și sexul frumos care-i de față.* AGÎRBICEANU, L. T. 326. *Moșneagul se gîndea să-i tragă un pui de bate..., da mai pe urmă... ș-o zis: dă,... îmi țin și eu cu bănat.* ȘEZ. II, 153. ✦ Refl. (Urmat uneori și de determinări introduse prin prep. „de") A se considera, a se socoti. *Că oprește amu cu această pildă înălțarea celor ce se țin cu mintea prea sus.* CORESI, EV. 12. *Iustinian ... se ținea însuși că e prea înțelept.* MOXA, 377/16. *Mă țiiu fericit a fi că mi-e a grăi astăzi înaintea ta.* N. TEST. (1648), $169^{r}/18$. *Se țineau că sînt scăpați de sub jugul robiei.* AXINTE URICARIUL, LET.[2] II, 125. *Nici unul nu se mai ținea cu zile, ci toți aștepta din ceas în ceas ce urgie le-ar veni asupră.* MUSTE, LET. III, 45/37. *Și ei nici cu această* [hotărîre] *nu s-au ținut odihniți, și iarăși de iznoavă s-au sculat* (a. 1764). URICARIUL, X, 191. *Nici au mai cutezat romanii a se bate cu Ivanc, ci cîți era ... se ținea fericiți de vor putea apăra cetatea.* ȘINCAI, HR. I, 233/3. *Și să țin încredințați Cum că nu sînt înșălați.* MUMULEANU, C. 123/11. *Primi o sumă de bani ... atît de mare încît se ținea singur biruitor asupra unui rival bogat.* MOZAICUL (1838), 118/8. *Mă voi ține ... cel mai norocit om.* KOGĂLNICEANU, S. 63, cf. VALIAN, V. *Țăranul ... nu se ține sătul* [fără păpușoi]. I. IONESCU, C. 59/22. *Fiecare se ține mai cuminte decît altul.* PANN, P. V. I, 7/5. *Coconul Andronache era din soiul acel amfibiu ... care se ține mai presus de starea a doile.* id. ib. 72. *Fericitind națiunea noastră ..., ne ținem înșine fericiți.* FM (1862), 23. *M-aș ținea fericit dacă m-aș înșela oricît de amar în această părere.* F (1870), 195. [Chirurgul], *pînă ce n-a tăia, n-a ciocîrti, n-a hăcui, nu se ține mulțumit.* ALECSANDRI, T. I 200. *Deși nu era însă dintre cei dintîi, el se ținea în rîndul lor.* SLAVICI, O. II, 47. *Se ținea fiecare a fi cea mai frumoasă.* ISPIRESCU, U. 6, cf. DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU. *Cînd el ca scăpat se ține, Năcaz și poznă! Sare-un cîine.* COȘBUC, P. II, 241, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Savu, care se ținea de creștin și de om milostiv, a căzut în păcat de moarte.* GALACTION, O. A. I, 307. *Mă țin greu înșelat De toți banii ce i-am dat Pe ist paloș oțelit, Cu mănunchiul poleit.* ALECSANDRI, P. P. 137. *Unde-aud cucul cîntînd ..., Nu mă țin om pre pămînt, Nici nu mă știu unde sînt.* TEODORESCU, P. P. 345. *Și, cumu-i de păcătoasă, Tot se ține că-i frumoasă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 440. *[illegible] țin la [illegible] bălaie, Ficiorii îmi zic mărhaie.* RETEGANUL, TR. 165. *Badea numai cizme are Și se ține gazdă mare.* id. CH. 20. *Ci o coconiț-aflai, Adormită, neadormită, Se ținea înceluită.* HODOȘ, P. P. 195. *Degeaba mă țin voinic, Dacă n-am arme să-ncing.* ȘEZ. I, 9. *Eu mă țin că sînt voinic; Fetele-mi zic: boșantic.* BIBICESCU, P. P. 207. *Dacă n-am o țîră de sorghitură, parcă nu mă țin sătulă.* ȘEZ. VI, 64. *Toți stăpînii se țineau mulțumiți.* PÎRVESCU, C. 92. *Să dau în el adurmit, Mi să ține-nceluit, Nu știe de ce-a murit!* BALADE, II, 431. *Fiecare se ține mai cuminte decît altul.* ROMÂNUL GLUMEȚ, 12. *Pînă nu m-oi vedea cununată nu mă țin că sînt măritată.* ib. 47. *Prepelița se ține că e cu coadă, Și ea îi e numai pîn' la noadă,* se spune despre cei lăudăroși și încrezuți, care au pretenții mai mari decît meritele lor. Cf. DDRF. *Surdului degeaba îi cînți de jale!... — Așa-i, zise el..., prepelița se ține că-i cu coadă!* SADOVEANU, O. XIV, 88, cf. ZANNE, P. I, 616. ✧ Expr. **A se ține rudă** (cu cineva) v. rudă[1] (**1**).

2. Refl. (Popular; determinat prin „mîndru", „mare" sau un echivalent al acestora) A-și lua aere de superioritate, a face pe grozavul, a fi încrezut; a se îngîmfa, a se fuduli. *Iară cine iaste întru noi mai bun de alalți să nu se ție mare și să nu se prea-înalțe.* CORESI, EV. 93. *Nu te înălța, nice te mîndri, nice te ținea mare de cei mai mici.* VARLAAM, C. 464. *Oamenii cei aleși ... bagă-n samă și pre cei săraci, de nu se țin mare de dînșii.* DOSOFTEI, PS. 91/15. *Deci acel sol se ține pre mare, după cum li să și cade.* NECULCE, L. 148. *Decît toți se ținea mai mîndru și întru boeriia sa se fălea.* MAIOR, P. 51/21. *S-au trecut vremile de a se mai ținea fudul.* I. IONESCU, C. 222/8. *Iar de-i vrea să-l robești l-amor, cît poți te ține mare, Nu-l băga în seamă deloc.* PANN, E. III, 22/1, cf. POLIZU. *La urma urmei, ar putea chiar să se supere, să creadă că mă țin mare.* BRĂESCU, M. B. 10. *Ori te ții mîndră că ți-a fost Anton la congres?* DAVIDOGLU, M. 16. *Cei bogați ... se țin în semeție.* TEODORESCU, P. P. 101. *Măi bădiț cu păruț creț, Ce te ții așa semeț?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 277. *Ce te ții lele-așa mare, Că nu ești ruptă din soare.* MÎNDRESCU, L. P. 142. *Nu te ține, bade, mîndru, Că la tine nu mi-i gîndu.* RETEGANUL, CH. 141, cf. SEVASTOS, N. 270. *Badeo-meu cel albineț, Ce te țini așa măreț, Că și eu îs gălbineață, Nu mă țin așa măreață.* DOINE, 22, cf. ȘEZ. II, 184, HODOȘ, C. 31, BIBICESCU, P. P. 68, PODARIU, FL. 68, ALR SN V h 1 255, ib. h 1 256. *Dară măru-i răspundea: — Mareo, mareo, soro mare, Ce te țini tu așa mare?* BALADE, I, 359. ✧ (Fără determinări) *El să ține și vorove în casa lui, de să ispite să fie craiu în Țara Ungurească.* NECULCE, L. 80. *Citu-i postul lui Crăciun, Toate fetele se țin; Cîndu-i pe la Bobotează, Se tot uită pe fereastră: — Vai de mine, vai de mine, Că la noi nu vine nime!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 447. *Feciorul care se ține Ia fata care rămîne.* RETEGANUL, CH. 92. *Mîndră-i mîndra și se ține, Da nu trebuie la nime.* FOLC. TRANSILV. I, 72.

X. Tranz. (Popular; construit cu acuzativul persoanei care face plata) A obliga la o cheltuială; a costa. *În Englitera, dreptatea se vinde foarte scump, pe un om l-a ținut șapte ghinee ca să poată face a bate pe un hoț.* CR (1833), 132[1]/48. *Mă ține doi galbeni.* I. D. GHICA, P. 34/4. *Face o mulțime de cheltuiele ... Pentru noi patru îl ține pe an 2 500 de galbeni.* KOGĂLNICEANU, S. 162, cf. POLIZU. *Nu te poți opri de a nu te plăcea în paradisul acest încîntător, deși șederea în el te ține cam scump.* NEGRUZZI, S. I, 326. *Pe mine mă ține* [dulama] *douăsprezece mahmudele, dar pentru hatîrul domniei tale o dau cu zece.* FILIMON, O. I, 148. *Doresc să văz ... măcar un măr din acest pom, care m-a ținut atîta sumă de bani.* ISPIRESCU, L. 81, cf. BARCIANU. *Mi l-am ales primar ... Mă ține vreo mie de franci pe an.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 178, cf. TDRG. *M-am gîndit ... Ia să-mi torn eu o ghețărie și am făcut-o. M-a ținut o sută și mai bine de lei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 65. *Pașadia, ... cu banii ce-l țineau* [femeile], *ar fi putut să-și plătească tot ce era mai trufanda pe piață.* M. I. CARAGIALE, C. 56, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cojocarul zgîrcit se bucură în taină că pomelnicul lui numai cu două nume ... îl ținea mai ieftin decît pe toți ceilalți.* GALACTION, O. 278. *Ne făceam teatru la noi acasă ..., rîdeam sănătos și nu ne ținea nici o cheltuială.* STĂNOIU, C. I. 120. *O pușcă care mă ține nouă sute de lei.* BRĂESCU, M. B. 62, cf. SCRIBAN, D. *Mi-am făcut ... un cojoc mîndruț care m-a ținut un porc îngrășat.* PAMFILE, VĂZD. 14. *Cît te ține bicіușca asta?* CIAUȘANU, GL. *Nu-l ține gura parale.* ZANNE, P. II, 173. *Ce? căciula nu mă ține bani?* id. ib. III, 40. ✧ Expr. **Nu mă ține capete** v. cap. ✦ Intranz. A avea un preț, o valoare în bani; a prețui (**2**). *Care vrea să zică curcanu ista ține pînă acuma 696 lei?* ALECSANDRI, T. 528. *Ține căptușala mai scumpă ca fața.* ZANNE, P. III, 71.

— Prez. ind.: *țin* și (învechit și popular) *țiu*, pers. 2 *ții* și (învechit și regional) *țini*, pers. 6 (regional) *ține* (ALR SN VII h 1 943, ALRM SN IV h 1 515, A I 22); perf. s. pers. 4 și: (învechit) *ținum*; conjunct.

pers. 3 și: (învechit și popular) [illegible] (învechit) [illegible]; imper. pers. 5 și (învechit) [illegible] (PO 81/7); ger. [illegible] și (învechit și popular) *țiind*, (învechit) *ținind*; part.: *ținut*. — Și: **ținea**, (învechit) ** țenea** vb. II.

— Lat. **tenere**.

ȚINEÁ vb. II v. **ține**.

ȚINEÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a ț i n e (VI 1); trai (2). *Vină, maică, la luna, Să-mi vezi* [illegible] *Ca de cînd tu m-ai lăsat*, [illegible] *am* [illegible]*at*. CONV. LIT. XIV, 310.

— **Ține** + suf. *-eală*.

ȚÍNERE s. f. Acțiunea de a ț i n e și rezultatul ei.

I. (Învechit; concretizat) Parte a sfeșnicului, probabil cea destinată să fie ținută cu mîna; suportul sfeșnicului. *Și făcu sfeașnecul de aur curat ..., fusul lui și fofeazile ..., ținerile și florile dentr-însul era*. BIBLIA (1688), 67[1]/9, cf. ROSETTI — CAZACU, I.L.R. I, 155.

II. Urmărire îndeaproape a ceva; supraveghere atentă. Cf. ț i n e (II 4). [illegible] *primește punctaj maxim*. VÎN. PESC. februarie 1964, 11.

III. 1. (Învechit) Ținută sau poziție a corpului sau a părților lui. Cf. ț i n e (III 1). *Un bărbat cu frunte posomorită și ținere semeață*. MOZAICUL (1839), 453/6. *Ținerea ei era nobilă și impozantă*. ib. 776/4. *Febleța se arată în glasul său și în toate mișcările sale, pudoarea (rușinea) și înfrînarea în mina sa (fața sa), în gesturi (mișcări) și în menținerea (sau ținerea) corpului*. FIS. 79/30, cf. POLIZU. *Judecat însă după falnica ținere a corpului ..., l-ar fi luat drept om matur, dar nu bătrîn*. FILIMON, O. I, 255, cf. II, 173, PONTBRIANT, D., BARCIANU, [illegible] 184. *Ținerea brațelor* [illegible].

2. Păstrare, menținere într-o anumită stare sau situație. Cf. ț i n e (III 5). *S-au făcut întocmiri pentru îmbunătățirea temnițelor și pentru cea dinlăuntru a lor ținere în bună orînduială*. CR (1832), 302[1]/14. *Privegherea ținerii în bună stare a drumurilor* [illegible] REGUL. ORG. 148/18, cf. CIHAC, I, 294, DDRF.

3. (Regional; concretizat) Adăpost, culcuș (Coza — Odobești). ALIL 1983—1984, 472. *Are țiiere [= adăpost, culcuș] urșii acolo*. ib.

4. (Învechit) Înfrînare, dominare (a unui sentiment, a unei porniri). Cf. ț i n e (III 6). *Podobeaște ținearea mîniei tale să se dea noauo preacuratul trupul tău și cinstitul sînge*. CORESI, LIT. 37r/12. ✦ (Învechit) Opreliște. *Pușu rostului mieu hrană* (f e r i r e C[2], s t r a j e D, *țînre[re]* H) *căndu scoală-se păcătoșii spre mene*. PSALT. 74. ✦ (Învechit) Înfrînare, reținere a unei nevoi fiziologice. [illegible]

IV. 1. Faptul de a avea în folosință pe timp limitat o proprietate, o întreprindere etc. Cf. ț i n e (IV 1). [illegible]

2. Faptul de a avea sau de a crește animale. Cf. ț i n e (IV 3). *Ar avea stuparii din crufearea și ținearea tuturor albinelor*. ECONOMIA, 197/8. *Noroc la ținerea stupilor le poftesc*. TOMICI, C. A. VIII/9. *Scopul ținerii vitelor este ... pentru lapte, smîntînă, unt și brînză*. LITINSCHI, M. 120/17. *Scopul ținerii oilor era în primul* [illegible]

3. (Învechit) Stăpînire; cîrmuire. Cf. ț i n e (IV 4). [illegible] CORESI, EV. [illegible] *tale după tine acest pămînt în care striin ești, să știi cum tot pămîntul pre ținearea de vecie și Dumnezeul lor voiu fi*. PO 54/3. [Petru Vodă Rareș] *și Pocuția* [illegible] *în anii 7209 toată țara ungurească ... au luat-o neamții supt ținerea lor*. SIMION DASC., LET. 113. *A svinției sal[e] iaste cinstea și mărirea și biruirea și ținearea* (a. 1661). GCR I, 182/40. *I[i]sus Hristos, a căruia iaste cinstea și ținerea și toată puterea*. VARLAAM, C. 287. *Și-ț voiu da ție ... tot pămîntul lui Hanaan întru ținearea veacinică*. BIBLIA (1688), 11[1]/6. *Mie mi s-au dat putearea și cinstea și ținearea* (a. 1691). GCR I, 289/6. *Cela ce toate biruiești și ținearea morției spart-au*. MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Cîntă toate făpturile cu cuvinte, cuvinteadză a ta țineare cu dulce voia*. ib. 303. [Hristos] *cu moartea să deșerteaze pre cela ce are ținearea morții* (a. 1698). GCR I, 317/15, cf. DRLU, DDRF, ROSETTI, L. R. III, 100. ✦ (Concretizat) Teritoriu care este în posesiunea sau în stăpînirea cuiva. *Ceare de la mere și da-ț-voiu limbile, ocinele tale și țirutele* (ț i n u t u r i l e S, *ținearea* C, D) *tale*. PSALT. 3. *Au luat turcii toat[ă] ținearea* (cca 1650). GCR I, 146/17. *Le deade lor țineare, în pămîntul Eghipetului*. BIBLIA (1688), 36[2]/18. *Lăcuia ... în ținerile lor, în cetățile lor*. ib. 294[1]/15. ✦ P. e x t. Lume, univers. *Prea putearnicul D[umne]dzău a toată ținearea numai cu cuvîntul svinției sal[e] cu toate lucruril[e] s-au făcut* (cca 1693). GCR I, 311/24. ✦ F i g. Putere (I 1), tărie (III 1). *Iară eu cu țînrearea mea cătră tinre țînrea-voiu că tu ... sprejenitoriulu mieu ești*. PSALT. HUR. 49r/16. *Că țirutul (ținearea* D, *țînrea* H) *mieu și nădejdea mea ești tu; în numele tău dereage-me și satură-me*. PSALT. 51. *Ținutul mieu* (p u t e a r e a m e a D, *țînrearea mea* H) *cătră tire hrănescu, că tu Dzeul agiutoriu mie ești*. ib. 112. *Cire ști țirearea* (ț î n r u t u l H, ț ă r u t u l V, p u t e a r e a D) *măniei tale*. ib. 189. *Tu biruiești ținearea măriei, bura valurilor ei tu îmblînzești*. CORESI, EV. 234. *Da-ț-voiu limbile partea ta și ținearea ta sconceniia pămîntului*. id. PS. 4/14, cf. 250/14, 440/9. *A lui e slava și ținearea și cinstea*. COD. TOD. 195, cf. 200, 228. *Mîntuitoriului nostru laudă și mărire, țineare și puteare acmu și întru toți veacii adevăr* (ante 1618). GCR I, 50/23. *Învise H[risto]s den moarte ... Ca a sa* [illegible] HEUD. 249/17. *Hristos a căruia iaste toată slava și cinstea și țineria și închinăciunea*. VARLAAM, C. 280, cf. MOLITVENIC (sec. XVII), 305. *Tu ești mărirea mea și ținearea* (a. 1785). GCR II, 149/16.

4. (Învechit; în sintagma) *Ținerea registrelor* (sau *a catastihelor*) = efectuarea operațiilor de evidență în registre. Cf. POLIZU, SAINEANU, D. U. ✧ E x p r. A avea **ținere de seamă** = a nu neglija ceva, a lua în considerație. *Care în protesmie au schimbat cu lucruri nemișcătoare bisericești, nu pot ave împuternicită ținere de samă* (a. 1820). URICARIUL, I, 268.

V. 1. (Regional) Păstrare. Cf. ț i n e (V 1) (Gura [illegible]). ALR II 4 719/728. ✧ L o c. a d j. (Prin nord-estul Munt.) **De ținere** = care este păstrat pentru un anumit scop sau pentru anumite ocazii. [illegible] ALR II/I MN 115, 3 780/723. *Haină de ținere*. ALR SN IV h 1 156/728. *Îi dă haini ..., di purtare le dă la alta, ali mai di* [illegible] 342.

2. (Învechit; astăzi în sintagme) Menținere (I). Cf. ț i n e (V 3). *Leacurile ..., care sînt pentru ținerea sănătății lăsate, de multe ori strică sănătatea*. MAIOR, P. 23/12, cf. DRLU, LB. *Fieștecare lucru să-l întrăbuințăm spre ținearea sănătății*. DIETET. 1/2. *Principe pe* [illegible] *M. II, 5/10, cf.* [illegible] *popă, oricum. Întîi trebuie să se ferească el de păcatul ținerii miniei*. DAN, U. 95. ✧ *Ținere de minte* = a) (și în sintagmele *ținere aminte* sau, învechit, *ținerea minte*) memorie (I). *Pre bogata prea înțelepciunea și ținearea mintea și prea ascuțită au arătat* (a. 1714). GCR II, 13/9. *Ținerea aminte sau memoria ține și păzească în minte cite au aflat ritorul*. MOLNAR, RET. [illegible] *îndeletnicirea ținerei aminte*. MAN. ÎNV. 49/2. *Eu am*

scurtă ținere de minte ș-am uitat cuprinderea ei (a. 1819). URICARIUL, VII, 83. *Iscusința ținerii de minte, frumuseța ... cu care erea împodobită Halima.* GORJAN, H. IV, 228 2. *Are o ținere de minte minunată.* MOZAICUL (1838), 313/24, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Băietul văd că are țiere de minte.* CREANGĂ, A. 22. *Are ținere de minte grozavă.* ISPIRESCU, L. 366. *Avea bună țiere de minte.* CONTEMPORANUL, V_1, 203. *Asemenea oameni se aleg isteți și cu ținere de minte și nu cumva să uite de la cine anume-i cutare dar.* SEVASTOS, N. 285, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 460, TDRG, SEVERIN, S. 86, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țiere de minte ca dînsul n-avea nime și putea să numere pe rînd toate neamurile.* SADOVEANU, O. X, 98. *Nu este pe lumea asta om care să aibă atîta țiere de minte.* id. ib. XV, 443, cf. SCRIBAN, D. *Pe lingă atîta ținere de minte, atîtea cunoștințe istorice ..., n-a fost să mai aibă și adevăratul dar al scrisului.* V. ROM. februarie 1969, 8, cf. COMAN, GL., NALR – MB I MN 244, 93 511 ; **b)** (și în sintagmele *ținere aminte* sau, învechit, *ținerea minții)* imagine păstrată în memorie, lucru amintit ; amintire. *Urmările trecutii rezmirițe încă sînt proaspete în ținerea minții voastre* (ante 1800). URICARIUL, XIV, 195. *Grijile cele supărătoare, care au putut să te stăpînească, așa de curînd te-au făcut să pierzi ținerea de minte?* HELIADE, AMF. 48/7. *Pomenirea lui rămase scumpă și vie în ținerea de minte a rumânilor.* F. AARON, I. I, 40/18. *Și aceste neamuri ... în ochii celorlalte popoare erau numai niște seminții rătăcite, al căror izvor s-a stins din ținerea de minte a oamenilor.* BĂLCESCU, M. V. 576, cf. ISER, PONTBRIANT, D., DDRF, ȘĂINEANU, BARCIANU, ALEXI, W., SEVERIN, S. 86, COMAN, GL. *Cu ținerea de minte de cele de dinainte, pururea să te-ndreptezi la cele din urmă.* ZANNE, P. VIII, 740 ; **c)** faptul de a memora ; proces (psihic sau mecanic) de înregistrare în memorie ; memorizare. *Asociațiunea ideilor este de mare interes ținerii de minte* (a. 1883). RET. ROM. 211. *Danțurile sînt purtate de cîntăreți, cari uimeau cu ținerea de minte a atîtor cuplete.* PÎRVESCU, C. 17.

3. Respectare, păzire. Cf. ține **(V 5).** *[illegible] împreună cu dînșii spre ținerea păcii.* IST. AM. 18r/21, cf. DRLU, LB. *Ținere a poruncilor.* VALIAN, V., cf. ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, CADE. ✦ (Învechit, rar) Tradiție **(1).** *Ținearea cea veache aceaea biruiaște, cum se ar zice, cum se va afla c-au ținut cei den veaci, așa să rămîie neclătit.* PRAV. 3. *Toată orînduiala besericei și a preoților sau a călugărilor să o lasă mariia sa în veche ținere și obiceiu.* N. COSTIN, L. 578. ✦ (Învechit și popular ; în practicile religioase) Post[3] **(1).** *Noi cu bucurie și cu inimă bună și veaseli să intrăm întru întîia deschidere a ținerieì.* CORESI, EV. 45. *Cătră mîntuitoarea nevoință a postului și a ținerieì să mergem.* id. ib. 12, cf. MARDARIE, L. 120/9. *Pentru multă a lui țineare și cu bunătăț petreacere ..., fu hirotonisit patriarh.* DOSOFTEI, V. S. februarie 70v/15. *Lucrătoriu ... poruncilor lui D[u]mn[e]dzău cu post, cu privegheare și cu alaltă țineare deprinzindu-să.* id. ib. februarie 73r/16. *Vinerile-s sfinte vineri, Toate sărbători cu țineri.* MUSCEL, 114. [Sărbătoarea] *nu-i cu țiieri.* ALR II/I MN 113, 2 846/414, ib. 2 845/414.

VI. 1. Suportare a cheltuielilor necesare întreținerii cuiva sau a ceva, î n t r e ț i n e r e ; aprovizionare cu cele necesare traiului ; hrănire, nutrire. Cf. ț i n e **(VI 1).** Cf. MOLNAR, D. 78/6, DRLU, LB. *Cheltuielile transportului lor, cea mai mare parte să plătesc de către deosebite popoare a lor, care prin acest mijloc scapă de ținerea lor.* AR (1832), 291²/6. *Numărul iuncărilor nu se mărginește, însă lefile și ținerea lor se sloboade numai pe numărul celor ce se socotesc ai completului.* REGULAMENT, 13/13. *Bărbatul cel căsătorit lucrează cu mai multă îndrăzneală ... pentru că privește la ținerea și buna petrecere a unei ființe mult scumpe.* MARCOVICI, D. 161/7. *Deschilinirea întră trupurile organice și neorganice estă în creștere și în ținere ..., cele organice se nutresc prin materii.* ANTROP. 9/25. *Alți care vor dori a se abona spre ținerea unui așa de obște folositor institut.* MOZAICUL (1839), 520/16. *Am cheltuit încă de la mine pentru ținerea mea și a vreo nouă compatrioți.* GHICA, A. 415, cf. POLIZU. *200 galbeni pentru ținerea bisericii, a școlii și a oamenilor.* BOLINTINEANU, O. 298, cf. BARCIANU. ◇ E x p r. (Regional) **A-și pune ținere** sau **a se da în ținere** = a se încredința cuiva pentru a fi întreținut. Cf. ALR II 4 719/29, com. din CÎMPENI. ✦ Îngrijire și hrănire care se dă animalelor domestice. *Caii sînt neprețuiți ... pentru îmbletul și iuțimea lor, măcar că ținearea lor vine mai scumpă.* ECONOMIA, 74/23. *Toți ... vor fi îndatoriți a plăti ... pentru țănere* [a] *cailor* (a. 1818). GCR II, 221/25. *Rea țiere au avut vitele anul acesta.* Com. MARIAN.

2. Îngrijire a unui lucru, bună întreținere a ceva. Cf. ț i n e **(VI 2).** *Articole asupra credinței, economiei și bunei țineri a casei* (a. 1837). PLR I, 55. *Ținerea pădurilor* (a. 1844). ib. 100.

VII. Faptul de a continua să existe, să se mențină ; dăinuire. Cf. ț i n e **(VII 1).** *Fieste[ce] zidire trebuința ei să-ș caute și aju[tor]iu să-ș ceară una de alta, pentru paza și [țin]earea ei* (a. 1702). GCR I, 343/31. *El zidindu-și nalte palață Și grijind pentru lungă ținerea Acestii domnii, în toate zile Se ferește a face rău și sile.* BUDAI-DELEANU, Ț. 350, cf. DRLU, LB. *Ținerea vieței a unei vietăți este cu atîta mai precarie și mai scurtă cu cît are mai multe trebuințe.* VASICI, M. I, 170/3, cf. ISER. *Fericirea nu stă ... în lunga ținere a vieții, ci în întrebuințarea ei.* I. POP, L. 174/29, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

VIII. Faptul de a se face, de a se organiza, de a avea loc. Cf. ț i n e **(VIII 3).** *Ținerea aceștii societăți este hotărîtă pe 15 ani următori* (a. 1845). DOC. EC. 854. *Aceste numai prin ținerea unui sinod se pot înființa.* FM (1861), 117, cf. 118.

Accentuat și (regional) [illegible] ALR II/I MN 115, 3 780/723, ALR II 4 719, ALR SN IV h 1 156/728.

Pl.: [illegible] și (învechit) [illegible] Și (prin Mold.) **țiére** (ALR II 4 719/514, ALR II/I MN 113, 2 845/414, ib. 2 846/414), (prin Dobr.) **țînáre** s. f.

— V. **ține.**

ȚINERÓS, -OÁSĂ adj. (Prin vestul Transilv.) Mîndru de sine, îngîmfat, fudul. Cf. PASCU, S. 76, CV 1951, nr. 3, 47. *Pentru că ești țănăros Fi-ua satul luminos.* POMPILIU, B. 36, cf. TEAHA, C. N. 277, ALR SN V h 1 254/310. *Îi ținёroasă.* ALR SN V h 1 256/310.

Pl.: [illegible] Și **țănărós, -oásă** adj.

Ține [illegible]

ȚINÉT s. n. v. **ținut¹.**

ȚINETÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **ținitor.**

ȚINETÚRĂ s. f. v. **ținutură.**

ȚING¹ interj. (De obicei repetat ; și cu „i" prelungit) Cuvînt care redă sunetul clopoțelului, al clopotului sau clinchetul unor obiecte din metal ori din sticlă lovite (unul de altul). Cf. SCL 1960, nr. 3, 789, 790, ȘEZ. V, 166, ALR I 353/156. *O rupt o crancă ...* [Pădurea de aur] *au țingăluit, o făcut : țîng!* O. BÎRLEA, A. P. I, 453. *Ținga, ținga, la fereastră, Scoală, dalbă jupînească.* FOLC. MOLD. I, 262, cf. PASCU, C. 111. ◇ (Substantivat) *Auzii un „țiing" prelung pe asfalt ... O coroană scăpase din buzunarul bătrînului.* AGÎRBICEANU, O. II, 270.

— Și : **ținga** interj.

Onomatopee.

ȚING² s. m. v. **ține².**

ȚÍNGA interj. v. **țing¹.**

ŢINGALĂU s. n. v. **ţingălău.**

ŢINGALÉU s. n. v. **ţingălău.**

ŢINGÁR, -Ă adj. (Prin nord-vestul Transilv.) Slab, uscăţiv. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 101, LEXIC REG. 10.
— Accentuat şi: *ţingar.* VAIDA. — Pl.: *ţingari, -e.*
— Din magh. **cingár.**

ŢÍNGĂ s. f. v. **ţintă¹.**

ŢINGĂÍ vb. IV v. **ţingăi.**

ŢINGĂLĂÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A scoate sunete ca de clopoţel; (regional) a ţingălui (Negreşti Oaş). Cf. GR. S. VII, 69. *Ţingălăie blidul în casă.* ib.
— Prez. ind. pers. 3: *ţingălăie.*
— V. **ţingălău.**

ŢINGĂLĂU s. n., s. m. (Prin Transilv., Maram. şi Mold.) **1.** S. n. Clopoţel făcut mai ales din bronz sau din aramă, care se atîrnă la gîtul vitelor sau al oilor; (regional) ţincar², ţingăteu. Cf. DRLU, TDRG, PASCU, S. 417, CADE, PRIBEAGUL, P. R. 58. *La ţinţina cerbului, Iată boii bădiului ..., La juguri Cu ciucuri, La restaie, Ţingălaie.* CONV. LIT. V, 296, cf. XX, 1 020, VAIDA, ŞEZ. V, 166, CABA, SĂL. 101. *Nici ai boi cu ţingălauă, Făr' pipă cu ciucălauă.* BÎRLEA, C. P. 272, cf. CHEST. V 157/66, ALR II 5 669/47, 53, 310, A I 12, 13, 17, 21, 22, 23, 24, 26, 35, LEXIC REG. 10, 67, ib. II, 82.

2. S. n. Clopoţel cu care se sună în biserică în anumite momente ale slujbei religioase. *La Rusalii, cînd se sfinţeşte apa, fetele beau apă sfinţită din ţingălăul (clopoţelul) bisericii, ca să poată hori ... bine.* GOROVEI, CR. 51. *Mă rog de doamna biserica, de doamna psaltire ..., de ţingalău, de vinul liturgiei.* ŞEZ. V, 145.

3. S. m. (Ornit.; regional) Guşă-roşie *(Erithacus rubecula rubecula)* (Groşi — Baia Mare). ALRM SN II h 517/349.
— Pl.: (n.) *ţingălauă* şi *ţingălaie,* (m.) *ţingălăi.* — Şi: **ţingalău, ţingaléu** (DRLU), **ţincălău** (ALR II 5 669/47), **ţinghiléu** (MAT. DIALECT. I, 100) s. n.
— Ţing¹ + suf. *-alău.*

ŢINGĂLÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv., despre clopoţei sau despre clopote) A suna, a bate, (regional) a ţingăni. Cf. CABA, SĂL. 101, CHEST. V 175/26, ALR I 353/290, 359, LEXIC REG. II, 82. *În fundă ţingăleşte ca ...* [illegible] *de gol.* MAT. DIALECT. I, 100.
— Prez. ind. pers. 3: *ţingăleşte.* — Şi: **ţingheli** (ALR I 353/359), **ţinghili** (MAT. DIALECT. I, 100) vb. IV.
— Ţing¹ + suf. *-ăli.*

ŢINGĂLUÍ vb. IV. Intranz. (Prin Transilv.) A scoate sunete ca de clopoţel; (regional) a ţingălăi. Cf. DRLU. *O rapt-o coamă* (din pădurea de aur) ... [illegible] BÎRLEA, A. P. I, 453.
— Prez. ind.: *ţingăluiesc.*
— Ţing¹ + suf. *-ălui.*

ŢINGĂNEÁLĂ s. f. (Rar) Sunet produs de clopoţel sau prin lovirea unor obiecte de metal, de sticlă etc.; (rar) ţingănitură. Cf. POLIZU. [illegible] ADAM, R. 112.
— Pl.: *ţingăneli.*
— Ţingăni + suf. *-eală.*

ŢINGĂNÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Despre clopoţei sau clopote, despre alte obiecte de metal, de sticlă etc.) A produce un sunet în urma unei loviri. V. suna, zăngăni. Cf. KLEIN, D. 442, LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 540, DDRF, BARCIANU. *Clopoţelul de la tramvai ţingănea străbătător.* ADAM, S. 74, cf. ALEXI, W. *Furculiţele, cuţitaşele ţincăneau neîntrerupt.* AGÎRBICEANU, L. T. 272. *O cosît şi i s-o rupt coasa pă locu tistaş, numa o ţîngănit coasa.* ARH. FOLK. I, 227, cf. ALR I 353/508.

2. Tranz. A lovi (un obiect de metal, de sticlă etc.) producînd un sunet scurt, subţire. *Ghebosul o ţingăni* [chitara] *de vreo două ori.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Aduna repede paharele goale, ţingănindu-le deolaltă.* AGÎRBICEANU, A. 286. *El afară şi-a ieşit, Clopotul l-a ţingănit, De tîrnaţ ... l-a răzămat.* VICIU, COL. 38. ◇ Intranz. *La mîţ la grumaz o fost legată o coadă de lingură şi, cum mergea mîţu, cu coada de lingură tot ţîncănea de crengi.* ALEXICI, L. P. 231.
— Prez. ind.: *ţingănesc.* — Şi: **ţincăní,** (învechit, rar) **ţengăní** (VALIAN, V.) vb. IV.
— Ţing¹ + suf. *-ăni.*

ŢINGĂNÍRE s. f. Acţiunea de a ţingăni. Cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF.
— Pl.: *ţingăniri.* — Şi: (învechit, rar) **ţengăníre** s. f. VALIAN, V.
— V. **ţingăni.**

ŢINGĂNÍT s. n. Faptul de a ţingăni **(1).** Cf. DDRF. *Aude vuiet de rădvan şi ţingănit de clopote.* ADAM, R. 112. *Cîinţii se împrăştiară din nou. Afară de fîşăitul lor şi de ţincănitul banilor, nimic nu se auzea în cameră.* AGÎRBICEANU, A. 353. *Luară cu toţii în mînă paharele ... şi, ciocnind mereu, între ţincănitul lor sfîrşiră marşul.* id. ib. 288. *Ţincănitul furculiţelor ... se făcea tot mai des.* id. L. T. 108.
— Pl.: *ţingănituri.* — Şi: **ţincănít** s. n.
— V. **ţingăni.**

ŢINGĂNITÚRĂ s. f. (Rar) Ţingăneală. Cf. POLIZU. *Nu auzeam decît ... ţingănitura de ...* ADAM, S. 269.
— Pl.: *ţingănituri.*
— Ţingăni + suf. *-itură.*

ŢINGĂTÉU s. n. v. **cingătău.**

ŢINGĂU¹ s. m. (Ornit.; regional) Căldăraş *(Pyrrhula pyrrhula).* Com. din NUCU — BUZĂU.
— Pl.: *ţingăi.*
— Cf. ţinc¹.

ŢINGĂU² s. m. v. **ţingău.**

ŢINGHELÍ vb. IV v. **ţingăli.**

ŢINGHIÁR s. n. v. **ţenghiar.**

ŢINGHILÉU s. n. v. **ţingălău.**

ŢINGHILÍ vb. IV v. **ţingăli.**

ŢÎNGHI-LÍNG interj. v. **ţing-ling.**

ŢÎNGHI-LÍNGHI interj. v. **ţing-ling.**

ŢINGHILÚŞ subst. (Anat.; regional) Omuşor **(2)** (Căpîlna de Sus — Tîrnăveni). ALR I/I h 166/335.
— Pl.: ?
— Ţinghil[illegible] + suf. *-uş.*

ȚINGÎÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv. și Mold.; în e x p r.) **A-i țingîi** (cuiva) **urechea** = a-i țiui cuiva urechea. Cf. ALR II I h 22.

— Prez. ind. pers. 3: *țingîiește* (ALR II I h 22/310) și *țingiie* (ib. h 22/365). — Și: **țingăi** vb. IV. ib. h 22/346.

— **Țing**[1] + suf. *-îi*.

ȚÎNG-LÍNG interj. Cuvînt care redă sunetul clopoțeilor, al zurgălăilor sau al clopotelor. *Intrară în casă; steaua suna subțire și vesel: țing-ling!* SADOVEANU, O. III, 89, cf. DEX, ALR I 353/112, 273. (Într-o ghicitoare, cu aluzie la mișcarea limbii de clopot) *Unu ară, Doi se miară, Patru-mping, Unu face ținghiling* (Porcul). GOROVEI, C. 302, cf. PASCU, C. 111. ◇ (Substantivat) *Ținghi-linghi o ia pe vale, Șoldu-boldu îi iese în cale* (Oile și lupul). Cf. GOROVEI, C. 216, PASCU, C. 113.

— Și: **ținghi-linghi** (scris și *ținghilinghi* SCL 1960, nr. 3, 783, PASCU, C. 113), **ținghi-ling** (scris și *ținghiling*) interj.

— Onomatopee.

ȚINHÉLȚ s. n. (Prin Transilv.; mai ales la pl.) Chibrit. Cf. JAHRESBER. X, 216, DR. VII, 71, VICIU, GL., CHEST. II 3/8 258.

— Pl.: *ținhelțuri*. — Și: **țindélț** s. n. VICIU, GL. 104.

— Din germ. **Zündholz** (pl. *Zündhölzer*).

ȚINIETÓR s. m. v. **țiitor**.

ȚINÍȘ s. n. v. **țiiș**.

ȚINITÓR, -OÁRE adj., s. m. v. **țiitor**.

ȚINÎND, -Ă adj. (Învechit, rar) Care are loc, care se ține (**VIII 3**). *Inteligența română* [illegible] *de a studia regulamentul provizoriu . . . pentru dieta* [illegible] *de curînd ținîndă*. BARIȚIU, P. A. III, 176.

— Pl.: *ținînzi*, *-de*.

— V. **ține**.

ȚINOÁRE s. f. v. **tenoare**.

ȚINÓBĂR s. n. v. **ținober**.

ȚINÓBER s. n. (Chim.; învechit) **1.** Cinabru. Cf. MOLNAR, D. 49/24. *În năsipul auriu se află și grăunțe de ținober (chinăvariu).* AR (1829), 194[2]/23. *Fum de ținobăr.* DIETET. 117/23. *Roș de ținober.* ap. MÎNDRESCU, I. G. 98, cf. JAHRESBER. X, 216, GRECU, P. 414.

2. (În sintagma) *Ținobru prost* = rugină de fier. CONV. LIT. XXVI, 460.

— Și: **ținóbăr**, **ținábăr** (TDRG), **ținábor** (MOLNAR, D. 49/24, BARCIANU), **ținóbru** (GRECU, P. 414, CONV. LIT. XXVI, 460), (forme corupte) **țirnăbor** (H XVIII 137), **țirnabor** (FM 1840, 123[2]/10), **țirnabur** (FOLC. OLT. — MUNT. I, 468) s. n.

— Din germ. **Zinnober**.

ȚINÓBRU s. n. v. **ținober**.

ȚÎNSOR s. m. v. **cenzor**.

ȚINSORÍE s. f. (Învechit, rar) Demnitatea de cenzor (în Imperiul Roman). *Acesta au fost în cinstea boieriii ce zic ținsoria.* CANTEMIR, HR. 119.

— **Țînsor** + suf. *-ie*. Cf. lat. [illegible] testas].

ȚINSORÍN s. m. v. **țensorin**.

ȚINT, -Ă adj. (Prin Olt., Munt. și Bucov.; despre unele animale) Țintat (**3**). Cf. H III 71, 385, VI 4, XVI 43, com. din PĂUȘEȘTI OTĂSĂU — BĂILE GOVORA.

— Pl.: [illegible]

— Derivat regresiv de la **țintă**[1].

ȚINTÁ vb. I v. **ținti**.

ȚINTÁCI s. m. (Regional) Nume dat unui bou cu coarnele îndreptate în sus. Com. MARIAN.

— Pl.: [illegible]

— **Ținti** + suf. [illegible]

ȚINTÁR s. n., s. m. **1.** S. n. Numele unor jocuri: **a)** (și în construcțiile *de-a țintarul*, ALR SN V h 1 291, ALRM SN III h 1 093, *la țintar*, ALR SN V h 1 291/728, ALRM SN III h 1 093/728, *în țintari*, PAMFILE, J. I, 7) joc la care se folosește un carton (sau o scîndură etc.) cu un desen alcătuit, de obicei, din trei dreptunghiuri concentrice, pe care jucătorii mișcă niște piese sau nasturi, boabe etc., după anumite reguli; (regional) car, moară (**7 a**), trișc, țanc[2] (**3**), țăncușă (**IV a**). Cf. ISER, POLIZU. *Doi din ei își urmau glumele . . ., mutînd cu multă seriozitate bobii din țintarul săpat pe laviță.* GHICA, S. 502. *Table pentru jocul de șatrange și pentru țintar.* FILIMON, O. I, 180, cf. DDRF, BARCIANU. *Strachina pentru peștele din borș — pe dos jocul țintarului.* ANTIPA, P. 762, cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 35, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Jucau țintar cu răbdarea îngerească a oamenilor care nu cunosc valoarea timpului.* BRĂESCU, A. 232. *Jucam țintar, închipuiam castele din cărți de joc, desenam chipuri și flori pe geamul aburit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 98. *Făcea chiar domnului Iosef* [illegible] SADOVEANU, O. XII, 564, cf. SCRIBAN, D. *Poeții din categoria amintită deplasau elementele geografice, minuiau munții și rîurile ca pe niște piese de țintare.* CONTEMP. 1950, nr. 184, 4/4. *Mi s-ar părea că joc țintar.* ARGHEZI, S. XI, 56. *Oamenii . . . stăteau lungiți pe scînduri, pălăvrăgeau, jucau țintar.* PAS, Z. III, 237. *Adăpostiți în bordei, cei trei băură romul care mai rămăsese . . . și jucară țintar.* NEAGU, Î. 74, cf. H X 482, ALR SN V h 1 291, ALRM SN III h 1 093; **b)** (regional; în construcția *în țințari*) joc ce constă în completarea prin linii a laturilor unor pătrățele; jucătorii cîștigă acele pătrățele pe care le pot închide cu o singură linie. Cf. PAMFILE, J. I, 35; **c)** (regional; și în construcția *de-a țințarul*, ALR II 4 346/784) joc în care se trag două linii orizontale și două verticale, iar spațiile obținute astfel sînt completate de către participanți prin semne (cifre) distincte pentru fiecare dintre ei. Cf. PAMFILE, J. I, 35, ALR II 4 346/705, 791; **d)** (regional; în construcția *de-a țintarul cu nastori*) de-a nasturii, v. n a s t u r e (**1**) (Covasna). Cf. ALR SN V h 1 288/192, ALRM SN III h 1 092/192; **e)** (regional; în construcția *în țințar*) joc în care un participant trebuie să ghicească una dintre cifrele de pînă la zece, cifră pe care alt jucător a scris-o pe hîrtie și a acoperit-o cu palma (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 4 346/605; **f)** (învechit) joc de zaruri. *Tabliele, oșcioarele ceale de jucat sau țintar* (a. 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 306/23. ✦ Planșa pe care se joacă țintarul (**1 a**). Cf. TDRG. ◇ F i g. *Cine mîna și-a-ntins Pe țintarul cerului să se joace-n stele?* VOICULESCU, POEZII, I, 264.

2. S. m. Pasăre migratoare cu spatele cenușiu și pintecele albicios, cu capul și gîtul roșii sau roșietice, avînd în frunte o mică pată albă; inăriță, (regional) pasărea-inului, scăiecior (*Carduelis flammea*). Cf. JAHRESBER. XII, 131, CADE, SIMIONESCU, F. R. 162, DOMBROWSKI, P. 109, BĂCESCU, PĂS. 105, 168.

3. S. m. (Regional) Cal cu țintă¹ **(I 3)** în frunte. Com. din PĂUȘEȘTI-OTĂSĂU — BĂILE GOVORA.

4. S. m. (Învechit, prin nord-vestul Transilv. și Maram.) Lucrător angajat pentru paza și întreținerea drumurilor, care purta pe piept o țintă¹ **(I 2)** ca insignă; (învechit) țintaș **(2)**. V. c a n t o n i e r. Cf. ALR SN I h 865/270, 357.

5. S. n. (Prin nord-estul Olt.) Haină de lînă strînsă pe corp. LEXIC REG. 87.

6. S. m. (Învechit) Meșter fabricant de ținte¹ **(I 1)**. V. t i n i c h i g i u. Cf. LB, ISER, POLIZU, [illegible] V. 308, BARCIANU, ALEXI, W.

7. S. n. Unealtă de fierărie cu ajutorul căreia se fac ținte¹ **(I 1)**. Cf. DAMÉ, T. 108, TDRG, PASCU, S. 82, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H II 363, X 111, [illegible] MN 290, 2 523/977.

— Pl.: [illegible] și [illegible]. — Și (regional) **țințár** s. n. și m. PAMFILE, J. I, 7, 35, ALR II 4 345/605, 784, 791, ALR SN [illegible] h 1 291, ALRM SN III h 1 093/791.

— **Țintă¹** + suf. [illegible].

ȚINTĂRE s. f. v. **țintire.**

ȚINTÁȘ s. m. **1.** Persoană care trage la țintă¹ **(II 1)**, care trage (bine) cu arcul sau cu pușca; ochitor, trăgaci **(II 1)**, trăgător **(B I 2)**, (rar) țintitor **(2)**, (regional) țelaș, țeluitor. *Sînteți trei voinici, tineri și sprinteni, tustrei țintași buni, cu arcurile pe după gît, cu cuțitele la brîu.* DELAVRANCEA, O. II, 106. *A face oarecare Serviciuri regilor e foarte primejdios, Ca glontele acela ce, dacă nu lovește În țintă, se-ntoarce-napoi către țintaș.* I. NEGRUZZI, S. VI, 256. *Popa era bun țintaș, nu prăda gloanțele în zadar.* VLASIU, A. P. 47. *Mine, cel care-i bun țintaș pușcă numaidecît dropioiul.* SADOVEANU, O. XIV, 20. *Ești țintaș bun? — Întîiul pe regiment la pușca-mitralieră.* CAMILAR, N. II, 352. *Era cel mai bun țintaș din armată.* V. ROM. octombrie 1958, 70, cf. ALR SN III h 725, ALRM SN II h 540.

2. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Lucrător angajat pentru paza și întreținerea drumurilor, care purta pe piept o țintă¹ **(I 2)** ca insignă; (învechit) țintar **(4)**. V. c a n t o n i e r. Cf. CABA, SAL. 93, ALR I 805/537.

3. (Regional) Bou cu țintă¹ **(I 3)** în frunte (Gologanu — Focșani). CHEST. V. 76/38.

— Accentuat și: (regional) *țíntaș.* ALR SN III h 725/105. — Pl.: *țintași.*

— **Țintă¹** + suf. *-aș.*

ȚINTÁT¹, -Ă adj. **1.** Prevăzut, întărit cu cuie sau cu ținte¹ **(I 1)**. V. ț i n t u i t **(1)**. *[illegible] cămeșoi mare pînă la glezne, făcea semne felurite c-o ghioagă țintată.* SADOVEANU, O. V, 519.

2. Împodobit cu ținte¹ **(I 2)**; țintuit **(2)**, (regional) țintelat. Cf. DL, DM, DEX. *Nici ai junci Cu coarne lungi, Fără curele cu bumbi; Nici, bădiță, vaci cu lapte, Fără curele țintate!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 408. ◇ F i g. *Aurite apusuri de soare sau . . . nopți [illegible]* SAM IV, 843.

3. (Despre animale, mai ales despre cai și vite) Care are o țintă¹ **(I 3)** albă (sau, rar, neagră) în frunte; stelat, țintes **(3)**. *Fulgo, prinde-mi murgul cel țintat.* ALECSANDRI, P. III, 286. *Ah! Iată craiul codrului [illegible] crengile unui stejar.* GANE, N. II, 206. *Era un urs . . . țintat în frunte.* MARIAN, NA. 247, cf. DDRF, BARCIANU, [illegible] 63, TDRG. *[illegible] calul lui „Sfîntu Gheorghe!" strigă el bătînd pe coaste [illegible]* AGÎRBICEANU [illegible] 188, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Măria sa era prin stră-[illegible]* SADOVEANU [illegible] O. V, 354, cf. SCRIBAN, D. *Vaca țintată s-a betegit.* BĂNULESCU, I. 15. *Boi bourei, În coadă cudălbei, În frunte țintați.* ALECSANDRI, P. P. 102, cf. H I 57, II 117, IV 53, 270, VII 314, IX 482, X 535, XII 287, TEODORESCU, P. P. 143, com. MARIAN. *Ș-o-njugat 150 de juncani tineri și țintați.* ȘEZ. VI, 164. *Ș-o ramas un giunc țintat, Ș-o luat porțița-n cap, Ș-o fugit pîn ci-o crapat.* VASILIU, C. 151, cf. GR. S. VI, 63, ALR I 1 492/532. *Și ei mi se plimbă . . . Pe doi cai de munte, D-ei țintați în frunte.* BALADE, II, 197. *Am pe un munte Oi mii și sute; Toate sînt țintate-n frunte* (Nuielele). GOROVEI, C. 247, cf. PAMFILE, C. 27. ◇ F i g. *Sosesc cirezile de nori în goană . . . Năvalnicele boaite, Bălțate, negre ori țintate, se îmbulzesc.* VOICULESCU, POEZII, I, 123. ◇ (Substantivat) *Întîi . . . am dat tatii peste gard pe cel brumăriu. Apoi pe cel negru. Apoi pe cel țintat cu alb.* CAMILAR, C. 57. *Bir! țintato, la strungă!* ap. HEM 3 233.

— Pl.: *țintați, -te.*

— **Țintă¹** + suf. *-at.*

ȚINTÁT², -Ă adj. v. **țintit.**

ȚINTÁULĂ s. f. v. **țintaură.**

ȚINTÁUR s. m. v. **țintaură.**

ȚINTÁURĂ s. f. (Bot.; regional) Numele unor specii de plante erbacee întrebuințate frecvent în medicină: **a)** (și în sintagmele *centaură măruntă*, CONV. LIT. XXIII, 511, *centaură rîioasă*, ib.) fierea-pămîntului *(Centarium umbellatum)*. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 56, CONV. LIT. XXIII, 970, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 160, BARCIANU, GRECESCU, FL. 401, N. LEON, MED. 70, ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 396, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 43, M. D. ENC., DEX, PL. MED. 137; **b)** frigurică *(Centarium pulchellum)*. Cf. PANȚU, PL., SCRIBAN, D., BORZA, D. 43; **c)** albăstriță *(Centaurea cyanus)*. Cf. POEN. — AAR. — HILL, V. I, 239¹/15, CONV. LIT. XXIII, 511, DAMÉ, T_2. *Iată, zice* [doftorul], *ce e bun: taula, . . . țintaula.* MUMULEANU, C. 158/18. *Foile de oleandru, oricît le-ai fierbe în apă sărată, tot mai bună e țintaura pentru friguri.* DELAVRANCEA, S. 265. *Cînd se ducea cu viței la cîmp, el îi culegea flori de mac sălbatic și de țintaură, pe care ea și le așeza la tîmple între șuvițele de păr negru.* SANDU-ALDEA, D. N. 106. *Se fierbe înădușit țintaură cu vin roș într-o oală de lut nouă, acoperită la gură cu cocă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 75. [Albăstreaua] *dintre numeroasele țintaure ce cresc la noi este cea mai cunoscută.* SIMIONESCU, FL. 165. *Se-nchide-ncet trifoiul și floarea de țintaur.* VOICULESCU, POEZII, I, 73. *Fluturi albi, cu ochi de aur, Pe buchete de țintaur, Mișcă aripi prăfuite.* ARGHEZI, VERS. 75. *Toamna și-a întins melancolia . . . Pe lanuri miruite ici-colo de țintaur.* PERPESSICIUS, S. 26, cf. SCL 1985, 188, H IV 52.

— Pronunțat: *-ta-u-*. — Pl.: *țintaure.* — Și: **țintáulă** s. f., **țintáur, țentáur** (POEN. — AAR. — HILL, V. I, 239¹/15, TDRG) s. m., **țintórie** (CIHAC, I, 56), **cintáură** (DAMÉ, T. 186, GRECESCU, FL. 401, 402, BIANU, D. S., TDRG, ENC. AGR., BORZA, D. 43), **centáură** (COSTINESCU, CONV. LIT. XXIII, 511, BRANDZA, FL. 160, TDRG, DL, DM, DEX), **cintáulă** (CONV. LIT. XXIII, 513), **centáulă** (COSTINESCU) s. f., **cintáur** (SCRIBAN, D.) s. m., **cintórie** (CIHAC, I, 56, BARCIANU, TDRG), **centórie** (CONV. LIT. XXIII, 511), **cintoáre** (ib. 970, BARCIANU, 532) s. f.

— Din lat. **centaurea** [illegible] germane).

ȚINTĂ¹ s. f. **I. 1.** [illegible] cui mare de fier (cu capul lat și proeminent, servind la ghintuirea [illegible] etc.). V. g h i n t [illegible].

cui scurt de metal cu capul lat și adesea înflorat, întrebuințat în tapițerie, tîmplărie etc. (avînd și rol de podoabă); cui fără cap (folosit în pantofărie). *Ținte..., verigi..., țițini* (a. 1508). ap. MIHĂILĂ, D. 168, cf. ST. LEX. 171r¹/24. *Împrumut la boieru cară au venit... 35 ținte galben*[e] (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67. *Țintele, urechile... și ața [de la ciubote].* ap. TDRG, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Pușculița-mi ruginește, Ținta-n ghioagă se tocește.* ALECSANDRI, P. I, 59, cf. COSTINESCU, CIHAC, II, 434, LM. *Voinicul... era gata să azvîrle într-însul ghioaga lui cu ținte poleite, ca să-l prăpădească.* ODOBESCU, S. III, 184, cf. I, 174, DDRF, BARCIANU. *Ținte pentru căptușit tălpile la cisme.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 659. cf. STEFESCU, N. 1 166, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Toate piroanele și țintele din atelier îi intră în talpă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 222. [Bucegii] *înfipți în cerul singuratic ca două vechi, enorme ținte.* VOICULESCU, POEZII, I, 121. *La [illegible] de planșetă un „Aviz navigatorilor".* BART, E. 210. *Văzîndu-l pe Valer gata de drum, cu bîta ghintuită cu ținte galbene în mînă, ... întrebă.* DAN, U. 9, cf. SCRIBAN, D. *Bocanci grei cu ținte.* V. ROM. ianuarie 1956, 46, cf. DL, DM. *Alerga peste bănci cu bocancii lui mici cu ținte.* PREDA, R. 223. *La casele nobililor, această ușă era masivă și bătută în ținte de fier.* H. DAICOVICIU, D. 139, cf. M. D. ENC. *Văzîndu-i tălpile bocancilor uscate, cu două rînduri de ținte strălucitoare, simți o uscăciune în gît.* NEAGU, Î. 62. *La Grădiștea Muncelului s-au găsit 5 ținte de fier cu un diametru de 30 centimetri, foarte bogat decorate, ce împodobeau sanctuarele.* SCÎNTEIA, 1980, nr. 11 732. [Bătea șița] *Cu cuie de fier, Cu ținte d-oțel.* TEODORESCU, P. P. 469. *La cea măsuță rotundă, Cu ținte galbini bătută Este-un măr.* VICIU, COL. 38. *Bătuseră... țintele la capacul lădiței în care m-au fost închis.* FURTUNĂ, V. 83. *Să fie mîndra cuminte, Mi-ar lua topînci cu ținte, Cînd oi tropoti să cînte.* ARH. FOLK. I, 173, cf. ALR I 1 831/540, 610, ib. 1 861/984, ALR II/I h 296, ALRM II/I h 300/514, A III 2, 17, LEXIC REG. 111. *Tron de ceară că-i făcea, Ținte de-aur căpăta.* BALADE, II, 176. *Fă-mă, Doamne, țîntă-n grindă, Să văz mîndra cînd se schimbă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 397. *Șade-n grindă Ca o țîngă Și vorbește Ungurește* (Musca). BIBICESCU, P. P. 434. *Țîntă mîndră Șede-n grindă Și grăiește Păsărește* (Rîndunica). GOROVEI, C. 318, cf. PASCU, C. 21. ✧ (Prin analogie cu forma de cui) *Artistul* [care face mozaicul] *își taie din sticlă și din marmură ținte de grosimea indicată.* CONV. LIT. IX, 20.

2. (Mai ales la pl.) Mic disc de metal, fixat ca podoabă pe obiecte de piele (șerpare, hamuri etc.); (regional) mică piesă rotundă, din foi metalice, sticlă subțire, celofan etc. (cu un orificiu în mijloc), care se coase sau se lipește, ca ornament, pe unele obiecte, mai ales la îmbrăcăminte, p a i e t ă. Cf. KLEIN, D. 443. *După aceste veniră nainte... Argintarii, de inele și ținte Făcători.* BUDAI-DELEANU, Ț. 90. *Are clisă în traista cu ținte.* id. ib. 126, cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Se încinse pe deasupra șalului cu o curea lată, coperită cu ținte aurite.* NEGRUZZI, S. I, 23. *Vizitiul în vechi costum rusesc, cu barba lungă, îi mîna cu hățuri coperite cu ținte de argint.* id. ib. 37, cf. CIHAC, II, 434. *Mijlocul le era coprins de o cingătoare de curea cu ținte.* ISPIRESCU, M. V. 44. *Balțul e făcut din fîșii înguste de piele pe care se înșiră „ținte" de cositor.* VUIA, P. 27, cf. 14, 74. *Trase de la șold o tașcă de piele, înflorită cu ținte și plăci de alamă.* SADOVEANU, O. IX, 26. *Pe cuierul înflorit... atîrna cureaua lui mărgineanească cu bumbi galbeni și ținte.* DAN, U. 56. *În Moldova muntoasă și Bucovina... bărbații* [poartă] *un cojoc înflorat, brîu cu ținte.* PANAITESCU, C. R. 170. *Șarpe alb că au venit, Jumătate m-au sorbit, Jumătate nu mă poate De chimir cu ținte late.* SEVASTOS, C. 85, com. din FRATA — TURDA. *Fă-mă fată mîndră, Să hiu ca o țîntă!* ARH. FOLK. I, 209. *Am pierdut un brîu cu ținte.* FOLC. TRANSILV. I, 513. *De aici și până la munte Numai ținte sînt bătute* (Stelele). GOROVEI, C. 356. ✧ (Prin lărgirea sensului) *2 poale de ceatma roșii cu ținte de firu* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 198/19. *Azi, țintele de nestemate culege-le din cingătoare.* GOGA, POEZII, 75. ✧ F i g. *Sus pe munte strălucea Țintă mică de lumină Ce creștea mereu și lină, Pîn' se făcea lună plină.* ALECSANDRI, P. I, 101. *Zăpada scînteiază de nenumărate ținte de argint.* AGÎRBICEANU, A. 416. *Fusul nopții poartă în vîrf țintă de aur.* *Luna în creștere călătorește subțiratică de-a lungul pridvoarelor de abanos.* GALACTION, O. 218. *Un înger alb, cu rouă pe-aripioare Și-n păr cu ținte reci de licurici.* CAZIMIR, P. 59. ✧ (Regional) *Șarpe cu ținte* v. ș a r p e **(I 1)**. ✦ (Învechit, rar) Podoabă la harnașament. *Ce i-am dat, să se știe... 1 raft, o țîntă albă și una galbănă, 380 dramuri și 5 unghi polială* (a. 1678). IORGA, S. D. VII, 175. ✦ (Prin sudul Transilv.) Disc de metal strălucitor, împodobit cu pietre colorate, pe care îl purtau pe piept fetele și mai ales mireasa. Cf. MOLNAR, D. 370/16, LB, CONV. LIT. XXIV, 922. *În piept era fata cu nașfe, numite și ținte.* MOLDOVAN, Ț. N. 245, cf. DR. V, 25. ALR II 3 352/141. ✦ (Regional) Insignă mare, de alamă, pe care o purtau în piept, ca semn de recunoaștere, cantonierii de drumuri. Com. din SOMEȘ GURUSLĂU — ZALĂU. ✦ F i g. (Prin Olt. și vestul Munt.) Parte mică din ceva. V. p i c¹ **(II 2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Îi o țintă de unt.* id. ib.

3. Mică pată (albă) în fruntea unui animal; stea, steluță. Cf. BAR. — MUNT., W. 185¹/29, CIHAC, II, 434, DDRF, ENC. VET. 152, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vizitiul începu a vorbi cu cei doi cai negri cu ținte albe în frunte.* SADOVEANU, O. XII, 492, cf. SCRIBAN, D. *Îl scarpină* [pe mînz] *pe fruntea cu țintă.* IL ianuarie 1962, 56, cf. ȘEZ. V, 166, com. din FRATA — TURDA, din OPREA CÎRȚIȘOARA — FĂGĂRAȘ și din STREZA CÎRȚIȘOARA — VICTORIA, CHEST. V 76/4, ALR II/250. *Cal porumbac, Cu țintă la cap, La picioare pag.* BALADE, III, 217. ✦ (Prin Maram.) Organul genital al iepei. Cf. DR. V, 315, ALR I 1 099/348, 350, 354.

4. (Mai ales în Mold.; în l o c. a d j. și în e x p r.) L o c. a d j. **În ținte** (sau **în țintă**) = (despre porumb și, rar, despre alte cereale) cu boabele trecute din faza de lapte, fiind aproape de coacere; (regional) în bănuți (v. b ă n u ț), înstelat. Cf. PAMFILIE, A. R. 90. *Adesea* [ciorile] *golesc știuleții de cum dau în țintă și ciupesc grăunțele.* SIMIONESCU, F. R. 130. *Mă uit împrejur..., să aflu cine a ciuntit grădina, din care alegeam păpușoi în țîntă.* BRĂESCU, A. 13. *Nu mai sînt buni de fiert, că-s în țîntă păpușoii acum.* CV 1950, nr. 4, 44, cf. I. CR. IV, 249, ALR I 931/536, ALR SN I h 114, A V 33, VI 16, 26, GLOSAR REG. ✧ E x p r. **A face țintă** sau **a da în ținte** = (despre porumb) a începe să se coacă. *Intrăm în toamnă și păpușoii n-au dat nici în ținte.* N. REV. R. I, 27. *Prunele se coc, porumbul face țintă, iar ei se uscă și putrezesc în gaura asta.* VOICULESCU, P. II, 106.

5. (Prin Ban. și Transilv.) Pană¹ **(II 1)** pentru despicat lemne. Cf. ISER. *Lemnele se sparg (creapă) și taie cu toporul și securea, se icuiesc cu ținte în care se dă cu [illegible].* LIUBA — IANA, M. 101, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 122, CADE, ALR I 951/5, 24, 28, 93, 96, ALR II/I MN 151, 3 940/29, ALRM II/I h 410/29. ✦ (Regional) Pană¹ **(II 2 a)** (folosită la fixarea sau la înțepenirea unor obiecte sau părți ale lor). Cf. ALR II 5 013/95, ib. 6 691/29, ib. 6 762/29, 95.

6. (Geom.; învechit) Punct central al unei figuri geometrice; centru. *Ținta, punctul, carile este tocma în mijlocul lucrului rătund.* CANTEMIR, IST. 13. *Într-aceste două stele, centrul, adică ținta mijlocirii cîtinței ceriului, se înmijlocează.* id. O. V, 37, cf. KLEIN, D. 443. *Punctul A, de la care toate puncturile a cercului sînt deopotrivă depărtate, să numește centru (ținta).* ASACHI, E. III, 6/20. ✦ Centru al unui spațiu, al

unei intinderi etc. [illegible] lătește dintr-o țintă (centru) [illegible]. VÎRNAV, H. 31[illegible]4.

7. (Învechit, rar; în construcția) *În ținte* = joc de zaruri. [illegible] *în* [illegible]*, în arjeți, în ținte și în tavlii* (a. 1652). ap. TDRG. *Să nu fie preotul* [illegible] *în* [illegible] *sau în ținte sau în coinace* (a. 1652). ap. TDRG 722, cf. L. ROM. 1980, 555.

II. 1. [illegible] **a trage sau tragere la țintă)** Semn, loc, obiect în care se ochește cu o armă, (învechit și regional) ș a i b ă[1] **(4)**, ț e l **(1)**; s p e c. obiect de ochire fix sau în mișcare, utilizat în exerciții de tir[4]. V. o b i e c t i v **(II 2)**. *Mare este omul, iar la războiu pre mică-i este ținta.* ap. NECULCE, L. 243. *Să mă mai apuc acum să mă espun și țintei pistolului său?* NEGRUZZI, S. I, 211, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 434. *Ochiul vedea turbure la țintă, brațu-i nu mai știa să nimerească țălul.* ODOBESCU, S. III, 208. *Te faci țintă pentru pușca soldatului.* CONTEMPORANUL, III, 827. *Sergentul Potroacă le explică după obicei tragerea în țintă.* BACALBAȘA, S. A. I, 52, cf. DDRF, BARCIANU. *Pe trotoarele bulevardelor, barăci ca la bîlci: jucării, ... scamatori, trageri la țintă etc.* SANDU-ALDEA, D. P. 30, cf. ALEXI, W. *Toți păreau cioplIți în lemn de brad, f ăpuși mari, ținte bune pentru soldații ce priveau din foișoarele înfipte în creasta zidurilor.* ARDELEANU, U. D. 175. *Au mare meșteșug să nimerească de la depărtare ținta.* POPA, B. 110, cf. SCRIBAN, D. *Poate că săgeata... Va lovi, departe, ținta.* VOICULESCU, POEZII, I, 9. *Tu te-ai pierdut din drumul lumii Ca o săgeată fără țintă.* ARGHEZI, VERS. 90, cf. DL, DM. *Cîte un ochitor trimetea toate gloanțele în țintă.* CAMILAR, N. I, 33. *Fac un popas și, pentru amuzament, trag la țintă în sperietoare.* V. ROM. decembrie 1964, 119. *Apoi mergeam iar la trageri. Trageri de zi, trageri de noapte. Cu automatul, cu pușca mitralieră... La țintă fixă, la țintă mobilă.* ib. aprilie 1970, 71, cf. M. D. ENC., DEX. *Băieții, făr' de minte, Risipesc la gloanțe multe, Nu le stă nimeni nainte, Nu știu trage la ținte.* TEODORESCU, P. P. 291, cf. ALR I 1 217/194, 596, BALADE, II, 312. ◇ F i g. *Cu fiecare vorbă trăgea la țintă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 342. *Răspunsul meu, care nimerește drept la țintă, îl face să se mire ca de un dar al meu de a citi gîndurile.* ARGHEZI, S. VII, 141. *Batjocura nemiloasă se împletește cu ideile cele mai înalte... Săgețile sale cele mai ascuțite sînt azvîrlite cu vigoare și dibăcie la țintă.* V. ROM. septembrie 1954, 211. ◇ (În construcția) **De-a ținta** = numele unui joc pe care copii îl joacă iarna țintind într-un obiect cu bulgări de zăpadă. Cf. PAMFILE, J. I, 60. ◇ E x p r. **Cu ochii** (sau **cu privirea) țintă (la... sau pe... etc.)** = cu privirea fixă; cu ochii pironiți la... sau pe... *El o privi atunci cu ochii țintă.* EMINESCU, L. P. 162. *Toți rămîn uimiți în fața ei, cu privirea țintă.* CARAGIALE, O. III, 55. *Se uita numai cu ochii țintă la un colț al odăii.* SLAVICI, O. II, 83. *Atunci, cu ochii țintă la pom, luă arcul și sta gata.* ISPIRESCU, L. 83, cf. DDRF. *Luă un scaun și șezu cu ochii țintă la pătlăgele.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 112. *Cu ochii țintă la linia trasă de mine, zise.* PĂTRĂȘCANU, S. A. 203. *[Hagiul] adormi de veci, cu ochii deschiși și țintă asupra Leanei.* DELAVRANCEA, O. I, 297. *Nu se putu mișca, rămînînd cu ochii țintă la ferestrele lui.* AGÎRBICEANU, S. P. 183. *Pisicuța mă aștepta nemișcată și cu ochii țintă în desișul în care mă văzuse mistuindu-mă.* HOGAȘ, M. N. 183. *Îi smulseră ziarul și amîndoi se așezară iarăși* [illegible] *publicau spectacolele.* BASSARABESCU, S. N. 163. *Rămase cu ochii țintă la cuierul încărcat de rochii vechi.* REBREANU, NUV. 185. *Stă ceasuri întregi nemișcat, cu privirea țintă spre luciul apei.* SIMIONESCU, F. R. 119. *O să mai fac o încercare, grăi Artemie cu ochii țintă la metocar.* STĂNOIU, C. I. 27. *Unul înaintînd, celălalt retrăgîndu-se cu ochii țintă în ochii superiorului.* BRĂESCU, O. A. II, 80. *O descoperise pe Lulibov plîngînd cu ochii țintă la fereastra, mică și singură în fața trenului.* TEODOREANU, L. 24. *Fără să privească în juru-i, cu ochii țintă înainte, notarul trecea podul cu calul de dîrlogi.* SADOVEANU, O. III, 32. *Ridicîndu-se încet, se opri cu ochii țintă în ochii mocanului.* DAN, U. 199, cf. SCRIBAN, D. *Ba de iubit, oi fi iubit eu cînd eram mai tînăr, protestă Coman, mereu cu ochii țintă înainte.* VINEA, L. I, 241. *Dar pițigoi, botgroși și ciocîrlii... Umflau gușile cu-nfocare, Cu ochii țintă spre imensul soare.* ISANOS, V. 211. *Stăteau cu ochii țintă la zăpada prăfuită.* BARBU, PRINC. 210. *Decît slugă la ciocoi, Mai bine cioban la oi, Că te culci pe pat de flori, ... Cu ochii țintă la oi.* ȘEZ. I, 72. (Eliptic) *Totul tace, ochii țintă, stă poporul neclintit.* ALECSANDRI, P. I, 33. **A privi** (sau **a se uita, a căta** etc.) **țintă** sau **a ține ochii țintă** = a privi atent într-un anumit loc, a privi fix, a fi cu ochii pironiți (la ceva). *Uneori sta și îi căuta țintă în față.* DRĂGHICI, R. 267/17. *O șopîrlă de smarald Cată țintă, lung la mine, părăsind nisipul cald.* ALECSANDRI, P. III, 51. *Mă privea țintă și ochii ei jucau în lacrimi.* BOLINTINEANU, O. 379. *Uitîndu-se țintă în ochii fiului de crai, zice: Sui pe mine, stăpîne, și ține-te bine.* CREANGĂ, P. 196. *Doi ochi căprui se îndreptară țintă spre mine.* SLAVICI, O. II, 142. *Nurorile... țineau ochii țintă la zînă să vază ce face.* ISPIRESCU, L. 39. *Împăratul aruncă țintă ochii la el.* id. ib. 172. *Văzu și chipuri din cadre coborînd Că-și scutură dantela manșetelor... Și țintă că se uită în ochii lui pe rînd.* MACEDONSKI, O. I, 24. *Își ridică deodată capul și... mă privi țintă-n ochi.* VLAHUȚĂ, N. 164, cf. DDRF. *Ochii-i ții la soare țintă.* COȘBUC, P. I, 214. *Se uită țintă în ochii fetei.* ZANNE, P. IV, 664. *Elena* [illegible] *țintă, așteptînd.* D. ZAMFIRESCU, A. 190. *Grivei se uită țintă-n ochii mei.* IOSIF, PATR. 17. *L-am văzut privind în altă parte, țintă, pînă cînd i s-au limpezit ochii.* C. PETRESCU, Î. II, 65. *De pe vatră, mătușa Nastasia îi privea țintă.* AGÎRBICEANU, S. 25. *Văzură pe tînărul care se înapoia, apropiindu-se și privind țintă în ochii femeilor.* ARDELEANU, D. 137. *Domițian se uita țintă la frunzele lui tremurătoare, ca la un lucru nou.* BASSARABESCU, V. 17. *Polcovnicul îl privi țintă.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 182. *Colonelul... se uita țintă spre oraș, căutînd să prindă, o clipă mai devreme, apariția din vale a d-lui general.* BRĂESCU, A. 264. *Noi cătăm țintă spre ea.* BART, S. M. 19. *Alexandru se uita țintă înaintea lui, fără să răspundă.* SADOVEANU, O. I, 12. *Femeia... se uită țintă în ochii fetei.* DAN, U. 7, cf. SCRIBAN, D. *Rezemat de perete, privea țintă într-un colț.* VINEA, L. II, 286. *Moromete se uită țintă la el.* PREDA, M. 8. *Iaca, nu* [illegible] *și-l privi țintă* [illegible] *mari, sfidători, învăpăiați de ură.* V. ROM. mai 1958, 36, cf. SBIERA, P. 246. *Intră un balaur și să uită țintă la mine.* SEVASTOS, P. 184. *De giucat aș giuca ghini, Mi-i rușine de copchile, Că țiu ochii țintă-n mine, Parcă-s lupu din pădure.* MAT. FOLK. 1 425. (Despre ochi) *Ochii... priveau fără de țintă în depărtări.* AGÎRBICEANU, S. P. 191. *Ochii Borivojei priveau țintă la preot.* GALACTION, O. 201. *E figura palidă a unui bărbat bălan și spîn ai cărui ochi cețoși și bulbucați îl priveau țintă.* VINEA, L. I, 304. **A privi** (sau **a se uita**) **fără (de) țintă** = a privi în gol. *Pierduți în visuri mîndre, priveam fără de țintă.* EMINESCU, O. IV, 410. *Priveam fără de țintă-n sus, — Într-o sălbatică splendoare vedeam Ceahlăul la apus.* COȘBUC, P. I, 175. *Întoarse ochii spre fereastră și se uită fără* [illegible] VORNIC, P. 174. **A sta țintă** = **a)** a sta fără să se clintească, nemișcat. *[Măgarul] stătea țintă în mijlocul ogrăzii, cu capul în jos.* PREDA, M. S. 37. [illegible] *Și-n* [illegible] VASILIU, C. 117; **b)** (despre ochi) cu privirea fixă. *Și firul tău* [illegible] *fără de-nțeles Și ochii tăi stau țintă.* COȘBUC, P. I, 192. *Fața îi era ceară albă și ochii stăteau țintă, nebuni,* [illegible] SADOVEANU, O. I, 36. **Cu urechea țintă** [illegible]

tam cu vechea țintă. MIHĂESCU, D. A. 163. ✦ Cătare (la armele de foc). Cf. ISER, CIHAC, II, 434, JAHRESBER. V, 308, STOICA, VÎN. 25. ✦ Spațiul de deasupra barei orizontale și dintre barele verticale la jocul de rugbi; but. M. D. ENC., DEX. ◇ *Teren de țintă* = spațiu care cuprinde limitele laterale ale terenului din spatele stîlpilor porții la jocul de rugbi, în care se marchează încercările. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. Ceea ce constituie obiectul acțiunii, al atenției sau al privirii cuiva. *Dacă poftești, senior, alege-ți alt loc și altă țintă a căutăturei dumitale.* MOZAICUL (1839), 665/25. *Patria noastră, ... țintă atîtor visuri lacome.* VLAHUȚĂ, R. P. 35. *De-mi vei scăpa tu, fie el țintă răzbunării mele!* I. NEGRUZZI, S. III, 88. *Se crede ținta tuturor persecuțiilor.* REBREANU, R. I, 117. *Aceștia sînt ținta atacurilor... din partea idealiștilor.* TITULESCU, D. 288. *A căutat, fără să găsească, o țintă pentru privirile sale.* SADOVEANU, O. XI, 297. *Dar uliul, care-și greșise ținta, s-a izbit în zăbrele.* ARGHEZI, S. VIII, 183. *Zapcii neomenoși... sînt ținte celei mai necruțătoare batjocuri.* IST. LIT. ROM. I, 99. *Și nu ni-l înfățișează tradiția doborît de beție, țintă a glumelor ginerilor lui?* N. MANOLESCU, A. N. I, 59. ◇ *Limbă-țintă* = limba în care se face o traducere (dintr-o limbă-sursă). *Traducătorul trebuie să reproducă parametrii originalului într-o măsură cît mai exactă, supunîndu-se totodată... structurilor caracteristice ale limbii-țintă.* SCL 1978, 344.

3. Punct, loc la care cineva vrea să ajungă, spre care se îndreaptă cineva sau ceva; țel **(3)**. *Loviturile fulgerilor ... la țintă vor sări.* BIBLIA (1688), 654²/48. *Încordind pornirea călătoriei ca către o țintă, către satul cel vucolesc.* AETHIOPICA, 3ᵛ/12. *Mă apropiam de ținta călătoriei mele.* ASACHI, S. L. II, 22. *Văzind înainte-i ținta călătoriei sale de noapte, ... cămara grozavului ei unchi.* MOZAICUL (1839), 472/21. *Ținta călătoriei mele fiind cu totul alta de aceea a companionilor mei, cătai a mă despărți de dînșii.* PELIMON, I. 100/24. *O navă-n depărtare, mergînd la ținta sa.* BOLINTINEANU, O. 242. *Se ridică drept, cu siguranța unui om sănătos și puternic, care merge la o țintă lesne de ajuns.* CARAGIALE, O. I, 65, cf. DDRF. *Ai poate prin lume vro țintă, De-alergi, Călătorule vînt?* COȘBUC, P. II, 88. *Era ajuns la țintă, dar valea era lungă, tăia pînă departe cele două dealuri împădurite.* AGÎRBICEANU, S. P. 118. *A doua zi, în revărsatul zorilor, călare, precum venise, apucă fără țintă drumul printre munți.* HOGAȘ, DR. II, 86. *Ținta expediției lui Alexandru, pentru supunerea tribalilor, trebuia să fie ... capitala lor.* PÂRVAN, G. 43. *Ținta călătoriei mele era Bisericuța din Răzoare.* GALACTION, O. 38. *Mulți* [sturzi] *pleacă, dar puțini ajung acolo unde le e ținta.* SIMIONESCU, F. R. 154. *Rătăci fără țintă, cercetîndu-și mereu ceasul de la brățara mîinii.* C. PETRESCU, A. 468. *Bijbiiala asta prin noapte, spre o țintă ce aveam impresia că se află ... la celălalt capăt al lumii, mă obosise.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 253. *Oamenii văzuți pe drum păreau că umblă încolo și încoace fără țintă.* VLASIU, D. 20. *Dar iar spre țintă se-ndrumează, Către limanuri neștiute.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *Doi cai voinici de munte trăgeau căruța, fără țintă, pe drumuri lungi.* SADOVEANU, O. I, 112. *Ținta călătoriei era Haga.* MIHĂESCU, D. A. 200. *Abcesele multiple formează un proces ... ce pătrunde în straturile mai adînci, chiar pînă la ganglionii limfatici, deci simpla lor incizie nu duce la țintă.* A. POP, CHIRURG. 307. *Ținta lor vădită este casa mea.* CĂLINESCU, C. O. 17. *O, stelelor, nici voi n-aveți În drumul vostru nici o țintă...!* BLAGA, POEZII, 41. *În clipele astea de solitudine O iau razna prin noapte Și colind fără țintă Toate străzile orașului.* BENIUC, V. 31. *Odată cu geana zorilor se aflau la țintă.* CAMILAR, N. I, 32. *Venise de-a dreptul la țintă, mînat de un ordin neauzit.* VINEA, L. II, 183. *Aș fi vrut să merg așa la nesfîrșit, fără țintă, pe apele care acum se făcuseră verzi și curate.* V. ROM. noiembrie 1969, 7. *Străbat de cîteva ceasuri, fără nici o țintă, un cartier de la margine de București.* RL 1978, nr. 10, 361. *Drumul drept duce la țintă, cotiturile (ocolurile) te fac să rătăcești.* ZANNE, P. VI, 96. ✦ (Adverbial; în legătură cu verbe de mișcare) În linie dreaptă, fără ocol. *Moșule, fă-te săgeată și te du țintă la potropop.* ALECSANDRI, T. I 584. *Coboară încet și țintă spre Cațavencu.* CARAGIALE, O. VI, 165. *Cînd cad țintă la pămînt,* [puii de vultur] *par niște gloanțe trimise din seninul cerului.* DELAVRANCEA, T. 116. *În sus spre ele, A gîndului mitraliare C-o uriașă cutezare Străbate țintă printre stele.* MACEDONSKI, O. I, 54. *O porni de-acasă țintă la mama Măranda.* VLAHUȚĂ, N. 130. *S-a dus țintă la casa moșului.* ZANNE, P. IV, 664. *Umbra-i robul, cînd urmezi Drumul tău spre soare țintă.* COȘBUC, P. I, 315. *Lumea îi ținea calea părintelui ..., dar el nu se opri o clipă, ci trase țintă în casă.* SĂM. III, 140. *Rățoiul ..., cumpănindu-se neplăcut, cînd pe o parte, cînd pe alta, vine țintă spre mine.* LOVINESCU, S. III, 27. *Tătarii, cum zăriră focul, se duseră țintă într-acolo.* MARIAN, T. 252. *Toate-s așa cum le au poruncit împăratul, acum du-te țintă la el.* SEVASTOS, P. 101. ✦ (Adverbial) Cu precizie, exact. *Să trageți țintă-n litfe o ploaie de săgeți.* ALECSANDRI, P. III, 29. *Aduse grabnic patru tunuri și țintă ... în noi le-a pus.* VOICULESCU, POEZII, I, 41. ✦ (Rar) Punct de sosire la o cursă sportivă. V. potou. *Aruncîndu-se în zece copce,* [calul] *ajunse ținta.* NEGRUZZI, S. I, 42.

III. Abstract. Ceea ce dorește să înfăptuiască cineva, ceea ce se urmărește printr-o acțiune; obiectiv **(II 3)**, scop², țel **(3)**, (învechit) pravăț **(I 2)**. *Tu țintă a toate dorințelor mele, Ileană iubită...!* BUDAI-DELEANU, Ț. 138. *Îngrijați-vă a-i aduce la acea țintă ..., ca să fie ascultători.* PETROVICI, P. 6/28. *Constituța și reglementul Era a luptei în față țentul.* ZILOT, CRON. 352. *Prin silință fără preget ..., nu mai era așa departe de ținta sa.* MOZAICUL (1838), 36/26. *Mult va trece până va ieși lucrul la țintă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 63. *Acum întîiași dată vedem ideea de unitate arătîndu-se, idee care va fi ținta secolilor viitori.* BĂLCESCU, M. V. 8, cf. POLIZU. *N-a fost aceasta ținta, sfîrșitu pentru care gîndirea-mi fără preget în munci am frămîntat?* ALEXANDRESCU, O. I, 107. *Iată-mă, în sfîrșit, ajuns la ținta dorințelor mele.* FILIMON, O. I, 126, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Ținta acestui jurnal este a sprijini drepturile poporului român.* BOLINTINEANU, O. 247. *Scrieri a căror țintă este d-a arăta evenimentele dramatice ale istoriei.* ODOBESCU, S. I, 447. *Viața mea toată mi se părea un fantastic vis ..., fără înțeles și fără țintă.* EMINESCU, G. P. 94. *Adevăru-ntreg să-l aflu este ținta ce rîvnesc.* MACEDONSKI, O. I, 271. *Ținta noastră fiind a arăta că, oricum, justiția veacului trecut era superioară celei de mai înainte vreme.* RĂȘCANU, L. XCVIII. *Veseli pe cale-l petrec și de ținta venirii-l întreabă.* COȘBUC, AE. 117. *Să cauți vieții tale țintă.* IOSIF, PATR. 79. *Trebuie să aibă o țintă hotărîtă în viață.* REBREANU, I. 271. [Ideile] *au devenit ... la Maiorescu axa unei activități ce a urmărit o țintă hotărîtă, cu o încordare, cu o logică și cu o izbîndă netăgăduită.* LOVINESCU, S. I, 247, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Ce plăcere poți găsi tu în viața haotică, fără linie, fără țintă?* CĂLINESCU, C. O. 95. *Revoluția franceză zguduise orînduirea lumii și o făcuse să se îndrumeze spre ținte noi.* VIANU, P. 89. *Dacă vrei să ajungi la fericire, atunci pune-ți orice ca țintă, numai un singur lucru nu: fericirea.* BLAGA, Z. 29. *Era ... un lucru posibil, o țintă care putea fi atinsă de omenire.* BOGZA, A. Î. 624. ◇ (Argotic) *Ținta golanului* = nota cinci. BUL. FIL. IV, 144, 149, CL 1985, 62. ✦ (Învechit, rar) Menire **(4)**. *Au nu tot aceeași țintă Tuturor s-a destinat?* MUREȘANU, P. 15/7.

— Pl.: *ținte*. — Și: (învechit, rar) **țent** s. n., (formă coruptă) **țingă** s. f.

— Din v. sl. ЦѦТА „monedă".

ȚÍNTĂ[2] s. f. v. **țenti**.

ȚÍNTĂ[3] s. f. v. **țeatner**.

ȚINTĂRÉL adj. (Regional, despre boi sau cai) Diminutiv al lui ț i n t a r **(3)**; (popular) țintățel. Cf. JAHRESBER. VIII, 166. *Boi, bourei, În coadă cudălbei, În frunte țintărei.* I. CR. III, 195.

— Pl.: *țintărei*.

— **Țintar** + suf. *-el*.

ȚINTĂRÍȚĂ s. f. v. **țirțăriță**.

ȚINTĂTÓR, -OÁRE adj. v. **țintitor**.

ȚINTĂȚÉL adj. (Popular) Diminutiv al lui ț i n t a t[1] **(3)**; (regional) țintărel. *S-a apucat într-o gioi C-un plug cu doisprece boi, Boi bourei, În coadă cudalbei, În frunte țintăței.* ALECSANDRI, P. P. 387, cf. TEODORESCU, P. P. 145, MARIAN, S. R. I, 33, PĂSCULESCU, L. P. 28, ȘEZ. XII, 128. *Noi la cîmp c-am alergat Ș-am adus 12 mocanei De tă ea perechea 350 de lei, Că eran toți țintăței.* I. CR. IV, 4.

— Pl.: *țintăței*.

— **Țintat** + suf. *-el*.

ȚINTELÁT, -Ă adj. (Prin Mold.; despre curele, chimire) Bătut, împodobit cu ținte[1] **(I 2)**; țintat[1] **(2)**, țintuit **(2)**. *Galben șarpe mi-a venit, M-a înghițit pe jumătate, Jumătate nu mă poate De curele ținte-late.* EMINESCU, L. P. 74, cf. BL VI, 146, CL 1971, 84, ȘEZ. XIII, 216.

— Pl.: *țintelați, -te*. — Și: **țintilát, -ă** (ȘEZ. XIII, 215), **țintolát, -ă** (ib. I, 45, BIBICESCU, P. P. 10) adj.

— De la **ținte** (pl. lui *țintă*[1]). Cf. ț i n t e l a t.

ȚINTERÉU s. n. v. **țintirim**.

ȚINTERÍM s. n. v. **țintirim**.

ȚINTERÍMB s. n. v. **țintirim**.

ȚINTERÍME s. f. v. **țintirim**.

ȚINTERÍN s. n. v. **țintirim**.

ȚÍNTEȘ, -Ă adj. (Mai ales în Mold.) **1.** (Despre oameni) Care nimerește ținta[1] **(I 1)**, care țintește **(II 1)** bine, care este bun țintaș **(1)**. *Zise lui Febos Apolon Atene cu ochii albaștri: „Fie, tu, meștere țintaș!"* MURNU, I. 136. ✦ P. e x t. (Despre ochi) Ager. *Peneș împăratul, arcaș cu ochiulținteș.* ALECSANDRI, P. III, 312, cf. DDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE.

2. Îndreptat fix spre ceva. Cf. BARCIANU. ✦ (Regional; despre coarnele vitelor) Îndreptat înainte. *Boul acesta are un corn ținteș.* Com. MARIAN. ✦ (Rar) Țeapăn **(1)**. Cf. GHEȚIE, R. M.

3. (Despre animale, mai ales despre vite) Care are țintă[1] **(I 3)** în frunte; țintat[1] **(3)**. Cf. PASCU, S. 283. *Capre ținteșe.* H II 27, cf. PAMFILE, C. Ț. 355. *Cal țintes.* Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *țintești, -e*.

— **Țintă**[1] + suf. *-eș*.

ȚÍNTEZĂ s. f. v. **cinteză**.

ȚINTEZÓI s. m. v. **cintezoi**.

ȚINTÍ vb. IV. **I.** T r a n z. **1.** (Învechit și regional) A prinde, a fixa ceva cu ținte[1] **(I 1)** sau cuie; a țintui **(I 1)**. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D., BL VI, 146, ALR II/I h 296. ✦ A fixa în cuie pentru a tortura; a răstigni, a țintui **(I 3)**. *Te duce La moartea cea mai cruntă: pe două bîrne cruce Țintit cu trei piroane.* CARAGIALE, O. VI, 323. ✦ F i g. A face pe cineva să nu se poată mișca, a i m o b i l i z a, a sili pe cineva să stea pe loc, a o p r i, a pironi **(2)**, a țintui **(I 4)**. *Barbarii săi stăpîni, după ce i-au tăiat pleopile ochilor, l-au ținut legat și l-a țintat la soare.* CR (1834), 34[2]/6. *Kira ... îi grăi, țintindu-l pe cale.* DELAVRANCEA, S. 165.

2. (Învechit) A înfige, a țintui **(II 1)**. *Celalant tatar îi ținti în spate o săgeată înveninantă.* ASACHI, S. L. II, 75, cf. PONTBRIANT, D.

II. 1. I n t r a n z. A îndrepta arma spre o țintă[1] **(II 1)**, a lua linia de ochire; a ochi[2] **(5)**, (regional) a țelălui, a țeli, a țelui. V. a ț i n t i. *Prea rar să întîmpla de nu nimere sămnul ce era țintit.* DRAGHICI, R. 152/15, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W. *Moșneagul trăgea întotdeauna cu ea sprijinită pe o „crăcană" de lemn; țintea cîte un minut întreg.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 96, cf. SCRIBAN, D. *Îmi plăcea cînd eram de vîrsta ta să trag cu arcul noaptea, ... țintind pe lumina lunei pline.* CĂLINESCU, O. IX, 78. *Ștefan apucă arcul și săgeata, ținti, și un vaiet dureros fu semnul că a nimerit năluca.* ȘEZ. III, 235, cf. ALR I 1 217/85, 131, 158, 270, 578. ◊ T r a n z. (Complementul indică obiectivul) *Țintii cercul. Aruncai săgețile și zburară pe d-alături.* DELAVRANCEA, O. II, 99. *O femeie adună zăpadă în pumn și aruncă bulgărele țintindu-i capul.* NEAGU, Î. 113. *Numai bine să-l țintiți, Că pe Pintea omorîți.* FOLC. TRANSILV. I, 424. ✦ T r a n z. A lovi, a nimeri. *La aruncatul cu pietre ... puteam să țintesc fără greutate chiar o pasăre din pom.* VLASIU, A. P. 42. *Țintește fără greș uliul în zbor.* CĂLINESCU, O. IX, 23. ✦ T r a n z. (Regional) A da o anumită direcție (Mircești — Pașcani). [Calul] *țintește* [urechile înainte]. ALR II/I MN 8, 6 855/537, cf. ALRM II/I h 27/537.

2. T r a n z. F i g. (Complementul indică sentimente, gînduri etc.) A îndrepta asupra cuiva sau spre ceva. *În luna lui martie iese din Țarigrad cu inimă asupra românilor țintită și învîrtoșată.* MAIOR, IST. 216/11. *Și țintind toată ura ei asupra adevăratului ei amant, ea îndatorea pe Arghir a-i istorisi faptele tînărului principe polon.* ASACHI, S. L. II, 11. *Acel întîi gînd l-au țintit la fiiul său.* id. ib. 57. *Au fost o rebelie mare ... țintită împotriva românilor* (a. 1849). D. POP, M. 18. ◊ T r a n z. f a c t. *Ținti îndată luarea-aminte a ocîrmuirii asupra sa.* ARHIVA, R. I, 1/15. ✦ I n t r a n z. F i g. A urmări să atingă pe cineva sau ceva satirizind sau criticînd. V. v i z a. *Schițele și povestirile animate de spirit critic țintesc mai toate într-o singură direcție.* V. ROM. august 1960, 131. *Rîsul* [autorului] *este gîlgîitor și spumos, dar satira sa țintește precis.* ib. decembrie 1964, 165. ◊ T r a n z. *Comicul de comportament [illegible] de asemenea cu suculență, țintind categoriile sociale atacate de piesă.* T mai 1964, 70. ✦ I n t r a n z. F i g. A urmări să ajungă cu discuția la...; a se referi la ceva; a face aluzie. V. b a t e. *Rogu-te, unde țintești? Și la ce mi te-aprinzi într-atîta?* COȘBUC, AE. 68. *Nu răspunse, deși știa la ce țintește frate-său.* AGÎRBICEANU, A. 95. *Spune-ți tot gîndul, vreau să văz mai de aproape unde țintești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 273. ◊ (Construit cu pronumele „o" cu valoare neutră) *Auzind boieriul aceste cuvinte, au înțăles încotro o ținti vătavul.* SBIERA, P. 294.

III. T r a n z. **1.** (Cu complementul „ochii" sau „privirea") A îndrepta sau a concentra într-o anumită direcție; a ațintii, a țintui **(II 3)**. V. p i r o n i **(3)**. *Și gerul zugrăvi pe geamuri mîndre flori. Dar una mai ales [illegible] scînteiază [illegible] drum și ochii-și ea țintează.* ASACHI, S. L. I, 113. *Își*

țintise ochii și de la el [illegible] PANN, P. II, 57/1, cf. POLIZU. *Țintind ochii asupra lui satirgi-bașa, îi zise.* FILIMON, O. I, 156. *M-am bucurat deci că mai văd ... cite unul care, in loc să caute la stele ..., își mai țintește ochii pe jos unde se află* (a. 1869). URICARIUL, XIV, 145. [Un vultur] *Țintea ochiul său măreț Pe viteazul călăreț.* ALECSANDRI, P. II, 11. *Cu privirea fixă și profundă, pe care și-o ținti lung asupra cărții deschise înaintea lui.* EMINESCU, P. L. 46. *Își ținti ochii la un stejar.* SLAVICI, O. I, 208. *O văzu și el și, țintind ochii în ochii ei, ea simți un fior.* ISPIRESCU, L. 120. *Ridicind ochii săi albaștri, îi ținti un moment cu surprindere asupra lui.* I. NEGRUZZI, S. III, 79, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Demonul ținti ... Doi ochi frumoși spre palida femeie.* CODREANU, S. I, 78, cf. CADE. *Așa, din vasta vremii perspectivă, El cobora-n tăcere către mine, Țintind în gol privirea-i corosivă.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 64, cf. SCRIBAN, D. *Nu știam de ce nu-și mai țintește Ochii pe drumul dinspre tirg.* LABIȘ, P. 18. *Vidra nici că se clintea, Ochii-n ochii lui țintea.* ALECSANDRI, P. P. 100. *Aste fete urși văzură, De țint ochi și cască gură?* TEODORESCU, P. P. 169. ◇ I n t r a n z. (Subiectul indică ochii, privirea) *Ochii săi erau uscați și necapabili de-a plinge ..., privirea țintea fixă asupra sicriului.* EMINESCU, G. P. 56. *Ochiul meu țintea la fața ta.* CARAGIALE, O. IV, 164. ◇ R e f l. *O pajură mare Se-nalță mereu. Ghiara-i se lungește. Ochiu-i se țintește Tot spre cuibul meu.* ALECSANDRI, P. I, 197. *Ochii vioi parcă sfredeleau pe cel asupra căruia se țintea.* SADOVEANU, O. I, 559. [illegible] *se țintește Privirea de speranță a-ntregului popor.* FM (1861), 146. ◇ (Rar; cu complementul „urechea") *Stăteam la taifas cu prințul Preda, ... dar țintind urechea la ce ar fi putut trece mai ca lumea prin ... gura convorbitorului meu.* MIHĂESCU, D. A. 203.

2. (Complementul indică ființa sau obiectul privit; adesea determinat prin „cu ochii", „cu privirea") A privi fix și stăruitor; a fixa, a pironi **(3)**. Cf. POLIZU. *Lăsîndu-se pe malurile de humă* [ale lacului] *..., țintea marginile apei cangrenate de lintiță.* CĂLINESCU, C. N. 303. *Mă ținti cu ochii lui de oțel.* SADOVEANU, O. I, 136. *Sandu îl ținti cu privirea lui tîmpă.* PREDA, D. 149. *Domnul țintea profilul pietrei, ... Cu ochi pizmuitor și mohorit.* LABIȘ, P. 8. *El ... se apleacă pe nalte diguri Țintind al apelor inel.* DOINAȘ, A. P. 17. ◇ (Cu subiectul „ochii") *De sub cununița sprincenelor, ochii m-au țintit.* VOICULESCU, POEZII, I, 267. *Și numai ochii sălbatici ținteau pe Ana, mistuiți de un foc de moarte.* SADOVEANU, O. I, 55. *Fața bătrînei era transfigurată, ochii ținteau în evlavie o icoană.* V. ROM. decembrie 1964, 39. ◇ I n t r a n z. *Nu vezi cum ochii toți țintesc la tine?* EMINESCU, O. IV, 497.

IV. I n t r a n z. A tinde cu stăruință (către ceva), a urmări o țintă¹ **(III)**; a aspira, a năzui **(3)**. *Deci, la ceresc repaosul Țintească-al nostru dor, Precum la dulcea patrie Gindește-un călător.* ASACHI, S. L. I, 96. *A căruie scop și dorință țintesc la toate cele ce privesc la slăvirea domniei sale* (a. 1856). URICARIUL, IV, 412/1. *M-a silit numai dorința de a vedea contenind gilcevirile ... care ținteau la risipa țării și la peirea mea.* NEGRUZZI, S. I, 149. *Visul său ... nu țintea la mai puțin decit la răsculaarea poporimii.* ALECSANDRI, O. P. 150. *Tu ești jertfa la care țintește-a ei izbîndă.* EMINESCU, O. IV, 259. [Poetul] *Așa de sus țintește ș-atîta e de mare, Încit coprinde totul: ceresc și pămîntesc.* MACEDONSKI, O. I, 109, cf. DDRF. *Suferința are un gust amar în poemele sale, dar nu pare să ajungă la o expresie explozivă, așa cum țintește cu insistență.* CONSTANTINESCU, S. I, 226. *Abstragerea adevărată, care țintește la adevăr și se condensează în idei generale.* CĂLINESCU, C. O. 59. ◇ T r a n z. *Țintea numai de a siguripsi prin un statornic chip norocita viitorime a locuitorilor acestei țări* (cca 1835). URICARIUL, VIII, 121. *Dorința lui Ugo ținti de-a dreptul ca să restaureze căzuta putere a domnitorului.* SĂULESCU, HR. I, 100/23. *Țintea a-și acoperi machinațiile.* BĂLCESCU, M. V. 270. *Trebuie să țintim mai mult a păstra naționalitatea noastră atit de amenințată.* GHICA, A. 246. *Nici țintii să aflu surori au soție.* MUREȘANU, P. 79/12. *Pacea, traiul liniștit, Astea trebuie în țară. Astea veșnic am țintit.* EFTIMIU, Î. 15. *Știința și credința nu-și sint antagonice ... Căci și una și alta țintesc doar adevărul.* GALACTION, O. A. I, 185. *Silințele sale, timp de cincisprezece ani, țintiseră orînduirea țării, întărirea hotarului, întocmirea oștilor.* SADOVEANU, O. XII, 313, cf. SCRIBAN, D. *Construcția dramatică a personajelor nu țintește ... efectul scenic, ci urmărește ... contururile unor psihologii.* T decembrie 1964, 40. *Oamenii țintesc transformarea sau păstrarea societății.* GULIAN, B. C. 104.

— Prez. ind.: *țintesc.* — Și: (învechit, rar) **țintá** (prez. ind. *țintez* și, rar, *țint*) vb. I.

V. **țintă¹**.

ȚINTILÁT, -Ă adj. v. **ținte!at.**

ȚINTÍRE s. f. Acțiunea de a ținti.

1. (Rar) Fixare, prindere (a unei piese de lemn, de piele etc.) în cuie; țintuire **(1)**. Cf. ț i n t i **(I 1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

2. Ochire cu arma, luare la țintă¹ **(II 1)**; (concretizat) semnul, obiectul în care se ochește, ț i n t ă¹ **(II 1)**. Cf. ț i n t i **(II 1)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Mreajă de funii făcînd, el atîrnă legat porumbielul Sus pe catargul inalt, la virf, ca țintire săgeții.* COȘBUC, AE. 95. ✦ F i g. Concentrare a atenției intr-o anumită direcție. *La ce te gîndești, domnul meu, cu atîta țintire?* ALECSANDRI, O. P. 76. ✦ F i g. Insinuare, atac (la adresa cuiva). *Adunările noastre legiuitoare, până acuma, au consumat cea mai mare parte a puterilor lor cu lupte de partizi și cu țintiri personale.* MAIORESCU, D. I, 56.

3. Privire fixă. Cf. ț i n t i **(III 2)**. *Mii de broaște în lung hor orăcăiesc, Holbînd ochii cu țintire la luceafărul ceresc.* ALECSANDRI, P. III, 31, cf. DDRF.

4. Năzuință **(2)**, aspirație; scop, țel **(3)**; țintă¹ **(III)**. Cf. ț i n t i **(IV)**. *Credincios țintirei adevăratei religiuni ..., chemă agiutoriul cerului.* ASACHI, S. L. II, 68. *Nici gîndeam ca pentru viersuri să iau în mînă condei, Cînd țintire-mi aici este la un alt feli de idei.* DONICI, F. II, 55/5. *Domnul Dimitrie Cantimir, întru țintirea de a scăpa de suzerinitatea semilunei și a asigura neatîrnarea țării, s-au aliat cu Petru cel Mare, imperatorul Rusiei.* IST. M. XXVII/7. *Ființele, însuflate de cereasca aburire, Se par nedeopotrivă către aceeași țintire, Care îi obștescul bine.* CONACHI, P. 290. *El n-are alte țintiri decît păstrarea păcii.* BĂLCESCU, M. V. 317, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. [Cuvintarea] *prezenta într-un mod vag țintirile naționale și civilizătoare ale Asociațiunii.* ODOBESCU, S. I, 472, cf. DDRF.

— Pl.: *țintiri.* — Și: (învechit, rar) **țintáre** s.f. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D.

V. **ținti.**

ȚINTIRÉU s. m. v. **țintirim.**

ȚINTIRÍG s. n. v. **țintirim.**

ȚINTIRÍM s. n. **1.** (Prin Transilv., Maram., Bucov., Mold.) Cimitir (mic) lîngă biserică; p. g e n e r. cimitir. *Dat-am și vlădicia mea cartea noastră, cum să fie tar[e] și statornic a socoti întru toate lucrurile legii, alegîndu sventele beseareci de acoperiș, de ținterimur[i]* (a. 1628). IORGA, S. D. XII, 281. *Și prin ținterim sămăna și să păștea.* HERODOT², 474. *Sărută mormîntul apostolului și a arhiereilor, ce era acolo în ținterim îngropați.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie

159ᵛ/23. *Ținterimul bisericii . . . să rămîie a pări[n]ților n[o]ștri poman[ă]* (a. 1732). IORGA, S. D. VII, 277. [illegible] (a. 1755). URICARIUL, I, 329. *Au mers întăi la țănterimul bisăricii* (a. 1783). IORGA, S. D. VII, 80, cf. KLEIN, D. 143. *[illegible] lîngă besearică, pre lîngă țintirim, unde odihnesc trupurile părinților, a moșilor, a mai-marilor tăi, [illegible]* [illegible] P. 49/5. [illegible] PRAVILA [illegible] 314, cf. LB. [illegible] *află . . . și țintirimul.* AR (1829), 188¹/11. *Voi să [illegible] țăr' de [illegible] această țintărime.* ASACHI, S. L. I, 74. *În adîncă duioșime Cufundat, poporul nostru îl ducea la ținterime.* id. ib. 75. *Unde nu sînt îngropătoare (țimtirime) [illegible] pe [illegible] îngroape la un loc.* GT (1839), 190/17, cf. [illegible] *[illegible] ținteri[illegible] de iarbă lungă.* RUSSO, S. 100. *Unde mă aflu? — Lîng-un jalnic ținterim!* NEGRUZZI, S. II, 16, cf. POLIZU, [illegible] *[illegible] în țint[illegible] și bocește la mormîntu bărbatu-său.* ALECSANDRI, T. I 577, cf. CIHAC, II, 535, COSTINESCU, LM. *Și țintirimul singur cu strîmbe cruci veghează, O cucuvaie sură pe una se așază.* EMINESCU, O. I, 69. [Formau] *un danț de fantome ce păreau anume venite de prin țintirimuri.* GANE, N. I, 143. *Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ținterim!* CREANGĂ, A. 2. *Ca-ntr-un țintirim împărățește adînca tăcere.* VLAHUȚĂ, O. A. 139. *Această tăcere de țintirim e întreruptă de sinistrul dangăt al clopotului.* GHEREA, ST. CR. I, 135, cf. DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 112, BARCIANU. *Cu greu și zăpușeală se ajunse în culmea dealului, unde era țintirimul.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 52, cf. ALEXI, W. *Ni-e țintirimul plin acuma.* GOGA, POEZII, 145. *Țintirimul luminat de lună dormea sub zăpada căzută de [illegible].* ANGHEL, PR. 131, cf. TDRG. *[illegible] pînă la biserică, e mai ușor, iar de la biserică, după prohodire, pînă la țintirim, e mai greu.* GOROVEI, CR. 211. *Este generală datina de a pune mițișoare în țintirim la mormintele rudelor răposate, în seara de Florii.* COM. SAT. II, 50, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *[illegible]* LESNEA, I. 123. *Într-o zi . . . păzeam oile pe lîngă țintirim.* VLASIU, D. 136. *Biserica era așezată pe-un dîmb, cu țintirimul împrejur.* SADOVEANU, O. X, 528. *Sub luna plină va dormi la noapte Un țintirim turcesc pe o vălcea.* PILLAT, P. 112, cf. SCRIBAN, D. *Crengi grele cu prune de vară S-apleacă peste gard din țintirim.* BENIUC, M. 128, cf. SCL 1983, 5, L. ROM. 1983, 469, H XVIII 78. *Haide, mîndro, să fugim Pre din sus de țintirim.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 57. *Ajungind la biserică, au întrat după ceialalți oameni în țînterim.* SBIERA, P. 283. *Pe ficior l-o îngropat în țintirim.* MÎNDRESCU, L. P. 11. *Și te roagă [illegible]* vin. RETEGANUL, TR. 17. *El își oprise calul într-un ținterim.* SEVASTOS, P. 59. *Bucură-te, ținterime, Că trandafir mîndru-ți vine.* MARIAN, Î. 317. *La vale de țintirim, Numai noi locul ni-l știm.* ȘEZ. VIII, 81, cf. ȚIPLEA, P. P. 117. *Clopotarul trage clopotele, îngrijește de săntirimb.* FRÎNCU — CANDREA, M. 112, cf. 105, BUD, P. P. 83. *Aclo . . . lasă* [sania] *la țint'irin.* ARH. FOLK. V, 131. *Pe Irinca o-ngropat, În mijloc, în țintirim.* ib. VI, 180. *I-a făcut Cu lut de la mormînt De om mort, din ținterim.* CANDREA, F. 174, cf. CV 1950, nr. 4, 34, com. V. BREBAN, ALR I/II h 301, ALRM I/II h 423, ALR II/I h 178, [illegible] A III 9, A V 17, 18, 26, 33, 35, VI 9, IX 1, 2, 5. *Trageți, voi, boi, cît de lin, C-ajungem la țintirim Ș-atuncea ne despărțim.* FOLC. TRANSILV. I, 106, cf. ALR — M I h 243, ALR [illegible] *[illegible] țire cu totul de altă natură în țintirimul trecutului.* [illegible] *singurătate E-un țintirim pe care l-a năpădit uitarea.* PERPESSICIUS, S. 60. *Încaierul bătăliei se strămutase . . . spre zidurile gării, unde mai toți aveau să-și găsească atunci țintirimul.* V. ROM. februarie 1954, 9. ✦ Par. Cavou, criptă. Cf. POLIZU.

2. Învechit, rar. Loc de mormînt (I 1). *[illegible] meteu 160 de țintirei, pă totă casă creștinească cîte un țintirim* (a. 1803). IORGA, S. D. XVII, 171.

3. (Regional, în construcția [illegible]) [illegible] Șimand [illegible] Roma [illegible] Oradea. Cf. ALR SN V h 1 292/316.

— Pl.: *țintirimuri* și *țintirime* (BUL. FIL. V, 39, ALR I/II h 301, ALR — M I h 243, ALR — T 646). — Și: (regional) **țintirím** (pl. *[illegible]*), **ținterím**, **țănterím**, **țănterín** (ALR I/II h 301/93, pl. *[illegible]* ib.) s. n., **ținteríme** s. f., **țintirín** (ALR II/I h 178/102; pl. *țintirinuri* ib. și *țintirine* ALR — T 646/332, 369, 374), **ținterín** (pl. *ținterinuri* ALR — T 646/328 și *ținterine* ib. 646/327, 329, 331, 348, 349, 352, 370), **țenterín** (ALR — T 646/330; pl. *[illegible]* ib.), **ținteréu** (ALR I/II h 301/186, ALRM I/II h 423/186; pl. *țintereuri* ALR I/II h 301/186) s. n., **țintiréu** (pl. *țintirei*) s. m., **țintiríu** (ALR — T 646/417; pl. *țintirie* ib.), **țintiríg** (ib. 646/363, 378; pl. *țintirige* ib.), **țintirímb** (CL 1977, 188, JARNÍK — BÎRSEANU, D.² 490, ALR I/II h 301, ALR — T 646/306, 344, 345), **ținterímb** (scris și *țînterimb* DR. X, 392), **țințirímp** (ALIL 1983—1984, 316; pl. *țintirimpe* ib.), **țințirím** (LM, BUL. FIL. IV, 72, com. V. BREBAN, ALR I/II h 301, ALR II/I h 178, O. BÎRLEA, A. P. III, 235, ALR — M I h 243/227, CAF VI, 18, T. DIAL. B. N. 353, ALR — T 646), **țimțirím** (ALR — T 646/280; pl. *țimțirimuri* ib.), **țințirín** (ALR I/II h 301/90, A III 9, ALR — T 646/350, 351, 372, 373, 400; pl. *țințirine* ALR I/II h 301/90, ALR — T 646/350, 351, 372, 373, 400), **țințirímb** (CV 1950, nr. 4, 34, ALR — T 646/272, 295, 296, 326), **țițirímb** (ALR — T 646/324, 346; pl. *țițirimburi* ib. 646/324 și *țițirimbe* ib. 646/346), **țitirímb** (ib. 646/347; pl. *țitirimbe* ib.), **cintirím, cinterím** (POLIZU, CIHAC, I, 55), **centirím** (GHICA, A. 326), **sintirím** (MARIAN, Î. 317, TDRG, ALR I/II h 301, ALR II/I h 178/353, A V 33, ALR — M I h 243, ALIL 1983—1984, 316, ALR — T 646/264, 277), **sinterím** (TDRG), **sintirímb** (ALR — T 646/353, 354; scris și *sintirimb* ALIL 1983—1984, 316), **săntirímb** s. n.

— Din magh. **cinterem.**

ȚINTIRÍMB s. n. v. **țintirim.**

ȚINTIRÍMP s. n. v. **țintirim.**

ȚINTIRÍN s. n. v. **țintirim.**

ȚINTIRÍU s. n. v. **țintirim.**

ȚINTÍȘ adv. (Rar; în legătură cu verbul „a privi") Fix. *Privește tintiș la țărmurile apropiate.* PLEȘOIANU, [illegible] II, 86/22, cf. DDRF.

— **Țintă¹** [illegible]

ȚINTIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui **ț i n t ă¹**, [illegible]

1. Cf. **ț i n t ă¹** (I 1). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *[illegible]* V. ROM. iulie 1954, 173.

2. Cf. **ț i n t ă¹** (I 2). *Tinăr călare P-un cal vînăt, . . . Cu friul cu țintișoare.* PĂSCULESCU, L. P. 47.

— Pl.: *[illegible]* — Și: **țințișoáră** (scris și *[illegible] fișoară*) s. f. JAHRESBER. V, 308.

— **Țintă¹** + suf. *-ișoară.*

ȚINTÍT, -Ă adj. **1.** (Regional) Prevăzut cu ținte[1] **(I 1)**, împodobit cu ținte. *Botă țîntită.* Com. din ȚAGA — GHERLA.

2. (Învechit, rar) Nemişcat, neclintit **(1)**, țintuit **(3)**. *Îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului decît de simțimîntul [illegible] camerei sale.* FILIMON, O. I, 136.

3. (Despre ochi, privire) Fixat, îndreptat, ațintit într-o anumită direcție. *Lupii urlă împreună, Cu ochi roşi țintiți la lună.* ALECSANDRI, P. II, 122. *Mă pusei la pîndă ..., cu ochii țintiți la ferestrele unde era Ana.* BOLINTINEANU, O. 4[illegible] *[illegible] stă pitit vînătorul cu ochiul țintit la pradă.* ODOBESCU, S. III, 35. *Persida rămase cuvioasă şi cu ochii țintiți spre pămînt.* SLAVICI, O. II, 132. *Întins pe-o rogojină, cu ochii țintiți în podele, ... el stă treaz.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 91. *Luptele Troiei ... din nou să le-audă doreşte, Ah, şi cu ochii țintiți c-n gura viteazului iarăşi.* COȘBUC, AE. 68. *Domițian rămase cu ochii țintiți înapoi, spre Bucureştii pierduți în depărtare.* BASSARABESCU, S. N. 33. *Cu ochii mari țintiți în zare, Veghează-n noaptea-nunecată.* VOICULESCU, POEZII, I, 35. *Ion rămase cu ochii țintiți la ei, fără să înțeleagă.* SADOVEANU, O. I, 411. ✦ (Despre ochi, privire) Care a rămas în nemişcare, neclintit, fix; pironit **(2)**. *Jorj, înlemnit, posomorît, cu ochii țintiți.* NEGRUZZI, S. III, 246. *Vulturi peste văi înegurate Grei atîrnă cu întinse aripi şi priviri țintate.* EMINESCU, O. IV, 116. *Ochii lui mici rămîneau țintiți de încremenire.* SADOVEANU, O. I, 103. ✧ (Adverbial) *Şi vulturii ... palate-şi ridică Ş-uimiți stau în soare privindu-l țintit.* EMINESCU, O. IV, 156.

— Pl.: *țintiți, -te.* — Şi: (învechit, rar) **țintát, -ă** adj.

— V. **ținti.**

ȚINTITÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Învechit, rar; în forma *țintător)* Care serveşte la fixare. Cf. VALIAN, V.

2. S. m., adj. (Rar) (Persoană) care țintește **(II 1)** (cu o armă), țintaș **(1)**. BAR — MUNT [illegible] W. 867[illegible]27. *Tu-mi porunceşti, ... Ahile, să-ți tălcui Care-i năcazul lui Febos, departe din arc țintitorul?* MURNU, I. 5, cf. DL, DM, ALR SN III h 725/386, ALRM SN II [illegible] 540/386. ✦ (Învechit) Care este îndreptat împotriva cuiva sau a ceva. *Articol lung, țintitor asupra românilor, pe care ... îl împărtăşim aici.* FM (1843), 11[1]/2.

3. Adj. (Învechit; despre privire) Fix, stăruitor, atent. *Aruncînd împregiuru-mi căutături țintitoare, locul acesta devinea pentru mine un ce feeric.* PELIMON, I. 167/29.

4. Adj. (Învechit; despre acțiuni şi manifestări ale oamenilor) Care tinde la ceva, care urmăreşte un anumit țel **(3)**, care are ca țel să ..., care năzuieşte spre ... *Nu poate fi iertată vreo cerire țintitoare a depărta vreun feliu pe Rosie de această negoțiație.* AR (1829), 40[2]/12. *Toate manierele respectuoase ale acestor răpitori, țintitoare a o îmblînzi, mai mult oțărau inima cea delicată a vergurei.* ASACHI, S. L. II, 52. *Îmi iau curagiul a însemna oareşcare observații țintitoare către binele patriei* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 22. *Lege rurală care astăzi ... vi se înfățişează ca ... țintitoare de a îmbunătăți soarta a trei milioane de români.* KOGĂLNICEANU, S. A. 123. *Nu e decît numai începutul unei activități mai estinse, țintitoare la o serie întreagă de întreprinderi, cu scopul de a generaliza principiile raționale în viața economico-politică.* MARȚIAN, S. 15. *Era înzestrat ... cu înclinări neguțătoreşti, dar şi cu ambițiuni politice departe țintitoare.* SBIERA, F. S. 71.

— Pl.: *țintitori, -oare.* — Şi: (învechit, rar) **țintătór, -oáre** adj. VALIAN, V.

— **Ținti** + suf. *-itor.*

ȚÍNTIZĂ s. f. v. **cintează.**

ȚINTIZOI s. m. v. **cintezoi.**

ȚINTOLÁT, -Ă [illegible] v. **țintelat.**

ȚINTÓRIE s. f. v. **țintaură.**

ȚINTUÍ vb. IV. T r a n z. **I.** (Predomină ideea de fixare, de imobilizare) **1.** A prinde, a înțepeni, a fixa, a bate ceva cu ținte[1] **(I 1)**, cuie, piroane; a pironi **(1)**, (învechit) a găvozdi. *Făcură amîndoao pietrile zmaraldului împănate şi țintuite cu aur.* BIBLIA (1688), 68[1]/33, cf. VALIAN, V., ISER, POLIZU. *O jupîneasă ... m-au oprit arătîndu-mi un cap țintuit în poarta curții.* NEGRUZZI, S. I, 147. *Pe pereți erau țintuite cîteva cadre de hîrtie, zugrăvite cu vopseli proaste.* FILIMON, O. I, 102, cf. PONTBRIANT, [illegible] BARCIANU, ALEXI, W. [illegible] uimire [illegible] *în loc, neştiind ce să mai zică de bucurie.* DUNĂREANU, CH. 108, cf. TDRG. *Ceea ce m-a pus în uimire a fost zidul foarte înalt ..., potcoavele poleite — pe care eu le credeam de aur curat — țintuite la o potcovărie.* CIAUȘANU, R. SCUT. 12. *Tîlie, cînd m-a văzut, a întins mînile, ar fi vrut să se scoale, dar părea țintuit de perete.* VLASIU, A. P. 177. *Cum dă un îngheț, cum țintuim potcoave la copitele de dinainte.* SADOVEANU, O. XIII, 567. *Strigă atunci cînd crede că e nevoie ..., pentru ca ideea să intre în capetele ascultătorilor, de parcă ar vrea să le-o țintuiască de căpățînă cu cuie.* DAN, U. 123, cf. SCRIBAN, D. *Îmi arăta ... pe harta țintuită pe perete unde şi cum vor fi izbite ... trupele.* BLAGA, H. 182. *Cel cu pălăria găurită s-a oprit ca țintuit de privirea mare, nemişcată a celui asupra căruia era asmuțit.* PREDA, M. 47. *O noapte fără lună, cu stele nemişcate, ca țintuite pe bolta cerului.* V. ROM. decembrie 1966, 43, cf. CL 1980, 227. *De frumuşel ce-mi era* [Gherghelaş], *Capul în poartă că-i țintuia.* H II 41, cf. ALR II/I h 296. *Parcă l-a țintuit de scaun.* ZANNE, P. III, 368. ✧ (Cu determinări care indică ținte[1] **I 1**, cuie, piroane etc.) *Dregeam nişte opinci, țintuindu-le la călcîie două potloage cu cuie de sîrmă.* AGÎRBICEANU, O. I, 15, cf. ALR II/I h 296. (A b s o l.) *Țintuiesc cu cuie.* ib. h 296/53. ✧ F i g. *Căpitanul, ... cu amîndouă picioarele în scări, bine țintuit pe Pagat.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Luceafărul de sară îşi țintuise, în negrul albastru al cerului, chipul său viu de lumină scînteietoare.* HOGAȘ, M. N. 64. ✧ R e f l. p a s. *Lucu vru să deschidă un geam peste care se țintuise hîrtie albastră.* VINEA, L. I, 289. ✧ R e f l. *Deaca ... bătea* [şițele] *şi se țintuia,* [Manole] *Cu aripi sălta.* TEODORESCU, P. P. 496. ✦ (Complementul indică un obiect de încălțăminte) A prinde, a fixa ținte[1] **(I 1)** pe talpă, pentru a asigura stabilitatea mersului. *Un noroi ... în care sondorii intră cu bocancii lor țintuiți cu fier.* BOGZA, A. Î. 25. ✦ (Complementul indică un buzdugan, o ghioagă etc.) A fereca cu ghinturi; a ghintui. *Ghioaga, cumplita ghioagă noduroasă, țintuită cu piroane, bătea surd.* SADOVEANU, O. I, 350. *Ghioagă mare nestrungită, Cu piroane țintuită.* ALECSANDRI, P. P. 14, cf. LEXIC REG. 111. ✦ S p e c. (Învechit) A fixa în cuie pentru a chinui, a tortura, mai ales a răstigni; a pironi **(1)**. *Era ferecat trupul lui preste tot şi țintuit.* DOSOFTEI, V. S. martie 40[r]/20. *Piroanele cu cari a fost țintuit pe cruce ... Iisus Christos.* CARAGIALE, O. IV, 48. ✦ (Rar; complementul este „cuiul") A-i turti vîrful pentru a se fixa mai bine în locul unde a fost bătut. Cf. COSTINESCU. ✦ (Învechit) A întări, a înțepeni o instalație cu icuri; a icui. Cf. LB. ✦ (Învechit, rar; complementul este „tunul") „A-i astupa lumina sau hasneaua cu un cui sau cu o țintă". COSTINESCU, cf. TDRG. ✦ F i g. (Cu determinări care indică mai ales obiecte cu vîrful ascuțit) A arăta, a indica (pe cineva sau ceva). *Îşi saltă ochelarii pe frunte şi-l țintuieşte pe vinovat cu vîrful creionului chimic, ascuțit ca un ac.* V. ROM. octombrie 1954, 106. *Poftim! strigă el țintuind dosarul cu degetul.* PREDA, D. 189.

2. (Cu determinări care indică [illegible] **I 1**, **2**, pietre prețioase etc.) A împodobi, a ornamenta. *Sărsamuri* [illegible] SINCAI, HR. II, 291/1, cf. MOLNAR, D. 300/23. [illegible] BUJOR, S. 105. [illegible] FRUNCU [illegible] CANDREA, M. 23. [illegible] Stelele. PAVEL, C. 215. ◊ F i g. [illegible] EMINESCU, O. IV, 88. [illegible] *luminări ce răsfrîngeau luminițele odăii ..., țintuind cu stropi de lumină piulița, chilugul, rîșnița de cafea.* BRĂESCU, A. 127. *Cerul era țintuit cu aur și nemărgi-* [illegible] SADOVEANU, O. I, [illegible]

3. (În trecut; complementul indică oameni) A pedepsi cu pedeapsa țintuirii **(2)**. *În acea zi era să se dea prin tîrg un falit fraudulos, iar după aceea era să-l țintuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.* FILIMON, O. I, 298. *Afară-n pragul porții, de stîlp s-o țintuim* [pe Simina]. PETICĂ, O. 194. *Îi bătea la tălpi cu nuiele și-i țintuia de urechi.* VIANU, L. R. 51. *Femeia țintuită în poarta curții împă-* [illegible] *mamă* [illegible] *atîta amar de timp!* RADULESCU-CODIN, I. 181. ◊ E x p r. **A țintui** (pe cineva sau ceva) **la stîlp** (sau **la stîlpul infamiei**) = a condamna (pe cineva sau ceva) în public; a blama, a înfiera. *Poetul țintuiește la stîlp, înfige în insectare, arde cu pleasna biciului o seamă dintre păcatele cele mai urîte și dăunătoare.* V. ROM. ianuarie 1954, 172. *Firesc ar fi fost ... să-l țintuiască la stîlp, pentru că plecase de la ei.* PAS, L. I, 249, cf. DL, DM, DEX.

4. (De obicei determinat prin „locului" sau prin echivalente ale acestuia) A face pe cineva să stea nemișcat (ca și cînd ar fi bătut în cuie), a ține pe loc, a i m o b i l i z a; a sili pe cineva să stea pe loc, a o p r i; a pironi **(2)**, (învechit și regional) a ținti **(I 1)**. *Sărind la el, ș-înfipse a lui spadă Și pe pămînt îl țintui de coadă* [pe balaur]. EMINESCU, L. P. 160. *Durerea ischiatică ... m-a țintuit pe loc.* CARAGIALE, O. VII, 15, cf. TDRG. *Părea ca o prăpastie adîncă care te țintuiește pe buzele ei ca să-i privești fundu-i depărtat și înecat în negură.* DELAVRANCEA, T. 190. *Zadarnic piatra cea mormîntală Ne țintuiește sub umezeală.* MACEDONSKI, O. I, 20. *Spaima îl țintuia pe loc.* AGÎRBICEANU, S. 261. *Apăsăm și țintuim* [peștele] *pe loc.* ATILA, P. 75. *Să pui soarelui mîna în piept, să-l țintuiești în loc pe ceruri și să-l îndatorești de a nu se mișca.* HOGAȘ, M. N. 158. *Rușinea îl țintuise locului.* REBREANU, I. 30. *Deși țintuit de boală în jilț, bătrînul își crește nepotul.* LOVINESCU, S. I, 3. *Încerc să plec, dar soarta mă țintuie pe loc.* LESNEA, I. 62. *Îl țintui în loc și-i suflă mai mult decît îi șopti în ureche.* BRĂESCU, O. A. II, 191. *Uitat și țintuit pe loc, I-e dor, i-e silă, i-e rușine.* VOICULESCU, POEZII, I, 131. *Țintuit în pat de o rană grea, ofta amar și sarbăd, cu privirile în gol, cu fruntea încrețită.* SADOVEANU, O. I, 251. *Îl țintuiește groaza și tremură deodată.* PILLAT, P. 28, cf. BL VII, 153, SCRIBAN, D. *Vina este a acelei puteri care mă țintuiește pe loc.* CĂLINESCU, O. IX, 31. *Totuși întrebarea ei îl țintuise ca pe un fluture într-un insectar.* VINEA, L. II, 142. *Se oprea țintuit de un glas ascuțit și necruțător.* PREDA, M. 329, cf. SCL 1960, nr. 3, 381. *Cînd boala l-a țintuit la pat, parlamentul i-a acordat o pensie viageră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 3, 9/3. ◊ F i g. *Primilor le aduc învinuirea ... că sînt țintuiți pe vecie de mentalitatea trecutului.* TITULESCU, D. 288. ✦ F i g. [illegible] A opri, a întrerupe. *Mnestus ajunge la maluri, în port țintuindu-și cărarea.* COȘBUC, AE. 89.

5. A privi fix, a fixa (cu ochii sau cu privirea), a privi insistent. [illegible] *ochii lui Egor. Îl țintui așa cîteva clipe.* M. ELIADE, D. 180. *S-a înnegrit, ... Că-l țintuiam cu ochii și nu* [illegible] ARGHEZI, VERS. 181. [illegible] *multă vreme după ce Macavei plecase, cu o privire grea, de ură.* V. ROM. iulie 1953, 153. *Vorbea neînduplecat, țintuindu-l rece cu privirea de fiecare dată pe cel vizat.* ib. februarie 1955, 254. *Ghiocioaia îl țintui cu privirea sa turbure și deodată izbi cu pumnul în masă.* PREDA, D. 93. ◊ (Subiectul este „ochii", „privirea") *De n-ar fi privirile lumii care simte cum o țintuiesc, cum s-ar repezi între ei și i-ar împăca!* CIOCÎRLAN, P. P. 175.

II. (Predomină ideea de înfigere, batere, îndreptare spre ...) **1.** (Complementul indică ținte[1] **I 1**, cuie etc.) A înfige, a împlînta, a bate. *Ei că-mi băteau Prin talpe, Prin palme Tot cuie de fer, Ținte de oțel; Ș-und' le țintuia Sînge că curgea.* TEODORESCU, P. P. 27. ◊ F i g. *Un cerc de foc îi strîngea capul și un cui țintuit în frunte părea că-i sfredelește creierul.* BART, S. M. 77. ◊ R e f l. *Parcă niște piroane i se țintuiau în inimă.* CONV. LIT., ap. DDRF.

2. (Învechit) A lua la țintă[1] **(II 1)**; a ațînti, a ochi[2] **(5)**, a ținti **(II 1)**. *Ia îndată un arc în mînă, țintuiește pe vulturul cel biruitoriu, îl urmează cu ochiul său zburînd prin nori, îi sloboade îndată o săgeată și îl face de cade jos la picioarele lui.* BELDIMAN, N. P. I, 106/24. ✦ F i g. A îndrepta spre ..., a orienta spre ... *Privind în sus cu ochii, spre poartă s-apropia, Priveghiarea cea mai mare la măzgaluri țintuia.* id. E. 76/32. *N-o să-mi țintuiesc răzbunarea pe afrontul meu!* NEGRUZZI, S. III, 463. ◊ R e f l. [illegible] *ce nu sînt, inema ta, împărate, foarte rău și amărît se-au țintuit* (a. 1648). GCR I, 131/38.

3. (Complementul indică ochii, privirea) A îndrepta sau a concentra într-o anumită direcție; a ațînti, a ținti **(III 1)**. V. p i r o n i **(3)**. *Numa ..., necontenit avînd ochii lui țintuiți asupra Herseliei, mergea alăturea cu căruța.* BELDIMAN, N. P. I, 83/4. *Își țintuise ochii pe un bărbat tuciuriu, neputîndu-și dezlipi privirile de la obrajii lui.* V. ROM. decembrie 1964, 57. ◊ R e f l. (Subiectul este „ochii", „privirea") *Atunci se țintuiră asupră-mi ochii inteligenți și triști ai lui cuconu Vasilică.* SADOVEANU, O. XI, 457.

— Prez. ind.: [illegible] și [illegible] — Și regional **țăntui** (ALR [illegible] IV [illegible] LB, ALR II I h 296/27).

— **Țintă**[1] + suf. [illegible].

ȚINTUIÁLĂ s. f. Țintuire **(1)**. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF.

— Pl.: [illegible]

— **Țintui** + suf. *-ială*.

ȚINTUÍRE s. f. Acțiunea de a ț i n t u i.

1. Prindere, înțepenire, fixare cu cuie sau cu ținte[1] **(I 1)**; țintuială, (rar) țintire **(1)**. V. p i r o n i r e **(1)**. Cf. ț i n t u i **(I 1)**. Cf. POLIZU, COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ✦ F i g. [illegible] încătușare, înlănțuire. [illegible] *grele Cu praful sur al pietrii îi înfrățește rostul.* GOGA, POEZII, 73.

2. (În trecut) Pedeapsă prin care vinovatul era silit să stea nemișcat în public, fiind, de obicei, prins de un stîlp printr-un cui care i se înfigea în ureche. *Pînă pe la începutul veacului acestuia ..., se aplica încă ...* [illegible] *tîrg și piețe, cari nu se conformau prețurilor fixate de ocîrmuire.* N. A. BOGDAN, C. M. 141.

— Pl.: *țintuiri.*

— V. **țintui.**

ŢINTUÍT, -Ă adj. **1.** Prins, bătut, fixat cu cuie, cu ţinte[1] **(I 1)**, ţ i n t [illegible] **(1)** : [illegible] despre încălţăminte) cu ţinte[1] **(I 1)** pe talpă. *Văzind Sideros* [illegible] *înşelat.* MOZAICUL (1839), 633/8. *Ghete mari cu talpa* [illegible] CRĂINICEANU [illegible] 153, cf. DDRF, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. [illegible] *ghete cu talpa groasă, ţintuită.* PAS, Z. I, 180, cf. DL, DM, DEX.

2. Împodobit cu ţinte[1] **(I 2)** : ţint[illegible] **(2)**, [illegible] ţintelat. *2 curele ţintuit[e]* (a. 1760). IORGA, S. D. X, 224. *Frîie ţintuite şi argintate şele.* ALECSANDRI, P. III, 200. *Chimir ţintuit.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DEX. *Oprişanul are-n sat Ogari, căpoi de vînat, Cu zgărzi late, ţintuite, Pe la margini poleite.* ALECSANDRI, P. P. 202. *Săcerele frumuşele, Zimţuite, ţintuite.* FOLC. MOLD. I, 275. ✦ (Rar) Întărit, ferecat cu metal. *Era furce şi rude de şatră, La vîrf cu fier ager ţintu-*[illegible] BUDAI-DELEANU, [illegible] 89. ✦ [illegible] ghioagă etc.) Ferecat cu ghinturi; ghintuit. *Că mi-i puşca hultuită Şi mi-i ghioaga ţintuită.* ALECSANDRI, P. I, 59. *O singură armă, o ghioagă de fer ţintuită, mare şi grea, ... sta aşezată.* ODOBESCU, S. I, 66.

3. (Adesea complinit prin „locului" sau prin echivalente ale acestuia) Nemişcat, incremenit (din cauza unei stări sufleteşti sau a unei emoţii puternice). *Pandora rămase ţintuită în loc dinaintea tronişorului.* ISPIRESCU, U. 97. *Florea Cazacu sta ţintuit pe malul vîlcelei şi sufletu-i plîngea de mîhnire.* SANDU-ALDEA, U. P. 136. *După sfîrşitul actului întîi, Radu era singu-*[illegible] BASSARABESCU, S. N. 167. *Rămaseră ţintuite pe loc, fiindcă pentru întîia oară vedeau un banchet boieresc.* PAS, Z. IV, 61. *Se punea pe citit. După ce termina, rămînea ţintuit locului de nedumerire.* PREDA, DELIR. 170.

4. (Învechit, rar; despre ochi, privire) Atent, încordat; fix. *Îl priveaşte cu o căutătură ţintuită şi fără de clipire.* BELDIMAN, N. P. I, 170/20. ✦ Îndreptat sau concentrat într-o anumită direcţie; aţintit. *Ochii lui cei înfipţi şi ţintuiţi asupra ei să întunecă de toată vederea.* BELDIMAN, N. P. I, 54/4.

— Pl. [illegible]

— V. **ţintui.**

ŢINTULÍŢĂ [illegible] Ţintişoar[illegible] **(2)**. Cf. [illegible]

— Pl. [illegible]

— **Ţintă[1]** [illegible]

ŢINTÚŢĂ s. f. (Regional) Ţintişoară **(2)**. *Stăi, bade, Şi odihneşte şi calul ţi-l potcoveşte Cu potcoave de aramă, ... Cu ţintuţe de argint.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 267.

— Pl. [illegible]

— **Ţintă[1]** + suf. *-uţă.*

ŢINŢÁR[1] s. m. (La pl.) Nume dat aromânilor de către populaţiile slave învecinate; (şi la sg.) persoană care face parte din această populaţie. *S-au numit după aceea armu vlahi . . . sau cuzovlahi, iară mai pre urmă ţinţari.* ŞINCAI, HR. I, 30/23. *Atunci ţinţariul gîndeai că plesneşte De mănie, nici să răbdă să nu zică: „Arhonda! ţine fugi voiniţeşte".* BUDAI-DELEANU, T. V. 148, cf. 163. *Cei ce au trecut pi la Orşova şi preste podul lui Traian, unii departe în jos, la Maţedonia s-au aşezat şi acuma să cheamă tot rumâni, le zic ţinţari, arnăuţi.* N. STOICA, C. B. 94, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, TDRG. *Acolo s-agăţă de noi un bulgar, un muscal, trei greci, un schipetar ş-un ţînţar.* DELAVRANCEA, O. II, 313, cf. DR. IV, 1 513, BUL. FIL. I, 42.

— Pl. [illegible] — Şi [illegible] **ţinţár** s. m.

— Din [illegible] **cincar.** Cf. [illegible] ţ i n ţ i [illegible]

ŢINŢÁR[2] s. m. v. **ţînţar[1].**

ŢINŢÁR[3] s. n. şi m. v. **ţintar.**

ŢINŢAVÁRĂ [illegible] **ţiţivară.**

ŢINŢĂRÁŞ s. m. v. **ţînţăraş.**

ŢINŢĂREÁSCĂ [illegible] f. v. **ţinţărească.**

ŢINŢĂRÉŞTE adv. (Învechit) În dialectul aromân. Cf. BUDAI-DELEANU, T. V. 163. *Trandafir striga ţinţăreşte.* id. ib. 142.

— **Ţinţar[1]** [illegible]

ŢINŢĂRÍCĂ [illegible] **ţinţărică.**

ŢINŢĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre oameni) Iute (în mişcări) (Feneş — Caransebeş). Cf. CHEST. IV 6/20.

— Pl.: *ţinţăroşi, -oase.*

— **Ţinţar[2]** + suf. *-os.*

ŢINŢĂRUŞ [illegible] **ţînţăruş[1].**

ŢINŢEÁ s. f. (Prin Transilv., Maram. şi Bucov.; mai ales la pl.) Podoabe pe îmbrăcăminte (ALR I 790/278, 302, 308); nasturi în formă dreptunghiulară sau pătrată, cusuţi ca podoabe pe chimir (BUL. FIL. IV, 97, A V 15); discuri mici de metal, de obicei de aramă, atîrnate pe chimir (com. din PARVA — NĂSĂUD); paiete (LEXIC REG. 19). *Dar de lucru ce-şi* [illegible] JARNÍK—BÎRSEANU, D[2]. 538. *Alunel cu creanga-n vale, Drag mi-i badea cu* [illegible] *Mi-am lăsat părinţi-n jele.* COM. SAT. V, 37.

— Pl.: *ţinţele.* — Şi: **ţinţeşeá** s. f.

— **Ţintă[1]** + suf. *-ea.*

ŢINŢELÁT, -Ă adj (Prin Transilv.; despre oameni) Împodobit cu ţinţele (v. ţ i n ţ e a); înzorzonat. *Mai voinic, mai ţenţălat.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 346. *Unde mergi tu, fată-naltă, Ţinţelată, mărgelită?* COM. SAT. I, 58. *Pentru badea ţinţălat, Mi-am lăsat părinţi-n sat.* ib. V, 37.

— Pl.: *ţinţelaţi, -te.* — Şi: **ţenţelát, -ă** adj.

— **Ţinţele** (pl. lui *ţinţea*) + suf. *-at.*

ŢINŢEŞEÁ s. f. v. **ţinţea.**

ŢINŢEŞEASCĂ [illegible] **ţinţărească.**

ŢINŢILEÁC s. [illegible] **ţinţilec.**

ŢINŢILÉC s. m. (Ornit.; prin nordul Dobr.) **1.** Pitulice **(I 1 a)** *(Troglodytes troglodytes).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 317, ALR SN III h 699/682, ALRM SN II h 515/682.

2. Piţigoi **(1)** *(Parus maior).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pl. [illegible] Şi **ţinţiléj** BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 329), **ţinţileác** (id. ib.), **ţinţiléghi** (id. ib.), **ţinţiléchi** (ALR SN III h 699/682), **ţinţiléy** (BĂCESCU, PĂS. 317), **ţinţiléghi** (id. ib. 169) s. m.

— Formaţie onomatopeică.

ŢINŢILEG s. m. v. **ţinţilec.**

ŢINŢILEGHI s. m. v. **ţinţilec.**

ŢINŢIRÍM s. n. v. **ţintirim.**

ŢINŢIRÍMB s. n. v. **ţintirim.**

ŢINŢIRÍN s. n. v. **ţintirim.**

ȚINȚIȘOÁRĂ [illegible] v. **țintișoară.**

ȚINȚIVÁR [illegible] v. **țițivară.**

ȚINȚIVÁRĂ [illegible] v. **țițivară.**

ȚINȚIVÍȚĂ s. f. (Ornit.; regional) Pițigoi **(1)** [illegible] Dumbrăvița Mică – Beiuș. Cf. BA[illegible] PAS. 168, 329.

Pl.: *țințivițe.*

Formație onomatopeică.

ȚINȚIZÓI s. m. v. **cinezoi.**

ȚINȚÎNĂ s. f. v. **ținină.**

ȚINȚURĂ s. f. v. **ghizdură.**

ȚINUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Maram. și vestul Transilv.) A acoperi [illegible] unui vas de tablă cu un strat subțire de cositor sau de zinc, spre a-l proteja. V. [illegible] Cf. ALR I 704/270, ALR II 4 260/53, 272.

[illegible]

Țin² [illegible]

ȚINÚT¹ s. n. **I.** Faptul de a [illegible] ț i n e.

1. (Învechit, rar) Faptul de a aparține cuiva. Cf. ț i n e **(II 6).** *Alta, ...* [illegible] *hotarăle* [illegible] *de țara Ardealului* [illegible] *de Țara Rumânească* [illegible] (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 133, cf. 131, 290.

2. Păstrare a unui lucru într-un anumit loc. Cf. ț i n e **(V 1).** *Un căzănel ... pentru ținutul apii.* [illegible] O. 297/20. ◆ (Învechit) *Ținutul minte* = ținere de minte, amintire. *Ia aminte la* [illegible] septembrie 12/33.

3. [illegible] Durere acută în corp; junghi. [illegible] 1951, nr. [illegible] 43.

4. (Învechit) Reținere, înfrînare (a simțurilor). *Cîndu grăiia lui* [de] *dereptate și de ținrutu* (o p r i - t u r i N. TEST. 1648, r ă b d a r e BIBLIA 1688) [illegible] COD. VOR. 64/12.

5. (Învechit) Putere, tărie, forță (a lui Dumnezeu) de a acționa, de a face, de a realiza ceva. [illegible] lui Hristos, [illegible] (ț i n e a r e a N. TEST. 1648, t ă r i i a BIBLIA 1688) *în veacii veacilor, amin.* COD. VOR. 160/1, cf. GCR I, 3/24. *Cire ști țirearea* (ț i n e a r e S, *ținrutul* H, *țirutul* V, p u t e a r e a D) *mâniei tale și de frica ta, băsăul tău cură?* PSALT. 189. [illegible] CORESI, PS. 236/12. ◆ (Prin lărgirea sensului) *Tu vlădești cu țirutul* (p u t e r i i D) *mariei, turburatul undelor ei tu îmblîndziși.* PSALT. 182.

6. (Învechit) Drept de a dispune de cineva sau de ceva, de a exercita o acțiune (decisivă) asupra cuiva sau a ceva, c o n d u c e r e, a u t o r i t a t e; p. e x t. stăpînire, dominație. *Ceare de la mere și* [illegible] ț i n e a l e [illegible] *ei că de supt mîinile și ținutul rimleanilor va scumpăra* [illegible] 105. [illegible] *sînt și turme, învățați-i și-i dojeniți și-i înțelepțiți.* id. ib. 420. *Creașteți și vă înmulțiți și impleți pămîntul și-l* [illegible] id. ib. [illegible] (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 49/7, cf. 425/2, COD. TOD. 212. *Să fie izgonit den* [illegible] *craiului leșesc.* PRAV. 278.

II. 1. (Învechit și regional) Teritoriu aflat în proprietatea sau în stăpînirea cuiva, d o m e n i u; p. e x t. avere, moșie¹. *Luase cu sila și de nevoie muiarea lui și a patra parte de ținut.* CORESI, EV. 545. *Pohteaște, în țara Ardealului, Gherghinul și Ghelăul și Veciul și Făgărașul, cu tot ținutul și venitul lor* (a. 1600). DOC. Î. (XVI), 145. *Ale lor țenute, cîte oblăduiescu ei* (a. 1633). ap. PANAITESCU, O. Ț. 259. *El stăpînea cetățile tari cu ținuturile.* N. STOICA, C. B. 132. *Alexandru îi deate o cetate cu ținutul ei.* ALEXANDRIA, 158/13, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCL 1965, 804. *Tyras avea un ținut agricol și pășune pentru creșterea vitelor.* PANAITESCU, C. R. 36, cf. ALR II 2 494/723, 791, 836, 886, 928. ◆ Teritoriu (cu pămînt arabil, pășuni, păduri etc.) al unei comune; țarină¹ **(1),** (regional) hotar. Cf. DRLU, ALR II 2 494/192, 250, 353, 362, 520, 551, 682. ◆ Teritoriu asupra căruia se întinde stăpînirea unui stat; întindere, cuprins al unei țări. *Să fiu creștinu și eu și toate slugile meale și ținutul împărățieei meale* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 150/9. *Cu bună samă toate țările acealea, împreună cu marcomanii și cvadii, li-ar fi făcut ținuturi.* CANTEMIR, HR. 201. *Patria noastră poate cu mult mai mult a să ferici, fiindu-i ținutul mai mare și pămîntul din fire bogat.* GOLESCU, Î. 146. *Așa scrisoare nu se mai văzuse pînă atunci în tot ținutul acelui împărat.* GORJAN, H. I, 123/14. [Împăratul] *porunci să-i adune cîțiva din ținutul său.* PANN, P. V. I, 109/4. *Vrea, adică, să știe Cui mai mult se cuvine Să ție pentru sine Un petec de cîmpie Și un colț de pădure, de tot nensemnător, Ce despărțea ținutul și staturile lor.* ALEXANDRESCU, O. I, 215. *Și oștile-i sînt mîndre? ... — Sub grelele lor zale, Aduc cu ele spaima ținuturilor tale.* PETICĂ, O. 148, cf. ALR II 2 494/785. ◆ (Prin Munt. și sudul Transilv.) Teritoriu, loc în care îi priește cuiva să trăiască. *Lui Antofiță să-i spuie Ținutul morunilor, Adăpostul somnilor Și jocul cosacilor Și curetul scoicilor.* PĂSCULESCU, L. P. 177. *O sălbăticiune are ținut în locu cutare.* ALR II 2 494/833, cf. 2 494/762. ◆ (Învechit) Tot ce există; lume; univers. *Domne, despuietoriul, părintele a tut ținotul* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II, 155/7. *Dzise H*[risto]*s: „îndrăzniți, că eu biruiiu lumea și tot țirutul lumiei".* IEUD, 247/14.

2. (De obicei urmat de determinări nume proprii care precizează unitatea teritorială) Subdiviziune teritorial-administrativă a unui stat. V. d i s t r i c t, j u d e ț, p r o v i n c i e **(I).** *Mă sfătuii cu luminatul mitropolitul, marele Ghenadie, den tot ținutul Ardealului și al Orăzıei.* CORESI, EV. 6. *Au vîndut a lui direaptă ocină și moșie din sat din Filipești, ce iaste pre apa Oituzului în ținutul Trotușului* (a. 1591). GCR I, 38/27. *Ținutul banului den Săcui, biruri 459* (a. 1599). DOC. Î. (XVI), 114. [illegible] *dobînde de la turci, acealea să le lase noauo* (a. 1600). ib. 131. *Oradea cu ținutul Biharului, și Hustul cu ținutul Maramurășului* (a. 1600). ib. 132, cf. D. BOGDAN, GL. 114. *Am vîndut a noastră direaptă ocină ... unchiu-nostru Iorgăi, ce au fost postelnic mare, un sat anume Drăgușeanii, ce-s la ținutul Dorohoiului* (a. 1660). BUL. COM. IST. IV, 17. *Voi, staroste de acel ținut și globnici, și deșugubinari, și olăcari, și podvodari, întru nimic să nu-i învăluiț* (a. 1661). IORGA, S. D. V, 35. *Fiind împărat la Persiia Savorie, acest sv*[î]*nt ..., aflîndu-să ep*[i]*sc*[o]*p într-un ținut a împărățiici lui și învățînd poporul ... de cîte fac folos ..., fu pîrît la-mpăratul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 73v/13. [illegible] Țara ungurească [illegible] (a. 1660 – 1680). GCR I, 175/28. *S-au bătut cu turcii la Prut, la Stănilești, din* [illegible] NECULCE, L. 28. [illegible] *a Dachiii, cu condeiul trecînd, lăsăm să cerce cititoriul nostru la Bonfin.* CANTEMIR, HR. 67, cf. ANON. CAR.

Moșiile ... fiind în ținutul Bacăului, iată că i-am vîndut cu carte aceasta să fie [illegible] *dumisale* (a. 1753). IORGA, S. D. VII, 301. *Care țigani muncindu-se foarte cumplit de către dregătorii ținutului Neamțului, s-au spăriet și ceialalți țigani ai noștri ... și au fugit* (a. 1786). URICARIUL, XIX, 27. *Toată periferia (ținutul) s-au prăpădit cu foc și cu sabiia.* MOLNAR, D. 415/29. [Sibiul] *este în cetate, și tot în ținutul Sibenbirgen, în județul saxilor.* GOLESCU, Î. 9, cf. DRLU, LB. *Ținuturi.* BOJINCĂ, în CL 1978, 155. *Trupul omului se poate socoti ca o împărăție carea în mai multe ținuturi (regiones) se împărtaște.* ANTROP. 31/17. *Am băgat de samă la o moșie în ținutul Botoșenii.* I. IONESCU, C. 47/7. *Am auzit că are o vie la Moldovă, are o moșioară în ținutu Băcăului.* PR. DRAM. 278, cf. ISER, POLIZU. [Tîrgu Frumos] *pe urmă ajunse a fi capitalie de ținut, iar acum nici aceea nu este.* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Care încărcate ... aduc bogățiile din șapte ținuturi.* SLAVICI, O. II, 84. *De loc era de la Găiceni, din ținutul Teleorman.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 98. *Dintre aceste ținuturi, numai ... Hîrlăul și Cîrligătura nu erau la margine.* RĂȘCANU, L. XCV, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. *Clima ținutului este foarte priicioasă și viilor.* VUIA, Ț. H. 81, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Sîntem de la Turturești din ținutul Vasluiului.* MIRONESCU, S. A. 32. *Trăia singur cuc la o răzășie a lui în ținutul Bacăului.* SADOVEANU, O. XI, 201, cf. SCRIBAN, D. *Iosif al II-lea ... desființează autonomiile țărilor și-și împarte imperiul în ținuturi.* BLAGA, G. 115. *Ținuturile Moldovei, care se dezvoltă treptat după întemeierea statului, sînt, întocmai ca și comitatele din Ungaria și Transilvania, unități militare domnești.* PANAITESCU, O. Ț. 30. *Jos, pe apa Prutului, În ținutul Hușului, La casele Lupului Mers-au ura domnului.* ALECSANDRI, P. P. 179. *O ajuns vestea la frate-su, că el îi ispravnic* [illegible]. VASILE, P. L. 70, cf. ALR II 2 494/157, 272, 414, 514, 520, 531, 537, 605. *Ionu Pietrarului, Din ținutul Neamțului, Bea la crișma bradului, Cu fata Olteanului.* BALADE, II, 355. ◇ (Învechit; în documente; precedat de determinant) *Pat[illegible] ținut: 2 040 om țaran; 40 pope; 315 nemiș* (a. 1591). DOC. Î. (XVI), 170. ◇ *Ținut grăniceresc* v. **g r ă n i c e r e s c.** ◇ E x p r. **A dărui cuiva ținutul Cîinenilor și satul Corbenilor** = a ucide, a omorî (pe cineva). Cf. ZANNE, P. VI, 32.

3. Parte delimitată, porțiune relativ omogenă din cuprinsul învelișului geografic, căreia îi sînt specifice anumite caracteristici (etnice, etnografice, de relief, de climă, ape, resurse economice etc.), **r e g i u n e (1)**, **ț a r ă (2)**, **z o n ă**, p. g e n e r. întindere de pămînt, parte de loc, **m e l e a g (1)**, **t e r i t o r i u**, (învechit) **o l a t (1).** *Iată muiare de-a Hanaan den ținutul ei vine și strigă cătr-îns greind.* EV. SL.-ROM. 228/19. *Știre de acest lucrul întru toate ținuturile iudeilor fu.* CORESI, EV. 349. *Alease derept aceaea Lot ținutul Iordanului și mearse cătră răsărita soarelui.* PO 46/20. *Venit să fii pre cest ținut și eu cu tine voiu fi.* ib. 85/17. *Să ceartă pre multe locuri cu multe fealiuri de certări, după cum va fi obiceaiul a fieco loc (ținut* MUNT.). PRAV. 169. *Sămănară cuvîntul Domnului prespre tot ținutul.* N. TEST. (1648), 153ʳ/31. *De voiu căuta, iată acest ținut grasu estă pustiiu* (a. 1600 — 1650). GCR I, 141/35. *Și pre toți cîți au fost împărați dintru acesta ținut acolo i-au îngropat.* HERODOT², 133. *Cînd veț vedea Ier[u]s[a]limul încunjurat de ostași ..., atunce cei din Iudeea să fugă la munți ..., și cei din ținuturi să nu între într-însul* (cca 1700 — 1725). GCR II, 22/25, cf. KLEIN, D. 443. *Sate, orașe, ținuturi, mai toate pustii le vezi.* BELDIMAN, E. 1/14, cf. DRLU, VALIAN, V. *S-a-ntîmplat un război ... Cu un al Misio-Dachiii împărat ..., Avînd pentr-un ținut intrigi.* PANN, E. IV, 50/17, cf. POLIZU. *Drepturile ceali ale locuitorilor din țenutele memorate.* FM (1861), 21. *Toată copilăria sa Zamfira o petrecuse în călătorii dintr-un ținut într-altul.* ALECSANDRI, O. P. 67. [Păsările numite grive] *se află ... multe prin ținuturi vecine cu noi, prin Polonia și Austria.* ODOBESCU, S. III, 28, cf. I, 121. *Către miazănoapte și apus, zăresc Munții Apuseni cei bogați în aur, văd ținuturile Mureșului, comori de brazi și de feciori ca brazii.* CARAGIALE, O. III, 89. [Ceahlăul și Dîmbovicioara] *au desfătat atîți nerozi de negustori, cîți brazi și cîți mesteacăni sînt pe ceafa de piatră a acestor ținuturi fericite.* DELAVRANCEA, T. 184. *Sau știi cumva ținutul În care domn e lutul ...?* MACEDONSKI, O. I, 130. *Aici sîntem în mijlocul județului Vîlcea, podoaba mîndrei Oltenii și unul din cele mai frumoase ținuturi ale țării.* VLAHUȚĂ, R. P. 109, cf. BARCIANU. *Pe de o parte se ridicau piscurile despre Turnu Roșu, Vîrfu Mare, pînă dincolo de valea Oltului, spre ținuturile Făgărașului; pe de alta, Piatra Albă și Clăbucelul.* D. ZAMFIRESCU, Î. 174. *Intra-n ținutul fermecător al Tirolului.* SANDU-ALDEA, D. P. 11, cf. ALEXI, W. *Eu cată să cutreier ținut după ținuturi Și-al amintirii blestem să mă urmeze-n drum.* CERNA, P. 70. *S-a dus vestea acestor reprezentații în tot ținutul Someșului.* REBREANU, I. 68. *Satele au fost aproape unul de altul, ... fenomen caracteristic pentru așezările acestui ținut.* VUIA, P. 8. [Inginerii] *porniseră ... să străbată țara din ținut în ținut, ca s-o cunoască prin văzul și auzul lor cu de-amănuntul.* C. PETRESCU, R. DR. 33. *Nici o rață nu s-a ridicat în liniștea acestui crepuscul lung ca-n ținuturile polare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 83. *Sîntem în ținutul pinului și molifului.* I. BOTEZ, ȘC. 222. *Aveam sentimentul călătorului care, venind pe un drum neted, ajunge deodată într-un ținut cețos, cu mlaștini.* VLASIU, D. 185. *Înhămă iapa lui cea albă — o chema Liza, o mîndrețe de vită, vestită în tot ținutul, la care se închina ca la icoană.* VOICULESCU, P. I, 126. *Păduri negre de brazi, de fag, uneori și de stejar, acoperă ca niște armii dese totul, făcînd ținutul de nestrăbătut.* CĂLINESCU, I. C. 7. *Tomșa ... începu să lovească ținuturile moldovenești din margine.* SADOVEANU, O. V, 696. *Stînd așa de vorbă cu un om care-i aducea aerul orașelor și-i amintea ținuturile civilizate, ... era mișcat.* id. ib. VI, 98. *Ținutul unde seara din lunci și din zăvoaie, Ca și argintul sprinten, viu apele sclipesc.* PILLAT, P. 69, cf. SCRIBAN, D. *În aceste ținuturi, viața oamenilor are multe asemănări cu viața din Țara Moților.* BOGZA, A. Î. 601. *Era cel mai frumos băiat din ținutul nostru.* H. LOVINESCU, T. 194. *Ne-am propus să închiriem un automobil, ca să cercetăm puțin și ținutul în interior.* TUDORAN, O. 157. *Îl căraseră cu carița ... într-un ținut sălbatic.* BARBU, PRINC. 65. *Unele categorii* [de folclor] *se găsesc în întreaga țară. Altele abundă în anumite ținuturi.* IST. LIT. ROM. I, 18. *Chemați din țările străine, magi de seamă Se-ntoarseră-n ținuturile lor.* DOINAȘ, A. P. 18. *Ajungînd în ținuturile iadului, omul nostru de ce să se apuce?* FURTUNĂ, V. 28. *Aproape în toate ținuturile e obiceiul de-a scuipi jos ... cînd vezi vîntoasa.* COM. SAT. II, 137, cf. ALR II 2 494. *Căci Moldova-i ținut mare Și-i frumos ca și o floare.* FOLC. MOLD. II, 220. ◇ F i g. *Ajuns acum pe culmea vieții, înainte De-a descrește-n umbra ținutului tăcut, ... înalț o rugăminte.* PILLAT, P. 193. *Pe lespezi, dacă te apleci, Auzi scarabei sărutînd părinteștile luturi, Crengile noastre căzute-n adînc, în ținuturi Amare și reci.* BLAGA, POEZII, 166. *Calea ce fusese aleasă, aceea a miniaturii și a icoanelor, ... reprezintă ea însăși un ocol prin ținutul unde idealul se îmbină cu realul.* MĂN. SUCEVIȚA, 188. ✦ (Învechit, rar) Populația unui ținut¹ (II 3). *Și s-au strîns tot orașul și ținutul de prinpregiurul Eghipetului.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 160ʳ/11. ✦ S p e c. Teritoriu din care un rîu își adună apele; bazin. Cf. MEHEDINȚI, P. 4. ✦ F i g. Sferă, domeniu al unei științe, al unei activități etc. *Întreprindem o cercetare prin care încercăm să ajungem [illegible] filoso[illegible]* [illegible] BLAGA, VAL. 7.

4. (Învechit, rar) Regn **(1).** [Leacurile] *se iau* [illegible] *verdețurilor ..., din ținutul dobitoacelor, ... din* [illegible] PISCUPESCU, [illegible] 20[illegible]

5. (Învechit, rar) Parte a corpului sau a unui organ al corpului omenesc. *Foalele ... se împărțaște în patru ținuturi : ... ținutul foalelui de sus ..., ținutul buricului ..., ținutul foalelui de jos, ... ținutul rușinii* [illegible] 32 14.

— Pl. : *ținuturi* și (învechit) *ținuture, ținute.* — Și : (învechit) **țenut**, (regional) **1) ținét** ([illegible] 352) s. n.

— V. **ține.**

ȚINÚT², -Ă adj. **1.** (Învechit, rar) Puternic **(III 1)**, tare **(III 3)**, intens. (F i g.) *Dostoinicia ta ținută* [illegible] *putearnica* [illegible] PSALT. 21. *Destoiniciia mea ținută mie iaste. B[lago]-*[illegible] CORESI, [illegible] 31 12.

2. Care este păstrat, rezervat, reținut pentru cineva sau pentru un anumit scop. Cf. [illegible] 443. *Să* [illegible] *cere, Întîlnind-o-n stradă, mărul cel ținut Pentru el!* COȘBUC, P. I, 250.

3. (Rar ; despre persoane) Care își păstrează aspectul tineresc, care se ține bine. *E o femeie de vreo cinzeci de ani, destul de bine ținută ; cam prea dreasă* [illegible] CARAGIALE, O. II, 78.

4. (Rar ; despre sunete) Care este prelungit, continuat un anumit timp. *Odată* [profesorul de muzică] [illegible] *se duce o notă ținută.* CARAGIALE, O. I, 5.

5. (Regional ; despre motive florale la cusături, broderii etc.) Neîntrerupt, legat, continuu (Jiana — Turnu Severin). Cf. [illegible]

6. (Prin vestul Munt.) Zgîrcit ; strîngător ; econom. Cf. RĂDULESCU-CODIN, [illegible] id. ib.

7. (Prin vestul Munt. ; despre mers) Întins, susținut. Cf. [illegible]

— Pl. : *ținuți, -te.*

— V. **ține.**

ȚINUTÁL, -Ă adj. (Învechit) Care aparține unui ținut¹ **(II 2)**, de ținut¹. [Divanul] *să ri[n]duiască localnică cercetare prin giudecătoria ținutală* (a. 1839). URICARIUL, V, 11/9. *Primește prenumerații și pentru țările străine, în polițiile ținutale* (a. 1841). PLR I, 97. *Lista deputaților ... aleși în residențiile ținutale* (a. 1857). CAT. MAN. I, 16. *Autoritate ținutală.* ALECSANDRI, [illegible] *douăzeci, treizeci de hoți chiar prin rezidențele ținutale.* MAIORESCU, D. I, 60. [Dietele] *puteau fi sau ținutale, chemate de comiții ținuturilor, sau obștești, ale întregei țări, sub președenția regelui sau a voievodului* [illegible] 172 [illegible] *Călmașul ocupînd dregătorii ținutale.* C. GANE, TR. V. 275. *Comitet școlar ținutal.* IORDAN, L.R.A. 160, cf. SCRIBAN, D., DEX.

— Pl. : [illegible]

[illegible]

ȚINUTÁȘ adj., s. m. (Învechit, în Mold. ; mai ales la pl.) (Persoană) care locuia într-un anumit ținut¹ **(II 2)**. V. p r o v i n c i a l. *Însărcinăm și rînduim și pe d-voastră trei, din boierii ținutași, ... să faceți mai întîi un izvod adevărat* (a. 1824). URICARIUL, V, 188/6. *Mulțimea glasurilor de uniră răsuflă cu mai multă aprindere în inimile ținutașilor* (a. 1856). [illegible] *Caut să cîștig dragostea ținutașilor de Roman, făcînd bine pe cît pot.* ALECSANDRI, T. 575, cf. CIHAC, I, 291 [illegible] BARCIANU [illegible] *și să mișcă ținutașii din Neamț?* ȘEZ. VI, 129, cf. [illegible] ȘĂINEANU, D. [illegible] SCRIBAN, D., [illegible]

— Pl. : [illegible]

ținut¹ [illegible]

ȚINÚTĂ s. f. **1.** Fel de a sta sau de a se mișca al cuiva, mod de a-și ține corpul ; atitudine, poziție [illegible] *tiveze și să stăpînească publicul cu glasul ei frumos, cu ținuta și gesturile ei nobile.* CARAGIALE, O. I, 2. *Nu mai puțin importante în acțiunea oratorică sînt* [illegible] *și ținuta corpului întreg.* în RET. ROM. 208. *Ținuta excelentă, masca neîntrecută, un joc de scenă fără pereche, iată calitățile esențiale ale marelui artist.* BACALBAȘA, S. A. I, 239, cf. ALEXI, W. *Ședea pe laviță, dreaptă ca o statuie ... Și ținuta asta tot de la mamă-sa o moștenise.* AGÎRBICEANU, S. 24. *Mergea în pas cu toți cei din jurul lui, avea însă o ținută ciudată : umbla cam într-o parte și puțin cam pe spate.* SADOVEANU, O. VI, 534. *Ținuta lui era marțială și im-*[illegible] *toată înfățișarea lui „un aer de comandir".* OȚETEA, T. V. 88. *Trecîndu-și palma dreaptă peste capul ras, își constitui o ținută solemnă.* CĂLINESCU, B. I. 35. *Rochia asta de bal îmblînzea ținuta ei îndeobște dreaptă, mîndră.* V. ROM. februarie 1959, 23. *Ceea ce le dădea uimitoarea asemănare era nu ținuta, aceeași la toate, a corpului, ci zîmbetul întipărit pe față.* N. MANOLESCU, [illegible] 215, cf. [illegible] DEX. ✦ Fel de a fi sau de a se comporta ; comportare, conduită, atitudine. *Pre lîngă această ținută față cu potestatea executivă* [illegible] *satisfacțiunea de a vedea că între cele trei proiecte ortografice ... diferențele erau mult mai ușoare.* BARIȚIU, P. A. III, 31. *Atîta sfială era în ținuta ei.* [illegible] ALEXI, W., [illegible] *asistenta nu era prietenă, dar prețuia ținuta ei corectă.* [illegible] *însă nu-și schimba ținuta.* BASSARABESCU, S. N. 56, cf. CADE. [Izbucnește] *cu o violență neașteptată față de ținuta lui flegmatică.* H. LOVINESCU, T. 347. *Cucerit totuși de ținuta mea hotărîtă, ... mă prezenta tuturor.* BRĂESCU, A. 237. *Are nevoie ... de limbă ageră și de o ținută cuviincioasă.* SADOVEANU, O. XIV, 11. [illegible] *lui deveni ridicolă și pedantă.* ARGHEZI, S. XI, 120. *Copiii erau foarte corect îmbrăcați, aveau ținută rezervată, dar nu sfioasă.* CĂLINESCU, B. I, 119, cf. [illegible] ✦ (La [illegible] spectacole, manifestări etc.) Atitudine caracterizată [illegible] ... *cu publicarea cîtorva volume de o înaltă ținută* [illegible] 1964, 155. [illegible] *vatu care s-a impus ... privește ținuta interpretării.* T septembrie 1966, 74. *O pagină de frumoasă ținută* [illegible]

2. Felul cum este cineva îmbrăcat ; p. e x t. îmbrăcăminte, costum, uniformă. Cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W. [illegible] *surîndu-i ținuta de la tocurile pantofilor pînă în creștet.* [illegible] *Să se îmbrace, să aibă o ținută demnă de un vernisaj.* VLASIU, D. 52. *În cîteva salturi sui scara spre cabină și-și schimbă ținuta.* BART, S. M. 102, cf. SCRIBAN, D. [illegible] *mai arătoasă.* APOLZAN, P. I. 174. *Nu uita — apăsa directorul, inspectînd ținuta îngrijită a candidatului.* [illegible]

de moșie, dar cu alt costum, cărămiziu. CĂLINESCU, E. O. I, 116. *Echipajul mînca la ore fixe ..., în ținută reglementară.* BOGZA, A. Î. 328. *Se întoarse spre ușă și-și aranjă ținuta.* V. ROM. aprilie 1955, 176. *Ținuta ei de lucru era un fel de peplum virginal de olandă.* VINEA, L. I, 71. *Topîrceanu nu juca niciodată, de teamă parcă să nu-și deranjeze ținuta.* V. ROM. septembrie 1970, 62. *Cu trecerea vremii ..., ținuta lor nu a mai fost atît de sobră, ci dimpotrivă, ei purtau în mod obișnuit haine de mătase colorată.* G. BARBU, A. V. 32, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Mare ținută* = uniformă a militarilor, uneori a elevilor din liceele militare, purtată la parade sau cu ocazia altor solemnități. *Marea ținută și mantaua se dă dorobanțului de către guvern.* I. IONESCU, M. 268, cf. DDRF, BARCIANU. *Muzica militară cînta corect cu d-l capelmaistru în mare ținută, întors cu spatele spre muzicanți și cu fața spre banchet.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 67. *Polițaiul îmbrăcat în mare ținută se plimbă de-a lungul peronului.* SANDU-ALDEA, A. M. 195, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Durerea mea a fost simțitor micșorată de două rînduri de haine* [de liceu] *noi, de mică și de mare ținută.* BRĂESCU, A. 113. *Ras proaspăt și îmbrăcat în mare ținută,* [ofițerul] *prezenta cea mai tipică ilustrațiune a logodnicului corect.* P. CONSTANT, R. 124. *Cînd se-mbrăca în mare ținută ..., se simțea că este cineva în fruntea batalioanelor.* SADOVEANU, O. II, 103, cf. SCRIBAN, D. *Generalul ... îl părăsea sub escortă, îmbrăcat în mare ținută.* MAGAZIN IST. 1990, nr. 1, 58. (Prin extensiune) *Doi servitori în mare ținută au deschis ușile.* GALACTION, O. A. I, 178. (Glumeț) *Îmi placi astăzi, Anico!... Văd că te-ai pus în mare ținută.* C. PETRESCU, Î. II, 173. *Mică ținută* = uniformă de serviciu a militarilor sau, mai rar, a elevilor din liceele militare. Cf. BARCIANU, TDRG, CADE. *Haine noi, de mică și de mare ținută, cu gulerul brodat în fir de aur.* BRĂESCU, A. 113, cf. SCRIBAN, D. *Am ordonat ca într-un ceas să fie toată oștirea în front, în mică ținută.* CAMIL PETRESCU, O. II, 243. *Ținută de campanie* = uniforma purtată de ostași în timpul campaniei. *Soldații stau îmbrăcați în ținuta de campanie.* BACALBAȘA, S. A. I, 64. *Încordările chinuitoare prin care trecusem ... s-au topit curînd în somnul adînc ce m-a trîntit în cort, îmbrăcat, echipat în ținută de campanie.* SANDU-ALDEA, D. P. 109. *Pe străzi, patrule în ținută de campanie.* T. POPOVICI, S. 35. *Ținută de gală* (sau *de ceremonie, de seară*) = îmbrăcăminte elegantă, în culori sobre, care se poartă la solemnități. Cf. CADE. *Domnul director general ... îmbrăcat în ținută de gală.* MIRONESCU, S. 131. *Pe invitația lui se făcuse mențiune specială: ținuta de gală „redingotă cu decorații".* BRĂESCU, O. A. II, 169. *Cel dintîi, ca de obicei, apăru conul Tudorachi vameșul, în ținută de ceremonie.* BART, E. 143. *Ținuta de gală nu-i priește și nici nu-l prinde.* VINEA, L. II, 18, cf. M. D. ENC. ◇ F i g. *Gîndacii în ținută de gală, negri și lăcuiți, repezi la nevoie ca glonțul.* VINEA, L. I, 324.

3. (Fon.) Fază a actului articulator în care organul vocal păstrează o anumită poziție. *În „mu" prima jumătate a ținutei lui „u" este nazalizată.* SCL 1955, 29. *Cea mai lungă ținută o are vocala „u".* GRAUR, I. L. 48, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *ținute.*

— De la **ținut**[1] (după fr. *tenue*).

ȚÎNZURĂ s. f. v. **ghințură.**

ȚIO interj. v. **țio.**

ȚIOÍRE s. f. v. **țiuire.**

ȚIOLÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre porci) A guița (Făget — Lugoj). Cf. H XVIII 74. *Purceii țiolesc.* ib.

— Prez. ind. pers. 3: *țiolește.*

— Formație onomatopeică.

ȚIP[1] interj. **1.** (Regional) Cuvînt care imită piuitul puilor (Baia — Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

2. (Prin Bucov.) Strigăt cu care se cheamă puii la mîncare. Cf. LEXIC REG. 115.

— Onomatopee.

ȚIP[2] s. n. (Învechit și regional) Șipot **(II 1)**; p. e x t. fîntînă, cișmea. V. ț î r ă u. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER, POLIZU, DR. III, 746, 1 091, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., GR. S. V, 46, ALR II/182. ✦ Fîntînă arteziană. Cf. LB. *Avea și o grădină cu* [illegible] ... TDRG.

— Pl.: [illegible]

— Din ... Zipf [illegible]

ȚIP[3] [illegible] v. **țipă**[1].

ȚIPÁ[1] vb. I. I n t r a n z. **1.** (Despre oameni) A striga cu glas tare și ascuțit (de durere, de mînie, de spaimă, de bucurie etc.). V. r ă c n i[1] **(2)**, s c h i ț o i **(2)**, [illegible] **(1)**, [illegible] **(1)**, ț i v l i **(2)**, u r l a[1], z b i e r a. *Muierile să nu țipe pre ulițe* (a. 1675). GCR I, 218/28, cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 443. *Iar ea țipa foarte tari* (a. 1799). GCR II, 171/29. *Morții zac, rănițiii gem și țipă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 260. *N-au țipat, nu s-au vaitat.* N. STOICA, C. B. 126. *Deodată . . . au auzit niște glasuri țipînd și strigînd.* DRĂGHICI, R. 25/4. *Mașa . . . năvăli țipînd la pieptul meu.* MOZAICUL (1838), 258/17. *Strigă, țipă de durere.* CONACHI, P. 86, cf. ISER, POLIZU. *Cînd se pune la piano . . ., fiori te cuprind, tremuri, plîngi, țipi ascultînd-o.* NEGRUZZI, S. I, 75, cf. PONTBRIANT, D. *Ia stăi, omule, și spune azi, că-mi vine să țip!* ALECSANDRI, T. 855, cf. CIHAC, II, 434. *Femeile și copiii țipau de prin coșurile în care se aflau pe cămile.* BOLINTINEANU, O. 302. *Muierile speriate se îmbrînceau și alergau țipînd.* ODOBESCU, S. I, 136. *Atunci ea, tresărind, odată începe a țipa și a se apăra cu năframa.* CREANGĂ, P. 271. *Îmi venea să țip de bucurie.* SLAVICI, O. I, 84. *La ce-ți slujește știința d-tale dacă țipi ca un copil și insulți ca un sălbatec?* DELAVRANCEA, T. 250, cf. DDRF. *Sînt copii. Cu multe sănii De pe coastă vin țipînd.* COȘBUC, P. I, 224, cf. BARCIANU. *Au țipat cu toții străbătător, alergînd speriați la celalalt mal.* ADAM, S. 194, cf. ALEXI, W. *Copiii țipă ca puii.* CANDREA, F. 285. *Părea că-l frige, așa țipa.* PÎRVESCU, C. 31. *Opri și pe cei trei prichindei . . . Țipînd, se izbiră jos lîngă căruță.* AGÎRBICEANU, S. P. 87, cf. SEVERIN, S. 70, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cosea și, cînd dădu cu ochii de dînsul, țipă de parc-ar fi săgetat-o moartea.* MIRONESCU, S. A. 99. *Mi-a venit să țip de bucurie.* BRĂESCU, A. 158. *Mă stringea să țip de durere, cu degetele lui ciolănoa-* [illegible] SEBASTIAN, T. 37. *Țipa văzînd urgia.* VOICULESCU, POEZII, I, 32. *Femeia țipa cu glas sfredelitor și ascuțit.* SADOVEANU, O. V, 711. *S-au sculat copiii, țipă și se joacă.* DAN, U. 265, cf. SCRIBAN, D. *Dă-te, boierule, . . . jos, Și nu țipa, că-i de prisos.* ARGHEZI, VERS. 508. *Toată vremea țipi ca o cucuvaie.* H. LOVINESCU, T. 114. *O stropi pe neașteptate cu un val de apă. Fata cea mică țipă ascuțit.* PREDA, M. 18. *Femeile și copiii care se ținuseră de noi au luat-o la fugă, țipînd.* V. ROM. octombrie 1964, 58. *Au început să țipe ca la cutremur.* SORESCU, L. L. I, 67. *Își înfundă capătul broboadei în gură ca să nu țipe.* NEAGU, Î. 30. *Înfig în carne unghia și țip.* DOINAȘ, A. P. 71. *Țipă de răsună valea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 380. *A început a țipa . . . acolo.* SBIERA, P. 11, cf. MARIAN, D. 28. *Noaptea sare prin somn . . ., țipă, strigă, cere ajutor.* ȘEZ. II, 129. *Atunci fratele său prinse a țipa.* SEVASTOS, P. 30. *Nu țipa, Nu te văicăra.* MAT. FOLK. 1 5[illegible]7, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 3,

ALR II/I MN 10, 6 878/723, A V 14, 15, VI 4, 26. *Fata să-ngr[illegible]ca, Mai tare țipa, Codrul răsuna!* BALADE, I, 314. *Cine nu are dreptate acela țipă mai tare.* ZANNE, P. V, 285. ✧ F i g. *Atunce va prinde a țipa sufletul* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 228/11. *Ce suflet țipă-n doliu, ce liră jalnic cîntă?* EMINESCU, O. IV, 58. *În mine decăderea țipă.* CODREANU, S. I, 316. *În noi strigoiul deznădejdii țipă.* LESNEA, I. 67. [Muierile] *se fac a plînge și în ele țipă rîsul.* SADOVEANU, O. XI, 343. *Groaza restriștilor țipă atît de strident.* MIHĂESCU, D. A. 18. *Țipă foamea în ei.* STANCU, D. 52. *Suflete, te-aud cum țipi.* BENIUC, V. 11. *Dar, fiți încredințată, nu țipă nici un duh.* T iulie 1964, 42. *Cît mi-e ciudă de ciocoi, Că te lasă la nevoi, De țipă sufletu-n noi.* ALECSANDRI, P. P. 246. *Aolei! de rău, de bine, Țipa inima în mine.* ANT. LIT. POP. I, 553. ✧ R e f l. (Regional) *Taci (cutare) . . ., nu te țipa, Nu te văita.* ȘEZ. III, 193, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21. ✧ E x p r. **A țipa cît îl ia** (sau **ține**) **gura** v. g u r ă. ✦ T r a n z. (Folosit și a b s o l.) A spune (ceva) cu glas ridicat; a spune (ceva) răstindu-se (la cineva). *Intrînd în grajd, începu să bată caii, țipînd: — Ascundeți-vă mai bine!* EMINESCU, P. L. 16. *Vorbele acestea le țipase, nu le vorbise.* ADAM, S. 12. *Stăpîna venea mereu să supravegheze, țipînd cu glasul ei ascuțit la cele trei femei.* AGÎRBICEANU, S. P. 36. *Țipase ca și el, oamenilor dezbrăcați și frînți de oboseală.* ARDELEANU, V. P. 47. *Era cuvîntul pe care . . . îl țipa mereu.* id. U. D. 204. *Da hîrtia de cinci sute? țipă coana mare.* EFTIMIU, N. 142. *A țipat la Sofron Vesbianu.* C. PETRESCU, Î. II, 84. *Du-te, du-te, mă rog ție, maică, du-te . . . țipam noi, copiii, de la masă.* BRĂESCU, O. A. II, 25. *Țipa întruna, fără nici o măsură, înnebunit: „Pentru ce, pentru ce . . .?"* SAHIA, N. 82. *Fata începu să țipe: Tulai, . . . că ne omoară!* VLASIU, A. P. 315. *I-a țipat în ureche să fie cu băgare de seamă.* CĂLINESCU, C. O. 20. *Dă mai repede cu săpun, că mă ustură! țipa copilul.* SORESCU, L. L. II, 157. *Dudescu țipa și lovea cu pumnii.* NEAGU, Î. 17. *Țipă-un voinic dintr-un munte C-un cal dalbu-i d-asudat: — Cin' cu mine se-a bate?* COM. SAT II, 3, cf. NALR — MB I MN 250, 169. *Iese-afară . . . și începe să țipe: „Hoți, hoți, hoți!"* T. DIAL. M. II, 328. ✧ F i g. *Țipă gazetele.* BRĂESCU, O. A. II, 353. *Cui s-a cerut vreodată dovezi de capacitate și n-a țipat?!* id. ib. 376. *Gazetele . . . țipau ca din gură de șarpe împotriva „trădătorilor".* DAN, U. 145. ✦ (Mai ales despre copiii mici) A plînge tare. V. ș u r l i g ă i. *De cu sară mititelul încetase să mai țipe: Se ducea, văzînd cu ochii, viața-i fărîmită-n clipe.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 25. *Lemne n-avem și-mi țipă copiii toată ziua de foame și de frig.* REBREANU, R. I, 235. *Țipa mititelul ca-n gură de șarpe.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 12. *Ea din gură îmi grăia: — Taci, pruncule, nu țipa, Căci pe noi ne-or auzi.* AN. DOBR. I, 273. [Copilul] *atîta o țîpat, atîta o țîpat . . ., pînă să moară.* ARH. FOLK. III, 49, cf. ALR I/II h 231, ALRM I/II h 312, ALR I 82, ALR II/I h 14/791, ALRM II/I h 14/791. *Țîpă, țîpă copilu ș-a-ngălbenit ca șara.* ALRT II 7. *Să nu te mai jelești . . ., ce țîpaz așa? Ce-i mai [illegible]?* T. DIAL. M. I, 251. ✧ E x p r. (Popular) **A țipa fiul** (sau **pruncul**) **în sînul maicii** = a fi jale mare. *Acuma . . . vor țipa pruncii în sînul maicelor lor.* SADOVEANU, O. XI, 273, cf. UDRESCU, GL.

2. (Despre unele animale, mai ales despre păsări) A scoate strigăte specifice puternice, ascuțite. V. r a c n i¹ (**1**), ț i v l i (**1**), u r l a¹, z b i e r a. *Cînd fu demineață, veni vulturul și țîpă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 106v/33. *Gadenile mării . . . vor urla [illegible]* (1815). GCR II, 217/13. *Caii armăsari . . . rîncheza, țipa.* N. STOICA, C. B. 238. *În luncă Țipă cucoșul trezit.* ALECSANDRI, P. I, 13. *Un vultur cu durere țipa p-un colț de stîncă.* BOLINTINEANU, O. 6. *O buhă care, țipînd a jele, Bîntuie urma unui mormînt.* EMINESCU, O. I, 26. *Zburau țipînd cucori pe sus Cu glas tînguitor.* COȘBUC, P. I, 233. *Purceii și cățelul țipînd ca tăieți.* SĂM. I, 387. *Zadarnic huhurezii țipă Din turla negrei închisori.* GOGA, POEZII, 211. *Țipă cîrduri de cocori Pribegind departe!* IOSIF, P. 52. *O pasăre speriată țipă în întunerec, mecanic și aspru.* C. PETRESCU, S. 23. *Prelung, departe, a țipat O pasăre de noapte.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 239. *În trestii, măcăiau și băteau din aripi rațele, țipau lișițele și găinușele.* SADOVEANU, O. I, 129. *Pescărușii Furtunilor se duc, țipînd.* PILLAT, P. 174. *Sus pe crucea casei, o cucuvaie, țipînd, părea un pui de diavol.* DAN, U. 257, cf. BĂCESCU, PĂS, 404. *Țipa o găină.* ARGHEZI, S. XI, 85. *Țipă buha și miorlăie pisica sălbatecă.* CĂLINESCU, O. IX, 19. *În curtea vecină . . . începu să țipe un groștei.* PREDA, R. 308. *La mijlocu codrului, Țipă puiu corbului.* MARIAN, D. 28. *Să ivi un bivol mic, care . . . țipa atît de urît, încît era să asurzească pe bietul Ioaneș.* RETEGANUL, P. IV, 13. *Cînd țipă vrabiile, are să fie vreme rea.* ȘEZ. IV, 119, cf. H III 38, V 4, VI 133, IX 42, X 4, 356, 499, 538, XII 28, ALR II 5 527/386, ib. 5 702/36, 705, 723, 899, ib. 5 747/36, 605, ib. 6 202/605, ALR SN II h 332, ib. h 373, ib. V h 1 464, ALRM SN I h 212, A III 3, 4, IX 3, 5, NALR — O III h 420. *Puiul de corb că zbura, P-altă cracă se punea, . . . Și-mi țipa, Și-mi țiuia.* BALADE, II, 397. *Apucă pă porc dă urechi, că mai tare va țipa.* ZANNE, P. I, 608. *Într-o salcie uscată Țipă o purcică roșcată (Scripca).* PAMFILE, C. 32. ✧ T r a n z. (Rar) *Auzi plîns de cucuvai. Țipînd noaptea tristu-i vai!* EMINESCU, O. IV, 458. ✦ P. e x t. (Despre unele specii de pești) A produce anumite sunete cînd este scos din apă. *Chișcarul . . . cînd îl scoți din apă „țipă"; are un glas ca de șoarece, dar scurt.* SIMIONESCU, F. R. 237. [Țiparul] *țipă* [cînd îl prinzi]. ALR I 1 745/510. [Pește] *cari țipî.* ib. 1 745/536. [Peștele] *țîp-o liacî.* ib. 1 745/610.

3. (Despre vînt, furtună etc.) A produce zgomot ascuțit și puternic. V. ș u i e r a (**4**), u r l a. *În zare, lupi groaznici s-aud, . . . Iar crivățul țipă.* MACEDONSKI, O. I, 140. *Vîntul vuia afară și țipa pe cîmpiile nemărginite.* SADOVEANU, O. I, 287. ✦ (Despre unele corpuri sau obiecte care se deplasează, care se mișcă cu viteză) A produce un zgomot strident, scurt și intens. V. ș u i e r a (**5**), v î j î i. *Dă drumul din arc [illegible] țipă [illegible].* SADOVEANU, O. V, 536.

4. (Despre oameni) A scoate sunete stridente, asurzitoare, dintr-un instrument muzical; (despre instrumente muzicale) a produce sunete puternice (și înalte). Cf. STAMATI, V. 559¹/42. *Vorbind astfel, țipă din corn și se făcu nevăzut printre copaci.* BOLINTINEANU, O. 330. *Pan . . . țipa din nai așa de tare încît trebuia să-ți pui mîinile la urechi.* ISPIRESCU, U. 110. *Țipa o trîmbiță cu sunet rupt.* HOGAȘ, M. N. 87. *Lemnul a țipat în mîna lui, prelung, cu glas de durere, aproape omenesc. Cînta țiganul, cu ochii strînși, cu sufletul departe.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 168. *Iar țipă aprig dibla.* VOICULESCU, POEZII, II, 169. *Alăuta țipă spăriată; țiganul sări grăbit . . . și se întoarse spre boier.* SADOVEANU, O. I, 42. *Dumitrache izbește o dată arcușul în strune, vioara țipă prelung și o schimbă într-un cîntec bătrînesc.* PÎRVESCU, C. 121. *Frumușel Și mititel țipă de-ți ia auzul* (Fluierul). id. ib. 109. ✦ (Despre sirene) A emite un sunet strident, ascuțit și prelung. V. ș u i e r a (**1**). *[illegible]* MINULESCU, V. 138.

5. (Despre mecanisme, obiecte) A produce un zgomot ascuțit și neplăcut în timpul funcționării sau al utilizării. V. s c î r ț î i (**1**). *[illegible] începu a țipa.* PELIMON, I. 132/18. *Porțile se deschideau țipînd.* DELAVRANCEA, V. V. 77. *Roțile țipau, se aple[illegible].* DUNĂREANU, CH. 22. *Soldați . . . grămădiți uneori în jurul unei [illegible].* AGÎRBICEANU, S. P. 37. *Cumpenele fîntînilor țipă, din cîmpiile*

rodnice și din satul plin de viață vine zvonul înserării. SADOVEANU, O. I, 219. *Scîndurăria șubredă începu să se zbată, un drug vui, fierării țipară.* id. ib. IV, 504. *Scaunele țipă ca niște bătrîni reumatici.* DAN, U. 128. *Cînd . . . deschise ușa grea de stejar, dulapul țipă dureros, ca un bătrîn bolnav.* id. ib. 148. *Încep să bag snopi și pe urmă mă opresc . . . Mașina țipa goală și toată lumea se oprise și se uita la mine.* PREDA, Î. 23.

6. (Despre lemne, vreascuri, copaci etc.) A produce un zgomot caracteristic (prelung și subțire) prin rupere, prăbușire, ardere etc. V. p î r î i **(1)**, p o c n i **(I 1)**, t r o s n i¹ **(1)**, ț i u i **(1)**. *Dacă vă puneți la vatră dinaintea focului, auziți unele lemne țipînd.* NEGRUZZI, S. I, 246. *Pietrele țipau, vreascurile țiuiau și chiar lemnele de foc pocneau de ger.* CREANGĂ, P. 240. *Codrii uriași, ca o mînă de vreascuri netrebnice, se zvîrcoleau neputincioși și țipau.* HOGAȘ, M. N. 172. *Deodată, o creangă . . . se rupse țipînd ascuțit și căzu.* REBREANU, NUV. 48. *Și, speriați de atîtea căderi, Arborii țipau din răsputeri.* V. ROM. iunie 1970, 32. ✦ E x p r. (Prin Mold.) **A-i țipa** (cuiva) **măseaua** = a fi la mare strîmtoare, în mare nevoie; a-i crăpa măseaua în gură, (regional) a-i pocni măselele. V. și m ă s e a **(I 1)**. Cf. ZANNE, P. II, 269. *Avea nevoie de parale de-i țipa măseaua și se ducea să puie amanet moșia.* SADOVEANU, O. I, 428. *Să mai am un ajutor, . . . acu cînd îmi țipă măseaua.* id. ib. VIII, 83.

7. (Despre spațiul, locul etc. unde se produc diferite zgomote; însoțit de determinări introduse prin prep. „de") A se umple de sunete puternice și ascuțite. V. r ă s u n a **(2)**. *Aerul țipa de sunetele ascuțite ale trompetelor.* PREDA, R. 88. ✦ (Regional; despre urechi) A țiui **(1)** (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II/I h 22.

8. F i g. (Despre obiecte de îmbrăcăminte și despre încălțăminte) A sta gata să plesnească (fiind prea strîns pe corp sau prea strîmt). *S-a îmbrăcat nemțește . . . Pantalonii . . . crapă-n picioare . . . haina . . . țipă-n spinare.* DELAVRANCEA, O. II, 283, cf. UDRESCU, GL. *Acu dacă ia pantofu dă țipă, cum să nu te degire acușica . . ., mai cu seamă la un drum lung.* T. DIAL. M. II, 6.

9. F i g. (Despre culori sau obiecte colorate) A face o impresie neplăcută din cauza intensității sau a stridenței nuanțelor; a bate la ochi. *Sub bărbia cu indoituri proaspăt rase și pudraite, țipa, de-ți amețea privirea, fiongul imens al unei legături roșii.* HOGAȘ, M. N. 32, cf. DEX. ◇ P. anal. [La Minulescu] *neologismul răspunde, în genere, unei necesități . . . ; cînd țipă, stridența lui se armonizează în stridența generală.* LOVINESCU, S. I, 394.

– Prez. ind.: *țip.*

Etimologia necunoscută.

ȚIPÁ² vb. I. (Regional, mai ales în Transilv.)

1. T r a n z. A arunca (ceva nefolositor); a azvîrli (undeva sau după cineva). Cf. LB. *Ci măciașul e ispită, E sămînță de gîlceavă, . . . Țipă-l peste gard afară.* HELIADE, O. I, 138, cf. ISER, POLIZU, CIHAC, II, 435, DDRF. *Ia cîte o bucățică și o țipă (aruncă) în foc.* MARIAN, INS. 299, cf. ALEXI, W. *Cu mătura te-oi mătura, În gunoiu casei te-oi țipa.* CANDREA, F. 428, cf. TDRG. *I-o poruncit să țipe mintulaș mălaiu pă Murăș.* PAMFILE, S. V. 168, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, MIRONESCU, S. 622. *Nu cred, mormăi căpitanul, țipînd pe gît al doilea păhărel.* SADOVEANU, O. XI, 578. *Cînd am țipat în el bîta, . . . el a stat și a întors capul.* id. ib. XIV, 489, cf. SCRIBAN, D. *Am ezit ca un aeroplan o țipat niște bombe.* T. POPOVICI, S. 374, cf. CL 1980, 78, L. ROM. 1984, 227. *Țipai peană pe fereastră, Mă dusăi la mîndra-n casă.* PAULETI, C. 102. *Țipă coasa-n buruiene Și se cură la pomene.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 470. *Mi-ai țipat pușcuța-n brață.* MÎNDRESCU, L. P. 38. *Țipai peana la pămînt.* RETEGANUL, TR. 95, cf. BRAN, S. *Ea-n drum cofile-o țipat Și la poartă o strigat.* ȘEZ. I, 76. *Soro, soro Solomie, Țipă cartea pe chilie, Hai cu mine-n cununie.* CĂTANĂ, B. 75. *Cu arcu te-aș săgeta Și la vulturi te-aș țipa!* MAT. FOLK. 310, cf. VICIU, COL. 139. *Și mi-ai rupt inimioara. Tu o-ai rupt, tu o și leagă . . . Și o țipă gios, pă apă.* ȚIPLEA, P. P. 51, cf. CANDREA, Ț. O. 52. *Odată țipă sulița-n el.* FRÎNCU — CANDREA, M. 240. *Dă-ne, Vidru, pe Vidra, Că, de nu, te-om demica, Cu securi și cu topoare, Și te-om țipa prin izvoare.* BUD, P. P. 13. *Nici nu-i pînză, nici nu-i tort, Țese-un cot și-o țipă în pod.* ȘEZ. XII, 151, com. din RĂHĂU — SEBEȘ și din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Te-oi milui C-o cojiță de mălai . . . Țipată după cuptor.* COM. SAT. I, 71, com. PAȘCA, com. din JINA — SEBEȘ, T. PAPAHAGI, M. 235, ALR I I h 94, ALRM I/I h 135, ALR II I MN 42, 2 227/172, ALR SN I h 80, ib. III h 855, ib. IV h 1 106/53, ALRM SN II h 677, A I 12, III 13, V 1, 14, 20, 31. *Eu toată te-oi dimica, În căldare te-oi țipa.* BALADE, III, 304. *Mirel mi se-mbărbăta, Zgarda-n cap la leu țipa.* FOLC. TRANSILV. I, 88. *O luat ș-o tăiet șerpili și l-o țipat în groapă.* O. BÎRLEA, A. P. I, 282. ◇ F i g. *Păcurar cu cușma mîndră, Nu ținea dragostea-n pungă, Și o țipă peste oi Și vină sara la noi.* PRECUP, P. 39. *Și acela-i năcaz greu Și nu-l pot țipa nici eu.* DOINE, 27. ◇ R e f l. p a s. *A treia zi după Bobotează nu se țipă cenușa din vatră.* GOROVEI, CR. 133. ◇ R e f l. (Despre persoane) *Noru-sa l-a amenințat că se țipă pe apă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 489. *Iar Chiruța, voinica, Deloc nu mai aștepta, Ci-n Dunăre se țipa.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 496. *Ea în apă s-o țipat.* ȘEZ. I, 77. *Năcăjit am fost odată, Tot nu m-am țipat în apă.* COM. SAT. III, 40, cf. ALR I 432/280, A V 5. *Cari-or avea noroc rău S-ar țîpa cu capu-n tău.* FOLC. TRANSILV. II, 313. ◇ L o c. v b. **A(-i) țipa** (cuiva) **o palmă** = a da cuiva o palmă; a pălmui. Cf. ALR I 1 435/266. ◇ E x p r. **A țipa ochii** = a arunca o privire, a privi repede, în treacăt. *Țîpai ochii pe fereastră, Văzui o dalbă nevastă.* F (1871), 415. *Țipai ochii peste deal, Văzui fată de muntean.* EMINESCU, L. P. 9, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 337. *Atunș și țîpă popa uok'ii-napoi.* O. BÎRLEA, O. A. III, 151. **A-i țipa** (cuiva) **în nări** (ceva) = a reproșa, a imputa. Cf. ALR SN V h 1 410/284, ALRM SN III h 1 162/284. **A i-o țipa în pupăză** = a nu ști să păstreze un secret. Cf. MARIAN, O. II, 175, ZANNE, P. I, 627. (În superstiții) **A țipa fapt** (sau **ură**) **(pe** cineva sau cuiva) = a-i face cuiva vrăji. *Socoate că-i țîpată ură pă ea să nu să poată mărita.* ARH. FOLK. I, 210, cf. 209, ALR II/I MN 63, 4 217/235. ✦ (Rar) A doborî, a trînti **(1)**. *Venit-a ploaie cu vînt De le-a țipat la pămînt.* ALECSANDRI, P. P. 365, cf. ALR I 1 440/308, ib. 1 441/835, ALR SN IV h 975/27, ALRM SN II h 789/27. ✦ (Complementul indică scîntei, flăcări etc.) A face să iasă; a scoate **(VI 3)**. *Mere murgul Radului, Din picioare scînteind, Din gură pară țipînd.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 497. *Luîndu-și și o pipă . . ., trăgea cu ea . . . de țipa scîntei.* COM. SAT. V, 109, cf. ALR I 1 391/107, 278, 280, 283, 295, 308, 333, ALR II/I MN 128, 3 860/325, ib. 3 862/325, A I 35. ✦ (Complementul indică muguri, frunze etc.) A da, a face. Cf. ALR I 902/295, 302, 320, 335, 339, 341, 345, 355, ib. 910/61, 80, 93, 138, 231, 278, 333, 339, 345, 355. *Țupă spic.* ib. 910/302, ib. 969/315, 354, ALR II 5 139/250, 260, 349, ib. 5 171/141, 250, 272, 284, 310, 316, ib. 5 188/53, ib. 6 254/310, ALR SN I h 98, ib. h 106, ALR SN III h 661, ALRM SN II h 477, A I 12, 13, 21, 22, 23, 35, II 7. ✦ (Determinat prin „afară") A expulza din organism. V. e l i m i n a. *Așa precum le-am înghițit, le țipăm . . . afară.* ANTROP. 57/12. ✦ (Folosit și a b s o l.) A expulza fătul sau a făta înainte de vreme un făt mort, (popular) a l e p ă d a; a elimina secreții la fătat. Cf. ALR I 1 074/75, 80, 87, 90, 97, 107, 144, 231,

247, 257, 266, 305, 351, 571. *L-o țîpat mort.* ib. 1 074/49. *Țupă mac afară.* ib. 1 074/298.

2. Tranz. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A arunca de pe sine; a lepăda. *Țipai zăbunu, cu bumbi, I uai [illegible] cu plumbi.* EMINESCU, L. P. 63. *Zice că baba Dochie vine de la munte cu nouă cojoace și tot țipă cîte un cojoc, pînă ce le țipă pe toate.* MARIAN, S. R. II, 135, cf. TDRG, CADE. *Și-ncepu Marcu-a juca Și cîte-o hain-a țîpa.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 490. *Țîpă portul bărbătesc Și ia un port muieresc.* RETEGANUL, TR. 26, cf. TIPLEA, P. P. 118. *Da Novac cela viteaz Țipa haine boierești Și-mbracă călugărești.* FRÎNCU — CANDREA, M. 215. *Sorî, sorî, sorioarî, Țîpî naframa-n chilii, Hai cu mini-n cununii.* GRAIUL, I, 453. *Turcuțul, ca cel bănos, Țipă chepeneagu jos.* BÎRLEA, L. P. M. I, 35. *Fetele să duc la vale... Țîpă hainele gios, sar în apă, să spală.* ARH. FOLK. I, 209. *Mai bin' ț-ai spăla ia, Că de-on an și jumătate N-ai mai țîpat-o din spate.* COM. SAT. V, 70, cf. ALR I 1 361, ALR II 3 260/95, ib. 3 314/260, 334, ALR SN IV h 1 153. *Și-a țîpat haine domnești Și-a luat călugărești.* FOLC. TRANSILV. II, 406. *Mîireasa țîpă di pe sîne tăt.* O. BÎRLEA, A. P. III, 65. ✦ Refl. A se primeni **(2)** (Cosniciul de Jos - Șimleul Silvaniei). *Mă țup.* ALR I 1 361/298. ✦ (Complementul indică pielea unor reptile, a omului) A schimba; (popular) a lepăda. V. năpîrli. Cf. ALR I 1 182/59, 69, 93, 100, 116, 144, 217, 227, 229, 251, 257, 337, 341, 348, 351, 352, 354, 359.

3. Tranz. A da (pe cineva) afară, a izgoni; a destitui (pe cineva). *Franțiscus al doile... a avut mare nevoie dinainte frîncului, că a fost să-l țipe din Beci de la scaun* (a. 1798). IORGA, S. D. XVII, 211. *Batgiocorindu-i, îi țipa din ținutul său.* ȘINCAI, HR. I, 125/14, cf. ISER. *Pe tine te-au țipat din slujbă, nu pe mine.* AGÎRBICEANU, O. IV, 290. *Ce-i cu tine? Doar n-ai pățit ceva! — M-o țîpat de la casă.* DAN, U. 34. *Te bate și-ți dă ocară, Te țipă pe ușe afară.* DOINE, 25. *Și trei îngeri a mînat Și de mînă m-au luat Și din rai că m-au țipat.* MARIAN, Î. 468. *C-a mere la vlădicie Și m-a țipa din popie.* BÎRLEA, L. P. M. I, 28. *L-a țîpat pă ușă afară.* GREGORIAN, CL. 48. ✦ A trimite (pe cineva) cu sila (undeva). *Mă țipă mama să țăs.* MARIAN, SA. 169. *Mi-a tăiat părul din frunte, M-a țipat între recrute.* FOLC. MOLD. I, 540. ✦ (Complementul indică animale) A lăsa să intre sau să iasă, (popular) a slobozi; a trimite (de) undeva. *Di[illegible] primăvăra, Să-și țîpe domnii stava.* ARH. FOLK. I, 166, cf. CHEST. V 13/62, com. din ȘIEUȚ — BISTRIȚA, ALR I 408/223, ib. 417/308, ib. 811/80, 337, 345, 354, MAT. DIALECT. I, 289. ✧ Refl. pas. *Cînd se bagă oile în lapti, se despart mieii și se țipă la mielar timp de 6 săptămîni.* CHEST. V 16/25. *S-o țîpat berbecii între oi.* ib. V 33/48. ✦ A dejuga. Cf. ALR SN II h 338, ALRM SN I h 220, A I 21, 22, 23. *Țipă boii din giugu.* O. BÎRLEA, A. P. II, 367.

4. Refl. (Despre ființe; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „asupra", „la", „spre", „în" etc.) A se năpusti **(2)**. Cf. KLEIN, D. 443. *Nu este iertat să se așeze cineva pe năclad..., că se țipă lupul între oi.* PRECUP, P. 26. *Și ăla s-a țîpat cu colții în mine ca un turbat.* V. ROM. martie 1956, 125. *Hop! leliță de la oi, Țipe-ți-se lupii-n oi.* RETEGANUL, CH. 111. *Huhurez pe părete Și se țipă în cap la fete.* DOINE, 287, cf. CANDREA, Ț. O. 32, 165, ALR I 341/118, ALR II 2 456/95. *S-o țîpat on smău.* O. BÎRLEA, A. P. I, 308. *S-o-mbătat... și s-o țîpat ca să bată nevasta.* PORȚILE DE FIER. ✧ Expr. Intranz. A țipa la vale = a coborî. Cf. ALR I 1 341/100, 249. ✦ A se duce repede (și pentru scurt timp); a se repezi **(I 1, 2)**. *Țîpă-te pînă la sălaș.* PRIBEAGUL, P. R. 55. *Ți-i țipa [illegible]* VICIU, COL. 55, com. din [illegible] BELIUS, com. V. BREBAN. *[illegible] la cal și s-o țîpat calu și-o luat apă cu donița d'-acolo.* ARH. FOLK. V, 152, cf. VICIU, [illegible] la vie. MAT. DIALECT. I, 289. ✦ Tranz. (Complementul indică mîinile sau un obiect) A mișca spre ceva cu repeziciune (pentru a apuca); a repezi **(2)**. *Mîn'il'e-n sînu-ș țîpa, Grel'e rańe ce-ș găsa.* ALEXICI, L. P. 161. *Cînd e furios balaurul, își țipă mîna și trage înapoi norii, cari nu i se supun.* COM. SAT. II, 85. *Mă dusei cu coasa-n plai, Mîndru zidră-pui aflai. Țipai coasa să mńi-l tai.* ARH. FOLK. I, 166. *Mîna pe coarne i-o țîpat Și tăt bunu i l-o luat.* ib. 201. ✦ (Despre boli eruptive) A ataca. Cf. ALR II 4 221/53. [Orbalțul] *să țîpă... la obraz.* ALR II/I MN 61, 4 206/53, cf. A I 21.

— Prez. ind.: *țip.* — Și: (prin vestul Transilv.) **țupá** vb. I.

Etimologia necunoscută.

ȚIPÁNIȚĂ s. f. (Regional) **1.** Așchiuță care intră sub piele; (regional) țepușă **(I 5)**. ALR II/I h 93/29, ALR II/I MN 47, 2 290/29.

2. (În forma *țepașniță*) Țeapă **(II 1)** la grîu (Secășeni — Oravița). ALR II 5 180/29.

Pl.: ? — Și: **țepáșniță** s. f. ALR II/I h 93/29, ALR II 5 180/29 (pl. *țepășnițe* ALR II 5 180/29).

Din scr. dial. **cipanica.**

ȚIPÁR¹ s. m. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) **1.** Numele mai multor specii de pești: **a)** (și în sintagmele *țipar mare*, BĂCESCU, P. 55, 167, *țipar fără ochi*, id. ib. 56, 164) pește de apă dulce stătătoare, cu corpul lung de 18 — 25 cm, aproape cilindric, asemănător cu al șarpelui, acoperit cu solzi mărunți și cu un strat de mucus, avînd zece mustăți, care poate respira și aer atmosferic (producînd niște sunete cînd este scos din apă), și care este întrebuințat mai mult ca nadă; (popular) chișcar, (regional) fisar, smioarță, șaran, șarpe, șerpar, țiciitoare, țipău², zniorlă *(Misgurnus fossilis)*. Cf. ISER, CIHAC, II, 535, ANTIPA, F. I. 194, ATILA, P. 250, CADE, BĂCESCU, P. 56, 84, 163, 164, 167, C. ANTONESCU, P. 126. *Exemplarele mai mari se prind... cu momeli vii: țipari, obleți.* VÎN. PESC. septembrie 1964, 5, cf. M. D. ENC., CL 1986, 26, ALR I 1 745, ALR SN III h 738, ALRM SN II h 552; **b)** (și în sintagma *țipar de mare*, NICA, L. VAM. 256, C. ANTONESCU, P. 147) pește teleostean migrator, cu corpul în formă de șarpe, aproape cilindric, cu coada turtită lateral și cu falca inferioară ieșită în afară; anghilă, șarpe-de-apă *(Anguilla anguilla)*. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Stați... am găsit... ori țipar, ori... Scoate mîinile împreunate ș-azvîrle pe mal cogemite șarpe.* ADAM, S. 193, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Ți-am dat întotdeauna țiparii cei mai grași Și pîinea cea mai albă.* EFTIMIU, Î. 138, cf. SIMIONESCU, F. R. 238. *Ce părere aveți despre țipari, doamnă?* C. PETRESCU, C. V. 191, cf. 193. *Țiparii cei mari... trec în apele oceanului și călătoresc... pînă în preajma insulelor Bermude.* SADOVEANU, O. XIV, 566, cf. SCRIBAN, D. *Pescarii sosesc cu povara pe creștet. În coșuri: țestoase, țipari, curcubee.* BLAGA, POEZII, 183; **c)** (regional; și în sintagma *țipar mic*, BĂCESCU, P. 56, 164, 175) zvîrlugă, (regional) țimpărel *(Cobitis taenia)*. id. ib. 55, 175.

A furat o traistă cu țipari (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 215, cf. H II 207, III 227, 362, IV 55, V 71, 169, VI 235, VII 29, 171, IX 42, 220, 396, X 31, 499, XII 28, 171, XIV 72, XVI 160, 296. ✧ (Ca termen de comparație) *[illegible] ca un țipar.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 320. ✧ (Cu valoare adverbială) *[illegible] ca un țipar.* STANCU, P. 38. ✧ Compus: **țipar-de-mare** = știucă-de-mare *(Belone belone)*. Cf. CADE.

2. (Zool.; regional; și în sintagma *țipar cu ochi*, BĂCESCU, P. 56, 90, 164) Cicar, (regional) țiciitoare

(Eudontomyzon danfordi). Cf. KLEIN, D. 443, BĂCESCU, P. 89, 90.

3. (Regional) Epitet pentru un copil care țipă[1] mult (Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țipari*. — Și: (regional) **țimpár** (BĂCESCU, P. 55, 163, 175, ALR I 1 745/12, 290), **țepár** (CONV. LIT. XXIII, 345) s. m.

— Cf. ț i p a[1].

ȚIPÁR[2] s. m. (Regional) Meșteșugar care repară cișmele (Săcele). Cf. GR. S. V, 46.

— Pl.: *țipari*.

— **Țip[2]** + suf. *-ar*.

ȚIPÁR[3] s. m. (Prin Olt.) Ardei iute; (regional) țipoi[1]. Cf. LEXIC REG. II, 17, NALR — O III h 466/927.

— Pl.: *țipari*.

— Cf. i n ț e p a.

ȚIPÁR[4] s. m. (Regional) Numele unei rase de porci mici, albi (Mălăiești — Ploiești). Cf. H XI 350.

— Etimologia necunoscută.

ȚIPÁRE[1] s. f. Acțiunea de a ț i p a[1]. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **țipa[1]**.

ȚIPÁRE[2] s. f. (Regional) Acțiunea de a ț i p a[2].

1. Aruncare, zvîrlire. Cf. ț i p a[2] **(1)**. Cf. LB, ISER. ◊ *Țiparea întîia* = numele unui obicei popular practicat în ziua de Sfîntul Gheorghe și care constă în aruncarea în apă, de către feciorii din sat, a celui care a ieșit primul cu plugul în acea primăvară. Cf. COM. SAT. IV, 55.

2. Mișcare cu repeziciune într-o direcție (a unei părți a corpului). Cf. ț i p a[2] **(4)**. *Se naște [illegible] țiparea picioarelor înainte*. ANTROP. 194/26.

— V. **țipa[2]**.

ȚIPÁT[1] s. n. (Învechit, rar) Faptul de a ț i p a[1]. Cf. DDRF, ALEXI, W.

— V. **țipa[1]**.

ȚIPÁT[2] s. n. (Regional) Faptul de a ț i p a[2].

1. (În superstiții) Aruncatul în calea cuiva a unui obiect vrăjit, socotit ca aducător de rele celui care-l ridică, și efectul acestei practici. V. f a p t, ț i p ă t u r ă[2] **(2)**. *Să se limpadă ... De toate aruncăturile, De toate făcăturile, De tot faptul, De tot țipatul*. MARIAN, V. 154.

2. Cf. ț i p a[2] **(3)** (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. V 33/66.

— V. **țipa[2]**.

ȚIPÁT[3], -Ă adj. (Rar) Rostit cu glas tare și ascuțit. Cf. DL, DM, DEX. ◊ (Adverbial) *Au răspuns scurt și țipat*. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 20.

— Pl.: *țipați, -te*.

— V. **țipa[1]**.

ȚÎPĂ[1] s. f. (Regional) **1.** Fluier din coajă de salcie, din paie de grîu, din țipirig etc. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., H XVI 31, ALR I 1 469/214, 370, 375, 388, 554, 556, 820, UDRESCU, GL. ✦ Un fel de fluier (din os de găină) cu care vînătorii imită glasul unor păsări pentru a le atrage. V. ț i v l o a i e **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 377, H X 4, A V 15.

2. Fluier la cimpoi; (regional) țivloaie **(2)**. Cf. H XI 150, XII 142, XIV 66.

3. Fluier mic de plumb. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țîpe* și *țîpi* (ALR I 1 469/214, 375). — Și: **țîplă** (H XII 142, ALR I 1 469/820) s. f., **țîp** (ALR I 1 469/370; pl. *țîpe* ib.) s. n.

— Postverbal de la **țîpa[1]**. — **Țîp**: sg. refăcut după pl.

ȚÎPĂ[2] s. f. (Mai ales art.; prin Transilv.) Nume dat unei figuri la jocul de copii cu pietricele numit „de-a bicica". V. b u ș. ALIL 1983—1984, 315.

— Postverbal de la **țîpa[2]**.

ȚÎPĂ[3] s. f. v. **țîplă[1]**.

ȚIPĂÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A chema, a ademeni fluierînd. Cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D.

— Prez. ind.: ?

— V. **țîpă[1]**.

ȚIPĂÍRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a ț i p ă i și rezultatul ei. Cf. VALIAN, V.

— V. **țipăi**.

ȚIPĂLUÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, prin Transilv.) A da, a trimite **(1)**. *Orighinalele alăturate ale rezoluției sale ..., de sus țipeluite* (a. 1839). BĂRAC, în SCHEI, 38. ◊ R e f l. p a s. *[illegible] s-au țipăluit de către oraș* (a. 1822). ȘCHEI, 65.

— Prez. ind.: *țipăluiesc*. — Și: **țipelui** vb. IV.

— **Țipa[2]** + suf. *-ălui*.

ȚIPĂRÁȘ s. m. Diminutiv al lui ț i p a r[1] **(1)**. *În toate sezoanele însă, momeala preferată rămîne țipărașul*. VÎN. PESC. septembrie 1961, 15.

— Pl.: *țipărași*.

— **Țipar[1]** + suf. *-aș*.

ȚÎPĂT s. n. **1.** Strigăt ascuțit (de durere, de mînie, de teamă etc.); (învechit, rar) țipătură[1] **(1)**. V. r ă c n e t **(2)**, u r l e t, z b i e r e t. *Duceți-vă în iad ..., unde vor fi țipetele și plîngerile* (a. 1550—1580). CUV. D. BĂTR. II, 458/29. *Boacetele muierii și țipetele ce să aud den casă nu vor putea arăta vrăjmășiia bărbatului*. PRAV. 157. *I-ai scosu-i din șerbie și din lațe Pre toți fiii lui Iacov din Eghipet, Că le-ai audzît de muncă și de țipăt*. DOSOFTEI, PS. 254/16. *Și pune pe colo de-i bate cu puha, cît nu pute merge boierii la curte de țipetele lor*. NECULCE, L. 299. *Glas ... s-au auzit, De sunete și de țipete* (a. 1784). GCR II, 140/27, cf. KLEIN, D. 443. *De vaiet amar, țipete, jele, Plini-s codrii, cîmpii și vălcele*. BUDAI-DELEANU, Ț. 174. *Ce țipete sînt acestea ?* KOTZEBUE, U. 25[r]/7. *Turcii ... îi împresurară; pușca, tăia, țipet să auziia*. N. STOICA, C. B. 240, cf. LB. *Robinson ... să tînguia cu țipete atîta de jalnice*. DRĂGHICI, R. 11/31, cf. ISER, PONTBRIANT, D. *D-odată auzii niște țipete ale unei fetișoare*. PR. DRAM. 268. *Era prea lungă strigarea, prea ascuțit țipetul, prea vie durerea*. RUSSO, S. 115. *Privea cruda luptă fără a putea Să scoată un țipăt*. CREȚEANU, M. 104/23. *Țipetul ei îngrozi amorul*. NEGRUZZI, S. I, 78. *Un țipet s-aude ... eu sai în picioare*. ALEXANDRESCU, O. I, 91. *Zbierăt, raget, țipet, vaiet, mii de glasuri spăimîntate Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate*. ALECSANDRI, P. III, 14. *Am auzit ... răsunînd văile de țipetele gonacilor*. BOLINTINEANU, O. 330, cf. COSTINESCU. *Vulturii ... învățau de la el țipetul cel plîns al jalei*. EMINESCU, L. P. 173. *Se întorceau pe ceea parte în țipetele mele*. CREANGĂ, A. 15. *În mijlocul protestărilor de indignare s-aude un țipăt sfîșietor*. CARAGIALE, O. I, 4. *Băutura ... l-a făcut încă mai duios, și chiotele îi sunau a țipete de durere*. SLAVICI, V. P. 29. *Împărăteasa dete un țipet și se deșteptă*. ISPIRESCU, L. 133. *Dar d-odată ... s-auzi un țipăt ascuțit*. DELAVRANCEA, T. 127. *Sărea*

ca o leoaică să-l oprească deodată Printr-un țipăt ascuțit. MACEDONSKI, O. I, 70. *O cocoană ... dădu un țipăt de spaimă și leșină.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 6. *Dar în apă privind fata, Dă un țipăt speriat.* BELDICEANU, P. 67, cf. DDRF. *De țipăt și vaiet să geamă pămîntul Ca-n ziua din urmă.* NECULUȚĂ, Ț. D. 40. *Fatma răsare-n țipet, de spaimă-ngălbinită.* COȘBUC, P. I, 52, cf. BARCIANU. *Plîngea fără să scoată nici* [illegible] 45. [illegible] *auzii eu un țipăt ascuțit, apoi niște pași mărunți și repezi.* DELAVRANCEA, V. V. 102, cf. ALEXI, W. *Iar pe osteanul de rînd ce-n față-i da fuga cu țipăt El îl lovea cu toiagul.* MURNU, I. 30, cf. TDRG. *La auzul veștii, Matilda își înăbuși un țipăt în batistă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 188. *Începu să plîngă .. cu niște țipete isterice, ce se auzeau în curte.* AGÎRBICEANU, S. 307. *Fericire exprimată ... cu țipete ascuțite.* IBRĂILEANU, A. 21, cf. SEVERIN, S. 62, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țipete diverse țîșniră într-o îmbrînceală generală.* REBREANU, R. II, 197. *Nu-l înduioșau deloc nici bocetele femeilor, nici țipetele copiilor.* MIRONESCU, S. 4. *Era un țipăt sfîșietor, vaiete de oameni în agonie.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 27. *Felicia dete un țipăt.* BRĂESCU, O. A. II, 236. *Mama n-a putut închide un ochi de țipetele mele.* VLASIU, A. P. 225. *Un țipăt grozav întîmpină pe cei doi urmăritori.* SADOVEANU, O. V, 497, cf. SCRIBAN, D. *Dezlănțuie o vijelie de țipete și dă drumul unei vărsări de lacrimi.* ARGHEZI, S. VII, 81. *Fata scoase un țipăt și întoarse spre arhitect ochii de un albastru ireal.* CĂLINESCU, B. I. 131. *De la doi pași ... izbucni un țipăt deznădăjduit de femeie.* CAMIL PETRESCU, N. 21. *Un țipăt l-a țintuit locului.* VINEA, L. I, 66. *Se vedea cum țipetele ei sporeau mînia lui.* PREDA, R. 288. *Țipătul, urletul disperării îmi stătea în gîtlej.* VÎN. PESC. martie 1964, 15. *A fugit, cu un țipăt scurt de spaimă.* T decembrie 1964, 9. *Durerea este expresie, și locul ei se află în țipăt.* STĂNESCU, R. 173. *Au izbucnit țipete asurzitoare.* V. ROM. aprilie 1971, 32. *Alinați durerile Și lăsați țipetele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 205. *Țipetul și plînsetul ei auzit-a.* MARIAN, D. 269. *Sare dă colo c-un țîpet.* O. BÎRLEA, A. P. I, 568. ◊ F i g. *Răspunsei ..., voind prin asta a opri țipetul sîngerîndei mele inimi.* NEGRUZZI, S. I, 293. *Dispoziția lui sufletească făcea să-i sune în urechi ca o poveste tristă, duioasă, ca un țipăt al unei inimi nenorocite.* BACALBAȘA, S. A. I, 174. *Trebuia să mă mișc, ca să uit de țipetele fiecărui mușchi.* V. ROM. aprilie 1970, 76. ◊ E x p r. (Regional) **A nu (se) auzi nici țipătul** [illegible] **țipetă)** [illegible] a nu [illegible] auzi nimic. *N-auzi nimic. Nici țîpătă.* PLOPȘOR, C. 46, cf. COMAN, GL. **(Nici) țipătul** [illegible] **țipetă) (de om)** — nici țipenie; nimeni. Cf. COMAN, GL. *Nu-i țipetă de om pe aici.* TODORAN, GL. **N-are țipetă de ...** = nu are pic[1] de ..., e lipsit cu totul de ... *N-are țipetă de lemn.* id. ib.

2. Strigăt specific scos de păsări sau de animale; (învechit, rar) țipătură[1] **(2)**. V. r ă c n e t **(1)**, u r l e t, z b i e r e t. Cf. KLEIN, D. 443. *Glasuri omenești se amestecă cu țipetele plîngătoare ale lebedelor.* PÎCLEANU, Î. II, 140/4. *M-a văzut șoimu ... Și al lui țipet în valea-adîncă S-a-ntins departe plin de fiori.* ALEXANDRESCU, O. I, 102. *La cuibu-i paserea zboară* [illegible] ALECSANDRI, P. I 19. *Asinii răspundeau prin niște țipete neplăcute urechilor.* BOLINTINEANU, O. 301. *O pasăre de noapte ... își ia zborul, scoțînd un țipăt sfîșietor și tînguios.* ODOBESCU, S. I, 153. *Afară se auzi țipătul unui huhurez.* SLAVICI, O. I, 206. *Alergau într-un suflet pe treptele circurilor, să auză țipete de fiară.* PÎRVESCU, C. 19. *Începură să se audă, de ici și de colo, țipetele stridente ale grăsunilor înjunghiați.* AGÎRBICEANU, S. 168. *Un țipăt ascuțit de cucuvea Înjunghie strident tăcerea grea.* CODREANU, S. I, 318. *Vulturi buimăciți, în țipete jalnice, plutesc pe deasupra luminei.* CIOCÎRLAN, P. P. 224. [illegible] *largi cu țipet flămînd și ascuțit.* HOGAȘ, M. N. 180. *Țipătul iepurilor fugăriți de vulpi răsună trist, ca un plînset de copil.* C. PETRESCU, S. 53. *O ghionoaie ... slobozi un rîs grăbit, o ploaie de țipete mărunte.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 89. *Gîștele sălbatice ... zburau nu se știe încotro, lăsînd în urma lor țipetele acelea firave.* VLASIU, A. P. 374. *Prin văzduhul sur vîslea spre asfințit un cîrd de gîște sălbatice, cu țipete aspre.* SADOVEANU, O. I, 161. *Țipăt de pasăre de pradă.* DAN, U. 107. *Numai de sus pretutindeni L-a dovedi cu țipăt uliul.* BLAGA, POEZII, 156. *Se auzeau țipetele dobitoacelor.* BOGZA, A. Î. 319. *Parcă era puțin pustiu în jur din pricina țipetelor urîte ale păunilor.* PREDA, M. S. 18. *De vînat el n-a vînat, Orișicît s-a zbuciumat, De zbieretul oilor ..., De țipetul ulilor.* TEODORESCU, P. P. 149. *Năpîrca ... scoate un țipet subțire și atunci se zice că moare cineva în casă.* COM. SAT. III, 18. *Șuieratul șerpilor, Țipătu năpîrcilor.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 185.

3. Sunet puternic (și înalt) produs de un instrument muzical. *Înceta cîte puțin scîrțîitorul țipet al surlei lui mehterbașa.* NEGRUZZI, S. I, 288. *Prin ușile deschise scăpau vaiete de arcuș, țipete de armonică.* BART, E. 127. *Compararea țipătului viorii ... cu vocea umană merge în literatură.* CĂLINESCU, C. O. 164. ✦ Sunet strident, ascuțit (și prelung) emis de sirenă **(II 2)**. *Țipătul inconștient al sirenei de la ora șase.* BOGZA, A. Î. 114. (În metonimie) *Țipătul locomotivelor moare surd.* C. PETRESCU, S. 51. *Vîntul fluiera ca țipătul de tren.* BACOVIA, O. 77. *O locomotivă pitică ... și-a înfipt în văzduhul trandafiriu un țipăt lung și ascuțit, ca o suliță.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 183. *Niciodată nu voi uita țipătul locomotivelor în tăcerea acelei nopți.* TEODOREANU, M. U. 48.

4. Zgomot ascuțit și neplăcut produs de unele mecanisme sau obiecte în timpul funcționării ori al utilizării. *De departe s-aude în răstimpuri țipătul ascuțit și răsunător al unui herăstrău.* VLAHUȚĂ, R. P. 80. *Văile ... răsunînd de țipătul ferăstraielor.* C. PETRESCU, S. 197. *Pe cînd tînărul recita fără întrerupere, mă chemă țipetul telefonului.* LOVINESCU, S. III, 108. *Cumpăna se-nalță și se coboară frenetic, fără odihnă, c-un țipăt lung.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 153. *Îi răspunde oțelul cu țipăt prelung de izbîndă.* VOICULESCU, POEZII, I, 10. *Răzbătea pînă departe țipătul unui fierăstrău.* SADOVEANU, O. IX, 187. *Țipătul unui fierăstrău circular, răzbind o placă de fier la cazangerie.* ARGHEZI, S. XI, 103.

5. Zgomot ascuțit produs prin spargere, rupere etc. *La răstimpuri, un geam spart își înălța țipătul printre zgomotele surde, grele, înfundate.* M. ELIADE, D. 225.

— Pl.: *țipete.* — Și: **țipet** s. n., (regional) **țipetă** s. f.

Țipa[1] [illegible] suf. *-et* [illegible] **Țipetă:** sg. refăcut după pl.

ȚIPĂTÍ vb. IV v. **țipoti**[1].

ȚIPĂTOÁRE s. f. (Prin sudul Transilv.) Cascadă. SCL 1978, 323.

— Pl.: *țipători.*

— **Țipa**[2] + suf. *-ătoare.*

ȚIPĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj **1.** (Despre voce, sunet etc.) Ascuțit și puternic; lipsit de armonie, neplăcut la auz; strident. *Farmecul e întrerupt de glasul țipător al strigătorului de noapte.* HELIADE, D. J. 154/6. *Vocea acestei soprane e țipătoare, fără* [illegible] FILIMON, O. II, 235. *Fluier cu-a lui tonuri țipătoare.* OLLĂNESCU, H. O. 287. *Țipătoarea văicăreală s-a potolit.* SĂM. I, 5. *Se auzea mult timp glasul țipător al coniței.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 254. *Altfel cum s-ar explica* [illegible] CĂLINESCU, [illegible] 92

2. (Despre culori, obiecte colorate, lumină etc.) Care impresionează puternic și neplăcut ochiul, bătător la ochi; strident, (popular) ochios **(3).** *Mare iubitor de culori țipătoare ..., generalul era totuși bun la inimă.* LOVINESCU, S. III, 200. *Poartă guler îngust și cravată țipătoare.* CAZIMIR, GR. 138. *Ele in alb, în roșu, în verde, în toate culorile vii, țipătoare.* BART, E. 157. *O doamnă în vîrstă, dar îmbrăcată în chip țipător.* CĂLINESCU, C. N. 205. *S-a făcut artistă și ai intilnit-o peste mulți ani, ... cu toate semnele oboselii sub fardul țipător.* PAS, Z. I, 185. *Fata Morgana pe cerul încins Minte-n colori țipătoare.* BENIUC, V. 75. ✧ (Adverbial) *Trecu pe lîngă el o femeie bine îmbrăcată, deși cam țipător, și foarte fardată.* CĂLINESCU, C. N. 298. *Nu se îmbracă țipător elegant.* id. C. O. 65. *O femeie sulemenită țipător.* BOGZA, A. Î. 28.

3. (În sintagma) *Acvilă țipătoare* = numele unei specii de acvilă *(Aquila clanga). Acvilele țipătoare au cauzat întotdeauna multă bătaie de cap sistematicienilor.* LINȚIA, P. II, 182.

II. S. f. **1.** (Prin Mold.) Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor animale pentru a le atrage. Cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 62, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 377. ✦ (Prin Mold. și Dobr.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie. Cf. ALR I 1 469/520, 532, 550, 552, 558, 684, A IX 3, LEXIC REG. 118.

2. (Ornit.; regional) Negraică *(Dryocopus martius).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

3. (Ornit.; prin Olt.) Ciocănitoare (NALR — O III h 559); ciocănitoare-neagră *(Picus martius)* (SIMIONESCU, F. R. 117).

— Pl.: (adj.) *țipători, -oare* și (s. f.) *țipători.* — Și: (prin Mold.) **țipitoáre** (ALR I 1 469/520, 550, A IX 3), **țipietoáre** (pronunțat *-pi-e-* ALR I 1 469/532), **țiptoáre** (ib. 1 469/552) s.f.

— **Țipa¹** + suf. *-ător.*

ȚIPĂTÚRĂ¹ s. f. **1.** (Învechit, rar) Țipăt **(1).** Cf. ANON. CAR., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. ◇ E x p r. (Regional) **Țipătură de om** = nici o ființă, nici suflet de om; țipenie. *N-am văzut pe uliță țipătură de om.* L. ROM. 1984, 406.

2. (Învechit, rar) Țipăt **(2).** *Vedeam vreo șase lupi ... clănțănind dinții, cu niște țipături neplăcute.* BOLINTINEANU, ap. CADE.

3. (Regional) Chiuitură (Aciliu — Sibiu). Cf. ALR I 1 474/129.

— Pl.: *țipături.*

— **Țipa¹** + suf. *-ătură.*

ȚIPĂTÚRĂ² s. f. (Regional) **1.** Aruncare, zvîrlitură. Cf. LB, ISER. *A cui* [cunună de sînziene] *nu stă pă casă d'in tri țipături, apu ăla more mai iut'e.* ALRT II 123. ✦ (Concretizat) Lucru fără valoare, bun de aruncat; ciuruc. Cf. DDRF.

2. (În superstiții) Aruncare în calea cuiva a unui obiect vrăjit, socotit ca aducător de rele celui care îl ridică, și efectul acestei practici; (regional) aruncătură. V. f ă c ă t u r ă, ț i p a t² **(1).** Cf. BARONZI, L. 121, DDRF, CADE. *Să ne scapi de țipături.* MARIAN, S. R. I, 132, cf. VICIU, GL. *Să mă speli pe mine De ură și de țipătură.* BÎRLEA, L. P. M. II, 357. *D'e ură, D'e pîră, D'e aruncătură, D'e țipătură.* T. PAPAHAGI, M. 137. *Spăla-te-oi, Curăța-te-oi: De tăte urile, De tăte țipăturile.* COM. SAT. IV, 131. *Tătă ura, tătă țipătura, tătă am țipat-o-n gios pe vale.* ARH. FOLK. I, 209, cf. ALR I 1 398/107, 348.

— Pl.: *țipături.*

— **Țipa²** + suf. *-ătură.*

ȚIPẮU¹ s. m. (Regional, mai ales în Transilv.; adesea determinat prin „de pîine") Pîine (mică, rotundă) din făină de grîu (ANON. CAR., MOLNAR, D. 378/25, KLEIN, D. 443, LB, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 112, TDRG, SCRIBAN, D., VAIDA, VICIU, COL. 97, 205, CABA, SĂL. 101, ALR II/157, LEXIC REG. 67), care se face la nunți (FRÎNCU—CANDREA, M. 152, T. PAPAHAGI, M. 235); colac (de diferite forme) făcut la nunți, la înmormîntări etc. (ALR II 4 031/172, 310); cozonac cu lapte (ALR II/235). V. b o ț, d o n ț, p u p⁴ **(3 e).** *Țipăul și sarea, cu care e întîmpinată, înseamnă că mireasa să aibă totdeauna noroc la semănătură de grîu.* MARIAN, NU. 639. [Mirele] *Vă poftește la un țîpou frumos.* T. PAPAHAGI, C. A. 71. *Dă-mi o coajă de țipău S-o dau la robuțul meu.* POP., în CONV. LIT. XVI, 269. *Decît țipău și cu unt Și să-l mînci c-un om urît, Mai bine mălai zguros Și să-l mînci c-un om frumos!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 462. *Colacii cît casa Și țipoaie pe cît masa.* GT (1886), 132. *Putem sta pănă voi mînca un țipău de pîne?* RETEGANUL, P. III, 47. *Maică, maică, draga mea, Grijește pe mîndra mea, ... Cu țipău de grîu curat.* DOINE, 46, cf. ALEXICI, L. P. 90. *Să-i fie leac ... țipoi de grîu curat.* ȘEZ. V, 144. *Cînd va fi nunta la voi, Aceia ți-or fi țipoi, Că nu te-ai hrăni din doi.* BUD, P. P. 55, cf. FRÎNCU—CANDREA, M. 235. *Și-l văzură că veni ... C-un țipău de grîu, Cu cupe de vin.* PAMFILE, CR. 74. *Numai lor că tot li-o dat De băut și de mîncat Și li-o pus țipou pe masă.* BÎRLEA, C. P. 279. *Ș-o făcut niște țipoi De i-ar trage patru boi.* id. L. P. M. II, 207. *În sara de Crăciun fac țipoi.* T. PAPAHAGI, M. 163. ✧ E x p r. (Regional) **A fi cu țipăul în spate** = a fi cocoșat. Cf. NALR—B I h 110/83. ✦ Pîinișoară turtită care se face din aluatul de pîine și care se coace în cuptor o dată cu pîinea; lipie (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR SN IV h 1 075/95, ALRM SN III h 872/95. ✦ Pîinișoară care se face din aluatul ras de pe vasul în care s-a frămîntat pîinea; (regional) răsunoi **(1)** (Scărișoara—Abrud). Cf. ALR SN IV h 1 065/95. ✦ Colac mic (în formă de cuib de pasăre), care se pune pe unul mai mare; (regional) pupăză **(II).** Cf. CHEST. VIII 27/14, ALR II 4 032/250.

— Pl.: *țipăi* și (n.) *țipauă* (ALR II/157). — Și: **țipóu, țipói** (pl. și, n., *țipoaie*), **țipéu** (ALR II 4 031/172), **țipíu** (CHEST. VIII 27/14) s. m., **țăpoáie** (ARH. FOLK. VII, 122) s. f. pl.

— Din magh. **cipó.**

ȚIPẮU² s. m. (Iht.; regional) Țipar¹ *(Misgurnus fossilis).* Cf. H III 362, ALR I 1 745/837, ALR SN III h 738/27, ALRM SN II h 552/27.

— Pl.: *țipăi.* — Și: **țipéi** s. m. ALR I 1 745/837.

— Cf. ț i p a r¹.

ȚIPẮU³ s. n. **1.** (Prin Bucov.) Lapte acru (de tot). Com. din STRAJA—RĂDĂUȚI, LEXIC REG. 111.

2. (Regional; în forma *țipei)* Zer. Cf. CIHAC, II, 709.

— Și: **țipéi** s. n. CIHAC, II, 709.

— Etimologia necunoscută.

ȚIPĂUÁȘ subst. (Regional) Diminutiv al lui ț i p ă u¹; pîinișoară care se face din aluatul ras de pe vasul în care s-a frămîntat pîinea; (regional) răsunoi **(1),** țipoiel. *Țipăuaș d-un ban, Să șază-ntr-un an.* PAULETI, C. 99, cf. ALR SN IV h 1 065/235, ALRM SN III h 872/235.

— Pl.: ?

— **Țipău¹** + suf. *-aș.*

ȚIPEÁUĂ s. f. v. **țipele.**

ȚIPÉI¹ s. m. v. **țipău².**

ȚIPÉI² s. n. v. **țipău³**.

ȚIPEICÁR s. m. (Regional) Pantofar (Moftinul Mic—Carei). ALR SN II h 518/334.
— Pl.: *ți[illegible]*.
— **Țipeică** + suf. *-ar*.

ȚIPÉICĂ s. f. v. **țipic**.

ȚIPÉL s. n. v. **țipele**.

ȚIPÉLE s. f. pl. (Prin Transilv. și Ban.) Pantofi **(I 1)**; ghete (prevăzute cu elastic, pentru a fi încălțate mai ușor); (regional) țipici (v. **ț i p i c**). *Frumos îmbrăcați, în mîni mănuși și bîtu, în picioare ștrimfi, țipeli.* N. STOICA, C. B. 204. *Femeile purtau: bluză, numită și viziclu, ... țipele (ghete), cizme.* PRIBEAGUL, P. R. 38. *Văd c-ai venit cu „țipele" de-astea de oraș, cu pantofi.* BENIUC, V. CUC. 49, com. din DEDA—REGHIN, ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011, LEXIC REG. 67. *Pușcă Iancu prin muiele, Fug doamnele din țipele.* FOLC. TRANSILV. I, 15. ✦ (Prin vestul Transilv.) Papuci de casă. Cf. CV 1951, nr. 3, 47, TEAHA, C. N. 277.
— Și: **țipél** ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011; pl. *[illegible]* ALR SN IV h 1 190/53, s. m. *[illegible]* F 1884, 80, H XVIII 269, ALR SN IV h 1 190/47, s. n., s. m., **țipéli** s. f. pl., **țipeáuă** (ALR SN IV h 1 190/316) s. f.
— Din magh. **cipellő**. Cf. și scr. **c i p e l a**. — **Țipeauă**, **țipel**: sg. refăcut după pl.

ȚIPÉLI¹ s. f. pl. v. **țipele**.

ȚIPELÍ² vb. IV. **T r a n z.** (Regional) A duce (ceva) cu trudă, a căra din greu (Sanislău—Carei). Cf. LEXIC REG. 10.
— Prez. ind.: *țipelesc*.
— Din magh. **cipel**.

ȚIPELUÍ vb. IV v. **țipălui**.

ȚIPÉNIE s. f. (În **e x p r.**) **(Nici) (o) țipenie (de) (om)** = nici o ființă omenească, nici suflet de om; (regional) țipetenie, zaibătă. V. **n i m e n i**. *N-am intîlnit nici țipenie de om.* ALECSANDRI, T. 657. *Țipenie de om nu le deschidea ușa.* CREANGĂ, P. 73. *Nici o țipenie de om împrejur, nimene.* CONTEMPORANUL, III, 925. *Țipenie de om nu se afla și nici [illegible]* VLAHUȚĂ, O. A. 252. *Petrecînd el în pustiul și vizuina aceea mai mulți ani de-a rîndul singur ca cucul, fără ca să vadă țipenie de om, îmbătrîni de grijă.* MARIAN, S. R. II, 184, cf. DDRF. *Țipenie de om nu să mai vede.* N. REV. R. I, 40, cf. BARCIANU. *Nu se simțea țipenie de om.* SANDU-ALDEA, U. P. 42. *Ajungem la locul unde spunea pîndarul că văzuse pe cel împușcat. [illegible]* id. A. M. 28, cf. ALEXI, W., TDRG. *Țipenie de om nu se mai vede pe drumul din sat.* BUJOR, S. 94. *Dacă n-are fată mare și țipenie de copil în casă, să nu capete și ca o mînă de ajutor?* LUNGIANU, CL. 21. *Nu se auzea țipenie și nici răsunet de secure în adîncuri.* C. PETRESCU, S. 215, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Vraiște peste tot. Și nici țipenie de om.* BASSARABESCU, V. 123, cf. CADE. *Nici țipenie de om nu se mai simte prin locurile acestea părăginite.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 19. *Nu-i nici țipenie de om pe-aici.* CAZIMIR, GR. 251. *Țipenie de mușteriu înăuntru.* I. BOTEZ, B. 82. *S-a bucurat din toată inima că n-a văzut țipenie de om.* POPA, V. 143. *N-aude nimeni, nu răspunde nimeni. Nici țipenie de om.* SEBASTIAN, T. 16, cf. LESNEA, C. D. 23. *Era zi de sărbătoare, nu se zărea nicăieri țipenie de om.* SADOVEANU, O. III, 484, cf. SCRIBAN, D. *[illegible]* *vadă țipenie de om.* CĂLINESCU, C. O. 25. *Satul în care ne găsim e un trup fără suflet. Nici țipenie de om civil.* V. ROM. mai 1954, 94. *Dacă n-ar fi vremea asta și nici țipenie de om în Barieră, ar ieși tata.* PAS, Z. I, 134. *În toiul amiezilor, pe ulițele acelei localități nu se găsea țipenie.* CAMILAR, N. I, 409. *Am fost ... în tîrgul adormit, fără țipenie de om pe străzi.* V. ROM. ianuarie 1966, 71. *Se întunecase, dincolo, în vad, nici țipenie.* NEAGU, Î. 70. *Nu s-aude nici muscă bîzîind și nu să vede țipenie de om.* SEVASTOS, P. 162. *Nu e bine ca pămîntul să fie fără țipenie de om.* MARIAN, Î. 51. *N-a rămas țipenie de om necercetat în toată împărăția.* ȘEZ. II, 50. *Și-i prinde noaptea într-o pădurice, unde nu era țipenie de om.* ib. VI, 151. *Nu dă de țipenie de om, numai șerpi și alte jivini.* FRÎNCU—CANDREA, M. 251. *Încolo, nimeni, țipenie, decît fata.* I. CR. IV, 204, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *În casă nu era țipenie de om, [illegible] vîntul singur.* ȘEZ. XVIII, 16. ✦ (Rar) Ființă omenească, om **(I 1)**, făptură. *Orice țipenie-n lume un sfînt are sau o sfîntă: Pe tine, vezi bunăoară, răzășia te frămîntă.* HASDEU, R. V. 116. ✦ (Rar) Om lipsit de valoare; nimeni. *Orișice vîrf de bucată Vrînd să fie lumea toată. Și orice țipenie, Mare căpetenie.* ARGHEZI, VERS. 626.
— Cf. **ț i p a¹**.

ȚIPERÍG¹ s. m. v. **țipirig¹**.

ȚIPERÍG² s. n. v. **țipirig²**.

ȚIPERIGÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care conține țipirig², cu țipirig². *Aburii țiperigali nu pot ține locul aerului cel curat.* MAN. SĂNĂT. 146/7.
— Pl.: *țiperigali, -e*.
— **Țiperig²** + suf. *-al*.

ȚÍPET s. n. v. **țipăt**.

ȚÍPETĂ s. f. v. **țipăt**.

ȚIPETÉNIE s. f. (Regional) Țipenie. Com. din ZAGRA—NĂSĂUD.
— Cf. **ț i p e n i e**.

ȚIPÉU s. m. v. **țipău¹**.

ȚIPÍ vb. IV. **T r a n z.** (Regional) A forța, a sili, a constrînge. Com. din. SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ.
— Prez. ind.: *țipesc*.
— Cf. scr. **c i p a t i** „se [illegible] a se jura".

ȚIPÍC s. m. (Mai ales în Transilv. și Ban.) Pantof **(I 1)**; gheată (prevăzută cu elastic pentru a fi încălțată mai ușor); (învechit) cipic. *Tinerii poartă ... pantaloni albi pe picior și țipici negri.* BĂNUȚ, T. P. 31. *Le dă haine și țipici.* MAT. FOLK. 947, cf. 980, H IX 364, ALR SN IV h 1 190, ALRM SN III h 1 011. *Țipic cu țug* [— elastic]. ib. h 1 190/157, cf. LEXIC REG. 10, com. V. BREBAN. ✦ (Regional) Papuc de casă (ALIL 1983—1984, 315) făcut din petice (de postav, de stofă etc.) (A VI 10).
— Pl.: *țipici*. — Și: **țipélcă** (LEXIC REG. 10, com. V. BREBAN), **țupélcă** (ALR SN IV h 1 190/334) s. f., **țopic** (A VI 10) s. m.
— Din magh. dial. **cipők**. Cf. și magh. **c i p ő k e** „ghetuță".

ȚIPIETOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚIPILÍCĂ s. f. v. **țepeligă¹**.

ȚIPÎNĂ s. f. v. **țupină**.

ŢIPIRÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre păsări) A ciripi (Drăguşeni — Tîrgu Neamţ). GLOSAR REG. *Rîndunelele ţipiresc.* ib.

— Prez. ind. pers. 3 : *ţipireşte.*

— Formaţie onomatopeică. Cf. c i r i p i.

ŢIPIRÍG[1] s. m., s. n. **1.** S. m. Nume dat mai multor plante erbacee care cresc pe malul apelor sau prin locuri umede şi mlăştinoase : **a)** plantă perenă, din familia ciperaceelor, înaltă de 50 — 150 cm, cu frunze reduse la teci şi cu spiculeţe multiflore, dispuse în inflorescenţă ; (regional) păpurică *(Schoenoplectus tabernaemontani).* Cf. BORZA, D. 157, M. D. ENC.[2] ; **b)** (regional) pipirig **(1 a)** *(Schoenoplectus lacustris).* Cf. PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 277, BORZA, D. 157, ALR SN III h 637, ALRM SN II h 442 ; **c)** (regional) pipirig **(1 b)** *(Scirpus sylvaticus).* Cf. GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 157 ; **d)** (regional) pipirig **(1 g)** *(Holoschoenus vulgaris).* Cf. PANŢU, PL. ; **e)** (regional) pipiriguţ *(Heleocharis palustris).* GRECESCU, FL. 583, PANŢU, PL., BORZA, D. 81 ; **f)** (regional) rugină **(II 3)** *(Iuncus effusus, conglomeratus şi inflexus).* Cf. GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 91 ; **g)** (regional) rogoz **(1)** *(Carex).* Cf. PANŢU, PL., ALR I 1 913/727, 768, 820 ; **h)** (regional) papură *(Typha angustifolia)* (ANTIPA, P. 52) ; p. r e s t r. fructul de papură (ALR I 1 907/700). *Ţeperig* (ante 1704). L. ROM. 1981, 15. *Iarbă mare, . . . ţeperig, . . . mazăre* (a. 1705). GCR I, 356/11. *Lacul cu ţipirig* (a. 1751). IORGA, S. D. V, 325, cf. KLEIN, D. 443. *Lacul cu ţipirig despre Smărdăceşti.* I. IONESCU, M. 663. *Ocoliră un ochi de apă plin de ţiperig negricios.* SĂM. III, 442. *Luntrea uşoară . . . aluneca grăbită prin marginea stufului verde şi a ţipirigului în floare.* DUNĂREANU, R. 107. *Eleşteul este acoperit de o bogată vegetaţie de stuf . . ., papură . . ., ţipirig.* ANTIPA, P. 52. *Printre soiurile de plante cari predomină cîteodată în fîn pomenim rogozul, . . . ţipirigul.* PAMFILE, A. R. 149, cf. PĂCALĂ, M. R. 24, CADE. *În bălţi flori de ţipirig stăteau pînă la piept cai, mestecînd leneş verdeaţa care plutea în mănunchiuri pe luciu.* SADOVEANU, O. II, 554, cf. SCRIBAN, D., DEX, H I 129, II 252, III 66, IV 143, VII 83, 148, 480, IX 153, 396, 429, XI 230, 327, XVI 30. *Se mai dau . . . ţiperig dupe lacuri şi rădăcină de ghimpe.* ŞEZ. IV, 25. *Mă pitul dupe nişte ţipirig.* PLOPŞOR, C. 59, cf. CIAUŞANU, V. 207. *Începe să răsară mohor, ţipirig, anumite ierburi dîn astea dă baltă, papură, trestie.* T. DIAL. M. II, 353. ◇ C o m p u s : (Olt.) **ţipirig-cu-flori** = crin de baltă *(Butomus umbellatus).* BORZA, D. 34.

2. S. n. (Prin Munt. ; în forma *ţeperig)* Fîn subţire, pe care-l mănîncă numai caii. Cf. SCRIBAN, D. 1 362.

— Şi : (regional) **ţiperig** s. m., **ţeperig** (pl. n. *ţeperiguri* SCRIBAN, D. 1 362) s. m., s. n., **cipirig** (GRECESCU, FL. 581, PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 81, 91), **ciperig** (DA) s. m.

— Cf. p i p i r i g.

ŢIPIRÍG[2] s. n. (Popular) Salmiac. *30 oca gogoş, 26 deto ţipirigu, 1 deto sacîz* (a. 1763). IORGA, S. D. X, 16, cf. ŞINCAI, în DR. V, 561, MOLNAR, D. 40/15. *Cositor cu ţeperigul lui* (a. 1802). FURNICĂ, I. C. 215. *1/2 ocă pucioasă . . ., 50 dram ţeperig* (a. 1817). DOC. EC. 176, cf. LB. *O jumătate de dram de ţiperig pisat.* PISCUPESCU, O. 252. *Să iei doauă dramuri ţipirig, un dram de salitră.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 104/17, cf. ISER, VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 435, COSTINESCU, LM, JIPESCU, O. 69. *Mirosea a spirt de ţiperig, şi-n două minute a ieşit iar dungile la loc.* CARAGIALE, O. VI, 190, cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, DDRF. *Acest corp, cunoscut sub nume de ţipirig, provenea mai înainte din Egipt.* PONI, CH. 195, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Se ia o strafidă (stafidă), se presară cu puţin praf de ţipirig şi se pune la strună.* GRIGORIU-RIGO, M. P. 11, cf. BIANU, D. S., TDRG, PAMFILE — LUPESCU, CROM. 30, NICA, L. VAM. 257, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Ţipirigul este ca o sare. Cu el se ajută spoitorii la spoitul vaselor.* VOICULESCU, L. 288, cf. SCRIBAN, D. *Nu lipsea . . . dintr-o băcălie de samă . . . ţipirig (sare de amoniac).* N. A. BOGDAN, C. M. 183. *Bubele-dulci şi deochiul Se tămăduiesc cu ghiocul ; . . . O băutură La căldură, La frig, Ţipirig.* ARGHEZI, VERS. 161, cf. DC, CIAUŞANU, V. 207. *Să iei 3 dramuri de ţipirig şi 6 litre de pelin de vin.* ŞEZ. XXVI, 75, com. din DEDA — REGHIN, H XIV 102, XVI 446, XVIII 137, ALR II 6 798. *Chele pe chele, Alb ca zaharul Şi usturǎ ca ţipirigul* (Usturoiul). GOROVEI, C. 384.

— Şi : (învechit şi regional) **ţeperig** (ALR II 6 798/ 928), (învechit) **ţiperig,** (regional) **ţipirig** (ib. 6 798/ 2, 29, 102, 520, 531, 537), **ţăperig** (SCRIBAN, D., ALR II 6 798/27, 812, 872, 886), **ţaperig** (ALR II 6 798/ 836) s. n.

Etimologia necunoscută. Cf. scr. c a p a r i k a.

ŢIPIRÍG[3] s. n. v. **chibrit.**

ŢIPIRÍGĂ s. f. v. **ţepeligă[1].**

ŢIPIRIGÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. ; complementul indică un vas) A da cu ţipirig[2]. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, GLOSAR REG.

— Prez. ind. : *ţipirigesc.*

— V. **ţipirig[2].**

ŢIPÍŞ, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. (Prin Transilv. şi Ban.) Pantă abruptă ; pripor. *Cădea caii cei mai tari cu călăreţii de toate părţile, pentru că nici se putea sui împrotiva românilor pentru ţepişul de ambe părţile.* ŞINCAI, HR. I, 308/32. *Mînă boii pe deal, pe cîmpie, Şi-i sileşte la greauă trăsură Peste rîpe, ţipişuri şi coaste.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 379, cf. LB, CIHAC, II, 430, com. din FRATA — TURDA. *Băgaţi de samă la gruiul morii, că-i ţipiş mare şi să răstoarnă carul.* Com. din PODENI — AIUD, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 337, CV 1951, nr. 3, 47, CHEST. IV 86/106, 110, LEXIC REG. II, 103. ◇ F i g. *Lăsa-i-vom pe aceştia în bună pace . . . ? Dar apoi, odată porniţi pe acest clin periculos, pe acest ţepiş la vale, unde oare ne vom opri ?* F (1882), 166. ✦ (Prin Ban., Transilv. şi Maram.) Prăpastie **(1).** Cf. ISER, ALR I 394/26, 51, 227, 341.

2. Adj. (Prin Transilv. ; despre forme de relief) În pantă mare, a b r u p t ; prăpăstios **(1).** Cf. KLEIN, D. 442. *Se pot face . . . sau pămînturi arătoare, sau, dacă vor fi prea ţepişe, se pot folosi pentru vii.* ECONOMIA, 13/13, cf. DRLU, LB, ISER, POLIZU. *Ionică Făt-Frumos . . ., cînd da de munţi, urca stînci ţepişe, primejdioase.* CONV. LIT. VI, 18, cf. LM. *În dreapta şi stînga noastră dealurile devin tot mai ţepişe.* F (1881), 383, cf. GHEŢIE, R. M. *Am plecat deci înainte şi coborînd cu foarte mare îngrijire pe coasta de stîncă, despre care . . . nici nu credeam să fie atît de ţipişă şi în adevăr periculoasă.* TURCU, E. 203, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ca nişte columne albe . . . se înălţau fagii bătrîni pe coastele ţepişe pe amîndouă părţile drumului.* AGÎRBICEANU, A. 61. *Vedea Dealul Băilor înalt, ţepiş, cu colţii de stîncă.* id. S. P. 77, cf. T. PAPAHAGI, C. L., com. V. BREBAN, TODORAN, GL., ALR I 390/107, 302. *Rîpă ţipişă.* ib. 394/79, cf. ALR SN III h 810, MAT. DIALECT. I, 217. ◇ P. e x t. (Despre scări) *Pridvoare strîmte în cari suiau scări ţepişe.* AGÎRBICEANU, A. 64. ✦ (Adverbial) În pantă, înclinat. Cf. LB. *Prin trei scocuri lunecă ţepiş apa.* AGÎRBICEANU, O. I, 349. *Carul merge ţipiş.* Com. V. BREBAN.

— Pl. (s. n.) *țipișuri*, (adj.) *țipiși*, *-e*. — Și **țăpiș, -ă** (ISER, POLIZU, CIHAC, II, 430, LM, CV 1951, nr. 3, 47, ALR I 394/215, 227, 341, ib. 2 002/268, ALR SN III h 810, LEXIC REG. II, 103, MAT. DIALECT. I, 289), **țepiș, -ă** (scris și *cepiș* SĂULESCU, HR. I, 188/10) s. n., adj.

— **Țipa²** + suf. -iș.

ȚIPÍȘCĂ s. f. v. **znopișcă**.

ȚIPITOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚIPÍU s. m. v. **țipău¹**.

ȚIPÍND, -Ă adj. (Învechit, rar) Care țipă¹ **(1)**. *Bufnițe țipinde se las pe el din zbor.* BOLINTINEANU, O. 213.

— Pl.: *țipinzi*, *-de*.

— V. **țipa¹**.

ȚÍPLĂ¹ s. f. (Atestat prima dată la ST. LEX. 207v²/2) **1.** Membrană subțire provenită din intestine sau din bășica animalelor, care se folosea pentru a acoperi borcanele cu conserve, pentru a înlocui sticla la ferestrele caselor țărănești sau la confecționarea unor instrumente muzicale, v. b u r d u f, b u r d u h a n; p. e x t. celofan. *Păreții, trește, ... pînă sus, ferestrele, niște găuri și cu țipă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. VIII, cf. POLIZU, COSTINESCU, 100, CIHAC, II, 709. *Cînd ride, sparge țiple.* DELAVRANCEA, S. 44, cf. DDRF. *Pe lîngă această mărime a ferestrei ... adesea partea lor care trebuie să fie transparentă este astupată cu hîrtie sau cu țiplă.* MANOLESCU, I. 25. *Fereastra nu se deschide, e de tot mică și lipită cu hîrtie ori țiplă, rar cu geam.* CRĂINICEANU, IG. 52, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, STLRESCU, N. 1 166, NICA, L. VAM. 257. *A început să scrie ștafete pe țiplă de ...* AL. LUPUL..., P. ... 192, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *O vioară oblojită cu petice de țiplă.* KLOPȘTOCK, F. 219. *Copilul era palid și străveziu ca foaia de țiplă.* COREA ... SCL 1978, 323, cf. SCRIBAN, D. *Lasă dulapurile descuiate, cutiile cu capacul nițel ridicat, borcanele cu țipla nelegată.* ARGHEZI, S. VII, 178. *Căni și borcane pline cu șerbeturi stau la rînd, legate deasupra cu țiplă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 93, cf. BOCIANU, GL. *... de bou.* PLOPȘOR, C. 112, cf. H IV 119, ALR II/I h 255. ◊ F i g. *Și-atîta e de subțire vîlnicu-nnoptării, . . . Că te străvezi prin pielițele zării Și țipla depărtării Ca printr-o foaie rumenă de trandafir.* VOICULESCU, POEZII, I, 118. *Mi-a umblat în păpădie O goangă cu ... de țiplă.* ARGHEZI, VERS. 240. *Povîrnișul luciu dis-de-dimineață S-a-nvelit cu țipla ... de ...* id. ib. 670. ◊ (Ca epitet depreciativ pentru haine sau opinci foarte subțiri; și pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Cu țipla asta de palton ai să degeri.* SCRIBAN, D., cf. COMAN, GL. ◊ *Țiplă de ceapă* = pieliță, membrană subțire care se află între foile de ceapă. Cf. DDRF. ✦ (Prin sudul Ban.; în forma *țiflă*) Peritoneu. NALR — B I h 150.

2. (Învechit, rar) Pojghiță **(3)**. *Face ... ță ... (a. 1805), ap. GREGU, P. 411.*

3. (Ieșit din uz) Celuloid. *În sfîrșit, ... în buzunar „fraiul" de cale ferată . . .; îl am cu poza mea, ... cu ... de țiplă.* ap. TDRG. ✦ (Regional) Învelitoare transparentă confecționată din material sintetic și folosită la păstrarea actelor. Com. din DEDA — REGHIN.

— Pl.: *țiple*. — Și (învechit și regional) **țipă**, (prin sudul Ban.) **țiflă** (NALR — B I h 150) s. f.

— Din ngr. **τσίπα**, bg. **ципа**.

ȚÍPLĂ² s. f. v. **țipă¹**.

ȚIPLÍCĂ s. f. (Prin Mold.) Diminutiv al lui ț i p l ă¹. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țiplici*.

— **Țiplă¹** + suf. *-ică*.

ȚIPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă¹**.

ȚIPLUȘÍNĂ s. f. (Prin Ban.) **1.** Peritoneu (Ieșelnița — Orșova). NALR — B I h 150/2.

2. (În forma *țuflușină*) Pielița care învelește creierul; meninge (Pecinișca — Băile Herculane). ALR II/2.

— Pl.: ? — Și **țăplușină** (NALR — B I h 150/2), **țuflușină** (ALR II/2) s. f.

— De la **țiplă¹**.

ȚIPÓC s. m. (Prin Maram.) Pîinișoară care se făcea la nunți. Cf. CL 1987, 44.

— Pl.: *țipoci*.

— **Țipou** + suf. *-oc*.

ȚIPÓI¹ s. m. (Regional) Ardei iute; (regional) țipar³ (Izvor — Craiova). NALR — O III h 466/933.

— Pl.: *țipoi*.

— Cf. ț i p a r³.

ȚIPÓI² s. m. v. **țipău¹**.

ȚIPOÍ³ vb. IV v. **țipui**.

ȚIPOIÉL subst. (Regional) Diminutiv al lui ț i p ă u¹; (regional) țipăuaș (Vălcani — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR SN IV h 1 065/47, ALRM SN III h 872/47.

— Pl.: ?

— **Țipău¹** + suf. *-el*.

ȚÍPOT s. n. (Prin Transilv. și Maram.) Strigăt puternic; țipăt **(1)**. Cf. KLEIN, D. 443. *Că am auzit, asară, . . . Mari țipote.* ARH. FOLK. VI, 300. *Țipotele acele era să mă nebunească.* CHEST. V 180/92, com. V. BREBAN.

— Pl.: *țipote*.

— Postverbal de la **țipoti¹**.

ȚIPOTÍ¹ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; despre oameni) A scoate țipete **(1)**, a striga tare; a țipa¹ **(1)**. Cf. KLEIN, D. 443, LB, ISER. *Copiii pierduți . . . plîng, țipotesc și se vaietă prin întuneric.* MARIAN, NA. 77, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Ea țipătea . . ., dar el nu înceta cu leacul, toată era meleștiuită de bătaie.* RETEGANUL, P. II, 80, cf. PTAN, ... VAIDA, ȚIPLEA, P. P. 118. *Aud o femeie țipotind.* CHEST. V 180/92, cf. LEXIC REG. 10. ✦ (Despre copiii mici) A plînge tare, țipînd; (regional) a țipuri **(1)**. *Hia-n ciupă țipote, Focu-n vatră dudăie.* ȚIPLEA, P. P. 7, cf. 118. *Pruncu-n ciupă-m țipotea, Focu-n vatră ...* PAPAHAGI, M. 98. *Oala la foc clocotește, Pruncuț mic îmi țipotește!* BALADE, III, 303. *... Pruncu-n leagăn țipotește.* FOLC. TRANSILV. I, 208. ✦ A se văita, a se tingui (de durere). Cf. CABA, SĂL. 93.

2. (Regional) A chicoti (Moftinul Mic — Carei). ALR II/I h 35/334.

— Prez. ind.: *țipotesc*. — Și (rar) **țipăti** vb. IV.

— **Țipa¹** + suf. *-oti*.

ȚIPOTÍ² vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A dormita. *... țipotea ...* Com. din DEDA — REGHIN.

— Prez. ind.: *țipotesc*.

— Cf. p i c o t i, a ț i p i.

ȚIPÓU s. m. v. **țipău**[1].

ȚIPROȘ s. m. v. **țipruș**.

ȚIPRÚȘ s. m. (Bot.) **1.** (Prin Transilv., Ban. și Maram.) Chiparos *(Cupressus sempervirens)*. Cf. ANON. CAR., LB, ISER, DR IV 151, LEXIC REG. 13

2. (Prin Transilv.) Năfurică *(Artemisia annua)*. Cf. BORZA D. 24.

— Pl.: *țipruși*. — Și: (prin Transilv. și Ban.) **țiproș** s. m. ANON. CAR., DR IV, 151, BORZA D. 24

— Din magh. **ciprus**.

ȚIPTOÁRE s. f. v. **țipător**.

ȚÍPȚER s. m. (Regional) German originar din regiunea Zips. *Moș Petcu era „țipțir de la Siritel", dinspre Cordun, de unde, în ... ... muncitori la pădure.* ALAS 19 II 1933, 7/3, cf. GLOSAR REG., com. din VIȘEUL DE SUS. ✦ Pădurar. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI

— Pl.: *țipțeri*. — Și: **țipțir** s. m.

— Din germ. **Zipser**.

ȚIPȚERÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional) Care aparține țipțerilor, de țipțer. *Coloniile șvăbești, țipțerești, slovăcești.* MARIAN, NU. 268.

— Pl.: *țipțerești*.

— **Țipțer** + suf. *-esc*.

ȚÍPȚIR s. m. v. **țipțer**.

ȚIPUÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Prin Transilv. și Olt.) A striga tare și ascuțit; a țipa[1] **(1)**. Cf. GL. OLT. ◊ R e f l. *Ce țipe [illegible] ... De te țipue ...* MAT. FOLK. 1 609. *Cît să mai țipuiesc și copiii ăștia!* L. ROM. 1961, 238. ✦ T r a n z. f a c t. A face pe cineva să țipe (chinuindu-l). Cf. CV 1952, nr. 2, 38. ✦ A scoate sunete stridente dintr-un instrument muzical; a țipa[1] **(4)**. *Scoasă o vrăjită din sîn piscoaie Și cît poate de trei ori țipoaie.* BUDAI-DELEANU, Ț. 209, cf. CL 1966, 336.

2. R e f l. (Prin vestul Olt.; despre porci) A guița; (regional) a țipuri **(1)**. Cf. H XVIII 261. ◊ T r a n z. f a c t. *Lasă purceii în pace, nu-i mai țipui!* LEXIC REG. 47, cf. ALR — T 937/457.

— Prez. ind.: *țipuiesc* și *țipui*. — Și: (regional) **țipoi** vb. IV, **țipuiá** (GL. OLT.) vb. I.

— Cf. ț i p a[1].

ȚIPUIÁ vb. I v. **țipui**.

ȚIPULÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i p ă[3] (v. ț i p l ă[1]). (Ca epitet pentru opinci foarte subțiri) *Țipe (țipulițe).* COMAN, GL. 76.

— Pl.: *țipulițe*.

— **Țipă**[3] + suf. *-uliță*.

ȚIPURÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Transilv. și Maram.) **1.** (Despre oameni) A striga, a țipa[1] **(1)**. Cf. DEX — S 191. *Firulin-a țipurit Și de spaim-a înlemnit.* BUD, P. P. 9. *De omuțul care-i sfînt, Fuge dracul țipurind.* id. ib. 58, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, CV 1951, nr. 3, 44, ALR I 82/269, ALR II/I MN 10, 6 873/346. ✦ (Despre copiii mici) A plînge tare, țipînd; (regional) a țipoti[1] **(1)**. *Coconu în ciupă țipurea(ște).* BÎRLEA, L. P. M. I, 38. ✦ (Despre porci) A guița; (regional) a țipui **(2)** (Negrești Oaș). Cf. ALR SN II h 332/346, ALRM SN I h 212/346.

2. A rosti strigături (în timpul executării unui dans popular); a chiui (la joc). *Și fetele... țipuresc ca la danț.* ARH. FOLK. I, 207. *Io-s cocon făcut așe, Cu cuțit și cu cure, Și cu gura mițiuțe, Să pot țipuri cu ie.* ib. VI, 147, cf. ALR I 1 473/343, 345, LEXIC REG. 13. *Țipuresc cînd chiuie subțire ca oșenii.* ALR — M I h 230/227. ◊ T r a n z. *Țipuri-o-aș, dar mă tem.* FOLC. TRANSILV. I, 395.

— Prez. ind.: *țipuresc*.

— De la **țipa**[1].

ȚIPURITÓRI s. f. pl. v. **țipuritură**.

ȚIPURITÚRĂ s. f. (Prin Maram.) Strigătură în timpul executării unui dans popular; chiuitură. *Auzi tulnicele din Munții Apuseni și țipuriturile oșenești.* CONTEMP. 1966, nr. 1 004, 1/7, cf. DEX — S 191. *Strigăturile sau chiuiturile se numesc în Ugocea „țipurituri", iar verbul care indică acțiunea este „a țipuri".* ARH. FOLK. VI, 146. *Numirea de țîpuritură este foarte potrivită, căci cel ce țîpurește „țipă" grozav de puternic.* ib. 147, cf. ALR I 1 474/343, 345.

— Pl.: *țipurituri*. — Și: **țipuritóri** s. f. pl. ALR I 1 474/345.

— **Țipuri** + suf. *-itură*.

ȚIR[1] conj. v. **țiri**[2].

ȚIR[2] s. m. v. **țir**[4].

ȚIR[3] s. n. v. **țel**.

ȚIR[4] s. n. v. **țireál**.

ȚIRÁDE subst. pl. **1.** (Prin Transilv. și Bucov.) Ornamente sculptate în lemn la casele țărănești. Com. din DEDA — REGHIN, COMAN, GL.

2. (Regional; în forma *siroane*) Curele colorate folosite la ornamentarea șerparelor (Sibiel — Sibiu). LEXIC REG. II, 63.

— Și: (prin Bucov.) **țiráduri** (COMAN, GL.), (regional) **siroáne** (LEXIC REG. II, 63) subst. pl.

— Din germ. **Zierat**, magh. **cifráda**.

ȚIRÁDURI subst. pl. v. **țirade**.

ȚÍRĂ[1] s. f. v. **țîră**[1].

ȚÍRĂ[2] s. f. v. **țîră**[2].

ȚIRĂÍ vb. IV v. **țîrîi**[1].

ȚIRẮU s. n. v. **țîrău**.

ȚIRẮUCĂ s. f. (Bot.; regional) Mătură **(2 a)** *(Sorghum vulgare)* (Moftinul Mic — Carei). ALR II/I MN 150, 3 933/334, ALR SN I h 145/334.

— Și: **țiróucă** s. f. ALR SN I h 145/334.

— Din magh. **cirok** [illegible].

ȚIRC[1] s. n. v. **cerc**.

ȚIRC[2] s. n. v. **circ**.

ȚIRC[3] s. n. v. **țireál**.

ȚÎRCA adv. v. **circa**.

ȚIRCALÁM s. n. v. **țărcălam**[1].

ȚIRCALẮU s. n. v. **țărcălam**[1].

ȚÌRCA-ȚÎRC interj. Cuvînt care redă strigătul coțofenei. Cf. TDRG.

— Onomatopee.

ȚÎRCAV, -Ă adj. v. **țîrcav**.

ȚÎRCĂ s. f. v. **țurcă**[1].

ŢIRCĂÍ vb. IV v. **ţircăi.**

ŢÍRCĂL s. n. **1.** (Regional) Unealtă asemănătoare cu compasul, avînd diferite întrebuinţări, mai ales in dulgherie; (regional) ţărcălam[1] **(1).** Cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, CADE, II XII 32, com. din DEDA — REGHIN. *Ţircălu* [cu] *care se ţircălesc obed'ile.* ALRT II 68, cf. ALR II 6 681/102, 105, 130, 182, 260, ALR SN II h 564, NALR — O IV MN 285, 2 480/920, 967, 976. ✦ (În forma *ţir)* „Custură mică cu care se sapă flori la căpăţinile roţilor". RĂDULESCU-CODIN.

2. (Învechit, rar; în forma *ţircul)* Cerc. Cf. GS 14r/7. *La această boală..., oile se mişcă tot împregiur într-un ţircul.* LITINSKI, M. 161/10.

3. (Regional) Partea superioară în formă de semicerc la unele oberlihturi (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 87.

— Pl.: *ţircale.* — Şi: (învechit) **ţircul,** (regional) **ţirclu** (ALR SN II h 564/53; pl. *ţircluri* ib.) s. n., **ţirculă** (NALR — O IV MN 285, 2 480/976) s. f., **ţirc** (ALR II 6 681/102, ALR SN II h 564/102, A V 14, GLOSAR REG.), **ţir** (DDRF, TDRG, RĂDULESCU-CODIN, ŞĂINEANU, D. U., CADE, II XII 32, NALR — O IV MN 285, 2 480/920, 967; pl. şi *ţiruri* NALR — O IV MN 285, 2 480/967) s. n.

— Din germ. **Zirkel.**

ŢIRCĂLÁM s. n. v. **ţărcălam[1].**

ŢIRCĂLÁN s. n. v. **ţărcălam[1].**

ŢIRCĂLẮU s. n. v. **ţărcălam[1].**

ŢIRCĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv. şi Ban.) A trasa cu ţircălul **(1)** liniile curbe după care urmează să se taie obezile roţii; (regional) a ţărcălui[1] **(1),** a ţircui. Cf. ALR II 6 682/47, 105, 272, 284. ✧ R e f l. p a s. *Şi ţircălu* [cu] *care să ţircălesc obed'ile.* ALRT II 68.

— Prez. ind.: *ţircălesc.* — Şi: (regional) **ţărcăli** vb. IV. ALR II 6 682/272, 284.

— V. **ţircăl.**

ŢIRCĂVÍT, -Ă adj. — **tîrcăvit.** ✦ (Regional; despre oi; cu determinarea „de lînă") Cu lîna tunsă scurt; (regional) ţurcav (Mărăşeşti — Tîrgu Jiu). NALR — O IV h 801/941.

ŢÍRCLU s. n. v. **ţircăl.**

ŢIRCONFERÉNŢĂ s. f. v. **circumferinţă.**

ŢIRCONFERÉNŢIE s. f. v. **circumferinţă.**

ŢIRCONSTÁNŢIE s. f. v. **circumstanţă.**

ŢIRCONSTÉNŢIE s. f. v. **circumstanţă.**

ŢIRCOTÍ vb. IV v. **ţircoti.**

ŢIRCÓVNIC s. m. v. **ţircovnic.**

ŢIRCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A trasa cu ţircălul **(1)** liniile curbe după care urmează să se taie obezile roţilor; (regional) a ţărcălui[1] **(1),** a ţărcăli (Feneş — Alba Iulia). Cf. ALR II 6 682/102.

— Prez. ind.: *ţircuiesc.*

— **Ţirc[1]** + suf. *-ui.*

ŢÍRCUL s. n. v. **ţircăl.**

ŢIRCULÁ vb. I v. **circula.**

ŢIRCULÁR, -Ă adj., s. n. v. **circular.**

ŢIRCULÁRNIC, -Ă adj., s. f. (Învechit, rar) **1.** Adj. Care este emis sub formă de circulară. *După dezlegarea ţircularnică ce are în acest predmet* (a. 1839). URICARIUL, V, 11/10.

2. S. f. (În forma *ţercularnică)* Circulară. *Ţercularnica Marii Logofeţii din 31 octomvrii* (a. 1844). CAT. MAN. I, 209.

— Pl.: *ţircularnici, -ce.* — Şi: **ţerculárnică** s. f.

— Din rus. **циркулярный.**

ŢIRCULÁŢIE s. f. v. **circulaţie.**

ŢIRCÚLĂ[1] s. f. (Prin Transilv. şi Maram.) Ferăstrău circular, întrebuinţat mai ales în fabricile de cherestea. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD şi din DEDA — REGHIN, ALR SN II h 622, A I 12, 20, 26, 35, III 16. *Băieţii lucrează la ţirculă.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *ţircule.* — Şi: **ţărcúlă** s. f. ALR SN II h 622, A I 13, 20, 26, 35, III 16, GLOSAR REG.

— Din germ. **Zirkular[säge].**

ŢÍRCULĂ[2] s. f. v. **ţircăl.**

ŢIRCUMFERÉNŢĂ s. f. v. **circumferinţă.**

ŢIRCUMFERÉNŢIE s. f. v. **circumferinţă.**

ŢIRCUMFLÉX, -Ă adj. v. **circumflex.**

ŢIRCUMSPÉCŢIE s. f. v. **circumspecţie.**

ŢIRCUMSTÁNŢĂ s. f. v. **circumstanţă.**

ŢIRCUMSTÁNŢIE s. f. v. **circumstanţă.**

ŢIRCUMSTÁRE s. f. v. **circumstare.**

ŢIRCUMŞTÁNŢIE s. f. v. **circumstanţă.**

ŢÍRCUS s. n. v. **circ.**

ŢÍRFĂ s. f. v. **ţîrfă.**

ŢIRFÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţîrfos.**

ŢÍRI interj. (Repetat) Cuvînt care redă zgomotul foarfecelor atunci cînd se taie ceva. V. ţ a c, ţ i r i ţ i c. *Ne dăm cu coatele imitînd pe şoptite zgomotul foarfecilor bărbierului, care potriveşte barba tatei... „ţiri-ţiri-ţiriţic".* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 298, cf. PASCU, C. 39.

— Onomatopee.

ŢIRIBÍCURI s. n. pl. v. **chibrit.**

ŢIRÍCĂ s. f. v. **ţîrică.**

ŢIRICHÍŢĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ţ i r i c ă. Cf. STERESCU, N. 1 045.

— Şi: **ţirachíţă** s. f. STERESCU, N. 1 045.

— **Ţirică** + suf. *-iţă.*

ŢIRICÚŢĂ s. f. v. **ţîricuţă.**

ŢIRIÍ vb. IV v. **ţîrîi[1].**

ŢIRIÍT s. n. v. **ţîrîit[1].**

ŢIRÍL, -Ă adj. v. **chiril.**

ŢIRÍLIC, -Ă adj. v. **chirilic.**

ŢIRIMÓC s. n. (sg.) (Regional) Ţuică de prune (Hunedoara). CHEST. VIII 98/34.

— Etimologia necunoscută.

ŢIRIMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ŢIRIȘÍCĂ s. f. v. **țirișică.**

ŢIRIŢÍC interj. Cuvînt care redă zgomotul foarfecelor atunci cînd se taie ceva. V. ț a c, ț i r i. *Ne dăm cu coatele imitînd pe șoptite zgomotul foarfecilor bărbierului, care potrivește barba tatei... „țiri-țiri-țirițic".* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 298, cf. TDRG.
— Onomatopee.

ŢIRLIITÚRĂ s. f. v. **țirliitură.**

ŢIRLÓI s. n. v. **țurloi.**

ŢIRMOMÁN s. m. v. **țimărman.**

ŢIRMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ŢIRMORMÁN s. m. v. **țimărman.**

ŢIRMUMÁN s. m. v. **țimărman.**

ŢIROMONÍE s. f. v. **ceremonie.**

ŢIRÓUCĂ s. f. v. **țirăucă.**

ŢIRȘTÓC s. n. v. **țirștoc.**

ŢÍRŢARĂ s. f. v. **țirțiră.**

ŢÍRŢĂRĂ s. f. v. **țirțiră.**

ŢÍRŢERĂ s. f. v. **țirțiră.**

ŢIRŢERÍŢĂ s. f. v. **țirțăriță.**

ŢÍRŢIR s. m. v. **țirțiră.**

ŢIRŢIRÁ vb. I v. **țirțira.**

ŢIRŢIRÁT, -Ă adj. v. **țirțirat.**

ŢÍRŢIRĂ s. f. v. **țirțiră.**

ŢIRÚC s. n. v. **sirop.**

ŢIRÚCĂ s. f. v. **țirucă.**

ŢIRUCÚŢĂ s. f. v. **țirucuță.**

ŢIRÚICĂ s. f. v. **țiruică.**

ŢIRÚLIC s. m. (Învechit, rar) Chirurg. *Decît rana dragostelor și decît boala iubostelor mai primejdioasă nici țirulicii au văzut, nici doftorii au auzit.* CANTEMIR, IST. 288. *Atîta de mulți au fost cei rămiți, cît nice pînzături au mai rămas (la țerulici) cu carele să-și lege ranele.* id. HR. 186, cf. BARONZI, L. 122, TDRG, DR. IV, 170, CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *țirulici.* — Și: **țerúlic** s. m.
— Din pol. **cyrulik.**

ŢIRÚȘ s. m. v. **țăruș.**

ŢIRÚŢĂ s. f. v. **țiruță.**

ŢIRÚZĂ s. f. v. **țeruză.**

ŢIS interj. v. **țist¹.**

ŢISALPINICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Cisalpin. Cf. L. ROM. 1988, 267.
— Pl.: *țisalpinicești.*
— După germ. **zisalpinisch.**

ŢISĂLÁ vb. I v. **țesăla.**

ŢÍSCĂ s. f. v. **țeastă.**

ŢISCLÚȘ s. n. v. **țicluș.**

ŢÍSLĂ s. f. v. **cislă.**

ŢISLÍ vb. IV v. **țivli.**

ŢIST¹ interj. Cuvînt folosit pentru a-i cere cuiva să tacă; st! șt! V. p s t! *Jiganiia aceasta... din gura a căriia mai mult decît interiecția: țis, țis! a ieși nu poate, și fără decît sămnul tăcerii... altă n-au învățat.* CANTEMIR, I. I. 194. *Și eu, începînd cu țist, gloatelor tăcere și mie voroavă sfitesc.* id. ib. 197. *Țis! să nu cricniți, că vă sucesc gîtu!* PR. DRAM. 401. *Țs! Iacătă-i, se pun la pîndă în clopotniță.* NEGRUZZI, în PR. DRAM. 455. *Țis! ... vai de urechile tale!* id. S. III, 10. *Țist ... să nu-ți aud gura.* ALECSANDRI, T. 407. *Țist, că ne-a auzi cineva.* id. ib. 662, cf. TDRG, DR. IV, 886, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țst! ... De ce să țipi cînd ești cu mine?* MIRONESCU, S. 62. *Țs! îmi șopti el deodată, coborîndu-și ochii în pămînt. Iacătă-l-ai!* SADOVEANU, O. V, 321, cf. SCRIBAN, D.
— Și: (rar) **țis, țst, țist, țs, țăs** (PR. DRAM. 397) interj.
— Onomatopee.

ŢIST² s. n. v. **țest.**

ŢISTÁR s. m. v. **țistar.**

ŢÍSTĂ s. f. v. **țeastă.**

ŢISTĂÍ vb. IV v. **țistui.**

ŢISTÉRNĂ s. f. v. **cisternă.**

ŢISTIITÚRĂ s. f. v. **țistuitură.**

ŢISTÎÍ vb. I v. **țistui.**

ŢISTÍNĂ s. f. (Regional) Scobitură în malul unei ape, unde se adăpostesc peștii. Com. din ORAVIŢA.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *țistine.*
— Etimologia necunoscută.

ŢISTÓS, -OÁSĂ adj. v. **țestos.**

ŢISTUÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** A cere, a impune tăcere sau liniște (folosind interjecția „țist"). V. p î s t u i, s ă s t u i. *Cine țistuiește..., altuia tăcere arătînd, a tăcea îi poruncește.* CANTEMIR, I. I. 149, cf. CIHAC, I, 294. *Unul dă din umeri, altul mai vorbește, Altul plin de ciudă strigă, țistuiește.* CONTEMPORANUL, II, 609, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *El avea oroare să deranjeze publicul într-o sală plină, cu becurile stinse, cînd toți țistuiesc la scîrțîitul pașilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 216. *Oamenii țistuiră din nou... Începea să corlească.* SADOVEANU, O. X, 661, cf. ALR II 4 423/514. ◇ T r a n z. (Complementul îl indică pe cel căruia i se impune tăcere) *Cu mare mînie și probozală a o țistui începu, și groaznice semne din ochi și din cap să tacă îi făcea.* CANTEMIR, I. I. 43, cf. DDRF. *Își frămînta pălăria, țistuindu-și băiatul neastîmpărat.* C. PETRESCU, S. 135. *Moș Petrache îl țîștuia încet, încetișor.* POPA, V. 89. *Cei de lîngă rănit îi țistuiră.* SADOVEANU, O. X, 661. *Unii dintre sătenii care erau de față au crezut că trebuie să rîdă...; tătarii s-au burzuluit cu strigăte ascuțite, țistuindu-i.* id. ib. XVI, 158. *Prezidentu îi țistuia să nu vorbească.* SCRIBAN, D., cf. LEXIC REG. II, 33. ✦ A-și exprima mirarea, nemulțumirea etc. (folosind interjecția „țist").

[illegible] *despărțită* [illegible] *de pahare*. C. PETRESCU, S. 49. *Un om înalt, subțire, cu mustață neagră, ... intră, se uită împrejur, țistui enervat*. T. POPOVICI, SE. 577. ◊ **R e f l.** *Tot își vîră nasu-n geam din clipă în clipă și grăiește în sine și se țistuiește pentru întîrzierea lui*. SADOVEANU, O. XV, 22. ✦ A atrage cuiva atenția (folosind interjecția „țist"). (**R e f l. r e c i p r.**) *Copiii zîmbesc, dau din coate, se țistuiesc, dar nu răspunde nimeni*. V. ROM. august 1955, 77.

2. (Rar) A emite sunete suflînd printre buze. V. **f l u i e r a**. [În dans] *Se rotesc și foșnesc, șușăiesc sfîrîind, Țistăiesc, pospăiesc, șopotesc svîrîind*. EMINESCU, O. IV, 492. ◊ **T r a n z.** *Îmi ținea predica, vorbind moale, fluierînd parcă, țistuind vorbele printre buzele lui țuguiate*. II, 1960, nr. 12, 24.

3. (Rar) A șuiera (**5**), a țiui (**1**). *A țistuit un roi de gloanțe*. C. PETRESCU, Î. II, 34.

— Prez. ind.: *țistuiesc*. — Și: (rar) **țistuí, țiștuí, țistií** (TDRG), **țistíi** (BL VI, 150), **țistăí** vb. IV.

Țist[1] + suf. [illegible]

ȚISTUIÁLĂ s. f. (Rar) Țistuitură. *S-aud țistuieli prin bănci, unii chicotesc de rîs*. VLAHUȚĂ, O. A. II, 221.

— Pl.: *țistuieli*.

Țistui + suf. *-eală*.

ȚISTUÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a **ț i s t u i** și rezultatul ei. *Țistuirile încetară.* [illegible] *Tăceți mai, ca vă faceți de rîs!* SADOVEANU, O. II, 396.

— Pl.: [illegible] — Și: **țistuire** s. f.

V. **țistui.**

ȚISTUITÚRĂ s. f. Sunet prin care se impune cuiva tăcere; (rar) țistuială. *Nu de puține ori primeam țistuituri de la cei de prin străini*. GHIBĂNESCU, ap. TDRG. [illegible] SADOVEANU, O. VIII, 58. *Virat! răcni domnul Andriuță, dar țiștuiturile îi retezară avîntul*. CAMILAR, N. II, 179. ◊ **F i g.** *Asemenea țistiitură este limbă poetică!* MAIORESCU, CR. I, 306.

— Pronunțat: *-tu-i-*. — Pl.: *țistuituri*. — Și: (rar) **țistiitúră, țiștuitúră** s. f.

Țistui + suf. *-tură*.

ȚIȘĂÍT s. n. (Rar) **1.** Zgomot produs de un obiect prin frecare. *După un minut de tăcere, auzii o strigare, țișăitul unui cuțit străpungînd, slabul suspin al unui muribund*. MOZAICUL, (1838), 277/23.

2. Sfîrîit. *Fără de veste se sperie de un țișăit puternic; cu înfiorare se întoarse spre tigaia de pre foc*. MOZAICUL, (1839), 503/3.

Și: **țișăít** s. n.

Formație onomatopeică.

ȚIȘCÓV s. m. v. **tușcov.**

ȚIȘNÍ vb. IV v. **țîșni.**

ȚIȘPOÁCĂ s. f. v. **țișpoacă**[1].

ȚIȘT interj. v. **țiști**[1].

ȚIȘTÁR s. m. Numele mai multor specii de animale rozătoare: **a)** [illegible] foasă, și care trăiește în galerii subterane; popîndău (**I 1 a**), regional [illegible] (**2**), [illegible] (**a**), popîndeț (**I 1 b**), popîndoc (**I 1 a**) (*Citellus citellus*). Cf. [illegible] *caz de primejdie, să găsească repede o intrare*. id. ib. 47, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 1 192/677, 684; **b)** animal rozător înrudit cu popîndăul (**I 1 a**), foarte dăunător pentru semănături, răspîndit mai ales în Basarabia (*Citellus suslica*). Cf. SIMIONESCU, F. R. 61, DL, DM, CL 1971, 275; **c)** (și în sintagma *țistar de cîmp*, H VI 81) șoarece (**I 1 b**) (*Microtus arvalis*). Cf. ȘCRIBAN, D.

Din cînd în cînd ieșea cîte un țistar la lumină și ne privea cu mirare de la marginea locuinței lui subpămîntene. SADOVEANU, O. XVI, 57. *Cîlți de cînepă la pieptănat (pentru combaterea țiștarilor)*. NOM. MIN. I, 4, cf. H XIV 338, XVI 350.

— Pl.: [illegible] — Și: (regional) **țistár, țistár** SIMIONESCU, F. R. 61, ȘCRIBAN, D., **țiștár, țestár** (H XIV 338) s. m.

Țiști[2] + suf. *-ar*.

ȚIȘTEÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a **ț i ș t i**[2] (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *țișteli*.

Țiști[2] + suf. *-eală*.

ȚIȘTÍ[1] interj. v. **țiști**[1].

ȚIȘTÍ[2] vb. IV v. **țiști**[2].

ȚIȘTÓC s. n. v. **tirștoc.**

ȚITÁ vb. I v. **cita.**

ȚITÁRĂ s. f. v. **țiteră.**

ȚITÁRE s. f. v. **citare.**

ȚITÁT s. n. v. **citat.**

ȚITÁȚIE s. f. v. **citație.**

ȚITĂLUÍT, -Ă adj. (Învechit, prin Transilv.) Citat. *Precum ... au fost judecat în țităluitul s. s.* (a. 1742). D. Î. LAT.-ROM. 357.

— Pl.: *țităluiți, -te*.

De la magh. **citál.**

ȚÍTERĂ s. f. Instrument muzical compus dintr-o cutie de rezonanță cu coarde de metal, puse în vibrație prin ciupirea cu o pană[1] (**II 5**). *Într-un oraș, din întîmplare, Venise-un cîntăreț de stradă Și dintr-o țiteră duioasă Cînta această serenadă*. DEMETRESCU, O. 82, cf. ENC. ROM. *În vorba acestor oameni e ceva din liniștea ținutului..., povestea eroilor ce trăiesc în sufletele și țiterele Tirolului*. SANDU-ALDEA, D. P. 12, cf. ALEXI, W. *Suspină țitera-n Tirol Cînd, în tăcerea sfîntă, Vreun orb moșneag cu capul gol Pe prispă stă și cîntă*. IOSIF, P. 76, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vom trece mîine cerșind din țiterele sparte, La umbra zidurilor mute*. MINULESCU, V. 10. [illegible] SADOVEANU, O. I, 71, cf. ȘCRIBAN, D. *Degetele* [illegible] *nului prinseră a mîngîia ușor... strunele micuței lui țitere*. CONTEMP. 1955, nr. 434, 2/4. *Cele mai noi, cu excepția țiterei, muzicuței de gură și ocarinei, sînt profesionale lăutărești*. ALEXANDRU, I. M. 11, cf. DER. *Instrument ... asemănător unei țitere mari*. M 1965, nr. 2, 41, cf. DEX, A V 33, 35, VI 8, 26. ◊ **F i g.** *Se lungise îmbrăcat pe pat, fără să asculte concertul de ocarine al broaștelor, nici țiterile tremolate ale greierilor*. TEODOREANU, M. II, 443. *Ale tavanului vechi* [illegible] CĂLINESCU, L. L. 88. (Simbolizează poezia) *Obosit, dezgustat de deșertă-* [illegible] *scumpa moștenire de la glorioșii săi părinți — poetul*

român își aduce cu drag aminte de dulcea viață de la țară. ODOBESCU, S. III, 152. ✦ (Regional; în forma *țitoră)* Cobză (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 462/49.

— Pl.: *țitere* și (rar) *țiteri*. — Și: (învechit, rar) **citeră, țitáră** (D. Î. LAT.-ROM. 357), (regional) **țitoră** (ALR I 1 462/49), **țítură** (LEXIC REG. II, 42) s. f.

— Din germ. **Zither**. — Pentru **citeră, țitară**, cf. lat. c i t h a r a.

ȚITIRÍMB s. n. v. **țintirim**.

ȚITLÍNG s. n. v. **țiglină**.

ȚITNÁR s. n. v. **țentner**.

ȚÍTORĂ s. f. v. **țiteră**.

ȚÍTRĂ s. f. (Învechit, rar) Lămîie. Cf. LB, ISER.
— Pl.: *titre*.
— Din lat. **citrea**.

ȚITROÁMĂ s. f. v. **țitroană**.

ȚITROÁNĂ s. f. (Transilv., Maram., Ban.) Lămîie. *Două stecle cu rom. Zece lămii, adecă țitroane* (a. 1810). FURNICĂ, I. C. 277, cf. LB, T. PAPAHAGI, C. L. 49. *Storci țitron cît ți-i gustu.* MIRONESCU, S. 195, cf. CV 1951, nr. 5, 28, COMAN, GL., ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 100, 196, 271, GLOSAR REG., LEXIC REG. 25, TEAHA, C. N. 125, com. din HERENDEȘTI — LUGOJ. ◇ (Prin Transilv.) *Mere de țitroane* și (adjectival) *mere țitroane* = numele unui soi de mere nedefinite mai îndeaproape. BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 80, BORZA, D. 106. ✦ (Prin Maram.) Numele unei varietăți de pere cu gust de lămîie. Cf. LEXIC REG. 25.

— Pl.: *țitroane*. — Și: **țitroámă** (LB, ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 100, TEAHA, C. N. 125, ALIL 1983–1984, 316), **țitrónă** (ALR SN IV h 1 139/833, ALRM SN III h 955, GLOSAR REG.), **țitrómă** (ALR SN IV h 1 139/53, ALRM SN III h 955/53; pl. *țitrome* ALR SN IV h 1 139/53) s. f., **țitrón** (T. PAPAHAGI, C. L. 49, ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955, MAT. DIALECT. I, 196, GLOSAR REG.), **țitróm** (ALR SN IV h 1 139, ALRM SN III h 955; accentuat și *țítrom* ALR SN IV h 1 139; pl. și *țitrome* ib., *țitromuri* ib. h 1 139/334) s. n.

— Din germ. **Zitrone**, magh. **citrom**.

ȚITROM¹ s. m. v. **țitron¹**.

ȚITRÓM² s. n. v. **țitroană**.

ȚITRÓMĂ s. f. v. **țitroană**.

ȚITRÓN¹ s. m., s. n. (Bot.; prin Transilv. și Maram.) **1.** S. m. (Și în compusul **măr-de-țitron**, BORZA, D. 49) Lămîi (*Citrus limon*). Cf. BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3–4, 55, PANȚU, PL., MIRONESCU, S. 622, BORZA, D. 49. *Frunză verde de țitron Că s-o dus badea Ion.* JAHRESBER. IV, 313. ◇ C o m p u s e: (regional) **măr-de-țitron** = lămîie. ARH. SOM. XXIII, 462, ALR SN IV h 1 139/219, ALRM SN III h 955/219; **țitron-sălbatic** = iedera (*Hedera helix*). BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3–4, 58; **țitron-domnesc** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, probabil steregoi (*Veratrum nigrum*). PĂCALĂ, M. R. 24; **țitron-de-friguri** = numele unei plante nedefinite mai îndeaproape, probabil urechelniță (*Sempervivum tectorum*). id. ib.

2. S. m., s. n. Floare de lămîi. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98. *Poruncitu-mi-o Ion ... Să-i fac peană de țitron.* MAT. FOLK. 365. *Să-i fac struțuri de țitron.* T. PAPAHAGI, M. 12, cf. 235.

— Pl.: (m.) *țitroni* (MÎNDRESCU, I. G. 98) și (n.) *țitroane* (id. ib.). — Și: **țitrom** s. m. BULET. GRĂD. BOT. V, nr. 3–4, 55, PANȚU, PL., BORZA, D. 49.

— Derivat regresiv de la **țitroană**.

ȚITRÓN² s. n. v. **țitroană**.

ȚITRONÁDĂ s. f. v. **citronadă**.

ȚITRÓNĂ s. f. v. **țitroană**.

ȚITRUȘ s. m. (Regional) Numele unei flori de grădină nedefinite mai îndeaproape (Ceahlău — Piatra Neamț). Cf. H X 420.

— Accentul necunoscut.

— Cf. lat. b o t a n i c c i t r u s.

ȚITURĂ s. f. v. **țiteră**.

ȚÍTVER s. m. (Bot.; învechit, rar) Nume dat unei plante care se cultivă în regiunile tropicale și al cărei rizom este folosit în medicină (*Curcuma zedoaria*). V. c u r c u m ă. *Rădăcină de anghelică ... Rădăcină de țitver.* CALENDARIU (1814), 183/6.

— Din germ. **Zitwer**.

ȚIȚ¹ interj. (Rar) Aș! în zadar! degeaba! Cf. POLIZU, VAR. — HILL, V. I, 142/16.

— Onomatopee.

ȚIȚ² interj. v. **țița¹**.

ȚIȚ³ interj., subst. **1.** Interj. (Prin Transilv.; și repetat) Strigăt cu care se cheamă pisica; pis², (regional) țițică¹, țițirușcă, țițuța. Cf. CHEST. V 77/27, ALR SN III h 671. *Țițiț, țițiț.* ib. h 671/53, cf. LEXIC REG. II, 82, 87, com. din CUZDRIOARA — DEJ, com. V. BREBAN. ◇ E x p r. **Nici țiț** = nici un cuvînt; nici pis (v. p i s²). *Bieții băieți bine vedeau, dar nu grămușdau nici țiț, știind bine că numai ei făcură pe tată-său s-o aducă-n casă.* RETEGANUL, P. I, 43.

2. Subst. (Regional; în construcțiile) *De-a țițu* = de-a prinsul (v. p r i n s¹ **1**). Cf. ALR I 1 702/345. *De-a țiț* = numele unui joc la care participă șapte fete grupate perechi, cea rămasă singură trebuind să-și găsească perechea. ib. 1 702/215.

— Și: **țițiț** interj.

— Din magh. **cic**.

ȚIȚ⁴ interj., subst. v. **țiț²**.

ȚIȚ⁵ subst. (Învechit, rar) Nume dat unei țesături de bumbac. *5 coț[i] țiț ..., cu flor[i] ... plapoma* (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 87.

— Cf. ngr. τσίτι „creton".

ȚÍȚA¹ interj. (Prin Ban. și sudul Transilv.; adesea în combinație cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă caprele. ALR SN II h 388/29. *Ții, ții, țiț.* ib. h 388/53. ✦ Strigăt cu care se alungă caprele. ALR SN II h 389. *Nea, țiță, nea.* ib. h 389/53.

— Și: **țíță, țiț, țîț** (T. PAPAHAGI, C. A. 70, ALR SN II h 389/102) interj.

— Onomatopee.

ȚÍȚA² s. f. art. (Regional; în construcțiile) *De-a țița* = de-a prinsul (v. p r i n s¹ **1**). Com. din TRANSILV. *De-a țița-mița* = **a)** (prin Maram. și nordul Transilv.) de-a baba-oarba (v. o r b² **1**). Cf. ALR I 1 702/270, ALR SN V h 1 287, ALRM SN III h 1 091; **b)** de-a v-ați ascunselea (v. a s c u n s). ALR I 1 701/355,

c) de-a prinsul (v. p r i n s¹ 1). ALR I 1 702/257, 354, 357 ; d) joc de copii în care o persoană cu miinile întinse de o parte și de alta ține doi copii, care se fugăresc. Com. din CUZDRIOARA – DEJ.

– Din magh. cica.

ȚIȚÁCĂ s. f. v. **țițacă.**

ȚIȚÁI s. n. v. **țițel.**

ȚIȚÁIE s. f. v. **țițaie.**

ȚIȚÁR subst. v. **țițar².**

ȚIȚĂ¹ interj. v. **ția¹.**

ȚÍȚĂ² s. f. v. **țiță.**

ȚIȚĂI¹ s. n. v. **țițel.**

ȚIȚĂÍ² vb. IV v. **țițîi².**

ȚIȚĂLÁ vb. I v. **țițîi².**

ȚIȚĂÍRE s. f. v. **țițîire.**

ȚIȚCÁN¹ s. m. (Ornit. ; regional) Scatiu **(1 a)** ; (regional) țițcă (*Carduelis spinus*). Cf. ALEXI, W.

– Pl. : *țițcani.*

– **Țițcă** + suf. *-an.*

ȚIȚCÁN² s. m. v. **chițcan.**

ȚÍȚCĂ s. f. (Ornit. ; regional) Scatiu **(1 a)** ; (regional) țițcan¹ (*Carduelis spinus*). Cf. CLEMENS 433, TDRG.

— Pl. : ?

– Formație onomatopeică.

ȚIȚÉCHE s. f. v. **ȚIȚeică¹.**

ȚIȚÉI s. n. **I.** (Mai ales în Mold.) Lichid inăcrit rămas după prepararea produselor din lapte de oaie, folosit și la pregătirea unor mîncăruri. *Țiței* (a. 1600 — 1630). CUV. D. BĂTR. I, 306. *Păstorii, neavînd apă, i-au dat zăr de lapte... Și bîndu puțin dentr-acel țițiiu, au trimes pe un păstoriu să-i aducă apă.* N. COSTIN, L.² 277. *Zerul gros ce rămîne la cetluit se numește țițe[illegible]* DAME, T. 69, cf. PUȘCARIU, ET. WB., TDRG. *Țițiiul e o specie de lapte acru subțire „un fel de zară foarte acră".* PAMFILE, I. C. 26, cf. 34. *Zărul numit țiței . . . se amestecă cu urzici și se dă la porci.* PĂCALĂ, M. R. 297, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PAST. 57, SCRIBAN, D., H II 262, III 71, 245, 309, V 54, VI 16, 30, 116, VIII₁ 7, 21, 77, 109, 120, 138, 142, 151, 191, 243, 260, 328, VIII₂ 73, 99, 109, 115, 166, 175, 206, 251, 283, X 108, 120, 208, 226, 260, 289, 400, 414, 479, 508, XI 268, XII 172, 173, 301, 416, 430, 442, 457, 462, 570, XIII 13, 36, 151, 199, 376, 415, XV 264, 425, XVI 105, 160, 208, 226, 237, 339, 406, 446, ȘEZ. II, 44, ib. V, 167, ib. VII, 99, 191, VICIU, GL., PLOPȘOR, V. O. 15. *Zărul numit țițe[illegible] se amestecă cu urzici și se dă la porci, ori se opăresc cu el rufele ciobanilor.* NOVACOVICIU, ap. CADE. *După ce s-a ales untul închegat, i se dă drumul țițăiului pe dedesupt, printr-un cep.* GR. S. VI, 57, cf. COMAN, GL., CHEST. V 82/88, ib. 103/24, ib. 104/91, ib. 110/98, ib. 113/53, 98, ib. 115/83, ib. 141/10, 21, ALR I 1 816/522, ALR II 4 115/520, 537, A V 15. ◊ Expr. (Regional) **Acru ca țițeiul** (sau **acru țițel**) = foarte acru. *Laptele acesta este ca țuțuiu.* CHEST. IV supl. [illegible] ib., cf. V 11 supl. [illegible] Com. din CHEȚANI – DEJ, din CUZDRIOARA – DEJ, com. A. ERDEAN. ✦ (Adjectival; regional) Acru. [illegible] – Sighetul Marmației. CHEST. V 32 supl.. *Lapte țiței ca dracu.* ib. ✦ (Regional) Lapte prins cu mult zer (ȘEZ. II, 44, ALR II 3 494/605, A V 15) ; caș abia închegat și nestors încă de zer (A VI 33, FD II 163). V. s t r ă g h e a ț ă. ◊ (Adjectival) *Lapte țiței.* H XI 268.

II. 1. Amestec lichid uleios, format din hidrocarburi și din alți compuși organici, de culoare brună-negricioasă, mai rar gălbuie, cu reflexe albastre-verzui, cu miros specific, care se folosește ca materie primă în industria chimică și ca importantă sursă de energie ; petrol **(1)**, (învechit și regional) naft. V. p ă c u r ă **(I 1)**. Cf. BARONZI, L. 122, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, NICA, L. VAM. 257, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-a oprit din zbor o cioară... Fină ca o acadea De țiței topit la soare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 172. *Țițeiul arde că n-au unde-l mai pune și petrolul cinci lei litrul.* VISSARION, Î. 91, cf. VOICULESCU, L, 289. *Vaporul e o uzină flotantă. Fum, cărbuni, uleiuri și țiței.* BART, E. 121. *Atît gazele de sondă, cît și țițeiul sînt produse brute.* ENC. AGR. IV, 585, cf. SCRIBAN, D. *Puteți distila o sută grame de țiței ?* ARGHEZI, S. XI, 143. *Mai mulți dibuie cu sondele vîna de țiței, dar unul nimerește în plin zăcămîntul.* CĂLINESCU, C. O. 141. *Costul . . . e acoperit de țițeiul care țîșnește într-un singur minut.* BOGZA, A. Î. 26. *Mirosea tot așa de proaspăt a adîncuri răscolite, a pește sărat, a alge descompuse și a țiței.* V. ROM. ianuarie 1965, 10. *Pămîntul era [illegible] Nu ascundea în măruntaiele lui nici o comoară, Nici măcar un strop de țiței.* ib. august 1966, 9, cf. DC, H XI 324, CHEST. V 41 supl. ◊ *Migrațiunea țițeiului* v. m i g r a ț i e.

2. (Prin vestul Mold.) Puț, fîntînă (cu știubei). Cf. CHEST. V 22 supl., ib. 48 supl.

– Pl. : **(II 1)** *ţițeiuri.* – Și (regional) **țițil, țîțéi, țățéi** (ȘĂINEANU, D. U., CHEST. V 113/53), **țițîi, țiții** (H VIII₁ 7, 260, XVI 237), **țițăi** (ib. VIII₁ 120, XII 570), **țițái** (ib. XIII 415), **țițăi, țițiu** (ib. VIII₁ 109, VIII₂ 166), **țîțiu** (ib. XVI 339), **țițău** (PLOPȘOR, V. O. 15), **țețúi** (H XIII 199), **țuțúi** s. n., **țițíe** (ib. VIII₁ 142, VIII₂ 206), **țițíie** (ib. VIII₁ 191, XII 462, ȘEZ. VII, 191, A VI 33) s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i ț ă. — Pentru sensul **II 2**, cf. ț i ț ă „jgheab".

ȚIȚÉICĂ¹ s. f. (Prin Munt., Olt. și Transilv.) Un fel de leagăn făcut dintr-o scîndură fixată orizontal într-un par, care se poate roti cu cîte o persoană așezată la fiecare capăt (PAMFILE, J. III, 41, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, com. din TURNU MĂGURELE), (regional) ț u ț u l **(1)**, ț u ț u l u ș ; un fel de leagăn făcut dintr-o scîndură așezată de-a curmezișul unui butuc, pe ale cărei capete stau două persoane pentru a se legăna, cumpănindu-se reciproc, (regional) ț u - t u b a i, ț u ț u l **(1)**, ț u ț u l i g (DL, DM, ȘEZ. XIII, 39; ALR I 1 704/780, 795, 798, 805, 831, 885, 887, 898) ; leagăn făcut din crengi plecate și legate la capete (POEN. — AAR. — HILL., V. I, 179²/5, ȘĂINEANU, [illegible]), leagăn atîrnat de ceva, adesea de o creangă, (regional) ț u ț c a r e i, ț u ț o i, ț u ț u **(2)**, ț u ț u i², ț u ț u i c i c ă, ț u ț u l **(1)**, ț u ț u l a i c ă, ț u ț u l i g, ț u ț u l i n e a, ț u ț u l u ș (COMAN, GL., ALR I 1 703/780, 786, 792, 795, 798, 800, 803, 805, 808, 831, 839, LEXIC REG. 58, 88). V. c ă t u ș e l, c ă l u ș e l, d u l a p, s c r î n c i o b, v î r t e j. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 436, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, J. [illegible], H V 17, RĂDULESCU-CODIN, VICIU, S. GL., com. din AGRIȘ – ARAD, CIAUȘANU, V. 207, ALR I 1 694/870, ALR II 4 840/836, [illegible] ◊ Expr. (Regional) **A se da în țițeică** = a se mișca într-un leagăn. [illegible] PLOPȘOR, [illegible] 17.

– Pl. : [illegible] – Și **țițétcă** (CIHAC, II, 436, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU, TDRG, PAMFILE, J. III

41, CADE, VICIU, S. GL. [illegible], ȘEZ. XIII 39, COMAN, GL., ALR I 1 703/800, 805, 831, 839, ib. 1 704/805, 831), **țățéică** (ȘĂINEANU, D. U.), **țuțéică** (ALR I 1 703/780, 786, 792, 795, 798, 803, 808, ib. 1 704/780, 795, 798, 887, ALR II 4 840/836, LEXIC REG. 88, [illegible] GL.), **țițeáică** (POEN. - AUR. - [illegible] V. I 179/5), **țîțáică** (com. din AGRIȘ - ARAD), **țițéiche** (ALR I 1 703/815), **țițáichi** (LEXIC REG. 58), **țițéche, țîțéche** (H V 17, CIAUȘANU, V. 207, ALR I 1 694/870) s. f.

— Țiț[illegible] + suf. [illegible].

ȚIȚÉICĂ² s. f. v. **țițeică¹**.

ȚÎȚERO s. m. invar. v. **cicero**.

ȚIȚIÁLĂ s. f. v. **țițiială**.

ȚIȚIBÉIE interj. (Prin Bucov.) Cuvînt care redă strigătul pițigoiului **(1)**. *Pițigoiul, de cînd a avut cuibul său în știubeiul cu cîlți al femeii celei lenișe, ... începe ... a cînta : Țițibeie, țițibeie, Cîlți în speie ... Las' să steie.* MARIAN, O. II, 149.

— Formație onomatopeică. Cf. și ț u ț u b e i.

ȚÎȚICĂ¹ interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica ; pis², (regional) țiț³ **(1)** (Sînnicolaul Român — Oradea). Cf. ALR SN III h 671/[illegible].

— Din magh. [illegible] cicika.

ȚIȚÍCĂ² s. f. v. **țițică**.

ȚIȚIDÉ interj. v. **țițidoi**.

ȚIȚIDÓI interj., s. m. (Prin Transilv.) **1.** Interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă sunetele caracteristice scoase de unele păsări. *Țițidoiul cîntă: „Țiți-doi, țiți-doi ...“.* BĂCESCU, PĂS. 343, cf. ALR II 6 202/284, ALR SN III h 701/250.

2. S. m. (Ornit.) Pițigoi **(1)** ; (regional) țuțubei **(II 1)** *(Parus maior)* (Cizer — Zalău). BĂCESCU, PĂS. 168, cf. 329.

— Accentuat și **(1)** [illegible] ALR II [illegible] 202/284.

— Scris și : **(1)** *țiți-doi.* — Pl. : **(2)** *țițidoi.* — Și : **țițidé** (scris *țiți-de)* interj. BĂCESCU, PĂS. 341.

— Formație onomatopeică. Cf. ț i ț i g o i, p i ț i - [illegible].

ȚIȚÍI¹ s. f. v. **tițel**.

ȚIȚÍE² s. f. v. **țițînă**.

ȚIȚIGÁIE s. f. = (regional) **pițigaie¹ (1 a)** *(Parus maior)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 329.

ȚIȚIGOÁICĂ s. f. = (regional) **pițigoaică (1)** (Mihăileni — Miercurea Ciuc.). Cf. CL 1987, 38, ALR SN III h 700/574.

ȚIȚIGÓI s. m. = (regional) **pițigoi (1)** *(Parus maior)*. MARIAN, O. II, 143, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 329, CL 1987, 37, ALR SN III h 700/574, ALRM SN II h 511/574. ✦ (În forma *țițingău)* Pițigoi de brad *(Parus ater)* (Ferice — Beiuș). BĂCESCU, PĂS. 168, 331.

— Și : **țițigúi** (BĂCESCU, PĂS. 168), **țițingắu** (id. ib. 168, 331) s. m.

ȚIȚIGRẮU s. m. (Regional) Nume dat unei insecte asemănătoare cu croitorul *(Cerambyx heros)*. Com. din MINIȘ — LIPOVA.

— Pl. : *țițigrăi.*

— Formație onomatopeică.

ȚIȚIGÚI s. m. v. **țițigoi**.

ȚIȚIGÚȘ s. m. = (regional) **pițiguș**.

1. Pițigoi **(1)** *(Parus maior)*. Cf. MARIAN, O. II, 143, TDRG.

2. Vrabie *(Passer domesticus)* (Șugag — Sebeș). A II 10.

ȚIȚÍI¹ s. n. v. **tițel**.

ȚIȚIÍ² vb. IV v. **țiții²**.

ȚIȚIÍT s. n. v. **țițiit¹**.

ȚIȚIITÚRĂ s. f. v. **țițiitură**.

ȚIȚÎN s. n. v. **țițînă**.

ȚIȚÎNĂ s. f. v. **țițînă**.

ȚIȚINGẮU s. m. v. **țițigoi**.

ȚIȚINVÁRĂ interj. v. **țițivară**.

ȚIȚIRÍMB s. n. v. **tintirim**.

ȚIȚIRÚȘCĂ interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica ; pis², (regional) țiț³ **(1)** (Bocșa — Zalău). Cf. ALR SN III h 671/279.

— Din magh. cirruska.

ȚIȚIȘOARĂ s. f. v. **țițișoară**.

ȚIȚÎȚ interj. v. **țiț²**.

ȚIȚÎI s. n. v. **tițel**.

ȚIȚIVÁR s. m. v. **țițivară**.

ȚIȚIVÁRĂ interj., s. f. (Mai ales în Transilv.) **I.** Interj. (De obicei repetat) Cuvînt care redă strigătul pițigoiului **(1)**. *Cîntecul lor e variat; uneori strigă întruna : cirpiți-cirpiți, cînd prevestește vreme friguroasă ; alteori întruna cîntă : țînț-a-vară, țînț-a-vară, adică simț a vară, vine vara.* SIMIONESCU, F. R. 141. *Cînd pițigoiul cîntă ... tițin-vară-tițin vară, vine primăvara.* BĂCESCU, PĂS. 342, cf. 343, ALR SN III h 701, com. din CÎMPENI. *Țiți-vară, țiți-vară, Scoate-mă din iarn-afară !* ap. BĂCESCU, PĂS. 343.

II. S. f. (Ornit.) **1.** Pițigoi **(1)** ; (popular) simțivară *(Parus maior)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 327, 329, 331, FORM. CUV. I, 35, 38, 129, L. ROM. 1970, 207.

2. Cinteză *(Fringilla coelebs)*. ALR I 1 047/109, 402.

3. Nume dat unei specii de privighetoare (Bucium — Zalău). ALR I 1 031/285.

— Scris și [illegible]. — Pl. : [illegible]. — Și : **țițivár** (BĂCESCU, PĂS. 168, 327, 329) s. m., **țîți-vàră** (ALR SN III h 701/102), **țîță-vàră** (ib.), **tiținvárá** interj., **tițimvárá** (ALR I 1 047/109) s. f., **țițînvárá** (BĂCESCU, PĂS. 168, 329, 342, FORM. CUV. I, 35, 129, L. ROM. 1970, 207) interj., s. f., **țințivár** (BĂCESCU, PĂS. 343), **țințavără** (scris și *țînț-a-vară)* interj., **țințivár** (id. ib. 169), **țînțivár** (id. ib. 329, ALR I 1 047/402), **țînțăvár** (BĂCESCU, PĂS. 169) s. m.

— Formație onomatopeică.

ȚIȚÎI s. n. v. **tițel**.

ȚIȚÎNĂ s. f. v. **țițînă**.

ȚIȚOÁIE s. f. v. **țițoi**.

ȚIȚORÁN s. m. v. **chițoran**.

ȚIȚÓS, -OÁSĂ adj. v. **țîțos**.

ȚIȚÚC s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Pui de pisică; (regional) țițuș **(1)**. Com. din CUZDRIOARA DEJ.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuluș, țițuș **(2)**. Com. din DEDA – REGHIN.

— Ții³ + suf. *-uc*. Cf. ț i ț u ș.

ȚIȚÚCĂ s. f. v. **ițucă**.

ȚIȚULÚȘ interj. (Regional; adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuc **(2)**, țițuș **(2)**. Com. din DEDA – REGHIN.

— Ții³ + suf. *-uluș*. Cf. ț i ț u ș.

ȚIȚÚȘ s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Pui de pisică; (regional) țițuc **(1)**. Com. din OCNA MUREȘ.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă sau se alintă pisica; (regional) țițuc **(2)**, țițuluș. Com. din DEDA – REGHIN, com. din CLUJ NAPOCA.

— Accentuat și: *tîțuș*. Com. din CLUJ NAPOCA. — Și: **țuș** interj. Com. din ALBA IULIA.

— Din magh. **cicus**.

ȚÍȚUȚA interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă pisica; pis², (regional) ții³ **(1)**. Roșia – Beiuș. Cf. ALR SN III h 671/310.

— Ții³ + suf. *-uța*.

ȚIȚÚȚĂ s. f. v. **ițuță**.

ȚIU¹ interj. v. **țu**.

ȚIU² interj., s. n. **I.** Interj. **1.** (Și cu vocalele „u", „i" prelungite) Cuvînt care redă un sunet prelung și ascuțit, cu rezonanță metalică. Cf. SCRIBAN, D. *Au: din depărtare ceea ce țăcăi, țiuiau. Sfredelea [illegible] cineva în zid c-un burghiu.* CĂLINESCU, O. IX, 434. *M-a căznit [illegible] și a [illegible] țiu!* UDRESCU, GL.

2. (Cu „u" prelungit) Cuvînt care redă sunetul produs în interiorul unei cavități prin pătrunderea puternică a unui curent de aer. Cf. PASCU, C. 215. ✦ (În forma *țîu*) Sunet produs în interiorul urechii, spontan sau printr-o lovitură de palmă. UDRESCU, GL.

3. (Și cu „u" prelungit; adesea repetat) Cuvînt care imită strigătul unor păsări. Cf. BĂCESCU, PĂS. 304. *Peste capetele noastre, țiu, țiu, țiu, țiu, se pornesc, șiruri nesfîrșite, păsările.* VÎN. PESC. februarie 1964, 15. ✧ (Substantivat) *Ticlenii . . . țiuie un timp cu un țiu scurt.* BĂCESCU, PĂS. 304.

4. (Prin Bucov.) Cuvînt care redă un strigăt de durere; chiu. *Se zbate, se cîrnește, se sucește, nu-i chip! . . . Chiu, vai, țiu!* FURTUNĂ, V. 12, cf. ȘEZ. V, 167.

II. S. n. (Regional) Clopot (la gîtul animalelor). *Ș-au luat de la Gheroghie 7 florinți, . . . și punga și un țiu [illegible] (sec. XVII). ROSETTI, B. 59, cf.* 104, DR. III, 449, CADE, ALR II 5 669/27.

— Pl.: **(II)** *țiuri*. — Și: (regional) **țîu** interj., s. n.

— Onomatopee.

ȚIU³ s.n., s.m. **I.** S.n. (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Vîrf (foarte) ascuțit (ALIL 1983–1984, 466, 467, 496) de stîncă (înaltă și golașă), s t e i (ib. 466, 467, 468) de munte (stîncos, fără vegetație) sau de deal, p i s c² **(1)** (ib. 466, 468); stîncă ascuțită și înaltă (ib. 466, 467); ridicătură ascuțită de teren (ib. 466); vîrf ascuțit al unei pietre (ib. 499); piatră ascuțită (ib. 468). V. ț i c l ă u¹ **(1)**. *Mult mai răspîndită este varianta „țif" . . ., care are în Vrancea un [illegible]* ib. 468. [illegible] *numai piatră, un vîrf înalt ascuțit, are numai țiuri.* ib. 466. *Sînt țiuri de 10–15 m înălțime.* ib. 467. *Urcă-te-n țiul ăla și de-acolo poți privi în jur.* ib.

II. S. n. **1.** (Învechit și regional) Partea ascuțită a unui obiect. *Țiul corăbiei iaste partea dinprotiva cîrmii.* POGOR, HENR. 236/10, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN I h 27. *La asfalt folosim un tîrnăcop cu două țiuri.* ALIL 1983–1984, 498. *Întoarce sapa și dă cu țiul.* ib. *Țiul glonțului.* ib. *A luat vîntul țiul clăii.* ib. *Țurla este o colibă cu un țiu.* ib. *M-am lovit într-un țiu de piatră.* ib., cf. 468.

2. (Regional) Nume dat unor obiecte, de obicei unelte, care au o parte ascuțită sau care sînt de formă ascuțită:

a) (Prin Mold.) Tîrnăcop. Cf. ALR SN I h 27, LEXIC REG. 63, GLOSAR REG. ✦ S p e c. (Min.) Tîrnăcop a cărui parte metalică este formată dintr-o bară de oțel cu secțiunea pătrată, ascuțită la capete și puțin arcuită, folosit la tăierea rocilor și a substanțelor minerale moi. Cf. LTR², DL, DEX. ✦ Unealtă (asemănătoare cu tîrnăcopul) folosită la desfacerea pavajelor, la mișcarea obiectelor grele. V. ț a p i n ă **(2)**, r a n g a¹. Cf. SCRIBAN, D.

b) (Prin Mold. și Ban.) Topor cu tăișul lung și îngust (folosit la despicarea lemnelor mai groase); secure mare. Cf. PAMFILE, I. C. 125, SCL 1978, 323, H XII 301, GR. BĂN. ✦ (Prin Ban., Olt. și Mold.) Un fel de secure (L. COSTIN, GR. BĂN. I, 209) mică (SĂGHINESCU, V., CADE), folosită la făcutul carelor (VÎRCOL, M.).

c) Unealtă compusă dintr-o daltă metalică, ascuțită pe o singură latură, fixată într-o coadă de lemn și utilizată la tăierea și întreținerea copcilor pentru pescuit sub gheață. Cf. ANTIPA, P. 62, 486, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DEX.

d) (Prin Mold. și Ban.) Unealtă de dulgherie (H XVIII 144) în formă de topor (A VI 9, 16, 26) sau de daltă (LIUBA – IANA, M. 94, 122, CADE, DL, DM, DEX), folosită pentru scobit. *Jghiaburile sînt făcute din lemne jghebuite, săpate cu țiul din lemn de plop.* ALIL 1983–1984, 499.

e) (Regional) Unealtă folosită la pădure pentru sădit și semănat. Cf. ALIL 1983–1984, 499.

f) (Prin sud-vestul Mold. și prin nord-estul Olt.) Par¹ **(1)** sau piatră servind ca semn de hotar. Cf. ALIL 1983–1984, 498.

3. P. a n a l. (Prin nordul Mold.) Parte a corpului de formă ascuțită:

a) Bot; rît¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., DR. III, 448. *I-oi da eu peste țiu, n-ai grijă!* I. CR. III, 346.

b) Cucui. ALIL 1983–1984, 498.

c) Mărul lui Adam (v. m ă r² **I 1**). ALIL 1983–1984, 500.

III. (Regional; în forma *țif*) **1.** S. n. (Mai ales prin Mold.) Vîrful firului de iarbă sau al unei alte plante, mai ales stuf, țipirig¹ **(1)**, papură¹ **(1)** (cînd răsare din pămînt) (PAMFILE, A. R. 192, com. din LATINU – BRĂILA, ALIL 1983 – 1984, 499); un fel de iarbă cu firul subțire, care crește prin locuri umede și care rămîne, de obicei, netăiată la cosit (com. din DRĂGUȘENI – TÎRGU NEAMȚ, ALIL 1983–1984, 499). *Păsările din ogradă . . . ciugulind țifurile, cele dintîi fire de ceapă cari răsar.* PAMFILE, A. R. 192. *A ieșit țifu la iarbă, grîu, porumb, [illegible]* ALIL 1983–1984, 499. [illegible] *de [illegible]* ib. [illegible] *de iarba tare.* ib. ✦ P. e x t. Loc unde cresc plante erbacee acvatice, precum papura (ALIL 1983–1984, 499); loc unde cresc copaci tineri (ib.). ✦ Umflătură pe scoarța copacilor, pe fructe, legume etc. Cf. ALIL 1983–1984, 499. *Uită-te la bostanul ăla cu țif.* ib. ✦ [illegible] Vîrf de copac. Cf. ALIL 1983–1984,

498, 499. *Vite, s-a uscat țiiul cofa...* ib. 498. ✦ (La pl. ; în forma *țivi*) Pădure deasă cu diferiți copaci (Suceveni — Tecuci). Cf. ALIL 1983—1984, 499.

2. S. n. P. a n a l. Smoc (de barbă, de păr). Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Ca epitet depreciativ, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Are și el un țiț de barbă.* SCRIBAN, D. *[illegible]* Com. din DRĂGUȘENI — TÎRGU NEAMȚ.

3. S. n. Fîn amestecat cu mult rogoz **(1)** ; (regional) șovar **(2)**, țipirig[1] **(2)**. Cf. PAMFILE, A. R. 149, I. CR. III, 346.

4. S. m. (sg.) Rogoz **(1)** (ALR I 1 913/540) ; un fel de papură mai mică și mai subțire, care crește prin locuri mlăștinoase (SCL 1978, 323).

— Pl. : *țiuri.* — Și : (regional) **țiĭ** s. n., **țiĭă** (ALIL 1983—1984, 468) s. f., **țivi** subst. pl.

— Etimologia necunoscută.

ȚIÚCU-ȚIU interj. v. **țiucu.**

ȚIUÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** A produce un sunet prelung și ascuțit (cu rezonanță metalică) ; (regional) a țiuni **(1)**. V. p i u i[1] **(3)**, ș u i e r a **(5)**, ț i n t i, ț i p a[1] **(6)**, v î j î i. Cf. CORBEA, D. 280/12, KLEIN, D. 444, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM. *Țiuia tăciunele, despre care ... că te vorbește cineva de rău.* CREANGĂ, A. 34, cf. PHILIPPIDE, I. 72, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *[illegible] ... zburau piuind, țiuind.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Cu cît țiuie mai tare și mai lung în ulcică cărbunii, cînd ajung în apă de se sting, [illegible] mai tare deocheat.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 51, cf. TDRG. *Nu e nimeni acasă, nimeni ... Și coșul de la sobă țiuie ... Și-i e urît.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 27, cf. CADE. *Cum o așeză pe limbă,* [țiuitoarea] *începu să țiuie ascuțit.* SAHIA, N. 101. *Umblam singur și auzeam țiuind gloanțele ca albinele.* SADOVEANU, O. VI, 429. *Plătesc! răcni Simion de țiuiră sticlele.* DAN, U. 21. *Papura țiuie ascuțit.* CONTEMP. 1954, nr. 430, 3/4. *Îndată prind a țiui obuzele.* CAMILAR, N. I, 396, cf. DL, DM, DEX, SCL 1981, 347, 380. *Din cînd în cînd trec trenuri, țiuie ceainicul sau sună telefonul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 9, 17/4. *Toate curțile* [zînei] *țîuiesc.* RETEGANUL, P. V, 17. *Oul era năzdrăvan: cînd l-a pus pe foc a început a țăui și a sărit în mijlocul casei.* ȘEZ. XXIII, 68. *Lemnul țiuie în foc a vreme rea.* COM. SAT. I, 94, cf. ALR I 353/148. ◇ E x p r. **A-i țiui** (sau, rar, **a țiui**) (cuiva) **urechile** (sau **urechea, creierii, capul** etc.) ori **a-i țiui** (cuiva) **în urechi** (sau **în cap, în creieri** etc.) = a avea senzația [illegible] zgomot continuu și ascuțit în urechi sau în cap, a-i vîjîi cuiva (sau a avea impresia că-i vîjîie) urechile. V. v î j î i. Cf. MOLNAR, D. 300/26, LB, ISER. *Și mie îmi țiuie urechile.* PR. DRAM. 264. *Cîntările cu chiot, strigările și zgomot Păn' și pre surd îl face să-i țiuie urechea.* NEGRUZZI, S. II, 230, cf. POLIZU. *Să-i tragem [illegible] urechile.* FILIMON, O. I, 233. *[illegible] urechile.* ALECSANDRI, T. 1 027, cf. CIHAC, II, 436. *Le țiuia urechile de urît ce li era.* CREANGĂ, P. 73. *Aude urechile cum îi țiuiesc de tare și simte genunchii părăsindu-l.* CARAGIALE, O. I, 26. *Trebuia să-ți pui mîinile la urechi dacă voiai să nu te asurzească și să-ți țiuie urechile.* ISPIRESCU, U. 110. *Zgomot vesel de beție, zvon ce urcă și coboară Fac să țiuie auzul.* BELDICEANU, P. 127, cf. DDRF, BARCIANU, N. LEON, MED. 151, TDRG, GOROVEI, CR. 103. *Îl dor parcă toate oasele și în urechi îi țiuie de-o grămadă de vreme, ca un cîntec depărtat de greieri.* AGÎRBICEANU, S. P. 148. *E atîta liniște la noi de-ți țiuie urechile.* id. A. 417. *Își ascuțea urechile să audă scîrțîitul porții, îi țiuiau creierii de încordare.* REBREANU, I. 180, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îi strigă așa de puternic încît, după aceea, toată vremea i-a țiuit urechea.* ARDELEANU, U. D. 203. *Urechile îmi țiuiau ... Mi-am dat seama că un obuz se sfărșese lîngă noi.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 32. *Urechile îmi țiuiră și adormii cu capul pe valiza prăfuită.* BRĂESCU, A. 87. *Urechile începură să-i țiuie.* VISSARION, Î. 99. *Îmi țiuiau urechile, iar dealurile Continitului parcă se apropiau încet de mine.* VLASIU, A. P. 133. *Era o liniște și o tăcere că-mi țiuiau urechile.* VOICULESCU, P. II, 167. *În tăcere, urechile îmi țiuiau.* SADOVEANU, O. I, 98. *Prin pădure mi s-a părut că aud scîncet de copil. Crezusem că-mi țiuie urechile.* DAN, U. 211. *Inima îi pocnea cu putere în piept și-și simțea timpanele țiuind de agitația arterelor.* CĂLINESCU, C. N. 171, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 154, SCRIBAN, D. *Oamenii simțeau cum le îngheață obrajii, cum le țiuie creierii de frig.* V. ROM. octombrie 1955, 168, cf. DL, DM. *Capul îmi țiuia și urechile-mi vîjîiau.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 82, cf. DEX. *Codrul a răsunat, cît îți țiuia în urechi.* SBIERA, P. 142. *Ochii îmi scăpăra, Urechile-mi țiuia.* MARIAN, S. [illegible], cf. [illegible] XVIII 317, ALR II [illegible] 22, UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 467. **A-i țiui** (cuiva ceva) **în ureche** (sau **în urechi**) ori **a țiui** (ceva) **în capul** (sau **în creierii**) (cuiva) = a da impresia că se mai aude, deși vibrațiile au încetat ; a răsuna **(3)**. *Puind două degite în gură, dură o șuierătură de cele haiducești, care clocoti grozav în codru și care îmi țiui multă vreme în urechi.* ALECSANDRI, O. P. 54. *Parcă-mi țiuie-aiurind Dulce în ureche: Lume, lume și iar lume!* EMINESCU, O. IV, 76. *Copiii ... rămaseră deștepți. În capul lor țiuiau cîntecele flașnetei.* VLAHUȚĂ, O. A. 137. *În urechi îi țiuia mereu ca o imputare din ce în ce mai aspră: „Ia-mi și sufletul, domnișorule!"* REBREANU, I. 211. *În creierii lui Apostol însă de-abia atunci începu să țiuie cuvîntul de care se spăimîntase.* id. P. S. 74. *Îmi țiuie mereu în urechi jalea de la procese.* DAN, U. 239. (Prin metonimie) *Toată ziulica i-ar fi țiuit tăcerea în fundul urechilor dacă n-ar fi strănutat și n-ar fi tușit cîteodată.* DELAVRANCEA, V. V. 32. *Tăcerea îmi țiuia în urechi.* HOGAȘ, DR. I, 74. *Îi țiuia în urechi singurătatea și-l împresurau în amurg ca niște prietini amintirile.* SADOVEANU, O. VIII, 255. ✦ (Despre spațiul, locul în care se produc diverse zgomote) A se umple de sunete puternice (și a le retransmite prin ecou) ; a răsuna **(2)**, a vui. *Tuuu! țipă Ludovica lung de țiui hotarul.* DAN, U. 18. *Copilul, cu o mînă la ochi ..., începu să se vaite de țiuia curtea.* id. ib. 295. *L-am auzit răcnind așa de tare, că trei ani o țiuit pămîntul.* VASILIU, P. L. 183. *Sare și bietul urs și bietul lup, și țiuie locul în urma lor, nu alta!* FURTUNĂ, V. 39.

2. (Despre vînt, furtună, ape etc.) A produce un zgomot ascuțit și puternic. V. ș u i e r a, v î j î i. *Prin ferestre sparte, prin uși țiuie vîntul.* EMINESCU, O. I, 69. *Vîntul de toamnă, rece și umed, țiuie în rămășițele frunzelor zgîrcite, risipite în crăcile copacilor din lunca Vitanului.* DELAVRANCEA, T. 165, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un cumplit austru care vuiește în văzduh ... Țiuie la ferestre și bubuie în sobă.* [illegible] *vîntului, care țiuise în horn, picura acum ploaia.* CAMILAR, N. I, 213. *Văzduhul țiuia și scrîșnea fără întrerupere.* id. ib. 266. *Vîntul îi țiuia pe la urechi.* T. POPOVICI, S. 387. *M-am uitat pe rîu la deal, să văd de ce vuiesc apele așa, de ce cîntă și de ce țiuie toate.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 158.

3. (Despre unele păsări, insecte, animale) A scoate un sunet sau un țipăt ascuțit, specific. V. c i r i p i, ț i u n i **(2)**, ș u i e r a **(3)**. *Ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, țiuind, scîrțîind, fluierînd, șuierînd.* ODOBESCU, S. III, cf. DDRF. *Un liliac îmi țiuie pe la ureche.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE, cf. TDRG. *O nevinovată pasăre care a fost creată ... să țiuie în libertate.* C. PETRESCU, Î. II, 184. *Pițigoi ciudoși țiuiau în spinării.* SADOVEANU, O. I, 64. *Țiclenii ... țiuie.* BĂCESCU, PĂS. 304. *Un greier mic, ... Ascuns în tocul auriu, Chiar ziua țiuie, cînd scriu.* CĂLINESCU, L. L. 89. *Un roi uriaș de țînțari li se învîrtea deasupra capetelor ... țiuind.* V.

ROM. iulie 1954, 84, cf. DL, DM. *Se arătară ... țînțarii, țiuindu-i pe la urechi.* BARBU, PRINC. 31. *Puiul de corb că zbura ..., Și-mi țipa Și-mi țiuia Și din gură tot cînta.* TEODORESCU, P. P. 615. *Cîrsteiașul țiuiește, Ciocîrlia-l liniștește.* MARIAN, O. II, 350, cf. ALR SN II h 332 [illegible] h [illegible] ALRM SN I h 212. *Porcul* [illegible] ALR [illegible] 937 [illegible] ◇ Tranz. (Complementul indică sunetele scoase de unele păsări, insecte etc.) *Ieruncile își țiuiră fluierăturile lor întrerupte.* SADOVEANU, O. XII, 438. ◇ (Despre instrumente muzicale) *Zbirnîiau orchestrele, țiuiau tarafurile ca țînțarii.* TEODOREANU, M. II, 181.

4. (Rar; despre oameni) A scoate sunete stridente și ascuțite (de spaimă, de durere, de mînie etc. sau dintr-un instrument de suflat); a vorbi, a cînta cu voce ascuțită, stridentă. Cf. STAMATI, V. 559¹/42, BAR. — MUNT., W. 622²/21. *[La dans] [illegible] ... Se rotesc și foșnesc.* EMINESCU, O. IV, 492. *Îndată* [illegible] *a țiui acolo.* SBIERA, P. 11, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ◇ Tranz. [illegible] REBREANU, NUV. 5. ✦ Tranz. fact. A face să sune. Cf. TDRG. *Al cobuz cu fire Mult zice subțire. Lin pe cal mergea, Dulce că-mi cînta, Frunza țiuind, Codrul ispitind.* BALADE, II, 265.

— Pronunțat: *ți-u-.* — Prez. ind.: *țiui* și [illegible] — Și regional **țiui, țăui, țuui** (POLIZU, ALR II/I h 22/182), **țului** (ALR II/I h 22/172), **țui** (ib. h 22/157, 219) vb. IV.

— **Țiu²** + suf. *-ui.*

ȚIUÍC interj., s. m. (Prin vestul Transilv.) **I.** Interj. **1.** (Adesea pronunțat cu al doilea „i" prelungit; repetat) Cuvînt care imită sunetele caracteristice scoase de unele păsări de noapte. V. ciovic. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 248, 253.

2. Cuvînt care imită sunete reflexe, strigăte, zgomote ascuțite. V. țivlic¹, țînic. *Unul merge cu purceii ..., Altul zice: țiuic, țînic, Dați-mi și mie, că io-s mai mic.* Com. V. BREBAN.

II. S. m. (Ornit.) **1.** Nume dat unei păsări răpitoare de talie mică, asemănătoare cu bufnița; (regional) ciovică, țuvică (v. țuvlic **II 2**) [illegible] Cf. BĂCESCU, PĂS. 168, 169, 257.

2. (În formele *țuic* și, la f., *țiuică, țuică*) Cucuvea *(Athena noctua).* Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, ARH. FOLK. VII, 122, [illegible] 1 054/80, 308, TEAHA, C. N. 278.

3. Huhurez; (regional) țuvlică (v. țuvlic **II 1**) *(Strix aluco).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 263, ALR I 1 054/285.

— Pronunțat: *ți-u-.* — Accentuat și: **(I 1)** *țíuic.* — Pl.: **(II)** [illegible] — Și **țiuícă** (CONV. LIT. XX, 1 020, BĂCESCU, PĂS. 169, 257) s. f., **țíuic** interj., **țiuícă** (BĂCESCU, PĂS. 169) s. f., **țuíc** (id. ib. 169, 257, 263, ALR I 1 054/308) interj., s. m., **țuícă** (BĂCESCU, PĂS. 263, ARH. FOLK. VII, 122, ALR I 1 054/80, TEAHA, C. N. 278) s. f.

— Onomatopee.

ȚIUÍCĂ s. f. v. **țiuic.**

ȚIUÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a țiui. Cf. CORBEA, D. 347ᵛ²/24, DRLU, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pronunțat: [illegible] — Pl.: [illegible] — Și (regional) **țiuire** (BARCIANU), **țioire** (CORBEA, D. 347ᵛ²/24) s. f.

— V. **țiui.**

ȚIUÍT s. n. Faptul de a țiui.

1. Sunet prelung și ascuțit (cu rezonanță metalică); țiuitură **(1).** Cf. țiui **(1).** Cf. LB. *Țiuitul săbiilor, șuieratul săgeților și zbîrnăitul lăncilor.* MOZAICUL (1839), 361/16. *Țiuitul clopotului vestea că s-au sculat și din casă* [illegible] ap. CADE. *Bondoful* [illegible] *se umflă ca o lighioaie ce înviază, și țiuitul său lung, migălit ... părea că vine ca o veste tristă.* DELAVRANCEA, S. 67, cf. DDRF, BARCIANU. *Clopotele ... au un țiuit anumit pe care numai eu îl cunosc.* AGÎRBICEANU, S. 144. *Arama dă un țiuit sonor.* SEVERIN, S. 63. *Cîntecul clopotului cădea greu peste sat ... Avea un țiuit prelung, care mă gîdila în auz.* VLASIU, A. P. 111. *Face muzicile, bășicile cu țiuit, mingile și figurile care scot limba.* ARGHEZI, S. VII, 268. *Zgomotele variate ... urzeau, subteran, un tărăboi de infern. Un țiuit ca o vărsare de leșie pe o plită fierbinte.* id. ib. XI, 103. *Un țiuit asurzitor umple fabrica și creierii.* BOGZA, A. Î. 105. *Ascultînd țiuitul obuzelor, rosti ...* CAMILAR, N. I, 263, cf. SCL 1981, 374, 380, V. BREBAN, D. ◇ Fig. *Îi era frică de sufletul lui ca de-o casă goală, numai cu oglinzi și țiuitul tăcerii.* TEODOREANU, M. II, 125. ◇ Expr. **Țiuitul urechilor** (sau **al urechii**) = sunet continuu și ascuțit care pare a se auzi în urechi. Cf. BAR. — MUNT., W. 200²/27, CANDREA, F. 51. *Încă din vechime, țiuitul urechilor cuiva era considerat ca un semn că în momentul acela îl vorbește cineva de bine sau de rău.* id. ib. *Crestele de nisip mișcate de vînt păreau ondulări de valuri; țiuitul urechilor — murmur de izvoare.* BRĂESCU, O. A. II, 141.

2. Zgomot ascuțit și puternic pe care îl face vîntul, apa etc. Cf. țiui **(2).** *Țiuitul vîntului în tindă.* CAMILAR, N. II, 244. *Țiuitul acela înalt, cîntecul apelor și-al zăvoaielor, s-a mai domolit puțin.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 158.

3. Sunet sau țipăt ascuțit, specific, pe care îl scot unele păsări, insecte etc. Cf. țiui **(3).** *Țiuitul puilor te-ncîntă.* SEVERIN, S. 63. *Țiuitul greierilor încrețea în noapte tremur de ape pe prunduri.* TEODOREANU, M. II, 207. *Dintr-o rovină se va deștepta țiuitul, perceptibil numai pentru auzul nostru încordat ... Într-un tîrziu, paserea ... se va arăta.* SADOVEANU, O. XIV, 493. *Auzi, în liniștea care-l înconjura, țiuitul țînțarilor intrați în cameră o dată cu amurgul.* GALAN, B. I, 65. *Era ... o tăcere de se auzea numai ... țiuitul țînțarilor.* V. ROM. ianuarie 1966, 52.

— Pronunțat: *ți-u-.* — Pl.: *țiuituri.*

— V. **țiui.**

ȚIUITÓR, -OÁRE adj., s. f. **I.** Adj. **1.** Care sună ascuțit, strident; care țiuie **(1).** V. piuitor **(2),** vîjîitor. Cf. CORBEA, D. 286ᵛ¹/34, ALEXI, W. [Na-gițul] *se recunoaște repede prin vioiciunea lui și prin strigătul țiuitor ce scoate.* ENC. AGR. IV, 125. *Pluti o clipă un fîlfîit țiuitor și plîngăreț.* T. POPOVICI, S. 341. *N-am putut suferi ... scrîșnetul acela aspru și țiuitor.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 169. *Din susul rîului s-a apropiat apoi ... un vuiet țiuitor.* id. ib. III, 158. ◇ Fig. [illegible] BERĂ[illegible]LEANU, A. 118.

2. (Despre unele păsări, insecte etc.) Care scoate sunete sau țipete ascuțite, specifice; care țiuie **(3).** V. șuierător **(I 2).** *Toată curtea boierească trăiește liniștită și bogată, cu cirduri întregi de gîște, de curci și de claponi, cu bibilici țiuitoare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 13, cf. CADE.

II. S. f. **1.** (Rar) Fluierătoare (de metal); (regional) șuierătoare **(II)** (v. șuierător). *Vîrî țiuitoarea în gură, dar nu putu să fluiere.* SAHIA, N. 100, cf. DL, DM, DEX. ✦ Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor animale pentru a le atrage. Cf. DL, DM.

2. (Ornit.; regional) Nume dat unui fel de culic nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, PĂS. 168.

— Pronunțat: [illegible] — Pl.: [illegible]

— **Țiuit** + suf. *-itor.*

ȚIUITÚRĂ s. f. **1.** Sunet prelung și ascuțit (cu rezonanță metalică); țiuit **(1).** V. piuitură **(2),**

ș u i e r ă t u r ă **(4)**, v i j i i t u r ă. Cf. ISER, BAR. — MUNT., W. 389[1] 4, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Scotea ... niște țiuituri din naiul lui, de zgîria și sfredelea auzul.* ISPIRESCU, U. 110, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *În liniștea care se întinse, mi se păru că aud o țiuitură fină în ureche.* DUNĂREANU, CH. 119, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Încet, cu răsuflet [illegible] de dobă și cu țiuituri șerpuitoare de clarinet.* CAZIMIR, GR. 66, cf. SCRIBAN, D. *Gheorghișor înălța în aer capul și fluierul, arunca cîteva țiuituri scurte și repezi, după care cîntecul s-auzea iar frumos și limpede.* V. ROM. iulie 1953, 154. *Poate că ai țiuituri în urechi de uscate ce-s.* BENIUC, V. CUC. 30. *Țiuiturile gloanțelor ... se întăreau.* CAMILAR, N. I, 48, cf. SCL 1981, 374, 380, V. BREBAN, D.

2. Zgomot ascuțit și puternic pe care îl face vîntul. V. ș u i e r ă t u r ă **(3)**. *Prin țiuiturile vîntului se auzea din cînd în cînd cîte un șuierat prelung.* V. ROM. februarie 1956, 72.

— Pronunțat : *[illegible]* — Pl. : *[illegible]*.

— **Țiui** + suf. *-itură*.

ȚIULÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A scoate sunete stridente și ascuțite; (regional) a țivli **(2)**. V. ț i p a[1] **(1)**. *Dar ea se-ngrozea, Tare-mi țiulea, Codrul răsuna.* MARIAN, INS. 343, cf. MAT. DIALECT. I, 100.

— Prez. ind. : *țiulesc.*

— Formație onomatopeică. Cf. ț i u i, h ă u l i.

ȚIUNÁ vb. I v. **țiuni.**

ȚIUNEÁ s. f. (Prin vestul Olt.) Clopoțel. Cf. N. REV. R. XIV, 349.

— Pl. : ?

— **Țiuni** + suf. *[illegible]*

ȚIUNÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) **1.** A țiui **(1)**. (E x p r.) **A-i țiuni** (cuiva) **urechea** (sau **în urechi**) = a-i țiui (cuiva) urechile (v. ț i u i **1**). *Cînd îți țiune în ureche, te înjură cineva.* ȘEZ. III, 120. *Ponă ńevasta dumnea, Urek'ile [illegible] țîrńea.* DENSUSIANU, Ț. H. 202, cf. ALR II/I h 22.

2. (Despre unele păsări) A scoate un sunet sau un țipăt ascuțit, specific. V. ț i u i **(3)** (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN III h 698/29.

— Pronunțat : *[illegible]*. — Prez. ind. pers. 3 *[illegible]*. — Și : **țiuní** (ALR II/I h 22/812), **ționí** (ib. h 22, ALR SN III h 698/29) vb. IV, **țiuná** (ALR II/I h 22/53), **țiuná** (ib. h 22/836), **ționá** (com. din BANAT) vb. I.

— De la **țiu**[2].

ȚIUPĂÍ vb. IV v. **țopăi.**

ȚIÚRA interj. v. **țura.**

ȚIÚRCĂ s. f. v. **țurcă**[1].

ȚIURȚIUBẮU subst. (Prin Ban.) „Zeamă subțire". NOVACOVICIU, C. B. II, 21.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ȚIUVLÍC interj., s. m. (Prin Bucov.) **1.** Interj. (Pronunțat cu „u" prelungit) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al nagîțului[1] **(1)** ; (rar) țivit. V. ț u v l i c **(I 1)**. Cf. MARIAN, O. II, 292.

2. S. m. (Ornit.) Nagîț[1] **(1)** *(Vanellus vanellus)*. Cf. MARIAN, O. II, 292, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 168, PASCU, C. 39.

— Pl. : **(2)** *țiuvlici.*

— Onomatopee.

ȚIVÉR s. n. v. **țevar.**

ȚIVERÉICĂ s. f. (Regional) Vîrf de deal (Sîngeorz Băi). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl. : ?

— **Țifereie** + suf. *-că.*

ȚÍVETĂ s. f. v. **zibetă.**

ȚIVI[1] subst. pl. v. **țiu**[3].

ȚIVÍ[2] vb. IV v. **țivli.**

ȚIVÍC[1] interj., s. m. **1.** Interj. Cuvînt care redă un sunet ascuțit. *O cinteză nevăzută începu să strige atunci ... : — Ți-vic ! Ți-vic ! ... pi-ca, pi-ca !* TOPÎRCEANU, O. A. II, 280, cf. FORM. CUV. I, 231.

2. S. m. Numele unei păsări răpitoare de noapte nedefinite mai îndeaproape (Buntești — Beiuș). Cf. BĂCESCU, PĂS. 251.

— Scris și : **(1)** *[illegible]* — Pl. : **(2)** *[illegible]*

— Onomatopee.

ȚÍVIC[2], **-Ă** adj. v. **civic.**

ȚIVÍL, -Ă adj. v. **civil.**

ȚIVILÉȘTE adv. v. **civilește.**

ȚIVILÍE s. f. v. **civilie.**

ȚIVILÍST s. m. v. **civilist.**

ȚIVILÍȘ s. m. v. **civil.**

ȚIVILITÁTE s. f. v. **civilitate.**

ȚIVILIZÁ vb. I v. **civiliza.**

ȚIVILIZÁT, -Ă adj. v. **civilizat.**

ȚIVILIZÁȚIE s. f. v. **civilizație.**

ȚIVÍT interj. (Rar; repetat) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al nagîțului[1] **(1)** ; (regional) țiuvlic **(1)**. *[illegible] de a se [illegible] la cer, de a se învîrti în loc deasupra punctului unde se găsește cuibul ... și de a striga mereu „țivit-țivit".* SIMIONESCU, F. R. 81.

— Onomatopee.

ȚÍVLĂ s. f. (Regional) **1.** Nume dat cîinilor de vînătoare (Serdanu — Găești). Cf. H IV 277.

2. (În forma *țifld*) Femeie care vorbește subțire, cu voce ascuțită (Iablanița — Băile Herculane). Cf. I. COSTIN, GR. BĂN. II, 194.

— Și : **(2) țiflă** (pl. *țifle*) s. f.

— Postverbal de la **țivli.**

ȚÍVLET s. n. (Învechit și regional) Strigăt (de spaimă, de durere, de mînie etc.). *Acolo sînt ... țivlete și țipete de oameni de-a nu le putearea spune* (cca 1600). CUV. D. BĂTR. II, 228/10, cf. COD. TOD. 226, TDRG, DHLR II, 533, I. GHEȚIE, B. D. 195. ◇ E x p r. (Regional) **A rîde în țîvlet** = a chicoti. Cf. ALR II/I h 35/520.

— Pl.: *țivlete.* — Și : (regional) **țîvlet** s. n.

— **Țivli** + suf. *-et.*

ȚIVLÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Regional; despre unele păsări și animale) A scoate sunete ascuțite, stridente. V. ț i p a[1] **(2)**, ț i v l i c a. *Nagîții ... îndată prindeau ... a țipa și a țivli de-ți lua auzul.* MARIAN,

[illegible] *şi hăucăind de-ţi ţiuie urechile.* id. O. II, 284. *Un lăstun de apă ţivli ascuţit de două ori şi trecu dincolo, zbu-* [illegible] *mari ţivlind în zări se cheamă.* BENIUC, C. P. 112. *Cocoveanca ţivleşte.* BĂCESCU, PĂS. 404. *Savai puişor de corb, Ce ţipi, neică, şi ţiveşti Şi-mprejur mi te roteşti . . .?* TEODORESCU, P. P. 615. ✧ (Despre cai) *Mere mugu Iancului Tăt ţivlind şi rînt'ezind.* ALEXICI, [illegible]

2. [illegible] dente şi ascuţite (de spaimă, de durere, de mînie etc. sau dintr-un instrument de suflat); a spune ceva cu glas tare; (regional) a ţiuli. V. ţ i p a[1] **(1).** Cf. STAMATI, V. 559[1]/42, CIHAC, II, 436, MARIAN, O. II, 292, [illegible] SCRIBAN, D., DP. VII 137. *Aşa am ţivlit, de a sărit nevasta din pat, ca la foc.* BENIUC, V. CUC. 59, cf. BUGNARIU, N. 262/90. *[Fata] ţivl'eşt'e şi să zbat'e.* ALEXICI, L. P. 182. *Pipăruş Petru lăsă atunci tălpoaia şi mai jos, de ţivli biata femeie ca în gura şarpelui.* MERA, L. B. 94, com. [illegible] 272 [illegible] ✧ T r a n z. *Prinde a ţifli din fundul divanului . . . :* [illegible] SĂM. III, 263, cf. 517. *Smicul? ţivleşte cucoana Olga holbînd ochii; cum smicul?* SADOVEANU, O. I, 611. *Dă să prindă pe copil de ureche, dar el ţivli una ca un căţel.* RETEGANUL, ap. CADE. ✦ I n t r a n z. şi r e f l. [illegible] ✧ I n t r a n z. şi r e f l. (Prin Mold.) A bodogăni (SCRIBAN, D.); [illegible] 115). *Fierbe-ţi, babo, lintea ta şi nu mai ţivli, zise moşneagu.* SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.) A scoate anumite sunete folosind ţivlitoarea, pentru a atrage şi a prinde păsări. Cf. [illegible] ALEXI, W., ŞĂINEANU, D.U.

— Prez. [illegible] **ţivli**, **ţavlí** [illegible] **ţifli**, **ţifli** [illegible] 252/90, COMAN, GL., **ţipli** [illegible] ind. pers. 3 [illegible] ib.), **ţişli** (CHEST. V/86 supl.), **ţiví**, **ţîvlii** (SCRIBAN, D.), **ţîflíi** (id. ib.) vb. IV.

[illegible]

ŢIVLÍC[1] interj. (Regional) Cuvînt care imită sunete ascuţite, stridente, produse prin lovirea unor [illegible] **(I 2).** ţ i u i c [illegible] **(I 2).** Cf. ALEXICI, L. P. 214. *Am venit astă la voi Şi-am prins pe moşu de buric Şi-a făcut ţivlic* (Clanţa). ŞEZ. VII, 81, cf. PASCU, C. 39.

— Şi: **ţivilic** [illegible]

[illegible]

ŢIVLÍC[2] [illegible]

ŢIVLICÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin Bucov.; despre nagîţi) A scoate sunete ascuţite caracteristice speciei. V. ţ i v l i **(1).** *Nagîţii . . . se roteau în aer deasupra lor şi tot ţivlicau.* SBIERA, F. S. 5.

[illegible]

— V. **ţivlic[1]**.

ŢIVLÍCĂ s. f. (Regional, mai ales prin Munt.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie, din lemn de soc etc., avînd un sunet ascuţit, şuierat, t i l i n c ă **(I 1).** [illegible] **(1)** (ALR I 1 469/595, 725, 744, 746); fluier care intră în componenţa unor instrumente muzicale, (învechit şi regional) p i [illegible] **(I 1),** ţ u v l i c ă (v. ţ u v l i c **II 5)** (H XI 323, 518, ALIL 1983–1984, 500).

— Pl.: [illegible] — Şi: **ţivlică** (ALR I 1 469/595), **ţiflică** (ALIL 1983–1984 [illegible])

— De la **ţivlic[1]**.

ŢIVLÍT, -Ă adj. (Regional; despre voce, glas, sunete) Ascuţit, subţire; (regional) ţiflicat, ţivlitor **(1).** *Lătratul ţilfiit al căpitanului de haiduci.* MIRONESCU, în SCL 1978, 323. *Nimic, decît glasul ţifliit al vreunui ofiţer ori bocăneala cizmelor plantonului.* MIRONESCU, S. 44. *Glas ţivlit de femeie.* ALAS 24 XII 1933, 5/7, cf. SCL 1978, 323. ✧ (Adverbial) *A vorbi ţifliit.* MIRONESCU, S. 622. ✦ (Despre fiinţe; în forma *ţifliit*) Care are glasul ascuţit, şuierător. Com. din PIATRA NEAMŢ. ✧ (Prin analogie) *O armonică oftigoasă şi ţăvlită se auzea înăuntru.* GALACTION, O. A. I, 318.

— Pl.: *ţivliţi, -te.* — Şi: **ţăvlít, -ă, ţifliít, -ă, ţilfiít, -ă** adj.

— V. **ţivli**.

ŢIVLITÓR, -OÁRE adj., s. f. (Regional) **1.** Adj. (Despre glas, sunete) Ascuţit, subţire; şuierător; (regional) ţiflicat, ţivlit. Cf. BARCIANU, DL, DM. ✦ (Despre fiinţe) Care scoate sunete ascuţite. Cf. DL, DM.

2. S. f. Un fel de fluier cu care vînătorii imită glasul diferitelor păsări, ademenindu-le pentru a le prinde. Cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., CADE.

3. S. f. Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie; (regional) ţivloaie. Cf. STAMATI, V. 559[1]/38, ALR I 1 469/538. ✧ (Precedat de prep. „de", sugerează un sunet ascuţit) *Între ei cînta cu glas ascuţit . . . o femeie. Din cînd în cînd se oprea ca să mai soarbă din pahar . . . şi glasul de ţivlitoare iar pornea în larma odăii.* SADOVEANU, O. I, 409.

— Pl.: *ţivlitori, -oare.* — Şi: **ţiflitór, -oáre** adj., s. f. DL, DM, ALR I 1 469/538.

— **Ţivli** + suf. *-tor.*

ŢIVLITÚRĂ s. f. **1.** (Prin Maram.) Ţipăt, strigăt. Cf. LEXIC REG. 13.

2. (Prin Bucov.) Epitet pentru o femeie rea. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *ţivlituri.*

— **Ţivli** + suf. *-itură.*

ŢIVLOÁIE subst. (Regional) **1.** S. f. (Mai ales în Munt.) Fluier (pentru copii) făcut din coajă de salcie, din ţeavă de trestie etc.; tilincă **(I 1),** (regional) piscoaie (v. p i s c o i **I 1),** ţivlitoare **(3),** ţivlică, ţivulcă, ţuvlică (v. ţ u v l i c **II 5).** *Ai să auzi cimpoaiele vlăscenilor şi trîmbiţele şi tobele panoramelor şi ţivloaiele şi hîriitorile copiilor.* CARAGIALE, O. VII, 300, cf. SCL 1978, 323, H XIV 94, ALR I 1 469/424, 940, 960. ✦ (Prin Munt.; în forma *ţuvloaie)* Fluier mic ciobănesc. Cf. CONV. LIT. XLIV$_{3}$, 396, SCRIBAN, D. ✦ (Prin Munt.; în forma *ţuvloaie)* Un fel de fluier folosit pentru atragerea vînatului. V. ţ i p ă[1] **(1).** Cf. SCRIBAN, D.

2. S. f. (În forma *ţivoaie)* Fluier la cimpoi; (regional) ţipă[1] **(2)** (Mîrleanu — Cernavodă). Cf. H II 282.

3. S. n. (Prin Mold.; în forma *ţivloi)* Fluierătoare din metal. Cf. ŞĂINEANU, D. U.

4. S. f. (În forma *ţifoaie)* Ţeavă care se vîră sub pielea unei oi tăiate şi în care suflă măcelarul ca s-o umfle pentru a jupui oaia mai uşor (Berchişeşti — Gura Humorului). Cf. L. ROM. 1964, 84.

5. S. f. (Prin sud-vestul Munt.) Parte tubulară din tulpina unei plante sau din pana unei păsări. V. ţ e a v ă **(III 1).** Cf. L. CR. XI, 126, CV 1951, nr. 6, 30.

6. S. n. (Prin sudul Olt.; în forma *ţivloi)* Coadă mai groasă de ceapă, în care suflă copiii ca s-o umfle, după ce au mîncat o dîndu-o prin foc. Cf. LEXIC REG. 43.

7. S. n. P. a n a l. (În forma *ţivloi)* Picior (lung şi subţire); (regional) ţurloi **(I 3)** (Boureni — Băileşti). Cf. LEXIC REG. 32.

8. S. n. (În formele *ţivloi, ţilvoi)* Beregată la păsări. Cf. CIAUŞANU, V. 207, id. GL.

— Pl.: *ţivloi*. — Şi: **ţivoáie** (H II 282), **ţifoáie** (ALR I 1 469/424, L. ROM. 1964, 84) s. f., **ţivlói** (ŞĂINEANU, D. U., CIAUŞANU, V. 207, id. GL., LEXIC REG. 32, 43; pl. *ţivloaie* CIAUŞANU, V. 207, LEXIC REG. 43), **ţilvói** (CIAUŞANU, V. 207, id. GL.; pl. *ţilvoaie* id. V. 207) s. n., **ţuvloáie** (CONV. LIT. XLIV$_2$, 396, SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 6, 30), **ţufloáie** (ALR I 1 469/940) s. f.

— Ţivli + suf. *-oaie*.

ŢIVLÓI s. n. v. **ţivloaie**.

ŢÍVNĂ s. f. v. **ţifnă¹**.

ŢIVOÁICĂ s. f. (Regional) Cîine bătrîn. Cf. CV 1954, nr. 4, 33. *Strigă la ţivoaică să iasă din colibă.* ib.

— Pl.: *ţivoaice*.

— Ţiv[l]ă + suf. *-oaică*.

ŢIVOÁIE¹ s. f. v. **ţifloaie**.

ŢIVOÁIE² s. f. v. **ţivloaie**.

ŢIVREÁ s. f. v. **ţevea**.

ŢIVÚLCĂ s. f. (Regional) Ţivloaie **(1)** (Băneasa — Medgidia). Cf. ALR I 1 469/984.

— Pl.: *ţivulci*.

— Cf. ţ i v l i, ţ i g u l c ă.

ŢIZ s. n. v. **ciţ**.

ŢÎ interj. v. **ţi¹**.

ŢÎBÍC s. n. v. **ţobic**.

ŢÎBÍRCĂ s. f. sg. (Regional) Vin care se stoarce din tescovină; (regional) ceagăr. Cf. L. ROM. I, 60.

— Cf. ţ i g h i r¹.

ŢÎBÎRCÎIÁLĂ s. f. (Regional) Scurgere înceată (de apă); picurare **(1)** (Piatra Neamţ). Cf. COMAN, GL. *Toarnă cumsecade, cum faci tu e curată ţibîrcîială!* id. ib.

— Pl.: ?

— Cf. ţ i b î r c ă.

ŢÎBÍŞTI interj. (Prin Munt.) Cuvînt care sugerează mişcarea bruscă şi precipitată a unei fiinţe care sare, care ţîşneşte (de) undeva; ţuşti¹ **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Contaminare între **ţişti¹** şi **bişti**.

ŢÎBRÍC s. n. (Regional) Mîncare făcută (de lucrătorii forestieri şi de ciobani) din cir de mămăligă, brînză, ceapă şi zahăr (Deda — Reghin). MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl.: *ţîbricuri*.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎBÚLCĂ s. f. (Prin Bucov.) Ceapă (măruntă). Cf. LEXIC REG. 111, 118.

— Pl.: ?

— Din ucr. **цибулька**.

ŢÎC¹ interj. v. **ţic¹**. Cf. [illegible]

ŢÎC² interj., s. n. v. **ţic¹**.

ŢÎC³ interj. v. **ţigă¹**.

ŢÎC⁴ s. n. v. **ţic³**.

ŢÎC⁵ s. n. v. **ţic⁴**.

ŢÎCÁCI s. m. (Regional) Numele unui peşte nedefinit mai îndeaproape (Chizătău — Lugoj). ALR II 6 239/76.

— Pl.: *ţîcaci*.

— Cf. ţ i c².

ŢÎ́CĂ¹ s. f. v. **ţic¹**.

ŢÎ́CĂ² s. f. v. **ţic³**.

ŢÎ́CĂ³ s. f. v. **ţică²**.

ŢÎCĂLÍE s. f. v. **ţăcălie¹**.

ŢÎCHÉR s. n. (Regional) Unealtă de fier uzată. V. c i o a r s ă (Sîngeorz Băi). Cf. PAŞCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎCÓRNIC s. m. v. **ţîrcovnic**.

ŢÎ́CRĂ s. f. v. **ţiclă²**.

ŢÎDÚC s. m. (Regional) Bucată de lemn tăiată din capătul cel gros al unui trunchi; butuc (Crişcior — Brad). Cf. PAŞCA, GL. *Dă-mi un ţîduc să şed pe el.* id. ib. ◊ F i g. (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ce ţuduc de fată!* id. ib.

— Pl.: *ţîduci*. — Şi: **ţudúc** s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎF s. n. v. **ţeh²**.

ŢÎFÁR s. n. v. **ţirfar**.

ŢÎ́FĂ¹ s. f. v. **ţeh²**.

ŢÎ́FĂ² s. f. v. **ţirfă**.

ŢÎFÉLNIC s. m. sg. v. **aţîţelnic**.

ŢÎ́FLĂ s. f. v. **ţeh²**.

ŢÎFLÍ vb. IV v. **ţivli**.

ŢÎFLÎÍ vb. IV v. **ţivli**.

ŢÎFLÎÍT, -Ă adj. v. **ţivlit**.

ŢÎ́FNĂ¹ s. f. **1.** Boală a găinilor, care se manifestă prin apariţia unei excrescenţe cartilaginoase în vîrful limbii sau sub limbă, c o b e; excrescenţă cartilaginoasă care apare în vîrful limbii sau sub limbă la găinile care au această boală. Cf. VALIAN, V., ISER, COSTINESCU, CIHAC, II, 709, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ŞEZ. VI, 84. *Răguşit de atîta zbierat, protopopul de-abia mai ciriia, scoţînd cîte o notă de cocoş cu ţifnă.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 68, cf. ALEXI, W., TDRG, ENC. VET. 813, ŞĂINEANU, D. U., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 261, SCRIBAN, D., H XVII 353, BREBENEL, GR. P., com. din ŢEPEŞ VODĂ — CERNAVODĂ, ALR II/762, ALR SN II h 374, ALRM SN I h 251. ◊ E x p r. **Cu ţifna pe limbă** = gata de ceartă, arţăgos, ţifnos. *Mi s-a părut un om morocănos, îngîmfat şi cu ţifna pe limbă.* LUNGIANU, CL. 106. **A-i sări** (cuiva) **ţifna** sau (regional) **a i se pune** (cuiva) **ţifna** = a se mînia, a se înfuria; a-i sări (cuiva) ţandăra. *Slabă nădejde dacă d-o vorbă le sare ţifna.* DELAVRANCEA, T. 143, cf. CADE. *N-o să-i sară ţivna dacă o s-o luăm.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 309. *Am observat pe faţa tatei un zîmbet aşa . . . pe care nu se putea să nu-l*

[illegible] SAHIA-NANU O. XVII, 410, cf. IORDAN, STIL. 331. *I-a sărit țifna Ce-o fi vrînd cu cuțitul? Să-l taie pe bunic?* STANCU, D. 251. [illegible] 1959, nr. 1, 64, UDRESCU, GL., ZANNE, P. IX, 722. [Rar] A scoate (cuiva) țifna [illegible] a face să-i treacă (cuiva) dorința, cheful de ceartă. Cf. IORDAN, STIL. 331. A umbla (sau a fi) cu țifna în (sau la) nas = a) [illegible] pus pe ceartă, a se irita repede. Cf. PANN, P. V. III, 158, DDRF, TDRG, IORDAN, STIL. 331 [illegible] 53, ZANNE, P. I, 669; b) a fi îngîmfat, a umbla cu nasul pe sus. Cf. ALEXI, W. A sta (sau a fi) cu țifna umflată (sau în sus) = a sta îmbufnat, a fi pus pe ceartă. Cf. UDRESCU, GL. ✦ Mică umflătură care apare deasupra ciocului la găinile bolnave de țifnă¹ (1). Cf. DDRF, GÁLDI, M. [illegible] 261, ZANNE, P. I, 669. ✦ (Prin nord-estul Olt. și vestul Munt., în forma *țivnă*) [illegible] (1). Cf. [illegible]

2. Pornire spre ceartă, a r ț a g, [illegible] AAR [illegible] V. I, 89[illegible] 2, POLIZU, CIHAC, II, 709, COSTINESCU. [illegible] CARAGIALE, O. II, 29. [illegible] SLAVICI, N. P. 34, cf. [illegible] REBREANU, R. II, 40 [illegible] 1964, 9, cf. COMAN, GL. [illegible] ✧ Îngîmfare [illegible] CARAGIALE, O. IV, 333. [illegible] NEGRUZZI, S. IV, 588, cf. PAMFILE, J. II, 168. [illegible] *ține [mîna] în buzunar, poate să pară un individ cu* [illegible] *supunere, cere răbdare. Nu se poate face cu țifnă și cu toane.* CAMIL PETRESCU, O. II, 531. *Subprefectului i-a pierit totuși țifna.* STANCU, D. 436. *Un comis-voiajor în chimicale și parfumuri, și ... [surorile] cu țifna lor provincială-boierească.* VINEA, L. II, 166. (F i g.) *Poți, cloșcă, tu, fudulă, cu țifnă, dacă zbori, Să te ridici din curte cu mîna pînă-n nori?* ARGHEZI, S. V, 135.

— Pl.: *țifne*. — Și: **țifnă** (PANN, P. V. III, 168, CIHAC, II, 709, [illegible], COSTINESCU, BAR[illegible], ALEXI, W., [illegible], ZANNE, P. I, 669), [illegible] **țivnă** (ALEXI, W.), (regional) **țivnă**, **țignă** (H. XVII, 351, ALR II/762, ALR SN III h 374, [illegible] 1959, nr. 1, 64), **țiglă** (BRETEANU, GR. [illegible]).

— [illegible]

ȚÎFNĂ² s. f. v. **țifnă**¹.

ȚÎFNET s. n. (Prin vestul Munt.) Sunet caracteristic pe care îl scot din gît găinile bolnave de țifnă¹ (1). [illegible]

— Pl.: *țifnete*.

— [illegible] **țivni**¹ [illegible]

ȚÎFNI¹ vb. IV. [illegible] 1. (Despre găini) A scoate din gît un sunet specific atunci cînd sînt bolnave de țifnă¹ (1). Cf. [illegible], GL.

2. (Despre oameni și, rar, despre animale) A sufla aer din piept brusc și cu zgomot (din cauza furiei, a irităruu, a nemulțumirii etc.). V. p u f n i. *[Iapa] strănuta, țifnea, sforăia.* CARAGIALE, O. II, 330. *Să țifnească de necaz că alții au făcut ceva înainte-i ori că alții vor însemna ceva după dînsul.* id. ib. IV, 252. [illegible] *țifnind și aruncîndu-mi căutături foarte dîrze.* id. ib. VII, 296, cf. TDRG, CADE, ȘCRIBAN, D., com. din STRAJA – RĂDĂUȚI. *Țifnește,* [illegible] UDRESCU, GL. ✦ (Regional; despre oameni) A vorbi repezit și cu ciudă, a răbufni. Cf. ȘEZ. V, 166. ✧ T r a n z. [illegible] POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 44.

3. Rar. A face (un mecanism, un instrument muzical) să scoată sunete scurte, înfundate. *Neamțul tot țifnea pe nările mașinei.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 67. *El puse mîna pe un flaut de la un soldat, își țuguie gura pe* [illegible] id. T. S. 69.

— Prez. ind.: *țifnesc*. — Și: **țifni**, (regional) **țivni** (ȘCRIBAN, D.) vb. IV.

— V. **țifnă**¹.

ȚÎFNI² vb. IV v. **țisni**.

ȚÎFNÍT, -Ă adj. (Regional; despre felul de a vorbi) Repezit, cu ciudă, cu arțag. ✧ (Adverbial) *Ce* [illegible] VASILIU, P. L. 249.

— Pl.: *țifniți, -te*.

— V. **ț i f n i**¹.

ȚÎFNÓS, -OÁSĂ adj. 1. Despre găini) Bolnav de țifnă¹ (1). Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U.

2. (Despre oameni) Care este întotdeauna gata de ceartă, c e r t ă r e ț, a r ț ă g o s; care se supără repede, i r a s c i b i l, s u p ă r ă c i o s, cu toane, [illegible] PR. DRAM. 312, cf. POLIZU, CIHAC, II, 709, COSTINESCU. *Fata babei era slută, leneșă, țifnoasă și rea* [illegible] MARIAN, NA. 250, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., ȘCRIBAN, D. [illegible] *băiatul țifnos. Nu mi-e foame.* PREDA, M. 42, cf. ȘEZ. V, 166, com. din STRAJA – RĂDĂUȚI, CIAUȘANU, V. 206, NOVA [illegible] 21, com. din LOMAN – [illegible] ✦ Îngîmfat, mîndru, arogant, cu ifose. Cf. STAMATI, V. 622/8. [illegible] *era femeie așezată, cam țifnoasă și neîngăduitoare.* SLAVICI, O. II, 33. *Fata, proastă și țifnoasă, dă norocul* [illegible] DELAVRANCEA, S. 15. [illegible] *drăgostoasă! ... Să nu mai fie-așa țifnoasă!* I. NEGRUZZI, S. IV, 544, cf. PAMFILE, J. II, 168, CADE. [illegible] REBREANU, R. I, 239. *Cum vezi, ... a rămas tot solemn* [illegible] IORDAN, STIL. 331, ȘEZ. V, 166.

— Pl.: *țifnoși, -oase*. — Și: **țifnós, -oásă**, (regional) **țivnós, -oásă** (ȘCRIBAN, D., SORESCU, L. L. III, 127), **țignós, -oásă** (com. [illegible]), **țiflos, -oásă** (NOVA [illegible] 21) adj.

— **țifnă**¹ + suf. **-os**.

ȚÎFNOȘÍ vb. IV. R e f l. A se supăra repede, a se îmbufna, a fi țifnos. Cf. CIHAC, II, 709, BUL. FIL. IX, 42, SCL 1970, 17.

— Prez. ind.: *țifnoșește*.

— V. **țifnos**.

ȚÎFLOS, -OASĂ adj. v. **țîrfos**.

ȚÎFRĂ s. f. v. **țirfă**.

ȚÎFT s. n. v. **țvec**.

ŢÎGÁR, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.; în expr.) *E ţîgar* = „e îmbrăcat subţire, dar tremură gros". CIAUŞANU, GL.

— Etimologia nesigură. Cf. ţ i n g a r.

ŢÎGĂLEÁN s. m. v. **ţîclean.**

ŢÎGĂLÍ vb. IV v. **ţigîlí.**

ŢÎGHI interj. (Regional) Strigăt cu care se asmute cîinele (Meria—Hunedoara). DENSUSIANU, Ţ. H. 337.

— Onomatopee.

ŢÎGÎLEÁN s. m. v. **ţîclean.**

ŢÎGÎLÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Regional; subiectul indică păsări) A lua de ici şi de colo cu ciocul; a ciuguli (Topliţa). Cf. ALR SN I h 230/228. *Păsările ţigîlesc strugurii.* ib. ✦ (Prin Bucov., nordul Mold. şi vestul Transilv.; subiectul indică oameni) A mînca luînd numai cîte puţin, de ici şi de colo; a ciuguli. Cf. DL, DM. *Nu ţigîli mămăliga!* ŞEZ. V, 166. *Vrînd-nevrînd, a trebuit să ţigălească bietul băiet şi el cîte o-leacă.* FURTUNĂ, C. 97, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI, LEXIC REG. 111, GLOSAR REG. ✦ (Regional) A rupe, a tăia o bucată din ceva; a crîmpoţi. ALR II 3 529/365. *Cu brişca o ţigălit carne şi-o mîncat.* O. BÎRLEA, A. P. I, 466.

2. (Prin Bucov.; complementul indică un lemn) A preface în surcele (LEXIC REG. 111); a ciopli rău, a c i o p î r ţ i (A V 15).

— Prez. ind.: *ţigîlesc.* — Şi: **ţigăli** (ALR II 3 529/365, A V 15), **ţigălí** vb. IV.

— Cf. c i u g u l i, p i g u l i, ţ i c³.

ŢÎGÎLÍT, -Ă adj. (Prin Bucov.) **1.** (Despre mămăligă) Ciupită, ciugulită de jur împrejur. Cf. LEXIC REG. 111.

2. (Despre buşteni) „Făcut cu toporul". LEXIC REG. 111.

— Pl.: *ţigîliţi, -te.*

— V. **ţigîlí.**

ŢÎGÎLITÚRĂ s. f. (Prin Bucov.) **1.** Gaură mică făcută într-un gard. LEXIC REG. 111.

2. „Tăietură rea într-un copac". LEXIC REG. 111.

— Pl.: *ţigîlituri.*

— **Ţigîlí** + suf. *-itură.*

ŢÎGÍRĂ¹ s. f. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Inscripţie sau emblemă atîrnată la intrarea unei prăvălii sau a unui atelier. Cf. CABA, SĂL. 101.

— Pl.: ?

— Din magh. **cégér.** Cf. germ. Z e i g e r.

ŢÎGÍRĂ² s. f. sg. (Mai ales art.) **1.** (Regional) Steaua polară. Cf. OTESCU, CR. 5, PAMFILE, CER. 163, DR. I, 459.

2. (Prin nord-estul Munt.; în forma *ţigila*) Numele unei constelaţii. *Constelaţia ţigila răsare iarna la* [illegible], *pe la ora opt seara.* STOIAN, PĂST. 72.

— Şi: **ţagîră** (OTESCU, CR. 5, PAMFILE, CER. 163, DR. I, 459) s. f. sg., **ţigîra** (DR. I, 459), **ţigila** s. f. sg. art.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎGÍRĂ³ s. f. sg. (Prin nord-vestul Transilv.) Fiinţă imaginară despre care se credea că mănîncă luna, producînd astfel eclipsele; vîrcolac. Cf. H XVIII 22, VAIDA, com. din SUPURUL DE JOS—CAREI, COMAN, GL., ALR II 2 456/272, 279, 284, 334.

— Şi: **ţighíra** s. f. sg. art. ALR II 2 456/334.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎGLĂ s. f. v. **ţifnă¹.**

ŢÎGLOŞÍ vb. IV v. **tigloşi.**

ŢÎGLÚŞ s. m. (Prin nord-estul Olt.; adesea peiorativ) Ţinc² **(II)**, pici³. Cf. CIAUŞANU, V. 206.

— Pl.: *ţîgluşi.*

— Cf. ţ î g l e a n.

ŢÎGNĂ¹ s. f. v. **ţiflă¹.**

ŢÎGNĂ² s. f. v. **ţifnă¹.**

ŢÎGNÍT, -Ă adj. v. **săgnit.**

ŢÎGNÓS, -OÁSĂ adj. v. **ţimos.**

ŢÎGRÚI s. n. (Prin vestul Olt.) **1.** Trepied de lemn pe care se pune vîtelniţa. Cf. H IX 86.

2. Suport de lemn în care stă nicovala şi care se înfige în pămînt cînd se bate coasa; (regional) batcă (Crăgueşti—Turnu Severin). Cf. NALR—O IV h 636/949.

— Pl.: *ţîgrúie.* — Şi: **ţugrúi** s. n. H IX 86.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎGÚI, -IE s. m. şi f. v. **ţúgui³.**

ŢÎHĂÍ vb. IV v. **ţăhăí.**

ŢÎHÍNA s. f. sg. art. (Regional; în expr.) **A se duce** (undeva) **cu ţîhina** = a se duce (undeva) pentru mult timp, a zăbovi mult timp (într-un loc) (Sibiel—Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 64.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎHLĂ s. f. v. **sihlă.**

ŢÎHLÍŞ s. n. v. **sihliş.**

ŢÎHNÍ vb. IV v. **ţăhni.**

ŢÎHNÍT s. n. v. **ţăhnit.**

ŢÎHÓL s. m. sg. v. **ţihor.**

ŢÎHÓR s. m. sg. (Regional) Zer care rămîne după ce s-a scos urda (Băniţa—Petroşani). Cf. A III 18.

— Şi: **ţihól** s. m. sg. A III 18.

— Cf. ţ i g h i r¹.

ŢÎHUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre vite) A scoate strigăte de durere, a zbiera (Cămărzana—Satu Mare). *Oho, oho, nu rîgi, ... nu ţihui.* ARH. FOLK. I, 201.

— Prez. ind. pers. 3: *ţihuieşte.*

— Cf. ţ ă h ă i.

ŢÎHÚŞ subst. (Prin Transilv.) Prăjina lungă a îmblăciului; dîrjală. Cf. FRÎNCU—CANDREA, M. 106, ALR I 922/100.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ŢÎI¹ interj. v. **ţi¹.**

ŢÎI² interj. v. **ţîi.**

ŢÎIÁC s. n. v. **ţuiac.**

ŢÎIÁP s. m. v. **ţuleap.**

ȚÎITUÍ vb. IV v. **țeitui.**

ȚÎJNÍ vb. IV v. **țișni.**

ȚÎLĂU s. m. v. **țirlău.**

ȚÎLC interj. v. **țirc.**

ȚÎLCĂÍ vb. IV v. **țircii.**

ȚÎLCUÍ vb. IV v. **țircui.**

ȚÎLEÁ interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă cîinii; țiba (Cotîrgași – Vatra Dornei). Cf. ȘEZ. III, 190, PASCU, C. 120.

— Formație expresivă. Cf. ț i b a.

ȚÎLEÁP s. m. v. **țuleap.**

ȚÎLFÎÍT, -Ă adj. v. **țivlit.**

ȚÎLIMBRICÚȚ subst. (Anat.; regional) Omușor (2) (Doroteia – Gura Humorului). NALR – MB I h 42/484.

— Pl.: ?

— De la **țimburuc.**

ȚÍLINĂ s. f. v. **țelină**[1].

ȚÍLNIC s. n. v. **senic.**

ȚÎLȚĂÍ vb. IV. Intranz. (Prin sud-vestul Transilv.) A cînta prost la vioară; (familiar) a scîrții (3). V. ț i r l i i[2]. Cf. REV. CRIT. III, 170.

— Prez. ind.: *țîlțăi.*

— Formație onomatopeică. Cf. ț i r l i i[2].

ȚÎMB s. m., s. n. v. **țîmp.**

ȚÎMBÓI subst. **1.** Subst. (Regional) „O muche de deal (un fel de movilă)". SCL 1978, 323.

2. S. n. (Prin nord-vestul Munt.) Arac mic. Cf. LEXIC REG. II, 33.

3. S. m. Fig. (Prin nord-vestul Munt.) Epitet dat unui copil. Cf. LEXIC REG. II, 33.

4. S. m. (Prin Olt.) Numele unui pește nedefinit mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, P. 186, H V 274.

— Pl.: (m.) *țimboi* și (n.) *țimboaie.* — Și: (4) **țamból** s. m. H V 274.

— Etimologia necunoscută. Cf. z g î m b o i.

ȚÎMBOLÁTĂ adj. (Regional; despre țîțele vacilor nemulse) Plin de lapte, umflat; (regional) înțăpoșat (Păușești Otăsău – Băile Govora). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: *țimbolate.*

— **Țimboi** + suf. *-at.*

ȚÍMBRĂ s. f. v. **țimăr**[2].

ȚÎMBROLÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A se întovărăși în vederea aratului; (regional) a se însîmbra (Voiniceni – Tîrgu Mureș). Cf. ALR SN I h 16/235.

— Prez. ind.: *țimbolesc.*

— Din magh. **cimborál.**

ȚÎMBRUÍ vb. IV v. **țâmbrui.**

ȚÎMBRUÍT s. n. v. **țâmbruit**[1].

ȚÎMBÚC s. m. v. **țobic.**

ȚÎMBULÚȘ s. n. v. **țimburuș.**

ȚÎMBURÉL s. m. (Regional) Numele unei sîrbe. Cf. VARONE, D. 148.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎMBURÍC s. n. v. **țimburuc.**

ȚÎMBURÚC s. n. **1.** Obiect mic sau parte mică a unui obiect, de obicei de formă rotundă; țimburuș (1). Cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nu a stat ... de cînd se deschide capacul și ei trebuie împins, ca ... să ... un țumburuc.* ARGHEZI, S. VII, 40. *Era un fel de țîmburuc pe care, dacă apăsai, venea îndată sora.* CAMILAR, N. II, 93, cf. I. CR. VI, 126, CHEST. II 169/224. ✦ (Regional; în forma *țumburug*) Insignă (Pîrteștii de Jos – Gura Humorului). L. ROM. 1963, 155. *La ... ne-a dat ... țumburugu de pe bondiță.* ib.

2. (Regional) Uvulă; (regional) țimburuș (2). Cf. NALR – MB I h 42, ALR – T 166/357.

— Pl.: *țimburuce* (TDRG, CADE, SCRIBAN, D.) și *țimburucuri* (SCRIBAN, D.). — Și: **țumburúc, țimburúc** (TDRG), (regional) **țîmpurúg** (I. CR. VI, 126), **țumburúg** (pl. *țumburugur i*), **țimburíc** (NALR – MB I h 42/499; pl. *țimburicuri* ib.) s. n., **țimbirlíc** (ALR – T 166/357), **țîmpríc** (NALR – MB I h 42/523) subst.

— Cf. ț i m b u r u ș.

ȚÎMBURÚȘ s. n. **1.** Obiect mic sau parte mică a unui obiect, de obicei de formă rotundă; țimburuc (1). Cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Pe vremea mea și a poștalionului, numai un diavol ar fi putut să scoată o muzică așa de frumoasă din cîteva șuruburi și un țumburuș de cărbune.* T decembrie 1964, 12. *Stai că sun eu* [la sonerie]. *Unde-i țumburușul?* ib. 35, cf. DL, DM, IST. L. ROM. II, 348, 352, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ – CERNAVODĂ, CIAUȘANU, GL., ALR II/I MN 17, 6 929/769, MAT. DIALECT. I, 100.

2. (Prin Olt. și Transilv.) Uvulă; (regional) țimburuc (2). Cf. NALR – O I h 56, ALR – T 166/420.

3. (Regional; în forma *țumburuș*) Lovitură dată cu degetul; bobîrnac, (regional) țumburel (Covasna). Cf. ALR II/I MN 7, 6 852/192.

— Pl.: (n.) *țimburușuri* (CIAUȘANU, GL., MAT. DIALECT. I, 100) și *țimburușe* (POLIZU, com. din ȚEPEȘ VODĂ – CERNAVODĂ), (m.) *țîmburuși* (DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.). — Și: **țumburúș,** (regional) **țimbulúș** (pl. *țîmbulușe* ALR – T 166/420) s. n.

— Cf. s i m b u t e.

ȚÎMP s. m. **1.** (Prin Ban. și Transilv.) Coapsă (mai ales a picioarelor de dinapoi) la animale; (regional) arm. *Țînpii* [cerbului] *așa supțiri și la vedere neplăcuți era.* OȚĂLEA, A. F. 210/2, cf. DR. V, 319, 320, CADE. *Dar ce ai în sac? — Un țap sălbatec! Deacă mi-l duceți pînă în sat, vă dau și voauă un țîmp.* CĂTANĂ, P. B. I, 47, cf. ALR SN IV h 1 094, NALR – B I h 132, ALR – T 396/401, 403, 404. ✦ Fiecare dintre cele două părți cărnoase din regiunea posterioară a corpului la animale; (regional) bucă. Cf. DR. V, 321. ✦ (Ban.) Bucată mare de carne; ciozvîrtă. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin Ban., Transilv. și Mold.) Picior de pasăre, tăiat pentru consum; (regional) copan, cotoi, țubac. *Copiii mănîncă cu plăcere țîmpii de la găinele, rățele și gîștele fripte.* F (1884), 115, cf. TDRG, com. LIUBA, ALR SN II h 363, ALRM SN I h 245, LEXIC REG. 63, 73.

3. (Învechit și regional) Coapsă la om. *Piciorul se împarte în țimpi ..., în fluier ... și în piciorul din capu.* ANTROP. 33/24, cf. ALR I 1 h 56, NALR – B I h 132.

— Pl.: (m.) *țimpi* și (n.) *țîmpuri* (SCRIBAN, D., DL, DM, ALR SN II h 363) *țimpe* (ALR SN IV h 1 094/36).

Și: **țimb** (T. POPOVICI, S. 494, com. din DEDA—REGHIN și din CÎMPENI) s. m., s. n., (învechit, rar) **țimp** s. m., **țomb** (ALR SN II h 363/316, ALRM SN I h 245/316, LEXIC REG. 73), **țop** (ALR SN II h 363/514, ALRM SN I h 245/514, LEXIC REG. 68) s. n.

Din magh. **comb** (dial. [illegible]).

ȚÎMPOÁCĂ s. f. v. **țîșpoacă¹**.

ȚÎ́MPOR s. n. **1.** (Chim.; învechit și regional) Sulf. *Aburul de țîmpor e foarte grețos.* PETROVICI, P. 240/8. *Din metale: feru, manganu, țimpor, fosforu.* ANTROP. 11/4, cf. CADE, H XVIII 137.

2. (Ban. și prin sud-vestul Transilv.; și în sintagma *piatră de țimpor*, ALR I 1 536/26) Preparat din sulf cu care se omoară albinele din stup pentru a se recolta mierea. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, VICIU, GL., ALR I 1 536/1, 5, 24, 28, 30, 45, 69, 77, 79, ALR II 36, LEXIC REG. II 42.

Și: **țîmpor**, **țimpur** (ALR I 1 536/1), **simpur** (ANON. CAR.) s. n.

Din scr. **sumpor**, magh. **szompor**.

ȚÎMPORÉLE s. f. pl. (Prin Ban.) Chibrituri. NOVACOVICIU, C. B. II, 22, cf. CHEST. II 367/10a.

Țîmpor + suf. *-el*.

ȚÎMPORÍ vb. IV. Tranz. (Prin Ban.) A afuma cu sulf butoiul de vin. LEXIC REG. II 42, cf. SCL 1970, 21.

— Prez. ind.: *țîmpor.*

— V. **țimpor**.

ȚÎMPÓS, -OÁSĂ adj. (Ban.) Cu coapse pline. *[illegible]* Com. din BERZOVIA—REȘIȚA. *[illegible]* Com. din TOAGER—TIMIȘOARA și din HERENDEȘTI—LUGOJ. NALR—B I h 132/34.

— Pl.: *țîmpoși, -oase.*

— **Țimp** + suf. *-os*.

ȚÎMPRÍC subst. v. **țimburuc**.

ȚÎ́MPUR s. n. v. **țimpor**.

ȚÎMPURÚG s. n. v. **țimburuc**.

ȚÎN interj. v. **țin¹**.

ȚÎNÁC s. m. v. **țulac**.

ȚÎNÁCE, -CE adj. v. **tenace**.

ȚÎNĂCITÁTE s. f. v. **tenacitate**.

ȚÎNC¹ interj., s. m. v. **ținc¹**.

ȚÎNC² s. m. **I. 1.** (Învechit și regional) Pui de animal sălbatic sau de cîine. *Izbăvit-ai sufletul mieu de mijloc de schimeni (țincilor de leu* D*), că adurmiiu turburat.* PSALT. 109. *Iară leoaie ... o dată întru viiața ei naște și numai unul, pentru că îi iasă și zgăul ei cu țincul.* HERODOT², 175. *Veni o ... ienă, [illegible]* [illegible] V. S. ianuarie 19ᵛ/18. *O lupoaică ..., murindu-i țincii, țițile de lapte, neavînd cine să le sugă, i s-au fost înflat.* CANTEMIR, HR. 97, cf. CIHAC, II, 535, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, H III 37, 143, VI 95, 199, VICIU, GL. *În ziua de blagoviștenie javra fată pe o șură cu paie 12 țînci, toți brezi în frunte.* I. CR. I, 91, cf. II, 22, ALR I 1 145/508, ALR II/365.

2. (Regional) C o m p u s e.

(Zool.) **țîncul-pămîntului** = **a)** orbete (v. o r b e ț **II 1**) *(Spalax microphthalmus).* Cf. CONV. LIT. XIII, 345, CADE, SIMIONESCU, F. R. 59, SCRIBAN, D.; **b)** rozător de culoare cenușie-gălbuie, cu corpul subțire și coada scurtă; (regional) șuiță *(Spermophilus [illegible]).* Cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U.; **c)** (și în compusul **țînc-de-pămînt**, ALR I 1 174/532) cîrtiță *(Talpa europaea).* Cf. BARCIANU, ALR I 1 174/532; **d)** hîrciog *(Cricetus cricetus).* Cf. CARAGIALA, A. D. 39; **e)** marmotă *([illegible])*. Cf. CIHAC, II, 535; **f)** jder *(Martes martes).* Cf. ALEXI, W.; **g)** șoarece. H X 68, 119, 465, XVI 160; **h)** șoarece alb. H VI 81.

țîncul-pămîntului = (în superstiții) animal fantastic închipuit ca un cîine, care trăiește sub pămînt și care face rău morților; cățelul-pămîntului. Cf. PAMFILE, DUȘM. 367. ◇ E x p r. **A asculta țîncul-pămîntului** = **a)** a sta culcat cu urechea la pămînt. ȘEZ. IX, 147; **b)** a dormi adînc. ZANNE, P. I, 669; **c)** a fi mort. id. ib. **A umbla cînd doarme țîncul-pămîntului** = a umbla în toiul nopții. id. ib.

3. (Zool.; regional) Popîndău **(I 1 a)** *(Citellus citellus).* Cf. ALR I 1 192/554, 990.

4. (Zool.; regional) Orbete (v. o r b e ț **II 1**) *(Spalax microphthalmus)* (Popești—Pitești). CONV. LIT. XLIV_2, 508.

5. (Învechit și regional) Cîine de talie mică. V. c o t e i. *Grecii zic cum Camvis să fie pus un țîncu [illegible]* HERODOT², 148, cf. KLEIN, D. 442, ALEXI, W., H II 261, XIV 445, com. MARIAN, CHEST. V 76/72.

II. (Familiar; adesea depreciativ) Copil mic; p. e x t. fiu. *Sireapul și turbatul lui țînc, Costantin Copronim.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 174ʳ/1. *Iar pre cățeaua asta voi s-o tai în patru bucăți împreună cu țîncul ei, ca să nu mai asculte sfătuirile ... dușmanilor mei.* NEGRUZZI, S. I, 161, cf. CIHAC, II, 535. *Un țînc de vreo șapte ani, un țăran în mi-[illegible]* VLAHUȚĂ, O. A. III, 48, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG, PAMFILE, J. II, 168. *Își petrece vremea cu jucării menite pentru țîncii care nu știu încă să umble.* PETICĂ, O. 437, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 396. *Îl bătea și un țînc de doisprezece ani.* GALACTION, O. 298. *Manlache, așezat pe malul șanțului, a luat țîncul între genunchi și nu și-a mai clintit ochii de la gura lui.* POPA, V. 46. *Știi c-am prefăcut lăptocul morii unde te scăldai cînd erai un țînc numai de-o schioapă?* SADOVEANU, O. XIII, 70, cf. SCRIBAN, D. *Țînci ursuzi, desculți și uzi ... O porneau în turmă bleagă, Să culcagă Ierburi noi, crăițe, melci.* I. BARBU, J. S. 41. *Un țînc aleargă devale ..., unde Gligore ... [illegible]* CAMIL PETRESCU, O. II, 194. *Un țînc în sumăieș se opri din mers, își smulse de pe cap cușma.* CAMILAR, N. II, 328. *S-au pornit pe joacă Țînci neastîmpărați.* PERPESSICIUS, S. 42. *Și în jurul ei se strîngeau îngroziți o jumătate de duzină de țînci, de etăți deosebite.* VINEA, L. I, 280. *Vezi să nu o iei toată, singur, și să nu le mai rămînă țîncilor.* IL ianuarie 1962, 56. *Muierile din convoi, ocupate să-și hrănească țîncii, își dăduseră seama, abia cînd îi văzură cotind spre șosea, că se rupseseră de cîrd și-și continuau singuri drumul.* NEAGU, Î. 34, cf. ȘEZ. IX, 147, I. CR. II, 22. *Bărbățelu te-a mustra, Țîncii te-or impresura.* ib. III, 308, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Aveu și trii țînci.* ȘEZ. XIX, 2, cf. XXI, 55, ALR—T 516/317. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Frați mai ai? — Am. Iaca, țîncu ista de soră.* SADOVEANU, O. IV, 168. ✦ Epitet pentru un om mic de statură. *Acest diac era un țînc de om iute ca prisnelul.* DAN, U. 88. ✦ (Depreciativ) Tînăr fără experiență. V. ț i n g ă u. *Na tifla, mișele, Un țînc să te-nșele!* ALECSANDRI, T. 837. *Tu-mi poroncești, țîncule?* id. ib. 1 532, cf. CIHAC, II, 535. *Auzi ..., niște țînci să schimbe rînduiala de pe pămînt.* CAMILAR, N. II, 225. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului

calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Ne-o mai* [illegible] *V.* ROM. august 1954, 22.

Pl.: [illegible] Și (regional) **ținc, țing** [illegible]

[illegible]

ȚÎNCÁN s. m. (Regional) Ciine în vîrsta de [illegible] de un an pînă la un an (Dodești – Bîrlad). H VI 95.

Pl.: [illegible] – Și: **țincán** s. m.

— **Țînc²** + suf. *-an.*

ȚÎNCÁR s. m. (Prin Mold.) Copil. V. ț î n c² **(II).** *Eram născut ca să fiu tată ..., mă nebunesc după țîncari.* CONV. LIT. XV, 305. ✦ (Depreciativ) Tînăr fără experiență. V. f l ă c ă i a n d r u, ț î n g ă u. [illegible] ALECSANDRI, T. 515, cf. [illegible] ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *țîncari.* — Și: **țincár** s. m.

— **Țînc²** + suf. [illegible]

ȚÎNCĂ s. f. **I.** (Învechit și regional) Femela țîncului² **(I 5).** [illegible] *pre Chiros o țîncă în pustii.* HERODOT², 50. *Au pus acei ape numele Moldova pre numele unii țînci ce s-au înecat într-acea apă.* SIMION DASC., LET. 6. *Pre numele unei țînce ce o cheamă Molda ... s-a* [illegible] N. COSTIN, LET.² I 84, cf. [illegible] CADE.

II. (Familiar) Fetișcană; p. e x t. fiică. *Luase doar numai răsadele cele proaste ... se pricepea țînca* [illegible] PAPADAT-BENGESCU, R. I 81. [illegible] *mă însor fina n-a crește țînca* [illegible] PAMFILE, DUșM. 28, cf. ALR – T 511/317.

Pl.: [illegible] Și: **țincă** s. f.

— **Țînc²** + suf. *-ă.*

ȚÎNCĂNÍ vb. IV v. **țăncăni.**

ȚÎNCĂRÍE s. f. (Cu sens colectiv) Mulțime de țînci² **(II).** V. p o ș i d i c **(2).** *O protestație universală se* [illegible] *din* [illegible] *gălăgioase ale țîncăriei.* [illegible] ZAMFIRESCU, V. T. 24.

— **Țînc²** + suf. [illegible]

ȚÎNCOÁIE s. f. (Regional; depreciativ) Persoană mică de statură (Coșbuc – Năsăud). Cf. COMAN, GL.

— **Țînc²** + suf. *-oaie.*

ȚÎNCÓȘ adj. v. **țancoș.**

ȚÎNCUÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A verifica dacă un pepene este copt făcîndu-i o țăncușă **(II 4)**; (regional) a da țanc², a face dop (la pepene). Cf. ALIL 1983–1984, 315.

Prez. ind.: [illegible]

— **Țanc²** + suf. *-ui.*

ȚÎNCÚȘ s. n. v. **țăncușă.**

ȚÎNCÚȘĂ s. f. v. **țăncușă.**

ȚÎNCUȘÓR s. m. (Prin Mold.) Diminutiv al lui ț î n c².

1. Pui de cîine; cățel. Cf. ț î n c² **(I 1).** *Lătrături* [illegible] CANTEMIR, HR. 9, cf. 890, CADE.

2. Cîine cu corpul mic. Cf. ț î n c² **(I 5).** *A fost avînd și alt țincușor, frate cu țincul acela, legat.* HERODOT², 148. *Țincșorul acesta născut, crescut și așeași încărunțit la oi era, ce și la bătrîneațe de minte tot țînc era.* CANTEMIR, IST. 358.

Pl.: [illegible] — Și: **țincușór, țincșór** s. m.

— **Țînc²** + suf. [illegible]

ȚÎNDĂRĂ s. f. v. **țandără.**

ȚÎNDĂRÍ vb. IV v. **țăndări.**

ȚÎNDĂRÍCĂ s. f. v. **țăndărică.**

ȚÎNDĂRÍRE s. f. v. **țăndărire.**

ȚÎNDĂRÍT, -Ă adj. v. **țăndărit.**

ȚÎNDĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **țăndăros.**

ȚÍNDRU-MÍNDRU, ȚÍNDRĂ-MÍNDRĂ adj. (Prin Olt., vestul Munt. și prin Transilv.) Mîndru **(I 3),** ingîmfat. [illegible] MÎNDRESCU, L. P. 151. ◇ (Substantivat) *Țîndră-mîndră șade-n grindă și vorbește și grăiește tătărește și mușcă dă prăpădește* (Pușca). JAHRESBER. VIII, 302. *Țîndră-mîndră șede-n grindă și grăiește păsărește* (Rîndunica). SBIERA, P. 322. *Țîndră-mîndră Stă în grindă Și lucește, te orbește* (Lampa). PASCULESCU, L. P. 86. ◇ E x p r. **Țîndră-mîndră și flămîndă,** se spune despre o persoană care, deși săracă, este mîndră. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Substantivat, f.) Femeie frumoasă, veselă, drăgăstoasă (dar leneșă). Cf. CV 1951, nr. 2, 34, MAT. DIALECT. I, 27.

— Pl.: *țîndri-mîndri, țîndre-mîndre.*

— Formație spontană de la **mîndru.** Cf. și ț a nd r ă, ț u n d r ă.

ȚÎNDURÍ vb. IV v. **țăndări.**

ȚÎNGALẮU s. m. v. **țîngălău.**

ȚÎNGĂÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) „A face treabă repede, cu destoinicie, dar nu prea multă, din cauza lipsei de putere". LEXIC REG. 111.

— V. **țîngău.**

ȚÎNGĂIÁȘ s. m. v. **țigănaș.**

ȚÎNGĂLẮU s. m. (Prin Transilv.; cu nuanță depreciativă) Fecior, flăcău. *Țîngălăilor ... li-i* [illegible] DR. IV, 1 011.

— Pl.: *țîngălăi.* — Și: **țîngalău** (ALR – T 517/336), **țăngălău** (ib. 517/354), **țangalău** (ib. 517/292, 323, 368, 375) s. m.

— **Țîngău** + suf. *-alău.*

ȚÎNGĂNÁȘ s. m. (Regional) Flăcăiaș. Cf. [illegible] 12, IX 5.

— Pl.: [illegible]

— **Țîngău** + suf. *-aș.*

ȚÎNGẮU s. m. (Popular; și peiorativ) Băietan, flăcăiandru; p. e x t. tînăr fără experiență. V. ț î n c² **(II),** ț î n c a r. *Ca toți țîngăii, îmi avui și eu zilele* [illegible] HELIADE, D. J. 159/20. [illegible] *tineri.* MOZAICUL (1838), 355/12. *Cucia nu prea mergea* [illegible] TIMPEANUL, G. 73/4, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D. *Poate că e vorba de vrun duel cu acei doi țîngăi de ieri.* BARONZI, M. I, 56/15. *Cu mine să joci tu, mă! țîngăule mucos?* CARAGIALE, O. I, 224. [illegible] *țandru, iute și aprins la dragoste trupești, ca toți țîn-*

găii de vîrsta lui. MACEDONSKI, O. III, 124, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 415, T. PAPAHAGI, C. A. 87, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Țîngăii de cincisprezece-șaisprezece ani băteau drumurile horind ca și mai demult, iar fetele se lăsau ademenite ieșind la portițe cu obrajii îmbujorați.* VLASIU, A. P. 302. *Pe notar îl vedeam din cînd în cînd . . . [illegible], fudul, cu mustața coada rățoiului, cu straie cusute la tîrg după modă. „Un țîngău trimes de stăpînire . . ." zicea primarele.* SADOVEANU, O. III, 22, cf. SCRIBAN, D. *Voi, măi țîngăilor, ați știut-o?* CAMILAR, N. II, 371. *Eu eram țîngău cînd [illegible].* LĂNCRĂNJAN, C. I, 93. *[illegible] țîngăi!* PAMFILE, S. T. 63, cf. FRINCU — CANDREA, M. 106, com. din FRATA — TURDA, PAȘCA, GL., ALR I/II h 180, ALRM I/II h 258, ALR II/I h 138/228, MAT. DIALECT. I, 100, PAMFILE, C. 53. ◇ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Da [illegible]* ŞEZ. I, 149. ◇ (Adjectival) *Om nici matuf, dar nici prea țîngău; om tocmai în puterea vîrstei, frumos și arătos.* CARAGIALE, O. II, 219. ✦ (Prin Bucov.) Copil slăbuț, dar harnic. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țîngăi.* — Și: **țîngău,** (regional) **țangău** (ALEXI, W., VLASIU, A. P. 302, DAN, U. 173, SCURTU, T. 98, com. din FRATA — TURDA, ALR I/II h 180, ALR II/I h 138/228, MAT. DIALECT. I, 100, ALR — T 517/260, 272, 273, 292, 310, 321, 322, 326, 355, 356), **țăngău** (BARCIANU, ALR I/II h 180/200, ALR — T 517/376, 386, 396, 397, 406, 443), **țungău** (PAȘCA, GL.), **țîncău** (CIHAC, II, 535, SCRIBAN, D., ŞEZ. IX, 147), **țînglău** (L. ROM. 1959, nr. 2, 55) s. m.

— Țînc² + suf. -ău. — Pentru **țînglău,** cf. și ț î n g ă l ă u.

ȚÎNGĂUÁȘ s. m. (Popular, și peiorativ) Băiet[illegible]dru; (regional) țangateu, țăngălaș, țîrlău. *Am să ți-i aduc acum îndărăt legați de miini și de picioare și blînzi [illegible].* BARONZI, M. I, 42/29, cf. SCURTU, T. 98. *Cînd iream băiat mărișor, așa țîngăiaș, mă duceam cu tata la Brăila.* GRAIUL, I, 226, cf. A IX 5.

— Pl.: *țîngăuași.* — Și: **țîngăiáș, țăngăláș** (ALR — T 517/340, 386, 443), **țăngăuáș** (ALIL 1976, 125, ALR — T 516/355, ib. 517/391) s. m.

— Țîngău + suf. -aș.

ȚÎNGHERE subst. (Regional) Par¹ (I) cu crăci pe care se atîrnă oalele la stînă. V. p r e p e l e a c (I 1). (Curățele — Beiuș). Cf. CHEST. V 58/27.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNGLĂU s. m. v. țîngău.

ȚÎNÍC interj. (Prin nord-vestul Transilv.; în ghicitori) Cuvînt care imită sunete reflexe, strigăte, zgomote ascuțite. V. ț i u i c (I 2), ț i v l i c¹. *Am o scroafă cu purcei: Cîndu-l prinz unu de flit, Apui tăț fac țînic* (Lauțul). ALRT II 132. *Mersei la voi, Prinsei pe mă-ta de buric Și făcu țînic* (Ușa). GOROVEI, C. 385, cf. PASCU, C. 39.

— Onomatopee.

ȚÎNT subst. (Învechit, prin Mold.; în sintagma) *Clacă cu țînt* = (cu sens neprecizat, probabil) clacă făcută cu un anumit scop. *Aflîndu-se că vreun dregătoriu au luat gloabă sau au făcut clăci cu țînt . . ., se va . . . pedepsi* (a. 1795). URICARIUL, IV, 63/19.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută. Cf. ț i n t ă¹ „scop".

ȚÎNȚÁC s. n. v. zigzag.

ȚÎNȚÁR¹ s. m. **I.** (Entom.) **1.** Nume dat mai multor specii de insecte diptere: **a)** (și în sintagmele *țînțar vulgar,* MARIAN, INS. 313, *țînțar obișnuit,* SIMIONESCU, F. R. 363) insectă cu corpul și picioarele lungi și subțiri, cu aripi înguste, cu aparat bucal pentru înțepat și supt, ale cărei larve sînt acvatice, iar adulții hematofagi *(Culex pipiens).* Cf. ISER, PONTBRIANT, D., MARIAN, INS. 308, TDRG, CADE, SIMIONESCU, F. R. 363, SCRIBAN, D., ALR I 1 890; **b)** nume dat unei specii de țînțar¹ **(I 1)** care produce înțepături foarte dureroase; (regional) arșiță *(Culex annulatus).* Cf. MARIAN, INS. 308, SIMIONESCU, F. R. 364; **c)** (și în sintagma *țînțar anofel)* gen de țînțar¹ **(I 1)** caracterizat prin poziția lui oblică în timp de repaus, dintre care unele specii transmit, prin înțepături, malaria; v. și a n o f e l *(Anopheles maculipennis, Anopheles sacharovi).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 364, ABC SĂN. 371; **d)** țînțar¹ **(I 1)** mic care tremură din picioare cînd stă pe loc; (regional) bîțan, zgriburici *(Chironomus leucopogon).* Cf. MARIAN, INS. 310, H XVII 333, ŞEZ. II, 149, com. din POIANA SIBIULUI; **e)** țînțar¹ **(I 1)** foarte mic; (regional) morniță *(Ceratopogon publicarius).* Cf. MARIAN, INS. 312; **f)** țînțar¹ **(I 1)** ale cărui larve produc gogoși pe frunzele de tei *(Hormomya fagi).* Cf. SIMIONESCU, F. R. 365. *[illegible] și mîncară ei și țînțarii în toate hotarrele.* PSALT. HUR. 89r/20. *Curațîndu-vo de țînțari.* EV. SL.-ROM. 301/8. *Mușițe, țînțari sau păduchi de lemn.* MARDARIE, L. 254/2. *Au și cerdacuri făcuți sus și nu lasă vîntul să să suie țînțarii acolo sus.* HERODOT², 112. *Țînțarii cu fluiere, grierii cu surle . . . cîntec de nuntă cîntînd.* CANTEMIR, IST. 108, cf. ANON. CAR. *Țînțar și tăuni să nu mușce pe cal* (a. 1800). IORGA, S. D. XVI, 21, cf. KLEIN, D. 442. *Zilele, săracii, Cu tăuni și țînțari, neîncetate Bătăi avea.* BUDAI-DELEANU, Ț. 332. *Țîn[illegible].* CALENDARIU 1814, 86/12. *Apele putrede, împuțite făceau . . . șarpi, goange, țînțari, broaște.* N. STOICA, C. B. 169, cf. LB. *[illegible] Și am fi văzut țînțariul în însutită cătime.* CONACHI, P. 268, cf. POLIZU. *Se preumblă peste cîmpuri milioane de țînțari.* ALEXANDRESCU, O. I, 187. *Cînd sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea cu păcură și îi lega de copaci, ca să-i înțepe viespele și țînțarii.* FILIMON, O. I, 288, cf. CIHAC, II, 709, COSTINESCU. *Pasările zburătoare, formînd odată o [illegible].* ODOBESCU, S. III, 486. *Văzu aproape de pădure un țînțar zvîrcolindu-se în nisipul cel fierbinte.* EMINESCU, P. L. 15. *Vin țînțarii lăutarii, gîndăceii, cărăbușii.* id. O. I, 87. *Să facem toată noaptea foc, să fugă țînțarii și toate gîngăniile pe lume.* CREANGĂ, P. 129. *Un țînțar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă.* ISPIRESCU, L. 246. *Flori albastre și flori roșii, libelulă și țînțar Schinteiază ca-ntr-un cîntec de idilă drăgălașă.* MACEDONSKI, O. I, 29, cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 30, 367, PAMFILE, DUȘM. 33, 131, id. VĂZD. 104, DR. V, 558. *Na-ți amnarul și iasca și pune-te de fă focul, să avem oleac' de fum, să nu ne mănînce țînțarii.* MIRONESCU, S. 75. *Și te poartă subt escortă O cohortă De țînțari subțiri în glas, Înzestrați la cap c-o sculă Minusculă, Cu pretenție de nas.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 87. *Țînțari de toate mărimile ne exasperau.* BRĂESCU, O. A. II, 141. *Iubirea cît de mică te pune pe drumuri cum pune țînțarul taurul pe fugă.* IOVESCU, N. 105. *A apărut iar în mine, ca un țînțar supărător, chestia ceasornicului.* SADOVEANU, O. IX, 411. *Unul se suie fuga-ntr-un stejar, Cu inima în el cît un țînțar.* ARGHEZI, S. V, 93. *Tovarăși nu avea, Doar un păianjen singurel . . . Și Pan, din fire bun, Prinde țînțari celui din urmă prieten ce-i rămase.* BLAGA, POEZII, 74. *Ulița miroase a acru și pe deasupra smîrcurilor roiesc țînțari.* STANCU, D. 351. *Pe drum, prin orașul care se trezise, cuvinte răzlețe îl urmăresc, ca un roi de țînțari.* VINEA, L. II, 55. *În jurul lămpilor*

[illegible] *plase și să se închidă bine ușile.* ABC SĂN. 371. *Bîntuie țînțarii de atîta inundație.* SORESCU, D. 59. *Caii ...* [illegible] *în jurul lor.* BĂNULESCU, I. 93. *Deasupra mlaștinilor ... pluteau, în anotimpul cald, nori de țînțari.* G. BARBU, A. V. 12, cf. H II 60, IV 85, X 4. *Am o mîndră ca și-o cruce Și la lucru n-o pot duce,* [illegible] *sfîntul soare, Stau țînțarii s-o omoare.* MARIAN, INS. 326, cf. JARNIK-BÎRSEANU, D. 425. [illegible] *cintar, N-aș trage cît un țînțar.* DOINE, 235, cf. ȘEZ. VI, 62. *Cînd pișcă tare țînțarii e semn de ploaie.* COM. SAT. I, 37, cf. FOLC. TRANSILV. II, 247. *De cîntat* [illegible] MUNT. II, 654. *Țînțarul cu cîntări te sărută,* se spune despre cel care îți vorbește cu blîndețe și pe ascuns îți face rău. Cf. MARIAN, INS. 324, ZANNE, P. I, 670. *Nici o frică De furnică, De țînțar, Nici habar,* se spune despre oamenii care se laudă cu acțiunile lor, dar în realitate nu pot face nimic. MARIAN, INS. 326. *Țînțarul cu armăsarul* (sau *cu măgarul*), se spune despre cei care încearcă să asocieze două persoane sau să îmbine două lucruri cu totul diferite. id. ib. 324, cf. ZANNE, P. IX, 722. *Strecură țînțarul și înghite armăsarul* (sau *cămila*), se spune despre cei ce se feresc să facă greșeli mici, dar fac greșeli mari. id. ib. I, 671. *Încornorează țînțarul, De ți-l face cît măgarul,* se spune despre cei ce exagerează proporțiile unui lucru, ale unei fapte etc. id. ib. 670. *Unge-te cu untură de țînțar trăsnit,* se zice, în glumă, celui care [illegible] MARIAN, INS. 326. *Îs mititel și slăbușor Și mă hrănesc cu sînge de* [illegible] PAMFILE [illegible] — nume dat insectei [illegible] Cf. MARIAN, INS. 310. *Țînțar mic* (sau *mininței*) = specie de țînțar¹ **(I 1)** [illegible] care se adună uneori în roiuri; (regional) nouraș, țînțăraș, țînțirel [illegible] Cf. MARIAN, INS. 311. *Țînțar de baltă* = țînțar¹ **(I 1)** ale cărui larve, transparente, trăiesc în apă *(Corethra plumicornis).* Cf. MARIAN, INS. 310, SIMIONESCU, F. R. 365. ◊ (Adjectival; în sintagma) *Muscă țînțară* = țînțar¹ **(I 1 a)** *(Culex pipiens).* Cf. CUPARENCU, V. 47/3. ◊ E x p r. **A face din țînțar armăsar** = a exagera. *Că din pricinile mici mari gîlceve se scornesc și țînțariul se face armăsariu.* CANTEMIR, IST. 51, cf. NEGRUZZI, S. I, 139. *Dar gura satului prea lesne face dintr-un țînțar armăsar.* SLAVICI, N. I, 82, cf. DDRF. *Știam noi bine cum se face din țînțar armăsar. Da' tot ne-au bătut un cui în piept scorniturile astea.* AGÎRBICEANU, O. I, 41, cf. [illegible] *țînțar armăsar. O fi ceva, nu zic, dar nici așa cum* [illegible] *Își făcuse o regulă să nu scoată o vorbă și să nu comenteze, pentru că, zicea, din țînțar se face armăsar.* CĂLINESCU, S. 414. *În zece ani nu-i prima oară cînd faci din țînțar armăsar.* C. PETRESCU, A. R. 31. *Și el, odată face din țînțar armăsar!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 433, cf. ȘEZ. I, 219, com. din PIATRA NEAMȚ. **A avea puterea țînțarului** [illegible] **A fi (gras) ca un țînțar** = a fi slab la trup. id. ib. I, 672. **A ține** (pe [illegible] **cu untura** [illegible] **cu mațe) de țînțar** [illegible] **Untura de țînțar,** se spune în batjocură celor slabi la trup. Cf. ZANNE, P. II, 790. (Regional) **A intra** (sau **a veni) țînțarii în casă** = a intra un car de țînțari [illegible]

2. [illegible] **țînțar-mare** [illegible] **-bănuț, -mășcat)** [illegible] **(I)** [illegible]

țar-de-apă = **a)** nume dat unei specii de libelule cu pîntecele subțire, albăstrui-strălucitor, cu aripile castanii și verzui; (regional) căluș, păuniță *(Calopteryx splendens).* Cf. MARIAN, INS. 560; **b)** efemeră *(Ephemera vulgata).* Cf. MARIAN, INS. 566, ALRM SN II h 571.

3. (Regional; și în sintagmele *țînțar de apă,* ALR II 6 563/235, 723, 987, *țînțar de baltă,* ib. 6 563/235, 723) Insectă asemănătoare cu țînțarul¹ **(I 1)**, cu picioarele foarte lungi, care umblă cu o mare iuțeală pe suprafața apei; (regional) fugău, gonaci *(Hydrometra paludum).* ib. 6 563/2, 284.

4. (Prin Transilv. și Bucov.; și în sintagma *țînțar mare,* ALR I 1 901/194) Tăun¹ *(Tabanus bovinus).* ib. 1 901/125, 166, 360, 381, 571.

5. (Regional) Strechea vitelor, v. s t r e c h e *(Hypoderma bovis)* (Runcu — Pucioasa). ALR I 1 894/768.

6. (Regional) Viespe *(Vespa vulgaris)* (Amărăștii de Jos — Caracal). NALR — O III MN 232, 1 214/991.

7. (Regional) Numele a trei specii de cosași: **a)** cosaș mare, verde, cu antenele lungi și corpul mai scurt decît aripile *(Locusta viridissima)* (Albești — Cîmpulung). Cf. ALR I 1 896/770; **b)** cosaș mic, cu antenele de lungimea corpului, și care produce sunete caracteristice puternice, mai ales seara *(Locusta cantans)* (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR II 6 554/27; **c)** cosaș de culoare brună, cu abdomenul mai gros, avînd o muche pronunțată, cu aripile mai înguste; (regional) călușel *(Decticus verrucivorus)* (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN III h 749/27, ALRM SN II h 569/27.

II. (Prin Ban.; glumeț) Epitet pentru o persoană sprintenă în mișcări. Cf. MARIAN, INS. 327, CHEST. IV 6/20.

III. (Prin Mold.; mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10, VARONE, D. 148.

— Pl.: *țînțari.* — Și: (învechit) **țînțár** s. m.

— Lat. zinzalus.

ȚÎNȚÁR² s. m. v. **țînțar¹.**

ȚÎNȚÁR³ s. m. v. **țîrțar.**

ȚÎNȚĂNÍ vb. IV. I n t r a n z. (Rar; despre insecte) A produce un sunet caracteristic în timpul zborului; a bîzîi, a zumzăi. *Miaună o pisică, țînțănește o gîză.* TEODOREANU, M. U. 160. ✦ (Despre ierburi uscate) [illegible] TEODOREANU, L. [illegible]

— Prez. ind. pers. 3: [illegible] — Și: **țănțăni** vb. IV.

— Formație onomatopeică. Cf. ț î ț î i².

ȚÎNȚĂRÁȘ s. m. **1.** (Entom.) Diminutiv al lui ț î n ț a r¹ **(I 1).** Cf. [illegible] *prin coprinsul căroia țînțărași și musculițe străbăteau.* VISSARION, FL. 3, com. MARIAN. ✦ S p e c. Țînțar mic (v. ț î n ț a r¹ I 1) *(Chironomus stercorarius).* Cf. MARIAN, INS. 311.

2. (Prin Mold. și Dobr.; de obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest [illegible] PERVESC[illegible] Cf. CADE, [illegible]

— Pl.: [illegible] **(I)** [illegible] — Și: (regional) **țînțăraș** [illegible] MARIAN.

— Țînțar¹ [illegible]

ȚÎNȚĂRA [illegible] **țînțura.**

ȚÎNȚĂREÁSCĂ s. f. (Mai ales art.; prin sudul Munt.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149, id. J. R. 50.

— Și: **țințăreáscă** s. f. VARONE, D. 149.

— **Țințar**[1] + suf. *-ească.*

ȚÎNȚĂRÉL s. m. (Entom.; prin Bucov. și nordul Mold.) Țînțar mic (v. ț i n ț a r[1] **I 1**) *(Chironomus stercorarius).* Cf. MARIAN, INS. 311.

— Pl.: *țințărei.*

— **Țințar**[1] + suf. *-el.*

ȚÎNȚĂRÍ vb. IV. R e f l. (Rar; cu sens neprecizat, probabil) A se enerva. *Nici n-am știut bine* [illegible] *că ca se țințărește muierea și* [illegible] *repede să-mi scoată ochii cu unghiile.* C. PETRESCU, R. DR. 135, cf. SCL, 1978, 323.

— Prez. ind.: *țințăresc.*

V. **țințar**[1].

ȚÎNȚĂRÍCĂ s. f. v. **țîrțărică.**

ȚÎNȚĂRÍME s. f. Mulțime de țînțari[1] **(I 1).** *Iaca așa cîmțenească, zise Moș Luca, cosmăindu-se și* [illegible] *ca te văratic de rău țințărimei.* CREANGĂ, A. 125, cf. CADE.

— **Țințar**[1] + suf. *-ime.*

ȚÎNȚĂRÍȚĂ s. f. v. **țîrțăriță.**

ȚÎNȚĂROÁICĂ s. f. Femela țînțarului[1] **(I 1).** *Rotogoale de fum începură să se învîrtă prin aer, cari alungară obraznicele țințăroaice.* ap. MARIAN, INS. 309, cf. 209. *Țințarul se nutrește* [illegible] *insă, numai cu sînge.* id. ib. 316. *Țințăroaica pune ouăle în apă.* SIMIONESCU, F. R. 363.

— Pl.: *țințăroaice.*

— **Țințar**[1] + suf. *-oaică.*

ȚÎNȚĂRÓI s. m. **1.** Insectă din ordinul dipterelor, asemănătoare cu țînțarul[1] **(I 1),** dar mult mai mare decît acesta, cu corpul gălbui și cu picioarele foarte lungi; (regional) țînțar-mare *(Tipula oleracea).* Cf. MARIAN, INS. 328, JAHRESBER. XII, 138, 159, SIMIONESCU, F. R. 365, COM. SAT. I, 38.

2. Epitet dat unui om înalt, subțire și cu picioarele lungi. Cf. MARIAN, INS. 328. *Hopa, țupa, țințăroi, Că desear-am să te moi Într-o oală cu oloi.* id. ib. 329, cf. CARDAȘ, C. P. 135.

3. (Prin Mold. și Bucov.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 148, ALR I 1 477/386.

— Pl.: **(1, 2)** *țințăroi.*

— **Țințar**[1] + suf. *-oi.*

ȚÎNȚĂRÚȘ[1] s. m. (Ornit.) **1.** (Regional) Pitulice **(I 1 a)** *(Troglodytes troglodytes).* Cf. DOMBROWSKI, P. 415, MARIAN, O. I, 305, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 166, 317.

2. (Prin Ban.) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea caesia).* BĂCESCU, PĂS. 169, 303.

— Pl.: *țințăruși.* — Și: **țînțărúș** (BĂCESCU, PĂS. 317), **țanțărúș** MARIAN, O. I, 305, DDRF, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 166, s. m.

— Probabil formație onomatopeică.

ȚÎNȚĂRÚȘ[2] subst. (Regional; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)** (Dobra — Deva). Cf. ALR SN III h 797/105.

— **Țințar**[3] + suf. *-uș.*

ȚÎNȚĂȘEÁSCĂ s. f. (Mai ales art.; regional) Numele unui dans popular (Ghermănești — București). Cf. VARONE, D. 149.

— Și: **țințeșeáscă** s. f. VARONE, D. 149.

— Cf. ț î n ț ă r e a s c ă.

ȚÎNȚĂVÁR s. m. v. **țițivară.**

ȚÎNȚÍ vb. IV. R e f l. (Regional; în e x p r.) **A se ținți de rîs** = „a se junghia de rîs" (Mînăstireni — Botoșani). I. CR. III, 346.

— Prez. ind.: *țințesc.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎNȚILÉCHI s. m. v. **țințilec.**

ȚÎNȚILÉGHI s. m. v. **țințilec.**

ȚÎNȚIVÁR s. m. v. **țițivară.**

ȚÎNȚÎLÉG s. m. v. **țințilec.**

ȚÎNȚÎVÁR s. m. v. **țițivară.**

ȚÎNȚOȘÉNIE s. f. (Rar) Mîndrie, fală. Cf. IORDAN, L. R. A. 170.

— **Ianțoș** + suf. *-enie.*

ȚÎNZÁR s. m. (Prin Ban. și nord-vestul Transilv.) Negustor de cai, g e a m b a ș; mijlocitor între cumpărător și vînzător, s a m s a r. Cf. DR. IV, 881, V, 236.

— Pl.: *ținzari.* — Și: **țenzár** DR. IV, 881, **cenzár** (ib.) s. m.

— Din germ. **Sensal** „samsar".

ȚÎNZĂRÍE s. f. (Învechit, prin nord-vestul Transilv.) Recompensă pe care o primesc mijlocitorii de vînzări sau cumpărări de cai. Cf. DR. V, 236.

— **Țînzar** + suf. *-ie.*

ȚÎONÁ vb. I v. **țiuni.**

ȚÎONÍ vb. IV v. **țiuni.**

ȚÎOR s. m. (Prin Transilv.) Ploaie măruntă și deasă. Cf. VAIDA, MAT. DIALECT. I, 217. ✦ P. r e s t r. (La pl.) Picuri mărunți de ploaie. Com. din SOMEȘ [illegible] ZALĂU, (cf. [illegible] ib.).

— Pl.: *țîori.*

— Postverbal de la **țîora.**

ȚÎORÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin Transilv.) A ploua cu stropi mărunți și deși. Com. din SOMEȘ [illegible] ZALĂU, MAT. DIALECT. I, 217.

— Prez. ind. pers. 3: *țîorează.*

— Cf. ț î r[2].

ȚÎP interj. (Prin Ban.) Cuvînt care imită zgomotul făcut de un corp la căderea în apă. Cf. CL 1980, 78, 79. *Țiganul fără nici o piedecă a ajuns la rît și țîp cu popa în baltă, unde fu mocirla mai afundă.* CĂTANĂ, P. B. II, 98. *Il ie popa d'e cap. . ., țîp! în apă . . . cu* [illegible] BÎRLEA, A. P. III, 47.

— Onomatopee. Cf. ț i p a[2].

ȚÎPĂ s. f. (Mai ales art.; regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 149, id. JOC. ROM. N. 128.

— Cf. ț i p a[2].

ȚÎPÍN s. n. v. **țapină.**

ȚÎPIRÍG s. n. v. **țipirig**[2].

ȚÎPLI [illegible] IV [illegible] **[illegible]**

ȚÎPUȘCĂ [illegible] zupleă

ȚÎR¹ [illegible] ** țîrî²**.

ȚÎR² interj., subst. **1.** Interj (Repetat) Cuvînt [illegible] **a)** [illegible] de scurgerea [illegible] unui lichid. Cf. ȘĂINEANU, D. U., [illegible] P. 273, ALR SN II h 301/514. *Dam drumul la cep și curĝa ..., făĉa țir, și leșîi-aia era roșîie.* T. DIAL. M. II, 379. (Cu valoare verbală; [illegible]) *... Ăsta era descîntecul ei.* SORESCU, L. L. II, 73. [illegible] *vaca mea".* T. DIAL. M. II, 290; **b)** țiriitul greierilor. Cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.; **c)** (și cu „r" prelungit) strigătul unor păsări. *De obicei glasul lui* [illegible] *... țirr-țirr.* SIMIONESCU, F. R. 148. *Lăpitoarea țiriie țir-țir.* BĂCESCU, PĂS. 274, cf. 336. *Puii ... o-nceput a cînta: țir, țir, țir.* VASILIU, P. L. 178; **d)** (cu „r" prelungit) sunetul telefonului. *Pui mîna pe telefon, și țirrr, alo, Baldovinești.* PREDA, M. S. 13; **e)** (repetat) sunetul produs de fluierătoare. Cf. [illegible] *Ce tot țir-țir toată ziua la urechea mea, măi băiete?* id. ib.

2. Interj [illegible] PAMFILE, [illegible]

3. S. n. (Regional) Șipot (**I 1**). [illegible] *țir-țir* [illegible] **În țir** [illegible] întrerupere (Lipovăț — Vaslui) [illegible] *în țir* ib.

4. S. m. (Ornit.; și [illegible] **țir-țir**) Pițigoi-cu-coadă-lungă (v. **pițigoi 1**) (*Aegithalos caudatus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. [illegible]

— Scris și (**4**) [illegible] BĂCESCU [illegible] — Și [illegible] **țăr** interj. ȘĂINEANU [illegible]

— Onomatopee.

ȚÎR³ s. m. **1.** [illegible] pescuiește primăvara și se consumă mai ales sărată și uscată. Cf. VALIAN, V. [illegible] PONTBRIANT, D. [illegible] *cu țiri zvîntați ce-i luasem la drum.* ALECSANDRI, in CONV. LIT. II, 14[illegible] CIHAC, II, 701, COSTINESCU. [illegible] *mîncai niște afurisiți de țiri.* CARAGIALE, O. II, 85. *A opta zi Anghel ia o litră de masline și vreo doi țiri și apucă spre Bolintin.* REV. CRIT. I, 88, cf. CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF. *Sardelele, țirii, icrele se consumă cum sînt sau ca salată.* CRĂINICEANU, IG. 255, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Țirii (scrumbiile de mare), pălămidele ... intră regulat în Marea Neagră prin Bosfor.* ANTIPA, P. 418, cf. TDRG, NICA, L. VAM. 249, ȘĂINEANU, D. U., CADE, GALDI, M. PHAN. 262, SCRIBAN, D. [illegible] MARIN, [illegible] 21, com. MARIAN, ALR II 6 239/723. [illegible] *Mucal.* CORCEA, C. 217. [illegible] ca termen de comparație pentru o persoană foarte slabă. [illegible] CODRU-DRĂGUȘANU [illegible] *ca un țir.* CONTEMPORANUL, IV, 134, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Era trențăros, murdar, slab ca un țir și cu o falcă umflată.* GALACTION, O. 84. *Primarul e mic și slab ca un țir.* VLASIU, D. 60. *Înalt și îndoit, uscat ca un țir, abil și iscoditor, vorbea în surdină.* BART, E. 291. ✦ [illegible] SCRIBAN, D. [illegible] 1978, 323, [illegible] 144 [illegible] epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mai bine era de-mi dam fetița după țirul de Georgescu de la percepție?* BASSARABESCU, S. N. 85.

2. P. a n a l. (Prin sud-estul Olt.) Varietate de ardei mici, subțiri și foarte iuți. Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64, GL. OLT. NALR [illegible] O III h 466.

— Pl.: *țiri.* — Și (învechit) **țir** s. m.

— Din ngr. **τσίρος**.

ȚÎRACHÍȚĂ s. f. v. **țîrichiță**.

ȚÎRÁI s. n. **1.** (Prin Maram., Transilv. și Bucov.) Ploaie măruntă, deasă, de scurtă durată. Cf. ALR I 1 266/350, 355, LEXIC REG. II, 114, MAT. DIALECT. I, 289, com. din [illegible] DIAL. [illegible] 353.

2. (Regional) [illegible] Borșa. Cf. ALR [illegible] M III h 666/237. ✦ Și în sintagma *țiraiul* [illegible] ALR SN III h 797/362) [illegible] (**3**): (regional) țurțuri (v. **țurțur¹ 5**). Cf. PAȘCA, GL., L. ROM. 1964, 84, ALR [illegible] M III h 670, ALR [illegible] T 1 613/246.

3. (Regional) Pietriș care cade de pe munte la vale. CHEST. IV 94/91, 132. ✦ Loc prăpăstios care se surpă mereu (Vașcău). CHEST. IV 93/91.

— Pl.: [illegible] CADE. — Și **țărâi** (CHEST. IV 94/91), **țirâi** (ib. 93/91, ib. 94/91) s. n.

— Postverbal de la **țîrâi²**.

ȚÎ́RĂ¹ s. f. (Popular; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul; de obicei precedat de num. card. „o") Cantitate, durată, măsură etc. (foarte) mică; pic¹ (**II 2**). Cf. ANON. CAR., KLEIN, D. 442. *Îndată să li se dea cîte o țîră de ovăs,* [illegible] *în apă,* [illegible] ECONOMIA, 76/9. *O, cît e dară de nebun păcătosul carele pentru o țîră de dulceață, ce împreună cu viiața într-o clipeală trece, (p)ierde veciia toată.* MAIOR, P. 21/4, cf. LB. *Veniți cu mine să vorbim o țîră de timp laolaltă.* FILIMON, O. II, 35. [illegible] ALECSANDRI, T. I 533, cf. LM. *De la tin' nu cer parale, Num-o țîr' de gurișoară.* EMINESCU, L. P. 76. *În mijlocul mesei e o strachină pe fundul căreia a mai rămas o țîră de* [illegible] VLAHUȚĂ, S. A. III, 201. [illegible] *după înmormîntare, o muiere din casă, luînd într-o oală ... țîre de mălai, pită, apă ..., se duce cu acestea la mormînt.* MARIAN, Î. 493. *Pînă se mai pregătește, pînă una alta, și-a sfîrșit rumânul țîra de orz.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 111, cf. TDRG. *Să fac-o țîr' de tărăboi la casa lui.* LUNGIANU, CL. 134. *Poate s-o-ntîmplat să aibă domnii o țîră de duhan?* SADOVEANU, O. X, 382, cf. SCRIBAN, D., CL 1984, 158. *Adă o țîr' de* [illegible] *Să ne ungem pe* [illegible] POP., ap. GCR II, 229/3. *Pe o frunză de holbură Să-mi trimeat-o țîr' de gură.* MÎNDRESCU, L. P. 80. *Pentr-o țîr' de sărutat, Toată noapte-am trămurat.* PAULETI, C. 52. *La fădădăul din deal Mi-o rămas al meu suman Pentr-o țîr' de băutură,* [illegible] JARNIK — BÎRSEANU, D. 386, com. MARIAN. [illegible] *întinde o țîr' de șetruță cu merele cele scumpe.* RETEGANUL, P. II, 78. *Femeia se ducea de lucra ... și sara lua tot o țîră de făină.* SEVASTOS, P. 71, cf. BRAN, S. *Ia fă-mi, frate, o țîr' de loc.* DOINE, 154. *Dă, îi și el numai o țîră de liliac.* ȘEZ. II, 153, cf. CONV. LIT. XLIV_1, 650. *Face-mi-i o țîr' de cale, Să mă duc la* [illegible] *placă nevestele.* COM. SAT. III, 39. *Io alta n-am așteptat, Num-o țîr' de sărutat.* PODARIU, FL. 6, cf. ALR I 379/361, ib. 740/257, 576, ib. 757/87, 103, ib. 784/45, 772, ib. 1 266/18, 87, 93, 251, 360, ib. 1 366/375, ALR II 2 475/102, ib. 4 050/53, 141, 172, ALR SN II h 524/250, ib. III h 791/102, ib. h 806/102, ib. IV h 1 104/365. *Mi-am făcut o țîr' de căsuț-aci.* T. DIAL. M. I, 33. ◊ Loc. adj. și adv. **O țîră** (sau **o țîr'**) = puțin, un pic. [illegible] *1724,* [illegible]

[illegible] între muscani. ȘINCAI, HR. III, 268/3. *Apoi mai înghițind o țîră, Iar începu.* BUDAI-DELEANU, T. V. 79. *Ușa o țîră crăpată ținea și la ei să uita.* N. STOICA, C. B. 223. *Pruncii, cum simțăsc în sine o țără putere, se rădică.* ANTROP. 3/20. *Mi se mai veseli inima o țîră.* GORJAN, H. II, 62/23, cf. ISER. *Harap Alb,* [illegible] *la gură.* CREANGĂ, P. 240. *Să se hodinească o țîră țiganii.* REBREANU, I. 23. *Nu-i nimic, l-am scărpinat o țîră.* VLASIU, A. P. 82. *S-a abătut o țîră și pe la o colibă de oieri.* SADOVEANU, O. XVI, 220. *S-a depărtat o țîră de noi.* VORNIC, P. 100. *Mă duc prin sat o țîră.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 12. *Și mă lasă și* [illegible] D. 103. *Te rog să-mi dai numai o țîră răgaz.* SBIERA, P. 38. *Intră în coliba mea de te ospătează și te odihnește o țîră.* POPESCU, B. II, 30. *Ploașca el că mi-o lua, Cînd la gură o punea Num-o țără că era.* ALEXICI, L. P. 97. *Haideți feciori să jucăm, C-o țîră făină avem.* MAT. FOLK. 466. *Mai suspină cîte-o țir'.* FRÎNCU — CANDREA, M. 216. *Primește-mă, lelică, mă rog d-tale, să mă hodinesc și eu o țîră.* FURTUNĂ, V. 21, cf. ALR I 757 [illegible] 836, ib. 3 436/27, 53, 76, 105, 130, 141, 228, ib. 3 494/53, ib. 3 507/105, ib. 4 050/365, ALR SN I h 31/833, ib. h 242/102, ib. III h 791/130, ib. IV h 1085/76, ib. h 1 128/47, ib. h 1 227/848, ib. V h 1 488/235. *Apoi sabia trăgea, Urechile îi tăia, Nasul o țîră-i cîrnea.* BALADE, II, 17. *De ț-oi fi o țîră aragă, Să umblu cu ia neagră.* FOLC. TRANSILV. II, 61. *Și mă rugam doar de tine, ... Să-mi cumpăr* [illegible] *voiți Numaidecît să știți, o țîră îngăduiți Și la noi nu vă răstiți.* FOLC. MOLD. II, 742. *Și copiii, după* [illegible] 29, ib. h 34/63, ib. h 45/71, ib. h 155/64, NALR — O II h 384. *Ne-a făcut mămăliguță, am mîncat, am luat la noi cîte-o țîră.* T. DIAL. M. I, 30. ◊ L o c. a d j. **Nici țîră de** ... = nici un fel de ..., nici urmă de ... *Neaducînd nici țîră de scrisoare de mărturie* (a. 1766). IORGA, S. D. IV, 95. ◊ L o c. a d v. **Cu țîra** sau **țîra-țîra** [illegible] **1**). [illegible] **Nici o țîră** = deloc. *La 20 aprilie a fost cald, dară frunză n-a fost nici o țîră, să se știe* (a. 1851). IORGA, S. D. XIII, 178. *Oricum ai fi dat-o, din cum ești n-ai mai fi pornit înainte nici o țîră.* VASILIU, P. L. 75. ◊ E x p r. **A face (tot) țîră** (sau **țîre**) **a**) [illegible] ța. *A dat cu pietre spărgînd geamul de l-a făcut țîre.* ARH. OLT. XXI, 276 [illegible] REG. II, 38; **b**) (despre oameni) a nimici, a ucide. *Doară sîngele baltă Curgea, ș-unul pe alt făcea tot* [illegible] **A se face tot țîră** — **a**) a se agita, a se frămînta foarte tare. Cf. ȘEZ. II, 44, III, 91, V, 166. *Cînd i-am spus s-o făcut țîră și era vînăt ca sumanul cela.* Com. din VICOVUL DE JOS — RĂDĂUȚI; **b**) a se teme, a-i fi frică. Cf. CREANGĂ, GL., ȘEZ. VII, 184. **A face țîră și făină** [illegible] **a se face țîră și nemică** [illegible] praf și pulbere. *Din vîrv pînă-n rădăcină Tat ți fac țîră și făină.* T. PAPAHAGI, M. 125. [Cetatea uriașului] *S-o și făcut tăt țîră și nemică, pulbere s-o făcut.* ARH. FOLK. I, 181. *M-o-ntîlnit și m-o poșit, Praf* [illegible]

— Pl.: [illegible] — Și: **țără, țîră** [illegible]

— De la **țir²**. Cf. alb. c ë r r e „picătură, fărîmă".

ȚÎRĂ³ s. f. (Regional; în locuțiuni și expresii) L o c. a d j. și a d v. **Tot** (sau **toată**) **țîră** [illegible] spart peste tot, ciuruit. *Dar nu merse mult și să-ntîlni cu alt om, care avea o pălărie rea-n cap și niște desagi tot țîră-n spate.* RETEGANUL, P. I, 6. *Cujma sură toată țîră, Cujma creață toată zdranță.* VICIU, COL. 115. ◊ E x p r. **A face țîră** = a găuri în multe locuri, a ciurui, a zdrențui, a rupe. *Cămășile pe ei erau negre ca coșul, nespălate cu lunile și făcute țîră de nu găseai petec bun să legi sare.* ȘEZ. XII, 105.

[illegible] **țîră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRĂ³ s. f. (Regional) Prăjină lungă de grosimea [illegible] Reghin. VICIU, GL. *La hemei pun țîre.* id. ib.

[illegible]

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRĂFLOÁȘCĂ [illegible] **țîfloașcă**.

ȚÎRĂÍ¹ s. n. v. **țîrai**.

ȚÎRĂÍ² vb. IV v. **țîrîi¹**.

ȚÎRĂÍ³ [illegible]

ȚÎRĂÍ⁴ [illegible]

ȚÎRĂIÁLĂ s. f. v. **țîrîială**.

ȚÎRĂÍRE s. f. v. **țîrîire**.

ȚÎRĂÍT s. n. v. **țîrîit¹**.

ȚÎRĂITOÁRE s. f. v. **țîrîitor**.

ȚÎRĂU s. n. (Regional) Izvor (a cărui apă este captată printr-un jgheab sau printr-o țeavă). V. ș i p o t, ț i p², ț î r² **(3)**, ț u r o i, ț u r ț u r¹ **(6)**. Cf. KLEIN, D. 442, 443, DDRF. *Bem în pumni apă rece dintr-un țîrău care izvorăște de sub munte.* SADOVEANU, O. X, 383, cf. SCRIBAN, D., ȘEZ. VII, 184, VICIU, GL., FRÎNCU — CANDREA, M. 62, I. CR. II, [illegible] II 463/314, ALR II/95, MAT. DIALECT. I, 271, TEAHA, C. N. 277, ALR — T 698/329.

— Pl.: *țiraie*. — Și: **țîrău** s. n. I. CR. II, 219, CHEST. II 463/312.

— [illegible]

ȚÎRC interj., s. n. **1.** Interj. Cuvînt care imită zgomotul produs de laptele care țîșnește în timpul mulsului. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., SCL, 1960, 794. *A mulge vacile tot cîte un strop: țîrc! țîrc!* ȘEZ. V, 166. *Imitînd cu mîinile... mulsul vacilor, zice: Țîrc! de la Lunaia, țîrc! de la Mărțana, țîrc! de la Mircana.* MUSCEL, 58, cf. CHEST. V 171/3.

2. S. n. (Prin nord-vestul Munt.) Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țircăială **(1)**, țîrcîiș, țîrcîitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ◊ L o c. a d v. **Nici țîrc de** ... = deloc. *N-am mai găsit nici țîrc de lapte în țîțele vacii.* id. ib.

— Pl.: **(2)** *țîrcuri*. — Și: **țîle** interj. CHEST. V 171/3.

— Onomatopee. Cf. alb. c ë r k ë „strop".

ȚÎRCALÁM [illegible] **țărcălam¹**.

ȚÎRCALÍCI subst. pl. = **țărcăliș**. **1.** (Regional) Crengi necurățite, surcele (Gărdăneasa — Baia de Aramă). FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

2. (Regional; în forma *țarcălici*) Pădure tînără (Cloșani — Tîrgu Jiu). FOLC. OLT. — MUNT. I, 468.

— Și: **țarcălíci** subst. pl.

ȚÎRCALÓM s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚÎRCÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **țurcan²**.

ȚÍRCĂ¹ s. f. v. **țurcă¹**.

ȚÍRCĂ² s. f. v. **țurcă²**.

ȚÎRCĂDĂU s. n. v. **țárcădău**.

ȚÎRCĂÍ vb. IV v. **țîrcîi**.

ȚÎRCĂIÁLĂ s. f. v. **țîrcîială**.

ȚÎRCĂITÚRĂ s. f. v. **țîrcîitură**.

ȚÎRCĂLÁM s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚÎRCĂLĂU s. n. v. **țărcălam¹**.

ȚÍRCĂVĂ adj. (Regional; despre oi) Care ține laptele, care nu se lasă mulsă ușor (Răcășdia — Oravița). Cf. CHEST. V 66/61.

— Pl. : *țîrcăve*.

— Cf. ț i r c.

ȚÎRCÎÍ vb. IV. (Regional) **1.** T r a n z. (Complementul indică animale domestice) A mulge făcînd să țîșnească cîte puțin lapte din uger; (regional) a țîrcoti, a țîrcui. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *La ocol apu merea, Vàcili li țîrcîia.* ȘEZ. II, 137, cf. V, 166, RĂDULESCU-CODIN. *Am țîrciit oile (sau vacile). Am muls puținul lapte ce a avut.* ȘEZ. IX, 154, com. FURTUNĂ, com. din BILCA — RĂDĂUȚI din STRAJA — RĂDĂUȚI și din LOMAN — SEBEȘ, COM. SAT. III, 52, PAMFILE, C. 21, 53, ALR SN II h 301, LEXIC REG. 111. ✦ I n t r a n z. și r e f l. (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă cu greu, puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. [Vaca] *să mulge greu, numa țîrcîie.* ib. h 301/228. ✧ (Prin analogie; folosit și a b s o l.) *[illegible] tat țîrcii printre dinți o lulea de scuipat.* ALAS 23 XI, 1930, 6/1. *El țîrcîie printre gingei, apoi clatină din cap, îngrijat.* BĂNUȚ, T. P. 181. ✧ R e f l. F i g. *Viața e făcută numai din necaz și durere, fericirea doar se țîrcîie.* IOVESCU, N. 42. ✦ T r a n z. F i g. A avea un cîștig ocazional, neînsemnat; a ciupi ceva (Săpata de Sus — Pitești). UDRESCU, GL. *Țîrcîie și el ce poate, pe unde poate, ca să nu stea degeaba.* id. ib. ✦ I n t r a n z. A zice „țîrc". *Odată un om, care se afla de pîndă, cînd a auzit pe vrăjitoare „țîrcind", [illegible] la [illegible]* MUSCEL, 58.

2. R e f l. A urina puțin cîte puțin. Cf. STANCU, D 308, REV. CRIT. III, 171.

3. T r a n z. A stropi cu apă (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

4. I n t r a n z. (Despre sînge) A țîșni dintr-o rană (Șercaia — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Prez. ind.: *[illegible]* și *[illegible]*. — Și **țîrcăí** (PAMFILE, I. C. 21, DR. V, 552, com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din LOMAN — SEBEȘ, COM. SAT. III, 52, ALR SN II h 301, LEXIC REG. II, 55), **țîrcăí** (CADE), **țîlcăí** (REV. CRIT. III, 171, ALR SN II h 301) vb. IV.

— **Țîrc** + suf. *-îi*.

ȚÎRCÎIÁLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a ț î r c î i.

1. Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. ț î r c î i **(3)**. Cf. LEXIC REG. II, 55. ✦ F i g. Afacere mică, neînsemnată; (regional) țîrciit, țîrcîitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. Țîșnire a sîngelui dintr-o rană; (regional) țîrcîitură **(2)**. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *[illegible]*. — Și **țîrcăíală** s. f. LEXIC REG. II, 55.

— **Țîrcîi** + suf. *-ală*.

ȚÎRCÎÍȘ s. n. (Prin vestul Munt.) Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : *țîrcîișuri*.

— **Țîrcîi** + suf. *-iș*.

ȚÎRCÎÍT s. n. (Prin vestul Munt.) Faptul de a ț î r c î i; venit ocazional și de mică însemnătate; (regional) țîrciitură **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *O duce și el așa cu țîrcîitul.* id. ib.

— Pl. : *țîrcîituri*.

— V. **țîrcîi**.

ȚÎRCÎÍTĂ s. f. (Prin Bucov.) Vacă cu lapte puțin. LEXIC REG. 111.

— Pl.: *țîrcîite*.

— V. **țîrcîi**.

ȚÎRCÎITÚRĂ s.f. (Regional) Faptul de a ț î r c î i.

1. Strop, picătură dintr-un lichid; (regional) țîrc **(2)**. Cf. ț î r c î i **(3)**. Cf. LEXIC REG. II, 55. ✦ F i g. Afacere mică, neînsemnată; (regional) țîrciială **(1)**, țîrcîit. Cf. UDRESCU, GL.

2. Cf. ț î r c î i **(4)**, (regional) țîrcîială **(2)**. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țîrcîituri*. — Și **țîrcăitúră** s. f. LEXIC REG. II, 55.

— **Țîrcîi** + suf. *-itură*.

ȚÎRCÓBNIC s. m. v. **țîrcovnic**.

ȚÎRCÓMNIC s. m. v. **țîrcovnic**.

ȚÎRCOMNICÍE s. f. v. **țîrcovnicie**.

ȚÎRCONÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; cu subiectul „vaca") A lăsa laptele să curgă puțin cîte puțin (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN II h 301/2.

— Prez. ind. pers. 3 : *[illegible]*.

— **Țîrc** + suf. *-oni*.

ȚÎRCOTÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică animale domestice) A mulge cu greutate, obținînd cîte puțin lapte din uger, (regional) a ț î r c î i **(1)**; a mulge rău. Cf. TDRG, CADE, BL VI, 166. *Dragă nevastă, Scoală, mulge vacile, Că răsare soarele! Lasă să mai ațipesc, Că minteni le țîrcotesc!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 456, cf. BUGNARIU, N. 264/211, com. MARIAN. *Omu ăsta nu știe mulge, numai țîrcotește.* VICIU, GL., com. MARIAN, com. din ZAGRA — NĂSĂUD și din ZAHAREȘTI — SUCEAVA, ALR SN II h 301. ✦ I n t r a n z. (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. [Vaca] *numa țîrcotește.* ib. h 301/310.

— Prez. ind.: *țîrcotesc*. — Și **țîrcoti** vb. IV. Com. MARIAN.

— **Țîrc** + suf. *-oti*.

ȚÍRCOV s. n. v. **cîrstov**.

ȚÎRCÓVNIC s. m. (Popular) Paracliser; p. e x t. cîntăreț, dascăl de biserică. *Fiece preot sau țîrcovnic, de nu va avea [illegible] altă muiare.* EUSTRATIE, PRAV. 41/14. *Țîrcovnic* (a. 1651). D. BOGDAN, GL. *Zîharca țîrcovnic și Ștefan Pagul iuzbașea* (a. 1662). IORGA, S. D. XVI, 160. *Aprinzînd lumini puține țărcovnicii.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 213[r]/26. [illegible] (a. 1703). CAT. MAN. I, 512. [illegible] *au primit... să fie.* C. CANTACUZINO, CM I, 60. *O, [illegible]* METHODICA 21[r]/2 [illegible] (a. 1776).

URICARIUL, XIX, 385/16. *Preuții, [illegible] și alți țercovnici, carii se află pe la biserici* (a. 1791). BV II, 341. *La 50 case de gospodari va fi scutit un preot i un diacon sau dascal, cum și un [illegible]* (a. 1811). URICARIUL, IV, 109/21, cf. KLEIN, D. 442. *Să [illegible] afle 2 preuți și 2 dascăli la străini [illegible] tătoriu de grijă* (a. 1822). URICARIUL, XI, 345. [Școala] *avea vreo cîțiva grămătici sau țîrcovnici ce se gătea a se preoți.* CR (1839), 262[2]/10, cf. [illegible] ... *în demnitatea ecleziastică de țîrcovnic.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 9, cf. POLIZU. *Se vede că-ți stă tot în minte țîrcovnicul ăla care mai-nainte fusese argat.* PELIMON, I. 157/28. *Cînd ploua, copiii se ghemuiau în odaia țîrcovnicului, jos pe cărămizi.* GHICA, S. 55, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 435. *Iar [illegible] ... [illegible]becilă, care era și țîrcovnicul palatului, citi lui Rănică o molitvă ca să-i fie drumul norocos.* ODOBESCU, S. III, 240. *Ce mare și ce solemn era acum băiatul țîrcovnicului de la Sfîntu Neculai.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 317, cf. DDRF, BARCIANU. *Își [illegible] ca un țîrcovnic.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 100, cf. ALEXI, W., CANDREA, F. 421. *După isprăvirea fiecărei evanghelii, țîrcovnicul stinge cîte o lumînare din policandru.* MUSCEL, 44, cf. TDRG, I. BRĂ[illegible], M. 7[illegible] CR 15, DHLR I, 361, ȘĂINEANU, D. U., [illegible] *Filimon... acest pierde-vară, nepăsător... țîrcovnic și critic muzical, nuvelist romantic.* LOVINESCU, S. I, 193. *Serios ca un țîrcovnic în haine de copil.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 281. *Afurisitul, ar fi bun de țîrcomnic.* IOVESCU, N. 35. *Domnu Stamatin... se prezenta ca un fel de țîrcovnic firav.* SADOVEANU, O. XII, 7, cf. SCRIBAN, D. *Bătrînul a rămas în odaia țîrcovnicului, la un foc de paie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 40. *Se îmbulzeau... droaie de condicari, și mărchidani, și cavafi, și țîrcovnici.* C. PETRESCU, A. R. 7. *Povestitorul nici nu-și dă seama ce evocatoare sînt vorbele lui domoale debitate [illegible] țîrcovnic care își citește litania.* TUDORAN, O. 132, cf. H X 277. *Țîrcomnicul bisericii era înhăitat cu o ceată de hoți.* RĂDULESCU-CODIN, I. 245, cf. VÎRCOL, V. 101, CIAUȘANU, GL., ALR I [illegible] 720, 735, 768, 790, 798, 800, 805, 810, 815, 860, 878, 885, 890, 896, 898, 990, ib. 581/768, 780, 790, 798, 800, 803, 805, 810, 860, 870, 878, 885, 896, 898, 900, 926, ib. I 510/780, ALR II [illegible] h 17[illegible]

— Pl.: *țîrcovnici.* — Și (învechit) **țărcóvnic, țercóvnic, țîrcóvnic,** (regional) **țîrcomnic, țîrcóvnic** (ALR I 580/800, ib. 581/800), **țicórnic** (KLEIN, D. 442, ALR I 580/138, 140), **țîcórnic** (KLEIN, [illegible]

Din slavonul **црьковникъ,** [illegible] **црковникъ.**

ȚÎRCOVNICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Popular) [illegible] aparține țîrcovnicului, de țîrcovnic. *Cînt din Țara Românească. Viața țîrcovnicească.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 10. *Glasul boierului, puțintel și scîrțîitor, cu iz de cetanie țîrcovnicească, a trecut peste capetele mulțimii.* GALAN, Z. R. 191. *Cum o să poată uita vreodată inima mea... cîntecul lui țîrcovnicesc.* STĂNESCU, R. 235.

— Pl.: *țîrcovnicești.*

— **Țîrcovnic** + suf. *-esc.*

ȚÎRCOVNICÍE s. f. (Popular) **1.** Profesiunea de țîrcovnic. UDRESCU, GL.

2. Școală de cîntăreți bisericești. [illegible] *românesc, [illegible]* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 142. *[illegible]* UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîrcovnicii.* — Și **țîrcomnicie** s. f.

— **Țîrcovnic** + suf. *-ie.*

ȚÎRCUÍ vb. IV. **T r a n z.** (Regional) A mulge obținînd cîte puțin lapte din uger; (regional) țîrcui (1). Cf. PAMFILE, I. C. 21, ALR SN II h 601/346, LEXIC REG. 87. ✦ **I n t r a n z.** (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puțin cîte puțin. Cf. ALR SN II h 301. (Vaca) [illegible] *cîte-o [illegible]*. ib. h 301/53.

— Prez. ind.: *țîrcuiesc.* — Și: **[illegible]** vb. IV. LEXIC REG. 87.

— **Țîrc** + suf. *-ui.*

ȚÎRÉI s. m. (Regional) Ardei iute (Ușurei — Drăgășani). GL. OLT.

— Pl.: *țirei.*

— **Țîr**[2] + suf. *-ei.*

ȚÎR[illegible]ÁLĂ s. f. (Regional) [illegible] (1). Com. din LIPOVA.

— Cf. **ț î r f ă.**

ȚÎRFÁR s. n. (Regional) Pămînt nisipos. Cf. [illegible] 3/102.

— Și: **[illegible]** ALR SN [illegible] ALRM SN I h 3/102.

— **Țîrfă** + suf. *-ar.*

ȚÎRFĂ s. f. (Regional) **1.** Nisip (1); țărînă. Cf. [illegible] *Găinile umblă grămadă pe ogor, ... „se spală în țifă",* [illegible] 100, cf. DR. IV, 490, CADE, BRAN, S., VAIDA. *Găinile* [illegible] M. 121, cf. CABA, SĂL. 93, com. din BEIUȘ, din COR[illegible] 193/6, ALR I 396/96, 249, 295, 305, 308, ALR II/95, [illegible] LEXIC [illegible]

2. Nisip amestecat cu apă folosit în zidărie (H XVIII 164, A I 31); tencuială (CHEST. II 128/8, ALR I 1 677/295). ✦ Tencuială făcută din lut amestecat cu paie pentru lipitul pereților, al vetrei etc. *Obada casei se lipește cu tmală făcută din lut mestecat cu* [illegible] DR. IV, 490, COMAN, GL., LEXIC REG. II, 79.

— Pl.: *țîrfe.* — Și: **țîrfă** (LB 31, com. din CORBEȘTI — LIPOVA), **țifră** (LEXIC REG. II, 79, 90), **țîfă, țifă** (L. ROM. 1973, 46) s. f.

Etimologia necunoscută.

ȚÎRFĂIÁLĂ s. f. (Regional) Noroi subțire, fleașcă fleșcăială. Cf. DR. IV, 783, PAMFILE, J. II, 168, SCRIBAN, D. *Am călcat într-o baltă și tot m-am umplu de țîrfîială.* I. CR. IV, 251, cf. CHEST. IV 65/452.

— Pl.: *țîrfăieli.* — Și: **țîrfîiálă, țîrfuiálă** (CHEST. IV 65/452), **țîrfoiálă** (DR. IV, 783, PAMFILE, J. II, 168), **țîrfoiálă** (SCRIBAN, D.) s. f.

— Cf. **ț î r f ă.**

ȚÎRFĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pămînt) Nisipos (1); (regional) țîrfos (Scînșoara — Abrud). Cf. ALR SN I h [illegible] ALRM SN I h 3/95.

— Pl.: *țîrfăroși, -oase.*

— **Țîrfar** + suf. *-os.*

ȚÎRFÎIÁLĂ s. f. v. **țîrfăială.**

ȚÎRFLOÁȘCĂ s. f. v. **știloașcă.**

ȚÎRFOIÁLĂ s. f. v. **țîrfăială.**

ȚÎRFOLÍ vb. IV. R e f l. (Prin Mold.) A se găti, a se îmbrăca pretențios, dar lipsit de gust. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: [illegible]

— Etimologia necunoscută.

ȚÎRFÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Transilv.; despre pămînt sau despre un loc) Nisipos **(1)**; (regional) [illegible]. Cf. [illegible] CRIT. IV, 340, com. din [illegible], [illegible] ALR SN I h 10, ALRM SN I h 3, A I 21, 31, TEAHA, C. N. 277.

— Pl.: [illegible] — Și: **țiĭós, -oásă** (com. din [illegible] — OCNA MUREȘ, ALR SN I h 10/250), **țirĭós, -oásă** [illegible] CRIT. IV, 340, adj.

— **Țirfă** + suf. *-os*.

ȚÎRFUIÁLĂ s. f. v. **țirfăială**.

ȚÎRFÚICĂ s. f. sg. **1.** (Regional) [illegible] (Rimnicu Vilcea). LEXIC REG. 87.

2. (Familiar) Epitet dat unui copil obraznic. *Unde te duci, mă țirfuică, așa primenit?* IOVESCU, N. 31, cf. ARH. OLT. XXI, 276, [illegible] VI, 99, 101, 103, 106.

— Pl.: [illegible]

— **Țirfă** [illegible]

ȚÍRI¹ interj. (Regional) **1.** Strigăt cu care se cheamă puii (Valea Seacă — Bacău). Cf. A IX 2.

2. Strigăt cu care hăitașii asmut cîinii la vînătoare (Aretu — Curtea de Argeș). Cf. ALR I 1 216/782.

— Onomatopee.

ȚÎRI² interj. v. **țurue**.

ȚÎRÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i r ă¹; (regional) țirișoară. *După această bătălie iară mai răsuflară moldovenii cîtva, avînd o țirică de repaus.* CONV. LIT. XII, 206, cf. CADE, DL, DM, DEX, ALR I 72/122, ib. 1 114/122. ◇ L o c. a d v. **O țirică** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. Cf. ALR I 1 571/174. *Mai stau o țirică, iar vine.* T. DIAL. M. I, 234. **Nici o țirică** = deloc. *Și frumoasă și voinică. Dar noroc nici o țirică.* FOLC. TRANSILV. II, [illegible]

— Și: **țirică** s. f.

— **Țiră¹** + suf. [illegible]

ȚÎRICHÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i r i c ă; (regional) țiricuță (Rudina — Tîrgu Jiu). Cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, [illegible]

— **Țirică** + suf. [illegible]

ȚÎRICÍCĂ s. f. (Prin Olt.) Diminutiv al lui ț i r ă¹; (regional) țirișoară. (În l o c. a d v.) **O țiricică** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. Cf. ALR I 740/837, ib. 757/837.

— **Țiră¹** + suf. [illegible]

ȚÎRICÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț î r i c ă; (regional) țirichiță. *Biata copilă... își aruncă și țiricuța ei de zestre în gura lupului.* BĂNUȚ, T. P. 102, cf. [illegible] ◇ L o c. a d v. **O țiricuță** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. *Să mai bem o țiricuță, Pîn'ce-a fi soare-n luncuță.* MARIAN, NU. 682, cf. ALR II 4 429/76 [illegible]

— Și: **țiricuță, țăricuță** [illegible] ALR II 4 429/76 [illegible]

— **Țirică** + suf. *-uță*.

ȚÎRIGÁNĂ s. f. (Regional; în l o c. a d v.) **O țirigană** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. [illegible]

— [illegible]

ȚÎRIIITURĂ s. f. v. **țiriitură**.

ȚÎRÍSCĂ s. f. v. **țirișică**.

ȚÎRIȘÍCĂ s. f. (Prin Olt.; în l o c. a d v.) **O țirișică** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. Cf. STERESCU, N. 1 045. *Pui cîte-o țirișcă praf...* [în lapte] *și să face brînză.* GL. OLT.

— Și: **țirișcă** (STERESCU, N. 1 045), **țirișcă** s. f.

— De la **țirișoară**, cu schimbare de sufix.

ȚÎRIȘOÁRĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț î r ă¹; (regional) țirică, țiricică, țirucă, țiruică, țirulică, țîrușcă, țîruță. Cf. ANON. CAR., TDRG, PASCU, S. 163, H IV 152, CIAUȘANU, V. 73. ◇ L o c. a d j. și a d v. **O țirișoară** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. *Ea puse amîndouă mîinile și ridică capacul o țirișoară ca să se uite.* ISPIRESCU, U. 100. *Om lăsa-o o țirișoară să se sleiască.* SORESCU, L. L. II, 132. *Altu joacă-o țirișoară Și-l lovește, Doamne, o boală.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 360. *I-a mai rămas o țirișoară pămînt și nu știa ce să facă cu el.* ȘEZ. III, 26, cf. VÎRCOL, V., ALR II/848. *Trece iarna și nu-ngheață, Numai aburi și cu ceață. Doar cînd fu la Bobotează, Prins-o țirișoară gheață.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 494.

— **Țiră¹** + suf. *-ișoară*.

ȚÎRIȘÚCĂ s. f. (Regional; în l o c. a d v.) **O țirișucă** = puțin, un pic¹ **(II 2)**. [illegible] *și mai fierbe o țirișucă.* ib.

— De la **țirișică**, cu schimbare de sufix.

ȚÎRÎÍ¹ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Despre lichide sau despre materii în stare de pulbere, granule etc.) A cădea picătură cu picătură, bob cu bob, a curge cîte puțin, cu scurte intermitențe (producînd un zgomot caracteristic). V. ț i ț i i² **(5)**, ț u r u i¹ **(1)**. Cf. MOLNAR, D. 300/25, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., HEM 2 211, CIHAC, II, 435. *Boabele portocalii ale porumbului... răpăiau și țirîiau, căzînd împrejur* [illegible] MACEDONSKI, O. III, 49, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 87, BARCIANU. *Bura măruntă și pătrunzătoare... îmi țiriia încă în urechi.* ADAM, R. 103, cf. ALEXI, W., TDRG. *Un șipot care abia țiriia, dar care avea o apă nespus de limpede.* AGÎRBICEANU, S. 536. *Un șipot minuscul... țiriind obosit într-o noapte tîrzie.* IBRĂILEANU, A. 12, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îl scoase în ploaia care țiriia cu o monotonie plictisitoare.* REBREANU, NUV. 6. *Țiriie ploaia... Nu-i nimeni pe drum.* BACOVIA, O. 10. *La Sfîntu-Gheorghe a țirîit o ploaie subțire și clocită.* C. PETRESCU, R. DR. 150. *Ploaia de toamnă țiriia subțire și vînătă ca painjenișul.* SADOVEANU, O. I, 112, cf. SCRIBAN, D., GRAUR, E. 157. *În grajd laptele țiriia în șiștar.* T. POPOVICI, SE. 134, com. MARIAN, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, ALR I 1 429/798, ib. 1 266/63, 266, 280, 339, 343, 347, 350, 355, 746, ib. 1 978/63, 144, 217, 266, 354, 538, 554, ALR SN III h 790, PASCU, C. 114, LEXIC REG. II, 114. [Porumbul] *il pui țiriind pă* [illegible] T. DIAL. M. II, 273. [illegible] *lampa era trasă; o lumină somnoroasă, spălăcită, țirîia, ca o negură tomnatecă.* DAN, U. 22. ◇ I m p e r s. *Afară țirîia mărunt din picla fumurie.* SADOVEANU, O. I, 443. ✦ (Cu subiectul „vaca") A lăsa laptele la muls să curgă puțin cîte puțin. [Vaca] *numa* [illegible] ALR SN II, 301/605. ✦ T r a n z. A face să curgă puțin cîte puțin, a picura, a da drumul cu încetul, în cantități mici. V. ț u r u i¹. Cf. TDRG. *Alți gospodari fac sărbușcă din zară, punînd-o să fiarbă pe foc, și cînd văd că începe să fiarbă, țiriie (lasă cîte puțin să curgă) făină din mînă.* PAMFILE, I. C. 24, cf. CADE, DEX. ✦ A produce un zgomot caracteristic la scurgerea unui șiroi¹ **(2)**. V. ț u r u i¹ **(1)**. *Soarele bătea de la amiază și streșinile din sat de la Tarcău țirîiau, sticlind șiraguri de mărgele vii.* SADOVEANU, O. X, 570. ✦ A da, a scoate puțin cîte puțin din ceva. Cf. LB. *Tot am țiriit și to' s-o gătit.* ȘEZ. V, 166.

2. (Despre insecte, mai ales despre greieri şi cosaşi, şi despre unele păsări) A scoate sunete repetate, caracteristice, scurte, ascuţite şi tremurătoare; (regional) a ţîrţîi. V. s f î r î i **(5)**, ţ i ţ i i² **(1)**. Cf. CORBEA, D. 246r²/32. *Pe cîmp, aşa linişte de toate patru părţile, că se puteau auzi cum ţîriiau şi forfoteau gîngăniile.* CARAGIALE, O. II, 245, cf. DDRF. *Căluţii... încep a ţîrăi, adică a cînta cam pe la mijlocul lui iulie.* MARIAN, INS. 523. *Greierii ţîriiau necurmat.* SANDU-ALDEA, D. N. 111, cf. ALEXI, W. *Sub vatră ţîrăieşte un greier nestatornic.* IOSIF, PATR. 11, cf. TDRG. *Ciocîrlanii vor ţîrîi pe lîngă casă.* PAMFILE, VĂZD. 6. *Un greier ţîriia rar, cu pauze, undeva într-un părete.* AGÎRBICEANU, A. 409. *Cosaşul răguşit... şi greierul de cîmp... mai ţîriiau a arşiţă.* HOGAŞ, M. N. 14. *Nu se auzeau decît greierii şi cosaşii, ţîrîind a secetă.* IBRĂILEANU, A. 150, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cosaşii mai au o particularitate: ţîrîiesc.* SIMIONESCU, F. R. 264. *Tălăzuiau holdele, ciriiau cirsteii, ţîrîiau cosaşii, se strigau pe nume pitpalacii.* VOICULESCU, P. I, 122. *Aici în adîncuri, nu fîlfîiau zboruri, nu ţîrîiau glasuri.* SADOVEANU, O. X, 492, cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 274, 317, 404. *La ureche-i ţîrîie un greier.* BLAGA, POEZII, 51. *Cum se lasă noaptea, prinde a ţîrîi greieraşul.* CAMILAR, N. II, 302. *Nici greierii Nu mai îndrăznesc să ţîrîie.* SORESCU, L. L. 18, cf. H VI 215, X 208, 209, 499, 538, com. MARIAN. *Cînd ţîriiesc vrăbiile are să se strice vremea.* ŞEZ. VI, 62. *Hulubul ţîrîie acolo în legea lui.* VASILIU, P. L. 161, cf. ALR II 5 745/386, ib. 5 748/514, ALR SN II h 373/514, ib. III h 698, ib. h 733/682, ib. V h 1 462/520, ALRM SN III h 1 193/520. ◇ (Prin analogie, rar, despre persoane) *Care bomboană? Ce bomboană? ţîrîi fetiţa.* SADOVEANU, O. VII, 335. ◇ F i g. *Amintiri Ţîriiesc încet ca greieri Printre negre, vechi zidiri.* EMINESCU, O. I, 105, cf. GÎRLEANU, L. 118. ✦ (Regional) A-i ţiui cuiva urechea. Mihăileni – Miercurea-Ciuc. Cf. ALR II I/[illegible] 22/574.

3. A suna, a zbîrnii uşor, tremurat. *Mă neliniştea o sonerie ce ţîrîia neîntrerupt.* BRĂESCU, A. 188. *Soneria de la intrare ţîrîi răguşit şi discret.* VINEA, L. I, 59.

4. (Rar; despre instrumente muzicale cu coarde) A răsuna în vibraţii scurte şi tremurătoare, lipsite de adîncime; (despre muzicanţi) a cînta în acest mod; (regional) a ţîţii² **(4)**. *Ţîrîia nesigur cu arcuşul pe strune.* REBREANU, I. 21. *După ce bău paharul, începu să ţîrîie încet din scripcă.* SADOVEANU, O. I, 620. ◇ T r a n z. *Un ţigan cu [illegible] şi [illegible] cobza ţîrîie un brîu mărunt.* CAZIMIR, GR. 236.

— Prez. ind.: *ţîrîi* şi *ţîrîiesc*. — Şi: (regional) **ţîrăi**, **ţirăi**, **ţirli** (CADE), **ţărăi** (ŞĂINEANU, D. U., ALR I 1 266/280, H VI 215, X 208, 538), **ţirui** (MOLNAR, D. 300/25) vb. IV.

— **Ţîr²** + suf. *-îi*.

ŢÎRÎI² vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică ciorapi sau alte obiecte de îmbrăcăminte) A cîrpi, a ţese **(3)**. Cf. CIHAC, II, 435, DDRF, TDRG, JAHRESBER. XXVI – XXIX, 43. CV. F. *O [illegible] de ciorapi ţîrîiţi cu migală.* V. ROM. februarie 1955, 147, cf. COMĂN, GL., DEX.

— Prez. ind.: *ţîrîi*. — Şi: **ţirăi** vb. IV. CIHAC, II, 435, DDRF, JAHRESBER. XXVI – XXIX, 43.

— Din ucr. цируваты.

ŢÎRÎIÁC s. m. (Regional) **1.** Pasăre călătoare, insectivoră, de mărimea unei vrăbii, de culoare brună pe spate şi albă-brună pe pîntece, care scoate un ţîrîit¹ prelung, repetat şi care trăieşte în stufărişul din jurul lacurilor şi al mlaştinilor *(Acrocephalus scirpaceus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 311, 312.

2. (În forma *ţuruiac*) Fluierătoare din coaja de salcie (Ceplenița – Paşcani). ALR I 1 469/540.

3. Repeziş puţin adînc într-o apă curgătoare. *Zmorlele se prind numai pe ţîrîieci.* BĂCESCU, P. 86.

— Pl.: [illegible] — Şi: **ţuruiác** s. m. ALR I 1 469/540.

— Ţîrîi¹ + suf. [illegible]

ŢÎRÎIÁLĂ s. f. Faptul de a ţ î r î i¹; (concretizat) zgomot produs de căderea unei ploi uşoare şi de scurtă durată; ţîrîitură **(1)**. Cf. POLIZU. *Caii cu botul în fîn, cu urechile pleoştite în ţîrîiala ploii.* C. PETRESCU, Î. I, 151. *O nemaipomenită femeie... li se aşeză alături, privind afară la ţîrîiala ploii.* BARBU, PRINC. 295, com. din FRATA — TURDA, PAŞCA, GL., ALR I 1 978/760. ◇ L o c. a d v. **Cu ţirulala** = cu ţîrîita (v. ţ î r î i t¹ **1**). *L-am plătit* [pămîntul] *[illegible] de [illegible] cu ţirulala.* GEORGESCU-TISTU, B. 73.

— Pl.: [illegible] — Şi: (regional) **ţirăiálă** com. din FRATA – TURDA, PAŞCA, GL., **ţirulálă** s. f.

— **Ţîrîi¹** + suf. *-eală*.

ŢÎRÎÍRE s. f. Faptul de a ţ î r î i¹.

1. Zgomot produs de scurgerea unui şiroi¹ **(2)**. Cf. ţ î r î i¹ **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Lăsa stavilele, — un şiroit de apă alungată, apoi ţîrîiri subţirele urmau, apoi tăcerea.* SADOVEANU, O. I, 641.

2. Cf. ţ î r î i¹ **(2)**. Cf. POLIZU, BARCIANU. *[illegible] ţîrîiri de lăstuni.* SADOVEANU, O. IX, 299.

— Pl.: *ţîrîiri*. — Şi: **ţiráire** s. f. PONTBRIANT, D., BARCIANU.

— V. ţîrîi¹.

ŢÎRÎÍT¹ s. n. Faptul de a ţ î r î i¹; (concretizat) sunetul, zgomotul produs astfel.

1. Cf. ţ î r î i¹ **(1)**. *Ţîrîitul ploii în tăcerea nopţii făcea pe Măriuca să-i pară că-i singură la un capăt a lumei.* CONTEMPORANUL, V_1, 293, cf. DDRF, BARCIANU. *Ţîrîitul ploii bătea văzduhul întunecat.* ADAM, R. 95. *Nu se auzea în grajd decît ţîrîitul laptelui în şuştare.* AGÎRBICEANU, S. 15. *În liniştea pavilionului se auzea ţîrîitul ploii pe acoperişul de tablă.* SADOVEANU, O. II, 435. *Ceilalţi aşteptau tăcuţi, ascultînd ţîrîitul lichidului în rezervor.* MIHALE, O. 196. *O singurătate reconfortantă sub ţîrîitul percutant al ploii ce înviorează hăţişurile de liliac.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 7, 19/1. ◇ (În l o c. a d v.) **Cu ţîrîita** = puţin cîte puţin. Cf. POLIZU. *Toate aceste gheliruri le ştim, sînt bune, ... dar vin cu ţîrîita.* FILIMON, O. I, 193, cf. BARONZI, L. 100. *De la o vreme, începu să răsufle şi să mănînce cu ţîrîita.* CONV. LIT. VI, 346. *Să nu ia banii cu ţîrîita.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 189, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Pruncul era obişnuit să plătească cu ţîrîita.* AGÎRBICEANU, A. 474, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Notarăşul le rechiziţionează bucatele lechinţenilor adunate cu ţîrîita.* VLASIU, A. P. 201, cf. SCRIBAN, D. *Rob pe toată viaţa şi priponit ca vita, Primind mălaiul muced şi-aprins cu ţîrîita.* ARGHEZI, VERS. 451. *Zahăr pisat, ce mi-l procurasem cu ţîrîita.* BLAGA, H. 18. *Salariul ni se dă ca vai de lume, cu ţîrîita.* PAS, Z. IV, 152. *Vacile şi oile dau uneori lapte cu ţîrîita.* Com. MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, NOVACOVICIU, C. B. II, 7. *Aduni cu ţîrîita şi împarţi cu nemiluita.* ZANNE, P. V, 11, cf. 621.

2. Ţîrîitură **(2)**. Cf. ţ î r î i¹ **(2)**. *Din adierea vîntului prin ierburi, din ţîrîitul greierilor ..., se naşte ... o slabă suspinare ieşită din sînul obosit al naturei.* ODOBESCU, S. III, 17. *Un ţîrîit de greier, un sunet de bucium — toate sînt manifestarea durerii.* IONESCU-RION, S. 268. *Schiametul ... mierlei şi ţîrîitul împărăţelului adeseori le prinde vînătorilor foarte bine.* MARIAN, O. I, 319, cf. DDRF, BARCIANU. *Ţîrîitul greierilor sfădăuşi asurzea împrejurimea.* ADAM,

R. 92 [illegible] SANDU-ALDEA, [illegible] *[illegible] pana și ici și colo țirăit de greieri.* AGÎRBICEANU, L. T. 315. *Cu ce farmec negrăit eram legănați de simfoniile tă-[illegible] depărtat al greierilor de noapte.* HOGAȘ, M. N. 109. *Într-o grindă își începuse țiriitul un greiere.* LUNGIANU, CL. 105. *Pe razele piezișe, jucau țînțari de aur. Dincolo de țiriitul lor subțire de aripi și de înfiorarea frunzelor, nu străbătea nici un zgomot.* C. PETRESCU, S. 20, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Groparul . . . scoate și un țiriit, frecînd vîrful aripelor pe pîntecele scorojit.* SIMIONESCU, F. R. 290. *O pace adîncă, dezmierdată de țîrîitul greierilor, vestea sosirea serii.* GALACTION, O. 211. *Cîntă greier mititel . . . Țîrîitul tău plăpînd licărește cînd și cînd.* CAZIMIR, P. 97. *Arome tari . . . ne amețeau, gata să ațipim, legănați de țîrîitul neîntrerupt al greierilor.* BRĂESCU, A. 144. *Se auzea țiriitul greierilor și se întuneca.* VLASIU, A. P. 227. *În tăcerea ruinilor se auzea țîrîitul tremurător al greierilor.* SADOVEANU, O. I, 462. *Prin iarba arsă greieri cu țîrîit prelung Tăcerea nesfîrșită a zilei o împung.* PILLAT, P. 143, cf. SCRIBAN, D. *Țîrîitul prelung, repetat* [al țiriiacului]. BĂCESCU, PĂS. 311. [illegible] *țîrîitul multiplu al greierilor.* CĂLINESCU, E. O. I, 122. *Se întorseseră tîrziu, înghețați, cu urechile pline de . . . țîrîitul greierilor.* DEMETRIUS, A. 16. *El se culcă . . . și ascultă multă vreme țîrîitul ciudat al găinilor urcate pe crăcile celor cîțiva pruni din grădină.* PREDA, M. 44. *Prin munții cu iarbă-ntomnată pe creastă Ascultam țîrîitul [illegible]* [illegible]IS, P. 23, com. MARIAN, SEZ. V, 106.

3. Cf. **ț î r î i¹ (3).** *Țiriitul clopoțelului de la o bicicletă militară.* IORGA, ap. CADE. *În depărtare, răspunse apăsării un lung țiriit metalic.* HOGAȘ, M. N. 25, cf. CADE. *Soneria a izbucnit iarăși mai apăsată și mai nervoasă. Dar țiriitul ei violent m-a încurcat și mai rău.* MIHĂESCU, D. A. 170. *În liniștea nopții deslușesc un țîrîit subțire, ca de fire de oțel atinse între ele.* BOGZA, A. Î. 659. *O smulse țiriitul telefonului.* PREDA, R. 218. *Îi era deajuns să audă țîrîitul telefonului, ca să-și dea seama ce-l așteaptă.* V. ROM. aprilie 1958, 55. *Țiriitul soneriei mi-a trecut pe lîngă urechi ca orice zgomot.* ib. iulie 1970, 7.

4. Țiriitură **(3).** Cf. **ț î r î i¹ (4).** Cf. CADE. *Toată lumea . . . trebuie să se îngrămădească înapoi spre bătătură, țipetele femeilor speriate acoperind atunci țîrîitul înflorit al lăutarilor.* REBREANU, R. I, 125. *Caravană veselă mînată de țîrîitul lăutarilor, care mergeau în frunte.* BRĂESCU, M. B. 25. *De sus . . . venea o larmă nedeslușită în care se deosebea un țîrîit de strune.* SADOVEANU, ap. CADE.

— Pl. : [illegible] — Și [illegible] țiriită s. f., (regional) **țiraît, țiriit, țărăit** [illegible] D. U. s. n.

— V. **țirii¹.**

ȚÎRÎÎT², -Ă [illegible] adj. [illegible] discontinuu. Cf. SCRIBAN, D. ◇ (Adverbial) *Un țigan cînta dintr-o scripcă repede-repede, țîrîit.* SADOVEANU, O. IV, 190. ✦ (Regional; despre mămăligă) Care se face lăsînd să cadă cîte puțină făină din mînă în timp ce cu cealaltă mînă se amestecă cu făcălețul. Cf. CHEST. VIII 16/33.

— Pl. : *țiriiți, -te.*

— V. **țirii¹.**

ȚÎRÎÎTĂ s. f. v. **țîrîit¹.**

ȚÎRÎITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care cade cu intermitență, picătură cu picătură. *O ploaie măruntă, țîrîitoare, înmuie drumurile.* T. POPOVICI, S. 426.

2. Adj. (Despre sunetele scoase de insecte) Scurt, ascuțit, tremurător. *Din fînețe se ridicau suspine slabe, cosașii tăiau noaptea cu glasul lor țîrîitor.* SADOVEANU, O. I, 304.

3. S. f. Pasăre migratoare de culoare cenușie, cu pieptul mai deschis și cu striații transversale întunecate; (regional) privighetoare-porumbacă, privighetoare-vărgată *(Sylvia nisoria).* BĂCESCU, PĂS. 169.

4. S. m. și f. (Iht.; regional) Obleț **(II)** *(Alburnus lucidus, Alburnus alburnus).* Cf. ANTIPA, F. I. 161, id. P. 63, ATILA, P. 255, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Oblețul . . . e dat la restaurante sub numele de țîrîitori.* SIMIONESCU, F. R. 225, cf. BĂCESCU, P. 136.

— Pl. : *țîrîitori, -oare.* — Și (regional) **țîrăitoáre** s. f. ȘĂINEANU, D. U.

— **Țîrîi¹** + suf. *-itor.*

ȚÎRÎITÚRĂ s. f. **1.** Zgomot caracteristic produs de picurii de ploaie care cad continuu; țiriială. Cf. **ț î r î i¹ (1).** *Noapte de toamnă, întunecoasă, cu țîrîituri de ploaie.* LUNGIANU, CL. 133.

2. Sunet specific scos de unele insecte (greieri, cosași etc.); țiriit¹ **(2).** Cf. **ț î r î i¹ (2).** V. **s f î r î i t u r ă (5), ț î ț î i t u r ă.** *Țîrîitura înceată a greierilor poate să se audă numai cînd e omul singur.* GHEREA, ST. CR. I, 138. *Văzduhul era plin de țîrîituri de lăcuste.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Mai zgomotos în țîrîitura lui de seară este cosașul-mic.* SIMIONESCU, F. R. 265. *Țîrîituri limpezi și scurte* [de greieri] *răsăreau aci în sobă, aci în scrin.* CĂLINESCU, C. N. 67. *Urechea . . . începea să desfacă țîrîiturile* [greierilor] *în infinitele lor componente.* id. E. O. I, 122.

3. Sunet emis de un instrument muzical cu coarde; țîrîit **(4).** Cf. **ț î r î i¹ (4).** *La hanuri . . . erau înjghebate hori și roatele zburau în țîrîiturile scripcilor.* SADOVEANU, O. III, 58.

4. Numele unui dans popular. Cf. PAMFILE, J. II, 36.

— Pl. : *țîrîituri.* — Și (regional) **țirliitúră** s. f.

— **Țîrîi¹** + suf. *-itură.*

ȚÎRLĂ s. f. v. **sihlă.**

ȚÎRLĂÍ vb. IV v. **țîrlîi.**

ȚÎRLĂU s. m. **1.** (Prin Transilv.) Băiețandru; (popular) țîngăuaș. Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, ALR II/I h 139/250, ALR — T 517/308. ✦ (Prin Bucov.) Om ușuratic, neserios. Cf. LEXIC REG. 111. ✦ (Prin Bucov.; în forma *țilău)* Om sprinten. LEXIC REG. 111.

2. (Prin Transilv.) Cățel de un an; nume dat unui cîine. Cf. BUGNARIU, N. nr. 262/85, CHEST. V 76/67.

— Pl. : *țîrlăi.* — Și : **țărlắu** (BUGNARIU, N. nr. 262/85, FRÎNCU — CANDREA, M. 106, CHEST. V 76/67, ALR II/I h 139/250), **țarlắu** (ALR II/I h 139/250, ALR — T 517/308), **țilắu** (LEXIC REG. 111) s. m.

— Cf. **ț î r l e a.**

ȚÎ́RLEA s. m. sg. (Prin vestul Mold.) Om mic de statură (vioi și poznaș). Cf. CV 1950, nr. 4, 40. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *L-am văzut pe țîrlea de . . . (urmează numele celui văzut).* ib.

— Cf. **ț î r³.**

ȚÎRLÍC, -Ă adj. (Argotic; despre oameni) Slab; uscățiv. Cf. BUL. FIL. V, 194.

— Pl. : ?

— Cf. **ț î r³.**

ŢÎRLÍCI subst. (Regional) Tufiş des într-o pădure mare (Dragomireşti — Piatra Neamţ). CHEST. IV 105/560 b.

— Pl. : ?

Cf. ţ i r l ă.

ŢÎRLÎÍ¹ interj. Cuvînt care imită cîntecul ciocîrliei. Cf. ALR II 6 202/414, 574.

Şi **ţurlúi** interj. ALR II 6 202/574.

Onomatopee.

ŢÎRLÎÍ² vb. IV. Intranz. **1.** (Despre instrumente muzicale) A produce sunete monotone şi puţin armonioase; (despre instrumentişti) a cînta în acest fel; (familiar) a scîrţîi **(3)**. V. ţ î l ţ ă i. *A doua zi boierul era căftănit şi meterhaneaua turcească îi ţîrlîia sub cerdac.* ALECSANDRI, T. 141. *Un băiet de ţigan ... cu degetele uscate mişca nişte coarde false, care ţîrlîiau nervos.* EMINESCU, P. L. 27. *Doi ţigani somnoroşi, unul cu lăuta şi altul cu cobza, ţîrlîie într-un colţ olteneşte.* CARAGIALE, O. I, 140, cf. BARCIANU, ALEXI, W. [illegible] *ţîrlăie tilinca.* GOGA, P. 91, cf. TDRG. *Cei trei ceteraşi cutreierară uliţele satului, ţîrlîind mereu, mai mult jucîndu-se ... decît cîntînd.* AGÎRBICEANU, S. 396, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BL VI, 148. *Ţiganii care ţîrlăie olteneşte.* V. ROM. octombrie 1970, 71, cf. SCL 1981, 382. *Copilul scoase fluierul pe care încă din ziua dintîi i-a fost dat-o bătrînii ca să mai ţîrlăie cu ea.* BOTA, P. 46. *Dă-m şi fluieraşu tău, De-oi cînta, de n-oi cînta, Oi şti bine-oi* [illegible]

2. (Despre păsări) A scoate sunete prelungi (şi ascuţite). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., ALR II 5 748/574, ib. 5 752/574.

3. (Prin Munt.; în e x p r.) **A-i ţîrlîi** (cuiva) **urechea** = a-i ţiui (cuiva) urechea (v. ţ i u i **1**). Cf. ALR II/I h 22/928.

Prez. ind. pers. 3 [illegible] Şi **ţîrlăi**, **ţurlui** vb. IV.

— Formaţie onomatopeică.

ŢÎRLÎIÁLĂ s. f. (Rar) Faptul de a ţ î r l î i² **(1)**; ţîrlîitură **(1)**. Cf. [illegible] SCL 1978, 324.

— Pl. : *ţîrlîieli.*

Ţîrlîi² + suf. [illegible]

ŢÎRLÎÍT s. n. Faptul de a ţ î r l î i².

1. Şir de sunete monotone şi puţin armonioase produse de un instrument muzical; ţîrlîitură **(1)**. *În apropiere, un cîine nervos ... însoţeşte c-un urlet prelung şi sfîşietor ţurluitul flaşnetei.* VLAHUŢĂ, N. 111. *Într-o duminică după-masă, un ţîrlîit de scripcă s-a auzit fără veste dinspre colibele sîrbilor.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 167, cf. [illegible]

2. Şuier prelung (şi ascuţit) scos de unele păsări; ţîrlîitură **(2)**. *Eu aş turba să stau mai mult ... ca să-i ascult Acelaşi şi acelaşi ţîrlîit.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 186.

— Pl. : [illegible] Şi **ţurluít** s. n.

V. **ţîrlîi²**.

ŢÎRLÎITÓR, -OÁRE adj. Care ţîrlîie² **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. ◇ (Substantivat, f.) *Da' du-te pîrlii, şonţule, cu ţîrlîitoarea asta!* ALECSANDRI, T. 411, cf. CADE.

— Pronunţat: *-lî-i-*. — Pl. : *ţîrlîitori, -oare.*

Ţîrlîi² + suf. *-itor.*

ŢÎRLÎITÚRĂ s. f. **1.** Şir de sunete monotone şi puţin armonioase produse de un instrument muzical; ţîrlîit **(1)**, (rar) ţîrlîială. *Boierului nu-i plac ţîrlîiturile ţigăneşti.* ALECSANDRI, T. 79. *Prin uşa unei cîrciumi deschise auzii ţîrlîiturile unor coarde false.* EMINESCU, P. L. 106, cf. TDRG, ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DL, SCL 1981, 382.

2. Şuier prelung (şi ascuţit) scos de unele păsări; ţîrlîit **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunţat: *-lî-i-*. — Pl. : [illegible] — Şi : **ţîrliitúră** s. f.

— **Ţîrlîi²** — suf. [illegible]

ŢÎRLÓI¹ s. m. (Ornit.; prin Transilv.) Ciocîrlan; (regional) ţîrlug *(Galerida cristata).* Cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 169, CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL.

— Pl. : *ţîrloi.* — Şi : **ţîrlúi** s. m. BĂCESCU, PĂS. 169.

— **Ţîrlîi²** + suf. *-oi.*

ŢÎRLÓI² s. n. v. **ţurloi.**

ŢÎRLOIÉT, -Ă adj. (Regional) Care stă drept în sus (Bonţ — Gherla). COMAN, GL.

— Pl. : *ţîrloieţi, -te.*

— **Ţîrloi¹** + suf. *-at.*

ŢÎRLÚC s. m. v. **ţîrlug.**

ŢÎRLÚG s. m. (Ornit.; prin Transilv.) Ciocîrlan; (regional) ţîrloi¹ *(Galerida cristata).* Cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 169, SCRIBAN, D., VICIU, GL.

— Pl. : *ţîrlugi.* — Şi : **ţîrlúc** s. m. SCRIBAN, D.

Ţîrlîi² + suf. [illegible]

ŢÎRLÚI s. m. v. **ţîrloi¹.**

ŢÎRM s. n. v. **ţărm.**

ŢÎRMÓN subst. (Regional) [illegible] (Colacu — Panciu). Cf. ALIL 1983—1984, 459.

— Pl. : ?

— Etimologia necunoscută.

ŢÎRMÓNIE s. f. v. **ceremonie.**

ŢÍRMURE subst. v. **ţărm.**

ŢÎRNABOR s. n. v. **ţinober.**

ŢÎRNABUR s. n. v. **ţinober.**

ŢÍRNĂ s. f. v. **ţărînă.**

ŢÎRNĂBOR s. n. v. **ţinober.**

ŢÎROÁIE s. f. (Regional) Cădere de apă; şiroi¹ **(1)** (Cîlnic — Sebeş). Cf. CHEST. IV 43/132.

— Pl. : ?

— **Ţir²** + suf. *-oaie.*

ŢÎRŢÁI subst. (Prin Transilv.) **1.** Măzăriche **(3)**; (regional) ţurţuri (v. ţ u r ţ u r¹ **5**). Cf. BUGNARIU, N. 262/100, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, ALR — T I 613/241, 249, 250.

2. (Regional; depreciativ; în sintagma) *Ţîrţai de brînză* = brînză din care s-a stors prea mult zerul (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. V 93/66.

— Pl. : ?

Cf. ţ î r a i, ţ î r ţ î r.

ŢÎRŢÁICĂ s. f. (Bot.; regional) Măzăriche **(2 a)**; (regional) ţîrţar **(2 a)** *(Vicia sativa)* (Jdioara — Lugoj). ALR I 1 953/79.

— Pl. : ?

— **Ţîrţai** + suf. *-că.*

ŢÎRŢALĂU s. m. v. **ţurţalău.**

ȚÎRȚÁR s. m. **1.** (Prin Transilv., Maram., Bucov., Mold. și Olt.; cu sens colectiv; și în sintagma *țurțarii micilor*, SCL 1980, 90, ALR SN III h 797/272) Măzăriche **(3)**. [illegible] (ALR SN III h 797 [illegible] 1 613/328, 329, 330); fulgi mici de zăpadă (TEAHA, C. N. 277); grindină (com. din PUTNA). ✦ (Regional) [illegible] **(1)**. [illegible]

2. (Prin Olt.) Nume dat mai multor plante erbacee: **a)** măzăriche **(2 a)**; (regional) țîrțaică *(Vicia sativa)*. Cf. ALR I 1 953/846, 856, 874; **b)** (la pl.; în forma [illegible]) [illegible]. Cf. LEXIC REG. 57; **c)** numele unei plante asemănătoare cu bobul, probabil oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. *Mîncare de varză, de cartofi, ... urzici, țerțari etc.* H IX 73, 122. [illegible] *S-ar sui pe el Pînă la cer* (Hameiul). GOROVEI, C. 184.

— Pl.: [illegible] — Și: **țurțar**, **țârțar** [illegible] 1980, 90, H IX 73, ALR SN III h 797/848, NALR — O II h 318, LEXIC REG. 57, **țarțar** [illegible] NALR — O II h 318, **țințar** [illegible] s. m., **țărțáre** (ALR I 1 953/846, NALR — O II h 318), **țîrțáre** (NALR — O II h 318) s. f.

— Cf. ț î r ț î r.

ȚÎRȚÁRE s. f. v. **țîrțar**.

ȚÎRȚĂLẮU s. m. v. **țurțalău**.

ȚÍRȚĂLIȚĂ s. f. v. **țîrțăriță**.

ȚÍRȚĂRĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚÎRȚĂRÉL s. m. (Prin Ban.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). Cf. SCL 1980, 95, NALR — B I 613/[illegible] 66.

— Pl.: [illegible]

— Țîrțar + suf. [illegible]

ȚÎRȚĂRÍCĂ s. f. **1.** (Prin Ban., Olt. și Munt.; cu sens colectiv; în forma *țărțărică*) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). Cf. ALR SN III h 797/2, UDRESCU, GL., NALR — O II h 318, NALR — B I 613/7. ✦ (Regional; în forma *țințărică*) Ploaie scurtă de vară. Cf. COM. SAT. II, 8.

2. (Bot.; regional) Fasole (cu boabe mărunte) *(Phaseolus vulgaris)*. Cf. BORZA, D. 127, H XVIII 25. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Păsulă țărțărică* = fasoale cu boabe mici și rotunde. Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

— Pl.: [illegible] — Și: **țarțarica** [illegible] 25, ALR SN III h 797/2, UDRESCU, GL., NALR — O II h 318, NALR — B I 613/7 [illegible], **țărțarie** [illegible] 1 613/1 [illegible] subst., **țirțirica** [illegible] 1 613/11, **țințarica** (ib. 1 613/4), **țințărică** (COM. SAT. II, 8) s. f.

— Țîrțără + suf. [illegible]

ȚÎRȚĂRÍCHE s. f. v. **țîrțîriche**.

ȚÎRȚĂRÍȚĂ s. f. **1.** (Prin sudul Transilv.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). *Ploua cu țărțăriță (globulețe de nea).* [illegible] *Dumnezeu o vreme grea cu piatră și țințăriță și baba a-ngi[illegible]* [illegible] IV, 59, cf. ALR SN III h 797/172, LEXIC REG. 95, ib. II, 55.

2. (Bot.; regional) Oreșniță *(Lathyrus tuberosus)*. Cf. ANON. CAR. *Legumele, a cărora numai rodul, carele crește în boane, îl mîncăm, ... cele mai de frunte sînt: bobul, mazărea, lintea și țirțerița.* ECONOMIA, 36/13, cf. BORZA, D. 197, ALR I 1 953/85, 348. ✦ (Regional) Neghină *(Agrostemma githago)* (Meziad — Beiuș). ALR I 1 [illegible]

— Accentuat și [illegible] ALR — T 1 613/388). — Pl.: [illegible] — Și: **țărțărița**, **țarțariță** (IVĂNESCU, E. 18), **țirțeriță**, **țințăriță** (ALR SN III h 797/172, ALR — T 1 613/423, accentuat și *țínțăriță* ALR — T 1 613/420, 439, 440), **țîrțăliță** (ib. 1 613/[illegible]), **țintariță** (LEXIC REG. 95) s. f.

— Țîrțără + suf. *-iță*.

ȚÎRȚĂROÁSĂ adj. (Regional; despre brînză) Din care s-a stors prea mult zerul; seacă, uscată (Runcul Salvei — Năsăud). Cf. CHEST. VIII 39/27.

— Pl.: [illegible]

— Țirțără + suf. *-oasă*.

ȚÍRȚERĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚÎ́RȚIRĂ s. f. v. **țîrțîră**.

ȚÎRȚIDẮU [illegible] v. **țurțudău**.

ȚÎRȚÎÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre unele insecte și păsări) A țîrîi[1] **(2)**. *Scripcariul, dacă-l pui la ureche, ... țîrțîiește.* MARIAN, INS. 101. *Vioabia țîrțiie.* H XIV 350.

— Prez. ind. pers. 3: *țîrțîiește* și *țîrțiie*.

— Formație onomatopeică. Cf. [illegible]

ȚÎRȚÎR [illegible] v. **țîrțîra**.

ȚÎRȚÎRÁ vb. I. I n t r a n z. (Regional) (Despre [illegible]) A picura **(I 1)**: [illegible] **(2)**; [illegible] ț u r ț u r a **(1)**. Cf. CIHAC, II, 435. ✦ I m p e r s. A ploua puțin; a ploua mărunt; (regional) a țurțura **(1)**. Cf. ALR I 1 2[illegible], ALR SN III h [illegible]

— Prez. ind. pers. 3: *țîrțîră*. — Și: **țîrțîrá** vb. I. CIHAC, II, 435.

— Formație onomatopeică. Cf. [illegible]

ȚÎRȚÎRÁT, -Ă adj. (Prin Mold.; în sintagmele) *Struguri țîrțîrați (albi* sau *negri)* = numele unei varietăți de struguri cu boabe rare și cu pielița foarte subțire. Cf. H VIII$_2$ 152, XV 60. ✧ (Substantivat, f.; și în sintagmele *țîrțîrată albă*, H XVI 349, *țîrțîrată neagră*, ib.). Cf. H XV 423, XVI 349.

— Pl.: *țîrțîrați, -te*. — Și: **țîrțîrát, -ă** adj. H XV [illegible] 423.

— Țîrțîră + suf. *-at*.

ȚÎRȚÎRÁTICĂ s. f. (Prin sudul Mold.) Numele unei varietăți de struguri cu boabe mici și gust acru. *Țîrțîratica e măruntă și, chiar coaptă fiind, are un* [illegible] PAMFILE, I. C. 217, cf. BORZA, D. 182. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Poamă țîrțîratică.* [illegible]

— Și: **țîrțărătică** s. f. BORZA, D. 182.

— Țîrțîră + suf. *-atică*.

ȚÍRȚÎRĂ s. f. (Regional) **1.** (Cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). PAMFILE, VĂZD. 169, id. J. II, 169, CIHAC, II, 436, [illegible] COM. SAT. II, 8, ALR SN III h 797 [illegible]

2. [illegible] VIII$_1$ 70, H I 55, *struguri de țîrțîră*, ib.) Numele unei varietăți de struguri cu boabe mici, rare și acrișoare (sau foarte dulci). Cf. JIPSCU, O. 53, DDRF, ȘĂINEANU, D. U., BORZA, D. 182, H VI 171, VIII$_2$ 42, 89, 108, 141, 165, 242, 273, 348, VIII$_1$ 52, 108, XI 516, XVI 95, 103, 112, 172, 287, 294, 402, LEXIC REG. 63, GL. OLT. ✧ (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Poamă* [illegible] Cf. BORZA, D. 182, H III 208, VI 23, VIII$_1$ 96, XI 516, XIII, 445.

— Și: **țîrțară** (ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., BORZA, D. 182, H VIII$_1$ 273), **țîrțîră** (DDRF, H VI 171, XVI 294), **țințară** ([illegible] II, 8), **țîrțăra** ([illegible] VIII$_1$ 70), **țîrțara** (H XVI 103), **țîrțeră** (H XIII 445), **țirțeră** (H III [illegible]

208), **țîrțîră** (H I 55, VIII$_1$ 96, 108, VIII$_2$ 52, XVI 95, 112, 287, 402), **țîrțoră** (GL. OLT., NALR [illegible] 262 2 185/966), **țắrțîră** (H VIII$_1$ 242), **țắrțîră** (H VIII$_1$ 141), **țărțără** (ȘĂINEANU, [illegible] 182 [illegible]), **țîrțîr** (ALR SN III h 797/886), **țîrțîr** [illegible]

— Formație onomatopeică. [illegible]

ȚÎRȚÎRÍCĂ s. f. v. țirțărica.

ȚÎRȚÎRÍCHE s. f. **1.** (Regional; cu sens colectiv) Mărăriche (**3**): [illegible] **3**) Bodești [illegible] h 318/982.

2. (Prin nord-estul Olt.) Bucată mică de carne rezultată prin tăiere. Cf. CIAUȘANU, V. 206.

— Pl.: (**2**) [illegible] — Și: **țîrțăriche** [illegible] **țăr-țăriche** (NALR [illegible] II h 318/983) s. f.

— De la țîrțîră, prin analogie cu [illegible]

ȚÎRȚORĂ s. f. v. țîrțîră.

ȚÎRÚCĂ s. f. (Regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care arată felul; de obicei precedat de num. card. „o") Diminutiv al lui ț î r ă[1]; (regional) țirică, țirichiță, țiricică, țiricuță, țirișoară, țiruică, țirulică, țirușcă, țiruță. *Îl freacă cu usturoi,* [illegible] VI, 369. [În temelia casei] *să puie o țirucă d'e bań d'e* [illegible] ALR I II 124, cf. [illegible] Loc. adj. **Nici țirucă** = lipsit cu totul de ... *Ce folos că nu-i putere, Nici țirucă mîngîiere.* ALECSANDRI, T. 215. [illegible] Loc. adv. **O țirucă** = puțin (**2**). [illegible] *unde-i Viorica, s-o văd o țirucă, să-mi răcoresc biata inimă.* PR. DRAM. 376. *Știu eu cum să-l iau. Așteptați o țirucă.* CAMIL PETRESCU, T. I, 444. *Stați o țirucă* [illegible] 639. *Nu te grăbi și hai o țirucă încoace.* LĂNCRĂNJAN, C. III 16, [illegible] 93. *Nevasta s-o pus să hodinească o țărucă pînă a strînge* [illegible] ALR I 757/140, 243, 573, 576, ib. 985/140, ib. 1 266/259, ALR II 3 274/141. *Mai răgușit o țirucă.* ib. 5 739/250, cf. 3 397/260, ALR SN V h 1 488/250.

— Și: **țirúcă**, **țărúcă** s. f.

— Țiră[1] + suf. *-ucă*.

ȚÎRUCÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i r u c ă. Com. MARIAN, cf. [illegible] Loc. adv. **Nici țirucuță** [illegible] *țirucuță, Nici un pic de holercuță.* MARIAN, NU. 337. **O țirucuță** = puțin (**7**). [illegible] 740/218.

— Și: **țirucúță** s. f.

— Țirucă + suf. [illegible]

ȚÎRUÍ vb. IV v. **țirîi[1]**.

ȚÎRULÁLĂ s. f. v. țirilală.

ȚÎRÚICĂ s. f. (Regional; precedat de num. card. „o" și urmat de determinări introduse prin prep. „de") Diminutiv al lui ț î r ă[1]; (regional) țirișoară, țiruichiță. *Gura ei strugur de vie, Io mă rog să mi-o dea mie, Pe-o țiruică de hîrtie.* HODOȘ, P. P. 55.

— Și: **țirúică** s. f.

— Țiră[1] + suf. *-uică*.

ȚÎRUICHÍȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i r u i c ă. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 20.

— **Țiruică** + suf. *-iță*.

ȚÎRULÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț î r ă[1]; (regional) țirișoară. Cf. SFC VI, 121, 133. ◇ Loc. adv. **O țirulică** = puțin (**2**). [illegible] *murdar, nu se mai atinge de el.* SCL 1978, 324.

— Țiră[1] + suf. [illegible]

ȚÎRÚȘCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui ț i r ă[1]; (regional) țirișoară. ◇ Loc. adv. **O țirușcă** = puțin (**2**). Cf. DENSUSIANU, Ț. H. 327.

— Țiră[1] + suf. [illegible]

ȚÎRÚȚĂ s. f. (Regional; precedat de num. card. „o" și urmat de determinări introduse prin prep. „de") Diminutiv al lui ț î r ă[1]; (regional) țirișoară. *Crești pădure și te-ndeasă, Numai loc de casă-mi lasă Ș-o țiruță de țechi Să-mi samăn o leac de tenchi.* DOINE, 28. ◇ Loc. adv. **O țiruță** = puțin (**10**). [illegible] o *țăruță nemțește.* ALEXICI, L. P. 231, cf. ȘEZ. VII, 184.

— Și: **țărúță**, **țirúță** s. f.

— Țiră[1] + suf. [illegible]

ȚÎRVIÁN s. m. = (regional) **sîrvian**. Cf. ALR II/36, ib. 6 003/53.

— Pronunțat: *-vi-an*. — Și: **țărveán** (pronunțat bisilabic). Com. din BERZOVIA — REȘIȚA.

ȚÎSCĂN [illegible] Scatiu (**1 a**): (regional) țaisăl (**1**) (*Carduelis spinus*). Com. din BRAȘOV, ALR II 6 208/182.

— [illegible]

— Etimologia necunoscută.

ȚÎST[1] [illegible] țist[1].

ȚÎST[2] [illegible] țisti[1].

ȚÎSTAR [illegible] țistar.

ȚÎSTUI [illegible] țistui.

ȚÎSTUÍ vb. IV v. **țistui**.

ȚÎSTUÍRE s. f. v. **țistuire**.

ȚÎȘĂIT [illegible] țișăit.

ȚÎȘCĂ s. f. **1.** (Regional) [illegible] *apă* = pușcă cu apă; pușcoci (**1**) (Petrila — Petroșani). Cf. ALR II 6 327/833.

2. (Regional) Țurțur[1] (**1**) (Hisiaș — Lugoj). Cf. NALR — B 1 615/87.

— Pl.: (**1**) [illegible] și (**2**) [illegible]

— Țisti[2] [illegible]

ȚÎȘCÎÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre lichide) A țîșni cu zgomot. Cf. MIRONESCU, S. 622. ◇ Tranz. fact. *Delegatul cel scurt și sprincenat... țîșcîia din sifoane.* id. ib. 162.

— Prez. ind. pers. 3: *țîșcîie*.

— Formație onomatopeică. Cf. ț î ș t i[1].

ȚÎȘCORNIȚĂ [illegible] șișcorniță. Com. [illegible]

ȚÎȘCOV [illegible] țușcov.

ȚÎȘFÓC s. n. v. **țișpoacă[1]**.

ȚÎȘMOÁCĂ [illegible] **țișpoacă[1]**.

ȚÎȘMOÁGĂ s. f. v. **țișpoacă[1]**.

ȚÎȘNÉLE s. f. pl. (Regional) Nume dat unui soi de prune (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 6 082/605.

— Cf. ț î ș n i.

ȚÎȘNET s. n. (Regional) Faptul de a ț î ș n i. Cf. ț î ș n i (2). [illegible] id. ib.

[illegible]

ț î ș n i [illegible]

ȚÎȘNÍ [illegible] **1.** [illegible] **(2).** [illegible] **(3).** V. [illegible] C. A. ROSETTI, C. 111/4, cf. POLIZU, CIHAC, II, 710. *Sîngele vostru a țîșnit pe fețele lor.* BOLINTINEANU, O. 251. [illegible] CREANGĂ, P. 242. *Colo în vale la fîntîna care țîșnește limpede dintr-o veche piatră.* ODOBESCU, S. III, 570. *Cînd îl scoase în sus, sîngele țîșni, apoi îi alunecă la vale, înroșindu-i cămașa.* DELAVRANCEA, T. 200. *Oare nu mai ești tu Moise? ... Nu faci și din piatra stearpă să țîjnească alt izvor...?* MACEDONSKI, O. I, 100. *Ca printre degetele unui pumn uriaș țîșnesc, din toate părțile, rîuri furioase, ce trag în matca lor șuvițele despletite ale pîraielor.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 143. [illegible] *se deșteaptă.* BACALBAȘA, S. A. I, 29, cf. MARIAN, S. R. I, 37. *Țîșnea sîngele pe gură.* PĂUN-PINCIO, P. 46. *Se fring deslipitele scînduri... Apa dușmană țîșnind cu năvală prin setoasele găuri.* COȘBUC, AE. 14, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *El ștergea sîngele ce-i țîșnise pe haină și se ruga de o îndurare care nu i-a fost îngăduită niciodată.* IORGA, P. A. II, 56. *Sîngele-ți negru curînd țîșni-va din laturea lăncii.* MURNU, I. 12, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Alte cîteva pîraie țîșneau mai jos de printre pietre.* GALACTION, O. 154. *Unde intră sonda, țîșnește ca berea de la butoiul cu presiune.* C. PETRESCU, A. 348. *Numai izvorul cîntă nostalgic și sonor, Din pliscul unei lebezi țîșnind în sus, fuior.* LESNEA, C. D. 114. *S-o deschis o crăpătură în pămînt, au țîșnit apele, pămîntul s-o învăluit, de la un cap la altul, cu apă.* VLASIU, A. P. 91. *Trîmbi sălbatice de ape speriate țîșniră din iezerul cutremurat din țițîni.* VOICULESCU, P. II, 297. *Laptele bogat țîșnește din ugerele grase.* SADOVEANU, O. I, 219, cf. SCRIBAN, D. *Apa... țîșnește rece din izvoare.* CĂLINESCU, O. IX, 22. *Această stîncă are să crape Și va țîșni din ea șuvoi de ape!* BENIUC, V. 7. *Trebuie să fiu acolo. Să văd... cum țîșnește fonta.* BARANGA, I. 218. *Zice c-a țîșnit o vînă de apă.* T iulie 1964, 64. *Se vedea gardul de oprelişte a peștilor, prin care apa țîșnea în șuvițe egale.* V. ROM. septembrie 1970, 63. *Laptele... Țîșnea din ugere murdare.* DOINAȘ, A. P. 192. *Un havuz... care acum țîșnește și acum se curmă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1984, nr. 1, 17/2. *Dinapoi le mînă Cu un bici de lînă, Și cînd le plesnește, Sîngele țîșnește.* POP., ap. GCR II, 338. *Și unde-o bătea, Sînge că țîșnea.* TEODORESCU, [illegible] *țîșnea.* MARIAN, S. A. 73. *Din om țîșnește sînge pe păreți.* ȘEZ. III, 114. *Zăriră sub umbra unor sălcii pletoase o fîntînă cu trei șipote de izvor care țîșnea de sub un deal.* POPESCU, B. III, 10. *Și-l legară frumușel, Și cu palme că-l izbea De sîngele îi țîșnea.* ȘEZ. IV, 133. *Trestie sub unghioare i-am pus, sîngele i-a țîșnit!* [illegible] IV h 1119, ALRM SN III h 937. *A-nceput apa să-i țîjnească pă gur-așa..., i-a făcut omu-ăla frecție.* T. DIAL. M. I, 404. ◊ (Subiectul indică vapori, praf etc.) *Tot praful* [din carabină] *îmi țîșni în față.* CONV. LIT. XVII$_1$, 110. *Se deschid supapele ... și aburii țîșnesc.* V. ROM. octombrie 1954, 106. *Aerul comprimat în căile respiratorii țîșnește prin glota deschisă brusc.* ABC SĂN. 165. [illegible] *lungi de aburi, trenul se opri înaintea peronului.* AGÎRBICEANU [illegible] *rînjind împrăștiază Și-n fund de gingașe potire țîjnește-n silă vitriol.* MACEDONSKI, O. I, 120. *Redă-mi* [illegible] *de foame* *Țîșneau voios în jurul meu.* GORUN, F. 10. *Dacă am desface mumiile din fașele lor și dacă le-am stoarce în pumn inima lor de iască, tot ar mai țîșni un strop de vanitate!* C. PETRESCU, C. V. 140. *Țîșnind șuvoi, din vremi, din ploi, Fug toamnele pe lîngă noi.* LESNEA, C. D. 37. *Era înaltă..., se ținea dreaptă și disprețul țîșnea din ea.* BARBU, PRINC. 82. ✦ (Despre lichide, flăcări etc.) A se ridica brusc și cu putere în sus (sub impulsul unei forțe din afară). V. s a r i² **(5).** *Valuri peste valuri s-azvîrl spumegătoare, Se sparg țîșnind în aer.* ALECSANDRI, P. III, 136. *Prin tot ocolul acelei văi fără de scursoare țîșnește tina în sus.* ODOBESCU, S. III, 187. *Spumă de trei ori văzurăm țîșnind spre-mproșcatele stele.* COȘBUC, AE. 62. *Din locul unde pică, țîșniră smocuri de stropi încărcați cu nenumărate curcubeuri cari se întretăiau.* CONV. LIT. XLIV$_1$, 41. *Pămîntul fărămițat, țîșnind în sus, cade acum, cu întîrziere, în ploaie pe noi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 360. *Se înverșuna..., călcînd de-a dreptul cu talpa, vîrtos, în gîrlele de unde țîșneau proaspete de apă lutoasă.* C. PETRESCU, A. R. 49. *Uruitul înnebunise cerul, o limbă de flacără țîșni foarte sus împreună cu un fum negru.* T. POPOVICI, S. 23. *Cum au țîșnit scîntei pe coș?* PREDA, M. 445. ◊ F i g. *Ritmul nesfîrșit al vieții... țîșnea din pămînt pînă-n coamele semețe ale codrilor.* MIRONESCU, S. 129. (T r a n z. f a c t.) *Tocmai atunci cînd focul sacru se credea menit a nu mai da pînă peste mult timp o licărire, țîjnește mii de schintei luminoase, ce iluminează orizontul literaturii române.* MACEDONSKI, O. IV, 17.

2. (Despre ființe) A ieși sau a intra repede și pe neașteptate; (rar) a țușni **(1)**, (regional) a țîști² **(1)**. V. n ă v ă l i, ț u ș t i² **(1)**. *S-a deschis ușa și-au țîșnit înăuntru doi dulăi.* CONTEMPORANUL, VII$_2$, 103. *Motanul, ascuns în fundul cuptorului, țîșni speriat sub laviță.* N. REV. R. I, 41. *Trei oameni ... țîșniră din groapa bordeiului, trăgînd focuri într-aiuri și fugind.* D. ZAMFIRESCU, R. 126, cf. GOROVEI, CR. 463. *Un cățel ... țîșni de după un sul unde-și făcuse culcuș și era să-l muște.* BASSARABESCU, S. N. 34. *Agripina ... țîșni în grădină.* GALACTION, O. 160. *Husarii țîșnesc îngroziți, de după garduri.* CAMIL PETRESCU, U. N. 321. *Din fum și din amețeala irizantă a băuturei, a țîșnit ca un demon în mijlocul sălii.* C. PETRESCU, Î. II, 227. *Țîșneau peștii deasupra apelor netezi, sărind deasupra, însuflețiți de jocul luminii.* VLASIU, D. 230. [illegible] *părul vîlvoi.* SADOVEANU, O. VIII, 519, cf. SCRIBAN, D. *Sînt heleștee ... din care țîșnesc sub ochii noștri pești roșii.* CĂLINESCU, O. XI, 16. *Într-o dimineață de vară, țîșnise dintr-un taxi, la poarta locuinței lui.* VINEA, L. I, 61. *O fetiță de vreo cinci ani țîșni pe ușa mică a bordeiului și veni fuga spre poartă.* V. ROM. aprilie 1956, 20. *Camil țîșnește din bancă, ripostînd.* ib. decembrie 1964, 92, cf. ȘEZ. II, 68, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, NOVACOVICIU, C. B. I, 22. *Nici nu știi din ce tufă țîșnește iepurele.* ZANNE, P. I, 491. ◊ F i g. *Sufletele au țîșnit din trupurile schiloade, mutilate și acum* [illegible] SAHIA, N. 18. ✦ A porni **(I 1)** brusc; (despre ființe) a se ridica **(I 11)** repede; a se repezi, a se năpusti (într-o direcție). *Nemaiauzind nici o foșnitură ..., am țîșnit o dată cu țărna-n cap și tiva, la mama acasă.* CREANGĂ, A. 6. *Cînd să pătrundem, o buhnă țîșnește printre noi ... văitîndu-se cobitor.* ADAM, R. 9. *Cîinii toți țîșniră prin zăpadă către muchea dealului.* D. ZAMFIRESCU, Î. 38. *Începură deodată să pufnească greu pe nări, să grohăie gros și țîșniră în picioare cît erau de grei.* AGÎRBICEANU, S. 164. *Șoferul răsuci aprig volanul și automobilul țîșni pe lîngă ea ca o săgeată.* [illegible] I, 152. [illegible] *vaier.* EFTIMIU, Î. 144. *Un cîine jigărit țîșni printre* [illegible] I, 221. [illegible]

imediat țîșnirà ca de pe arcuri, răsturnînd [illegible] BRĂESCU, O. A. II, 191. *Speriat, arse fără voie o biciușcă iepei, care țîșni ogărește.* VOICULESCU, P. I, 147. *Șalupa țîșni ca o săgeată sub forfeteala* [illegible]. BART, E. 110. *Iezii țîșneau din brațele mele cît colo.* ARGHEZI, S. VII, 191. *Liliecii țîșneau în slavă, Cînd ne părăseam lăcașul.* BLAGA, POEZII, 336. *Dintr-un singur salt, Sălbaticele, negre căprioare Țîșneau pe piscul cel mai drept, mai-nalt.* V. ROM. ianuarie 1954, 132. *Băiatul țîșni ca un glonț și se întoarse cu* [illegible]. PREDA, M. 500. *Îndată țîșni în picioare, apucă pușca de țeavă.* id. ib. 380. ✦ A se ivi brusc, impetuos (și pe neașteptate). *Rar țîșnea din vreun tufiș cîte un iepure.* AGÎRBICEANU, S. P. 119. *Și dînd cu barda-n creștetul temut, Țîșni Minerva înarmată-n scenă.* CODREANU, S. I, 348. *Nitam-nisam, s-a iscat o cotigă ... zorită din stînga, țîșnind de pe o uliță îngustă.* C. PETRESCU, A. R. 18. *O spuză de copii negri, goi, cu părul creț, cu burta mare, țîșneau din toate părțile.* BRĂESCU, O. A. II, 133. *Sălbăticiunea țîșni cu urechile înălțate și cățelul se abătu spăimîntat la o parte!* SADOVEANU, O. VIII, 452. *Ciocîrlia ... țîșnește din lan.* PREDA, M. 324. *Cogeamitea vulpoi ... o țîșni cu coada fuștei.* VÎN. PESC. mai 1964, 7. ✦ A începe să vorbească repezit, cu mînie. *Că de dat, slavă Domnului, mi-ai dat numai* [illegible]. REBREANU, I. 278. *Boierule, să-mi pui la loc ce mi-ai luat de pe ochi — țîșni brusc cerșetorul cu glas în care tremura mult* [illegible] id. NUV. 260. ✦ F i g. A se arăta profilîndu-se [illegible] sau detașîndu-se de ceva, producînd impresia de mișcare, de elan. *Se așeză pe vîrful unei stînci ce țîșnea în sus.* GÎRLEANU, L. 63. *Printre vîrfurile brazilor ce țîșnesc din coasta pripită a muntelui, uliul se ridică încet.* CIOCÎRLAN, P. P. 80. *De supt o cîrpă murdară și sucită pe cap, țîșnea în toate părțile păru-i aspru, sur și spăriet.* HOGAȘ, M. N. 79. *Întorceam în mînă o creangă, din care țîșnea alta, ca o mînă întinsă.* VLASIU, D. 206. *Soarele era sus, țîșnind puternic dintre turnuri cenușii de nouri.* CAMIL PETRESCU, O. I, 306. *Aici, în nord, țărmurile țîșnesc vertical din apă.* TUDORAN, O. 140. *La capătul esplanadei țîșnește Palatul Culturii.* IL mai 1960, nr. 5, 38. *Cînd aerul se ridică în sus, ei* [munții] *odată țîșnesc pe-acolo Pe la geana orizontului.* SORESCU, L. L. I, 106. *A venit Brîncuși ... Și atingînd acest pămînt cu toiagu-i vrăjit, A făcut să țîșnească spre cer „Coloana fără sfîrșit".* V. ROM. august 1966, 9. *Tulpini care-ați țîșnit din lut, ... De ce întindeți corzi răsunătoare?* DOINAȘ, A. P. 37. ◇ (Prin analogie) *Un nume a țîșnit din toate paginile ziarelor, fiind pe atunci, ca și acum de altfel, obsesia a două continente.* BOGZA, A. Î, 445.

3. A se forma, a se naște deodată, a izbucni cu putere. *Din pămîntul rădăcinii țîșniseră îndrăzneț cîteva vlăstare crude.* C. PETRESCU, S. 14. *Țîșnesc curcubee ... din rouă Pe pajiștea udă.* BLAGA, POEZII, 209. *Imagini colorate îi țîșneau sub pleoape.* PREDA, M. S. 39. *În clipa aceea îi țîșnirà lacrimile pe obraz.* id. ib. 239. *Pămîntul acesta sterp el îl va preface în moșia cea mai mănoasă. Va fi al lui, cu tot ce putea țîșni din el.* V. ROM. ianuarie 1965, 19. ◇ F i g. *Atunci, deodată, codrii înfrunziră, Cetățile țîșniră din noroi, Și apele albastre năvăliră.* DOINAȘ, A. P. 81. ◇ (Despre lumină, flăcări etc.) *Munți de cremenă, din care țîșnea flăcări de foc.* ISPIRESCU, L. 57. *Efectele ... repezi și teribile ca ale unui trăznet țîșnit din cutele norilor.* MACEDONSKI, O. IV, 73. *Din luceafărul de seară ... țîșneau raze de pietre scumpe.* AGÎRBICEANU, P. M. 201. *Iar din crîncena lovire, sprinten fulgerul țîșni.* CODREANU, S. I, 380. *Deodată ... țîșni o lumină orbitoare și mîndră.* REBREANU, P. S. 85. *Dar focul țîșni din țeavă fără zgomot, ca un șuvoi scurt de fum.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 91. *Neașteptat flacăra țîșnea din nou.* C. PETRESCU, Î. I, 152. *O luminiță gălbuie țîșni ca un fulger mititel.* I. BOTEZ, ȘC. 18. *Izbește amnarul de asprele cremeni, Să vezi cum țîșnește și foc, și lumină.* VOICULESCU, POEZII, I, 19. *Săgețile soarelui de dimineață, țîșnind oblic prin crăpăturile obloanelor închise, îi înțepau ochii, orbind-o.* BART, E. 205. *Limbi* [illegible] SADOVEANU, O. I, 229. [illegible] *țîșnea* [illegible] *în toate părțile.* DAN, U. 210. *Să turnăm în el un combustibil pentru ca flacăra să țîșnească cu sporită putere.* CĂLINESCU, C. O. 97. *Ajunge un singur deget și lumina țîșnește din becuri.* BOGZA, A. Î. 251. *Trăgeau din* [illegible] I, 87. [illegible] *sting.* V. ROM. februarie 1970, 6. *Se ridicau, noaptea, grămezi de nori cenușii — fulgere țîșneau prin ei.* NEAGU, Î. 60. *În ziua cea dintîi, pe cînd lumina Țîșnind în mari mănunchiuri de văpăi Nu limpezea nici dragostea, nici vina.* DOINAȘ, A. P. 51. (F i g.) *Din ochii frumoși ai atîtor tineri ... țîșneau săgeți de dorințe.* SANDU-ALDEA, D. P. 147. *Aș vrea scînteia, licăru-nfocat, Cînd va țîșni din suflet să răsară, Să nu m-aprind ca un păiș uscat.* VOICULESCU, POEZII, I, 85. ◇ (Despre priviri) *Din ochi îi țîșneau priviri mînioase.* AGÎRBICEANU, A. 349. *Se mulțumește să mă persifleze înăuntrul ei, lăsînd să țîșnească spre mine doar o rază ironică din ochii drăcoși.* MIHĂESCU, D. A. 69. (În metonimie) *Spectatorii țîșnesc ochii lor la dînșii și fiecare urmărește cu sufletul calul pentru care a pariat.* ALECSANDRI, O. P. 343. ◇ (Despre sunete, cuvinte etc.) *Al valurilor zgomot țîșnind îl salutează.* EMINESCU, O. IV, 310. *Numai uneori țîșnea cîte o vorbă tare.* REBREANU, R. II, 110. *Uneori din gîndurile ocolite țîșnea totuși vreun cuvînt.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 257. *Dinspre depoul de locomotive, din cînd în cînd, țîșneau fluierături peste tăcerea înfrigurată.* VLASIU, D. 138. *Ce încordare în clipele de așteptare apăsătoare, pînă ce a țîșnit primul scîncet de viață nouă.* BART, E. 382. *Și glasuri de copii în luminiș De rîs curat țîșnirà fără veste.* PILLAT, P. 10. ◇ (Despre manifestări ale oamenilor, idei, sentimente etc.) *Din toate părțile printr-însa țîșnesc vederi cu totul burgheze.* IONESCU-RION, S. 108. *Dacă n-am da pe de lături, ar înceta poate discuția prea degrabă: ei! atunci de unde ar mai țîșni adevărul?* CARAGIALE, O. III, 49. *Gînduri grele îi frămîntau sufletul ei tînăr, gînduri nedeslușite, prin care se zbătea să țîșnească înțelesul, lumina.* AGÎRBICEANU, S. P. 50. *Veselia țîșnește iar din inimi tinere.* LUNGIANU, CL. 58. *Poezia va țîșni nu numai din ceea ce poate mișca, ci din tot ceea ce zguduie inteligența.* LOVINESCU, S. I, 442. *Pe cînd perora mai înfocat, îmi țîșni de dincolo de pragul conștiinței ... un amănunt cu totul uitat.* id. ib. III, 138. *Omul stătu o clipă ..., părînd să sondeze atent rogojina ..., de unde avea să țîșnească o profeție misterioasă.* C. PETRESCU, Î. I, 222. *Constrîngerea nu poate înfrîna firea care sfîrșește prin a țîșni.* BRĂESCU, A. 249. *Instinctul străvechi și nebănuit tresare și țîșnește cu putere nebiruită.* SADOVEANU, O. XI, 374. *Va țîșni adevărul și lumina vieții mele.* MIHĂESCU, D.A. 79. *„Trezirea" a trebuit să se producă ..., țîșnea din sufletul în plină desfășurare al acestei culturi.* BLAGA, Z. 197. *Din acea nemișcare și din privirile lui ... trebuia să țîșnească o forță de blestem.* VINEA, L. I, 406. *Din toate, așa cum le primea, țîșnea o bucurie ciudată, nouă.* PREDA, I. 69. *Chiar și dragostea neașteptată și pustiitoare țîșnește din miezul urii.* T decembrie 1964, 52. *Arta ... țîșnește spontan atunci cînd autorul are ceva de spus.* STĂNESCU, R. 349. *Poezia țîșnește incontrolabilă, ca un izvor ce a săpat multă vreme sub stîncă.* ROMÂNIA LITERARĂ 1985, nr. 8, 4[illegible]

— Prez. ind.: *țîșnesc.* — Și: (rar) **țișni,** (regional) **țijni, țifni** (ALR SN IV h 1 119/365, ALRM SN III h 937), (învechit) **cișni** (PONTBRIANT, D.) vb. IV.

țîști[1] s. n. [illegible]

ȚÎȘNIRE [illegible]
1. Cf. ț î ș n i (**1**). Cf. [illegible] *Țîșnirea celor două fluvii.* BLAGA, Z. 166.

2. Cf. ț î ș n i (**2**). [illegible] *tenit calea.* CAMIL PETRESCU, N. 90. ✦ Manifestare bruscă, pornită din mînie, din veselie etc. *Nu averea, ci acelea țîșniri necurmate de-a încerca să umilească ... pe cei mai săraci.* AGÎRBICEANU, A. 265. *Fără voia mea, cu aceeași gratuitate cu care mă pregăteam de țîșnire,* [illegible] 64. *Se desluseau frînturi de glume, țîșniri de rîs, țipete.* DAN, [illegible]

3. Cf. ț î ș n i (**3**). [illegible] *preț să confunde țîșnirea creatoare de forme a matema-*[illegible] *înalt, elevatul, grandoarea ... sînt repere definitorii și unificatoare ce străbat paginile cărții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1985, nr. 10, 19/3.

— Pl.: *țîșniri.*

— V. **țîșni.**

ȚÎȘNÍT1 s. n. Faptul de a ț î ș n i. Cf. ț î ș n i (**1**). [illegible] sărit] *în tavan.* UDRESCU, GL.

— Pl.: [illegible]

— V. **țîșni.**

ȚÎȘNÍT2, -Ă adj. **1.** [illegible] deschizătură. Cf. ț î ș n i (**1**). [illegible] *țîșnit printre dinți.* C. PETRESCU, Î. II, 173.

2. ContURAT energic. Cf. ț î ș n i (**2**). [illegible] *mai tare care pleca de jos, descria o curbă țîșnită brusc, apoi se înălța drept.* VLASIU, D. 21.

— Pl.: *țîșniți, -te.*

— V. **țîșni.**

ȚÎȘNITÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. Care iese cu presiune, care țîșnește (**1**); care aruncă lichid cu presiune. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Adverbial) *Aprinse și începu a picii alene, nepăsător, scuipînd des și țîșnitor printre dinți.* REBREANU, NUV. 263. ◇ *Fîntînă* (sau *apă*) *țîșnitoare* (și substantivat, f.) = fîntînă arteziană (v. a r t e z i a n). *Guri de apă țîșnitoare, care se urcau cu repeziciune pînă în vîrful cel mai înalt al caselor.* GHICA, S. 534. *Se înălța o fîntînă țîșnitoare.* BARONZI, I. L. I, 104/30. *Trimitea plan feciorului, să-i comande patru capete de leu cu gurile de bronz căscate, spre a împodobi patru fîntîni țîșnitoare.* C. PETRESCU, R. DR. 95. *În fața lor era un lac cu trei lebede, brazi, castani și straturi de flori,* [illegible] *fîntîna țîșnitoare Poate iar în joc de curcubee.* BENIUC, C. P. 61. *Colțuri verzi cu brazde de flori și plante ornamentale, bazine de apă cu fîntîni țîșnitoare ... agrementează zona destinată comerțului.* V. ROM. aprilie 1963 [illegible] *ce-au fost, țîșnitoare, aprinse Fîntîni — azi cu ape legate și-nvinse.* BLAGA, POEZII, 135. *Izvor țîșnitor* = izvor artezian (v. a r t e z i a n). *Se poate nădăjdui a se găsi izvor țîșnitor.* MN (1836), 45[1]/57.

2. S. f. (Regional) Pușcă de soc; pușcoci (**I 1**). [illegible] ✦ Instrument asemănător cu o pușcă de soc, cu care se stropesc roiurile de albine (Făget — Lugoj). Cf. CHEST. VI 7[illegible]

— Pl.: [illegible] și [illegible] **țîsnitór, -oare** adj. [illegible]

— **Țîșni** [illegible]

ȚÎȘNITÚRĂ s. f. **1.** Faptul de a ț î ș n i (**1**); concretizat ceea ce a țîșnit de undeva. Cf. COSTINESCU. *Din țîșnitura ce făcu laptele din țîță, ... spun păginii să se fi alcătuit pe cer Calea-Laptelui.* ISPIRESCU, U. 19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am zărit două țîșnituri de fum una după alta.* MIRONESCU, S. A. 121. *O țîșnitură de aburi dintr-un gît șuierător de oțel.* DAN, U. 22, cf. SCRIBAN, D. *Hemoragia din artere se produce cu o țîșnitură pulsatilă.* A. POP, CHIRURG. 77. *Ecourile comentau bătăile esențiale, precum pulverulența unui joc de ape țîșnitura centrală.* CĂLINESCU, B. I. 15. *Sîngele se scurge sub formă de țîșnituri regulate, odată cu bătăile inimii.* BELEA, P. A. 97. *Întinse mîna deasupra țîșniturii de* [illegible] 157 [illegible]

2. (Regional) Locul unde iese la suprafața pămîntului un izvor; clipsie (**3**). Cf. [illegible] 1976, 207.

— Pl.: *țîșnituri.*

— **Țîșni** [illegible]

ȚÎȘNIȚĂ s. f. (Prin Ban.) Jucărie care imită pușca (**I 1**), făcută de copii dintr-o țeavă de soc, cu ajutorul căreia se împroașcă apă; proașcă (**5**), pușcoci (**I 1**). Cf. [illegible] 1975, 264, NOVACOVICIU [illegible] 21, ALR I I 696/18.

— Pl.: *țîșnițe.*

— **Țîșni** + suf. *-iță.*

ȚÎȘPOÁCĂ1 s. f. **1.** (Prin Mold. și prin Bucov.) Băutură alcoolică (mai ales vin) de proastă calitate. V. poșircă (**2**), ț î ș p o ș n i ț ă, t o r c ă. Cf. SCRIBAN, D. *Țișpoaca asta nu plătește 10 lei litrul.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. BUL. FIL. IV, 121, COMAN, GL., CV 1950, nr. 5, 32, LEXIC REG. 111. ✦ (În forma [illegible], și în sintagma [illegible], VIII, 1983–1984, 245) Soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, dese, de culoare albă sau neagră, din care se obține un vin slab; strugure produs de această viță de vie. ib.

2. (Prin Mold. și prin Bucov.) Lapte acru (foarte apătos) (com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI și din PĂLTINOASA — GURA HUMORULUI, CHEST. V 39 supl.), lapte bătut (CHEST. V 5/49), lapte înăcrit și stricat (SCRIBAN, D.). ✦ (Regional) Ciorbă sau borș rău preparate, lungite cu apă (Vînători — Neamț). Cf. I. CR. II, 80. ✦ (În forma *țimpoacă*) Oțet. SCRIBAN, D.

3. (Prin Mold.; argotic) Tutun de calitate inferioară, mahorcă. Cf. BUL. FIL. IV, 121.

4. (Prin Mold.; argotic) Om prost. BUL. FIL. IV, 121.

— Pl.: [illegible] — Și **țișpoácă**, **țișpoágă** (VIII, 1983–1984, 245, CV 1950, nr. 5, 32), **țișmoácă** (SCRIBAN, D.), **țișmoágă** (id. ib.), **țimpoácă** (id. ib.) s. f., **țiștóc** (com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ȚÎȘPOÁCĂ2 [illegible] v. **țîștoc1.**

ȚÎȘPOÁGĂ s. f. v. **țișpoacă1.**

ȚÎȘPÓC s. m., s. n. v. **țîștoc1.**

ȚÎȘT [illegible] v. **țîști1.**

ȚÎȘTÁR [illegible] v. **tistar.**

ȚÎȘTI1 interj., subst. **I.** Interj. **1.** (Adesea cu valoare verbală; și repetat) Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe care sare sau țîșnește (de) undeva sau care redă zgomotul produs de o asemenea mișcare; țuști[1] (**1**). V. c i u ș t i, h u ș t i, [illegible] t i l v i c, t u l a i, t [illegible] ț î ș t o c1 (**I 1**), z b u g h i, z v î c. *Țîșt, diavole, că mă bagi în ipohondrie.* ALECSANDRI, T. 413. *Unde lovea el ... și unde se deschidea talazurile ..., acolo țîșt! și dînsa.* ISPIRESCU, L. 34. *Capra țîșt! în dreapta, țîșt! în stînga.* id. ib. 135, cf. DDRF. [illegible]

niță, țîști pe nas. [illegible] DELAVRANCEA, V. V. 37, cf. PAMFILE, J. III, 89, ȘĂINEANU, [illegible] CADE. *A țîndit pa l[illegible] să [illegible] de [illegible] corcoduși.* KLOPȘTOCK, F. 35, cf. BL III, 44, SCRIBAN, D., SCL 1960, 786, 794. *Fata se apropie iarăși și pasărea, tocmai cînd să puie mîna pe ea, țîșt. zboară pe bătătură.* POPESCU, B. III, 119. *Peste-un gros Furnigos, Țîști un iepure flocos.* MAT. FOLK. 512. *Țîșt, iepurele ... o zbughie spre pădure.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 103, cf. COM. SAT. III, 52. *Ia, țîști, drept în brațili fetii.* O. BÎRLEA, A. P. I, 189. *Cîn a văzut pe popa cu crucea, țîji dracu-n [illegible]!* id. ib. II, 510. [illegible] *vulpe, țîști! ... a fugit vulpea.* T. DIAL. M. I, 301. *Da dideam, știi cum dideam? Și* [dihania] *făcea țîșt-țîșt, țîșt-țîșt.* ib. II, 376, cf. PASCU, C. 111. ◇ (Substantivat) *Pe loc s-auzi un țîșt ca de lăcustă și un bîzîit ca de albină.* DELAVRANCEA, V. V. 36. ✦ (Cu valoare de imperativ) Pleacă! piei! dispari! *Boierul se răstise la el și-i strigase: Țîșt! să lipsești din ochii mei, mișele!* SADOVEANU, O. VIII, 574. *A strigat o dată: Hăt! Țîst! N-a mai rămas unul.* id. ib. XII, 512. *Baba,* [illegible] *riată: Țăști, țăști! Bubi dulci, ... Cu unt proaspăt* [illegible] GRIGORIU-RIGO, M. P. I, [illegible]

2. (În forma *țîști*) Cuvînt care redă izbucnirea bruscă a unui lichid care țîșnește de undeva. Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Țîști! sări din el toată apa.* id. ib.

II. Subst. (Prin Munt.) **1.** S. n. Săritură **(I 1)** vioaie, sprintenă; (regional) salt **(2)**, țîștoc[1] **(I 2)**. *Făceau niște țîștiuri lăcustele, că le pierdeam din ochi.* UDRESCU, GL. ✦ Săritură **(I 3)** peste [illegible] *A făcut un țîști peste bară, de-am crezut că zboară.* UDRESCU, GL.

2. S. m. Copil, puști; băiețandru; (regional) țuști[1] **(II 2)**. Cf. COMAN, GL. *Ce-ai pățit, mă țîștiule, de [illegible]?* UDRESCU, GL.

3. S. m. invar. C o m p u s: (familiar) **țîști-biști** — **a)** om de statură mică, slab [illegible] om (tînăr) neînsemnat. *Te-au dat la școală de la patru* [illegible] **b)** om de nimic [illegible] zăpăcit, zănatic. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: **(II 1)** *țîști*[illegible] **(II 2)** [illegible] **țîșt, țîștî, țîșt, țăști** [illegible]

— Onomatopee.

ȚÎȘTÍ[2] vb. IV. I n t r a n z. (Prin Munt. și Olt.) **1.** (Despre ființe) A țîșni **(2)**. *Iată că broasca mai țîști o dată* [illegible] I, 35, cf. [illegible] *N-apucă duhovnicul să deschidă cutia bine și țîști din ea un șoricel drept în farfuria cu ciorbă a ierodiaconului.* STĂNOIU, C. I. 127, cf. LEXIC REG. II, 33. *Țîștesc lăcustele prin iarbă.* UDRESCU, GL.

2. (Despre lichide) A țîșni **(1)**. [illegible] 119/784, ALRM SN III h 937. *Țîștește laptele din țîțe.* UDRESCU, GL. [illegible] *pompă.* id. ib. *Șiriia sîngele d-aiĉ, țîștea așa-ncolo.* T. DIAL. M. I, 71. ◇ F i g. *Lumina lină, d-o tăne fără moarte, țîștește din vina sfintii măriri.* JIPESCU, O. 15. ✦ (Regional) A scuipa printre dinți (Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: [illegible] țîști [illegible]

— V. **țîști[1]**.

ȚÎȘTOÁCĂ s. f. v. **țîștoc[1]**.

ȚÎȘTÓC[1] interj., subst. (Regional) **I.** **1.** Interj. (Regional; adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează o săritură bruscă, sprintenă. V. ț î ș t i[1] **(I 1)** (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Țîștoc, de pe mal, tocmai în mijlocul lacului.* id. ib.

2. S. n. (Prin vestul Munt.) Săritură **(II)**, salt; (regional) țîști[1] **(II 1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Face niște țîștocuri de* [illegible] id. ib.

II. 1. S. m. (Regional) Pui de iepure (Păușești Otăsău — Băile Govora). COMAN, GL.

2. S. m. (Prin vestul Munt. și estul Olt.; și în formele *țîșpoc*, la f. *țîștoacă*) Epitet pentru un copil vioi, neastîmpărat, zburdalnic, jucăuș. Cf. SFC VI, 51, UDRESCU, GL. *Ce-a mai făcut țîștocu-àla cu examenele?* UDRESCU, GL. ✦ (La f., în forma *țîșpoacă*) Epitet pentru un om repezit, zăpăcit, aiurit, nebunatic. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Și, la f., în forma *țîșpoacă*) Epitet pentru o persoană scundă și îndesată. Cf. UDRESCU, GL. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *Nu e decît o țîștoacă de fată și te crucești ce iese din mîinile ei!* id. ib.

3. S. n. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *țîșpoc*) Obiect neînsemnat. UDRESCU, GL.

— Pl.: (m.) *țîștoci*, (f.) *țîștoace* și (n.) *țîștocuri*. — Și: **țîșpóc** s. m., s. n., **țîștoácă**, **țîșpoácă** s. f.

— Formație onomatopeică.

ȚÎȘTÓC[2] s. n. [illegible] **tîrștoc. 1.** Cf. ALR I 654/1

2. (Regional) Chinga căpriorilor (Jupalnic — Orșova). Cf. CL 1987, 135, ALR I 666/1.

— Pl.: *țîștoace*.

ȚÎȘTUÍ vb. IV v. **tîstui**.

ȚÎȘTUITÚRĂ s. f. v. **țîștuitură**.

ȚÎT interj. (Regional) Strigăt cu care se alungă [illegible]

— Onomatopee.

ȚÎȚ[1] interj. v. **țița[1]**.

ȚÎȚ[2] interj., subst. **I.** Interj. (Adesea repetat) Cuvînt care redă sunetele caracteristice scoase de unele păsări, de șoareci etc. V. c h i ț, ț i[1]. Cf. BĂCESCU, PĂS. [illegible]

II. Subst. (Regional) **1.** S. m. (Ornit.) Purcelușă **(II 1)** [illegible] BĂCESCU, PĂS. 169.

2. S. m. (Entom.) Scripcar **(2)** *(Saperda carcharias)*. Cf. ALR II 6 574/47, 53.

3. [illegible] V. ț î l i n c ă **(I 1)**. *Dacă-i de salcie* [fluierul], *sunînd pe două găuri deodată, se zice țîț sau țîlincă.* PAMFILE, J. III, 39, cf. VICIU, GL.

— Pl.: (m.) *țîți*. — Și: **țîț** interj., subst. DL, [illegible] 6 574/53

— Onomatopee.

ȚÎȚ[3] s. n. [illegible] **țîță**.

ȚÎȚÁCĂ s. f. (Prin Mold.) Diminutiv al lui ț a ț ă.

1. Cf. ț a ț ă **(1)**. V. ț î ț a i e. *Țațaca Elenco* (a. 1791). CAT. MAN. II, 89. *Țîțaca și nenea ... să mulțumesc la complimenturile trimise.* FM (1841), 202^1,33, cf. POLIZU. *Ascultă, Gulița nineacăi: hai că ne-așteaptă țîțacele.* ALECSANDRI, T. 408. *Țaca Frăsina întinde foi de aluat, frate-meu Mihalachi pisează miezi de nucă.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 87. *Să dai dumneata, țacă, bunătate de fată ... unui asemenea om.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 148. *O aduseseră ... la sora ei mai mare, la țaca Zinca, măritată de curînd.* CONV. LIT. XLIV_1, 307, cf. TDRG, CADE. *Planul era genial ... să-i cer țacăi Tinca un leu.* BRĂESCU, A. 106. *Țîțaca Leona uita prea des că împlinisem cincisprezece ani și nu mai eram „țîncul" de altădată.* SADOVEANU, O. XVII, 371, cf. BL XIII, 157, SCURTU, T. 287, PASCU, C. 236.

2. Cf. ț a ț ă **(4)**. *Am să mă fac nene, răspunse în Crucea-de-Piatră, să am și eu țîțaca mea și cadînele mele.* M. I. CARAGIALE, C. 116.

Pl. [illegible] Și **țîțácă**, **țățácă**, **țațacá**, **țácă** s. f. [illegible]

— **Țață** + suf. *-aca*. [illegible] **Țacă** [illegible]

ȚÎȚÁICĂ s. f. v. **țițeică**[1].

ȚÎȚÁICHI s. m. v. **țițeică**[1].

ȚÎȚÁIE s. f. (Prin Mold.) Tață **(1)**. V. [illegible] **(1)**. [illegible] *mea* [illegible] *Dodo*. MILLE, V. P. 159. *I-a dus d-a dreptul în gazdă la mătușa lui, țațaia Cuța.* BASSARABESCU, V. 16. [illegible] MIRONESCU, S. [illegible] T. 287, PASCU, C. 236.

— Și **țițáie**, **țațáie**, **țáie** [illegible]

— De la **țață**. **Țaie** [illegible]

ȚÎȚÁLĂ s. f. (Regional) Om certăreț, intrigant (Sibiel – Sibiu). LEXIC REG. II, 64.

— [illegible]

— Cf. a ț î ț a.

ȚÎȚÁN subst. (Prin Mold.) Varietate de struguri nedefinită mai îndeaproape. V. ț î ț ă **(I 1)**. Cf. [illegible] 183, ALIL 1983–1984, 248.

— **Țîță** + suf. *-an*.

ȚÎȚÁR[1] s. m. (Ornit.; regional; în sintagma) [illegible] pescăruș **(II 1 b)** [illegible] (Pui – Hațeg). BĂCESCU, PĂS. 323.

— [illegible]

— **Țîț**[2] + suf. *-ar*.

ȚÎȚÁR[2] subst. **1.** S. n. (Regional) Biberon; suzetă. [illegible] REG. 43.

2. Subst. (Prin Mold., Transilv. și Ban.; și în forma *țițar*) Soi de viță de vie nedefinit mai îndeaproape; struguri produși de această viță de vie. V. ț î ț ă **(I 1)**. ALIL 1983–1984, 248.

— Pl.: **(1)** [illegible] Și **țițár** [illegible]

— **Țîță** + suf. *-ar*.

ȚÎȚÁRCĂ s. f. v. **țăsarcă**.

ȚÎȚĂ s. f. **I. 1.** (Popular) Organ al secreției lactate la femeie (p i e p t **2**, s î n **I 4**) sau la unele animale mamifere femele; g l a n d ă [illegible] m e l ă; p. r e s t r. mamelon, sfîrc **(1)**; s p e c. fiecare dintre prelungirile ugerului la animalele femele mulgătoare, prin care se scurge laptele; p. e x t. lapte secretat de acest organ. *Upovăința mea de la țîța* [illegible] CORESI, PS. 51/9. [illegible] PO 67/8. [illegible] *lui în cîmpu stăpînilor.* MOXA, 388/21. *Miercurea și venerea nu lua țîță în gură.* VARLAAM, C. 386. *Fără de rușine lucru să înțeleage ... cîndu-i vor găsi sărutîndu-să sau de o va ținea de țîțe.* PRAV. 103. [illegible] *ca să să pogoari laptile mai tare.* HERODOT[2], 193. *Den pîntece am ieșit și ... țîțele am supt?* BIBLIA (1688), 364[1]/56. *Țîțile de lapte, neavînd cine să le* [illegible] CAR., LEX. MARS. 226. *Aștepta ... să-l ia în brațele sale ... și cu țîțele sale să-l aplece.* ANTIM, P. 103. *Mielul s-au gonit de la țîțe* (a. 1746). ap. TDRG. *Poate* [illegible] *adus întru lumină și le-au hrănit cu țîțele acestea.* AETHIOPICA, 29[r]/22. *Hrana sa iaste țîța maică-sa și puțină făină mestecată cu lapte.* IST. AM. 79[r]/8. *Mă socotești cocon mic ce suge țîță.* ALEXANDRIA (1794), 46/4. *Era acolo niște pasări cu obrază ca de muiare* [illegible] *muma copiii săi și-i hrăniia nu atît cu laptele țîțelor, cît cu lacrămi.* MOLNAR, RET. 32/10, cf. KLEIN, D. 443. [Leacuri] *cînd să oprește țîța muierii, după ce naște copilu* (a. 1800). IORGA, S. D. XVI, 20. *Mulgîndu-se vaca ..., aspru trăgînd de țîțe se vatămă țîțele.* CALENDARIU (1814), 184/4. *Statuie mari de aramă ... ce arăta cum pre ei i-au aplecat și i-au hrănit lupoaia cu țîță.* N. STOICA, C. B. 75, cf. DRLU, LB. *Și din vîrtoase țîțe apasă, mulge lapte.* HELIADE, O. I, 310. *Căzu la dînsul de îi săruta picioarele și îl jura pă țîța ce a supt de la dînsa.* GORJAN, H. I, 160/6. *Muierile înarmate, prea războitoare, numite ... amazoane, fiind fără țîța dreaptă.* SĂULESCU, HR. I, 139/4, cf. ANTROP. 25/24, VALIAN, V. *Țîțele ... în care se lucrează laptele ce trebuie să hrănească copilul de cum se naște.* KRETZULESCU, A. 10/21. *Anica desfășe copila ..., îi stropi țîță în ochi.* CONTEMPORANUL, IV, 392. *Vaca este mancă de o țîță* (a. 1847). URICARIUL, X, 404, cf. ISER, PANN, E. III, 128/3. *Plumbul, intrînd subt țîța stîngă, a frînt o coastă.* NEGRUZZI, S. I, 29, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 436, COSTINESCU. *M-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă a țîțelor ei.* EMINESCU, P. L. 20. *Brațele ei m-au legănat, cînd îi sugeam țîța cea dulce.* CREANGĂ, A. 35. *Adormiți fiind purceii cu țîța la gură, voinicul băgă mîna binișor și apucă un purcel.* ISPIRESCU, L. 129. *Puiul de lup, cînd dă de sînge, lasă țîța lupoaicei și e lup!* DELAVRANCEA, O. II, 116, cf. DDRF. *Țîțele-ți sînt ca doi pui De cerb ce se nasc gemeni.* COȘBUC, P. II, 218, cf. BARCIANU, ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB., CANDREA, F. 84, BIANU, D. S. *Țîțele ugerului.* ap. TDRG, cf. DHLR I, 198. *Vițelul ... izbea cu capul crud în ugerul vacii și trecea grăbit de la o țîță la alta.* AGÎRBICEANU, S. 17, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-a obișnuit cu răsfățatul și gogoliríle babei, ca copilul din leagăn cu țîța.* REBREANU, NUV. 192. *Nevasta ... stătea lîngă el, în picioare, cu un copilaș la țîță.* id. I. 34. *Ridica în puterea brațelor un vițel luat de la țîța vacii.* BRĂESCU, O. A. II, 81, cf. SCRIBAN, D. *Ascultătorii, din cîmp și de la stînă, Scăpau și țîța oii și secera din mînă.* ARGHEZI, S. P. 94. *Sub pîntecul lupoaicei doi băieți dolofani sugeau din țîțele ei lapte și parcă nu se mai săturau.* STANCU, R. A. II, 398. *Nu le da să sugă din țîța a stîngă, că se-nvață stîngaci.* SORESCU, L. L. 133, cf. I. GHEȚIE, B. D. 689. *Leacu departe nu-i ... Subt tufă de romaniță, La mîndruța lîngă țîță.* PAULETI, C. 58. *Nevestelor ochișele, Cu țîțele bourele.* TEODORESCU, P. P. 150. *N-ar fi modru și putință Să vîr mîna-n sîn la țîță?* JARNÍK–BÎRSEANU, D. 380. *O gonghiță cu mînuță, Astăzi-mîni îți cere țîță.* DOINE, 135. *Frunză verde de pelin, Așa stau țîțele-n sîn Ca doi pui de căprioară Cînd mănîncă frunză afară.* ȘEZ. I, 49. *Vacele, bivolițele și oile ... fac pe țîțe zgaibe, răni ușoare și niște bubușoare.* ib. IV, 127, cf. VASILIU, C. 118. *Se stoarce în ochiul bolnavului* [de albeață] *țîță de femeie.* PAMFILE, B. 10. *De-o fi deochiat de muiere, Să-i crape țîțele, Să-i curgă laptele.* COM. SAT. I, 108. *Crepe-i țîțele, Cură-i laptele.* BÎRLEA, L. P. M. II, 337. *N-am perit cîn am sup[t] țîță, Dar acu cîn am drăguță.* ARH. FOLK. III, 73. *Dacă băiatul e stîngaci ... e semn că a supt mai întîi din țîța stîngă.* COM. SAT. III, 65, cf. ALR I 113, ib. 1 058/1, 18, 61, 80, 180, 270, 341, 357, 518, 538, 590, ALR II/I h 60, ALR II 5 672, ALR – M II h 354/233, NALR – O I MN 168, 301. *Mă duc la pruncul meu, Că mă string țîțele rău.* ANT. LIT. POP. I, 154, cf. A I 35, III 5, 6. *Sprîncenele I-ajung genele: Iară brațele I-ascund țîțele.* BALADE, I, 320. *Și la brață iarbă creață Și la țîță romoniță.* FOLC. OLT.–MUNT. I, 146. *Prepelițariu ... o rupea dă piep, dă țîți.* O. BÎRLEA, A. P. I, 251. *Se făcu ugerul cît hîrdăul Și țîțele cît cofițele.* [illegible] 229. [illegible] *a* [illegible] *și mire o juninca, da nu dă tot ..., i-a rupt ugeru, i-a rupt o țîță.* T. DIAL. M. I, 62. *Îi puneam ... țîță intr-o* [illegible] *muma țîță*

nu-i dă (= dacă nu ceri, nu primești nimic de la nimeni). PANN, P. V. III, 120/24, id. H. 82/8, cf. BARONZI, L. 52, ZANNE, P. II, 83, 828. *Patru merg, patru stau, patru vamă dau* (Coarnele și urechile, picioarele și *țițele* vacilor). COM. SAT. I, 104. *Sînt patru șipușoare. Stau cu gura-n jos Și nu s[illegible]* (*Țițele* vacii). GOROVEI, C. 374. *Am doi saci de năgară : Dacă n-ar fi sacii de năgară, N-ar mai fi lumea în țară* (*Țițele* femeii). PAMFILE, C. 33. ◊ F i g. *Țițele besearicii, carele izvorăsc laptele pravoslaviei.* MINEIUL (1776), 150r1 21. *Putea [illegible] pe [illegible] să înșale cugetînd că aceia vor fi supt țiță română.* GT (1839), 117²/30. *De pe-acum îi dai pipa? — Poi asta-i țița țiganului.* ADAM, S. 177. *Și legănat de mare, de fiară, ca de-o doică, Și năbușit în cîntec de țițele-i de [illegible]* ARGHEZI, VERS. 48. *Trec [illegible] ... Și-și despoaie gemene Țițele de cremene.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 136. (Ca epitet pentru a sugera calitatea deosebită) *Am scris un articol ... țiță ...* CAMILAR, N. II, 189. ◊ *Copil* (sau *prunc, copilaș, băiat) de* (sau, regional, *la, de la) țiță* (ori *țițe*) sau (regional) *copil mic la țiță* = copil care se hrănește sugînd; sugaci, sugar. *Pre nimene n-au cruțat, ce pănă în copii de țiță tot supt sabie au pus.* N. COSTIN, LET. II, 65/29. *Striga și plîngea ca un copil de țiță.* MOZAICUL (1838), 6/17. *Dă siropul de cicoară copiilor de țița [illegible] mici.* MAN. SĂNĂT. 177/9. *[illegible] muiere, bărbat, copil de țiță, Nepăsători de moarte, au inimă de criță.* ALECSANDRI, P. III, 254, cf. COSTINESCU. *Pe pruncii cei de țîță îi aruncau în flăcări.* EMINESCU, O. IV, 367. *Copil de țiță în albie.* CREANGĂ, A. 62. *Singur cu doi copii din cari unul de țiță, îi era cam greu.* CONTEMPORANUL, III, 923. *Toți copiii de țița cîți mor se crede că vor fi îngeri.* MARIAN, Î. 66, cf. BARCIANU. *Cîte un copil de țîță scîncește.* SANDU-ALDEA, A. M. 195. *Are doi copii : unul de șapte ani și celalt de țîță.* SĂM. IV, 180, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG. *O femeie, care are băiat încă la țițe, fură o grapă și o aruncă în vale.* COM. SAT. II, 20, cf. CADE. *Copilaș urît, de țîță, Uitat de maică-sa-n tramvai.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 142. *Femeile veneau ... strîngînd la sîn copii de țîță.* BRĂESCU, O. A. III, 250. [Vițelului] *îi curgeau balele din gură ca la un copil de țîță.* VLASIU, A. P. 187. *Ne ducem pentru un [illegible] un prunc de țîță.* SADOVEANU, O. [illegible], 913, cf. SCRIBAN, D. *Uciderea copiilor, de la cei mai răsăriți pînă la cei de țîță.* BOGZA, A. Î. 620. *Cele mai multe femei lăsase acasă copii de țîță.* SEVASTOS, P. 117, cf. ALR I/II h 226, ALR II/I h 146. *Eu am văzut un puiuț de veveriță ... Și-am gîndit că-i prunc la țîță!* BALADE, III, 304. *Rău m-ai blăstămat, maicuță, Cînd am fost copil la țîță.* FOLC. TRANSILV. II, 427. *Cu copil mic, dă țîță, ie greu.* T. DIAL. M. I, 369. *Ca un copil de țîță*, se spune despre un om naiv, nepriceput, neștiutor. Cf. ZANNE, P. II, 88. *Poveste bună de adormit copiii de țîță*, se spune despre un lucru de necrezut. *Toate cîte-mi înșiri acum de două ceasuri sînt numai o frumoasă poveste bună de adormit copiii de țîță.* NEGRUZZI, S. I, 234, cf. ZANNE, P. V, 511. ◊ (Eliptic) *Acesta al nostru zapis să fie la mîna fiei noastre Marica, care o am luoat noi mică, de țîță, înfășată în scutece* (a. 1621). I. BIANU, D. R. 66. *N-o să-i mai vie minte la cap; d-ar fi de țîță și tot n-ar fi așa de proastă și capie.* DELAVRANCEA, S. 31. ◊ L o c. a d j. **Cu țîță** = (despre o femeie) care alăptează. Cf. DL. *Mama cu țîță să nu umble cu canforă ..., că pe urmă îi înțarcă țîța.* ȘEZ. VI, 59. ◊ E x p r. **A da țîță** = a da să sugă, a alăpta. *Să păzască pre maica lor, cui va da mai nainte țîță dintru amîndoi.* HERODOT², 305. *Să dusă la un loc pustii cu doica sa ce-i dedease țîță.* DOSOFTEI, V. S. martie 23r/33. *Fămeaie doică ... va da țîță copilului.* BIBLIA (1688), 40¹/4. *Sugătoriul, deșteptîndu-să din dulcele său somn, sili pe mumă-sa ca să-i dea țîță.* GT (1839), 22¹/34, cf. VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU. *Călugărul o lăsă de-i dete țîță pînă ce se [illegible]* ISPIRESCU, L. 135. *[illegible]* *mititica, că pe urmă nu i-a mai da mama țîță.* CONTEMPORANUL, IV, 892, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Maică-sa îi dă a doua oară țîță peste 3—4 zile.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 48, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Dați-i nițică țîță băiatului meu.* STANCU, D. 232. *Mama țîță cui a da, Pe cine l-a dezmierda?* MARIAN, Î. 134. *Daca oi ... naște un copil, să-i dai țîță 7 ani.* FRÎNCU—CANDREA, M. 238. *Ciutele țîță mi-au dat, ... Și pe mine m-au scăldat.* BUD, P. P. 7. *Am visat așa că, dacă nu mi-i da țîță pe su(pt) talpa casei, eu mor.* VASILIU, P. L. 181, cf. ALR I/II h 227. *Zînele c-or trece, ... Și l-or apleca, Țîță că i-or da.* BALADE, III, 29. *Cu picior m-ai legănat, C-o mînă țîță mi-ai dat.* FOLC. TRANSILV. II, 293. *Iau copilul, îi dau țîță.* FOLC. MOLD. II, 492. **A avea țîță** = (despre o femeie) a avea suficient lapte pentru a-și alăpta copilul. *Dar ai țîță de ajuns, ii voinic?* CONTEMPORANUL, IV, 390, cf. DDRF. *Lăuza vrea să meargă la fîntînă și totodată să aibă și țîță.* MARIAN, NA. 125. **A-i pieri țîța** = (despre o femeie) a nu mai avea lapte, a nu mai putea alăpta. Cf. CADE. *Să nu mînînce furnicele din laptele unei femei, că-i va pieri țîța.* GOROVEI, CR. 128. **A-i fi de țîță** = (despre copii) a dori să sugă. *Gingiile ... încep să morfolească din nou, cum fac copiii cînd le e de țîță.* BOGZA, A. Î. 336. **A secat țîța caprei** = s-a terminat cu foloasele ușor obținute; a înțărcat bălaia. *Cică i-a luat moșiile ... acum li s-a înfundat și lor : a secat țîța caprei!* ALECSANDRI, T. 188, [illegible], P. I, 6[illegible]. **A [illegible]** [illegible] ZANNE, P. II, 446. **(A fi) ca copilul cu două țîțe** = a trăi în belșug, a o duce foarte bine. id. ib. 89. **(A fi) ca un copil cu țîța în gură** [illegible] **ca un copil la țîță)** = (a fi) mulțumit, împăcat, fericit. id. ib. 88. **Parcă tot suge la țîță**, se spune despre un om prost, fără judecată, fără minte. *Om în trup destul de mare Și minte de copil are. Știe vorbe să îndruge Parcă tot la țîță suge.* PANN, P. V. I, 10/6, cf. ZANNE, P. [illegible] 445. [illegible] **(A fi) întors de la țîță**, se spune despre un copil care, deși a fost înțărcat, este alăptat din nou și care, la maturitate, devine o piază rea pentru semenii săi. *Boala provine din multe cauze, dar mai ales din privirea celor întorși de la țîță.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 48. *Se mai fac strigoii din copiii întorși de la țîță.* CANDREA, F. 148, cf. ȘEZ. I, 15. *Deoache mai ales cei întorși de la țîță.* PAMFILE, B. 28, cf. ZANNE, P. II, 446. (Prin analogie) *Se vede că* [cerbul] *este ... întors de la țîță ... de-i așa de primejdios.* CREANGĂ, P. 217. ◊ C o m p u s e : (Bot.) **țîța-vacii = a)** (popular) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1)**, (popular) țîța-caprei, (regional) țîța-oii. V. c o a r n ă. *Strugurii cei mai stimați pentru masă ... sînt : coarna, ... țîța-vacii, al cărui nume arată îndestul forma broboanelor.* BREZOIANU, A. 351/29. *Țîța-vacii este o poamă coarnă cu boabele în forma țîței, este roșie deschisă și se păstrează mult timp.* I. IONESCU, P. 264, cf. HEM 3 190, BARONZI, L. 94, JIPESCU, O. 54, DDRF, BIANU, D. S. 705, TDRG, PANȚU, PL. 339, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Rar se mai găsesc vii cu viță veche, care aveau diferite numiri proprii : beșicată ..., razachie, țîța-vacii.* SIMIONESCU, FL. 340, cf. SCRIBAN, D. *Șaisprezece varietăți de struguri ... țîța-vacii, razachia [illegible]* [illegible]ESCU, P. O. 95, [illegible] BORZA, D. 183, ALIL 1983—1984, 255, DEX, H I 119, 381, 401, II 125, 165, 176, IV 26, 52, 104, 152, V 3, 131 137, 208, 234, 367, 380, 393, 403, 415, 447, 472, VI 132, VII 26, 83, 147, 257, IX 24, 471, XI 16, 73, 246, 326, 362, 400, XII 92, 136, 215, 225, 237, XIII 486, XIV 17, 21, 71, 222, 340, XV 342, XVI 216, 395, com. din ȚEPEȘ VODĂ – CERNAVODĂ, NALR – O IV MN 263, 2 185 975, 976, 982, 983, 987, 991; **b)** (regional) nume dat unei varietăți de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141; **c)** (regional) ciuboțica-cucului (*Primula veris, officinalis* și *elatior*). Cf. BARCIANU, GRECESCU,

FL. 489, PĂCALĂ, M. R. 18, ȘĂINEANU, D. U., CADE, MORARIU, PL. [illegible], SCRIBAN, D., BORZA, D. 138, ALR I 1 955/156, 158, 251, 708, 720, 776, 792, 840, 926; **d)** (regional) barba-caprei [illegible] BORZA, D. 170; **e)** (regional) cupa-oii [illegible] id. ib. [illegible]; **f)** (regional) coada-cocoșului [illegible] Cf. ALR SN III h 646/574, ALRM SN II h 461/574; **g)** (regional) lupoaie [illegible] BORZA, D. [illegible]; **h)** (regional) mierea-ursului (*Pulmonaria rubra*). id. ib. 140; **i)** (regional) ochii-broaștei (*Primula farinosa*). id. ib. 137; **j)** (regional) degetar (*Digitalis grandiflora*). Cf. ALR II 6 323/574; **k)** (regional) numele unei plante erbacee nedefinite mai indeaproape. *Nevestele merg în pădure și aduc o buruiană* [illegible] MARIAN, S. R. II 238, cf. H I. 99, 252, IV 84, V 49, IX 265, 482, XVIII 168; **l)** (regional) numele unei ciuperci comestibile de culoare albă, cu piciorul scurt și pălăria de formă lunguiață și care crește prin locuri nisipoase. Cf. I. CR. IV 71. **țița-oii** = **a)** (regional) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1)**; (popular) țița-vacii, țița-caprei. V. c o a r n ă. Cf. BIANU, D. S. 705, TDRG, PANȚU, PL. 339, CADE, BORZA, D. 182, ALIL 1983–1984, 255, H I 314, V 9, 34, 137, 185, 248, 256, 278, 319, 386, 393, 407, 458, VI 235, VII 147, IX 55, 70, 230, XI 73, XII 19, XIII 489, 492, XVI 30, 380, XVII 226, 362, NALR – O IV MN 262, 2 185/938, 951, 953, 956, 960, 966; **b)** (regional) degetar (*Digitalis grandiflora*). Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 056, DAMÉ, T. 63 bis, BARCIANU, BRANDZA, FL. 350, GRECESCU, FL. 434, BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 60. *Degetărița ..., cunoscută și sub numele de țița-oaiei,* [illegible] ȘEZ. XV, 25; **c)** (regional) ciubotica-cucului (*Primula veris, officinalis* și *elatior*). Cf. CADE, BORZA, D. 138, ALR I 1 955/375, 584, 595, 695, 768, 772, 800; **d)** (regional) plantă erbacee perenă, înaltă pînă la 70 cm, în partea superioară linoasă, cu frunze lanceolate și cu flori ca un degetar, de culoare albă-gălbuie, folosită ca plantă medicinală; degetar linos (*Digitalis lanata*). BORZA, D. 60; **e)** (prin Mold.) degețel-roșu (*Digitalis purpurea*). id. ib.; **f)** (regional) mierea-ursului (*Pulmonaria angustifolia, Pulmonaria officinalis*). id. ib. 139, cf. 140; **g)** (regional) numele unei plante erbacee nedefinite mai indeaproape. Cf. H I. 84; **h)** (regional) nume dat unei specii de plante din familia compozeelor. Cf. VICIU, GL.; **i)** (regional) floarea trifoiului. id. ib.; (regional) **țița-oilor** = arnică (*Arnica montana*). Cf. BORZA, D. 23, DEX, L. ROM. 1980, 181; **țița-caprei** = **a)** (popular) soi românesc de viță de vie care produce struguri (de masă) cu boabe mari, albe, roșii sau negre, lunguiețe și foarte cărnoase; strugure produs de această viță de vie; razachie **(1)**; (popular) țița-vacii, (regional) țița-oii. V. c o a r n ă. Cf. HEM 3 190, BARONZI, L. 94, JIPESCU, O. 54, DDRF. *Țița-caprei e lungăreață și gălbuie.* PAMFILE, I. C. 217, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D. 182, ALIL 1983–1984, 255, H I 55, II 261, 270, 289, 297, III 101, 151, 193, 208, 305, 324, 385, IV 175, V 79, VI 23, 89, 171, 191, 214, VIII, 15, [illegible] 258, 276, X 129, XIII 23, XIV 348, 358, 395, 415, 435, 477, XV 423, XVI 65, 142, 146, 224, XVII 60, 305, 362, 437, XVIII 3, 40, 70, 102, 241, 276, 291, 301. Com. din [illegible] DUMBRĂVENI. ◇ (Cu determinări care se referă la culoare) *Țița-caprei albă.* BORZA, D. 182, H VIII₁ 141, XIV 435, 444, XVIII 3, 241, 301. *Țița-caprei alb.* H II [illegible] BORZA, D. 182, H VIII₁ 141, XVIII 241. *Țița-caprei negru.* H II 289. *Țița-caprei roșie.* H XIV 435, 444, XVII 60, XVIII 3, 301. *Țița-caprei roză.* BORZA, D. 182. *Țița-caprei sură.* H XVII 60; **b)** (regional) nume dat unei varietăți de prune nedefinite mai indeaproape. Cf. BORZA, D. 139; **c)** (regional) barba-caprei [illegible] BRANDZA, FL. 311, GRECESCU, FL. 354. *Să fi observat ... fire de iarbă, însă mai cu seamă ... barba-caprei sau țița-caprei.* MARIAN, INS. 459, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, BORZA, D. 170, 171. *Barba-caprei ... sau țița-caprei crește pe locuri grase.* I. CR. IV, 24, cf. ȘEZ. XV, 145; **d)** (regional) surguci (*Consolida ajacis*). [illegible] BORZA, D. 50; **e)** (regional) ciubotica-cucului (*Primula veris, officinalis* și *elatior*). Cf. MORARIU, PL. 466, BORZA, D. 138; **f)** (regional) curpen de munte (*Clematis alpina*). BORZA, D. 49; **g)** caprifoi (*Lonicera caprifolium*). Cf. CIHAC, II, 436; **h)** numele unei ciuperci de culoare galbenă, care crește prin păduri, pe trunchiurile de brad (*Clavaria viscosa*). Cf. CADE; **i)** (regional) roșcovă **(1)**. Com. din DUMBRĂVENI; **j)** (regional) numele unui soi de prune nedefinit mai indeaproape. Cf. ALR II 6 082/102; (regional) **țița-pisicii** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, de culoare neagră, brumate, lunguiețe și cu pielița subțire; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 183, ALIL 1983–1984, 255, H VII 26, XIV 17, 29, 71, 84, 93, 173, 185, 222; (prin Olt.) **țița-iepurelui** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe de mărime mijlocie, lunguiețe și de culoare neagră; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 182, ALIL 1983–1984, 255, H V 415, IX 24, NALR – O IV MN 263, 2 185/976; (prin sudul Ban.) **țița-fetei** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, lunguiețe și de culoare albă; strugure produs de această viță de vie. Cf. ALIL 1983–1984, 255; (prin Transilv. și Maram.) **țița-viei** = soi de viță de vie care produce struguri cu boabe mărunte, alungite și de culoare albă-verzuie; strugure produs de această viță de vie. Cf. BORZA, D. 183, ALIL 1983–1984, 255; (prin sudul Mold.) **țița-cățelii** = alior (*Euphorbia*). *Țița-cățelii ... se întrebuințează la dobîndirea colorii galbene.* PAMFILE – LUPESCU, CROM. 46. [Bolnavul] *bea lapte de alior (țița-cățălii) picurat* [illegible] PAMFILE, [illegible] 33; (regional) **țița-mielului** = urechelniță (*Sempervivum tectorum*). Cf. BORZA, D. 159, DEX; (prin Bucov.) **țița-fiului** = răculeț **(2 a)** (*Polygonum bistorta*). Cf. BORZA, D. 134, DEX; (prin nord-estul Munt.) **țița-cucoanei** = numele unei flori (de grădină) nedefinite mai indeaproape. Cf. H XII 24, 170. ✦ (Popular; și în sintagmele *strugure țiță, poamă țiță*, ALIL 1983–1984, 247) Soi de viță de vie care produce struguri cu boabe lunguiețe, de obicei mari, cu pielița subțire, brumată, de culoare albă, neagră sau roșie; strugure produs de această viță de vie. *Neamurile de vie ce se cultivă ...: braghina ..., țița cu boaba lunguiață, virtoasă și se coace odată cu cea neagră.* I. IONESCU, M. 369. *Numirea strugurilor ... țirțiră ..., țiță.* JIPESCU, O. 54, cf. ȘĂINEANU, D. U., H XI 4, 17, 35, 40, 113, XVIII 260. ◇ (Cu determinări care indică varietatea) *Țiță albă, țiță neagră, țiță roșie, țiță mare, țiță mică, țiță grasă.* Cf. BORZA, D. 182, ALIL 1983–1984, 248. ✦ (Prin Olt.) Ardei iute (*Capsicum* [illegible]). (regional) [illegible] **(2)**. [illegible]

2. (Învechit și popular) Organ atrofiat funcțional [illegible] **(1)**. [illegible] *nii ... să golesc pînă la țiță și, împreună cu muierile, plîng.* HERODOT[2], 307. *El îndată, scoțînd cuțitul, i-au lovit supt țiță* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 254/32. [illegible] 1776, [illegible] *fără' de acoperemînt, ținea ... un topor* (a. 1773). GCR II, [illegible] BĂRAC, A. 67/15. *La metereze, copii! ... și chitiți tot* [illegible] *ugrăvi ... Ca să-l port, mări, la țiță.* EMINESCU, L. P. 1. *Sub țița stîngă vreau să-i pui Cuțitul ... S-apăs* [illegible] *stîngă, ca pe-o rană, Gilgiia la sînge pe arzimea gliii.* [illegible]

II. 1. C o m p u s : (prin Mold.) ** țița-cățelii = a)** (și în compusul **țiță-de-cățea,** NALR — MB I h 103/597) inflamație a ganglionilor limfatici (de la gît și de la subsuori); (popular) uimă. Cf. NALR — MB I h 103. *Țița-cățălii are țițină, se face tot subsuoară.* ib. h 103/547. *Țița-cățălii* [este] *o bubă pe la gît, pe fața.* ib. h 103/620; **b)** furuncul. [Furunculul] *șal mai zice țița-cățălii.* ib. h 102/498.

2. (Popular) Parte mai strîmtă, în formă de cioc, de la gura unui urcior, sau proeminență, în formă de mamelon, de pe toarta unui urcior, prin care se bea apă; (regional) țuțurcă. V. g u r g u i, ț i ț i n ă **(II 4)**, ț u ț u r o i **(2)**. Cf. POLIZU. *Sînt ulcioare închise la gură ..., la toartă cu sau fără țîță, prin care le place copiilor a bea apă.* CRĂINICEANU, IG. 267, cf. BARCIANU. *Vrei un ulcior cu țiță ori un ulcior cu flori de smalț albe pe burtă, ... te mai tocmești.* STANCU, D. 43, cf. DL, DM, DEX. *Cînd cumperi un urcior nou ... să-i pui deștiu în țîță-i și gura-ți în gura lui și să sufli.* I. CR. II, 210, cf. ALR I 696, ALR SN IV h 1 037, ALR — M II h 311/232. ✦ (Regional) Deschizătură în capacul doniței sau al altui vas din doage de lemn cu care se transportă apa la cîmp. *Donița mare, cu țîță și capac* (a. 1823). DOC. EC. 294, cf. ALR II 2 554/899. ✦ (Regional; în forma *țîț)* Vas, urcior, doniță, cană mică în care se păstrează apa de băut (pentru copii). Cf. PAMFILE, I. C. 392. *Adă țîțu să dau apă la copil.* VICIU, GL., cf. CHEST. II 464/401.

3. (Regional) Jgheab prin care curge mustul de la teasc; (regional) șipot **(II 4)**. V. b u r l u i, c i u c i u r (Balș). Cf. ALR II 6 138/876.

4. (Prin sud-vestul Transilv.) Parte a sobei sau a vetrei pe unde iese fumul. Cf. GREGORIAN, CL. 63, CHEST. II 338/48, ib. 342/48, A III 2.

5. (Regional) Parte de la marginea unei pîini formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) cursură, druț, răsunoi **(1)** (Mihăileni — Miercurea Ciuc). *O ieșit țîță-n coastili pînii.* ALR SN IV h 1 063/574, cf. ALRM SN III h 870/574.

6. (Regional) Ridicătură de pămînt; movilă. Cf. SCRIBAN, D. *De pe țîță se vedea tot satu.* id. ib.

7. (Învechit și regional) Celulă în care se dezvoltă matca albinelor; (regional) botcă, țîțînă **(II 3)**. *Tăiatul ... țițelor sau al căsuliilor celor de matce, după ce au roit destul.* ECONOMIA, 195/6. *Pentru plămădirea și creșterea unii crăițe, fac albinele ... mai mare și mai lungă căsulie ..., care obicinuit țîță se numește.* TOMICI, C. A. 13/23. *Chilioarele ... în cari se reproduc mătcile: botcă ... și țîță.* MARIAN, INS. 145, cf. CADE, DL, DM, DEX, CHEST. VI 40/21, ib. 123/4, 8, 9, 12, 13, 18, 20, 21, 27, 29.

8. (Regional; în forma *țîț)* Bucată mică de lemn rotunjită în partea de deasupra, folosită în loc de minge într-un joc de copii (Cisteiu — Alba Iulia). V. p o p i c[2] **(I 2)**, p u r i c e l **(6)**. *La un capăt ... se pune un lemnuț rotund numit puricel sau țîț.* PAMFILE, J. III, 17, cf. VICIU, GL. 72.

— Pl.: *țîțe* și regional *țîți* (ALRM I I h 55, ALR II I h 60, ALR II 5 672/531, 551, 682, NALR — O I MN 168, 301/921, ALR — T I h 140). — Și: (învechit și regional) **țiță** s. f., (regional) **țîț** (pl. *țîțuri)* s. n.

— Lat. **titta.** — **Țîț**: sg. refăcut după pl.

ȚÎȚĂI[1] s. n. v. **țițel.**

ȚÎȚĂI[2] vb. IV v. **țițîi[2].**

ȚÎȚĂIÁ vb. I v. **țițîi[2].**

ȚÎȚĂRCURĂ s. f. (Regional; mai ales la pl.) Așchie, vreasc cu care se aprinde focul (Mogoș — Abrud). Cf. ALR — T 733/347.

— Pl.: *țîțărcuri.*

— Etimologia necunoscută.

ȚÎȚĂU s. n. v. **țițel.**

ȚÎȚĂ-VARĂ interj. v. **țițvară.**

ȚÎȚCHE s. f. (Prin Mold., Transilv. și Ban.) Razachie **(1)**. V. ț î ț ă **(I 1)**. Cf. DR. I, 360, BORZA, D. 183, ALIL 1983—1984, 248.

— De la **țîță.**

ȚÎȚÉCHE s. f. v. **țițeică[1].**

ȚÎȚÉI s. n. v. **țițel.**

ȚÎȚÉICĂ[1] s. f. (Regional) Numele unei specii de șoarece asemănător celui de cîmp, dar cu botul mai ascuțit. Cf. H XVIII 19, BRAN, S.

— Pl.: [illegible] — Și: **țițéică** s. f. BRAN, S.

— **Țîț[1]** + suf. *-eică.*

ȚÎȚÉICĂ[2] s. f. v. **țițeică[1].**

ȚÎȚÉICHE s. f. v. **țițeică[1].**

ȚÎȚÍCĂ s. f. (Regional) Țîțișoară. Cf. POLIZU, TDRG. *Unde-ți văd țîțica-n piept, Dau prin gîrlă să mă-nec.* ȘEZ. I, 287. *Unde-ți văd țîțica-n sîn, Picerile nu mă țin.* MAT. FOLK. 460. *Mai slăbește-mi cureaua, Să-mi revenesc țîțica!* BALADE, II, 195, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țîțici.* — Și: **țițícă** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ică.*

ȚÎȚIDÚȘ s. m. (Ornit.; prin sud-vestul Ban.) Țiclean **(1)** *(Sitta europaea).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 169.

— Pl.: *țîțiduși.* — Și: **țițidúș** s. m. BĂCESCU, PĂS. 303.

— Formație onomatopeică.

ȚÎȚÎI vb. IV v. **țițîi[2].**

ȚÎȚÎNĂ s. f. v. **țîțînă.**

ȚÎȚIȘOÁRĂ s. f. (Popular) Diminutiv al lui ț î ț ă **(I 1)**. sînuleț[1], (regional) țîțică, țîțucă **(1)**, țîțuță. *Fu bătută cu toiage și-i tăiară țîțișoarele.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 20r/14. *Țîțișoarele în sîn durducuțe, Vîrtoșele ca niște gutiuțe.* BUDAI-DELEANU, T. V. 64. *Simte că vîntul răce o pătrunsă păr la oasă Și că-i prefăcu în gheață țîțișoarele în sîn.* DACIA LIT. 145/12. *Aleargă, suflete-aleargă, La soția ta cea dragă; ... Sînul, pieptul dezvelește, Țîțișoare rumenește.* CONACHI, P. 189. *Apoi răvarsă-i și rouă Peste-ale ei țîțișoare.* PANN, [illegible] 23/10, cf. POLIZU, BARCIANU, TDRG, CADE. *Zidul se suia Și o cuprindea ... Pîn' la costișoare, Pîn' la țîțișoare.* ALECSANDRI, P. P. 190. *Să mă-nsor, Să iau vădană Cu rochița gălbioară Croită pe țîțișoară, Cine-o vedea-o să moară.* TEODORESCU, P. P. 332, cf. MARIAN, D. 139. *Iar cu țîțișoarele Hotărăsc moșiele.* SEVASTOS, C. 305. [Cămașa] *după ce i-oi spăla-o Frumușel că i-oi usca-o ... Numa-ntr-a mea jale mare, Colea-n sîn la țîțișoare.* MARIAN, Î. 504. *Cămeșă mîndră floare, ... Uscată la țîțișoară Cu foc de la inimioară.* ȘEZ. I, 13. *Moșneagul se gîndea să-i tragă un pui de bate, să pomenească el și țîțișoara care o supt-o de la mă-sa.* ib. II, 153. *Cuiele i le bătea Tot prin mîini și prin picioare Și prin dalbe țîțișoare.* VICIU, COL. 74. *Țîțișoara-mi curge, Copilașu-mi plînge.* MATEESCU, B. 24. *O năroia Pan la brîușor, Pan la țîțișoare.* ARH. FOLK. III, 61, cf. ALR I 113/610. *A dormit la mine-n poală Cu capu la țîțișoare.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 482. *Coaptă-n sîn, la țîțișoară, Cu foc de la inimioară.* FOLC. MOLD. I, 122.

— Pl.: *țîțișoare.* — Și: **țițișoáră** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ișoară.*

ȚÎȚÎBÓC interj., s. m. (Prin vestul Munt.) **I.** Interj. Cuvînt care imită strigătul caracteristic al pițigoiului. Cf. UDRESCU, GL.

II. S. m. **1.** Pițigoi **(1)** [illegible] id. ib.

2. Epitet (depreciativ) pentru un om mic de statură. [illegible] ✦ Epitet [illegible] un om vioi sau pentru un om vorbăreț [illegible]

Pl.: s. m. [illegible]

– Onomatopee.

ȚÎȚÎDÚS [illegible] țîțîdus.

ȚÎȚÎGOI [illegible] pițigoi.

ȚÎȚÎI[1] [illegible] țîței.

ȚÎȚÎI[2] vb. IV. **1.** Intranz. (Despre unele insecte, unele păsări și unele animale) A scoate sunete caracteristice, repetate, ascuțite, scurte și tremurătoare. V. sfîrîi **(5)**, țîrîi[1] **(2)**. *Aceștiia arapi ...* [illegible] 248. *Cînd toate gurile privighitorilor lor a mai cînta* [illegible] MIR, IST. 83, cf. KLEIN, D. 442, [illegible] PILO, P. 72, BARCIANU, [illegible] MARIAN, INS. 162, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Și am auzit Șărchi șuierîn ... Și șoariși țîțîin.* DIACONU, VR. 81, cf. [illegible] *pe coviltirile căruțelor.* GALACTION, O. 270. *Tartalocul ... e de un neastîmpăr, mereu țupăind ..., mereu țîțîind, glasul lui obișnuit.* SIMIONESCU, F. R. 150, cf. [illegible] 148, SCRIBAN, D., [illegible] 784, II [illegible] 22, III 140, IV 85, 144, IX 363, X 4, 538, XI 401, 504, XII 171, 288, XIV 209, XVI 112, XVIII 140, com. MARIAN. [illegible] VII, 123, cf. [illegible] 251/780, [illegible] 1 016/90, [illegible] 6 574/47. [Porcul] *țițaie.* ALR SN II h 332/334, cf. [illegible] 698/551, ib. h 737, [illegible] 212/334, ALRM SN II h 551, A IX 1, 2, 5, 6, MAT. DIALECT. I, 100. *A început pițigoiul să țîție.* UDRESCU, GL., cf. ALR—T 937/284, 446. *Am o scroafă cu purcei : De prind pe unul, toți țîțiesc* (Lanțul). GOROVEI, C. 197, cf. PASCU, C. 54, 118. (Prin analogie) *Dintr-odată au început priculicii să țîție și să se apropie de mine* [illegible] *cînd în gînd intră, ca șoarecele țîțiiaște, iară cînd se descopere, ca leul răcnește.* CANTEMIR, IST. 320. ◇ Expr. **A-i țîții** [illegible] **inima** [illegible] **brăcinarul** etc.) = a-i fi foarte frică. *De la București a adus scrisorile : spaimă destulă, ... ; le țîție curu de frică — mai virtos boierilor* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 131. *De groaza celor șapte arapi ... le țîțăia inima.* [illegible] CIHAC, II, 436, DDRF, BARCIANU. *Comăneșteanu rămase nedumerit, uitîndu-se la birjarul de pe capră, căruia îi țîțîia inima de frică.* D. ZAMFIRESCU, R. 85, cf. ALEXI, W., TDRG. *Apucasem eu, așa, vitejia de coadă și mă țineam grapă de ea, cu toate că spatele-mi țîțîiau de frică.* HOGAȘ, M. N. 219, cf. ȘĂINEANU, D. U., [illegible] *dumitale, de-mi țîție inima în tot ceasul să nu dea foc la casă.* C. PETRESCU, R. DR. 21. *Pîndea chipul magistratului și-i țîțîia inima in el, de teamă să nu-l audă.* POPA, V. 190, cf. SCRIBAN, D. *Le țîție dosul — bursucii.* GALAN, Z. R. 158. *Și prin somn le țîție tirtița și le cuiește capu de groază.* NEAGU, I. 59, com. MARIAN. *Da baba, îi țîție inima di frici.* ȘEZ. IV, 196. *Băietului îi țîție inima că l-or pune și pe dînsul în țiglă.* VASILIU, P. L. 55, com. din ORAVIȚA, cf. CIA[illegible] 100. *Șoarecele se țîțoia.* Com. din FELEACU – CLUJ. ✦ [illegible]

e foarte nervos, și atunci țîțăie toți în casă și în curte [illegible] 343, cf. COM. SAT. III, 52.

2. Intranz. (Despre oameni) A scoate un sunet asemănător cu un „ț" prelungit, exprimînd mirarea, îndemnul etc. *Vizitiul țîții la cai.* REBREANU, R. II, 69. *Țîții mirat din buze. După aceea, speriat de cele spuse, înlemni ca butucul.* CAMILAR, N. I, 79. ✦ Tranz. (Regional ; în forma *țițoia* ; cu complementul „porc") A îndemna să meargă, scoțînd sunete asemănătoare cu un „ț" prelungit. *Porcii ce-i țîțoia, Pe deal către Roșia.* POP., ap. GCR II, 225. ✦ A sorbi cu zgomot, a plescăi **(1)**. (Refl.) *Ce te țîțăiești aci ca purceaua cînd bea lături subțiri?* BENIUC, V. CUC. 36. (Prin metonimie) *Mușca din pațlagică, care țîțîindu-i între dinți, împroșca cu măruntaiele pân' departe.* MIRONESCU, S. 182. ✦ (Regional) A dori cu înfocare, a fi ahtiat după băutură sau mîncare. Com. din Oravița. ◇ Expr. **A-i țîții** [illegible] **măseaua** = a avea mare poftă de băutură, a dori aprig să bea. Cf. SCRIBAN, D.

3. Intranz. (Regional ; despre copii ; în forma *țițoia*) A plînge ; a scînci ; a (se) smiorcăi. Com. din [illegible]

4. Intranz. (Regional ; despre instrumente muzicale) A răsuna în vibrații scurte și tremurătoare, lipsite de adîncime ; (despre muzicanți) a cînta în acest mod ; (rar) a țîrîi[1] **(4)**. *Radu, lăutarul, cu Luța, fata lui, cu cobza ... abia-ncep ei să țîție și să zdrăngăne puțin ..., că se și strecoară fetele pe lîngă gardul de nuiele.* LUNGIANU, CL. 22. *Nu bîzîi ca cimpoile.* [illegible] 1 594, cf. [illegible] CODIN.

5. Intranz. (Regional ; despre ploaie ; în forma *țîțăi*) A cădea în picuri mărunți. V. țîrîi[1] **(1)**. *Dacă picurii îs de tot mărunți, încît se pare ca o ceață, atunci se zice că „cerne ca prin sită" ... ori că numai „țîțăie".* COM. SAT. II, 7.

6. [illegible] în bucăți mici cu cuțitul. V. mărunți (Cornereva [illegible] Băile Herculane). Cf. ALR I [illegible] 987/18. [illegible] *agimile să le pui în legume.* ib. ✦ A tăia în bucăți mai mari cu securea (Cornereva – Băile Herculane). ALR I [illegible] 988/18.

7. Tranz. (Regional ; în forma *țîțăi*) A înțepa, a împunge (Globul Craiovei – Orșova). (Refl. pas.) [Oaia mușcată de șarpe] *se țîțăie cu un ac : la locul mușcat și jur se împunge.* CHEST. V 169/37.

– Prez. ind. [illegible] Și **țîții** [illegible] **țîțăi**, [illegible] **țîții**, **țîțăi** [illegible] **țățăi** (ȘĂINEANU, D. U.) vb. IV, **țîțiiá** (TDRG, CADE), **țițăiá**, **țîțaiá**, [illegible] **țițoiá** [illegible] 1 016/90, MAT. DIALECT. I, 100, com. din CÎMPENI, ALR—T 937/295, 296, 331) vb. I.

– Țîț[2] [illegible]

ȚÎȚÎIA [illegible] țîții[2].

ȚÎȚÎIÁG [illegible] sisiiag. [illegible] 5 320/682. [Porumbul] *l-aducam acasi, îl puneam* [illegible]

Și **țuțuiag** [illegible] 320/682.

ȚÎȚÎIÁLĂ [illegible] **(1)**, țîțîit[1] **(1)**, (rar) țîțîitură. V. sfîrîială **(6)**. Cf. UDRESCU, GL. *Țîțîieli de șoricei.* id. ib.

Pl. [illegible] **țîțîiele** [illegible]

– Țîțîi[2] + suf. *-eală.*

ȚÎȚÎIII [illegible] țîței.

ȚÎȚÎIRE [illegible] **(1)**. [illegible] 148. ✦ [illegible]

rare **(1)**. tresărire; înfiorare; teamă. Cf. PONTBRIANT, D., POLIZ[illegible].

— Pl.: [illegible] — Și: (învechit) **țițăire** s. f. [illegible]

— V. **țiții²**.

ȚÎȚÎIT¹ s. n. Faptul de a ț i ț i i².

1. Cf. ț î ț i i² **(1)**: (rar) țițiială, țîțîitură. Cf. LB, PONTBRIANT, D., BARCIANU, [illegible] || [illegible] ... *țițiit*. MARIAN, INS. 100. *Vînătorul dibaci o ademenește imitînd țițiitul șoarecelui*. SIMIONESCU, F. R. 28. *Un țițîit de șoarece, un vaitat de iepure aflat în primejdie de moarte*. VÎN. PESC. februarie 1964, 8. [illegible] UDRESCU, GL.

2. Cf. ț î ț î i² **(2)**. *După ce a descîntat, băbăreasa se duce la foc cu oala cu apă descîntată, bagă trei cărbuni în apă... și la fiecare cărbune își strînge buzele și scoate un fel de țițîit*. ȘEZ. IV, 32.

3. Sunet tremurător, cu vibrații scurte, lipsite de adîncime, emis de un instrument cu coarde. *Poporul simte plăcere s-asculte țițiitul arcușului unui* [illegible] TEODORESCU, ap. TDRG.

4. (Regional) Sunet ascuțit emis la vînătoare dintr-un fel de fluier din os de găină, cu care vînătorul imită glasul unor păsări pentru a le atrage (Bălțătești – Tîrgu Neamț). *Țipetele sau strigătele* [illegible]

— Pl.: *țițiituri*. — Și: (regional) **țițiit** [illegible]

— V. **țiții²**.

ȚÎȚÎIT², -Ă adj. (Regional) Legănat; lin, domol (Livadia de Cîmp – Hațeg). Cf. A IV 2. *În trap mai încet, mai țițiit*. ib.

— Pl.: [illegible]

— V. **țuțui⁴**.

ȚÎȚÎITÚRĂ s. f. (Rar) Faptul de a ț i ț i i² **(1)**: țițîit¹ **(1)**, (rar) țițiială. V. s f i r i î i t u r ă **(5)**, ț i r i i t u r ă **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D. [illegible]

— Pl.: *țițîituri*. — Și: (regional) **țițiitúră** s. f. UDRESCU, GL.

— Țiții² + suf. [illegible]

ȚÎȚÎLÍC subst. (Regional) Mic urcior în care duc [illegible] apă. Cf. PAMFILE, [illegible]

— Pl.: ?

— Tiț² + suf. *-ilic*.

ȚÎȚÎMVÁRĂ s. f. v. **țițvară**.

ȚÎȚÎN s. n. v. **țițînă**.

ȚÎȚÎ́NĂ s. f. (Mai ales la pl.) **I.** Piesă de metal sau de lemn în formă de [illegible] care se bate cu cuie în ușă sau în poartă și la capătul căreia se află o gaură sau un belciug ce intră în cîrligul din ușor; dispozitiv format din două piese (una servind ca suport pentru cealaltă), folosit pentru a lega un panou (ușă, fereastră etc.) de un cadru fix, astfel încît să permită panoului o mișcare de rotație (pentru închidere și deschidere) în jurul unei laturi a cadrului (v. b a l a m a, ș a r n i e r ă **1**). *Ținte ..., verigi ..., țițîni* (a. 1508). MIHĂILĂ, D. 168. *În curțile lor vei vedea cămările pline de painjină, ușile ieșite din țițîn, ferestrile sparte*. N. COSTIN, ap. GCR II, 12/3, cf. ANON. CAR. [illegible] (a. 1757). IORGA, S. D. XIV, 86, cf. MOLNAR, D. 372/11, KLEIN, D. 444. [illegible] *nilor, nefiind prin putință a să putea închide*. BELDIMAN, N. P. II, 202/2. *Poarta cea de fier ..., cînd s-ar cercui fără voie-i în țințîni, scotea un gemet trist și adînc*. MOZAICUL (1838), 349/21, cf. LB, VALIAN, V., ISER. [Poarta] *este de argint și se învîrtește pe țițîni de aurul cel mai curat*. PÎCLEANU, I. II, 97/10, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Se deschide și, învîrtindu-se pe țițînele ei, descoperi intrarea întunecoasă*. BARONZI, L. I, 69/16. *Am s-o scot* [ușa] *din țițîni*. ALECSANDRI, T. 333, cf. COSTINESCU. *Vîntul vijiie ...; oblonul se clatină și scîrțîie pe țițînele-i ruginite*. ODOBESCU, S. I, 153. *În dom de marmur negru ei intră liniștiți Și porțile în urmă în vechi țițîni s-aruncă*. EMINESCU, O. I, 93. *Ușa, în loc să se deschidă, sări din țițîni lovită* [illegible] N. II, 28. [illegible] *cu cazmale, alții aruncau cu uncrop pe la țițînele* [illegible] *topoare, și cercevelele ferestrelor se zguduiau cu putere din țițîne*. CARAGIALE, O. IV, 276. *Bătrînul intra pe poarta ruginită în țițîni*. SLAVICI, N. II, 5. *O mare ușă de fier se-nvîrtește din țițîni, c-un scîrțîit metalic*. VLAHUȚĂ, O. A. 215, cf. DDRF. *Cîrlige bătute în pereți, ce se cheamă țițîne*. DAMÉ, T. 96. *Se-ndoaie stejarii bătrîni, Și ușile gem în țițîni*. COȘBUC, P. I, 235, cf. BARCIANU. *Ușa bisericei scîrțîie greu în țițînele-i de fier*. ȘĂM. I, 326. *Geamlîcul și ușile se zguduiră și săriră din țițîni*. DELAVRANCEA, V. V. 223, cf. ALEXI, W., PUȘCARIU, ET. WB. 161. *Unele descîntătoare toarnă* [illegible] GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 49. *Se ung ... țițînele ușilor cu usturoi, ca să nu se apropie duhurile rele*. CANDREA, F. 250. *Cu dalta aceasta se scobește locul în care vin așezate balamalele (țițînile) de la uși și de la ferești*. I. APOLZAN, U. 25. *Leneș scîrțîie țițîna ruginită de la ușă*. GOGA, P. 70, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 416. *Nu mai intrau nici cară, nici sănii pe poarta ale cărei țițîni erau mereu înflorite de bură albă, înghețată*. AGÎRBICEANU, A. 430. *Crivățul întărîtat izbește în ușa cîrpită cu petici de-o zgîlțîie din țițîni*. CIOCÎRLAN, P. P. 7. *Poarta înaltă de stejar ferecat, sprijinită pe puternice țițîni de fier*. HOGAȘ, DR. II, 4. *Din apa descîntată bea bolnavul ... și ce a rămas se varsă pe țițîna ușii*. COM. SAT. IV, 78, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Odăița lui de la catul de sus, a cărei ușă se clatină la vînt numai într-o țițînă*. LOVINESCU, S. I, 208. *Ușa se deschise furtunos parc-ar fi sărit din țițîni*. REBREANU, R. II, 123. *Ușa crîșmei a sărit din țițîni și șeful de post a venit de două ori de-a berbeleacul, pînă pe podeț*. POPA, V. 14. *Multe zile pierdeam noi acolo, suflînd din foale și minunîndu-ne cum întorcea el fierul roșu, cum îl răsucea, făcînd scoabe, cuțite ..., țițîni pentru ferestre*. VLASIU, A. P. 30. *Țițînile ușilor erau frecate cu usturoi*. VOICULESCU, P. II, 26. *Ușile sînt susținute de „țițîni"*. PRIBEAGUL, P. R. 27. *Pune umărul, se opintește și scoate ușa din țițîni*. SADOVEANU, O. I, 434. *De țițîna ușii atîrnă, prăfuită, cureaua de tras briciul*. DAN, U. 125, cf. SCRIBAN, D. *Fusese mai aleș înghesuit în fața porților de fier, pînă cînd le-au scos Licsandru Hogă și tabacii din țițîni*. CAMIL PETRESCU, O. II, 259. *Cineva-n umbră Tot umblă, tot umblă ... Și rupe țițîni și lacăte*. BENIUC, V. 124. *Plînsul lui ... semăna a scîrțîială de țițînă neunsă*. DEMETRIUS, A. 19. *Luă sticla cu untdelemn, căută și o pană de gîscă și unse țițînile mișcînd ușa la dreapta și stînga*. V. ROM. noiembrie 1964, 10, cf. CL 1986, 142. *Temnița de piatră ... Cu zăvoare pe la uși, Cu țițînile-n cătuși*. TEODORESCU, P. P. 527, com. MARIAN. *Hîtrul mamei ... scoase ușa din țițînă și se cam mai duse*. ȘEZ. I, 90. *Ușa s-o ungi la țițînă, Și să vini, mîndro-n grădină*. HODOȘ, P. P. 164. *Ia apă din ostroave Și-mi udă țițînele*. BIBICESCU, P. P. 343. *Ușa parcă fu de spumă Așa sări din țițînă*. GRAIUL, I, 64, com. din STRAJA – RĂDĂUȚI, cf. GREGORIAN, CL. 63. *Ușile se țin prin „balămălile" care-s fixate de scînduri cu „nituri", iar capătul de lîngă ușor e virît în „țițîni"*. CHEST. II 156/224, ib. 156/1, 10, ib. 176/1, 7, 10, 224, 324, ALR II/I MN 135, 3 890, ALRM II/I h 347, A II 8, III 12, 17. *Unge ușa la țițînă, Să nu scîrțîie o lună*. BALADE, II, 192. *Și ușa-i de rogojină, Cu țițîni de pipirig, Nu scîrțîie nici un pic*. FOLC. TRANSILV.

II 441, cf. FOLC. OLT. - MUNT II, 476. ◊ F i g. [illegible] *ieture vor s-o scoaţă, din ţîţîne Să o smulgă.* EMINESCU, O. IV 145. *Muntele s-a zguduit din ţîţîni de [illegible] dihăniei.* VLAHUŢĂ, R. P. 70. *Căutam într-adins . . .* [illegible] *doar mi s-or tulbura creierii, doar mi-or sări din ţîţînile tidvei chinuitoarele versuri.* MIRONESCU, S. 159. *O culme . . . făcea un fel de ţîţînă uriaşă acestui dublu pergament, scris deasupra cu norii cerului şi dedesubt cu revărsarea munţilor.* GALACTION, O. 346. *Trîmbi sălbatice de ape speriate ţîşniră din iezerul cutremurat din ţîţîni.* VOICULESCU, P. II, 297. *Un* [illegible] IOVESCU, N. 206. ◊ E x p r. (Familiar) **A scoate** pe cineva **(afară) din ţîţîni** (sau **ţîţînă**) = a supăra rău pe cineva, a infuria; a face pe cineva să-şi piardă cumpătul; a scoate pe cineva din sărite. V. şi s c o a t e **(III 3).** *Românul se-ndîrjeşte Din ţîţînă cînd îl scoţi.* HASDEU, T. C. 58. *Ce datorie? strigă Burdea scos din ţîţîni.* SLAVICI, O. II, 104. *Limbuţia nevestei îl scosese afară din ţîţîni.* ISPIRESCU, L. 333, cf. DDRF, BARCIANU. *Tocmai răbdarea asta o scotea din ţîţîni şi-o îndîrjea mai rău.* SĂM. I, 121, cf. TDRG. *L-a scos din ţîţîni, fiindcă a venit ca o mustrare peste gîndurile lui răvăşite de imputări.* REBREANU, P. S. 70, cf. CADE, DL, DEX, CIAUŞANU, V. 207, ZANNE, P. III, 402. (Familiar) **A-şi ieşi** (sau **a-şi sări**) **din ţîţîni** = a-şi pierde răbdarea; a-şi pierde cumpătul; a se înfuria. Cf. DEX, ZANNE, P. III, 403. (Regional) **(A fi) sărit** (sau **ieşit**) **din ţîţîni** = (a fi) zăpăcit, smintit, zănatic, nebun. *Auzi dumneata vorbe? Vorbe de om sărit din ţîţîni.* SADOVEANU, O. XVI, 366. *Era un domn exaltat, cu gesturi nervoase . . ., evident ieşit din ţîţîni.* BLAGA, H. 78, cf. CIAUŞANU, V. 208, ZANNE, P. III, 403. (Regional) **A strînge** (pe cineva) **în ţîţîni** = a sili pe cineva să facă ceva; a strînge pe cineva cu uşa. Cf. PAMFILE, C. 53. (Regional) **A fi slab de ţîţîni** = a fi lipsit de putere, a fi puţin rezistent. *Unii . . ., cum te simt că ţi-e niţeluş rău, te leagă cobză să nu te mişti . . ., îţi pun luminarea şi, dă-i hi slab dă ţîţîni, te culcă dă ghiu.* JIPESCU, O. 66. ✦ (Regional) Scobitură care se făcea în prag şi în care intra o ieşitură a uşii pentru ca uşa să se poată roti. Cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 363. ✦ (Regional) Bucată de fier băgată în podoimă[1] **(1)**, în care se sprijină fusul morii (Castranova — Caracal). NALR — O IV MN 279, 2 448/987. ✦ Ligament elastic care uneşte cele două valve ale unei scoici. [Scoica de rîu] *se deosebeşte . . . şi prin prezenţa unor dinţi sub ţîţînă.* SIMIONESCU, F. R. 437, cf. DEX.

II. 1. (Popular) Vîrful purulent al unui abces, al unei bube. *Să se taie cu foarfecile două ţîţîni ce să fac supt limbă şi să se frece cu sare.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 51/15. *Dacă rana are cucuie sau ţîţîne, se arde cu piatra-iadului.* CORNEA, E. I, 126/18, cf. SCRIBAN, D., com. MARIAN. ✦ Parte profundă, întărită, a unui abces, a unui furuncul. V. r ă d ă c i n ă **(A II 2)**, s f a c e l. Cf. CADE, DL, DM, D. MED., DEX, com. MARIAN, CIAUŞANU, V. 206. *O rană* [illegible] *(la om) înmulţindu-se ţîţînele ei.* CHEST. VI 89/10, cf. NALR — MB I h 102/600. *Ţiţa-căţălii are ţîţînî.* ib. h 103/547, cf. NALR — MB I MN 281, 452/537, 551, 592, 612, 617, 619, 620, 624, 628, 644, 645. ✦ (Regional) Furuncul. Cf. TDRG, RĂDULESCU-CODIN, Î. 363. ✦ (Regional) Bubuliţă ce se face în jurul unui furuncul (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 100. *Mi s-o făcut ţîţîni pe lîngă buboi.* ib. ✦ (Învechit) Umflătură hemoroidală (externă). [illegible] *buzelor . . ., a ţîţînelor trînjilor.* PISCUPESCU, O. 312/10. *La şăzut, . . . atît cele ieşite, cît şi cele ascunse ţîţîni* [illegible] PISCUPESCU, A. 128/41, cf. POLIZU, DDRF. *Celui pătimaş de trînji îi ies un fel de ţîţîni la şezut, cari dor straşnic.* N. LEON, MED. 149.

2. (Regional) Rădăcină **(A I 1)** care creşte drept în jos [illegible] CHEST. II [illegible] supl.

3. (Regional) [illegible] albinelor; (învechit şi regional) ţîţă **(II 7)**. *Se cunoaşte* [illegible] *fac pre dunga fagurilor; căci într-aceste ţîţîni se prăseşte mumele albinelor sau împărătesele stupilor.* I. IONESCU, M. 381, cf. DL, DM, com. din CEAHLĂU — PIATRA NEAMŢ, CHEST. VI 18 supl., 27 supl.

4. (Prin Munt., Olt. şi Dobr.) Parte mai strîmtă, în formă de cioc, de la gura unui vas, a unui urcior, prin care se toarnă, se scurge sau se bea un lichid, sau proeminenţă, în formă de mamelon, de pe toarta unui urcior, prin care se bea apă. V. g u r g u i, ţ î ţ ă **(II 2)**. *Fă bine şi pleacă-mi ţîţîna urciorului să sug şi eu puţintică apă rece.* DELAVRANCEA, O. I, 118. *Ţăranii . . . mănîncă din acelaşi ciob, beau din acelaşi pahar, sug din aceeaşi ţîţînă de urcior.* IOVESCU, N. 146, cf. ALR I 696/677, 700, 708, 710, 727, 730, 735, 790, 890, 960, 984, 990, ALR II 3 953/705, 728. *Ţîţîna ibricului.* UDRESCU, GL. *Ţîţîna cănii.* id. ib. *Într-un urcior punea apă, ş-apoi . . . vinea pă ţîţîna aia, ne didea cu paharu.* T. DIAL. M. II, 109. ✦ (Regional) Deschizătură, vrană la un vas de lemn (Recea de Sus — Piteşti). Cf. ALR I 726/790.

5. (Prin Ban. şi sud-vestul Transilv.) Apă subterană care iese sau ţîşneşte la suprafaţa pămîntului; izvor. Cf. ALR I 796/30, 77, 85, 118, 122. ✦ (În forma *ţiţînă*) Fir, şuviţă de apă izvorîtă din pămînt, care nu ajunge să-şi facă curs vizibil. Cf. ATILA, P. 18. *Cea mai slabă urmă de apă, mijită din pămînt şi pierdută tot în el, la unul sau mai mulţi paşi, e o ţiţînă.* id. ib. *Tot ţiţîni sînt şi acelea cari . . . nu fac decît să ude locul pînă la un pîrîu.* id. ib. ✦ Loc ud, mlăştinos de la izvor spre pîrîu. Cf. LEXIC REG. II, 103.

6. (Prin Munt., sud-estul Transilv. şi Ban.) Ţurţur[1] de gheaţă. Cf. ALR I 432/730, 954, ALR SN III h 801/192, NALR — B 1 615/86, 97.

— Pl.: *ţîţîni* şi (învechit şi regional) *ţîţîne*. — Şi (rar) **ţiţînă** (VLAHUŢĂ, N. 128), **ţinţînă**, (învechit şi regional) **ţîţînă**, **ţîţină**, (învechit, rar) **ţîţie** s. f., **ţîţin**, (regional) **ţîţîn** (A III 12) s. n.

— Etimologia necunoscută.

ŢÎŢÎNÓC s. n. (Prin Maram.) **1.** Furuncul (pe corpul omului, pe ugerul vacii sau al oii); (regional) ţîţoc **(1)**. Cf. CL 1987, 44. *Ioi, că ţîţînoc mi-o ieşît pă mînă.* ib. 47.

2. Capăt ascuţit al unui par[1] **(1)**, al unei prăjini **(1)** etc. (Budeşti — Sighetul Marmaţiei). Cf. CL 1987, 44.

— Pl.: ?

— **Ţîţînă** + suf. *-oc*.

ŢÎŢIOÁGĂ s. f. (Iht.; regional) Cîră; (regional) ţiclă[2] **(2)** *(Cobitis aurata balcanica)* (Telciu — Năsăud). Cf. BĂCESCU, P. 56, 85.

— Pl.: ?

— **Ţîţi[2]** + suf. *-oagă*.

ŢÎŢÎRÍGI subst. pl. (Regional) Ardei iuţi (Islaz — Turnu Măgurele). GL. OLT.

— Cf. ţ i r[3].

ŢÎŢÎL s. n. v. **ţiţel**.

ŢÍŢI-VÀRĂ interj. v. **ţiţivară**.

ŢÎŢ-MĂLÀI subst. (Prin Transilv.; în construcţia) *De-a ţîţ-mălaiu* = numele unui joc de fete care se joacă la Paşti, nedefinit mai îndeaproape. Cf. SEZ. XVIII, 119. *Junii se joacă de-a mingea . . ., iar fetele şi fetiţele se joacă de-a „ţîţ-mălaiu", de-a inelul.* COM. SAT. II, 66.

— Cf. ţ î ţ ŭ i, m ă l a i. v. *ţîţ*ă **(I 12)**.

ȚÎȚOÁICĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Țîțoi[1] **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Are niște țîțoaice vaca asta, de fală, numai de-ar avea și lapte.* id. ib.

— Pl.: *țîțoaice.*

— **Țîță** + suf. *-oaică.*

ȚÎȚOÁIE s. f. v. **țîțoi.**

ȚÎȚÓC s. n. **1.** (Prin nord-vestul Maram.) Furuncul pe ugerul vacii, al oii; (regional) țîțînoc **(1)**. Cf. CL 1987, 44. *Vaca aĉăie îi bet'eagă, i s-o făcut un țîțoc pă uĝăr.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.) Ardei iute; (regional) țîța **(I 1)**. Cf. LEXIC REG. II, 17.

— Pl.: *țîțoace.*

— **Țîță** + suf. *-oc.*

ȚÎȚÓI s. n. **1.** Augmentativ al lui ț î ț ă **(I 1)**: (regional) țîțoaică. Cf. COSTINESCU, UDRESCU, GL.

2. (Regional; la f.; în forma *țîțoaie*; și în sintagma *poamă țîțoaie*, BORZA, D. 182, ALIL 1983—1984, 248) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL 1983—1984, 248, H III 305.

3. (Prin Transilv.) Numele a două plante: **a)** lupoaie *(Orobanche ramosa)*. BORZA, D. 122; **b)** (la f.; în forma *țîțoaie*) smintînică *(Orobanche cumana)*. id. ib. 121.

4. (Regional) Bubă, buboi. V. ț î ț î n ă **(II 1)**. Cf. BAR. - MUNT., W. 704/20.

— Pl.: *țîțoaie.* — Și: **țîțoále** (COSTINESCU, BORZA, D. 121, 182, ALIL 1983—1984, 248, H III 305), regional **țîțoáie** (COSTINESCU) s. f.

— **Țîță** + suf. *-oi.*

ȚÎȚOIÁ vb. I v. **țîțîi**[2].

ȚÎȚORÁN s. m. v. **chițoran.**

ȚÎȚÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Rar m.) Care are țîțe **(1)** mari; pieptos, (învechit) sînos **(2)**. Cf. CORBEA, D. $39^{r2}/35$, DRLU, KLEIN, D. 444, VALIAN, V., POLIZU, COSTINESCU, DDRF, ZANNE, P. I, 687, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H I 416. *Și țîțoasă Și lăptoasă* [illegible] TEODORESCU, P. P. 191. ◇ (Substantivat) *Făcea: „Spune, țîțoaso!" ... Mă polocrea.* T. DIAL. M. II, 344.

2. (Prin Mold.; în sintagma *poamă țîțoasă*, ALIL 1983—1984, 248; și substantivat, f.) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL 1983—1984, 248, H XV 263.

3. (Prin vestul Transilv.; în sintagma) *Prune țîțoase* = numele unui soi de prune nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 139.

— Pl.: *țîțoși, -oase.* — Și: (învechit) **țițós, -oásă** adj. DRLU, COSTINESCU, ALEXI, W.

— **Țîță** + suf. *-os.*

ȚÎȚOȘÁT, -Ă adj. (Regional; în sintagma) *Pere țîțoșate* = numele unui soi de pere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— Pl.: *țîțoșați, -te.*

— **Țîțos** + suf. *-at.*

ȚÎȚU interj. v. **țuțu.**

ȚÎȚÚCĂ s. f. (Regional) **1.** Țîțișoară. Cf. TDRG, CADE. *Dragi-mi sînt oițele Cînd le cresc cornițele, Dar mai dragi fetițele Cînd le cresc țîțucile!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 76. *Dragul mamii îngeraș! Da cum de te indurași Și țîțuca mi-o lăsași?* MARIAN, Î. 134, cf. T. PAPAHAGI, M. 235. *Culcă-te, draga mamii, ... Că ț-a da mama țîțucă.* ARH. FOLK. I, 195.

2. Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape (Trușești — Botoșani). Cf. ALIL 1983—1984, 248.

— Pl.: *țîțuci.* — Și: **țițúcă** s. f.

— **Țîță** + suf. *-ucă.*

ȚÎȚULÁ vb. I v. **țuțula.**

ȚÎȚULÍCĂ s. f. (Prin Mold.) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. ALIL 1983—1984, 248.

— **Țîță** + suf. *-ulică.*

ȚÎȚÚȘCĂ s. f. (Regional) Numele unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape (Bosia — Iași). Cf. ALIL 1983—1984, 248.

— **Țîță** + suf. *-ușcă.*

ȚÎȚÚȚĂ s. f. (Regional) Țîțișoară. Cf. DRLU. *Dragi-mi sînt oițele Cînd le cresc cornițele, Dar mai dragi fetițele Cînd le cresc țîțuțele.* DOINE, 167.

— Pl.: *țîțuțe.* — Și: **țițúță** s. f.

— **Țîță** + suf. *-uță.*

ȚÎU[1] interj., s. n. v. **țiu**[2].

ȚÎU[2] s. m. (Regional) „Ied sălbatic" (Frasin — Gura Humorului). ALIL 1983—1984, 501.

— Pl.: *țîi.*

— Cf. ț ă g u i.

ȚÎU[3] s. n. v. **țaig**[1].

ȚÎUÍ vb. IV v. **țiui.**

ȚÎUÍC interj. v. **țiuic.**

ȚÎUÍCĂ s. f. v. **țiuic.**

ȚÎUÍRE s. f. v. **țiuire.**

ȚÎUNÁ vb. I v. **țiuna.**

ȚÎUNÍ vb. IV v. **țiuni.**

ȚÎÚRĂ s. f. sg. (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.; în e x p r.) **A sta în țiura vîntului** = a sta în bătaia vîntului. Cf. LEXIC REG. II, 17.

— Formație onomatopeică. Cf. ț i u i.

ȚÎVLÍC interj. v. **țivlic**[1].

ȚÎVLÉT s. n. v. **țivlet.**

ȚÎVLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A arunca; a înlătura (Bonț — Gherla). PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *țivlesc.*

— Cf. z v î r l i.

ȚÎVLICÁ vb. I v. **țivlica.**

ȚÎVLÍCĂ s. f. v. **țivlică.**

ȚÎVLÍI vb. IV v. **țivli.**

ȚÎVNĂ s. f. v. **țifnă**[1].

ȚÎVNÍ vb. IV v. **țifni**[1].

ȚÎVNÓS, -OÁSĂ adj. v. **țifnos.**

ȚÎVRÍNĂ interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă caprele (Arpașul de Jos — Victoria). Cf. ALR SN II h 388/172.

— Etimologia necunoscută.

ȚOA interj. (Prin Transilv.) Cuvînt cu care se îndeamnă caii la mers. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98. [illegible] CANDREA [illegible] V 77 [illegible].

— [illegible]

ȚOABĂ [illegible] 1. [illegible] Specie de țînțar foarte mic, negru, cu abdomenul gros, care zboară în roiuri dese; (regional) țobîc (1) [illegible] *foc, mai ales țoabe, atunci se strică vremea.* GOROVEI, CR. 374 [illegible] *cari zbor, mai ales bărbații, în roiuri atît de dese, încît cînd te cuprind, nu poți răsufla de răul lor. Poporul le zice țoabe.* SIMIONESCU, F. R. 365, cf. DL, DM, ȘEZ. III [illegible] *vezi mai multe țoabe (o specie de țînțari) deasupra unui loc băltos ..., cît mai curund va veni ploaia cu tempestate.* COM. SAT. I, 38, cf. A V 2, 14, 15, 16, 20, VI 4 [illegible] 238.

2. (Prin Mold.) Epitet pentru o femeie imorală, [illegible] va. Cf. [illegible]

— Pl.: [illegible]

— Cf. ț o b î [illegible]

ȚOAC [illegible]

ȚOÁCA interj. (De obicei în combinație cu alte interjecții) 1. (Prin Mold. și Maram.; și repetat) Strigăt cu care se cheamă porcii. Cf. H I 58. *Țoac, țoa!* ȘEZ. III 190. [illegible]

2. (Regional; în combinație cu *bir)* Strigăt cu care se cheamă oile. *Țoaca, bir!* Com. din ȘIEUȚ — BISTRIȚA.

— Și: (1) țoac [illegible]

— Formație expresivă. Cf. ț o [illegible]

ȚOÁCĂ¹ [illegible] (1 1) [illegible] h 60/[illegible]

— Pl.: ?

— Cf. ț o c ă i.

ȚOACĂ² [illegible]

ȚOÁCĂN s. m. (Prin Transilv.) 1. Colț de dantelă. *Faini sînt țoacănii de la abrosu tău.* PAȘCA, GL., cf. COMAN, GL., CV 1950, nr. 4, 34, MAT. DIALECT. I 271.

2. [illegible]

— Pl.: *țoacăni* și (n.) *țoacăne* (MAT. DIALECT. I, 271).

— [illegible]

ȚOAC-ÎN-POAT [illegible]

ȚOÁDĂRĂ s. f. (Prin sud-estul Transilv.) 1. Femeie mică, dar harnică și energică. Cf. LEXIC REG. II [illegible].

2. Femeie de moravuri ușoare (Lisa — Făgăraș). LEXIC REG. 95.

— Pl.: [illegible]

— Etimologia necunoscută. Pentru sensul 2, cf. ț o a n d r ă.

ȚOÁGĂ¹ interj. v. țoaca.

ȚOAGĂ² s. f. v. țeh².

ȚOÁIDĂ s. f. (Regional; în construcția) *De-a țoaida* = de-a v-ați ascunselea, v. a s c u n s (Vad-Făgăraș). Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁITĂ s. f. (Prin nordul Mold. și prin Maram.) Proptea (GLOSAR REG.) la gard (COMAN, GL.) sau la ulucul pe care se transportă lemnele din munte la vale (ARVINTE, TERM. 173). ✦ (Prin Maram.; în forma *țoită)* Nuia cu care se îndeamnă vitele la mers; (popular) strămurare. Cf. CANDREA, Ț. O. 52. ✧ Expr. (Prin Maram.) **A fugi tot într-o țoită** = a fugi repede. MAT. DIALECT. I, 217.

— Pl.: [illegible] — Și: **țóită** s. f. CANDREA, Ț. O. 52, MAT. DIALECT. I, 217.

— Etimologia necunoscută.

ȚOÁLĂ s. f. v. țol².

ȚOÁMPĂ s. f. 1. (Regional; la n.; în forma *țomp)* Vîrf, pisc². Cf. LEXIC REG. II, 118, L. ROM. 1986, 215.

2. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Piatră mare pe care stau ciobanii cînd mulg oile. V. s c a u n (I 1). Cf. A V 15, 26, GLOSAR REG.

3. (Regional) Piatră mare, colțuroasă, pe fundul apei, care periclitează plutăritul (Coverca — Vatra Dornei). Cf. ARVINTE, TERM. 173.

4. (Regional; la m.; în forma *țomp)* Lemn cioplit în patru sau în șase fețe, care se pune în mijlocul unei movile, ca semn de hotar (Cloșani — Tîrgu Jiu). Cf. NALR — O II h 336/937.

— Pl.: *țoampe.* — Și: **țomp** (pl. n. *țompuri* LEXIC REG. II, 118, m. *țompi* NALR — O II h 336/937) s. n., s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. c i o m p.

ȚOÁNCĂ s. f. (Regional) 1. (Eufemistic) Organul genital masculin (la copii). Cf. ȘEZ. I, 149, COMAN, GL.

2. (Și m.) Termen afectiv folosit pentru a vorbi cu (sau despre) copil, p. e x t. cu (sau despre) soț, soție. Cf. UDRESCU, GL. *Țoancele mamii!* id. ib. *Pe țoancă al meu (sau a mea) nu l-ai văzut viind?* id. ib. ✦ (Argotic) Termen familiar de adresare. *Las' pe mine, țoancă!* ALAS 27 XI 1938, 7/5, cf. SCL 1978, 324.

3. Nume dat unei plante cu frunze lanceolate, cu flori albe, dispuse în spice ca ale trestiei, și care crește pe dealuri (Vinjul Mare — Strehaia). Cf. H IX 122.

— Pl.: [illegible] — Și: (2) **țonc** s. m. UDRESCU, GL.

— Probabil rezultat, prin afereză, din **puțoancă**, cuvînt neînregistrat în dicționar.

ȚOÁNDRĂ s. f. v. țundră.

ȚOÁNGĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) 1. Talangă (1). Cf. CADE, com. din județul BIHOR, PAȘCA, GL., com. BENIUC, A I 17, 22, 23, 24, 25. ✦ Clopot stri[illegible] 1020, CADE, A I 12.

2. Clopoțel legat de coșul morii, care, acționat de un dispozitiv, semnalează terminarea grăunțelor. Com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ.

— Pl.: [illegible]

— Formație onomatopeică. Cf. t a n g ă.

ȚOÁPĂ¹ s. f. (Prin Olt.) Lovitură de bîtă (SCRIBAN, D.); bîtă (id. ib.).

— Pl. : *țoape.*
— Etimologia necunoscută.

ȚOÁPĂ[2] s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Fată care sare și joacă mult. Cf. CV 1950, nr. 4, 34. ◇ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Țoapa aia de Maria nu face* [illegible]
— Pl. : *țoape.*
[illegible] țopăi.

ȚOÁPĂ[3] s. f. (Regional) Amestec de minereu de aur, măcinat fin, și mercur (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL.
— Etimologia necunoscută.

ȚOÁPĂ[4] s. f. v. țop[2].

ȚOÁPĂ[5] s. f. v. țopă.

ȚOÁȘCĂ[1] s. f. v. țoașcă.

ȚOÁȘCĂ[2] s. f. v. tușcă[2].

ȚOÁȘE s. f. pl. v. țohă.

ȚOÁȚĂ[1] s. f. [illegible] (2) (*Nemachilus barbatulus*) (Teliu — Brașov). Cf. BĂCESCU, P. 56, 131.
— Pl. : *toate.*
— Etimologia necunoscută.

ȚOÁȚĂ[2] [illegible] tut.

ȚOBIC [illegible] țobie.

ȚOBÍE s. m. 1. [illegible] Specie de țînțar foarte mic, negru, cu abdomenul gros, care zboară în roiuri dese; (regional) țoabă (1) (*Simulium*). Cf. DDRF, MARIAN, INS. 311, TDRG, CADE, ȘEZ. III, 90, VICIU, GL. *Țobicii și mornițele (un* [illegible] *soarelui și pișcă tare pe la amiezul nopții — e semn* [illegible] *să ploaie, că umblă țibicii.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. L. ROM. 1964, 84, PASCU, C. 234.

2. (Entom.; prin Transilv.; în forma *țiboacă*) Viespe-de-drumuri; (regional) țibocuță (*Pompilus viaticus*). Cf. MARIAN, INS. 228, 229, JAHRESBER. XII, 158 [illegible] *... și de țînțari.* PAMFILE, DUȘM. 33.

3. (Prin Bucov.) Epitet pentru o persoană (mai ales pentru un copil) cu purtări îndrăznețe, supărătoare. Cf. MARIAN, INS. 327.

— Pl. : [illegible] Și: **țobică** MARIAN, INS. 311, TDRG, L. ROM. 1964, 84; pl. și *țobíce* MARIAN, INS. 311, TDRG) s. f., **țobíe** (ALR I 1 890/269; pl. *țobíci* ib.), **țibíe** s. m., **țiboácă** s. f., **țăbúe** (DDRF, MARIAN, INS. 311, TDRG, CADE, ȘEZ. III, 90), **țîmbúe** (MAT. DIALECT. I, 196) s. m.
— Cf. țoabă [illegible]

ȚOBÍCĂ s. f. v. țobie.

ȚOC[1] interj. (Adesea repetat) 1. [illegible] care imită zgomotul produs de sărut sau de supt. *Dumneata știi prea bine puterile mele, ajunge numai să-mi poruncești (țoc, și il sărută).* GORJAN, H. I, 70/28, cf. BARCIANU, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se repede la dînsa ș-o sărută, țoc-țoc!* SADOVEANU, O. I, 564, cf. SCRIBAN, D. [illegible] *te ridice și tu „țoc", „țoc"!* DAVIDOGLU, O. 51, cf. PĂSCULESCU, L. P. 383. ✦ (Substantivat) Sărut zgomotos. Cf. ALEXI, W., DSR.

2. (Regional) Cuvînt care redă zgomotul produs prin lovirea unor obiecte, prin ciocănire etc. Cf. UDRESCU, GL. 279.

3. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă porcii. Cf. SCRIBAN, D.
— Onomatopee.

ȚOC[2] s. n. (Prin Transilv.) Suport pe care se fixează pieptenele de dărăcit; darac. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *S-au pus la o cină. Fata sta* [illegible] R. 431.
— Pl. : [illegible]
— Din [illegible]

ȚOCÁR s. m. (Prin Transilv.) Dărăcitor. Cf. MOLNAR, D. 62/27, [illegible]
— Pl. : *țocari.*
— Țoc[2] + suf. [illegible]

ȚÓCĂ s. f. (Prin Transilv.) 1. (În forma *țoacă*) Sarcină (de lemne). Com. din TRANSILV.

2. (În loc. adv.) În țocă [illegible] Com. din TEREBEȘTI — CAREI, com. BENIUC, TEAHA, [illegible] 278, ALR [illegible] 302/398.
— Pl. : [illegible] Și: țoácă s. f. [illegible] din TRANSILV.
— Etimologia necunoscută.

ȚOCĂÍ vb. IV. Intranz. 1. (Familiar) A produce un zgomot sărutînd. Cf. HEM 2 210, CIHAC, II, 536, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Luă pe dăscăliță de mijloc, o învîrti de cîteva ori tinerește și o pupă țocăind pe amîndoi obrajii.* REBREANU, I. 237, cf. ȘĂINEANU, D. U., BL VI, 149, BUL. FIL. IX, 42, com. din [illegible] ✦ [illegible] zgomot. *Țop, amîndouă în gîturile lui Vlasă și Nastasă și-i țocăiesc și-i drăgostesc.* ap. TDRG, cf. CADE. *Copiilor nu le place să-i țocăi.* SCRIBAN, D., cf. BUL. FIL. IX, 42, DEX. ◇ Refl. recipr. *Cînd vezi două moftangioaice amestecîndu-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi.* CARAGIALE, O. IV, 103, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Mi-o vede cu un flăcău în brațe, țocăindu-se (sărutîndu-se).* ȘEZ. VI, 153.

2. (Familiar; cu determinarea „din buze") A plescăi (1). *Ca să-mi lămurească întrebarea lui, ... se bătu cu degetul în beregată și apoi țocăi puternic din buze, ca și cum mi-ar fi dat a înțelege că-i ceva bun de tot.* MIRONESCU, S. 121. ✦ (Despre copii) A suge plescăind din buze. *În neștire strîngea la piept copilul care țocăia lacom.* REBREANU, I. 381. *Un copil țocăia la pieptu[l] mamei.* SCRIBAN, D. ✦ A mișca buzele prin somn ca și cînd ar suge. *Toată noaptea țocăie.* SĂGHINESCU, V. 107, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. (Regionial; despre veverițe) A scoate sunete caracteristice (Tazlău — Buhuși). Cf. H X 499.

4. (Regional; despre copitele cailor) A produce zgomot lovind pietrele (Dănești — Vaslui). Cf. ALR I 1 391/512.
— Prez. ind.: [illegible]
— Țoc[1] + suf. *-ăi.*

ȚOCĂIÁLĂ s. f. (Familiar) Sărut zgomotos; (familiar) țocăit (1). Com. din BILCA — RĂDĂUȚI.
— Pl. : *țocăieli.*
— Țocăi [illegible]

ȚOCĂÍT s. n. (Familiar) Faptul de a (se) țocăi.

1. Sărut zgomotos; (familiar) țocăială. Cf. țocăi (1). Cf. DL, DM, DEX.

2. Zgomot făcut cu gura cînd se mănîncă repede și lacom; plescăit (1). *Numai zdăngănitul lingurilor* [illegible] *din cînd în cînd.* REBREANU, NUV. 84. ✦ Zgomot, plescăit făcut de

copii la supt. Cf. ţ o c ă i **(2).** *Imita din buzele unsuroase ţocăitul pruncilor sugaci.* C. PETRESCU, O. P. I, 44, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *ţocăituri.*

— V. **ţocăi.**

ŢOCĂNEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt. şi sudul Transilv.) Ţăcăneală **(1).** Cf. ALR I 1 476/166. *Ce ţocăneli s-aud afară?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *ţocăneli.*

— **Ţocăni** + suf. *-eală.*

ŢOCĂNÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Prin nord-vestul Munt. şi sudul Transilv.) A ţăcăni **(1).** Cf. ALR I 1 475/166. *Merge de ţocăne strada.* UDRESCU, GL. *Ţocăne ceasu-ăla, te sperie din somn.* id. ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) A ciocăni (la uşă). Cf. UDRESCU, GL. *Parc-a ţocănit cineva la uşă.* id. ib.

— Prez. ind.: *ţocanesc* şi *ţócăn.*

— **Ţoc¹** + suf. *-ăni.*

ŢOCĂNÍT s. n. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Ţăcănit¹ **(1).** Cf. UDRESCU, GL. *S-aude ţocănitul ceasului.* id. ib.

2. Ciocănit (la uşă). Cf. UDRESCU, GL. *Parcă e un ţocănit la uşă.* id. ib.

— Pl.: *ţocănituri.*

— V. **ţocăni.**

ŢOCĂNITÚRĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Ţăcănitură. Cf. UDRESCU, GL. *S-aud nişte ţocănituri în dulap, bîjbîie vrun şoarece.* id. ib.

— Pl.: *ţocănituri.*

— **Ţocăni** + suf. *-itură.*

ŢÓCHEL s. n. v. **soclu.**

ŢOCHI subst. v. **ţohă.**

ŢÒC-ÎN-PÓC subst. (Transilv., Maram. şi prin Ban.; în l o c. a d v.) **Cu ţoc-în-poc** = cu toate lucrurile pe care le are cineva; cu tot calabalîcul; p. e x t. cu totul. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 98, DR IV, 1 041, BL VIII, 222. *Aştia vin cu-ţocu-n poc la noi.* BRAD, în ALIL 1983-1984, 316. *Am ieşit la liman!... Cu ţoc-un-poc!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 27, com. din TEREBEŞTI — CAREI. *Om mere cu ţoc-în-poc, Pînă ce-om ajunge-n foc.* BÎRLEA, C. P. 174, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21, COMAN, GL. *Cînd îi gata locu de grăpat cu ţocumpoc, atunĉa o sfîrńeşti.* ALRT II 74. ◇ (Adverbial) Cf. COMAN, GL. *Le-am luat pe toate, ţoc-în-poc.* Com. V. BREBAN. *Au venit ţoc-în-poc.* Com. din BIIA — TÎRNĂVENI. ◇ E x p r. (Argotic) **A fi agăţat cu ţoc-în-poc** = a fi prins asupra faptului. Cf. BUL. FIL. II, 207, BL IV, 76.

— Şi: **ţòc-un-póc** (scris şi *ţocunpoc* MÎNDRESCU, I. G. 98, *ţocu-n poc*), **ţocumpóc, ţoàc-în-poác** (com. din TEREBEŞTI — CAREI), **ţàc-în-pác** (ib.), **ţeàc-un-pác** (scris şi *ţeacunpac* NOVACOVICIU, C. B. I, 21) subst.

— Din germ. (mit) **Sack und Pack,** magh. **cakompakk.**

ŢÓCLI subst. pl. v. **ţoh².**

ŢÓCLU s. n. v. **soclu.**

ŢÓCNET s. n. (Prin Munt.) **1.** Zgomot produs prin lovirea unor obiecte. V. ţ ă c ă n i t¹ **(1).** Cf. UDRESCU, GL. *S-auzi un ţocnet pe sală, a căzut ceva.* id. ib.

2. F i g. Durere ascuţită, înţepătoare, de scurtă durată; săgetătură **(II 1).** Cf. UDRESCU, GL. *Am simţit un ţocnet la măsea, de m-a fulgerat în creştetul capului.* id. ib.

3. Sărut zgomotos. UDRESCU, GL. *Mi-a tras nişte ţocnete, de-a răsunat casa!* id. ib.

4. Zgomot pe care-l fac din buze copiii la supt. *Cîteodată, speriat, fără să ştiu de ce, scăpam ţîţa din gură, cu un fel de ţocnet gras şi dulce, atît mi-era toată neliniştea.* DELAVRANCEA, T. 18.

— Pl.: *ţocnete.*

— **Ţocni** + suf. *-et.*

ŢOCNÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Prin nordul Munt.) A lovi un obiect (producînd zgomot sau fisurîndu-l); (popular) a ţicni **(1).** Cf. RĂDULESCU-CODIN, UDRESCU, GL. *Ai ţocnit geamul, afurisache!* id. ib. ✦ (Cu complementul „paharele") A ciocni în semn de urare (Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL. *Ţocnesc paharele!* id. ib.

2. T r a n z. (Prin Bucov.; subiectul indică păsări) A lovi cu ciocul. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ (Într-o poezie populară; subiectul indică şerpi) A muşca. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Şarpe Veninat, ... Cu coada L-ai împleticit, Cu gura l-ai ţocnit.* MAT. FOLK. 1 146.

3. T r a n z. F i g. (Prin nord-vestul Munt.) A produce dureri vii, ascuţite, de scurtă durată prin corp. Cf. UDRESCU, GL. *Mă ţocneşte prin toate oasele.* id. ib.

4. R e f l. r e c i p r. (Prin nord-vestul Munt.) A se săruta zgomotos. UDRESCU, GL. *Hai să ne ţocnim şi amîndoi.* id. ib.

— Prez. ind.: *ţocnesc.*

— De la **ţoc¹.**

ŢOCNÍT¹ s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Zgomot produs prin lovire, spargere. Cf. UDRESCU, GL.

— V. **ţocni.**

ŢOCNÍT², -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Plesnit² **(1).** Cf. UDRESCU, GL. ◇ E x p r. **A fi ţocnit la cap** = a nu avea putere de judecată; a fi aiurit, zăpăcit, ţăcănit² **(2).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *ţocniţi, -te.*

— V. **ţocni.**

ŢOCNITÚRĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Zgomot scurt produs prin lovire, ciocnire etc. Cf. UDRESCU, GL. *O ţocnitură în geam; a dat cu piatra.* id. ib. *S-aud ţocnituri de pantofi, vine cineva.* id. ib.

— Pl.: *ţocnituri.*

— **Ţocni** + suf. *-itură.*

ŢOCOIÁN s. m., interj. (Regional) **1.** S. m. Miel care suge de la orice oaie (Milaş — Reghin). Cf. SCL 1975, 266, VICIU, GL.

2. Interj. (Adesea repetat) Cuvînt cu care se cheamă mieii. Com. din ZAHAREŞTI — SUCEAVA.

— Pl.: **(1)** *ţocoani.*

— Cf. ţ o c ă i.

ŢÓCRU s. n. v. **soclu.** NALR — O II h 188/991.

ŢOCUMPÓC¹ subst. v. **pocumpăr.**

ŢOCUMPÓC² subst. v. **ţoc-în-poc.**

ŢOC-UN-PÓC subst. v. **ţoc-în-poc.**

ŢOF¹ s. m. v. **ţop².**

ŢOF² subst. v. **ţeh².**

ŢOFINĂ s. f. (Prin Ban.) Noroi moale. Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 21.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

ŢOFT s. n. v. **ţeh²**.

ŢOG s. n. v. **ţeh²**.

ŢÓGĂ interj. v. **ţigă¹**.

ŢÓGHIE s. f. v. **ţeh²**.

ŢÓGLIE s. f. v. **ţeh²**.

ŢÓGLU¹ s. n. v. **soclu**.

ŢÓGLU² s. n. v. **ţiclă¹**.

ŢOGOŞÁT, -Ă adj. v. **stogoşat**.

ŢÓHĂ s. f. **1.** (Învechit) Obiect de îmbrăcăminte pentru femei, probabil un fel de mantie. *Ţoaşe* (a. 1582). CUV. D. BĂTR. I, 256. *Vînătă ţohă, roşie ţohă, vearde ţohă, galbenă ţohă* (a. 1600–1630). ib. 306.

2. (Regional; în forma *ţochi)* Haină bărbătească (Unirea — Călăraşi). Cf. H VII 486.

— Pl.: ? — Şi: (învechit) **ţoáşe** (CUV. D. BĂTR. I, 256) s. f. pl., (regional) **ţochi** (H VII 486) subst.

— Din ngr. **τσόχα** „postav".

ŢOHĂÍ vb. IV v. **ţuhăi**.

ŢOI¹ interj., s. m. **I.** Interj. (Şi cu „o" şi „i" prelungite; repetat) Cuvînt care imită sunetele specifice scoase de ţiclean **(1)**. *Se poate ca în aceeaşi perioadă unele exemplare să ţipe ... în timp ce alţii ... să scoată sunete prelungi, şuierate.* BĂCESCU, PĂS. 305.

II. S. m. (Ornit.; regional) **1.** (Şi în sintagma *ţoi comun*, DOMBROWSKI, P. 223, BĂCESCU, PĂS. 169) Ţiclean **(1)** *(Sitta europaea). Scatiii, ţoii, ţintezoii şi piţigoii, toţi îl întîmpinau peste tot locul cu dulcele lor cîntări.* ODOBESCU, S. III, 181, cf. MARIAN, O. II, 153, CONV. LIT. XXIII, 346, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *La urmă de tot, sosi şi un ţoi cu aripile sîngerate şi ţipă în gura mare.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 93. *Pe multe însă, în frumuseţe şi vioiciune, pare că le întrece ţoiul.* SIMIONESCU, F. R. 144, cf. SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 233, BĂCESCU, PĂS. 169, 301, 303, H IX 509, XI 146. ✦ Fig. Epitet pentru un copil neastîmpărat şi gălăgios. *Poporul de ţoi ... nu-i dă pace cu nici un chip.* PAMFILE, S. T. 64.

2. (În formele *ţui, tui)* Ciuf *(Otus scops).* BĂCESCU, PĂS. 166, 169, 267.

— Pl.: **(II)** *ţoi.* — Şi: **ţui** (BĂCESCU, PĂS. 169), **tui** (id. ib. 166, 267) s. m.

— Onomatopee.

ŢOI² s. n., s. m. **1.** S. n. Păhărel avînd forma unei sticluţe cu gîtul lung şi îngust, din care se bea ţuică sau rachiu; conţinutul unui asemenea păhărel; (popular) ciocan, (regional) cioflec, puţoi **(I 2)**, sălic **(2)**. V. c u i. *Mă aflu c-o bălăciuşcă, ţoi de rachiu, în mînă.* JIPESCU, O. 161. *Negoiţă a dat ţoiul repede pe gît, a-mbucat o fărîmă de pastramă.* CARAGIALE, O. II, 236. *E ştiut însă de toţi cunoscătorii că gustul cel adevărat, ... calitatea propriu-zisă a ţuicii, nu se simte decît abia după al doilea ţui.* SLAVICI, N. I, 294, cf. TDRG. *La cârciumă se opresc şi, printre ţoiuri dese, vorba porneşte iarăşi.* LUNGIANU, CL. 180, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Colonelul bătu în retragere, întinzînd pe neaşteptate primarului, la băcănie, un ţoi de ţuică.* BRĂESCU, O. A. II, 172. *Nu ştii dumneata ce calic e moşul ăsta? ... Un ţoi de rachiu şi nu-ţi întinde.* VISSARION, FL. 127. *Fugi, fă, se-ntoarse moşarul îmbufnat... Mai bine beau eu două ţoiuri.* SADOVEANU, O. XVII, 291, cf. SCRIBAN, D. *Un gospodar, Cu un ţoi ori un pahar, I-ar cinsti cu un rachiu. Iute ca argintul viu.* ARGHEZI, S. P. 124. *Urmaşul său trage la măsea un ţui de drojdie.* BLAGA, H. 113. *Ciocni ţoiul de ţuică şi-l goli.* CAMIL PETRESCU, O. I, 329. *Din mînă în mînă trece ţoiul de ţuică, ulcaua cu vin.* STANCU, D. 234. *La o masă de alături, cu un ţoi de ţuică şi cu mîna la falcă, stătea un muşteriu.* PAS, Z. IV, 247. *Turnă ţuicile şi ridică ţoiul.* VINEA, L. II, 254. *După încă un rînd de ţoiuri, cineva s-a oferit să-l ia în gazdă.* V. ROM. decembrie 1958, 72. *Măsură mică de sticlă, de 50 mm, cu gîtul lung, numită ... „ţoi", „ciocan" şi „cinzeacă".* C. GIURESCU, P. O. 150. *Ţoiul lui s-a golit şi aşteaptă ca doctorul să plătească.* V. ROM. ianuarie 1965, 48, cf. I. CR. VII, 153. ◇ Expr. (Argotic) **A da pe ţoi** = a da pe datorie, pe credit. Cf. BUL. FIL. IV, 129.

2. S. m. (Regional; în forma *ţui)* Ardei iute (Orlea — Corabia). NALR — O III h 466/996.

— Pl.: (n.) *ţoiuri.* — Şi: (regional) **ţui** s. n., s. m.

— Etimologia necunoscută.

ŢOIC subst. v. **ţeh²**.

ŢOIGÁN s. m. (Regional) Piţigoi **(1)** *(Parus maior).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 306, 329.

— Pl.: [illegible]

— [illegible]

ŢÓIIŢĂ s. f. v. **ţoniţa**.

ŢOL¹ s. m. Unitate de măsură pentru lungimi, utilizată în special pentru fileturi şi diametre, avînd valoare de 25,4 mm, după modelul celei folosite în Anglia şi S.U.A., şi de 26,15 mm, după modelul celei folosite în Germania. Cf. MOLNAR, D. 45/23. *Acesta îl presere preste ţarina cea cleioasă gros ca de un ţol.* ECONOMIA, 9/4. [Limbricii] *sînt ... de patru pînă la 8 ţoli.* CALENDARIU (1814), 171/14. *Doi leţezi tari cîte de* $2^1/_2$ *ţoli groşi.* TOMICI, C. A. 39/16. *Avea tari bîlvani de 18 ţoli groşi, afund în pămînt băgaţi.* N. STOICA, C. B. 164. *Aduse o şapcă roşie, o puse pe cap şi-m arătă o gaură ca la un ţol deasupra frunţei.* MOZAICUL (1838), 247/6. *Un ac magnetic în cutie pătrată... Acul e lung de 4 ţoluri.* GT (1839), $4^2/36$, cf. VALIAN, V., PONTBRIANT, D. *Săgeata scăpă şuierînd şi se înfipse în cercul tras deasupra scutului, abia două ţoluri mai sus de muscă.* BARONZI, I. L. I, 89/5, cf. COSTINESCU, MINDRESCU, I. G. 98, TDRG, ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Afară de metru, mai sînt întrebuinţate ca unităţi de măsură pentru lungimi ţolul englez, care are 25,4 mm, şi, mai rar, ţolul german, care are 26,15 mm.* IOANOVICI, TEHN. 199. *Pasul filetului poate fi exprimat în ţoli sau în milimetri (filet metric).* ORBONAŞ, MEC. 310. *O scîndură lungă de trei stînjeni şi groasă de patru ţoli.* SADOVEANU, O. XVII, 429. *Analiza tehnică a firelor cere să se stabilească şi numărul de răsucituri pe ţol.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 57. [Rulmenţii] *confecţionaţi în fabricile engleze sau americane au un număr întreg de ţoli sau jumătăţi, sferturi, optimi, şaisprezecimi de ţol.* SOARE, MAŞ. 92, cf. D. MEC., H II 29, VII 156, com. MARIAN. *Grindzîl'e... să ŝie d'e grosă pe şăpt'e şi opt ţol'.* ALRT II 96, cf. 329.

— Pl.: *ţoli* şi (învechit, n.) *ţoluri.*

— Din germ. **Zoll**.

ŢOL² s. n. (Popular) **1.** Ţesătură groasă de lînă, de cînepă etc. folosită (la ţară) ca pătură, ca scoarţă, pentru aşternut pe jos etc. V. c e r g ă, l ă i c e r, p o c l a d ă. *Ţol* (a. 1509). D. BOGDAN, GL. *Deacii-l pădziră, de-l găsiră durmind jos pre un ţol.* MOXA, 394/21. *Ţol* (a. 1600–1630). CUV. D. BĂTR. I, 307. *Ţol de păr.* ST. LEX. $174^{v1}/7$, cf. ANON. CAR. *Iar*

[illegible] HURMUZAKI [illegible] (a. 1784). IORGA, S. D. VII, 234. *Scoasă . . . cai cu țolurile* [illegible] 1784, 76 [illegible] *mele . . ., după cum arată izvodul anume mai jos . . ., un țol de lînă* (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. *Să vor face doo lădițe și să vor învăli cu țol veichi* (a. 1794). IORGA, S. D. VIII, 29. *S-au dat lui Gavril Șalvar pentru* [illegible] 1795 [illegible] [illegible] DRĂGHICEANU [illegible] *un țol sau procoveț.* CALENDARIU (1814), 162/19. *Trimăt o păreche de hamuri . . ., învălite într-un țol* (a. 1836). IORGA [illegible] XXI, 225, cf. DRLU. *La* [illegible] *țări căpițele să cară pe țoluri în părîngă pănă la ha-*[illegible] I. IONESCU, [illegible] 122, I, cf. POLIZU, BARONZI, L. 122. *N-aveam nici de hrană, nici țol de-nvelit, Și nici o putere! . . . eram prăpădit!* ALECSANDRI, P. I, 41, cf. CIHAC, II, 627, COSTINESCU, LM. *Pe jos să șadă fete pe țolul așternut.* EMINESCU, O. IV, 81. *Stăpîne! așterne un țol aici, în mijlocul ogrăzei.* CREANGĂ, P. 68. *Ne urcarăm într-o sanie mare, acoperită cu țol de pîslă.* CONTEMPORANUL, III, 569. *Femeile . . . pun țoluri pe ferestre ca să nu se zărească lumina.* MARIAN, NA. 370, cf. DDRF, id. T. 97, PHILIPPIDE, P. 148. *Ca mobilier sînt lavițe sau pat, goale sau acoperite cu țoale.* CRĂINICEANU, IG. 57. *Zăcea pe țol cu fața-n sus, Cu ochii stinși și fără vlagă.* COȘBUC, P. I, 244, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Își încarcă pe lotcă, pe lîngă instrumentele de pescuit . . ., o țoală sau un lăicer pentru așternut.* ANTIPA, P. 748. *De subt țol ridică fruntea Două fețe bucălaie.* GOGA, POEZII, 57, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 227. *Țoa-*[illegible] *vițe cu bătaie de canură sau, mai rar, de lînă.* id. I. C. 285. *Se învălui într-un țol pe podelele de scînduri ale bucătăriei.* AGÎRBICEANU, S. P. 41. *Peste cuprinsul întreg al chervanelor, erau aruncate țoluri groase și mari de cînepă.* HOGAȘ, DR. II, 39. *Cei ce dormeau pe jos așterneau niște rogojini și se acopereau cu țoale.* DRAGOMIR, O. M. 231, cf. LUNGIANU, CL. 72, PRECUP, P. 22. *Țăranii mai preparau și alte articole, ca pînzeturi, straie, țoale . . ., cari se vindeau în zilele de tîrg*[illegible] GOLOGAN [illegible] 27, cf. DIACONU, VR. LXIX, SĂINEANU, D. U., CADE [illegible] *țolul ist greoi și leorcăit.* GALACTION, O. 48. *Veneau pentru lăcuire de prin sate depărtate și adăstau în căruțe, tremurînd sub un țol.* I. BOTEZ, ȘC. 28. *Luna arunca umbre pe lucrurile din casă și le da înfățișări hidoase, iar eu le arătam cu mîna, trăgîndu-mi îngrozit țolul peste cap.* VLASIU, A. P. 13. *Cotoi a scos capul din țol, înfățișînd privitorilor o dihanie fără nume.* SADOVEANU, O. XVIII, 638. *Cu o mișcare bruscă dete la o parte țolul și, sărind din pat, deschise ușa.* [illegible] 223, cf. SCRIBAN, D., MOLDAN, P. I, 236. *Acest tînăr . . ., care doarme acum cu capul pe un țol, voise să fie domn al lumii.* CĂLINESCU, O. XII, 32. *După ce au mîncat și cireșe și vișine, . . . s-au lungit* [illegible] CAMIL PETRESCU, O. I, 623. *Pe un pat așezat la fereastră, pe niște țoale vechi, zace o mumie umană.* BOGZA, A. Î. 600. *Întindea* [illegible] BARBU, G. 113. *Se prăbuși sfîrșit la picioarele ei, rămînînd întins acolo, în iarbă, pe țolul aspru și murdar.* V. ROM. iunie 1960, 39, cf. L. ROM. 1970, 110. *Prin unghere, pe țoalele de pat, s-a depus un strat subțire de praf.* V. ROM. ianuarie 1971, 7, cf. H II 3, 31, 50, 84, 204, 214, IV 75, X 33. *Mă-ta-m-aș și eu, biata, . . . Nici îi țol, nici îi cojoc, De altele nu-s deloc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 442. [illegible] *bătătura-n țol.* MÎNDRESCU, L. P. 158. *Trecu pe lîngă* [illegible] GANUL, P. II, 59. *M-o spălat și m-o frecat în palme* [illegible] *Nevestică ca a mea Nu e-n sat la nimenea. Cînd îi pomenesc de furcă, Își ia țolul și se culcă.* DOINE, 177. *Să tragi țolul Cu piciorul.* BIBICESCU, P. P. 51, cf. RĂDULESCU-CODIN, L. 131, ȚIPLEA, P. P. 118. *Acela-i fecior-fecior, Care are-n pat un țol.* BUD, P. P. 19. *Vouă vă vine Murgu-mpodobit Cu șea de argint, Cu țolul rotat.* PĂSCULESCU, L. P. 41, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Ea cu țolu se-nvălește.* BÎRLEA, L. P. M. II, 218. *Nevasta mea ca o floare, O lăsai culcată-n țoale.* CIAUȘANU, V. 34. *Pămîntu-l calc cu picioru, Uritu-l coper cu țolu.* COM. SAT. V, 66. *Uiu-iu, pe dealu gol, Că mireasa n-are țol, Da i-a face mirele, Cînd a tunde cinele.* Com. din DEDA — REGHIN, cf. CHEST. V 165/3, GREGORIAN, CL. 63, TOMESCU, GL., ALR I 338/772, ib. 646/768, ib. 1 119, ib. 1 351/24, 125, 140, 269, 381, 556, 576, 600, ib. 1 727/768, ALR II/I h 287, ALR II/I MN 138, 3 901/192, 353, ALRM II/I h 365, ib. h 402, ALR SN II h 494, ALRM SN I h 320, A I 17, 22, IV 1, V 14, 15, 33, VI 26, IX 5, LEXIC REG. 63, MAT. DIALECT. I, 271. *Care din voi doi Doriți a rămîne, De azi ori de mîne, Și pe al meu țol Și-n al meu ocol.* FOLC. TRANSILV. I, 77. *Eu pe pernă n-am dormit, Nici pe pernă, nici pe țol, Numai pe pămîntul gol.* FOLC. MOLD. II, 476. *De nu m-ai făcut d-o fată, . . . Să ți-aduc un pic de apă, Să ți-aștern un țol pe vatră.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 585, cf. NALR — O II h 244/901, 904. *Le-nvăleam intîi cu niște băligar mărunt, pă urmă cu rogojini, . . . cu țoale.* T. DIAL. M. I, 158, cf. ALR — T 792. *Țolu pe chioru și ia-ți drumu la Pitești*, se spune celor care se apucă de mai multe lucruri și nu le dau de capăt. Cf. ZANNE, P. III, 404. *Țolul pe chiorul și drumul la Chitila*, se spune cînd cineva pleacă repede, precipitat. Com. din PIATRA NEAMȚ. ◊ F i g. [illegible] *urmă îl îngroapă sub un țol de frunze moarte.* VOICULESCU, POEZII, I, 63. *În fața lunii, dreaptă, șoseaua-n vărgi cu plopii S-a pardosit cu țoale din Jii și Mehedinți.* ARGHEZI, VERS 72. ◊ E x p r. **A bate** (pe cineva) **țol** = a bate (pe cineva) foarte tare. Cf. TDRG, PAMFILE, J. II, 170, DL, ZANNE, P. III, 404. **A se întinde mai mult decît îi ajunge țolul** = a încerca să facă, să realizeze ceva peste puterile sau posibilitățile sale. Cf. JIPESCU, O. 132, ZANNE, P. II, 590. (Rar) **A trage țolul** = a-și asigura toate foloasele, a trage plapuma, v. p l a p u m ă. id. ib. III, 404. **Obraz ca țolu**, se spune despre un om lipsit de rușine. Cf. SCRIBAN, D. ◊ C o m p u s e: **țolul-lupului** = **a)** ferigă de cîmp *(Pteridium aquilinum)*. Cf. BORZA, D. 139, BOTANICA, 126, ALR I 1 908/249; **b)** tulichină **(1)** *(Daphne mezereum)*. Cf. BORZA, D. 57; (regional) **țolul-broaștei** = mătasea-broaștei. Cf. ALR SN III h 832/235, ALRM SN II h 655/235.

2. (Mai ales la pl.) Obiect de îmbrăcăminte pentru om; h a i n ă, v e ș m i n t; s p e c. haină veche uzată, (popular) b o a r f ă, b u l e a n d r ă, (regional) ț o l i c ă **(2)**, ț o l i n c ă **(2)**, ț o l o a b ă **(1)**, ț u l e a n d r ă **(2)**. V. r u f ă **(1)**. Cf. KLEIN, D. 444. *Fuga în școală, în țoale preoțești îmbrăcindu-i.* N. STOICA, C. B. 204. *Pe unde ajung hoțomanii, despoaie oamenii, pănă și cămașa de pe trup . . . le ia și le aruncă cîte o țoală, să nu rămîie în pieile goale* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 144. *Iarna să purtăm țoale mai călduroase.* DIETET. 45/10, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 95. *Trupul ei despuiat, ce abia l învelean niște țoale sfîșiate, părea zdrobit.* ODOBESCU [illegible] 165 [illegible] *dreapta* SLAVICI, N. II, 186. *Văzu pe cioban . . .* [illegible] 250. *Aci dau în Mărinca că umblă cu țoalele nespă-*[illegible] 388, cf. DDRF, ZANNE [illegible] IX, 379, ALEXI, W. *Cînd veni bărbat-său . . . și-și* [illegible] *de păr.* ȘĂM. IV, 766. *Se iau fîșii din țoalele bolnavului și se pun pe movilele de pe hotar.* CANDREA, F. 380, [illegible] SEVERESCU [illegible] 1 050 [illegible] GOROVEI, CR. 152. *Știmul . . . se toarce și se face*

[illegible] *de pictat.* LUNGIANU, [illegible] 72. [illegible] *în cămară* [illegible] VUIA, Ț. H. 116, cf. ȘĂINEANU, [illegible] *Î*[illegible] SADOVEANU, O. XVI, 200, cf. [illegible] III, [illegible] 137, PUȘCARIU, L. R. I, 293, SCRIBAN, D. [illegible] *țomposul țol, Eu m-am spălat în rîu.* CĂLINESCU, [illegible] 265. [illegible] *ușă.* STANCU, R. A. IV, 58. *Da cu mîinile-n lături Și-și rilviia țoalele de pe ea.* SORESCU, L. L. I, 11, cf. CL 1970, 61. *Ea se scoală, Se gătește-mbracă* [illegible] ALECSANDRI, P. P. 358. [illegible] *iubești Fată în țoale nemțești.* HODOȘ, C. 54. *Ciobănuș cu oile, Să schimbăm cu țoalile!* MAT. FOLK. 206. *Mi-l rădea și-l potrivea Și cu țoale-l îmbrăca.* ȘEZ. VIII, 167. *Și ne dă țoale crăpate.* RĂDULESCU-CODIN, L. 105, cf. VICIU, S. GL. *O cocoană dă la București o strîns țoale d-ale noastre, cică . . . să le vază boierii, adică după cum ni-i portu nostru.* GRAIUL, I, 187, cf. I. CR. II, 183, PĂSCULESCU, L. P. 47, VÎRCOL, V. 34, GR. BĂN. *Și fă-mi țoale trupului, Ca pana gindacului.* I. CR. IV, 247. *Să-mi vind casa și pămîntul, . . . Să-mi iau cal și țoale bune Și să plec* [illegible] PAMFILE, [illegible] 215. [illegible] din ORAVIȚA și din TIMIȘOARA [illegible] *O cunosc sara pă miers, Pă miersu pișoarelor, Pă purtarea țoal'ilor.* DENSUSIANU, Ț. H. 182. *Are și el o țoală mai bună!* CIAUȘANU, GL. *Hainele — „țoalili", cum se zice în Almăj — sînt făcute aproape exclusiv în casă.* ARH. FOLK. III, 32, cf. TOMESCU, GL., CHEST. V 489/1, ALR I 288/1, 5, 9, 12, 35, 49, 69, 87, 790, 898, 922, ib. 636/75, ib. 637/40, ib. 645/75, ib. 790, ib. 1 351/24, 125, 381, ib. 1 959, ib. 1 984/5, 9, 12, 24, 49, 79, 786, 790, 805, 810, 890, 896, 900, 922, 940, 990, ib. 1 985/1, 9, 12, 49, 79, 746, 786, 790, 805, 810, 860, 890, 896, 900, 922, 926, 940, 960, 990, ALR II/I MN 149, 3 929/29, 36, ALR II 2 536/2, 27, 36, 76, ib. 3 060/2, 36, 833, ib. 3 145/2, 27, 76, ib. 3 268/2, 29, 76, 791, 833, ib. 3 368/833, ib. 3 384/762, ib. 4 406/2, 27, 29, 36, 76, 791, 833, 928, ALR SN IV h 943, ib. h 1 153/833, ib. h 1 155, ib. h 1 156, ALR SN V h 1 507, ALR SN VI h 1 591, ALRM SN II h 758, ALRM SN III h 1 226, A II 12. *Domn de peste plai, Este-n țoale strîmte, Dar e prost la minte.* BALADE, I, 394. *Și ne duse la cazarmă, Și ne puse doi cu doi, Și ne-aduse țoale noi.* FOLC. TRANSILV. II, 488. *Îș pot'e duče țolele ușoare d'in casă tit'e.* O. BIRLEA, A. P. II, 468, cf. NALR — O II MN 268, 1 496/905, 917, 937, 940, 942, 967, 970, 971, 996, T. DIAL. M. I, 151. *Or de chelciug ai fîrșit, Or țoale mi-ai ponosit . . . ?* FOLC. OLT. — MUNT. I, 200. ◊ F i g. *Scuturînd de pe noi ultimele țoale ale umilinței fanariote, să ne întărim sufletele.* ODOBESCU, S. III, 447. ✦ (Prin Ban.) Fustă. ALR SN IV h 1 178/29, ib. h 1 179/29, NALR — B 1 513/55, 65. ✦ (Prin Ban.; în forma *țoală*) Rochie. Cf. ALR II 3 321/2, 47. ✦ (Prin sudul Transilv.; la pl.) Obiectele care aparțin unei tîrle și care se folosesc în timpul iernii; locul unde se află acestea. Cf. DRAGOMIR, O. M. 200.

3. (Prin Ban.) Piesă caracteristică portului popular femeiesc, alcătuită dintr-o bucată dreptunghiulară de țesătură (ornamentată) și care este purtată peste poale, în față, ș o r ț[1] (ALR II 3 322/47) sau în față și în spate (NALR — B 1 514/23). V. c a t r i n ț ă, o p r e g, z a d i e.

— Pl.: **(1)** *țoluri* și (regional) *țoale,* **(2, 3)** *țoale.* — Și: **țoálă** s. f., (învechit) **ciol** (MIHĂILĂ, D. 168, L. ROM. 1980, 554) s. n.

Din ngr. **τσόλι**. **Țoala**: [illegible] după pl.

ȚOLĂRÍE s. f. (Regional; cu sens colectiv) Mulțime de țoale (Adamclisi — Medgidia). Cf. T. DIAL. D. 842.

Țol[2] + suf. *-ărie.*

ȚOLDÁC subst. (Prin Bucov.) Butuc pe care se așază ciobanii cînd mulg oile. V. s c a u n (I 1), ț o l e r p i (2). [illegible] *cîte doi înaintea unei strunguțe pe scaun sau țoldac, adecă un butucaș de lemn.* JUN. LIT. 1923, nr. 4–5, [illegible] PAPAHAGI, [illegible] 15.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚOLEÁNCĂ s. f. v. **țolincă.**

ȚOLÉT s. n. (Popular; cu sens colectiv) Mulțime de haine, de țoale. Cf. TDRG. *După ce a stat ploaia, baba și-a scos țoletul din cofă, s-a îmbrăcat și a pornit.* PAMFILE, D. 122, cf. PASCU, S. 31, CADE, SCRIBAN, D. *Și nu-i lasă să treacă . . ., până nu le plătește și lor ceva, ori în bani, ori în țoleturi.* ȘEZ. III, 79. *Ai văzut ce de țolet avea fata dascălului?* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, V. 207, GR. S. V, 123. *Țolet de pus pe pat.* L. ROM. 1960, nr. 5, 36. *Am țoleturi tabla-basa, ce-i pe mine și pe culme.* UDRESCU, GL. 261.

— Pl.: *țoleturi* și [illegible] SCRIBAN, D.

— **Țol[2]** + suf. *-et.*

ȚOLÉTE s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) **Țol[2]** **(1)** [illegible] 18, [illegible] II, 103.

[illegible]

— **Țol[2]** + suf. *-ete.*

ȚÓLFĂ s. f. v. **țorfă[1].**

ȚOLIE s. n. v. **țolică.**

ȚOLÍCĂ s. f. Diminutiv al lui ț o l[2].

1. (Popular) Țolișor **(1).** Cf. COSTINESCU, TDRG. *Pe pomostinea carului se pune o rogojină ori mai curînd un țol sau țolică.* PAMFILE, A. R. 142. *Țoalele și țolicele sînt țesute din lînă țigaie și bîrsană.* PĂCALĂ, M. R. 522. *Calul trebuia învățat să ducă povară și apoi să ducă călare. Spre scopul acesta umpleau mai întăiu desagi cu pămînt, pe care i-i puneau pe spinare, acoperindu-i capul cu o țolică.* DRAGOMIR, O. M. 220, cf. CADE, H VI 215. *Au rămas ceia încremeniți, mai ales cînd văzură lăcăria ceea, păreții uzi . . ., țolicele leoarcă toate.* I. CR. III, 268, cf. RĂDULESCU-CODIN, ALR II/I h 255/762, ALR II 784, A IX 5. [illegible] *culcat . . ., a dat o țolică peste mine-acolo.* T. DIAL. M. II, 243, cf. 709, ALR — T 792/434.

2. (Prin Mold.) Haină veche, uzată. V. ț o l[2] **(2).** Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolici* (SCRIBAN, D., L. ROM. 1977, 570, 571, ALR — T 792/434) și *țolice.* — Și: **țolie** s. n. COSTINESCU, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., RĂDULESCU-CODIN, ALR II/784, A IX 5.

Țoală [illegible]

ȚOLÍNĂ [illegible] Femeie [illegible] de moravuri ușoare, (regional) ț o r f o t i n ă; femeie rea, vicleană. Cf. BAR. — MUNT., W. 555[1]/39. *Cum? O femeie necredincioasă, o țolină.* NEGRUZZI, S. III, 39, cf. 31, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 535, LM. *Alei, țolină ce-mi ești, zise fata împăratului, da bine m-ai vîndut.* CREANGĂ, P. 274, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 107, GHEȚIE, R. M., ZANNE, P. III, 404, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, BUL. FIL. II, 169, IORDAN, STIL. 349, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1960, 585, DEX, H XVIII 175. *Că tu n-ai față pe masă, N-ai nici țol, n-ai nici perină, Bată-te crucea, țolină!* MARIAN, SA. 147. *Morți tăi, țolină! Io tînăr și tu bătrînă!* PĂCALĂ, M. R. 219. ◊ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Plec la Craiova cu omul domnesc* [illegible] *de Ogi*[illegible] (a. 1778). FURNICĂ, I. C. 79.

— Accentuat și *ț[illegible]*. CIHAC, II, 535, CREANGĂ, P 274, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LEXIC REG. 96. — Pl.: *țoline.*

— Țoală + suf. *-ină.*

ȚOLINC s. n. v. **țolincă.**

ȚOLÍNCĂ s. f. **1.** (Popular) Țol² **(1)** (mic), uneori subțire, țesut din cinepă. *Le [illegible] fân' și țolincul de [illegible] de fug.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 102, cf. PAMF., T. 97. *Cel mai mărișor [illegible] un suman rupt . . ., iar celalt o țolincă, cu care fu-[illegible].* ȘĂM. IV, 151, cf. TDRG. *[illegible]* PAMFILE, I. C. 415, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *[illegible] nemulțumită, [illegible]* SADOVEANU, O. I, 462. *În [illegible] noț [illegible] de pe cuptor, trăgeam la o parte [illegible] fereastra, să văd dacă zorii s-au arătat.* CONTEMP. 1954, nr. 379, 4/2, cf. GRAUR, I. 38, BUGNARIU, N. nr. 264/206, com. MARIAN, ALR I 685/412, 424, ib. I 1 119/347, 348, LEXIC REG. II, 122.

2. (Prin Mold.) Haină veche, uzată. V. ț o l² **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolinci* și *țolince.* — Și: **țoleáncă** (ALR I 1 119/348) s. f., **țolínc** s. n.

— **Țoală** + suf. *-incă.*

ȚOLÍNDRĂ s. f. v. **țuleandră.**

ȚOLIȘÓR s. n. Diminutiv al lui ț o l².

1. Cf. ț o l² **(1)**: (popular) țolică **(1)**, țoluț. Cf. ANON. CAR. *Sub țolișorul cotăței Este funicica [illegible].* MARIAN, NA 298, cf. TDRG. *Tihe era în ogradă. Sta pe un țolișor de lînă, rezemat de [illegible], și era palid.* VLASIU, A. P. 177. *Dă de un moșneag bătrîn ce ședea cu luleaua între dinți și c-un țolișor în spate.* SEVASTOS, P. 144, cf. ALR II 574. *[illegible] fetei . . . țoli- șoare-i făcusem, tuot ce trebuia.* T. DIAL. M. I, 151.

2. Cf. ț o l² **(2)**: (regional) toliță. *[illegible] pe ascuns țolișoare [illegible].* STANCU, R. A. I, 25.

— Pl.: *țolișoare.*

— **Țol²** + suf. *-ișor.*

ȚOLITÚRĂ s. f. (Învechit) Pătură groasă cu care se acoperă caii. *Fiind înțolați atît telegarii . . ., cît și armăsarii cu ceale obicinuite a lor țolituri.* GHEORGACHI, CER. (1762), 299, cf. DDRF, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D.

— Pl.: *țolituri.*

— **Înțoli** + suf. *-itură.*

ȚOLIȚĂ s. f. (Prin Ban. și sud-vestul Transilv.) Țolișor **(2)**. Cf. DDRF. *Îndură-te dumneata Și-mi scoate țolițele Și le pune-n [illegible].* [illegible] P. 39. *[illegible] cheițele, Să descuie lăzile, Să-mi scoată țolițele.* HODOȘ, P. P. 142. *[illegible] mea [illegible] țolițele.* DENSUSIANU, Ț. H. 132, cf. ARH. FOLK. III, 70.

— Pl.: *[illegible]*

— **Țoală** + suf. *[illegible]*

ȚOLOÁBĂ s. f. (Regional) **1.** Haină veche, uzată. V. ț o l² **(2)**. Cf. CADE, CIAUȘANU, V. 207, L. ROM. 1959, nr. 5, 67, MAT. DIALECT. I, 237, TEAHA, C. N. 278, UDRESCU, GL.

2. Fig. Femeie depravată. Cf. BUL. FIL. II, 169, IORDAN, STIL. 119, SCL 1960, 585.

— Pl.: *țoloabe.* — Și: **țoloámbă** s. f. CADE, CIAUȘANU, V. 207, MAT. DIALECT. I, 237, UDRESCU, GL.

— De la **țoală.**

ȚOLOÁMBĂ s. f. v. **țoloabă.**

ȚOLOÁNDRĂ s. f. v. **țuleandră.**

ȚOLÓI s. n. (Prin Ban.) Bucată de țesătură pe care o poartă femeile dinainte, peste rochie, pentru a-și proteja îmbrăcămintea. V. ș o r ț¹. Cf. NALR — B I 511/45, 51.

— Pl.: *țoloaie.*

— **Țol²** + suf. *-oi.*

ȚOLONC subst. (Prin vestul și nordul Transilv.) **1.** (În forma *țolong*) Ceea ce atîrnă, nefiind bine prins sau fixat. Cf. ALR II 2 547/325, com. V. BREBAN.

2. Fir pe urzeală care n-a avut loc să treacă prin ițe și spată; (regional) minz **(3)**. Cf. ALR I 1 291/273, 280, 339.

— Pl.: ? — Și: **țolóng** subst. ALR I 1 291/280, ALR II 2 547/325, com. V. BREBAN.

— Din magh. dial. **cölönk.**

ȚOLÓNG subst. v. **țolonc.**

ȚOLOȘĂ adj. (Regional, în sintagma) *Plută țoloșă* = plută formată din 16—18 bușteni, astfel aranjați încît pluta să aibă aceeași lățime la ambele capete. Cf. VICIU, GL. 100, 101, PAMFILE, I. C. 104.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țoloșe.*

— Etimologia necunoscută.

ȚOLOȘTÓC s. n. v. **țolștoc.**

ȚOLȘTÓC s. n. Metru pliabil, întrebuințat de tîmplari, pe care unitățile sînt trecute de obicei și în centimetri, și în țoli. *Erau* [în ladă] *și două tesle, din care una ruptă, . . . un gilău, . . . o cuțitoaie și un țolștoc.* VLASIU, A. P. 279. *I-am făcut un penar, în care să-și ție creionul și țoloștocul.* id. ib. 313, cf. MAT. DIALECT. I, 196.

— Pl.: *țolștocuri.* — Și: **țoloștóc** s. n.

— Din germ. **Zollstock**, magh. dial. **colstok, cO-lostok.**

ȚOLÚȚ s. n. (Popular) Țolișor **(1)**. Cf. DREU, TDRG. *Fa pe mine m-a culcat Pe-un țoluț verde vărgat.* BUD, P. P. 44, cf. 83.

— Pl.: *țolutuți.*

— **Țol²** + suf. *-uț.*

ȚOMB s. n. v. **țimb.**

ȚOMINTÍU s. n. (Regional) Cimitir (Mogoș — Vîrtunb). Cf. ALR I/II h 301/100, ALRM I/II h 423/100.

— Pl.: *țomintie.*

— Cf. ț i n t i r i m, t e m e t e u.

ȚOMP s. n., s. m. v. **țoampă.**

ȚONC¹ s. m. v. **țoancă.**

ȚONC² s. n. (Prin Bucov.) Clește (pentru scos cuie). Cf. H I 24, com. din BĂLĂCEANA — GURA HUMORULUI, ALR I 1 831/394, 402, L. ROM. 1961, 240, ib. 1964, 117, LEXIC REG. II, 122.

— Pl.: *țoncuri.*

— Din germ. dial. **tson** (germ. **Zange**).

ȚÓNDRĂ s. f. v. **țundră.**

ȚONGÚȚĂ s. f. (Regional) Clopoțel care se pune la gîtul caprelor (Valea de Jos – Vașcău). Cf. A I 26.

– Pl. : *tonguțe.*

– **Țoangă** + suf. *-uță.*

ȚONȚORLÓI adj. v. **țonțoroi.**

ȚONȚORÓI adj. (Prin Mold.) Grozav, deosebit. V. ț a n ț o ș. *Ei, măi nepoate, ce mai* [illegible] *sînt țonțoroi ori ba?* ALECSANDRI, T. 813, cf. CIHAC, II, 534, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

– Pl. [illegible] – Și **țonțorlói** adj. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

Cf. ț o n ț o r o i u l.

ȚONȚORÓIUL s. n. art. v. **tontoroiul.**

ȚONȚOVÁI s. n. v. **țanțavai.**

ȚOP¹ interj. (Adesea cu valoare verbală) **1.** (Și în corelație cu *hop*) Exclamație care însoțește sau sugerează o săritură (în timpul jocului) sau o mișcare bruscă, (regional) țopăie. V. h o p, z d u p. Cf. ANON. CAR., STAMATI, V. 427¹/30, BARONZI – MUNT. W. 470¹/14. *Măriuca . . . îmi sărea, țop, înainte Ca o turturea.* ALECSANDRI, T. 5. *Hopa țupa, țupa,* [illegible] *Hopa, țupa, țupa, lupa Rîdeam și giucam.* id. ib., cf. CIHAC, II, 437. [illegible] *să-i cînte: „Hopa, țupa, Danilache!" haide, taică, hopa, țupa!* CARAGIALE, O. II, 332, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PASCU, S. 334, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să vie îndată popa Să jucăm toți hopa-țopa.* CĂLINESCU, O. IX, 319, cf. SCL 1960, 786. *Hop, țup,* [illegible] JARNÍK – BÎRSEANU, D. 387. *Iată c-aud deodată pîr, poc, hop,* [illegible] SBIERA, P. 54. *Mîțul . . . au făcut țup după șoarece.* id. ib. 247. *Cușmuța mea cu narav A făcut țup peste gard.* MARIAN, SA. 322. *Un colăcel din capul mesei să ie și țup, țup, țup, pănă-n coada mesei în fața balaurului.* SEVASTOS, P. 184. *Hopa, țupa, pe podele, Că cismele nu-s a mele.* DOINE, 74. *Atunci de ciudă țup! sare și el în oala cu covașă și se opărește.* ȘEZ. II, 108. *Nici una, nici două, el țup pe spatele omului.* ib. V, 50. *O . . . așchie însă îi tot sărea pe dinainte, țup dincoace, țup dincolo!* FRÎNCU – CANDREA, M. 259. *S-o fost dat peste cap și s-o făcut hulub — și țup pe-o creangă aproape de zmeu.* VASILIU, P. L. 141. *Hopa, țupa, țupele, M-or lăsat fetițele.* FOLC. TRANSILV. II, 538. *Șoarecu, țup d'incoace, țup d'incolo, țup pi horn.* O. BIRLEA, A. P. I, 216. *Toată ziua, țop și hop, Sara nu-i ce da la porc.* ZANNE, P. IV, 409. *Hopa, țupa, cît țînc nunta; chiu, vai, patruzeci de ai.* MAT. FOLK. 708. *La cap hop, La coadă țop, La mijloc nu-i nemică* (Furnica). GOROVEI, C. 163, cf. PASCU, C. 71. *Cine doarme în căsuță, Sau în pat, sau în cotruță, Albă, neagră, pestricioară, Sfiriind din mustecioară, Și cînd vede-un șoricel, Țup, îl prinde sprințenel?* (Pisica). GOROVEI, C. 291. *Țupa ici, țupa colea, Fofîrlița, fofîrlea* (Purecele). PAMFILE, C. 30.

2. Exclamație care însoțește sau sugerează o cădere, o aruncare (a unui lucru). V. h o p, z d u p. *Cînd treceau pe lîngă o prăpastie . . ., îl îmbrîncesc pe nesimțite și țup! viteazul meu în adîncime.* MERA, L. B. 102. *Hița, bița, țup la pămînt* (Mătăniile **1**). SBIERA, P. 322. ◇ (Regional; în construcțiile) *De-a țupa* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. T. DIAL. B. N. 353. *De-a hupa, de-a țupa* = de-a rostogolul. *Sfintu-ndat-a și picat De-a hupa, De-a țupa.* MARIAN, SA. 279.

3. Exclamație care se rostește la sosirea cuiva sau la intervenția neașteptată a cuiva. [illegible] *apucaseră feciorii a aprinde lumînările, și dumneaei, țop! a și fost aici.* ALECSANDRI, ap. CADE. *Da e un lucru cam greu să te duci așa, țop! în casa omului.* SLAVICI, O. II, 72. *Se pomeni cu zîna că vine, și nici una, nici alta, țop! se prinse lîngă dînsul în horă.* ISPIRESCU, L. 213. *Află din auzite c-ar fi gol scaunul Moldovei și țop și el. . . „Eu sînt Petru, copilul Răreșoaii".* DELAVRANCEA, O. II, 182. *Cînd colo, dracu țop în calea lui.* LUNGIANU, CL. 34, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Nici nu se așeza bine și țop! lîngă el un bătrîn.* BOTA, P. 7. ✦ Exclamație care însoțește anunțarea unei întîmplări neașteptate. *Priviți-i. . . de-abia dați afară din slujbă și țup în opoziție!* ALECSANDRI, T. 1 448. *Atît eu, cît și Cosma, sîntem gata de logodnă și apoi, țop, ca din senin să-mi calc vorba.* SLAVICI, N. I, 107. *Cînd e vorba să-mi fac și eu o poftă, proastă, bună, cum ar fi, țop! că mi se supără nevasta.* id. ib. II, 67.

— Și **țup, țópa, țúpa** interj.

— Onomatopee.

ȚOP² s. m. **1.** (Învechit și regional) Păr împletit (cu panglică), c o a d ă, c o s i ț ă; panglică împletită de femei în cosiță (ca podoabă); p. e x t. panglică avînd diverse întrebuințări. *Niște mărgăritar[e] de l[a] Beci iaste pe țopii copilelor* (a. 1728). IORGA, S. D. XI, 265. *Nice țopful nu e de lipsă, taie-l și-l lapădă!* PETROVICI, P. 16/27. *Aici am țopi și cordele pentru Florica, și dincoaci, o carte.* HELIADE, O. I, 278, cf. VALIAN, V. *Nu din pai, fulg, petic de țop Al meu s-alcătuiește.* I. VĂCĂRESCUL, P. 92/23, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 95, CIHAC, II, 437, COSTINESCU, ZANNE, P. III, 405, MÎNDRESCU, I. G. 98, TDRG, DR. V, 237, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H IX 94, 232, XI 277, 390. *Cum ai trecut, Dido, Oltu De nu ți-ai înecat țopu?* RĂDULESCU-CODIN. *Marițo, mînca-ți-aș ochii, Cum iți bate vîntul țopii.* Com. din fostul județ VÎLCEA, cf. PAȘCA, GL., ALR II 3 288/192, ALR SN IV h 1 204/192, ALRM SN III h 981/192, LEXIC REG. 87, ib. II, 32. FOLC. [illegible] MUNT. I, 469, NALR – O II h 306/917. *Zamfirica toate le avea, numai țopii îi lipsea,* se spune despre cei scăpătați care își permit mai mult decît li s-ar cuveni sau despre cei care se vaietă că le lipsește ceea ce nu e absolut necesar. Cf. PANN, P. V. III, 112/3, ROMÂNUL GLUMEȚ, 42, ZANNE, P. III, 404, VI 446. [illegible] *țopul. . . sau chica birocratică.* SBIERA, F. S. 241. ◇ E x p r. (Rar) **A avea** (sau **a fi cu**) **țopi** = a fi mai de seamă, mai important, mai grozav, (familiar) mai breaz decît alții. Cf. SCRIBAN, D. *Se fudulește parc-ar avea țopi.* id. ib. ✦ (Învechit, rar; în forma *țopf;* determinat prin „zuluf") Buclă de păr. *Fiind toți, și copiii, rași pe cap, greu era militarilor păr a da, țopf-zolufi a face, că nu le putea lega cozi și le perdea.* N. STOICA, C. B. 200. ✦ (Prin nord-estul Olt.) „Pana de la pălăria flăcăilor". LEXIC REG. 87. ✦ (Prin nord-vestul Munt. și nord-estul Olt.) Floare artificială pe care o poartă fetele și flăcăii la piept, în timpul nunții. Cf. LEXIC REG. II, 17. ✦ (Regional) Ață mai groasă, întrebuințată ca șiret la pantofi (Popînzălești – Balș). L. ROM. 1959, nr. 1, 64.

2. (Regional) Moț¹ de păr la animale și la oameni. *Botul, ochii, urechile, țopul de peri* [al capului de bou] *care se răschiră preste toată fruntea între coarne, sînt lucrate după un desemn convențional.* ARHIVA, II, 392, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., 658, DR. V, 283, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ◇ E x p r. **A avea țop la limbă** = **a)** a pălăvrăgi; a avea chef de vorbă. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a fi ironic; a ințepa. id. ib.

— Pl.: *țopi* și (**1**, regional, n.) *țopuri* (DR. V, 237, L. ROM. 1959, nr. 1, 64, LEXIC REG. II, 17, 32). [illegible] LEXIC REG. 87, NALR – O II h 306/917,.

— Și **țopí**, **țoĭ** [illegible] 283 [illegible] **toápă** [illegible] REG. 87 ; pl. *țoape* ib.) s. f.

[illegible] **tsop** [illegible] **Zopi**).

ȚOP³ s. n. [illegible] talpa casei, în piciorul de sus al prispei, în pereții [illegible] 9a.

[illegible]

[illegible] **Zop** [illegible] **Zapf** [illegible]

ȚOP⁴ subst. v. **țimp.**

ȚOP⁵, ȚOÁPĂ s. m. și [illegible] **1.** [illegible] românilor dintr-o anumită zonă a Munților Apuseni de către locuitori din alte regiuni, după portul părului ; moț³. Cf. [illegible] 286, BARCIANU, JAHRESBER. [illegible] 217 [illegible] II, 63, 64, ȘĂINEANU, D. U., ARHIVA, XL, 112, CADE, L. ROM. 1984, 544, ib. 1986, 132. *Mocanii . . . nu-i* [illegible] CANDREA, M. 64 [illegible] ALR II/102, 250, LEXIC REG. II, 75, 82.

2. S. f. (Familiar) Persoană cu purtări grosolane, bădăran, țopîrlan [illegible] (1); persoană lipsită de gust. *Ce țoapă mi-o mai fi și dulcineea ta . . .* în SCL 1978, 324. *Ce să năvălești, țoapo?* [illegible] *lustruită, băiat de prăvălie!* MIHĂESCU, D. A. 175. [illegible] aprilie [illegible], 19 [illegible] *sportivă, un fante sărăntoc.* VINEA, L. I, 258. *Uită-te și la neamurile mirelui . . . Niște țoape.* id. ib. II, 23, cf. DSR, com. din [illegible]

3. S. f. (Prin vestul Transilv.) Cal bătrîn, neputincios, cu umblet greoi [illegible] v, 237. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Am cumpărat o țoapă de cal.* ib.

Pl.: *țopi, țoape.*

De la **țop²**.

ȚÓPA interj. v. **țop¹**.

ȚOPÁICĂ s. f. v. **țăpoaica²**.

ȚOPÁN, -Ă s. m. și f. (Regional) **1.** S. m. și f. Om cu apucături grosolane ; bădăran, țopîrlan, (familiar) țoapă (v. **țop⁵ 2**). Cf. SCRIBAN, D.

2. S. f. Femeie de moravuri ușoare ; (regional) țopancă. Cf. [illegible]

— Pl.: *țopeni* [illegible]

— **Țop⁵** + suf. *-an.*

ȚOPÁNĂ s. f. (Prin nord-estul Olt. ; probabil) Ridicătură pe o suprafață de pămînt relativ netedă. [illegible]

[illegible]

ȚOPÁNCĂ s. f. (Regional) Femeie de moravuri [illegible] (v. **țopan 2**). [illegible]

[illegible] **țopanca** [illegible]

Țopan [illegible]

ȚOPĂ s. f. (Prin sudul Munt. și Ban.) Unealtă de pescuit (VICIU, GL.), asemănătoare unui prostovol mai mic folosit în baltă (SCRIBAN, D.).

[illegible] Și **țoápă** [illegible] s. f. SCRIBAN, D. [illegible]

ȚOPĂÍ vb. IV. **Intranz.** A face sărituri repetate, a se mișca sărind (dezordonat), a sălta stînd pe loc, mergînd sau jucînd ; (regional), a țuputi. Cf. STAMATI, V. 427¹/35. *Omul . . . țipă, sforăie ori sare, țopăie, face toate contorsiunile și strîmbăturile,* [illegible] CARAGIALE, O. III, 81. *Ziua toată porumbeii țopăiesc pe tăblile de pe* [illegible] *jurul fîntînei, se pleacă, se uită, urlă, țupăiesc.* CONTEMPORANUL, VII₂, 3, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Iepurii urechealți . . . țopăiau în restimpuri mari prin frunziș.* AGÎRBICEANU, P. M. 75, cf. PASCU, S. 334. *Cu pietricele calde foc la cîte o ureche, țopăiam în cîte un picior, să iasă apa din ea.* LUNGIANU, CL. 204, cf. [illegible] 72, ȘĂINEANU, D. U. *Dușmanul țupăiește împrejurul focului!* GALACTION, O. 171. *[Gotcanul] . . . țupăie pe creanga pe care se află sau, nervos, se lasă pe alta.* SIMIONESCU, F. R. 107. *Ea țopăie voioasă pe lungile-i picioare.* LESNEA, I. 99. *Gongul bătu din nou și cocoșii țopăiră iarăși pe dușumele.* CĂLINESCU, C. N. 260. *Arare, iepuri roșcați se strecurau țupăind prin luminișuri.* SADOVEANU, O. I, 228, cf. SCRIBAN, D. *Seara, în jurul vetrei, luminați ca în poveste, noi țopăiam lingîndu-ne degetele.* VLASIU, A. P. 55. *Se aduna lumea ca la urs și copiii țopăiau prostește.* PAS, Z. I, 153. *Deasupra lor cîteva păsărici se certau pe o cracă și țopăiau cu piciorușele lor subțiri.* PREDA, M. 185. *Prin copaci, săreau și țopăiau mărunt, din creangă în creangă, niște sticleți.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 458. *I se păru că toți încep să țopăie și să zboare prin fața ei.* V. ROM. august 1966, 14. *Țiganul . . . a început a țupăi după omul acela care nu era departe.* SBIERA, P. 286, com. MARIAN. *Crăpa de ciudă hirca și unde nu-mi începu a țupăi pe lîngă mocan, ca să-i dea sabia.* I. CR. III, 145. *Mergea . . . broasca țopăind.* BALADE, I, 453. *Venea cam țopăind așa.* T. DIAL. M. II, 259, cf. PASCU, C. 71. ◇ **F i g.** *Se roșise la față astfel încît gîtul lui vînos și subțire, pe care țopăia ca o suveică un uriaș măr al lui Adam, și chipul lui oacheș și acvilin erau de o singură culoare: sfeclie.* VINEA, L. I, 404. ✦ A dansa [illegible] *Ian privește-l cum țopăiește!* ALECSANDRI, T. 197. *S-a repezit între dănțuitoare, a apucat pe două de mîini și s-a pornit să sară și să țopăie mai nebun ca toți . . . Și trage-i danț și ține-o aci și nu te da!* CARAGIALE, O. II, 281. *Aci vă poarte vîntul, cum știe să vă poarte A țopăi în joc!* EMINESCU, O. I, 24. *Cimpoieșul cîntă și el joacă de se prăbușește pămîntul . . . și cînd [nunul] dă să țupăiască . . . oamenii îl necăjesc* [illegible] *Joacă un băiet c-o fată Țupăind, bătînd în palme, Căci a lor e lumea toată!* IOSIF, PATR. 38. *Flăcăii . . . țopăie pe loc, ridicînd tălpile.* REBREANU, I. 12, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Spre seară s-a jucat un joc bătrînesc, cu perina . . . Cel cu perina se întorcea, țopăia pe loc.* VLASIU, A. P. 69. *Ele ne-au prăznuit voioase În cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme.* VOICULESCU, P. II, 72. *Toți țopăie pe aria următoare.* CĂLINESCU, O. IX, 319. *Și feciorul, în fiecare duminică la joc, să țopăiască el după* [illegible] 1963 [illegible] SORESCU, L. L. I, 147, cf. GRAIUL, I, 240, ALR I [illegible] **F i g.** [illegible] ✦ [illegible]

danţ şi, de este bunic şi bunică . . ., nu se lasă în [illegible] SEVASTOS, N. 317.

— Prez. ind.: *ţópai* şi [illegible] — Şi: ţupăi. (regional) ţiupăi (NOVACOVICIU, C. B. I, 21) vb. IV.
— **Ţop¹** + suf. *-ăi.*

ŢOPĂIÁLĂ s. f. Acţiunea de a ţ o p ă i . [illegible] repetată (şi greoaie); ţopăitură. *Chiote de veselie,* [illegible] cf. [illegible]

Pl.: [illegible] Şi: ţupăială [illegible]

Ţopăi + suf. [illegible]

ŢOPĂÍT s. n. Faptul de a ţ o p ă i [illegible] *din ţopăit . . ., el o întrebă repezit şi acru.* CAMIL PETRESCU, [illegible] 295.
— Pl.: *ţopăituri.*
— V. **ţopăi.**

ŢOPĂÍTĂ s. f. [illegible] popular. Cf. VARONE, D. 151.
— V. **ţopăi.**

ŢOPĂITÓR, -OÁRE adj. [illegible] ituri. *Dansurile nordice au smuls prin ritmul lor ţopăitor cea din urmă umbră de melancolie din sufletele auditorilor.* CARAGIALE, O. III, 321.
— Pronunţat: [illegible]
— **Ţopăi** + suf. [illegible]

ŢOPĂITÚRĂ s. f. Acţiunea de a ţ o p ă i [illegible] tură repetată (şi greoaie); ţopăială. *Merseră vreo şase din ei acolo şi începură să facă fel de fel de salturi şi de ţopăituri pentru a arăta ce sprinteni sînt.* [illegible] 431.
— Pronunţat: *-pă-i-.* — Pl.: *ţopăituri.*
— **Ţopăi** + suf. *-itură.*

ŢOPÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Specific ţopilor[5] (**1**). [illegible] *florale, numite şi „pene ţopeşti".* APOLZAN, P. I, 151. *Motivele „ţopeşti" [la pieptare şi cojoace] sînt de o remarcabilă distincţie, predominînd motivele cusute cu negru, printre care culorile vii sînt aproape invizibile.* id. ib. 165.

2. (Familiar) Care este de prost gust, urît; ţopîrlănesc. *Lucian are dreptate, chiar şi felul cum gîndesc eu e de-un romantism ţopesc, de prost gust.* [illegible]
— Pl.: *ţopeşti.*
— **Top⁵** + suf. [illegible]

ŢOPÉŞTE adv. (Familiar) [illegible] **2)**, fără gust, urît. *Frumuşică fată, dar se-mbracă ţopeşte.* UDRESCU, GL.
— **Ţop⁵** + suf. *-eşte.*

ŢOPÉTE s. m. (Rar) Ţopîrlan. *Mă ţopete, mă, ai iubit vodată?* în SCL 1978, 324.
— **Ţop⁵** + suf. [illegible]

ŢOPÍ s. m. v. **ţop².**

ŢOPÍC [illegible] **ţipic.**

ŢOPIŞTÓC, -OÁCĂ s. m. şi f. (Regional) Tînăr uşuratic, excentric, caraghios (Lăunele de Sus — Piteşti). [illegible]
— Pl.: *ţopiştoci, -oace.*
— [illegible]

ŢOPÍC interj. (Regional) **1.** Exclamaţie care însoţeşte sau sugerează o săritură sau o mişcare bruscă; ţop¹ (**1**). V. h o p. *Pe care uliţă m-oi învîrti şi la orişice ceas m-oi afla . . ., el, ţopic, înaintea mea.* PAMFILE, A. R. 262, cf. SCRIBAN, D., DR. I, 89, SFC [illegible]

2. Cuvînt care sugerează mersul iepurelui sau mersul şchiopătat al cuiva; şontic. Cf. SCRIBAN, D.
— Şi: ţopirc interj. [illegible]
— **Ţop¹** [illegible]

ŢOPÎNCĂ s. f. v. ţopancă.

ŢOPÍRC interj. v. **ţopic.**

ŢOPÎRCĂ s. f. (Regional) Ţopîrlan. *Iaca mă! nu cumva s-o boierit ţopirca?* ALECSANDRI, T. 913. [illegible]
— Şi: ţopîrlă [illegible]

ŢOPÎRDĂU s. m. (Prin Bucov.) Persoană care [illegible]
— [illegible] **ţop¹.**

ŢOPÎRLÁN s. m. Persoană lipsită de educaţie, de maniere, om cu apucături grosolane; bădăran, mîrlan¹, mocîrţan (**2**), mocofan (**1**), mojic (**2**), (rar) ţopete, ţopîrlă, ţopîrlău, (regional) modoran (**1**), mogîldan (**2**), ţopîrcă. V. ţ o p⁵ (**2**). *Ieşi din salon! ţopîrlane! Nu e mutra ta pentru salon.* PR. DRAM. 248. *Dă-te într-o parte, ţopîrlane!* ALECSANDRI, T. 187. *Pe semne păcatele mele cele mari şi grele m-au aruncat şi aici, să învăţ nişte ţopîrlani sălbatici.* CREANGĂ, A. 77. *Mă-sa i-a adus de la ţară pe d. Nicu, fiu-său, un ţopîrlan mititel foarte urît.* CARAGIALE, O. IV, [illegible] P. 150, ZANNE, P. III, 405, PASCU, S. 296, ŞĂINEANU, D. U. *Ba să mă mai slăbeşti d-ta cu ţopîrlanii d-tale.* REBREANU, R. I, 64. *Eu sergent . . . ei soldaţi proşti; nu mă bag între ţopîrlani.* MIRONESCU, S. 30. *Asta-i armă delicată, domnule, o dai pe mîna ţopîrlanului . . .* BRĂESCU, O. A. II, 183. *Eu îs neam de boier, bre, ş-aşa mi-a fost soarta . . . să-mi petrec viaţa aici, între* [illegible] *El îi spuse cu o asprime de ţopîrlan că, dacă-l mai cicăleşte atîta, pleacă şi nu mai calcă pe la han.* CAMIL PETRESCU, O. II, 300. *O mie de lei pe zi, fiecare ţopîrlan.* BOGZA, A. Î. 327. *Mă ţopîrlane, adună cărbunii ăştia de pe jos şi aruncă-i în foc.* PAS, L. I, 75. *Uite-i, ţopîrlanii!* CAMILAR, N. II, 386. *De purtat ştiu să se poarte . . . Nu sînt bădărani, ţopîrlani, modîrlani.* SORESCU, L. L. I, 138, cf. TEODORESCU, P. P. 120, ŞEZ. V, 167, COMAN, GL. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Era numai prostia primarului la mijloc. Ce ştia ţopîrlanul de primar!* SLAVICI, N. II, 329.
— Pl.: *ţopîrlani.*
— [illegible]

ŢOPÎRLÁNCĂ s. f. Femeie lipsită de educaţie, cu apucături grosolane; bădărancă, mitocancă, mojică (**2**). *Partida nobilă era hotărîtă să întrebuinţeze împotriva „ţopîrlancei" . . . mijloace mai hotărîte.* [illegible]
— Pl.: *ţopîrlance.*
— **Ţopîrlan** + suf. *-că.*

ŢOPÎRLĂ s. f. (Rar) Ţopîrlan. [illegible] 437 [illegible]
— [illegible]
— [illegible] ţopîrlan.

ȚOPÎRLĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. De țopîrlan; care aparține țopîrlanului, referitor la țopîrlan; bădărănesc, mitocănesc **(1)**, mojicesc **(2)**, (familiar) țopesc **(2)**, (regional) țopîrlănos. *Glume țopîrlănești!* [illegible] V. ROM. mai 1954, 73, cf. DEX.
— Pl.: *țopîrlănești.*
— **Țopîrlan** + suf. *-esc.*

ȚOPÎRLĂNÍ vb. IV. Tranz. (Rar) A da cuiva epitetul de țopîrlan; a numi pe cineva țopîrlan. *De aceea . . . m-ai și țopîrlănit dinaintea oamenilor și a boierilor.* ALECSANDRI, T. 195.
— Prez. ind.: *țopîrlănesc.*
— V. **țopîrlan.**

ȚOPÎRLĂNÍE s. f. (Rar) Atitudine, comportare de țopîrlan; mojicie **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Asta e țopîrlănie sadea.* id. ib.
— Pl.: *țopîrlănii.*
— **Țopîrlan** + suf. *-ie.*

ȚOPÎRLĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.) Țopîrlănesc. Cf. UDRESCU, GL.
— Pl.: *țopîrlănoși, -oase.*
— **Țopîrlan** + suf. *-os.*

ȚOPÎRLẮU s. m. (Rar) Țopîrlan. Cf. ALEXI, W., L. ROM. 1975, 243.
— Pl.: *țopîrlăi.*
— De la **țopîrlan.**

ȚOPÎRLEÁSCĂ adj. f. (Iht.; regional; în sintagma) *Caracudă țopîrlească* = caracudă *(Carassius carassius).* Cf. ANTIPA, F. I. 124.
— Cf. **țopîrlan.**

ȚOPÍRTĂ s. f. v. **țopircă.**

ȚOPLÍGĂ s. f. v. **țepeligă**[1].

ȚOPOÁICĂ s. f. v. **țăpoaică**[2].

ȚOPONÉȚE s. m. (Munt.) **poponeț**[3]. **1.** Pop[1] **(I 1 b).** Cf. ȘCRIBAN, D. ✦ (Adverbial; pe lîngă verbul „a sta“) În picioare, drept (și nemișcat). Cf. ȘCRIBAN, D.
2. Șoarece **(I 1 b).** [illegible] Cf. ȘCRIBAN, D.
— Pl.: [illegible]

ȚÓPTĂ s. f. (Regional) Prăjina cu care moara de apă se leagă de mal. VAIDA.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

ȚOR interj. v. **țur.**

ȚÓRCĂ s. f. (Regional) Vin de calitate inferioară; (regional) țăpoșniță. V. liur, poșircă **(2)**, țîșpoaică[1] **(1)** (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR SN I h 241/95.
— Cf. ț o r.

ȚORCĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A suge făcînd zgomot cu buzele; (regional) țorcoti. [Copilul] [illegible] ap. DEBR. cf. [illegible] 149.
— Prez. ind.: *tórcăi.*
— Formație onomatopeică.

ȚÓRCOT s. n. (Regional) Faptul de a ț o r c o t i. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.
— Pl.: ?
— Postverbal de la **țorcoti.**

ȚORCOȚÉI s. n. v. **țărcoței.**

ȚORCOTÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A suge făcînd zgomot cu buzele; (regional) a țorcăi. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.
— Prez. ind.: *țorcotesc.*
— Formație onomatopeică.

ȚÓRFĂ[1] s. f. (Învechit și regional) Femeie de moravuri ușoare; (regional) țorfotină. *S-au dovedit că fata ... ca o țorfă să acolesește cu năpaste de feciorul lui Ștefan* (a. 1741—1742). IORGA, S. D. VI, 251, cf. POLIZU, CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Prin nord-estul Transilv.; în forma *țolfă)* Femeie frumoasă. Cf. BUGNARIU, N. 263/133.
— Pl.: *țorfe.* — Și: **țólfă** s. f.
— Cf. ș t o a r f ă.

ȚÓRFĂ[2] s. f. v. **cioarfă.**

ȚORFOTÍNĂ s. f. (Regional) Femeie de moravuri ușoare; (învechit și regional) țorfă[1], (popular) țolină. Cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *țorfotine.*
— De la **țorfă**[1].

ȚÓRIA interj. v. **țuri**[1].

ȚORNĂÍ vb. IV v. **țurnăi.**

ȚOROÁPĂ s. f. v. **toroapă.**

ȚORÓI s. n. v. **țuroi.**

ȚOROPÓC interj. (Prin Munt.) Cuvînt care sugerează rapiditatea, caracterul brusc și neașteptat al unei acțiuni, al unei întîmplări etc. *Să te pomenești țoropoc cu cîte fumuri și nerozii în cap.* HELIADE, AMF. 63/27. *Am răsărit, așa țoropoc din pămînt.* ap. ȘĂINEANU, D. U., cf. ȘCRIBAN, D.
— Onomatopee.

ȚORȚÓL[1] s. n. v. **țurțur**[1].

ȚORȚÓL[2] s. n. v. **zorzoană.**

ȚORȚOLÁTĂ s. f. (Prin sud-vestul Munt.) Nume dat unei varietăți de struguri nedefinite mai îndeaproape. Cf. H XIV 21, 103.
— Pl.: ?
— De la **țorțol**[1].

ȚORȚOLOÁȘĂ s. f. v. **țorțoloș.**

ȚORȚOLÓȘ s. n. (Regional) **1.** (În forma *țorțoloașă)* Țurțur[1] **(1)** de gheață. Cf. CADE, com. din OSTROVUL MARE — TURNU SEVERIN.
2. Țurțur[1] **(2)** de noroi. Cf. ANON. CAR., LIUBA — IANA, V., com. din ALBAC — ABRUD și din SCĂRIȘOARA — ABRUD. ✦ (Prin analogie) [illegible] ARH. OLT. XXI, 277.
— Pl.: [illegible] și (m.) *țorțoloși*, com. din ALBAC — ABRUD. — Și: **țorțoroș** ANON. CAR., s. n., **țorțoloașă** s. f.
— **Țorțol**[1] + suf. *-oș*. Cf. ț u r ț u r o l o ș.

ȚORȚÓN s. n. v. **zorzoană.**

ȚORȚONÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) împopoțona. Cf. POLIZU, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Prez. ind.: *torțonez.* — Și: **toțoná** vb. I. FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Cf. z o r z o a n ă, z o r z o n a t.

ȚORȚONÁRE s. f. (Regional) Acțiunea de a (se) ț o r ț o n a. Cf. DA II₁, 816.

V. **țorțona.**

ȚORȚONÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care este împopoțonat, înzorzonat. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *țorțonați, -te.*

— V. **țorțona.**

ȚÓRȚOR s. m. v. **țurțur¹.**

ȚORȚORÓS, -OÁSĂ adj. v. **țurțuros.**

ȚORȚORÓȘ s. n. v. **țorțoloș.**

ȚORȚORÚȘ s. m. v. **țurțuruș.**

ȚÓRȚUR s. m. v. **țurțur¹.**

ȚORȚURÁ vb. I v. **țurțura.**

ȚORȚURÓS, -OÁSĂ adj. v. **țurțuros.**

ȚÓȘCĂ s. f. **1.** (Mold.) Săculeț, trăistuță de pînză în care se țin diferite obiecte, bani etc. V. t a ș c ă. Cf. DDRF, TDRG. *Săpunul* [illegible] *în pod.* PAMFILE, I. C. 61. *Traistele sau toștele pentru adunat colacii, covrigii și poamele trebuiesc închipurluite din vreme.* id. CR. 38. *Să nu săpunești cînd speli țoșca (geanta) de vînătoare (dacă e de cînepă), că n-ai noroc la vînat.* GOROVEI, CR. 237, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. [illegible] *cu galbeni și acuma nu știa ce să facă cu dînșii.* I. CR. IV, 45. ✦ Conținutul unei țoști **(1).** *Voinicul a scos o țoșcă de bani, i-a numărat.* POPA, V. 17. ✦ (Adjectival) Plin, ticsit. Cf. CIHAC, II, 405. *Dă babei vro cîteva gîturi de rachiu și apoi îi mai întinde și o pungă toșcă de bani.* CREANGĂ, P. 171, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Dar în torbă ce ai, frate? Că-i țoșcă.* ap. TDRG. *Umplea chimirul toșcă cu gologani și hai la crîșmă să beie.* ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., PASCU, C. 236.

2. (Regional; la pl.; în forma *țoaște*) Sarmale (Valcău — Zalău). Cf. VICIU, GL.

3. (Rar) Turnură **(I 2)** la rochie. *Noră-sa are să hie cucoană mare ... și are să poarte rochii cu țoște (turnură).* ARHIVA, II, 325.

4. (Regional) Bucată dintr-o țesătură mai groasă (de lînă, de cînepă etc.) prinsă de patru țăruși pentru a improviza în timpul lucrului la cîmp un fel de leagăn pentru copil (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 2 657/605.

— Pl.: *țoște* și *țoști.* — Și: **țoáșcă** (TDRG; pl. *țoaște* VICIU, GL.), **tóșcă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚOȘTÓC s. n. v. **tîrștoc.**

ȚÓTI interj. v. **țuchi.**

ȚOȚ s. m. v. **țuț.**

ȚÓȚĂ s. f. v. **țuț.**

ȚOȚONÁ vb. I v. **țorțona.**

ȚOV s. n. v. **țeh².**

ȚOVÁR s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care poartă țovul; (regional) țovaș. V. v o r n i c e l. Cf. TEAHA, C. N. 278.

— Pl.: *țovari.*

— **Țov** + suf. *-ar.*

ȚOVÁȘ s. m. (Prin vestul Transilv.) Persoană care poartă țovul; (regional) țovar. V. v o r n i c e l. Cf. TEAHA, C. N. 278.

— Pl.: *țovași.*

— **Țov** + suf. *-aș.*

ȚÓVIE s. f. sg. (Regional) Ceea ce rămîne de la fiertul rachiului din cereale. V. b o r h o t (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN I h 251/27.

— Etimologia necunoscută.

ȚOVÎ́RF s. m. v. **sovîrf.**

ȚS interj. v. **țist¹.**

ȚST interj. v. **țist¹.**

ȚU interj. **1.** (De obicei repetat) Cuvînt cu care se îndeamnă calul la drum. Cf. TDRG. *Țu, țu, țu, murgule, tare, Să sosim în sat cu soare.* PAULETI, C. 86. *Țiu, țiu, țiu, murgule, zboară, Pîn' la verde dumbrăvioară.* ALECSANDRI, P. P. 248. *Foaie verde de sasău, Țu, țu, țu, murguțul meu! Să intrăm în sat cu soare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 24. *Țul, țul, țul, murgul meu, Ori îți este ție greu De trupșorul meu?* BIBICESCU, P. P. 218. *Țu-țu-țu, murguț, mai tare, Să sosim în sat cu soare, Să văd mîndra-m de ce moare.* ȚIPLEA, P. P. 86. *Țu, țu, țu, murguțu mńeu, Că doară ție ți-i greu.* T. PAPAHAGI, M. 101.

2. (Repetat) Cuvînt care redă sunetul caracteristic scos de unele păsări. *Ați ajuns ... să ciripiți ca puhoierii?! ... Țu-țu-țu! ... Ți-ți-ți!* MIRONESCU, S. 281. ◇ (Substantivat) *Un țu-țu-țu metalic* [al țîrțirului] ... *te obligă să ridici privirea.* BĂCESCU, PĂS. 337.

— Și: **țul, țiu** [illegible]

— Onomatopee.

ȚUÁG s. n. (Regional) Tîrnăcop (Prundul Bîrgăului — Bistrița). ALR SN I h 27/219.

— Pl.: *țuaguri.*

— **Țiu³** + suf. *-ag.*

ȚUẮU s. n. v. **țuhău.**

ȚUBÁC s. n. (Prin. Transilv.) Picior de pasăre, tăiat pentru consum; (regional) cotoi, pulpan, țîmp **(2).** Cf. ALR SN II h 363/260, ALRM SN I h 245/260, MAT. DIALECT. I, 100. *La galițe, țubacele îs ele (= cele) mai bune dăraburi.* ib.

— Pl.: *țubace* și *țubacuri* (com. din TRANSILV.)

Din magh. dial. **cubák.**

ȚUBÁRCĂ s. f. (Regional) Lapte acru subțire, care nu s-a închegat bine. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Etimologia necunoscută.

ȚÚBE interj. (Regional; întărit prin „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele (Bîrsana — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. V 77/8.

— Formație expresivă.

ȚUBÍN s. n. v. **țapină.**

ȚUBLÁNȚ s. n. (Regional) Butuc care se lasă mai lung la fiecare tablă din plută și de care se leagă cu sîrmă tabla următoare (Borșa). Cf. ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: [illegible].
— Etimologia necunoscută.

ȚUBRÍC s. n. v. **chibrit.**

ȚUC¹ interj. (Regional) Cuvînt care imită zgomotul produs de un sărut. Cf. [illegible] 1960, 786.

— Onomatopee.

ȚUC² s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Sărut. Cf. GR. BAN., com. din TIMIȘOARA [illegible].

2. S. m. Termen de adresare în vorbirea cu copiii. [illegible] cf. SCL 1978, 324.

— Postverbal de la **țuca.**

ȚUC³ [illegible] v. **teh².**

ȚUCÁ vb. I. T r a n z. (Regional) A săruta (**2**); [illegible] a țucui? Cf. KLEIN, D. 441, [illegible] CIHAC, II, 536, LM [illegible] EMINESCU, L. P. 90, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, TDRG, CADE. [illegible] îndeamnă cu „vorbă bună", de ex.: „Hois Bodor! [illegible]" FRIMAGUL, [illegible] 71, cf. [illegible] 432, SCRIBAN, D. [illegible] ochii. STANCU, R. A. III, 55. *Cînd vezi ochi atît de dulci ... Îți tot vine să-i tot țuci!* T iunie 1964, 8, cf. SCL 1970, 14, H XVIII 127. *Haide, mîndră, să [illegible]* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 476. [illegible] MARIAN, SA 125. [illegible] *Care mă scoală din somn Și nu mă lasă să dorm.* RETEGANUL, TR. 121, cf. VAIDA. *M-am însurat C-o fată de împărat ... Țucu-i ochii amîndoi.* HODOȘ, P. P. 42, cf. CANDREA, [illegible] 27, [illegible] SĂL. 93, com. din TIMIȘOARA [illegible] *fuierat, Țucu-l pe ăl de l-o driglat.* DENSUSIANU, T. H. 264. *Țucu-te, uiagă goală, Cum m-ai pus, așa mă scoală.* BÎRLEA, B. 79. *Țucu-vă, rugițe pline, Răsădite toate de mine.* COM. SAT. V, 12. *Țucu-ți, bade, ochii tăi, Că frumos te uiți cu ei. Țucu-ți, bade, buzele, Că-s subțiri ca frunzele.* PODARIU, FL. 52. *Frumos grăiești rumânește, țucu-te dă frate.* ARH. FOLK. III, 79, cf. [illegible] ALRM [illegible] 118, [illegible] 29, 36, 47, 53, 76, 105, 272, 279, 284, 310, 316, 325, 334, 346, 349, ALRM II I h 49. *Fire-ați ai naibii de juni, De nemic nu sînteți buni, Că țucați peretele Și credeți că-s fetele.* FOLC. TRANSILV. II, 88, cf. ZANNE, P. VI, 641. [illegible] *și subțirele ... Hai, să ne țucăm cu ele!* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 391. *Frați care să-ntîmpină unu cu altu să țucă păstă prag și împărțăsc colaši.* ALRT II 35, cf. ALR II/I MN 12, 6 894/27, 36, 47, 53, 76, 279, 284, 310, 316, 325, 334, 346, 349, 362, ALRM II/I [illegible]

— Prez. ind.: [illegible] cînea [illegible]
— V. **țuc¹.**

ȚUCÁL s. n. Oală de noapte; (regional) cumar, [illegible] PRACTICA, 111/17, POLIZU, COSTINESCU, CIHAC, II, 710, [illegible] C. 389, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., ZANNE, [illegible]

— Pl.: [illegible] și [illegible] (POLIZU, DDRF, TDRG, CADE).
— Din ngr. **τσουκάλι.**

ȚUCALAGÍU s. m. Persoană care îndeplinea servicii considerate degradante. Cf. IORDAN, L. R. A. 159.

— Pl.: [illegible].
— **Țucal** + suf. *-agiu.*

ȚUCÁN s. m. (Regional) Om mic de statură. Cf. CL 1984, 47, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: [illegible].
— Cf. [illegible].

ȚUCĂÓS [illegible] v. **țuhaus.**

ȚUCÁT s. n. (Regional) Faptul de a țuca. Com. din TIMIȘOARA.

— Pl.: ?
— V. **țuca.**

ȚUCÁTĂ s. f. (Prin Transilv.) Sărutare; (rar) țucătură. *Pentru o țucată-n gură, Făcui popii o furcitură; Pentru o țucată-n dinți, Făcui popii trei căpiți.* RETEGANUL, CH. 149. *Cîm fușei la sarutat, Ma pusă la-mfrămîntat; Cîm fușei să dau țucata, Ma t'amă să raz covata.* ARH. FOLK. V, 140.

— Pl.: [illegible].
— V. **țuca.**

ȚUCĂLÁR s. m. Persoană care îndeplinește servicii considerate degradante, umilitoare; (în trecut; depreciativ) ordonanță militară; p. ext. persoană lingușitoare, om servil. *La mesele acestea orînduia de cu vreme să-i țină logosuri de tămîiere un țucălar înăcrit, bîlbîit, strepezit, răgușit și poticnit.* CIAUȘANU, [illegible] cf. IORDAN, L. R. A. 153, SCL 1978, 324.

— Pl.: [illegible].
— **Țucal** + suf. [illegible].

ȚÚCĂR¹ s. n. (Prin Ban., Transilv. și Maram.) **1.** (Și în sintagma *țucor alb,* ALR I 1 609/63, 305, ALR SN IV h 1 136/219, ALRM SN III h 951/219) Zahăr. *La Văsiloaia a jup[ănului] Vasilie ... 4 loț nucșoara ..., 2 loț țucăr* (a. 1754). IORGA, S. D. XII, 67, cf. JAHRESBER. X, 217, BL I, 28. *Ai acolo de toate. Sare. țucur.* T. POPOVICI, S. 82, cf. 235, VICIU, GL., T. PAPAHAGI, M. 235, cf. ARH. FOLK. III, 42. [Coșnița] [illegible] CHEST. VI 48 b/32. [Colacii] *se fac din făină de nula ... cu țucăr, cu ouă, cu mac sau nuci.* CHEST. VIII 27/15, cf. ALR I 1 609, ALR II/I MN 15, 6 911/53, 64, 76, 316, 325, 334, ALR II 6 265/53, 64, 76, 316, 334, ib. 3 663/29, 53, 64, 325, ib. 3 664/2, 27, 53, 64, 334, ALR SN IV h 1 137, ib. h 1 108/53, ib. h 1 136, ALRM SN III h 951, ib. h 952, [illegible] 24, MAT. DIALECT. I, 186, [illegible] 278, ALR [illegible] h 779, T. DIAL. B. N. 353. ◇ (Prin vestul Transilv.) [illegible] zahăr cubic. Cf. ALR I 1 609/315, 335. (Regional) *Pere de țucăr* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

2. [illegible] ALR I 1 608 [illegible] ib. 1 608/69. Bomboane. [illegible] ALR [illegible] 316/56, ib. 316/59, 61, 63, 69, 138, 215, 227, 268, 302, 305, 320, 335, 348, 350, ib. 1 608/56, 59, 61, 63, 65, 69, 87, 138, 215, 268, 302, 305, 315, 320, 333, 335, 348, 350. *Le-am cumpărat niște țucăr la copii.* MAT. DIALECT. I, 186, cf. [illegible] h 780/229. ◇ (Prin Ban. și [illegible]

țucur crumpe (sau *de crumpe, de croampă*), *țucure de crump, țucor de colompiu* = zahăr de cartofi v. z a h ă r. ALR II 3 664/2, 27, 53, 64, 76, 316, 334. *Țucăr* (ori *țucur*) *galben* sau *țucure galben* (ori *de-al galben*), *țucur camfor* (ori *de tuse*), *țucor de tuse* = zahăr candel, v. z a h ă r. ALR SN IV h 1 137, ALRM SN III h 952. *Țucăr* (sau *țucure*) *negru* sau *țucur sucit* = zahăr de urs, v. z a h ă r. ALR II 3 663/27, 76, 316.

Și: **țúcor, țúcur, țúcure** ALR II I MN 15 6 911/76, ALR II 3 663/29, 76, ib. 3 664/76, ib. 6 265/76, ALR SN IV h 1 136/76, ib. h 1 137, ALRM SN III h 951/76, ib. h 952), **țúcore** (ALR I 1 609/77), **țúcură** (ib. 1 609/28) s. n.

— Din germ. **Zucker**, magh. **cukor.**

ȚÚCĂR[2], -Ă adj. (În sintagme) *Fasole țucără* (și substantivat, f.) = varietate de fasole cu păstăile subțiri și galbene și cu gust dulceag (*Phaseolus vulgaris*). Cf. DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 98, JAHRESBER. X, 217, ALEXI, W., TDRG. *Fasolea grasă, țucără sau țucheră ... are păstăile galbene putîndu-se mînca multă vreme.* PAMFILE, A. R. 184, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 127, 128. *Se adaugă apoi tot zarzavatul ..., fasolea țucără tăiată bucăți.* S. MARIN, C. B. 50, cf. V. BREBAN, D., NALR–O III h 471/996. *Punem cultură dă toamna ... dublă, țucără, castravecori, alte culturi.* T. DIAL. M. I, 454. *Mazăre țucără* = varietate de mazăre cultivată pentru păstăile verzi. Cf. SIMIONESCU, FL. 314. *Ardei țucăr* = varietate de ardei de culoare albicioasă, cărnoși și dulci la gust (SIMIONESCU, FL. 347); „ardei lung, folosit de obicei la murături" (GL. OLT.). (Regional) *Sfiecă țucără* sau *sflieche țuchere* = sfeclă furajeră (Covasna). ALR SN I h 193/192, ALRM SN I h 140/192. (Regional) *Pere țucăre* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— Pl.: *țucări,* [illegible] — Și: **țúcheră** adj.

— Din germ. **Zucker** bohne.

ȚUCĂRÉLE adj. pl. (Regional; în sintagma) *Pere țucărele* = numele unui soi de pere nedefinit mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 141.

— **Țucăr[2]** + suf. *-ele.*

ȚUCĂTÚRĂ s. f. (Regional) Sărutare; (regional) țucată. CABA, SĂL. 93.

— Pl.: *țucături.*

— **Țuca** + suf. *-ătură.*

ȚUCCÍ interj. v. **țugu[1].**

ȚÚCHERĂ adj. v. **țucăr[2].**

ȚÚCHI interj. (Regional) Cuvînt prin care i se cere cuiva să tacă. Cf. [illegible] GL. [illegible]

— Și: **țóti** interj. [illegible] GL.

— Din magh. **csokt.**

ȚÚCLĂ s. f. v. **ticlă[1].**

ȚUCLẮU s. n. v. **ticlău[1].**

ȚUCLÓI[1] s. m. v. **tiloi[1].**

ȚUCLÓI[2] subst. v. **tiloi[3].**

ȚUCLÚ[illegible] s. n. v. **țugul[1].**

ȚUCLUIÁT, -Ă adj. v. **țuguiat.**

ȚÚCOR s. n. v. **țucăr[1].**

ȚÚCORE s. n. v. **țucăr[1].**

ȚUCSISÍT, -Ă adj. (Rar) Amețit de băutură; beat. *Ăla, țucsisit, venise dă la atelier, drept la noi ... Și dă bețivu' să-i apuce* [Chivulesei] *tulpanu să o sărute.* KLOPȘTOCK, F. 163.

— Pl.: *țucsisiți, -te.*

— Cf. ț u c s u i.

ȚUCSUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A bea, a trage la măsea. *Pînă și a țucsui sau a trage la mustață, cum se zice, tot un zeu trebui să-i învețe.* ISPIRESCU, U. 103, cf. GHEȚIE, R. M. CADE. ✦ R e f l. A se îmbăta. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

— Prez. ind.: [illegible] — Și: **țușui** vb. IV. ALEXI, W.

— [illegible]

ȚUCSUIÁLĂ s. f. (Regional) Băutură alcoolică. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Eu pe Șalga n-am furat, Ci-mi este de dăruială P-o veadră de țucsuială.* TEODORESCU, P. P. 692.

— Pl.: [illegible]

— **Țucsui** + suf. *-eală.*

ȚUCȘUÍ vb. IV v. **țucsui.**

ȚUCĂUȘ [illegible] **ciubuc**[illegible].

ȚUCU interj. v. **țugu[1].**

ȚUCUDÁN s. n. (Regional) Vîrf ascuțit. L. ROM. 1985, 206.

— Pl.: *tucudane.*

— [illegible]

ȚUCÚI[1] s. n. v. **țugul[1].**

ȚUCUÍ[2] [illegible] **(2)**: (regional) a țuca. *Inginerul ... se și arătă. Îngrijorat,* [illegible] 103

— Prez. ind.: *țucuiesc.*

— **Țuc[1]** + suf. *-ui.*

ȚUCULEÁN, -Ă s. m. și f. v. **țiculean.**

ȚUCULEU s. n. (Regional) Ridicătură de teren (movilă, deal) cu vîrf ascuțit; vîrf (ascuțit) al unui deal. Cf. L. ROM. 1985, 206.

— Pl.: [illegible]

— [illegible]

ȚUCULÍNĂ s. f. (Regional) Termen cu care se adresează cineva unei fete; (regional) țușculină (Pitești). UDRESCU, GL. *Hai, țuculino, la Trivale, să te plimb; hai să te dau in călușei.* id. ib.

— Pl.: [illegible] UDRESCU, GL.

— **Țuc[2]** [illegible]

ȚÚCUR s. n. v. **țucăr[1].**

ȚÚCURĂ [illegible] **țucăr[1].**

ȚÚCURE [illegible] **țucăr[1].**

ȚUCURECHI s. m. (Regional) Sfeclă de zahăr, v. s f e c l ă. [illegible] LEXIC REG. 67.

— Din magh. **cukorrépa.**

ȚUCURÍNĂ s. f. v. **țuculină.**

ȚUDĂU [illegible] **ciudat.**

ŢUDÚLĂ s. f. v. **ţidulă.**

ŢUDULÍŢĂ s. f. v. **ţiduliţă.**

ŢUFÍRCĂ s. f. **1.** (Regional) Piesă de fier, avînd forma unui cui lung şi gros, cu verigă la un capăt şi ascuţită la celălalt, care se întrebuinţează la scosul buştenilor din pădure; (regional) ciofling (Marginea — Rădăuţi). Cf. ALR II 6 420/386.

2. (Regional) Oişte lungă, întrebuinţată la scosul buştenilor din pădure cu ajutorul animalelor de tracţiune. Com. din STRAJA – RĂDĂUŢI, cf. LEXIC REG. 111.

3. (Prin Bucov.) Lemn pus de-a curmezişul pe tînjală, de care se prind ştreangurile cailor. V. h a m f ă u, ş p i l v a g. ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: *ţufirci.*

— Cf. germ. z u f ü h r e n.

ŢUFIRCUÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A trage buştenii cu ţufirca **(1)**. Cf. LEXIC REG. 111.

— Prez. ind.: *ţufircuiesc.*

— **Ţufircă** + suf. *-ui.*

ŢUFLÉCĂ s. f. v. **ţifleică.**

ŢUFLÉICĂ s. f. v. **ţifleică.**

ŢUFLÍC[1] s. m. v. **ţuvlic.**

ŢUFLÍC[2] s. n. v. **ţiflic.**

ŢUFLICÁR s. m. (Regional) Persoană care denunţă, care pîrăşte (Vaşcău). Cf. JAHRESBER. IV, 332.

— Pl.: *ţuflicari.*

— **Ţuvlica** + suf. *-ar.*

ŢÚFLICĂ s. f. v. **ţuvlic.**

ŢUFLOÁIE s. f. v. **ţivloaie.**

ŢUFLUŞÍNĂ s. f. v. **ţipluşină.**

ŢUFÚC interj. (Prin Munt.; cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează rapiditatea unei mişcări, a unei acţiuni etc. *Numaidecît ... ţufuc! ... să duce acolo într-o k'imniţă.* O. BÎRLEA, A. P. III, 51.

— Onomatopee.

ŢUFURLÚI, -IE adj. (Prin vestul Munt.; despre moţ[1], mustaţă) Care are firele de păr crescute în sus, (despre firele de păr) care stau drept în sus; (regional) ţufurluiat. Cf. UDRESCU, GL. *Are moţul ţufurlui.* id. ib. *Ala cu mustaţa ţufurluie.* id. ib. ✧ (Adverbial) *Ţine coada ţufurlui Şi-n coş mămăligă nu-i,* se spune despre un om sărac, dar fudul. id. ib.

— Pl.: *ţufurlui.*

— Cf. c i u f u r l u i.

ŢUFURLUIÁT, -Ă adj. (Regional) Ţufurlui (Săpata de Sus — Piteşti). Cf. UDRESCU, GL. ✧ (Substantivat) *Aoleo, ţufurluiato (= moţato), ce-ai făcut aici?* id. ib.

— Pl.: *ţufurluiaţi, -te.*

— De la **ţufurlui.**

ŢUG[1] interj. v. **ţugu**[1].

ŢUG[2] s. n. **1.** (Învechit, mai ales în Transilv.) Curent de aer, v. c u r e n t; aer rece, răcoare. *Ferestrele nu le deschide, să nu vie ţug.* GR. S. VII, 72, cf. CIHAC, II, 657, ALR II/I h 366/218. [illegible] *pe-aici, că-i deschisă fereastra.* MAT. DIALECT. I, 101, cf. TEAHA, C. N. 278, T. DIAL. B. N. 353.

2. (În e x p r.) **A avea ţug la băutură,** se spune, în glumă, despre cineva căruia îi place să bea. Com. din CLUJ-NAPOCA.

3. (Învechit, prin Ban.) Pluton[1] **(1)**. *Un ţug de turci ... începură a puşcălui.* N. STOICA, C. B. 243. *Un ţug de artilerie cu sine la Ardeal luasă.* id. ib. 132, cf. CL 1969, 292.

4. (Regional) „Trecere, căutare" (Salva — Năsăud). T. DIAL. B. N. 353.

5. (Învechit, prin Transilv., Ban. şi Bucov.) Tren **(1)**. *Parcă te văz şi pe tine ... pedalînd la întrecere cu ţugul sau cu şiful.* CARAGIALE, O. VII, 448. *În vremea aceasta intră-n vagon fioniocul ţugului.* MIRONESCU, S. 175, cf. 622. *Umbli pînă acolo o săptămînă. Te duci o vreme cu ţugu. Pe urmă umbli pe jos.* SADOVEANU, O. XIV, 596. *Rafira se afla în ţug. Iar ţugul alerga prin noapte.* STANCU, R. A. V, 95, cf. L. ROM. 1970, 552. *Stau clăile în rînduri Ca cătanele-n ţuguri.* COM. SAT. III, 94. *Mîndră, dă-mi-o cu zăhar, Că m-aşteaptă ţugu-n deal.* FOLC. TRANSILV. I, 21, cf. II, 620, com din TIMIŞOARA, ALR SN III h 867/386, ALRM SN II h 685/386. *Ma duse pe drum* [illegible]. FOLC. OLT.-MUNT. I, 147. ✦ (Prin Maram.) Şir de vagonete pentru transportul minereului. Cf. LEXIC REG. 23.

6. (Regional) Străgălie la car (ALR—M III h 854/237); ¹ambă la car (ib. h 859/237); tarîncă **(1)** (A VI 3).

7. (Regional) Elastic la ghete. ALR SN IV h 1 190/157. *Papuci cu ţug* (Vînători — Sighişoara). ib.

— Pl.: *ţuguri.*

— Din germ. **Zug**, magh. **cúg.**

ŢUGÁŞ s. m. (Regional) Persoană care se ocupă cu trasul şi cu transportul buştenilor din pădure cu ajutorul animalelor de tracţiune. *În comunele unde se face exploatarea la păduri, la cărăuşi le zic ţugaşi, adică acei ce cu boii ori, mai cu seamă, cu caii trag, aduc, transportă lemne din pădure la fierăstrău sau la alt loc de înmagazinare.* DR. V, 238, cf. ALR I 834/388, ALR II 6 420/219, 260, 362, ARVINTE, TERM. 173.

— Pl.: *ţugaşi.*

— **Ţug**[2] + suf. *-aş.*

ŢÚGĂ s. f. v. **ţâucă.**

ŢUGĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) **1.** A trage buşteni din pădure şi a-i transporta cu carul (ARVINTE, TERM. 173, L. ROM. 1970, 552); a scoate butucii de prin prăpăstii şi a-i trage lîngă drum (L. ROM. 1964, 84).

2. A da drumul la vale lemnelor tăiate (Cîmpulung Moldovenesc). COMAN, GL.

— Prez. ind.: *ţugăresc.*

— **Ţug**[2] + suf. *-ări.*

ŢUGHÍI s. n. v. **ţugui**[1].

ŢÚGLĂ s. f. v. **ţiclă**[1].

ŢUGLÚI s. n. v. **ţugui**[1].

ŢUGLUÍ vb. IV v. **ţugula.**

ŢUGLUÁŞ s. n., s. m. v. **ţuguiaş.**

ŢUGLUIÁT, -Ă adj. v. **ţuguiat.**

ŢUGMANDĂU s. n. v. **ţigmandău.**

ŢUGMÎNDĂU s. n. v. **ţigmandău.**

ȚUGÓ interj. v. **țugu**[1].

ȚUGRÚI s. n. v. **țigrui.**

ȚÚGU[1] interj. **1.** (Adesea repetat; și în combinație cu prima parte a cuvîntului sau cu alte interjecții) Strigăt cu care se cheamă porcii. Cf. TDRG, DR. IV, 1 085, CADE. *Țugu-țugu!* BUL. FIL. I, 127. *Țugu!* [illegible] *Țugu, țugu!* CIAUȘANU, GL. *Țug, țoa!* Com. MARIAN. *Țugu! ... Țuguțu!* ȘEZ. III, 110. *Țug, țoa! Țug, țoa!* Com. din ZAHAREȘTI—SUCEAVA. *Ciugu, țea!* Com. din DEDA—REGHIN, cf. PLOPȘOR, V. O. 15. *Țucu, țoa!* CHEST. V 77/45. *Țug, țoa!* L. ROM. 1964, 84.

2. (În combinație cu *na*) Strigăt cu care se cheamă oile. Cf. CHEST. V 77/1. *Țugu, naa!* ib.

3. (În combinație cu *duță*) Strigăt cu care se cheamă caprele. Cf. ALR SN II h 388/95. *Țugu, duță, duță!* ib.

Și: **țug**, **țugó** (MAT. DIALECT. I, 101), **țúcu**, **țúgule** (CADE, VICIU, GL.), **țuccí** (MAT. DIALECT. I, 289), **ciúgu** interj.

— Onomatopee.

ȚÚGU[2] interj. (Regional, repetat) Cuvînt de alint adresat unei ființe dragi. *Foaie verde matostat, M-ai iubit și m-ai lăsat, Țugu, țugu, țugulaș, Dragu țații călăraș.* MAT. FOLK. 875. *Țugu-țugu, iepuraș, D'-încatrau t'i laturaș? D'i pi valea Murgului.* ARH. FOLK. V, 143.

— Formație expresivă.

ȚUGÚI[1] s. n. **1.** Vîrf (ascuțit) al unor ridicături de teren (deal, munte etc.); (regional) cucui. V. ț u ț u d a n[1] **(1)**, ț u ț u i[1] **(1)**. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 536, LM. *Pădurarul ... ne-arată la stînga-n fund, printre cheliile munților, un țugui mai depărtat, aurit de razele soarelui.* VLAHUȚĂ, R. P. 138, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XVII, 118, DR. I, 121, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., CL 1985, 31, L. ROM. 1985, 205, 206, com. din STRAJA—RĂDĂUȚI. *Niște țucluie de deal.* MAT. DIALECT. I, 196, cf. 140, ALR—T 1 648/259, 260, 280. ✦ (Regional) Deal nu prea înalt și ascuțit (CHEST. IV 91/558 b, 571, 742, L. ROM. 1985, 206); deal înalt și izolat, despărțit prin văi și șesuri de alte dealuri (ALRM SN II h 631); deal mic și rotund, v. c o l i n ă, d î m b, m o v i l ă (ALR SN III h 808/250, ALRM SN II h 629/250); teren ridicat (L. ROM. 1985, 205).

2. Vîrf sau parte ascuțită a unor articole vestimentare, a unor construcții etc.; (rar) țuguitură, (regional) cucui. Cf. CORBEA, D. 246[r1]/37, LB. *Un țap puternic ... l-a izbit cu rădăcina coarnelor, cu țuguiul din cap, drept în frunte.* AGÎRBICEANU, S. 114. *Trei vile, aruncate la întîmplare, își ridicau țuguiurile de tablă.* ARDELEANU, V. P. 25, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Totdeauna cîte două, Pe supt streșină, de plouă, Și pe țiglă, pe țugui, Sus în dreptul soarelui, Vrăbiile ... Au ieșit.* ARGHEZI, VERS. 682. *I-a întors spatele, intrînd în șandramaua scundă, cu țuguiul acoperișului de șindrilă ca o ... glugă veche.* C. PETRESCU, A. R. 52. *Bătrînul ... și-a pus, în față, între genunchi, căciula mare, cu țuguiul turtit.* STANCU, D. 264. *Apucindu-se tatăl nostru să tocmească spărturile acoperișului, a nimerit cu țuguiul cușmei în legătura dintre căpriori.* CAMILAR, C. P. 11. *După ce-și scutură luleaua de țuguiul semeț al opincii lui de cauciuc, porniră.* GALAN, B. I, 83, cf. L. ROM. 1985, 206. *Fă stogul cu țugui ... să nu-l strice ploaia.* I. CR., ap. CADE. *Țuguiul casei.* CHEST. II 242/110. *Țuguiul curatului în mijlocul satului* (Biserica). PAMFILE, C. 17. ◇ (Adjectival) *Monstrul cu capul* [illegible] *întreg și viu, sub* [illegible]*.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 62. *Îl văzu pe Baudat cu jobenul pe ceafă, cu buzele țugui, fluierînd preocupat.* VINEA, L. II, 274, cf. L. ROM. 1975, 246.

3. (Regional) Țurțur[1] de gheață (Grindu—Urziceni). ALR I 432/725.

4. (Regional; în forma *țuclui*) Colț de stîncă (Beclean). ALR SN III h 814/260.

5. (Regional) Smoc de păr de pe creștetul capului sau de pene de pe capul păsărilor; moț[1] **(1)**, (regional) cucui, pupui[1] **(2)**, țuguiaș **(1)**. Cf. ISER, CIHAC, II, 536. [Ciocîrlanul] *are un moț, cioc, țuclui sau cucui ascuțit de pene pe cap.* MARIAN, O. I, 335, cf. ALEXI, W. [Pasărea] *are pe vîrful capului un țuglui.* ALR SN III h 688/365, ib. h 688/514, ALRM SN II h 501.

6. (Învechit, rar; în forma *țuclui*) Proeminență pe toarta unui urcior de lut, prin care se bea apă. Cf. POLIZU, LM, CIHAC, II, 536, BARCIANU.

7. (Învechit, rar; în forma *țuclui*) Trenă[1] la rochie. Cf. CIHAC, II, 536, GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *țuguiuri* și *țuguie.* — Și: (regional) **țucúl** (CHEST. IV 88/264, ib. 89/264), **țuclúi**, **țuglúi** (CADE, ȘEZ. V, 167, ALR SN III h 688, ALRM SN II h 501/284) s. n., **țugúie** (L. ROM. 1979, 55, ib. 1985, 206) s. f., **țughil** (ȘEZ. III, 91) s. n.

Cf. ț i c u i[1].

ȚUGÚI[2], **-IE** s. m. și f. v. **țâgui**[3].

ȚUGUIÁ vb. I. **1.** T r a n z. și r e f l. A (se) ascuți, a (se) subția spre vîrf; a (se) înălța în formă de țugui[1] **(2)**. *Ce mîndru se țuguiază acoperișul cu șindrilă ..., purtînd în vîrfu-i un urcior smălțuit care sclipește în soare.* CARAGIALE, O. IV, 7. *Capul i se țuguia în con; ceafa lată și dreaptă se răsfrîngea într-un val de carne.* DELAVRANCEA, S. 124, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., com. din BANAT și din STRAJA—RĂDĂUȚI.

2. T r a n z. (Cu complementul „buzele", „gura") A strînge rotunjind și întinzînd înainte. *Copilul adormise și-și țuguia în somn gurița — visa că suge.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 265. *Măruntul meu călugăr ... își țuguia buzele pe linia întinsă a celor două degete cu care-i presura* [hribii], *încît ai fi zis că vrea să-i sărute pe toți.* HOGAȘ, M. N. 117, cf. CADE. *Își țuguie buzele unsuroase și o sărută pe frunte.* C. PETRESCU, Î. I, 93. *C-o voce muzicală, țuguindu-și buzișoarele, răspundea.* SADOVEANU, O. VII, 492. *Cînd rostesc u și i înaintea oglinzii, văd cum buzele se rotunjesc și se țuguie.* [illegible] L. R. I, 63. *Din sticla cu apă pentru noapte își umplu gura și, țuguind buzele, îi dau drumul.* BOGZA, A. Î. 253. *Tînărul privi dezaprobator în aceeași direcție, țuguindu-și buzele ca și cum ar fi vrut să răspundă ceva.* V. ROM. martie 1954, 37. *Te-ai proptit un moment ca un cocoșel pe piciorușe ... și ți-ai țuguiat buzele, chipurile ca pentru a fluiera.* PAS, Z. I, 16. *Din cînd în cînd aproba ceremonios, țuguindu-și buzele groase.* GALAN, B. I, 63. *Țuguia buzele, absorbită de o operație misterioasă.* VINEA, L. I, 64. *Profesorul se opri din mîncat și, țuguindu-și buzele, se uită cîteva clipe la bătrîn.* V. ROM. ianuarie 1970, 37. ◇ R e f l. *Fața zîmbitoare ... s-a întunecat, ochii s-au micit, buzele subțiri se țuguiază ca ale șarpelui.* DAN, U. 274. *Cu cît o privea mai bine, cu atît ochii lui creșteau a mirare și buzele i se țuguiau.* STANCU, R. A. III, 142.

3. R e f l. (Regional) A se cocoța; a se cățăra (Vîlcele—Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 101. *De ce te-ai țugluiat acolo, mă, copile?* ib. ◇ (Glumeț) *Pare că* [illegible] *țuguiați pe nasul lui uriaș ca un turc călare pe un harmasar roib.* NEGRUZZI, S. I, 8.

— Prez. ind.: *țuguiez* și *țugúi* (TDRG, CADE, SCRIBAN, D.). — Și: (regional) **țugluiá** vb. I.

— V. **țugui**[1].

ŢUGUIÁŞ [illegible] **1.** S. n. [illegible] (v. ţ i c l a[1] **2**). [illegible] **(5)** [illegible] Sus [illegible] GLOSAR REG. [illegible]

2. S. [illegible] *[illegible]* ALR SN III h [illegible]

[illegible] — Şi **ţugluiáş** s. n., s. m.

Ţugui[1] [illegible]

ŢUGUIÁT, -Ă adj. **1.** [illegible] ascuţit spre vîrf; prelungit în formă de ţugui[1] **(2)**; (regional) cucuiat, ţuţuiat, ţuţurat[1]. *Aceştiia în cap avea* [misurce sau coifuri] *de piale făcute ţuguiate.* HERODOT[2], 356. *Picioare sau mîini strîmbe ..., cap ţuguiat.* PISCUPESCU, O. 144/11. *Tovarăşul meu de drum ... avea un aer de mandarin chinezesc sub fesul ţuguiet ce îi cădea pe nas.* ALECSANDRI, O. P. 283. *Trec tirolezi* [illegible] ţuguit. EMINESCU, N. 51. *Prietenul era costumat ca paiaţă şi purta pe cap o tichie ţuguiată cu clopoţei.* CARAGIALE, O. II, 342. *Din dosul crîngului depărtat iese turnul ţuguiat al bisericii din Fundureni.* SLAVICI, N. II, 53. *Căliman ... luă pe sus căruciorul şi-l trînti jos, în şatră, în dreptul cărbunilor acoperiţi c-o pară ţuguiată şi argintie.* DELAVRANCEA, T. 172. *Vro cuşmă cum îmi place, Ţurcănească, ţuguietă ... De la cap de un cot de-naltă.* CONTEMPORANUL, II, 152. *„Cetăţuia", un schituleţ înfipt în vîrful unui deal înalt şi ţuguiet.* VLAHUŢĂ, R. P. 108. *Plopii din marginea drumului îşi plîngeau frunzele risipite de vînt şi trişti îşi încovoiau vîrfurile ţuguiate.* POPOVICI-BĂNĂŢEANU, V. M. 33. *El poartă o cuşmă lungă* [illegible] 203, cf. DDRF. *Lîngă sat să naltă un deal conic (ţuguiat), pe vîrful căruia s-a aflat odinioară o cetăţuie.* MOLDOVAN, Ţ. N. 122, [illegible] *sarică lăţoasă pe umeri, cu o căciulă ţuguiată-n cap.* SANDU-ALDEA, A. M. 152, cf. ALEXI, W. *Era un băiat răsărit, ... bine îmbrăcat cu cioareci albi de pănură, ... cu căciulă ţuguiată de miel tărcat.* AGÎRBICEANU, S. 8. *În surle-nguste-nalte, cu nişte căciuli ţuguiate, în covergi largi ..., buştenarii stau roată-n jurul focurilor.* LUNGIANU, CL. 214, cf. MOLIN, R. B. 417. *Cuibările între stînci, casele cu acoperişul ţuguiat de fîn fumegă în asfinţit.* C. PETRESCU, S. 226. *După urcatul alor trei sau patru dealuri ţuguiete, mă aflam în coborîş spre satul vecin.* COMŞA, N. Z. 4, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cînd ajunse la căscioara ţuguiată şi intră în pridvor, lacrimile o podidiră iaraşi.* REBREANU, NUV. 80. *Broasca de cîmp ... are capul mai ţuguiat.* SIMIONESCU, F. R. 197. *Flori mai violete ori chiar galbene cu casca mai ţuguiată.* id. FL. 92. *Apăru capul unui soldat, ţuguiat şi chel.* SAHIA, N. 72. [Casele] *românilor erau cu acoperiş ţuguiat, de paie.* VLASIU, A. P. 175. *Casa-i bătrînă, cu cerdac nalt ... Acoperişul ţuguiat de draniţă verde.* SADOVEANU, O. I, 66, cf. SCRIBAN, D. *În lutul ţuguiat şi moale, A fost găsit, în loc de oseminte, Un şir de muşuroaie goale.* ARGHEZI, VERS. 454. *Pătratul din stînga era făcut din ziduri înalte cu acoperiş ţuguiat de ţiglă.* CĂLINESCU, E. O. I, 110. *Gardurile de scînduri erau înţesate de capete cu ochi holbaţi ... sub cuşme ţuguiate.* CAMILAR, N. I, 205. *Ies în relief acoperişurile Ţuguiate de şindrilă.* SORESCU, L. L. I, 77, cf. L. ROM. 1985, 208, II IV 71, ALR SN V h [illegible] III h [illegible] substantivat. *Tu, ţuguiatul cela, pune steaua jos, că nu ţi-o fură nimeni.* PAS, Z. I, 75.

2. [illegible] ţugui[1] **(4)**; moţat, (regional) cucuiat, pupuiat[2] **(2)** (Ciocăneşti—Vatra Dornei). Cf. ALR SN III h 688/365. [Pasăre] *ţugluietă.* ib.

3. (Despre buze) Strîns, rotunjit şi întins înainte. *Cu degetul arătător de la mîna dreaptă peste buzele ţuguiate, îi făcea semn să tacă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 11. *Are ochii albaştri ... şi buzele puţin ţuguiate.* STANCU, D. 307. *Din fluierul moldovenesc se cîntă ... suflînd cu buzele uşor ţuguiate.* ALEXANDRU, I. M. 56.

— Pl.: *ţuguiaţi, -te.* — Şi: **ţugluiát, -ă** (com. din BANAT, ALR I 1 790/790, ALR SN III h 1 509/365, ALRM SN III h 1 231/365), **ţucluiát, -ă** (ALR SN V 1 509, ALRM SN III h 1 231), **ţuguit, -ă** adj.

— V. **ţuguia.**

ŢUGÚICĂ s. f. (Regional) Femeie proastă. Cf. SFC VI, 99, SCL 1975, 261, com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Pl.: *ţuguici.*

Cf. ţ u g u l e[2].

ŢUGÚIE s. f. v. **ţugui**[1].

ŢUGUIÉRE s. f. (Rar) Acţiunea de a ţ u g u i a **(2)**. [Moş Costache] *era foarte vesel, judecînd după ţuguierea groaselor buze.* CĂLINESCU, E. O. I, 44.

— V. **ţuguia.**

ŢUGUÍT, -Ă adj. v. **ţuguiat.**

ŢUGUITÚRĂ s. f. (Rar) Ţugui[1] **(2)**. *Se întîmplă ... uneori mai la urmă de creşte buricul vindecat într-o ţuguitură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 124/29. *Pe un loc mai neted, vara înverzit, se ridică o bisericuţă din grinzi de lemn încheiate, asemănătoare cu cele din Ardeal, dar fără mare ţuguitură.* CĂLINESCU, I. C. 46, cf. DL, DM.

— Pl.: *ţuguituri.*

— **Ţuguia** + suf. *-itură.*

ŢUGULÁŞ s. m. (Regional, rar) Cuvînt alintător adresat unei fiinţe dragi. *Foaie verde matostat, M-ai iubit şi m-ai lăsat, Ţugu, ţugu, ţugulaş, Dragu taţii călăraş.* MAT. FOLK. 875.

— Pl.: *ţugulaşi.*

Cf. ţ u g u[2].

ŢÚGULE[1] interj. v. **ţugu**[1].

ŢUGÚLE[2] s. m. (Regional) Om prost. Com. din STRAJA—RĂDĂUŢI.

— Etimologia necunoscută.

ŢUGUR s. m. v. **ciucure.**

ŢUGUREÁ s. f. v. **ciucure.**

ŢUGUREÁUĂ interj. (Regional; întărit prin „na") Cuvînt cu care se cheamă caprele (Arieşeni—Vaşcău). Cf. CHEST. V 77/1.

— De la **ţugu**[1].

ŢUGURÉL s. m. **1.** (Prin nord-vestul Munt.) Purcel **(1 1)**. [illegible] *Ha să* [illegible] *ţugurelul meu.* id. ib. ✦ (La pl.; prin nord-estul Olt.) Cuvînt cu care se cheamă purceii. Cf. CIAUŞANU, GL.

2. (La pl.; prin vestul Munt.) Cuvînt cu care se cheamă păsările de curte. Cf. UDRESCU, GL. *Ţugu-* [illegible] id. ib.

— Pl.: *ţugurei.*

— De la **ţugu**[1].

ȚUGURLÚI subst. (Prin sud-vestul Mold.) Acoperiș înalt și ascuțit al unei case (cu o singură odaie). ALIL 1983–1984, 492. ◊ (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Uite ce țugurlui de casă și-a făcut ăsta!* ib.

Pl.: [illegible]

[illegible]

ȚUH s. n. v. țuhă.

ȚUHÁI [illegible] v. țuhău.

ȚUHÁL s.m. (Prin Mold.) **1.** Sac mare întrebuințat la transportarea sau la păstrarea cerealelor, a făinii etc.; p. e x t. conținutul unui astfel de sac. *Acești peri* [de cal] ... *vînzindu-să la alții, aceia trebuia să-i puie în niscaiva țuhali să-i trimeată la alți oameni.* DRĂGHICI, R. 77/16. *Înșfăcă pe popă, parcă ducea* [illegible] CONTEMPORANUL, VII, 10 [illegible] *țuhali.* DAMÉ, T. 62. *La cîțiva pași, se piti Berhelița, gros ca un țuhal, c-o ghioagă nestrujită în mînă.* SĂM. III, 184, cf. TDRG. *Obielele ... de cele mai multe ori se capătă dintr-o haină veche, lăsată, din saci, țuhali* [illegible] PAMFILE, I. [illegible] 348 [illegible] *transporta în poloboace sau țuhaluri mari.* N. A. BOGDAN, [illegible] 182, cf. ȘĂINEANU, D. [illegible] BUL. FIL. I, 163. *Cu glasuri răstite și glugi de țuhale, Țăranii bat glodul pe-alături de boi.* LESNEA, VERS. 117. *Două cară încărcate cu țuhali suiau drumul iezăturii, din bătătura morii.* SADOVEANU, O. I, 587, cf. DR. IX, 471, 472 [illegible] 263, SCRIBAN, D. [illegible] *dat în el ca în țuhalul cu păpușoi.* V. ROM. februarie 1955, 192. *Sub șandramaua dinspre amiază, se aflau două cară cu boii dejugați și cu țuhalii de grăunți descărcați și rezemați de un părete.* V. ROM. decembrie 1960, 55. *Țuhalii cu făină nu mai au sfîrșit.* SEVASTOS, P. 47. *Mîni dimineați sî ti iei și si ti duci la tîrg șî si iei trii țuhali di bumbac.* ȘEZ. IV, 194. *L-o chiamat gios în bucătărie și s-o culcat pi un țuhal rău di tot.* GRAIUL, I, 441. *Să duce colo-n căsoi păsatul strîns și pus chiar și-n țuhali.* I. CR. II, 177. *Tata ... m-o trimes la moară. Am pus în sanie patru* [illegible] 253 [illegible] SUCEAVA și din SUCEAVA [illegible] *de el ca scaiul de oaie. Vorba ceea: intra-n casă cu trăistuța și n-o putea scoate cu țuhalul.* ȘEZ. XXI, 21. *Înșfacă țuhalul cu colaci și ... mînă băiete!* VASILIU, P. L. 151, cf. GR. S. VI, 333. *Vine acasă și ... găsește după ușa tinzii un țuhal cu galbeni.* FURTUNĂ, V. 11. *Laptele se strecoară printr-o strecurătoare făcută din pînză de țuhal nouă și curată.* CHEST. V 90/63 [illegible] 90/52, ALR II 5.537, A V 14, 15, 26, VI 9, 16, 26, 33, IX 1, GLOSAR REG. *Du-te și pregătește-ț hainele ... cele mai buni și să le pui într-on țuhan.* O. BÎRLEA, O. A. III, 139. *Ș-o cumpărat 12 țuhali de făină de grîu.* FOLC. MOLD. I, 286. ✦ (Regional) Sac în care se calcă strugurii (Pipirig–Tîrgu Neamț). Cf. ALR II 6 130/551.

2. Pătură (LEXIC REG. II, 118) întrebuințată la căratul fructelor, cerealelor etc. (BUL. FIL. I, 163).

— Pl.: *țuhali* și (învechit, n.) *țuhaluri*, (rar, n.) *țuhale*. — Și: **țuhán** s. m. A V 14, 15, 16, VI 4, LEXIC REG. II, 118.

Din ngr. τσουβάλι.

ȚUHÁN¹ s. m. v. țuhal.

ȚUHÁN² s. n. (Prin sud-vestul Mold.) Vîrf pietros, foarte înalt și foarte ascuțit, de munte. V. ț u h ă (1), ț u h ă u (1). Cf. ALIL 1983–1984, 464, 473, 474. *Ca vîrf, țuhanul este cel mai ridicat din toate înălțimile care-l înconjoară. Cînd te urci pe el, poți să privești în toate părțile.* ib. *Numai munții au țuhane, fiindcă pe dealuri nu este așa de multă piatră.* ib.

— Pl.: [illegible] ALIL 1983–1984, 473).

Țuh + suf. [illegible]

ȚUHÁU s. n. v. țuhău.

ȚUHÁUS s. n. (Argotic) Închisoare, pușcărie. *Ticăloasa viața mea ... o petrec întru această robie a țucta[us]ului, pentru debitoria țuctausului* (a. 1765). IORGA, S. D. XII, 76, cf. MÎNDRESCU, I. G. 99. *Auzi d-ta, să-mi vorbească de libertate tocmai cînd știa* [illegible] CONV. LIT. XXXIX, 444, cf. [illegible] III, 24, BUL. FIL. IV, 129, SCRIBAN, D. [illegible] ✦ (Argotic) Arest, carceră. L. ROM. 1982, 36.

Pl.: [illegible] Și **țuhtáus** [illegible] **țuctáus**, **tucaus** MÎNDRESCU [illegible] X, 217 [illegible] III, 24, **țeháus** [illegible] IV, 129) s. n.

Din germ. Zuchthaus.

ȚÚHĂ s. f. **1.** (Prin sud-vestul Mold. și prin vestul Munt.) Vîrf stîncos și ascuțit de munte; (regional) țuhău (1). V. ț i c l ă u¹ (1), ț u h a n², ț u ț u i¹ (1). ALIL 1983–1984, 463, 471, 472. *Țuhuri ... sînt pe Pietrosul și aproape de Lăcăuți.* ib. 471. *Te uiți în toate părțile din țuha aia.* ib. 472. ✦ (Prin sud-vestul Mold.) Versant abrupt, ripă¹ (1). Cf. ALIL 1983–1984, 472. *Mă urc pe țuhă în sus și pe urmă o iau pe țigmandău.* ib.

2. (Regional) Pădure care crește sub vîrfurile stîncoase (Tulnici–Panciu). ALIL 1983–1984, 472. ✦ (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Desiș, hățiș într-o pădure; sihlă (1). Cf. ALIL 1983–1984, 472. *O lege nescrisă a celor nevoiți să rămînă în munte este ca „ziua să stea în limpeziș, iar noaptea să se bage în țuhă, cînd vînatul iese la mîncare".* ib.

— Pl.: *țuhe.* ALIL 1983–1984, 471. — Și: (prin sud-vestul Mold.) **țuh** (pl. *țuhuri*) s. n., **țúhlă** (ALIL 1983–1984, 472) s. f.

Cf. țuică.

ȚUHĂÍ vb. IV. T r a n z. = **țiohăi. 1.** (Prin Mold.) A purta pe cineva încoace și încolo fără rost, a-l pune la munci grele; a hărțui. *Cine se scoală mai de dimineață, acela e mai mare în sat la ei, de-i horopsește și-i țuhăiește mai rău decît pe vite!* CREANGĂ, A. 154, cf. RUDOW, XVII–XIX, 413, ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., L. ROM. 1970, 552, I. CR. IV, 264. *Ia grăiește către mine, Mîndro, că tu știi mai bine Ce-nsemnează dragostea, De mă țuhăiești așa, De cu seară pînă-n zori.* PAMFILE, C. Ț. 307. *Nu mă mai țohăi, că pînă acum ți-am adus toate farfuriile.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. COMAN, GL. ✦ A bate pe cineva la cap, a sîcîi cu vorba, a cicăli, a pisa. Cf. PAMFILE, J. II, 144. *Ce mă tot țohăiești, isprăvește odată cu vorba!* COMAN, GL.

2. (Regional; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte sau alte obiecte) A purta sau a folosi prea mult; a uza (prin întrebuințare). Cf. SCRIBAN, D. *Ai țuhăit rău haina asta.* id. ib., cf. LEXIC REG. 63.

— Prez. ind.: *țuhăiesc* și (rar) *țúhăi* (SCRIBAN, D.).

Și: **tuhăi** [illegible] **tuhui** [illegible] **țohăi** [illegible]

ȚUHĂIÁLĂ s. f. = (regional) **tiohăială.** Întrebuințare zilnică a unui obiect; uzare (Bogdana – Vaslui). LEXIC REG. 63.

ȚUHĂU s. n. **1.** (Prin sud-vestul Mold. și prin estul Transilv.) Vîrf stîncos și ascuțit de munte; (regional) țuhă (1). V. ț u h a n². Cf. ALIL 1983–1984, 474, 492. *Din țuau pleacă țiurile de piatră.* ib. 492.

2. (Regional; în forma *țuhai)* „Drumurile animalelor" (Bursucani — Bîrlad). ALIL 1983—1984, 493.

— Pl.: *[illegible]*. — Și: **țuhắu** (ALIL 1983—1984, 492), **țuắu** (ib.), **țuhắi** (ib. 493) s. n.

— Țuh + suf. *-ău*. — Țuhau, țuau, țuhai: sg. refăcut după pl.

ȚUHELBĂ s. f. (Regional) Loc abrupt, prăpăstios; coastă, pantă, povîrniș. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *țuhelbe*.

— Cf. ț u h, s i h l a.

ȚÚHLĂ s. f. v. **țuhă.**

ȚUHLÓS, -OÁSĂ adj. 1. (Prin sud-vestul Mold.; despre un vîrf de munte) Stîncos, pietros. Cf. ALIL 1983—1984, 464, 472. *Muntele Zburătura „este un loc țuhlos, sărac".* ib.

2. (Regional; despre un teren) Cu hățiș, cu desiș greu de pătruns (Coza — Panciu). Cf. ALIL 1983—1984, 472.

— Pl.: *[illegible]*.

— Țuhlă + suf. *-os*.

ȚUHOÁCĂ s. f. (Regional) Femeie mare, mătăhăloasă. Com. din TOPÎRCEA — SIBIU.

— Pl.: *țuhoace*.

— Cf. ț u h o a i e.

ȚUHOÁIE s. f. (Prin sud-vestul Transilv.) Căpiță mai mare de fîn. *Două țuhoaîe fac o claîe.* DENSUSIANU, Ț. H. 338. *Din 8—10 plosce se face un țuhon și din patru-cinci țuhoni o claie.* ALIL 1983—1984, 475.

— Pl.: *țuhoaie*. — Și: **țuhón** s. m.

— **Țuhă** + suf. *-oaie*.

ȚUHÓN s. m. v. **țuhoaie.**

ȚUHTÁUS s. n. v. **țuhaus.**

ȚUHÚI subst. (Regional) Vîrf, ușor rotunjit, de deal sau de munte (Corbeni — Curtea de Argeș). Cf. ALIL 1983—1984, 475.

— Pl.: ?

— **Țuh** + suf. *-ui*.

ȚUHÚȘ subst. (Prin sud-vestul Transilv.) Căpiță mică de fîn. Cf. ALIL 1983—1984, 475, DENSUSIANU, Ț. H. 338.

— Pl.: ?

— **Țuh** + suf. *-uș*.

ȚUI¹ interj. 1. (Prin Transilv.) Strigăt prin care i se atrage cuiva atenția să se ferească, să fugă de o primejdie. *[illegible] lături.* O. BÎRLEA, A. P. I, 340.

2. (Regional; întărit prin „dă ne") Cuvînt cu care se alungă măgarul (Mihăileni — Miercurea Ciuc). ALR II 5 526/574.

— Formație expresivă.

ȚUI² s. m. v. **țoi¹.**

ȚUI³ s. n., s. m. v. **țoi².**

ȚUÍ⁴ vb. IV v. **țiui.**

ȚUIÁC s. m., s. n. 1. S. m. (Regional) Par¹ scurt. V. ț ă r u ș (2). Cf. KLEIN, D. 443, DR. II, 901, ALIL 1983—1984, 499, ȘEZ. V, 167, CV 1951, nr. 3—4, 47. *Bate niște țuieci în pămînt să facem o îngrăditură.* Com. din DEDA — REGHIN, cf. MAT. DIALECT. I, 101.

2. S. m. (Prin Transilv.) Fiecare dintre stîlpii de susținere de la cele patru colțuri ale caselor țărănești (Aiton — Turda). Cf. CHEST. II 112/338. ✦ Par¹ ascuțit care se pune în vîrful caselor țărănești (Vîlcele — Turda). Cf. CHEST. II 265/340. ✦ Fiecare dintre bucățile mici de leaț, ascuțite la un capăt, care se fixează la streașină pentru a susține paiele de pe acoperiș (Ocoliș — Turda). Cf. CHEST. II 252/324.

3. S. n. (Prin nordul Mold.) Par¹ cu vîrful ascuțit, de fier, întrebuințat la încetinirea coborîrii plutelor, la acostarea sau la priponirea lor de mal. Cf. SCRIBAN, D., COMAN, GL. *Săi pe mal și înfige țuiacul!* CV 1950, nr. 4, 40, cf. ARVINTE, TERM. 173.

4. S. m. (Regional) Fiecare dintre cele două lemne pe care se sprijină perna morii (Petreștii de Jos — Turda). Cf. ALR II 6 746/250.

5. S. m. (Regional) Unealtă cu care se găurește fierul (Sîngeorz Băi — Năsăud). Cf. PASCA, GL.

— Pl.: (m.) *țuieci*, (n.) *țuiece*. — Și: **țuiág** (ARVINTE, TERM. 173), **țiiác** (COMAN, GL.), **țiiác** (SCRIBAN, D., ARVINTE, TERM. 173, SCL 1978, 324) s. n., **țuțuiác** (com. din DEDA — REGHIN), **țăvác** (KLEIN, D. 443), **țînác** (CV 1951, nr. 3—4, 47) s. m.

— Din magh. dial. **cüvek.**

ȚUIÁG s. n. v. **țuiac.**

ȚUIÁN¹ s. n. v. **ciolan.**

ȚUIÁN² s. n. v. **suian.**

ȚUIÁP s. m. v. **țuleap.**

ȚUÍC interj., s. m. v. **țiuic.**

ȚUICÁ¹ vb. I. I n t r a n z. (Prin vestul Transilv.; despre cucuvea) A scoate sunete caracteristice. Cf. TEAHA, C. N. 278. *O țuicat țuica.* id. ib.

— Pronunțat: *țu-i-*. — Prez. ind. pers. 3: *țuică*.

— V. **țuică².**

ȚUICÁ² vb. I. R e f l. (Regional) A se da în leagăn (Agrișul Mare — Lipova). Cf. ALR I 1 703/63, ib. 1 704/63.

— Prez. ind.: *țúic*.

— Cf. h u ț u ț a.

ȚUICÁR s. m. Persoană care fabrică sau vinde țuică¹ (1); (învechit) rachier. *Din țuicar te-ai făcut [illegible]?* ap. TDRG. *[illegible] cu chervanele încărcate de marfă.* CONV. LIT. XLV, 364, cf. PAMFILE, I. C. 227, NOM. PROF. 48, ALAS 24 X 1937, 9/1, IORDAN, L. R. A. 163, DL, DM, DEX. *Țuicari, [illegible].* FRÎNCU — CANDREA, M. 107, cf. ALR I 1 666/768, 792. ✦ (Familiar) Băutor de țuică¹ (1). Cf. ALAS 24 X 1937, 9/1, DL, DM, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *țuicari*.

— **Țuică¹** + suf. *-ar*.

ȚÚICĂ¹ s. f. 1. (Adesea urmat de determinări care indică fructele din care s-a obținut) Băutură alcoolică obținută prin fermentarea și distilarea prunelor sau a altor fructe. V. r a c h i u. Cf. KLEIN, D. 444. *Vinul, [illegible] cu ce să se-mbrace.* PANN, P. V. I, 117/5, cf. POLIZU, CIHAC, II, 437, COSTINESCU, LM. *S-a apucat și el... de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă.* CREANGĂ, P. 325. *Negustorul... [illegible] rămîne aceeași ca totdeauna, afară... de țuică și pelin.* CARAGIALE, O. III, 152. *Le dădea [illegible], cînd se întor-*

ceau de la cimp, şi dimineţii, [illegible]...., cîte un pahar de ţuică bună. SLAVICI, V. P. 10. *Pina le [illegible] in capul [illegible]* MACEDONSKI, O. III, 9. *Amice, jumătate de chilogram de ţuică, dar răpede, mă grăbesc.* CONTEMPORANUL, V_2 145, cf. DDRF. *Ţuica — [illegible] locul [illegible] de [illegible] nu-i place nici de frică lui Moş Gheorghe.* SP. POPESCU, M. G. 85. *Se bea multă ţuică, [illegible] ţara [illegible].* CRĂINICEANU, IG. 295, cf. [illegible]CIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 615, TDRG. *Omul iese cu desagii şi le dă la toţi* [colindătorii]... *mere, coliră, ţuică fiartă, vin şi altele.* PAMFILE, CR. 12. *Subt ameţeala uşoară a ţuicii luate pe stomacul gol, i se părea că trăieşte un vis frumos.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 14, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *N-am mai pus ţuică-n gură de nici nu mai ţin minte.* REBREANU, R. I, 198. *O butelie de ţuică veche, cîteva felii de salam, o bucată de pastramă de gîscă, pe care oamenii... le devorau cu frenezie.* EFTIMIU, N. 120. *E cultivat din păcate nu pentru mîncare... cît pentru ţuică.* SIMIONESCU, FL. 337. *Sorbi ţuica şi se pomeni cugetind lucruri displăcute şi crunte.* C. PETRESCU, C. V. 61. *Unii plecau la cîrciumă, să se îmbete ieftin cu ţuică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 266. [illegible] VISSARION, I. 12. *Cu ţuica se face gargară în gîlci.* VOICULESCU, L. 289. *Han vestit... Surugiu de-a călare n-o să-ţi bea în drumul mare Ţuica de-aur.* PILLAT, P. 124, cf. SCRIBAN, D. *Exaltările femeii lui Marin veneau, în diapazonul lor cel mai înalt, şi de la ţuică.* ARGHEZI, S. XI, 15. *Va avea la masă pentru început felii de brînză... şi băutură, ţuică ori măcar vin.* CĂLINESCU, C. O. 89. *N-au uitat oamenii nici butoiaşul cu vin, nici bota cu ţuică.* CAMIL PETRESCU, O. I, 10. *Am şi eu un viciu. Îmi place ţuica.* STANCU, R. A. IV, 348. *Acum staţi adunaţi lîngă vatră, Beţi, dintr-o singură sticlă, ţuica nu prea tare.* BENIUC, V. 24. *Două sticle cu nişte ţuică galbenă... umplu casa cu un miros ce avea multă tărie.* PREDA, I. 77. *Ţuica era bună, tare, de anul trecut.* T. POPOVICI, SE. 269, cf. C. GIURESCU, P. O. 150. *Du-te tu-n beci de ia nişte ţuică.* SORESCU, L. L. I, 55. *Oprit la masă, se îmbătă cu ţuică şi se porni să-şi căineze soarta.* NEAGU, I. 70, cf. H II 64, IX 124. *Această băutură făcută din mursa poamelor şi a sămînţilor... zicea ca s-o numească ţuică.* SBIERA, P. 306. *Decît să mă-ntorc la furcă, Mai bine beau vin şi ţuică.* BIBICESCU, P. P. 187, [Ţăranii beau] *ţuică de cocă, drojdie, ţuică de prună, de zarzăre şi dude.* CHEST. VIII 103/13, cf. ALR I 1 673, ALR II 4 151, ib. 6 347/705, 723, 762, 812, 876, 886, ALR SN I h 250, ALRM SN I h 163. *Şi-am crezut că-i ţuică bună, Ş-am beut amar din mînă.* FOLC. TRANSILV. II, 14. *Iacătă şi naş-su vine-acolea, toţi, vinu-n damigeni, ţuică, una, alta.* O. BÎRLEA, A. P. II, 550, cf. NALR — O III MN 227, 1 164. *Nu-i ţuici de-a dumneavostrî Di opt gradi, di cea proasti.* FOLC. MOLD. II, 64. *Avea căzan dă fabricat ţuică.* T. DIAL. M. I, 19. ◊ *Cazan de ţuică* = alambic. *Înmulţea mereu zăcătorile şi cazanele de ţuică.* LUNGIANU, C. 76, cf. DL, DM, DEX. (Regional) *Ţuică de vin* = băutură alcoolică obţinută prin distilarea vinului acrit sau din tescovină. *Noi facem mai ales ţuică de vin şi spirt natural.* PAPADAT-BENGESCU, R. II, 201, cf. ALR II 6 163/157, 365, 728, 791, 836, 848, 899. ◊ E x p r. **Cu ţuica-n nas** = ameţit, afumat, pilit, beat. *Mogoş, de cînd e iar în producţie, intră cu ţuica-n nas.* DAVIDOGLU, M. 82, cf. DL, DM, DEX.

2. (La pl. sau precedat de un num. card.) Cantitate de ţuică[1] **(1)** cît încape într-un pahar, într-un clondir etc. *Băiete, un rînd de ţuici la domnii!... fac eu cinste!* CARAGIALE, O. III, 155. *Ea priveşte la el: o ţuică, o sticlă de vin, trei feluri de bucate, pe cari le înghite... fără a le mesteca.* DELAVRANCEA, T. 186. *Soacra cea mare pune găina cu talger cu tot..., c-o ţuică (o garafioară cît un păhăruţ)... şi alte mîncări bune.* SEVASTOS, N. 158. *Am spus să ne mai deie un rînd de ţuici.* PĂTRĂŞCANU, S. A. 204. *A băut o ţuică mai mult?* BASSARABESCU, S. N. 13. *Trăznit puţin de ţuicile pe care le sorbise, strigă deodată mînios.* REBREANU, R. I, 132. *Mai bine să mergem undeva să bem o cafea ori o ţuică fiartă.* C. PETRESCU, C. V. 166. *Dumneata... ai să mă cinsteşti c-o ţuică.* SADOVEANU, O. XVI, 19. *Oamenii mai beau o ţuică, mai iau o pîine şi gata leafa.* BOGZA, A. Î. 141. *Mă scol din pat abia înviat din morţi şi torn în mine două ţuici una după alta.* VINEA, L. II, 254. *L-am întîlnit la o ţuică, în cabina comandantului.* TUDORAN, O. 85. *Dă-i, mă, şi lui Stan o ţuică.* PREDA, D. 116. *Dacă treci pe la mine, o ţuică tot oi bea cu tine.* V. ROM. decembrie 1964, 50. *Of, săraca soacra mea, Nici un fir pe fus n-o pus, Şapte ţuici pe gît s-o dus.* FOLC. MOLD. II, 634.

Pl.: **(2)** [illegible]

— Etimologia necunoscută.

ŢUICĂ[2] s. f. v. **ţăucă.**

ŢUICĂ[3] s. f. v. **ţiuic.**

ŢUICĂ[4] s. f. v. **ţurcă[1].**

ŢUICĂREÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a s e ţ u i c ă r i; (familiar) ţuicuială. *Ce anume rîvnea, n-aş fi bănuit dacă... la o ţuicăreală mai prelungită în doi... nu mi-ar fi spus el singur.* M. I. CARAGIALE, C. 98, cf. DL, DM, DEX, DSR. *Prea pe nemîncate o luase cu ţuicăreala.* SNOAVA, I, 107.

Pl.: [illegible]

— Ţuicări + suf. [illegible]

ŢUICĂRÍ vb. IV. R e f l. (Familiar) A bea ţuică[1] **(1)** împreună cu cineva; (familiar) a se ţuicui, a se ţuiculi. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional) A se îmbăta (Bălţăteşti — Tîrgu Neamţ). I. CR. V, 152.

— Prez. ind.: *ţuicăresc.*

— **Ţuică[1]** + suf. *-ări.*

ŢUICĂRÍE s. f. **1.** Local (improvizat) unde se bea ţuică[1] **(1).** *Plecaseră şi circul cel mare şi cele două berării de lux, cu ghirlande..., mai rămăseseră încă ţuicăriile şi barăcile mici de pînză.* CAMIL PETRESCU, [illegible] II 113, cf. [illegible]

2. (Prin nord-vestul Munt.) Cantitate mare de ţuică[1] **(1).** UDRESCU, GL. *Ţuicărie ca în anul ăsta de mult nu s-a pomenit.* id. ib.

3. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a fabrica ţuică[1] **(1).** UDRESCU, GL. *Apucă-te de ţuicărie.* id. ib.

Pl.: **(1)** [illegible]

— **Ţuică[1]** + suf. [illegible]

ŢUICUÍ vb. IV. R e f l. (Familiar) A se ţuicări. Cf. DL, DM, DEX, DSR, CIAUŞANU, V. 207.

— Prez. ind.: *ţuicuiesc.*

— **Ţuică[1]** + suf. *-ui.*

ŢUICUIÁLĂ s. f. (Familiar) Faptul de a s e ţ u i c u i; (familiar) ţuicăreală. Cf. DL, DM, DEX, DSR CIAUŞANU, V. 207.

— Pl.: *ţuicuieli.*

— **Ţuicui** + suf. *-eală.*

ŢUICULEÁNĂ s. f. (Familiar) Ţuiculiţă. *E o cîrciumă la care vin, cîteodată, şi-i trag o ţuiculeană.* PAS, L. I, 90, cf. DL, DM, DEX, DSR.

Pl.: [illegible]

— **Ţuică[1]** + suf. *-uleană.*

ȚUICULI vb. IV. Refl. (Familiar) A se [illegible]. Cf. FAMILIA, I, III, 96, SEC. VI, 114.

— Prez. ind. [illegible].

— **țuică¹** [illegible].

ȚUICULIȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț[illegible] [illegible] țuiculeană, țuicușoară. [illegible] *Să* [illegible] SEBASTIAN, T. 196, cf. DL, DM, SCL 1970, 344, DEX, DSR.

— Pl. [illegible].

— **țuică¹** + suf. [illegible].

ȚUICUȘ s. n. (Regional) Leagăn în care se [illegible] seaza cineva (Aradul Mare — Lipova). Cf. ALR I 1 703/93, ib. 1 704/63.

— Pl. [illegible].

— **Țuica²** + suf. [illegible].

ȚUICUȘOARĂ s. f. [illegible] țuiculiță. DSR.

— Pl. [illegible].

— **țuică¹** + suf. [illegible].

ȚUIÉTIC s. m. (Regional) [illegible] care se înfige în vîrful stogului de fîn. Com. din. OLTEȘTI — VAȘCĂU.

— Pl. : [illegible].

— Cf. ț u i a c.

ȚUIUÍ vb. IV. v. **țiui.**

ȚÚJA s. f. art. (Regional; în l o c. a d v.) **De-a țuja** = tîriș. SCRIBAN, D. *Si dau pi ĝați di-a țuja.* ALR SN V h 1 309/514, cf. ALRM SN III h 1 109/514.

— Etimologia necunoscută.

ȚUJÍNA s. f. v. **tănjină.**

ȚUL¹ interj. v. **țu.**

ȚUL² s. n. v. **țel.**

ȚULÁP s. m. v. **țuleap.**

ȚULAI vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. (Despre păsări) A scoate anumite sunete, a striga (Dobra — Deva). Cf. ALRT II 68.

2. T r a n z. A [illegible] cuiva, în gura mare, vorbe jignitoare, a apostrofa cu asprime (pe cineva). Com. din [illegible] HAȚEG. *[illegible] țulan [illegible]* ib. ✦ Refl. r e c i p r. A se certa. Com. din PEȘTEANA — HAȚEG. [illegible] ib.

3. T r a n z. [illegible] complementul indică un cîine [illegible]. Cf. ALR [illegible] 1 959/403, 430.

— Prez. ind. : *țúlăi.*

— Cf. ț u l i [illegible].

ȚÚLCĂ s. f. v. **țecla.**

ȚULEÁNDRĂ s. f. **1.** (Prin nord-estul Transilv.; în forma [illegible]) [illegible] **(1)** [illegible] Cf. BUGNARIU, N. nr. 50/364.

2. (Regional) Haină groasă de lînă (Vad — Făgăraș). [illegible] 1969, 401, LEXIC REG. II, 55. ✦ (Mai ales la pl.) Haină veche și uzată; (popular) buleandră. V. [illegible] **(2)**. [illegible] *Mi-am pierdut țoloandrile, Le-am băut cu mîndrele!* [illegible] 75, cf. COMAN, GL., LEXIC REG. 39.

— Pl. [illegible]. — Și (regional) **țolindră** (BUGNARIU, N. nr. 50/364), **țoloándră** s. f.

— Cf. ț [illegible] [illegible] a n d r ă.

ȚULEÁP s. m. **1.** (Prin Transilv. și Ban.) Țăruș **(1)**. Cf. CONV. LIT, XX, 1 020, ALR I 1 129/283, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ, din POIANA — VAȘCĂU, din COLEȘTI — VAȘCĂU, com. V. BREBAN, COMAN, GL., com. BENIUC, CV 1950, nr. 11—12, 39. *Se bagă un țuleap în pămînt.* ALR II 4 381/316. *[illegible] la țuleap.* A I 13, cf. A I 12, LEXIC REG. II, 75, IVAN [illegible], N. 278.

2. (Prin Transilv.) Fiecare dintre parii care se înfig în pămînt ca element de susținere, de fixare în diferite construcții rudimentare etc.; țăruș **(2)**. Cf. VAIDA, CABA, SĂL. 101, CV 1949, nr. 3, 34, ALR II/I MN 126, 3 840/310, ALRM II/I h 299/310, ALR II 6 723/284, LEXIC REG. 10.

3. (Prin Transilv.) Par¹ care se înfige în pămînt (pe o movilă) pentru a marca hotarul dintre două proprietăți sau pentru a servi la măsurarea unui teren; bornă, țăruș **(3)**. Cf. ALR II 5 069/279, 284, A I 26.

4. (Prin Transilv.) Fiecare dintre cei patru stîlpi ai stăvilarului morii, care se bat în fundul gîrlei; (regional) bogdan, țăruș **(7)**. Cf. ALR II 6 723/284, 310.

5. (Regional; în forma *țuiap*) Bîrnă care se pune deasupra ușorilor ușii sau ai ferestrei (Racova — Baia Mare). CHEST. II 117/371.

6. (Regional) Tulpină retezată, rămasă cu rădăcina în pămînt după cosit. Com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.

— Pl.: *țulepi.* — Și: **țileáp** (CV 1950, nr. 11—12, 39), **țuláp** (LEXIC REG. 10), **țulép**, **țuiáp** (VAIDA, CABA, SĂL. 101, com. V. BREBAN, CHEST. II 117/371, LEXIC REG. II, 75; pl. și *țuiapi* ib.), **țîiáp** (ALR I 1 129/283, ALR II 5 069/284, ib. 6 723/284; pl. *țiiepi* ib. 5 069/284, ib. 6 746/284), **suleáp** (VAIDA) s. m.

— Din magh. dial. **culáp.**

ȚULÉP s. m. v. **țuleap.**

ȚÚLEȘTIC s. n. (Regional) Fiecare dintre cele două doage intermediare plasate între doaga din mijloc și cea extremă ale unui fund de butoi alcătuit din cinci doage; (regional) stîlp (Dobra — Deva). Cf. ALR II 6 708/105.

— Pl. [illegible].

— Din germ. **Zwischenstück.**

ȚULFÁN s. n. v. **țiflan.**

ȚŰLGUR subst. (Regional) Moviliță cît un mușuroi de furnici (Roșia — Beiuș). Cf. ALR II/310.

— Pl. : [illegible].

— Etimologia necunoscută.

ȚULI¹ s. n. v. **țel.**

ȚULÍ² vb. IV v. **țeli.**

ȚULIFÉNDRU s. m. (Regional) Fiecare dintre parii care se înfig în vîrful caselor țărănești, la cele două capete ale acoperișului, pentru a fixa leațul cel mai de sus al scheletului acoperișului; (regional) țăruș **(6)**, țeapă **(I 3)** (Crăguești — Turnu Severin). Cf. CHEST. II 265/18.

— Pl. : [illegible].

— Cf. ț u l e a p.

ȚULINDRÁ vb. I v. **țilindra.**

ȚULINDRU s. n. v. **cilindru.**

ȚULPANÁ s. f. v. **țiflan.**

ȚULÚC s. m. **1.** (Prin Mold.) Moț¹ **(1)**, ciuf, zuluf. V. ț u ț u r¹ **(4)**. Cf. CIHAC, II, 710. *[illegible]*

de țuluc și l-îi purta cu nasul pe la soare. CREANGĂ, P. 246, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DSR. *D[illegible] țuluc [illegible] apuca, Jos la pămînt [illegible].* PAMFILE, C. Ț. 54. *Sprîncene, coțofene; Frunte, tăvăluc, Hap de [illegible]* id. [illegible] II, 103. *D[illegible] țuluc [illegible] [illegible] măciuca [illegible].* GR. S. III, 335. ◇ E x p r. **A se ține țuluc** = a sta grămadă, unul lingă altul. Cf. ARH. OLT. XXI, 277. *Copiii se țin țuluc.* ib.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Barbișon. UDRESCU, GL. *D[illegible] dată să-l apuc. Să [illegible]* ib.

Pl.: *țuluci* și (rar, n.) *[illegible]* SCRIBAN, D.

— Din ngr. **τσουλούφι**, bg. **цулуф**.

ȚULUCÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A trage pe cineva de păr[1]. Cf. PAMFILE, C. Ț. 356.

Prez. ind.: *țulucesc.*

— V. **țuluc.**

ȚUM interj., s. n. v. **mulțam.**

ȚUMBULÚMBĂ s. f. (Regional) Țambal (2) (Poiana Sibiului — Sebeș). ALR SN V h 1 283/130.

Pl.: [illegible]

— Cf. ț i m b a l ă.

ȚUMBURÉL s. m. (Regional) Lovitură dată cu degetul; bobîrnac, (regional) țimburuș (3) (Covasna). Cf. ALR II/I MN 7, 6 852/192.

Pl.: *țumburei.*

— Cf. ț u m b u r u c.

ȚUMBURÚC s. n. v. **țimburuc.**

ȚUMBURÚG s. n. v. **țimburuc.**

ȚUMBURÚȘ s. n. v. **țimburuș.**

ȚUMÚC subst. (Regional) „Vîrf". Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

Pl.: [illegible]

— De la **moț[1].**

ȚUMUDÁN s. n. (Regional) Teren ridicat; grămadă mare de pămînt; movilă făcută pentru a cunoaște hotarul între două proprietăți (Băiești — Hațeg). L. ROM. 1979, 603.

Pl.: *țumudane* și *țumudăi.*

— De la **moț[1].**

ȚÚNĂ s. f. (Bot.; regional) Oreșniță (*Lathyrus tuberosus*). BORZA, D. 97.

Pl.: [illegible]

— Din magh. dial. **csunya.**

ȚÚNDER s. n. Strat de oxid negru format la suprafața unei piese de oțel în timpul încălzirii la temperaturi înalte; arsură, scorie[1] (3). Cf. DER, V. BREBAN, D.

Pl.: *țundere.*

— Din germ. **Zunder.**

ȚÚNDRĂ s. f. (Prin Transilv. și Ban.) **1.** Haină țărănească largă și lungă, purtată deopotrivă de bărbați și de femei, făcută din dimie de culoarea naturală a lînii și tivită pe margini și pe la cusături cu șnur negru, roșu, albastru etc. Cf. ANON. CAR. *S-au aflat în casa călugăriței ... țundră [illegible]* (a. 1752). IORGA, S. D. XII, 63, cf. MOLNAR, D. 368/20. *Solii dachilor cei la Roma trimiși ... li s-au cioplit chipurile din marmure ... [illegible] (sugmanul) din marmure neagră.* ȘINCAI, HR. I, 5/6, [illegible] 444, [illegible], LEX. [illegible] *(sumanele, saricele, mînecarele) sure, albe, cafenie sînt frumos croite și înfrumsețate.* F (1875), 8. *Grosolanu-i cojoc de oaie, ... țundra-i neagră, săradită cu găitane vinete.* ODOBESCU, S. III, 545. *Luai o țundră veche pe umere, o căciulă de oaie-n cap, lancea de-a umere și ieșii afară.* EMINESCU, G. P. 114. *Țundră sură cu clini, făcută de pe oile lui cele seine.* F (1883), 62. *Țundrele sînt sure sau negre, pînă din jos de genunchi.* FRÎNCU — CANDREA, M. 12, cf. 35, DDRF, PHILIPPIDE, P. 302. *Haine lungi bărbătești sunt: zeghe, suman, ... anteriu, țundră.* CRĂINICEANU, IG. 163, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Cine [illegible] ... îndrăzneți, cari veneau de acolo din satele lor, în țundrele lor, și cutezau și ei să bată la poarta templului științei?* SĂM. I, 366, cf. ALEXI, W. *Mi-a bătut un moș la poartă, Biet țăran cu țundra sură.* GOGA, C. P. 63, cf. CONV. LIT. XLIV$_1$, 661, TDRG, DHLR I, 36. *Cu foarfecele în mînă, Ion Corbu croia țundra de simbrie a lui Irimie.* AGÂRBICEANU, S. 55, cf. LL IV, 151, MOLIN, R. I. 416, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se dezbrăcă deci și de țundră.* MIRONESCU, S. 176. *Acoperă-te cu țundra — îmi spunea Moșu.* VLASIU, A. P. 262. *Munteni cu opinci și cu țundre ne salutau amical.* SADOVEANU, O. IX, 200. *Purta opincuțe. Pe trupușor, țundră aspră.* STANCU, R. A. III, 156. *Îmi scria despre ei cu-atita căldură, Că parcă fiecare i-ar fi dăruit Nu știu ce țundre de aur.* ISANOS, V. 163. *M-am apropiat și m-am așezat pe țundră, alături de ea.* IL decembrie 1960, 16. *Ne-am virît sub țundra Parascăi.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 5, cf. BUTURĂ, EG. 314, H XVIII 60, 76, 307. *Cu țundră neagră-mbrăcată. Cu cisme roși încălțată.* TEODORESCU, P. P. 178. *Nimic n-agonisești, Făr' slujești pe-o țundră sură Și pe-o pipă cu ciutură?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 409. *Zis-a badea c-a vini, C-a vini c-on căpeneag Ș-o vinit c-o țundră-n cap.* MÎNDRESCU, L. P. 151. *Păgubașul dormea-n șură, Învelit cu țundră sură.* MARIAN, SA. 192. *Ținură sfat în ascuns, ... cu țundre-n ferestri și șoptind numai.* [illegible] *sură, Treci Murășul să-ți dau gură.* I. CR. III, 194. *Spălăm lîna ..., o toarcem ..., facem țundre.* GR. S. V, 345, cf. VI, 231, DR. VIII, 203, ARH. FOLK. V, 146, CHEST. V 165/26, 69, ALR I 635/103, ib. I 748/251, ALR II 3 273/95, 250, ib. 3 330/95, 102, 141, 250, ib. 3 352/141. *Aseară fusei la mîndra Și-mi furară hoții țundra.* [illegible] cf. ZANNE, P. III, 417. ◇ F i g. *Iarna-și facă țundră, Țundră pentru [illegible]* [illegible] P. 252. ◇ E x p r. [illegible] **A îl lovit cu mînecа țundrei** [illegible] Cf. ZANNE, P. III, 417. ✦ P. e x t. Haină uzată, rea. Cf. BUGNARIU, N. nr. 264/207, BUL. FIL. II, 170. *La spatele mirilor joacă un unchiaș și-o bătrînă îmbrăcați urît cu țoandre și făcînd ghidușii.* SEVASTOS, N. 278, cf. VAIDA. *Văzu că-i amar traiul să muncească pe la unul și pe la altul, pe mîncare și pe cîte o țoandră de purtat.* I. CR. I, 2.

2. (Prin Ban. și Transilv.) Epitet dat unei femei cu purtări imorale. Cf. BUL. FIL. II, 170, LIUBA — IANA, M. 19, H XVIII 147, L. COSTIN, GR. BĂN. II, 198.

3. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Rodna — Năsăud). Com. D. POP.

Pl.: *țundre.* — Și: **țóndră** [illegible], **țoándră** s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚUNDRÉI s. m. (Regional) Nume depreciativ dat de țărani persoanelor care se îmbracă în haine orășenești; nădrăgar (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALR SN III h 885/130.

— Pl.: *țundrei.*

— **Țundră** + suf. *-ei.*

ȚUNDRÍCĂ s. f. Diminutiv al lui ț u n d r ă **(1)**: țundriță. *Era o țundrică pentru copil.* AGÎRBICEANU, S. 55.

— Pl.: *țundrici.*

— **Țundră** + suf. *-ică.*

ȚUNDRÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui ț u n d r ă **(1)**: țundrică. *Îmbrăcată cu țundriță Și în cap cu căciuliță!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 471, cf. DOINE, 15.

— Pl.: *țundrițe.*

— **Țundră** + suf. *-iță.*

ȚUNPINÁR s. n. v. **țurpinar.**

ȚÚNȚUR s. m. v. **țurțur¹.**

ȚUNȚURÉI s. m. pl. v. **țurțurei¹.**

ȚUNȚURLÍU, -ÍE adj. (Prin Mold.) Grozav, deosebit; regional țonțoroi. Cf. ȘĂINEANU, D. U. ◇ (Adverbial) *Spuneți drept, că nu mă supăr de laude... Cunoașteți multe condeie carele să poată izvodi așa de țunțurliu?* ALECSANDRI, T. 95.

— Pl.: *țunțurlii.*

— Cf. ț o n ț o r o i.

ȚUNȚURÚȘ s. m. v. **țurțuruș.**

ȚUP¹ interj. v. **țop¹.**

ȚUP², -Ă adj. (Prin vestul Transilv.) Adus de spate; cocoșat. *Cine joacă țup de spate Prinde-se cu dracul frate.* DOINE, 283.

— Pl.: *țupi, -e.*

— Etimologia necunoscută. Cf. p u p¹.

ȚÚPA¹ interj. v. **țop¹.**

ȚUPÁ² vb. I v. **țipa².**

ȚUPÁNCĂ s. f. = (regional) **topancă** (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.

— Pl.: *țupănci.*

ȚUPĂÍ vb. IV v. **țopăi.**

ȚUPĂIÁLĂ s. f. v. **țopăială.**

ȚÚPĂȘ, -Ă adj. (Regional) Care țopăie. PASCU, S. 282.

— Pl.: *țupăși, -e.*

— Cf. ț u p¹.

ȚUPEDÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) „A juca" (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.

— Prez. ind.: *țupedesc.*

— Cf. ț u p ă i.

ȚUPÉICĂ s. f. v. **țipie.**

ȚUPÍ vb. IV v. **stupi.**

ȚUPÍȘA s. f. art. (Prin Bucov.; în l o c. a d v.) **Cu țupișa** = fără întîrziere, grăbit; prin surprindere, pe nepusă masă, v. n e p u s. Cf. ȘEZ. V, 167. *L-o scos afară cu țupișa.* ib.

— Cf. ț u p¹.

ȚUPȚURÉI s. m. pl. v. **țurțurei¹.**

ȚUPUÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A țopăi (Com. din SCHEIA — SUCEAVA). [illegible]

— Prez. ind.: *țupuiesc.*

— **Țup¹** + suf. *-ui.*

ȚUR interj. **1.** (Adesea pronunțat cu „r" prelungit) Cuvînt care redă sunetul produs de căderea de la înălțime a unui șiroi de apă, a grăunțelor sau a nisipului. Cf. SCRIBAN, D., SCL 1960, 786, UDRESCU, GL. *Burlanele făceau: țurr! pridídite de ploaie.* UDRESCU, GL.

2. (Regional; de obicei repetat sau pronunțat cu „r" prelungit; adesea întărit prin „tiucu") Cuvînt cu care se cheamă păsările de curte (mai ales găinile). Cf. TDRG, CADE, ȘEZ. III, 190, V, 167, RĂDULESCU — CODIN, com. din ZAHAREȘTI — SUCEAVA, ALR SN II h 365/762, A III 17, V 14, 33, L. ROM. 1964, 84, UDRESCU, GL. ✦ (În forma *țuri;* repetat) Cuvînt cu care se cheamă puii de găină (Coropceni—Iași). ALR SN II h 365/514.

3. (Regional; repetat) Cuvînt care redă sunetele specifice scoase de țiriiac **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 11.

— Și: **(1) țor** (com. din CÎMPENI), **(2) țúri** (CADE, RĂDULESCU — CODIN; accentuat și *țuí* ALR SN II h 365/514) interj.

— Onomatopee.

ȚÚRA interj. **1.** (Prin Maram.; de obicei repetat sau întărit prin „țup", „hai" etc.) Cuvînt care servește, de regulă, ca început de vers în chiuituri, atrăgînd atenția asupra a ceea ce urmează. *Țura, lele cu inele! Cît ai dat pe rumenele, Ț-ai putut lua ghițele.* ARH. FOLK. I, 172. *Hai, țurai lele, măi Pătru, Tra[ge]-ne nouo cu arcu.* ib. 173, cf. VICIU, S. GL. *Țură, țură, feciorași, Dacă n-aveți grițărași Ca să dați la ceteraș.* ȚIPLEA, P. P. 83. *Hop, țură, țură, măi Andrei, De s-ar rumpe arcu-n trei Și grumazu' ceterei, Mie tot atîta mi-i.* BÎRLEA, C. P. 307. *Țurai na și țurai ni, N-am furat boii popii, Nici ogrăzile mîndrii.* FOLC. TRANSILV. I, 421.

2. (Regional) Cuvînt cu care se semnalează prezența lupului (Vadul Crișului — Oradea). Cf. ALR I 1 162/295.

— Accentuat și: *țurá.* ȚIPLEA, P. P. 118. — Și: **țúră, țiúra** (BÎRLEA, C. P. 283), **țúrai** interj.

— Formație expresivă.

ȚURÁCĂ s. f. v. **țurancă.**

ȚÚRAI¹ interj. v. **țura.**

ȚURÁI² subst. (Regional; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**. Com. din PODENI—TURDA.

— Postverbal de la **țurăi³.**

ȚURÁN s. n., s. m. v. **țurană.**

ȚURÁNĂ s. f. **1.** (Regional) Burlan, jgheab prin care se scurge apa de pe acoperișul caselor; streașină, uluc. Cf. CIHAC, II, 435, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Prin Mold. și Transilv.) Coastă de deal abruptă, prăpăstioasă și cu foarte puțină vegetație; p o v î r n i ș, p r i p o r, r î p ă¹ **(1)**, (regional) ț u r a c ă (v. ț u r a n c ă **1**) (MARIAN, INS. 490, BOCÂNEȚU, T. A. 259, H X 353, 534, BUGNARIU, N. nr. 48/306, com. DRĂGANU, A V 16, ARVINTE, TERM. 173): loc rîpos, prăpăstios, care se surpă mereu; surpătură de pămînt (CHEST. IV 37/546 a, ib. 93/387, 387_1, 542 b, 546 a, ALR I 394/223, 345, GLOSAR REG. [illegible] VASILIU, C. 59. [illegible] ȘEZ. XXIII, 108. ✦ (Prin Bucov. și Maram.) Stîncă înaltă și abruptă. Cf. ȘEZ. III, 91, ALR I 400/341, 343, LEXIC REG. 23.

3. (Regional) Pietriș care cade de pe munte, sfărîmături de stîncă; grohotiș, (regional) țurancă **(2)** (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN III h 811/414.

4. (Prin Bucov.) Drum la vale prin pădure, foarte accidentat (LEXIC REG. 111); cărare lăturalnică prin pădure, care duce peste deal (CHEST. IV 24/386$_1$).

5. (Regional) Loc în care albia rîului se lărgește și în care apa, micșorîndu-și adîncimea, curge cu mare zgomot printre bolovani (Berchișești — Gura Humorului). L. ROM. 1964, 84.

— Pl.: *țurane* și *țurăni* (ALR I 394/223). — Și: **țurînă** s. f., **țurán** (ALR I 394/345, ib. 400/341, 343, LEXIC REG. 23; pl. *țuranuri* ib., *țurani* ALR I 400/341) s. n., s. m.

— De la **țur.**

ȚURÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** (În forma *țuracă*) Țurană **(2)** (Negrești — Piatra Neamț). Cf. H X 353. **2.** Țurană **(3)** (Vad — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. IV 94/356.

— Pl.: *țurănci*. — Și: **țurácă** s. f. H X 353.

— **Țurană** + suf. *-că*.

ȚÚRĂ interj. v. **țura.**

ȚURĂÍ[1] vb. IV. Intranz. (Într-o poezie populară) A suna. *Eu, mîndruț, te-oi agodi C-un strușuc de bosioc: Bolnocul a țurăi* [illegible]. T. PAPAHAGI, M. 41.

— Prez. ind.: ?

— **Țur** + suf. *-ăi*.

ȚURĂÍ[2] vb. IV. Tranz. (Prin Maram.; complementul indică un cîine) A asmuți. Cf. ALR I 1 150/361, ALR II 4 652/362, ALR — M II h 389/237.

— Prez. ind.: [illegible]. — Și: **țîrăí** vb. IV. ALR I 1 150/361, ALR II 4 652/362.

— Cf. țura.

ȚURĂÍ[3] vb. IV. v. **țurui**[1].

ȚURĂIÁLĂ s. f. v. **țuruială.**

ȚURĂIETOÁRE s. f. v. **țuruitoare.**

ȚURĂITOÁRE s. f. v. **țuruitoare.**

ȚURĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre terenuri) Care coboară în pantă[1] (Nemțișor — Tîrgu Neamț). Cf. L. CR. IV, 218.

— Pl.: *țurănoși, -oase.*

— **Țurană** + suf. *-os.*

ȚURĂU s. n. (Regional) Izvor, șipot **(I 1)** (Geoagiu — Orăștie). Cf. MAT. DIALECT. I, 271.

— Pl.: *țurăuri.*

— **Țur** + suf. *-ău.*

ȚURCÁIE s. f. (Regional) Oaie sau rasă de oi țurcane[2] **(1)** (Stănești — Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 67/86.

— Pl.: *țurcăi.*

— Cf. țurcan[2].

ȚURCÁN[1] s. m. (Rar) Locuitor de la munte care se ocupă cu creșterea oilor țurcane[2] **(1).** *Să* [illegible] *și lui bazaconia de ghicitoare, pe care n-a dovedit-o nici ciobanii, nici mocanii, nici țurcanii.* DELAVRANCEA, S. 261, cf. DL, DM.

— Pl.: *țurcani.*

— **Turcă**[2] + suf. *-an.*

ȚURCÁN[2], **-Ă** adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Rasă de oi) cu lînă lungă, aspră și cu firul gros; (oaie) care face parte din această rasă. V. bîrsan, țurcaie, țurcancă, țurcă[2] **(1)**, țușc **(1)**. *5 berbeci țurcani* (a. 1784). IORGA, S. D. VII, 235, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Lîna țurcanei... e groasă și aspră și prin urmare mult inferioară lînei țigăi.* PĂCALĂ, M. R. 293. *Poienarii țineau de* [illegible] VUIA, PĂS. 156, cf. DR. IV, 439, VI, 466. *Majoritatea... oilor... o formează cele două rase indigene românești: țigaia și țurcana.* ENC. VET. 507. [illegible] *răspîndite oi din țară.* ȘĂINEANU, D. U. *Oaia... „țurcani" cu lîna aspră și lungă.* DIACONU, P. 37. *La munte oile cu lîna mare, cîle țurcane, se mai tund o dată toamna.* STOIAN, PĂST. 60, cf. CADE. *Avem oi ce dau miei cu blănițe foarte frumoase, dintre care cele mai însemnate sînt: caracului... și țurcana brumărie.* ENC. AGR. IV, 225, cf. SCRIBAN, D., IONESCU-MUSCEL, FIL. 400, POTLOG, D. A. 294. *Berbeci țurcăni cu lînă lungă.* H VII 355, cf. II 12, 27, 28, 59, 61, 87, 99, 117, 131, 146, 221, 244, 262, III 38, 49, 68, 131, 399, IV 10, 85, VIII$_2$ 183, IX 51, X 465, XI 273, XII 5. *Țurcanele sînt mai mult oacheșe.* CHEST. V 67/9, cf. 67/2, 4, 16, 17, 19, 21, 27, 29, 30, 31, 54, 57, 67, 84, 94, A V 21, 23, NALR — O IV h 800, ib. h 802, ib. h 818. ✦ S. f. (Prin Olt.) Oaie cu lînă creață. Cf. NALR — O I h 14, ib. IV h 799.

2. Adj. (Despre lînă) Care este obținut de la oi țurcane[2] **(1)**. Cf. CIHAC, II, 536. *Da lîna stogoșă, țurcană, seină... nu-ți aduc nici un cîștig?* JIPESCU, O. 48, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Nădragii, recălele, ciorapii, țoalele... sînt făcute... din postav țăsut din lînă țurcană, bîrsană și țigaie.* PĂCALĂ, M. R. 309. *Sînt trei soiuri de lînuri: țigaie, stogomană și țurcană.* N. A. BOGDAN, C. M. 127. *În afară de lîna produsă în interior, se mai importa... lînă țigaie, țurcană și stogoșe.* GOLOGAN, C. R. 26, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Din lîna țurcană se fac... „sarici".* STOIAN, PĂST. 60, cf. NOM. MIN. I, 24, SCRIBAN, D., H II 66, NALR — O IV h 800. ◇ (Substantivat) *P-urmă țurcana o scarmeni.* T. DIAL. M. I, 110.

3. S. f. Căciulă mare și mițoasă făcută din blană de oaie țurcană[2] **(1)**; țurcă[2] **(2)**. Cf. DDRF. *De sub țurcană cădeau plete cărunte.* ap. TDRG, cf. CADE, DL, DM.

4. Adj. (Regional; în sintagma) *Mere țurcane* = numele unei varietăți de mere nedefinite mai îndeaproape. Cf. BORZA, D. 106.

— Pl.: *țurcani, -e* și (regional) *țurcăni.* — Și: (regional) **țîrcán, -ă** NALR — O IV h 800/901, **țurcán, -ă** (H IV 53, CHEST. V 67/39), **tiurcán, -ă** (H XVII 17, CHEST. V 67/79) adj., s. m. și f.

— Etimologia necunoscută. Cf. țurcă[2].

ȚURCÁNCĂ adj., s. f. (Prin Mold.) Țurcană[2] **(1).** *Turma sa de oi trece peste o mie capete, parte merinoase, parte țigăi și parte țurcance.* I. IONESCU, D. 352. *Pe oi le numește: laie, pîrvă, cornută..., țigaie, țurcancă.* H VIII$_1$ 215, cf. CHEST. V 67/49.

— Pl.: *țurcance.*

— **Țurcan**[2] + suf. *-că.*

ȚURCÁV, -Ă adj. = (regional; despre oi) **tîrcav (2)**: (regional) *țurcavit* Cf. ȘĂINEANU, D. U., NALR — O IV h 798/941, 971, ib. h 801/941.

— Pl.: *țurcavi, -e.*

ȚÚRCĂ¹ s. f. **1.** Bețișor (CHEST. V 152/20) de obicei ascuțit la capete, folosit în unele jocuri de copii (DDRF, PAMFILE, J. I, 37, DR IV, 854, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H IV 162, XI 290, ȘEZ. IX, 72, BREBENEL, GR. P., ALR SN V h 1 301). [illegible] E l i m [illegible] ALESSANDRI, [illegible] ARGHEZI, [illegible] H II 32. [illegible] *cutare treabă.* ib. III 96. ✦ F i g. (Regional) Femeie [illegible] și iute (Sibiel — Sibiu). LEXIC REG. II, 64.

2. (Și în construcțiile *de-a țurca,* regional, *la țurca)* Numele unui joc de copii (BARCIANU, H I 353, III 51, IV 12, 57, 90, VII 9, IX 453, X 542, XI 402, XII 132, 229, XIV 107, 380), care constă în aruncarea țurcii **(1)** cît mai departe cu ajutorul unui băț sau al unei lopățele (CADE, H III 96, IV 162, V 60, XI 290, ȘEZ. IX, 72, BREBENEL, GR. P., ALR I 1 762/768, ALR SN V h 1 301) sau în plasarea țurcii **(1)** într-o groapă mică săpată în pămînt (DDRF, PAMFILE, J. III, 20, DR IV, 854, ȘĂINEANU, D. U., T. DIAL. M. II, 787). *De-a țurca ne-am jucat.* STANCU, D. 269. *Te jucai la țurca..., la șotronu.* T. DIAL. M. II, 786. [illegible] **Crezi că mă joc de-a țurca cu tine?** se spune cînd cineva vrea să arate că nu glumește. Cf. PAMFILE, J. I, 136. ✧ (În construcția) *De-a țurca mică* = numele unui joc de copii în care unul aruncă țurca **(1)** în sus, iar ceilalți se străduiesc să o prindă. Cf. PAMFILE, J. I, 39.

3. (Regional; în forma *țîrcă)* Numele unui joc de copii care constă în aruncarea nasturilor într-o gaură mică (Bogdana — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 62 ✦ (Regional) Gaură în care se aruncă nasturii la acest joc (Bogdana — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 62.

— Pl.: *țurci.* — Și: (regional) **túrcă** (H IV 90, XIV 380, CHEST. V 152/20), **țiúrcă** (H IV 57, XII 229), **țîrcă** (ȘĂINEANU, D. U., LEXIC REG. 62), **țîrcă** (BARCIANU), **țúică** (ALR SN V h 1 301/349, ALRM SN III h 1 101/349) s. f.

— Din [illegible].

ȚÚRCĂ² adj., s. f. **1.** Adj. (Regional; în sintagma) *Oaie țurcă* = oaie țurcană. Cf. DR IV, 439. *D[illegible] rasele de oi românești: ... oaia țurcă sau țurcană.* ib.

2. S. f. Căciulă mare și mițoasă făcută din blană de oaie țurcană² **(1)**; țurcană² **(3)**. [illegible] *Pe-ai lor umeri poartă glugă, la brîu paloș și pe frunte, Cu-a lor lungi și negre plete, se coboară-o neagră țurcă.* ALECSANDRI, P. I, 33, cf. CIHAC, II, 536. *O țurcă* [illegible] ODOBESCU, S. I, 173, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *S-au îmbrăcat în niște sumăiașe și cu țurci pe cap.* [illegible], P. 113, com. din [illegible].

3. S.f. (Prin Transilv.; în forma *țîrcă)* Lînă colorată [illegible] subțire. COMAN, GL.

4. S.f. (Prin Dobr.) Organul genital al femeii; (regional) țurcălie. Cf. H II 240, 246. ✦ (Regional) Organul genital al iepei (Ulmu — Călărași). Cf. ALR I [illegible].

— Pl.: *țurci.* — Și: (prin Dobr.) **túrcă** (H II 240), (prin Transilv.) **țîrcă** (COMAN, GL.) s. f.

— [illegible]

ȚÚRCĂ³ [illegible] **turcat.**

ȚURCALÂM [illegible] **tarcalamt.**

ȚURCĂLIE [illegible] (**4**) [illegible]

— [illegible]

— **Țurcă²** [illegible]

ȚURCĂLUÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se ameți ușor de băutură; a se cherchei. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Prez. ind.: *țurcăluiesc.*

— Etimologia necunoscută. Cf. ț u i c ă¹.

ȚURCĂNEÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. (În sintagma) *Căciulă* (sau *cușmă) țurcănească* = căciulă înaltă și țuguiată (făcută din blană de oaie țurcană² **1**). *Cușma țurcănească neagră* (a. 1792). URICARIUL, IV, 135/2. *Gugiumana ... este de blană..., în forma căciulei țurcănești.* BĂLCESCU, M. V. 531. *Să-și puie cămașa curată de fuior... și căciula țurcănească* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 5. *Cea mai mare parte poartă cușme țurcănești.* NEGRUZZI, S. I, 121, cf. BARONZI, L. 126. *Numai din cînd în cînd trecea pe lîngă el cîte-un* [illegible] *țurcănească.* EMINESCU, N. 57. *Puse deci de-i făcu un fel de căciulă țurcănească.* ISPIRESCU, U. 111. *Ce frumos cojoc mi-aș face... Și vro cușmă cum îmi place, Țurcănească, țuguietă.* CONTEMPORANUL, II, 152. *Căciuli țurcănești, date pe ochi.* DELAVRANCEA, S. 201. *Flăcăii, jos, la umbră, stau rezemați în coate, Au bonde și curele, au cușme țurcănești.* BELDICEANU, P. 62, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG. *I-au pus iminei în picioare și căciulă țurcănească în cap.* CIOCÎRLAN, P. P. 91, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ne vorbește ... de cavaleri purtînd căciula țurcănească.* LOVINESCU, S. I, 214. *Casele au acoperiș înalt ca o căciulă țurcănească.* SIMIONESCU, FL. 418. *Cel dintîi copil ... l-a privit hoțește și rău de sub mița căciulii țurcănești.* POPA, B. 125. *O bisericuță de lemn, cu turnul țuguiat ca o căciulă țurcănească, sta de pază în mijlocul țintirimului.* VLASIU, A. P. 263. *Codreanul cela rău, ... Cu ... căciulă țurcănească.* ALECSANDRI, P. P. 86, cf. CARDAȘ, C. P. 191. *S-a aflat haiducul rău, Cel cu gheba mocănească, Cu căciula țurcănească.* AN. DOBR. VII, 135. *Dă-mi căciula Țurcănească.* BALADE, II, 276.

2. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D. 152, id. JOC. ROM. N. 130, H X 506.

— Pl.: *țurcănești.*

— **Țurcan²** + suf. *-esc.*

ȚURÉI interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă puii de găină (Poiana Grințieșului — Borsec). Cf. GLOSAR REG.

— Cf. ț u r.

ȚURGALĂU s. m. v. **zurgălău.**

ȚURGĂLĂU s. m. v. **zurgălău.**

ȚURGĂLUI vb. IV v. **zurgăli.**

ȚURGULÁT, -Ă adj. (Într-o poezie populară; cu sens neprecizat, probabil) Cu cercei, cercelat. [illegible] *juncilor Și gura voinicilor.* DOINE, 293.

— Pl.: *țurgulați, -te.*

— Cf. c i u r c i u l a t, c e r c e l a t.

ȚURGULÚS s. n. (Regional) Strat de pămînt format din sfărîmarea stîncilor, slab, cu pătură roditoare subțire. Com. din VADUL CRIȘULUI — ORADEA.

— Pl.: [illegible]

— Etimologia necunoscută. Cf. ț u r, ț u r a n a.

ȚÚRI¹ interj. (Regional) **1.** Cuvînt cu care se [illegible] (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

2. Strigăt cu care se alungă animalele (Bătrîni — Vălenii de Munte). Cf. T. DIAL. M. II, 264. *Cin' ne ducem, zece porci... Cu cîinii am avu[t] curaj, cu* [illegible]

— Și: **țuria** (COMAN, GL.), **țurio** (id. ib.), **țîriu** (id. ib.) interj.

— Formație expresivă.

ȚÚRI² interj. v. **țur.**

ȚURÍ³ interj. v. **țuruc.**

ȚÚRIA interj. v. **țuril.**

ȚÚRIC interj. v. **țuruc.**

ȚURIHTUITÓR s. m. Muncitor care montează și lustruiește mobila. Cf. NOM. PR. [illegible] 32.

— Pronunțat: -*tu*-i-. — Pl.: [illegible].

— Cf. germ. z u r i c h t e n „a monta", rom. r i h t u i t o r.

ȚURÍLCĂ s. f. (Regional) Numele unui instrument muzical nedefinit [illegible] Brăila). Cf. H I 172.

— Pl.: [illegible]

— Cf. ț u r l ă³.

ȚURÍNĂ s. f. v. **turană.**

ȚÚRIO interj. v. **țuril.**

ȚURLÁC s. m. (Regional) Cioban ardelean; (regional) țuțuian (Cetățeni — Cîmpulung). Cf. H IX 194.

— Pl.: [illegible]

— Cf. ț u r l ă³.

ȚURLÁN, -Ă subst. (Regional) **1.** S. m. [illegible] picioare lungi. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ (Argotic) Militar din trupele de transmisiuni. L. ROM. 1982, 35.

2. S. n. Deal înalt de formă [illegible] 1983—1984, 496.

3. S. f. Femeie cu apucături bărbătești. Com. D. POP.

— Pl.: [illegible]

— De la **țurloi.**

ȚÚRLĂ¹ s. f. (Regional) [illegible] **Țurlă de apă** = plin de apă, foarte ud; ud leoarcă. *Se întoarce țurlă de apă.* SCL 1978, 324.

— Cf. ț u r l o i.

ȚÚRLĂ² s. f. (Regional) [illegible] 325.

— Pl.: [illegible]

— Etimologia necunoscută [illegible]

ȚÚRLĂ³ s. f. [illegible] **surlă.** [illegible] 608, ALIL 1983 — 1984, 498.

ȚURLÍU interj. (Cu ultima parte a cuvîntului repetată) Cuvînt care redă strigătul specific al unor păsări. [illegible] SUFL. OLT. I, 174. *Pe unde mergeau, Păsările cîntau:* [illegible] ib. 175.

— Și: **țuțurlíu** interj.

— Onomatopee.

ȚURLÓI s. n., adj. invar. **I.** S. n. **1.** (Popular) Țeavă sau jgheab prin care curge apa (din izvor, din cișmea etc.). [illegible] (6). [illegible] *Timișești... o fi ea mai scumpă la vedere decît apa* [illegible] TOPÎRCEANU, O. A. II, 140, cf. SCRIBAN, D., L. ROM. 1970, 110, VICIU, GL., GR. S. VI, 330, UDRESCU, GL., GOROVEI, C. 34, PASCU, C. 113. ✦ P. e x t. Apă care curge [illegible] (2). [illegible] *țurloaiele, ca într-o casă de paie, în care mai picură trei zile steregia, după ploaie.* ALAS 5 V 1939, 8/4.

2. (Prin Munt.) Fiecare dintre tuburile sonore ale cimpoiului. *Își umflă... cimpoiul, cu cele trei țurloaie ale lui, apoi îl lăsă să-și tremure singur suflul ușor.* CAMIL PETRESCU, O. I, 623. ✦ (Prin vestul Munt.) Fluier. Cf. UDRESCU, GL.

3. (Popular, mai ales în Munt. și Mold.) Fluierul piciorului, v. t i b i a; p. e x t. partea piciorului de la genunchi în jos [illegible] BRIANT, D., COSTINESCU. *În loc să stea oasele lui Cănuță de-a lungul și cu fața-n sus, hîrca sta-n sus cu ceafa, și țurloaiele erau pornite către grătarul coastelor.* CARAGIALE, O. I, 138. *In sculați, boieri, de vedeți țurloaiele blendei.* ISPIRESCU, L. 248. *Pescarii... cu pantalonii sumeși pînă la țurloaie... nu se mai satură privind coșurile cu pește proaspăt.* DELAVRANCEA, S. 65, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *Dacă pe cineva îl doare țîrloiul, adecă fluierul piciorului,* [illegible] MARIAN, INS. 42. [illegible] *cu bîta peste țîrloi, de-l secă la inimă.* D. ZAMFIRESCU [illegible] *căciula, cîteva oase și țurloaiele.* MUSCEL, 19, cf. BIANU, D. S., TDRG, DR. IV, 813, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Bagă de seamă că bietul Iordan, orb și damblagiu, bate și el cu țurloaiele, pe sub masă.* GALACTION, O. A. I, 271. *Îl păli... peste țurloaie, dărîmîndu-l pe dușumea.* SADOVEANU, O. XIV, 155, cf. SCRIBAN, D. *Pantalonii ... nu-i cuprindeau picioarele decît pînă sub genunchi. De-acolo, țurloaiele subțiri, goale, cu pielea spuzită, vînătă de frig.* GALAN, Z. R. 135. *Reluă un altul ..., frămîntînd niște pămînt cu țurloaiele lui negre și subțiri ca niște bețe uscate.* PREDA, R. 210. *Au mai trimis o grindină de pietre în țurloaiele hingherilor.* BARBU, G. 305. *Mi-am încălțat iar cizmele, așa, pe țurloaiele goale.* VÎN. PESC. martie 1964, 14. *Țiganii, izbind cu picioarele în țurloaiele copiilor, ca să-și facă loc, înaintară pînă la un metru de prag.* NEAGU, Î. 96, cf. H XI 307. *Șede-n apă Pînă-n sapă Și-n noroi Pînă-n țurloi.* TEODORESCU, P. P. 517. *La arat s-o scos cu plugu niște țîrloaie lungi.* ȘEZ. II, 192, cf. MAT. FOLK. 147, VICIU, GL. *De țurloaie-l apuca, Și de ciini se apăra.* PAMFILE, C. Ț. 87, cf. I. CR. VII, 252, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, [illegible] POP. I, 267, A V 27, VI 26, BALADE, II, 233, 399. *Și pielea di la țîrloai O fac tocuri di pistoali.* FOLC. MOLD. II, 122, cf. ALR — T 394/282, 284, 302, 385, 415, 416, 444, 452, 453. ◇ E x p r. **A avea draci pe țurloaie** = a fi neastîmpărat, a fi nervos. (Prin vestul Munt.) **Joacă dracu pe țurloaie,** se zice cînd se petrec lucruri ciudate, suspecte. Cf. UDRESCU, GL. *La crîșmărița-n odaie, Joacă dracu pe țurloaie.* id. ib. ✦ (Regional; mai ales la pl.; depreciativ) Picior lung și subțire; (regional) țivloi (v. ț i v l o a i e 7) (Coropceni — Iași). Cf. ALR II/I MN 44, 2 233/514.

4. (Regional; în forma *țurlui*) Antebraț (Căzănești - Slobozia). Cf. ALR II/I MN 25, 6 960/723, ALRM II/I h 94/723. ✦ Partea brațului de la umăr [illegible]

II. S. n., adj. invar. **1.** S. n. (Popular) Țurțur¹ de gheață. *Roțile morii erau grele de polei și de țurloi, dar se-nvîrteau, fiindcă apa creștea.* SLAVICI, V. P. 159. *Țurloaiele de gheață sclipeau lin, fumurile leneșe se ridicau moi în aerul cam cețos.* SĂM. V, 26, com. din BISTRIȚA, ALR I 432/540, 710, 786, 934, ALR SN III h 801, ALRM SN II h 618.

2. S. n. (Prin Mold. și sudul Munt.) Gurgui la urcior. Cf. ȘEZ. XVIII, 151, ALR I 696/926.

3. Adj. invar. (Prin sud-vestul Olt.) Ridicat drept în sus. Cf. LEXIC REG. 58.

— Pl.: *țurloaie* și (rar, m.) *țurloi* (ALR SN III h 801/723). — Și: (regional) **țurlúi** (PHILIPPIDE, P. 87, [illegible]

[illegible] h 89, ALR II I h 49/537, ALR II I MN 25, 6 960/723, ALRM II I h 94/723, ALR — [illegible] 394/385, 452), **țîrlói, țîrlói** s. n.

— **Țurlă³** + suf. *-oi*.

ȚURLÓI-BURLÒI adj. invar. (Regional) **1.** (Despre părul capului) Țurlu-burlu. Cf. CIHAC, II, 437. [illegible] BARONZI, ap. CĂLINESCU, [illegible] 110.

2. (În ghicitori; probabil) Ridicat în sus. *Am o gîscă cioită boită, C-un picior țurlui-burlui, Clonțul din pahar zmuncește, Mergi, băiete, de ghicește* (Plosca). GOROVEI, C. 295.

— Și: **țurlúi-burlùi** adj. invar.

Cf. ț u r l u b u r l u.

ȚÚRLU interj. (Prin vestul Munt.) Cuvînt care redă sunetul produs de unele instrumente muzicale cînd sînt folosite de începători. Cf. UDRESCU, GL.

— Onomatopee.

ȚÚRLU-BÙRLU adj. invar. (Regional; despre părul capului) Zbîrlit, vîlvoi; (regional) țurloi-burloi. *[illegible] țurlu-burlu [illegible]* PAMFILE, J. III, 96. ✦ (Adverbial) Ridicat în sus. *Perii capului nu-i erau creți, dară steteau țurlu-burlu, cum se zice.* ISPIRESCU, U. 28, cf. ȘĂINEANU, [illegible]

— Formație expresivă. Cf. c i u r l i-b u r l i.

ȚURLÚI¹ interj. v. **țîrlîi¹**.

ȚURLÚI² s. n. v. **țurloi**.

ȚURLÚI³ subst. (Regional) Ridicătură a solului mai mică decît un deal (Lespezi — Pașcani). Cf. CHEST. IV 78/542 c.

— Pl.: [illegible]

— **Țurlă³** + suf. *-ui*.

ȚURLUÍ⁴ vb. IV v. **țîrlîi²**.

ȚURLÚI-BURLÚI adj. invar. v. **țurloi-burloi**.

ȚURLUÍT s. n. v. **țîrlîit**.

ȚURNĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional, mai ales în Bucov.) **1.** A certa, a dojeni. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

2. (În forma *țornăi*) A trage (pe cineva) de păr sau de urechi; (regional) a țuțura¹ **(1)**. Cf. CONV. LIT. XX, 1 020, VAIDA. *L-am țornăit puțin, ca să se astîmpere.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI. *[illegible] plînge.* L. ROM. 1964, 84.

— Prez. ind.: *[illegible]*. — Și: **țurnui** (L. [illegible] XIII, 82), **țornăí** vb. IV.

— Cf. germ. z u r n e n „a se supăra".

ȚURNUÍ vb. IV v. **țurnăi**.

ȚUROI s. n. (Prin Transilv.) Izvor care curge pe un jgheab îngust făcut din scoarță de copac. V. c i u r o i, ț î r ă u. Com. din BOCȘA și din EZERIS — REȘIȚA, CHEST. II 463/312, A II 4, 8. ✦ (Adverbial; prin exagerarea ideii de cantitate) *Copiii Pe gunoi, Cu mucii Țuroi.* TEODORESCU, P. P. 179. [illegible]

— Pl.: *[illegible]*. — Și: [illegible] **țoroi** s. n. CHEST. II 463/312.

— **Țur**[illegible]

ȚURPINÁR s. n. (Prin Mold.) **tunpinar**. [illegible] cu coada lungă folosit la facutul stogului. [illegible] PAMFILE, [illegible] 37. [illegible] *foarte lungă se numește vîrfar, iar unul de mijloc țunchinar.* PAMFILE, A. R. 137, id. I. C. 144, ȘĂINEANU, D. U. ✦ Țăpoi cu coada foarte lungă, cu care se clădește vîrful stogului; vîrfar. *O furcă mare și cu coada foarte lungă se numește ... vîrfar sau țunchinar.* BOCĂNEȚU, T. A. 154, cf. A V 33.

— Pl.: [illegible]. — Și: **țunpinár** s. n.

ȚURȚALẮU s. m. **1.** (Prin Transilv. și Maram.; și cu determinarea „de gheață") Țurțur¹ **(1)**. Cf. ALEXI, W., VAIDA, CABA, SĂL. 93, com. din BISTRIȚA, ALR I 432/61, 255, 341, ALR SN III h 801, ALRM SN II h 618, MAT. DIALECT. I, 271, 290, ALR — T 1 615/259, 326.

2. (Prin Transilv.) Țurțur¹ **(2)**. Cf. SCL 1980, 90, com. V. BREBAN.

3. (Regional; la pl.) Ciucuri, franjuri (la haine); (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r¹ **3)**. Cf. COMAN, GL., com. V. BREBAN.

4. P. a n a l. (Regional; la pl.) Amenți (de alun); (popular) rînsă¹ **(1)**, (regional) țurțur¹ **(4)** (Corvinești — Bistrița). Cf. ALR I 990/259. ✦ (Bot.; regional; la pl.) Căldărușe *(Aquilegia vulgaris)* (Cacova Ierii — Turda). BORZA, D. 21.

5. (Prin Transilv. și Maram.; mai ales la pl.; și în sintagmele *țurțălăi [illegible]*, ALR — T 1 613/262, 268, 286, 287, 288, 289, 297, 298, 333, *țurțălăi de ploaie*, ib. 1 613/323) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r¹ **5)**. Cf. GHEȚIE, R. M., COMAN, GL. 82, ALR SN III h 797, MAT. DIALECT. I, 100, ALR — T 1 613/260, 273, 274, 277, 291, 292, 293, 294, 303, 304, 305, 307, 308, 323, 325, 326, 346, 347, 426.

Pl.: *țurțalăi*. — Și: **țurțăláu** (ALEXI, W., ALR I 990/259, MAT. DIALECT. I, 290, ALR — T 1 613/323), **țurțuláu** (COMAN, GL.), **țirțaláu** (COMAN, GL., ALR SN III h 797, MAT. DIALECT. I, 100, ALR — T 1 613/291, 292, 293, 294, 297, 303, 304, 305, 307, 308, 323, 325, 326), **țirțăláu** (ALR I 432/61, ALR SN III h 797/53, ib. h 801/64), **țărțăláu** (ALR — T 1 613/333, 346, 347, 426) s. m.

— Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚÁN s. n. (Prin nord-estul Olt.) Coastă înaltă și prăpăstioasă (CADE, CIAUȘANU, V. 207); deal nu prea înalt, de forma unei căciuli, (regional) ț u r ț o i² **(1)**, ț u ț u i¹ **(1)** (CHEST. IV 91/893); măgură (VÎRCOL, V. 101), vîrf de deal înalt și rîpos (ARH. OLT. XXI, 277). ✦ (Regional) Stîncă mare (Dejani — Făgăraș). SCL 1980, 90. ✦ (Regional) Movilă mare de pămînt (Berivoi — Făgăraș). SCL 1980, 90.

— Pl.: *țurțane* și *țurțanuri* (CIAUȘANU, V. 207). — Și: **turțán** s. n. VÎRCOL, V. 101.

— Cf. ț u r ț u i².

ȚURȚÁR s. m. v. **țîrțar**.

ȚURȚĂLẮU s. m. v. **țurțalău**.

ȚURȚÓI¹ s. m. (Prin Olt. și Transilv.) Țurțur¹ **(1)**. Cf. SCL 1980, 91, NALR — O II h 320, ALR — T 1 615/420.

— Pl.: [illegible] (ALR — T 1 615/420) și [illegible] (NALR — O II h 320).

— Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚOI² s. n. (Regional) **1.** Deal nu prea înalt de forma unei căciuli; (regional) țurțan, țuțui¹ **(1)** (Dridif — Făgăraș). Cf. CHEST. IV 91/175 d. ✦ Movilită (Topalu — Hîrșova). AN. DOBR. V—VI, 157.

2. [illegible] (Hinova — Turnu Severin). NALR — O I MN 174, 451/957.

— Pl.: [illegible]. NALR — O I MN 174, 451/957.

— Cf. ț u r ț a n, ț u r ț u r¹.

ȚURȚUDÁN¹ s. n. (Prin nord-estul Olt.) Jgheab (înalt) la izvor sau la cișmea. V. ț u r ț u r¹ **(6)**. Cf. VIRCOL, V. 101, SCL 1980, 92.

Pl.: *țurțudane*. — Și **țuțudán** s. n. VIRCOL, V. 101.

Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚUDÁN² s. n. v. **țuțudan¹**.

ȚURȚUDẮU s. n. (Prin sudul Transilv., sud-vestul Mold. și nord-vestul Munt.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/173), deal cu poieni (SCL 1980, 91); vîrf de deal (ib.); ridicătură de pămînt (ib.); stîncă, colț, pisc¹ **(1)** (ib.). V. ț u ț u i¹ **(1)**.

Pl.: *țurțudaie*. — Și (regional) **țirțidắu** s. n. ALIL 1983—1984, 496.

— De la **țurțudan²**.

ȚURȚUDÓI s. n. (Regional) Maldăr de pămînt, de lemne etc., în formă de turnuleț (Fundata — Zărnești). Cf. SCL 1980, 91.

— Pl.: *țurțudoaie*.

— De la **țurțudan²**.

ȚURȚÚI¹ s. m. (Regional; și cu determinarea „de gheață") Țurțur¹ **(1)**. Cf. SCL 1980, 93, ALR I 432/700, NALR — O. II h 320.

Pl.: *țurțui*.

— Cf. ț u r ț u r¹.

ȚURȚÚI² s. n. v. **țuțoi¹**.

ȚURȚULẮU¹ s. m. v. **țurțalău**.

ȚURȚULẮU² s. m., s. n. v. **țarțurău**.

ȚURȚULÉU s. n. v. **țuțuleu**.

ȚURȚULÚC s. m. (Prin Bucov. și nordul Mold.) Țurțur¹ **(1)**. Cf. SCL 1980, 95, ALR I 432/552, ALR SN III h 801/520.

— Pl.: *țurțuluci*. — Și (regional) **zurzulúc** s. m. ALR I 990/512.

Țurțur¹ + suf. -uc.

ȚÚRȚUR¹ s. m., s. n. **1.** (Mai ales la pl.; și cu determinarea „de gheață") Sloi de gheață de formă prelungă și ascuțită spre vîrf, care se formează de-a lungul streșinilor, pe ramuri etc., prin înghețarea imediată a apei care se scurge; (rar) ciucure, (învechit și regional) stur, (regional) scuț, sloiete, suligă, sulughiță, țișcă **(2)**, țorțoloașă (v. t o r ț o l o ș **1)**, țugui¹ **(3)**, țurloi **(II 1)**, țurțalău **(1)**, țurțoi¹, țurțui¹, țurțuluc **(1)**, țurțurău **(1)**, țurțuruș **(1)**, țuțuroi **(1)**, țuțurui **(1)**. *Crivățul și gerul . . . țintuiau de streașină țurțuri de gheață.* GHICA, S. 337. *Sub crengile ce se întind, De țurțuri încărcate, Hăitașii mare foc aprind.* ALECSANDRI, P. III, 139, cf. CIHAC, II, 436. *Se aude-n horn nebunul Viscol aprig vijîind, Și din strașini, cîte unul, Țurțuri rupți cum cad plesnind.* VLAHUȚĂ, P. 10, cf. SEVASTOS, N. 10, BARCIANU, ALEXI, W. *Dacă mănînci gheață ori zăpadă ori țurțuri, faci gîlci.* CANDREA, F. 97. *Aprinse o lampă. Cristalele scînteiară ca niște țurțuri de gheață.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 16. *Albe corăbii cu grijă pluteau îndrumate spre faruri, Pline de țurțuri fantastici, venind ca din porturi polare.* id. C. M. II, 100, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 67. *Țurțurii de gheață de la streșina casei.* GOROVEI, CR. 50. *De sub streșinile tivite cu țurțuri sclipitori de gheață și prin crăpăturile ușii închise răbufnea un fum vînăt.* REBREANU, I. 340, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Cu țurțuri lungi de gheață plîng ulucii.* CAZIMIR, L. U. 37. *Sugînd cu deliciu țurțuri de gheață desprinși de la streașină, ne lăsam tiriți de sacagii.* BRĂESCU, A. 129. *Cele din urmă raze luciră în țurțurii de gheață ai streșinei.* SADOVEANU, O. X, 564, cf. SCRIBAN, D. *Decembre, ca un paradis De marmur și scîntei . . . E feerie de argint Cristalizat în țurțuri lungi.* ARGHEZI, VERS. 60, cf. 595. *Fetele s-au uitat . . . la streșini și au numărat țurțurii de gheață.* BĂNULESCU, I. 52, cf. SCL 1980, 95, H IX 90, com. MARIAN, ALR I 432, ALR SN III h 801, A V 14, UDRESCU, GL., NALR — O. I 615/1, 4, 89, ALR — T I 615/327, 328, 383, 397, 408. *Crește-n jos Țurțuros (Țurțurul* de gheață). ȘEZ. XXI, 72. ◊ F i g. *Din țurțurul-luceafăr cad în fîntînă stropi.* LESNEA, VERS. 79. *Lin țurțurii somnului picurau lingoare.* VOICULESCU, POEZII, I, 266. *Cristal rotund, pe-o umbră de velur, . . . M-am născocit din ape de azur, Am înghețat sub țur-[illegible].* ARGHEZI, VERS. 49. ◊ E x p r. A **face țurțuri** = a clănțăni din dinți de frig. BUL. FIL. IV, 115. ✦ (Rar; la pl.) Stalactite. BAR. — MUNT., W. 40²/25. *Se stringe încleștarea granitului din munți, Cu peșterile negre, spre țurțuri de străfunduri.* LESNEA, C. D. 121.

2. S. m. (Mai ales la pl.) Mici cocoloașe (de gheață, de noroi, de sînge închegat etc.) prinse de părul de pe corpul animalelor sau de părul (barba, mustățile) omului; (regional) ciorcioloș, țorțoloș **(2)**, țurțalău **(2)**. *Foc de ger era . . . Harap Alb numai o țiră cît a stat de s-o uitat a făcut țurțuri la gură.* CREANGĂ, P. 240, cf. DDRF. *Barba-i zbîrlită, și-n barbă și-n plete cu țurțuri de sînge.* COȘBUC, AE. 36. *Mustățile și bărbile tuturor erau pline de țurțuri și de promoroacă.* SADOVEANU, O. I, 626. *Noroiul în care intrase i se lipise în țurțuri de perii fluierelor.* CĂLINESCU, E. O. I, 108. *Picioarele . . . cu părul plin de țurțuri de aluat erau voinice.* CAMILAR, N. II, 324. *Barba părintelui . . . înghețase, iar înspre colțurile gurii, din mustăți, atîrnau țurțuri subțiri.* V. ROM. decembrie 1964, 47. *Toamna se tund numai oile cu țurțuri.* CHEST. V 161/48, cf. A III 18. ◊ L o c. a d j. și a d v. (Prin nord-vestul Olt.; cu determinări care indică fructe) **Țorțol de . . .** = foarte încărcat de . . ., plin ciucure de . . . V. c i o r c i o l. Cf. COMAN, GL. *Stau prunii țorțol de prune.* id. ib.

3. S. m. (La pl.; de obicei urmat de determinări) Ornamente de metal, de cristal, de sticlă etc., în forma unor ciucuri sau franjuri, atîrnate de candelabre, c i u c u r i; ornamente făcute din mărgele, plăcuțe de metal etc., atîrnate la haine. *O grimea . . . albă și cu țurțuri mici de mărgele roșii pe margine.* HOGAȘ, M. N. 14. *Contrastul e cu atît mai mare pentru mine, intări Silion, cu ochii la țurțurii de cristal în care se zdrobeau luminile.* VINEA, L. I, 264. *Pi pat i-așternut Un țol mohorît Cu țurțuri di-argint.* DIACONU, VR. 218. ✦ (Învechit și regional; adesea la pl.) Ciucure; franj (la o draperie, la un covor etc.); (regional) țurțalău **(3)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 356¹/30, ALEXI, W., VAIDA, ALR I 1 876/588, 677, ALR SN IV h 1 205/531, ALRM SN III h 1 016. *Cu potcoave de argint, Cu țurțuri pănă-n pămînt Și cu frîul de mătasă.* FOLC. MOLD. I, 313. ✦ (Prin nordul Munt.; la pl.; în forma *țorțuri*) Zdrențe care atîrnă la o haină. SCRIBAN, D. ✦ (Prin nordul Munt.) Șfichi² **(1 1)**. Cf. SCRIBAN, D.

4. S. m. P. a n a l. (Bot.; regional; la pl.) Amenți (de alun); (popular) rinsă¹ **(1)**, (regional) țurțalăi (v. ț u r ț a l ă u **4)** (Capul Codrului — Gura Humorului). Cf. ALR I 990/378. ✦ (Prin Mold.; și în sintagma *poamă țurțure*, H VIII₁ 236) Varietate de strugure cu boabele lungi, rare, de culoare albă. ALIL 1983—1984, 244.

5. S. m. (Regional; la pl.; și în sintagma *țurțurii mieilor*, com. MARIAN) Măzăriche **(3)**; (regional) mielușei (v. m i e l u ș e l **II)**, omătul mieilor (v. o m ă t¹), ț i r a i **(2)**, țirțai **(1)**, țirțar **(1)**, țirțărel, țirțărică **(1)**, țirțiră **(1)**, țirțiriche **(1)**, țurțalău **(5)**, țurțurel¹ **(2)**, țurțurică, zăpada mieilor (v. m i e l).

Cf. CIHAC, II, 436, ȘEZ. V, 167, ALR SN III h 797, ALR — M III h 670/221, NALR — B 1 613/65, ALR — T 1 613/245, 263. ◊ *Țurțurii mieilor* = nume dat ultimei zile cu vreme schimbătoare de după zilele babelor; (regional) omătul mieilor, ziua mieilor. Cf. MARIAN, S. R. II, 134. ✦ (În dicționarele din trecut) Picătură **(I)**, strop. Cf. CIHAC, II, 436, BARCIANU, ALEXI, W.

6. S. n. (Mai ales în Olt. și Munt.) Țeavă sau jgheab prin care curge apa de la izvor sau de la cișmea; uluc, (regional) țuțuric; p. e x t. izvor, cișmea, (regional) ciuciur, țîrău, țuțuroi **(2)**, țuțuruș[2] (v. ț u r ț u r u ș **2**). V. c i u r g a u, ț u r l o i **(I 1)**, ț u ț u d a n[1], ț u r u i ș, ț u ț u r i c, ț u ț u r u i **(2)**. *Spre un fund al curții . . . albea trupul văruit al [illegible] fîntînă deasupra țurțurului [illegible] zugrăvită în roșu și în albastru.* MACEDONSKI, O. III, 109, cf. DR. I, 250. *Pe la fîntîni iei unda în palme și mi-o dai . . . Ai dus la țurțur gura cu gura mea [illegible] deodată.* ARGHEZI, VERS. 45. *Mergeți pînă dați de-o fîntînă, Unde curge apa pe-un țurțur.* SORESCU, L. L. II, 122, cf. COMAN, GL., ALR I 793/850, ALR II 2 552/833, A III 16, LEXIC REG. 58, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469, UDRESCU, GL. ✦ (Prin exagerare) Șiroi[1] **(2)**. *O-mberegățis-aicea [oaia] și cura sîngele țurțur.* T. DIAL. M I, 234. ✦ (Regional; în forma *țuțur*) Cascadă; (regional) țurăială (v. ț u r u i a l ă **2**), țurțurău **(2)**, țuruitoare. V. ț u r u i ș (Lăpușata - Rîmnicu Vîlcea). *La țuțur țurue apa.* ALR I 430/808.

— Pl.: (m.) *țurțuri* și (n.) *țurțure* (LEXIC REG. 58). — Și: **țúrțure** (TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DEX) s. m., (regional) **țúrțură** (ALIL 1983—1984, 245) s. f., **țórțur** (SCRIBAN, D., ALR I 432/690, ib. 1 876/677, ALR SN III h 801/987), **țórțor** (BAR. — MUNT., W. 356[1]/30, ALEXI, W., VAIDA, ALR — T 1 615/419) s. m., **țortól** (SCRIBAN, D., VAIDA, COMAN, GL.; pl. *torțole* A III 18), **țúnțur** (ALR — T 1 613/403), **țúțur** (accentuat și *țuțúr* ARH. FOLK. III, 93, ALR I 430/808, ALR II 2 552/853, LEXIC REG. 58, NALR — B 1 615/4, 45, ALR — T 1 615/427; pl. și *țuțure* ALR II 2 552/853, LEXIC REG. 58) s. m. și n., **țuțúră** (ALR I 432/5, NALR — B 1 615/6; pl. și *țuțure* NALR — B 1 615/6) s. f., **zúrzur** (GLOSAR REG.) s. m.

— Cf. ț u r.

ȚURȚÚR[2] s. n. v. **țuțur[2]**.

ȚURȚURÁ vb. I. I n t r a n z. (Regional) **1.** (Despre apă) A picura **(I 1)**; a șiroi[2] **(2)**; (regional) a țirțira. Cf. CIHAC, II, 435, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., UDRESCU, GL. ✦ I m p e r s. A ploua puțin; a ploua mărunt; (regional) a țîrțîra. Cf. ALEXI, W., ALR I 1 266/708.

2. I m p e r s. A cădea măzăriche **(3)**. Com. MARIAN, ALR SN III h 797/551.

— Prez. ind. pers. 3: *țúrțură*. — Și: **țurțurí** (ALR SN III h 797/551; prez. ind. pers. 3 *țurțurește*) vb. IV, **țorțurá** (CIHAC, II, 435), **țuțurá** (UDRESCU, GL.) vb. I.

— Formație onomatopeică. Cf. ț u r.

ȚURȚURÁT, -Ă adj. (Rar) Cu țurțuri[1] **(2)**, de care atîrnă țurțuri; (regional) înțurțurat. *Barba și pletele-i albe, țurțurate la sfîrcuri de sarea talazelor, i-acoperă ochii, urechile și fața.* DELAVRANCEA, S. 66, [illegible]

— [illegible]

— Țurțur[1] + suf. [illegible].

ȚÚRȚURĂ s. f. v. **țurțur[1]**.

ȚURȚURĂU s. m., s. n. (Prin Transilv.) **1.** S. m. Țurțur[1] **(1)**. [illegible] 1 615/399.

2. S. n. (În formele *țurțuláu*, *țuțurău*) Cascadă, (regional) ț u r ț u r[1] **(6)**, ț u r u i t o a r e (CHEST. IV 43/113); izvor mic (LEXIC REG. II, 103). V. ț î r ă u.

— Pl.: (m.) *țurțurăi*. — Și: **țurțuláu** (COMAN, GL., com. V. BREBAN, CHEST. IV 43/113; pl. și, n., *țurțuleie* CHEST. IV 43/113), **țuțurău** (LEXIC REG. II, 103, ALR — T 1 615/399; pl. și, n., *țuțuraie* LEXIC REG. II, 103) s. m., s. n.

— **Țurțur[1]** + suf. *-ău*.

ȚÚRȚURE s. m. v. **țurțur[1]**.

ȚURȚURÉL[1] s. m. (Mai ales la pl.) **1.** Diminutiv al lui ț u r ț u r[1] **(1)**. *Auzii murmurul țurțureilor mici de gheață.* ISANOS, V. 260, cf. ALR I 432/337, 339.

2. (Prin Transilv., Maram. și Ban.; mai ales la pl.; adesea cu determinările „de gheață", „de ploaie"; și în sintagma *țurțureii mieilor*, NALR — B 1 613/61, ALR — T 1 613/256, 257, 265) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). Cf. SCL 1980, 95, ALR SN III h 797/353, ALR — M III h 670/222, NALR — B 1 613/60, 83, 90, 93, ALR — T 1 613/243, 244, 256, 257, 261.

3. (Bot.; regional) Ghiocel *(Galanthus nivalis)* (Berbești - Sighetul Marmației). ALR I 1 932/351.

— Pl.: *țurțurei*. — Și: (prin Ban.) **țunțuréi** (NALR — B 1 613/83, 90, 93), (regional) **țupțuréi** (ALR — M III h 670/222) s. m. pl.

— **Țurțur[1]** + suf. *-el*.

ȚURȚURÉL[2] subst. (Într-o ghicitoare) Diminutiv al lui ț u r ț u r[2] (v. ț u ț u r[2] **2**). Cf. PASCU, C. 216. *Culmeci, Culmeci, Țurțurel într-un picior* (Varza). (Țepu - Tecuci). PAMFILE, C. 35.

— Pl.: ?

— **Țurțur[2]** + suf. *-el*.

ȚURȚURÍ vb. IV v. **țurțura**.

ȚURȚURÍCĂ s. f. (Prin Ban.; cu sens colectiv) Măzăriche **(3)**; (regional) țurțuri (v. ț u r ț u r[1] **5**). Cf. NALR — B 1 613/25, 26.

— **Țurțur[1]** + suf. *-ică*.

ȚURȚURÓI s. n. v. **țuțuroi**.

ȚURȚURÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** Ca un țurțur[1] **(1)**, în formă de țurțur[1]. *Crește-n jos Țurțuros* (Țurțurul de gheață). ȘEZ. XXI, 72.

2. Cu țurțuri[1] **(2)**. Cf. BAR. — MUNT., W. 507[1]/44. *Lină țorțoroasă.* id. ib.

— Pl.: *țurțuroși, -oase*. — Și: **țorțurós, -oásă** (BAR. — MUNT., W. 507[1]/44), **țorțorós, -oásă** adj.

— **Țurțur[1]** + suf. *-os*.

ȚURȚURÚȘ subst. (Regional) **1.** S. m. Țurțur[1] **(1)**. Cf. ALR I 1 254/87, UDRESCU, GL., NALR — O III h 320/915.

2. Subst. (În forma *țuțuruș*) Izvor. Cf. DR. I, 557, DENSUSIANU, T. H. 338.

— Pl.: **(1)** *țurțuruși*. — Și: **țunțurúș** (ALR I 1 254/87) s. m., **țuțurúș** (DR. I, 557, DENSUSIANU, T. H. 338 subst.), **țorțoruș** (NALR — O III h 320/915) s. m.

— **Țurțur[1]** + suf. *-uș*.

ȚÚRUC interj. (Prin Transilv., Ban. și Mold.; și întărit prin „înapoi" sau prin „ne") Strigăt cu care se îndeamnă caii înhămați să dea înapoi. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99, CHEST. V 77/92. *Țuruc, Cheșa,* [illegible]

Țuri-napoi! GLOSAR REG. *Țuri la irima drumului, mărinc-te cirii – nu ne lasă Dumnedzău la pagubă*, expresie cu care sînt batjocoriți moții din părțile superioare ale Arieșului, vizînd anumite particularități ale graiului lor. T. PAPAHAGI, C. A. 49.

— Și: **țúrie** (MAT. DIALECT. I, 101; accentuat și *țurie* LEXIC REG. 111, com. din BERZOVIA – REȘIȚA, ALIL 1983–1984, 316), **țurí, țirí** (GLOSAR REG.), **țuri** (pronunțat monosilabic) interj.

– Din germ. **zurück**, magh. **curukk, curikk**.

ȚURUCLÍ vb. IV. Refl. (Prin Transilv.; despre cai) A se trage înapoi, a se da înapoi. *Caii tăi s-o învățat să se țuruclească cum trebe.* MAT. DIALECT. I, 101. ◇ Tranz. fact. *Măi, bă[illegible] [illegible] ca să poci trece!* ib.

– Prez. ind.: *țuruclesc*.

– Din magh. **curukkol**.

ȚURUÍ¹ vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. (Despre lichide sau despre materii în stare de pulbere, granule etc.) A curge (în șuvoaie, în șuvițe), producînd un zgomot caracteristic; a ciurui. V. țîrîi¹ **(1)**. *Ploaia țuruia mereu în [illegible]* SĂM. I[illegible] 125, cf. DR. I, 251, COMAN, GL., CHEST. IV 52/546 c 1, ALR I 429/109, ib. 430/896 *La [illegible]* ALR I 430/808, cf. A II 8, LEXIC REG. 39. *A stat ploaia; mai țuruie un pic din streșină.* MAT. DIALECT. I, 271, cf. UDRESCU, GL. ✦ (Despre burlane, robinete etc.) A produce un zgomot caracteristic la scurgerea unui șiroi¹ **(2)**. V. țîrîi¹ **(1)**. *Burlanul țuruie vîrtos.* MIHĂESCU, D. A. 187. *Țuruie burlanele.* UDRESCU, GL. *[illegible]* id. ib. ✦ Tranz. A lăsa să curgă puțin cîte puțin. V. țîrîi¹ **(1)**. *C-o mînă [illegible] făina.* DR. I, 251.

2. Tranz. (Complementul indică păsări de curte) A chema la mîncare, folosind cuvîntul „țur". Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *țúrui* și *țuruiesc* (CHEST. IV 52/546 c 1). — Și: **(1) țurâí** vb. IV DR. I, 251, COMAN, GL., CHEST. IV 52/546 c 1.

— **Țur** + suf. *-ui*.

ȚURUÍ² vb. IV v. **zurui**.

ȚURUIÁC s. m. v. **țîrîiac**.

ȚURUIÁLĂ s. f. (Regional) **1.** Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi¹; (regional) țuruit, țuruitură. Cf. UDRESCU, GL. *S-aude țuruială ... de la streșini.* id. ib.

2. (În forma *țurăială*) Cascadă; (regional) țurțur¹ **(6)** (Noul Român – Victoria). Cf. CHEST. IV 43/172 b.

— Pl.: *țuruieli*. — Și: **țurăiálă** s. f. CHEST. IV 43/172 b.

— **Țurui¹** + suf. *-eală*.

ȚURUÍȘ s. n. (Prin sudul Transilv.) Izvor (DENSUSIANU, Ț. H. 338, DR. I, 557); cascadă mică, (regional) țuruitoare (CV 1950, nr. 4, 41). V. țurțur¹ **(6)**.

— Pl.: ?

— **Țurui¹** + suf. *-iș*.

ȚURUÍT s. n. (Regional) Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi¹; (regional) țuruială **(1)**, țuruitură. *El umblă ..., fără a auzi ceva decît țuruitul apelor.* MOZAICUL (1839), 771/9, cf. UDRESCU, GL. *Abia se mai aude țuruitul cazanului, s-a potolit focul.* id. ib.

— V. **țurui¹**.

ȚURUITOÁRE s. f. (Prin Transilv. și Mold.) Cascadă mică, (regional) țurțurău **(2)**, țuruiș (CHEST. IV 43/170 a, 546 a, 550 b 2, ALR I 430/215); apă curgătoare puțin adîncă și liniștită (PAȘCA, GL.).

— Pronunțat: *-ru-i-*. — Pl.: ? — Și: **țurăitoáre** (PAȘCA, GL., CHEST. IV 43/170 a, ALR I 430/215), **țurăietoáre** (CHEST. IV 43/550 b 2) s. f.

— **Țurui¹** — suf. *-ătoare*.

ȚURUITÚRĂ s. f. (Regional) Zgomot produs de curgerea sau de căderea unui șiroi¹; (regional) țuruială **(1)**, țuruit. Cf. UDRESCU, GL. *În țuruiturile streșinilor [illegible]*

— Pronunțat: [illegible]

— **Țurui¹** — suf. [illegible].

ȚURÚȘ s. m. v. **țăruș**.

ȚÚSLĂ s. f. (Prin Transilv.) **1.** Rachiu sau țuică (slabă) care se obține la prima distilare; p. gener. țuică slabă. *Și susla-i tare, d-apoi cînd a fi gata* [vinarsul]. CV 1951, nr. 3–4, 47, cf. MAT. DIALECT. I, 290, L. ROM. 1960, nr. 2, 21, ALR – T 1 165/241, 249, 250, 256, 257, 259, 260, T. DIAL. B. N. 290. ✦ (Prin Transilv. și Maram.) Țuică tare, obținută la începutul distilării. Cf. ALR – M II h 463/231, 236, ALR – T 1 165/242, 244, 245. ✦ (Regional) Țuică de calitate slabă, obținută la sfîrșitul distilării (Iapa – Sighetul Marmației). [illegible] h 463/226. ✦ (Regional; în forma *ciuslă*) Țuică distilată de două ori (Vișeul de Jos – Vișeul de Sus). Cf. ALR – M II h [illegible]

2. (Regional; în forma *ciuslă*) Băutură sau mîncare rău pregătită (Sîngeorz Băi – Năsăud). PAȘCA, GL.

— Pl.: [illegible] — Și: **țúzlă** (MAT. DIALECT. I, [illegible] T 1 165/25[illegible], T. DIAL. B. N. 290), **súslă** [illegible] ALR – T 1 165/257, 259, 260, T. DIAL. B. N. 290), **súzlă** (ALR – T 1 165/242, 244, 245), **ciúslă** (T. DIAL. B. N. 290), **ciúzlă** (ALR – M II h 463/236, ALR – T 1 165/241, 249, 250, 275), **ciúsă** (T. DIAL. B. N. 290) s. f.

— Etimologia necunoscută.

ȚUȘ [illegible] v. **țîțus**.

ȚUȘÁIS s. n. v. **țușpais**.

ȚUȘC, -Ă adj., s. f. (Prin Mold.). **1.** Adj., s. f. (Varietate de oi) care se înrudește cu țurcana²; (oaie) care aparține acestei varietăți; (oaie) țurcană². *Soiul oilor se împarte în cinci neamuri: cel întîi țuște, al doilea oltence ...* MANOLACHE DRĂGHICI, I, 23/6. *Țuștele sînt cele mai pipernicite oi din țară.* ap. TDRG. *Mieii oilor karakulizate (țușca) au deseori, în prima zi, o blăniță aspră și neclară.* ENC. VET. 530, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Berbeci țuști.* SCRIBAN, D., cf. DEX. *Rasă locală, de munte, denumită și oaia bîrsană sau țușcă.* POTLOG, D. A. 294. *Oi țuște.* CHEST. V 75/24.

2. S. f. Epitet pentru o fată tînără și naivă. *Se amuza ... să vadă cît poate minți țușca din Vaslui.* PAPADAT-BENGESCU, R. I, 162, cf. SCL 1978, 325.

— Pl.: (adj.) *țuști, -ște*, (s. f.) *țuște* și *țușce* (ȘĂINEANU, D. U.).

— Etimologia necunoscută.

ȚÚȘCA interj. (Regional; repetat) Cuvînt cu care se alungă mieii. Com. din ZAHAREȘTI – SUCEAVA.

— Cf. **țușc**.

ȚUȘCÁN s. m. (Regional) Nume dat unei specii de șobolan **(1)** (Roșiești – Vaslui). Cf. H VI 199.

— Pl.: *țușcani*.

— Cf. ț i ț c a n².

ȚÚȘCĂ¹ s. f. **1.** (Prin Mold.) Șervet, basma, batistă mare, răsucită și înnodată, care este folosită la jocul de-a țușca; (regional) ciușcă, mișcă¹ **(1)**. *[illegible]* LAMBRIOR, S. 186, cf. MARIAN, I. 197. *[illegible]* *să vă faceți o țușcă, doar vi-ți mai dezmorți cele ciolane.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, IORDAN, L. M. 298. ◇ E x p r. **A se face țușcă** = a se îmbăta. *[illegible]* ALECSANDRI, T. 241, cf. ȘĂINEANU, D. U., ZANNE, P. III, 543.

2. (Prin Mold.; și în construcția *de-a țușca)* Numele unui joc, în care unul dintre jucători este lovit în palmă sau pe spate cu țușca¹ **(1)**; (regional) mișcă¹ **(2)**. *[illegible]* LAMBRIOR, S. 186, cf. ȘĂINEANU, D. U., [illegible] 23, 70.

3. S. f. (Prin Munt.) Epitet pentru o fată sau pentru o femeie tînără, zveltă, sprințară, iute, vioaie, harnică. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 266. (Pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *[illegible]* UDRESCU, GL.

— Pl.: *[illegible]*. — Și: **țoáscă** s. f. [illegible]

— Cf. ț u ș t i¹.

ȚÚȘCĂ² s. f. v. **ciușcă**.

ȚUȘCÓV s. m. Pește migrator, asemănător cu obletul, dar mai mare decît acesta; oblet-de-mare, oblet-de-Dunăre *(Chalcalburnus chalcoides danubicus)*. Cf. I. IONESCU, M. 93. *Pescuiesc ... Tîscov și plevușcă, belghiță, scobar.* BARONZI, ap. CĂLINESCU, S. C. L. 115, cf. ALEXI, W., ANTIPA, P. 383. *Țîșcovii vin toamna și se prind bine numai iarna.* ap. BĂCESCU, P. 56, cf. CL 1971, 275, M. D. ENC., DLN, com. MARIAN, PORȚILE DE FIER, 349. ◇ *Țușcov de sac* = **a)** (prin Ban.) țușcov *(Chalcalburnus chalcoides danubicus)*. Cf. BĂCESCU, P. 56; **b)** (regional) oblet *(Alburnus alburnus)*. id. ib. *Țușcov mic* = (regional) oblet *(Alburnus alburnus)*. id. ib. ◇ C o m p u s: **țușcov-de-rîu** = beldiță *(Alburnoides bipunctatus)*. id. ib. 56, 117.

— Accentuat și: *țúșcov*. BĂCESCU, P. 56. — Pl.: *țușcovi*. — Și: (regional) **țîșcov, țișcov** (id. ib. 56), **tușcóv** (PORȚILE DE FIER; accentuat și *[illegible]* BĂCESCU, P. 56), **tiscov, tiscov** [illegible] ALEXI, W., ANTIPA, P. 383, com. MARIAN) s. m.

— Din [illegible] **ciskov**.

ȚUȘCULEÁN, -Ă s. m. și f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țiculean, țușcuț (Pitești). UDRESCU, GL.

— Pl.: *[illegible]*

— **Țușcă¹** [illegible]

ȚUȘCULÍNĂ s. f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei fete; (regional) țiculeană, țuculină (Pitești). Cf. SFC VI, 122, UDRESCU, GL.

— Pl.: *[illegible]*

— D[illegible] **țușculeană**, [illegible]

ȚUȘCÚȚ, -Ă s. m. și f. (Regional; cu nuanță afectivă) Termen cu care cineva se adresează unei persoane tinere; (regional) țiculean, țușculean (Pitești). [illegible]

— Pl.: *țușcuți, -e*.

— **Țușcă¹** [illegible]

ȚÚȘLI s. m. v. **țuțăl**.

ȚUȘNÍ vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Rar; despre ființe) A țișni **(2)**. Cf. CADE. *Pitulicea ... acum țușnește printre spinii de porumbel.* SIMIONESCU, F. R. 147. *La cel mai mic foșnet, ...* [broaștele] *țușnesc în apă, în sărituri elegante și mari.* id. ib. 191.

2. (Regional; despre lichide) A țișni **(1)** (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN IV h 1 119/414, ALRM SN III h 937/414.

— Prez. ind.: *țușnesc*.

— **Țuști¹** + suf. *[illegible]*.

ȚUȘPÁIS s. n. **1.** (Prin Ban.; în forma *țușais)* Garnitură (servită lîngă friptură). Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99. *Zamă, rinflaiș, țușais.* ALEXICI, L. P. 255. ✦ Mîncare de dovleci (LEXIC REG. 120, com. din BERZOVIA — REȘIȚA), de cartofi (com. din BERZOVIA — REȘIȚA).

2. (Prin Bucov.) Mîncare proastă. LEXIC REG. 115.

3. (Regional; în forma *țușpă)* Supă sau borș rău făcute. Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

4. (Prin Bucov.) Băutură alcoolică falsificată. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *țușpaisuri*. — Și: **țușáis** s. n., **țușpă** (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI) s. f.

— Din germ. **Zuspeis**. — Pentru **țușpă**, cf. și s u p ă.

ȚÚȘPĂ s. f. v. **țușpais**.

ȚUȘT interj., s. m. v. **țuști¹**.

ȚUȘTI¹ interj., subst. **I.** Interj. **1.** (Adesea cu valoare verbală) Cuvînt care sugerează mișcarea bruscă și precipitată a unei ființe (care sare, care țîșnește undeva ori de undeva, care o ia la fugă) și redă zgomotul produs de o asemenea mișcare; țîști¹ **(I 1)**. V. c i u ș t i, s m î c, t î l v i c, t u l a i², ț i b î ș t i, z b u g h i, z v î c. [Șoarecele] *furînd o fărmătură: Țuști iute-n crăpătură.* DONICI, F. II, 36/11. *Fac țuști! din baltă ș-o iau la sănătoasa.* CREANGĂ, A. 67. *Talpa iadului atunci face țuști înlăuntru și dracii tronc! închid poarta.* id. P. 311. *Cînd a auzit Aghiuță asta, și-a luat degrabă marfa și țușt! p-aci ți-e drumul.* CARAGIALE, O. III, 41. *Așa ca la o zburătură de noi, țuști un iepure.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 238. *N-apuci bine să-nchizi porcul ... și el țușt! na-ți-l că iese!* CONTEMPORANUL, V_1, 143. *Cîte unul ..., [illegible] peste picioare.* SEVASTOS, N. 338. *Tată-său îl fugărește, el țuști pe o parte și vine pe alta.* PĂUN-PINCIO, P. 110. *Cerșetorii, țuști la loc și: smirna!* SĂM. III, 382, cf. TDRG, PAMFILE, J. I, 88, PR. I, 89, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Se sui pe un comănac, pînă cînd îi veni bine, și ... țuști în spinarea calului.* VISSARION, B. 15. *Țuști! sar lighioane ... uită-le, nu-s ... pier.* VOICULESCU, POEZII, I, 238. *Intrăm tupiluș într-o casă și țuști pe cuptor.* SADOVEANU, O. I, 547. *Tocmai cînd să facă țuști-n apă,* [racul] *se trezește în sită.* ȘEZ. IV, 117. *Ca prin minune s-o făcut ca o păsăruică mititică și țuști pe geam afară.* I. CR. II, 181. *Cînd o deschis ușa, moșneagul țuști din odaie.* VASILIU, P. L. 61. *Țăs-un cot — Și țuști în pod. Țăs-un lat — Și țuști în pat.* FOLC. MOLD. II, 351. *Cimiliga prin tufiș, Țuști din iarbă-n aluniș* (Iepurele). GOROVEI, C. 189. ◇ C o m p u s: (regional) **țuști-huști** = cuvînt care imită mișcări precipitate (făcute pe ascuns). *M-am dat jos din căruță și, ici-colo, [illegible]* LUNGIANU, CL. 198.

2. (Prin sudul Mold.) Cuvînt cu care se alungă [illegible] ALR II 5 526/514, 605.

II. (Regional) **1.** Subst. (În construcția) *De-a țuștiul* = numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape (Jorăști — Tecuci). Cf. H III 247.

2. S. m. Copil, puști; (regional) țișt[1] (**II 2**) (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Și: **țușt** interj., s. m.

— Onomatopee.

ȚUȘTÍ² vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A apărea, a ieși de undeva pe neașteptate, a ț î ș n i (**2**), (regional) a c i u ș t i; a se deplasa repede. *Din cuibul lui, mistrețul [illegible] țuști [illegible]* [illegible] 333. *Obleții se țin mereu „în pînze", adică în cete, la suprafața apei, „țuștind ca săgețile" mereu grăbiți, mereu cotind.* BĂCESCU, P. 136.

2. T r a n z. A arunca repede (înăuntru) cu o mișcare bruscă; (regional) a ciușni. *Femeia țușteşte în [illegible]* ȘEZ. XVIII, 38.

Prez. ind. *[illegible]*

— V. **țuști**[1].

ȚÚTE subst. (Prin vestul Transilv.; în e x p r.) **A duce** (sau **a lua**) **pe cineva** (**in**) **tute** = a duce (ori a lua) pe cineva în circă sau pe umeri. Cf. COMAN, GL., ALR II/I h 55/279, com. din [illegible] — ZALĂU, com. V. BREBAN.

— Etimologia necunoscută.

ȚUȚ s. n. **1.** (Regional) Proeminență sau excrescență cărnoasă. *La coadă* [la găina bolnavă de țîfnă] *se ridică un țuț (moț) de piele ..., pe care multe [illegible]* ȘEZ. VI, 84, cf. PASCU, C. 236. ◊ E x p r. **A sta țuț** = (despre arșice) a sta vertical. Cf. TDRG, SCL 1980, 89. **A lăsa** (pe cineva) **țuț** = **a)** a înșela pe cineva în așteptări; a lăsa cu buzele umflate. Cf. IORDAN, L. R. A. 497; **b)** a lăsa pe cineva uluit; **c)** a-i lua cuiva totul, a sărăci pe cineva. Cf. UDRESCU, GL. **A rămîne țuț** = **a)** a rămîne foarte mirat, uluit. Cf. DEX, UDRESCU, GL.; **b)** a rămîne fără avere, foarte sărac. Cf. UDRESCU, GL.; **c)** a rămîne foarte singur. id. ib.

2. (Prin Olt.; la f., în formele *țuță*, *țoță*, și la m., în forma *țoț*) Grămadă, glugă de strujeni; (regional) ciuclă, surlă. Cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1980, 89, 90, L. ROM. 1961, 23, CHEST. II 70/19, ALR SN I h 118, NALR — O IV h 607. ✦ (Regional; la f., în forma *țoță*) Grămadă de lemne lungi așezate vertical (și sprijinite de un pom) (Rimnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 88. ✦ (Prin Olt.; la f., în forma *țoță*) Grămadă mare de coceni de porumb. Cf. NALR — O IV h 608. ✦ (Într-o ghicitoare; la m., în forma *țoț*, și la f., în forma *țoață*; cu sens neprecizat, probabil) Grămadă. *Țoțul moțul șede în drum, Țoațele moațele trec pe drum* (Ciobanul cu oile). COM. SAT. I, 103.

3. (Prin Olt., Ban. și sudul Transilv.; la f., în formele *țuță, țoță, țoață*) Adăpost mobil (din scînduri, paie, stuf) la cîmp; colibă mică (de formă conică) în care se adăpostesc ciobanii. Cf. GR. S. VI, 246, ALR II/I h 258/812, ALRM II/I h 333/812, com. din BOGÎLTIN — BĂILE HERCULANE, L. ROM. 1961, 320, FOLC. OLT. — MUNT. I, 469.

— Pl.: *țuțuri*. — Și: (regional) **țúță** (CADE, L. ROM. 1961, 23, SCL 1980, 89, ALR SN I h 118/836, NALR — O IV h 607, ib. h 608, com. din BOGÎLTIN — BĂILE HERCULANE; pl. *țuțe*), **țóță** (SCRIBAN, D., GR. S. VI, 246, CHEST. II 70/19, ib. 414/32, ALR SN I h 118, ALR II/I h 258/812, ALRM II/I h 333/812, LEXIC REG. 88), **țoáță** s. f., **țoț** (ALR SN I h 118/848; pl. *țoți* ib.) s. m.

— Etimologia necunoscută.

ȚÚȚĂ s. f. v. **țuț**.

ȚÚȚĂL s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Biberon (de cauciuc sau, în trecut și în mediul rural, făcut din pînză). *De așa-zis țuțăl să păzim pruncii, mai vîrtos dacă lăsăm pruncii să doarmă cu el în gură.* DIETET. 21/19, cf. ALIL 1983—1984, 316.

— Pl.: *țuțăle*. — Și: (regional) **țúțlu** (com. din BERZOVIA — REȘIȚA) subst., **țúzlă** (LEXIC REG. 10) s. f., **țúțli** (com. din OCNA MUREȘ) subst., **țúșli** (ALIL 1983—1984, 316) s.m.

— Din germ. austriac Zuzel. - Țuțli < magh. cucli.

ȚUȚĂNEÁSCĂ s. f. v. **țuțuienesc**.

ȚUȚBÉI s. m. v. **țuțubei**.

ȚUȚÉICĂ s. f. v. **țițeică**[1].

ȚÚȚLI subst. v. **țuțăl**.

ȚÚȚLU subst. v. **țuțăl**.

ȚUȚOÁICĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1]. Cf. LEXIC REG. 88.

— Pl.: *țuțoaice*.

— **Țuțoi** + suf. *-că*.

ȚUȚÓI s. n. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1] (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *țuțoaie*.

— **Țuțu** + suf. *-oi*.

ȚÚȚU interj., subst. **1.** Interj. (Prin Olt. și nord-vestul Munt.; repetat) Cuvint cu care se însoțește datul în leagăn, în scrinciob, săltatul pe genunchi; huța. Cf. ALR II/I MN 71, 2 659/836, UDRESCU, GL. ◊ E x p r. **A da** (pe cineva) **țuțu** = a legăna pe cineva, a balansa; a da huța. *Hai să te dau țuțu.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional; cu valoare verbală; în forma *tițu*) Nani (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR II/I MN 73, 2 658/2, ALRM II/I h 200/2.

2. Subst. (Prin vestul Munt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică[1]. Cf. ALR I 1 703/782, UDRESCU, GL.

— Pl.: (**2**) *țuțuri*. ALR I 1 703/782. — Și: **tițu** interj. ALRM II/I h 200/2.

— Onomatopee.

ȚUȚUBĂR subst. (Regional) Scrinciob (**3**): (regional) țițeică[1] (Boița — Hațeg). Cf. ALR I 1 704/122.

— Pl.: ?

— Formație onomatopeică. Cf. ț u ț u.

ȚUȚUBÉI interj., s. m. (Regional, mai ales în Mold.) **I.** Interj. Cuvint care redă strigătul caracteristic al pițigoiului. *Repetarea... sunetului interpretat „țu-țu-dei" sau „ci-ci-gău".* BĂCESCU, PĂS. 341. *Înainte de a se topi* [omătul] *zicea: „țuțubei-țuțubei, pune cilțul la știubei", adică să lase femeile lucrul de iarnă din casă (torsul etc.) și să iasă la cel de afară, de primăvară.* id. ib. 342. [Pițigoiul] *anunță timp frumos cind cîntă „țuțundei".* ap. BĂCESCU, PĂS. 343. *Țuțubei, țuțubei, Scoate cilții din știubei; Și-i pune pe frunzi de tei, Că se torc ei singurei.* H VI 28.

II. S. m. (Ornit.) **1.** Pițigoi (**1**); (regional) țițidoi (**2**) *(Parus maior)*. Cf. ENC. ROM. III, 1 148, BĂCESCU, PĂS. 169. *Cintecul țuțubeiului.* I. CR. IV, 239.

2. (În forma *țuțundei*) Ciocîrlie *(Alauda arvensis)* (Vădeni — Bîrlad). BĂCESCU, PĂS. 169.

— Pl.: *[illegible]*. — Și: **țuțudéi** (scris și *țu-țu-dei*) interj., (prin Mold. și Olt.) **țuțundéi** (ENC. ROM. III,

1 148 [illegible] ; [illegible] țuțbei [illegible]CU, PĂS. 329) s. m.

— Formație onomatopeică.

ȚUȚUDÁN¹ s. n. **1.** (Prin [illegible] Transilv. [illegible] vestul Munt. și estul Olt.) Vîrf (ascuțit) de deal sau de stîncă [illegible] 91, 92 ; deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/816), deal înalt (SCL 1980, 91) ; deal mic, colină conică (TOMESCU, GL., SCL 1980, 92) ; ridicătură de pămînt, movilă [illegible] TOMESCU, GL. 286, CHEST. IV 78/816, [illegible] ; piatră de formă conică (SCL 1980, 92). V. ț i c l ă u¹ **(1)**, ț u g u i¹ **(1)**, ț u ț u i¹ **(1)**, [illegible] *culmele cele înalte ale țurțudanelor (așa se numește* [illegible] PHILIMON, I. 110/25. *Țurțudan... este o variantă a lui țuțudan, rezultată prin „despicarea" lui „ț" în „rț".* SCL 1980, 92. ✦ (Prin Olt. ; în forma *țuțudan)* Grămadă (de materiale sau de lucruri). V. ț u r ț u d o i. Cf. TOMESCU, GL. 286. ✦ (Regional ; în forma *țurțudan)* Claie înaltă (Băile Olănești). SCL 1980, 92.

2. (Regional ; în forma *țurțudan)* Ferestruică executată în acoperișul unei case ; tabacheră **(2)** (Rîmnicu Vîlcea). LEXIC REG. 88.

— Pl. : [illegible]. — Și : **țurțudan** s. n.

— Cf. ț u ț u i¹.

ȚUȚUDÁN² s. n. v. **țuțudan¹**.

ȚUȚUDÉI¹ s. m. v. **țuțubei**.

ȚUȚUDÉI² s. n. (Prin nordul Munt.) Pisc mic ; (regional) piscotei. Cf. SCL 1980, 92, RĂDULESCU-CODIN.

Pl. : [illegible].

— De la **țuțudan¹**, prin schimbarea terminației cu sufixul *-ei*.

ȚUȚÚI¹ s. n. **1.** (Prin sudul Transilv. și prin Munt.) Vîrf de deal sau de munte [illegible] POLIZU, CIHAC, II, 536, LM, [illegible], GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG, [illegible], SCL 1980, 92, CHEST. IV supl., UDRESCU, GL.) ; deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/86, 740, ib. IV supl.) ; deal ascuțit și înalt (ib. IV supl., SCL 1980, 92) ; movilă țuguiată (CHEST. IV supl., SCL 1980, 92) ; moviliță (KLEIN, D. 444). V. c o l i n ă, c u c ă, ț i c l ă u¹ **(1)**, ț u c u d a n, ț u c u l e u, ț u g u i¹ **(1)**, [illegible] **(1)**, [illegible] **(1)**, [illegible] ț u ț u d a n¹ **(1)**, ț u ț u i a n d r ă, ț u ț u l ă, ț u ț u[illegible] **(1)**. [illegible] *și de țuțuiuri se repede spre valea Prahovei.* ap. TDRG. *Am* [illegible] UDRESCU, GL. ◇ E x p r. (Prin vestul Munt.) **A sta spînzurat (ca dracu) pe țuțuie** = „a sta cocoțat pe vîrfuri ; a sta rău". UDRESCU, GL.

2. (Regional) Parte ascuțită a unor obiecte (căciulă, [illegible] **(2)**. [illegible] GHEȚIE, R. M. *Țuțuiul unei căciuli se da grabnic pe spate.* KLOPȘTOCK, F. 30. *Șaisprezece opintele, Două scîrțîitele Ș-un țuțui după ele* (Plugarii, boii și plugul). PAMFILE, [illegible] *ele* (Plugul). GOROVEI, C. 297.

3. (Regional) Umflătură la cap ; cucui. Cf. POLIZU, [illegible], CHEST. IV supl., PĂS. [illegible] 216. ✦ (În forma *țuțui)* Negel (Sebeșul de Sus — Cisnădie). Cf. SCL 1980, 92.

4. (Regional) Moț¹ de păr ; (regional) ț u l u c **(1)**, [illegible] CHEST. IV supl.). ✦ Moțul¹ ciocîrlanului. Cf. CHEST. IV supl.

5. [illegible] arșice. Cf. PAMFILE, J. II, 297.

Pl. : [illegible] n. *țuțuiuri* și *țuțuie*, (m.) *țuțui* (POLIZU, ALEXI, W.). — Și : **țurțui** s. n. KLEIN, D. 444, LEXIC REG. 87, SCL 1980, 92.

— Cf. ț u ț, ț u g u i¹.

ȚUȚÚI² s. n. (Prin vestul Munt. și sudul Transilv.) Leagăn (în care se balansează cineva) ; (regional) tițeică¹, țuțu'eică. Cf. ALR I 703/107, UDRESCU, GL. *Hai la țuțu (să ne țuțuim).* UDRESCU, GL.

Pl. : *țuțuie* și *țuțuiuri*.

— Postverbal de la **țuțui⁴**.

ȚUȚÚI³ s. n. v. **tițel**.

ȚUȚUÍ⁴ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Prin Olt. și vestul Munt.) A (se) da în leagăn ; a (se) legăna, (regional) a (se) țuțula **(1)**. Cf. ALR I 1 703/831, ib. 1 704/795, 803, 835, ALR II/I MN 71, 2 659/833, 836. UDRESCU, GL. *Hai la țuțu (să ne țuțuim).* UDRESCU, GL.

— Prez. ind. : *țúțui*. — Și : **țuțulá** vb. I. ALR I 1 704/107.

— V. **țuțu**.

ȚUȚUÍ⁵ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A plescăi cu gura ; a săruta cu zgomot. Cf. BARCIANU. *În repetate rînduri țuțui neamțul din buze.* MIRONESCU, S. 184.

— Prez. ind. : *țuțuiesc*.

— Formație onomatopeică.

ȚUȚUÍ⁶ vb. IV v. **țuțuia¹**.

ȚUȚUIÁ¹ vb. I (Regional) **1.** T r a n z. A da forma ascuțită, conică ; a ascuți. *Nimeni nu e curat, daca nu va fi spălat, netezit, cu unghiile tăiate sau și țuțuiate.* HELIADE, V. XXIV/5, cf. POLIZU, LM, DDRF.

2. R e f l. A se cocoța ; (regional) a se cucuia. [Bufnița] ... *se țuțuie pe coama unui zid.* ap. TDRG, cf. DR VI, 468, CADE, DL, DM, DEX. *Se țuțuie pe vîrfurile copacilor, ca o păsărică, nagoda aia de copil.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind. : *țuțuie*. — Și : **țuțui** vb. IV. POLIZU, UDRESCU, GL.

— V. **țuțui¹**.

ȚUȚUIÁ² vb. I v. **țuțui⁴**.

ȚUȚUIÁC s. m. v. **țuiac**.

ȚUȚUIÁG s. n. v. **tițiiag**.

ȚUȚUIÁLĂ¹ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** Faptul de a (se) ț u ț u i⁴. Cf. UDRESCU, GL.

2. Răsfăț. UDRESCU, GL. [illegible] ib.

— Pl. : [illegible].

— **Țuțui⁴** + suf. *-ală*.

ȚUȚUIÁLĂ² s. f. (Prin nord-estul Munt.) Faptul de a se ț u ț u i a¹ **(2)** ; cocoțare. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl. : [illegible].

— **Țuțuia¹** + suf. *-ală*.

ȚUȚUIÁN s. n. (Regional) Nume (depreciativ) dat de moldoveni și de munteni ciobanilor ardeleni ; (regional) țurlac. [Dacii] ... *ale căror chipuri și îmbrăcăminte par a fi ale țuțuienilor ardeleni din zilele noastre.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 39, cf. POLIZU, CIHAC, II, 527. *Fraților ardeleni le zicem trocari ori* [illegible] HEFESCU, ap. TDRG. *Ca moș* [illegible] CREANGĂ, P. 125, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 150, GHEȚIE, R. M.,

ALEXI, W., TDRG. *Cînd și cînd le da foc țuțuienii cu oile, să facă poieni de păscut.* LUNGIANU, CL. 208, cf. 238. *O parte dintre țuțuieni — cum numeau moldovenii pe poienarii din părțile Sibiului, care vărau oile departe, tocmai în Carpații Orientali — plecau uneori cu membrii familiei.* VUIA, PĂST. 143. *Țuțuienii care vărau în Carpații Orientali aveau clăi de fîn ... încăperi.* id. ib. 145, cf. DR. VI, 466, ȘĂINEANU, D. U., CADE, H IX 194, ALR II 192, A V 15. ◊ (Adjectival) *Un mocan țuțuian... trebuia să plătească la visterie oierit lei 84.* TÎMPEANU, G. 43/14. ✦ P. e x t. Mojic (2). *Iaca țuțuianu... și-o pus livreaua.* ALECSANDRI, T. 426, cf. CADE, IORDAN, T. 302.

— Pl.: *țuțuieni.*

— Țuțui¹ + suf. *-ean.*

ȚUȚUIÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** Nume dat soției de țuțuian. Cf. TDRG, CADE.

2. (Art.) Numele unor dansuri populare, unul asemănător cu arcanaua, o horă de brîu (VARONE, D. 152, id. J. ROM. N. 130), altul, o horă mai nouă (id. D. 152), m u r e ș e a n c ă **(2)**; dans care se obișnuiește la nuntă (SEVASTOS, N. 282). V. ț u ț u i e n e a s c ă **(2)**. Cf. PAMFILE, J. III, 15, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *țuțuience.*

— **Țuțuian** + suf. *-ca.*

ȚUȚUIÁNDRĂ s. f. (Prin nord-estul Munt.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli; (regional) țuțui¹ **(1)**. Cf. CHEST. IV 91/740.

— Pl.: ?

— **Țuțui¹** + suf. *-andră.*

ȚUȚUIÁT, -Ă adj. (Regional) Țuguiat **(1)**; ascuțit; ridicat. *Și capul ce se-nalță mai sus de apa dreaptă Mi ți-l retează iute, să vie la măsură. E bună, zău, măsura, și-n noi capete multe ... am țuțuiat.* HELIADE, O. I, 226, cf. POLIZU, DDRF, GHEȚIE, R. M. *Tocurile, pe lingă înălțime, mai sînt și ascuțite (țuțuiate).* CRĂINICEANU, IG. 122, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CHEST. IV supl. ALR SN V h 1 509, ALRM SN III h 1 231.

— Pl.: *țuțuiați, -te.*

— **Țuțui¹** + suf. *-at.*

ȚUȚÚICĂ s. f. (Rar) Termen afectiv cu care cineva se adresează unei femei. *Acolo-i datorie, țuțuico.* în SCL 1978, 325.

— Cf. ț u ț u i¹, ț u g u i c ă.

ȚUȚUIÉICĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹, țuțui². Cf. ALR I 1 703/825, ALR II 4 381/833.

— Pl.: ? — Și: **țuțunéică** s. f. ALR II 4 381/833.

— **Țuțui⁴** + suf. *-eică.*

ȚUȚUIENÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. (Regional) **1.** Adj. Care aparține țuțuienilor, propriu țuțuienilor, de țuțuian. *Fetele... dimineața își pun pălării țuțuienești în cap și, cu furca la spinare, se cheamă ... una pe alta.* SĂM. IV, 797. *Opinci țuțuienești, de acelea cu ciocul lung și adus în lături.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. CHEST. V 165/30. ◇ *Oi țuțuienești* = numele unei varietăți de oi nedefinite mai îndeaproape. Cf. H VII 504, X 582.

2. S. f. (art.) Numele unei hore de brîu; melodie după care se execută acest dans. V. ț u ț u i a n c ă **(2)**. Cf. SEVASTOS, N. 282, VARONE, D. 152.

— Pl.: *țuțuienești.* — Și: **(2)** **țuțănească** s. f. SEVASTOS, N. 282, VARONE, D. 152.

— **Țuțuian** + suf. *-esc.*

ȚUȚUIENÉȘTE adv. (Regional) În felul țuțuienilor, ca țuțuienii. ✦ În felul dansului țuțuieneasca (v. ț u ț u i e n e s c 2). Cf. VARONE, D. 152.

— **Țuțuian** + suf. *-ește.*

ȚUȚUÍRE s. f. (Regional) Acțiunea de a se ț u ț u i⁶. Cf. POLIZU.

— Pl.: *țuțuiri.*

— V. **țuțui⁶.**

ȚUȚUÍT¹ s. n. (Prin vestul Munt.) Faptul de a se ț u ț u i⁴. Cf. UDRESCU, GL. *Ajungă-vă atita țuțuit!* id. ib.

— Pl.: *țuțuituri.*

— V. **țuțui⁴.**

ȚUȚUÍT² s. n. **1.** (Regional) Faptul de a se ț u ț u i⁶ (v. ț u ț u i a¹ 2). Cf. UDRESCU, GL.

2. (Rar) Creștet, vîrf. *Căciula agentului își întinde blana sură a mielului peste țuțuitul capului.* ALAS 9 V 1929, 4/2, cf. SCL 1978, 325.

— Pl.: *țuțuituri.*

— V. **țuțui⁶.**

ȚUȚUÍT³, -Ă adj. (Prin vestul Munt., despre copii) Care se cocoață pe sus, pe vîrfuri; neastîmpărat **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. *Țuțuit copil, n-ai văzut așa!* id. ib.

— Pl.: *țuțuiți, -te.*

— V. **țuțui⁶.**

ȚÚȚUL s. n. **1.** (Prin Transilv., Ban. și vestul Olt.) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) scrînciob **(2)**, țițeică¹. Cf. TDRG, CADE. *Am legat funia, ca să fac țuțulu.* VICIU, GL., cf. ALR I 1 703/12, 18, 79, 112, 840, PASCU, C. 234. ✦ (Prin Transilv.) Scrînciob **(1)**; (regional) dulap, țițeică¹. *Scrînciobul are mai multe forme... În Moldova și Bucovina se numește „scrînciob"..., în Muntenia „dulap", „leagăn" și „țițeche", iar în Ardeal și Ungaria „scrînciob", „țuțul", „țuțuluș", „zdrîncă", „legănuș", „vîrtej".* PAMFILE, I. C. 469. ✦ (Regional) Scrînciob **(3)** (pentru două persoane) (Costești — Băile Herculane). Cf. ALR I 1 704/840.

2. (Prin Ban.) Leagăn (pentru copiii mici) atîrnat de grindă. Cf. ALR I/II h 238, ALRM I/II h 319.

— Accentuat și: *țuțúl.* TDRG, CADE, VICIU, GL.

— Pl.: *țuțule* (ALR I 1 703/79, 840) și (m.) *țuțuli* (ib. 1 703/18, 112).

— Postverbal de la **țuțula.**

ȚUȚULÁ vb. I. **1.** T r a n z. și r e f l. (Prin Transilv., Ban. și vestul Olt.) A (se) da în leagăn, a (s e) l e g ă n a, (regional) a se ț u ț u i¹ (ALR I 1 703/12); (r e f l.) a se da în scrînciob **(3)**, a s e b a l a n s a, (regional) a s e ț u ț u l i g a (ib. 1 704/12, 40, 45, 837). V. h u ț u ț a. Cf. TDRG, DR. VI, 466, CADE, VICIU, GL., DENSUSIANU, Ț. H. 338.

2. T r a n z. (Prin Ban.; complementul indică un copil mic) A legăna. Cf. ALR I/II h 239, ALRM I/II h 325, ALR II/I MN 76, 2 657 bis/2, 47.

— Prez. ind.: *țúțul.* — Și: (regional) **țițulá** (ALR I 1 704/837, ALR II/I MN 76, 2 657 bis/2) vb. I, **țuțulí** (DR. VI, 466) vb. IV, **luțulá** (ALR I 1 704/40) vb. I.

— De la **țuțu.**

ȚUȚULÁICĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹ (Cloșani — Tîrgu Jiu). ALR I 1 703/837.

— Pl.: *țuțulăici.*

— **Țuțula** + suf. *-aică.*

ȚUȚÚLĂ s. f. (Prin Munt., Olt. și sudul Mold.) Vîrf de deal sau de munte (SCL 1980, 93, CHEST. IV 88/740), vîrf înalt (LEXIC REG. 88); deal (H XI 388). V. [illegible] (1), [illegible] (1). Cf. SCL 1980, 93.
— Pl. : [illegible] — Și : **țuțúrlă** (SCL 1980, 93, LEXIC REG. 88), pl. [illegible] (LEXIC REG. 88), **țuțúră** (ALIL 1983 – 1984, 459, 496) s. f.
— **Țuță** [illegible] suf. [illegible]

ȚUȚULÉICĂ s. f. (Regional) Teren mai înalt; ridicătură de pămînt. V. ț u ț u d a n¹ (1) (Ponor – Hațeg). Cf. SCL 1980, 93.
— Pl. : [illegible]
— **Țuță** + suf. [illegible]

ȚUȚULÉU s. n. **1.** (Prin sudul Transilv.) Deal nu prea înalt, de forma unei căciuli (CHEST. IV 91/106, 109, 136), deal (mai înalt) ascuțit (SCL 1980, 93); vîrf de munte sau de deal (mai mic) ascuțit (ib.); dîmb de forma unei căciuli, ridicătură ascuțită (ib.); grămadă de pietre (ib.). V. ț i c l ă u¹ (1), ț u ț u i¹ (1). Cf. SFC VI, 119.
2. (Regional) Vîrf de bubă. Cf. CHEST. IV supl.
— Pl. : *țuțuleie* (SCL 1980, 93) și *țuțuleauă* (ib.). — Și : (prin sud-vestul Transilv.) **țurțuléu** s. n. ib.
— **Țuțui¹** + suf. [illegible]

ȚUȚULÍ vb. IV v. **țuțula.**

ȚUȚULÍG s. n. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹ (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 703/49.
— Pl. : *țuțulige.*
— **Țuțul** + suf. [illegible]

ȚUȚULIGÁ vb. I. R e f l. (Regional) A se da în scrînciob (3); a se balansa, (regional) a se țuțula (1) (Beba Veche — Sînnicolaul Mare). Cf. ALR I 1 704/49.
— Prez. ind. : [illegible]
— V. **țuțulig.**

ȚUȚULÍNCĂ s. f. (Regional) Leagăn (în care se balansează cineva); (regional) țițeică¹ (Prăvăleni — Brad). Cf. ALR I 1 703/90.
— Pl. : *țuțulinci.*
— **Țuțul** + suf. *-incă.*

ȚUȚULÚC s. m. (Regional) Moț¹ de păr. Com. din PIATRA NEAMȚ. *Prea mare i-ai lăsat țuțulucul copilului.* ib. ✦ (Adjectival; despre păr) Creț; zbîrlit. PAMFILE, J. I, 136.
— Pl. : *țuțuluci.*
— Cf. ț u ț u i¹, [illegible]

ȚUȚULÍ [illegible] a trage (pe cineva) de păr. V. ț u ț u r a¹ (1). Cf. ALEXI, W.
— Prez. ind. : [illegible]
— Cf. ț u ț u i¹.

ȚUȚULÚȘ s. n. (Prin Transilv. și Ban.) Leagăn (în care se balansează cineva) (ALR I 1 703/26, 28, [illegible]) (3) [illegible] (1), [illegible] (PAMFILE, I. C. 469); (regional) țițeică¹. Cf. MARIAN, S. R. II, 2, [illegible]
— Pl. : [illegible] ALR I 1 703/26, [illegible] ALR I 1 703/28.
— **Țuțul** + suf. [illegible]

ȚUȚUMÁN s. n. (Regional) Movilă (Crăciunelul de Sus — Blaj). Cf. SCL 1980, 94, ALR — T 1 644/356.
— Pl. : [illegible]
— Cf. ț u ț u l e u.

ȚUȚUNDÉI [illegible] s. m. v. **țuțubei.**

ȚUȚUNEÍCĂ s. f. v. **țuțuleică.**

ȚUȚUNÍC subst. (Într-o ghicitoare; cu sens neprecizat, probabil) Țugui¹ (2). Cf. PASCU, C. 216. [illegible] *gicește* (Plugul). PAMFILE, C. 29.
— Pl. : ?
— Cf. ț u ț, ț u ț u i¹.

ȚÚȚUR¹ s. m. și n. v. **țurțur¹.**

ȚUȚÚR² s. n. **1.** (Prin Transilv.) Vîrf ascuțit de deal sau de dîmb, vîrf cu piatră (ALEXI, W., SCL 1980, 94); deal ascuțit (SCL 1980, 94), deal mic, ridicătură de piatră (ib.); munte mare și rotund (ib.). V. ț u ț u i¹ (1).
2. (Prin Transilv. și Ban.) Excrescență, umflătură (la om, la animal) (ALEXI, W., SCL 1980, 94, NALR — B I h 35/44); vîrf de bubă (SCL 1980, 94). V. ț u r ț u r e l². ✦ (Regional) Zgîrciul nasului (Ghilad — Timișoara). Cf. ALRM II/I h 17/36.
3. (Prin Ban.) Parte la marginea unei pîini, formată din aluatul scurs în timpul coacerii; (regional) răsunoi (1). Cf. NALR — B I 443/8, 48.
— Pl. : [illegible] și *țuțuri* (SCL 1980, 94), (m.) [illegible] (ib.). — Și : (regional) **țurțúr** s. n. NALR — B I h 35/44.
— Cf. ț u ț.

ȚÚȚUR³ subst. (Prin Maram.; cu valoare colectivă) Fructe uscate, nuci și alune pe care le primesc copiii cînd merg cu uratul. *Chiraleisa! Strugurí de mătasă, [illegible] casa, Țuțura sa casă!* ARH. FOLK. I, 145, cf. 236.
— Pl. : [illegible]
— Cf. ț u r.

ȚUȚURÁ¹ vb. I. **1.** T r a n z. (Prin Transilv. și Maram.) A trage, a scutura pe cineva de păr, de urechi, de nas. V. c i u c i u r i g a, ț o r n ă i (v. ț u r n ă i 2), ț u ț u l u i, u r e c h e a. Cf. KLEIN, D. 444, LB, VALIAN, V., ISER, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 536, LM. *Grăind aceste, el se apropie de cal, îl țuțură de urechi [illegible] o aruncă în căruță.* SLAVICI, N. II, 4, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CALE CONV. LIT. XX, 1 020, VAIDA. *Mîndra mea s-a supărat! Că i-am țuțurat de cap.* REV. CRIT. IV, 340, cf. CABA, SAL. 93, com. din FRATA — TURDA, com. PAȘCA, LEXIC REG. 10, ib. II, 55.
2. R e f l. [illegible] (Regional) A fi mîndru (3), [illegible] Hațeg). Cf. SCL 1980, 95.
— Prez. ind. : [illegible]
— V. **țuțur².**

ȚUȚURÁ² vb. I v. **țurțura.**

ȚUȚURÁT¹, -Ă adj. (Prin Transilv.) Țuguiat (1). Cf. ALR SN V h 1 509/346, ALRM SN III h 1 231/346, [illegible] SCL 1980, 96.
— Pl. : [illegible]
— **Țuțur²** + suf. *-at.*

ȚUȚURÁT², -Ă adj. (Prin Transilv.) Mîndru (3), fudul. Cf. SCL 1980, 96.
— Pl. : [illegible]
— V. **țuțura¹.**

ȚUȚÚRĂ[1] s. f. v. **țurțur[1]**.

ȚUȚÚRĂ[2] s. f. v. **țuțulă**.

ȚUȚURĂTÚRĂ s. f. (Prin Transilv.) Faptul de a ț u ț u r a[1] **(1)**; (regional) țuțureală. V. u r e c h e a l ă. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: *țuțurături*.

— **Țutura[1]** + suf. *-ătură*.

ȚUȚURĂU s. m., s. n. v. **țurțurău**.

ȚUȚÚRCĂ s. f. (Regional) Proeminență în formă de mamelon de pe toarta unui urcior, prevăzută cu un orificiu prin care se bea apă. V. g u r g u i, ț i ț ă **(II 2)**, ț u ț u r o i **(2)** (Poiana – Turnu Măgurele). Cf. ALR I 696/898.

— Pl.: ?

— **Țuțur[1]** + suf. [illegible].

ȚUȚUREÁLĂ s. f. (Prin sud-estul Transilv.) Faptul de a ț u ț u r a[1] **(1)**; (regional) țuțurătură. Cf. LEXIC REG. II, 55.

— Pl.: [illegible]

— **Țutura[1]** + suf. [illegible].

ȚUȚURÍC subst. (Regional) Jgheab la fîntînă, în care se toarnă apa spre a fi condusă la [illegible]. V. ț u r ț u r[1] **(6)** (Strehaia). Cf. ALR II [illegible].

— Pl.: ?

— **Țuțur[1]** + suf. [illegible].

ȚUȚURÍGĂ s. f. (Prin Transilv.; în e x p r.) **A sta țuțurigă** (sau **țuțuriga**) = a sta ghemuit. Cf. SCL 1980, 96, VICIU, S. GL., ALR [illegible] 393/302, 315.

— **Țuțur[2]** + suf. *-igă*.

ȚUȚÚRLĂ s. f. v. **țuțulă**.

ȚUȚURLÍU interj. v. **țurliu**.

ȚUȚURLÓI s. n. v. **țuțuroi**.

ȚUȚUROÁIE s. f. v. **țuțuroi**.

ȚUȚURÓI s. n. **1.** (Prin Olt. și sud-vestul Munt.; și cu determinarea „de gheață") Țurțur[1] **(1)**. Cf. CADE. *La streașină [illegible]* H XIV 235, cf. ALR I 432/846, 860, 865, 870, 878, 880, 885, 887, 896, 898, 922, 926, 940, ALR SN III h 801, NALR – O II h 320, ALR – [illegible] I 615/888.

2. (Prin Olt. și Munt.) Țeavă sau jgheab pe care curge apa de la izvor sau de la cișmea; p. e x t. cișmea; robinet. V. ț u r ț u r[1] **(6)**. Cf. DEX, I. CR. IV, 336, COMAN, GL., CHEST. II 452/29, ALR I 793/874, LEXIC REG. 32, 39, 88, UDRESCU, GL., L. ROM. 1976, 207. ✦ Gurgui la urcior; cioc la cană; orificiu la ciutură, prin care se poate bea apă. V. ț î ț ă **(II 2)**, ț u ț u r c ă. Cf. CHEST. II 455/81, LEXIC REG. 88, UDRESCU, GL.

3. (Prin Olt.) Șiroi[1] **(2)**. *Paparudă, rudă, Vino de ne udă... [illegible] cu țuțuroaie, [illegible]*. ȘEZ. I, 155, cf. LEXIC REG. 58. ◊ E x p r. **A ploua cu țuțuroi** = a ploua foarte tare. Cf. CIAUȘANU, GL. ◊ (Adverbial) *[illegible]* CIAUȘANU, GL. *Ieșise în ploaie și se spălase pe față cu apa ce curgea [illegible] de la streașină.* V. ROM. noiembrie 1964, 26.

4. (Prin Olt.) Cascadă mică. Cf. PLOPȘOR, V. O. 15. *Scoborînd la țuțuroaie, apa se strîngea într-un [illegible]*. [illegible] C. 60.

— Pl.: *țuțuroaie* și (m.) *țuțuroi* (ALR I 432/898). — Și **țuțurlói** (ALR I 432/926) s. n., **țuțuroáie** ib. 432/885, 887, 896; pl. și *țuțuroi* ib. 432/887) s. f., **țurțurói** (NALR – O II h 320/960) s. n.

— **Țuțur[1]** + suf. [illegible].

ȚUȚURÚG subst. (Prin nord-vestul Mold.; în e x p r.) **A sta** (sau **a se ridica**) **țuțurug** = a sta (sau a se ridica) drept în sus. *Stă țuțurug.* I. CR. VII, 51. *I s-o [illegible]* [illegible] 1930, nr. 4, 45.

— **Țuțur[2]** + suf. [illegible].

ȚUȚURÚI s. n. (Regional) **1.** Țurțur[1] **(1)** (Țigănești — Alexandria). Cf. SCL 1980, 96, H XIV 235, ALR I 432/900.

2. Jgheab la cișmea; țurțur[1] **(6)** (Suhaia — Zimnicea). Cf. T. DIAL. M. I, 463.

— Pl.: [illegible]

— **Țuțur[1]** + suf. *-ui*.

ȚUȚURÚȘ[1] subst. Diminutiv al lui ț u ț u r[2]; umflătură mică. Cf. SCL 1980, 96. *Am un țuțuruș Pe un piciorus* (Curechiul). SBIERA, P. 321, cf. GOROVEI, C. 126, PASCU, C. 42, 216.

— **Țuțur[2]** + suf. *-uș*.

ȚUȚURÚȘ[2] subst. v. **țurțuruș**.

ȚUȚUVÉLCĂ adj. (Regional; despre femei) Zveltă, înaltă. PĂCALĂ, M. R. 142, cf. SCL 1980, 96.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

ȚUUÍ vb. IV v. **țiui**.

ȚUVÍC interj., s. m. v. **țuvlic**.

ȚUVICÁ vb. I v. **țuvlica**.

ȚUVÍCĂ s. f. v. **țuvlic**.

ȚUVLÍC interj., subst., adj. **I.** Interj. **1.** (Pronunțat și cu „u" prelungit) Cuvînt care imită sunetele caracteristice scoase de anumite păsări. V. ț i u v l i c **(1)**. Cf. BĂCESCU, PĂS. 253, 261.

2. (Prin Bucov.) Cuvînt care imită sunetele stridente produse prin lovirea unor obiecte de metal. V. ț i v l i c[1], ț i n i c. *Am o babă Hăt de treabă, Cînd o trag de buric, Face țuvlic* (Clanța). SBIERA, P. 319, cf. GOROVEI, C. 385, PASCU, C. 40.

II. Subst. **1.** S. m. (Ornit.; prin vestul Mold.; și f., în forma *țuvlică)* Huhurez; (regional) țiuic **(II 3)** *(Strix aluco)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 169, 170, 261, 263.

2. S. f. (Regional; în forma *țuvică)* Nume dat unei păsări răpitoare de talie mică, asemănătoare cu bufnița; (regional) ciovică, țiuic *(Glaucidium passerinum)* (Ibănești — Reghin). Cf. BĂCESCU, PĂS. 169.

3. S. m. (Ornit.; prin nord-estul Transilv. și vestul Mold.; și f., în forma *țuvlică)* Lipitoare *(Caprimulgus europaeus)*. Cf. L. ROM. 1970, 210.

4. S. m. (Regional) Pasăre de mărimea unui cuc, care anunță ploaia (Gălănești — Rădăuți). GLOSAR [illegible].

5. S. f. (Prin sudul Mold. și nord-estul Munt.; în formele *țuvlică, țuflică)* Tilincă **(I 1)**; (regional) țivlică, țivloaie **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., ALR I 1 469/592, ALIL 1983—1984, 500. ✦ (Regional; în forma *țuvlică)* Fluier care intră în componența unor instrumente muzicale; (învechit și regional) piscoi **(I 1)** (Tulcea). Cf. ALIL 1983—1984, 500.

III. Adj. (Regional; despre copii) Neastîmpărat, rău crescut, obraznic (Sîngeorz Băi — Năsăud). Cf. PASCA, GL.

Scris și **(I)** *țu-l[illegible]* BĂCESCU, PĂS. 253. Pl. **(II, III)** *țuvlici.* — Și: (regional) **țuvlică** (BĂCESCU, PĂS. 170, 263, L. ROM. 1970, 210, ALR I 1 469/592, 595, ALIL 1983—1984, 500) s. f., **țuflic** (L. ROM. 1970, 210) s. m., **țúflică** (SCRIBAN, D.) s. f., **țuvic** (BĂCESCU, PĂS. 261, GOROVEI, C. 385, PASCU, C. 40; scris și, **I,** *țu-vic* BĂCESCU, PĂS. 261) interj., s. m., **(II 2) țuvică** s. f.

Onomatopee.

ȚUVLICÁ vb. I. Intranz. (Prin Bucov., nordul Mold. și nordul Transilv.; despre porci) A guița. Cf. ALR SN II h 332, ALRM SN I h 212. *[illegible]* MAT. DIALECT. I, 197, cf. GLOSAR REG., LEXIC REG. II, 127. ◊ (Prin analogie) *[illegible]* MAT. DIALECT. I, 197.

Prez. ind. pers. 3: *țuvlică.* — Și: **țuvicá** vb. I ALR SN II h 332/386, ALRM SN I h 212, LEXIC REG. II, 127, GLOSAR REG.

— V. **țuvlic.**

ȚUVLÍCĂ s. f. v. **țuvlic.**

ȚUVLOÁIE s. f. v. **țivloaie.**

ȚÚZLĂ[1] s. f. v. **țuslă.**

ȚÚZLĂ[2] s. f. v. **țuțăl.**

ȚVANȚ s. m. v. **șvanț.**

ȚVÁNȚIG s. m. — **șvanț.** *Ca mai greu de [illegible] în țara noastră; [illegible] mai mult [illegible]* VARON în BARIȚ I, 25.

— Pl.: *[illegible]*

ȚVEC s. n. (Regional) **1.** Cui folosit în cizmărie. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99, UDRESCU, GL. *Mi-ar fi trebuit niște țifturi, am căutat peste tot și n-am găsit.* UDRESCU, GL.

2. (În forma *[illegible]*) Lemn rotund de plută, avînd 5—7 cm grosime și pînă la 8 m lungime. REV. PĂD. XXVII, 238.

— Pl.: *[illegible]* — Și: **țvic,** prin [illegible] Munt. **țift** s. n.

Din germ. **Zweck.**

ȚVÉCLĂ s. f. v. **țeclă.**

ȚVETOSLÓV s. n. (Învechit, rar) Carte bisericească cuprinzînd slujba sărbătorilor și a sfinților de peste an; (învechit și regional) prăznicer (v. **p r ă z n i c a r 2**), (învechit) antologhion, trifoloi. *Antologhion, care va să dzică țvetoslov sau trifologiu, urmările dumnedzeieștilor sărbători domnești..., ale sfinților sărbătoriți și celor comun nesărbătoriți, pe fiece zi.* BV I, 128, cf. DA I_1, 178.

— Pl.: [illegible]

Din slavonul **цвѣтословьць.**

ȚVÍBAH s. n. (Germanism învechit; la sg. cu sens colectiv) Pesmet **(1).** *Turci ... avînd dindărăt saci de prau, oriz, făină, țvibah și altele.* N. STOICA, C. B. 164. *Nici apă n-avea. Tot profiantu [illegible] țvibahu, coji uscate, le mîncară.* id. ib. 247.

Din germ. **Zwieback.**

ȚVIC s. n. v. **țvec.**

ȚVÍCĂR s. m. (Germanism; mai ales la pl.) Lornion cu resort. *Ala doctor, mă, să nu-i mai afli părechea. Că [illegible] în frunte, [illegible] niște [illegible], și o păreche de mustăți...!* AGÎRBICEANU, O. I, 115, com. din CÎMPENI.

— Pl.: *țvicări.*

— Din germ. **Zwicker.**

ȚVÍCLU s. n. (Regional) **1.** Bucată de piele pusă la ghete deasupra elasticului. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99.

2. (În forma *țelu*) Clin la poalele fustei. ALR II 3 306/325, 334.

— Pl.: *țeclu[illegible]* — Și: **țiclu** s. n. ALR II 3 306/325, 334.

— Din germ. **Zwickel.** — Pentru **țiclu**, cf. magh. dial. [illegible]

ȚVÍCRIM s. n. (Regional) Curelușă cu care se string căputele botinelor. Cf. MÎNDRESCU, I. G. 99.

— Pl.: *țvicrimuri.*

Din germ. **Zwickriemen.**

ȚVÍȘGOLD s. n. (Învechit, rar) Foiță de aur folosită pentru poleit. Cf. POLIZU.

— Pl.: *țvișgolduri.* — Și: **șvișgold** s. n. POLIZU.

Din germ. **Zwischgold.**

Tiparul executat la Imprimeria „ARDEALUL" Cluj
Cd. 43/1994

ISBN 973-27-0451-9
973-27-0165-X

Lei 5000